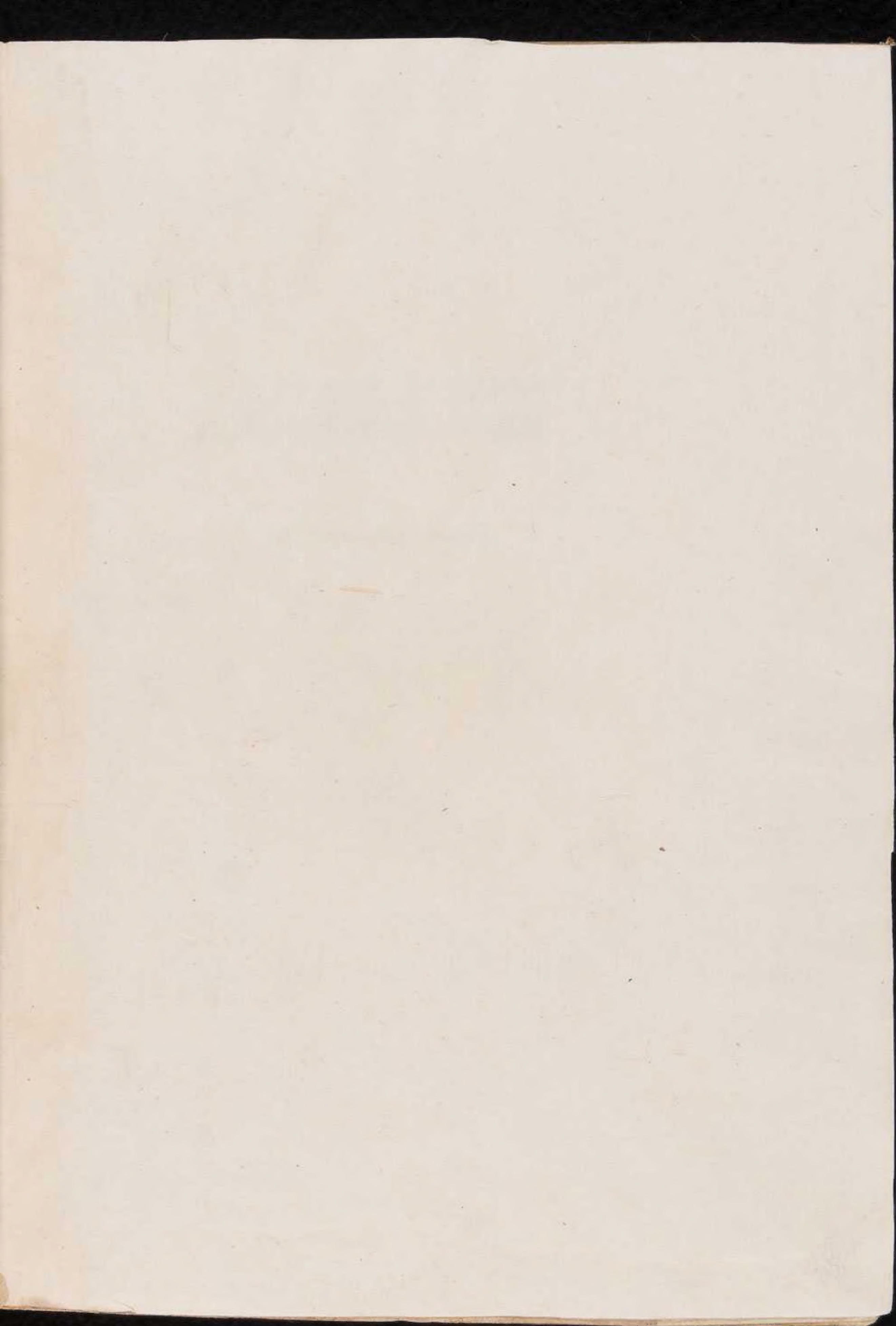

BIBLIOT. ISTITUTO
BOTANICO - PADOVA

A.P.L.
447

R. ISTITUTO BOTANICO DI PADOVA	
Sala.....	4
Palco.....	1
N. Inv.	

BIBL. R. ORTO BOTANICO-PADOVA
A.P.f.
447
N° 2106

Lib^r de proprietatib⁹ re
rū Bartholomei anglici.

St. John's College
Library

Incipiunt tituli

librorum et capitulorum venerabilis Bartholomei anglici de proprietatibus rerum.

Liber primus

Prohemium de proprietatibus rerum

Unus immensus et incommutabilis deus dicitur capitulum i.

De essentia unitate et personarum pluralitate ii.

Quicquid dicitur de deo autem est essentia aut notio aut persona. iij.

De notionibus iij.

Quid notat in suo effectu v.

Quid notificet notia dicitur de o. vi.

De nominibus essentialium distinctionum vii.

De nominibus veretis viij.

De nominibus medijs ix.

De nominibus adiectivis que pure significant divinam essentiam x.

De illis que ad aliquid connotant positive xi.

De his que notant respective xij.

De nominibus adiectivorum super inductione xij.

De nominibus personalibus xij.

De notionibus sub distinctione xv.

De proprietatibus divine essentie xvi.

Quomodo Bernardus descripsit deum xvij.

De nominibus que notificant deum in suis operibus xvij.

De nominibus appropriatis xix.

De nominibus transumptivis xx.

De diversis christi nominibus quibus nuncupatur xxi.

Liber secundus de proprietatibus angelorum.

De interpretatione angeli i.

Quid sit angelus secundum Damascenum ii.

Quomodo angeli in effigie corporali de pingantur iij.

Quomodo angeli describantur iij.

Quomodo angeli comparantur materiis libus v.

De ordinibus angelorum hierarchijs et eorum officijs. vi.

De triplici hierarchia viij.

De ordine seraphin viij.

De ordine cherubin ix.

De ordine thronorum x.

De media hierarchia xi.

De ordine dominationum. xij.

De ordine principatum. xij.

De ordine potestatum xij.

De tertia hierarchia xv.

De ordine virtutum xvi.

De ordine archangelorum xvij.

De ordine angelorum xvij.

De malis angelis xix.

De angelis perversis xx.

Liber tertius de proprietatibus anime rationalis

De hominis descriptione i.

De homine interiori. scilicet anima ii.

Adhuc de anima iij.

Quomodo anima a philosophis sit descripta. iij.

Quomodo anima a gentibus nomen accepit v.

De potentia anime vi.

De triplici potentia anime. viij.

De anima vegetabili viij.

De anima sensibili ix.

De sensu communi siue interiori x.

De virtute sensitiva xi.

De virtute sensibili motiva xij.

De anima rationali xij.

De virtutibus anime quibus potest suas operationes exercere. xij.

De virtute vitali cuius initium est cor. xv.

De virtute animali xvi.

De virtute visibili xvij.

De auditu xvij.

De olfactu xix.

De gustu xx.

De tactu xxi.

De his que exigunt ad perfectionem nature xxi.

De pulsibus xxiij.

De varietate pulsuum xxiij.

Liber quartus de proprietatibus substantie corporee

De quattuor elementaribus qualitatibus i.

De frigiditate ii.

De siccitate iij.

De humiditate iij.

De cibo et potu v.

De humoribus eorum generatione effectu et operatione vi.

De sanguine viij.

De sanguinis proprietate viij.

De fleumate ix.

De colera x.

De melancolia xi.

Liber quintus de dispositione membrorum

De membrorum proprietatibus generali i.

De proprietatibus capitis ii.

De cerebro iij.

De calvaria iij.

De oculis v.

De dispositione oculorum vi.

De pupilla viij.

De cilijs viij.

De superciliorum proprietatibus ix.

De fronte x.

De temporibus xi.

De auribus xij.

De naso xij.

De genis xij.

De barba xv.

De mandibulis xvi.

De labijs xviij.

De mento xvij.

De ore xix.

De dentibus xx.

De lingua xxi.

De salivae proprietatibus xxiij.

De voce xxiij.

De gutture xxiij.

De collo xxv.

De humeris xxvi.

De brachijs xxviij.

De manibus xxviij.

De digitis xxix.

De ungula xxix.

De latere xxix.

De dorso xxx.

De pectore xxx.

De mamilla xxx.

De pulmone xxx.

De corde xxxvi.

De anhelitu xxxviij.

De stomacho xxxviij.

De epate xxxix.

De felle xl.
De splene xli.
De visceribus xlii.
De renibus xliii.
De vesica xliii.
De urina xlv.
De ventre xlv.
De umbilico xlv.
De genitalibus xlvii.
De matrice xlix.
De natibus l.
De femoribus li.
De genibus lii.
De cruribus liii.
De pedibus liii.
De planta lvi.
De calce lvi.
De ossibus lvii.
De medulla lvii.
De cartilagine lix.
De nervis lx.
De venis lx.
De carne lxii.
De pinguedine lxii.
De cute lxii.
De pilis lxvi.
De capillis lxvi.

Liber sextus de etatibus
De etate. capitulum p^mum.
De morte. capitulum ii.
De creatione infantis iii.
De infante. capitulum iii.
De puero. capitulum v.
De puella vi.
De matre vii.
De filia viii.
De nutrice ix.
De obstetrice x.
De ancilla xi.
De masculo xii.
De viro xii.
De patre xiii.
De seruo xv.
De seruo malo et nequarum xv.
De adiutoribus boni serui xvii.
De bono domino siue domino xviii.
De malo domino siue domino xix.
De cibo xx.
De potu xx.
De prandio et conuiuio. xxii.
De cena xxii.

De somno xliii.
De eis qui in somno fiant xxv.
De vigilia xxvi.
De somnio xxvii.
De exercitio xxviii.
De quiete xxix.

Liber septimus tractat de infirmitatibus.
De dolore capitis et eius causis et signis. capitulum i.
De medicina et remediis doloris et passionis capitis ii.
De catarro iii.
De frenesi et eius causis signis et remediis iiij.
De amentia et eius causis et signis. capitulum v.
De stupore et letargia vi.
De vertigine. capitulum vii.
De vigilia. capitulum viii.
De morbo caduco ix.
De sternutatione x.
De tremore. capitulum xi.
De spasmo. capitulum xii.
De paralysi. capitulum xiii.
De passionibus oculorum. xiiii.
De lippitudine et albugine. xv.
De infectione oculi per sanguinem induratum xvi.
De lacris inuolutariis xvii.
De defectu visus xviii.
De cecitate xix.
De surditate xx.
De polipo xxi.
De passione narium xxii.
De fetore oris xxiii.
De dolore dentium xxiiii.
De lingua et sermonis albaratione. capitulum xxv.
De raucedine xxvi.
De squinantia et suffocatione gutturis xxvii.
De difficultate anhelandi inspirandi et respirandi xxviii.
De sputo sanioso et sanguinolento. capitulum xxix.
De ptisi. capitulum xxx.
De dolore cordis et cardiacae passionis. capitulum xxxi.
De febre. capitulum xxxii.
De febre effimera. xxxiii.

De ethica. capitulum xxxiiii.
De febre putrida xxxv.
De signis putride febris. xxxvi.
De febre quotidiana xxxvii.
De febre terciana et eius signis et cura xxxviii.
De quartana et eius signis et remediis. capitulum xxxix.
De febre simpliciter posita xl.
De fleumate xli.
De horripilatione xlii.
De fastidio xliii.
De bolismo xliii.
De singultu xlv.
De vomitu xlv.
De dolore ventris siue stomachi. capitulum xlvii.
De tormina xlvii.
De dysenteria xlix.
De lienteria l.
De ydropisi li.
De ictericia lii.
De morroide liii.
De dolore renum liii.
De hernia lvi.
De arthetica lvi.
De gutta sciatica lvii.
De podagra lvii.
De apostemate lix.
De ulcere lx.
De pustula lx.
De scabie lxii.
De impetigine lxii.
De lepra lxiii.
De morpheia lxv.
De veneno vipere lxvi.
De morsu canis rabidi. lxvii.
De remedio contra morsum canis rabidi. lxviii.
De medicina lxix.
De medicina attractiva. lxx.

Liber octauus de mundo et corporibus celestibus
Quid sit mundus Capitulum i.
De celorum distinctione ii.
De celo aqueo iii.
De empirico iiii.
De ethere v.
De spera celi vi.
De circulo vii.
De galaxia siue lacteo circum

lo. Capitulum	viii.
De zodiaco. capitulum	ix.
De signo arietis. capitulum	x.
De signo tauri	xi.
De signo geminorum	xii.
De signo cancri	xiii.
De signo leonis	xiiii.
De signo virginis	xv.
De signo libe	xvi.
De signo scorpionis	xvii.
De sagittario	xviii.
De capricorno	xix.
De aquario	xx.
De signo piscium	xxi.
De duplici motu planeta- rum. capitulum	xxii.
De saturno. capitulum	xxiii.
De ioue. capitulum	xxiiii.
Natura de marte	xxv.
Natura de venere	xxvi.
De mercurio	xxvii.
De sole. capitulum	xxviii.
De luna. capitulum	xxix.
De quibusdam proprietati- bus lunemalis	xxx.
De capite et cauda draconis Capitulum	xxxi.
De cometa. capitulum	xxxii.
De stellis fixis	xxxiii.
De polo. capitulum	xxxiiii.
De arcturo. capitulum	xxxv.
De orione. capitulum	xxxvi.
De hiadibus	xxxvii.
De pliadibus	xxxviii.
De canicula	xxxix.
De luce et ei ⁹ ppetatib ⁹	xl.
De splendore	xli.
De lumine	xlii.
De radio. capitulum	xliii.
De umbra. capitulum	xliiii.
De tenebra	xlv.
Liber nonus de tempore et partibus temporis.	
De tempore. capitulum	i.
De anno solari et equinoctiali.	ii.
De anno lunari	iii.
De tempore vernali	iiii.
De estate. capitulum	v.
De autumnno. capitulum	vi.
De hyeme. capitulum	vii.
De mense. capitulum	viii.
De februario. capitulum	ix.

De marcio. capitulum	x.
De aprili. capitulum	xi.
De quinto mense	xii.
De mense sexto	xiii.
De septimo mense	xiiii.
De octavo mense	xv.
De septembri	xvi.
De decimo mense	xvii.
De undecimo mense	xviii.
De decembri	xix.
De ebdomada et diebus.	xx.
De aurore. capitulum	xxi.
De meridie	xxii.
De vespera	xxiii.
De nocte. capitulum	xxiiii.
De sabbato	xxv.
De neomenia	xxvi.
De septuagesima	xxvii.
De quinquagesima	xxviii.
De quadragesima	xxix.
De paschate	xxx.
De penthecoste	xxxi.
De scenophagia	xxxii.
De encenia	xxxiii.

Liber decimus de mate-
ria et forma.

De forma. capitulum	i.
De elemento. capitulum	ii.
De igne. capitulum	iii.
De flama. capitulum	iiii.
De fumo. capitulum	v.
De carbone. capitulum	vi.
De scintilla. capitulum	vii.
De fauilla. capitulum	viii.
De cinere. capitulum	ix.

Liber undecimus de ae-
re et passionibus eius.

De igne ppediculi. Cap. i.	
De ventis in generali	ii.
De vento orientali subsola- no. capitulum	iii.
De nubibus. capitulum	iiii.
De yride. capitulum	v.
De rore. capitulum	vi.
De pluuia. capitulum	vii.
De gutta. capitulum	viii.
De pruina. capitulum	ix.
De grandine. capitulum	x.
De nieue. capitulum	xi.
De nebula. capitulum	xii.

De tonitruo	xiii.
De choruscatione	xiiii.
De fulmine	xv.
De aura	xvi.

Liber duodecimus de ani-
bus in generali et in speciali.

De aquila. Capitulum	i.
De accipitre. capitulum	ii.
De alieto. capitulum	iii.
De apibus. capitulum	iiii.
De bubone. capitulum	v.
De columba. capitulum	vi.
De coturnicibus	vii.
De ciconia	viii.
De cornice	ix.
De coruo	x.
De cigno	xi.
De culice	xii.
De cicada	xiii.
De fenice	xiiii.
De grue	xv.
De gallo	xvi.
De gallo gallinacio	xvii.
De gallina	xviii.
De griphe	xix.
De herodio	xx.
De yrundine	xxi.
De kaladrio	xxii.
De laro. capitulum	xxiii.
De locusta	xxiiii.
De mergulo	xxv.
De miluo. capitulum	xxvi.
De nicticozace	xxvii.
De onocrotalo	xxviii.
De pellicano	xxix.
De perdice	xxx.
De pauone	xxxi.
De passeribus	xxxii.
De strutione	xxxiii.
De turture	xxxiiii.
De vulture	xxxv.
De vlula	xxxvi.
De vpupa	xxxvii.
De vespertione	xxxviii.

Liber decimustertius de
aqua et eius ornatu.

De puteo. Capitulum	i.
De fluuio. capitulum	ii.
De amne. capitulum	iii.
De gion et nilus or	iiii.
De tigris	v.

De euphrate. vi.
De dorice. capitulum. viij.
De iordane. capitulum. viij.
De gazan. capitulum. ix.
De lacu in generali. x.
De aspalci. capitulum. xj.
De lacu tyberiadis. xij.
De stagno genesar. Cap. xij.
De piscina. capitulum. xij.
De riuo. capitulum. xv.
De fluctu. capitulum. xvj.
De gurgite. capitulum. xvij.
De tramite. capitulum. xvij.
De alluione. capitulum. xix.
De abyssu. capitulum. xx.
De mari. capitulum. xxj.
De mari magno siue medi-
terraneo. capitulum. xxij.
De pelago. capitulum. xxij.
De gutta. capitulum. xxij.
De spuma. capitulum. xxv.
De piscib. capitulum. xxvj.

Liber decimusquartus de
terra et partibus eius

De terra. Capitulum pmi.
De monte. capitulum. ij.
De ararath. capitulum. iij.
De bethel. capitulum. iij.
De cancaso. capitulum. v.
De hebal. capitulum. vj.
De hermon. capitulum. vij.
De hebron. capitulum. vij.
De montibus ethiopie. ix.
De etbna. capitulum. x.
De monte esau. xj.
De monte effraim. xij.
De monte phasga. xij.
De monte gosoz. xij.
De monte galaad. xv.
De monte garisim. xvj.
De monte gelboe. xvij.
De monte golgata. xvij.
De gaas. capitulum. xix.
De monte ephron. xx.
De montibus israhel. xij.
De montibus yperbozeis. xxj.
De carmelo. capitulum. xxij.
De libano. capitulum. xxij.
De moria. capitulum. xxv.
De nebo. capitulum. xxvj.

De bor. Capitulum. xxvij.
De olineto. capitulum. xxvij.
De olimpo. capitulum. xxix.
De oreb. capitulum. xxx.
De parnafo. capitulum. xxxj.
De alpib. capitulum. xxxij.
De rupib. capitulum. xxxij.
De sophora. capitulum. xxxij.
De segoz. capitulum. xxxv.
De monte synai. xxxvj.
De monte syon. xxxvj.
De selmon. xxxvij.
De monte sophin. xxxix.
De monte seon. capitulum. xl.
De monte semeron. xli.
De monte seir. capitulum. xli.
De monte tabor. capitulum. xliij.
De ziph. capitulum. xliij.
De collib. capitulum. xlv.
De valle. capitulum. xlvj.
De campo. capitulum. xlvij.
De agro. capitulum. xlvij.
De predio. capitulum. xlix.
De prato. capitulum. l.
De deserto. capitulum. li.
De heremo. capitulum. liij.
De antro. capitulum. liij.
De fossa. capitulum. liij.
De spelunca. capitulum. lv.
De cauerna. capitulum. lvj.

Liber decimusquintus de
prouincijs

De orbe. Capitulum. i.
De asia. capitulum. ij.
De asiria. capitulum. iij.
De arabia. capitulum. iij.
De armenia. capitulum. v.
De aradia. capitulum. vj.
De albania. capitulum. vij.
De attica. capitulum. vij.
De achaia. capitulum. ix.
De arebadia. capitulum. x.
De alania. capitulum. xj.
De amazonia. capitulum. xij.
De alemannia. capitulum. xij.
De anglia. capitulum. xij.
De aquitania. capitulum. xv.
De andegauia. capitulum. xvj.
De aluernia. capitulum. xvij.
De apulia. capitulum. xvij.

De africa. capitulum. xix.
De asturia. capitulum. xx.
De arrogonia. capitulum. xij.
De babilonia. capitulum. xij.
De bactria. capitulum. xij.
De braciana. capitulum. xij.
De brabancia. capitulum. xxv.
De belgica. capitulum. xxvj.
De bithinia. capitulum. xxvij.
De britania. capitulum. xxvij.
De boecia. capitulum. xix.
De bobemia. capitulum. xix.
De burgundia. capitulum. xxj.
De capadocia. capitulum. xxij.
De chaldeia. capitulum. xxij.
De cedar. capitulum. xxij.
De cancia. capitulum. xxv.
De canthabria. xxvj.
De chananea. xxvj.
De campania. xxvij.
De cauda. capitulum. xxix.
De cilicia. capitulum. xl.
De cipros. capitulum. xli.
De creta. capitulum. xliij.
De cicladibus. xliij.
De choa que alio nomine di-
citur choes. capitulum. xliij.
De corsica. capitulum. xlv.
De dalmacia. capitulum. xlvj.
De dacia. capitulum. xlvj.
De delo. capitulum. xlvij.
De dedan. capitulum. xlix.
De europa. capitulum. l.
De eulath. capitulum. li.
De ethiopia. capitulum. liij.
De egypto. capitulum. liij.
De ellade. capitulum. liij.
De eola. capitulum. lv.
De franconia. capitulum. lvj.
De francia. capitulum. lvij.
De flandria. capitulum. lvij.
De fenicis prouincia. lix.
De frigia. capitulum. lx.
De frisia. capitulum. lxj.
De fortunarum insulis. Ca-
pitulum. lxij.
De galilea. capitulum. lxij.
De galacia. capitulum. lxij.
De gallicia. capitulum. lxvj.
De gallia. capitulum. lxvj.
De gadis insula. lxvj.

De grecia. capitulum	lxxviii	De grecia appellatur. Capitulum	lxxviii	De tuscia	clxxv
De getulia. capitulum	lxxix	De paron	clxxvi	De thuringia	clxxvi.
De gorgonibus	lxxx	De pentapoli	clxxvii.	De thuronia	clxxvii
De gothia	lxxxi	De persida	clxxviii	De wasconia	clxxviii.
De guido	lxxxii.	De pirenea	clxxix	De venecia	clxxix
De india	lxxxiii.	De pigmea	clxxx	De westualia	clxxx.
De ircania	lxxxiiii	De pictania	clxxxi	De vironia	clxxxi
De ydumea	lxxxv.	De picardia	clxxxii	De winlandia	clxxxii.
De iudea	lxxxvi	De ramathea	clxxxiii	De vitria	clxxxiii.
De iberia	lxxxvii	De reucia	clxxxv.	De yselandia	clxxxiii.
De ytalica	lxxxviii	De rinalia	clxxxvi	De zeugia	clxxxv
De hispania	lxxxix	De rinconia	clxxxvii.		
De ibernia	lxxx.	De romana provincia. Capitulum	clxxxviii		
De icaria	lxxxxi	De romania	clxxxix		
De insula in salo sita. Capitulum	lxxxii.	De rodo	clxxx.		
De karthagine	lxxxiii	De ruthia	clxxxi.		
De karinthia	lxxxiiii	De sabea	clxxxii		
De korsica	lxxxv.	De samaria	clxxxiii		
De lacedemonia	lxxxvi.	De sambia	clxxxiiii		
De leetronia	lxxxvii	De sabaudia	clxxxv		
De liuonia	lxxxviii.	De sardinia	clxxxvi		
De licia	lxxxix	De sarmatha	clxxxvii		
De lidda	xc.	De samo	clxxxviii		
De libia	xc.	De saxoniam	clxxxix		
De lothoringia	xcii	De sclauia	cl.		
De lusitania	xciii	De sparciata	cxli		
De mauritania	xciii.	De sere	cxlii.		
De macedonia	xcv.	De selandia	cxliii		
De magnesia	xcvi.	De semigallia	cxliiii.		
De mesia	xcvii	De senonensi	cxlv.		
De mesopotamia	xcviii.	De siria	cxlv.		
De media	xcix	De sicima	cxlvii		
De melos	c.	De scitia	cxlviii		
De midia	c.	De sicionia	cxlix.		
De missena	cii	De sicilia	cl.		
De mithilene	ciii	De sirthibus	cli.		
De nabathea	ciii	De scocia	cli.		
De norwegia	cv.	De suecia	clii.		
De normannia	cv.	De suenia	cliii.		
De numedia	cvii	De thanatos	clv		
De narbonensi provincia. Capitulum	cviii.	De taprobana	clvi.		
De ophir	cix.	De tracia	clvii		
De olandia	cx	De traconitida	clviii		
De orcada	cx	De thessalia	clix		
De paradiso	cxii	De tenedos	clx		
De parthia	cxiii	De thile	clxi.		
De palestina	cxiii.	De tripolitana	clxii		
De pamphilia	cxv	De trogoidea	clxiii		
De pannonia que etiam vn-		De troiana	clxiiii		

Liber decimus sextus de lapidibus preciosis

De arena Capitulum pmi.	ii.
De argilla	iii.
De alabastro	iiii.
De auro	v.
De auricalco	vi.
De anripigmento	vii.
De argento	viii.
De argentouluo	ix.
De adamante	x.
De ametisto	xi.
De achate	xii.
De abestone	xiii.
De absicte	xiiii.
De alabandina	xv.
De argirite	xvi.
De astrione	xvii.
De allectoria	xviii.
De asterite	xix.
De amatide	xx.
De bitumine	xxi.
De berillo	xxii.
De calculo	xxiii.
De cote	xxiiii.
De calce	xxv.
De cemento	xxvi.
De carbunculo	xxvii.
De crisoprasso	xxviii.
De calcedonio	xxix.
De crisolito	xxx.
De celidonio	xxxi.
De cristallo	xxxii.
De ceraunio	xxxiii.
De corallo	xxxiiii.
De corneolo	xxxv.
De dyoniso	xxxvi.
De dyadoco	xxxvii.

De ere. capitulum	xxxvii	De sardio	lxxxix	De calamento	xxxiij.
De electro	xxxviii.	De sardonice	xc	De carice	xxxv
De echite	lxxxix	De sole	xcj	De carduo	xxxvj.
De emarbite	cl	De silenite	xcij	De carica	xxxvij.
De eliotropia	clj	De stanno	xcij.	De cimino	xxxviij.
De enidro	clij.	De sulphure	xciiij.	De coriandro	lxxxix.
De episte	clij.	De sale	xcv	De coloquintida	cl
De exolico	clij.	De topasio	xcvi.	De croco	clj
De ferro	clv	De turchoge	xcvij	De cepa	clij
De ferrugine	clvj	De terra sigillata	xcviij	De cepe	clij.
De gleba	clvij	De tartaro	lxxxix	De cucumere	clij.
De gemma	clvij	De vitro	c.	De cucurbita	clv
De gagate	clix	De ydachite	cj	De celidonia	clvj.
De galactile	l	De yerarchite	cij	De centaurea	clvij
De gelacia	li.	De zimiech	cij	De daphni	clvij
De geratice	liij	De zignite	cij	De dipranho	clix.
De iaspide	liij	Liber decimusseptim ^{us} de		De dracontea	l
De iacincto	lv	arboribus et herbis et eorum		De draganto	li
De yride	lvj	proprietatibus		De ebeno	liij
De ienia	lvij	De arbore. Capitulum	j	De edera	liij.
De kame	lvij	De arbore aromatica	ij	De eliotropio	lv
De kabrate	lvij	De amigdalo	ij	De elleboro	lvj
De kalcophano	lix.	De abiete	liij.	De esula	lvij
De ligurio	lx	De aloa	v	De eruca	lvij
De liparea	lxj.	De aloa	vj.	De enula	lvij
De margarita	lxij	De arundine	vij	De epithimo	lix
De magnete	lxij	De amomo	vij	De ebullo	lx
De melonite	lxij.	De aneto	ix.	De fico	lxj
De menophite	lxv	De aniso	x.	De fragino	lxj
De mirite	lxvj	De allio	xj	De fago	lxij.
De medo	lxvij	De absinthio	xij	De faba	lxij.
De merochite	lxvij	De apio	xij	De frumento	lxv
De marmore	lxix.	De aristologia	xiij.	De farre	lxvj.
De nitro	lxx	De agnocasto	xv	De farina	lxvij
De noset	lxxj	De artemesia	xvj	De fermento	lxvij
De onichino	lxxij	De auena	xvij.	De fumo terre	lxxx
De optallio	lxxij	De balsamo	xvij.	De feniculo	lxxx
De orite	lxxij.	De bdellio	lxix.	De ferula	lxxj
De petra	lxxv	De buro	lx	De feno	lxxj.
De pario	lxxvj	De balauisia	lxj	De flagellis	lxxij.
De prassio	lxxvij	De beta	lxij	De fructu	lxxij.
De pirite	lxxvij	De cedro	lxij	De germine. capitulum	lxxv
De pionite	lxxx	De cipresso	lxij	De gramine. capitulum	lxxvj
De pantero	lxxx	De ciprio	lxij	De galbano. capitulum	lxxvij
De plumbo	lxxxj	De cinamomo	lxvj	De gutta. capitulum.	lxxvij
De pulvere	lxxxij	De casia	lxvij	De gariophilis	lxxx
De quirin	lxxxij.	De casia fistula	lxvij	De genesta. capitulum	lxxx.
De quandro	lxxxij.	De calamo	lxxxix	De grano. capitulum	lxxxj
De rabei	lxxxv.	De calamo vsuali	lxxx	De gisb. capitulum	lxxxij.
De rostein	lxxxvj	De calamo scripturali	lxxxj	De ilice. capitulum	lxxxij
De saphiro	lxxxvij	De capare	lxxxj	De iunipero. capitulum	lxxxij
De smaragdo	lxxxvij	De cardamomo	lxxxij	De yfopo. capitulum	lxxxv.

De iacincto. capitulum. lxxviij
De insquiamo lxxviiij
De castanea lxxviiij
De laturo lxxxi
De lentisco xc.
De lilio xcj
De lactuca xcij
De lappa xciiij
De lappate xciiij
De legumine xcvi
De lente xcvi
De lino xcviij
De malo xcviij
De malogranato xcix
De moro. capitulum c
De mirto cij
De mirra cij
De mirro cij
De mandragora cij
De milio cv
De menta cvj
De malua cvij
De nuce cvij
De nuce auellana cix
De nardo cx
De olea cxj
De oleo cxij
De oleastro cxij
De olere cxiiij
De ordeo cxv
De palma cxvi
De palmite cxvii
De propagine cxviiij
De platano cxix
De populo cxix
De pino cxxi
De pinea cxxiij
De pice cxxiij
De piro cxxiij
De pruno cxrv
De papiro cxrvi
De paluro cxrvii
De papanere cxrviiij
De plantagine cxrxi
De petrosilino cxrx
De pipere cxrxi
De pulegio cxrxiij
De porro cxrxiij
De quercu cxrxiij
De quisquilis cxrxiij
De rosa cxrxiij
De radice cxrxiij

De ramno cxrxiij
De resina cxrxiij
De rubo cxl
De ruta cxli
De salu et ei proprietatibus cxliij
De salice cxliij
De sambuco cxliij
De saluunca cxlv
De stacte cxlvj
De storace cxlvij
De sicomoro cxlvij
De spina cxlix
De lignis sethim cl
De sentice cli
De sepe clij
De sude cliij
De siliqua cliij
De sinapi clvj
De semine clvj
De stipula clvij
De simila clvij
De scopa clx
De stappa clx
De taro clxj
De tabula clxij
De trabe clxij
De thercbintho clxij
De thina clxvj
De tirsio clxvj
De tigno clxvij
De trunco clxvij
De usana clxix
De tribulo clxx
De thimo clxxj
De thimiamate clxxij
De thure clxxij
De vimine clxxij
De virga clxxvj
De virgulto clxxvj
De vite clxxvij
De vite agresti clxxvij
De vitulamine clxxix
De vinea clxxix
De vna clxxxi
De vna immatura clxxxi
De vuapassa clxxxiij
De vino clxxxiij
De vino rubeo clxxxiij
De vino nouo clxxxiij
De vino condito clxxxiij
De vino acetoso clxxxiij
De vinacio clxxxiij

De vinaria cxl
De viola cxl
De vimo cxl
De vitica cxliij
De zizania cxliij
De zinzibere cxlv
De zeduario cxlvj
De zucaro cxlvij

Liber decimus octauus
aialibus pmo in generali.

De animalibus i speciali f.
De ariete. capitulum ij
De agno. capitulum liij
De agno agniculo liij
De agna. capitulum v
De apro. capitulum vj
De asino. capitulum vij
De angue. capitulum viij
De aspidie. capitulum ix
De aranea. capitulum x
De ape. capitulum xi
De boue. capitulum xij
De bubulco. capitulum xij
De bubalo. capitulum xiiij
De basilisco. capitulum xv
De borace. capitulum xvj
De bufone. Ibidem
De bombice. capitulum. xvij
De camelis. capitulum. xvij
De camelopardo xix
De cameleonte xx
De caprea. capitulum xxi
De capreolo. capitulum. xxiij
De capra. capitulum xxiij
De cane. capitulum xxiij
De caniculo. capitulum. xxv
De alijs pperatibus canu. xxvj
De catulis. capitulum xxvj
De castore. capitulum. xxvij
De ceruo. capitulum xxiij
De ceraste. capitulum xxiij
De cornu. capitulum xxiij
De cocodrillo xxxiij
De colubro xxxiij
De damula xxxiij
De dromedario xxxiij
De dipsade xxxiij
De dracone xxxiij
De equo xxxiij
De equa xxxiij
De poledro xl

De elephante	xlj	De serpente	xciiij.	De sirico	xciiij.
De naso elephantis	xlj	De simca	xciiij.	De minio	xcv.
De elephantibus	xlj	De sirena	xcv.	De cinobrio	xcviij.
De bedo	xlj	De scorpione	xcvi.	De prassino	xcviij.
De eruca	xlvi.	De sue	xcviij.	De sandaracha	xcviij.
De faunis et satiris	xlviij.	De thauro	xcviiij.	De arsenico	xcv.
De feminis	xlviij.	De tragelapho	xcic.	De occa	xcv.
De ferante	xlviij.	De talpa	c.	De indaco	xcv.
De fetu	xlj.	De taro	cj.	De atramento	xcv.
De ficario	l.	De tigride	cij.	De melino colore	xcv.
De formica	li.	De tineca	ciiij.	De stibio	xcv.
De formicalcone	liij.	De teredine	ciiij.	De cerusa	xcv.
De furo	liij.	De testudine	cx.	De purpurea	xcv.
De griphe	liij.	De tortuca	cx.	De odore	xcv.
De glire	lv.	De vacca	cx.	De effectu odoruz	xcv.
De grillo	lvij.	De vacca agrestis	cx.	De fetore	xcv.
De binnulo	lvij.	De vitulo	cix.	De sapore	cl.
De hirco	lvij.	De vislo	cx.	De pura dulcedine et eius ef	cl.
De hiena	lix.	De visa	cx.	fectu	cl.
De hericio	lx.	De vulpe	cx.	De sapore dulci	clij.
De herinacio	lx.	De verme	cx.	De sapore vinctuoso	clij.
De iuncea	lx.	De vermiculo	cx.	De sapore salso	clij.
De leone	lx.	De vipera	cx.	De sapore amaro	clv.
De leena	lx.			De sapore acuto	clv.
De leopardo	lx.			De sapore acetoso	clv.
De lepore	lx.			De sapore pontico	clv.
De lince	lx.			De sapore stiptico	clix.
De limace	lx.			De sapore insipido	l.
De lupo	lx.			De liquore	l.
De mulo	lx.			De liquore in speciali 7 pmo	liij.
De mure	lx.			de melle	liij.
De mustela	lx.			De fauo	liij.
De migali	lx.			De mulso	liij.
De murilego	lx.			De medone	lv.
De noctiluca	lx.			De claresco	lv.
De onagro	lx.			De pigmento	lv.
De onocentauro	lx.			De oximelle	lv.
De orice	lx.			De cera	lix.
De oue	lx.			De cereo	lx.
De panthera	lx.			De lacte	lx.
De pardo	lx.			De lacte camelino	lx.
De pilosis	lx.			De lacte vaccino	lx.
De pigargo	lx.			De lacte caprino	lx.
De pigmeis	lx.			De lacte pecorino	lx.
De porco	lx.			De lacte asinino	lx.
De pediculo	lx.			De lacte caballino	lx.
De pulice	lx.			De lacte porcino	lx.
De rinoceronte	lx.			De lacte animalium	lx.
De rana	lx.			De sero	lx.
De salamandra	lx.			De butiro	lx.
De sanguisuga	lx.			De caseo	lx.
De stellione	lx.			De veteri caseo	lx.

Liber decimus nonus de
coloribus odoribus saporibus
et liquoribus.

De materia coloris	l.
De materia coloris nigri.	iiij.
De generatōe coloris albi.	iiij.
De gradibus inter albedinē et nigredinem	iiij.
De actōe calidi et frigidi	v.
De speciebus coloris que sunt vi	vi.
De opinione illorum que ponunt lucē esse de suba coloris	viiij.
De coloris mutatione	viiij.
De colore in oculis	ix.
De coloribus in particulari	x.
De colore glaucos flavo	x.
De pallido colore	x.
De rubeo colore	x.
De croceo colore	x.
De colore croceo	x.
De colore minio	x.
De puniceo colore	x.
De viridi colore	x.
De colore livido	x.
De colore livido	x.
De colore indico	x.
De nigredine	x.
De sincopi	x.

De coagulo	lxxiiij	De denario	cxliij
De diuersis stutibz rez	lxxv	De nūcro diminuto	cxliij
De putredine	lxxvj	De secūda diuisione totius numeri	cxlv
De ouis et eius proprietatibus	lxxvij	De tertia diuisione totius numeri	cxlvj
De ouis aspidum	lxxviiij	De mēsurā z pōdere	cxlvij
De ouis aranearum	lxxix	De figura trianguli	cxlvij
De ouis aquilarum	lxxx	De mensura corporū	cxlix
De ouis anserum	lxxxj	De mēsurā spacij localis	cxlxx
De ouis anearum	lxxxij	De ponderibus	cxliij
De ouis alaudarum	lxxxiiij	De modulatiōe cantus	cxliij
De ouis bubonum	lxxxiiij	De tuba	cxliij
De ouis cornorum	lxxxv	De buccina	cxliij
De ouis cignorum	lxxxvj	De tibia	cxliij
De ouis cocodrilloz	lxxxvij	De calamo	cxliij
De ouis columbarū	lxxxviiij	De sambuca	cxliij
De ouis colubri	lxxxix	De simphonia	cxliij
De ouis draconum	xc.	De armoniaca	cxliij
De ouis herodiorū	xcj.	De timpano	cxli
De ouis formicarum	xcij	De citbara	cxli
De ouis gruum	xciiij.	De psalterio	cxliij
De ouis griphum	xciiij.	De lira	cxliij
De ouis gallinarum	xcv	De cimbalo	cxliij
De ouis yrundinum	xcvj.	De sistro	cxlv
De ouis cancorum	xcvij.	De tintinabulo	cxlvj.
De ouis locustarum	xcvij		
De ouis lacertarum	xcix.		
De ouis milui	c.		
De ouis merguli	cj.		
De ouis nisi	cij		
De ouis coturnicis	cij.		
De ouis onocrotali	cij.		
De ouis pauonis	cv		
De ouis perdicis	cvi		
De ouis passerū	cviij.		
De ouis quistule	cviij		
De ouis rinatricis	cix		
De ouis strucionis	cx.		
De ouis turturis	cxj		
De ouis ypupe	cxij.		
De ouis yvulturis	cxij		
De numero pōdere et mēsurā. z pmo de unitate	cxliij.		
De dualitate	cxv		
De numero ternario	cxvj.		
De nūcro quaternario	cxvij		
De quinario	cxviiij		
De senario	cxix.		
De septenario	cxix		
De octonario	cxix.		
De nouenario	cxix		

Expliciūt tituli librorū et capitulorū Bartholomei anglici de proprietatibus rerum.

Huiores de quorū septē
hic tractat sunt isti

Augustinus
Adamancius
Alcuinus
Ambrosius
Anselmus
Basilius
Beda
Bernardus
Cyprianus
Chrysostomus
Damascus
Damascenus
Dionysius
Elicius
Eusebius
Elpicras
Fulgentius
Gregorius
Gilbertus
Haymo
Jeronimus
Isidorus
Innocentius
Leo papa
Michael scorus.
Hozanzennus
Origenes
Orosius
Petrus
Pamphilus
Patricius
Rabanus
Rupertus linconiensis
Richardus de sancto vic.
Symon corn.
Stephanus
Strabus
Inter philosophos autē
hi sunt autores
Aristoteles
Auerrois
Auerrois
Algazel
Apollonius
Alfredus anglicus
Asclepides magus

Boecius
Licero
Latho
Constantinus medicus
Demostenes
Democritus
Dyscorides
Donatus grammaticus
Erastus
Epitimus
Euclides
Egidius medicus
Galenus medicus
Haly medicus
Jorat caldeus
Jpartus
Juvenalis
Johannicus
Kalixtus grecus siue atbeni
ensis
Lencippus
Macrobius
Marcianus
Mercurius
Miselath astrologus
Ainus delphicus
Ouidius
Oribasius medicus
Papias
Plato
Physiologus
Platearius medicus
Plautus medicus
Persius
Plinius iunior
Priscianus
Pythagoras
Plotinus
Rasis
Rufus medicus
Salustius
Salernitanus
Scipio africanus
Secundus philosophus
Seneca
Solinus
Symonides
Termegistus
Theophrastus

Titus lius
Tullius
Theophilus de vris
Ptholomeus
Varro
Virgilius
Vuguitio pisanus
Unilhelmus combes
Ipocras
Isaac
Zeno
Zoroastes magus
Albumazar

Istorū et multorū aliorū in
istis libellis verba in diuersis
locis summam et breuiter re
citantur ut patere potest illi
genter intuenti.

Prohemium huius libri.

Prohemium de proprietatibus rerum fratris Bartholomei anglici de ordine fratrum minorum incipit.

Omnes proprietates rerum seu quas substantias secundum distinctionem et ordinem substantiarum erit ordo et distinctio.

etiam proprietatum de quibus adiutorio dominus presens opusculum compilatum. utile mihi et forsitan alijs qui naturas rerum et proprietates per scriptorum libros necnon et philosophorum dispersas non cognoverunt ad intelligenda enigmata scripturarum que sub symbolis et figuris proprietatum rerum naturalium et artificiarum a spiritu sancto sunt tradite et velate quemadmodum ostendit beatus Dionysius in hierarchia angelica circa principium dicens. Non est aliter nobis possibile lucere divinum radium nisi varietate sacrorum velaminum analogice circumvelatum. quoniam impossibile est animo nostro ad immaterialem celestium hierarchiarum ascendere contemplationem nisi ea que secundum ipsum est materialia introductione utatur. et cetera. quasi diceret. Non potest animus noster ad invisibilem contemplationem ascendere nisi per visibilem considerationem dirigatur. Invisibilia enim dei per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur. ut dicit apostolus. Et ideo theologia perinde sacris et poeticis informatibus vestita est. ut rerum visibilium similitudinibus allegorice locutiones et mystici intellectus transumptiones formarent et sic carnalibus et visibilibus spiritualia et invisibilia coaptentur.

Unde rei gratia per hoc opusculum ad edificationem domini domini que est deus gloriosus sublimis et benedictus in secula seculorum. In quo agitur de quibusdam proprietatibus rerum naturalium quarum alia est incorporea alia corporea. Et primo de proprietatibus substantie incorporee secundum sui differentias quarum alia est corpori unibilis ut anima rationalis sensibilis et vegetabilis. alia non unibilis corpori ut angelus. Et angelorum alij sunt boni. alij mali. In bonis vero angelis est ordo secundum trinam multiplicationem trinitatis. unde a beato Dionysio distinguuntur tres hierarchie celestes quarum quilibet trium ordinum pertinet dispositiones. Nonedecim itaque sunt de quibus in hoc opusculo adiuvante deo per ordinem est agendum. et hoc tam in communi quam in speciali. Primo igitur agitur de deo et nominibus divinis. que dicuntur de deo vel quo ad essentialia. vel personam suam que ad

effectum suum appropriationem. Secundo de proprietatibus angelorum tam bonorum quam malorum in generali et speciali. Tertio de proprietatibus anime rationalis quo ad nature sue simplicitatem. et que ad virtutem suam diversitatem. et de eius unione et operatione in corpore per se fert ei formam et perfectionem. Quarto de proprietatibus substantie corporee. scilicet de elementis et elementaribus qualitatibus. ex quibus componitur omne corpus. et de quatuor humoribus ex quibus componuntur corpora tam hominum quam brutorum. Quinto de hominis corpore et singulis eius partibus. de quibus sacra scriptura facit mentionem. Sexto de etatibus. Septimo de infirmitatibus et venenis. Octavo de mundo et corporibus celestibus. Nono de tempore et partibus temporis. Decimo de materia et forma et earum proprietatibus et elementis. Undecimo de aere et passionibus eius. Duodecimo de aquis in generali et in speciali. Tertiodecimo de aquis et eius differentijs et ornatu scilicet de piscibus. Quartodecimo de terra et eius partibus. Quintodecimo de provinciis. Decimosexto de lapidibus et metallis. Decimoseptimo de herbis et plantis. Decimo octavo de animalibus. Decimonono de accidentibus scilicet de coloribus saporibus et ceteris. In istis prolixis libellulis rerum naturalium proprietates summam et breviter continent prout ad manus meas spem que effugerunt manus metentium pertingere potuerunt. In quibus de meo pauca vel quasi nulla apposui. sed omnia que dicuntur de libris authenticis sanctorum et philosophorum excipiens sub brevi compendio pariter compilavi. sic per singulos titulos poterit legentium industria experiri.

Incipit liber primus de proprietatibus rerum venerabilis fratris Bartholomei anglici.

De proprietatibus itaque et naturis rerum tam spiritualium quam corporalium vel lucida realium cupientes ab illo sumamus exordium que est alpha et omega.

principium et finis omnium bonorum. In principio patris luminis a quo procedit omne datum optimum et omne donum perfectum implorantes auxilium. ut ille qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum et revelat profunda de tenebris et abscondita producat in lucem. Huic opusculo quod ad ipsius laudem et legentium utilitatem de diversis et scriptorum philosophorum dictis non sine labore recolligere iam incepimus. sed licet dignetur impedire summationem.

Unus immēsus et incōmutabilis deus dicitur.

Capitulum primum

Et igitur ut dicit Innocentius. iij. solus et verus deus eternus. immēsus. incōmutabilis. omnipotēs et ineffabilis pater et filius et spū sanctus. tres quidem persone. scilicet una essentia sub una vel natura simplex omnino. pater a nullo. filius a patre. spū sanctus ab utroque absque initio et fine. pater generans. filius nascens. spū sanctus a patre et filio procedens. De tres persone sunt substantiales. coeternae. omnipotentes. coequales unum uniuersorum principium. creator omnium visibilium et invisibilium spūaliū et corpaliū creaturarum. quod sua sponte omnipotenti filius ab initio temporis utraque addidit creaturas videlicet angelicā et mundanā. ac deinde humanā quasi communē ex spū et corpore constitutā. Hucusque Innocentius. extra de sum. trini. c. i.

De essentie unitate et personarum pluralitate

Capitulum secundum

Nec autem sancta trinitas secundum communem eēntiā est indiuidua et secundum personales proprietates est discreta in nature sue simplicitate non admittens diuisionē nec in personali proprietate recipiens unitatē. Sed spū in eēntiā unitas. et in personis pluralitas inuenitur. a qua omnis confusio mutua cōmixtio remouetur. quia cum alius sit pater. alius filius. alius spū sanctus. pater non poterit esse filius neque spū sanctus. sic nec e converso. spū sanctus non potest esse pater vel filius. nec filius pater vel spū sanctus. Sed quilibet istorum est una essentia vel natura quae sola est uniuersorum principium propter quod non est aliud reperiire. et haec essentia neque est generans neque generata neque procedens. Sed est pater qui generat et filius qui gignitur. et spū sanctus qui procedit ut simpliciter distinctio sit in personis et in natura unitas teneatur. Unus autem alius sit pater alius filius alius spū sanctus. non tamen aliud. sed id quod est pater est filius et spū sanctus. Pater igitur generando totā substantiam suā ei dedit sine diuisione. et tamen totum retinuit sine diminutione. et sic una et eadem res est pater gignens et filius nascens et spū sanctus ab utroque procedens. Hucusque Innocentius. iij. extra. ubi supra de sum. trini. c. i.

Quod quid dicitur de deo autem est essentia aut notio aut persona.

Capitulum tertium

Tamen dicta et dicenda clarius elucescant notandum est iuxta sanctorum traditionem. quod quid in deo est aut de deo dicitur autem est essentia aut notio aut persona. una est ei indiuisibilis eēntia. persone tres. et haec tres persone sunt una eēntia et unus deus. et quilibet earum est una eēntia et unus deus. Pater a nullo. filius

a patre nascendo. spū sanctus a patre et filio procedendo. pater filium generat. filius gignitur. et pater cum filio spū sanctum spirant. et quod filius spū sanctus spirat haec a patre. Quicquid enim persona haec vel facit. haec habet a persona a qua est. Et ideo quia filius est a patre ab ipso omnia haec. et quia spiritus sanctus est a patre et filio ideo haec quod haec communis ab utroque. sed propter huiusmodi nascibilitatem vel processionabilitatem pater non est maior nascēte vel spū sancto procedente. quia veritas diuine essentie equaliter est in ipsis et in patre. Nec omnia habent a Boetio in libro de trinitate. et ab Hugone et etiam Augustino et Richardo.

De notionibus. Capitulum quartum

Notiones autem sunt quae secundum Hugonem et Augustinum. scilicet paternitas. innascibilitas. filiatio. processio. et communis spiratio. Et dicuntur haec quae aliqui notiones. quia notificant personas. aliqui distinctiones. quia personas distinguunt. aliqui relationes. quia per ipsas quas persone ad se invicem referuntur. Dicuntur etiam proprietates. quia personis proprie insunt. Istae autem notionum tres dicuntur personales proprietates. scilicet paternitas. filiatio. processio. eo scilicet quod per personas faciunt. nam istarum quae notionum tres sunt patris. scilicet innascibilitas. paternitas. et communis spiratio. et due filii. scilicet filiatio et communis spiratio. una igitur spū sancto tamen. scilicet processio. nec aliquid derogat spū sancto quod tamen habet unam notionem. neque filio superexcrecit quod habet duas. nec pater maior est alijs personis duabus quibus tribus notionibus specialiter ab alijs discernatur. Regulariter enim de istis notionibus tenendum est quod nulla de alia predicatur et quod quilibet est diuina essentia et unus deus et una eēntia. Item nulla notio inest diuine eēntie sed tamen persone. quia essentia nec distinguit nec distinguitur. sed sole persone ab invicem distinguuntur.

Quod deus cognoscitur in suo effectu

Capitulum quintum.

Quoniam autem diuina essentia a mortalibus non potest cognosci a plenitudine neque comprehendere hic in via. cognoscitur tamen in suo effectu in quantum est omnium principium sine causa. quia deum esse vix insipientes dubitat. et tamen quod sit secundum maiestatis magnitudinem nullius creature intelligentia inuestigat. ut dicit Damascenus. Et ideo positum non potest cognosci nisi per effectum suorum operum quibus praeuatiue et per abnegationem multiformiter in scripturis describatur et nominetur.

Quid notificet noia de deo. Ca. VI.

Ad evidentia aut nominu q nob deū manifestat aliqut notandū est i qua nā simplici z rudi p̄sideratōne. q oē nomē dictū de deo aut notificat eēntiaz aut notione. aut psonā. Nā nomia q notificant essentia dicūt essentialia. q psonā psonalia. q notiones notionalia. Nomē aut essentia/ le sonat in qd z p̄dicat in qd. psonale signifi/ cat quē et p̄dicat i quē. Notionale p̄o nomē sonat i quā z p̄dicat in quā. vñ ista tria p̄di/ cata i diuīs sepi p̄dicant vel ponūt. scz q̄s. que. qd. Quis qz p̄r vel fili⁹ vel s. s. Que p̄ces/ sio filiatio paternitas zc. Qd suba eēntia. et b̄mōi. q mere qdditatē rei significat et diuī/ nā eēntia simp̄l̄r z abstracte rep̄ntant. Nec aut noia sic distinguunt.

De noibus essentialiū distinctionum.

Capitulum. VII

Quia nomē eēntiale aut ē nomē sub/ stantiū aut adiectiū. Si substan/ tiū aut est abstractū aut p̄cretū aut mediū. Abstracta at dicim⁹ vt dīc Aug⁹. q absolute diuinā eēntia f̄cant. vt eēntia. bo/ nitas. diuītas. z b̄mōi q sp̄ supponūt z f̄cant diuinā eēntia. nec p̄nt trahi p̄ aliqd p̄iūctuz ad supponēduz p̄ psona. vñ talia noia sūpta cū p̄positōibz s̄bis noibz z p̄icipijs psonali/ bus vel notionalibz reddūt p̄positōes falsas in qbo ponūt. vñ h̄ est falsa. eēntia generat v̄l generat. eēntia est de eēntia. vel eēntia ē ap̄d eēntia. z b̄mōi. De istz at nomibz q pure sunt eēntialia generaliter est tenendū. q oē nomē pure eēntiale p̄dicat de qualibet persona p se. z de oibz insimul singlariter et nō plurali/ ter. s̄bi ḡra. p̄r est diuīnitas. fili⁹ est deitas. z sp̄s sanct⁹ est deitas. z simul sunt vna diuī/ nitas et non deitates.

De noibz concretis. Ca. VIII

Nomina p̄creta sūt q ad modū p̄cre/ toz signat formas i supposito. v̄l sig/ nat q̄si formā i subiecto. vt de⁹. crea/ tor. et similia. q generaliter f̄cant diuinam eēntia. sed qnqz supponūt p̄ essentia quado/ qz p̄ persona.

De noibz medijs. Capitulum. IX

Nomina p̄o media dicūt q h̄nt mo/ dū z formā z significatōz abstracto/ rū. s̄z vsū z officiū p̄cretōz. vt lumen sapia. z b̄mōi. Ista em̄ l̄z abstractiua sūt ali/ qn supponūt p̄ psonis. vt cū d̄r. lumē de luīe sapia de sapia. p̄ncipiū de p̄ncipio. z filia. et

hec noia abstracta p̄dicant sic de qualibet p/ sona per se. z de omnibz simul nō pluraliter sed singulariter.

De noibz adiectiuis q pure f̄cant diuīas/ essentiam. Capitulum. X.

Adiectiua noia alia f̄cant pure diuī/ nā essentiam nihil p̄notādo. vt ens. bon⁹. z b̄mōi. alia aliqd p̄notāt posi/ tīue. alia aliqd p̄uatiue. vt etern⁹. īmensus. ī/ mortalis. z b̄mōi Eternus em̄ p̄ncip̄l̄r f̄cat diuinā eēntia. z secūdario p̄notat carentiaz/ p̄ncipij z finis. vñ cū d̄r etern⁹. sensus ē. de⁹ est. z caret p̄ncipio z fine. Silr īmensus p̄nci/ palit̄ f̄cat diuinā eēntia. z p̄notat abnegatō/ nē mēsure local. Silr d̄r incircūsc̄pt⁹ p̄ ab/ negatōem loci. z vbi. z de filio silr est intelli/ gendū. z hec noia p̄dicant de oibz personis simul et diuīsim singulariter z non p̄saliter. vt p̄r est etern⁹. filius etern⁹. sp̄s sanct⁹ eter/ nus. et hi tres sunt vn⁹ eternus.

De illis q aliqd connotant positīue

Capitulum. XI.

Adiectiuoz nominū q aliqd cōnotāt/ positīue qdā p̄notāt effectū i creatu/ rā z qdā respectū. Eoz at q cōno/ tant effectū qdā p̄notāt in habitu. vt iust⁹/ misericors. z b̄mōi. qdā in actu. vt iustifi/ cans miserator. et b̄mōi. Que at p̄notāt effe/ ctū in actu p̄dicant de deo ex tpe vñ de⁹ in/ cepit esse miserator qn̄ incepit misereri. sed ea q p̄notāt i habitu p̄dicat de deo ab et̄no. vt de⁹ ab et̄no fuit iust⁹ z misericors zc.

De bis q p̄notāt respectū. Ca. XII

Nomina p̄o q p̄notāt respectū crea/ toris ad creaturas. vt de⁹ est refugiu et b̄mōi. qdā p̄notāt respectū p̄so/ ne ad psonā. vt filius. cōlis. Silis em̄ p̄nci/ paliter f̄cat diuinā essentia. secūdario autē p̄notat distinctiōez psonalē. Dmōi p̄o noia licet essentia significet. em̄ rōne p̄notati p̄di/ cant de psonis silr sumptis pluralit̄r z nō sin/ gulariter. vñ nō d̄r. pater z fili⁹ sunt similis. sed d̄r. sunt similes.

De nominū adiectiuoz sup̄inductiōe

Capitulum. XIII.

Adiectiuoz etiā nominū qdā sunt p̄ritiua. vt aliqd. ali⁹. z filia. qdāz p̄o sūt numeralia. vt vnus. duo. tres. et oia in neutro genere substantiua f̄cant diuī/ nā essentia. z p̄dicant de psonis oibz singla/ riter z nō pluraliter. vt p̄r z fili⁹ sunt vnum. z i genere masculino z feminino substantiua

ra sunt psonalia. vñ h est p. p. z fil. sūt duo
si duo sit masculini generis. s. si sit neutri ge/
neris tunc est falsa. Dmōi at noia adiectiue
referenda sequūt naturā suoz substatiuoz. vñ
si substantiua sint eēntialia z ipsa adiectiua sūt.
z si sint psonalia sūt z ipsa adiectiua. vñ h ē
falsa. p. z fil. sūt vn. s. h est p. sūt vn. de?

De noibz psonalibz Capitulū. XIII

Nomina psonalia qdam pdicant de
vna psona tm. vt p. z fil. z s. qdaz
de duobz. ita q de vtraqz vt pncipiū
spūs sancti. Nam p. est pncipiū spūs sancti. z fi
li. est pncipiū spūs sancti. vt cū d. p. et fil. sūt
pncipiū spūs sancti. li pncipiū supponit p dua/
bus psonis. s. pcat vñ notionē scz cōez spi/
ratōem. qdā pō pdicāt de duobz psonis. ita
q de neutra p se vt p. et fil. sūt duo. ita q li
duo sit masculini generis z nō neutri. qdam
pdicant de tribz. ita q de nullo p se. vt trini/
tas. Nam dicitur 3. s. d. li. vi. etymol. trinitas est
appellata eo q fiat totū vñ ex tribz. q si trinz
vntas. nam dū tria sūt. i. tres psonē vñ sūt
qz singla i se manēt. z oia in oibz. p. g. z fil. z
spūs sanctus sūt trinitas z vntas. Idē em i na/
tura. vñ qd in eēntia. tria in psona. vñ
ppter maiestatis punionē. tria ppter psonarū
ppteratē. qdam etiā noia pdicant de singlis
psonis. ita q nō de oibz vel pluribz singu/
lariter vel tm pluraliter. vt ipostasīs seu per/
sona. Pater em z fil. z spūs sanct. sūt tres
ipostasēs seu psonē z nō vna

De notionū subdistinctione Ca. XV

Nomina pō notionalia qdā sunt ab/
stractiua. vt paternitas. natiuitas. p/
cessibilitas. spirabilitas. z h mōi. qdā
pō pcretiua z adiectiua. vt innascibil. gene/
rās. nascens. spirās. pcedēs. oia at abstrac/
tiua pdicant de eēntia. vñ h est p. eēntia ē
paternitas. z cōuerso. eēntia est innascibili/
tas. z cōuerso. ita z de alijs. Lōcretina pō
nūqz de eēntia pdicant siue sint noia siue p/
ticipia. z idō omnes tales ppositōes sūt falsē
Essentia generat vel generat. vel essentia ē
generās vel generata. z ita de alijs. Itē no/
minū notionalia qdā pdicant d vna psona
tm. vt generās de pte genit. vel nascēs de fi/
lio. pcedens de spūs sancto. qdam de vtraqz
duaz vt spirās de pte z filio. qz p. z fil. spi/
rant spūs sanctū. qdam etiam pdicant de q/
libet. vt distinct. p. em est distinct. ab alijs
psonis. sūt fil. z spūs sanct.

De proprietatibus diuine eēntie

Capitulum. XVI

Propterates pō diuinas diuine. eēntie
ne puenient determinat Joh damas.
li. iij. c. viij. De est inqt sine fine z pn/
cipio. pncipiū p mū increatū. ingentū. im/
partibile. imortale. eternū. infinitū. incircū/
scriptū. indeterminatū. potēs ad infinita. sim/
plex incōpositū. inflexibile. impassibile. in/
vincibile. inalterabile. fons bonitatis z iusti/
cie. lumē intellectuale. s. tū inaccessibilis z
imensurabil. z tū oia mēsurat p pā volūtate
creaturaz oim effectiua. oim pteritua z con/
seruatiua. oim puiiua. oia implēs i suo reg/
omibz dominās z imperās. z nullū s. rium
būs. oia incōtaminatē p. tēs. oibz substan/
tijs eminēs. z sup oia existēs sp bona. sp brā.
sp plena. pncipat. z p. tēs ordinās. determi/
nans ac disponēs. Sup omēz subaz vitam
rōnem z intelligentiam existēs. p se ei ē lux.
p se est vita. p se est suba. p se existēs fōs cēn/
tiel vel scie. his q sūt. his q vñūt. his q parti/
cipant rōnem. Omibz oim bonoz eā ē. vna
suba. vna p. vna volūtās. vna opatio. vñ
pncipiū. vna p. tās. vna dominatio. vna di/
uinitas in tribz pfect. ipostasibz seu psonis
p. z fil. z spūs sancti. vna rōne credit colit et
odorat. Un ipa trinitas est incōfused vnta. z
indistincte distincta. Indistinctes em sūt be/
psonē z ab inuicē inseparabiles non p. fūse ad
inuicē p. uertibiles. qz ad inuicē nō p. miscen/
tur nec pariter p. funduntur. Nam pater est
in filio. et spiritus sanctus in patre et in filio.
z fil. in pte z spūs sancto. nulla p. mēroē scia
vel p. ueritōē vñ in altex sine mutua p. fusio
ne. Immo ipe psonē sūt ppteratibz ab inui/
cem sūt distincte z fm identitatē eēntie indi/
uissibilē sūt vñite. vñ diuinitas simplex ipar/
tibilis existēs varia dona suis distribuit cre/
aturis. S. multiplicata p dona imp. tribilis
pmanet. z ad suā simplicitatē creaturas su/
as p. uertit z p. iūgit. Omia imp. miscibiliter
p. rās z p ipam nihil. simplici cogitatōe oia
cognoscit. tam p. tās qz p. tēta et fūta. q pōt
oia q vult. s. nō vult oia q p. t. Potest em per/
dere mundū. nō vult at. Dicit em ad h idem
Dionys. li. i. c. xvj. De em immaterialit. exis
incircūscriptibil. est. qz loco nō cōtinet. Ipse
em suū p. t. loc. est. oia implēs. sup oia exis.
oia p. tēs. vñuscuiusqz nafaz imp. miscibi/
liter p. rās oim suā opatōnem. fm su/
ceptiua s. tute tribuēs. Et cū sit tot. imp. tr/
bilis. tot. est totalit. ens vbiqz z nō p. in pte

ptialiter diuissus. sed tot⁹ in omib⁹ z tot⁹ sup
ome. vñ ipe sol⁹ incōprehensibil⁹ est z inter/
minabil⁹. z a nullo pterq⁹ a semetipso cogni/
tus. Nam ipe sol⁹ sui ipsi⁹ pteplator maxim⁹
est. vñ ad ei⁹ totalē cōmprehensioē nulla pōt
ptigere creata cū sit infinit⁹ in se & tute tamē
sua infinita finit z terminat vniuersa. ppter qd
termegist⁹ describens deū put potuit. ait sic
De⁹ est spera intellectual⁹ cui⁹ centrū vbiq⁹ ē
circūferētia sō nūl⁹ q⁹. Dīnā em̄ cēntia in se
psiderata pfecta est ad modū sperē. qz n̄ ha/
bet pncipiū neq⁹ finē. s; put psiderat⁹ vt cau/
sa deducēs res in esse z eas limitās z finies.
sic d⁹ esse centrū. qz sic centrū finit lineas et
ab ipso linee deducunt⁹. ita de⁹ deducit crea/
turas z limitat et finit eas.

Quo Bernardus describit deum

Caplm. XVII.

Hic mō describit Bern. deus tanq⁹
causam p effectū dicēs. De⁹ est volū/
tas om̄ipotēs beniuolētia lumē ei⁹/
nū. incōmutabil⁹ rō creans mentē ad separ/
ticipandū. viuificās ad sentiendū. efficiens
ad aptandū. dilātās ad cupiendū. iustificās
ad pmerendū. accendēs ad zelū. fecundans
ad fructū. pmouēs ad bonitātē. dirigēs ad
eqtātē. roborās ad stutē. formās ad beniuo/
lentiā. moderās ad sapiāz. visitās ad psola/
tionē. illuminās ad cognitiōez. ppetuās ad
imortalitātē. implēs ad felicitātē. circūdans
ad securitātē amat vt caritas. nouit vt p̄ritas
sedet vt eqtas. dñat vt maiestas. regit vt p̄n/
cipiū. medet vt sal⁹. reuelat vt lux. assistit vt
pietas. Ducitq⁹ Bern.

De noib⁹ q⁹ notificāt deū in suis opib⁹.

Caplm. XVIII.

Et q⁹uis indiuisibilia sūt opa btissi/
me trinitat⁹. tñ a sanctis distinguūt⁹
qdam noia per q⁹ notificāt de⁹ i opib⁹
suis. q⁹ inuocabilis est z innotificabilis
in se q⁹ ad intima maiestatis. Sūt at quedā
noia appropata et quedam sunt trāsumpta
et translata

De noib⁹ appropatis. Ca. XIX

In om̄ia sō appropata sūt decem. de
q⁹ Isid. in. vi. li. c. j. dicit sic. Apud
Heb. x. noib⁹ de⁹ nuncupat⁹. Primū
est El suehyskiros. i. fort⁹. qz nulla ifirmi/
tate opprimūt. s; fort⁹ est z sufficiens ad om̄ia
ppetrāda Scdm nomē est Eloē. i. theophe/
los. i. timor. eo q⁹ de⁹ a cūct⁹ ipm colentibus
sit timend⁹. Tertiū nomē est Sabbaoth. i.

pnceps exercitū. eo q⁹ oēs exercit⁹ celi eius
dominio sunt subiecti. Quartū nomen est
Zelios vel Ramathel. i. excelsus deus. qz ex/
celsus de⁹ z sup celos glā ei⁹. Quintū nomē
Eyel. i. q⁹ est. de⁹ em̄ q⁹ est etn⁹ & est q⁹ tñ no/
uit esse. fuisse at z mō nō esse vel futur⁹ eē nō
nouit. Sextū nomen est Adonay. i. dñs. qz
ei⁹ dñationi subijcit tot⁹ mūd⁹. Septimū
nomē est ya. i. spūs alm⁹. de⁹ em̄ spūs ē. Oc/
taui nomē est tetragramathon. i. nomē q⁹ c/
tuor l⁹az. scribit⁹ em̄ q⁹ tuor l⁹is apd hebre/
os qd ineffabile. pnūciant z signāt nomē dī.
qz d⁹ ineffabile. nō qz dici nō possit. s; qz ei⁹
significatio ab hūano corde nō p̄t p̄phendi
Honum nomē est saday. i. oīpotēs. qz oīpo/
tens est nomē ei⁹. z d⁹ oīpotēs a faciēdo om̄
ne qd vult. z nō a faciēdo qd non vult. q⁹ si
altēz tñ ei acciderit oīpotēs nequaq⁹ esset.
Decimū nomē est eloyim. z est nomē trinita/
tis. z p̄tinet ad p̄ez z filiū z spm̄ sanctū. z iō
plale est apd hebreos z singlare. Signat ei⁹
diuinā cēntiā cū suppositōe triū psonaz. vñ
d⁹ trinitas q⁹ si triū vnitas.

De noib⁹ trāsumptis. Ca. XX.

Sunt at qdā noia trāsumpta a crea/
turis q⁹ vti⁹ scriptura qñ intēdit ali/
q⁹ exponere p̄ditōes creatoris. quia
Damask. li. i. c. xiiij. inq⁹. Quia multa in scrip/
tura diuina symbolice sunt dicta z figurati/
ue z trāsumptiue. scire oportet q⁹ homines
grossa carne iduti excelsas z imortales dei/
tatis opatōes intelligere nō pnt. nisi qbus/
dam formis z ymaginib⁹ z notis q⁹ boies
vti sepi⁹ sunt sueti. Un̄ oia corpalia q⁹ d⁹ deo
dicunt⁹ nō pprie sed symbolice intelligūt⁹.
Simplr ei⁹ de⁹ est z non figurabil⁹. oculos tñ
z palpebras et visum h̄e d⁹. qz vniuersorū
h̄is stutē psideratiuā eum nihil pōt latere.
nihil p̄t subterfugere suā notionē. Sili rōe
aures z auditū h̄e d⁹. qz apd ipm spiciatōz
fore z depcatōis susceptōez asserere n̄ time/
mus. Per hūc ei⁹ sensum nos mites oñdīm⁹
qñ depcatib⁹ aures familiari⁹ inclinamus.
Os et labia z fauces h̄e d⁹. qz illa velut lo/
quēdo p inspiratōz nob reuelat. q⁹ hoim co/
gitatio p h̄mōi organa expm̄it z oñdit. Gut/
tur etiā h̄e d⁹ z gustū. qz in n̄re iusticie opib⁹
bus tāq⁹ in gustu delectat⁹. Nares z olfactū
h̄e d⁹. qz tāq⁹ odor suauissim⁹ dñō ē placēs
q⁹ deuotōis affectū sibi exhibet. facie ipsum
h̄e scriptura cōmemorat. qz p ei⁹ opa stutē z
p̄ntiaz diuin⁹ fmo manifestat. nam persone

presentia in facie declarat. man⁹ et brachia re/
p⁹ntant ei⁹ subtilem et inuincibile opatorem.
q² nos digit⁹ ac manib⁹ et brachijs subtilio/
ra et fortiora opamur. q² dexterā dei p⁹mēo
rat. certiora et dei digniora insinuat. vñ et iu
rare p⁹ dexterā d² q² intrāsmutabile ei⁹ cōsi/
liū phibet. frēq²nt paupib⁹ subueit et indigē
tib⁹ auxiliat. et iō pedes h²e d². sepe ei⁹ oñdit
in effectū q² solēt opari hoies pedib⁹ vel in
cessu. Pect⁹ et cor h²e d² p⁹ cognitōz ingem
recordatōz. ventrē et viscera p⁹ illā quāz in
nob⁹ oñdit mīse dīaz et cōpassionē. Irasci d²
et furere p⁹ odiū malicie et iustā quā ifert
peccantib⁹ vltionē. dormire d² et obliuisci p⁹
pter iniurie dissimulatōz et vindicte retarda
tionē. vñ q² tot modis p⁹ sua bñficia n⁹ra sup
plet indigentia more hūano d² h²e diuersa
mēbra. Un⁹ bñs Diony. effect⁹ dei mltipli
ces sic describit. De⁹ inq² est oīm causa et p⁹n
cipiū eoz q² sūt suba et viuētū vita. rōcinan/
tū rō exidentū ab eo reuocatio. et rez r⁹sur
rectio corrūpētū. q² f⁹m nafaz ē renouatō.
et eoz q² mouent f⁹m execrabile ipetū refoz
matio. sacru firmamentū min⁹ itantiū. et ip
soz q² ad ipm reducūt via et reordinatissima
manuductio. Et seq² post pauca. Ipse ē eo
rū q² ab ipso sūt p⁹ncipalior q² ipi q² eos ge
nuerūt. Nā et ipi ceperūt ab ipso eē et generare
Eoz at q² ipm sequūt et ab ipso pascūt pastor
est. illūiatorū ē splēdor. pfectoz pfectio. dei
ficatōz deificatio. discordantiū par. simpli
ciū simplicitas. et vnitoz vnio. sup⁹pncipale
et substantiale pncipiū occultū sue cognitio
nis. f⁹m q² phas est et possibile vnicuiq². bōa
traditio et. Nec p⁹ba Diony. recitat Damasc.
c. iij. Ex q² omnib⁹ p⁹ q² omnia corpalia d²
deo dicta sunt ad figuratiū intellectū my/
stice referenda.

De diuersis xpi noib⁹ q² nuncupatur.

Capitulum. XXI

Unt itez q² dā alia noīa q² ad signifi
catōz illoz q² de hoīe xpo assūpto scz
dei filio itelligūt a similitudinib⁹ rez ar/
tificiose trāssūpta. sic p⁹ i⁹sid. li. viij. c. ij. vbi
d² xps mlt⁹ modis in scriptura vocari p⁹sue/
uit. D² eñ ibidē q² xps a chrismate vocat⁹ ē.
Ipse eñ p⁹ cūct⁹ suis p⁹fortib⁹. oīm grāz ple
nitudie est delibut⁹. q² iesus hebraice. soter
grece. saluator p⁹ latīe d². eo q² cūct⁹ gētib⁹
saluator est trāsmissus. ppter q² ipse messias
hebraice d². eo q² oīs pphetalis sacerdotalis
et regal⁹ dignitat⁹ p⁹uilegio sit diuini⁹ insig
ni⁹. nam messias d² vnct⁹. D² etiā emanuel

id est. nobiscū de⁹. eo q² de⁹ p⁹ gēnē nat⁹ i car
ne apparēs nob⁹ se p⁹uixit. D² etiā p⁹bu⁹z caro
factū. quia p⁹bū est inq²tū nascit⁹ a p⁹re i eter
nitate. s² caro d² inq²tū a m⁹re nascit⁹ in t⁹p⁹is
mutabilitate. Silt⁹ d² vnigenit⁹ et p⁹mogeit⁹
q² p⁹is et etiā m⁹is fuit fili⁹ vnic⁹. ante quez
null⁹. et p⁹ quē nō erat ali⁹. Mult⁹ etiā alijs
modis p⁹figurat⁹ in reb⁹ creatis. D² etiā p⁹n/
cipiū. q² p⁹ p⁹m oīa finit vel fecit. D² et os
dei. q² p⁹ ipm de⁹ mūdo loq². Diciturq² ma
nus. q² p⁹ ipm rez vniuersitas p⁹tinēt. d² via
q² p⁹ ipm ad brauiū puenit. vita d². q² in ipso
oīa viuūt. vitas q² nec fallit nec fallit. dicit⁹
fons. q² oīs boni origo indeficiens et reficit
sitiētes. Et mult⁹ alijs figuris innumerabi
lib⁹ et infinitis nob⁹ dā intelligi in scripturis.
sic ibi ponit I⁹sid. i. exemplis multipliciter.

Sic p⁹ et fili⁹ p⁹ varios effect⁹ i creatur⁹
varijs noib⁹ nūcupat. sic spūscētū p⁹i et fi
lio in simplicitate nate p⁹substantial⁹ et coet⁹
nus diuersis vocat⁹ noib⁹ et diuersis reb⁹
multifarie p⁹pat. Propter q² d² i. vij. Sap.
q² est sanct⁹ in oī scz create scitificatōe. et ē mlt
riplex in charismatū et donoz distributōe.
vnic⁹ in p⁹is et filij vniformi p⁹nectōe. necnō
i scōz caritatiua vnioe. subtil⁹ i cogitatōnū
et affectionū pscrutatōe. modest⁹ i discreta et
modesta affectū hūanoz ordiatōe. discre
tus in facūdie siue eloq²tie admiūstratōe In
coīdīnat⁹ sine macule p⁹tagiōe. suavis i p⁹ce
ptis. suauior i p⁹silijs. suauissim⁹ in p⁹emīs.
amās bonū actū i actiuis q² suavis ē in p⁹te
platinis. hūan⁹ hūanā diligēs societate. be
nign⁹ innatā hūis i se bonitate. stabil⁹ lassis et
infirmis p⁹ferēs firmitatē. et nullā p⁹sus ha
bēs i se uicissitudis mutabilitatē. secur⁹ illis
q² p⁹tegit auferēs formidulositatē. oēs hūis
p⁹tutē. oib⁹ p⁹ferēs p⁹tutū p⁹fectōz. oīa p⁹spici
ens. oēs hūis cognitōz. capies oēs spūm itelli
gibile. oīs spūis rōnal⁹ motū inuestigās et af
fectionē. mūd⁹ i se et ab alijs auferēs infectōz
Mult⁹ etiā alijs noib⁹ nūcupat. D² ei⁹ digi
tus p⁹ p⁹ discretā et subtile opatōz. Solū
ba p⁹ p⁹ simplicitatē et amorē. Flubes p⁹ p⁹ estu
antiū refrigeratōz. Veni⁹ p⁹ p⁹ occultā grā
rū inspiratōz. Ignis p⁹ p⁹ g⁹re euaporatōem.
Ros siue pluuia p⁹ p⁹ aīe secūdationēz. Mel
p⁹ p⁹ dulcissimā interioris hoīs imutationēz.
Oleū p⁹ p⁹ interiorē aīe ipinguatōz et exhila
ratōez. Mult⁹ alijs p⁹ p⁹ diuin⁹ spūis. s² ista
sufficiāt p⁹ exemplo. Nūc ad angeloz p⁹ p⁹ta
tes adiūuātē d²no manū apponam⁹.

Incipit liber secundus de proprietatibus angelorum.

Omnibus angelicis diuino adiutorio aliquo in medium nobis perlaturo. primo incipiendum est ab eis in generali. et deinde in speciali ubi singulorum ordinum dispositiones et officiorum diuerse missiones. prout patri congruit opusculo per ordinem declarabuntur.

De interpretatōe angeli Cap. I.

Angelus itaque grece. hebraice malach. latine uero nūcius interpretatur. eo quod per angelorum ministerium diuina voluntas populo nūciatur. Unus angelus nomen est officij non nature. spiritus autem non est angelus. sed quia a deo mittitur tunc primo angelus proprie nūciatur. Cui scilicet angelo licentia pictoris alas tribuit. et quia subito motu celerem angelorum operatio figuratiue predicta pictoralis licentia simplicibus possedit. sic poetas ueteris ascribere alas antiquas non prohibuit. sic dicitur Ios. li. vii. c. vii.

Quid sit angelus secundum Damas. Ca. II.

Sicigitur angelus secundum Damas. substantia intellectualis. spiritus mobilis. arbitrio libera. incorporea deo ministrans. secundum gratiam et non naturam immortalitatem percipiens. Ex hac angelica descriptione multiplex nobis resultat peritas angelorum. De enim substantia intellectuali. quia ratione spiritualitatis sue sube et singulari spiritualitatis omnes formas intelligibiles in se participat et species cognoscibiles apprehendit. et quanto a terrestribus materie coartatione est remotior. tanto in contemplatione immaterialium est perfectior. sic expressum est in libro causarum. Nam intelligentie plene sunt formis. et ideo omnes species cognoscibiles eis subiectibiles in eis relucet sicut ibidem dicitur. Preter hanc naturam angelicam omnem antecedit creaturam corpoream. in entis subtilitate. in simplicitate. in intellectu perspicacitate. in liberi arbitrij habilitate. quia hanc angelicam naturam nullam habet dependentiam a materia. ideo corruptio materialis ei non potest aliquo modo uenire. unde sensualis cognitio ei intellectum deiformem non impedit. Angelus enim deiformis habet intellectum. et ideo super ipsum est et totum intelligit seipsum et non unum post aliud. aut unum ex alio. sic ex premissis conclusionem. sic huiusmodi intellectus est unum ex alio collatum. Unusquisque est comparatio simplicis ad positum et prout ad lineam in essendo. talis est comparatio an-

gelici intellectus ad humanum in intelligendo et iudicando. Nulla malicia angelicum affectum a creatoris sui obsequio retrahit et auertit. unde quanta angelica substantia est simplicior et ab omni conditione materie distantior. tanto dei similitudo in ea relucet expressior. et in ipsa sicut speculo clarissimo splendor diuine sapientie relucet expressior et tanto est dignior influentia gratie. quanto perfectior adhesit incommutabili ueritati ex libera et propria voluntate. ut dicit Gregorius. Dire inquit deus omnipotens naturam summorum spirituum bonam sed mutabilem addidit ut quod permanere uellet mererentur et eo maioris meriti apud deum fierent quanto mutabilitatis in eorum voluntatibus studio deficiissent. dicit etiam idem. Angelus in contemplatione sui creatoris immutabilis permanet. et tamen eo quod creatura est uicissitudinem mutabilitatis habet. In angelum enim tria considerantur. ut ait Dionysius. Essentia que subsistit. prout quod possunt. operatio que peragunt. Eorum essentia est simplex et immaterialis pura distincta seu discreta. Eorum uero est libera. intelligens. diligens indefessa. Huius enim prout libere eligendi intelligendi et diligendi et deo incommutabiliter adherendi. Insuper habet prout operandi. quia omnia faciunt sine more dilatoe. omnia aduersa coercet sine resistantia et contradictione. Semper nobis assistunt et nobis seruiunt sine intermissione. Unus eorum operatio est uoluntaria. subita. utilis et honesta. nam deo seruiunt sine coactione subito et instanti iussa perficiunt sine procrastinatione. omnia proficua et utilia percurant summa attentione. licetis et honestis vacant que sunt sine reprehensione. Patet itaque quod triplex prout est in angelo. scilicet cognoscendi. operandi. et persistendi. Cognoscit enim deum super se in speculo eternitatis sine aliquo interpositione. Semper ei uidet faciem patris. Matthei. xviij. Extra se apprehendit omnia sine collectione. Intra se retinet apprehensa sine obliuione. Sic etiam habet prout operandi potenter celeriter. utiliter. incessanter. Habent etiam uirtutes persistendi in natura sue simplicitate. quia mortalitatis uicissitudine non alterantur. passibilitatis contrarietate non afficiuntur. mole carnea non retardantur. Persistunt etiam in gratie et gratie firmitate. quia diuinis legibus subiecti nulla affectione uel actione ei contrariantur. Cum sint benigni nullo inuidie stimulo torquentur. Cum sint puri nulla affectione turpi contaminantur. Persistunt etiam in officij dignitate. nam cum sint iusti nullo modo sibi inuicem iniuriantur. que subsunt nullo precepti subiectioni. et que pre-

sunt sine tyrānide alijs pncipant. Preterea angelica nasa pme luci sez deo vicini? est cō iūcta. z iō copiosiori lumine repleta z tanto devite fonte pfundi? haurit qnto pteplādo pmo luminivicini? se subiūgit. z tanto pnci paliores theophanias. i. illuminatōes diuinas ptnue recipit. q̄sto perfect? ad summū bonū per amorē inflexibilē se puerit. vnde illa lux etna pmo sup angelos influit. z ip̄s mediātibz ad nos descēdit. z iōo lex p angelos ad hoies pcessit. Un̄ p̄ istaz p̄mā a p̄e luminū illuminatōz ad angelos descēdētes vocant angelia Diony. agalmatha. i. specula clarissima diuini lumis receptacula. Un̄ in li. d diuini no. c. vi. dicit sic. Angel? ē ymago dei. manifestatio occulti lumis. speculū purū. splendidissimū. imaculatū. incōtamī natū. recipiēs totā si phas est dicere speciositatē. bñformate deiformitatē et pure declaratōis in seip̄o sic possibile est bonitatem q̄ est in abdīt? zē. Imago dei d̄. put deiformē intellectū. qz sic de? oia videt sine delibatiōe z collectōe. ita angelū. qz nec vidēt p mediūz nec apprehēdūt p sensū. D̄ etiā et occulti luminis manifestatio. qz diuinitatē lumē qd̄ i se incomphēibile est z occultū. p influētiaz recipiēdo. z alijs trāsmittēdo inferioribz manifestat. D̄ z speculū p̄e lumina receptibilitatē. z d̄ speculū purz p̄e nāfalem sue sube puritatē. Nil enī h̄z corporee feditatē. immaculatū. sine macula culpe origial. incōtamī tū sine p̄agio culpe mortāl. incoīdīnatū sine infectōe culpe venial. D̄ etiā recipiens speciositates deiformitatē. qz in specie et mō cognoscēdi sibi est diuinitati. q̄ declarat inferioribz abdītā z ineffabilē ac occultā diuine bonitatē suauitatē. nam qd̄ pteplando z gustando diuinit? p̄cipit inferioribz notificat z trāsfūdīt. Angeli enī fm Damas. li. ij. c. iij. sūt lumina qdā itelligibilia ex pmo lumine lumē habētia non lingua vl̄ auribz indigētia. s̄ sine p̄mone z sine voce suas volūtates z intelligentias sibi inuicē tradētia et expmētia. loco corpali n̄ p̄tēra. n̄ parietibz vl̄ claustris corpāl̄ circūscpta. triplicē dimē sionē nō bñtia. sed intellectual̄ affūt et operant̄ vbicūqz eis fuerit imperatū. Sūt et h̄i spūs nāfāl̄ fortes z veloces ad diuine voluntatē expletōz. et vbicūqz cito inueniūt̄ vbicūqz diuinit? iusserit nūc. z q̄ circa nos sūt dispensantes z auxiliantes nob̄ fm diuinā volūtātē sup nos entes z tñ circa deū exītes. ad ma

lū difficile mobiles. qz oīno imobiles ex grā q̄uis n̄ nasa. deū q̄tū possibile ē pteplātes z i ip̄o delectātes. z cū sint icorporei et spūs leo n̄ sūt nuptijs indigētes. hucusqz Damas.

Quo angeli in effigie corpali depingant̄

Capitulum. III.

Quāto at angelica nasa ab oī materia z lineamētis corpis sit aliena. tñ i effigie corpali depingūt̄ angeli z varia mēbra et figuras h̄e diuersas i sc̄ptura sepi? memorāt. s̄ p denotatōes mēbroz vñbiliū itelligūt̄ inuisibiles actōes celestīū aio rñ. Nā cū lōga coma z reflexis capill̄ vbicūqz āgeli d̄pīgūt̄. i q̄bz vñqz eoz mūde affectōes z ordiate cogitatōes itelligūt̄. Nam capilli capitis designāt cogitationes z affectōes q̄ oriūt̄ ex radice mēt̄. Aurea h̄e dicūt̄. qz diuinā inspiratōez accipiūt̄ quā vñqz d̄pūdīcāt z discernūt̄. Hares eis pictores attribunt. z merito. qz vicia velut fetida rfugiūt̄. s̄ p̄tutes q̄i qdā odorifera diligūt̄. z in mūda z imūda. fetida z aromatica sagacissime diuidūt̄ z distinguūt̄. Ora linguas z labia h̄e sepi? memorāt. qz diuina secreta q̄si loq̄ndo nob̄is p̄fēt. z diuina laudibz ptnue inhiāt z in tēdūt̄. Imberbes pictoz licētia d̄pīgūt̄ eos qz eoz p̄tutē q̄i inueniūt̄ statū p̄siderās eos nec viribz nec senio deficere sic oñdīt. Dentes h̄e dicūt̄. qz grāz quā diuinit? accipiūt̄ alijs cōicare z q̄i cōmoliēdo diuidere p̄sueuerūt̄. vñ i dētibz eoz p̄tās actiua z cōicatiua merito designāt. Jō etiā brachia et manus h̄nt. qz p̄tute sua actiua z p̄māsiua infirmitates n̄ras sustinēt. z vsqz i finē ab electoz defensiōe z supportatōe n̄ desistūt̄. Cor z pect? h̄e fingūt̄. qz cū deiformē h̄nt vitā ad suscepiētes deiformis vite z vital̄ grē nob̄ manifestissime coopant̄. Costas z lātā h̄nt. qz oia grāz munera i se tuta possidēt z p ip̄oz cultodiā i electis hoibz oia tuta manēt̄. Lūbos z femora h̄e dicunt̄. s̄ vestibz occultata. qz grāz z p̄tutē i se h̄nt semia. q̄ oibz carnalibz sūt occulta. Pedes h̄nt. s̄ q̄i generalr denudatos. qz liberos h̄nt affectionū moī? i deū ab oī mortali p̄cupia penit? seq̄stratos.

Quo angeli describāt̄ Ca. III.

Describūt̄ etiā angeli sub figura multiplici mirabilē alterati sicut angie. Dion. i sine angelice hierarchie. Nā d̄scribūt̄ p̄nati z alati. qz a p̄tagione trena p̄cī? alieni. pteplātōis rapti ad diuinā amoris itima intellectus affectu sūt penit? elcua

ti. vestibus occineis siue igneis sunt vestiti. quia
lumen diuine cognitionis et diuine dilectionis flama
sunt amicti. Psal. Amicti lumen sicut vestimen-
to. Zonis aureis accinguntur. quia virtutibus habitu-
tali sunt accincti quod nullatenus ad alia vicia di-
labuntur. Virgas et sceptrum in manibus gestant. quia
post deum diffundunt omnia recta. et vniuersa que sunt
in mundo sensibili iuste regunt. Tela etiam et gla-
dios in manibus portant. quia virtute sibi tradita
demonum et rebellium conamina destruunt et de-
bellant. Trullam et pediculus et alias measuras
opariorum instrumenta visi sunt habere. quia dominus per an-
gelorum puritatem solet malos ad bonum peruertere
et ut spiritus sancti fiat habitatio. promouere. Cala-
mos measuras et funiculos in manibus portant.
quia singulorum merita et demerita discutunt me-
surant et ponderant. Phialas cum aromatis habere
dicuntur. quia per eorum misterium nostra vulnera ad sa-
nitatem gratiam perducunt. Succincti et qui pati ad
eundem leguntur. quia iusti ad patriam eorum patroci-
nio quotidie deducuntur. Atrometaria et septoria
instrumenta portare dicuntur. quia per eorum misterium
diuine voluntatis abdita sepiissime describuntur.
Armis bellicis ornati dicuntur. quia boni eorum
ad introitum in bello spirituali continue prestant. Cy-
tharas resonare faciunt. quia illi qui merentur eorum
psallere patrocinio desperationis tristitiam
non incurrunt. Tubas in manibus portant. quia
ut in bono perficiamus nos incitant et inuitant.
Vulsa talia de habitu et gestu angelico in
scriptura referuntur. in quibus eorum opera mirifi-
ca designantur.

Qualiter angeli comparantur rebus materialibus

Capitulum V

Comparantur etiam alijs rebus transsump-
tis a naturalibus ad eorum exprimendas
mysticas operationes. ubi gratia. ventis
assimilantur. quia ad omnia agenda subito transuo-
lant et circumferuntur. Flubes dicuntur. quia per rap-
tum contemplationis suspensi in deum rapiuntur.
Ignes comparantur. quia diuini amoris incendio
totaliter inflantur. nam ad modum ignis cog-
nitione lucent et dilectione ardent. nunc aurum
nunc argentum. nunc electrum noiantur. quia splendo-
rem habent purum et luciformi dei sapientia
illuminantur. Carbunculis saphiris et alijs ge-
mis solidis et translucidis assimilantur. quia in dei
gratia stabiles effecti in gloria confirmantur. et eorum
gratia puritas omnia que in celo sunt et in terra mira-
biliter decorantur. Dicuntur etiam leones quia de-
monibus et peccatoribus sunt terribiles. vel sicut
ut dicit commentator super hierarchiam angelorum

eam. quia quando ad contemplandum deum aspi-
rant. quod prius per cognitionem inherabat
a memoria tergitur quando in concupiscenti-
bus animis desiderata claritas est mani-
festa. nam leo cum cauda delere propria vesti-
gia consuevit. Dicuntur et boues. quia bos ter-
ram sulcans ipsam innotat et ad fructum eam
aptat. Sic angeli mentes hominum dispo-
nunt ad recipiendum germina virtutum et do-
norum. Aquile vocantur quia immediate in-
flexibiliter et recte deum qui est sol iusticie
irreuerberatis oculis contemplantur. Dicuntur
etiam equi. quia lege obedientie deo que eis pre-
sident sunt subiecti. Et etiam quicquid albi propter
lucidam dei cognitionem. quicquid nigri propter di-
uine maiestatis incomprehensionem. nam nigre-
do color est sed obscurus et occultus. quicquid ru-
bei quia indicant terrores iusticie et equitatis.
quicquid varii propter varium usum suscepte pote-
statis. nam in vario extremi colores vniuntur
et per angelorum virtutem perfectiorem. prima
secundis et secunda primis pervertibiliter peruer-
tuntur. et in amorem mutuum pervertuntur. Flu-
mina ignea dicuntur. quia effusiones diuine gra-
tie suscipiunt. et copiosam ac indeficientem in-
fluentiam viuifica fecunditate ad alios trans-
fundunt. et ideo fluuium igneo assimilantur. Di-
cuntur et currus in quo multa copulata pa-
riter deferuntur. quia ipsi grata societate et iocun-
da pariter sociati siue copulati communi assen-
su in diuina extolluntur. Dicuntur etiam rote. quia
sicut rota in se voluit et reuoluit. et circa idem
centrum semper mouetur. sic angeli circa deum quasi
circa intelligibile centrum contemplando circu-
mouentur. quia eorum desiderium est inextinguibile
et quod desiderat est incomprehensibile. Iohannes etiam
curribus et rotis igneis comparantur. quia ad sub-
ditos descendunt eos illuminando. et iterum re-
deunt ipsos per contemplationem ad superiora
reducendo. Sanctorum etiam orones et vota co-
ra domino rependantur. et defunctorum animas ad patriam
in sinum abrahe deferunt et transportant. Dicuntur
etiam medici. quia animas curant. Dicuntur et
fabri. quia arma spiritualia nobis parant. Dicuntur
et vigilantes et custodes. quia nullo ignorantie
somnia depressi in imminencia pericula annun-
tiant. dicuntur etiam messorum. quia electo-
rum populum in horreum regni celorum co-
aceruant. Dicuntur et milites. quia pro nobis
contra demones dimicant et concitant. Dicuntur
et ducum. cum quia modum pugnandi contra
hostes spirituales nobis indicant. cum etiam

q̄r viā ad patriā manifestāt. Istis et mltis alijs
figuris angelice virtutes q̄ ad eorū subaz virtutē
et opatōem nob̄ insinuant et dant intelligi i
scripturis. Sed pauca q̄ exempli causa sunt
h̄ dicta ad p̄ns nunc sufficient.

De ordibz angeloz hierarchijs et eorum
officijs. Capitulum. VI

Determinat̄ et p̄p̄etatis angeloz
i generali put ad h̄ opusculū p̄tinet
ad singulos angeloz ordinū hierar
chias accedendū est. vt singulorū ordinum
officia conuenientias et d̄as per p̄ditiones p̄
p̄ias cognoscant̄.

De triplici hierarchia. Cap. VII

Triplex at̄ est hierarchia sic scripsit
tradit Dionysius. scilicet superior q̄ p̄sistit i
tribz p̄sonis. scilicet celestis q̄ p̄plet i sa
ctis angelis. tertia subcelestis q̄ p̄ficiunt in p̄lat̄.
Est at̄ hierarchia sic ibidē asserit Dionysius
rerū sacraz et rōnaliū ordiata p̄tās i subdit̄
debitū retinēs p̄ncipatū. Hierarchia at̄ ce
lestis q̄ est triplex. scilicet superior q̄ grece d̄r epi
phania. et describit̄ sic Dionysius. Epiphania
est i incalēscētis affectōis incēdio. altioris i
tellect̄ fastigio. iudicij liba resultat̄o distri
buita. Nam h̄ hierarchia tres p̄tinet ordies
scilicet seraphin q̄ amoris incēdio p̄ alijs seruēt
et cherubin q̄ cognitōis p̄uilegio gaudēt. et
thronos q̄ iusticie p̄p̄diculo alijs p̄minēt.
De duabz alijs hierarchijs dicet̄ infra in lo
cis suis. In oī aut̄ hierarchia exigūt̄ neces
sario. ordo. scia. et actio. Nam vt idē dicit̄ Dionysius.
Hierarchia est ordo diuinus. scia et actio. dei
forme q̄tū possibile similās et adiudicās ei
diuinis illuatiōes p̄portionalit̄ in dei simili
tudine ascendens t̄c. Ecce tria p̄tēt in hie
rarchie descriptōe. scilicet ordinē scia et actōem. q̄
si boz triū aliq̄d d̄fuerit nō erit hierarchia.
ideo d̄r hierarchia ordo diuinus. scilicet p̄tās ordi
nata et p̄m deū disposita. vñ in ordine notat̄
officiū. in scia discretio. in actione mīsteriū.
sine ordine p̄sumptio est actio. et sine actione
negligētia est ordo. sine scia at̄ et actio est re
p̄hensibilis et ordo inuul̄is. Et iō tam in or
dine q̄ in scia et actione oīs hierarchia dei
p̄formitatē imitat̄. et p̄m modū et mensuraz
sue illuatiōis in ordine suo. p̄ficiunt et recte dis
cernēdo et bñ operādo ad dei imitatōz q̄tū
possibile est ascendit. Talis est at̄ int̄ ange
los hierarchica ordinis dispositio. q̄d ange
li superiorū ordinū copiosi diuinum lumen
hauriūt. et ad eos q̄ se ordine sunt inferiores

receptū cōmunicando post transfundunt.
nam h̄ lex in angelico ordine custodit̄ vt in
gr̄e et gl̄e participatōe alijs sunt p̄mi alijs secū
di et alijs vltimi. vt illi q̄ ordine et naturalit̄
participatōe sunt impares. sint etiā in gl̄e p̄
ceptōne inēq̄les. vñ dicit̄ Dionysius. Oportet su
periores angelos sp̄ esse ductores et manu
ductores aliorū inferiorū. vt eos adducāt ad
diuinā illuatiōem adductōem et cōicatōez
et inductionē per p̄uersionē in illuminationē
per cognitōem. in cognitōe p̄ perceptōnem
Nam vt dicit̄ Gregorius. moral. Alij deo assistūt per
p̄replatōz. alijs ad exteriora exeūt. et tñ ab inte
riori p̄replatōe nō recedūt. q̄ illū sp̄ īspiciūt
q̄ p̄ns est vbi cūq̄ vadūt. Excellētia at̄ ordi
nū assignat̄ p̄m p̄minentiam bonorū. q̄ p̄m
differentē eēntie simplicitatē et naturalis sapi
entie p̄spicacitatē et differentē arbitrij lib̄
tatē recipiūt ordies diuersitatē. q̄ ei natura ma
gis sunt subtiles et sapia magis p̄spicaces in
amplioris gr̄e munere sūt ceteris digniores.
vñ singuli hierarchiaci ordies p̄p̄a hñt do
na p̄m q̄ opant̄ et gradus p̄pos p̄m q̄s suas
opatōes moderant̄. Nō ei fas est vt q̄s opa
ri p̄sumat. q̄d ad suū ordinē et officiū nō ex
pectat. In h̄ em̄ p̄sistit hierarchiaci ordinis
p̄fectio vt q̄ illuminat̄ illuminet. et q̄ purgat̄
purgēt. et q̄ p̄ficiūt perficiāt. Un̄ tal̄ est ordo
vt q̄ p̄mo purgant̄ postea illuminet̄ et p̄fici
ant̄. Nam purgationē seq̄t̄ illuminatio. et il
luminatio p̄fectōis p̄sumatio. vñ supio
res ordines imēdiate recipiūt a deo purga
tionē vt sint clari. et p̄fectōz vt sint p̄fecti. Et
iterū ab illis p̄m ordinē diuine dispositōis in
feriores purgant̄ illuminant̄ et p̄ficiunt̄. nec
intelligit̄ h̄ purgatio a corruptōe vicij. s̄ p̄
t̄ ab imp̄fectōe boni. nam p̄m Dionysius. opor
tet angelicos sp̄s ad illū similitudinē q̄ oī ca
ret p̄tagio et dissimilitudinē mūdōs eē ab imū
dicia et cōfusione lucētes p̄tate p̄fectos bo
nitate. Int̄ istos itaq̄ sacratissimos ordies
q̄dā sūt p̄mi. q̄dā medij. q̄dā eto infimi. vñ p̄
mi illuminat̄. vltimi illuminant̄. medij vero
illuminat̄ vltimos. et a p̄mis illuminat̄.

De ordine seraphin. Cap. VIII

Primo ḡ ordine velut a digniori est
incipiendū. scilicet a seraphin. de quo dicit̄
Isid. li. viij. Seraphin est angelorū
multitudo q̄ ardentes vel incendētes inter
p̄rant̄. eo q̄ int̄ eos et deū nulli angeli sūt in
ternū cū. et ideo q̄nto ei vicini collocat̄ rāto
magis caritate diuini luminis inflāmant̄. et iō

faciem dñi z pedes velare dicunt. qz ceteri an-
geli diuinā maiestatem nequaquā istis pfectis in-
tuent. z iō tanto maiori claritate illustrantur
q̄to ardētiori motu dilectōis intīme inflā-
māt. vñ istoz angeloz officiū est p̄riū et ar-
dere in se z alios ad diuine dilectōis incēdiū
pmouere. Propterates at h̄ ordīs p̄ncipales
z speciales elicere possum⁹ ex verb⁹ Dion. sic
dicēt. Pulcre inq̄t p̄ma celestīū hierarchia
rū excellētissimis cēntīs sanctificat. ordinē
habēs altiorē oībz circa deū immediate col-
locatū. Et ideo p̄me operatōes theophonic
in ip̄m tanq̄s deo p̄ximū deferunt. et sequit̄.
Est aut̄ seraphin mobile sp̄ circa diuinā z i-
cessabile calidum. acutū. z superuidū. intē-
te et inflexibilis semp̄ motionis. suppositoꝝ
reductiū. actiue exemplificatiū. recalifi-
cans ea z resuscitans in similit̄ caliditatez et
igneum celit⁹ z olocauatomatis purgatiū
circūuelatū inextinguibile. habens lucifor-
mē z illuminatiuam p̄p̄tatem. omnis tene-
brose obscuratōis persecutricē et manifesta-
tricem zē. Nec p̄ba diuinissima sunt et oīm
mortaliū sensum q̄ ad significatiōis mystēri-
um excedentiā. Prout tñ potero q̄uis bal-
buciendo aliq̄ explanabo. Uidef aut̄ diffini-
re Diony. q̄ cognōtiō seraphin p̄p̄tatis
z officiū discretōem z variē gr̄e participatōz
in angelis manifestat seraphin nūcupatis.
Nam appellatio seraphin docet mobile. hoc
forsan dicit propter naturam ignei amoris.
q̄ angelic⁹ affectus in deū rapit et mouetur.
h̄ p̄o mo⁹ est q̄etis causatiū⁹ augmentatiū⁹
z completiū⁹. Docet etiam incessabile qz ta-
lis amor nūq̄s excidit. nūq̄s ab appetitu ama-
ti requiescit. Docet z calidū. qz ad modū ca-
loris accensum animū excitat vis amoris. et
iō subdit acutū. qz vis amoris penetrat ad
intima p̄ditoris. vñ acutū dicit q̄ndā violen-
tiam amantis q̄ intrat z penetrat ad rē ama-
tam. Dē etiā superuidū. qz q̄uis ad interio-
ra diuinitat⁹ amor se extēdat affectu. tñ cir-
cuire nō cessat vt qd̄ intellectu nō capit p̄te-
platōis tñ gustu aliq̄lī p̄phēdat. sic illd̄ qd̄
ebullit caloris vehemētia vndiq̄s se iacitat z
diffundit. sic affect⁹ angelic⁹ nihil inconside-
ratū relinq̄t. imo q̄to p̄ cognoscit tāto am-
plius scire cupit. Addit etiam inflexibilis mo-
tionis. qz amor angelic⁹ q̄uis in deum mo-
ueat. inflexibilis tñ ē ne amatū aliq̄lī amittat.
vñ simul mobilis est z incessabilis. z h̄
intente z intīme. qz ad dei interiora tendit.

vñ mobilis est sp̄ et nūq̄s in se sistit z inten-
tus vt in deū tendat. sed intīm⁹ vt ad extērio-
ra non effluat. omīno aut̄ inflexibilis vt ad
aliud p̄ter ip̄m z extra ip̄m nō diuertat. Dē
etiā suppositoꝝ reductiū. qz amor angelic⁹
sp̄ ad supiora se extendit z tñ ab amore infe-
riorz nō excedit. imo ad diuine illuīatōis p-
ticipatōem reuocat inferiores ordines et re-
ducit. Dē etiā docere actiū z exemplifica-
tiū. qz nō solū incendit inferiores ad amā-
dum. vñ etiā formā z exemplū p̄bet inferio-
ribz q̄lī summū bonū sit sup oīa diligēdū z
q̄lī sit p̄ amorē redeundū in deū. z fm̄ ipsi⁹
bñplacitū incedendū. Ideo etiā dē qz amor
eoz sit calificās z resuscitans in silez calidi-
tatē. qz ad h̄ laborat vt inferiores z si nō eq̄-
liter tñ different ardeant z feruescant. Nec
h̄ dicit qz inferiores angeli fuerūt frigidī vel
mortui. sed h̄ dē qz subiecti ordines p̄ ipsos
ad ampliorē amoris affectum p̄tinue exci-
tant. Propter qd̄ sequit̄. Igneū celit⁹ z olo-
cauatomatis purgatiū. qz ignis diuin⁹ p̄ri-
mos angelos accendit vt alios incendat.
illuminat vt illuminent. purgat vt purgent.
Ignis ei⁹ diuin⁹ suauiter ardet. nec combu-
rit vel cōsumit ad lesionē sed pot⁹ ad purga-
tionē. z ideo dē olocasti purgatiū. qz sicut
extoto illuminat. ita extoto purgat. nec ab
infectione alie⁹ vicij. s̄ ab impfectione boni.
qz illa est purgatio p̄fecta vbi oīs correctio
abest. z oīs p̄fectio adest. Dē etiā p̄tus sera-
phin multimoda z multifida. multimoda i-
q̄tū multiformit̄ mouet appetēdo z opādo.
multifida inq̄tū beatificat possidēdo. mlti-
moda inquantum pergit scrutando. multi-
fida in eo qd̄ inuenit penetrādo. Per mul-
tas ei⁹ vias z affectiōes varias p̄git z puenit
ad vñ bonū z vñā vitā s̄l cūcta apprehēdit.
Docet etiā nōtiō seraphin incircūuelatū.
qz sine oī velamīe figure vel creat̄e interposi-
to diligit videre deū z a pleitudīe font⁹ luc⁹
et̄ne sine medio aliq̄ illuīat vt illumiet. accē-
dit vt accēdat. Vñ in h̄ sūt angeli illi⁹ ordīs
alijs digniores. qz sue p̄fectiōis influentiā
immediate sine īterpositiōe a deo recipiūt sine
diminutiōe eandē alijs p̄cipādo tribuunt.
illā possidēt z custodiūt sine amissiōe. Flun-
q̄ tepescunt a dilectōe. nec flectunt ab icon-
uerribili ad deū intentione. nec labore nec
tedio desistunt ab inferiorz ad deū gratuita
reductione. Nec de p̄p̄tatis seraphin di-
cta sufficiant.

De ordine cherubin. Ca. IX

Secundus ordo dicitur cherubin. quod inter
praefat scie plenitudo. Sunt enim secundum
Iheronimum. li. vii. sublimiora agmina ange-
lorum propter seraphim. eo quod viciniorum diuine sapie
suppositi. ampliori scie diuine dono sunt reple-
ti. et ideo merito ordo cherubin post seraphim
ordinatur. quia per donum caritatis a quo denotatur sera-
phim excellentissimum est donum sapie et cogniti-
onis diuine voluntatis vel veritatis a quo cherubin
denotatur. Nam in angelis huius ordinis principium flucet
radii diuini luminis quantum ad participandum per cellen-
tem diuine cognitionis. unde prophetas et effectus
angelorum istius ordinis innuit beatus Dionysius. c. vii.
ubi dicit quod cognoscitio cherubin docet eorum
cognoscibile rationem. et est sensus superiorum quod angeli
istius ordinis dicuntur cognoscere. quia in dono diu-
ine sapie sunt ceteri magis excellentes. De his di-
citur etiam ab ipso nuncupantur. in quo dei visio quod in eis vi-
get intelligitur. quia dei maiestatem ceteri magis con-
templantur. Dicuntur etiam altissime datōis lumi-
num acceptiui in quo innuitur quod cherubin ordo
diuine illuminationis excellentia per ceteros adimplet.
Sunt etiam illi angeli diuine pulcritudinis in pri-
ma operatrice virtute contemplatiui. quia per lumen di-
uine sapie diuinam pulcritudinem contemplantur.
Per hoc etiam innuitur quod in eis et per eos prima opera-
trix scilicet deus clarissime intuetur. Dicuntur etiam
sapientifica traditōe repleti. quia per sapientificā
creatoris traditōem alijs per alios minus donum
sapie diuine impatiuntur. Dicuntur etiam cōcatoriui
quia lumen sapie quod in eis copiose diffunditur. per
ipsum ad ordines illuminandos copiose deri-
uat. nam plenitudinem lucis quam suscipiunt alijs
cōmunicat et transfundit. Dicuntur etiam contemplati-
ōis pure et simplicis ac immediati fulgoris su-
sceptiui. Fulgorē vocat illuminationem per quam per-
uenit ad meram et puram contemplationem. ubi virtus di-
uina non in imagine vel figura vel aliquo medi-
ante creatura. sed per semetipsam et in semetipsa con-
templatur. Dicuntur etiam diuino alimēto domestica
atque viuifica unitate diuine refectōis repleti
quia in hoc quod replentur lumine cognitionis reficiuntur
dulcedie dilectōis. Non enim multum potest illu-
minare per cognitionem nisi cōcomitare alimen-
tum spiritus sancti. scilicet refectio per dilectōem. Ista autem refe-
ctio dicitur domestica viuifica et vna domestica
quia amicis et domesticis solummodo preparatur.
Viuifica quia viuus efficit quolibet qui ex tali ci-
bo satiat. Unica est et singularis. quia delectatōe
cum extranea. scilicet cum carnali dulcedie non gustatur.
Quāvis autem unica sit refectio. multiplex tamen sa-

tietas inuenitur in hoc unico alimēto. unde cum hoc so-
lum percipitur plena et perfecta satietas inuenitur.

De ordine thronorum. Cap. X

Tertius ordo est thronorum. et est huius or-
do a thronis dicitur a dono iudicii. eo
quod deus in eis sedeat et iudicia sua dis-
cernat. et cuncta subiecta per illos disponat. ut
dicit Iheronimus. unde per diuine equitatis throno igneo
in Daniel. opatur. scilicet propter perspicuitatem cognitio-
nis. quia deus singula diuinitatis per ipsos vniuersa
prudenter discutit. et propter impetuositatem cui
nihil obuiat vel resistit. Illi autem angeli in quibus
singulariter relucet rectitudo diuini iudicii
throni nuncupantur. Iheronimus. Et ideo a beato Dionysio.
sedes altissime dicuntur. quia alte propter diuinam au-
toritatem quasi ad iudicandum ordinantur. altiores
quia diuine iusticie reglā in iudicio imita-
tur. sed altissime quia immediati altissimo deo
dispositione hierarchiaca collocantur. Sedes
compacte quia apte et conuenienter iuncte quod ad ius-
ticiam et conuenientiam diuinorum iudiciorum. cōhe-
nēs enim est et aptum ut ex culpa penam et ex in-
iusticia gloriam et qualitate operis qualitate retributio-
nis quilibet sortiat. unde conuenienter et apte co-
heret pena culpe et gloria iusticie. quia si culpa et
gloria. pena et iusticia non conuenirent. coaptatam
sedem inuicem non haberent. cōpactio itaque se-
dium equitas est iudiciorum. sedes ab omni ignomi-
niosa subiectōe libere. quia quanto sibi presidenti
deo sunt subiecti. tanto per ipsum et in ipso me-
rentur amplius sublimari. Sedes deifere. quia
deus sibi presidentem ferunt. et deificam partem per di-
uina iudicia in subiectis creaturis indicant et
ostendunt. Sedes diuini supraduentis suscep-
tine immaterialitatis et supermundane. quia noticiam
diuinitatis sine studio et fatigatione percipiunt
et impassibiliter et sine diminutione ad inferiora
transfundunt in quod nos spiritualiter instruunt ut ab re-
materiali et terrena nos euacuantes. nos ad
eternorum susceptōem coaptent. Sedes etiam ab
omni extremitate sunt remote. quia ei quod sine extre-
mis est. id est principio et fine immediatissime sunt
coniuncte. Nam in deo cui inheret non est inue-
nire principium vel extremum. Throni itaque di-
uinam virtutem assumunt et eandem ad inferiora de-
ruiant et transfundunt. Obediunt se deo subiiciunt
et nec ex aliquo necessitate sed mera liberalitate in
agendis omnibus subiici se ostendunt.

De media hierarchia. Cap. XI

Media hierarchia secundum Iheronimum. tres prae-
ordines. scilicet principatus praefatos et dominatos.
Hec autem hierarchia a deo. vocatur epo-

phonomia. i. diuina illuatio sui picipes in
scalari reuerentia insignies. vsu dñandi edo-
ces arcelsq; priu. Pua dñi dñp pncipat q
p ceteris possidet donu fueretie. qz officiu e
docere z exercere z exhibere reuerentia reueren-
dis fm diuersos qd p latois. iuxta illd Cui
honorẽ. honores. Ro. xij. Usus dñandi
spectat ad dñatões. q docet subditis dñari.
nō fm libidiosa pssendi cupiditatez. sz fm
dei voluntate. Hā de vult hoies pssẽ hoibz.
vt pficiat nō vt supbiat. vt eos i fide z mori-
bus istruat. nō vt de libratz dominio insole-
scat Artatio pōtāt rferat ad ordinẽ pñatuz
q potestatiue a nob coercet demōes ne nob
tantu noceat qstũ desiderat vt affectant. Et
talit pōit dispositio medie hierarchie qũis
alio mō videat ordiari fm Jsid. z Bre. sz de
Bad pñs opusculũ nihil spectat.

De ordine dominationũ. Cap. XII.

q Clarus ordo e dñationũ q fm Jsid.
pñatibz z virtutibz pñt z peminet. q p
eo q ceteris angeloz agminibz pñt
sue dñant dñatões nũcupat. 2º ordĩs e of-
ficiũ fm Bre. in bello spũali nos instruere.
qlĩ oportet hoies pñatõis officiu exercere
Docet etiā platos qlĩ sine tyrānide z subdi-
toz oppressiõe i regimie debeat se hẽ. 2º
angeloz mĩsteriũ est fm Diony. seruili timo-
re deposito in deũ moueri z absq; reflectiõe
ad comodũ tpale ei incessant famulari. que
singlari excellẽtia inuisibilẽ annũciatõs i sub-
iectz ordĩb solo impio formāt. Sũt angeli
istº ordĩs ab oĩ oppressiõe liberi vt libe ad sũ-
mũ eleuẽt. z nulli infra sũmũ subijciat. vñ ita
deo subũt q nulli inferiori subijciunt. Per
vlez excellentiā sup oẽs subiectõz eleuāt. ita
tũ q p nullā violentiā aut tyrannidẽ ad op-
pñsiõe inferiorũ inclināt. vñ diẽ Diony. q fm
dissimilitudinẽ tyrānidis dominiũ exercet.
seueritatẽ hũt i pñate z cũ seueritate libalita-
tẽ in benignitate. z dũ a dñationibz pñas ex-
erceat libalitas circa inferiores nō tollit. Per
istā tñ libalitatẽ eoz pñas nllº mō minoraat.
imo deo se pformātes regulā z legẽ sue pñi-
dẽtie qstũ possibile est imitat. Plũq; ad aliq
vana se puerit. sz pñne ad bonũ summũ.
qd Diony. oñdit z vniuersale vocat. oculos
dirigũt. z ab illo q oĩbz dñat mĩs aciem nō
auertũt. vñ deiformitatẽ z diuie silitudinẽ. p-
ut possunt sunt participes fm Diony. Ita
qz dominationes prime sunt in secunda hie-
rarchia

De ordine pncipatuũ. Cap. XIII.

q Clarus ordo dñ pncipat. z h ordo
fm scōs docet hoies inferioris qd
exhibere reuerentia maioribz existẽ-
tibz i statu altioris dignitatis. vt puta regibz
pncipibz z pñat. De angel istº ordinis dicit
Diony. ad pncipat pñet vniuersal ducat
z regimen ductiũ ad dei silitudinẽ. qz isti
angeli hũt ex officio vt alios inferiores ordi-
nalis reducāt ad deũ z doceant ipm reueren-
ri in seipso z in pñio. spẽaliter in plato. q fm
Diony. idẽ dicũt pncipat. qz hũt alios re-
ducere vel cõuertere ad pñũ z pncipale pñci-
piũ scz deũ. quem ipi put possibile e imi-
tantur. et quantũ pñas est in pñidendi offi-
cio pncipi assimilant. Dicit em Jsid. li. vij.
Principatus sunt q angeloz agminibz pre-
sunt. q p eo q subditos angelos ad explẽdũ
diuinũ ministeriũ ordināt z disponunt. pñ-
cipatus vocabulũ acceperũt. Nam alij sũt
q administrat. alij q assistũt. milia enim mi-
liũ mĩstrabant ei. z decies centena milia as-
sistunt ei. Dan. vij.

De ordine potestatuũ. Cap. XIII.

q Clarus ordo est potestatuũ. Et dicit
pñates fm Jsid. qz eis pñates aduer-
se sũt subiecte. z idẽ potestatuũ nomi-
ne nũcupant. qz maligni spūs eoz pñate co-
ercet ne tantũ noceat qstũ cupiũt z affectat.
2º angeloz officiu est fm Bre. illos q in
bello spũali desudat pfortare z ne ab aduer-
sariis violentẽ superent defendere. z vt boni
victoriā obtineant virilit adiunare. huic cõ-
cordat Diony. dicens. Potestatuũ mĩsteriũ
esse cauere ne aliqd aduersum possit bonis
obstiterel nocere. dicit etiam Bre. Pote-
states in suo ordine pceperũt potenti vñ eo-
rum dispositioni aduerse potestates subijci-
antur. q ne tantum hominibz noceant qstũ
desiderant potestatuũ ministerio refrenant.
De his potestatibz dicit Diony. Ipse sancte
potestates habet equipotentem. id est. equa-
lem cum dominationibz potestatem q eadẽ
diuina munera in suo ordine z gradu humi-
liter suscipiũt z custodiunt sine confusione.
Nihil em tyrannice pñcipat p inferiores. ni-
hil violentia z fortitudine acceptant. sed po-
tius deiformiter. i. ad diuinā silitudinẽ age-
los inferiores ordinate reuocant. z ad potẽ-
tiam z causalẽ potentiam. i. ad deũ q om-
nia potest z oĩm est causa supermũdane z in-
tellectualiter reducere non cessant. vt per

has deiformes proprietates medie celestium animarum dispositiones illuminet purgent et perficiant. Sic enim ipse patres mediatores superiorem ad dei similitudinem pervertunt. ita mediatores ipsis patribus qui inferiores sunt ad deiformitatem redeunt. ut sic omnes superiores medij et inferiores ordines mysticarum purificationum illuminationum et perfectionum principes efficiant.

De tertia hierarchia. Capitulum. XV.

Tertia hierarchia que dicitur ephionia tres continet ordines inferiores. scilicet virtutes. archangelos. angelos. Et secundum hunc inferior hierarchia sic describitur. Inferior hierarchia est divinum principium nature legibus occurrentes. secreta revelans per capacitatem discretam nature legibus occurrentes. Hoc pertinet ad virtutes que potentiam habent faciendi miracula et curandi morbos et languores. Secreta revelans. hoc pertinet ad archangelos et angelos. Pro capacitate discretam. hoc refertur ad archangelorum differentiam et angelorum. quia maiores ut archangeli maiora. minores ut angeli minora revelant. Per archangelos enim revelabatur prophetis maiora secreta ut illud. Ecce ego dei. etc. Per angelos autem minora. ut illud David. Episcopus tui eius accipiet alter etc. Et dicitur ephionia. ab ephi quod est sub. et phanos quod est apparitio. quia inferiori modo quam in alijs resultat dei similitudo in ordinibus huius hierarchie.

De ordine virtutum. Cap. XVI

Primus ordo est virtutum. Virtutes enim sunt angelorum agmina. misteria habentes ad virtutes et miracula facienda. in quibus potissime relucet dei divinitas. propter quod et virtutes nominantur ut dicit Isidorus. Isti ordinis angeli ab ordinibus medie hierarchie recipiunt illuminationem. purificationem. et perfectionem. Unde secundum Dionysium. virtutes habent virilitatem ad operationes fortiter incommutabilem. secundum dei formam eis indicatam. In hunc enim deo sunt similes non conformes. quia ad omnia agenda incommutabilem virtutis vigorem acciperunt. et ideo istorum spirituum operativam virtutem perstringit Dionysius. sic dicens. Ipsa sanctarum virtutum cognominatio fortiter quendam et incommutabilem docet vigorem secundum inditam eis deiformitatem ad nullam susceptionem divinarum illuminationum imbecilliter infirmam etc. quasi diceret. in hoc quod isti angeli virtutes sunt vocati deiformes et similes deo dinoscuntur. nam divinitas fortis est ad agenda. ut non frangat alius operis difficultate. et incommutabilis est ad perseverandum ut non langueat seu infirmet alius operis seu regis divi-

turnitate. Sic angeli isti similes sunt. quia ad omnia agenda robusti et incommutabiles inveniuntur. unde virtuosus sunt non solum operando verum etiam in illuminationes suscipiendo. Nam horum angelorum et si infirma videatur divinitus compata. non tamen infirma est ad eandem per gratiam confirmata. Infirma est nature perfectione. sed non infirma est aliquid corruptione quam participat totum quicquid creature est debitum. fortitudinem scilicet sufficientem et sue nature congruentem. Et ideo dicit Dionysius. qui habent deiformem motum firmiter se ferentem. Insuper essentialis et potentialis dei virtutem. quia propria virtute in deum moventur. et unde corporum virtuositas in superessentialem virtutem creatoris sustollit inde deiformis ymaginis similitudo in eis reperitur. deiformitatem autem quam recipiunt ad inferiores angelos transfundunt. accipiunt quidem per donum. sed alijs retribunt per exemplum. Horum angelorum est officium secundum Dionysium. docere platos. platonis officium exequi feliciter et persistenter. et ut ipsi onus sustineant patienter. secundum Beatum Hieronymum. in libro i. moralium. Istorum officium in his qui virtutem habent est docere qualiter ymaginez dei in se raperent et reformarent ac reformatam viriliter custodiant ac conservent. unde per istorum angelorum ministerium virtus miracula faciendi perfectius ceditur ut reducti ad primum statum in quo deus fecit homines ad suam ymaginem per hominum miracula ostendantur Angeli istius ordinis divinitatem virtutem continue aspiciunt. et in ipsa contemplatione contemiscunt. sed iste timor penalis non est cum potius sit admirationis quam horrois. pro ut Beatus Hieronymus dicit in moralibus. li. iij.

De ordine archangelorum. Cap. XVII.

Primus ordo est archangelorum qui secundum Isidorum summi nuncij vel nuncios principes interpretantur. Nam primatum tenent inter angelos. sunt enim duces et principes sub quorum ordine unicuique angelorum officia deputata sunt. Nam archangelis angeli prestant. ut patet in Zacharia ubi angelus maior dicit minori. vade et doce puerum istum etc. si enim in ipsis angelorum officiis superiores inferiores non disponderet. nullo modo hoc quod homini diceret angelus ab angelo cognovisset. hi archangeli sepe propriis nominibus denotantur. ut per ipsorum vocabula ipsorum additiones et opera ostendantur. Nam gabriel signi mittitur ut illum denuntiaret venturum qui per aereas potestates obtinere debuit victoriam et triumphum. Gabriel ei dei fortitudo

iterpretat. sic et raphael qui interpretat medicina dei ad thobiam missus fuit qui ei oculis curatiōem adhibuit et cecitatem abstulit et deterisit. et sic et alius Ducusus Isid. li. vii. c. v. Voz angelorum officium est secundum Gregorium de his qui ad promotores fidei pertinent ut de aduentu filii dei de eius gestis et dictis fideles promouere. Archangelorum etiam est secundum Dionysium prophetias prophetarum reuelare. demones hominibus dominantes arcere ne ulterius per ledant. sic potestatum est eosdem cohercere ne dominum sibi usurpent aut accipiant. Archangelus etiam angelis suppositis eis sunt digniores et annuntiatio potestates. ceterisque sunt perfectiores. Nam secundum Dionysium. inferiores prouertunt ad principale principium suum et contra eis possibile est angelis inferiores ipsis mediatis ad ipsum informari. Insup vniuersificat. id est angelos ad unitatem illius principii colligat et adunat. docendo angelos sibi subditos secundum ducatur inuisibiles et ordiatis quibus habent ducere et docere sequentes alios et subiectos Isti etiam archangelus inter ordines inferioris hierarchie sunt inter medii. et ideo a superioribus illuminationes participant et easdem angelis inferioribus participatas concitant et annuntiant. in quibus angelus omnium angelorum dispositio hierarchica extrinseci ternario celestium ordinum perfectissime est completa.

De ordine angelorum. Cap. XVIII

Non ordo ultimus est angelorum. Angelus autem grece malach hebraice dicitur. latine uero nuncius interpretatur. eo quod uoluntatem domini populo annuntiare consueuerit. angelus autem uocabulum nomen est officii non nase. Nam angelus est spiritus spiritus. sed quando mittitur tunc primo angelus nuncupatur. Angelis pro pictorum licetia penas fingit ut eorum discursum celerem significet sic et iuxta poetarum fabulas veteri penas habere dicunt. sic dicitur. Qui ambulat super penas veterum. Ducusus Isid. li. vii. ca. x. Secundum Dionysium. autem angelus inferioris ordinis non principat ordinem superiorum illuminationum. non enim principat cum ipsis sed ex ipsis. nam angelus superiores primo loco diuinas illuminationes suscipiunt. et illas postmodum ad aliorum noticiam cognitoem deferunt. qui et primi nuncii dicuntur. Alii autem posteriores sunt ultimi Angeli etiam secundum eundem Dionysium. homines ad diuinam cognitionem adducunt et subleuant. et ut iuste uiuant instruunt et informant. Unde quis angelus et si non habent angelos alios sub se inferiores quibus prestant. habent tamen sub se inferiores hominum ordines quibus prestant quos ordinat et disponit. Sursu extendunt per dilectionem dei. in semetipsis formant per custodiam sui. sub se. per gradum deorum turclam. quod misterio deputat. Istos

res itaque angelorum multiplex est effectus. Nam angelus nostre custodie singulariter deputatus nos stimulat ad bonum et excitat ne in uiciis dormiamus Act. xij. Item spiritus sanctus nos reficit ne sub onere uie in patria succubamus. iij. Re. xix. Item arcet demones ne ab ipsis ledamur Thob. viij. Item instruit in ambiguis ut certificemur Dan. ix. et. x. Item prouocet ne in uiciis denitemur Thob. v. et Exod. xxiij. Item nobis in tristitia positis assistit ut consolemur Luc. xxiij. et Gen. xvi. ubi dicitur de angelo qui confortauit flentes Agar. Item nobis peccatis prouocant ne despiciamus Isai. xliij. et Iud. ij. Item velociter nobis assistunt ne cadamus Isai. xliij. Item angeli. Item adunant in bonis ne vincamur Gen. xxxij. et. ij. Machab. penult. Item vulnera nostra sanant ne moriamur Thob. xi. Item peccata nostra ad memoriam reducant ut erubescamus Iosue. ij. Item uoluntatem domini annunciant ut ei acquiescamus Luc. ij. Item impedimenta auferunt ut diuinius liberius seruiamus. Exo. xxiij. precedet quod te et. Item frequentes nos uisitant et nobis prouocant ne offendamus. Isai. lx. secundum penam et. Item deo semper assistunt ut contemplantur. Luc. i. et Daniel. vii. Decies centena milia. et. Item orando nobis merentur. Job. xxxij. si fuerit. Item a diuina laude non retardantur. Isai. vi. et Apoca. v. non habebat requiem et. Item deum sine uelamine facie ad faciem contemplant. Mach. xviij. Angeli eorum et. Item nullius corpulente mole in sua substantia uel uirtute aggrauantur. Luc. ultimo. Spiritus carnes et ossa et. Item supra tempus existens in tempore operatur. angelus enim intellectus cum sit deiformis. ut dicit Dionysius. est instantaneus. et ideo sine collectione unius ad aliud subito intelligit. et in actualitate sue substantie in instanti omnia agenda agit. Unde de angelo qui uocatur a philosopho intelligentia dicitur quod sit creatus in orizonte temporis et eternitatis. ut patet in primo libro de causis. Item homines ex subita angeli presentia terribiles boni angelus blandiendo aspectu suo consolatur. ut dicit Ambrosius. Luce. i. ubi. Retineas Zacharia et Sed demon econuerso quod sua presentia terribiles facit. ampliori horrore concutit ut dicit idem. Item angelus quando uult apparet et quando uult ab humanis aspectibus occultatur. ut dicit idem ibidem. Item corpus per suo beneplacito operati sui congruum ut appareat assumit et peracto suo officio idem corpus assumptum deponit. Iud. xxiij. Euangit et. Item assumptum corpore per aliqua necessitate non reuertitur illud

corpus nec viuificat sed tñ mouet. vñ qñq
videt comedere z bibere vt hō. z tñ nō come
dit nec bibit. sed pte sua cibum adnibilat z
sumit. vt patz Thob. xij. vbi dicit angelus
Uidebar quidē zē. Angel⁹ em non comedit
aliq necessitate sed solū pte. qz vt dīc aug⁹.
sup Luc. vltimo. qz radi⁹ sumit aquā pte.
sz terra absorbet necessitate. vñ fuit ibi come
stio potestativa. q ad masticatōez z cibi con
sumptōem nō tñ necessaria q ad icorpatōez.
Nec itaqz leuis z plana de proprietatib⁹ bo
noz angeloz ad vilitatē paruuloz dicta ad
presens sufficiant

De malis angelis Capitulū. XIX

Sicut bonus angel⁹ hoib⁹ dat ad sub
sidiū z pseruatōez. sic mal⁹ angel⁹ da
tus est vnicuiqz ad exercitiū z pbatō
nē. vñ hoz malignoz spiritū caput z dux ē
lucifer. q fm Gre. sic ē dīc⁹ p eo q alijs ange
lis clari⁹ est creat⁹. vñ Gre. Prim⁹ angelus
ideo omī lapide p̄cioso ornat⁹ extitit. qz cum
cūctis angeloz agminib⁹ p̄fuit ex eoz cōpa
ratōe clari⁹ fuit sed p̄ditōrē suū supbiens
lucē z claritatē pdidit. z formā deformem et
obscurā apostasie sue merito acq̄siuit. De h
dicit Damas. li. i. ca. xviij. Ex his angelic⁹ v
tutib⁹ q alijs p̄erat z cui terre custodia com
missa est. nō nata mal⁹ fact⁹. sed bon⁹ existēs
nequaqz ab ipso p̄ditōre malicie semitaz in se
habēs. nō ferēs illuminationē z honorē quē
ipse p̄ditōr largit⁹ fuerat. electōne liberi arbi
trij sui p̄sus est ex eo qd est fm naturā i id qd
est p̄ter naturā. vñ deo rebellare volēs z a p
mo bono deficiēs i malū venit. Et infra. Lu
men igit creat⁹ a p̄ditōre. p̄pā volūtate tene
bra fact⁹ est. Simul aut cū eo enulsa est z cō
secuta angeloz q sub ipso ordinati erāt infi
nita multitudo z volūtariē facti sunt mali d
bono ad malūz declinātes. Itē dīc ibi q non
habēt p̄tatem neqz v̄tutē p̄ aliquē nisi a deo
p̄missiue ex dispositiue p̄cedat. sed diuina p
missiōe trāsfurāt in quācūqz voluerit yma
ginē seu figurā. Omīs igit malicia z immū
de passiones ex ipsis cogitate sunt quas qdē
immittere. i. suggerere p̄nt sed violentiā i fer
re nō p̄ualent. Itē qd hoib⁹ est mors angelis
est lapsus. Post casum em nō ē eis p̄nā quē
admodū post mortē hoib⁹ nō est vita. Huc
usqz Damas. Item dicit Greg. a grā deseri⁹
obstinat⁹ in malicia p̄mansit. ita q nihil bōa
volūtate velit. libez siquidē bz arbitrium sz
depressum z ad malū incessanter inclinatur

ita q semp bonū refugit. malū v̄o eligerenō
desistēs. Et ideo accidit v̄dicit Cassiodor⁹
volebat z cupiebat rapere diuinitatē et ami
sit felicitatē. Item qz altitudinē sibi incōue
nientē indebite appetijt ideo iusto ordine ad
ima ruit. vt q se iuste nō tenuit in summo fm
iusticie ordinē se teneat nūc in imo p̄pter qd
dyabol⁹ id est deorsum fluēs a sc̄tis est dīc⁹
Bult⁹ alijs noib⁹ nūcupat⁹ qbz sua malicia
p uoim similitudinē intīmat. Dicit em demon
imo fm Plato. in thymeo cacodemon. i. ma
la sciens. demon em sciens interpretat⁹. Sic
aut dīc p̄pter scientie q viger naturaliter p̄pi
citatē. viger ei sensu natur. experientia tē
poris. viger intelligētia sc̄pturē sicut dīc Be
da et etiaz Damas. c. xviij. De h dicit Ihd. li.
viij. ca. vlt. Demones vocant greci peritos. i.
scientes. p̄sciūt em multa futura. vñ solēt da
re responsa aliq. In illis em est cognitio rep
lusqz i hoib⁹ partim subtilioris sensus acu
mine. existentia lōgissime vite. partim per dī
iussu angelica reuelatōe. Vi corpoz aere
orum natura viger ante transgressionē ce
lestia corpa gerebant lapsi p̄o in aereaz qua
litate conuersi sunt. z ista aeris caliginosi
spacia tenere p̄missi sunt. q eis carcer est vsqz
ad iudiciū. Vi sunt p̄uaricatores angeli qz
dyabol⁹ p̄nceps est. Itē dīc sathan. i. aduersa
ri⁹. qz ex corruptela malicie deo q sūme bon⁹
est p̄tinue aduersat⁹. vt dicit Hieronim⁹ Pre
cipitata audacia magis p̄sumit q possit. vt
dicit glo. Isa. xvi. Maior est arrogātia e⁹ zē.
Sic em dicit idem. potius vult esse q nō eē
vt pugnet d̄ deum. q̄uis suū ex h̄ sciat cresce
re nocuētū. Itē vocat beemoth Job. xl.
Ecce beemoth. Beemoth bos vel aīal inter
p̄tatur. demon sicut bos comedere senū ap
petit. qz suggestionis sue dente p̄terere spūa
lium viroz vitā mundā querit. Carnalia ei
desideria amat demon. Itē dīc leuiathan. i.
additamentū. Job. xl. quia vt dicit Gre. ma
lum malo addit z penam pene addere nō de
sistit. Sic em sua z suozū crescit culpa. sic et
pena. Item dīc appollion grece. i. exterminator
latine. vt patet Apo. xv. qz bona p̄cutū q de⁹
in ecclia siue aīa plantat malicia ipm stimu
lante exterminare desiderat sic dīc in ps. Ex
terminauit eam aper de silua zē. Item dicit
cōmuniter dyabol⁹ q hebraice dīc deorsū flu
ens. qz quiet⁹ in celi culmine stare p̄temptit.
supbie sue pondere deorsum cadere meruit.
grece p̄o dīc criminatoz. eo q vel ad crimina

allicit et inflamat. vel quod electorum innocentiam
falsis criminibus inficit et accusat. ut dicitur Apoc.
xii. Proiectus est accusator etc. Et sic dicitur Iudas.
etymol. li. viii. Item propter ista nomina multipliciter in
scriptura eius malicia denotatur. Dicit enim serpens et
draco propter eius virulentam astutiam Apoc. xii. Leo
propter eius aptam violentiam. i. De. vii. Tamen leo ru-
gians. Uectis propter eius obstinatam duriciam. Isa.
xxv. Coluber tortuosus propter ipsius in isto aere
caliginoso latentiam. Et ideo ab Augustino recitatur
opio Platonis de cacodemonibus super Beati.
ad Ieremiam. li. viii. et beati li. v. siue dicitur. viii. c. j. De-
mones aerea dicitur animalia. quod corpus aereorum
viget natura. nec per mortem dissolvitur. quod perualet
in eis elementum aptum ad patiendum potius quam ad
agendum. Item dicitur Augustinus. i. li. de ci. dei. c. viii. De-
mones sunt animalia aere passiva mente rationalia
tpe. i. duratorem eterna corpora aerea etc. Nec qui
de ab Augustino opinatur et recitat sine dicta.
volere insinuare quod demonum loco summe il-
luminoso. scilicet celo empyreo sit expulsus et in
aere caliginoso intrusus ut ibi patitur et inde
assumat corpus quod a deo permittitur ut hominum vi-
ta per ipsius ministerium exerceatur. propter quod ab Isa. fa-
ber planus prunas et formas vas in opus suum
dicitur. quod est exercitio vita electorum quod vasa sunt gratie
probat. Isa. lv. Creavi fabrum etc. Vis ita-
que nominibus et multis alijs modis demonum nomina.
quod virulenta eius rabies demonstratur. Dicit enim
Beda in glo. super illud locum. i. De. vi. Circum-
dantes quem deuoret etc. Circum enim tamque hostes
obsides muros clausos exploras ut per inferi-
orem partem ad interiora penetres. Offert et oculis
formas illicitas ut visu destruas castitatem.
Aures per canora temptat ut molliat christianum vi-
gorem. Lingua per uicio puocat. Danum inu-
rijs laesentibus ad vindictam puocat vel ad
cedere instigat. Honores frenos permittit ut an-
nibilet celestes. et cum latens non per fallaces aptos
addit frores in pace subdolum. in persecutorem vio-
lentum. In quem animus esse tantum parat ad resi-
stendum quantum ille est parat ad impugnandum.
Ducusque glo.

De angelis pueris. Cap. lxx.

M Alii igitur angeli consensientes voluntati
luciferi cadentes irrecupabiliter in aere
caliginoso velut in carcere sunt reclusi
Ecce derunt autem de luce in tenebras. de scia in
ignorantiam. de dilectione in odium et inuidiam.
de summa felicitate in summam miseriam. ut dicitur
Beda. Item demones presunt demonibus secundum ma-
iorem sciam et minorem. alijs subsunt ut dicitur Ambrosius.

super Lucam. Quamuis enim obstinati sunt in malo
vinaci tamen sensu non sunt penitus spoliati. Nam ut
dicit Iudas. triplici acumine viget demones. Nam
quodam sciunt subtilitate nature. quodam experientia tem-
porum et diuturnitate. quodam sanctorum spirituum reue-
latione. Item demones ut dicit Augustinus. in eius vinaci-
tate ingenij cognoscunt seminales rerum virtutes
nobis occultas. quas per congruas et tpatas elemē-
torum permixtiones spargunt. et sic diuersas rerum
species producant. quod enim posset per se facere natu-
ra successiue per dyabolus facere per accelerā-
tionem operum nature. unde per partem demonum magi
pharaonis serpentes et ranas subito produxe-
runt sic super Exodum. glo. dicit. Item demonum intē-
tio tota est ad malum et ad fatigandum bonorum. et
ideo elementa sepe perturbant tempestates in mari et in
aere percutiunt. fructus terre corrumpunt et deuastant.
ut patet Apoc. vii. c. et longe peiora facerent si bo-
ni angeli non cohiberent. et ideo quod continue pec-
cat quicquid vadit penam suam continue secum por-
tat. ut dicitur Bre. Item Bre. li. moral. cxxij. de-
mones per afflictionem iustorum expetunt. sed si a
deo pietatem non accipiunt ad temptandis arti-
culis nullatenus perualescunt. unde quod unum malum
intulerint. ad faciendum aliud subito se accin-
gunt. unde exiites ab obsessis porcos intrare pe-
tierunt. Nam ut suam agant maliciam etiam bruta
ledere appetunt. quod cohibere eos diuina poten-
tia homines ledere non presumunt. Item in li. xiiij.
secundum diuersas diuersorum complexionum varias di-
uersis parat temptationum illa quantos decepti-
ones. nam letos temptat de luxuria. tristes de vi-
scordia. timidos de desperatione. superbos de
superbia Item in li. xxij. primo antiquus hostis tem-
ptans qui consulendo blanda et illicita aere suggerit
post ad delectandum pertrahit ad extremum per con-
sensum possidens. violenter per consuetudinem perimit. unde
de ipso dicitur Job. xli. Stringit caudam etc. Item
idem li. cxxij. Nequaquam hostis callidus quem per-
mit. sed calliditate pestifere per suasionem et frau-
dulentijs filijs interficit. quod dum dulcia reso-
nat. ad gloria cor inclinant. Item idem li. viii.
sic est perditus humanis sensibus se obijcit. modo quasi
angelum lucis se ostendit. Item li. cxxij. in fine
mundi tanto feruētior erit ad seruiciam quod se se-
rit vicinior ad iudicium et ad penam. Item ibidem
Tunc quicquid nequit voluerit callidus exquiret.
tunc superbis cernicem quam altius eriget et per illud
damnatum hominem quem gestabit orem quod poterit.
tunc nequiter ostendet. Item ibidem li. cxxij. Appare-
te iudicio cuncto assistente celestis curie mister-
io. antiquus ille hostis dyabolus belua crudelis
b

et fortis in medio captiur⁹ adducet. et cū suo
toto corpore et ne gehenne incendijs mācipa
bitur. vbi vtiq; inauditū erit spectaculū qñ
hūmanissima belua electoz ocul⁹ oñdetur.
Hec pauca de infinitis pphetatib⁹ malignoz
spirituū et eoz effectib⁹ dicta sufficiāt causa
breuitat⁹. alio ipi⁹ sathane pphetates opa
tōes et occultas machinatōes si qñ scire de
siderat libz Bre. sup Job plegat et percur
rat maxie in duob⁹ ca. pent. s. xl. et. xli.

Incipit liber tertius de proprietatibus
anime rationalis.

Adiuuante iesu
xpo in pcedentib⁹ alijs pro
prietates de suba penit⁹ in
corporea diuina. s. natura et
angelica qñcum ad h⁹ spectat
opusculū breuiter introduxim⁹ nūc cū eius
dem interueniente auxilio ad creaturā cor
poreā stilū pueram⁹. a dignissima creaturā
scz hoīe qñ natam et pphetatem sapit. tam cor
poz qñ spiritū inchoantes

De hoīs deſcriptione. Capitulū. I

Cum igit⁹ hō fm Jhō. sic aīa deī for
me māſuetū nafa fm legē rōis disci
plie ſuſceptibile diuiaz hūis ymagi
nē i potētia cognoscendi. et ſilitudiez in po
tētia diligendi. Ad hūc rudib⁹ et paruulis
hoīs pphetates manifest⁹ innotescāt. a ptrib⁹
et ex qb⁹ est pposit⁹ est breuiter inchoandū. et
pimo a nafa digniori. s. ab aīa. fm quā cum
suba angelica puenit ac pcordat. qñ fm illā
sup nafa corporis hō ad celestia eleuat⁹. Hā
sic di. Jhō. hō abusiue ab hūo est dici⁹ euz ex
societate nō tm corporis ſz anie ſit pcretus.
Et iō grece antropos. i. ſurſū erect⁹ appellat⁹
eo qñ ab imo ad ptemplatōz ſui artificis spūs
regimie ſubleuat⁹. vñ poeta Pronag⁹ cū ſpe
etāt aīalia ceta terrā. Os hōi ſublime dedit
celūq; vide. Juſſit et erectos ad ſidera tolle
vult⁹. Nō itaq; celū qñrat et nō tāq; pec⁹ ven
eri obediēs mentes in tra figat. Cū etiā fm
Jhō. duplex ſit hō. ſ. interior et exterior. pimo
ab interiori. s. aīa eſt tractandū

De hoīe interiori. s. aīa. Ca. II

Primo igit⁹ videndū eſt qd ſit aīa rō
nal⁹ fm rem et fm diffinitōz. et qd di
cat⁹ fm etymo. et noīs impositōnem.
Deinde qd fm potētiā et pūtem. Tertio
qd fm effectū et operatōez. Quarto qd fm

ſui perfectibil⁹ ppatōez. s. qñ ſit ei⁹ pphetas qñ
cū corpore pūgiſ. et qñ ab eo ſepat⁹. Ania
pō rōnal⁹ de qñ hū intendim⁹ a qbusdā ſancit⁹
pbiſ diffiniſ vt spūs. a qbusdā vt aīa. a qui
busdā vt aīa et spūs. Inqñtum ac aīa hū na
turā spūs diffiniſ ab Auguſtino in libro de
motu cordis.

Adhuc de anima. Ca. III.

Anima eſt ſuba icorporea intellectua
illuīatōis a pmo vltia relatōe pcep
tū. Ex qñ diffinitōe pma et pūpua
cogſcim⁹ rōnal⁹ aīe pphetatē. spūs em hūan⁹
mediātē p⁹ angelos ē diuīe illuīatōis recepti
uus. Itē inqñtū eſt aīa diffiniſ dupl⁹. Quia
vnit⁹ corpi. s. vt motor mobili et nauta nauī.
et fm hū diffiniſ a Remigio ſic. Aīa ē ſuba in
corporea regēs corpi⁹. Et ab Augu. de aīa et
spū. Aīa eſt ſuba qdā rōis particeps corpo
ri regendo accommodata. ex qñ diffinitōe alia
spūs pphetas elicif. s. qñ qdā nccitate amoris
et gubnatōis ad regimen corporis ſibi vniti
nafa⁹ inclinā⁹. Ex qñ etiā pz qñ aīa i corpore
regendo nō p dimensionē et loci ſpaciū i cor
pore extendit⁹. ſz ei⁹ pūte corpi⁹ vndiq; regit⁹
et monēt ſic ponit Calcid⁹ exemplū i cōmē
to ſuper thimēū de aranea qñ i medio tele ei⁹
reſidēs ſentit qñlemcūq; motū iūteri⁹ vt exte
ri⁹ factū. ſic aīa i centro cordis reſidēs ſine
ſui diſtenſiōe totū corpi⁹ viuificat et omniū
membroz mot⁹ dirigit et gubnat. Prouit ac
pparat⁹ corpi⁹ ſibi vnito vt forma et perfectō
diffiniſ a pmo i li. de aīa ſic Aīa ē endelichia
id ē. act⁹ pmo ſine pfectio corporis pbiſici or
ganici potētia vitā hūit⁹. Ex qñ diffinitōe pz
qñ qñis corpi⁹ ſit vnibil⁹ nō tm oī ſz ſolū or
ganizato corpi⁹ et pbiſico. i. nafa⁹ ad ſuſcep
tōez aīe rōnal⁹ diſpoſito inſundit⁹ et vnit⁹. Itē
iūqñtū ē aīa et spūs qd dupl⁹ diffiniſ. pmo in
pparatōe ad creatas general⁹ ſic ait Aug⁹.
in li. de aīa et spū. Aīa eſt oīm ſilitudo. Ex qñ
pz qñ aīa ex ſui nafa ad ſuſcipiēdūz in ſe oīm
rez ſilitudies ē apta nata. vt dō i li. de anima
et spū. aīa ad ſilitudinē tot⁹ ſapie ſcā i ſe oīm
rez gerit ſilitudinē. qñ ſilitis tre ē p eēntiā. aqñ
pō p ymaginatōz. aeri p rōnez. firmamēto p
intellectū. celo empireo p intelligentiā. Sexto
ait mō diffiniſ i ppatōe ad deū tāq; ad ſuam
cām efficientē ſic. Aīa ē deiforme ſpiraculū
vice Ex qñ pz pphetas aīe qñ nō ex traduce. nec
ex ſeminali rōne ppaga⁹. ſz ad viuificatōz cor
poris a deo inſundit⁹ et creat⁹. Itē ſeptimo mō
deſcribit⁹ in ppatōe ad deū ſic ad ſinē ſuū ſic

Anima est spiritus intellectualis ad similitudinem se et in corpore ordinatur. et ex hoc relucet anime proprietates. scilicet quod anima non solum separata beatificatur cum angelis vel sicut angelus. imo in corpore glorificato ipsius felicitas ampliat. Has omnes vias et diffinitiones sub quadam generali descriptione comprehendit Jo. damascenus. omet. xxvj. Anima est substantia vivens simplex et incorporea. corporeis oculis secundum propriam naturam invisibilis et immortalis rationalis intellectualis infigurabilis organico vivens corpore. et huiusmodi. scilicet corpori vite augmentatio sensus et generatio tribuitur non alio modo preter seipsam intellectum. sed preter seipsam purissimam. Sic etiam oculi in corpore. ita est anima intellectus arbitrio libera et voluntaria et operativa voluntate sensibilibus quam creabilis. Omnia haec ex gratia quam contulit suscipiens. ex qua et esse et natura suscipit. Ducus Jo. damascenus. in ca. supradicto. Consilium etiam proprietates describit Bernardus. sic videtur. Quia insignita dei ymagine decorata similitudine desponsata fide dotata spiritu redempta christi sanguine deputata cum angelis. capax beatitudinis. heres salutis. princeps rationis. quod ubi cum carne existit multis diffinitionibus et de scriptis variis varie proprietates anime quod ad eius naturam et etiam gratiam relucet.

Quo anima sit a philosophis descripta Ca. III.

Quid tamen secundum rem sit anima. philosophi incertum est. Nam circa haec antiqui legunt philosophi varias quasi sententias scripsisse. Recitat enim Aristoteles in li. 2. anima. quod Plato posuit animam esse eternam se mouentem. Zenonem dicere animam esse numerum se mouentem. Pythagoram armoniam. Paphnium ydeam. Asclepiadem dixit animam esse quoniam sensum exercituum siue personam. Procras autem spiritum tenuem per omne corpus dispersum. Eradiphibus lucem scintillam entis animam vocat. Democritus spiritum insertum atomis. unde propter facilitatem motus totum corpus anime prout asserit Parmenides dicit eam esse etiam et igne esse. Epicurus dicit animam quandam specie ex igne et aere esse. Iperus dicit animam quandam vigorem ignem fore. iuxta illud. Ignis est illi vigor et celestis origo. Cum igitur tot et tam diuersa de substantia anime a sapientibus sint relata. hoc solum sufficit quod ad primum quod secundum scriptorum dicta anima est quodammodo spiritualis et intellectualis rationalis substantia ad vivificantem dum et perficiendum corpus humanum a deo ex nihilo sic creata. unde quod substantia est prior susceptiva. susceptible enim est scientie et ignorantie. boni et mali. et hoc sine subiecto sue immutatio seu deperditio. Item quod incorporea est non est sensu corporali per se. nec secundum dimensionem extensivam. Item quod simplex est in natura ideo nec augmentum nec detrimentum

est in sua essentia receptiva. et ideo nec in corpore maiori est maior. nec in minori minor. ut dicit Augustinus. Item quod simplex sit et invariabilis in substantia sua. est tamen in potentia sua multiplex. Nam multitudo in se habet in potentia non ponit maiorem in natura vel minoritatem. sed quod ad varios effectus potentia multitudo in anima. unde non est maior in tribus quam in una. nec minor in una quam in tribus. Patet itaque multiplex anime proprietates secundum rem et diffinitionem. lucidius autem patebit anime definitio per nominis ipsius impositionem.

Quo anima a gentibus nomen accepit.

Capitulum. V.

Anima igitur secundum Iulianum a gentibus nomen accepit. pro eo quod secundum eorum opinionem ventus sit. quod aerem ore attrahentes vivere videmur. Sed illud apertissime falsum est. quod multo prius anima corpori infunditur quam aer ore capiatur. quod in genitricis utero statim vivit quam a domino infunditur et creatur. Anima igitur dicitur eo quod vivit. et corpus cui infunditur animatur vivificatur. Spiritus vero dicitur quod vivit in se habet spirituales animalem et naturalem. et quod spirare facit ipsum corpus. Idem etiam in essentia est anima et animus. sed anima dicitur vita secundum rationem. animus pro filio. unde dicitur philosophi animam. id est vitam sine animo. id est sine consilio permanere. Dicit etiam anima mens. quod tamquam caput eminet. vel quod meminit. unde hoc secundum mentem dicitur ymago dei. Item multa nomina anime sunt ita coniuncta quod vnum per alio sepe ponitur. et per diversa nomina anima diversis respectibus nominatur. Anima enim dicitur dum animatur et vivificatur. Mens in quantum recolligit. Animus dum vult. Ratio dum rectum indicat. Spiritus dum spirat. Sensus dum aliquid sentit. Unde et per his anime proprietatibus scientia quam anime qualitas est a sensu nomen accepit. Ducus Iulianus li. 1. c. 1.

De potentis anime. Ca. VI

Anima habet plures habet potentias cum sit in substantia una multiplicem habet proprietatem secundum quam oportuit diversam potentiam ipsi ostendere proprietatem. Compars enim ad corpus et ad finem suum. et ad actum suum. secundum proprietatem vero ad corpus quoniam habet potentias. quod prima est secundum Augustinum. sensualitas quam vis est anime quam movet et tendit in corporis sensus atque appetitus rerum ad corpus pertinentium. Hac potentia movetur animal ad appetendum delectabilia. refugitque nociva. Secunda potentia est sensus. id est vis anime qua cognoscit res sensibiles et corporales quam sunt

pñtes. Tertia ē ymaginatio q̄ anima intuef
formas rez corpaliū cū sūt absentes. Quar
ta est rō q̄ int̄ bonū z malū veyz falsum dis
cernit. Quinta est intellect⁹ q̄ res non mate
riales s; intelligibiles p̄phēdit. vt deū z an
gelū. z hmōi. Tres p̄me potentie. s. sensuali
tas sensus et imaginatio sunt in anima put
est corpi vnibil. z ei influit vitā z sensū inte
riorē et exteriorē ad ipi⁹ corpis pfectōz. et he
potētie hoibz z brutis sūt cōmunes. due p̄o
alie. s. rō z intellect⁹ sūt in ea put a corpe ē se
parabil z remanet sepata sic angel⁹. z h̄ fm
duplicē aspectū. Respicit nāq; supiora. z sic
intellect⁹ nūcupat. r̄spicit z iferiora. z sic rō d̄r
Prout at̄ aīa p̄pat ad finē suū triplicē h; po
tētiā. s. rōnalē q̄ tēdit i veyz. p̄cupiscibile q̄ tē
dit i bonū. irascibile q̄ tēdit in arduū z etnū
In rōnali ē cognitio veri. i p̄cupiscibili ro
litas z desiderū boni. i irascibili ē fuga p̄ri
scz mali. Dis iraq; potētia sic cōsiderata est
cognitiua siue apprehensiua veri et affectiua
boni vel motina ad fugā mali. De vi igit ap
prehēsiua siue rōnali ois sensus orit̄. De vi
at̄ motina cōcupiscibili z irascibili nascitur
ois affectio siue affect⁹. q̄ affectōes sūt q̄tu
or. s. gaudiū. spes. timor. et dolor. p̄ime due
nascunt de p̄cupiscibili. nam de re quā p̄cu
piscim⁹ gaudem⁹ et gaudendo speram⁹. Due
p̄o alie. s. timor z dolor oriunt de irascibili.
qz de eo qd̄ odim⁹ iam dolem⁹ z dolendo ti
mem⁹. Hi siq̄dem q̄tuor effect⁹ p̄tutū oimz
vicioz qd̄a sunt substrata materia sic al̄s est
ostensum. Et h̄ p; p̄ Aug. li. de aīa z spū vbi
h̄ omia declarant.

De triplici potentia aīe. Cap. VII.

P Rout p̄o p̄siderat̄ aīa ad suū actum
triplex potentia occurrit. s. vegetabi
lis. sensibil. rōnalis. imo in diuersis
subiect⁹ triplex d̄r aīa. s. vegetabil q̄ ē i plan
tis z radicibz. sensibil q̄ est in brutis z aīalibz
rōnalis in hoibz. Unde aīaz vegetabilē cō
parat p̄hus triangulo. qz hmōi tres sunt p
tes. generatiua. nutritiua. augmētatiua. vñ
h̄ potentia sen aīa p̄ma est siliis triangulo in
geometria. Aīaz sensibilē p̄pat q̄drangulo.
qz q̄drangul⁹ ducta linea ab angulo ad an
gulum duos facit triangulos. anima sensi
bilis duos facit triangulos potentiaz vbi
cūq; ei aīa est sensibil ibi vegetabil inuenit̄.
sed nō ecōuerso. Animā aut̄ rōnalē compar
circulo rōne sue pfectōis z capacitat. Dim
cū figuraz yso perimetrarū. i. eq̄les a vbi⁹

habentiū maxim⁹ est circul⁹. Quāto est p
fectibilis facta sit in scientia z p̄tutibz aīa ra
tionalis. vt d̄r in li. de aīa. p̄fectissima ē z ca
pacissima instar circuli q̄sum ad potentias
naturales. vñ supposita anima rationali p̄e
supponitur potētia vegetabilis z sensibilis.
sed non p̄uertit.

De anima vegetabili. Cap. VIII.

A Nima igit vegetabilis potētiā ha
bet generatiuā necessariā ad multi
plicatōz speciez. potētiā nutritiua
ad p̄fuatōz indiuidui. s; potētiā augmēta
tiua ad p̄fectōz subiecti. Duē aut̄ p̄tutē ve
getabili q̄tuor defuiūt. s. p̄t̄ appetitiua que
fuit necessaria in nutrimento. digestiua que
sep̄at p̄ueniens ab inconuenienti in nutrimē
to. retentiua que transmittit ad singulas
partes in animalibus et ad singlos ramos
in plantis quod conueniens est in alimēto.
et p̄iungit eis vt restauret deperditio tam i
animalibz q̄ in plantis. Expulsiua. q̄ expel
lit illud qd̄ nature est inconueniens et noci
uum. Sunt et alie p̄tutes potētie vegetabi
li admiſtrantes vt imutatiua. informatiua.
assilatiua. p̄forabilis. aspera. lenis. qz diffe
rentias non intendim⁹ p̄seq. qz in libro Jo
hannicū p̄ se patent. Ex predictis igit breuē
recollige q̄ aīa p̄ potētiā vegetabilem i pla
tis de similibz similia pducit. z pducta i esse
multiplicat z custodit. Item q̄ sunt necessa
ria ad nutrimentū appetit̄ r̄cipit incorporat
atq; vñit. Item q̄ inconuenientia sunt abij
cit z excludit. Item p̄ generatiuā p̄tutez cui
defuit pascitiua multiplicat spēm et ad esse
pducit. Item p̄ nutritiua spēm multiplica
tam refouet atq; nutrit. Item p̄ augmenta
tiua subiectū dilatādo in debita q̄ntitate p
ficit z pducit. Item senio et t̄pis mutabili
tate deficit z tandem p̄eunte corpe ipa perit.
Dec de aīa vegetabili h̄ dicta sufficiant.

De anima sensibili. Cap. IX.

A Nima autem sensibili q̄sum ad
potentiaz suaz differentias aliqua
paucā breuiter sunt dicenda. Nam
p̄tus sensibilis in subtilissimis cerebri ven
triculis sedem h; ab ipso autem cerebro per
neruos z arterias p̄ singulas partes anima
lis se diffundens motū et sensum volūtariū
in singulis membris operat̄. Duplicem ita
qz h; anima sensibilis potestatem. s. apprehē
siuam et motiuam. Apprehensiua p̄o diuidi
tur in sensum cōmunem siue interiorē et i

sensum particularem siue exteriorum. sensus
ho exterior dicitur visum auditum gustum odo-
ratum et tactum. et iste sensus in suis organo p du-
cit taliter ad effectum. Quidam nervus q ab ana-
thomia dicitur obit descendit a cerebro ad ocu-
los seu ad oculos pupillas et ramificatur in du-
as partes. et alius q dicitur ad aures. tertius ad nares.
quartus ad linguam et palatum. quintus ramificatur ad or-
gana tactus per totum corpus. Per istos itaque ner-
vos spiritus sensibilis ubique diffunditur per corpus. et ei-
us virtute totum sensibile et mobile redditur. ex cuius
spiritus diffusionem per nervos arterias et mu-
sculos tota corporis compago ad motum ha-
bilitas invenitur.

De sensu communi siue interiori. Ca. X

Sensus ho communis siue interior dividitur in
tres partes secundum tres cerebri regiones.
Prima in cerebro sunt tres cellule. scilicet ante-
rior in qua habetur imaginativa operatur. q dicitur ea q se-
sus extrinsecus apprehendit iterum ordiat et disponit
ut dicitur Jobanici. Est et media cellula. scilicet logi-
stica in qua ratio sensibilis vel estimativa operatur dicitur. Est
iterum et tertia et postrema q est memorativa q ea q
apprehensa sunt per imaginatorem siue rationem in thesa-
uro memorie retinet et custodit.

De virtute sensitiva. Ca. XI

Sensus itaque siue sensitiva habetur ab anima
sensibili. pcedit ei potentia q anima de colo-
ribus saporibus et alijs sensuum obiectis in-
dicat et discernit. imaginativa ho est virtus q for-
mas puras a particularibus receptas quasi absen-
tes apprehendit. ut patet quando motus aureos co-
gitamus. vel quando per similitudinem aliorum motuum de
motu p naso somniamus. Vis autem estimativa si-
ne ratio sensibilis est secundum quam in pcedendis malis nobis
vel in delectabilibus pcedendis prudenter sunt ho-
mines et sagaces. et hanc estimativa nobis communis est
brutis. ut patet in canibus et etiam lupis. ratione tamen p-
prio loquendo non utuntur. sed quidam fortiter et solerti
estimatio. scilicet de his. memorativa ho est vis
pseruativa siue recordativa per quam spiritus rez-
ne in oblivione veniant reponimus et reser-
vamus Unde dicitur quidam. memoria est archa
siue cistula rationis.

De virtute sensibili motiva. Ca. XII

Item autem sensibilis motiva dividitur in natu-
ralem et animalem. Virtus autem naturalis est mo-
tiva brutorum in corpore animalis per venas. et
habet sedem suam principaliter in epate. eo quod ibi pnci-
paliter operatur. Virtus autem vitalis habet motum suum per ar-
terias in quibus movetur spiritus a corde pcedentes.
nam habet virtutem suam habet in corde. unde oriuntur arte-

rie sicut ex epate vene nascuntur. tanti enim caloris
est cor quod nisi frigidus aere attracto eius calor
mitigare vellet in semetipso suffocaret. Pro-
pter quod per arterias et pulmonem necesse est aerem
attrahere et ei incedere mitigare. Virtus autem animalis
motiva q principaliter sedet habet in ventriculo cerebri
a quo oriuntur omnes nervi mediante nucha. id est medul-
la spinali q est in spinilibus dorsum movet omnia
membra. Primum enim movet nervos et musculos
et lacertos. q motum movet et alia membra motu
voluntario in omnes partes. secundum ho quod movet manus
dicitur per operativam. secundum ho quod se extendit ad pedes
et movet ad ambulandum dicitur per progressivam eo
quod secundum eam movetur animalia motu progressivo. Re-
collige igitur breviter anime sensibilis proprietates huic
tractatui congruas. Est igitur anima sensibilis que
dam spiritualis suba vegetabili nobilior et dignior
rationali longe indignior et nobilior. Nam
ei esse et operatio dependet a materia siue sub-
iecto cui est perfectiva. unde p eunte corpore perit
ei essentia et operatio nec permanet a corpore sepa-
ta quod diu tamen est in corpore nobiles habet operationes.
Est enim corporis animalis sensibilis perfectiva et in ipsis
sensuum interiorum et exteriorum secundum organorum ex-
tensionem perfectiva. Item omnium membrorum secundum omnes partes
est motiva Item per singulas partes corporis est siue
pntis distributiva vel diffusiva. Item secundum ma-
iorem nobilitatem organorum et membrorum est nobilior
actionum productiva. Item somni et vigilię in animalibus
est effectiva. Item virtute ei ad interiora
renocata in interioribus corporis fortiter est activa
Item diffusa per exteriores sensus et circa di-
versa occupata debilius in singulis operatur. quando enim
actualiter intendit in visu debilitatur et remittitur in
auditu. et sic de alijs. Unde dicitur Singula interius
minor est ad singula sensus. Item in extremis
et nimis excellentibus ei virtus obtunditur. scilicet in me-
dis delectatur. Item ei virtus et operatio impedi-
tur quando per opilationem meatuum et pororum in membris
spiritus sensibilis seu transitus denegatur. ut in para-
lyticis epilepticis et alijs patet. Item ex nimio
calore dissolvente et poros dilatante virtus eius
dissolvitur sicut ex nimia frigiditate pstringente
ne se diffundat coarctatur. Item ex odoriferis
virtus animalis depedita restauratur. sicut ex fetidis
corruptis et gravatur. Sed hec de virtute sensi-
bili iam sufficiant.

De anima rationali. Cap. XIII

Anima ho rationalis siue vis intellectiva
id est est quod intellectus. Unde dividitur secundum
duos principales actus. id est intellectum
speculativum et intellectum practicum. Intellectus

etiam in speculatione exercet in contemplatione. in
tellectu vero practice in operatione. Et secundum hanc ra-
tionem dividitur vita activa et contemplativa. Anima
igitur rationalis perpetua est et incorruptibilis ac im-
mortalis propter quod principalis eius actus. scilicet intelligere
nullatenus dependet a corpore. et ideo perfecte vivit et
intelligit a corpore separata immo quanto plus se corpori
immergit tanto tardius et imperfectius intelligit. et
quanto se magis a carnalibus nequitiis subtraherit
tanto facilius et clarius apprehendit. Uoco autem
himmerfione vel per fantasticam imaginationem vel per
delectationem carnis siue temporalium dilectionem. unde
dicit Gregorius. Non sic in medio creatus est ut esset in
ferior angelo superiorque iumento. ita habet aliquid
quod necesse est pervenire cum summo. et aliquid
cum infimo. Immortalitatem quidem habet spiritus cum
angelo. mortalitatem corporis cum iumento. Anima
igitur si ad deum per rationem convertitur illuminatur melio-
rat et perficitur. Si vero per affectus ad creaturas
convertitur obscuratur corrumpitur et deterioratur quoniam
nisi enim anima in se considerata immortalis sit et perpe-
tua. passibilis est tamen ex colligatione corporis cui est
coniuncta. Unde Augustinus in libro de anima et spiritu. anima in cor-
poribus viventes per dilectionem rerum sensibilium cor-
poralibus afficiuntur a corporibus excurrentes in eisdem
imaginibus tormenta patiuntur. Propterea enim cor-
poralibus passionibus ibidem detineri possunt. quia hic
munda a corruptione corporum non fuerit. Ex quo
patet quod anima quavis in sui natura sit purissima. im-
punitate phit a carne cum originali est corruptibilis
vniuersi autem quicquid liquet ex vase corrupto phit in
fectum. et ideo exuta a corpore quicquid ex colligatione
corporis secum sordes deferunt. et ideo necesse est ut pur-
getur sic gemma de luto nouit emundata. Nec autem
omnia de dictis Augustini sunt excerpta. Recollige
igitur ex predictis quod anima rationalis inter omnes creaturas di-
uine imaginis et similitudinis est expressissima representativa.
et habet quod trina est potentia. quavis vnica et simplex
sit in natura. Item omni rerum similitudinem est in se potestati-
na. Et ideo anima dicitur omni rerum similitudo ut dicit Augustinus.
Item semel creata in corpore vel extra corpus est in esse
perpetuo permanentia. Nam ut dicit Cassiodorus. nunquam
ad diuinam imaginem de re creata si mortis
terminio clauderet. Item endelichia est corporis
organici phici. et ideo ipsius corporis in parte et in toto
est perfectissima. Item ex natura sibi indita est naturaliter
boni et mali veri et falsi diiudicativa et libere
electiva. Item secundum diuersas potentias formarum
et specierum diuersarum rerum presentium et absentium est ap-
prehensiva. Nam res materiales per suas naturales
formas presentes vel absentes discernit. res vero im-
materiales per sui presentiam apprehendit. ut ait Augustinus.

Item per reflexionem suam ipsam super se. suam ipsam est cog-
nitiva. ut dicit philosophus. Nam videndo et intelligendo
cognoscit se et cetera. Item illuminationem et impressionem
diuersarum ad motum tabule est naturaliter recepti-
ua Item naturaliter incorporari et corpori vniri ap-
petat. vnionis cum corpore est naturaliter electiva.
Item naturaliter est appetitiua boni et malicie su-
gitiva. quouis enim ex defectu liberi arbitrii quicquid
quod malum eligat. tamen ex natura malo immurmurat
ut dicit Augustinus. Unde anima vegetabilis appetit esse. sensi-
bilis appetit bonum esse. rationalis autem affectat optimum esse
Et ideo nunquam desinit nisi cum optimo coniungatur Lo-
cus enim anime rationalis est deus ad quem mouetur ut in
eo quiescat. non per distensionem sed potius per deside-
rium et amorem. De itaque anime preterites cum alijs
superpositis iam sufficientes.

De virtutibus anime quibus potens est suas operati-
ones exercere. **Ca. XIII.**

Postquam diximus de preteritis anime in se et
in suo corpore considerate. restat videre de
ipsius virtutibus quibus potens est suas operati-
ones in corpore exercere. Hec autem virtus est potentia anime
ei essentialiter attributa ad suas pagendas in cor-
pore actiones. Nam mediante hac virtute corpus vi-
uificatur cor et arterias perficitur continue et dila-
tat sensum. et motum voluntarium omni animato corpus
pori administrat. ut dicit Constan. li. xiiij. Nec
itaque est triplex. naturalis que est in epate. vitalis siue
spiritualis que in corde. animalis que in cerebro sedes habet.
Actio igitur virtutis naturalis que in animalibus et in plantis
comis est que generat nutrit et augmetur. ut ideo
dicit Constan. Est autem generatio per huiusmodi
subelevationem vel rationis seminalis in subiectis plan-
te vel animalis operatione nature facta mutatio. et hec
virtus incipit operari a tempore generationis usque ad per-
fectionem plantae vel animalis. Huius autem generationi
naturalis due virtutes. scilicet immutativa et informativa
subministrant. Nam virtus immutativa est illa que subiectis
semis transmutat et convertit in subiectis singularium
presentium plantarum vel animalium. et habet istam faciem transmutati-
onem mediatis quattuor qualitatibus primis. scilicet calidi-
do. frigido. humido. et sicco. nam per calidum et
humidum operatur subiectis molliorem ut carnem in anima-
libus. flores et medullas in arboribus. per calidum et
siccum operatur radices in vegetabilibus cor in ani-
malibus. per frigidum et humidum operatur in plantis
folijs et animalium pilis. per frigidum et siccum operatur in
nervis et ossibus animalium in truncis et corticibus ar-
borum et plantarum. Virtus vero secundaria scilicet informati-
ua actioni nature in generationibus est necessaria. quia
ordinat et distinguit formam et speciem ipsius gene-
rato per partes singulas congruentes. Nam habet virtutem

pforada pforat. vacua scanat. aspera lenifi-
cat. et nimis lenia asperat. et unicuique ptecu-
le supficiē pficit et figurat. De aut due virtutes
scz imutativa et iformativa nō diuini opant
nisi quosq ipa res generata vt aial vl planta
in esse nate ppleat. Et iō necesse fuit vt virt⁹
nutritiua ad pseruatiōez generatōis pūue
se qref. est em ipi⁹ generatiue virtutis adiutrix et
mīstra. qz i lōgitudine latitudine et pfunditate
augmētat et extēdit ipm generatū. Pasciti-
ua qz vt nutritiua adiunat et ei mīstrat. qz ei
bū ab aialibz assūptū in mēbris assimilāt et
solidat. et qd dissolutū ē ac depditū vi calo-
ris vl aliq passiōe aeris reparat et restaurat.
et iō nafa mirabil pascitiua virtutes nutritiue
fecit adiutricē et vtutūq subiecit mīsterio vir-
tutis generatiue. Vnic g pascitiue virtuti qtuor
virtutes pteclares submīstrāt. s. appetitiua
q nutritiū pueniēs attrahit ipis mēbz et
ad nutritiū carnis attrahit epamētū san-
guis. ad nutritiū cerebri et pulmonis epa-
mentū flenmat. et sic de alijs. Itē ei coopaf
p⁹ digestiua q pueniētia ab icōueniētibus
nutriēdo sepat et diuidit puz ab ipuro. Itē
p⁹ retētiua q. s. puz nutritiū custodit. et
qd iā actōe nate excoctū ē singul mēbris in-
corpat assimilāt atq vnit. Itē expulsiua q su-
perflua mēbris trahit eis nullaten⁹ assimi-
lādo necāria expellit. Et iō sic vis appetitiua
opaf cū calido et sicco et digestiua cū calido
et humido et retētiua cū frigido et sicco. sic ex-
pulsiua cū frigido et hūido operat

De virtute vitali cui⁹ inītiū ē cor. Ca. XV
Virtutē aut nafalē seq⁹ vt⁹ vitalē q vni-
ficat. cui⁹ fūdamētū siue ppiū domi-
ciliū ē cor a q pcedit vita ad oīa mē-
bra vniificāda. Isti⁹ virtutis opatōi coopatur
vis volūtariē motiua q cor et arterie dilatāt
et cōstrīgunt. Et d⁹ h dilatatio mot⁹ cordis a
medio i oēs extremitates. Sic ecōuerso cō-
strictio d⁹ mot⁹ ab extremitatibz ad ipm me-
diū sic est i fabroz follibz videre. Vnde g vita-
lis cor dilatādo mediante pulmōne ad cor
aerē attrahit et a corde ad alia mēbra parte-
rias trāsmittit. Et ista p⁹ virtutē dilatatiua
cordis et cōstrictiua. anhelitū i aiali opaf q
mouet pcc⁹ motu pūuo. neruis tū mot⁹ p-
mit⁹ et lacert. Istē aut flar⁹ siue anhelit⁹ neces-
sari⁹ ē ad caloris nafal⁹ mītigatōz et ad spūs
vital⁹ nutritiū necnō ad spūs aial⁹ genera-
tiōē Custodia em caloris nafal⁹ est frigidū
aeris epa⁹ attract⁹ et custodia vital⁹ ex cūis

epamēto generat⁹ spūs aial⁹. et iō ad vite pser-
uatōz nihil ē mag⁹ necāriū q anhelit⁹ bene
disposit⁹ in oibz ordiat⁹. Nec oīa hnt a Lon-
stan. in pantegni. Sine cibo et potu ad ho-
ram pte p⁹istere aial. sine attractōe p⁹ aeris
nec ad momētū pte aial i debita p⁹istētia per-
manere. Corruptū tū h anhelit⁹ siue aer attra-
ctus multis modis et seq⁹ necārio destructio
aial. Prio ex cerebri mala dispositōe. nā ce-
rebro q cūqz mō i suo officio ipedito. p⁹ de-
fectū influētie spiritūū. deficit cordis dila-
tatio et debita p⁹strictio. vñ seq⁹ necārio aial⁹
suffocatio. vt p⁹ i apoplexia et alijs caus⁹ cō-
silibz. Itē idē accidit ex cordis lesiōe qū hu-
moz ibi nafal⁹ exmītiū fit euacuatio et p⁹ spūs
spiritūū exinanitio. et sic aeris attractio n hz
locū. Itē idē accidit ex subita caloris nafal⁹
ad iteriora cordis repcussioē vt p⁹ i timoro-
sis et fleubothomis q aliquū deficiūt et sinco-
pizāt. Itē idē accidit ex epat⁹ ifectōe. nā cor-
ruptio epat⁹ generatōz aufert puri sanguis
q calor nafal⁹ nutrit⁹ q oblato spūs vital⁹ de-
ficit et p⁹ spūs anhelit⁹ pteclariē vel vl⁹ impe-
dit. Itē idē accidit ex pulmonis pforatione
et p⁹ in p⁹isies. i qbz vt⁹ astrict⁹ p occultos
poros euanescit et ad t⁹andū calore cordis
nullaten⁹ satisfact. Itē idē accidit i oī et maxi-
me iterioris vacuitat⁹ corpis subita p⁹pletōe
vt p⁹ i submersis. i qbz poris opilat⁹ anhelit⁹
tus itercludit et simplr ipedit. Itē ex nimia
aeris corruptōe. vt p⁹ i pestilētia et corrupto
aere qū spūs vital⁹ suū p⁹riū fugiēs iterioribz
cordis se itercludit et ex corrupto aere iā op-
pressus cor et alia corpis mēbra regere n suf-
ficit. imo deficit i se et qū subito euanescit. et
tūc mors ē in poris. Itē ex hūoz thoracis et
pectoris ifectiua corruptōe. vt p⁹ i leprosis.
Itē ex viaz canaliū pulmonis obstructiōe.
vt p⁹ i asmaticis et anhelosis et alijs. Item ex
spēali cordis corruptōe. sic ex morsu alie⁹ ve-
nenosi reptil. cui⁹ venenū ad cor penetrans
nafalē calore vincit. et sic anhelit⁹ via iterclu-
dit. Itē nimia calidi aeris rarefactōe. sic cō-
tingit ex balneo nimis calido vl sole feruētis/
sumo poros nimis rarefaciēte et aperiēte. vñ
fit nimia caloris nafal⁹ exalatio. et sic n sufficē
aer frigid⁹ attract⁹ ad caloris accidētāl mīti-
gatōez. et sic anhelit⁹ impedit. Item idē acci-
dit ex aere nimis frigido lacertos et neruos
pectoris p⁹stringēte. vñ et vis attractiua aeris
ipedit. vt p⁹ i dormiētibz sup niuē. Itē idē
qūqz p⁹igit ex vena cordis q d⁹ p⁹caua vena

opilatōe q̄ opilata ⁊ interclusa denegat trā-
 situs sine via sāguis ab epate ad cor ad vitalē
 spūs nutrimentū vñ calore intenso ⁊ hūore
 subtracto aīal suffocat. q̄ nō sufficit aer ad
 cor refrigerandū. Item idem accidit ex co-
 leze sine alteri⁹ hūis is in subtilissimis venis
 cordis intēsiōe. vt pz ī acutis febribz ī q̄b⁹ de-
 ficit anhelit⁹. Itē ex gutturis ⁊ alioz meatuū
 exteriorz nimia ⁊ violēta p̄strictōe vt ē videre
 in suspēsis ⁊ suffocatis. in q̄b⁹ intercepto an-
 helitu cor subito incendit ⁊ sic aīal subito
 morit⁹. Nis ⁊ mlti alijs modis vitalē p̄p de-
 fectū anhelit⁹ impedit. Ex p̄tute spūali pce-
 dūt. ira. pugna. indignatio. emulatio. ⁊ p̄-
 miles passionēs q̄ q̄dem surgūt in brutis ex
 motu spūalis sicut cū impetu ⁊ sine discreti-
 one. sed in hoībz ordināde sūt ⁊ regende sub
 certa animi rōne. Nec de spūali sine vitali p̄-
 tute sufficiant.

De p̄tute animali Capitalum. XVI

Virtus aīal sedē ⁊ locū hz in supiori
 pte hoīs scilz in cerebro. ⁊ h̄ ē triplex
 ordinatiua. sensitīua. ⁊ motīua. Or-
 dinatiua p se solū explet cerebz. Nam in p-
 ma pte sui ī anteriori cellula ordinat fanta-
 sia sine ymaginatōz ī media cellula ordinat
 estimatiua ⁊ rōnem ⁊ itēz ī posteriori cellu-
 la p̄ficiet memoriā ⁊ mēoratiua actiōez. nam
 p̄p ymaginatiua illd qd format ⁊ ymaginat⁹
 trāsmittit ad iudiciū rōnis. Ratio p̄o qd ab
 ymaginatōe recipit ⁊ q̄si iudex iudicat ⁊ dis-
 finit ad memoriā trāsmittēdo. Memoria ea
 q̄ fuerūt in intellectu posita recipit. ⁊ donec
 illa ad actū reducat p̄seruat firmit⁹ ⁊ custo-
 dit. Secda p̄p. s. sensitīua sic hz formari. naz
 spūs aīal ab interioribz vetricul cerebz me-
 diancibz q̄busdam neruis q̄ sūt mollissimī
 p̄gredit ex q̄b⁹ sensus format. vñ qdam dir-
 gunt cū spū aīali ad oculos vt ibi forme⁹ vi-
 sus. qdam ad nares vt forme⁹ olfact⁹. ⁊ sic d
 alijs. Sensus igit⁹ visus subtilior est cum sit
 nafa ei⁹ ignea. Audit⁹ sensus est acere⁹. quia
 p̄cussī aeris sonit⁹. deinde subtilior est olfa-
 ctus cū sit nafa ei⁹ fumea. deinde gust⁹ cum
 sit ei⁹ nafa aquea. postremo sēsus tact⁹ gros-
 sior est omībz. q̄ nafa sua cū sit terrea in du-
 ris. s. in ossibz ⁊ in neruis in asperis lenibus
 frigidis et calidis est necessaria. Hoīz sensu
 um singuli hūt sua officia vt immutati et in-
 formati a suis obiectis q̄ sentiūt vt sua sen-
 sa intellectui rep̄tent.

De virtute visibili. La. XVII.

Sensus igit⁹ visus cū sit igne⁹ est sim-
 plicissimus vñ ⁊ remotissima subito
 p̄p̄bendit. Sensus aut⁹ visus sic for-
 mat. In medio q̄ppe oculi scz in pupilla est
 quidā humor purissim⁹ ⁊ lucentissim⁹ q̄ cri-
 stalloides a phis est vocatus. eo q̄ more cri-
 stalli ad suscipiendas varias colorū formas
 subito coaptatur. Visus em̄ est sensus colo-
 rū figuraz ⁊ formarz ⁊ p̄petatū exteriorz su-
 scepiu⁹ ⁊ discretiu⁹. vñ ad visū p̄ficiēdū sūt
 h̄ necessaria. s. cā efficiēs. organū siue instrumē-
 tū pueniēs exteriorz res opans siue aer dese-
 rens aīe intentior ⁊ mor⁹ mediocris. Cā effi-
 ciens est p̄p aīalis. Instrumentuz ē humor
 cristallin⁹ in vtroqz oculo collocat⁹ clarus ⁊
 rotund⁹. Clar⁹ est vt sua claritate sp̄m et ae-
 rem p oculos irradiet. rotund⁹ vt minus sit
 passibilis. q̄ forma rotūda in lateribz elisa
 angulos non hz in q̄b⁹ p̄tineat supfluitas p̄-
 stitura lesionē. Exteriorz res coopans ē aer.
 sine q̄ mediantē visus non p̄t p̄fici. vt em̄ vi-
 sus p̄ficiat in q̄busdā aīalibz aeris claritas
 exigī. in q̄busdam mō obscuritas. in q̄busdā
 at mediocritas. nam in murilegis exigī ob-
 scuritas. in vespertilionibz ⁊ in q̄busdā alijs
 aīalibz mediocritas. vt post patebit. Itē at-
 tentio etiaz aīe est necessaria. dum em̄ circa
 rem aliquā inuestigandam alio sensu est in-
 tenta oculus minus p̄fecte videt. q̄ de re vi-
 sa non iudicat. Item necessari⁹ est mor⁹ me-
 diocris. si em̄ moueret res visa vchementer
 ex multo impetu visus p̄funderet ⁊ ex motu
 nimio et p̄tinuo dispergeret. vt pz in remo-
 fracto apparente in aqua p̄p motū aque ve-
 lociter. Sic etiā aliqd lignū oblongū velo-
 citer motū apparet rotundū. De visu p̄o q̄li-
 ter fiat fuerūt apud veteres varie opiniōes.
 Fit aut⁹ p̄m p̄m vt pz ex p̄mo caplō p̄spectū
 ue tripliciter visus. Uno mō per directas li-
 neas sup quas venit spēs rei vise ad visum.
 Alio mō sup reflexas q̄n scz p̄mo multipli-
 cant species a re ad speculū ⁊ et a speculo sit
 reflexio ad visum. Tertio mō sit p̄ lineas. q̄
 licet non sint reflecte ab aliq̄ sed dirigūtur in-
 ter rem et visum. non tñ vadūt incessu recto
 semp sz aliq̄ diuertūt a via recta q̄n scz me-
 diū multiplex interponit. Et sūt ista media
 diuersaz dyaphoneitātū. vt q̄n vñū dens⁹ ē
 et aliud rar⁹. i. minus densum et rarū. Ali-
 q̄n em̄ occurrit mediū alteri⁹ nature sz fran-
 gitur radi⁹ siue spēs radiosa nisi veniat sup
 lineā cadentē p̄pendiculariter sup illd me-

diū secundū occurrēs. et voco lineam eade
re perpendiculariter sup corp^o planū ad an/
gulos rectos. sup corp^o sphericū qñ ca/
dit in ei^o centrū. Ad visum at pmo modo di/
ctum nouem p^ocipue exigunt sicut habet ibi
dem Primū est sanitas siue bona dispositio
organi visus. Scdm est oppositio visibilis
contra visum. qz visus tali modo vidēdi nō
videt nisi rem illam a cuius partib^o veit spe/
cies super lineas rectas cadentes in centrū
oculi que omnes linee ducte a singulis parti/
bus rei faciunt vnam pyramidem cui^o co/
nus est in pupilla et basis in re visa. vt patet
in hac figura. A enim et B sunt A B
ares quādo vidēs directe intue^r
punctum. c. Quādo vero intue/
tur punctuz. d. tunc ille due. b. c.
exerentes ab oculis dicunt^r ares. D E
qz exerunt imediate ab oculi me/
dio ad rem visam. Tertiū est distantia ppor/
tionalis. Quartū. d. c. est situs determinat^o
nō nimis ab are visuali elōgat^o. qz illud scz
quod multuz elongat^o ab ipso are licet visui
opponat^o. tñ distincte non cognoscit^r. Axis
visualis est radi^o ille siue linea q̄ intelligitur
duci a medio visus ad punctum rei vise di/
recte ad oppositum in medio visus. vt patet
in hac figura. Quintum est solidi A B
tas seu densitas rei vise. quia qd
est omnino peruium non videm^o
vñ et aer non videt^r eo q̄ est in fine
dyaphoneitatis. et non hz densitatē vt dicit
autor scientie p^ospectiue. Sextum est magni/
tudo debita rei visibilis. quia res potest esse
ita parua q̄ non videbitur in aliqua distan/
tia. quia visus non est nisi per pyramidez ad/
oculuz venientem. que si fuerit valde parua
occupabit partem visus valde parua. Sed
visus non sentit visibile nisi quādo pars su/
perficiē sue immutata fuerit quantitate vi/
libili. Septimum est raritas mediū interia/
centis quoniā mediū si fuerit densum impe/
diatur multiplicatio speciei vt nō veniat de/
bito modo et de facili ad pupillaz. Octauū
est lux. quia species visibilis non immutat
visum nisi cum luce. Nonum est temp^o. q̄a
visio fit in tempe sicut probat^r in p^ospectiua.
q̄uis em visibile subito ostendat^r visui: non
tamen discrete cognoscere^r. nec distincte ni/
si aliq̄ habita anime deliberatione. que mo/
ra indiget et tempe. Et ideo attentio aie est
etiam necessaria in predictis. vt sup dictum

est. preterea fm phm non solum venit spēs
rei vise ad visum fm pyramidem visualem.
sed species visus ad rem super p^osimilem py/
ramidem extensam in eodem loco. dicit em
Arist. in. xix. li. de animalib^o. q̄ nihil aliū est
visum videre q̄ q̄ visus creat ad rem visam.
Et idem vult Aug^o. pmo li. sup Gen. et. vi.
musice. a re aut visa nihil venit nisi spēs eius
neqz a visu ad rem venit aliud q̄ species ei^o.
nihil em erit ab oculi substantia. qz corru/
petur sed erit ab oculo conus pyramidis et
dilaturatur ei^o basis sup totā superficiem rei vi/
se. Item probat autor p^ospectiue in li. pri/
mo q̄ nihil videtur nisi per lucē orientē sup
rem visam. ab eadem vsqz ad oculum multi/
plicatam. vnde necessario exigitur tertia py/
ramis. s. ipsi^o lucis. et omniū itoz trium py/
ramidum coni sunt in oculis et bases in re
visa Qñ ergo visus habet species venientes
sup has tres pyramides. tñ transit species
lucis et coloris p medium tunicaz z humo/
rum oculi vsqz ad humorē cristallinū. et ibi
incipit anima facere iudiciū de re visa p spe/
ciem illam. sed ibi non completur. imo vltē/
rius multiplicatur spēs vsqz ad neruū obti/
cum siue concauū qui latet in superficie cere/
bri. et ibi est situs visua in radice et supposi/
to pmo pncipali cerno. aliter em vna res sp
videre^r due ppter duos oculos nisi p^otinua/
rent^r ad vnum organum in quo sit vna situs
fontalis derivata ad pupillas. Nec omnia
ostendit autor p^ospectiue. Aliā rōnem visus
onidit et assignat Constan. li. iij. ca. xj. Dicit
em spm visibile oculū et aerem corpa clara
esse q̄ irradiatiōe quadam sese inuicē irradi/
ando immutat^r. Aer em q̄ iuxta est rem vidē/
dam ab ei^o p^oprietatib^o immutat^r. z sic imuta/
tus oculo se offert a quo spūs visibilis imu/
tatur. nam ista situs visua vsqz ad extremas
partes pupille se diffundens aeri immuta/
to adiungitur. et quasi vnū cum illo efficit^r
et color mediante aere delat^o aie iudicio p/
sentat^r. Aer em ex varietate formaz sibi ob/
iectaz facile imutat^r. sicut videm^o ex obiecto
pāni rubei ad solis radiū vicinū aerē colo/
rari. vñ non est mirū si oculum clarū z dya/
phanū sibi imediate pūctū qualitate z for/
ma p^osimili afficiat et immutet. Quantū igit^r
tur sufficit ad presens opusculum breuiter re/
collige q̄ visus vel situs visibilis ceteris sen/
sibus est subtilior et viuacior. vnde a viuac/
itate visus nomen accepit. vt dicit Isidor^o.
b s

Itē ceteris sensibz est dignior. et ideo finem situm
altius est superior. Itē in effectu tamē quedam
ignea vis alijs est potentior. quia alij sensus propter
quiora. huiusmodi sua virtute remotissima apprehendit
sub angulo recto et pyramidaliter visa diiudi-
cat et discernit. finem nobiliorē naturā et disposi-
tionem organi faciliore modo in se videnda distin-
guit. Unde dicit Aristoteles. li. xij. quod visus bonus et acu-
tus erit ex humore tepato. unde et aures ut aquilae
leuconynguiū sunt acutivisus. et huiusmodi purum
et subtilē humorem et tepatum in organis visus
existente. et tales aues a remotis et altissimis
locis videt cibum. et tales aues alij se eleuant
quā alia volatilia. Aues vero in terra manētes
non sunt acutivisus unde prope et non delon-
ge videt cibum suum. Itē idē li. xij. oculi glau-
ci non sunt acuti visus de die neque nigri de
nocte. propter paucitatem autē humoris oculis
glaucus mouet motu maiori. unde et virtus
visiva debilitatur. Nigri autē oculi mouentur
minus propter multitudinē humoris. et lumen
noctis est debile et humor in nocte est natura-
liter grauis motus. Et ideo spiritus visibilis in-
tercluditur per humorē et impeditur. Itē idē
visus senum non est acutus quoniam senum cu-
tis est rugosa. ex quo patet quod ex bonitate or-
gani vel debilitate debilitatur et fortificatur
vis videndi. unde dicit ibidem. Cum oculi ani-
malium habent coopertorium et fuerit hu-
mor in pupilla mundus et temperatus et mo-
tus etiam temperatus et cutis super pupillam
tenuis tunc visus est acutus et videt a remo-
tis. sed tamē non perfecte distinguit a remo-
tis inter colores et differentias corporis. visus
tamen talium animalium melior est visu eorum
quorum humor in oculis est multus et non ha-
bent coopertorium omnino. Nam propter con-
tinuam apertionem spiritus visibilis disgregatur
et pupilla etiam de facili leditur. et sic visus im-
peditur. In habentibus vero palpebras et co-
opercula patet causa contraria. Dicit etiam
ibidem quod visus acuti causa in videndo a re-
motis est propter situm oculorum. Nam oculus
eminens est parui visus et non videbit bene
a remotis. sed oculus profundus videt a re-
motis. Nam motus eius non diuiditur nec
consumitur. sed exit ab eis recte virtus visibi-
lis et vadit directe ad res visas. unde cum ex-
tra oculum non fuerit cooperculum neces-
sario debilitatur visus. nec videbit a remo-
tis nisi debiliter. Hucusque Aristoteles. li. xij. Et
hec sufficiant quae de visus proprietatibus ge-

neraliter iam sunt dicta. Nam alia patebunt
infra ubi de natura et proprietate oculi tra-
ctabitur.

De auditu. Capitulū. XVIII.

Aritus audibilis in auribus organis
suis sortitur effectum. Est autē audiens
sensus propter sonorum perceptum. Unde
ad perficiendum auditum quattuor ad minus
sunt necessaria. scilicet causa efficiens. organum
conueniens. medium ordinate sonum deferens.
anime intentio de his proferens vel de his in-
tendens. Causa efficiens est virtus anima-
lis audibilis. Instrumentum conueniens est
quoddam os petrosum siue cartilaginosa
auribus suppositum. quod quidem est con-
cauum siccum tortuosum et durum. conca-
uum est siquidem auditus organum ut in sui
concauitate spiritum et aerem contineat. tortuo-
sum est ne stupor ex subita et vehementi al-
lisione natus spiritum audibilem ledat. et ideo or-
gani circularitate sonus temperate suscep-
tus spiritum audibilem non reuerberat sed per-
ficit et delectat. durum etiam est et siccum. ut
sic eo melior et fortior fiat aeris allisio. et sic
sonitus maior fiat. ut patet de tympanis quod
melius resonant flante borea vento scilicet frigi-
do et sicco quā austro humido atque leuato. ut di-
cit Constan. et etiam Aristoteles. medium vero de-
ferens percussus est aer quod aurium foramina
subintrat et allidit os petrosum quod est primum
auditus instrumentum. est etiam necessarie ani-
me intentio. quia quod diu sollicita est et intentia ad
diuersa minus viget ad perficiendam virtutis au-
dibilis actionem. sicut videmus in multis yn-
diis circūdati. quia fere nihil audiunt cum
mens ad singula sua non habet attentionem. et
ideo nihil percipitur tunc auditu. Fit autem
auditus huiusmodi. duonervi ab interiori parte
cerebri exeuntes in ossibus perosis aurium
infigunt per quos spiritus animalis ad ossa deferret
predicta quibus exterior aer formam alicuius
soni referens ei immediate coniungitur. unde
aer percussus ossa illa allidit. et spiritus in eis
existens finem proprietatem aeris ibi existens
et nervos allidentis immutat. Spiritus vero
sic immutatus recurrens ad suam cellu-
lam fantastica immutatione anime repre-
sentat. et sic auditus perficitur. Patet igitur quod
auditus merito dicitur aeris eo quod per aerem rep-
cillum habet semper generari. inde est quod na-
tura posuit sensum auditus in medio rotu-
di capitis. ut dicit Aristoteles. li. xij. quia auditus

circularit̃ et nō directe sonū aeris percussū vn-
dicq̃ apprehēdit. h̃ etiā sensus sic̃ et ceteri con-
tristat̃. q̃z corrūpit in extremis et ī medijs de-
lectat̃ et saluat̃. vñ dic̃ Amb. in exame. Inco-
las regionis vbi orit̃ nilus auditu esse peni-
tus puatos ppter fragorem et strepitū horri-
bilem. qm̃ idem flui⁹ de montis p̃cipitio
corruens incolaz aurib⁹ incutere cōsuevit
stuporem et surditatem. Dic̃ etiā sensus sic̃
et ceteri multis subiacet passionib⁹. q̃z qñq̃
tor⁹ auferit̃. et tūc surditas vocat̃. et qñq̃ mi-
norat̃. et tūc grauitas audit⁹ notat̃. qñq̃ autē
cursū suū egredit̃. cā aut̃ passiois qñq̃ est ex
vicio cerebri sine nerui q̃ est via audit⁹. et h̃
q̃z opilat̃. vel q̃z aliq̃ morbo officiali aggra-
uat̃. Item ex vicio ip̃az aurii. q̃z qñq̃ a di-
uersis humorib⁹ corrūpūnt̃. qñq̃ putredi-
nes in suis p̃cauitatib⁹ coadunant̃. qñq̃ la-
pides vel alia q̃ transitū aeris ad sp̃m audi-
bilem impediūt immittūt̃. qñq̃ ex tilla-
tione vermiū et corrosione nerui audibiles
molestantur. qñq̃ etiā ex aere corrupto ca-
lido vel frigido instrumenta audit⁹ inficiū-
tur et ledunt̃. qñq̃ etiā ex grossa ventosi-
tate in poris neruoz sensibiliūz interclusa
via audit⁹ impedit̃. vt patet in illis in quib⁹
videtur q̃ audiant fistulas cornua aut cam-
panas. ex quib⁹ omnibus virt⁹ auditua le-
ditur vel auferit̃ sicut in tractatu aurii post
dicitur.

De olfactu

Capitulum. XIX

Olfactus siue odorat⁹ est sensus pro-
prie odor⁹ perceptiū. ad quem per-
ficiendū erigitur sp̃s animalis tā-
q̃ causa efficiens. Necessariū aut̃ est orga-
num expediens sc̃z narium p̃fecta dispositio
in quib⁹ sunt caruncule ad modū mamilla-
rum dependentes. q̃ sunt pp̃ia organa odo-
ratus. et recipiunt sp̃m animale m p̃ q̃sdam
neruos a cerebro descendentes. Nares em̃
non sunt pp̃ie instrumenta olfactus. q̃ sunt
cartilaginee. et ideo sūt insensibiles. qd̃ p̃z
q̃z eis abscisis nō puatur aīal odoratu. Si-
militer nos p̃ fetida loca transeūtes si flatuz
rep̃sserim⁹ subintrātem nares aerē fetidum
nō sentim⁹. et h̃ est q̃z ille carūcule opilate q̃i
quodam motu voluntario sunt obstruete.
Sūt etiā he carūcule p̃caue et spongiose
ideo p̃caue in sua p̃caua porositate fumū
a re odorabili recipiāt resolutū. ideo etiā
sunt spongiose vt in eis vigeat⁹ attractiua
et ideo exterior necessaria est aeris coopera-

tio. vt sc̃z aer p̃m fumositatem a re odorāda
resolut⁹ immutet̃ et in ip̃is carūculis incor-
poretur. Vñ sic h̃z fieri odorat⁹. sp̃s aīalis
p̃ quosdā neruos q̃ dicunt̃ odorabiles ad p̃-
dictas carūculas a cerebro transmittūt̃.
fumus aut̃ corpis odoriferi resolutus aerī
admiscetur. quē cerebri vētriculi p̃ illas du-
as carūculas sibi attrahūt et in suā similitu-
dinem mutāt et p̃uertunt. et sic p̃ illā immu-
tatōem in sp̃u aīali factā odoris discretio p̃-
creatur. odoratus aut̃ spectat ad fumosam
naturā seu materiā qm̃ habet per eam fieri.
Odor em̃ nihil aliud est q̃z aerea seu fumo-
sa suba a corpe resoluta. hūc aerem fumosū
seu vaporem sibi necessariū et amicabile at-
trahit cerebri sic̃ cor anhelitū. et hūc aeris
attractu cerebri t̃pat et p̃fortat̃ sic̃ calor cor-
dis attractatione anhelit⁹ mitigat̃. Vapor
em̃ si fuerit maliciosus fetid⁹ et corrupt⁹ spi-
ritum aīale corrūpit et sepi⁹ pestiferos mor-
bos generat et inducit. Vñ olfact⁹ in suo ef-
fectu sepi⁹ impedit̃. qñq̃ ppter malā cerebri
p̃plexionem. qñq̃ ppter humor⁹ crudoz vel
corruptoz in neruis odorabilibus nimiaz
repletōem. vt patet in patientibus fluxū na-
rium seu catarrū. qñq̃ ppter prauam instru-
mentoz olfactus dispositōem. qñ sc̃z nimis
dilatant̃ vel nimis p̃stringunt̃. qñq̃ ppter su-
perfluam carnis supererelcentis opilatōez.
vt patet in poliposis. qñq̃ ppter apostemat⁹
siue cuiuscūq̃ humoris corrupti infectōez.
quandoq̃ ppter alicuius humoris calidi et
siccī corrosionem. vt patet in canerosis. et
huiusmodi. Dic̃ sensus ppter sui subtilitatē
quando bene disponit̃ virtutem aīalem cō-
fortat et a fumositatē superflua euacuat. et
econuerso quando corruptus est aliquo ca-
su vel infectus virtus animalis leditur et in
suis actionibus impeditur. Dicit etiā Aris-
t. xij. q̃ sensus olfactus non est nisi p̃ actōez
aeris in animali habenti nasum q̃ est mēbz
in medio alioz sensuum positū in arteriori
parte capitis ppter iuuamentū anhelit⁹. Dē
animal habens pulmonem habet nasū vel
aliud loco nasi propter anhelitus iuuamen-
tum. vñ patet q̃ organum olfactus nō so-
lum est in animalib⁹ ad decentiam et deco-
rem verū etiam ad perficiendū virtutē sp̃s
animalis et ad tribuendum virtuti vitali in-
corde adiutoriū et vigorem. Nec virtus sc̃z
odoratiua vigeat in quadrupedibus. Vñ et
solo odore discernūt inter herbas salubres

et venenosas et precipue in symeis que eque et magis discernunt inter cibos et cibos per olfactum quam per gustum. Deinde in canibus viget maxime illa virtus que soli odoriferum ad sentiendum animalium vestigia vivacitate olfactus ineffabiliter deprehendunt. viget etiam in volatilibus precipue in vulturibus. quod et in Ambrosio exameron. et Isidorus. li. xij. c. vj. ita sunt vivacis olfactus propterea maria cadauera sentiunt. In his et in aliis operatio nascitur perditio ad miranda est divina sapientia. que per ista et talia filia dat nobis quodammodo intelligere quod per ista sensata materialia ad intellectum eorum que sunt super sensum sunt paulatim cordis interiora ad intelligentiam spiritualium promouenda. et propter ista simpliciter est in hoc opusculo mea intentio et finis meus. Nec de olfactu dicta sufficiant.

De gustu. Capitul. XX.

Questio est propter sensus saporis perceptivus. Ad quem gustum sensibiliter perficiendum necessaria sunt illa causalia effectiva materialia et informativa que et in aliis sensibus iam sunt dicta. Nam virtus animalis est causa efficiens. causa materialis et instrumentalis est lingua propria cum suis arteriis. spiritus animalis ad perfectum virtutis gustabiliter perficiens. Que quidem lingua secundum suam subcomplexione est cavata porosa humida et insipida. Locana quidem est ut sui cavitate humorositate rei gustabiliter resoluta in se suscipiat. porosa ut quod esset grossius vel subtile de re gustanda ad nervos lingue libere subintraret. et ut per attractivam ad perficiendum ea plenius vigeret. humida quidem est ut cooparetur ad acceptorum dissolutionem. ut si aliquid sicca et dura forsitan lignum vel palato applicaretur humiditate lingue ad digestionem sine qualescunque resolutionem facilius aptaretur. Erat etiam et insipida ut esset cuiuslibet rei et saporis facilius receptiva. sic aqua que si determinatum saporis haberet. alterius qualitate percipere non valeret. Fit autem gustus per modum. Duo nervi in medio lingue insiguntur postmodum in multos ramos. in extremitatibus lateralibus lingue disperciuntur. et per eos spiritus animalis in linguam deferretur. Cum ergo res gustanda subintrat linguam vel poros nervorum spiritus animalis existens ibi immutat secundum eius proprietates quas postea iudicio anime repertat. gustus ergo tanto olfactui grossior est quanto summa aqua subtilior invenitur. quod odoratus natus est fumosa. gustus autem sensibilis humectatio est aquosa. ut dicitur Constantinus. Hic sensus animalis utilis est ad dividui preservationem. gustu enim corrupto vel ablato vis nutritiva deficit. et sic suba animalis paulatim perit. gustus autem corruptus quando sua in-

strumenta leduntur. vel quando corrupti humores in ipsis dominantur. et sic fit quando non saporanda sentit. vel quando saporanda sub propria qualitate non apprehendit. Et hoc accidit quando singularis humor in lingue suba dominantur. verbi gratia. si dominatur colera rubra omnia sentit amara. et si salsum fleuma sentit salia. et sic de aliis. ut patet in febricitantibus in quibus dominum corrupti humoris gustum inficit et corrumpit. Immutatur etiam quando leditur per maliciam rei que gustatur. ut patet in aloec et in aliis nimis amaris. quod horrore gustus asperatur. delectatur autem gustus in dulcibus propter illam quam habet cum dulcedine assimilationem. quia dulcedo que fundatur super calidum et humidum similis est omnibus membris que dulcibus maxime nutriuntur. dulcia enim mulci sunt nutrimenti et de facili membris assimilantur sic dicitur Isaac in diet.

De tactu. Capitul. XXI.

Actus est sensus specierum tangibilium perceptivus. Nam virtute tactus anima apprehendit calidum et humidum frigidum et siccum molle et durum lenem et asperum. Vel secundum Avicennam. tactus est vis ordinata in nervis totius corporis ad apprehendendum quod tangit. Hic autem sensus licet sit in omnibus partibus principaliter tamen viget in volis manuum et in plantis quas natura temperatas ista composuit ratione. ut scilicet calida et frigida facilius persentirent. sunt autem he partes cavate ut tangendo melius percipiant et tenenda melius et fortius teneant. Nervose ut ubi vigeat sensibilitas. quod omne nervosum sensibile est. Temperate ut a qualibet re temperata facilius immutetur. Obiectum itaque siue sensatum tactus dici potest compositio primarum qualitatum et quidam convenientia ad illas ut asperum lenem. durum molle. Item horum extremis sensus tactus leditur. ut patet in nimis calido et nimis frigido in medijs natura delectatur. ut in tepido. Ad istum autem sensum perficiendum exiguntur ista scilicet causa efficiens. et hec est derivatio spiritus animalis ad organa tactus. Item instrumentum convenientis. et hoc est duplex. scilicet nervi de cerebro egredientes singulis membris spiritum animale deferentes. Secundarium vero instrumentum est caro in qua nervi involuti sunt et infixi per quos virtus tangibilis operatur. Nam ipsis mediantibus species rei tangibilis anime iudicio deportatur. Item tertium exiguntur exteriorum cooperatio que est necessaria ut res tangenda organo tactus appropinquet

et cuius appropinquatio spiritus animalis in carne et her-
 uis ex his imitetur. et imitatur proprietatem rei tacte
 reputet. et sic sensus iste in sua actione sit completus.
 ut dicitur Constan. Hoc autem est proprium sensus tactus
 quod omnes alij sensus habent singulare membrum et orga-
 num sue actioni specialiter deputatum. Solus autem
 tactus est generalis in membris omnibus exceptis pi-
 lis et crinibus et pedibus ac manibus unguibus. in quibus
 non est nervus et per omnes neque sensus. Hic sen-
 sus per omnia alij magis est terrestris atque grossus
 et ideo aspera et dura. et cetera homini terrestres
 passiones sensibus alijs similitudinis gratia perfectius
 apprehendit. Hic sensus quasi alij sensibus ratione
 obiectorum videatur grossior esse suppositus. tamen
 alijs iudicatur esse utilior. quod quasi alij sensus
 possint aliquid esse sine tactu tamen bene et complete
 esse sine tactu est impossibile. ut dicitur philosophus. unde
 generalior est tactus ceteris. tum quia per omnes corporis
 particulas diffunditur. cum quia omnibus alijs sensibus co-
 operatur precipue gustui. Hic enim duo sensus. scilicet
 gustus et tactus sunt magis coniuncti cum ipso corde et
 ideo sunt magis de esse animalis et de suis sensatibus iu-
 dicant expressius et obiectis. Omne enim membrorum huius
 unum nervum vel duos quibus sensus tactus et motus
 voluntarius perficitur et completur sic in anatomia Con-
 stan. inuenitur. Leditur autem iste sensus tactus quando
 quod sic et superiores. quoniam autem ex toto auferuntur ubi
 sensus et motus voluntarius penitus amittuntur. ut
 contingit in membris paraliticis et contractis. Item
 quoniam minores sic quando aliquid membrum obdormi-
 re dicitur quando scilicet propter aliquam opilationem vel membri
 restrictionem spiritus sensibilis libere transire per me-
 brum non permittitur. Leditur etiam a mala cerebri
 compassione. ut patet in epilepticis quod hora accessio-
 nis etiam tactum ignis non advertunt. Sepe etiam
 patitur ab extrinseca aeris imitatio ut in digi-
 tis nimio frigore restrictis. in quibus motus volun-
 tarius impeditur. unde unde alium restringere non potest
 Item quoniam ex parte corporis incisione. Nam membrum
 a corpore percisum nihil omnino sentit etiam si con-
 cussum fuerit penitus vel combustum. Item membrum
 etiam manens in corpore si fuerit aliud casu mor-
 tuum vel putrefactum sensu tangibili omnino pri-
 uatur. tanto enim sensus tactus grauius patitur quanto
 profundius in nervis sensibilibus vulneratur. Item cum
 dolor sensus sit rei nocive contingens ex prius
 discontinuatione res inferens dolorem membro ma-
 xime ledit tactum et maximam infert corpori passi-
 onem et quoniam efficit imitatio. Nam omne sensatum
 imitatio facit in organo sensitui sui. ut dicitur
 philosophus. Item plures imitationes faciunt sensata ta-
 ctus quam aliorum sensuum. grossior ei est et materia

lior ceteris sensibus. et ideo fortius retinet impressiones
 conuenientes et inconuenientes. Item quia tactus est sensus
 vniuersalis adherens singulis partibus. ad vltimum de-
 structionem tactus destruit subiectum totum animalis.
 Non sic est de alijs sensibus. destructo enim sen-
 su visus alie virtutes animalis propter se non destruntur.
 Immo quoniam in suis actionibus fortius intendunt. scilicet
 destructo tactu destruitur omnis sensus. unde patet quod
 sensus tactus est subiectum omnium aliorum sensuum
 et fundamentum. Item cum quatuor sensus
 alij singulare et proprium sensatum habeant et
 obiectum. scilicet quod sic cadit in vno sensu quod non in
 alio sic color in visu. sapor in gustu etc. So-
 lus tactus est qui omnibus alijs organo sensuum
 suas imprimat passiones. Est enim commune om-
 nibus sensibus propria habent obiecta et sensata in
 quibus non errant nisi casu. propter quedam enim ac-
 cidentia contingit sensum particularem erra-
 re. quia ut dicitur Aristoteles. homini faciunt sepe fantas-
 mam mentiri. ut patet in visu qui iudicat stellam ma-
 gnam esse parvam propter magnam distantiam
 situs. et gustu. qui dicit amara dulce et econuer-
 so propter palati infestationem. et sic de alijs contin-
 git. Commune igitur est et generale quod omnes sen-
 sus particulares exteriores a communi sensu in-
 teriori tanquam linee quedam a centro particu-
 lariter exeunt. et secundum varias eorum passiones or-
 gana sensitiva perficiunt. et suorum sensorum for-
 mas et similitudines ad sensum commune sin-
 gulariter reducunt. quo mediante de singu-
 lorum proprietatibus et differentiis quantum eorum
 actioni congruit iudicant et discernunt. Et
 hec dicta de proprietatibus virtutum et sensuum iam
 sufficiant.

De his que exiguntur ad perfectionem nature

Capitulum. XXII

Sicut ad regimen nature exiguntur sen-
 sus et virtutes. ita ad perfectionem eiusdem
 exiguntur necessario spiritus quidam quo-
 rum beneficio et motu continuo tam sensus quam
 virtutes in animalibus moderantur ut suas pro-
 pagant actiones. Dicitur autem spiritus propter hoc su-
 micur quedam substantia subtilis et aerea virtutes
 corporis excitans ad suas pagendas actiones. Et
 sic dicitur in libro spiritus et anime. Spiritus est quod-
 dam corpus subtile vi caloris generatum et
 in humano corpore per venas corporis vitali-
 ficans et per arterias pulsabiles anhelitum
 vitam atque pulsum animalibus administrans sensus
 et motum voluntarium mediatis nervis
 et musculis operans in corporibus animatis.
 Hic spiritus secundum medicos sic habet generari. duobus.

p calore agere i sanguine fortis in epate fit ebullitio sum? qda resoluit q ex venis epatis subtiliat? et depurat? in qnda subtile et spualē substatia siue aereā natāz mutaf. q spūs natāf or eo q sua ptate natāf sanguine subtiliat et a leuitate sua ipm ad singla mēbra ipellit et agitat. et iō iste spūs ē ptus natāf ppe regitiu? ut dicit Lōstan. h idē spūs p venas qsdaz ad cor mīttit. vbi p collisionē et motū prius cordis ad inuicē magis opurat? et i natāz subtiliorē puerit. et tūc spūs vitalis a phisicis nūcupat. eo q a corde p arterias ad totū corpore mēbra se diffūdit. et spualē ptutē augmetas ei? opatōes rectificat et custodit. Hā qda arteria a sinistro cordis vetriculo exiēs i suo ortu mox i duos diuidit ramos. qz vn? cedit ad inferiora i plurimos diuisus ramos qbz mediātibz spūs vitalis ad oia inferiora mēbra viuificāda in corpore deportat. alit? ramos tendēs ad supiora diuidit itz in tres ramos. qz dexter ad dextez brachiū sinister ad sinistez eqlit se diffūdit. i arterijs sic diuersimode bifurcat? trāsfūdīt spūs vitalis p totū corp? et vitalē in arterijs pulsus opat. medi? rō ram? ad cerebz se extendit et supiores ptes viuificās vitalē spm i oibz ptribz circūfūdīt. Idē rō spūs ad vetriculos cerebri vterius penetrās ibidē pl? dirigit et subtiliat et i cēntiā aial spūs q subtilior est ceteris trāsmutat? Iste igit spūs aial in anteriori vetriculo cerebri generat? picularit? diffūdit p organa sentiēdi. nihilomin? in p? remanet i eisdem vetricul? ut sensus cōis et imaginatiua pns pficiat. deinde trāsit ad mediū vetriculū. s. ad cellulā logistica ad pficiēdū itellectū. formatō at itellectū trāsit ad puppim siue ad cellulā mēorale impssioes i alijs cellul? factas ut secū deferēs in thalamo mēorie reponat a puppi rō. i. a posteriori pte capitis. i. cerebri p medullā spine dorli q a phisicis nucha dz penetrat ad neruos motiuos ut sic mot? volūtari? i oibz ptribz corpis inferioris generet. vn? igit et idē spūs corpore? subtil tū et aere? ppe diuersa officia i diuers? mēbris diuersis noibz ē vocat?. nā spūs natāf ē i epate. spūs vitalis in corde. s. spūs dz aial? put in capite opat. hūc qdē spm nō debem? credere hūa? nā aiaz siue rōnale aim. s. pot? ut dicit Aug. eiusdē vehiculū et ppiū instrumentū. mediāte em tali spū aia corpis iūgit et sine tal spūs ministerio nlla aie actio pfecte i corpore exercet. vn? istz spiritibz lesis et i suis effectibz qlicū?

qz ipedit? resoluta corpis et aie armonia rōnalis spūs in cūctis suis opatōibz i corde impedit ut p? in maniacis et in freneticis et alijs in qbz vsus rōnis sepi? nō h? locū. et h? ē qz p dictoz spiritū hūore vel vulnere ledit instrumentū. Istz igit spiritibz pfortatis aia pfortat et istis debilitat? vel deficientibz ipsa aia quo ad regimē corpis deficit vel in suis actionibz minozat. ut plane dicit Lōstan. Et h? de istis spiritibz sufficiat qtu ad pntez prinet tractatū.

De pulsibz Caplm. XXIII

Cum pulsus spūs vitalis sit effect? restat ut de pulsibz et eoz pperatibz alit? dicat. Est itaqz pulsus fm dyastole et systole. i. fm dilatatoz et pstrictoz cordis et arteriaz mot?. Cū igit cor in ptnuo motu exiēs a cetro vsqz ad circūferentiā in sanguinis et caloris motu ac in pulsu spūs vitalis ptnue moueat? ex tali motu vsqz ad extremitates dilatāt. qm rō ecōuerso ab extremitatibz ad cēntz mouet? pstringit. cordis igit dilatatio ad frigidū aerē attrahendū et constrictio ad aerē fumosū expellendū sunt cā pulsus. ad h? at necessari? est pulsus ut dispositio spūalis ptutis intelligat? operatio cognoscat. Dic itaqz pulsus a corde incipit per arterias et ad extremitates corpis se diffundit. vn? pssistentiam cordis et eius actionem oñdit. solet aut a medicis non in omnibz ptribz corpis sed in brachialibz per arteriarū motus pulsus cōiter inueniri. qm in qbusdam non posset bñ discerni ppter eaz a cetro cordis elongatōem. in qbusdam aut ppter cordis regentis occultatōem. in qbusdā at ppter ossiū pstrictōz. Et iō antiq? sapientes ad discernendū pulsū arterias brachiū elegerūt et h? si qdem fuit facilius vtilius et honesti? Facili? qz carnosae partes arteriā nō occultant. vtili? qz brachiales arterie cordi magis approximāt. honestius qz nec egro nec medico aliquā verecundiā generant seu mīstrāt Indecens em esset et verecundum occultā mēbra corporeis denudare. Discernit aut pulsus ppe per digitoz appositōem sup locum pulsatile. quod fieri puenit cū medio cri impressione aliter in forti aliter in debili qz in forti et carnoso forti? in debili et carnibus denudato. remissi? et leuiori pssione fieri puenit. Ad h? est sciendū ut dicit Lōstan. multe sunt pulsūz diuersitates que tamen ad decem referunt? vel reducuntur. Primus

attendit fm dimensiois q̄titate. z h̄ ē triplex.
magn⁹ q̄n p lōgū latū z p̄fūdū arterie se dif-
fūdit z puenit iste pulsus fortis z grossus ex
fortitudine spūs q̄ dilatat pulsus. z ē puls⁹ ex
nimio calore q̄ idiget ifrigidatōe. z ex molli-
cie mēbri obediētis dilatatoī dī z pu⁹ oculi⁹
z strict⁹ q̄n ad cētū redit. z h̄ sit ex defectu vir-
tutis z puitate caloris. dī z mediocris eq̄lis et
t̄par⁹ q̄n nec cētū nec extremitatib⁹ ē vicin⁹
hec mediocritas ex mag⁹ z puo pcedit. Itēz
p̄siderat fm tps motuū. z dī velox tardus z
medi⁹. velox dī. qz puo tps in cūallo sepius
mouet. z h̄ p̄tigit ex forti calore z p̄tute. tar-
dus qz magnū cōtinet tps interuallū v̄l spa-
ciū ad sui mor⁹ cōplemētū. et h̄ accidit ex de-
fectu p̄tutis z caloris mioratōe. Med⁹ inter
hos laudabil⁹ ē habēd⁹. Tercio p̄siderat pul-
sus fm tenore p̄tutis. z fm h̄ ē fortis debilis et
medi⁹. fortis ē q̄n qdā p̄tute a se videt expelle
digitū tāgētis. z h̄ accidit ex fortitudine p̄tutis z
mollicie organi facil⁹ ad mouēduz. debilis ē
q̄n debilit⁹ digitū pcutit. z h̄ ē ex ibecillitate
p̄tutis z duricia organi iobediētis. medius ab
v̄troqz t̄par⁹. Quarto attendit fm p̄sistētia or-
gani. z tūc dī dur⁹ z moll⁹ z medi⁹. dur⁹ ē q̄n
cū qdā aspitare z duricia p̄sistere videt. z h̄ p-
ueit ex valoz. siccitate. moll⁹ ē q̄n digitū cum
mag⁹ suauitate sērit. ita vt videat ab eis pe-
netrari. z h̄ pueit ex hūiditate. med⁹ in h̄os
duos ē t̄par⁹. Quinto iudicat fm plenū et va-
cuū z mediū. plen⁹ ē q̄n qdā hūiditate redun-
dare videt. z h̄ pueit ex nimia sāguis z spūs
p̄pletōe. vacu⁹ ē q̄n apparz iflat⁹. s̄z cū tāgēt
q̄i vacuis digitis pforat. med⁹ ab his ē t̄par⁹.
Sexto iudicat pulsus fm q̄litate arteriaz.
z diuidit i calidū frigidū z mediū. calid⁹ est
cū digitoz extremitates sētiūt calidā arteri-
arū subaz. z h̄ pueit ex materia itra h̄tra. s. ex
spūz calore. i. calido sāgne. frigid⁹ ecōtrario
mō ē itelligēd⁹. med⁹ p̄o ab his duob⁹ t̄par⁹.
Septimo iudicat ex ope q̄etis. z h̄ diuidit in
spissū rarū z mediū. spissus ē q̄ i sua dilatarī-
one digitoz extremitates sepe pcutit z sub-
ito recedit. z h̄ accidit ex fortitudine caloris et
p̄fectu p̄tutis. fortitudo ei caloz fm mediū q̄rie
refrigeratōis. defect⁹ p̄o p̄tutis cū nō valeat se-
mel bis l̄ter i appetēdo laborat. rar⁹ p̄o econ-
uerso z ex p̄ria cā pueit. s. ex tarditate caloz
z fortitudine p̄tutis. med⁹ in h̄os erit t̄par⁹.
Di septē pulsus sēsu sūt notabiles z ad dis-
cernēdū certis faciliores. Alij p̄o tres pulsus
q̄z p̄m⁹ diuidit i p̄od⁹ laudabile z n̄ laudabi-

le. Scōs q̄ diuidit i p̄cordē z i nō eq̄lē. Et
terti⁹ q̄ fm p̄cussione maiorē l̄ minorē diui-
dit i ordinatū z i nō ordiatū. tū virvalent a
pitissimis medicis p̄phēdi. z iō de eis ad p̄n̄f
sup̄sedendū ē. si q̄s tū eas scire voluerit i. v̄l
libro p̄antegū. Cōstātini. ca. iij. de q̄ h̄ expri-
mim⁹ inueiet determinata sufficiētissime oīa
et expressa ibi de pulsu capzante marcellino
ferrino h̄michoso formidate estuante z tremē-
te diffusū disputat. de q̄b⁹ nihil ad p̄n̄s. cum
p̄p̄ difficultatē. tū etiam p̄op̄ singulariuz
pulsuū mltiplicitatē. tū etiā qz p̄n̄i opuscu-
lo multū necessaria nō vident.

De varietate pulsū La. XXIII

Variat ac pulsus p̄p̄ mltā. P̄rio p̄p̄
sex⁹ discretōz. nā i mascul⁹ q̄ validio-
ris sūt nate z fortioris fortior est pul-
sus q̄ i feis q̄ sūt nate mag⁹ debiles. et h̄ est
qz nate sepe iterādo nitit̄ sup̄plere i feis q̄s
p fortiorē pulsū semel i mascul⁹ opat. Itē va-
riat pulsus p cōplexiōez. qz si fuerit calida fa-
cit pulsū fortiorē maiorē z velociorē. si p̄o fri-
gida fac parū debile atqz tardū. si ac hūmi-
da mollem reddit z spissū. si sicca asper atqz
durū. Itēz diuersificat p̄p̄ variā corporis
dispositōz. qz i macilenti generalr ē pulsus
fortior et viuacior q̄ i crassis. z h̄ forsitan p-
pter minorē arterie per molē carneā occul-
tatōz. l̄ p̄p̄ maiorem caloris natat q̄ abun-
dat i macilēti intensiōe. q̄ q̄dez calor pulsū
efficie fortiorē. Item p̄p̄ etat⁹ diuersitatē.
qz pueri h̄nt velociorē pulsū ad inatī calo-
ris refrigeratōz. qz i talib⁹ pl⁹ abundat. nā ve-
locitatez fac magnitudo caloris z debilitas
p̄tutis q̄ ad attrahendū frigidū aerem semel
nō suffic. vt sup̄ dictū est. inuenes p̄o p̄op̄
abundatēz i eis p̄tutē pulsū h̄nt fortē z velocē
Senes p̄o ecōuerso parū tardū debilez et
rar⁹. z h̄ qz eoz cōplexiō appropinqt frigiditā-
ti. v̄n nō est necesse multū attrahē aerem fri-
gidū cā refrigeratōis. Aliē at etates his af-
fines fm ea cui mag⁹ appropinquant pulsū si-
miliorē sunt h̄ntes. z h̄ tam in mascul⁹ q̄ i
feis. Item p̄pter temporis imutatōez. nam
ver p̄p̄ temperatiā frigiditatis z caliditatis
pulsū fac fortem. silr z autū⁹. Q̄m̄ ei tem-
peramentū p̄tuti natat adhibet incrementū
Estas p̄o qz calidissima est debilez pulsū
reddit z parū p̄p̄ nimia pectoris dilatatoz
p̄p̄ quā euanciscit h̄t⁹ z debilitat. et iō puls⁹
debilitari n̄ sufficet magn⁹ efficiaf. byems
autēz quia frigida est facit pulsū tardū.

sed tñ multū fortē. tarditas āt puenit ex h q
nō oportet mltū refrigerari. fortē āt ē. qā ca
lor nāsal ad interiora refugit corpis. vñ fortu
tē et pulsū pfortat qñ nō excedit. Calor vero
estual' vtrūq; dissoluit. Itē ppe diuersorū
climatū et regionū inhabitatōz. qz in calida
regione habitātes vt i ethiopia pulsū habēt
velocē qñ est suū. habitātes hō i frigida pul
sum hñt silez hyemali. Inhabitātes hō sub
linea eqñoxiali pulsū hñt mediocrē sic i tpe
hñali et autūnali. Silr aer calid' frigidus et
siccus siue tpar' pulsū variat et immutat.
Item propter impugnatiōem. nam pñan
tes in pulsu sūt mutabiles. qz i pñcipio vsq;
ad sextū mēsem pulsū hñt fortē spissū et velo
cem. qz calor calozē augmētāt nāsalē et vires
mulieris vsq; ad h tps sūt mediocres. et ser'
adhuc parū. vñ par' nutritiū abstrahit ab
eaz corpibz. et iō est pulsus ad h tpar'. In se
ptimo hō mēse fer' maiorat'. et iō mai' nutri
mētū requirit vñ nāsa gūat'. et p pñs pulsus
debilitat'. Item ppe somni et vigiliāz altera
tiōē. qz tpe somni pñs esse solet et tard'. s;
post somnū fit fort' et magn'. qz tūc calor na
tural' pfortat'. veruntū si somn' nimis plon
get pulsus rarefcit et debilitat'. Propterea si
qñ a somno excitef subito nāsa discutitur et
pulsus velox spissus tremēs et inordinatus
subito inuenit'. sed cū qñscit itez reuertit' in
pñstinū statū. Item ppe laborē et corpis exer
citatiōz qñ si fuerit tparata pulsū facit fortē ma
gnū velocē et spissū. qz calor nāsal post hu
iusmodi excitatiōē. si hō exercitiū exiuerit tpa
mentū accidit ecōtra pulsus pñs dur' tar
dus et rarus. qz in fine laborantiū hō defici
et calor nāsal dissoluitur. et pulsus p pñs mi
norat'. Item ppe balneoz assuefactiōez. Nam
in aqua calida balneātes tparate pulsū hñt
fortē et magnū et spissū. et h ppe nāse pforta
tiōē. et ppe supfluitatū hñldaz psumptiōez
sed in nimis morātibz in aq pulsus debilis
efficit'. remanet tñ sic pñs velocitas et spissitu
do. Silr balneātes in aq frigida tparate pul
sum hñt fortē et velocē. et h ptingit ppe calo
ris nāsal coadunatiōz et pfortatiōz pñs pro
ueniētis ex tparatiōe exterioris infrigidatio
nis. s; nimia mora in tali balneo pulsū debi
lirat et pñtē. et h ptingit in macilēt' pl' qñ i
crassis ppe frigiditatem ad exteriora nimis
subito. et qñ sine obstaculo penetrantē. et qñ
pñcordia pl' debito pstringentē. Item ppter
sibi et pot' variā sumptiōez. Lib' cñ supflu

et indigest' pulsū debilitat. moderatus hō
digestusq; ac p mēbra diffusus excitata pñ
te pulsū augmētāt. Silr et pot' moderat' et
digest' pulsū facit fortē magnū et velocē. fri
gid' aut' rarū et tardū. Item ppe passionū
aie variatiōez. Nam ira facit pulsū velocē
fortem et spissū leticia mediocrē. Timor
silr pulsū efficit velocē inordinatū et tre
mentē silr et dolor. et ira de alijs pñgit. Nec
āt dicta de aie et ei' potētiāz pperatiōibz et effe
ctibz qñtū spectat ad h opusculū iā sufficiāt.
Nūc aut' de pperatiōibz hñani corpis cui' aia
pñs est et pfectio adiuvāte dei grā aliq sūt
dicenda.

Incipit liber quartus de pperatiōibz sub
stantie corporee.

Humanita
qz corpis et partium ei' p
prietatibus tractaturi ab
elementaribus qualitatibus
et humoribus ex quibus

constat corp' est pñt' inchoandum
De quatuor elementaribus qualitatibus
Capitulū. I.

Quattuor itaq; sunt elementa et ele
mentares qlitates ex qbo pñtuitur
omne aiatus corp' materialr pñpue
corp' hñanū qd in oia elemēta est nobilissi
mū et nobilissime in oia pposita ordinatū
vtouta pñiū aie rōnal organū ipst' opatio
nibz tam naturalibz qz voluntariis deputa
tum. Est itaq; corp' hois ppositū ex qtuor
elementis. s. ex terra. aqua. igne. et aere. quoz
qdlibet hz pñas qlitates. Sūt āt quattuor
pñe et pñcipales. s. caliditas. frigiditas. sic
citas. humiditas. q dicunt' pñe. qz pño la
bunt' ab elementis in elemētata. Dicunt' etiā
pñcipales. qz ab eis oēs secundarij effectus
oriunt'. Nam qualitatū due sunt actiue. s;
caliditas et frigiditas. alie hō due. s. siccitas
et humiditas sunt passiue. vñ ab istaz quali
tatū pñalencia et dominio dicunt' elementa
actiua vel passiua. Dicunt' aut' pñe due pñ
cipaliter actiue. non qz ille tñ agant. qz pas
siue silr agunt. Nulla em' qualitas est ocio
sa in corp'e. sed he ideo dicunt' actiue. qz per
actiōes earum alie habēt induci et pserua
ri. Nam caliditas qñq; humiditatem quādo
qz siccitatem inducit et custodit vt potest vide
ri i carne salsa. calor ei solis terrestres pñs

dissoluit et aq̄sas et aereas. et sic relaxādo et re
 molliēdo a calore iducit hūiditas. siccitatē
 aut iducit q̄ calor agēs i hūiditatē p̄us eam
 dissoluit et dissoluta p̄sumit. et sic siccitas q̄ ē
 lima caloris iducit et etiā p̄seruat. Caliditas
 igit̄ est elemētarij q̄litas sūme actiua q̄d p̄z p
 ei⁹ effectū dū tñ agat i rē aliquā. Primo ei⁹
 p̄tes dissoluit q̄b̄ dissolut̄ res debilior effi/
 cit̄ q̄ p̄ p̄tū coherētiā fortior fuit. et iō actio
 rei agēt̄ min⁹ resistit. Itē caliditas ē oīm ge
 nerabiliū artifex et cā generatōis totū p̄nci/
 palit̄ effectiua. Est aut duplex caliditas. cali
 ditas solaris siue celest̄ generās. et h̄ ē salua
 tiua et generatiua. Un̄ q̄nq̄ generat̄ rane ex
 celesti calore i aere. alia est elemētariis et ge/
 nerata. et h̄ est corruptiua et cōsūptiua sic q̄n
 fit coadunatio fractoz radioz i p̄ucto alie⁹
 corp̄is p̄spici si fiat coadunatio radioz in
 speculo p̄t̄ incēdi stupa ex reflectiōe radioz
 et cōburi. Itē inferiorz ad sup̄iora r̄ductiua
 faciēdo em̄ motū a centro ad circūferentiā
 dissoluit terrestria in aq̄sa et aq̄sa in aerea et
 illa in ignea. et sic inferiora et media reducit
 in sua sup̄iora. Item eoz q̄ dure sūt p̄pacti
 onis est remolliētiua. agendo em̄ i grossam
 subam eam molliſicat dissoluēdo. vt p̄z in
 metallis calore liq̄factis. dissoluēdo em̄ ter
 restria in aq̄sa remollic. Itē molliū et liq̄do
 rū est induratiua. vt p̄z in ouo igni appposito
 q̄ liquidioribz subtilioribz p̄tibz resolutis.
 terrestribz p̄tibz remanētibz indureſcit. Itē
 denſoz est subtiliatiua. dū em̄ motū a cen/
 tro ad circūferentiā beat̄ vi sua rem in quaz
 agit dissoluit et sue actiōi ydoneā reddit. vñ
 cū rem ad simplicitatē reducere laborat per
 p̄ns subtiliat. nā simplicitas grosse rei sub/
 tilitas est q̄ nascit̄ p̄ minore p̄tū p̄pactiōem
 vt p̄z in glacie q̄ calore soluta subtiliat. Itē
 p̄tute sua est depuratiua metalloz et rubigi
 nis ip̄oz p̄sūptiua. Nā agēdo in subaz ip̄i⁹
 metalli illā dissoluit. et si q̄d inuenit feculen
 tie rubigis sepat et p̄sumit. si aut fuerit aurū
 oīmno puz violētia caloris q̄dē dissoluit. s̄z
 nō p̄sumit. vñ aux p̄fecte depuratū q̄uis p
 calore dissoluat nō tñ in suo pōdere miorat̄
 Itē caliditas ē accidentalit̄ corruptiua. vt
 ē videre q̄n calor pl⁹ dissoluit q̄ p̄sumat. ip̄i
 hūores putrefiūt et corrūpūt. vt p̄z i cumu/
 lo frumētū aqua aspersa. vbi calor interclu/
 sus aquā resoluit in fumositatē q̄ inclusa et
 retēta grana remollic et putrefacit ac corrū/
 pūt. Itē nasalit̄ est gūiuz alleuiatiua. dū em̄

hūiditas p̄ calore resoluta p̄sumit pond⁹ mi
 norat̄. et sic suba rei leuiat̄. p̄p̄ea calore agen
 te in hūiditatē fam⁹ generat̄. q̄ fam⁹ alleuiat̄
 et depurat̄ et in sp̄m. s. subaz leuē et aereā mu
 tat̄ et rem in qua p̄tinet̄ reddit leuiore. Dic
 est q̄ corpa aīaliū viuētū incōpabilit̄ sunt
 leuiora q̄ corpa mortuoz p̄p̄ calore et sp̄m
 p̄tentū in arterijs et i venis. Sic em̄ corpa
 aīantiū sūt leuiora post prandiū q̄ ante p̄p̄
 caloris p̄formitatē. Itē accidentalit̄ est call
 ditas aggrauatiua. Agēdo em̄ in subaz rei
 subtiliores et leuiiores p̄tes p̄sumit et rema/
 nentibz p̄tibz grossioribz fit p̄pactio et p̄ p̄ns
 aggrauatio. Per poroz etiā aptōz ex vi calo
 ris fit sp̄rituū euaporatio ex q̄z p̄ntia corp⁹
 leuiat̄. q̄b̄ euaporat̄ p̄ ip̄oz absentia aggra
 uat̄. Itē caliditas est coloris rubei genera/
 tiua. agēs em̄ in materiā p̄tes terrestres re/
 soluit in aq̄sas et illas in aereas et in igneas.
 vñ ex circūfissione igneaz p̄tū imitantiū rei
 sup̄ficiē color igne⁹ sc̄z rubēs generat̄ sic est
 videre in rosis. Propterea dū p̄ calore cali
 di hūores in corpe generant̄ ex eoz diffusio
 ne p̄ corp̄is sup̄ficiē calor rube⁹ generatur.
 Item accidentalit̄ est discoloratiua. q̄z p̄ ca
 liditatē poros aperientē exalāt humores et
 sp̄s enanescit ex q̄z p̄ntia fiebat coloratio
 eoz absentia color discolor generat̄. sic ē vi
 dere de rosa q̄ de fumo sulphuris albesce.
 Itē nimis intensa nasalit̄ est mortificatiua.
 q̄z dū vltim⁹ motus caloris agit in subaz eā
 ad vltimū resolut̄. resoluēdo in fine d̄struit
 et p̄sumit. Itē accidentalit̄ est viuificatiua. q̄a
 p̄ caliditatē p̄stantē motuz cordi in sp̄ritibz
 fit sp̄rituū in corpe restauratio et nutrime/
 ti mēbroz fit p̄petēs administratio. et sic p̄ cō/
 sequēs corp⁹ r̄git̄ et viuificat̄ Recollige itaq̄
 ex p̄dict̄ q̄ caliditas est elemētariis p̄p̄etas
 sūme actiua penetratiua sūme mobil̄ et mo/
 tiua. generata ex motu radioz suūp̄t̄. mul
 tiplicatiua siue cōicatiua illoz in q̄z subam
 agit in suā sp̄m. trāsformatiua illoz q̄ frigi
 ditate mortua sūt et destructa. viuificatiua et
 renouatiua vt p̄z in radicibz et in plant̄. que
 hyemali frigore mortificate p̄nali calore re
 uiuiscūt. inferiorz ad sup̄iora reductiua. at/
 tractiua sup̄fluoꝝ p̄sūptiua et sordū purga
 tiua. in materijs diuersis diuersoz imo op̄
 positoz est effectū p̄ductiua. et iō nūc inue
 nīt rarefactiua et molliſicatiua liq̄factiua et
 ap̄itiua. et ecōuerso. nūc p̄dēfatiua et indura
 tiua p̄stictiua et op̄ilatiua. nūc etiā saluatiua

nūc corruptiua. Est etiā pte ppria saporū
imutatiua. nam acetosa z agrestia cōuertit ī
dulcia. vt est videre ī fructibz et in vuis. p ni
miā at intensiōē z excessum dulcia puerit
in amara z in salia. Hā ex calore intēso exu
rente sanguinē. sanguis in colerā pueritur.
et p eundē aq p fortē ebullitiōem subtiliores
ptes aereas cōsumētē terrestribz manētibz
in salis subam trāsmutat. Est aut caliditas
crudoz et indigestoz maturatiua et maturi
tatis in fructibz celerī pfectiua. vñ in regio
nibz calidis fructū cū maturescūt qz ī frigi
dis z plū dulcefcūt. ē etiā formaz et speciez
potētia in materia latent existentiū ad actū
deductiua. vt p3 in mineralibz. nam p caloz
actiōem aurēs argentum z ceterē metallice
spēs de lapidibz educunt z forma nobiliori
vestiunt. Per calozē etiā dissoluentē subam
cinez z depuratē cineres in vitz pueritur.
vñ p3 q caloz aeris z nase est mister. qz me
diante calore nobilissime spēs z forme tā na
turales qz artificiales de potētia ad actū p
ducunt. Est insup caliditas impssa in aere
plurimaz passionū. vtputa nubiū corusca
tionū fulguz ymbrium. z bmoī generatiua.
Hā vi sua actiua attractiua vapores varios
siccos et humidos ad diuersa aeris itersticia
eleuat. qbz aggregat z densat ī nubes. ca
loz inclusus eas alterat ī varias spēs z trā
smutat qz diuersimode tādē dissoluit. z dis
solutas nūc in spēm niuis vl grandis. nunc
in spēs pluuiē seu ymbriis ad trās vndiqz cir
cūspergit. Est pterea h caliditas suoz obie
ctoza a centro ad circūferentiā eleuatiua. ne
p3 in elemētis in qbz dñat. s. in aere et in igne
q sūma distantia a centro terre elongantur.
Hoc etiā p3 in oleo qd supenatat. z in alijs
oibz in qbz nāsalr caloz vincit. Est insup di
spositionū siue qlitatū sui obiecti ostensiuā.
vt p3 in corpe vbi dñat caloz. Hā vt di. Cō
stan. li. i. ca. xvj. Corp⁹ si fuerit calidū erit ca
ro multa. pinguedo pauca. color rube⁹. pili
mli. nigri vl subrubci. tact⁹ calid⁹. intellectu⁹
bon⁹. hō faciū mltū mobil. audax. iracūd⁹
amās. libidinosus. z mltū appetēs. et cito di
gerēs. asperexocis z verecūd⁹. fort⁹ z veloc⁹
pulsus. Hec z mltā alia ponit Constan. sig
q calidi corpis sunt indicia. et de calore di
cta sufficiant.

R De frigidityte. Ca. II.
Rigiditas est elemētariis qlitas qdā
actiua ppetas. debilior in actiōe qz

caliditas. ipi⁹ em est moueri a circūferentiā
ad centz. et ideo ptes subiecti in qd agit fac
sibi vicini⁹ adherere. z ideo tardi⁹ z difficult⁹
pficit in ipso effectū suū. Quāuis etiā nāsal
ter habeat in frigidare tñ accidentāl calēfa
cit. videm⁹ em in hyeme q ex frigiditate cō
stringente poros corpis calide fumositates
interiora petūt et nō hñtes libez exitum. qz
int⁹ sunt retēte se pculcat z calefaciūt. vñ ex
terior frigiditas int⁹ accidentāl calēfacit.
Itē frigiditas est p densatiua. qz frigiditate
motū faciēte ad centz p pti vicini⁹ coheret
ptes em pus erant p interpositiōez hūidita
tis separe a cētro z seiuēte. sed p densata hūi
ditate ad centz pstringūt. Itē quibz reducē
do ptes ad centz sit naturāl pūctiua tamē
accidentāl est dissolutiua et ptiū disūctiua.
sicut est videre in cerebro frigiditate aliqua
compssio vi pssionis hūiditas in eo retenta
expmī dilabit et p diuersa cerebri emūcto
ria dispersit. vt p3 ī patientibz catarrū ex cā
frigida. Item nāsalr ingrossatiua. qz du3 p
actionē frigiditaz ptes pti vicini⁹ coadhe
rēt totū grossius efficiūt. pterea ptes ignee p
frigiditātē p mētē p dēsanī in aereas. aeree
in aqueas. et aquee in terrestres. et sic tota
grossior efficiūt. Est tñ frigiditas accidentāl
subtiliatiua. qz qñqz p frigiditātē pstringē
tē mltā sit hūiditaz oppresse educio. q hūi
ditas p tēta in poris subam ingrossabat ex h
q hūiditaz sit educio. psequē accidentaliter
sube subtiliatio. sic p3 in pelle lota z expssa.
Itē quibz ex pstrictiōe ptiū z ex pte p mē
te facta euacuatiōe spiritū sit frigiditas na
turāl gūatiua accidentāl tñ leniat. qz scā
educatiōe hūiditaz q gūabat tot⁹ sube sit al
leuiatio. Itē frigiditas tpara est vite rei con
seruatiua. qz dū p frigiditātē hūiditas p dē
sat. caliditaz intētio retardat. vñ sic paulatī
hūiditas p poros resoluit ita resoluta pau
latim psumit. z sic ne caloz dissoluat subam
rei pedit. z res ne fereat frigiditaz bñficio
custodit. vñ in locis frigidis et antrosīs ca
dauera paulatim sine fetore frigiditate res
stente psumit. Elaudunt etiā pori frigidita
te pstringente. vñ vapores putridi ne exalēt
exteri⁹ ad interiora repmunt. frigiditas tñ
accidentāl corruptiua ē z destructiua. Hā
dū digestio ex frigiditate in stomacho impe
dit. tūc impedita caloris nāsal actiōe debi
ta. corrupti humores generant. a qbz sequit
corpis corruptio dū corrupti hūiores corpis

incorporant. Et si e vide in vulneribus quibus frigida nimis appositia poros restringunt. unde recedentes fumositates iterum carne remolliunt et eam corrodentes vel corruptas putrefaciunt. Item naturaliter est discolorativa sic videtur. quia in hyeme calor corporis vel cordis fugiens suum prius humorem et spiritum ad interiora secum reducit. et sic exterior e cutis superficie calore depauperata discolorata facit. ut patet in labiis et in genis. verumtamen accidentaliter est colorativa. quia per frigiditatem fit pororum restrictio. et spirituum ac humorum retentio quae praecipua sit superficialis cutis coloratio. Item frigiditas nimis intensa est naturaliter mortificativa. quia dum per eam fit nimia restrictio in corde spiritus deficiunt omnino. et sic corde mortificato a quo procedunt aliorum vivificatio sequitur et illorum necessaria mortificatio. Et frigiditate etiam nimis durante calor debilis extinguitur. et sic vitalis spiritus non habens fomentum suffocatur. accidit autem tamen frigiditas vivificativa sic est vide in arboribus quibusdam quae ex arboribus pereant. quae vice fructuum tamquam quaedam tuberositates ex arboribus nascuntur. sed quod diu sunt in arboribus nullatenus vivificantur. et hoc accidit sic dicit commentator super librum vegetabilium propter porositatem ligni et fumositatem a cortice exalate. sed quoniam ille tuberositates ruptis tenaculis in aqua calidum. frigiditate poros exteriori restringente fumositates iterum retinet. quae perculcate ad invicem de puras ac subtilias et dum iterum detinent in spiritu convertunt. ex cuius multiplicatione et diffusionis per singulas partes ille tuberositates vivificantur et postea in quandam animi spiritus transformantur. quod quidem ab alijs arboribus in natura et complexione multum sunt diverse. Patet enim habere de carne et minus de sanguine. et ideo ad esse non sunt apte. ut dicit idem commentator. materia tamen diuine landis considerantibus admittunt. Illos enim spiritualiter reputant quos ad lignum crucis diuini spiritus in aqua baptismatis generat in quibus carnis et sanguinis desideria non abundat quod vivificati spiritu volare ad celestia totius viribus desiderant et aspirant. sed de his alius. Item frigiditas mater est albedinis et palloris. sic caliditas mater est nigredinis et ruboris. unde in calidis regionibus nascuntur nigri homines et fuscii sic apud mauros. in frigidis vero nascuntur albi sicut apud scythas. ut dicit Aristoteles in libro de celo et mundo. et assignat rationem. quia ex diuino frigiditatem in frigidis regionibus matricem mulierum ad tale fetus disponunt. unde percreant albos filios finem cutem et longos ac flavos et molles et largos crines habentes. Contrario autem est in calidis regionibus ubi pariunt filios nigros crispos et paucos crines.

ites ut apparet in ethiopsibus Est igitur frigiditas in suo diuino in subiecto suum ipsam manifestatiua Nam in illis corporibus ubi diuina est color albus. capilli molles et laxi. intellectus durus et obliuiosus. appetitus paucus. et somnus multus. incessus gravis et tardus ut dicitur. Costant. li. j. c. xvij. Nec autem non simpliciter sunt intelligenda sed in omni frigido inesse necessario. sed in proportione ad caliditatem diuinitatis complexionem. in proportione regionis calide ad frigidam regionem talia auctores retulerunt et in suis scriptis posterius reliquerunt. Nec autem de proprietatibus frigiditatis dicta sufficiant ad praesens. quia alie patet per oppositum corporis quod dicta sunt superius de calore.

De siccitate. Capitulum. III.

Siccitas est quaedam elementaris proprietatis passiva qualitas quam nunc caliditas nunc frigiditas introducit. patet tamen se habere ad calorem quod ad frigiditatem cum siccitas sit lima caloris. Dum autem siccitas quasi sine succo. id est humore. quia humor et siccitas opponuntur cuius effectus principalis est desiccare sic humiditatem humectare. secundarios autem effectus habet multos sic est inspissare exaspere mortui retardare consumere destruere mortificare. Proprietas itaque illa quae habet desiccare principaliter partes humidas a circumferentia ad centrum trahit. et ne interminaliter fluxibilitate sue suberes humida se diffundat quasi obice se opponit. Evidem quia in littoribus maris arene siccitas terminum ponit mari et ubi diuina terre naturalis siccitas. fluxibiles maris impetum vberius procedere non permittit. sic expressit dicitur. Bre. super Job. xxxviii. Quis posuit mari terminum etc. Dicit etiam idem Hieronymus Hier. v. ibi. posuit arenam terminum mari etc. Idem enim expressit posuit phus Siccitas igitur quae non perfecte terminat in proprio centro est qualitas humorose male in se terminabilis terminatiua et sue interminabilitatis finis immobilis. patet per ad sensum sue fluxibilitatis repulsiva et in parte vel totaliter in extremitatibus praesumptiva. Est igitur siccitas humiditati prior tam in effectu quam in natura. accidentaliter tamen potest esse aliquid humectationis inductiva. nam cum sit lima caloris excitat et interdicat caloris motum sine actu. quod excitat dissolvit actualiter vel potentialiter quam inuenit humiditatem. quod quidem dissoluta et diffusa per membra humiditatem elicit seu humorem. Siccitas enim quoniam diuina quia habet motum ad centrum membra coarctat et restringit. et sic per contractionem educit humiditas quae prius fuit per corpus diffusa. unde videtur corpus humectari quod prius siccum fuit. Sic etiam videmus in moribus siccis herbas spealiter humidas percreari. sic est herba

ba q̄ dicitur crassula. cimbalaria. semicularia etc.
Hec est mixta. nam siccitas q̄ naturaliter intendit
preservari montem in sua siccitate. et per suum sile.
scilicet per siccitatem viactivam ad sui nutrimentum attra-
hit omne siccum. Humidum vero abhorret et fugiens
tanquam suum prius de se repellit usque ad radices
herbarum q̄ in superficie montis tanquam superflue ab inte-
rioris montis suba sunt reiecte. unde humores sic re-
iectum radices attrahunt. et inde nutriunt herbe
humide et crasse fiunt. Eadem videtur esse ratio pmen-
tatoris super librum meteororum ubi dicitur quod fon-
tes et flumina nascuntur de montibus. quod cum sint mon-
tes cavernosi et spogiosi et plurimum etiam conti-
neant calidi sunt a montibus magis attractio et ratione
vacui et etiam ratione calidi aeris inclusi. Quod igitur
attrahit sile moti in siccitate sibi incorporat.
Quod pro dissile est utpote in humiditate repellit et
aggregat in unum locum. quod tandem expellit et fo-
ras per capita fontium ad flumina perficienda conti-
nue derivat. Siccitas igitur est attractiva si-
bi necessarium et sibi quod dissimilium est incorporati-
va. superfluum vero aut dissimilium sibi expulsi-
va. Item siccitas est naturaliter attenuativa. quia
siccitas consumit humiditatem quam invenit in sub-
iecto. q̄ sumpta sequitur extenuatio Item siccitas
est subeindurativa. quod consumendo humiditates
in materia efficit ipsas duras sic in luto est vide.
quod siccitatum durum fit. Item siccitate agere in rem
subtilem ut in aeream suba sunt siue aqueam subtili-
or efficiunt et rarior. sic videmus quod flante borea aer
desiccatur et rarefit et subtiliatur. Item accidenta-
liter potest esse remollitiva. quando cum siccitas consumit
humiditatem q̄ prius est conglutinatio sequitur per prius
prius separatio et mollificatio. sic est vide in lig-
norum vetustissimo. cum humiditate per siccitatem con-
sumpta sic molle redditur. et in pulvere mollem
tactui cedentem redigitur. Item naturaliter est aspera-
tiva. nam agens in subiectum humiditatem quam inve-
nit consumit in superficie. et quam non potest consumere in-
durat. et ita inducit quiddam in superficie equalitatem
ex vacuitate depressa et duricie elevata. ex qua
fit asperitas q̄ nihil aliud est quam inequalitas per
durum corpus. Accidentalis tamen quandoque lenificat sic
quando ex siccitate accit calor q̄ suo accidente dis-
solvit humores q̄ dissoluti et palia arteria di-
stillantes eam leniunt et humectant. Item siccitas est
motus tardativa. nam per dominium siccitatis ni-
mie pres aeris et aquae in terrestres inspissantur et
sic suba grossior effecta et graviore. tardior est
ad motum. Per nimiam enim siccitatem spiritus exina-
nuunt. quod multitudinem corporum movebat velocius.
unde eorum facta diminutione per siccitatem movebatur

difficilius. tamen est siccitas aliquando accidentalis motus
adjuvativa. quod siccitas faciens motum ad
centrum equaliter ducit circumferentie partes ad me-
diū et fit prius circumflexio equaliter et rotundatio.
Unde quod rotundum non habet angulos in quibus possit
pediri volubilitate sua mobilius redditur. preterea
siccitas consumendo humiditas superfluitates spiritus
subtiliat et depurat et velociores reddit eos.
nam a superfluitate depurati q̄ corpus quod ab ad
motum habilitat corpus ipsum. Item naturaliter est con-
sumptiva et per hoc quod consumit humores corporum eva-
cuar et a suo nutrimento depauperat et necessa-
rio inanit. Item naturaliter est destructiva. quod hu-
miditatem subales q̄ materialiter subnutrit et per
tes recopulat piter destruit et consumit. Cuius est
equaliter res aiatavel inaiata destruit et dissolvit
Item aiatata corpora specialiter destruit. quod spiritus na-
turales q̄ consistunt ex fumo humido dissolvit quando
illa humiditatem consumit. unde deficiente materia et
spiritu corpus necessario mortificatur. unde pessima
est equalitas mortificativa. dum excedit. vinifi-
cat tamen accidentalis. nam humores quandoque reumati-
zantes ad spiritualia et meatus spiritus opilantes pa-
ti sunt superinducere suffocatos. siccitas autem super-
veniens vel medicina sicca agens in illos humores
res consumit eos et spirituum vias aperit. unde
rei quasi prius mortue sequitur vinificatio. Quamvis
igitur siccitas sit necessaria in omni corpore elemē-
tato ad superfluitates humide consumptos et ipsi humi-
ditas coartatos insuper ad ipsi caloris remissio-
nem excitatos. mortifera tamen est equalitas et pessima
quando debita excedit in corporibus propriis. nam pes-
simas infirmitates solis in corporibus inducere ac-
nocivas ut prius et ethica. et humidi. quod videtur per
medicinas beneficio subveniri. insuper per nutri-
mentum humorem consumptos corpus exiccat cutis super-
ficie siccit et corrugat. senium accelerat. corpus
superficialiter discolorat et deformat. sitim imo-
deratam provocat. arterias exasperat et vocem impe-
dit et rarificat caput a capillis spoliatur et decal-
uat articulos manuum et pedum siccit et incurvat
ut est vide in leprosis. Sed dicta de siccita-
tis effectibus nunc sufficiant.

De humiditate. Ca. III
Humiditas est elementaris passiva qualitas
activa qualitatū impossibilitatis obe-
diens et subdita actioni caliditatis et frigidita-
tis susceptiva. Est autem humiditas omnium corporum
precipue aiatum nutritiva. augmentativa. con-
servativa. depurativa in corpore restaurativa. nam
humores et calore omnia generant ut dicit philosophus. et
generata nutriunt ut est videre in radicibus et

semibz nā gñū ēre pmissū pmo oportet pfun-
di hūiditate aquea z aerea. z p̄clusū calozē
nasalē rarificari z dilatari z tāde actōe calo-
ris hūiditas resoluta grossiorē sui pte terre
striorē ēre inferi⁹ trāsmittit. quā qdē terra in
suis recipit visceribz z calore incluso coagu-
lat z i radicē subaz p̄mittitōez hūidi et sicci
p̄uertit. hūiditas at illa radicalis derelicta
z i radice sic p̄creata hūiorē quē inuenit i ter-
ra sibi silez rōne silitudis et i via attractiua
interclusi caloris sibi attrahit z attractū qñ
tū sibi sufficit in sui nutrimentū p̄uertit. qd
autē sibi nō est necessariū p calozē illā hūi-
ditatē dissoluētē z subtiliantē ipaz superius
trāsmittit z pmo in subaz germis. deinde in
subaz stipitē. vltio in subaz floris fructus et
frōdis. sic trāsmittit coagulat et p̄uertit. qā
igif hūiditas oīm illoz q̄ vegetat nutrimen-
tū est z materia. manifestū est q̄ oīm vegeta-
biliū est nutritiua. z p sui diffusionē z incor-
poratōez in latū z i lōgū z i spissū augmēta-
tūa. Itē hūiditas dep̄ditōz in corpibz ve-
getabilibz z aīatē est restauratiua. nā p calo-
rē agentē p̄tinue intrinsec⁹ z extrinsec⁹ corpa
p̄sumit z cito p̄rēt nisi p restauratōz hūidi
reparēt. z iō necāria fuit p̄tinua hūiditatis
attractio. vt p̄tinua fieret dep̄diti repatio. z
p p̄ns cibi restauratio vlt⁹ p̄suatio. est p̄terea
hūiditas inferioz p̄suatiua. nā ex aggrega-
tione radioz p̄tinua i aere z i tra tāta fieret
caloris generatio z siccitatē i ductio q̄ aer in
flāmaref z ēre sup̄ficies p̄bureret. nisi p̄ calo-
ris actiua p aerē z aq̄ hūiditātē actōi ei⁹
resistentē p̄portōe debita ad tēperie reduce-
ret. z iō vt dīc Macrobi. P̄posuit de⁹ fonti
coloris fontē totū hūioris vt p hūioris p̄ntiā
calori opposita et violētia rep̄meretur. z sic
mūdi machina i esse debito p̄suaret. alioqn
a calore nimio subito solueret. Itē hūiditas
est p̄tū ēre p̄iunctiua. Tāte ei siccitatē ē terra
q̄ nisi hūiditate aq̄ humectaret q̄libz ei⁹ p̄ti-
cula ab alia dissolueret. z iō fecit nāsa spon-
giosos mōtes z terrā canernosā i mltis locis
z porosā vt sic fieret rōne vacui aeris z aque
fortē attractio adiunāte siccitatē mitigatiōe
z p̄tū ēre sepabiliū vnione. Un qd fac san-
guis currez p venas i corpe idē fac hūiditas
in venis ēre. Rigat ei ēre siccitatē z eā dispo-
nit z abilitat ad fecūditatē. Vt at hūiditas
q̄sdā p̄petates effect⁹ p̄masz nasales. q̄sdā
p̄o secundarias z qdāmodo casuales sicut et
alie q̄litates. Est em hūiditas nasalr labilis

z fluxibil⁹ male in se terminabil⁹. s; tñ sistit ter-
mino alieno vt dīc p̄hus. A cētro em ad cir-
cūferentiā est motiua vnde z se diffundēdo
subiectū suū totalitē defluendo dissolueret si
aliud ei nō obsisteret qd ei⁹ fluxibilitatē per
reductōem p̄tū ad cētrū terminaret. vñ vide-
mus fluct⁹ maris arene siccitate i marē litto-
ribz a suo fluxu p̄pesci z in se qdāmodo fūo-
cari. Itē nasalr mollitiua est. p̄tes em ma-
terie duras z p̄pactas p sui subtractōz z dif-
fusionē relaxat z rarificat z remollit. Est tñ
duratiua accidentalr sic videm⁹ in gibbis z
etiā apostematibz q̄busdā. in q̄bz p̄fluūt hu-
mores frigidi. et ex frigiditate p̄tes hūidas
ad cētrū rep̄cutiente et cōdensante indurāt
et in sclerosum. i. duriciā sepe p̄mutant. Idē
etiāz p̄tingit ex nimio calore p̄tes liq̄diores
p̄sumente. q̄bz p̄sumpt⁹ p̄tes grossiores cō-
pingunt pariter et indurant. Itē naturalitē
est mūdificatiua. nā sua remollitōe et p̄tinz
p q̄s diffundit ab inuicem latatōe p̄tes sor-
diditas diuidit et diuisas lubrificando remo-
uet et abstergit. vt p̄z maxie in ipa aqua que
substantialiter humectat. et maxie sordium
purgitiua. et h̄ maxime si substantiali hūidi-
tati caliditas coopef vt p̄z in tritico et fufu-
re in radice brione. et etiā in sapone. et i me-
dulla fabe. z in p̄silibz. q̄ oīmia sordes faciet
et tot⁹ corpis mūdificant et depurāt. Itēz
q̄ de se motū h̄z a cētro siue medio ad ex-
tremā cū ille mot⁹ ex se non sit fort⁹ multuz.
sed respectu caloris sit obtusus. est siquidez
sui in latum p̄ncipaliter diffusiuā. in altum
p̄o sine calore nō est multū. q̄ntum est de se.
extensiuā sed q̄nqz calor in ipa dñat et i ipa
obediente materia hūida operat tūc in om-
nem ptem sed maxie in altum et in longum
vi caloris sursum eleuante et vsqz ad extre-
mitates diffundēte erigit et ptelat. corpa p̄o
in q̄bz p̄dominat calor et humor temperat⁹
naturalitē et generalr sunt altiora et lōgiora
et etiā ḡtiliora q̄ illa. in q̄bz existente hūidi-
tate multa et domināte calore paruo remis-
sius operante causa p̄traria inuenit. et iō
hoīes calidi vt colerici obediēte hūore sub-
stantiali caloris actioni sunt alijs. s. fleuma-
ticis longiores. et in oīmibz extremitatibus
corpis alijs partibz z circūstantijs p̄curren-
tibus hinc inde eq̄liter in gracilitate et lon-
gitudine aptiores. vbi autē est calor multus
et humor mult⁹ nō tñ actioni ignee p̄tuit su-
perfluus aut diminut⁹ sed congru⁹ et com-

mensurat⁹. corpora in oī diuisione sūt mag⁹ longa
et lata. Alta em sūt ppter calorem subtiliores p/
tes humiditatis ad summitatem deferentē. Lata em
sūt et spissa ppter fortē caloris partes grossiores
humiditatis ad singulas partes interiores sū sui
exigentiam vndiq⁹ diffundentē et pte pti sū con/
gruentiam nate vndiq⁹ adunantē. Itē humidi/
tas est naturalis lenificatiua. nā sui circūfusio
ne in extrema rei oēs partes vacuas replendo
ad equalitatem pducit. et sic rei superficiem pplanā/
do et adequando eā lenē facit. accidentaliter
tū quāq⁹ exasperat. s. quā aliq⁹ casu simul calidi
et frigidi humores ad aliquē locū pfluūt et cō/
currūt. Calidi qdē superficiem rei eleuant. Fri/
gidi qz depmūt et sic ex p⁹rijs humorib⁹ cōtra/
rietates et inequalitates cū asperitate qdā corporis
in superficie generant. Item humiditas si fuerit
sū nate exigentiam i corpore p⁹mensurata oīm
actionū aīe et corporis ē adiuuatiua. Nam ex
humorib⁹ spūs regitui corporis generant et in eē
pseruāt. Spirituū qz p⁹ntes suos effectus
in singul⁹ organis corporis sēsitiuis et motiuis
p humorib⁹ misteriu opant. vt p⁹ in p⁹te visua
q⁹ mediante humore cristallino visu i oculo opat⁹
Sic et gustatiua nūq⁹ sine humore saliali
inē sapores discernere arbitrat⁹. et sic d⁹ alijs.
Nā humiditate substantiali destructa i corpore
corrupta tota animi actio piter erit impedita
Si em fuerit in toto corpore vel in aliq⁹ parte
corporis supfluitas humida abundas q⁹ nō pos/
sit regi a nate. pncipiū est et materia putrefa/
ctōis et generat i corpore gūissimas passiones
vt p⁹ in apoplexia in q⁹ supflua humiditas sic
occupat oēs vtriculos cerebri q⁹ nō pmit/
tit p nervos sensibiles spm aīalē ad sensifi/
candū corp⁹ et mouendū deferentes aīas i cor/
pore suas pagere actōes. immo aufert corpi
subito sensū atq⁹ motū et tandē inducit suf/
focatiōes atq⁹ mortē. sic Gal. in p⁹mento sup
amphorismos exponēs d⁹ b⁹ū Ipo. Soluere
apoplexiā fortē impossibile. debile s⁹ nō fa/
cile zē. Fleumatica em humiditas occupans
totā cerebri regionē opilat meat⁹ nervorum.
vñ nō p⁹ duci spūs aīal⁹ ad inferiora. immo
intercludit anhelit⁹ et vitā finit. Nec at hūi/
ditas peccat quāq⁹ in q⁹ntitate. quāq⁹ i q⁹litate.
et s⁹ aliq⁹ a causa intrinseca. quāq⁹ a cā extrin/
seca. a cā intrinseca sic a mala pplexione. quā
nocua humiditas radicat in mēbris et nō p⁹
a calore naturali dissolui et psumi. nec a sua
malicia imutari. Talis itaq⁹ humiditas in di/
uersis loc⁹ corporis diuersas inducit infirmita

tes. vt p⁹ in epylēsia quā pcedit ex vicio capi/
tis et in ydropisi quā ex mala pplexiōe genera/
tur epat⁹. Itē a cā extrinseca sic a reb⁹ que a
Jo. et Gal. vocant⁹ res nō naturales quales sunt
aer. cib⁹. pot⁹. somn⁹. vigilia. inanitio et pple/
tio exercitiū atq⁹ quies. Nec em oīa si fuerit
assumpta sū exigentiam nate humiditatem sub/
stantialē generant ac pfluāt et p⁹ditā reparans
et restaurant. Si s⁹ a p⁹rio mō sup⁹ta fuerint.
p⁹riū hūc effectū. nam humiditatem innatalem
generant et augmentant aut naturales cor/
rumpūt alterant et imutant vt p⁹. nā vt d⁹. Gal.
in amphob⁹. Ipo. pte. iij. sup locū illū. Im/
mutatiōes tēpor⁹ marie generant morbos zē.
Tpa inqt anni non sunt causa morbi s⁹ mu/
tatiōes pplexionū ip⁹ p⁹is. quā scz pplexio ae/
ris q⁹ deberet pgruere tempori. in oppositaz
cōmutat⁹. sic quā complexio veris que debe/
ret esse calida et humida efficit⁹ sic in autumno
frigida et sicca. et e cōuerso. et sic de alijs. Nā
si fuerit aer vernalis general⁹ frigid⁹ et sicc⁹.
et pcesserit aer in hyeme q⁹ s⁹ nalis. s. calid⁹ et
humid⁹ necesse est in vere multos egrotare et
etiam mulieres parituras occasione facill⁹
abortire. Et hec est rō Gal. quam assignat.
qz ex humiditate et caliditate hyemis prece/
dentis multa fiebat humiditas in corporib⁹ ge/
neratio et fleumatis coadunatio. Aer s⁹ in
initio veris si fuerit frigid⁹ et siccus claudit
poros et nō sinit sumos exalare. vñ retēto calo/
re dissoluit humiditatem istam supfluat in hye/
me generatā. et cū calor sit debilis et nō pos/
sit eam pfecte digerere nec ex toto psumere.
trāsmittit eam sic indigestam nūc ad sup⁹io/
ra membra et nūc ad inferiora vbi coaduna/
ta sit causa diuersaz passionū. vt si ascende/
rit ad caput p⁹ esse causa reumatis et catarr⁹
Si s⁹ ad intestina et fuerit fleuma salsum
mordificando intestina inducit dissenteriam
et sic de alijs. Illa eadem p⁹ esse rō abortus
in mulierib⁹. qz humiditas illa defluēs ad ma/
tricem grauat eam et remolliendo retinacu/
la fetus ac relaxando est cā abortiendi. Aliā
aut rōnem ibi assignat Auicēn. et sic d⁹ alijs
passionib⁹ aeris et t⁹pis est intelligendum q⁹
mutat humiditatem q⁹lratem vel calorem immo/
derate nimis dissoluēdo vel nimis psumen/
do. siue calore remisso supfluitates eius non
euacuādo. et sic intelligendū est de aere ni/
mis frigido poros claudēte humores p⁹ debi/
to pstringente. Sed de aere frigido ad p⁹te/
sens hec dicta sufficiant.

De cibo et potu La. V

De cibo et potu patet. Nam p de
biti nutrimenti cibi scilz et pot^{us} sub/
tractione humiditas subtrahitur et
calor inducta siccitate intensior effect^{us} non
inueniens in qd agat ad substantialē humi/
ditatem se puerit in quā agēdo ipaz nimis
attenuat vel cōsumit. et econuerso. si cibo vel
potus fuerit immoderat^{us} humiditas nimis in/
tendit et calor naturalis debilitat^{ur}. qz nō suf/
ficat ad digerendū. facit tñ calor qd p^{er}. Nam
aliqd resoluit ex illo supfluo cibo sumpto. il/
lud resolutū cum sit fumositas grossa et in/
digesta petit cerebrū et pcutiens e^{ius} mirin/
gas seu tuniculas grauiter eas ledit et ali/
qn emigraneā vel aliā capitis passionē pes/
simā excitat et inducit. aliqui etiā radices ner/
uoz sensibiliū illa fumositas maliciosa tan/
git et suo acumine sine furiositate ad intima
ipsoz neruoz penetrans spm̄ animale ibi
existentem impedit atqz ledit. vñ et substan/
tiam et rationis vsum perturbat. et ligum
rationis interptem turbando contrahit et
puertit. vt pz in ebris. Notum etiā volun/
tarium sepi^{us} retardat vel penit^{us} destruit. vt
in tremulis et paralicis. nec mir^{us}. nam p^{er}
corpis regitiua q̄ est sita in neruis et i muscu/
lis a nafa. neruū siue memb^{rum} qdlibet sic de/
pressum regere et erigere satagit et intendit.
sed pualens ille acutus fumus et resistens
virtutem naturalē vincere cupiēs memb^{rum}
deorsum depm̄ere nititur et ptendit. Unde
ex isto duplici motu p^{ri}o scz vno eleuante et
alio depm̄ente memb^{rum} tremor sepius ge/
nerat et tandem victa totaliter virtute regi/
tiua mors vel paralisis in talibz generatur.
Et ideo optimū p^{ro}siliū est sapientis qd dicit.
Ne te effundas inqt sup omnem escam. qz i
multis escis infirmitas grauis tē. idem ita/
qz malum generat in corpe somn^{us} immode/
ratus. nam in somno remittuntur p^{ro}ut et
actiones naturales interi^{us} aīales intendū^{nt}.
vñ clausis poris forinsecis calor intrinsec^{us}
p^{ro}fortat multos hūiores attrahit. q̄s quidē
nec dirigere potest nec psumere et tūc pua/
lente tanta supfluitate quā non potest natu/
ra regere sequit^{ur} necessario mors et suffoca/
tio. sic est videre sepi^{us} in dormientibz post ac/
ceptam medicinam et etiam in minutis. In
vigilantibz aut nimis causa contraria opat^{ur}
in qbus et nimia sit humor et spirituū con/
sumptio. vnde et mors itez comitat^{ur}. Item

eadem rō suffocationis est in nimis replet^{us}.
et eadem ratio defectionis est in ieiunanti/
bus supvires et nimia inanitis. Item qui nē/
mis se exercitant p nimia caloris intensione
humores nimis psumunt se destruūt et cō/
sumūt. In nimis ho quiescentibz causa est
contraria. quia in ipsis magna est et immo/
derata humiditatis attractio. et nulla super/
fluitatis enaporatio nec spirituū subtiliatio
et ideo necessario humiditas supflua dispo/
nitur ad putrefactōem et corruptōem Istis
et alijs multis modis infinitis qualitates ele/
mentares in suis naturalibz effectibz impe/
diunt. sicut pz in rōnibz sup dictis quas
de p^{ro}bis Constan. in pantegū. et Gal. in cō/
mento amph. Ipo. et Empe. succincte cōp^{er}
lauim^{us}. vñ de his sup sedeam^{us}. et ideo ad de/
scribendas p^{ro}p^{ri}etates hūoz q̄ ex his q^{ui}litati/
bus pponunt man^{us} apponam^{us} ex qbus consti/
tuitur om̄e corp^{us} qd spū sensibili et rationa/
li animatur.

De humoribz et eoz generatōne effectū et
operatione. La. VI

Est igit^{ur} humor quedam substantia
actualiter liquida ex p^{ro}iunctōne ele/
mentariū qualitatū p digestionem
in animalis corpore generata apta mēbra
nutrire et eoz actōnes pfortare naturaliter
vel accidental^{iter} ipedire. Nam hūor est corpoz
sensibiliū matiale pncipiū et p^{ri}mū ac p^{ri}cipuū
rōne nutrimenti suis pagendis actōibz iuua/
mentū. Sūt aut humores vt dicit Constan.
vocati elementoz filij ex eoz originalit^{er} con/
stitutionū q^{ui}litate. Sunt aut quattuor hu/
mores. s. sanguis. fleuma. colera. et melanco/
lia. qui qdem respectu memb^{rum} dicuntur
simplices. q̄uis respectu elementoz quozū
sunt filij compositi inueniant^{ur}. Di quattuor
humores in quantitate et qualitate equali/
tatem p^{ro}porzione debita obseruantes omnia
corpa sanguinē habentia pficiunt ac custo/
diunt in debita p^{ro}sistentia sanitatis sic econ/
uerso ex eoz inequalitate siue infectione in/
firmitatē generant et inducūt. Fuerūt aut
hi necessarij ad corpis p^{ro}stitutionem ad ipsi^{us}
regimen et p^{ro}seruatōem. ad cōtinue depdito/
rum in corpe restauratōez sic dicit Gal. sup
amph. Corpus em̄ subiacet fluxui. vt pz in
sudoribz et in sputis et hūmōi alteratione. scz
de frigiditate in caliditate et econuerso. et cō/
ruptione que ex fluxitate nimia seq^{uitur}. et ex al/
teratione diuturna. vt ergo qd supfluum est

in corpore destruat et deperditum repetet et mala alteratio in bonam transmutet. et per omnes corruptioni aliquando obuiet. necessaria fuit quatuor humorum praeparatio ut corpus animale in vigore propriis mediamentis incrementum conseruet. Horum autem humorum generatio sic habet fieri. recepto enim cibo in loco decoctionis primo. scilicet in stomacho. subtilior est pars et liquidior quam a phlegmaticis pristinaria vocatur quodammodo ad epas trahitur. et ibi per caloris naturam actio in quatuor humoribus transmutatur. quorum generatio simpliciter in epate fit et incipit. sed non simpliciter finit. Primo enim caloris actio quod frigidum est et humidum in naturam flegmaticam peruenit. Secundo quod calidum et humidum est in naturam sanguinis transmutatur. quod humore calidum et siccum. naturam colericam constituit. Sed quod frigidum et siccum in naturam melancholicam se proponit. Talis igitur est processus. Primo siquidem generatur flegma tanquam humor semicocctus. Secundo sanguis cuius decoctio est perfecta. Tercio colera cuius decoctio tepam tantum excedit. Ultimo autem melancholia quae pars terrestrior et aliorum sex in esse praecedat. unde talis est ordo ut dicitur Avicenna. quod elementorum recta et reciproca est generatio. quia de aere fit ignis. et econverso. humorum autem generatio quodammodo est recta. sed non reciproca de flegmate enim per decoctionem fit sanguis. sed non econverso. Similiter de sanguine fit colera per calorem intensum siccantem humorem et subtiliorem. sed non econverso. Similiter modo per adustionem ex colera fit melancholia. et non econverso. Sic enim accidit in generatione humorum sic accidit in generatione vini ex musto sic dicitur Constantinus. nam seruente musto generatur quodammodo spuma superflua petens et quedam suba terrea ad fundum descendens. et alia est aqua secundum cuius augmentum vinum in suba est magis debile et minus calidum. Et quanto magis antiquius tanto magis fit calidum propter humorem aquosum resolutionem et quanto maior est vini puritas: tanto coctio est perfecta. sic in humoribus est pars leuitate sua superiora petens scilicet colera. alia velut sex deorsum tendens. scilicet melancholia. alia humore in cruditate manens. scilicet flegma. quarta humore est sanguis in sua puritate permanens. a ceteris humoribus depuratur. Nullum enim sanguis est ita purus quam alii humoribus sit permixtus. unde eorum mixturem spiritum variat et colorem. nam per mixturem colere apparet rufus. a melancholia niger. a flegmate aquosus et spumosus.

De sanguine Capitulū. VII.

Sanguis ut dicitur Ipsi. a greco nomen sumptum. eo quod sustentat vigeat et viuat. id est. vitam confirmet. nam sanctificare confirmare est. De autem sanguine dum est in corpore

effusus humore dicitur cruor. eo quod effusus currendo corruat. alij autem vocant sanguinem quasi suauem eo quod gustu et tactu sit suauis. non enim est sanguis purus et integer nisi in iuuenibus. nam dicunt phlegmatici sanguinem minui per etatem. unde in senibus tremor est ex defectu. proprie autem sanguis animi possessio est. Inde genas lacrare in luctu mulieribus mos est. unde etiam purpuree vestes et purpurei flores ponunt super mortuos. animositatem mortui dum erat in suo sanguine repitantes. Ducusque Ipsi. li. x. ca. ij. Sanguis autem secundum Constantinum. inter quatuor humores laudabilior et naturae amabilius est propter eum equale et perfectam coctionem quam efficit calor tepatus et materia pura et aerea ad corporis nutrimentum. Est humore sanguis secundum eundem Constantinum. alius naturalis alius innaturalis. Naturalis autem alius est contentus in arteriis. alius est in venis. Qui humore est in arteriis calidior est et subtilior rubicundior clarius et in sapore dulcis. Est autem calidior propter cordis et spiritus vicinitatem. subtilior propter cordis calorem subtiliorem et rarificantem. et huius resumendo per spissas tunicas arteriarum facile non possit in alia membrana labi. Rarior autem est propter virtutem colere in ipso. accurior est autem propter augmentum caloris. sanguis humore in venis contentus est calidus et humidus. inter grossum et subtilem mediocriter in sapore est valde dulcis omni malo carens odore. cito coagulat cum exierit. unde talis sanguis epas designat tepatum. si humore fuerit subtilis aquosus non boni odoris nec dulcis saporis mixturem alteri humoris ipsum inficiens indicat. Ita enim degenerat in sanguinem innaturalem quod sic dicitur vel quia a sua generatione est. ut in leprosis. corruptus. autem propter inconuenientes materiam ex qua est generatus. et propter extraneum humorem cum quo est permixtus. modicum autem colere vel alteri inficientis humoris mixturem cum puro sanguine ipsum inficit et in sue qualitatis similitudinem ipsum trahit. Ducusque Constantinus. pantegni. ix. c. iij. Alias sanguinis proprietates ponit Aristoteles in li. animalium. iij. dicit enim. Omne animal habens sanguinem habet epas et cor. unde omnia animalia carentia sanguine sunt minoris corporis et virtutis animalibus habentibus sanguinem. et cum absciditur caro exit sanguis nihil illa mortua fuerit et corrupta. Item in omni animali bone dispositionis est sanguis mediocriter. quia non nimis multus si esset portantes vinum nouum. nec nimis paucus sicut corporis crassi. quia animalia nimis crassi corporis

sunt pauci sanguis et subito augmetur pigre
do. et quanto. tanto minoratur sanguis. Item omne corpus
sanguineum putrescit cito et materiam pro ossa. homo
enim habet sanguinem subtilem valde respectu aliorum
animalium. quod sanguis est nigrior et spissior sanguine
bois. et maxime thauri et asini. et sanguis inferiori
ori parte corporis spissior est et nigrior quam superiori.
Item sanguis qui generatur valde in multa quanti-
tate erit calidior et egrius quam attenuatur et sic aqua
et propter hoc forsitan sudat homo sanguinem. quod quidem est
verum propter superfluum liquidum sanguis abundantiam
a qua se intendit exponere nasam. unde efficitur et
propter aquas ad superficies cutis et eas expellit
per sudorem. Item cum homo dormierit erit sanguis in
manifesto modico. nec mirum. quia tunc reuocatur
a nasam in adiutorium sicut nasam ut ipsi benefici-
cio suas pagat actiones. unde quando tunc se perfundit
ad interiora extremitas corporis pallida re-
manet et exanguis. et propter hoc forte accidit quod si
corpus dormientis purgatur non erit inde tantum
sanguis quantum si esset vigilans. Item ibidem
quod si sanguis fuerit bene coctus et digestus bene fit ex
eo sepius. et hoc forsitan quod et vinctuositas per tri-
tam decoctionem coagulat. et dealbata in sepius
vel pinguedinem transmutat. Item cum alte-
ratur sanguis a cursu nature sue et fuerit cor-
ruptus exibat a stomacho et a naribus. Item cum
putrescit sanguis in aliquo membro nisi redu-
catur arte vel nasam efficitur ex eo virus et in sa-
niem commutat. Ducusque Constantinus li. iij. Item
dicit ibidem li. xij. vena sunt vasa sanguinis
ex quibus quod sanguis est ultimum cibum animal habet
sanguinem. Item ibidem Ita est sanguis
amicabilis nasam quod etiam animal carens sanguine ci-
batur per illud quod conuenit cum sanguine. ut per in
similibus et muscis quod carnibus insident et san-
guinem sugunt. et inde sibi attrahunt nutrimen-
tum. propter hoc si animal non nutritur cibo isto effi-
citur macilentum et male dispositum. et quando bene
cibatur crescit et fit bone dispositionis per talis cibi
nutrimentum. et si ille sanguis unde fit cibum fu-
erit clarus et bonus erit corpus sanum. et si malum in-
firmum. Item sanguis terrestris coagulatur
cito propter humiditatem putrefactionem. unde omne animal
habet subtilem sanguinem et mundum atque cali-
dum aliis animalibus sensu habet meliorem. Sanguis
enim mundus subtilis et calidus et maioris motus
intellectui conuenientior est. Item omne animal
carens sanguine est maioris timoris animalibus ha-
benti sanguinem. propter hoc habet mundum sanguinem
et calidum et lenem non mouet nisi modicum propter
timorem. Item sanguis thauri coagulat citius et

coagulat sanguine omnium animalium aliorum
Sanguis enim omnium animalium coagulat pro
magis et minus propter leporis et cervi et sibi simi-
lium in nasam. quod sanguis non coagulat ut dicit
Aristoteles. Sanguis thauri sic dicitur de li. iij.
et. xij. maxime est coagulationis et velocis. et
hoc forsitan propter excessum caloris et siccitatis. unde
haustus crudus interficit sicut venenum. unde de quodam
pho dicitur quod haustus sanguinis thauri se pe-
mit. Item idem li. xij. sanguis in parte dexte-
ra calidior est quam in sinistra. Et ideo propter vi-
gorem calidi sanguis in parte illa manet dexte-
ra prius est ad operandum et habilior quam sini-
stra. unde dicit Aristoteles li. i. quod leo prius mouet pe-
dem dextrem quam sinistram. et super amphorum. dicitur quod mu-
lier portans masculum subito vocata ab aliquo prius
mouet pedem dextrem quod facit calidus san-
guis qui in percipiente masculum completur operatur.
Item in eodem libro dicitur quod sanguis prima et
principua est materia cordis et epatis. unde et
cor concipit ad sanguinem copiosius reci-
piendum et spissum ad eundem diligentem custodi-
endum. et in nullo membro est sanguis sine ve-
nis nisi in corde tantum. et de corde exit per quosdam
venas ad alia loca corporis. et non venit alium-
de sanguis ad cor quam fons est et principium
sanguinis membris primus recipiens sanguinem
Et hoc manifestatur ex anathomia et modo ge-
nerationis. quia prima creatio cordis appar-
et sanguinea. unde secundum Aristoteles cor est primus sangui-
nis receptivus. et ideo in medio ponitur ut eum
transfundat tanquam a medio et a centro ad omnia
alia membra. unde dicitur quod cor est medium totius
animalis a quo procedit motus et sensus et vi-
ta totius animalis. Et ideo cor est in omnibus ha-
bentibus sanguinem. quam necessario princi-
pium sanguinis est et non epas. Nec omnia
aperite dicit Aristoteles li. xij. quod de principio san-
guinis alio modo sit scriptum in libris medi-
corum. sed ista perouersia nihil ad nos. quia
utraque positio vel opinio nobis deservit quo-
ad nostram intentionem. Ex predictis igitur au-
torum sententiis breuiter recollige quod sanguis
naturalis est purus et calidus subtilis dul-
cis animal nutritibilis sicut nasalis preserua-
tiuus sedes anime et ipsius presentium. inuentus per-
fectus. complexionis alteratus. vigoris cor-
dis et spirituum conseruatiuus. letificatiuus
amoris excitatiuus. sui diffusionem in superficie
corporis ipsius coloratiuus. sanus et temperatus. sani-
tatis preseruatius. corruptus corruptiois indu-
ctiuus. ut per in lepra quod est sanguis corruptus

in fontibz cū alijs hūoribz admixt malicie
coz est ipariū. sua virtute doloris oculoꝝ mi
rigatiū. vñ di. Constan. q sanguis colūbe l
irūdinis de ala dextera extract oculis cali
dus instillat maculas abstergit oculoꝝ
sanguis ei tal valde est ignitiū z dissolutiū.
sic ibidē dicit cōmentator in viatico i tracta
tu de pānis z maculis oculoꝝ in fine.

De sanguis mala pperate Ca. VIII.

Sunt etiā sanguis qdaz pperates mi
nus laudabiles alijs supdictis. nam
qro bñ disposit nature est amicabi
lior et vtilior tanto cū corrupt fuerit eidem
est nociuor et gūiores in fert corpi passiōes
Nam alioꝝ hūoꝝ malicia sanguini admix
ta ppter amicitatē e ad naturā non se
ita subito manifestat. et ideo ab eoꝝ lesione si
bi natura minꝰ pcauens latentem ipoꝝ ma
liciam nō formidat. vt pz in febribz enutri
ceis z alijs mixtis. in qbz colera rubea l ad
iusta sanguini admixta non ita cito se nature
vel medici indicio manifestat. vñ di. Gal. su
per amphoꝝ. Item sanguis si fuerit in cor
pore supflu monstruosas in hoibz generat
passiōes nisi nature vel medicine beneficio
euacuetur cinꝰ vt pz sanguine mēstruali q p
supabundantiā humiditatis et caloris indi
gentiā in mulieribz existens si vltra debitū
retineat pessimā causa est z occasio passio
nū. Inducit etiā qñqꝝ spūaliū suffocatōem.
qñqꝝ ydropisim. qñqꝝ etiā frenesim. siue ma
nifestam passiōē put ille sanguis corruptꝰ
nimis diu retentꝰ ad diuersas trāsfunditur
corpi regiones. sic in passionay li. Gal. ex
pssꝰ z cinct. vñ i talia picula summū reme
dium est talis sanguis corrupti euacuatio
nem cinꝰ pcreare. nec mix si sanguis sic cor
ruptꝰ ppiū subiectū sic molestat q alienum
etiā mirabilē inficit et molestat siue immu
tat. nam vt di. Jsi. li. x. ca. ij. sanguis mēstru
alis ptractu fruges non germinant. acescūt
musta. moriunt herbe. arbores amittūt fru
ctus. ferrū rubigo corrūpit. nigrescunt era
et metalla. q si canes inde comederēt in ra
biem efferunt. glutinū aspalū qd nec ferro
dissoluit nec aqꝝ ipo pollutū sponte disper
gitur. vt ibidem di. Jsi. h sanguis ex super
flua hūiditate et debili calore in corpi m
tum generat. z iō ne nafa ex eo. gues i matri
ce recolligit tanqꝝ in sentina. a qua si debito
mō expulsus fuerit corpi totū mollificando
alleuiat et ipam matricem ad conceptiōem

disponit z habilitat. Vñ di. Arist. li. ix. men
struū in fine mensis in mulieribz maxime vi
get. et ideo tūc vtiliter expellit sanguis talis.
qz sic di. Jsi. li. xvj. sanguis menstrualis nō
bz certam tps reuolutiōem sed in maiori p
te accidit in diminitōe lune. et h est rectum
qz corpa aīalium sunt tūc tps frigidiora et
alterat sanguis et efficit ex eo supfluitas mē
strual. q si tunc expellit talis euacuatio lau
dabilis est z nafaalis. qz si vltra tps vel ppter
grossiciem sanguis. vel ppter latitudinē ma
triciis. vel ppter defectū expulsiue virtutis reti
neatur multꝰ molestijs piculosis corpi mu
lieris aggrauat. qd qdem generalr est verū.
a quattodecimo āno vsqꝝ ad qnquagesimū.
qz in iuuenulis meatꝰ sunt angusti z virtus
debilis. A qnquagesimo pō anno in antea
sanguis minorat et frigesce. calor destruit
z tepescit. vñ iste due etates a tali immundi
cia sunt imunes. s. senectꝰ vetularis et iuuen
tus puellaris. retinet tū nafa sanguinē mē
strualē post muliez impugnatōem ad nutri
mentū fetus z pceptꝰ pseruatōem. vñ Arist.
li. xv. menstruū est sanguis non purꝰ s. indi
get digestionē opatiua. h sanguis mixtꝰ cuꝝ
spermate cibꝰ est aīali vñ mulier post pcep
tionem frequenter patiens fluxū mēstrualē
solet facere abortiuū. aut em debilitat fetus
aut moriet. z h ppter nutrimenti subtractōis
vñ retentio sanguis menstrual signū est im
pregnationis etiam dicta cā. qd at supfluit
de sanguine menstrual detrabit ad māmī
las vt inde lac genere. materia em lactis est
sanguis decoctꝰ i māmīllis vt di. Arist. li. xvj.
et. xvij. Lac inqt est sanguis digestꝰ nō cor
ruptus. Item oportet vt fluxꝰ sanguis men
strualis actualr sit in corpe ante q mulier i
pregnet. sic di. Arist. li. xv. et Constan. sicut
oportet arborē pmo florere qꝝ fructꝰ facere.
Item qñ venit talis fluxus naturaliter sem
per accidit in etate lune. etati etiaz mulieris
puerienti. Item aues et aīalia non patiunt
talem fluxū. qz totalis supfluitas trāsīt i plu
mas et in pilos vt di. Arist. Itē di. Rufus.
mulieres nimis se excrecentes z sepiꝰ mouen
tes non multū menstruant. sed q quiescūt
et multum comedunt suauiterqꝝ viuunt ta
les multa purgatione indigent Item quā
do sanguis talis vel frigiditate vel crassicie
ora venarum constringente debito mō non
exit ad exundū alias vias qrit vt venas na
riū z emorroiday quas si clausas inuenerit

ad alia membra se diffundit et quæ nate infert passionem. nam tales ut dicitur in viatico Constan. de fecu appetit parit. nam cibaria bona abhorret. puluerem carbonum et latez appetit. et similia. nam sanguis retet in maliciosus fumum terrestrem et ponticum quertit. et raptus ad orificium stomachi appetit rationalem subuertit et irrationalis generat. Unde omnia talia corpora sunt maximis morbis apparatus.

De fleumate. Capitulum. IX.

Fleuma secundum Iohannem est humor semicocctus actione caloris imperfecti ex frigida et humida natura generatur. et Aristoteles dicit lib. xv. Fleuma est cibi superfluitas quam non digerit. Eadem enim est materia sanguinis et fleumatis. sed differunt secundum decoctionem maiorem et minorem. unde de fleumate fit sanguis per amplioris caloris actionem intensiorem. non tamen e converso. sanguis enim in fleuma nunquam transmutatur. sic colera mutatur in melancoliam. sed non e converso ut dicitur Avicenna. Est enim fleuma humor naturalis frigidus humidus et insipidus quam natura mandat per membra ut digeratur et ex ipso digesto corpus nutriatur. Notandum quod fleuma aliud est naturale aliud innaturale. naturale autem frigidum et humidum in colore album in substatia fluidum. in sapore parum dulce vel totaliter insipidum. in epate tamen generatur ubi sedes est caloris. Est tamen habile ut in sanguinem transmutetur et facta completa transmutatione corpus inde sustentetur. Fleuma enim quous de se sit grossum et insipidum per intensiorem tamen caloris ipsius immutatur forme et saporis sanguis qui est dulcis est susceptibilis. ut patet in fleumate quod debet esse dulce. unde propter vicinitatem et similitudinem quam habet cum sanguine indigent eo omnia membra corporis. et ideo natura provida fecit illud cum sanguine per venas totius corporis transire propter necessitatem et etiam propter utilitatem. nam ut dicitur Constan. deficiente sanguine digerit calor fleuma. quod inde intendit membra reficere et nutrire. unde in nobilior est fleuma colera et melancolia. quod rectificari non potest ut ex eis fiat sanguis cuius beneficio vigent et nutriuntur membra corporis universa. Est etiam eius portio cum sanguine necessaria ut ex frigore sanguis fervor temperetur. et liquiditate fleumatis spissitudo sanguinis intemperie destruitur. et sic facilius et expeditius ad singula membra nutrimentum sanguis deportetur. Utile etiam est iuncture membrorum et alias partes mobiles sua liquida humiditate humectare ne ex calore moriantur vel ex sanguine calido calcantur a suo officio retardentur. quod siccitate in

super inducitur impediunt. Fleumatis autem in naturalis quattuor sunt species. Est enim acetosum frigidum et siccum propter melancolie admixtionem. salsum calidum et siccum propter colere rubee infectionem. dulce propter sanguinis participationem vitreum sic dictum propter coloris vitri assimilationem. tale enim omnino elongatur a calore. et id ceteris et speciebus illud est compactius et difficilius ad digerendum et in sanguinem convertendum. Hic humor si corruptus fuerit diversas generat in corpore infirmitates. cuius super abundantia ut dicitur Constan. cognoscitur per diversa. nam he fleumaticus est corpus defessus grossus et tardus et sensu ebess. mente obliuiosus. carnem mollis et fluidus colore lividus albidus in facie corde timidus spiritus et excrementis multis plenus. piger et somnulosus. parvi appetitus parve sitis nisi sit salsum fleuma. quia tunc salus sapor in ore sentitur propter calidi humoris admixtionem. crinem mollis et flavus. et lachryma cuius pulsus est mollis grossus et tardus. urina alba spissa cruda et discolorata. statura pinguis et grossa in extremitatibus brevis et curta. cuius cutis superficies plana et lenis ac a pilis denudata. somniat de aquarum nivium et pluviarum inundatione navigatione in aquis frigidis et etiam nata ratione. talis complexionis homines solent frigidum morbum sepius incurrere et ipso fatigari et precipue tempore hyematis. quia tunc temporis qualitates fleumatis scilicet frigiditas et humiditas intenduntur ut dicitur Constan. quere supra de proprietatibus frigiditatis et humiditatis.

De colera. Ca. X.

Colera secundum Isidorum dicta est eo quod in humore colerico calor temperamentum excedat. Colera alia naturalis. alia innaturalis. Naturalis est que naturaliter est calida et sicca et in substatia subtilis in colore rubea clara. in sapore amara cum quodam acumine. que quanto est calidior tanto est in colore rubicundior et in sapore amarior. quam cum in corpore generatur in duas partes dividitur. quod una transit cum sanguine et alia transmittitur ad cistas felleas. illud autem quod vadit cum sanguine penetrat cum ipso causa necessitatis et iuvamenti. necessarium enim fuit ut sanguini admisceretur ad aptificandum sanguinem ad membra colerica expandenda et nutrienda quoniam in hoc sanguine oportet esse coleram rubeam actualiter secundum debitam proportionem. huiusmodi membrorum iuvat etiam ut sanguis

subtiliter ut facilius transcat per angustos meatus
ad interiora corporis nutrienda. alia quoque pars que
ad cistam fellis trahitur transmittitur ad ipsam cistam
necesse est et etiam inuamendi. necesse enim fuit propter
mundificationem totius corporis et propter nutrimentum ip-
sius fellis. inuauat etiam stomachum et intestina ca-
lesciendo et pungendo ut a superfluis se exone-
rent. ideo enim sepe accidit torsio et ventris do-
lor et colerica passio. quia via opilatur que est inter
fellem et intestina. Innaturalis colera est que egre-
ditur a natura propter aliquod extraneum sibi commixtum
Nam commixtio cum colera rubra fleumate ad-
mixto generatur colera citrina que per ceteris est ni-
mis calida et nocua. si vero fuerit fleuma gros-
sioris essentie et spissioris inde colera vitelli-
na. iste due species sunt note. Tertia species est co-
lera quedam prassua in colore viridis et ama-
ra acuta. sic herba que prassua. id est marrubium vel
porrus nuncupatur. nascitur autem in stomacho
illoque que continetur herbis nimis calidis ut
porris. cepis. alleis. et rastrois. et hmoi. et
forsitan a talibus herbis viridibus crudis in co-
lore habet virorem et sic Gal. visum est. Auicenna.
autem visum fuit quod prassua generatur ex colera
vitellina quando nimis aduritur. cum enim aduritur
adustio in ea facit nigredinem ex qua cum citrini-
tate mixta viriditas introducit. Eruginosa
vero colera est quarta species que per vltiorem adu-
stionem generatur ex prassua. quando enim tantum adu-
ritur quod eius humorositas desiccatur tunc decli-
nat color eius ad albedinem qualis est color ci-
neris. nam color in humido corpore primo ni-
gredinem efficit. deinde consumpta totaliter humi-
ditate albozem quandam introducit. ut est vi-
dere in lignis que priusque puerant in cinere co-
muerunt in carbonem. frigiditas vero econuer-
so in humido facit albedinem. in sicco autem nigre-
dinem operatur. sed hec vltima in omnibus alijs
peior est et venenosior. cuius venenosa qualitas
pessimas et mortiferas inducit in corpore pas-
siones. sicut herisipilam et noli me tangere.
et cetera hmoi. humor igitur colericus natura-
lis non excedens terminos nature est aliorum
humorum subtilitatem digestionis confortatum.
fecis et putredinis mundificationem. corporis
secundum dimensionem longitudinis et latitudinis
distensionem. animositate et audacie generati-
uus. mobilitatis et leuitatis effectum. ad iram
et ad appetitum vindicte excitatum. veneris ap-
petitum prouocatum. stutis expulsiue adiuuati-
uus. materie grosse attenuationem. et a centro
usque ad circumferentiam diffusum. secundum citrinam

tem vel nigredinem superficie sube in colore
mutatum. Unde colerici generaliter solent esse
tracundi animo. immasueri leues et instabi-
les impetuosius in corpore longi tenuis et macil-
lenti colore fusci in crinibus nigri et crispi pilis
hispidi et hirsuti tactu calidi pulsus fortis et
velocis. corum vrina in suba est tenuis et subtilis
in colore ignea rutilans et clara. Nec co-
lera si in aliqua parte corporis fuerit corrup-
ta molestissimas infert corpori passiones. quarum
h sunt generalia signa. sic enim dicitur. Constant.
in pantegni. li. ix. c. ij. Si corpori domine-
tur colera corrupta erit cutis glauca vel citrina
et erit defectus appetitus stutis. amaritu-
do sentitur in ore. ita quod dulcia videntur amara
et sapida insipida punctura et ardor in stoma-
cho ex calido fumo pungente nervos stoma-
chi et mordicante. abominatio cum vomitu
colerico cum siti lingue siccitas ex fumo ca-
lido trabecam arteriam desiccante et humores
salinalem circa nervos lingue consumente.
oculorum cavitas cum humido aspectu pul-
sus subtilis et velox et spissus. vrina rubra et
intensa dolor capitis grauis. vigilia et alie-
natio mentis horribiles visiones in somnis
tales enim somniant de igne et fulgure et stu-
penda aeris inflammatione. quod fit ex igneo fu-
mo petente cerebrum et ymaginativam immu-
tante. Et tantum de colera et speciebus eius. di-
uise secundum Gal. et Auicenna. ad presens dicta suf-
ficient. Sequitur vltima proprietas substi-
tie corporee quarti libri que dicitur Melan-
colia.

De Melancolia Capitulum. XI.

Melancolia est humor spissus et gros-
sus. ex fece et turbulentia sanguinis
generatur. et dicitur a melon quod est niger et
colim quod est humor. inde dicitur melancolia quasi
niger humor. Unde a phisicis colera nigra
nuncupatur. nam color eius declinat ad nigre-
dinem. Est autem melancolia alia naturalis. alia
innaturalis. Naturalis est frigida et sicca. que fit in
sanguine sic fer in vino habet generari. cuius suba
est spissa et terrestris. cuius sapor in dulcedi-
nem et ponticitatem existit vicinis accipiendi.
Nec melancolia in duas partes habet diuidi.
quarum una remanet cum sanguine et penetrat se-
cum ad membra cum necessitate et inuamendi.
fuit enim necesse ut cum sanguine misceretur
ut aperificaret sanguinem ad membra melan-
colica nutrienda. Inuauat etiam sanguinem. quod
inspissat ne sua liquiditate subterfugiat diger-

tionē. scda pōto trāsmittit ad splenē ppe ne
cessitatē z iuuamētū. necesse ei fuit h ppe mū/
tificatōz tori? corpis z ppe nutrimentū ipi?
splenis Iuuamētū pō ē vt pfluat i os stoma
chi. vt. s. ipm fornicet inspisset z vt ibi puri
tū faciat. z sic exciter famē z coopef ad desi/
deriū nutrimenti. Illō at melācolie qd ē sup/
fluū sāguis trāsmittit ad splenē. z qd a sple
ne egredit est illō q idiget splen ad sui nutri
mētū. z sic colera rubea iuuat stomachū ad
expellēda supflua inferi? sic z melācolia iu
uat pteez appetitiuā supi? dō at fer sanguis
poti? q colere? fleumat? qz resudat z sepa? a
sāguie sic descēdit ypostasis vīnal siue sedi
men i liqre. de fleumate pō nihil resudat nec
descēdit ppe ei? viscositatē. s. nec de colera
ppe ei? subtilitatē z iōo fer colere? fleumatis
nō vocat. Melācolia at innatal nō ē ad mo
dū ydostasis siue residētie fecis. s. p modū
adustōis z cinereitat. z h accidit iis modis
agēs ei calor nimis i suba fleumat? ipaz ad/
urit z padustōz nimia i colerā adustā puer
tit. z si fuerit hūoz pōo subtil? z adfuso qn ad
urit efficit sal? z si fuerit grossus trahit ad
acredinē? pōicitatē. si pōo pūgat sāguiez ad
uri l incinerari. cinis ē fit salus cū qdā dul
cedie pauca. s. qn pūgit melācolia nāfalem
aduri illa adustio seu cinis erit acris sic ace
tū z cū cadit i supficiē ēre ebullit cū odor ē
guis z acris sic acetū qd musce fugiūt ppter
odor? horribilitatē. z illa si qdē q magis ē acris
deterior ē. Si pō melācolia qn adurit gros
sior? fuit sube erit cinis ē mior? acredis cuz
pōicitate pauca. q cadēs sup trā min? ebul
lit z min? i ymbra penetrat nec ē min? mali
ciosa z venenosa ita cito pūit sic pma. Nec
colera nigra nature inimica pessimas bz ac
moriferas qūitates. morbos ei induc icura
biles sic cancr z leprā. z h mōi. Ex admixtio
ne i gīt padustōz nimia icinerati fleumatis
sāguis z melācolie nāfal melācolia innatal
z pessima generat. z cū ex fleumate p decoc
tionē generef sāguis. z ex sāguie p intēfionē
generef colera. ex colera pō melācolia. Im/
possibile ē ex ea hūoz vltēri? generari. s. tan
tūmodo icinerat. z ex illa icineratōe nāfalez
hūozē ificiēte. ille hūoz pessim? accidentalr
pcreat vt di. Cōstā. li. j. c. xxiij. Ist? hūozis
dñang i aliq corpē sunt sig. Pōo qz color
cuz mutat i nigredinē? liuozē i ore sētū aci
dū sapore pōicū z trestrē p hūoz? qūitates
paries aīo ē timid? sine cā passio ei? ē melan

colia. vñ oēs bāc passionē hūtes sine cā sūt
timidi sepi? atqz tristes. z h ex melācolico hū
more cor pstrigente. vñ sic tristes interrogati
qd timeāt? p q doleāt nō hnt qd mdeāt. alij
en sibi mortē iminere putāt irrōnabilr. alij
iūmicicias alie? formidāt. alij mortē diligūt
z desiderāt. vñ Gal? li. passionū. Hō ē mirū
inqt si paties colerā magnā tristitiā l mortē
suspitōz patiat cū exteri? in corpe obscurita
te nihil sit timidi? vñ qn aliqd obscur? vt est
fum? melācolic? opit cerebz necesse ē vt pari
ens timeat. qz cāz vñ timeat secū portat. z iō
somnia ēribilia z tenebrosa et visui pessima
z i odore fetida l i sapore acerosa. ex qbz oībz
generat melancolica passio. Itē maniacē et
melācolice dispositōis ē qn tales de tristabi
li gaudēt z ridēt. de re pō exultāri plāgūt atz
dolēt. Itē tales pūacit? tacēt vbi eēt loquē
dū z insolent? loquūt vbi eēt tacendū Itē
alij putāt se eē vas fictile terreū z timēt rāgi
ne rūpanē atqz frāganē. Itē qdaz putāt se
pugno mūdū claudē z oīa in manibz pūere
z iō man? ad cibū nō exēdūt. timēt q si ma
nus exēderēt ptes mūdū defluerēt z pūrent.
Itē qdā putāt angelū tenere mūdū z pte te/
dio velle mūdū dimitte cadē. z iō man? eri
gūt z hūeros volētes mōm corruētē sustine
re z mltū fcalcitrāt qn man? z hūeros a me
dicis supprimere ppe lūf Itē aliqbz videt q
caput nō hēant. vñ si putēt se hēe illō putant
caput eē plūbeū vñ asininū seu aliē mōstruo
suz. Itē aliq audietes gallos cātare brachia
erigūt z sese pcutiūt z cantātes se eē gallos
credūt. z tandē nimis clamātes rauci in cla
mādo vñ murti sūt Itē aliq i suspitōz pessimā
irreuocabilr incidūt. ppe qd aicos odiūt vi
rupāt z pfūdūt. imo qnqz pcutiūt z occidūt
bas z mltas alias mirabiles incurrūt melā
colie passioēs put refert Gal? z Alexand. et
mlti aliq aurores. qz qdez lōgū eēt p singula
enarrare z h qtidie ad oculū experimur sic
nup accidit qndā nobilē ad tantā desipien
tiā melācolie vicio deuenisse q modis oībz
murileguz se putabat. vñ alias qz sub lectis
vbi cati insidiāt muribz qescere nō valebat.
forte tali pena pētis suis exigētibz percussus
fuit Habuchodonosor put dō i historijs be
stia trāformē. s. leonē a qūā z bouē septē ano
rū spacio se putabat. Nec at de melācolia z
de alijs hūozibz nāfalibz qenmad h pūnet
opusculū digisse nūc sufficiant.

Incipit liber quintus de dispositioe me-
brozum.

Dico de p^{ro}po-
sitionibus huius restat aliq^d di-
cere de dispositioe mebrozum
q^d ex p^{re}dictis huiuslibet compo-
nunt. Et p^{ri}mo de p^{ro}positio-
ibz in genere. deinde d^e singulis in specie di-
cendū est aliqd. rē.

De mebrozum p^{ro}positioibz in generali.

Capitulum. I.

Am vt dicitur Auicē. Membra sūt corpa
ex p^{ri}ma huius p^{ro}mixtioe p^{re}creata. vt vt
d^e sup^{er} Jo. Membra ē firma ps et soli-
da aial ex silibz vt dissilibz p^{ro}posita ad aliqd
speciale officiū deputata p^{er} q^{uod} d^ez. firma ps
differt mebrz a p^{ar}te q^{uod} nō ē firma vt est spūs. p^{er}
q^{uod} d^ez ex silibz vt dissilibz cōpositū insinuat
mebrozum duplex diuersitas simpliciū siue cō-
similiū et p^{ro}positoꝝ siue officialiūz. nā p^{ro}posita
mebra dicunt^{ur} et simpliciū. q^{uod} p^{ar}tes eiusdē na-
ture sūt cū toto vt q^{uod}libz ps sāguis ē sāguis
et sic de alijs et huiusmodi mebra. s. silia organici
et officiali mebris nascāl^{iter} sūt p^{ar}te vtputa
ea p^{ro}ponētia sic p^{ri}ncipiū p^{ro}ponēs est p^{ro}posito
p^{ri}us. organica siue officialia mebra dicunt^{ur} ex
p^{ro}positis generata et statuta q^{uod} ad p^{ro}pterōz sēsus
et mot^{us} sūt aīe instrumēta vt man^{us} pes ocul^{us}
et p^{ro}posita. sūt ei necessariū q^{uod} in q^{uod}litate et q^{uod}nti-
tate diuersa cōtēnt actio aīe p^{ro}plere. nā ei
fecit corp^{is} instrumēta p^{ro}ut aīe p^{ro}gruentia
p^{ro}ut ei aīe sūt diuersē et iō mebrozum diuer-
sitates sūt necēariē p^{ro} i māibz in q^{uod}libz sūt m^ulti
et digiti in q^{uod}ntitate et in q^{uod}litate diuersi vt per
eos possint mag^{is} sic mīma retineri. Cū igit^{ur}
sit triplex aīe actio. s. aīal. nascāl. et spūal. sūt
mebra ist^{is} opatōibz aīe necēaria. vñ mebra
aīales p^{ro}ntē seq^{uē}tia dicunt^{ur} aīata q^{uod} fuerūt ne-
cessaria ad sensū formādū et motū volūtari-
um in oībz aīalibz sic cerebz. nerui. oculi. et
alia instrumēta sēsui. mebra p^{ro} p^{ro}ut vitali
obediētia dicunt^{ur} spūal^{iter} vitalia q^{uod} facta sūt p^{ro}p^{ri}e
anbelic^{is} et vital^{iter} spūs attractōz et caloris mi-
garōz et vite p^{ro}fuatōz. vt cor pulmo. et huiusmodi.
mebra at^{que} p^{ro}ut nascāl^{iter} deseruiētia dicunt^{ur} na-
turalia et nutritiua. quorum quedam sūt
nutritiua. que scilz cibum in mebrozum
subz trāsmutāt. sic stomach^{us} epar et huiusmodi.
q^{uod}dā p^{ro} sūt generatiua ad p^{ro}fuatōz speciei vt
scz specificarēt generalia et indiuiduarēt^{ur}
specificata. Cū em^o oīa indiuidua p^{ro}sumant^{ur}

necesse ē vt p^{ri}um generatiua ne penit^{er} p^{ro}at
reparent^{ur}. et sic in esse specifico saluent^{ur}. Hūc
at^{que} h^{uius} mebra sibi alia deseruiētia et adiunātia.
mutuo ei mebra sibi inuicē submīstrāt. Dec
at^{que} mebrozum subseruiētiū vtilitas ē multiplex
scilz p^{ro}paratoria. purgatoria. defensoria. de-
portatoria. Prima itaq^{ue} sūt p^{ro}paratoria sic
organa sensui defuiūt cerebro. cordi. pul-
moni. epari. stomacho. et cetera instrumēta ci-
babilia. Secda sūt deportatoria sic sūt nerui
q^{uod} suscipiūt spm aīalē a cerebro et deferūt ad
singla mebra. ad motū et sēsū faciēdū. Silr
et arterie d^eseruiūt cordi et vene epari. nā spm
suscipiūt arterie a corde et deferūt ad pulsū fa-
ciēdū. et vene sāguinē ab epare ad corp^{us} mu-
triēdū. Tertia sūt purgatoria. s. ea q^{uod} expel-
lūt supflua et nociua sic foramina nariū in ca-
pite et meat^{us} p^{er} q^{uod} cor emittit supflua fumosi-
tatē pulmoni vt emittat. Silr cistis fellis et
splen purgāt epar a supfluitatibz coleric^{is} et
melācolic^{is}. sic renes mūdificāt ab aquosis.
Quarta sūt defensoria sic duo pāniculi cu-
craneo defendūt cerebz a nocumēto et lesi-
one. et dicunt^{ur} a phicis dura mater et pia m^{en}.
Silr ossa pectoris defendūt cor et lacerti et
testudies costaz defendūt epar. Int^{er} mebra
p^{ro} spūalia cor est p^{ri}ncipalissimū. q^{uod} totū vite
aīal^{iter} est p^{ri}ncipiū et caloris nascāl^{iter} fundamētū.
Cui^{us} adiunatiua sūt pulmo pāniculi. lacer-
ti et arterie q^{uod} motu aer ad cordis refrigera-
tionem attrahit et fumosus calor supflua ab
ipso remouet. cui^{us} defensiua interi^{us} sūt sui pā-
niculi dyaphragma et huiusmodi mebrozum nascāl^{iter}
et nutritiuoꝝ p^{ri}ncipale est epar in q^{uod} sāguis
digerit^{ur} vñ corp^{us} nutrit^{ur}. cui^{us} mīsterio vicina
sibi mebra deputāt. Et p^{re}dict^{is} p^{ro} q^{uod} q^{uod}dā sūt
mebra p^{ri}ncipalia q^{uod} alioꝝ mebrozum inferior^{um}
sūt p^{ri}ncipia et radicalia fundamēta. q^{uod}dā vero
sūt officialia q^{uod} influētia p^{ro}ut recipiūt a p^{re}di-
ctis et ad p^{ro}fuatōz aīal^{iter} sibi inuicē admīstrāt
Quedā p^{ro} sūt silia q^{uod} a Constan. vocant^{ur}
omogenia. i. simpliciū. et h^{uius} ab oīmo q^{uod} ē vñ
et meros q^{uod} est ps q^{uod} vn^{us} gener^{is} sūt cū par-
tibz suis q^{uod} ad nascāl^{iter} q^{uod} q^{uod}libz p^{ro}visibil^{iter} carnal^{iter}
est caro et q^{uod}libz pinguedis est pinguedo. et
sic de alijs. Recollige igit^{ur} ex p^{re}dictis q^{uod} mem-
bra nāte artificio ordiata sūt corp^{is} anima-
ti p^{ro}fectiua. sūt etiā influētie et p^{ro}ut ab aīa
receptiua. Itē q^{uod}dā mirabili p^{ro}portōe armo-
niaca pariter sūt p^{ro}iecta. Nā mīora maioribz
bus et maiora mīoribz neruis et alijs ligamē-
tis p^{ro}ter coaptant^{ur}. Itē sibi mutuo sūt admi-

nistrantia. et suar virtutum et operationum pariter
 multiplicata. Nam superiora inferioribus admi-
 nistrant influentiam et gubernationem inferiora su-
 perioribus supportant. Media vero utrisque im-
 pedunt copulam et cooperantur. Oculi enim inferio-
 ra membra dirigunt et rectificant. pedes vero et cru-
 ra possunt aliorum sustentare et supportare. sed manus et
 brachia utraque adiuvant et deficiunt. Item me-
 bra quodammodo reguntur ab anima sana permanet ad comple-
 tionem sue actionis et perfectionem corporis sunt utilia. sed
 corrupta a regimine spirituum residuo corpori sunt
 nociva. Item membra pure et ingratum com-
 pletio ad obediendum actioni spiritus sunt abilio-
 ra. Unde dicit Aristoteles libro xviii. Quod caput id est puer
 carnis et etiam pinguedinis propter meliorem sensum
 et intellectum. Et hoc forsitan id est quod spiritus in ner-
 vis sensibilibus per carnis grossitiam in suo transi-
 tu nimis impeditur. Item tanta est conexio inter
 membra. quod propter mutuam ad invicem colligantiam si-
 bi mutuo operantur. Unde membrum minus compa-
 tiens non dolet amplius pati et id si unum membrum
 lesu fuerit. ad locum doloris confluit humor
 aliorum membrorum sic dicitur in amphibolis. Dolor me-
 bri maior superueniens dolore alteri membrum
 denigrat et ei diminuit sensibilitatem. ut patet in
 freneticis quibus si forte brachia ac crura pueri-
 gunt dolor capitis diminuitur. quod adstrictum me-
 brium confluit spiritus et humores ex quo super caput al-
 leniatur. Item membra quanto sunt nobilioris sube-
 et oppositiois vehementius et citius sentiunt molestiam
 cuiusque lesionis. ut patet in oculo quod minus leditur
 pulvere modico quam manus pes magis vulnere
 Et hoc accidit propter oculi nobilitatem. quod in eo spiritus
 sensibilis plenius dominatur Unde lesio quantumcunque modi-
 ca in iunctura membrorum in sensibilibus nervis
 maxime est nociva quod per impedimentum talium me-
 brorum potissime et citissime impeditur virtus sen-
 sibilis et motiva et dissolvitur totius corporis ar-
 monia. Item in membrorum percreatione ex errore
 nascitur aliquando accidit quod membra sunt superflua et
 monstruosa sic dicitur libro animalium. xvii. Quod sepe
 sunt visa animalia habentia unum corpus et multa capita
 sic apparuit serpens unum duo habens capita. nec
 hoc est mirum quod raz. quod unum omnium aliquando habet duo
 vitella. quod tamen ad invicem una tela sunt distincta
 et hoc accidit propter cursu duorum spermatum. quod di-
 versis tamen propter in quantum mutuo se contingunt. Et dicitur
 idem quod ex tali uno accidit membrum monstruosum
 sic pullus habens unum corpus et quatuor pedes et quatuor
 alas hoc est visus. et secundum Aristotelem ibidem hoc
 error monstruosus maxime habet locum in ovibus et in
 capris et in animalibus multorum filiorum. Et idem dicitur quod

visus est capere habens in cruribus cornua in antiquis
 temporibus. Ista autem monstruositas in membris superflu-
 is generaliter accidit ex superfluitate materie et
 defectu virtutis informative. ut dicitur ibidem in eodem
 Unde debemus estimare quod ista monstruositas in
 membris accidit ex materia. quoniam hoc forte est propter
 operativam et materia est modica. vel occasione ali-
 qua diminuta. tunc quodammodo contingit multis apparere
 membra. sed in omnibus incompleta. quod propter defectum
 nature complere non potest quod intendit sic dicitur idem propter
 operativam forte operans operatur. nihil perfecte. id est vel
 complere. Augustinus autem recitat in libro de ci. dei. ca. viii.
 Cynocephalos esse homines monstruosos capi-
 ta canina habentes et vocis loco latrantem emittentes
 alios autem sine cervice oculos habentes in humeris.
 Narrat insuper idem quod temporibus suis natus est puer qui
 in superioribus membris erat duplex. in inferioribus
 simplex. Nam duo erant capita et duo pectora.
 quatuor manus. veterem autem et pedes duo. et multa
 alia recitat ibi Augustinus. In quibus omnibus error na-
 ture designatur. Item in istis membris quod ad dignita-
 tem et ordinem magis divina est. Nam quodammodo sunt tribu-
 tia ex se et aliunde non suscipiuntur. sic cor quod ni-
 hil ab alijs suscipit secundum Aristotelem. Et tamen alijs vi-
 ta et motu distribuit et diffundit. Et sunt quidam
 qui sunt distributiva et suscipiuntur sic epa et cere-
 brum suscipiunt vigorem a corde et sunt principia vir-
 tutum quod alijs admittunt membra. Sunt etiam me-
 bra nec distributiva nec suscipiuntur sed sunt in-
 nixa propria virtute secundum opinionem medicorum sicut
 sunt membra sensibilia. Et sunt membra suscipiuntur et
 non tribuuntur. sic sunt membra instrumentalia quod
 recipiunt a cerebro virtutem sensitivam vel motivam
 et quibus utriusque. sed suscepta virtute ad alia me-
 bra quantum est de se veluti non diffundunt. quod oculi
 non potest visum virtute quam recipit a cerebro da-
 re pedibus vel manibus vel alicui membro. nec au-
 ris audientiam. et sic de alijs. Et tamen ista membra
 corpori maxime sunt necessaria. quod per officia sibi
 appropriata sunt omnium aliorum membrorum corporis re-
 guntur nisi forsitan in suis actionibus fuerint casu
 aliquo impedita. sic quoniam lesa sunt vel corrupta. Hoc
 autem proprium habent omnia officialia membra. ut per princi-
 palibus membris periculo se exponant. ut est vide-
 re quod manus per defensionem capitis vel cordis sine omni
 deliberatione nascitur se opponit. Item membrum
 bonum sanum etiam membro infirmo subvenit. et
 materiam morbi ad se attrahendo purgare vel
 alleviare membrum morbidum consuevit. unde me-
 brium sanum per non sano sepius lesum fuit. membrum
 hoc si putridum fuerit aut mortuum sibi et toti
 corpori est nocivum. Et ideo non restat nisi ut

abscedat. ne corrumpat aut destruat totum
corp⁹. Et hec de membris in generali nunc
sufficiant.

De p^{er}petatib⁹ capitis. Ca. II

I Alter mēbra p^{ri}ncipalia hoīs. p^{ri}mo a
p^{er}petatib⁹ capitis inchoandū ē. Est at
caput p^{ri}ma p^{ar}tē p^{ri}ncipalē int^{er} oīa mē
bra corp^{is} exteriora. q^{ui} ad s^{it}ū z effectū obti
nēs p^{ri}ncipatū. Est at caput a capiēdo dictū
vt dī. J^{er}o. li. xj. c. ij. eo q^{od} oēs sensus et nerui
inde initū habeāt z capiāt. atq^{ue} ex eo q^{od} oīs
vigēdi cā z sentiendi rō oriāt. In capite em̄
oēs sensus apparēt. vñ z ip^sū aīe q^{ui} p^{er}salit cor
pori q^{ui} dāmodo p^{er}sonā gerit. J^{er}o. Est igit^{ur} ca
put sedes sensuū p^{ri}ncipiū z origo oīm sēsuū
organicoz. aīalis p^{er}tut^{is} p^{ri}uū domiciliū. dis
fūdēns z trāsmittēs ad oīa mēbra inferiora
sensū z motū. hñs septē forāmia q^{ui} sūt sēsuū
instrumēta. z hñm aliq^{ui}s septē planetaz orbi
bus correspondēt. Caput itaq^{ue} dignū z no
bili⁹ est oīb⁹ mēbr⁹. q^{ui} regnū z gubnaculum
tot⁹ corp^{is}. ei influēs p^{er}fectōz p^{er}tut^{is} ad suas
pagēdas sensibiles actōes. Et iō a nāsa ca
put sūtū h^{ic} i corp^{is} sūmo vt regat ordinet et
disponat oīa q^{ui} sūt nāse ordinē sūt sub ipso.
Sic em̄ dī. Naly. sup^{er} tegū. Gal. Dispositō
capitis tot⁹ scilicet ex trib⁹. s. ex q^{ui}ntitate ei⁹ z figu
ra z q^{ui} est ex ipso z ex capillis. Hāz caput d^{icit}
esse mediū z mediocre int^{er} magnū et parū.
et ad alia mēbra i q^{ui}ntitate p^{ro}portionatū. Ca
put ei si fuerit nimis p^{ro}uū est illandabile.
Signat em̄ defectū materie z debilitatē p^{er}
tut^{is} informatiue. pariliē si fuerit nimis ma
gnū nō erit laudabile. Nam ex defectu p^{er}u
tis opatiue z sup^{er}fluitate materie h^{ic} p^{re}cedit vt
dī. Naly. J^{er}o figura capitis ē rotūda. z h^{ic} p^{er}
passibilitatē z lesiōis amonitōz z p^{er} recepti
onē medulle cerebri ampliorē. Est tū caput
oblōgū z circa tympora aliq^{ui}ntulū planum.
Hā p^{er}fectio boni capitis ē q^{ui} i rotūditate di
sponit ad silitudinē globi terreī int^{er} man⁹ vt
ligna duo p^{ro}p^{ri}i. Tal^{is} em̄ glob⁹ ē rotūd⁹ z tū
aliq^{ui}ntulū in vtroq^{ue} latē erit plan⁹. In p^{ar}te ei
anteriori aliq^{ui}ntulū est acutū z eleuatū. et h^{ic}
ad retinendū vētriculū cerebri in p^{ro}ra ca
pit^{is} ex q^{ui} p^{re}cedūt nerui q^{ui} nōq^{ue} sensus faciētes
Sili mō p^{ar}z acut⁹ a p^{ar}te posteriori p^{er} rece
ptōz vētriculū in p^{ro}p^{ri}i ex q^{ui} p^{re}cedūt medulle
spōdiles z nerui motum faciētes volūtariū
J^{er}o signū bonitat^{is} capitis ē q^{ui} p^{er}fecte disposi
tōis sūt illa q^{ui} ex ipso sūt z sibi imēdiat⁹ p^{ri}uū
gū. vt si collū fuerit forte z mediocrit⁹ gros

sū z oēs nerui fortes et magni fuerit et boni
mor⁹. Sili ex capill⁹ de capite p^{re}cedētib⁹ no
scit⁹ caput. Hā s^{it}ū eoz q^{ui}litatē z q^{ui}ntitatē ve
locitatē siue tarditatē crescēdi de cōplexiōe
capitis z iteriori ei⁹ dispositōne indicat. Nam
si capilli mlti z crisp⁹ cito nascētes p^{er} p^{ar}tiū
calorē signāt capitis z hñozē. Et ecōuerso sic
dicet⁹ infer⁹ de capill⁹. Capilli em̄ bñ dispo
siti q^{ui} dū adherēt capiti ip^sū custodiūt deco
rāt z defendūt. ablati s^{it}ū z a capite oīno p^{re}
cisi ip^sū turpe reddūt. vt p^{er} i alopīcia z i de
caluari⁹. J^{er}o caput ex mlt⁹ ossib⁹ p^{ro}stituit et h^{ic}
p^{er} cerebri defectōz. Hā suba cerebri tenera
est z mollis. Et iō de facili ledere⁹ nisi p^{er} int^{er}
positōz cranei z alioz ossiū a lesiōe extrinseca
tueret. J^{er}o caput aliq^{ui}d h^{ic} de carnositate. et
h^{ic} fuit necesse ad t^{em}pamētū ossiū z neruoz ne
forte frigiditate nimia ossiū teneritudo cere
bri occasional⁹ ledere⁹. Caput tū i sua cōpo
sitiōe p^{ar}z h^{ic} carnositatē z p^{ro}guedis respectu
alioz mēbroz. et h^{ic} p^{er} sensus viuacitatez et
iuuamentū intellect⁹. Arist. li. xj. J^{er}o cap
put q^{ui}uis i p^{ar}tiū suaz p^{ro}positiōe multaz vi
deat hñe duriciē z potissime in ossib⁹ multū
tū inter⁹ h^{ic} de mollicie z medulla. q^{ui} molli
cie ip^sū cerebri int^{er} ossa capitis inclusi tota cor
poris machina irrigat. J^{er}o caput ex sua cō
positiōe p^{ri}ma mltū ē neruosū. z h^{ic} fuit necesse
p^{er} ossiū dissimiliū p^{ro}uētiōez z etiā p^{er} sēsus
z volūtariū mor⁹ opatōz. Nam p^{er} neruū me
diū. aīa motū z sensū i corp^{is} opat⁹ z sine ner
uo descendente a capite. mēbr⁹ mēbro nllā
ten⁹ copulat. imo si impediāt p^{er} effluēs a
capite p^{er} neruoz viciū z corruptelā. tot⁹ cor
poris dissoluit vnitas z cōpago. J^{er}o caput
tot⁹ corp^{is} ē camin⁹ siue tectū siue cooper
culū. z iō mltaz sumositatū ascendentiū de
toto corp^{is} est in se receptiuū. fecit itaq^{ue} nāsa
totā subaz capitis porosā occulte z maifeste
Occulte vt p^{er} occultos poros occulte sumo
sitatū sup^{er}fluitates euacuarent. Manifeste
vt p^{er} emūctoria z forāmia maifesta grossio
ra ne caput ledere⁹ purgarēt. J^{er}o aliq^{ui}s sūt
capitis p^{er}petates q^{ui}ndaz defectū nāse rep^{re}ntā
tes sic p^{er} in capitib⁹ mōstruos⁹. Dic⁹ ei⁹ Arist.
li. xj. q^{ui} aliqu^{ui} p^{ro}tingit vnū esse cor i aīali. et tū
apparent duo esse capita. vel p^{er} a membra. et
etiā ecōuerso aliqu^{ui} vident⁹ duo esse corda et
alia membra z tū nō est vnū caput. s^{ed} h^{ic} totū
est monstruosū. et h^{ic} nō accidit nisi ex errore
nāse vt ex sup^{er}flua materia vt ex p^{er}tute defec
tiua. sic dī. Arist. li. xvj. vbi dic⁹ cā mōstruo

stat talis nō est nisi i materia. Et seq̃. Tal
monstruositas inuenit̃ in aialibz generantibz
m̃ltos filios. s; i m̃lieribz raro. nisi i m̃lieribz
egypti q̃ m̃ltos pariūt filios pl̃ q̃ i alijs re/
gionibz ṽl q̃ aliaz r̃gionū mulieres nisi vbi
alie mulieres mulieribz egyptiac̃ sūt filies.
Itē caput cū sit radix tot̃ corp̃is et oīm cor
poraliū fructū p̃mū et p̃ncipale fundamētū.
ip̃o bñ dispositoz ordinato oīa q̃ sibi subsūt
i meliori p̃sistētia disponūt. et ip̃o versatice
corruptoz corruptōis sint homata patiente
oīa inferiora corp̃is mēbra nēcario patiūt.
Patit̃ aut̃ caput aliqñ et cā intrinseca sicut
ex illis passionibz q̃ nascunt̃ ex ip̃o cerebro et
ad̃iēt̃ et ṽl p̃ i cephalic̃. frenetic̃. epilep
ticis. et h̃mōi. Aliqñ p̃o patit̃ a cā extrinseca
sic ex aeris frigidi et calidi sine als d̃istēpati
imutatioe. sine q̃licūq; alia rōne. Item qñq;
ex alioz mēbroz colligātia et associatōne. vt
patet Nam ex stomacho hūoribz corruptis
repleto fumositates resolute rōne vicinitat̃
cerebz petūt. et p̃cauitates si q̃s inueniūt va
cuas replentes pelliculas cerebz comp̃mūt
et distendūt Et sic p̃ugendo. cerebz pellicul̃
dolorē inferūt et includūt. Itē idem accidit
ex nimia inanitione et abstinentia vt p̃z in ni
mis abstinentibz et vigilantibz. qz vt di. Gal.
longa vigilia generat dolorē capitis. Itē idē
p̃z ex nimia repletōe. sic accidit ebriosis qui
ex vino et sup̃fluo fumo a vino resoluta cere
bz petente et p̃ugēte maximas experiūt ca/
pitis passiones. Dicit etiā Constan. q̃ om/
nis dolor capitis ex stomacho alieuiat̃ qñ sto
mach̃ exinanit̃. augmētāt aut̃ qñ stomach̃
replet̃ cibis in malas q̃litates imutāt. Itē
sicut dicit Arist. li. xij. Natura ordinauit in
capite sensus et instrumenta sensuū p̃m eoz
dignitatē et p̃m aialis necessitatē. Et iō po
suit oculos in anteriori parte capitis et su
periori. qm̃ aial d̃z videre qd̃ est anter̃. q̃a
sēsus visus subtilior est et nobilior Organa
aut̃ audit̃ posuit natura in medio capitis ro
rundi qm̃ audit̃ non audit̃ directe s; circū
quaq;. Sensus p̃o olfactus posuit natura
post oculos quasi mediū inter visum et gu
stum. nam ille sensus visu est grossior. gustu
p̃o subtilior. vltimo ponit̃ lingua que est in
strumentum gustus et tactus quoz opera
tio est circa substantiā magis grossam. Uñ
sensibz sic ordinatis caput est p̃fectū et totū
corp̃is perfectio et ornamentū. Et sicut dicit
Arist. ibidem. Non fuerunt ita bene posita

instrumenta sensuū in capitibz quadrupes
dum et brutoz. qm̃ auricule taliū aialū sūt
in parte supiori capitis et apparent ita q̃ ta
le aial nō est rectū neq; eleuati corp̃is: s; ad
terram declinatū. Deulat etiā qñq; natura
et errat in quibz dā monstruosis hominibz
Qui dicunt̃ etiā h̃e videlicet totum corp̃
hominis p̃ter caput. Nam beluinā habent
faciem siue caninā vt narrat Solin. Si
militer errat natura in q̃busdā aialibz mon
struosis sic p̃z in lamia q̃ p̃m glosā sup̃ treñ.
Caput virginē habet corp̃ beluinum. Et
qñ lamie volunt aliquem hoiez compre
hendere p̃mo muliebri facie ei blandiuntur
et secuz coire cōpellūt ṽlq; ad defectū. et qñ
vlteri⁹ eaz libidini nō p̃r satisfaccere ip̃m di
lantant. et tūc eū morsibz interficiunt et mā
ducant.

De cerebro Capm. III

Cerebz vt dicit Constan. in p̃antegū.
li. ij. c. xj. Est corp̃ album et sine san
guine de spiritu et medulla habens
multum. In cellulis tribz est distinctū. Ner
uoz totius corporis est p̃ncipiū. Infra du
as pelliculas scz piam matrem et duram est
contentum. In summitate capitis tanq; ex
cellentiori loco corporis collocatū. fuit aut̃
cerebz naturaliter album vt similitudinē
num cuiuslibet corp̃is esset facile suscepti
uum. Habuit multum de spū ut multus in
eo esset motus. Habuit etiam multū de me
dulla vt caloris acumen generatū ex motu
temperaret. Parum vero habuit de sāguie
ne eius colore inficere. et sic om̃e apprehen
sum rubeum esse videretur Ideo etiam fuit
sine sanguine humidū vt cito in naturā sen
tiendi mutaret. vt dicit Constan. Ex tribus
autem cellulis est distinctum. quia cerebz
tres habet p̃cauitates que ventriculi a phi
sici nuncupant̃. In anteriori cellula siue
ventriculo format̃ imaginatio. in media ra
tio. in posteriori memoria et recordatio Log
nomina autem pars anterior proza. poste
rior pars puppis vocitat̃. Puppis minor est
quia pauci nerui ab eo p̃cedunt. Et est pup
pis dura vt nerui motui motum facili⁹ pa
tiant̃. Frigida etiam est et sicca vt in ea me
lius fieret retentio. p̃az habuit de spū vt sic
ret quietis generatio. p̃az habuit d̃ medul
la. respectu anterioris vt esset mediocrit̃ du
ra. et sic forme imp̃ssio diuini⁹ in ea teneretur
Proza p̃o. s. pars anterior est maior calidi⁹

or et liquidior. Maior ut nervi sensibiles ab eo pcedant. Volles ut sensibiles nervi ad susceptōem sensus facilius disponāt. Calidior ut ad susceptōem forme imaginative aptior redderet. Liquidior et humidior parum ut nervi sensibiles facilius moveret. Cellula vero inter proram et puppim media. calida est et humida. pl^{us} ceteris hñs de spiritu et medulla. de spū pl^{us} ut pfectior fieret in ea p rōez discretio sic in alijs mēbris fit per digestionē puri ab impuro sepatio. Multum habuit de spū ut mult^{us} fieret mot^{us} et multum de medulla ut iparet mot^{us} anime ut sic melius discerneret pcepta. In istis trib^{us} cellulis sunt tres opatōes pncipales. qz in pma forma a sensib^{us} apprehensa in fantasia siue imaginatōe recolligit. Deinde ad mediā trāsmittit. tandē post iudiciū rōnis ad ventriculū puppis trāsmittit et memorie cōmenda^t. fuit aut^{em} cerebr^{um} rotundū ut capaci^{us} sit spiritū et ne facili^{us} patiat^{ur}. Ad defensionē aut^{em} cerebr^{um} fuerūt necessarij duo pan^{es} qui vocant^{ur} matres cerebr^{um}. vn^{us} est grossus. s. dura mater. Hic craneo supponit. sed i medio cerebro ingrossat. et ad maiore^m fortitudine^m solidat. non tñ immediate cū craneo pūgit. Immo poti^{us} suspendit. et huc atqz illuc circa cerebr^{um} subam dilatat. Nec dura mater fuit necessaria ut pia matrem q̄ ea tenerior ē a duricia cranei defensaret. et venas et arterias cerebr^{um} colligaret. et etiam si qua essent ibi spacia vacua illa impleret. Secū^{dus} pan^{is} nculus d^{icitur} pia mater. q̄ dure matri supponit q̄ mollior est dura matre. vñ subam cerebr^{um} circūvoluit et p dictas cellas ab inuicē se parat et discernit. nec supfluit pia mater. q̄a cerebr^{um} interi^{us} venas recolligit. etiā cerebrū ne sua liq^uiditate defluat coadunando custodit. cerebr^{um} etiā cooperiēs et amplectēs ipm a dura matre defendit. Insup pervenas q̄s hz cerebr^{um} nutrit et p arterias q̄s p^{er}inet spū ei transfundit. Cerebr^{um} etiam ē mēbr^{um} mo uens et regens omnia membra corpis inferi^{or} ora singulis sensum largiens atqz motum. q̄ impedito omnia in corpe impediunt. et bene se habente omnia q̄ sunt in corpe meli^{us} disponunt. Habet aut^{em} cerebr^{um} h^{ab} propriū q̄ sentit et sequit^{ur} motum lune. qua crescente medulla cerebr^{um} crescit. et decrescente diminuitur in suba et virtute. Nam tunc seipsum cōtra hit et animalī spiritui ita libere non obedit. et h^{oc} patet in lunaticis et in epaticis q̄ in no-

uillunio et plenilunio potissime molestāt^{ur}. et h^{oc} idem est qd dicit Arist^{oteles}. li. xij. de signis vicz bonis et malis cerebr^{um}. Cerebr^{um} inquit qñ nimis exiccat^{ur} vel humectat^{ur} nō faciet suum opus. sed infrigidat cor^{pus} et silr etiam liquefacit ipm spū. Et etiam ideo accidunt infirmitates et amissio intellect^{us} et tādē mors. Item animalia nimis magnū cerebr^{um} habentia sunt multi somni. et h^{oc} forsan accidit ppter humiditatem multam que inde resoluta in fumum opilantem meat^{us} cerebr^{um} inducit somnū. Item Arist^{oteles}. ibidem. Cerebr^{um} non habet in se sensum tactus sicut nec sanguis nec alie supfluitates animales et nō est in corporib^{us} omniū animalī nisi ad salutandam naturam. et qd mirum est cerebr^{um} omnibus corporis partib^{us} sensum tribuit et tñ de se et in se nihil sentit. Item ibidem. sentit idem. omne animal habens sanguine^m habet cerebrum vel aliud membr^{um} conveniens loco eius sicut animal multipes. et sibi simile. et q̄uis sit in omni animali sanguine^m habente nihil tamen sanguinis continet in substantia medulle sue sicut dicit Arist^{oteles}. li. iij. Item Arist^{oteles}. li. xvi. Cerebrum est frigidū substantialiter et humidū et ideo fonti caloris aialis scz cordi est oppositū. ut. s. humectetur et temperetur supfluitas caloris et siccitatis arteriaz ex quib^{us} rethe cerebr^{um} est contextum. Nam ex corde procedunt arterie sicut dicit Gal^{enus}. ex quibus componitur rethe mirabile. in quo quasi inuoluit^{ur} cerebrum. et in illo rethe digeritur spū animalis. et per ipsum spū fit penetratio p^{er}utū cerebr^{um} ad alia mēbra. Et ideo ut dicit Arist^{oteles}. ibidem. Cerebr^{um} est p^{ri}mū membrū in creatiōe animalis post creationem cordis. Gal^{enus}. tamen dicit q̄ cerebr^{um} bene complexionatū debet ēē i quatuor qualitatib^{us} temperatū. sed sicut ibi dicit Gal^{enus}. Complexio cerebr^{um} naturalis magis esse debet frigida et humida q̄ sit calida siue sicca qd fuit necesse ad infrigidatōz p^{re}dicti rethe et ad mitigatōez caloris accidē talis cerebr^{um} q̄ accidit ex assiduitate sui motus. Item Arist^{oteles}. li. xv. Homo inter omnia animalia sue q̄ntitat^{is} maximū hz cerebr^{um} q̄a cor maximū est caloris. vñ ppter caloris dominū et bonitatē complexionis est hō boni intellect^{us} et intelligentior cūctis aialib^{us} et nō pñt infantes longo tpe portare caput rectū ppter magnitudinē et ponderositatēz donec a calore cordis medianrib^{us} arterijs a suo p^{ro}-

de re alleuief. bona. & cerebri dispositio sic
et mala p suas cognoscit actiones. Nam si
fuerit suba cerebri moll' clara ac puia de fa
cili recipit formaz imp'ssiones & sigillatōes
Un' p'p' velocitatē sigillatōis formaz reruz
est hūis cām bone et velocis disciplie. qū &
ecōuerso est nō moll' vel turbida hūis causā
duri? & tardi? recipit imp'ssionē vel imp'ssio
nes. Sed tū cum recepte fuerint receptas
diu seruat qd est signum siccitatis sic fluri
bilitas & labilitas signū ē humiditatis. vt di
cit Haly. et sic de alijs qualitatibz intelligē
dū est. vbi grā. Si qd fuerit sollicit? & suetu
dinaliter mobilis instabilis audax iracūd?
calidū cerebri videt talis habere. ecōuerso
se hūis frigiditatē p'tendit. Si & fuerit pi
ger obliuiosus somnolent? humidus nimis
designat. Et etiam ecōuerso si fuerit mul
tum vigil et memoria tenax designat siccus.
Si & excedens fuerit cum caliditate hūi
ditas m'ltē sūt supfluitates & m'ltē accidūt
capiti infirmitates. nocent aut calida et hu
mida et potissime meridional' aer et confert
septētrionalis adest somn? multus tali. nec
potest longo tempore vigilare. et quando dor
mit accidit ei subeth. i. quies falsa. visus ha
bet turbidū et sensus non claros. Si vero
excesserit cū caliditate siccitas peiora acci
dunt sint homata nisi q' tot supfluitates nō
generantur. sensus siquidēz habent tales sa
tis claros et a supfluitatibz mundos. sed p'
vigilant q' alij hoies et sunt animosi vanilo
qui et instabiles et cito accidit talibz calui
cium post adolēscētiā q'uis in eis p'cesserit
multi crines. similiter si excesserit frigiditas
cū siccitate solent tales h'ē claros sensus et
mūdos meat? a supfluis in iuuetute et oīno
sine infirmitate. sed qū p'tenditur etas de le
ui causa debilitant et velociter senect? festi
nat et apparet cito in capite. quia eis adueni
unt cito cani. et si fortior sit siccitas q' frigi
ditas cum canicie efficiunt calui. si & for
tior fuerit frigiditas caluicies non accedet.
qū & excedit frigiditas cū humiditate acci
dit p'funditas somni et sensus eius sūt mali
et supfluitates multe. & si intendatur frigus
aut humiditas patiens incidit in apoplexiā
vel in paralysim vel in mortem. et non acci
dit habenti hanc dispositōem caluiciū vt di
cit Gal. in regni. & in cōmento dicit idē Ha
ly. Et hec de p'prietatibz capitis scz & cerebri
dicta sufficiant

De caluaria. Ca. III

Caluarie est anterior pars cranei ab
ossibus carnis sic dicta ppter capil
loz defectōem. et neutraliter p'p' nū
ciatur. Unde dicit Iul. li. xj. c. j. sic vertex dicit
superior pars capitis exteri? vbi capilli capitis
colligant et in qua cesaricus vertic' vñ & nū
cupatur. sic occipitiū d' pars capitis poste
rior. q. contra capitium. caluaria capill' spo
liatur cito ppter ei? siccitatem. vertex tardi?
sed occiput tardissime siue nūq' ppter hūo
ris supfluitatem. De capillis aut quere infra
eodem.

De oculis. Capiculum. V

Oculi dicit Iulius in li. ij. c. ij. qua
si occulti sunt dicti. quia eos cilioz
regmina occultant. ne q' incidēt in
iurie offensione ledantur. Siue etiam ideo
quia occultū lumen et secretū positum int?
habent. Hi aut inter omēs sensus sunt ani
me magis viciniōres. Nam in oculis omne
iudiciūz mētis est. Un' anime p'turbatio v'
hilaritas in oculis apparet sū amor v' odi
um et cetera passionēs. dicuntur et lumina.
quia lumen exterius accipiunt et acceptūz
cōmunicant et refundunt. Sūt aut oculi i
strumenta visus. vt di. Constan. Et sūt duo
vt si forte vnus pateret ei? defectus p alterū
suppleret. et qm oculus est loco speculator?
ideo locauit natura oculos in eminentiori
loco corporis. Sunt aut oculi decem cau
se ipsius subaz p'ponētes scz septem tunicez
tres hūiores. Inter hūiores & p'm? albugi
neus. scdus cristallin?. tertius vitre?. Sep
tem aut tunice sunt septēz pellicule siue tele
que circūdant illos humores et ab inuicēz
distinguit in q' vel in quoz medio formaf
visus. et sic sunt a natura inuicem ordinate
q' quattuor a parte sunt anteriori. quaz pri
ma d' tela aranea. secunda v'nea. tertia cor
nea. quarta p'ficiua. Tres & sunt a pte in
teriori. s. rethina secūdina et sclerotica. i. du
ra vt post patebit. Inter hec aut omia vnus
solū est visus instrumentū. s. humor cristal
lin? a cristallo sic dicit? q' cristallo in colore
assimilaf. Est igit cristallin? humor fm Lō
stan. albus lucid? clarus in superficie planus
in medio oīm alioz collocatus. & h' idō vt ei
ab alijs omibz equalit' seruiatur. Fuit etiaz
peruius clarus et dyaphanus vt citius in
oppositos colores transferretur & ad omniū
colorū indifferenter similitudinez imitaret.

Fuit etiā rotūda i forma z i suba vt nō facile
 lederet. nec i ei⁹ āgul⁹ supfluū aliqd collige-
 ret vñ casualr pater. Sz ne nimia rotūdita-
 te nimis eēt mobil⁹ habuit aliquā planiciez
 vt ad moderaciā ei⁹ velocitas duceret. nam
 oīs res penit⁹ rotūda elisa in sua lata iſtabil⁹
 est z nō firma vt di. Cōstan. q⁹ at p iſtū hūo-
 rē hēat fieri viſus p3 p h⁹ q⁹ si aliqd int ipm z
 spm viſibile includeret vt hūoz vl⁹ aliſd acci-
 dēs acc⁹ vidēdi auferret cū spūs viſibilis ad
 ipm penetrare ppter obſtaculū n̄ valeret. Qñ
 aut hūoz iſte a pti⁹ cerebri ſupioribz puris
 pūis z dyaphanis. et h⁹ ppe est pupilla ſiue
 medi⁹ oculi pūctus vbi ē ppe vis vidēdi vbi
 nob⁹ ppi⁹ vidētibz relucēt qdā imagies velut
 i ſpeculo apparētes. ſz de h⁹ iſtra dicet. Dic at
 humor in medio alioz duoz collocat. ſ. vi-
 treū z albuginei Vitre⁹ at hūoz a pte interio-
 ri collocat. Albugine⁹ hō a pte ſc3 anteriori
 collocat. Vitre⁹ at hūoz ad modū vitri pur⁹
 est z pſpicu⁹ z arabice dī gelados cui⁹ iuuā
 mē est duplex. pmiū z pncipale est qm ſāgu-
 nē nutritur crystallinū hūozē ſuſcipit et de-
 albat z aprat. z ſic facile puerit in ſubaz cri-
 ſtallini. nō ei fuit pueniēs vt tā puriſſimus
 hūoz ipm ſuſcipet nutritiū. qd qdē fieri
 ſi ſāguis rube⁹ nō digeſt⁹ nō d'albat⁹ nō ſub-
 ſiliat⁹ crystallino hūoz occaſiōe aliq⁹ ſe mi-
 ſcret. aliſd etiā est innamētū. vt phibeat hu-
 morē crystallinū a ptractu z aſperitate tuni-
 caz q⁹ reſpectu ipi⁹ dure ſūt plerūqz atz groſ-
 ſe. ſiſt hō humor albugine⁹ q⁹ alio noie dicit⁹
 euagaydos est a pte anteriori q⁹ etiāz dupl⁹
 iugat crystallinū. nā phibet ei⁹ leſionē z i ſua
 hūiditate ppat crystallini ſiccitatē cū albugi-
 ne⁹ ſit hūoz i ocul⁹ mag⁹ hūid⁹ z crystallinos
 ſit mag⁹ ſicc⁹. ſpiffitudie ſua etiā aliqñtulū
 ſpm viſibile aggregat z pfortat. Iſte tres p-
 tes oculi lz vocent⁹ hūozes nō tñ fm ſitatz
 ſunt hūozes. quia non ſunt liqdi z fluxibiles
 vt hūozes. ſz maiorē longe hnt in ſe hūozis
 dēſitatē. ſūt etiā corpa vegetata z hntia ſtu-
 tes innatas qd alicui hūoz nō puenit. dicit⁹
 tur tñ hūozes ppter maiorē molliciē z pſpicui-
 tatē quā hnt ſup cetera mēbra corpi⁹ z mag⁹
 ſūt obediētia q⁹ alia organa ſenſibili actōni
 q⁹ alia ſpūs z ſtut. Di tres hūozes ne piter
 pmiſceant⁹ tunicis interioribz et exterioribz
 qd innicē ſepant. ordināt⁹ igiſ iſte ſeptē tuni-
 ce in hūc modū. nā iuxta crystallinū hūozes
 a pte iteriori imediate est tūica q⁹ dī rethina.
 q⁹ a venie z arteriis pie matris est orta et cō-

texta in modū rethiſ portās ſecū cibū ad vi-
 treū hūozē z cū ſuis nernis ſenſū ad crīſtal-
 linū trāſmittit. poſt rethinā hō imediate ſe-
 quit⁹ tunica ſecūdina ab ipa pia matre gene-
 rata q⁹ rethinā nutrit z defendit ne rumpat⁹
 caſu aliq⁹ aut ledaſ. tertio ſeq⁹ tunica que dī
 ſclerotica. i. valde dura a dura matre cere-
 bri pcedēs a duricia oſſis oīa alia defendēs
 z est q⁹ ſi ligamētū oculoz. a pte hō āteriori i
 mediate iuxta crīſtallinū hūozē est tela ara-
 nea ſic ppter ſui ſubtilitatē dicta vt eſſz ſpm p-
 nia ex ſubtilioribz pti⁹ rethine tunice gene-
 rata. hec at tunica poſita ē int⁹ crīſtallinū z et
 albugineū humores phibēs eos cōmiſceri.
 Nec tunica. ſ. aranea pūcta cū interiori re-
 thina pmiū facit orbē. Nā he due tunicē in-
 tra ſe claudūt hūozē crīſtallinū. poſt hāc ſe-
 quit⁹ tunica vnea ſic dicta. eo q⁹ vne nigraſ/
 ſimilat⁹ in colore z h⁹ ſano naſe pſilio. nā oīa
 pdicta in ppoſitiōe oculi erāt alba z clara et
 ſpūs viſibilis diſgregatiua. z iō necaria fuit
 tunica vnea vt ſua nigredine lumē in oculo
 aggregaret. Nā nigredo est pgregatiua vi-
 ſus. Nec etiā tunica ad modum ſpongie est
 qdāmodo poroſa z villoſa. nervoz fm Cō-
 ſtan. ptiēs ſila. vt crīſtallinū hūozē a ſup-
 flua hūiditate depuraret z ſpm circūſtātibz
 alijs miſtraret. Nec tunica vnea a pte ante-
 riori cū tūica ſecūdina in pte interiori pū-
 giſ q⁹ pūcta faciūt ſecundū orbē. claudētes
 albugineū hūozē quez illic collocant⁹ naſa
 vt ſpm clarefaceret et crīſtallino hūoz. hu-
 miditatis naſam miſtraret. Poſt hanc imē-
 diate ſequit⁹ tunica que ab effectu dī cornea
 q⁹ cornu lucido ē ſimilima vñ z pūa est. Et
 ſpūs viſibilis rōne ſue trāſparentie z ratōne
 aliqñtule dēſitatis ſue est aggregatiōis vi-
 ſus aliqñtulū ppariua. Rōne etiā ſue fortitu-
 dinis et coadherētie a nocumētis exterioribz
 est interior min⁹ fortitū deſenſina. Et hec tu-
 nica q⁹ dī cornea est interiori ſc3 ſclerotice cō-
 iūcta et aliū facit orbē. Nam he due tunicē
 ſcilz exterior cornea et interior ſclerotica vi-
 treū hūozē orbicularit⁹ i ſe claudūt. vltimo
 at in ſupficie oculi exteri⁹ ponit⁹ pūnetiua q⁹
 a cranio deſcēdēs nō totū regit oculū. ſz cō-
 ſiſtit i angul⁹ oculoz eos ſc3 ligās et retinēs
 vt i debita maneāt fixione

De diſpoſitione oculorum.

Capitulū. VI.

H Oculū aut⁹ ſic diſpoſitū z pfecte or-
 ganizatū deſertur ſpūs viſibilis per

hunc modum. A prope enim. i. ab anteriori parte cerebri exeunt duo nervi scilicet qui dicuntur obtusissimi. qui in suba cristallini humoris se insinuant hi duo nervi scilicet transuersaliter per modum crucis insinuantur in oculis et termino sine puncto tractantur coniunguntur et sic ingeniose fecit natura ut altero clauso et impedito spiritus vitalis ad alterum se transferat et ibi perfectus suam compleat actionem. unde tunc pupilla videndi actu confortatur propter fortitudinem visus coadunatorem. ut patet in sagittariis quando uno oculo clauso directius iaculant et sagittantur Item ideo etiam pariter conuertuntur spiritus vitales ut scilicet ex mutua sustentatione etiam fortiores. Item ideo etiam conueniunt in termino tractantur nervi duo videatur. quod etiam fieret si uterque oculum proprium ydolum diuisum videret. Unde oportet quod virtus visiva continetur ad unum organum in quo sit una virtus fontalis derivata in pupillis sic dicitur autor perspective ut patet in illis qui digitos oculis supponunt. in quibus una depressa pupilla reliqua eleuatur. unde et spiritus visibilis diuiditur. et una res duplex videtur. et hec est causa. quia lumen ab uno oculo tendit sursum. et ab altero recedit retrorsum. unde radius ab utroque oculo exiens. tangens extrema rei medium intercidente aere non penetrat. unde quasi duo videt corpora cum tamen non sit nisi unum. Non enim omnis strabo videt sic quibus sint oculi inequales. quia radius pyramidalis recta linea egreditur ad superficiem rei visae sic superius dictum est de sensu visus li. iiij. Oculi igitur bene dispositi considerant quantum ad perfectam partem suam compositorem. ut patet superius. Item quantum ad situationem. locum enim sibi vendicat superiores propter suam subtilitatem dignitatem et maximam quam habet cum aia vicinitatem ut dicitur Philo. et Arist. Item quantum ad quantitatem debitam proportionem. non enim debet esse nimis prominens et erectus. quia signat perturbationem discretiois. nec nimis profundus. quia signat defectum nature et fortitudinis. Mediocritas igitur est laudabilis. Dicit tamen Arist. in li. xix. Profundus visus videt a remotis. Nam motus antequam exeat de organo visus non diuiditur neque consumitur. sed directe vadit radius visibilis ad res visas sic superius patet de visu. Item consideratur quod ad motum diuersificationem. Nam in motu debet esse mediocritas. quia si fuerit oculi nimis mobilis signat excessum caloris et pronosticat mentis instabilitatem et affectionum mutabilitatem. Nimis vero tardus motus. Sicut etiam signat dispositionem. scilicet excessum frigiditatis et principium affectus et voluntatis. Mediocritas igitur motus

laudabilis est. quia signat facilem mentis apprehensionem et in apprehensione debitam fixationem. Unde dicit Arist. li. xij. Clausura oculi debet esse mediocriter festina. quia si fuerit multum apertiois et paucis clausure inuerecundia denotatur et stulticia. sic dicitur li. i. Si vero fuerit nimis tarda apertio designat defectum fortitudinis et proportionem materie in nervis. que actioni spiritus non obedit ut patet in litargicis. Item consideratur oculi propter quod ad sue actionis perfectionem. scilicet si fortis est apprehensionis et de facili sine reuerberatione iudicat de obiectis bonam dispositionem significat. ut patet in oculis aquilinis qui solem in sua rota apprehendunt. Actio autem oculi consideratur secundum acutum et obtusum. Nam cum visus subtilis fuerit et multum remotus et propinqua apprehendit. quia multum videt remota. quia vero subtilis est discernit ipsa visa. Oculi enim parui visus sic dicit Arist. li. xix. non bene videbit a remotis. spiritus vero grossus et multum remotus videt quia multus. sed non perfecte quia grossus. paucus vero subtilis videt prope et perfecte sed non videt a longe propter spiritus visibilis paucitatem. quia cum videt perfecte videt propter eius subtilitatem. Paucus vero et grossus non videt longe. et habet propter sui paucitatem. neque etiam videt perfecte propter sui grossitudinem. Secundum vero quod quis habet spiritum visibilem magis grossum et turbidum. tanto difficilius est et debiliorem habet actum videndi. Item consideratur oculus secundum coloris variationem quia secundum Arist. li. xix. Oculi in principio generationis habent viridem colorem. deinde mutantur in nigredinem vel glaucitatem vel quemcumque medium colorem eis condecens. Nam si fuerit humor multus et spiritus visibilis paucus in aliquo accidente perturbatus. color niger in eo forisficatur. si vero fuerit humor paucus et spiritus visibilis debilis erit color glaucus. Nam sicut dicit Arist. Glaucitas quidem oculorum motus debilitatis est. Si autem fuerit humor mediocritas et spiritus fuerit temperatus ex causis conuenientibus ad albedinem et nigredinem color erit varius. Oculi igitur si fuerint nigri de die erunt visus acuti propter luminis et humoris in organo visus aggregationem. de nocte vero erunt obtusi. quia lumen noctis est debile et humor nocturnus naturaliter est grauioris motus. ut dicit Arist. Oculi vero glauci contra de die debiles est. de nocte vero fortes. quia cum materia glaucitatis ex se sit lucida ad iuncta luci diurne multum disgregat. et ideo in actu videndi manente luce spiritus visibilis

debilitat de nocte & spū visibili i oculo co/
adunato. claritate intra hūore paucū ptenia
nōdū recedēte pmanet i oculo potētia vidē/
di & int̄ obscura aliqūt indicādi vt pz i murī
legi. Itē p̄siderat p̄ p̄tū circūstātiū disposi/
tione sic ex cilijs & sup̄cilijs. qz si fuerit cilia
coop̄toria int̄ carnosā & hūore sup̄fluo r̄ple
ta visū impediūt. qz hūmōi cilia aerē grossū
p̄p̄uitatē sui mor̄ nō incidunt. d̄r etia3 li. j.
Si lacrimale qd̄ seq̄r ad angulū oculi fue/
rit m̄lre carnositatē sic accidit oculis m̄lū
siḡ astutia & formatio mala Alias p̄p̄erates
oculi q̄re sup̄ i tractatu de sensu visu. Et h̄ d̄
oculi p̄positōe & effectu dicta sufficiant.

De pupilla Capm. VII

Pupilla s̄m Jsi. li. xij. c. ij. est medius
p̄t̄ oculi vbi est vis vidēdi in q̄ qz
p̄ue imagies vident̄ pupilla appellat̄. p̄uuli
em̄ pupilli appellat̄. Vocat̄ aut̄ pupilla eo q̄
pura sit & ipolluta vt puella. dicūt at̄ phisici
eas dē pupillas q̄s vident̄ in oculis p̄ tridū
morituros nō h̄re q̄b̄ nō visis certa despe/
ratio est. V3 at̄ circa se q̄ndā circulū q̄ coro/
na d̄r. q̄ discernente p̄ nigredinē albe partes
oculi. a pupilla sepan̄. Nec corona rotūdi/
tate sui ornat̄ ambitū pupille & in ip̄a p̄sistit
maxia oculi pulcritudo. Duculqz Jsi. Sic
at̄ di. Naly. pupilla est in q̄ formāt imagies
eoz q̄ vident̄ in oculo. Dia at̄ q̄ sūt in oculo
ex tunicis & hūoribz aut sūt inuātia pupillaz
aut ei fūiētia. & iō sedet i medio oīm vt regia
Parua siq̄dez est pupilla in q̄ntitate. maxia
m̄ est int̄ oīa mēbra in stute & iō maxia. sic
et mīma p̄phēdit inter̄ a spū de cerebro ve/
niēte. ext̄r̄ p̄o a lumine immutat̄. Un̄ me/
diante luce rei obiecte spēm in se recipit & re/
ceptam aīe iudicio trāsmittit. Hā a singulis
p̄tibz rei vise p̄fluūt lineę q̄ faciūt piramidē.
cuius conus est in pupilla et basis in re visa
sicut sup̄ de visu est ostensuz. quere ibi. Nec
pupilla oīm colorū & figuraz rerū sup̄ficiem
exp̄mētū est distinctiua & dijudicatiua. In
medijs coloribz & figuris siue formis delec/
tat̄. Corrupit̄ aut̄ in extremis aut saltē p̄/
pter disconuenientiā p̄ristat̄ vt dicit phis
Item oīa q̄ extra ip̄am sibi sūt obiecta videt
& dijudicat. seip̄az at̄ nūq̄ videt p̄ lineas re/
ctas sup̄ quas venit spēs rei vise ad visū S3
qū se videt. h̄ accidit p̄ radioz reflexionē sc3
qū p̄mo multiplicat̄ spēs rei a se vise ad spe/
culum et a speculo fit reflexio ad visū sicut
dicit̄ auroz perspective. Et ideo forsan spūs

visibilis in aspectu speculi delectat̄. qz p̄ra/
dioz reflexionē quasi in se reuersus fortifi/
catur et q̄dāmodo roborat̄. Itē pupilla om/
nia sub angulo comp̄bendit. qz siue radij a
pupilla exeant ad rem visam siue a re visa ad
pupillā redeant sp̄ in pupille medio siue cē/
tro tanq̄ in cono angulariter vniunt̄. Nam
angulus duaz lineaz alteri est p̄tact̄. et iō
qz om̄es linee p̄ quas format̄ visus vniunt̄
et quasi angulant̄ in pupille cono. et iō bñ
et p̄p̄ie d̄r a pho q̄ ocul̄ om̄ia videt sub an/
gulo. Item inter om̄es partes corp̄is ē ma/
xime sensibilis et p̄pter nobilitatē sue cōplexi/
onis maxime est passibilis. Et ideo citissime
leditur. sed difficilime reparat̄ Et iō dedit
ei natura defendēdi tunicas & coop̄torias
vt sic resistat facili⁹ causis inter̄ vel ext̄rius
inferentibz lesionem. De his aut̄ oculi et pu/
pille passionibz quere infra in tractatu spe/
ciali. li. vi.

De cilijs Ca. VIII

Cilia sunt oculoꝝ tegmina a celan/
do sic dicta eo q̄ oculos tegant & ce/
lent tuta custodia vt dicit Jsid̄o. li. ij. cap. ij.
Sūt aut̄ cilia in substantia nervosa & tenuia
p̄pter facilitatē motus quia suo motu conti/
nuo aerē intercident̄ et sic a lesione aeris ex/
ter̄ custodiūt oculos et d̄fendūt. Nec cilia
palpebre dicunt̄. qz palpitādo sp̄ mouēt̄.
assidue em̄ ad inuicē p̄currūt vt assiduo mo/
tu reficiant obtutū. vt dicit̄ Constan. et
Jsi. sunt minute palpebre villis pilozum vt
apertis oculis si qd̄ inciderit vel etia3 occur/
rerit repellat̄ et inuolutis ip̄is securi⁹ & q̄ri/
us dormiat̄. Item vt aerē mediocriter int̄/
cidendo mitificent & sic visū serenū custodi/
ant & p̄seruent. Duculqz Jsi. c. ij. sup̄ dicto.
s̄m Constan. at̄ palpebre h̄nt pilos nō om̄/
nē nō rectos s3 in extremitatibz mediocriter
rederos et h̄ adinuenit natura vt abilius se/
claudant et forti⁹ si qd̄ impedimentū occur/
reret ei efficacius obuiarent. Item hec cilia
in crescendo determinatā h̄nt q̄ntitatē a na/
tura. et ideo eoz pili nō se extendūt nec cre/
scunt vt capilli s3 determinatā p̄portōez h̄nt
Et iō s̄m Constan. palpebre nō sūt molles
nec porose. s3 poti⁹ dure vt pili crescētes sūt
duri & reflexi. et non nimis in crescēdo se ex/
tendant sicut herba crescens in terra dura
modica fit et erecta & non illa q̄ in terra mol/
li. Has palpebras et cilia fecit natura vt eēnt
corp̄ori ornamenta et oculis iuuentia.

Uñ dicit Arist. li. iiij. q. omne animal generas
solū h3 pilos i palpebris. et omne aial qdru/
pes claudit oculū p palpebrā supiorē. Quis
at h3 loco palpebre qddam coopertoriū ad
custodiam sensus visus. et claudit oculū p
telam quandam appropatam extremitatib3
oculorū et q3 natura oculi est aquea z hūmī
da iō indiget tali custodia. Item oīs auis
claudit oculū palpebra inferiori. Item om
ne animal carens palpebr3 est debilis visus
vt pat3 in piscibus. leporib3. z hūmōi. vt dicit
Arist. li. iij. zc.

De superciliorū proprietatib3. Ca. IX.

Supercilia sūt dicta eo q3 cilij sunt
sup̄ posita. q̄ ideo pilorū multitudie
sunt vestita vt sint oculis inuamēta
ad depellendū hūorem vel sudorem de capi
te influentem. Intercilium hō est illud me
diū spaciū qd est inter sup̄cilia sine pilis. vt
di. Iñ d. li. xj. Sūt aut̄ sup̄cilia ciliorū inua
menta fm̄ Constan. ne qd nocuum extrin
secus adueniat phibentia. sūt z honestantia
q3 null3 sine eorū pntia decorat̄. Habent aut̄
sup̄cilia qndā vim latentē passionū aīe indi
caciū fm̄ Arist. q3 cum fuerint sup̄cilia re
cta sic lineae p̄tendūt femineā molliciē vl̄ aīe
leuitatem. Item sup̄cilia demissa z nimis
pressa vl̄ depressa signant inuidiū. sicut dicit
Arist. li. j. Item sup̄cilia eleuata et in pilis
spissa animositatē p̄tendūt. depaupata hō a
pilis z oblonga timiditatem. Item si fuerit
spissa et longi pili visum qdāmodo obum
bratua excessum caloris signant. Itē si fue
rint multe carnis et pauce pilositatis sensū
durum signant et obrusum et frigiditatem in
membris principalibus dominantē. Item
si fuerit pilis spoliata aut̄ interiorē signat
sanguinis corruptiōem vt patet in leprosis.
aut̄ naturalis humoris consumptiōem. vt
in ethicis. et similibus. aut̄ meatuum et via
rum hūorū opilatōem vt pat3 in castratis. Et
dicunt̄ crescere circa senectutem intantum
q3 visum impediūt nisi rescindantur vt dicit
Arist. li. iij. Item dicit idem li. iij. in frequen
tantibus coitum nimis cadūt pili sup̄cilio
rum vl̄ albescūt. qd qdem accidit p̄p̄ hūmī
ditatis p̄suptōem z p̄p̄ defectū p̄tutis et p̄p̄
frigiditatis cerebri augmētatiōem. nā nimia
siccitas caluiciem generat. sup̄abundās hō
frigiditas canticē introducit. sicut supra di
ctum est.

De fronte Capiculum. X.

Frons ab oculorū foraminib3 est ho
minata vt di. Iñ. Nec em̄ qndā ani
mi imaginatiōez. z indicatiū mēt̄ sua
specie exp̄mīt dū leta l̄ tristis ē. Scdm̄ at̄ ve
ritatē eēntiālē frōs ē vt di. Cōstan. os semī
circulare nec mltū durum nec mltū molle.
qd iō fuit necariū vt eēt t̄pamētū ne ledere
vicinitas oculorū. pelle at̄ extriseca tuta ē ad
sui defensionē ad aliorū organorū sensibiliū
p̄tinuatōz z ad toti3 capit3 decoratōz. toti3 ei
aial p̄tuitas potissime in fonte lucet. frōs
em̄ vt di3 p̄h3 sedes est verecūdie et hono
ris. z h3 qdem est p̄p̄ vicinitatē imagiatuē
tut. cui3 p̄tute tristia vl̄ leta decentia vel in
decentia ratiōis iudicio subito deferunt̄ vbi
vtriq3 discernūt. Frons itaq3 oīm neruorū
a cerebro descendentiū ad sensū p̄ficiendū
qdāmodo turris est z defensaculū. infra cu
ius p̄cauitatē descendūt nerui ad oīa instru
menta sensuū inferiorū q̄ mīsterio de oīmib3
obiectis sensuū apud rōis domiciliū sit indi
ciū. Uñ fm̄ Bre. Frons est dignissima p̄
capit3 exterioris vbi imp̄mīt caracter3 signū
sc3 signū iusticie z salutis vt signaculū crucis
qd qndā erat suppliciū mō locū h3 in fronti
bus impatorū. Frons igit̄ bñ disposita oīa
p̄dicta manifestat sed si fuerit a mediocrita
te degenerans alia fm̄ p̄h3 p̄nosticat et fi
gurat. Dicit em̄ Arist. li. j. qñ frons si fuerit
magna signat pōderositatē declinantem ad
stulticiā. z qñ sit inē mediocritatem pua sig
nat bonitatē p̄tutis. S3 qñ nimis eleuat̄ z
qñ in sup̄ficie rotūdat̄ excessus signat colere
et tales sepe dispositi sūt ad colericas passio
nes sic ad frenesim z furozē. frons at̄ respec
tu aliorū mēbroz faciei modice est carnosī
tatis z pinguedinis. cui3 cā est fm̄ Daly. et
Arist. q3 carnositatis et pinguedis sup̄flui
tas impedit intellectū. Et iō nimia carno
sitas in fronte cū qdam relucētia et extēso
ne cutis signū est corruptiōis. vt pat3 i lepro
sis. Item nimia frontis attenuatio z sup̄ficia
lis pellis corrugatio interiorē designat ce
rebrī defectū z hūoris subalis finalem con
sumptiōem. vt pat3 in antiq3 senio vel morbo
longissimo t̄pē inanitis.

De temporibus Ca. XI

Tempus uel tempora dicuntur illa
capitis membra ad dexteram sinī
stramq3 capitis adiacentia que sic
dicunt̄. quia sui mobilitate continua quasi
interuallis tempoz imutant̄. vt di. Iñ. li. ij.

ca. ij. Sunt autem tempora fm Constan. ossa
 verimq; posita. in laterib; oculor; constituta.
 q; qdem aliquantulu sunt mollia z nervosa. et
 h; fuit necessariu ppter sensu z motu oculoru
 pficiendu. Na p tempora ad instrumeta sen-
 suum mediantib; nervis spūs aialis deferē
 et p eadē fm anathomia spūs vitalis p qsdā
 arterias a corde ad cerebz demandat. Un
 ppter nervor; sensibiliu z ppter arteriar; vena-
 riq; pulsantiu in loco timpor; colligantiā.
 tempora sūt passibilia z faciliora ad lesionē.
 vñ aial pculsum in loco timpor; d; facili mo-
 ritur. q; sic di. Arist. li. xix. pculsio q; cadit su-
 per ossa timpor; mortalis est. q; si in eis con-
 tingit vuln' aial pculat. Et h; accidit q; hu-
 mor; q; est in timporib; cito exie ppter tenuitatē
 ossiu. z tempora cito canescūt ppter hūor; pau-
 citatē z siccitatē in eis dñantē z ppter pueritibi-
 litatē ad nafaz frigiditatē. Itē tempora inter-
 ri' villosa sūt aliquantulu. vñ humores a ce-
 rebro venientem recipiūt et somnuz oculos
 inducunt. Et si illi villi fuerint compressi p
 eliquationē contenti humoris oculos lacri-
 mare faciūt

De auribus Caplm. XII

Auris est instrumētū audit'. z ē dicta
 auris a vocib; hauriēdis. aut q; gre-
 ci ipam vocem audensidē vocant. vñ dicunt
 aures q; audes. vox em̄ repulsa p eaz am-
 fract' sonum facit. q; sensum excipiūt audiē-
 di. Summa auris pcula d; pinula. pinum
 em̄ antiq; acutū vocant. bec Jsi. est aut aur'
 pprie qdam suba cartilaginea q; duab; caus'
 fuit necessaria. defendit em̄ ne qd nocivum
 in auditū cadat. sicut oculos d; defendūt cilia.
 pterea auditū adiuvant. Nam vox pculsi ae-
 ris cū venerit ad cartilaginē ibi fortit' co-
 adunat. vñ intrat foramina q; sūt audit' pro-
 pria instrumeta. Sūt aut h; foramina in pe-
 troso osse pstituta. in q; nervi descēdentes
 a cerebro sunt infixi. sensu et motu aurib; de-
 ferentes z immutatōz vocis a foramib; rece-
 ptam iudicio aie deferētes. z sunt h; forami-
 na sic torcular transversa. et h; ne frigid' aer
 nimis cito intret. z interiores pāniclos siue
 nervos ledat. z ne aliqd nocivū incidat qd
 audit' impediāt instrumētū. vt d; i pātegn.
 li. iij. c. xv. patit' auris multipl'r. q; aliquādo
 ex apostemate in aure existente vñ et sanies
 egredit' ab aure. Item ex vermib; foramen
 ab extrinseco intrantib; vel ex putridis hūo-
 rib; intrinsec' nascētib; q; signū ē prurigo

intra auriculas et titillatio et sentit eoz mo-
 tio. Item ex supflua carne atq; sruca paul'
 auricula qñ mali hūores in ea adunantur.
 Item patit' ex mala dispositōe nervi aurem
 ingredientis. sic p; in sonitu et tinnitu z hu-
 iusmodi. q; ptingūt ex ventositatē in pānicu-
 lis cerebri se claudente in pre nervi auricu-
 laris. Item patitur ex grossis humoribus
 illic se mouentib;. z tūc sentit gūitas capiti
 cum sonitu et tinnitu Item deficit auditus
 ex defectu stutis audibilis vel ex ptractiōe
 nervi sensibilis sicut in senib; ptingere con-
 suenit. Item aliquñ fit surditas cū puer pro-
 creat' in vtero qñ nafa negligit instrumētū
 audit' pforare. z h; est ppter sui defectiōem vel
 ppter materiā quā inuenit sibi natura inobe-
 dientē. Item patitur ex acuta egritudine euz
 colerici hūores ad cerebz ascendētes audi-
 tum impediūt. hos adiuvat si p digestiōem
 colera purgeť. vñ d; in amphoz. surdis si
 solutio colerica supnenerit surditatez tollit
 Duculq; Constan. Item di. Arist. li. xij. in-
 strumētū auditus plenum est spū naturali
 q; sicut spūs naturalr facit in venis motuz
 pulsatilem. sic in aure facit ptem auditus
 et ppter h; addiscunt res p sensuz audit'. Et
 d; ibi q; creatio aurū fuit manifesta tela et
 ptingens fuit tenuis z h; ppter subtilitatez au-
 ditus ip'. Debilitatur aut audit' timpori-
 bus humide pplexionis z p;cipue in freqnt
 coeuntib;. z h; ppter p; turbatiōem spirituum
 qui pficiūt auditū. Nam vt dicit idē Aristo.
 frequens nimis coitus corpi et cordi nocet
 Idem dicit Haly. Item fm Arist. li. xij. in
 rōnali aiali aures ponunt' naturalit' in me-
 dio capitis rotūdi q; auris non in vna par-
 te recte. sed pon' vñdūq; vocum z sonor; dif-
 ferentias p;hendit. in animalib; p; qdru-
 pedib; q; caput hñt inclinatu ad terrā z non
 sunt eleuati. corpiis sunt aures in supiori p-
 te capitis. vt pt; in bobus asinis et equis et
 mot' auriculaz hñdī animalū sunt multi
 ppter eleuatiōes sui loci. et q; multū mouent
 in partes diuersas. recipiūt sonuz repulsiō-
 ne multa. Item idem Arist. ibidem nullum
 animal ouans h; auriculas exp'ssas. nibe-
 min' tñ habent talia aialia quasda vias oc-
 cultas. et etiā volatilia carent aurib; exte-
 ribus habent tñ foramen mediū et viā aper-
 tam p quam audit' pfectissime celebrat. Itē
 homo inter omnia aialia h; aures min' mor-
 biles et etiā fm dimensionē litus b; cūiores

sed ad audiendū maxime sūt efficaces. ut dicitur li. j. et est propter bonitatem complexionis. vñ qñ nimis est excessus in auribus hominis in magnitudine alijs signis pcurrentibus signum est stoliditatis et tarditatis intellectus. ut dicit Aristoteles.

De naso Cap. m. XIII

Nasus est instrumentum olfactus secundum Iulianum. a naribus autem dicitur nasus. Nares autem ita sic vocantur quia per eas odorifera et spiritualia quasi odorem et in se feridū et odoriferum discernantur. Unum quod odorifera nobis per eas manant. nares dicuntur sic per Iulianum in se et rudes ac improprie ignari. quod sine nare dicitur. Nasus autem duo habet foramina secundum Constantium. quod per quondam subas cartilaginosa ad invicem sunt distincta. Et horum foraminum unum ad perveniētiā palati redit. alterum superius ad pelliculas cerebri vadit ut aerem attrahat cerebroz deferat ipsas naribus spiritum aialē et ad sensum odoratum perficiendū adducat. primum foramen fuit necessarium ad efficiendas supfluitates a cerebro venientes aliud ad spiritum attrahendū et odoratum perficiendū. Sunt tamen propria instrumenta odoratum due caruncule quod dependent a naribus per modum mamillarum. quod primo aerem attrahunt in se recipiunt. deinde ad interiorē partem cerebri transmittunt. Istis autem carunculis subseruiunt nares exteriores aerem seorsum attrahendo et intra se includendo subtiliādo ut tanto facilius et perfectius imutetur in organis odoratum. nervus enim a cerebro veniens illa duo verba nasi subintrat et eis aialē spiritum administrat ut dicit Constantius. sumus igitur mediante aere per nasum attractus spiritus aialē se associat. quod imutatur illa imutatio in cerebro aie iudicio reputat. Nasus igitur secundum Constantium fuit necessarius ad aerem tempore attrahendū ad cerebrum per sua emūctoria expurgandū. ad calorem innatū in ventriculo cerebri temperandū necnō ad discernendū fumū a quocūque suba resolutū redolentē suavit ac fetentē Et ita secundum Aristotelem li. xij. sensus olfactus est divinus sic sensus auditus. et si ita non esset non faceret operum proportionatū. et sensus olfactus non esset nisi propter attractionem aeris in aialē hūte nasū. Et hoc membrum. scilicet nasus in medio est. scilicet anteriori parte capitis. Et propter hoc posuit natura nasū in medio trium instrumentorum sensibiliū quasi trutinā positā propter motum anhelit alij sensibus necessarium. Recollige igitur brevit ex predictis quod nasus est membrum sive organū officiale aeris attractivū et emissivū in odores discretivū. grossas supfluitatus cerebri purgativū spiritui aiali ministrativū per attractionem aeris pulmonis dilatativū et co-

strictivū. Et ita secundum Constantium nares posite sunt extrinseco et non ex opposito pulmōni. ut si frigidus aer quicquid subeat pulmōnem subito non ledat si quid cum aere sic pulvis vel quicquid aliud intraverit pulmōni obesse non possit. Est etiam nasus ut dicitur Bre. super cantica. faciei maximū ornamentū ita quod eius carētia tota facies relinquitur de honestate. Dicitur autem dispositio nasi esse mediocris. ita quod in longitudine latitudine altitudine modū debitū non excedat. Nam si nares fuerint nimis tenues vel late multum aeris attractionem ferocitate aie pretendunt et mentē indignant. Ex dispositioibus enim membrorum corporis sumuntur pronostica iudicia de affectibus mentis. sic dicitur in principio phisonomie. Nam accidētia mentis sepe imutantur secundum accidētia corporis sic vinū albus ex vitro rubeo quā infunditur. colorē sibi et ruborē. Et ita mediocritas dispositiois mediocritate designat bonitatem sic dicit philosophus in libro suo in principio. Impedit autem nasus in suo effectu sic dicit Galenus super pronostica ibi. Nares acuti oculi parvi et propter vehementiam caloris humiditatem sumuntur vñ et acunt nares et profundat oculi in acutis et est signū mortis et accidit idē naribus sic dicit Galenus. quā calor nasal est debilis quod non potest se expandere ad extrema. et ita propter frigiditatem mortificantem restringunt membra et cor alterant. et accidit acumen narium quod est signū pessimū et mortiferum in patientibus acutis. Item impedit nasus. ut dicit Constantius li. ix. c. xv. aliquā ex mala cerebri dispositione. aliquā ex nervi odorabilis opilatione. aliquā ex humorum fetidorum et corruptorum in carunculis narium repletionē. quicquid ex carnis supflue corrupte in foraminibus nasi generatōe ut patet in poliposis et leprosis. et hoc lesio non solum ledit olfactū. veretiam facit morbos et voces. Aliquā patitur ex nimio fluxu humoris in ventriculo cerebri defluens. et hoc vel ex caloris dissolutione. vel ex frigiditate nimia restrictione. sic patet sepe in catarro. Aliquā ex nimia repletionē et acumine sanguis ora venarum nasi apient. vñ dicitur naribus fluxit sanguis tū fluxus maxie per nares in multis egritudinibus causa est dissolutionis morbi et certū indicium convalescentie et salutis. ut patet in acutis febribus quod per fluxū sanguinis narium sepe terminantur Et iamphorum dicitur. Mulieri deficientibus menstruis sanguinem ex naribus fluere est bonū.

De genis Cap. m. XIII

Ene sunt inferiores oculorum presvii barbe incitant. ut dicitur Iulianus li. xj. ca. ij.

Genos em grece barba dicitur. eadem em partes dicuntur maxille que per diminutionem a male sunt dicte. male autem sic eminentes dicuntur oculi pres ad eorum protectionem supposite. vocate autem sunt male siue quia in rotunditate prominent infra oculos quam greci mala appellant. siue quia sunt super maxillas vnde et a malis diminutive dicuntur maxille sic a palo parillus. ut dicitur. Ipsi. Sunt autem maxille siue genere secundum Constantium. ex nervis et ossibus inter se compositae et hanc ossa craneo cerebri sunt coniuncta. Que ideo de variis et multis frustulis composita sunt. ne alia lederetur si vnum aliquid patitur. Exteri autem sunt calide et carnosae ut frigiditate ossium et cartilaginum aurium et narium pareretur ut organis sensibilibus sibi vndique adiacentibus suo calore fomentum administraret. Et ideo maxille oculi supponuntur ad eorum protectionem. In medio sensum sunt posite propter nutrimenti administrationem. calide sunt et nervosae propter frigiditatem interiorum sensum mitigationem. Calide sunt et rubicunde propter ornatum faciei et vultus compositio. Dantia enim pulchritudo hominis resultat in genis et maxillis. maxillae sicut dicitur. Constantium. maxille potissime hominis ostendunt complexionem. quia si fuerit multum rubicunde mixta cum parata albedine et in suba non nimis crasse sed mediocriter carnosae. calidae et humidae prebentur complexionem et ipsi temperamentum. Si vero fuerit in colore albide sine alio rubedis admixtione et in suba pingues molles et fluide frigiditatis et humiditatis ostendunt excessum. si vero fulce in colore aut citrine. in suba autem tenues et macilente dominium designant siccitatem nimiam et calorem ut patet in colericis. Si vero fuerit quasi livide in colore et in suba a carnibus depauperate excessum signant frigiditatem et siccitatem sicut in melancholicis videri potest. nec solum declarant complexionum diversitatem veretiam animi et affectionum notificant qualitate. Nam secundum animi affectiones. ex subito timore vel gaudio pallescunt vel rubescunt subito. ut dicit Constantium.

De barba Capitulum. XV

Barba ut dicit Constantium. faciei viri est ornamentum. vnde apparet cooperiens maxillas in vna parte est ad ornamentum et alia ad maxillarum adiutorium siue famulatum. Nam sua villositate nervos maxillares tunc a nimia aeris frigiditate. et ideo maxillarum est necessarium tegimentum. Barba vigoris et caloris naturalis est indicium. Et hoc est causa quare vir et non mulier barbescit. quia masculi feminis naturaliter sunt calidiores. et ideo in maribus fumus qui pilorum est materia magis augmetur. quae quia natura non sufficie

bat assumere expulit per duo loca. scilicet per caput et per barbam vnde accidit aliquando in mulieribus calide et humide complexionis quod videtur barbescere. Et contrario fit in masculis frigidis et siccis. quod barbescunt parum. vnde et in eunuchis non crescit barba. quia perdiderunt illa membra calidiora. quae calidi humoris et fumus qui pilorum est materia sunt generatiua. Ex quo patet quod barbe spissitudo caloris et humoris subalacris vigoribus est indicium et differentie sexuum certum exprimentum. Item in pueris non crescit barba quoniam pueri calidi sunt et humidi quia fumosa superfluitas qui pilorum et capillorum est materia. transit in augmentum et nutrimentum puerorum. Ducusque Constantium. secundum hoc Aristoteles. li. xix. pili barbe sunt et capilli in sua dispositione repugnant qualitates vaporis et quod generant. quoniam si fuerit humor calidus fumosus et siccus erunt pili barbescut capilli crispi reflexi et inuoluti. Et hoc accidit quia per duas vias vadunt frigus. quia per tres frigus movetur ad partes inferiores et calor movetur ad partes superiores. et sic inuoluuntur pili et erunt pili crispi propter debilitatem suam. Et hoc accidit propter paucitatem humiditatis et multitudine per tres frigus vnde ex interno calore corrugantur et inuoluuntur. Si vero fuerit vapor multum humidus. erunt pili lenes et longi. Nam humor occurrat lubricando donec perveniat ad pilos. et propter hoc pili et barbe eorum qui morantur in tracia sunt lenes. Nam eorum complexio est humida et aer principis eorum est humidus. Et contrario accidit hominibus cerebri siccum humoribus habitantibus in regionibus calidis propter siccitatem aeris continetur. Item alteratur color pilorum barbe secundum etiam varietatem. et ideo canescit barba in senectute propter debilitatem caloris et abundantiam frigiditatis defluunt autem quoniam pili barbe propter caloris et humoris interceptionem ut in castris. quoniam ex corruptione humoris ut in leprosis. Nam sic idem dicit Aristoteles. Casus pilorum similis est fluxui foliorum arborum. et causa ista est diminutio humoris calidi et pinguis. Et ideo non fluunt folia arborum in quo est humor pinguis. Ducusque Aristoteles. li. xix.

De mandibulis Ca. XVI

Mandibule a manducando sunt dicte. ut dicitur Ipsi. li. xj. Mandibulae autem quod dicitur superior in qua dentes superiores insignantur quedam inferior in qua dentes inferiores radicantur. Et est proprium mandibule superioris quod in omni animalium fixa est et immobilis excepto centeaculo. id est cocodrillo quod movet mandibulam superiorem contra naturam omnium animalium et fixa et immobilis tenet inferiorem ut dicitur Aristoteles. li. iij. Sunt autem mandibule ex diversis duris ossibus compositae. nervis et lacertis variis

metere. Et si fuit necessarium propter motum continuu-
tatem et aptitudinem clausure necessitatem. ut dicitur. Co-
stan. Sunt enim quod due mole continue ad altere-
dum et molendum cibum se mouentes. vnde toti cor-
pori nutrimentum mandibule subministrat. Nam
dibule aut quibusdam partibus carnosiss et nervos
quod gingivae dicuntur circumdant vndique et velant
et sunt fortiores dentium in maxilla et fundamētis
radicationem. et propter nutrimentum nervis dentium
administrationem et frigiditatem dentium modera-
tionem. Et dicuntur gingivae. ut dicitur. Ipsi. a dentibus
gignendis. quod in eis dentes gignuntur et nutriuntur
Facte enim sunt ad decorum dentium pariter et ne-
cessitatem ne nudi horrore potius existerent quam de-
cori per speculum labiorum circumdant. quod fecit na-
tura ut tam dentes quam maxillas non solum intrin-
secus iuvaret. verum a lesione extrinseca defen-
deret. Priguit gingivas corrumpi in animalibus aliquando
et negligentia et quandoque ex putridis humoribus
infici et corrumpi. et tunc diversas inferunt mole-
stias et passiones. ut fetorem dentium casum
vel relaxationem.

De labijs Ca. XVII.

Labia sunt Ipsi. a labendo sunt dicta. quod
aut superius est labium dicitur quod inferius est
labrum nuncupatur. Sunt autem labia ne-
cessaria secundum Constan. quod dentes muniunt atque
regunt. Sunt etiam nervosa et ex diversis lacertis
posita. ut sic ad sensum et motum essent abiliora
Nam ad vocis formatum necessario se adiungunt
vel claudunt. quod illi abscessis vel per aliquam opila-
tionem vel defectum aliam impeditis. quod per se
non possunt formari. Item labia mollia sunt et car-
nosa. et sunt propter duriciem dentium tumentum fuit
necessarium. Dentes igitur et eorum nervi cum ex na-
tura sunt frigidi nimis lederent aeri frigido
expositi si non labiorum tegmine tuerentur. Item
labiorum extrema sunt rubicunda. quod accidit secundum
Constan. propter cutem labiorum subtilitatem quod est facili a
colore sanguineo recipit quoddammodo roseam qualitate
vnde rubedo labiorum signum est puritatis et plenitudo-
nalis et impuritatis turbati sanguinis et interioris
sunt sicut converso labiorum lividitas signum
est defectus sicut et calor nasal. Item labia
tenuia sunt in suba et subtilia ut sunt flexibilia
ad motum et abiliora ad aerem imitandum et in-
tercedendum ne subito attrahatur interioribus sua
frigiditate inferat lesionem. et ideo labia aeri fri-
gido se opponunt et ipsum recipiendo depurantur
redduntur suavitati et utili ad interiora attraba-
tur. Nam omnia secundum Constan. Consilium propter nates nar-
rat Aris. li. xij. circa finem ubi dicit. Labia hominis

mollia sunt et carnosia et separari possunt propter salutem
et custodiam dentium et ut conveniant ad exitum ser-
monis. vnde et labia duplicem habent usum. sicut et lingua
cuius creatio est ad gustandum humidum et ad ser-
monem proferendum sicut idem expressit dicitur Aris. et ideo
oportet quod labia sint humida. quod si creatio lin-
gue non esset talis dispositio ad labia non posset
lingua perfringere ad dicendum multos modos lingua
rum quoniam quidam ex eis dicuntur per percussionem lingue
et etiam quidam per punctum labiorum. et ideo necessaria fu-
it labiorum creatio ut optima esset nate operatio. et
propter hoc fuit caro hominis valde mollis quoniam homo est ho-
ni sensus tactus. s. et gustus magis quam alia animalia. Nam
omnia Aris. li. xij. Recollige igitur quod labia sunt teg-
mina dentium custoditina. mollicie sua durici
ei dentium timentina. vocis articulate et lingualis for-
matina. aeris frigidi et calidi interceptina. sua
rubicunditate vel lividitate defectus vel vigo-
ris designativa. sicut interpretatur propter organa
passionum anime. s. odij et amicitie doloris vel
tristitie expressiva. vnde dicitur quod tremor labiorum in fre-
nesi et acutis morbis mortis praedicit. ut dicitur in
prophetia. Et hec de labijs sufficiat.

Demento Ca. XVIII.

Mentum est dictum quod mandibulae funda-
mentum eo quod inde oriatur. ut dicitur. Ipsi. menti
autem ut dicitur. Constan. duo sunt ossa et ipsa iun-
cta sunt in medio ubi dentes subtiliores firmantur
quod dupliciter pares. Dux ossium extremitas
duas habet furculas. una est acuta. cuius acumine
quoddam ligamentum inserit. quod ligamentum a latere tipo-
rum prehendit. per quod etiam et bucca clauditur et
aperit. Altera vero furcula grossa est et rotunda
cuius rotunditate mentum sit mobile. ut dicitur. Co-
stan. quod hoc mentum fuit necessarium propter originem
mandibularum et dentium inferiorum radicationem
et propter voluntariam aeris clausuram et aptitudinem.
fuit etiam conveniens propter faciei proplexionem et profe-
ctam ipsius vultus summationem. quod si fuerit pro-
portionatum fronti tota honestat faciem et
decorat. hec omnia dicit Constan. In mento autem
animalis materia est fortitudo propter ossis duriciem
et nervorum pro paginationem et propter fortem dentium
radicationem. et ideo bruta animalia se tangi pro-
mentum de facili non permittunt. nam mento
pro fracto tota eorum ferocitas quasi armis perditis
eneruat. ut patet. j. Reg. xvij. ubi dicitur. Confregit
David mentum vultus et eruit ovem de ore eius
et cetera. Homines vero mentum tractari amoris et si-
dei indicium est. ij. Reg. xvj. Tenuit ioab me-
tum amale quasi de osculans eum et cetera.

De ore Capitulum XIX

Sed dictum est eo quod per ipsum qui per ostium
 cibos imittimus et sputum foras eijcimus
 et eo quod quasi de ostio fimo egrediuntur
 ut dicitur. Item os etiam ut dicitur idem aie nunciatur. quod illud
 ore exprimitur quod prius in mente concepitur. Est
 autem os ut dicitur. Bre. multum circumseptum custodiens
 scilicet denticulis et labiis ut tot intermedios mens prius
 discernat quod proferat siue dicat ut prius dicitur
 trahant per limam quod per linguam. Fuit autem oris instru-
 mentum necessarium secundum Constantium. propter nutrimenti
 susceptorem. nullum enim membrum in animali nutritur nisi
 si prius nutrimentum in ore recipiat. os enim primo
 cibum recipit et masticando et immutando aptum di-
 gestionem stomacho transmittit. et propter hanc naſa fe-
 cit os humidum intrinsecus ut cibi siccitas et hu-
 miditate facilius immutetur. Fecit etiam os neruo-
 sum et mediocriter durum et percanum. Reriosus ut
 saporositas cibi facilius sentiret. durum ne cibi
 asperitate lederetur. nec nimis factum durum est ne me-
 diocriter ne nimia duricia sensualitas gustus im-
 pediret. Locum autem et rotundum fuit intrinsecus
 ut cibi assumpere hic inde facilius moueret et per
 dentes sine impedimento spiritus transduceret. Item
 necessarium est os propter aeris spiritus attractionem.
 aer enim attrahit per os in ipsum per canitatem immutat de-
 purat et subtilizat. et sic ad cordis refrigerationem
 per canalem pulmonis transmittit. sine cuius re-
 frigerio cor per nimium calorem incendio vereretur et
 destrueretur. Item necessarium est propter vocis infor-
 matorem. ad hanc enim est palatum oris percanum ut plec-
 trum lingue moueret facilius et ad vocem formandam
 expedite eleuaret et deprimere. Item utile est ad
 grossam supfluitatem a cerebro et pulmone ve-
 nientium crebra electorem quod per ostium oris electus
 vitalis spiritus in corde et animal in cerebro suas com-
 plet actiones expedit. Item utile est propter membrum
 nutritibile a supfluis exoneratorem. quoniam stomachus
 crudis humoribus oneratur naſa per vim ex-
 pulsivam operante per oris officium expurgatur. sic
 dicitur Constantius. et Galenus super illud ampho. in vomitibus
 et purgationibus quod sponte fuerit si quia oportuit fiat
 profert et bene ferunt. si vero non fuerit. patitur autem os ut
 dicitur. Constantius. in viatico. quoniam ex aliis membris
 sibi vicinis infirmatibus. Patitur autem pustulas ul-
 cera. et humorum ex corruptis humoribus aliunde ad
 buccam defluentibus. si rubeat ita quod nigredini ac-
 tineat et caleat doleat aut ardeat materia san-
 guinea est et colerica. si vero multum nigrescat ta-
 to molestus est et timidus ne forsan ad cancerum
 deveniat. Accidunt autem ulcera in ore lactentium
 puulorum puerientia ex acumine lactis et ei cor-

ruptione. Hucusque Constantius in viatico par-
 ticula secunda.

De dentibus. Capitulum XX

Entes secundum grecos dicuntur odontes
 qui omnia apposita diuidentes et incidentes
 ut dicitur. Item. Et sunt dentes secundum Constantium. qui
 dant plataria in ossibus maxillarum et menti quibusdam
 radicibus inserti. et sunt in maxillis secundum Constantium. xxiiij.
 Sedecim enim in maxillaribus sunt positi. quorum
 quattuor in anteriori parte pares vocantur et quadrupli.
 et hi lati sunt et acuti incisores et percussores
 a medicis nuncupantur. ad incisiones cuiuslibet
 cibi sunt apti. et quicquid in eis accipit in ore pre-
 rif et mordet. Sunt iterum duo qui canini sunt diti-
 cti collaterales quadrupli et in similitudine acini
 duris cibis tantum molendis apti. Et dicuntur secundum
 Constantium. canini. quod ad similitudinem canicorum consistunt.
 et canes per ipsos ossa rodunt. percussores et denti-
 bus sunt fortiores acutiores et rotundiores. et
 ideo a quibusdam collumelle vocantur et quod pores per-
 dere non possunt ita quod fortioribus ad perfingendum
 tradunt. Sunt et decem alij ex utraque parte superiorum
 mandibule qui collaterales quadrupli hi sunt la-
 ti atque grossi. hi molares sunt vocati et ad mo-
 lendum bene sunt apti. nam qui percisa et fracta sunt a
 poribus more mole subigunt. ut dicitur. Item. Sunt
 quodammodo in superiori mandibula. xvij. dentes. scilicet quattuor
 quadrupli atque pares. et duo canini. et novem mo-
 lares. et totidem etiam dentes numero collocantur
 in inferiori mandibula sen in mento. dentes
 igitur quattuor ad suum numerum et etiam ad officium quod
 pharie diuidunt. quodammodo enim sunt incisivi hi sunt
 quattuor. duo superiores et duo inferiores qui pri-
 mo aspectui se offerunt. quodammodo sunt pares et hi
 sunt quattuor. duo superiores et duo inferiores
 qui alterutrum iuxta incisivos positi mutuo se co-
 tingunt. Quidam vero dicunt collaterales seu ca-
 nini et hi quattuor. scilicet duo superiores et duo infe-
 riores se mutuo collident. quodammodo sunt mola-
 res et hi. xx. scilicet x. superiores et totidem inferiores mutuo
 se tangentes. et qui ab alijs inchoata sunt quasi
 mole perenne decidentes. Hi omnes sunt mandibulis
 radicati et quodammodo furcati sed diuer-
 simode quia anteriores. scilicet quadrupli et pares
 vna habent furculam seu radicem. canini vero mo-
 lares tres vel quattuor habere dicuntur. ut dicitur. Con-
 stantius. Dentium quoque numerum discernit Galenus
 sexum. nam in viris plures. in feminis paucio-
 res inveniuntur. ut dicitur. Constantius. et Item. Distin-
 guunt etiam dentes secundum processum etatis. quoniam sic
 dicitur. Aristoteles. li. ii. quod dentes senum generaliter sunt
 nigri et non acuti. vix in canibus. quod etas per dentes

nosciunt. quod dentes iuueni sunt albi et acuti. senili
vero contrario. Excipit tamen Aristoteles ibidem ab hac
generalitate dentes eorum quos dicit hunc primum quod
precedere etate magis albescunt. Sed etiam ibidem
oportet utique scire quod animalia quae sunt multorum den-
tium et diuiciorum sunt vite longioris. quod vero paucorum
sunt dentium et separatorum sunt vite brevioris. Item dicit
ibidem omne animal quadrupes generans animal sibi
sile huiusmodi dentes. Item hoc efficit dentes in iuuentute
anteriores non molares. et hoc contingit forsitan propter
furculam et radicem debilitatem. molares autem non
efficiuntur propter eam rationem. et est generale in aliis animalibus
hinc quod non efficiunt aliquem dentem pulchrum alio sibi
sile in loco oritur propter. Item Aristoteles li. xij. omne
animal carens dentibus in superiori mandibula est siccum
et terrestris naturae. omne animal hinc dentes in vtraque
mandibula est pinguedini sile. Item idem li.
xiiij. Natura non facit aliquid nisi quod melius et pro-
fectius est. et ideo necesse est ut materia propter terrestrem
declinet a quibusdam animalibus ad partem superiorem scilicet
in dentes et culmos prominentes. et in quibusdam in
cornua. Et propter hoc non potest hinc dentes in vtraque
mandibula animal hinc cornua. Item ibidem li. xvj.
Solummodo in animalia ossa crescunt dentes dum
remanet animal. et hoc est manifestum in dentibus super
excrecentibus et declinantibus a locis suis etrogen-
tibus se inuicem. Et causa incrementi illorum est propter ope-
rationem eorum. Si enim non cresceret prosumeret
cito. et propter hoc terunt cito dentes animalium come-
dentium multum et carerent dentibus magnis. Et
propter hoc ingeniata est natura et aggregavit dentes
ad inuicem propter senectutem finem. aliter si vita du-
raret per nullenarium spem dentes plures essent quod in
prima creatio. unde dicit idem li. ij. dentes quod oriuntur
intra gingivam non oriuntur in viris et mulieribus
nisi post viginti annos. et forte in quibusdam
mulieribus post. lx. et origo eorum erit cum maximo
dolore. Item idem li. xix. Dentes acuti oriuntur
ante latos. quoniam dentibus acutis indiget ad ab-
scissionem cibi propter. quod propter est abscidere quod mo-
lere. ideo etiam cito crescunt. quod minores sunt. quia
origo minoris rei est ex calore ante originem
rei maioris. Item calor etiam lactis facit oriri
dentes cito. et propter hoc est quod pueri lactantes lac-
calidi nascuntur in eis dentes cito. Item idem etiam
ibidem. Anteriores dentes nascuntur in osse te-
nui et etiam debili. propter hoc sunt veloces casus. Duc-
untur Aristoteles. Ad hoc pertinet. in viatico pericula. ij.
Dentium magnum est inuamentum. et cum inua-
mento magnum corporis ornamentum ipsorum inquam
non patientium. quoniam in patientibus actio corrumpitur
Quorum passio diuersa est. Eius diuersitatis

pro est visui manifesta. sicut putredines. fetores
rupture. perforationes. motiones. casus. limosi-
tates. et similia. pro vero non apparet et occulta
sicut quoniam dentes nimium dolent et tamen exteri sunt
apparere. Quia autem talis doloris sunt humores a ca-
pite descendentes. et a stomacho mediante fumosi-
tate ascendentes. vel humores acuti in gingivis
et tunc dolores nimium cum saltu et pulsu sentiuntur
propter maliciam humorum et acumen. Sicut dolor est
a capite grauitas sentitur in capite et dolor. in
facie rubor ex sanguine vel colera ad radices
dentium descendente. Sicut fuerit a stomacho
dolor sentitur in stomacho et assidua crucua-
tio egreditur et erumpit. Dentes etiam aliqui pro-
rumpunt. aliqui rumpunt. aliqui ex humilibus in citrium
virides seu nigri colore mutantur. quod omnia ex cor-
ruptione et pessimis humoribus. ex malis cibis per
nervos ad ligamentum dentium descendunt
accidere dinoscuntur. Dentes etiam aliqui mor-
nentur et causa morbi humoris sunt in dentium radicibus
quod si sint acuti necesse est in dentibus foramina
effici ac fetores et putredines generari. Quod si
humores fuerint in causa dolor maximus gignitur. quia
nervum sensibile corrodendo penetrat. Ob-
stupescunt etiam dentes et exacerbantur ex humore
acido inter. vel extra nervos sensibiles infici-
ente et dormire videntur ex causa nimis fri-
gida sicut ex niue vel glacie nervos dentium co-
stringente. Item dentes quoniam cadunt ex nimia
humiditate ligamenta dentium relaxata quoniam ex
nimia siccitate. ut patet in senibus quod dentes propter
subtractionem humiditatis nutritibilis dilabuntur. has
et multas alias dentium fecit perturbationes. passiones.
sed hoc sufficiat. Recollige igitur ex predictis quod dentes
in mandibulis tanquam in fundamentis propriis radicantur
ex frigiditate durante albiore ceteris ossibus
efficiuntur propter sui duriciam de facili non leduntur
Sed etiam dentium est ex se impassibile. cum non
sit sensibile. ut dicitur. pertinet. unde dens ruptus nullum
doloris patitur. Dum tamen pati et dolere propter nervum
sensibile quod in radicibus sepe leditur et grauatur. De-
tes enim intrinsece nervis colligantur terminos car-
nis dentes excedunt. et tamen in carne radicantur
nihil intra se nec in se capiunt. Clausi sunt
labiis ne videantur. Indecens est enim cum appa-
rent nisi forsitan propter risum Item superiores ad in-
feriores reuertuntur et sibi inuicem mutuo co-
aptantur. et si inferiores aliqui moueantur superio-
res tamen fixi immobiles reperiuntur. Ordinate autem
ad inuicem componuntur. ad informationem
articulate vocis maxime coaptantur toto cor-
pori obsequuntur.

De lingua. Ca. XXI

Lingua a lingendo cibū ē dicta. vñ q̃a
p̃ eaz articulat son⁹ & ba ligat. sic em
plectz corde. sic alludif lingua dēti/
bus. vt di. Jfi. Est at lingua instm gust⁹ & lo
cutiōis vt di. pstan. & pponit de suba molli
carne porosa & spōgiōsa. Est at neruosa. p̃p̃
sensū & motū. porosa vt facili⁹ sapor penetret
ad neruū faciētē gustū ad quē veniūt multe
vene sanguine plene. vñ rubicūda ē i colore.
Nec opit p̃anicul⁹ q̃b⁹ spaciū bucce & pala/
tū induit & vestit. a supiori pte p̃z tota. ab in
feriori at pte p̃z vsq; ad ligamēta q̃b⁹ merito
ē p̃nerayn radices lingue & sensibiles nerui
q̃b⁹ recipit sensū & motū a spiritib⁹ sūt occul
ti. In q̃busdā at hoib⁹ vt di. pstan. p̃hif lin
gua pl⁹ q̃s opozt instantū q̃ nec i diuersas p
tes mouet vñ opozt incidi ligamēta vt mo
tus p totū bucce spaciū apliet Passiōes em
m̃te accidūt ligue vt in suba ip̃ul i neruis
ad illā veniētib⁹. vñ i viatico pstan. Lingua
aīalis p̃dit motū volūtariū. Uñ vsū amit
tit p̃mōis cui⁹ cā est ex defectu p̃tus motine
ex cerebro veniētē vt ex neruo opilato p̃ quē
p̃t rāst aīal. Aliqñ ex apostemate vt ex pu
stulis i lingua accidētib⁹. Aliqñ sūt p̃p̃ia vi
cia in suba ligue sic p̃plexio mala ex q̃ ē sensi
bilis distēperātia ex nimio calore frigidita
te vt hūiditate vt siccitate vt apostema vt tu
mor. & filia q̃ si lingua videat nimis tumida
excessū caloris desigt. si nō alba frigiditatē.
si moll hūiditatē. si sicca et aspa siccitatez. et
oīa talia ligue ipediūt vsū vel tollūt in toto
vel i pte. Si at lingua sana videat nullas ba
bēs maculas loq̃la tñ sit ablata. ex cerebro
est defect⁹ vel ex neruis sensibilib⁹ opilas. ali
qñ est p̃ditio loq̃le ex p̃dita mēte vt in frenesi
vel litargia. Hucusq; pstan. i viatico. alios
desigt defect⁹ ligue in p̃antegn. pstan. vbi di.
Accidūt pustule late & extēse i pellicul⁹ exte
riorib⁹ ligue sic accidit puer⁹ malū lac sug
gētib⁹. & sūt qñq; albi qñq; nigri color⁹. ac
cidit at apostema lingue. cā nimis magnifi
cās & ab ore exte faciēns. & vocatur exiliū
ligue. Alio etiā gen⁹ apostematis lingue ē q̃s
rana vocat. eo q̃ sic rana nascit sub lingua &
aufert vsū ligue. & ita rana muta d̃r ab effec
tu. Est at aliud apostema lingue sanguinolē
tū vñ tota lingua patit et loq̃la patit cū gustu
impedit. Ex viscolis em hūiorib⁹ i lingua do
minātib⁹ sensus gust⁹ corripit & imutat. ita
vt d̃nclia amara & insipida indicet. & ecōtra

rio vt di. Bal. Jtē Bal. sup amphoz. q̃ acci
dit lingue balbucies ex nimia hūiditate qñ
lacerti ligue p̃ nimia humiditate i extremis
nequeūt dilatari. sic est videre i ebrioz q̃ bal
bucit qñ in cerebro hūore nimio p̃fūdunt
Uñ dic̃ ibidē Bal. nasalr at balbucietes vt
p̃p̃ nimia cerebri hūiditatē balbutiūt. vt p̃p̃
ligue humectatōz. vel p̃p̃ vtrūq; Jlla etiā
supfina hūiditas ē cā q̃re aliq̃ efficiūt drauli
q̃ aliq̃s lras p̃ferre n̄ p̃nt. scz r. p. n. l. c. p. r. p.
fērt & p̃z i infatib⁹ q̃ mltas lras corripit
cas p̃ferre n̄ p̃nt. Nec oīa di. Bal. sup illū
amphoz. ipodrauli. a diarra marie capiūt.
q̃ nimia hūiditas taliū q̃ est cā draulizatio
nis redit ad stomachū & intestina sepe lubri
ficādo inducit diarra vt dissenteria. i. fluxū
vētris. sic di. Bal. Jtē dic̃ pstan. i p̃antegn.
q̃ in laterib⁹ ligamētorum lingue sunt que
dam vene que saluam lingue administrant
Nec ab initio lingue incipiūt. a q̃b⁹ emanat
q̃dā humectatio fleumatica q̃ salua appella
tur. vñ ille venē vocant a medicis saluales
siue habitatio salualis. Jnitius aut lingue
vñ exeunt he vene est cara glandulosa et al
ba ip̃salie generatiua q̃ humectat linguā
et tēperat ciboz siccitatem. & augmētat cop
succositatē vt post dicet. vñ di. Ar. in. vi. q̃
oues aliqñ hnt sb̄ ligua venas albas & ille fa
ciūt fer⁹ albos & aliq̃ hnt nigras & ille faciūt
fer⁹ nigras. alie varias & ille p̃creāt feruas
rios &c. Recollige igit breuiter ex rā dict⁹ q̃ lin
gua est suba carnosā sanguinea & porosa. in
fluentie spūs receptiua i p̃plexione calida et
hūida. in dispositōe tenuis & oblōga anteri
ori pte silis gladio i cono. in colore rubicū
da. in loco p̃cano & hūido sita ad motū faci
lima. vocuz informatiua. sapor discretiua.
p̃ emissionē salie oris hūectatiua. p̃ceptio
nū aie interpretatiua. dentib⁹ et labijs q̃ mu
ro duplici circūsepta. In diuersis aīalib⁹ q̃
ad figurā varia. Hā i q̃busdā breuis ē & grol
sa. in q̃busdā p̃o ecōuerso. Qui p̃o hnt linguā
grossiorē hnt vocē gūiorē. & ecōuerso. Que
dā etiā aīalia hnt linguas medicinales & sala
niferas. & h̄ vel ex natē bonitate. vel ex occul
ta aliq̃ p̃p̃etate vt lingua canis. vt di. Cassio
dor⁹. Quedā at linguas hnt mortiferas p̃pter
maliciā et furiositatē hūoris in eis d̃nanti
siē lingua serpēt. draconis. & rabidi canis.
cui⁹ morsus est sūme venenosus cui⁹ lingua
apparet sp̃ extra os & distillat venenū & ificit
aq̃nā in aquā cadit. de q̃ q̃ biberit efficit rā

biosus. vt dicit Auicenna. et Constantinus. in tractatu de venenosis animalibus et venenis. Unum etiam serpens ligatus secundum Arisotelis. nigre sunt sicut liuide siue subrupe et maculose. acute et in motu velocissimi. Et hoc igitur propter humorem furiosum et venenosum. quod tam velociter linguam agitat ut vna numero bifurcari videatur. lingua tamen aspidis quousque in corpore viuens serpentis plene sit veneno mortifero separata tamen a corpore et desiccata venenum perdit. et venenum si prius fuerit. perditur in portione veneni sudore prope consuevit. vnde talis lingua velut vitula et pericula reputatur inter thesauros regios preciosas. quousque prius fuerit venenosa etc.

De salinis prophetibus Capitulum XXII

Saliva est humor fleumaticus ex nasalibus venis lingue generatur. vt dicitur. postea. Est autem saliva nasaliter humida in colore alba. et continuitate moritur liqueat istorum spiritualium spumosa in sapore insipida. quod potest aliis est omnium saporum in se receptiua. Si ei esset alius saporis determinati non esset alterius susceptiua. Est etiam secundum eundem Constantinum. saliva inter gustum et obiectum media. nihil ei sensu gustus percipit nisi cuius saporis medianter saliva gustus organo perit. Unum etiam ipsa secundum qualitatem saporis rei gustate immutatur. Fuit autem necessaria saliva vt dicitur. postea. ad humectationem oris. vt salinis beneficio irrigaretur. Item propter digestiones preparatos. Tibi ei sic in ore aliquid super non vult istud acho mittere. nisi saliva medianter prius humectaretur. quod siue saline adminiculo res sicca non de facili transglutiret. Item vtilis est ad faciliorem suppletionem. cerebri et pulmonis euacuationem. quod tales emunctioes calore vel frigore induratur aut inuisant non ita de facili per ostium oris extraheretur. nisi primo cum humoris salinalis adiutorio lubricando ad exitum pararentur. Item saliva hominis ieiunantis quondam vim latet. infectiois vnde et sanguinem animalis ledit si in aliquo vulnere aliquid sanguinis admisceretur. vt dicitur autem predicti auctores in tractatu de venenis. et hoc forsitan est vt dicitur Auicenna. ratione cruditas. Humor enim crudus sanguini perfecte digesto in suis qualitatibus repugnat et suum vt dicunt auctores perturbat temperamentum. Hinc est etiam vt dicunt sancti. et habet a plinio quod saliva siue sputum hominis ieiunantis iterum serpentis et venenosus animalibus est venenum. sic dicit Basilus super illud psalmi in examero. Ipsa proteret caput tuum et tu isti. calca. ei. Genesim. Item sic dicitur. Basilus super amphorum. ibi. in saniei sputo fit phthisis et fluxus et vbi saliva tenetur moritur etc. Phthisis propter vlcus pulmonis semper tollitur. et a supfluitate saniei vltimus spuendo

se exonerat put put. sed tamen mors imminet quoniam non spumatur. quod retenta ei saliva cum sanie vie spiritus intercluditur. et sic phthisis suffocati moritur. Item sic dicitur. Basilus in li. cysis. Inter sputum et salinam est differentia. Nam saliva est supfluitas naturalis nutrimenti pectoris et generatur digesta. Sputum vero est illud quod ad pectoris aduenit secundum diuersitatem cursus nasaliter et cursus propter naturam. nec est spiritus digestus. Et ideo sputum in acutis febribus et apostematibus si leuiter fiat cum signis digestiois et sine tussi laboriosa. fortitudinem signat prout et defectum morbi. sic dicitur in pronostico. et conuerso. Et secundum Basilum et alios communiter res ibidem. In saliva siue in sputo considerantur tria generalia. Color. odor et sapor. Quia si sputum fuerit in colore liuidum cordis et spiritualium siglesione. Si vero sanguineum cum sanie admixta pulmonis desit alteratio. Si etiam fuerit in odore fetidum interiore signat corruptionem. Item si in sapore fuerit amarum aut acidum humoris corrupti in stomacho pulmonis seu in suba lingue signat denotat. Item in sputis abundare signum est fleumatice complexionis. vnde et in senibus solent sputa abundare grossa et viscosa secundum intensionem frigiditatis et resolutionem vel dissolutionem humiditatis substantialis etc.

De voce Cap. XXIII

Vox est aer tenuissimus ictus. plectro lingue formatur vt dicitur. Ipsi. et Pristia. Organa autem vocis siue instrumta multa sunt. vt dicitur. Constantinus. s. pulmo. arterie. guttur. vniula. os. dentes. labia atque lingua. Sine enim istorum instrumto vox non formatur. Et horum quidam sunt vocis receptiua sicut pulmo cum suis receptaculis et canalibus. Quidam vero sunt vocis ordinatiua sicut vniula quod secundum Constantinum. pulcrum reddit et forte quoniam ad alia se habet proportionabiliter. Aerem enim introeuntem temperat. et ne nimis impetuose creat cohibet et refrenat. A receptione etiam pulueris guttura et arterias prohibet et preseruat. Quidam enim sunt vocis emissiua. vt canales pulmonis et arterie que sunt quedam fistule que si fuerint lenes munde et temperate dulcem ac temperatam et equalem reddunt vocem. Si vero aspe fuerint et plene debito fuerint late et stricte aut distorte nimis quod vel exile dissona aut inequale emittunt vocem. Ad formationem igitur vocis aer in folliculo pulmonis recipitur et per ordinatum arteriarum motum per os emittitur. Unum ex veloci aeris commotione et organorum vocis extensione sonus redditur qui in ore animalis placet et plectro lingue for

matus vox a sapiētibz dicitur. *Buculus* pstan. in
pantegū. vñ *Ar.* li. iij. Pulmo est pmi vocis
receptaculū. Et iō omne aīal carēs pulmōe:
caret et voce ac loq̄la. Loq̄ em̄ est distingue
re vocē. Un̄ omne aīal nō hñs linguā absolu
tam nō hz vocē. vt dicit idem. *Apes* l' musce
carēt voce. faciūt tñ crepitū in volādo exten
dendo z phendo alas p aere cadentē inter
corp' z alas. et sic faciūt locuste Et hui' pba
tio est q' nūq̄ faciūt sonū in sedendo. s; tan
tūmodo in volādo. rana at hz vocē ppiam z
anter' lingue sue applicat ori suo et qd ex lin
gua p̄inquat canne pulmonis absolutus ē
et p̄t hz vocē ppiam. et est coarctat facit h
nili in aqua tñ. et p̄t mascul' tēpe coit' qñ
clamat feminā p vocē cognitā. Rana vñ mlti
plicat vocē qñ ponit mandibulā inferiōrē
in aquā et extendit supiōrē. et p extensionē
duarū mandibularū vociferant. et p̄t nimīū
conatū extensionis lucent earū oculi sic can
dele. cantant et vociferant pl' de nocte q̄ de
die. qz tūc est sepi' coitus earūdem zc. Item
ibidem. aues parui corpis pl' vociferant et
garrūt q̄ magni z maxime tpe coit'. qm vo
ciferatio auiū est maxie in illo tpe. Itē idem
Gall' vociferat post bellū z victoriā. Itē in
auiū est q' mascul' dat voces et nō feia. sicut
gall' et mas coturnicū. loq̄ autē appropriat
homini. q' aut natat' sunt muti sunt surdi z
hñt vocem s; oīno indiffinitam. vt dicit idem
Item idem in eodem libro. omnes femine
sunt subtilioris vocis z acutior' q̄ masculi
p̄ter vaccam. qz vox femine est grossior. Itē
ibidem. exie' spermat' est in maribz apud al
teratōem vocis. et h est in termino duorum
septenniū. aliqñ mutat tñ vox cit' i q̄busdā.
et est significatio mot' ad luxuriā. Itē ibidē
qñ equi incipiūt coire erit eoz vox maior si
militer femine. vox tñ femie clarior est. Itē
ibidem. voces masculoz mutant qñ muti
lant. Item dicit li. viij. voces oīm q̄drupedūz
mutant et efficiunt sicut voces feiaz qñ ca
strant. Et li. xix. dicit. causa acuminis z altera
tionis vocis est p̄m alteratiōz etatū. qm vox
iuuenū aīaliū est acutior voce senum. et mu
lier' q̄ viroz. et voces oīm aīaliū sūt acutio
res in iuuentute. Item idem. multe femine
et multi iuuenūz vociferant voce acuta. qm
p̄t debilitatē mouent paucū aere. et qd est
paucū mouet veloci'. et vox veloci' ē z acuta.
grauitas aut vocis sequit' tarditatem. et aer
multus mouet tarde. mares autem z senes

mouent multū aerem. et ideo sunt granior
vocis. nervos enī et arterias hñt fortiores
masculi q̄ femine. et senes q̄ paruuli. z non
castrati q̄ castrati. p̄t debilitatē q̄ nervoz
erūt voces castratoz siles vocibz feminarū.
Buculus Arist. Vox equal' clara. flexibilis
inf' acutuz et gūe mediocris est laudabil'. sic
econuerso vox tremula rauca z aspera debi
lis et dissona nimis gūis vñ acuta est vitupe
rabilis. nam vox vnica dissona et inordina
bilis multaz pfundit vocū armoniā. Vox
itaq; consona dulcis et ordinata est letifica.
amoris excitatiua. passionū aīe exp̄ssiuā. vi
goris z vtut' organoz spūaliūz. prestatua.
puritatis et bone dispositōis earundē osten
siua. labor' sublenatiua. tedij seu fastidij ab
latiua. etatis et sex' discretiua. p̄conij et lau
dis acq̄sitiua. affectōis audientiū mutatiua
sic de orpheo dicit in fabulis q' vocis sue mo
dulatione arbores et nemora mōtes et saxa
demulcebat. ita est etiā vox p̄posita nate cō
sona et amica q' nō solū delectat hoīes. vñ
etiā brutā aīalia. qd p̄t in bobus q' cantu
bubulci dulcisono poti' q̄ iaculo ad labo
randū excitant. volucres etiam in dulci vo
cis modulo delectant instantū q' sepe p dul
cem sonum ad laqueos et pericula ab aucu
pe puocāt. iuxta illud poeticū. Fistula dul
ce canit volucres dū decipit auceps. Item
p dulces cantilenas et armonias musicas
infirmi et maniaci et frenetici ad sensū men
tis et sanitatē corpis sepi' reuocant. Un̄ dicit
Constan. in viatico particula. ij. ca. d' amor
re q' dicit *Hereos* sic dicit. Dicūt alij q' orphe
us dixit. Impatores ad cōiuiua me inuitāt
vt ex me se delectent. ego tñ delector ex ip̄s
cū q' velim animos eoz flecte possim de ira
ad mansuetudinem. de tristitia ad leticiam
de auaricia ad largitatē. de timore ad auda
ciā. Nec est ordinatio musicoz q' circa suā
uitatē aīe esse dinoscit. et cū dulcisona etiaz
melodia demones aliqñ coartāt. et exire de
corpibz p̄pellūt. vñ in saule a q' spūs malus
voce dauidica recedere cogebat. vñ. ij. Re.
xviij. Et q̄b' oibz iā p̄t q̄ vtilis sit iocūda vox
atq; dulcis. Ecōtra vñ est de voce inordina
ta et horribili. qz nō letificat s; tristat z au
res ac mentē quat. Un̄ Constan. in quodā
caplo sup dicto. interrogat' qdam phs qre
hō horribil' grauior essz q̄ qdlibet pōd' ra
liter respondisse ferē. Vno inq̄ horribil'
pond' animi est. zc. Nec de voce bona z ma

la nunc sufficient. Nam de his q̄ vocem im-
pediūt sup̄ dictū est in tractatu de lingua. et
adhuc etiam dicitur infra zc.

De gutture La. XXIII.

Guttur ē extremitas canaliū pulmo-
nis. vt dicit Constan. et est duplicis
inuamenti. mai⁹ et p̄mū est vt aerem
attrahat et emittat. secundū est vt cibos in-
terius traiciat et voces faciat. Hec canalis
suba cartilaginosa est atq; dura. vt cū vent⁹
exeat vox emissa fiat clara. nam raucitas vo-
cis fit ex humiditate canalis pulmonis. Cō-
ponit̄ igit̄ a trib⁹ cartilaginib⁹. p̄ma est ante-
rius. gibbosa exteri⁹. cava interi⁹. Secun-
da p̄ore est maior et recte iuxta os stomachi
collocat̄. Tertia cartilago media inf̄ p̄mā z
secundā. existis cartilaginib⁹ q̄i q̄dā p̄cate-
natōne guttur p̄ponit̄ vt dilate⁹ et p̄strigat̄.
induit̄ tota suba gutturis eisdē p̄anicul⁹ q̄b⁹
lingua induit̄ et palatum. Locauitas autē
gutturis quā aer intrat et exit h̄z q̄ddaz cor-
pus lingue sile p̄positū ex glande et pingue-
dine et pellicul⁹. et vocat̄ a medicis lingua gut-
turis siue cataracta. et est p̄mū vocis vt d̄r in-
strumentū. Non ei p̄caliter vox esse nisi clau-
datur ista cataracta. qz si via gutturis fuerit
aperta impossibile est vocem esse. qz aer pau-
latim exit. Cū gutturis cataracta ad flatum
p̄stringēdū fuit necessaria. qz p̄o guttur pa-
titur ab humorib⁹ a capite descendētib⁹
vñ raucitas generat̄ et tussis q̄nq; a tractu
corrupti et siccī aeris. q̄nq; etia; ab injectu
pulueris. idō h̄z vñulaz p̄ obstaculo ne pul-
uis et h̄mōi aliq̄d pulmonē valeāt subintra-
re q̄ fuit necessaria vt vocem faceret pulcrā
fortem et expeditam. Alleviat autē aerem in-
troeuntē eiusq; temperat frigiditatē. Unde
q̄dam moriunt̄ q̄n radicit⁹ eis incidit̄. quia
nimīū recipiūt aerem guttur et pulmonem
infrigidantē. Est igit̄ guttur organū vocis
informationi necessariū. cibi et potus in p̄i-
mū digestionis locū. s. in stomachū induci
uū. qz idō longū est z rotundū vt amplioris
aeris ad infrigidatōez caloris cordis sit fa-
cili⁹ attractiū et expulsiū. Est autē in vtrāq;
extremitate mag⁹ p̄cauū et in medio magis
strictū. vt sic sit vocis mag⁹ informatiū. n.
Est autē ex diuersis cartilaginib⁹ more cipi
se cooperientib⁹ compositū vt forti⁹ existat. z
ita vt extēritudine cartilaginis ad vocem
variandā facili⁹ se reflectat. Ingeniata autē
est nasa circa guttur. vt p̄m duplex officiu;

animali necessariū duplicem vie habeat cō-
cavitatem. Habet em̄ viam canalem ad ae-
rem attrahendū et anbelitum perficiendū.
Habet etiam et viam manifestam ad cib⁹
recipiendū. et hec duplex via quoddam co-
operculo quod epiglotū dicitur distinguit̄.
Habet em̄ se in superficie gutturis ad modū
vestis ad vtrūq; foramen gutturis equali-
ter se habentis. Cum em̄ natura cibum ap-
petit clauso foramine anbelitus foramē ad
suscipiendū nutrimenti omnino se aperit et
econuerso cum natura attractōem aeris de-
siderat foramen aliud gutturis se claudit et
obscurat. Item contingit guttur multiplici-
ter pati. scz per extrinsecam compressionē
siue qualēcūq; lesionem. Item quandoq; p̄
incautam cibi vel potus sumptionē. Si ei
cibus intravit meatū p̄ quez contrahit̄ aer
via spūs de facili intercludit̄ et animal suf-
focatur. q̄nq; per humorū fluxum et reuma-
tizationē. Contingit autem humores a ca-
pite ad canales gutturis cōfluere et ibidem
facere apostema. q̄ si materia colerica fue-
rit et furiosa cito mortificat animal z suffo-
cat. Nam vt dicit Constan. angustat flatum
ita q̄ infirmus vix cibū vel potū sumere pos-
sit vel recipere. dolorem patitur nimīū. si autē
sit materia sanguinea infirmus apparet ple-
nus corpore. rubens in facie. vene sunt ple-
ne. plenus pulsus. rumor calidus. z dulcis
ex superabundantia sanguinis sentitur gu-
stus. Si vero ex colera rubea dolor est for-
tis angustia nimia. calor cum siti maxima z
vigilia amaritudo in gustu est. Si autē sit
ex fleumate non t̄m dolet sed tumet lingua
et mollescit. Si ex salso sit fleumate omnia
saporat in gutture tanq̄ salsa. vox patientis
efficitur sicut paruulorū catulorū. quia exsic-
citate salis fleumatis trachea arteria coarta-
tur. vt dicit Constan. Contingit autē istam
materiā malam quandoq; totā recolligi in-
terius in pellicula que diuidit viam aeris
que dicitur trachea arteria a via per quam
transit cib⁹ q̄ dicit̄ isophagus z facit squi-
nantia que in vno die interficit. Ex p̄ressi-
one em̄ trachee arterie denegatur aeri liber
transitus ad cor. Ex p̄ressione autē isophagi
ciborum transitus denegat̄ quandoq; collī-
gitur materia partim intra et partim extra.
et tūc itēz d̄r squinantia et nō est ita mortife-
ra. q̄nq; tota materia est extra z d̄r squantia. et
est adhuc min⁹ mortifera t̄m periculosa. In

oib⁹ his ē dolor vehemens gutturis. s³ p^{ri}cipue
in p^{ri}ma cū suffocatiōe vocis. ē etiā difficultas
spirādēz r^{es}pirādi. ita etiā r^{es}plēt⁹ nerui ex squi
nātia. r^{es} ita maxille spasman^t q^{uod} vix etiā cum
malleo p^{oss}ūt dētes aliq^{uando} ap^{er}iri. r^{es} ita acur^{re}nt⁹ l^{ing}ua
q^{uod} vix l^{ing}uā p^{oss}it extrahi. In oib⁹ istis mor
bis guttur p^{ri}metib⁹ bonū signū ē velox aspi
ratio anhelit⁹ r^{es} r^{es}piratio. q^{uod} trachea arteria
nō nimis ē p^{ro}p^{ri}a. Un^{de} nō ita timet⁹ suffocatiō
nihil ei ita timet⁹ in hac passiōe sic amissio ae
ris. a q^{uod} nō p^{oss}it aīal p^{ri}cesimā p^{re}ven^{ire} h^{oc}ore sine
p^{er}iculo abstinere. Nec r^{es} m^{ul}ta alia v^{er}o d^{icitur}. Lō
stan. patit⁹ gutt^{ur} s^{ed} v^{el} ulceratōz r^{es} inflatōz. sitim i
moderatā. vocis raucitatē ex humiditate ni
mia arteriā gutturis iⁿflūdet⁹ r^{es} vocē iⁿpediētē l^{ing}uā
q^{uod}q^{ue} extinguit⁹ vocis aspiratē ex siccitate ae
ris v^{el} corporis siue cibi l^{ing}uā pulueris iⁿstrūm loq^{uendo}
di exasperat⁹. S^{ed} de gutture dicta sufficiāt

De collo Cap. XXV

Collū est dictū eo q^{uod} rigidū sit r^{es} rotū
dū. caput baiulās r^{es} sustētās. cui⁹ p^{ri}mo
anterior gula. posterior h^{oc}o cervix vo
cat⁹. v^{er}o d^{icitur}. J^{ulianus}. Cervix at⁹ ē dicta eo q^{uod} p^{ri}mo illā p^{ar}te
ad medullā spine cerebz dirigit⁹. Un^{de} cer
vix q^{uod} via cerebz d^{icitur}. v^{er}o d^{icitur}. J^{ulianus}. Est igit⁹ collū
mēbz rotūdū iⁿ caput r^{es} corp^{us} mediū. r^{es} est
osseū ex m^{ul}tis ossib⁹ r^{es} neruis p^{ro}positū. osseum
q^{uod} dē est v^{er}o fort^{is} sit ad caput sustētandū. ner
uosū at⁹ ad motū volūtariū faciēdū r^{es} ad sen
sū ad inferiores p^{ar}tes corporis deferēdū. Col
lū ei iⁿfluētiā h^{oc}ius motūe recipit a cerebro
r^{es} etiā sēlūne r^{es} receptā ad inferiores p^{ar}tes
corporis neruis mediātib⁹ trāsūdit. Deb^{et} at⁹
collū h^{ab}ere q^{uod}ndā d^ueniētiā r^{es} p^{ro}portōez cū capi
te. nā si forma capitis fuerit r^{es} p^{ar}te mag^{is} et cer
vix aliq^{uando} n^{on} lū grossa bonitatē s^{ed} p^{ro}plexiōis
r^{es} dispositōis. v^{er}o d^{icitur}. J^{ulianus}. si h^{oc}o fuerit caput
p^{ro}uū r^{es} collū magnū q^{uod}ntitati illi⁹ nō p^{ro}portio
nariū abūdantiā des^{er}it materie sup^{er}flua r^{es} h^{oc}ius
tut⁹ iⁿformatiue defectū. r^{es} ei^{us}modi caput
sup^{er}cephalica iⁿfirmirate r^{es} auriculaz dolore
fatigat⁹. v^{er}o d^{icitur}. J^{ulianus}. s^{ed} m^{ul}ta at⁹ Arist^{oteles}. li. iiii. colli
dispositio variat⁹ in aīalib⁹ r^{es} volatilib⁹ Nā in
q^{uod}drupedib⁹ spissi corp^{us} r^{es} crurū mediocri
um collū cūrtū ē r^{es} grossū. r^{es} h^{oc}io aīaliū in
collo plurima ē fortitudo. v^{er}o d^{icitur} iⁿ bob⁹ r^{es} buba
lis r^{es} v^{er}o l^{ing}uā r^{es} lupis. q^{uod}z maria in spōdilib⁹ colli
fortitudo ē. nō iō solent bones p^{er} colla iugoz
vincul⁹ alligari. aīalia h^{oc}o lōgi cruris r^{es} grossi
oris corp^{us} solēt esse colli lōgiōz. r^{es} h^{oc} p^{ro}ne
cessitatē p^{ro}st^{at}. v^{er}o d^{icitur} in eq^uis. camelis. cervis. et
h^{oc}io. maria at⁹ equi pulcritudo ē iⁿ collo. nā

fm ei⁹ erectōez r^{es} spissitudinē r^{es} extēsiōem a
plib⁹ estimat⁹ animos⁹. J^{ulianus} Arist^{oteles}. i eodē. aues
h^{ab}ites curuū rostr^{is} h^{ab}nt cūrtū collū. v^{er}o d^{icitur} iⁿ ac
cipitrib⁹. aq^uilis r^{es} n^{on} l^{ing}uā. q^{uod} h^{oc}o sunt h^{ab}ites rostr^{is}
lōgū r^{es} rectū h^{ab}nt collū longū. v^{er}o d^{icitur} in gruib⁹.
ardeis. anserib⁹. r^{es} h^{oc} est q^{uod}z acq^uirūt cibū de p^{ro}
fundo. J^{ulianus} item idem ibidem. Omnes aues p^{er}
dū longoz h^{ab}nt collū grossum et spissū.ervo
lant extenso collo. et si habuerit collū lōgū
et abile ad declinandū declinant illud et q^{uod}z
complicant iⁿvolando. J^{ulianus} item idēz. si quod
anial fuerit longi cruris erit longi colli. et si
cūrti. cūrti. J^{ulianus} item omne aīal h^{ab}ns collum ha
bet pulmonē. tale h^{oc}o q^{uod} nō anhelat aerē iⁿ
ter⁹ collū nō h^{ab}z. aīalia autem annulosi cor
poris non h^{ab}nt collum distinctū a corp^{us} sic
nec pisces. et h^{oc} q^{uod}z non h^{ab}nt scapulas. q^{uod}z non
vocatur collum nisi membrum quod est iⁿ
ter caput et scapulas. v^{er}o d^{icitur} Arist^{oteles} ibi
dem.

De humeris Cap. l^{ib}ri. XXVI

Humeri dicti sunt q^{uod}z armi ad distin
ctionem hoīs a pecudib⁹ mutis. v^{er}o
nos humeros illi h^{oc}o armos h^{ab}ere di
cunt⁹. v^{er}o d^{icitur}. J^{ulianus}. Sūt aut⁹ h^{ab}eri ex va
rijs ossib⁹ p^{ro}positi. quoz p^{ri}cipue ista duo spa
tule dicunt⁹ ad modū spate late. spatū em⁹ la
tūz d^{icitur}. Fuerūt aut⁹ ossa necessaria v^{er}o d^{icitur}. Lō
stan. de causis duab⁹ aut⁹ v^{er}o defendant pec
tus ne q^{uod}z retro pateret⁹ ab exteriorib⁹. aut⁹ v^{er}
armoz ligent ossa q^{uod}z interi⁹ sunt p^{ro}caua. exte
rius h^{oc}o gibbosa. Erat aut⁹ intra p^{ro}cauitas v^{er}
p^{ro}desset costis. q^{uod}z ossa sunt habētia nodos q^{uod}z
medicivocant spatulaz oculos. q^{uod}z nomen
ex officio assumpserunt. sicut em⁹ oculi toti⁹
corp^{us} anteriores sunt defensores. ita ista a
posteriori pectora et eoz costas et ossa defe
dunt et custodiunt. Sūt aut⁹ isti ideo oculi
p^{ro}caui v^{er}o armoz acumina possint ingredi.
Nab^{et} aut⁹ spatula duo acumina retro. v^{er}o d^{icitur}
corui rostro assimilāt. p^{ro} q^{uod}z eadē spatula fur
cule est p^{ro}nera ne a superiori locūz suū exeat
interi⁹. Ad hoc natura posuit al^{ter}z ne sub
tus exiret acumen armoz. furcule aut⁹ fuerit
ad hoc necessariū v^{er}o armos ligarent r^{es} a pec
tore differre facerent. horū ossa exterius sūt
rotunda. interi⁹ h^{oc}o concava et cū teneritū
dine pectoris aī colligata. retro h^{oc}o cū corui
rostro. Sūt at⁹ eoz ligamēta ossa cartilagi
nosa q^{uod}z vocant⁹ spatulaz capita ad hoc pos
ta tū. v^{er}o d^{icitur} concatenationem facerent armoz.
Ex iam dictis patet q^{uod}z humeri et armi. illi

necessarij sunt etiā ad spūaliū mēbroz defē-
sionē. Itē ad brachioz siue costaz siue pec-
toris vitaliū ossiū catenatōz et colligatōem.
Itē ad ossiū et spōdiliū colli supportatiōem.
Itē necessarij sūt ad pōdez diuersoz susten-
tationē. nā rōe sue ossificatōis et neruositatis
maximā hz fortitudinē et vigorē. Item p^o ca-
put et collū i corpe maximā obtinēt eleuatōz
Alijs ei mēbz supeminēt sub capite constitutis
vtz i ossiū aiali. Itēz paritū hūmeri qñqz ab
extrinseco. vt vulnera siue qñcūqz lesionē. si
ue p^o nimia laboris et oneris p^otinuitatē. et tūc
potissime curat p^o qñcūqz et alie vngenti apposi-
tionē. vñ dī. Ar. li. vii. q^o iūcture elephātis so-
lēt inungi oleo oliue p^o faciliore oneris et la-
boris tolleratōz vt mell^o dormiat. Itē qñqz
a cā intrinseca. s. ex fluxu hūoz p^ocurrētūz ad
iūcturas i neruis hūeroz. ex q^o nervi gūat
et in suo effectū ipediūt. Qñqz etiā ipe iūctu-
re supfluis hūozibz replēt et q^o acumie do-
lor in sensibili neruo generat.

De brachijs. Ca. XXVII.

Brachia a fortitudine sunt dicta. Ba-
rim ei grece forte dī lare. vt dī. Jsi.
In brachijs ei thori lacertoz sunt et
insigne robur existit. Di thori dicūt muscu-
li. Et dicūt thori eo q^o illuc qñqz viscera torza
videat. vt dī. Jsi. Brachiū at vt dī. stan. ex
duobz stat ossibz. vnū ē sup. et appellat cubi-
tus supior. alterz ifra et dī cubit^o inferior. Est
at os infer^o p^ori mai^o. qz portās portato ma-
ius ē dī et firmi^o. Lōratena at brachiū cuz
armo supiori. et onectū neruis fortissimis. q^o
bus mediātibz scū et motū volūtariū recipit
et ad manū p^otrāmittit. Sūt brachia totū
da p^o maiore ad opatōez et mot^o abilitatē et
maiore impassibilitatē vt nō facile patiant.
Sūt etiā flexibilia i iūctur^o tribz. s. circa ma-
nū. cubitū. et armū. vt motū volūtario sint
abiliora et ad obediēdū volūtatis i perio p^om-
p^oiora. Preterea brachia respectu alioz mēbro-
rū min^o sūt carnosā. et h^o p^o subz ossiū ner-
uosā et q^o p^oponūt p^o robōz et p^otrā p^oliatōz
In brachijs ei maxia est hoīs fortitudo ad
portādū. ad eleuādū. ad p^ostringēdū. ad sp^oel-
lendū. ad pugnandū. ad opandū. Itēz bra-
chioz ossa sūt grossa. dura. p^ocaua. medullis
plena. Grossa qdē sūt et dura ne de facili rū-
perent. p^ocaua ne nimia soliditate nimis pō-
derosa redderēt. Medullis plēa vt ossa sic-
ca et dura medullaz p^ognēdie irrigarēt. et vt
spūs a neruis et venis p^ofluēt medullari tē-

perie seruarent et nutrirēt. Lute musculis et
lacertis intermixta carne tegūt ne ab aliq^o ex-
trinseco de facili lederēt. In iūctur^o et verte-
bz cartilagine vestiūt. ne nimia duricie ossiū
mutuo se collidētū nerui sensibiles aliquā
molestiā paterēt. Et vt ipa ossa i suis iūctu-
ris planicie et mollicie cartilaginea expediri
us mouerēt. et nulli^o aspitas occurru tarda-
rent. Itē brachia p^o vnitatē quā hūt cū re-
gione cordis spū et pulsū p^o qñdā arterias re-
cipiūt et variā ipi^o mutatōez et p^osistētā defe-
ctū et p^ofectū in venis et arterijs pulsantibus
manifestāt. Itē brachia p^o vicinuatē cere-
bri familiarē hūt p^ouenientiā cū capite. et ab
eo recipiūt latēt^o p^otrā influentiā Et iō p^o de-
fensiōe capitis p^o m sensū nase et sine delibera-
tione p^o ictus ferientū se opponūt. Itē vene
toti^o corpis et matie d^o regione capitis cordis
et epas p^oueniūt i manibz et digitis nutritiū
tribuūt. Et iō q^o sanguie repletos se sentiūt
et grauatos aliquā de venis brachioz aperi-
re p^oueniūt. et sic brachia sepe vulnerant et p^o-
cutiunt vt alia mēbra sanitat^o bñficiū cōse-
quant. Dicūt etiā medici q^o sic habet i libro
de fleubothomia. Qui infirmat in vna par-
te corpis debet venā in p^ote oppositā aperire
Vñ q^o patit^o in dextera minuit de sinistra. et
e conuerso. nisi materia fuerit venenosa vel
alias furiosa. Tūc em sanguis ad p^ote oppo-
sitā nō est attrahēd^o ne materie venenositas
trāsies p^o cor vel aliud mēbz nobile ipsum le-
dat. sic dī ibidē. Brachia itaqz p^o vilitatez
aliaz p^otiū corpis sibi mutuo seruiunt. et pro
mēbrozū custodiā vulnerari et p^ocuti et a suo
onere minui nō subterfugiūt. et se p^ocutiētibz
resistūt. Hoc at dī Gal. brachia hūt p^orius
vt qd cor diligit brachia diligāt. et i āpletūz
eoz volūtarie se extēdāt. Qd at corde diligi
sentiūt q^oto vicini^o p^otiū cordi applicāt et p^ostri-
gūt. intantū vt totū dilectū toti amāri cordi
impmerēt si valerēt. Et h^o de brachioz p^ope-
tatibz sufficiāt. Item denudatio et inquieti-
tio brachioz mortifex signū est in acutis. vt
dī i p^onoti. De manibz Ca. XXVIII.

Manus est dicta eo q^o sit totū corpōz
munus. vt dicit Jsidus. Jpa em cibū
ori administrat. Jpa omia opat ac-
dispensat. Per eam accipim^o et dam^o. Abu-
siue em manus ars vel artificium dī. sic ali-
quando de aliquo pictore vel scptore dicit.
Iste habet bonam manū. i. scribēdi artē vel
artificiū. Dextra a dādo est dicta. Flāy dī

Fido. dextra pign⁹ pac⁹ dat. Ipa fidei et sa-
luti test⁹ adhibet. Et h⁹ illud apud Tulliu
fide publicā iussu senat⁹ dedi. i. dextram. Et
apls ad Gal. Quib⁹ dedi dextrā fidei et socie-
tat⁹ Sinistra aut⁹ d⁹ q⁹ sine dextra. siue q⁹ rē
fieri sinat. a sinendo enim sinistra est vocata.
Palma at⁹ d⁹ digit⁹ expansis man⁹ intēsa. sic
tractis pugn⁹. Pugn⁹ at⁹ a pugillo ē dicit⁹.
sic man⁹ expansa d⁹ palma. ab expansis ra-
mis. Est itaq⁹ man⁹ magnū corp⁹ iunamē-
tum piter et ornamentūz. p⁹rium et p⁹ncipale
tact⁹ instrumentūz. Nulla em⁹ p⁹ corp⁹ est
tactu tam sensibil⁹ sic vola man⁹ v⁹ dicit⁹ I⁹do.
et etiā Constan. Man⁹ at⁹ fm eundē Con-
stan. q⁹ ad exteriorē ptem sui ex nouem p⁹is
ossib⁹ medulla carentib⁹ diuersis et solidis
est compacta. habuit aut⁹ tot ossa vt manus
esset mobilis. Sunt aut⁹ ossa diuerse forme.
Alia scz gibbosa. alia concaua. alia recta. vt
cū oia iungerent⁹ q⁹ vnū os redderet. Ista
at⁹ ossa in duob⁹ ordinib⁹ stātia ex vna pte cū
vole pectinib⁹. et alia pte cū duab⁹ brachio-
rū pcatenatōib⁹ fortit⁹ colligan⁹. Cōcatena-
tio ad supiora h⁹ h⁹z triū vnam pcauitatē
brachia subeuntia. p quā man⁹ lateraliē ex-
tendit atq⁹ stringit. cōcatenatio s⁹o inferior
atq⁹ minor interiori extremitati brachij iun-
gitur ipi⁹ acumen pcauitate q⁹q⁹ ossiū sub-
inante. Hec s⁹o pcatenatio motū facit aū
et s⁹l⁹ etiam retro Uola man⁹ d⁹ interior p⁹
vbi maxie viget tactus Et ideo in illa pte est
magis carnosā et magis mollis p⁹ tact⁹ bo-
nitatez. Et duas h⁹z ptes. Pecten est vna p⁹
digiti pars altera Cōponit aut⁹ ex quattuor
ossib⁹. vt si forte vnū ledat⁹ altez non patiat⁹.
In pcauitatib⁹ at⁹ quattuor ossiūz pectinis
q⁹tuor digiti sūt inserti et i eis pcatenati. Et
i⁹do dicit Arist. li. iij. Man⁹ nō est vnuz in-
strumentū s⁹ multa. Natura em⁹ dedit homi-
ni instrumēta p⁹utib⁹ conueniētia. vt puta ma-
nus in q⁹b⁹ sunt multi digiti et diuersi. vt p
eos mīma et maxima valeant retineri. Nam
vt dicit idem. creatio man⁹ est conueniēs mlt⁹
et oppositis opatōib⁹. Est em⁹ diuisa et exten-
sa in multas ptes et p⁹ homo vt vna sola pte
et duab⁹ et plib⁹ fm diuersos modos. habēt
em⁹ vole manuū s⁹ sibi appropatū q⁹ nunq⁹ in
hoīe pulescunt. q⁹uis exteri⁹ in aliqb⁹ pili cre-
scunt. Maxime aut⁹ hoc ptingit i masculoz
manib⁹. et s⁹ p⁹ caloris abundantia domi-
nante Est aut⁹ man⁹ dextra fortioris caloris
et ualioris siccitatis q⁹ sinistra. Et ideo ad

operandū dextra leuior est et abillior q⁹ sini-
stra. Vñ Arist. li. ij. aialia q⁹ drupedia q⁹ gene-
rant aialia. loco manuū hoīs hūt pedes an-
teri⁹. Et pes sinister in aialib⁹ nō est absolu-
tus neq⁹ leuis mor⁹. sic nec sinistra man⁹ in
hoīb⁹. p⁹terq⁹ in elephante. Elephas etiā vt
dicit Arist. li. j. vtitur naso forti et longo loco
manuū. et p ipm accipit cibum et reddit ori
suo. Reddit etiā p nasum ori suo porum. Et
nullum aial p⁹ h⁹ facere nisi ipse. Inter vola-
tilia alie vrun⁹ pede p manu p⁹itacus et por-
phirio. s. pellican⁹ Nam p⁹itacus pede cibū
accipit. et intingens in aquā cibū cum pede
suo ori porrigit sic intinctū. S⁹l⁹ et porpbi-
rio. Patit aut⁹ man⁹ multipl⁹. s. p⁹tractōz. are-
factionē. pustulatōem. scissionem. s⁹miū cor-
rosionem. pruritū et titillatiōem. iūcturā
dislocatōem. et cirogricā passionem. Causa
tur p⁹ctio q⁹q⁹ ex calidis et siccis humorib⁹
nervos desiccantib⁹. vel frigidis et humidis
eisdem inficientib⁹ et transitū spiritūū ichu-
dentib⁹. vt p⁹ in paraliticis et leprosis quo-
rū man⁹ ex p⁹teritis et corruptis humorib⁹
nervos psumuntib⁹ et desiccantib⁹ s⁹hunt
Arescūt etiā man⁹ ex debiti nutrimenti sub-
tractione. vt p⁹ in decrepitis et squalidis sa-
me laborantib⁹. et in p⁹fractis. Q⁹q⁹ ex dis-
tempantia caloris. et excessu totā hūiditatez
psumente. vt p⁹ in p⁹ficiis. ethicis. et h⁹moi.
Q⁹q⁹ etiā ex vicio venaz et nervoz q⁹ opilāt.
Vñ ex defectu hūoz et etiā spiritūū p⁹us re-
gitina impedit⁹. ex q⁹b⁹ man⁹ arescūt et avi-
gore et corpulentia depaupan⁹. Pustule at⁹
et vesice turgentes generant⁹ ex p⁹is et cor-
ruptis humorib⁹ extrema perentib⁹. vnde et
caro in⁹ superficialiter corrumpit⁹. et cute ele-
uata in vesicas vel pustulas immutat⁹. Scis-
sure autem et pruritus et h⁹moi accidunt ex
humoribus calidis et acutis sumis intercu-
taneis q⁹ cutem scindunt et suo acumine car-
nis supficiem diuidunt et incidunt et p⁹mu-
pruritū et titillatiōem faciunt. s⁹ post dolorē
nō modicū supducunt. Item etiaz humor
corrupt⁹ sub cute latens. q⁹ nō expellit⁹ nec
a calore naturali psumit paulatim pl⁹ et pl⁹
corrumpit⁹ et in paruos s⁹miculos puerit⁹.
q⁹ paulatim cutē corrodentes. titillatōz p⁹o-
cant et pruritum. Dislocatio q⁹q⁹ accidit ex
casu vel pcussura vel cōpressionē nimia. Vñ
ex huiusmodi violentia iunctura locum su-
um exiit et superinducit⁹ dolor grauis et tota
man⁹ redditur impotēs ad aliqd operandū

Accidit etiā ab intrinseco. s. a nimio humore
neruos iūcture infirmitate lubricitate et re
laxate. vñ d' facili iūctura dislocat. Cirogra
pho d' eadē passio i manibz q' et podag' in pe
dibz nūcupat. Generat' em' ex hūoribz gros
sis et crudis. i iūctur' coadunat' et aglobatis
vñ et articuli et iūcture indurāt et q' nodose
efficiūt. Et qñ tal' infirmitas ē lōga artetica
solet in manibz generari. et vix curat' si fuerit
diuturna vñ d' i amphoribz. Vñ alia incō
moda solēt p'cipue man' occupare. si ē vesice
et hūmōi. et h' sufficiāt. Hoc solū addendū est
q' d' in amphoribz. mulier ambidexter nō sit.
Sup' q' d' bñ dicit Gal'. Vasculi ambabus
manibz eq'lit' opant'. q' a muliere fieri nō vi
dim' nec audiui'. q' ex sue d'fectōe est na
ture. Vñ em' fortis est ad opandū in dextra
q' to min' in sinistra. Vasculi at' fortes hñt
neruos et lacertos in vtraq' pte. et calorē hñt
mulieribz fortiores. et iō sepi' ptingit q' ope
rant' sinistra sic et dextra.

De digitis Ca. XXIX.

Digiti nūcupati sunt vel q' decem sūt
vel q' decem iuncti existūt. hñt iter
se nūez et ordinē decentissimū. vñ dicit
Isti. Prim' pollex vocat'. eo q' int' ceteros
p' p'ute polleat et p'ualeat potestate. Scōs
index et salutaris. sicut d' demonstrati'. q' a
illo omēs fere salutari' et omia demonstrant'
Tert' est medi' q' et impudic'. Quartus est
anularis. q' eo anul' gerit'. Et d' etiā medi
cus vel medicinal'. q' eo trita coliria a medi
cis colligunt'. Quint' est auricularis sic di
ctus. q' eo aures scalpim'. vñ dicit. Isti. Cōpo
nunt autem digiti p'm Constanti. singuli ex
tribz ossibz q' sibi inuicē p'catenant'. Et q' tñ
d' digiti sūt q' cū pectine colligunt'. Pollex
at' cum brachij interiori p'catenatōe iungit'.
Sunt aut' noduli inferiores maiores q' su
periores et latiores. si ē portās eo q' d' portat'
lati' et firmi' esse debet. vñ dicit. Constanti. p'm
autem Arist. li. iij. mobilitas digitor' p'ueni
ens est ad recipiendū et retinendū. Sūt etiā
digiti in longitudine distincti graciles inter
se diuisi. in extremitatibz vnguibus muniti. et
q' to sunt erectiores et flexibiliores. tāto sūt
ad opatōes varias aptiores. Sunt modice
carnis p'pter mor' facilitatem et faciliore ta
ctum. q' nihil facili' in corpe discernit inter
obiecta tact' sicut extremitas digitor'. Et h'
forsan est p'pter viuacitatem neruor' q' in di
gitoz summitatibz reflectunt'. et p'pter cutis

in digitorū extremitatibz lenitatem. vñ dicit
Constanti. habent etiā digiti h' p'prie q' ante
cibum sunt grossiores q' post cibum. vñ d'
et anulus qui p'pter sui constrictōez vix ante
prandium diripit de facili poterit post cibū
amoueri. sicut d' sup' amphoribz. Item dicit
Arist. li. vij. Aues aquarice habent intra di
gitos quasi coriū. et eoz mansio est in aqua.
et aues habentes digitos diuisos manēt p'
prie secus aquā et cibant' ex eo q' d' crescit in
terra. Et iste nō comedūt carnem nec viuūt
de rapina sicut aues habentes curuos vn
gues in digitis q' comedunt omia animalia.
q' p'nt venari et viuunt sanguine. tamen non
comedunt se inuicem sed parcunt auibz sui
generis q' d' non faciunt pisces. q' alios co
medunt sui generis

De ungula. Ca. XXX

Ungula est pars digiti extrema in su
periori parte digitor' collocata. que
vñ dicit Constantinus cum carne et
cute sibi vicina est coniūcta. cuius ligamen
ta sunt cordosa. veniunt etiā ad vngulas
vene nerui et arterie vñ eis d'ent sensus et na
turale iuamentū. Harum incrementū lō
gum est et latum. quantitati autem digito
rum p'portionatum. Quod autem superex
crescit et neruor' tactum transiit nihil sentit.
Et ideo sine dolore p'escindi se p'mittit. Nā
vngule incrementum et nutrimentū est si
mile nutrimento pilor'. Et ideo excedūt in
crescendo extrema digitor'. vñ dicit. Constan.
Generat' autem ex quibusdam fumositatibz
a corde resolutis vñ ad digitor' extremita
tes circūfusis. vbi fumositates ingredietes
exteriori aere desiccant' et in vngule subam
comutantur. sicut d' super li. p'noti. in com
mento. Et hoc ad extremitatū digitor' sub
sidium que de facili p'pter sui tēneritudinez
lederent nisi p'vnguibus duriciā munitur
vñ d' ipoz digitor' sunt vngues iuamentū
et nō minimū ornamentū. Est autē vnguis
osse mollior. carne autem et cartilagine du
rior. corneam quodāmodo habens disposi
tionē et naturā. et ideo habz in se q' d'āmodo
corneā luciditatem et planiciem p'pter eius
supficiē politā et aliquantūlū trāsparetez. Vñ
et q'ndā in se rep'ntat luciditatem et speciosita
tē. q' h' vnguis ex cordis fumositatibz gene
ratur cordis ipsius viuacitas vel mortifica
tio in eis apertissime p'notificat'. Calore em'
cordis d'ficiēte vngues nigrescūt et pallefcūt

et idem etiam sui mutatioe l' et de extinetioe coloris
v' mortificatioe: nase pntat' p'cedit. vt dicit in
li. p'noti. Itē Ar. li. viij. Adla vngues icur
uat' et ebet' qm cubat sup oua et nutriūt pul
los suos et albescūt ale eoz et debilitat'. Doc
at h' adla p'p'riū vt residēs sup arborē et qui
escēs sepi' r'p'ic' vngues suos timēs forsan
ne hebetē. Nā vngues h' p' mucronib'. et idē
ne ledat' nō libet' residet sup petrā vt dicit idē.
et qm q'escit i serungues claudit et reflectit. vt
sic ille p'p'net'. Doc idē fac' leor aialia curui
vnguis. Itē idē li. viij. Aues vncor vnguū
nō potāt oīno p'pter paucas. et oēs aues cur
uor vnguū curuū hnt rostr' et breue ac gros
sū collū. et cibāt a carne et venant'. aues tñ ex
suo genere nō comedūt nec eas iperūt v' iua
dūt cā cibi. ad iuicē tñ pugnāt rostro ac vñ
guib' se dilacerāt p'p' fēias et etiā p'p' nidos.
variat' at vngula i oib' volatilib' et aialib' q'
ad dispositioe: etiā q' ad vñ. Nā i hoīe man'
muniūt et ornāt. in volatilib' muniūt atz pe
des eoz armāt. aialiu' hō pedes custodiūt et
calceāt. vñ i q'busdā aialib' vngues sūt rotū
di et integri. vt i eq's. i q'busdā sūt lōgiz abscessi
vt i porci. Dē ei ab Arist. li. xij. Dē aial hōs
culmos p'minētes sic porci habent vngulas
scissas. et in vnguib' ponit nasa fortitudinez
aialiu'. Un Arist. li. xij. Nasa in q't sp' ponit
vigorē in mēbr' q' vñt aialia. vt facit in
dētib' q' sūt q'si serra. et vnguib' p'p' vigorē et
iuuamētū.

De latere. Ca. XXXI

Item Ar. li. i. dicitur eo q' i latere la
ter Est ei leua p' corpis l' sinistra. in
latere at dextro abiliōr ē mor'. h' p'
lene fortior ē et oneri ferēdo accommodatior.
vñ p' illa leua a lanādo dicta ē eo q' aprior
sit ad leuādū aliqd et portādū. vt dicit. Itē ipa
ei gestat clipeū. ensē. pharetraz et cultellū. et
cetera onera vt expedita sit dextra ad agendū
Itē. lata ossib' costaz potissime fuleiūt. et di
cūt costē fm Itē. eo q' ab ipis interiora custo
diūt. et tota vētr' mollicies costaz munimie
p'p'ue' cauti' et saluet'. p'ponūt at costē lata
les ex p'lib' ossib' dorso spōdilib' colligat' et
ex diuerf' cartilagib' ossa p'dicta p'ingentib'
vt dicit. p'stā. et hnt ossa similitudinē sem' circū.
q' dū sūt ex p're spōdiliū dorso et pectoris iūgūf'
circulū facere vidēt'. vt dicit. p'stā. Sūt at ossa
q' tuordecim. vt dicit idē. septena et septena. ex
v'troq' late collocata q' cū septē tener' ossib'
cartilaginib' spēz p'cedētib' i furcella pectoris
p'ingūt. q'z sumitas tenera cartilaginosa sūt

gladi' acut' et ori stomachi supponit' ad sut
cordis defēsiōz vñ i p'positioe costaz et pecto
ris i vniuerso triginta duo ossa p'currūt. q'z q't
tuordecim i laterib' et i p'positioe pectoris. et de
cē posteriores i dorso p'positione. et octo ossa
cartilaginosa oīa p'dicta p'ingētia pueniunt
vt dicit. Costā. Contigit at lat' sepe pati ex cā
extriseca. vt ex casu rupsa cōcussioe et h'mōi.
q'ng ex intriseca. vt ex fluxu hūoz et p'curu
ipocūdriz ad locū et p'cauitatē costaz. Ali
q' apostema generat'. vt p'z i pleuresi q' gene
rat' ex apostemate existēte i teneritudine costā
rū. Eū' signa sūt dolor lateris. tussis. febris
acuta. cōg'scit at p'cipue p' spurū sāguinē si
ex sāguie. p' citrinū si ex colera. p' album si ex
flemate. p' luidū si fuerit ex melācolia. ra
ro tñ ex hūore melācolico generat' sic i p'eti
ca p'inet'. Talia ei apostemata q' radicāt i
latere gūissimū infert' dolorē et suffocatioe et
inflāmatioe. et tūc i latere apostematico pa
tiēs q'escere nō p't nec iacere Un dicit i p'noti.
q' i febriz acut' egz iacere i latere et p'cipue
i dextro bonū signū ē. q'z si g'te loca vicina nō
eē apostemata. et spūalia mēbra sūt liberiora
et hnt locū in q' dilatent'. et sic hō meli' spirat
et respirat. q'z nec stomach' nec alia membra
p'p'mūt spūalia. Contigit etiā i ipocūdris in
regioe vacua sub cost' vētositate aggregari
et i costaz pellicul' includi. et q'z distensione
pūctura et dolor generat'. Q'ng etiā p'ingit
ex hūoz grossor' p'curu locū opilari et idu
rari. et ita loca lateralia v' indurari nimis et
p'hib' etiā nimis eleuari. Et idē dicit in p'noti.
Ipo. In ipocūdris si fuerit sine dolore et si
molles sint si bñ p'posite. hnt et inde bonum.
Si hō fuerit aut dolētes aut spāsmo distēte
id ē. si fete fuerit. vt solet fieri i spāsmo. Si
int' se diffiles. si i aliq' eaz fuerit pulsus mag
nus vt salt'. malū. si g'te em angustia l' aliena
tioe et cetera. Q' dē v'ez ē i acut' febriz. et marie
si fuerit visus oculo horribil' et inordinat'.
vt dicit idē cōmētor. Si hō fuerit ordiat'
mor' oculo. non est tanc' timor de futa alie
natione etiā i acut'. vt dicit idem

De dorso Cap. m. XXXII

Dorsū a duricie ē dictū eo q' sic duri
or corpis supficies ad modū sari ad
portādū fort' et ad patiendū durabil'. vt dicit
Itē. Dē etiāz tergū. eo q' i ea p're supini i tra
iacem'. q' sol' hō p't. Nā bruta aialia aut in
vētre aut i latere iacent. vnde in aialib' ter
gum abusiue dicit. vt dicit Itido. A terēdo m

pe dici tergū. q̄ varijs flagell' terit. nō soluz
dorsū aialū v̄petiā dorsū hoīm captiuoz.
vt dic' idē. Ul' fm' Remigiū. tergū dici pōt a
teros grece qd̄ ē rotūdū latie. eo q̄ dorsum
aial' q̄ndaz spēs p̄fert rotūditiq̄. eo q̄ oīa
ossa corpis fūdant sup' dorsū. sic carina na/
uis. Incipit at' dorsū fm' Lōstan. z Jido. a
puppi caput' z p̄tēdit vsq̄ ad renū vicinitatē.
Est at' dorsū ex varijs ossibz spōdilibz po/
sitū. z h' ob q̄tuor causas fuit nēcariū. p̄mo
q̄ oīm alioz ē fūdamentū sup' qd̄ oīa alia ossa
sūt posita. sic nauis sup' carinā mediā est lo/
cata. Secdo q̄ viscer' iterioz defētio ē z co/
operculū Tertio q̄ neruoz a cerebro ad di/
uersas ptes corpis inferi' descēdentiū ē ad/
iutoriū. vt hic z inde mor' volūtari' z sēsus
diffūdat. Quarto vt medulle descēdēt' a ce/
rebro sit vehiculū z ab intrinseca lesiōe illius
defensiuū. Et mlti at' ossibz positū ē aial' vt
facili' se erigat z iclinet. z vt onera supposita
ferat fort' z supporter. Vocāt aut' ossa dorsū
spōdilia. z sūt p̄caua vt medulla spinal' q̄ a
phicis dī nucha facili' ferat ad inferiora mē/
bra ad motū volūtariū faciēdū. Eadē em̄ ē
naīa z it' i cerebro z i nucha. vt di. Lōstan.
z iō duplici pellicula sic cerebz ē vestita. vt
dicit idē. Un' si h' medulla in spina dorsū ab
aliq̄ cā fuerit ipedita siue lesa p̄ aial' ledit' z
in suis actōibz ipedit'. sic z qn' cerebz leditur
Un' z aial' lesa nucha de facili morit'. p̄t qd̄
naīa fecit ossa spōdilia dura z neruola z in/
sup' acuta z spinosa p̄t maiorē medulle defē/
sionē z p̄t faciliōrē resistētiā z r̄pulsā iūrie/
sez i ferēt' lesionē. Est at' cut' dorsū siue pell'
spissior z durior q̄ i ceter' p̄tibz aial'. et h' p̄t
cāz sup' dictā. Patit' aut' dorsū mltā ab inte/
riori z ab exteriori. q̄ exteri' patit' obberatōez
z excoziatōez z mltiplicē lesionē. inter' at' pa/
tit' neruoz contractōez. hūoz nimia repletōez
viāz z meatuū spiritūū opilatōez pūcturā et
bozripilatōez z mltiplicē gutte infestatōez zc.

De pectore Ca. XXXIII

Pect' est ossa p̄s z inferior int' māmīl/
las z pulpas z iō pect' ē dictū. q̄ est
p̄tū int' p̄tes eminētes māmillarū. vt dic'
Jsi. fm' Jo Jsi. z Lōstan. pector' fundamētū
est infra dorsum positū. cui' mag' est p̄caui/
tas vt intra posita custodiat z cor ac pulmo/
nē cū alijs mēbris spūalibz ptegat et defen/
dat. Magnitudo aut' p̄cauitat' pector' fuit
nēcariā z vtil' vt pulmo huc z illuc possit di/
latari ad refrigerandū calidū sumū cordis.

Fuit at' ossēū z neruosū p̄t maiorē fortitū/
dinē z fortiorē vitaliū d̄fensionē in q̄busdā
pelliculis interioribz cū qdā pinguedie cir/
cūdat interi' z munit' p̄t caloris naīalis so/
mentū z p̄seruatōez et frigiditat' ossū pecto/
ris et thoracis mitigatiōem. Sūt autē fm'
Lōstan. due p̄cauitates a se inuicē q̄bus/
dam pellicul' separe. et fuit h' diuisio necessa/
ria vt si status pectoris in vna pte casu i aliq̄
amitteret. i altera pte p̄cauitatis ad vite aial'
custodiam seruaret. q̄ si vtraq̄ p̄cauitas in/
firmaret anhelitu intercluso de facili more/
ret. Item pectoris pellicul' cor z pulmo col/
ligant. et ne de suo loco exeant innoluntur
vt dic' Lōstan. li. ij. c. xv. Est igit' pect' mā/
millaz fundamētū. et h' nō solū p̄t ornatū
v̄petiā p̄t necessariū pectoris iuuamentū.
nam sua carnositate cooperiūt z ei' ossēā fri/
giditatem r̄pantes ab extrinseca lesione ae/
ris frigidi protegūt et defendunt. nobilissi/
mū itaq̄ mēbz est pect' humanū. quia se/
des sapientie est et domiciliū caloris vitalis
et vigoris q̄ bñ disposito cū suis p̄tentis atz/
lano. corpis totū rigor in suis actōibz p̄for/
tatur. z econuerso leso pectore totius corpo/
ris compago deteriorat'. patitur aut' pectus
multipliciter. quandoq̄ a nimia frigiditate
p̄stringente nerui z ligamenta thoracis per/
cutiunt' et in suis effectibz impediunt'. et ali/
quando ex nimia caliditate et siccitate sub/
stantialē ei' hūorem consumente. et neruos
pectoris strahente. vt p̄ in p̄siciis z eibz
calore nimio p̄suptis. qnq̄ ex nimia hūidi/
tate sanguinea vel rheumatica meat' pector'
infundente et replente. vnde et qnq̄ sequit'
suffocatio. et qnq̄ raucitas. et qnq̄ voc' ab/
latio. vt di. Lōstan. qnq̄ ex hūore corrup/
to in pellicul' pectoris collecto. vñ z pectus
apostemat' z impedit anhelit' et aial' aliquo/
tiens suffocat'. aliquñ patit' ex colligatiā alio/
ruz mēbroz q̄ ledunt. nam gutture leso aut
pulmone aut stomacho necesse est vt pect'
doleat z patiat'. maxime aut' sunt passiones
pectoris periculose z p̄cipue interiores p̄t
cordis vbi est sedes vite vicinitates. Un' ma/
gis ledit modica pūctura interi' in pecto/
re q̄ vuln' maximū exteri' in brachio vel
in crure. variatur dispositio pectoris in ho/
minibz et in volatilibz. vt dicit Aristo. Nam
homines habent pectus latū et aliquantu/
lum a dextris z sinistris elenatū in medio. z
ipsa elenatio est signū animositat' et virtut'

et nullū aīal h3 māmillas i pectore pter ho-
mines z elephātes. vt di. Arist. li. ij. aīalia ei
ybera hnt aut in latere aut in vētre. vt porci
z canes. asini. vacce atq; oues. sic diē idem.
plures fer⁹ generant aīalia bñtia ybera i ven-
tre. vt p3 in canibz in porcis. q̄ illa q̄ habēt
in pectore. vt p3 in hoīe z elephante q̄ nūq̄
generāt nisi fetū vnū. vt dicit idē li. v. Aues
āt generalr hnt pect⁹ acutū z maxime aues
pde q̄ sūt curui rostri z acuti vnguis et mo-
dice carnis ac boni volat⁹ z acuti visus. qm̄
vident cibū suū a remotis valde. z idō tales
aues elenāt se in aere valde alte pl⁹ q̄ alia vo-
latilia. z h̄ p̄ p̄dictaz cām. sic di. Arist. li. ij.
acuitas āt pectoris in talibz auibz aīositaris
et generositaris est indiciū. vt di. Jsi. de acci-
pitre. mag⁹ aut inq̄t animosus pectore q̄ ro-
stro vel vngue accipiter est armat⁹. et idō acci-
piter aīosus pectore in aere percutit et deij-
cit predam suam

De māmilla La. XXXIII.

Māmilla enim a rotunditate est dicta.
maso em̄ grece rotundū latine. vt di-
cit Jsi. papilla h̄o d3 caput māmille
quā infans sugit labijs et apprehēdit. z dicit^r
papilla qz a puero tangit et palpat. Dicunt^r
aut māmille ybera quasi lacteybera. vt qz
lactis humore in morem vtris sit plena. naz
post p̄tū si sanguis nondū fuerit pueri nu-
trimento p̄sumpt⁹ naturali meatu fluit i mā-
millas z earū p̄tute albescens. lactis recipit
qualitatem. vt di. Jsi. fm̄ Constan. aut mā-
mille de glandulosa suba sunt cōposite car-
ne. s. molli. et alba sic lactis est natura. Sūt
aut vne et arterie glandulosa in suba mam-
millaz intermixte. p̄ q̄s diffundit sāguis ad
māmillas cū spū. Sūt aut māmille i pecto-
re posite vt cordi essent vicine. vt per caloris
cordis decoctionē sanguis in materiā lactis
facile⁹ p̄uerteret. nam sanguis p̄ cauam ve-
nam ad cor veniēs z deinde ad pect⁹ tendēs.
tandē ad māmillas penetrat. z in eaz carne
spongiosa i materiā lacteā vi caloris se trās-
mutat. caro em̄ ip̄ māmille carnosā ēet ca-
uernosa. porosa scz vt spongia. vñ ad gene-
rationē lactis est apta ad cuiuslibet nutrime-
tū pueri. Dabet autē māmilla h̄ p̄p̄iū vt d3
sup amphoz. q̄ muliez q̄ facture sūt aborti-
um māmille exmollescāt. vt di. Jpo. Jtez
si dextera māmilla mulieris postq̄ gemios cō-
ceperit exmollierit. mascul⁹ abortiuus sit. si
h̄o sinistra semina abortiabit. z si vtraz yter

q̄ fetus patiet abortiuū. cui⁹ rōnez assignat
ibi Gal. in cōmento. dicit enim q̄ gracilitas
māmille paucitatē lactis signat. vnde cūz in-
fans debitu nō habeat nutrimentū: necesse
est vt abortiat ipse fetus. Jtem idem Jpo.
ibidem. mulieribz in q̄bus sanguis calidus
supflu⁹ p̄uerit ad māmillas infantiā futurā
signat. cui⁹ rō est fm̄ Gal. qz cum sāguis ca-
lidus et supfluus vel seruēs ad māmillas
fluxerit si p̄ nimietate sui et etiam caloris ex-
cessu nō poterit in lac mutari in fumositatē
acutā resolut⁹ caput petit et sic infantiā p̄per-
turbatōem cerebri generat et inducit. Jte
idem in eodē. mulieri mēstrua si voluerit re-
tinere sitiam maiorē. i. ventosam debes ap-
ponere ad māmillā. i. sub māmillaz venis d
matrice ascendētibz. vt di. Gal. p̄ attractio-
nē ventosaz sanguis supflu⁹ attrahit ad mā-
millas. z sic inferior flux⁹ mēstrui minorat
sicut idē recitat Gal. Jtem in eodē si mulie-
ri habenti in vtero lac multū fluxerit ex mā-
millis fetum debile signat. si h̄o fuerint ybe-
ra dura itez debile signant esse fetum. ideo
em̄ nō diminuit lac. quia fetus est debil⁹ ad
accipiendū et p̄uertendū in suū nutrimentū
vnde nimia fluxibilitas māmillaz corrupti-
onis et impfectionis signū est. vt dicit Gal.
si h̄o fuerint mediocriter dure: sanitatē fer⁹
designant. nimia em̄ māmillaz gracilitas
macilentia post p̄ceptū: fetum esse debilem
signat z corruptum. Nam signū est q̄ suble-
qui debeat abortiuū. vt dicit idem. Jtem si
impregnatio fuerit masculi apparebit dexte-
ra māmilla maior sinistra. si h̄o fuerit femie
erit sinistra maior. z h̄ p̄mo apparet q̄ fetus
incipiet se mouere. vt dicit Arist. li. xij. Jte
sicut dicit idem. sepe ex lactis multitudinez
coagulatōe māmille nimis indurescūt. et si
supcreuerit pil⁹ aliq̄s tempe induratōis ac-
cidit infirmitas magna et d3 pilosa. nec ces-
sabit dolor quousq̄ exeat putredo. sic ibidē
dicit Arist. Jtem dicit idem li. vj. q̄ aīalia q̄
sūt multoz yberū sunt multoz filioz. et hnt
ybera a pte inferiori diffusa. vt3 in canicula
z i porca. z cū parit porca dat p̄mo filio suo
p̄mā māmillā. scdō secundaz. et sic de alijs.
aīalia aut pauca ybera habētia paucos hnt
filios vt mulier z elephas q̄ hnt ybera ante-
ri⁹ in pectore collocata. māmilla igit est mē-
brū nutrimento fer⁹ necessariū sanguis mē-
strualis ad generatōez lactis susceptiuū. z su-
scepti sāguis impuri depuratiuū. digestiuū

immutatū. dealbatū. dulcoratū. īspis-
satū. pectoris et cordis defensū. serus et
etatis discretū. corruptōis mōstratiūm.
rotundū. oblongū. neruosum. carnosū. par-
uulorū dentibus expositū. cauernosum seu
porosum.

De pulmone La. XXXV

Pulmo cordis est flabellū nomē tra-
hēs ex agitando grēco. in pulmone
em pneuma. s. spūs est q̄ flando etia;
aerē recipit et emittit. vel dicitur pulmo qz pal-
pitat se aperiēdo. ut statū capiat et stringēdo
emittat. vñ in p̄mno motu est inspirando et
respirādo. ut di. Jsi. Est at pulmo de carne
molli et aerea creat⁹ spume coagulate simi-
lim⁹ ut di. pstan. cui iuuamentum est ut cor
vndiqz circūdet et aerē frigidū ad sui tēpe-
riez admittret. Est etiā pulmo īstrm spūs
et vocis. Spūs fuit necessari⁹ ppter cor. ut p
attractōem aeris refrigeraret. et p ei⁹ pstrictō
nē fumosa supfluitas expelleret. Et ideo pul-
mo int⁹ cor et guttur ē medi⁹ ne subito ad cor
aer irrūpet. s. pot⁹ aerē receptū temperaret
Est itaqz pulmo qdam celestis similitudo ser-
uans aerē frigidū ad cordis. s. feruorē miti-
gandū. vel calidū ad vocē necessariū vel ad
flacū. Sine em pulmone vox formari nō p̄t
neqz anhelit⁹. ut di. Ars. li. xij. Propter ḡ p̄-
dictas causas caro pulmonis mollis est et le-
uis ac p̄caua. ut dicitur facili mutz aerē i sui natu-
rā. ut sic vital spūs facili⁹ trāseat i vētriculo
cordis ad p̄fuatōez vite aīal. Et est genera-
le ut dicit Ars. q omē aīal anhelās hz pulmo-
nē. et aīa aīalia ambulātia anhelāt. et quedā
aīalia aq̄sa anhelāt. ut delphini. Itēz omne
aīal generās hz nigz pulmonē. et est multi-
sanguis ppter calozē nate. pulmo s̄o animalis
ouant⁹ est paru⁹ et sic⁹ et p̄t inflari et tumesce-
re. ut di. Ars. Et sic dicitur idē li. xij. Quedā
aīalia n̄ hnt pulmonē. s. branchas loco pul-
monis. Itē ibidē li. xvj. Omē aīal hns pul-
monē calid⁹ est aīali carēte pulmone. aīal
em hns pulmonem multū sanguineū est. re-
spectu aīal nō hntis. Patit at pulmo multi-
pliciter. qnqz em ex humore reumatizāte ad
canales pulmonis. et tūc varie generāf pas-
siones. s. m̄ varias hūoz ad pulmonis p̄ci-
piū fluxionis. sic sunt squinantia. tussis. pri-
sis. raucedo. asperitas vocis. et silia. Quqz pa-
citur ex coadunatōe hūozis i pēnis pulmo-
nis vñ sit prius et alie horrede passiōes. ut i
sanguine et sanie excreantibz. ut di. Consta.

Itē aliqñ patit ex p̄pe sube vlceratōe. et h̄ ac-
cidit ex acumie hūozis ad pulmonis subaz
defluēt. Talis passio nō de facili curat⁹. q̄a
cū ex hūozis acumine suba pulmonis fuerit
vlcerata ppter ip̄ pulmonis teneritudinez et
mor⁹ p̄tinuatōem nō de facili solidat⁹. vnde
et tūc aer attract⁹ p foramen vlceratū de faci-
li euanescit. vñ ad tēperie calozis cordis nō
sufficit qn pon⁹ ppter aeris attracti paucitatez
cor i se penit⁹ marcescit. Itē dicit Ars. li. xviij
aīal si anhelauerit in comedēdo cadit aliqd
ex cibo i p̄cauitatez pulmonis. et tūc accidit
aīali tussis et stragulatio. Hā tussis nihil ali-
ud ē nisi mor⁹ animate vtut⁹ ad expellendūz
supflua circa spūs īstrā ut di. pstan. Recol-
lige igit ex p̄dictis q pulmo p̄pū cordis est
īstrm. qz cor refrigerat subtilitate sue sube
aerē attractū alterat et imutat. vocē format.
a motu nequaqz cessat. qz p̄strigit se mutuo
et dilatat aerē ad supplemtū calozis in suis
follicul⁹ et poris reseruat. Tū tamdiu p̄t vi-
uere aīal s̄o aq̄ sine suffocatōe q̄diu p̄t r̄col-
lectū aerem retinere. sui mor⁹ p̄tinuitate. ae-
rē admonet et deponit v̄l depurat. spiritui vi-
tali p̄tinuū nutrimentū admīstrat. cor deni-
qz ab instrumentis sensibilibz separat. hūo-
rem spumosū generat. cordis subaz localitē
circūdat qñ aliq̄ occasiōe patit. mortē acce-
lerat. actōez vtut⁹ vital impedit et perturbat
Dec omnia dicit Constan. p ordinem

De corde La. XXXVI

Cor s̄m Jsi. a cura dicitur eo q oīs sollicit-
tudo et scie cā in eo manet. qd quidē
pulmōi est vicinuz. ut cū ira accēdit
humidi pulmonis remedio t̄p̄et. In medio
cor aīal positū est. ut ad oīs corpis mēbra vi-
tā īfluat atqz motū. ut di. Jsi. Est at cor s̄m
pstan. suba qdam carne villosa. dura. oblō-
ga. et rotūda. Fuit at cor p̄cauū ppter calozis
cōseruatōem. Est em cor tot⁹ corpis funda-
mentū. Fuit at villosuz ut facili⁹ dilatādo et
p̄stringēdo se moueret. Fuit etiā dūz ne de
facili lederet. Fuit etiā rotundum ut maior
obediētia spiritui i eo repiret. Fuit et oblō-
gū in forma piri. s. tendēs i acutū ut actio ca-
lozis nātā sp̄ in conū tendēs fortior reddat
Ponit at suba cordis int⁹ ambas p̄cauitates
pectoris i medio ip̄ aīal. ut a corde q̄si cētro
ad circūferentiā tot⁹ corpis spūs vital defez-
reret. Caput at cordis qd acutū dicit i sinistra
pte hūani corpis collocat⁹. et qz in hac parte
cordis acuta pl⁹ viget et inhabitat spūs vitalis

lō i sinistro brachio pulsus fortissim⁹ iuenit
vergit at cor ad sinistra pte hois vt ip⁹ calo
re frigiditas sinistre pte tempest. Dicit aut cor
duas pcauitates. scz sinistra. q̄ i acumē ten/
dit. z dextrā q̄ intra subsistit. et he cōcavita/
tes vetriculi cordis nūcupant. Et int istos
duos vetriculos ē vnū foramē qd a qbusdā
vena vlt via pcaua nūcupat. Hoc foramē d
dextrā pte est latū. s sinistra sō pte strictum
Et h fuit necessariū vt sāguis a dextro ven/
triculo veniēs subtiliaret. z sic facili⁹ spūs vi/
talis in sinistro vetriculo generaret. Dicit em
Aug⁹. li. de differētia spūs et aie. q̄ i dextro
vetriculo cordis pte est d sāguis q̄ de spū. in
sinistro sō ecōuerso. qz ibi spūs vital genera/
tur ad viuificandū aīal p qsdā arterias dif/
fusū vndiqz dilatat. Sinistra ei ps cordis
duplex hz foramen. vnū int arterias vene q̄
portāt sanguinē a corde ad pulmonē. Alte/
rū foramē ē vnū exit arteria maior q̄ ē forma
arteriaz toti⁹ corpis. p quam pulsus i corde
generat potissime i pte sinistra pte cam sup/
dictā. Si r ps dextra duo hz foramina. vnū
intra venā q̄ d pcaua. portās ab epate san/
guinē in dextrā cordis pcauitatē. de altero
sō exit vena arterie venutiat pulmonē. Lo/
operiunt aut foramina qbusdā pelliculis q̄
aperiunt sanguinē a corde emittēdo. Dein/
de claudunt reditū phibendo p hūido. In
vtrōqz at cordis vetriculo est frustulū qd/
dam exteri⁹ qd auricule assimilāt. et h duo
frusta cordis aureole nūcupant in qbus vene
z arterie radicanē z solidant. habet cor i sua
latitudine qdam ossa cartilaginosa. que cor/
dis sedes appellant. Circuit at cor qdaz pā/
nicul⁹ q̄ d esse capsula cordis. et h cū pāni/
culis pectoris p solidat. Dicit pānicul⁹ nō ni/
miū ppe cor iūgit ne forte ei⁹ mot⁹ impediret
q̄ cordi fuit necessari⁹ vt esset fundamētum
caloris natat vn aīal generet. Ducusqz Cō/
stan. li. iij. c. xxi. Dicit at Ar. li. j. q̄ nō ē mē/
brū in q sit sanguis ita infir⁹ sicut in corde.
Sanguis em in pulmone est fixus. s cordi
fixior est. Item idem li. xj. Cor positū est in
oīa aīali in medio pectoris pter q̄ in hoīe.
qz cor hoīs declinat ad ptem sinistra. ps at
acuta cordis declinat ad interi⁹ pectoris in
oīa aīalibz pter q̄ in piscibz. qm ps acuta i
istis ad ptem capitis dependet in loco con/
iunctionis branciaz. Item in eodē d q̄ om/
ne aīal hns sanguinē hz epar et cor. Itē idē
li. xij. In corde em est pncipiū venaz. z pma

stus creans sanguinē et ei⁹ sanguis est mū/
dus. clarus. calid⁹. z maioris sensus z cōue/
niens intellectui. Item in eodem. pncipiū
sensus aīalis est i corde et sēsus cū corde sūt
ptinui. Et. iij. et. viij. li. d. Cor ponit i ante/
riori pectoris z i medio q̄ pncipiū ē vite z oīs
mot⁹ z oīs sensus i eo est Sēsus at z motus
nō sūt nisi in anteriori pte cordis. z pte h di/
stinguit mediū et vltimū. Et anhelit⁹ pmo
vadit ad interi⁹ cordis. Natura aut creatio/
nis cordis est ex venis. qz ex genere venarū
Et situs cordis est pueniēs. qm est positum
in loco supiori z in anteriori. qz nobili⁹ ordi/
nat in loco nobiliori natat. cor at int oīa
mēbra nobilissimū est. et iō positū ē i medio
corpis q̄ indiget necessario. qz aīalū est cō/
plementū. nec est aliqd mēbrz ita necessa/
riū ad vitā sic cor. vn corde leso nō viuit aīal.
Et ideo corp⁹ cordis est in medio et creatio
ei⁹ est in corpe spisso z natat pcauo. z est cō/
cauū qm pncipiū venaz est ex eo ad recipiē/
dum sanguinem spissum aut ad custodiē/
dū pncipiū mot⁹ Et in nullo mēbro ē sāguis
sine venis nisi in corde tm. qz exit sanguis a
corde z vadit i venas. z nō venit sanguis ad
cor ex alio loco. qm cor est fons z pncipium
sanguis z p mēbrz hns sanguinē sic ma/
nifestat ex anathomia. qm creatō cordis ap/
par et pmo sanguinea. z est pncipiū motuū
delectabiliū et offensibiliū. Et vniuersalit
mot⁹ cuiuslibet sensus ex eo incipiūt z ad ip/
sum redeūt. et ei⁹ stus expandit ad oīa mē/
bra p mū modū. In aliqbus at aīalibz inue/
nitos in corde pte sustentamētū ei⁹. sic ossa
ponūt in mēbris. z in cordis aīalibz magni
cordis sunt tres vetriculi. et i animalī parui
cordis sunt tm duo vetriculi. Et iō dicit in
corde aīal venter. qm cor dicit esse loc⁹ recep/
tionis sanguis puri et tpatit in qntitatē z qli/
tatē. Et est valde calid⁹ et humid⁹. qz cor est
mēbrz i q̄ est pma pte Ducusqz Ar. li. xij.
vbi mltā dicūt de hac materia. Item idem
li. xvj. scz q̄ cor aīalis dicit esse cōplementū pte
h creatur cor pus. Et pte calorem cordis et
exitū venaz ex eo posuit natura mēbrz frigi/
dū ex opposito cordis. s. cerebrum. et ppter h
creatur caput in generatione post creatōes
cordis. Cōtingit aut cor pati vlt ex alio hūo/
rum colligātia. vt di. stan. vlt ex ppa diste/
perātia. Si em in corde dñet excedēs cali/
ditas. ebullit sanguis cordis et agitat et sic
vitalis spūs ledit. Si nimia frigiditate cor

stringit gelat sanguis unde et mors sequitur. Quod etiam patitur ex alio apostemate capsulae eius inficiere. et tunc aial non diu vivit. Item accidit cordi tremor. et hoc ex humiditate aqua in pellis cordis dispersa. quod debita eius impedit dilatationem et restrictionem. Unde videtur infirmo quod cor de loco ad locum moveatur. Item accidit ei defectio ex spiritu vel spiritus dissoluzione et spiritu evaporatione. Et hoc contingit ex nimia repletione spiritus aggranate et confusione. aut ex nimia inanitione spiritus dissolvente sic patitur in cardiacis et in quibusdam patitur nimium sudorem. sive nimis acuta portione. Item patitur aliquid ex fumositate aliquid corrupta et venenosa ad cor penetrare et cordis meatum corrumpere. unde mors sequitur indilate. Item patitur quicquid de venae canaliculis opilatione. unde et sanguis nutrimentum cordis et vitalis spiritus denegatur. His et aliis modis cor patitur ut dicitur. Istan. li. ix. c. xxiij. Dicit ad hoc Gal. i. tegni. quod si causa plerique cordis ostenditur per hoc signum. scilicet per magnitudinem respiratoris vel velocitatem pulsus et frequentiam eius per virilitatem et festinam actionem per iram audaciam et furor per amplitudinem pectoris et eius pilositate. Hec autem calorem dominantem in corde signant. Omnia vero signa frigida designant eius frigorem. Super quem locum dicitur. Gal. in commento. cor in homine se habet ad modum radicis in arbore. Arteriae nascens ex sinistro ventriculo filis est trunco vel cruri arboris quod elongata a corde ramificatur in duas partes quae una tendit ad sursum. alia deorsum. et ille ramificatur et dividitur ad modum rami et ramis per totum corpus usque ad arterias capillares sparsas incute et quando dilata cor dilatur et omnes arterie filii. et quando stringit et ipse filius stringitur. et per dilatationem eam attrahit aer frigidus ex exterioribus cordis ad interiora eius et in restrictione exprimitur. vilior fumus in eis generatur et extrahit ipsum ad exteriora. et per hoc est calor euentus. et per eum evanescit eius plerique adequatur. Et ut ait idem doctor motus qui est fixa in corde. currit per arterias ad unamquamque partem corporis. et defert unicuique propriam vitam et proprium calorem vitalem. Servit enim peccati cordi se apiendo frigidum aerem attrahendo et se claudendo. ac fumosum vaporem generatum ex corde expellendo. unde si peccati et arteria et alia vitalia infra fuerint salua. obediunt spiritui in opibus suis. et quando sunt infirma non obediunt. Unde bonitas et malicia subministratum organorum promouet. vel impedit cor ad suas paginas actiones. Unde quando cor est forte et habet membra sibi obediencia. bene in dilatando et restringendo

se habetia fortis praedit a corde respiratio et fortis pulsus et fortis operatio secundum bonitatem organum et spiritus. Quando vero spiritus est debilis et remissa non potest extendere arterias in omnes dimensiones unde sequitur minor respiratio et minor pulsus. Item ibidem. Si cor fuerit nimis frigidum et nimis humidum et pulvis mollis erit homo parvus virilitate et audacia. timidus atque piger et a pilis in pectore nudus propter vaporis fumosi unde generatur pili paucitatem. Si vero fuerit cor nimis siccum et frigidum faciet pulsum asperum durum et primum et respiratio tarda est et rara maxime si peccati parum fuerit atque strictum. Ducusque Gal. super tegni. Gal. Et hec sufficiant.

De anhelitu. Ca. XXXVII

Anhelitus cordis et pulmonis est motus propter attractionem frigidis aeris ad tepamentum innati caloris cum eiusdem expulsiōe generatur. Cor enim nullo modo caretia attrahendi aeris pati potest. Si ei per modicum spaciū ab attractione aeris desceret ledere vel deficeret. Anhelitus quoque prius habet motum. quod dilatando pulmonem aerem trahit et restringendo expellit. Anhelitus itaque est caloris cordis per attractionem aeris et expulsiōem vaporis fumosi eius de purgatione. Est etiam aial spiritus et vitalis nutrimentum. Item fortitudine vel debilitate persistencie spiritualium omnium sicut super de pulmonis proprietatibus dictum est. Item in anhelando plerumque de spiritu attrahit quod expellat. per enim non modica transit in vitalis spiritus nutrimentum. Infra enim pulmonem se recipit. et tamen aial sine suffocatione vivit quod diu inter infra anhelitus spiritus se includit. Item patientibus instrumentis anhelitus spiritus cor rumpunt. et secundum qualitatem organi patientis immutatur. ut dicitur. Istan. Patitur autem anhelitus quicquid ex defectu spiritus movetur nervos et regitur quicquid ex coactione interiorum spiritus quod puenit ex grossis humoribus vel ex grossa viscositate via anhelitus opilatione. vel ex alio apostemate pulmonis panniculos cordis aggranate. sive ex nimio calore cordis in pulmonis suba dominante. ex quo omnia debilis redditur anhelitus atque rarus. Si autem fuerit velox et primum. calorem alienum signat. quod spiritus suffocet et potissime vincat. Si tamen fuerit calidus et sitis ac lingue desiccatio subsequitur. anhelitus vero primum et frigidus vel in acutus febribus signum moris est. Eius et tarditas defectum spiritus designat expulsiōem. frigiditas vero extinguit signat calorem nascentem. et defectum spiritus in suba cordis et interiorum spiritus. Item immutatur anhelitus ex membrorum interiorum universalis corruptione. ut patitur in

leporis. q̄b̄ anbelit^r fetid^r est et corruptus z
aeris vicini corruptiu^r. Un̄ taliū flat^r solet
esse appropinquatū corruptiu^r z infectiuū.
Inficit em̄ aerē vicinū z reddit corruptibi/
lem sicut sibi^r reguli flādo aerem corruptit
et aues volantes interficit. vt dicit Auicēn.
et Constan.

De stomacho. Ca. XXXVIII

Stomach^r grece os dī. eo q̄ sit ostiū
ventris. z ip̄e cibū recipiat atz ad in
testina transmittat. vt dī. Isidorus.
Est autē stomach^r fm̄ Constan. rotund^r. ob/
longus. p̄cauus interi^r. asper in fundo z car
nosus. duo h̄ns orificia. vnū inferi^r. alterū
supi^r. Est autē asper et villosus vt cibū re
ceptū meli^r retinere possit. Nam si esset lubri
cus et in superficie planus. ex sua lubricitate
cibus exiret indigestus. Fuit autē et car
nosus in fundo. vt digestio p̄fortaret. Caro
ei^r est calida et etiam hūida. ex q̄b̄ q̄litanib^r
maxime viget digestio in corpore animalis.
Rotund^r autē fuit vt capacitate sua cibū re
ciperet ampliozem. Preterea q̄z si alterius
esset figure scz triangularis. vel h̄mōi hūo
res mali in eo de facili ad putredinez colli
gerent cū talis forma non posset a supfluis
p̄pter angulos desiccari. Oblong^r etia^r fuit
ne nimia rotunditate sua spūalia p̄meret.
Et vt etiam tanto facili^r cū supiorib^r z etia^r
inferiorib^r iungeret. Preterea stomach^r pre
cipue human^r in parte supiori est stric^r. In
parte inferiori lat^r. et h̄ q̄z fuit necessarium.
Quia cū homo ceteris animalib^r sit erecti
or: cibus ei^r semp ad inferiora descendit. et
ido utilis fuit ei^r inferior latitudo. vt in eo re
cipi possit cibi multitudo. Item nervosus
est p̄pter maiorem sensibilitatis et appetitus
vigorositatem. Epate etiam circūdat^r. vt
ei calor maior ad ciboz decoctōem ab epa
te ministraret. Epar em̄ suis q̄nqz frustulis
stomachū circūcingit et ei calorem tribuēs
succositatem z hūorem vñ sanguis generat^r
p̄ quasda^r venas q̄s miserasicas medici vo
cant. recipit et a fortiori caloris actione i sa
guine alterat et p̄uertit. Ad hec diē cōstan.
q̄ si stomach^r fuerit substantialit^r calidus. ei
bos grossos bñ digerit. delicatos p̄o consu
mit. et pl^r digerit q̄s appetit. et p̄t similitudi
nez cibos calidos maxime querit. nec famē
sustinere potest. Frigid^r p̄o stomach^r grossi
cibi nō est bñ digestiu^r. et ex eis cito grauaf.
et eos cito mutat in humores acidos z corz

ruptos. Stomach^r p̄o sic^r cito sitit nec pa
rū aque sufficit. q̄ si supflua fuerit rugitū in
ventre facit. Q̄ si fuerit hūid^r stomachus.
nō sitit. humidū cibū appetit. sz paz digerit
Hucusqz Constan. li. j. c. xiiij. Accidit autē
stomacho vt dicit idem li. ix. ca. xxvj. diuersę
passiōes. s. mala digestio. fumositas diarria
vomit^r singul^r. inflatio. ructuatio. et hec ex
diuersis accidunt causis Quia q̄nqz ex mala
p̄plexione. q̄nqz ex nimia inanitione. q̄nqz ex
nimia repletiōe. q̄nqz ex nimio hūoz acumi
ne. q̄nqz ex cordis putrefactōe. q̄nqz ex p̄tu
tis digestiue defectōe. q̄nqz ex cibi qualita
te. q̄ si sit pūgitu^r stomach^r pūgit z ad exē
dū cōpellit. aut si viscosus lubricat^r. et sic de
facili egredit^r. q̄nqz ex p̄tut^r expulsiue nimia
debilitate. nō solū ex se patit^r v̄z etia^r ex alio
rū mēbroz colligātia z vicinitate. Stoma
chus em̄ est toti^r corpis p̄familias. omniū
mēbroz nutrimentū recipiēs. et singlorū
mēbroz p̄t expedit ad ministrās necessita
ti. vt diē idem Constan.

De epate. Caplm. XXXIX

Epar sine secur nomē h̄z. eo q̄ ignis
in eo sedem h̄z q̄v̄qz ad cerebrū sub
uolat et deinde ad oculos z ceteros
sensus et membra se diffundit. et calore suo
succū sibi attractū in sanguinem trāsmutat
quē ad vsam pascendi nutriendiqz corp^r fit
membis ad ministrat vñ epar dī. quia talia
membra pascit. In iecore sedes est volupta
tis et p̄cupiscentie. cuius extremitates sibi
vocant^r. q̄ sunt q̄si lingue eminetes et stoma
chū amplectentes. calorem ad ciboz diges
tionē deferentes v̄l exhibētes. z dicūt sibi.
qz ad aras phebi ab ariolis deferbant^r. q̄b̄
oblati et succensis rīsa dabant^r. Hucusqz
Isido. Est autē epar vt dicit Constan. mem
brū calidū p̄cauū et lubricosus in dextro la
tere aīalis collocatū. stomacho suppositum
vt suo calore p̄mā inuet digestōem. Est em̄
sanguineū z in colore rubicundū. qz succo
sitas ei^r nimia caliditate i hūore sanguineū
est trāsuersa. Aliq̄stukū est etia^r dūz ne d̄ fa
cili ledat^r. Variat em̄ epar in hoib^r in q̄nti
tate z p̄tū multitudine. qz in hoib^r est mai^r
q̄ in alijs bestijs eiusdē q̄ntitatis. Numer^r
p̄tūm ei^r in quibūsdā est duplex. et h̄ ad mi
nus. in q̄busdam triplex v̄l quadruplex. vel
ad maximū q̄ntuplex inuenit^r. A lata autē
epatis p̄cauitate p̄gredit^r q̄da^r vena q̄ a me
dicis porta nūcupat^r. z h̄ anteq̄ creat i q̄nqz

diuidit venulas quæ ptes epatis intrantes. Epar em succositatē pme digestōis p qsdā venas i sua pcauitate attrahit. 7 p calorē naturalē ebullitōz celebrat digestōz. scdo i mas laz sanguineā 7 qtuor būoz nafaz puerit. Qd em calidū estz būidū trāsīt i materiā sanguis. cui receptaculū sūt vene. qd at ca/ lidū 7 siccū est in nafaz colere. cui ppiū re/ ceptaculū est cista fellis. qd sū frigidū et siccū in materiā cedit melācolie cui ppiū receptaculū est cistula splenis. s3 qd est liq/ dumz aqsum in būoz trāsīt. fleumat ppiū receptaculū ē pulmo. Ex q ptz q epar nafaz puerit est pncipiū fundamētū pme di/ gestōis stomacho maximū iuuamētū. scdo sū digestōis in sube sue pcauitate est pfecti uum puri ab impuro sepatiū. singul mem bris nutritiū trāmissiū. amoris venerei excitatiū. diuersaz passionuz receptiuum. Patit em qnqz et nimia calorē intensiōe. Unz pzi aperiunt interi. et qz aptiōe p tus euāescens remissio opat. qnqz et nimia frigiditate pueriōe attracte succositatē in nafaz sanguineā impediēte. et ex sēpissime pigit idropisum generari. euz idropisis ni/ bil aliū sit fm phm nisi error ptiū digestiue in epar pcauitate. hac ei pte errate 7 i sua opatōe deficiēte. necesse ē sanguinē corūpi q indigesto corp qd inde nutrit i tumescen do excedit vñ 7 idropisis generat. Itē patit epar ex sube sue mala pplexiōe. 7 fm būo/ rū qtuor distēpaniā in ipi essentia dñan/ tem. Itē patit ex viāz ei opilatōe. Cōtingit em sepe būozem grossū 7 viscosum in venis epatis adunari. Unz cū sāguis clausus eēre nō pōt eā est pstricōis et opilatōis. Itē etiā accidit ex nimio calore būozē sanguineum desiccante et subaz venaz epatis pte q nō pōt sāguis libere diffundi ad alia mēbra cor/ poris nutritēda. Hoc idem at aliqñ pōt ptege re ex nimia frigiditate humores pgelante. 7 inear epatis pstringēte 7 ad mēbra nutrien da discursū sāguis phibēte. Itē idem etiā accidit ex apostemate subaz epatis agguāte. 7 putredinē in ipi suba generāte. Itē idem accidit ex inclusā ventositatē pelliculas ipi epatis extēdente et ex mēbroz inordinatiōe dolorē 7 merorē inducēte. Itē sepe patit ex imoderato fluxu sāguis q accidit ex vena/ rū ab ipo egredientiū aptiōe. 7 ptingit ex nimio sāguis acumie. vñ ex nimia repletiōe vñ ex debilitate ptiū retētiue. vñ ex nimio ex

ercitio 7 labore. sic di. stan. Ad h de nafa 7 signis pplexiōis epatis diē Bal. i tegū. Sig/ nū epatis qn est calidū est amplitudo venarū nō pulsatiū. sup quē locū diē Daly. qn do minat exvincit calor in epate. sit epar mai 7 vena ei maior dilatur et magnificata est. Magnificat oēs vene nō pulsatiū. i oibz mēbris. et calefit sāguis 7 generat qnqz co lera citrina. 7 p pcessum tpi p statū adole/ scētiē aduriē colera citrina. 7 sit ex ea cole/ ra nigra. 7 diuerse aliqñ extali colera acci/ dūt passiōes. aliqñ autē nimio calori epar tis cordis resistit frigiditas. nam a corde ve/ lut a mēbro supioze nobilioze epar in suis actiōibz moderat. et h idē diē Ar. li. xij. vbi pponit cor epar tanq pncipiū ei reginū. Item diē Bal. q frigiditas epatis ex calore cordis ipat. 7 signū frigiditatis 7 siccitatis epar tis est strictura venaz 7 paucitas sāguinis sic būiditatis eiusdē signū est mollicies ve/ narū 7 sāguis multitudo. Item idem diē Daly. q epar est fons būiditatis corpis. vñ cū sit radix būozis si sit epar siccū nō poterit aliq mēbz corp puerit ad būozē būidi tatem vt ei possit resistere siccitati. Inredif atz remittit siccitas 7 humiditas epatis fm cordis dispositiōz. Epar g est mēbz nobile. cui alteratiōe alterat corp 7 influit nutri/ mentiū et ptes nutritiuas et in mēbra reli qua inferiora sine medio. ad supioza nō me diante corde fm iudiciū Bal. Ecōuerso ac ponit Ar. li. xij. q cor facit oia pdicta me/ diante epate. q at verior sit opiniō alioz iu/ dicio derelinq. Et hec de ppietatiū epatis dicta sufficiant

De felle Ca. XL

El est dictū eo q sit folliculū gestās humorem ex dominio colere rubee amarissimū vt di. Jsi. Est em cistu/ la fellis qdam pellicula sup gibbū epatis col locata. et h3 duos furculos. p vñ deportat colera rubea ad intestina vt p ea p expulsi/ ua pfortet. vt etiā acumine suo intestina me li expurgent. Per aliū aut deportat colera ad stomachū vt sua caliditate pte adiuuet digestiū. Est igit fel mēbz calidū et etiā siccū. gibbo qz epatis suppositū est ppiū colere rubee receptaculū. Cui est iuuamē/ tum vt sāguis a colera rubea mūdificetur sāguis em ex pntia colere incenderet nisi i tra cistulaz fellis ei supfluitas locaret. Est at sua caliditate decoctiōis cibarioz iuuat

mentū sua subtilitate penetratiuū. sua mor/
tificatōe et acumīne pūgitiuū. et intestinorū
corrosiuū. et ad supflua ac ferida efficienda
excitatiuū. et etiā ex nimia caloris intensiōe
amarissimū. et p sui admixtōem dulcedinis
sanguinis imutatiuū. *Ducusq; Cōstan. fm*
Aris. in li. iij. delphin? nō hz fel. gen? omniū
volatiliū z omē gen? pisciū z omē ouans hz
fel. Sed fm mal? et min? z forte erit in vīs
subtilib; extensis ab epate vsq; ad intestinū.
Iste vic fortassis erūt feride. z forte erit fel in
tali intestino. et diuersificat. qz qñq; i supio
ri qñq; in medio qñq; in inferiori. et quedā
volatilia hñt fel occultatū i intestino. vt co
lumbę. coturnices. et hyrūdines. quedā ha
bent fel magnū in epate z in ventre z intesti
no sic accipiter. milū? Item Ar. li. iij. ani
malia qdam non hñt fel omīno sic equus et
mulus et asin? z elephas. camel? etiā non ha
bet fel distinctū. sed hz venas paruas in qbo
est fel. Item quidā boies habent magnū
fel in epate et quidā nō. Et est fel qddā sup
fluū aggregatū sic fer i vētre. illo tñ supfluo
rit nafa ad aliqd iuuamentū. In illis autē
qui hñt naturā epatis sanam et qz sanguis
naturaliter est dulcis non inuenit fel. aut si
inuenitur erit parū. et si in venis vald; gra
cilib; et ppter h; erit epar eoz q carēt felle bo
ni coloris et dulcius alijs. qñ autem habet
aliquod animal fel inuenitur q est sub felle
valde dulce. Nam p collectōem fellis ad lo
cū vnū alie vicine partes reddunt dulcio
res Fel etiā ex sue sube subtilitate z acumīe ē
grossorū humorū in seissiuū et sua siccitate cō
sumptiuū. Unde in collirijs oculoꝝ est ne
cessariū ad vīsum clarificandū et acuendū
ad impedimentū spūs vital; remouendū z
maxie fel accipitris z aliq; volucrū viuētiū
ex rapina. sic in viatico. Constanti. tangit. ex
feruore aut nimio z ebullitiōe fellei hūoris
ad epar tendentis inficit sanguis q infectus
ea que ad nutrimentū membroꝝ trāsmittū
tur imutat et etiā ea inficit. et cuti croceū co
lorē vel viridem. siue etiaz nigz supinducit.
Em? passionis signa sunt ista. tot? corporis
infectio. sitis adeit z oris amaritudo. dolor
frontis. aurīū vicz tinnitus et vrina crocea
cum p simili spuma p̄tinua. vomit? croceus
Aliqñ etiā ptingit poros cistis fellis opila
ri. Un colera inficit ipm epar. ac p̄similē in
ducit passionē. Unde Constanti. in viatico
dicit. qñ patit fellis suba. i. cistis et deficit p

tus eius qua solet ab epate coleram rubcā
extrahere remanente colera cū sanguīe tin/
gitur z alterat. Idem etiā ptingit qñ aposte
ma est natū in vīs p quas colera ad fel tran
sit. Un ad epar rediens p totū corp? cū san/
guīe se diffundit. qz si porus inferior opile
tur ascēdit ad viā supiorē scz ad ipm stoma/
chum. vñ facies fit citrina. os amarū et sic/
cum. in stomacho ardor et sitis. vrina cum
egestione albescit ppter elongatiōem colere
ab epate et renibus vbi vrina solz tingi. Si
pō porus supior opiletur colera tingit infe
riora. et apparent signa q priorib; sunt con/
traria. vt dicit idē Cōstan. Et hec de fel/
le dicta sufficiant zc.

De splene. Capitulu. XLI

Splen est dictū a supplendo. quia pte
sinistrā iecori p̄trariā supplet ne va/
cua existeret. quem quidā causaz ri/
sus esse existimant. nam splene ridem? felle
irascimur. corde sapim? cerebro sentimus.
iecore amiam? qbo pstantib; sanū est animal
et integrū. vt dicit Jsi. Et fm Cōstan. splen
in sinistra parte collocat. cui? forma natura
liter est oblonga. z parz versus stomachū cō
caua. z p̄sus costas est gibbosa. In his duo
bus locis qbusdā panniculis colligata. Et
d; splen duas h; venas p quaz vnam cole
ram nigram a sanguīe epatis sibi attrahit
per aliā pō q̄tūz sibi sufficit ad stomachum
transmittit vt ē appetit? p̄fortes Splenis igit
tur est iuuamentū vt ei in sinistra pte corporis
defectū suppleat. et ex opposito ad p̄seruatio
nem stomachi iecori respondeat. vt ppter mū/
dificatiōem epatis sanguis feces sibi attra/
hat. z q̄tū ad appetitū sufficit z ad p̄foratio
nem stomachi transmittat. Est igitur suba
splenis rara et spongiosa ppter faciliore hu/
moris feculenti attractiōem et remissionem
et est nigra ppter melancolie cui? est recepta
culum assimilatiōem. Est etiam a sinistria
inter costas z stomachū posita ppter sinistre p
tis tempantiam z infrigidatiōem. ac ppter con
seruandam stomachi cui p̄iungit calefactio
nem. aliquantulū est dura ne de facili ex q̄li
tate humoris feculenti s̄bat lesionem. Cō/
tingit autem etiam splenem pati qñq; ex vit
utis p̄tinue defectione. et h; qñ non sufficit
humorē attrahere. vel attractū ad locū aliū
destinare. Item qñq; ex opilatōe qñ scz hu/
mores grossi z viscosi in vīs splenis opilant

et adunant. unde et eius actōes impediunt. Item quāq; et nimia humorū repletionē. quā humores ad splenem affluentes propter sui similitudine attrahuntur et sufficienter non euacuantur. unde inuiscantur et in scauitate splenis indurantur tantū ut ipsi splenis substantia crescere videatur. sed secundum sententiam Hippocratis si splen sit magnus corpus marcescit. et si splen marcescit corpus impiguescit. Unde ipsi splenis mediocritas ad paruitatem potius quam ad magnitudinem intendens bonitatem complexionis designat. ut dicitur Constantinus. li. ix. c. xxvj.

De visceribus. Ca. XLII

Viscera secundum Iulianum inferiora dicuntur proprie intestina membris vitalibus subdita et subiecta. que quidem dicuntur intestina quasi quidam interiori nexu quadam familiari reuerentia sunt superiorum membrorum culcitra et eorum quedam necessaria instrumenta. Et dicuntur viscera quasi vitalia. quia locis vitalibus circa pericardialia ubi gignitur vita sunt interioribus circumfusa. Hucusque Iulianus secundum Constantium. autem intestina quedam sunt membra intermutuo se tenentia concava rotunda per ventris longitudinem et latitudinem collocata. quorum compositio et suba stomacho assimilatur. Sunt autem numero sex principalia intestina. quorum tria sunt subtilia que superius sunt iuncta. tria vero sunt grossa ab inferiori incipientia. Primum intestinum triū subtilium vocatur duodenum. quia in sua longitudine secundum mensuram cuiuslibet hominis est duodecim digitorum et hoc super dorsum erigitur et in nullam aliam partem retorquetur. Secundum vocatur ieiunum quia semper a cibis est vacuum. et dicunt sapientes et experientiores quod mortuo animali semper inuenitur illud vacuum. dicunt tamen quidam quod hoc dicitur ab anathomis. quia a se omnia exciēs nihil de acceptis ad sui retinet nutrimentum. Tercium subtile est appellatum. secundum similitudinem. sed tamen nunquam sine cibi corpulentia est inuentum. Inter grossa vero intestina primum vocatur orbum. et in subtili extremitate habet os unum. et est illud intestinum sic vocatum. eo quod ipsum sit orbatum. id est quasi viduatum ab altero orificio. Cum enim cetera intestina duo habent orificia. illud habet unum solum. et ideo se habet ad modum sacci. quia multa recipit et pauca respectu aliorum exciēs vel emittit. secundum hoc

intestinum sub orbo siue sub sacco positum dicitur ilion. et hoc a dextra in sinistram tendit. et dicitur ilion eo quod in eo intestino iliaca passio fieri consuevit. tertium intestinum vocatur a grecis colon. et hoc etiam immediate cum inferiori totius corporis orificio est coniunctum. et in hoc intestino gravissima passio. id est colica generatur. vel ex ipsi intestini nimia constrictione. vel alicuius grossi et frigidi humoris coadunatione. et persequens viam illi intestini intrinseca opilatione. sic narrat Constantinus. et etiam Galenus super aphorismis. Patet igitur ex predictis ad quod necessaria sunt intestina. quia cibum immutatur. et in sua scauitate superflua recipiunt ad nature exonerationem. ad hoc etiam sunt necessaria viscerum rotunditas gibbositas et volubilitas ut dicitur Constantinus. ut cibum transmissus a stomacho in eorum gibbositate aliquantulum inhereret. et secundum animalis necessitatem superflua expelleret et necessaria retineret. Sunt autem rotunda ne a stomacho in aliquo angulo superflue collecta remanerent quod corruptionem inducerent intestinis. Sunt etiam intestina duobus paniculis minimis vel ad minimum involuta. et hoc fuit necessarium quia si unus panniculus pateretur. ab altero panniculo subueniret. Sunt autem intestina aliquantulum villosa. et eorum villi per lapum etiam extensi. ut fecis superfluitatem expellerent. et necessaria nutrimento peruenientius retinerent. Sunt autem viscera siue intestina involuta ad inuicem et connexa. ita ut minora maioribus et graciliora et debiliores grossioribus et fortioribus innituntur. ut sic actiones partium naturalis et in expellendo superflua et in recidendo necessaria aptius perficiantur. Dicit etiam Aristoteles. li. ij. quod secundum varietatem dentium in mandibulis animalium variatur in quantitate et qualitate natura intestinorum. Unde dicitur quod intestinum omnium animalium habentium dentes in utraque mandibula est minus intestino non habentium. et nullum animal habet intestinum rectum nisi habeat dentes in utraque mandibula. Item ibidem venter serpentis est strictus. et est similis intestino amplo. et si fuerit naturaliter parvus habet fel in intestinis. et si fuerit magnus super epas. Item idem li. xij. Omnia animalia ampli et recti intestini sunt gulosi valde. quia propter diminutionem usus cibi et in digestionem exciēs superfluitatem cibi indigestam et cito exit cibum. et ideo appetunt multum. et continue querunt cibum. Contingit autem pati viscera et intestina multiplex. ut dicit Constantinus. li. ix. ca. xxvj.

Quia ex colerico humore vel ex melancolico
suba; intestinoz corrode. et fluxu dissente
rie inducere. et h passio pessima est mortifera
ut dicitur in amphor. Solutio vetricis i culu in
tio colera exit nigra e mortale. Item quia ex
ipoz viscerz interiori punctura et vulneratioe
et h vel ab exteriori apostemate putrefactoz
et punctura in panicul ipoz viscerz inducere
vel ab exteriori lesioe. Item quia ex interclu
sione vinctuositas paniculosz nervos exte
dente. et ille dolor gravis est instantu ut ali
qui intestina penetrari videant. Item quia
ex humore grosso et rheumatico inferiores ptes
intestinoz obturare. et stercoz exitu phibe
re et iliac passionem vel colericam inducere. vñ
h morbus pestilential est et mortal. raro sanita
te suscipies. et sepe die scdo vel tertio interfici
ens nisi celer succurrat. Ceteras intestinoz
passiones que infra in tractatu de infirmitatib
bus de colerica passione etc.

De renibz Ca. XLIII

Renes vñ ait Varro sunt dicti eo quod
sceni humores ab his nascunt. Nam ve
ne et medulle tenuis humores desudant
in renibz qui liqui rursus a renibz a calore vene
reo resolutus recurrit et ad loca genitalia se
diffundit. ut dicitur. Item. Loca autem in lateribz sp
diliu dorsi in quibus est sedes renu dicitur lumbi.
qui sunt. Item. ob libidis lasciviam lumbi sunt dicti.
quia in viris a renibz lumbis est causa veneree vo
luptatis. De renibz autem dicitur. Arist. quod fuerunt fa
cti ut ab epate aquaticu sanguinem sugentes
eum depurarent et eo colamentu. i. urina ad
vesicam per meatu uritides. i. vias urinales tras
portaret. quod etiam dicit Galenus super tegu. Ordina
vit inquit creator summus duos renes ut ac
trahant acquisitam sanguinem ab epate. et eam tras
mittant ad vesicam expulsiois gratia. quod dicitur. Arist.
li. xiiij. Renes inquit fuerunt creati propter vesicam
ut sic operatio vesicereffet melior et perfectior
quia renes sunt ad colandu supfluu humi
di decurrentis ad vesicam. Item idem. Renu
culus dexter altior sinistro est in omni animali
habente renes. et h quia calor in dextra parte
fortior est vel superior. Item idem. In oibz
animalibz renes habentibus renucul dexter est
minoris pinguedinis quam sinister et altior. quoniam
natura in dextra parte levior est et maioris
motus et caloris. calor autem dissolvit et consu
mit pinguedinem. Item renes sunt de ultimis
membris interioribz. et propter hoc indigent magno
calore. Recollige igitur quod renes sunt calidi et

naturalis caloris conservantur. frigiditatis et
dorsi spondiliu sunt temperant. a peracitate
epatis aqua humoris attractui. sanguis co
latus. Brutis naturalis confortant. humoris se
minalis generantur. porosi rotundi pingue
dine coopti. carnosique sunt et porosi pro
pter facilitatem aquae supfluitatis attractionem.
rotundi ne colligant aliquem humorem ad pu
trefactionem. pinguedine sunt muniti ne ex fri
giditate ossiu dorsi aliquam sustineant lesionem.
Recipiunt autem renes quasdam venas stomachi
ab epate egredientes quibus humor in secula di
gestionem supfluo defertur ad ipsos renes. vñ
opilatis illis venis et in suo officio impeditur
renes una cum epate patiuntur. Accidunt aliqui i
renibz varie passionem. ut dicitur. Constantinus
li. ij. c. xliij. quod si vene epatis precluduntur ab
humore sanguineo ad sui nutrimentum de
pauperantur. unde necessario extenuantur. si
vero meatu eorum inferiores calore et frigore con
stringantur ex potentia humoris supflui eorum sub
stantia subintrantis nimis extenduntur et dilatantur
et per omnes corrumpuntur. vel humores desicca
ti putrificantur et in calculos convertuntur. Vul
tis etiam alijs modis patiuntur sicut ex apo
stemate. ventositate. frigore nimio. vel calo
re.

De vesica Ca. XLIII

Vesica secundum Iulianum a venti capacitate
est dicta. Nam per venti contractionem
aperitur et dilatatur. sicut econverso
per venti emissionem obstruitur et artatur. Locatur autem
vesicula per dimidiatum a vesica dicta quedam
pellicula pendens in gutture anis sicut bursa
in qua volucrum primo recipiuntur cibaria qui
in predicta vesicula digestionem secundum in ie
core faciendo separantur. et in eodem follicu
culo tanquam in promptuario proprio futura esu
riam reservantur. sed vesica put h sumit secundum
Constantinum est panniculus durus. rotundus
peracutus sicut saccus in omni tempore clausus. excep
to solo officio superiori. Fuit autem suba e dura
ne acumine urine cuius est receptaculum le
deretur. Fuit autem ex omni parte clausa in
feri ut liquor subito attractus involuntarie ex
pelleret. Vñ per unum et idem foramen urina i
greditur per quod egreditur. ut in anathomia. Fuit
etiam rotundum ut in augmentum colamenti sa
guinis dilatetur et ad ipsius susceptorem capacior
redderet. Dicit enim Aristoteles li. xiiij. quod omne ani
mal habens pulmonem multum siccit. et propter
hoc indiget cibo humido propter quod sicco. et ideo

fuit necessaria vesica ad recipiendū huiusmodi sup-
fluitas hūiditate. Item ibide. Nullū aīal hūis
plumas: aut squamas: aut cortices: siue te-
stas hū vesicā oīno pter corticā marinā aut
siluestre. Hā supfluitas in hūmōi aīalibz erā/
sit in nutrimentū plumaz et squamaz et hūmōi
Item ibide li. iij. Dīc aīal generāo hū vesicā
quās at nō pter qd gen^l lacertaz. et n̄ erit hūi-
ditas a vesica mortuoz. et forte aggregat i
vesica supfluitas sicca et ex eo ptingit lapis
Item ibidem li. vij. In aīali oīni carēte vesti-
ca est vna via apparens exit^l stercoreis et sup-
flue humiditatis.

De vrina Capitulum XLV.

Vrina sūm Isaac est colamētū sāguis
et alioz hūoz et actōne nase genera-
tū. Hā ab epate sumit initū. s. in re-
nibz recipit subaz et colorē. aqsa em suba sā-
guis p qsdā venas subtiles trāsmittit ad re-
nes nutriendos. Un cū ad renū deportata
fuerit regionē vbi colat et ad modū seri eliq-
ti depurat. et vi caloris epatis et renū tigit et
colat. et sic desudās p poros vritides i vesicā
i ipi^l ocanitate adunat. Un h suba hūida et
liqda a vesica emissa est vrina sic dicta. qz est
vritina et mordicantia. qz vt dīc Egi. Qd tā-
gic mordet desiccāt et vrit. vritinā ei et desicca-
tiūa hū nafaz. vñ valet s scabiē serpigine et i
periginez. s pustulas et vesicas si paties inde
se abluerit. in potu spleneticis pferit mūdāt
vulnera putrida et loca saniosa. Cum felle
etiā accipit colliriata et ocul^l caute linte i/
missa pānū corrodit et delet maculas ocl^loz
sic exp̄ssedīc pstan. et Bal. Et iō vrina non ē
abhorreda. qz in mltis vtilis ē et accepta. Dī-
etiā vrina ab vñth greco. i. demonstratiua De-
mōstrat em interiora. qz vt certificemur de
interioribz vrine iudicio ducimur. demon-
strat ei p̄tutē nafalē i epate et i alijs mēbz in-
ferioribz. p vrine subaz et colorē et matie p ei^l
sedimē sine subaz quā medici ipostasim vo-
cāt certificamur. Hā si fuerit illa residētia i
fūdo vasis alba pīnea coadunata nō diuisa
fortitudine desigt p̄tutē. et p̄pletā actōz calo-
ris nafal in ipis mēbz. Per mediā at regio-
nē vrine quā medici enozmiā dicūt de me-
dia regione corpis. i. de corde et sibi adiacē-
tibz iudicant. nā si vrina i medio fuerit i co-
lore et suba bñ disposita n̄ liuida. nō volubil^l
aut obscura. vel obumbrata spūalia mēbra
iudicat esse sana. Si r p pte vrine supiorem
quā nebulē nūcupāt o fortitudie p̄tutē aīal

in regiōe capitis p̄nosticant. Hā si nō fuerit
circul^l nimis grossus. nō igne^l. nō liuid^l nō
viridis nō granulatus. s. i colore et suba tē-
perat^l cerebz et oīa alia mēbra aīali virtuti
seruētia denūciat esse tuta. Si sō sria sig-
fuerit in vrina sria designāt corpis disposi-
tionē. Iudicat at p̄cipue vrina sūm subaz et
colorē. Hā aliō sigt qū tenuis ē in suba qm
hūoris dominat^l siccitatē. aliō qū ē medio-
cris. qz tūc desigt t̄pamentū siue cōlitatez et
mediocritatē sūm colorē aut iudicat. qz mul-
ti sūt colores. s. xx. vt dīc Isaac et Egi. quoz
qdā caloz^l vñ frigiditatē iurētionē aliū remis-
sionē aliū mediocritatē p̄tendūt. Hā remissā
calorē designāt glauc^l lacte^l et hūmōi. Inten-
sum sō a rufo supius. Mediocris sō subci-
trin^l et subrufus. Int qdā designāt mor-
tificatōez vt niger. viridis. liuid^l. qdā indi-
gestionē alb^l lacte^l glauc^l. qdā digestiōis i-
p̄fectionē et imp̄fectā inchoatōez vt subpal-
lid^l. pallid^l. Quidā p̄fectā digestiōez. vt ci-
trin^l rufus. Quidā excessum siue excedētez
intensionē. vt subrubicūd^l rubicūd^l. Qui-
dā adustionē. vt in opostian. Quidā super-
adustioez et mortificatōz. vt niger. viridis.
Nigredo tū causat qūqz a frigiditate calorē
nafalē penit^l extinguit. sic p̄redit liuiditas
sed qū p̄cedit exvitiata adustione tūc proce-
dit viriditas. Istoz at colorz causas dicere
nō p̄tinet ad h op^l. s. qd eas scire voluerit li-
bros Isaac et Theophili Cōstātinī Egidij
legat. in quibz tractat p̄fectissime de vrinis.
sed ista ad p̄ns h sufficiant.

De ventre Ca. XLVI

Venter vterus et alius inter se diffe-
rūt. vt dī. Ili. Vter em est q accep-
tos cibos digerit et apparet extrinse-
cus. Et est dict^l vter. eo q p ventres veniat
cibus ad totū corp^l. Ali^l est q cibū recipit
et purgari p̄suevit. Vter sole mulieres hnt
in q p̄cipiūt. et dicitur vterus. eo q fetū im-
pleat interi^l vt dicit Isidorus. Est igit ven-
ter nutrimenti totius corpis receptaculum
vt dicit Constan. membrorū nutritibiliz se-
des p̄me digestionis et secunde fundamen-
tum. cui^l creatio est carnosā calida et humi-
da. et h p̄t digestionis necessitatē p̄anicul^l
diuersis circūdat. ppter interiorē p̄seruat-
ionem. cui^l dispositio est rotunda. ppter liberi-
orem ciborū nutritibiliz collocationem. Ob-
longa fuit ppter faciliorem ipi^l cum supioribz
et inferioribz p̄iunctionem siue colligatōem.

Dedit enim locum in corpore sibi videri. ut nu-
 trimenta inferioribus et superioribus membris distri-
 buat et transmittat. Est igitur venter in omnes par-
 tes corporis mollior et infirmior et in ceteris est
 utilior. Nam tamquam nutritrix corporis per omnia alendis
 corporis membris cibos recipit et decoquit et ad sin-
 gula membra debita nutrimenta derivat et trans-
 mittit. Superfluitates multas propter aliorum mem-
 brorum nutrimentum in se recolligit. sed eas diu
 ferre non sustinens ipsas a se repellit et repellit.
 Ex mala dispositione membrorum nutritibilium que
 intra se patitur. diversas infirmitates subit ali-
 quando et incurrit. quod quidem passiones tanto sunt periculo-
 siores quanto venter et alij vitalibus sunt propinquio-
 res. Patitur siquidem sepe propter nimiam repletionem. et
 tunc non curat nisi per tria evacuatores. Et econ-
 verso quando molestat propter nimiam inanitionem ei suc-
 currit per tria repletorem. sic dicitur in amphoribus.
 Quocumque enim egritudines ex plenitudine fue-
 rint evacuatio sanat et quocumque ab inanitione
 soluit plenitudo. Item actiones ventris secundum di-
 versitatem temporis variatur. Nam in hyeme nascitur cal-
 lor in interioribus ventris conclusus foris operatur.
 vnde appetit in hyeme magis accidit et digestio
 fortior generatur. quod videtur in amphoribus. ventres
 in hyeme et vere sunt calidissimi nasa et som-
 ni longissimi

De umbilico Ca. XLVII.
Umbilicus medius est corporis locus sic
 dicitur. quod illic umbilicus sicut umbilicus in me-
 dio clipeorum locus est dicitur. Ex umbilico
 enim infans pendens nutritur. Est enim umbilicus
 secundum Aristotelem ex nervis venis et arteriis compositus.
 qui mediante se sanguinem subtilem attrahit et su-
 git. et per ipsas arterias spiritum recipit. Rursum autem
 umbilicus iuxta matricem dum se egreditur. et cum
 fetu erit. quem obstetrices ligant quatuor digi-
 torum longitudine. et ex hac ligatura fiunt extremi-
 tates umbilici et rotunditates. Ducusque Cos-
 stan. Sup. Eze. aut. xvj. dicit Hieron. sic. Na-
 turale est infantibus oris primo umbilicum percidi.
 deinde ad sanguinem diluendum aqua lavari. ter-
 tio humorem purulorum sole siccare. quarto tenera
 corpora panis strigere membra diffundat. et sic de-
 praurent. Ibidem etiam dicit glossa Bre. quod umbili-
 cus est qui secalitur in utero sicut arbores et vir-
 gule per radices humore occulto terre nutritur.
 In umbilico autem sita sunt genitalia mulierum. sicut
 in lumbis genitalia virorum. et idem umbilici nomine
 luxuria designatur in Job. xl. Viri etiam in lumbis
 ei. et fortitudo ei in umbilico ventris eius. De
 umbilico autem dicit Aristoteles. li. xij. quod omne animal gene-

ras et ovans habet umbilicum tempore partus. et cum crescit
 per aures crescit umbilicus. et nihil omnino appar-
 et quod continuatur cum intestino per aliquam partem vena-
 rum. Item idem li. xvj. Creatio umbilici non est nisi
 cortex continens venas. et cum umbilico continuatur.
 et currit sanguis a matrice per venas umbilici
 qui per canale ad pueri nutrimentum. Crescit igitur
 conceptus per esse umbilici. ut dicitur in eodem

De genitalibus Ca. XLVIII.
Genitalia sunt partes corporis ut et nomen
 ipsum docet. quod gignende soboles fructus
 acceperunt ut dicitur. Item. Nec etiam pudenda
 per verecundiam dicuntur. vnde et teguntur. ita quod non habent
 eandem speciem decoris sicut alia membra que in promptu
 sunt locata. Et ideo reputantur inhonesta. inter quod
 vnde dicitur veretur. vel quod viri est timor. vel quod membra
 est verecundum. vel etiam ex quo viri emittitur. Nam
 propter dicitur viri ille humor a viri nasa fluens ut
 dicitur. Item. Sunt etiam alia membra fructus genera-
 tive fundamenta. scilicet testiculi. diminutione a te-
 stibus dicti. quod numerus incipit a duobus. sine quo
 ruri testimonio non est aliquis vir perfectus. hi semine
 calamo admistrant. quod a spine medulla et a
 renibus suscipiunt gratia percipiendi. Ducusque Item.
 secundum Aristotelem. suba corporis composita est de carne glan-
 dulosa. alba. molli. et rara. et hoc fit propter calorem
 observationem et sanguinis mutationem in albe-
 dinem. quod fit per vehementem calorem in ipsis
 suba sanguinem decoquentem. et in albedi-
 nem commutantem. Et dicuntur huius membra prin-
 cipalia. quod principalis actio fructus naturalis
 scilicet generative sunt propter instrumenta. que si
 perfecta fuerint vigor virilis sexus enervatur
 et masculina complexio in femineam alteratur.
 Et ideo secundum Aristotelem libro tertio. Eu-
 nuchi quando castrantur ante pollutionem
 in somno non oritur in corpore eorum post hoc
 pilus. Si vero castrantur post pollutionem
 propter pilos pectoris omnes pili defluunt et
 efficiuntur effeminati et molles animo et cor-
 pore imbecilles. Unde Aristoteles lib. viij.
 voces hominum quando castrantur mutan-
 tur et efficiuntur sicut feminarum et forme co-
 rum alterantur et figure. Animalia autem
 quando castrantur in iuventute efficiuntur
 maiora. sed si castrantur post perfectionem non
 augmentantur. Cervi etiam si castrantur post
 perfectionem non augmentantur. Cervi etiam
 si castrantur ante crementum cornuum non oriun-
 tur eis cornua. et si post ortum castrantur. non ulterius
 crescunt cornua amplius. nec mutant cornua.
 nec efficiunt ea sicut faciunt non castrati. Dicitur

etiā ibidē q̄ si vituli nō castrant cito p̄ annū remanēt pui. z dīc q̄n castrāt. extrahūt radi- ces nervoz. z si acciderit loco vulneris apo- stema. cremabūt testiculū abscisus. et ponūt cinerē sup apostema. Et q̄dā aialia castrant solū p̄ testiculos sic castores q̄ etiā q̄n ple- quūt a venatoribz īp̄s dētibz trūcāt testes ne vlti p̄scq̄nt. Dīc etiā q̄ onagri masculī castrāt filios z eis dētibz testiculos p̄scidūt sz matres a masculis occultāt eos. z p̄cauēt eis a marī ne castrēt. Itē dīc li. xvj. q̄ auiū testiculi p̄ tps sibi ad coitū a nafa deputatū efficiūt p̄uuli itātū q̄tūc n̄ apparēt. sz tūc q̄n īstat amoris tps crescūt valde. Sūt igit̄ illi testiculi cū alijs mēbz sibi admīstrātibz hūoris seminal' p̄ncipiū. z ei' p̄mū z radica le fundamētū. Flā vt dī. ostan. De' ad aialū generatōz p̄ueniētē p̄ueniēcia p̄creauit mē bra in q̄b' īseruit materiale p̄ncipiū gene- ratōis. q̄d q̄dē sine amoris affectu nō p̄t p- duci ad effectū talē. mēbris genitalibz si q̄dē īseruit īsepabilitatē z appetitū. vt vnū q̄d q̄ aial ad p̄fuatōez speciei z mltiplicatōez sui animaret. z h̄ q̄dez diuino nutu factū est ne forte abominato coitu. ab aialibz generatio euitaret. ad generatōis at tal' p̄pletōz neces se est duo aialia p̄uenire. s. masculū et feiaz. ex q̄z semine mutuo p̄crearet q̄dlibz indiui duū. ita q̄ i vno. s. generantiū. scz ī feia esset q̄si p̄ncipiū materiale z passiuū. In mascu- lo h̄o essz formale p̄ncipiū z p̄ncipal' effecti uū. Et iō dīc Ar. li. v. q̄ generatio aialūz duplex h̄z p̄ncipiūz. s. marē z feiaz. Ex mare at p̄ncipiū mor' est sic forma. Femina at est sic materia. ex p̄mixtiōe at vtriusq̄ fit creata z creatio embrionis zc. Aptauit igit̄ de' mē bra generantiū vt alterz emittet seminale p̄n- cipiū alterū recipet. Et h̄ mēbra talit' a deo sapiētissime sunt formata. vt ad op' suū nec meliora p̄nt esse neq̄ p̄fectiora. vt dīc ostan. Sz certe his mēbris plurimi abutunt. q̄m īp̄s ad generatōis fructū nō vtūt. sz poti' p̄ rōnis ordinē z nature iura nō ad seruēduz proli: sz poti' turpitudinī ac libidini eadem cōplere diuoscūt. Et iō de ista materia dig- nū duri sub silentio p̄terire. ne forte sperma- tis explanando originē p̄gressū vlt' finem vi- deat carnalibz occasionē cogitādi carnalia exhibere. de h̄ soluz admonēs vnīuersos ne q̄s putet p̄dictoz mēbroz officio cē p̄ libito abutendū. nā q̄cūq̄ p̄ter legitime generatio- nis p̄cessū vsū voluntarie mēbris genitali-

b' ludibria libidinis exercuerit deū nate parē- tem z genitorē iā p̄didit. nec ī generatōe iu- stoz nisi cū digne penituerit locū inē filios gl'e possidebit. Nā abusus generatiue p̄ter patr' luminū iniuriā et quā meret' offensaz tollit grāz. vulnerat nafa. p̄dit societate an- gelicā. acq̄rit gehennā. denigrat formā. eua- cuat subaz. z spoliat gl'az sempiternā. vt dīc Ambrosi'.

De matrice. Ca. XLIX

Matrix in feia est singulare mēbrū ad modū vesice dispositū ad susceptōez hūoris seminal' a nafa deputatū ad quā tanq̄ ad muliebriū corpis sentinā con- fluit hūoris mēstrualis supfluitas. q̄ p̄t mē- strualē fluxū z refluxū menstruū est vocatū. eo q̄ circuitu lunar' luminis solet accidere h̄ supflūū. vt dī. Jsi. Hec etiā muliebria nū cupant q̄ in mulieribz durāt nafa'r q̄diu vi- get in eis vis p̄cipiēdi. q̄b' totalit' deficiētibz deficit p̄ceptōis p̄t'. Et dicunt muliebria. qz in solis mulieribz hec infirmitas īuenit' Nam sola mulier aial menstruale est vt dīc Jsi. cui' cruore p̄tacte fruges nō germināt. moriunt' herbe. amittūt arbores fructuosz. Qui' sanguinis p̄tetatē et naturam quere sup li. iij. in tractatu de hūoribz. Hoc men- struū est humane generatōis p̄ncipiū. h̄ no- biliū z ignobiliū est cōmune ī matris vtero nutrimentū. Vn' ager n̄e natūitat' irrigat' z nutrit' infantul' q̄diu ī matrice p̄seruatur Habz at duas cellulas sine p̄cauitates dex- trā. s. in q̄ mascul' generat'. z sinistrā q̄ p̄cep- tioni feie deputat'. fetus at inter duas cōca- uitates p̄cep' vtriusq̄ sex' dispositōem h̄e p̄suevit. In anathomia at dī q̄ matrix tres h̄z cellulas a dextris masculo appropatas. et tres a sinistris feminis deputatas. in me- dio h̄o nascit' hermafrodita. ī matrice h̄o cō- cipit' sex' q̄ a fouēdo est sic dicit'. cui' follicu- lus siue pellicula q̄ circundat' secūdina dī q̄ simul cū infante nascit'. et si ī matrice casu aliq̄ post partū ī vtero māserit piculum in- ducit nisi nature vlt' medicine remedio expel- lat'. Subiacet aut' matrix ipa mlt' passioni- bus. q̄nq̄ patit' supfluoꝝ hūoz retentiōem. et h̄ ex viscoso hūore ora venarum opilatē vlt' ex frigidityte coartante vel et siccitate cōsu- mente. et he diuersitates diuoscuntur p̄ sig- propria. Item quandoq̄ patitur nimīū hu- moꝝ mēstrualiū fluxū et effusionem. et h̄ vlt' ex nimia abundantia quā nafa nō p̄t retine-

re. vel ex nimia acuminis hūorū violētia. et h
passio si antiq̄ fuerit vir curat. ex q̄ em̄ orifi-
cia venarū lōgo tpe sūt apta difficile solidā
tur. Item patit̄ matris suffocatōz. in q̄ passi-
one videt̄ mulieri deberi suffocari. matrice
spūalia p̄mēte. qd̄ p̄tingit ex nimia hūorū
repletōne matricē extendente v̄l corrupta et
venenosa fumositāte a corrupto hūore reso-
luta vacuitatē matris replēte et extēdēte. Un̄
matris repleta sup̄ elenata p̄mit spūalia:
v̄n mulier pene suffocat̄. Item q̄nq̄ patit̄ p̄
cipitatōez q̄n dextrosū v̄l sinistrosū pl̄ de-
bito inclinā. vel de loco suo exteri⁹ egredit̄.
qd̄ accidit ex nervorū ip̄i⁹ relaxatōne ex sup̄-
fluis hūorib⁹ ip̄az matricē aggravātib⁹. Itē
patit̄ aliq̄n apostemat̄ interioris pūcturaz
et dolorē. vt̄ dī. p̄stan. ex hūorib⁹ collect⁹ ad
apostema. v̄n seq̄t̄ pūctura dolor ḡuissim⁹ et
arsura. Itē patit̄ p̄ impregnatōez dolorē et
distensioez ex motu fer̄. et mat̄ie circa ptū.
tūc em̄ monet̄ motu fortiori. Un̄ necesse est
tūc t̄pis matricē p̄cuti atq̄ ledi. mat̄ie at̄ pa-
tit̄ q̄n in ptu se exponere nitit̄. et ext̄i⁹ fetus
a casu aliq̄ impedit̄. qd̄ cōtingit aliq̄tens ex
angustia viarū ip̄i⁹ matricis. q̄nq̄ ex pingue-
dine mulieris. aliq̄n ex nimia fer̄ magnitu-
dine et debilitate ac d̄fectu fructus expulsiue
in corpe parturientis. aliq̄n etiā p̄tingit fer̄
esse mortuū. et idō nō adiuuat mouendo ad
exitū siue ad partū. et aliq̄n credit se mulier
h̄e puez et gestat in vtero aliq̄d frustulū mē-
struosū sic narrat Ars. li. xviij. Accidit etiā
mulierib⁹ post impregnatōez infirmitas q̄
mola d̄r. putabat em̄ qdam mulier q̄ p̄ col-
um viri esset impregnata et inflabat venter
ei⁹. et apparuerūt in ea signa impregnatōis.
et cū puenit tps pariedī nō diminuebat̄ i ea
tumor ventris s̄ sic mansit p̄ tres annos. t̄ā
dem peperit frustū carnis ita dux q̄ vir po-
tuit ferro diuidi. et tale frustū mola d̄r. et h̄
q̄dez accidit sic dī. Ars. ibidē. q̄n vicz sit suf-
focatio p̄cepti ex pauore et hūore male dige-
stionis. q̄ tūc generat̄ frustū. qd̄ q̄dez mola
d̄r in matrice t̄c. Istis em̄ et multis alijs pati-
tur misera matris mater n̄ra t̄c. Sequitur
aliud capl̄m.

N De natibus Capitulū. L
Ates dicūt eo q̄ ip̄is innitimur dux
sedem⁹. vt̄ dī. Jsi. Un̄ oglobata ē in
eis caro ne p̄mētis carnis mole do-
leant. in natib⁹ itaq̄ fer̄ trūcus corporis qui
a collo incipit et vsq̄ ad nates se extendit. vt̄

dīc̄ Jsi. Nates fm̄ p̄stan. sūt nervose. et h̄ p̄
coraz et femorū cū trūco corporis colligatōz.
et idō fuerūt carnose ad t̄pandam nervorū
etiā ossiū frigiditatem. et etiā ad defendēdā
nervorū sensibilitatem. vt̄ dī. Constan. li. iij.
ca. viij. t̄c. Seq̄t̄ aliud capl̄m

De femoribus Capl̄m. LI

Femora dicunt̄ eo q̄ ex illa pte cor-
poris viri a feminis discernūt̄. Extē-
dūt̄ aut̄ ab inguib⁹ vsq̄ ad genua. et
mouent̄ femora in coris q̄z p̄caua vertebra
dicunt̄. corpe h̄o q̄i p̄iuncte ap̄i dicunt̄. Flec-
tunt̄ aut̄ femora intus et nō extra sub̄t̄ sc̄z et
non sup̄ sicut brachia. Un̄ a quibusdā fru-
stragines nūcupant̄. vt̄ dī. Jsi. Sūt autem
femora ex magnis ossib⁹ composita vt̄ dicit̄
Constan. li. iij. c. viij. tota q̄dez a sup̄iori pte
p̄caua. a parte anteriori gibbosa duo habē-
tia acumina. Fuit autem necessaria mag-
nitudine. v̄l quia totius corporis sunt ossium
fundamenta. v̄l quia maiores portāt lacer-
tos et nervos. p̄ quos sit pedū motio volūta-
ria. fortitudo partis exterioris fuit necessa-
ria vt̄ locū habeant lacerti et nerui. q̄ si eēnt
intrinsic⁹ p̄tristarent̄ et lederent̄. Sūt autē
eadem intrinsic⁹ aliq̄ntulum rotunda. et h̄
fuit necessariū. q̄ si ex vna parte t̄m tortuosū
esset totū corp⁹ esset tortum et non rectum.
concauitas insup̄ fuit necessaria cū gibbo-
sitate interiori vt̄ firmior esset incessus eoz.
Concauitas fuit necessaria vt̄ p̄cauitatum
crurū essent subintratiua. sunt etiā femora
carne et musculis munita vt̄ ossa haberēt tu-
telam ab extrinseca lesione. et etiā frigiditatem
ossiū temperarent. Sunt etiā versus
partem hois sup̄iorem grossiora. ad partes
h̄o inferiores ḡcilliora. et h̄ erat necessariū
vt̄ tāq̄ media inter extrema debitā haberēt
cū vtriusq̄ portōnem.

De genibus Capl̄m. LII

Genua fm̄ Jsi. p̄iunctōes sūt femo-
rum et crurum Et sunt dicta eo q̄ i
vtero genis sunt cōposita. Coherēt
em̄ sibi et cognata sunt oculis lacrymarum
indicib⁹ et miserie. Nam a genio genua di-
cunt̄. Cum ei q̄s gignitur ita format̄ vt̄ ge-
nua sursum sunt quorū p̄iunctiōe oculi for-
mant̄ vt̄ p̄caui aut reconditi efficiantur fm̄
verbū phi. Genua comp̄mit̄ arta gena In-
de est q̄ cū hoies ad genua se prosternunt fa-
cilius lacrymantur. Voluit em̄ natura eos
vteri materni rememorari. vbi in tenebris

sedebat antequam ad lucē venirent. Ducusq;
Isti. Sūt autē fm pstan. li. ij. c. viij. ossa qdaz
rotūda cartilaginosa atq; pcaua. Fuerunt
etiā rotūda et vt crura et cora in ipoz pcaui
tate facili iūgerent. nervosa sūt. vt de facili
crura a supiorib; separē. ppe h etiā sūt ner
uosa vt actōes spūs aīal ad motū gressibilē
faciendū ad ptes inferiores trāsmitterent. De
paupant at genna a carnositate et piguedie
ppe mor pcauitatē. Si em eēt nimis car
nosa tūc de facili opilarē. z sic actōes pcur
sensibil p aliquā carnis grossiciē impedirent.
Uñ z genna qz nervosa sūt valde z sēbilia
sūt de facili lesionē incurrētia qñ nerui sen
sibiles interi? vel exteri? aggrauant. vt dicit
Constantin? zc.

De crurib; Ca. LIII

C Crura a currendo sunt dicta. qdā his
currim? z gressū facim? Et sunt di
cte tybie. qz tybie sūt siles siue tube i
specie z lōgitudine. vt di. Isti. Sūt autē crura
fm pstan. int femora z pedes intermedia. q
busdā nervis z lacert; cū inferiorib; pcate
nata p q influētia gressibil mor? z regitiue s
tut ad pedes deriuat. Sūt at crura ex ossi
b; fortissimis pposita. q tāq; colūne corpis
ad deferēdā ipi? molē sūt abilia. Sūt etiā
qbusdā musculis z carnositate a pte vestita
supiori vt sic in plicatione eoz cū femorib;
nec ab eis recipient nec eis inferrēt offendi
cula. Uñ tāq; culcitra ad molē corpis sup
portandū. carnositas ipoz cruriū in parte
supiori interi? est collocata. Sūt etiā ner
uosa vt sic ad motū velociorē essent fortiora
Sūt etiā medullis plena. vt p? vital? z aīal
p nervos z arterias diffusa custodiret z ossi
um siccitas medulle humectatōe irrigaret.
vt dicit Constan.

De pedibus. Ca. LIII

P Es vt dicit Istid. dza podos grece.
Hā pedes qdem alteri? motib; solo
fici incedūt Est at pes extrema pars
ip? hoīs sustētās etiā pōd? totū corpis. Cō
ponit autē fm pstan. ex ossib; qdragita qtu
or. qz duo sūt calcaneoz. duo manicularū
raite pedū decē digitoz trigita. Est at sub
tus carnosus i extremitatib; plan?. i medio
aliqntulū pcau?. idō carnosus vt ossa z arte
riaz duricie tuerent Plan? fuit vt supposita
facili? portaret Iō pcauus fuit vt si pes acu
to supponeret. ad pcauū locū refugū habe
ret. diuersis ligamib; et nervis ossa pedum

colligāt. qd fuit necessariū ad mai? robur p
pter fortiorē corpis sustentatōez. z vt pedes
motū haberēt leniorē. Variāt autē pedes. in
aīalib; Dic ei Arj. li. xij. qdaz aīalia pedes
hūcia hūt pedes anteri? z poster?. et qdā in
laterib; sic aīal hūs sanguinē vt mltipes Et
h gen? bz prium q pedes ei? sūt in anteriori
corpis. Et cā illi? est. qz ps anterior z poste
rior sūt adunate in locovno. Itē ibidez dic
q nafa posuit loco manuū i qdrupedib; pe
des anteriores. Pedes at posteriores sunt
necessarij vt portēt pond? aīalium. Et fuit h
necessariū vt essent qtuor pedes in qdrupe
dib;. Hā ad terrā totū eoz corp? nafalit in
clinat. z etiā ad terrā mouet toto brutalī ap
petitu. Et iō necesse fuit tot fulcimēt; erigi.
posset vt abili? z facili? motu pgressiuo pge
re z moueri Iō etiā fuerit pedes posteriores
necessarij. qz sic dic Arj. q ps anterior oīm
aīaliū qdrupedū maior est z spissior pte po
steriori. Et iō vt facili? possent erigi z moue
ri posteri? sic z anteri? pedes posteriores sūt
necessarij Sic suo mō est de pueris. s. qz ps
anterior est pōderosior inferiori. z ppe h ince
dūt pueri sup man? incuruati. z vtant mani
bus pro pedib; in repēdo. qz nō pnt eleuare
corpa sua. qm supior ps corpis maior ē in
feriori. Cū g iuuenescit hō augmētāt ps in
ferior et attenuat ps supior corpis mag; iū
riori. vñ paulatim sursum erigit. Dispositō
at qdrupedū est ecōuerso. qz ps inferior prio
est valde mag;. s. i iuētute pficit ps supior z
eleuat. Et ppe h erit eleuatio capitis z anteri
oris pte equoz mltro maior qz pte postero
ris. Signū hmoi ē sic ibidē d; q pull? eqn?
pede posteriori tāgit caput suū. s. qñ intrat
eratē nō pte facere idē. Itē di. Arj. li. ij. qpes
sinister i aīalib; in pte anteriori absolut? nō
est. neq; ita leuis mot? sic sinistra man? i boi
bus pterq; i elephāte. Itē Arj. ibidē dic. q
elephas i sedēdo flectit pedes suos. s. nō pte
flectē qtuor sil ppe pōd? corpis. s. flectit pe
des posteriores sic hō. Itē ibidē d; q vola
tile flectit pedes suos ad posteri?. s. alas q q
dem sūt loco manuū flectit ad anteri? Itē
ibidē etiā d; q pes dexter maioris est mot?
generalit in aīalib; qz pes sinister. Et iō d;
q aīalia qdā qñ ambulāt pmo mouēt pedē
dext; sic leo z camel? arabic?. s. dromedari?.
Aliqñ tñ qdā aīalia mouēt pedē sinistrū sic
vulpes z lup?. q hūt pedes et tybias sinistre
p; pte pria lōgiores Et iō semp claudicant.

a dextris a sinistris altius se erigendo et se ad dextrum deprimendo. Est itaque pes dexter maioris caloris. motus et vigoris generaliter in animalibus quibus sinister. Et est signum ad hoc quod Galenus super amphoribus dicit. quod mulier in utero fetum gerens et iunctis et oppositis pedibus. dum subito fuerit vocata. si masculum habuerit in utero. primo ad mouendum pedem dexterum admonebit. Si vero feminam gestaauerit e converso. Item dicitur ab eodem libro. et. iiij. quod omne animal multorum digitorum in pedibus est multorum filiorum et e converso. Item libro. iiij. pedes omnium quadrupedum sunt ex osse et nervis et modica carne. Sicut et volatiliu et bipedum propter homines. cuius pedes sunt subest multae carnis. et habent ossium et nervorum multiplicem defensionem. Item sunt animalia utentia pede loco manuum. ut simia in quadrupedibus. et psittacus et porphyrus in volatilibus. Nam pedum ad interiorio se inuicem in cibando. Item idem libro. xiiij. Nullum animal habens scissuras multas in pede habet cornua. Et tamen omne animal habens culmos in ore permineres. habet ungulas pedis scissas sic aperit. Item libro. xiiij. Pedes in apibus posteriores maiores sunt quam medij vel anteriores propter ambulationem. et ut cito eleuentur a terra quando voluerit euolare. Item libro. xvj. De animal quadrupedibus habens multas scissuras in pedibus ut leo canis lupus vulpes generant filios cecos. De pede vero recollige quoniam pes est in ultimo animal ad effectum longum planum et paruum propter fortius vestigiis impressionem. digitus etiam distinctus propter sui fortius detentum. Osse et nervus propter meliorem duritatem. in animalibus necessarium ad eorum erectum et motionem. Insup ad eorum defensionem. In volatilibus scissi pedis et curui unguis ad vicem acquisitionem in volatilibus clausi pedis ad sui regimen in aqua et directum. Et habet de pedum proprietatibus iam sufficienter tractatum.

De planta La. LV.

Planta pedis est extrema pars animalis a planticie sic dicta. Planicies enim in ea sic erigitur ut foris impingat ut dicitur. Item. Duriori cute vestitus est cetera pars corporis. ne a spinis vel etiam ab alijs obicibus patiat subito. Item et animalium pedes ungul et etiam soleis munitur ne de facili calcando offendatur. Plante quibus etiam totius corporis mole et pondere opprimuntur. et ideo calceis et soleis indigent ne ledantur. ut dicitur Item. Item.

De calcaneo. La. LVI

Calcaneus posterior pars pedis est et inferior. a calcando dicitur. quia eo tre vestigia imprimunt ut dicitur. Item. Et est rotundum dispositione. ut dicitur. Item. et alioquin oblongum. Ro-

tundum ne de facili ledatur. oblongum ut imprimatur firmum. Solidum etiam fuit factum ne de facili periret. Et mollibus ligamentis cum cavilla colligatur. ut sursum et deorsum facilius moueret vulnera sibi impressa difficilis sunt curatio. tum propter paucitatem carnis. tum propter motum et continuationem. ut dicitur. Constan. li. iiij. ca. x.

De ossibus La. LVII

Ossis de proprietatibus membrorum principum et officialium de similibus membris et eorum additionibus nunc dicendum est. et primo de ossibus. Nam ossa sunt totius corporis solidamenta. ut dicitur Item. In ipsis enim robur consistit animalis. Sunt autem ossa ab vsto dicta. quia ab antiquis vocabantur. vel ut alij putant ab ore ossa dicuntur. eo quod in ore pateant. Nam ubique cute et carnibus tecta celantur excepto solo ore in quo ossa dentium demonstrant. Lappago enim ossa capitis sunt dicta eo quod sunt compacta nervis velut glutino quodam adhaereant. Articuli autem dicuntur summe ossium partes. nodis grossioribus et globate. sic dicte eo quod ad flexionem membrorum servantur. ut dicitur. Item. li. vi. Os est durior et siccior pars corporis animalis. Et hoc fuit necessarium. aut quia ossa sunt corporis fundamenta super quibus totius corporis fabrica est sita. et ideo oportuit ea esse firmitiora. aut quia ab exterioribus defendunt interiora. Sunt autem ossa in corpore multa in specie diversa. et hoc propter maiorem corporis fortitudinem. vel propter motum lenioris facilitatem. vel propter cauendam nimiam corporis passibilitatem. Tanta enim est in membris corporis colligatio quoniam patiente omnia participant. Unde natura fere omnia duplicavit membra. ut si vnum patet alteri participare. et ideo ubi oportuit plura contiguit ossa. In quantitate sunt diversa. quia in magnis membris sunt magis et in parvis parua. Item sunt qualitate diversa cum quidam sunt longa et dura rotunda. quidam parua. quidam solida. Solida sunt quidem propter maiorem firmitatem. Lappa vero propter maiorem motum leuitatem. Nam quia magna erant et mobilia fecit ea natura cetera quae duabus de causis medullis sunt plena. ne scilicet paruitate frangerentur. et ut inde nutrerentur. Unde per evaporatum medulle per poros ossium carnes quae sunt ipsis ossibus viciniores sunt ceteris dulciores. Sunt etiam ossa quibusdam nervis inuicem stricta. ne ex nimio motu ossium se iungant et sibi inuicem efficaciter cooperantur. In prima autem ossium dispositione igitur quodam viscosa humiditas ut leuius inuicem mouerentur. Sunt etiam in extremitatibus cartilagine vestita ne ex nimia frictione lederentur. Hucusque Constan. li. iiij. c. iiij. per Aristotelem. li. xiiij. ossa fuerunt creata propter salutem corporis moll-

qm̄ nafa ei⁹ est valde dura. In aiali carente ossib⁹ ē mēbz pueniēs ossib⁹. eoz defectum supplēs sic arista ī piscib⁹. sic ⁊ oīm pncipiū venaz ē coryl' epar sic spōdile dorsi oīm ossiū pncipiū ē sup qd sūdāt et radicāt om̄ia ossa sic nauicula sup carinā suā. Nafa itaqz ossiū ē p̄tinua cū spōdili. qm̄ ossa spondilia sūt custodiēcia teneritatē corpoz aialium. ⁊ ossa q̄vicināt vētri sūt pua vt nō phibeāt tu morē vētris p̄t cibū aial'. Itē idē. Ossa ma- sculoz fortiora sūt ossib⁹ seīaz generaliter ⁊ duriora ⁊ matie ossa leonis. q̄ p̄t sui duriciē ex se ignē mittūt more lapidis si ad seinnicē collidāt. Ossa q̄o auiū sūt debiliōra alijs et sūt p̄t pisciū. Itē idē Ar. li. iij. Ossa abscisa n̄ recrescit sic nec cartilago. qz creatio illi⁹ est p̄pinq creatōi illoz. cū cornua ⁊ ungule aia- liū ⁊ auiū rostra p̄t ad ignē mollificari ⁊ in- curuari. ossa nec icurvat nec mollificāt nec flectit. s̄ p̄tūdunt. Itē idē Ar. li. xij. Aial hīs spinas loco ossiū ē pauci sanguis. Itē om̄e aial hīs dentes in vtraqz mādibula hz ossa medullata. ⁊ ipoz medulla silis est pin- guedini. Quedā tñ ossa sūt spissa ⁊ dura vñ vident' esse sine medulla. vt ossa leonis ⁊ ele- phant. qz medulla taliū aialiū latēs est ī po- ris ossium ⁊ occulta Recollige igit' breuiter ex p̄dictis qz ossa sunt tot⁹ corpi sūdamenta frigida dura ⁊ sicca ⁊ p̄t dominiū frigidita- tis naturalit' sūt alba fortiora ⁊ frigida ⁊ fir- ma. inter⁹ p̄caua. medullis plena. ligamētis neruosis p̄iuncta. p̄tinuo se supportācia. Hāz mīora sup maiora radicāt ⁊ maiora mīorib⁹ mīro nate artificio coaptāt. Sūt etiaz ente ⁊ carne vestita q̄si vtriusqz fulcimēta inflexi- bilia nerui nafari iūctura a calore carnis et sanguis t̄pamentū recipiēcia. Sūt etiaz ex se insensibilia. tñ vehemētē infert corpi lesio nē. qñ sunt p̄scissa vlt' p̄fracta. ⁊ h̄ p̄t neruoz vicinitatē. qz ligamētis sūt iūctē p̄iuncta. Cō- tingit at ossa pati ex cā extrinseca sic ex fractio- ne. p̄cussioe. abscissione. ⁊ iūcture egressione et h̄mōi. qñqz ex cā intrinseca. ⁊ h̄ al' q̄tiens ex materie furiose corrosioe. vt ī erisipilam. i. ignē sacru patiētib⁹. qñqz ex nimia humoz ī iūctur' ossiū aggregatōe et repletōe. vt p̄t ī artetis. ⁊ qñqz ex medulle interior' corrupti- one vt accidit ī leprosis. qñqz ex hūoris me- dullar' p̄suptōe. vt accidit ī ethicis ⁊ p̄suptis Dolor at ossiū tāto ē gūior ⁊ etiā piculosior q̄nto ī p̄sūdiorib⁹ ossiū p̄cauitatib⁹ radicāt. Un̄ ossa corrupta carnē sibi p̄imā paulatī

corrūpūt ⁊ putrefactōez inducūt. ⁊ c.
De medulla. La. LVIII.
Medulla fm̄ Jsi. est appellata eo qm̄a defaciat ossa. Irrigat em̄ ⁊ cōfortat ossa. vt sez eoz tēperet q̄litate frigi- dam. Est at medulla fm̄ p̄stan. subalī calī- da ⁊ hūida ⁊ ex purissimis p̄tib⁹ ⁊ vinctuosiss hūorib⁹ nutritib⁹ in ossiū p̄cauitatib⁹ gene- rata. vñ sua caliditate ossiūz tēperat frigidī- tatē. ⁊ sua hūiditate eoz siccitatem irrigat. ⁊ sua substāciali p̄prietate p̄tē aialis nutrit ⁊ p̄seruat. Medulla em̄ influēcia spiritū re- cipit a cerebro ⁊ p̄cipue medulla ossiū spon- dilū. q̄ a phisicis nucha appellat'. ⁊ hec me- dulla mediātib⁹ q̄busdā neruis subaz et mo- tū mēbris sub collo possit' administrat. vt dic' p̄stan. li. ij. c. r. Medulle etiā fm̄ Jsi. sua sub- alitate ⁊ liqda vinctuositate p̄ ossa euaporāt et liquorez tennem defudāt. q̄ liquor calore venereo resolut' in renib⁹ aialiū amor' ⁊ vo- luptat' generat incentiuū. vide sup d' renib⁹ Un̄ et aialia q̄ hnt ossa medulla plena ī libi- dinē sūt prona. vt dic' Varro. q̄ h̄ hnt soli- da et medullis vacua rari⁹ inuenerē p̄moue- tur. vt ī elephāte. Medulla ei vt dic' Varro naturā lune imitat'. nā crescēte luna crescit. et decrescēte decrescit. Un̄ p̄ occulta quedā respiracula vñ lune sentiēs fm̄ mutatōem minorat in sua suba vlt' auget. H̄ est videre in aialib⁹ ⁊ etiā arborib⁹ quaz hūor medullar' supabūdat ī plenilunio ⁊ in nouilunio de- paupat'. Un̄ tñ arbores inferere nō ē bonū qz fruct' efficiūt p̄miculosi ⁊ de facili cōpu- tresent. ⁊ h̄ forsan accidit p̄t supflua hūidi- tatē quā surcul' tūc insert' p̄cipit ī medullā. cui⁹ supflua nō p̄regi et dirigi a nafa. Un̄ talis hūor trāsmisus ad fruct' ē cā p̄micu- latōis ⁊ celer' putrefactōis. Itē di. Ar. li. xij. q̄ aial hīs dētes in vtraqz mādibula hz medullā silēz pinguedini. et qdā aialia n̄ ha- bent multū de medulla sic leo q̄ hz ossa du- ra ⁊ spissa in q̄b⁹ paz est de medulla. ⁊ iō fin- git' qz oīno medullā nō habeat ⁊ c. Medul- la fm̄ Dyas. medicinalis est valde et p̄cipue volatiliū ⁊ aialiū siluestriū. Nam labioz sa- nat excoiatōes et eoz vlcera p̄glutinat. ⁊ eti- am scissuras. auriū dolorē mitigat. glandiū duriciē emollit. pedū vesicas sanat. dolozes gutturis mitigat ⁊ māmilla. p̄siles ⁊ ethi- cis singulare est remediū. Virtutē ei resūpti- uā habet. vñ et hūmorē deperditū in mem-bris restaurat.

De cartilagine. Caplm. LIX

Cartilago est ossium teneritudo. et dicta est cartilago eo quod leui ictu caret dolore dum plectitur ut dicitur. Item. ut patet in auribus et naribus et costarum extremitatibus. Nam cartilaginosa duriora sunt carne et ossibus molliora. Secundo autem natura talia loca talis dispositionis ne forte ruperetur cum plicarentur. ut dicitur. Philosophia. li. ij. ca. ix. Uelut autem cartilago extremitates ossium ne in suis iuncturis ex mutua frictione exasperentur. et ut facilius ossa cum carnibus iungerentur. Dicitur autem Aris. li. xij. quod cartilago abscissa non recrescit. quod est creatio creatoris ossis est similis. nec hinc cartilago ex se solum aliquem sed tantummodo nervi diuisionem causa est sensus et motus quoniam sentit vel mouetur ut dicitur. Constan. In medio autem cordis animalis est os cartilaginolum in sua latitudine positum. et huius sedes cordis est appellatus. ut dicitur. Constan. li. iij. c. xx. et c.

De nervis. Ca. LX

Nervi sunt corporis partes quas greci vocant nervos. eo quod artuum diuisiones his fortius cohereant. Maxima enim virtus facere nervos certissimum est. quod quanto fuerint densiores tanto propius augent firmitatem. ut dicitur. Item. secundum Constan. aut fuerint necessarii ut sensus et motum deferret membris. precipue ossibus et cartilaginibus. et huiusmodi. quod ex se sensum non habent neque motum. Omnium autem nervorum principium fundamentum est cerebrum. quod voluntarium motum et sensum est principium. Quod autem nervi aut de cerebro procedunt aut de medulla cerebri. id est de medullis spinodialis. tale medium fuit necessarium. ne si immediate omnia a cerebro procederent aut rumpendo lesio non incurreretur. aut propter nimiam viem longitudinem a principio sensus in actu sentiendi et in potentia vegetandi tantam potentiam non haberet. Nervi ergo a cerebro procedentes sunt molliores. De nucha autem id est de medulla spinali sunt duriores. sed excentes a protra cerebri sunt molliissimi. quod sensum portant alijs. nam mollicies cito mutat in sensus qualitates. procedentes vero a puppi fuerint durius motum possint pati. quod mollia veloci motu cito rumpunt. Nervorum autem a cerebro excentium sex sunt paria quorum primum par progreditur ad oculos et alia organa sensum ut eis deferant sensum et motum. hi et alij nervis percauiores et molliores et maiores sunt id magis percaui ut amplior spiritus per eos sensibus admittatur. sunt et maiores ne corporum percauitate eorum suba rumpere. et ut maior quantitas spirituum in eis includeretur. Fuerunt et molles ut in eis sensus veloci et expediti perficerentur.

Hi nervi in egressione a cerebro sunt molles et lenes. sed quanto propius elegantius tanto duriores efficiuntur. Secundum par nervorum incipit a posteriori parte thoracis. et illud par exit per quoddam foramen vicinum percauitati oculorum et oculi motum tribuit. Par tertium incipit retro per secundum et per sedem capitis exiens a puppi cerebri in quatuor nervos per tunicas se diuidit. et diuersa loca reticulariter se diffundit. Quartum par primo pari coniungitur sed ab eo diuisum post matrem priam dispartitur ut per ipsas sibi tactus prebeat. Quintum vero par in egressione sua in duos diuiditur nervos. quorum vnum auri culum foramina intrat et ibi se dilatans auditum auri admaistrat. aliud ad maxillas per tympana se diffundens membrorum collateralium adiunat actiones. Sextum vero par a puppi videtur exire. et abynodis horum trium iterum alij exeunt. et ad motum sensus perficiendum inferius et superius vniuersimiter se diffundunt. Et adhuc propter ista paria exit a puppi par vnum et ex isto nucha ortum sumit. huius per lacertos lingue et gutturi se diffundit. et eis motus et sensum tribuit. Preter nervos iam dictos omnia alij nervi corporis a cerebro quod egrediuntur. id est nucha. id est medulla spinodialis mediate. In vniuerso vero dicuntur esse duo nervorum paria. et xxx. et vnum tantum impar. et hi omnia multipliciter defendunt. et concatenatibus corporis et membrorum miro nature artificio vndique diuiduntur. Ducuntur per Constan. li. ij. c. x. secundum Aris. li. iij. in locis ossium est multitudo nervorum. et nervi nasaliter in longum funditur et non in latum. et ipse exit diffusione in membra. et in circuitu nervi est huiusmodi vitiosa percauitas nervos. et omne animal habens sanguinem habet nervum. et nervus percipit non recrescit nec diuisus reconvalescit sicut vena quod scilicet in scissa de facili reintegrit. Dicitur etiam idem li. xij. quod maxime animalium est in nervis. et maxime in thauro quod quanto senior tanto durior et fortior. et durior est nervus est vni extenditur sicut corda. Recollige igitur ex predictis quod nervus a cerebro principium sumit. et ab eo sensum et motum recipiens alijs sensum tribuit. partes corporis diuisas colligit et annectit. in suo exitu molles. sed in fine durum se ostendit in sua percauitate spiritum recipit et custodit sua flexibilitate ossa inflexibilia flectit. diuersas passiones in se recipit. ut dicitur. Constan. sed in scissione. puncturam. contractionem. relaxationem. opilationem. ut patet in pantegoni. li. ix. c. viij et libro. ij. et c.

De venis. Ca. LXI.

Vene sunt dicte eo quod sunt viem nantis sanguinis atque riuus per totum corpus

diuisi. q̄b̄ vniuersa mēbra rigāz z nutriant. vt dī. Jñ. Incipiūt āt venē fm̄ p̄stā. ab epa- te sic arterie a corde. neri a cerebro. Et sue rūt venē necessarie sic vasa s̄guis vt sangui- nē ab ip̄o epate ad mēbra totū corp̄is nutri- enda deferret. Sūt āt venē necessarie natu- re tenerior̄ atq̄ mollior̄ q̄ neri. ideo vt epatē naē vicin̄o mutarēt aliq̄ntulū s̄gui- nē ad se veniēre. Sūt āt venē oēs ex vna tuni- ca facte. nō ex duab̄ sic arterie. Nam arterie spūs recipiūt z custodiūt. Vene igit̄ exen- tes ab epate ab ip̄o velut a matre nutrimen- tū s̄guis sugunt. z fm̄ vniuersūq̄ mēbra exigentiā ip̄m distribuūt. Un̄ p̄ singlas par- tes corp̄is se diffundūt. z miro q̄dā naē in- genio sibi mutuo subseruiūt. Int̄ alias aut̄ patētes z occultas est vena q̄ etiā vocat̄ arte- ria. q̄ naē fuit necessaria vt calorē naturalē a corde ad oīa alia mēbra deferret Sūt aut̄ be arterie ex duab̄ tunicis v̄ pellicul̄ p̄posi- te. z sunt in forma siles in suba dissiles. Ea- rū interiora sunt villosa q̄z suba est dura. et multo grossior q̄ sint exteriora. Extrinsec̄ āt sūt villose p̄ longitudinē. q̄z suba ē dura p̄ necessitatē mor̄. s. dilatatiōis et p̄stric- tio- nis Nam dilatādo se ip̄am a corde recipit. z h̄ p̄villos lōgitudis. Cōstringēdo āt se su- mosam sup̄fluitatē expellit. q̄d sit p̄aniculis in latitudine villosis in q̄b̄ retinet spūs q̄ a corde trahit. vñ duriores sunt exteri⁹ oīib̄ alijs venis. q̄d fuit necessariū ne forte rūpe- rent. De āt venē a corde incipiunt a sinistra p̄cauitate. Et hac em̄ pte dicunt̄ due pulsa- tiue. q̄z vna interior p̄aniculū h̄z mollē. et h̄ vena pullatilis vocat̄. q̄ nccaria fuit ideo vt multā q̄ntitatē s̄guis z spūs pulmonī de- ferret et aerē exciperet quē admisceret sangui- ni z ei⁹ fernoze tparet. Nec vena pulmonēz intrat z ibi multiformit̄ diuidit̄. Altera ar- teria est p̄ore maior. quā Aris. horren vocat̄. Illa a corde ascendēdo ī duas ptes diuidit̄. Nam vna tendit sursū deferēs sanguinē depu- ratū z spm̄ vitalē ad cerebr̄ vt inde spūs aīa- lis generet̄ nutrit̄ z p̄fuet̄. Altera p̄o descē- dit inferi⁹. z h̄ dextrosū et sinistroz sū. an- trosū z retroz sū multipl̄r diuidit̄. Huc usq̄ p̄stan. li. ij. c. xij. Recollige igit̄ q̄ vena ē vehiculū s̄guis. custodia vice aīal. q̄tuo- z hūiores sanguineos p̄tinēs in se depuratos. q̄b̄ singl̄e ptes corp̄is nutriūt. Insup vena est p̄caua vt facili⁹ s̄guinē recipiat z fm̄ na- ture indigentia vena ad venā sanguinē fdu-

cat z trāssūdāt. Vena etiā sanitat̄ z infirmī- tat̄ est nūcia. Nam p̄ arteriaz pulsū z venarū dispositōez debilitate cordis siue fortitudie a medico iudicat̄. vena etiā si corrupta fue- rit corrupti s̄guis p̄tēna. totū corp̄is est corruptiua. vt ī leprosis. q̄z s̄guis ē cor- ruptissim⁹ in venis a q̄b̄ mēbra nutriuntur sugendo. insanabilē h̄būt z corruptā infir- mitatē z corruptōz. Vena etiā ī brachio le- dit̄ h̄bīt z apit̄. vt ex ei⁹ lesione totū corp̄is ī- firmitas subleuet̄. vne etiā nimis anguste carne v̄ pinguedie nimis presse min⁹ h̄nt d̄ sanguie z spū q̄z alie. Et iō in eaz substātijs calor naīal deficit z vital̄ spūs minorat̄. vñ z talia aīalia min⁹ viuūt. vt dīc̄ p̄stan. li. ij. c. xvij. Aristo. āt dicit li. ij. Vena inq̄t si fuerit abscisa v̄ incisa crescit et recōiungit̄. q̄d nō facit neru⁹. Itē idē li. vi. Quales sūt venē īb̄ lingua aīal tales sūt in colore fetus ei⁹ Un̄ dicit q̄ oues h̄ntes sub lingua venas albas h̄nt fet⁹ albos. et ecōuerso Quere sup̄ de pro- prietatib̄ lingue zc.

De carne. Ca. LXII.

Caro āt fm̄ Remigiū a carie ē dicta. id est. putredie. Est em̄ caro vt dicit Bre. alterabil̄. et p̄ p̄ns de facili pu- tribilis. Et cum caro mltiplex sit vt dī. Bre. q̄z alia ē caro pisciū. alia volatiliū v̄ voluc̄z alia serpentū. In h̄ hūana caro obtinet pui- legiū. q̄z caro hūana forme nobilissime. s. ra- tionali aīe est p̄iūcta. iō q̄d sup̄ oīa mirabilis simū ē ī nouissimo tpe caro hoīs caro dei ē effecta. q̄n̄ p̄bū caro factū ē z h̄tauit ī nob̄. q̄n̄ caro q̄ erat ex p̄ditōe infima ex assūptiōe q̄dē a p̄bo sup̄ma oīm est effecta. vt dīc̄ Bre. Est āt caro fm̄ p̄stan. naīalr calida z hūida caloris naīal fomentū. ossiū neruoz z lacer- toz coopimentū eoz defensio z frigiditatis eoz tpaumentū Cui⁹ tres sūt spēs. Quedam em̄ ps musculis neriis siue cordis ē admix- ta. et d̄z lacert⁹. Alia ps est int̄ durū z molle tpara sic cartilago. Tercia ps est int̄ h̄ glan- dulosa caro sola q̄ marie est in dorsoz ī gin- giuis. Caro āt q̄ in coraz iacet pte exteriori ossiū sup̄ eā q̄descentiū est q̄i culcitra z neces- sariū fulcimentū. Caro p̄o dorzi tā interior q̄ exterior fuit nccaria duab̄ de caus̄. Nam medullā sp̄odiliū. s. nuchā calefacit. z p̄caui- tatē int̄ ossa replet z custodit neruos. ne ascē- dētes et descendentes p̄t̄ vie longitudinez disrūpan̄. P̄ aer̄ itēperiē z extrinsecā lesione dorzi maxia defensio est. Caro p̄o int̄ dētes

corum suat radices. nutriendas eas ut sint stabiles. Caro autem glandulosa est triplex. Quedam humectat ut caro mamillarum et glandes sub lingua que generant salivam. ne os et lingua et maxille siccitate nimia in motu intro retardentur. Alia propter nodosa et glandulosa loca replet vacua. et venarum ac nervorum foras loca. et earum recipit superflua que refudant. Tertia propter circumdat stomachum et intestina. cui admiscetur nervorum et arteriarum quedam reticula motum et sensum interioribus deportantia. nec illarum via fuisset tuta nisi eis esset substrata. Huiusmodi glandulosa caro ut nervi et arterie super eas suavi quiescerent et ut si quid eis dux occurreret forte: molle locum ad quod refugerent inveniarent. Ducusque Constan. li. ij. c. xiiij. Caro propter pinguedinem et maciem spata laudabilis est et sana precipue quam corrupto sanguine non est intermixta. vel ab eodem generata vel nutrita. qualis caro principium est corruptionis. sic dicit Ar. li. ij. et Constan. li. xj. c. xvij. Dicit etiam Ar. xij. quod caro nimis abundans impedit spiritus operationes. Et ideo creatio capitis non fuit ex multa carne ut esset melioris sensus et intellectus perfectioris. Item idem libro primo. Quando locum circa oculos est multe carnis malicia designat dispositionis et astutiam et maliciam consuetudinis et male formatiois. id est defectum informatum spiritus. Unde si fuerit caro lassa carnea multa nimis et propter informatum debilis monstruosas generat in corpore passiones. sic dicit ibidem li. xvj. ubi ponit exemplum de muliere. que credidit se concepisse fetum. et tandem peperit horridum carnis frustum que a medicis mola dicitur. Pars etiam corporis carnea tenera est et mollis. et ideo impatiens est laboris. Unde dicit li. ij. quod pedes cameli sunt multe carnis sic pedes vestri. quapropter sunt camelo fortiores de corio fortes quam debent laborare ut auferat ab eis dolor. Nec etiam caro est sic dicit idem li. xij. primum instrumentum sensus nec est membrum perveniens sensui. sed nervus est organum sensus intra carnem. Et ideo caro mortua vel presecisa nihil sentit. quod ex se non habet principium sensus sed ex nervo. Quo corrupto vel ex toto opilato fit insensibilis ipsa caro. ut in paralyticis. Omnes autem aves curvi rostri acuti ungues vescuntur carne. sicut et fere et earum preda est caro. propter necessitatem victus. ut dicit li. xij. Aves autem preda que sunt pance carnis sunt animese et boni volat et acutivus sicut ibidem dicit. Aves autem multe pinguedinis sunt tardioris mo-

tus et volat et pinguior et carnosior sunt in hyeme quam in estate. cum quod pori tunc clauduntur et humores in pinguedinem et carnem condensantur. Tunc etiam ratione quietis. quod de loco ad locum minus solito tunc moventur. sic dicit Isaac in dietis.

De pinguedine. Ca. LXIII.
Pinguedo est res humida super pelliculas et loca nervosa collocata ut dicit Constan. Sanguis enim subtilis et vinctuosus pinguedinem non congregat in locis calidis et sibi penetrabilibus. sed cum pervenerit ad loca naturaliter frigida ibi congelatur tandem et in pinguedinem convertitur. Quod fecit natura ex necessitate magna. ut scilicet nervi et pellicule naturaliter sicce pinguedinis humiditate temperentur. et difficili casu aliquid rumperetur et ut ex calore et pinguedine interclusa interiora ab exteriori frigiditate aeris munirentur. ut dicit Constan. li. ij. c. xiiij. et Aristo. lib. ij. Pinguedo ex sanguine indigesto in corporibus animalium generatur. et maxime propter parvitatem motus. Et quanto magis augmentatur pinguedo tanto diminuitur sanguis. unde in hominibus valde crassus est sanguis paucior. Item li. xij. Motus dissolvit pinguedinem. similiter et calor. unde in omnibus animalibus reusculi dexter minoris est pinguedinis quam sinister. et est altior. quod in dextra parte calor naturalis fortior est quam in sinistra. et maioris est motus. Pingua propter corpora et Constan. et nimia adipe repleta pessima sunt et pessimis morbis appropriata. quia naturalis calor in hominibus corporibus sepius suffocatur. et via spirituum opilatio pinguedinis intercluditur. et ad regimen nervorum et arteriarum spirituum influentia denegatur. Et dicit ibidem. quod omnia corpora pingua propter superfluum humorum abundantiam in eis adunatam plitiorum rem incurrunt infirmitatem et curam tardiorum. Nam pondere pinguedinis pressa ad nullum se movent exercitium et calor naturalis augetur. et sic pinguedo congelata dissolvitur. unde et calor naturalis deficit. et mors subitanea sequitur. nisi forsitan citius occurrat. ut dicit Constan. li. xj. c. xvij. Recollige igitur quod pinguedo vinctuositate sua est ignis nutritiva. sua aerea levitate rei superfluum peritua. nervorum et iuncturarum mitigativa. defensiva et relaxativa. pellis siue corium remollitiva. pororum inferiorum opilativa. caloris naturalis conservativa. vacuitatis et cavuitatis corporis repletiva. rugarum cutis extensiva. venarum et ar-

teriaz corpis compſſiua. actionū aīe ſenſus ſez et rōnis impeditiua. complementū gene-
ratōis aīaliū tarditiua. Dī etiā i amphorik.
q mulier nimis pinguis nō pcepit. ſi n mar-
ceſcit. nec mix q pinguedo viā matricis int-
cludit. Et eſt pinguedo humectiua. de faci-
li em nō ſiccatur. Un dic Ar. li. iij. q brodin-
gialis abūdanſ in pinguedie nō coagulat
ſicut equi et porci. Itē omne aīal hñs pigue-
dinē nō ſepatā a carne eſt pance pinguedis
in ventre. et cum vētres erūt parui caro erit
multe pinguedinis. Itē idē. qd eſt ppe pupil-
lā oculi in oībo aīalibz ē mlti ſepi qñis ocu-
lus ſit dur⁹. et omne aīal multi ſepi eſt pauci
ſemis ſiue ſit mas ſiue femina. et non hz ſepū
aīal hñs dentes in vtraqz mādibula. vt dici-
tur ibidē. mor aut qñ a corpe extrahit in ae-
re frigido coagulat. Eſt aut idē fm ſubam
pinguedo adeps et aruina. Sz vt dicit Jſi.
Aruina eſt pinguedo adherēa cuti. Adeps
eſt pinguedo inteſtina obuoluēs et membra
interp̄cuſtodie. z i rbus vocat pellicula cui
adheret pinguedo illa q a multis alluta dz.
et de his dz Jſus. Intus adeps. aruina forz.
pinguedo ſit vbi vis. i. pueniēter pinguedo
de oībo dicit.

De cute. Capitulu. LXIII.

Cutis eſt pma ps in ſupficie corpis
aīalis. et eſt ſic vocata fm Jſid. eo q
corpis ſuppoſita incifionez patiat. ut
Lutū em grece incifio dz latine. Dī et pellis
eo q exteriores repellit a corpe iniurias. vē-
tos ſez et pluuias ſoliſqz pferat moleſtias et
ardores. Pellis em abſtracta mor coriū dz
Coriū at diminutiue caro dz eo q caro co-
rio tegat. vt di. Jſi. Eſt igitur cutis exterior
corpis ſupficies carnem et oſſa circūplectēs
et oīa interiora muniēs atqz tegēs. et fm va-
riam mēbroz neceſſitatē nūc ſe p̄bens nunc
ſe extendēs. Eſt etiā p interiorz defenſione
varijs aeris paſſionibz ſe exponens. Habet
cutis naturalē tenuitatē vt di. Conſtan. ne
corpus nimis occupet. hz et ſoliditatē. vt fa-
cili⁹ qd inter⁹ eſt cōtineat et exteriori leſioni
obuiet et reſiſtat. Eſt aut cutis mollior i ho-
minibz q in alijs aīalibz. et ppter bonitatez
tact⁹. ſi em foret dura et ſpiſſa ſic teſte cōchi-
lium nihil ſentiret. ſi pilofa ſicut aſinoz pilo-
rum maſſa ſenſum tactus attenuaret. Un d
in volis manuū ſubtilior eſt ſubſtancialiter
cutis ſupficies q in alijs p̄tibz corpis vt ci-
ſus ad tactū immutaret. Eſt aut cutis tota

poroſa p̄cipue cutis capitis ppter neceſſarias
fumofe ſupfluitatis expulſionē. p calozē em
pori aperiunt. et ea q inter cutem et carnem
ſunt ſuperflua per vapores et ſudores expur-
gantur. Cutis etiā hominis non in oīnibz
membris eſt equalis. nam cutis faciei ē alijs
tenuior et ſubtilior. et ppter ſenſus pfectōz
et decoris oſtenſionez. Si em fieret nimis
groſſa rubori ſanguis peruia nō eſſet. Si
nimis ſpiſſa operationi ſenſuū q vigent i fa-
cie non pueniret. Sicut aut pūgit cutis cui
ſuppoſitis q de ſacili excoiari non poſſet. et
poſſime in volis manuū et plantis pedūz
in qbz adheret neruis cordis et lacertis. vt
dicit Conſtanti. Dicit aut Ar. li. iij. q fm
colozem corū variant colozes vnguū et ſo-
leaz et piloz in aīalibz. qz ſi nigra fuerit en-
tis et p̄dicta erūt nigra. et ſi alba alba. Et
omne aīal habens ſanguinē hz coriū. et co-
rium abſciſum caret ſenſu. Et hz p̄p̄riū co-
riū q cum fuerit in aliquo loco carente car-
ne nō recreſcit abſciſum nec conſolidat. vtz
in p̄pucio et in extremis palpebray. Itē li.
xix. Cutis in quibuſdam animalibz eſt rara
in quibuſdam ſpiſſa. fm dominiū humoris
groſſi vel tenuis. Unde et pilli groſſi genera-
tur ex cute groſſa. et tennes ex tenui. Itē in
ſenectute cutis groſſeſcit et indureſcit cōtra-
hitur et corrugat apud ſenectutem ppter de-
fectū calozis et p̄ſumptōem humoris natu-
ralis. et tūc immutat ſpecies. Patitur autēz
cutis ſic et alia membra qñqz ex cauſa intrin-
ſeca ſicut ex vulnere diſcontinuatōem. ex ca-
loze exuſione. ex frigore pallorem vel liuo-
rem ſen qlemcūqz diſcolozatōem. qñqz ex
cauſa intrinſeca ſicut ex p̄ſumptione humi-
ditatis ſubſtancialis corrugatōem vt in ſeni-
bus. qñqz ex hūoris infectōe. vt in morpheā
et in leprā patiētibz. Nam natura materiam
infectam expellit ab interioribz vſqz ad cutē.
que ſub cute manens ipſam immutat. et ſu-
perinducit infectōez aliquando. quandoqz
ſquamoſitatē. qñqz pruriginem et imperigi-
nem. qñqz cutis excoiatiōē et multiplices
aliā paſſionē. Pelles aut animalū infini-
tis vſibz hominū accomodant. vt veſtiture.
armature. ſcripture. caligature. et huiusmo-
di. que longum eſſet enarrare. erit inueni-
tur animal aliquod cuius pellicula alicui
vſui hominū non ſit apta. ſed hec dicta iam
ſufficiant. zc.

De pilis. La. LXV

Pilus de pelle de qua exit est dictus. **I**tem dicit Isidorus. Nascuntur autem pili ex fumo calido et sicco. ut dicit Constantinus. Subtilitas enim fumi dum egreditur per poros exteriori aere exiccatur. Et dum mollicies exterioris fumi exit. exiit et non se diuidente aer exiccat: et in naturam pili conuertit. Sunt autem pili iumentum corporis pariter et ornamentum. ut dicit Constantinus libro. ij. et ultimo. Dicit Aristoteles libro. iij. q. pili non crescunt nisi in corporibus animalium generantium animalia. Variantur autem pili secundum varietatem corporis animalis in quo crescunt. ut dicitur libro. xix. Nam animalia grosse cutis grossum habent pilum. Et hoc accidit propter multitudinem terrestris partis. et viarum siue pororum amplitudinem. Et cum cutis fuerit continua et spissa erunt pili multum tenues et subiles propter stricturam viarum. et quando humor fumosus qui est in cute fuerit velocis siccitatis non erunt pili magni neque longi. et cum fuerint grossi et pingues erunt e contrario. Et propter hoc elongantur capitis pili hominis valde. quia ille humor pinguis est nec de facili desiccatur. et ideo habitantes in regione humida humidam habentes complexionem lenes habent pilos et molles. sicut illi qui morantur in Tracia. et e contrario. duros habent et crispos pilos. qui calidam et siccam inhabitant regionem presertim si consimilem habuerint complexionem. Nam ex calore corrugantur et obuiolunt. sicut ibidem dicitur. et efficiuntur pili crispi in nascendo de cute. quia per duas vias contrarias egrediuntur. Pars enim terrestris fumi calidi et sicci egredientis mouetur inferius. Pars autem calidi mouetur superius. et sic inuoluuntur pili et efficiuntur crispi. Et quando senescunt animalia habentia pilos indurescunt tunc pili plus quam prius. sicut indurantur plume auium. et hoc propter paucitatem humoris. Item ibidem dicitur. Cum castratur homo non crescunt in eo ulterius pili. et hoc propter paucitatem humoris. et hoc est propter calorem et humoris in membris principalibus diminutionem. Item pili quandoque diuersi fiuntur ex causa intrinseca. Nam ut dicitur ibidem. xix. Aque calide faciunt pilos albos nigros frigide. Et causa illius est. quia in aquis calidis est spiritus plus quam in frigidis. et

ideo cum aer calefacit ex eo efficitur albedo sicut in spuma contingit videre. Ista autem mutatio accidentaliter puenit in pilis sicut in capillis. sed non semper ex aque frigide vel calide alteratione

De capillis La. LXVI

Capilli dicuntur quasi capitis pili ut dicit Isidorus. ad hoc facti ut decorem prestent et cerebrum aduersus frigus muniant et defensent. capillature autem in scissio cesaries dicitur a cedendo. Virum enim tonderi decet et non mulieres. Eome autem sunt capilli non scissi. et est grecus sermo. Nam comam tondere dicitur. Erines autem proprie mulierum sunt. et dicuntur crines eo quod vitia discriminantur et diuiduntur. unde et discriminalia dicuntur vitte quibus capilli diuisi recolligunt. Ducus quoque Isidorus. secundum Constantinum autem capillus ex fumo grosso et calido nascitur. qui ex calidis igneis et intensius humoribus per poros capitis egreditur. et ab aere extrinseco desiccatur. et sic in substantiam capilli conuertitur. hoc humore crescente crescunt capilli. ut puta ab ipso generati et nutriti. huius fumi materiam qui perdidit capillos perdit et amittit. Pro qualitate igitur fumi erunt et capilli. quia si fumus niger et capilli nigri. et si multus fuerit fumus multi erunt capilli. et si paucus pauci. qui fumus si omnino defuerit pereunt penitus capilli. et fit homo calvus cum ulterius capilli non possint recrescere ulterius non subueniunt medicine. Si autem fumus talis non deficit sed illum potius alius humor inficit aut impedit caluities non est proprie. sed infirmitas quedam specialis que allopicia a medicis nuncupatur. ex qua infirmitate corrupto capillorum nutrimento cadunt capilli. et nudata parte capitis anterior capitis superficies deturpatur. Tales enim morbo vulpi qui ex calefactione imoderata patitur pilorum calum casualem pilorum fluxu patiuntur. alopes enim grece vulpes dicitur latine. Alias autem capillorum passionum et causarum. quere infra in tractatu de infirmitate et de casu et vicibus capillorum. De canicie autem et causa eius quere ibidem. Quere etiam super in tractatu de capite ubi capillorum inuenies dispositionem naturas et diuersitates et complexionem secundum Gal. Dali. et Ipo. Tamen de canicie habet nota quod secundum Constantinum. et alios auctores canicies accidit ex humoris nutritialis capillorum nimia infrigidatione.

nam dominiū flematꝝ frigidi et hūidi ē ca-
niciei generatiūū. Ex fumo em̄ albor frigi/
do albi efficiūꝝ tā pili qꝫ capilli. Capilli at
tempoꝝ fm̄ Arꝝ. citiꝫ canescūt qꝫ alij crines.
z hꝫ hūoris paucitatē z ossiū ibi existiētiū
p̄dominantē frigiditatē. Canicies igitꝫ vite
et etatis designant maturitatē z extinctiōem
libidinis et vicioꝝ pueriliū. mortificatiōez vi-
te p̄ntis. et future instantis necessariā noui-
tatē. Caluicies ē p̄uatio capilloꝝ siue amissio
ex defectu fumi humidi in anteriori pte
capitis pueniēs. vt dicit Constan. Fit autē
aliquā p̄t ab abstinentiā cibi z defectū fumi hu-
midi q̄ est materia capilloꝝ fm̄ Aristo. li. iij.
Capilli in frēq̄nter coeuntibus paulatī cal-
niciem inducunt. et si ante iuuentutē fluxe-
rūt iterū oriāntꝫ. post iuuentutē p̄o fluentes
iteꝝ non recrescunt. Defluūt autē et deficiūt
in parte anteriori capitis. et tūc talis fluxꝫ ca-
pilloꝝ dꝫ p̄prie caluicies. et solet accidere vl
p̄pter nimia cutis raritatē z p̄pter hūoꝝ pauci-
tatē. ab occipite nō recedūt neqꝫ caluescunt
p̄pter cutis spissitudinē et poroꝝ densitatez.
z p̄pter hūoris ibi existentis viscositatē ex q̄ ca-
pilli hūc vegetari. vt dicit Gal. sup ampho-
ris. Unde ibidem etiaꝫ dꝫ qꝫ pueri et mulie-
res non caluescunt. et hꝫpter abundantiam
humiditatis in capitibꝫ eoꝝ. similiter nec ca-
strati. et hꝫpter alteratiōem sue p̄plexionis z
dominantē frigiditatē qualitatem. q̄ poros
cutis capitis p̄stringit. et fumū coadunādo
euaporare nō p̄mittit. Alij tamen pili i mu-
lieribꝫ et in castratis defluūt vt dicit Arist.
li. xij. Capilli ergo caput custodiunt. hone-
stāt. defendūt. quibus si caruerit homo ma-
gis reputatur inonestus. Accidit autem
etiam iste defectus prope iuuentutē. z maxi-
me etiam circa senectutem ex causis supra
dictis zc.

Incipit liber sextus de etatibus.

¶ Acto de pro-
prietatibus pñi hoīs in spe-
ciali restat dicere de pprie-
tatibus eiusdem in specia-
li et generali pñi etatis va-
rietatem et pñi sexus distinctōem et rerū na-
turaliū ac contra naturā multiplicē diuersi-
tatē. Ex istis em̄ om̄ib; diuerse hoīs pprie-
tes attenduntur.

De etate. Capitulum. I.

Etas igitur hominis secundum Remigium nihil aliud est nisi tenor virtutis naturalius secundum contrarios motus vel quietem intermedium considerat. quia secundum ista homo preterit et moritur et nunquam in eodem statu permanet. Vel secundum Isidorum. Etas est spatium vite animalis a conceptione fetus incipiens. Post seniumque deficiens seu desinens. Sunt autem plures diversitates etatis secundum Constantium et Isidorum. Prima est infantia dentium plantativa. scilicet etas noviter genita. que usque ad septem durat menses. que nimis est adhuc tenera molli et fluida ac limosa. unde continuis indiget fomentis. Infantia autem put est dentium plantativa. usque ad septem extenditur annos. Et dicitur infans quasi non fans. eo quod fieri non potest. neque exprimere sermones. dentibus nondum bene ordinatis. ut dicit Isidorus. Cui succedit puericia: que se extendit usque ad septenarium secundum scilicet usque ad annos quatuordecim. Est pro dicta a pubertate vel a pupilla. quia adhuc pueri sunt puri ut pupilla ut dicit Isidorus. Huic succedit adolescentia. et hec secundum viaticum terminatur in tertio septenario in .xxj. anno. secundum Isidorum pro usque ad quartum septenarium scilicet usque ad annum .xxvij. extenditur. Medicus pro prendit hanc etatem ulterius usque ad annum .xxx. et .xxxv. Dicitur hec etas adolescentia. eo quod ad gignendum sit adulta. ut dicit Isidorus. et ad crescendum vigorem sit magis apta. In hac etate sunt membra adhuc mollia. ut dicit Isidorus. et extensibilia. Et ideo crescunt virtute caloris dominantis in eis usque ad complementum perfectos. Huic adolescentie succedit iuventus. et hec inter omnes etates est media et ideo fortissima. et prendit secundum Isidorum usque ad annos .xlv. vel usque ad .l. in qua finitur. Est autem iuventus a iuvando dicta. Est enim iuvenis in termino incrementi positus. et ideo fortis ad iuvandum. Huic succedit secundum Isidorum senectus que inter iuventutem media est et senectutem que ab Isidoro gravitas nuncupatur. Senioribus enim contingit hec etas et maturus. In hac etate est declinatio a iuventute in senectutem. Talibus autem nondum est senectus sed resistit iuventus ut dicit Isidorus. Huic succedit senectus. secundum quosdam anno .lxx. finitur. secundum quosdam autem nullo certo annorum numero finitur. Sed post predictas etates quantumcumque vite superest. senectuti seu senio deputatur. Et secundum Isidorum dicitur senectus a sensus diminutione. eo quod senes per vetustatem desipiunt. Dicunt

ei phisici vt di. Iſi. hoies frigidi ſanguis ſtultus eſſe ſic prudētes eſſe in q̄b ſanguis calid⁹ dñat. Un̄ z ſenes i q̄b iā ſanguis friget z pueri i q̄b nōdū calet ſapiūt min⁹ Senes ſi qdē delirāt p̄ nimia ſenectute. pueri p̄p̄t laſciuiā z leuitatē qd agāt ignorāt. vt di. Iſi. Ultia at p̄ ſenectutē dī ſeniū. ſic at dī. eo q̄ ſit eminus vite etatē atz finis. Nec ei etas mlt̄a ſecū aſſert incōmoda z etiā cōmoda. bōa ſc̄z mala. vt di. Iſi. Bona ſi qdē qz nōs a potentib⁹ z etiā a tyrānis liberat. iponit etiā ſinez libidis. frangit z ipetū ire z viger ſapia vt in mlt̄is z ſaniora dat p̄ſilia. termin⁹ ē miſeric et felicitatē p̄ncipiū. reſeſſus a piculo ac accēſus ad b̄nitiū. Perſectio i merito z diſpoſitio ad p̄fectū. Mala bō aſſert ſecū vt di. Iſi. qz ſeniū miſer ē debilitate z tedio. Subeūt em̄ morbi triſtiſqz ſenect⁹. Nā duo ſūt q̄bus minuit̄ corp⁹ vires. ſ. morboz ſenect⁹. In ſenio at calor naſal⁹ extinguit̄. deficit p̄t̄ regitua z hūor diſſoluit̄. Deficit p̄t̄ z carnoſitas p̄ſumit̄ p̄hūit̄ nerui. Lūet̄ corrugat̄ z incuruat̄ corpe perit̄ ſpēs. z decor corp⁹ adnulat̄. Et h̄ oīa in ſenio. ſenex ab oīb⁹ vilipēdit̄ et gūis z onerofus ab omib⁹ indicat̄. ruſſib⁹ ſput⁹ z alijs paſſiōib⁹ fatigat̄. q̄uſqz reſoluat̄ cinis i cinerē z puluis i puluerē reuertatur. Dis ei ſpaci⁹ t̄pi⁹ etatē p̄h̄ deſepte b̄nā nā vitā in q̄b mutat̄ z ad mortē terminū deſiuit̄ p̄t̄nue. Ducuſqz Iſi. zē.

De morte.

Ca. II

Mors dicta eſt eo q̄ ſit amara ſa mar te q̄ mortē ſingit̄ efficere. Et aūt̄ ſm Iſi. triplex mors. ſ. acerba. imatura. z merita. P̄ia ē infantī. ſc̄da iuuenū. ſc̄ia naſal⁹ atz ſeniū. Dis at mortu⁹ aut eſt funus aut cadauer. Dī aūt̄ fun⁹ a funib⁹ accenſis. q̄s antiq̄ ante feret̄ paup̄is cera circūdat̄ deferēbāt. Cadauer a cadendo eſt dictū. ſc̄z qz mortu⁹ cadit z p̄iit̄ in ſepulchro. Dī tunc deſūct⁹ qz vite officio tūc funct⁹ eſt. Dī et ſepulchro q̄ ſi ſeorſuz pulſus. qz ſub t̄ra tumulat̄. Ducuſqz Iſi. li. xvi. c. ij. Alias mortē p̄peta tes quere infra in fine illi⁹. vi. libri. in fine d̄ infirmitatib⁹

Post h̄ de p̄prietatib⁹ hoīs q̄ ad etatē infantile dicendū z de generatione ei⁹ p̄mo. qz ei⁹ creatio eſt tāto ceteris aīalib⁹ excellēti⁹ q̄nto dignior. nō ſolū ſm mentē: v̄z etiā ſm t̄p̄atiſſimā corp⁹ p̄plexione. Dicit em̄ Ariſt. li. ij. ſic fructum auri v̄l argēti ſe h̄z ad nūmū monetari⁹. ſic oēs dī

ſpoſitōes alioz ad hoies. vnde cu⁹ homo ſit digniſſima creaturaz ingeniata eſt natura homini cōferre membra nobilia et diuerſa. nobiliozib⁹ opationib⁹ et varijs p̄uententia p̄pter qd de ei⁹ creatōe ſm corp⁹ breuit̄ qdaz ſunt dicenda

De creatione infantis Ca. III

Circa creatōem itaqz infantis exigitur materia conueniens. locus expediens nature miniſterium. ſc̄z calor velut cauſa efficiens et ſpūs virtutem corp⁹ influens atqz regens. Materia ſiquidēz in fantis eſt humor ſeminalis decifus p̄ actuz generationis ex ſingulis partibus vtriuſqz parentis. P̄mo materia in loco conceptiōis diſperſa vi nature attractiua in cellulis matricis recolligit̄. et p̄ calorem opantē pariter cōmiſcet̄. quia niſi cōmixtio digeſti ſanguinis vtriuſqz parentis fieret: infantis creatio nō poſſet fieri. Nam materia ſanguinis a mare p̄cedens ſpiſſa eſt et calida. Un̄ p̄ nimia ſpiſſitudine ſe non poſſet dilatare. et ex ſup̄abundantia caloris materia deſtrueret̄ infantis niſi ex ſanguine mulieris p̄trarias qualitates habentis recipet̄ tēp̄amentū. Nec materia in dextre partē cellula adunata. in naturam cedit maris. In ſiniſtra ſo cedit in naturaz mulieris. Et hec diuerſitas accidit p̄pter dominiū caloris i parte dextra poti⁹ q̄ in ſiniſtra Et ſic dicit Gal. et Conſtan. et Ariſt. li. xv. Si fuerit viri⁹ ſanguinis in mare vincens fetus patri aſſimilabitur. et econuerſo. Et ſi fuerit equalis in vtroqz. cōſimilis vtriqz aſſimilabit̄. Nec materia virtute caloris excocta qdā pellicula tenuiſſima circūdat̄. intra quā inſtar lactis coagulat̄. z hec materia eſt pellicula embryonis q̄ eſt t̄beca et cooptoriū vñ puer regitur in vtero matris. z h̄ cū puero naſcente egredit̄ rupt⁹ tenacul⁹. q̄b matricis villulis adhebat. Si ſo aliq̄ caſu in vtero manſerit poſt partū mulier in periculo remanebit. Materie ḡ p̄cepte et vi retentiua coadunata tranſmittit natura ſanguinē menſtruales ex cui⁹ calore et humore fetus concept⁹ format̄. Hmōi aūt̄ ſomēto ager h̄iāne natiuitatis irrozat̄. Nam cū ſemē coagulat̄ ſm Gal. et Conſtan. cum ſpū et calore naturali ſit plenū p̄ quaſdā venas z arterias ex ſubſeminis ortas et ſanguini mēſtruali p̄iuctas nutrimentū ſibi attrahit̄ z fomentū. Et hoc fuit neceſſariū vt p̄ venas materia infantis

nutriri et per arterias spiritus ei attribueretur. His duobus scilicet materie seminali et humori nutritivo cooperatur calor naturalis qui inclusus primum informatum nutriti formare membra corporis infans. Nam de essentia ipsius seminis format cerebra ossa cartilaginea et pelliculas nervos et arterias. De sanguine menstruato format nasa epa et omnia membra carnosa quae suba ex sanguine preceat. Primum autem nasa format principalia membra scilicet cor cerebra et epa. quae aliorum sunt fundamenta. Et hoc in principio quando sunt in massa sanguinis sibi vicinatur: sed postea ab invicem dividuntur. De his tribus fundamentis alia tria nascuntur. De cerebro nervi et nucha dorsalis. De corde arterie. De epate vena oriuntur. His qui sunt fundamentis lactis formavit nasa ossa hanc custodientia. hanc craneum ad defensionem cerebri et costas pectoris ad defensionem cordis. et costas lateris ad defensionem epate. et sic sicut de alijs. Post ista nascuntur alia membra istius posteriora. ut manus pedes et similia. Hec autem non sicut sed paulatim formantur ac successive. Infans enim quatuor gradibus creatur. Primum est cum adhuc sit vicin lacti. Secundus est cum iam semine sanguini se miscet. Tunc enim non dum epa cor et cerebra perfecte formantur. sed sunt quedam massa sanguinea que gradum primo. vocat fetum. Tertius gradus cum corde et cerebro et epate iam formatur: alia membra informia et indistincta sunt. Ultimus gradus est ab ipso. infans vocatur. Iam enim corpe organizato et ad susceptum aie dispositum vivificatur et iam incipit se movere et pedibus calcitrare. et si est femina in sinistro latere primum movetur. et si est masculus primum in dextro ut dicit Galenus. In lacte autem gradus est infans per sex dies. in gradu primo sanguis per. ix. in gradu primo masse carnee per. xij. In quarto autem annu plenam perfectum per. xvij. vnde solus. Sex in lacte dies ter sunt in sanguine trini. Bis seni carne. ter seni membra figurantur. A die conceptionis usque ad diem completionis et vivificationis sex sunt dies. xlvi. ita quod primum et ultimum inclusine teneant. Et quod per quod in quadragesimo sexto vnde et completus est fetus quantum ad effectum generationis. et secundum istum modum putat Augustinus. edificatorum templi sub numero. xlvi. annorum cui comparat perfectum corpus ihu christi super Iohannem. vj. et li. iij. de trinitate. ca. v. in cetera interserit ista verba. quadragessies series seni ducuntur sunt. lxx. et. vj. dies. quod numerus dieum completus. it. menses et. vj. dies. et sequitur in eodem capitulo. nascitur autem dominus tradit. vij. kal. Januarij. A die conceptionis quod tradit fuisse. vij. kl. april. usque ad. vij. kl. Januarij ducuntur. lxxvj. dies reperiuntur putari quod senarium numerum quadragessies

series habent. quod numero templum est edificatum. et c. Constantinus in li. iij. c. xxxiij. dicit quod masculus qui in mense. vij. nascitur. xxx. diebus format. et. lxx. completus. deinde subdit. masculus. x. menses. xlvi. format diebus. et in. lxxx. completus. masculus. x. menses. xlvi. format in. xl. diebus. et in. lxxx. completus. In eodem etiam loco describit ipsam vivificationem et completionem secundum mulieribus. sed de hoc supersedeo causa brevitas. hoc solum attendendum quod seia tardius format et completus quam masculus ut patet ibi. et hinc ibidem assignatur ratio. quod semine vnde nascitur masculus fortius est et calidius et in calidiori loco collocatur quam semine vnde seia generatur. Dicit etiam ibidem Constantinus. et Galenus. super amphorum. dicit. Propter cras omnem infantem in octo menses motum habere. quod si adeo fortius egerit possit exire quomodo ad vitam perveniat. Si vero non exierit ipso motu debilitatur. ita et patitur ut in sequenti exiens mense nullatenus perveniat. Si vero usque ad nonum mensem. vel saltem usque ad principium decimi mensis natiuitas preceat roboratur et etiam sine periculo nascitur. ut dicit Constantinus. li. pategni. iij. c. xxxiij.

De infante. Capitulum. IIII

Infantulus igitur ex seminibus prius qualitates habentibus generatur in dextero si mas: in sinistro autem latere si seia collocatur. sanguine menstruato in utero nutritur et somnatur. Extra vili enim materia et infirma homo recipit a principio nutritum. prout calor naturalis coopante et dilatare singula membra paulatim et etiam non subito informat. solus enim christus subito fuit formatus in utero et distinctus quoniam in utero est conceptus ut dicit Augustinus. Anima subintrante vita perfunditur et sensu nase sentiens circumdatam pellicule ad ipsam rupturam movetur. ex cuius motu mater uterum percutitur et gravatur. et complere actione nature circa infantuli creationem si parum sit salubris. vij. vel. ix. vel. x. mense ad exitum de utero nutritur et conatur. exiens vero secundum circumdatam. in cuius exitu uterum maternum dolore nimio fatigatur. et hoc accidit quoniam partus nimis preceat anticipatur. deinde ad acres nimis frigidum vel nimis calidum veniens calamitatus et miserie exponitur. quod eius innatus clamor apertissime attestatur. caro infantuli recentem nati fluida est et tenella. et ideo necessaria sunt ei varia remedia et somnata. et sicut dicit Constantinus. li. iij. c. xxij. Infantes inquit uterum exeuntes in rosis cum sale tritis involvantur ut eorum membra confortentur. et a viscosa humiditate liberentur. deinde palatum et gingivae cum digito melle uncto fricentur ut interiora oris

mūdicent et pfortet ut dulcedie et acumie
mellis appetit infantuli puocet frequē bal-
neent cū oleo mirrino seu rosaceo vngatur.
oīa eoz mēbra fricent p̄cipue masculoz q̄z
mēbra debēt esse p̄p̄ exercitiū duriora. som-
nus eis sp̄ i loco obscuro puocet. vt lumen
ip̄oz coadunet. Lucid⁹ em̄ loc⁹ nimis visus
dispergit. et tenellos adhuc oculos ledit. et
sepi⁹ luscōs facit. et idō nō sūt nimis lucido
aeri exponēdi ne spūs visibilis disgreget. Su-
per oīa cauēdū est ne malo lacte et corrupto
nutrimēto nutriāt. q̄z ex viscoso lacte nutri-
ti pessimas solēt incurrere passiōes. sic oris
viceratōz. vomitū. febrē. spasmū. vētr̄ solu-
tionē. et h̄mōi. nec ē dāda infantul' medicīa
cū egrotāt. s̄ nutritrix i medicīa et i puenienti
dieta pcurāda ē vt sic infant̄ defectū supple-
at⁹ gerule nutritrix. sic ibidem dī. p̄stan. Et
bōa at̄ dispositōne lactis nutritimētal' bona sit
p̄sistētia plis. et ecōuerso. et ex corruptōe san-
guis nutritrix necario ledit corpusculū pue-
ril' infant̄. et p̄p̄ pueril' nase molliciē. et p̄-
pter faciliē nutritimēti lactei pueribilitatem
Uñ mēbra infātilia p̄p̄ sui teneritudinē ad
diuersaz figuraz susceptōz h̄nt flexibilitatē
et idō fasciis et alijs ligaminib⁹ p̄gruis infan-
tilia mēbra sūt ligāda ne torta efficiātur seu
aliquā incurrāt deformitatē. Quere li. v. d
ymbilico. Itē q̄z infātili mltū accipiūt nu-
trimēti somno mltō indigēt. vt calor natal'
ad interiora reuocet et ad nutritimēti ip̄oz di-
gerendū celebret. et idō ex nase instictu nutri-
ces solēt infātilos in cunabul' positos hinc
inde monēdo ipellē: vt ex motu t̄pato calor
pfortet et somn⁹ mulcebr̄is p̄ fumositatū re-
solutōz i infātil' cerebro puocet. Solet etiā
cār' adhiberi vt sēsus infantuli ex vocē dul-
cedine delectet. ad h̄ dī. Ar̄. li. ij. q̄ i infātil'
abūdat cerebr̄ et p̄m q̄ntitatez sui corp̄is est
valde magnū. Uñ sup̄ior ps corp̄is infātili
ē maior et pōderosior alijs p̄tib⁹. et idō infātilis
in p̄ncipio sui mot⁹ abulat sup̄ pedes et sup̄
man⁹. deinde p̄o erigit suū corp⁹ paulatī. q̄a
ps anterior diminiuit et p̄ p̄ns leuior reddit
ps p̄o inferior crescit: p̄ p̄ns ḡuior efficitur.
etas ḡ infantis terminū bz in inchoatōe eta-
tis puerilis.

De puero La. V

Puer a puritate est dicit⁹ vt dī. Jfido.
Tūc ei puer p̄p̄e dī q̄n est ablactat⁹
a lacte et sepat⁹ ab vberē. doli efficit
capax. et idō disciplie susceptibil' regit. et tunc

sub tutorib⁹ posit⁹ cogit subesse discipline.
Est at̄ etas pueril' calide et hūide p̄plexiōis
i q̄b⁹ mot⁹ venerit p̄p̄ viaz āgustia nō inua-
lescūt vsq̄dū ad annū p̄b̄tat⁹ pducāt. et idō
a puritate natal' innocētie pueri nūcupant.
vt dī. Jfī. Sūt igit⁹ pueri carne molles. cor-
pore flexibiles. ad motum abiles atq̄ leues.
aīo dociles sine cura et sollicitudinē et curā vi-
tā ducētes sola iocosa appreciātes. nullū p̄-
culū mag⁹ q̄z ictū p̄ge formidātes. p̄p̄ pomū
q̄z aux diligētes puerili t̄pē nuditatē detege-
re verēcūdiā nō h̄ntes. laudē q̄n laudant sic
nec vituperiū q̄n vituperant ab aliq̄ reputā-
tes. p̄p̄ mobilitatē caloris et carnis et hūoz
de facili irascunt et de facili placant. p̄p̄ cor-
poris teneritudinē de facili ledūt. et labores
difficilime patiūt ex motu calidi humor̄ in
eis d̄nant. mobiles et instabiles efficiūt. p̄p̄
fortē calorē multū appetit cibi. vñ p̄pter nu-
trimēti sup̄fluitatē de facili ad infirmitates
varias disponūt. a corruptis parētib⁹ geniti
corruptōz p̄bere dīnoscūt. vt p̄z i filijs le-
prosoz et podagricoꝝ q̄ ex corrupto hūore
parentū lep⁹ et podogra sepi⁹ inficiūt. p̄ vocē
et vultū pueri ab adultis dīnoscūt. Uñ Ar̄.
in li. ij. In pueris vox nō alterat aī motum
ad libidinē. q̄n em̄ vox i pueris mutat signū
est p̄b̄tat⁹. et tūc ad generandū abiles in-
ueniunt. Itē paruuli pueri sepi⁹ malos ha-
bēt mores. sola cū p̄ntia cogitāt et de futuris
nihil penit⁹ curāt. ludos et vanitates amant.
lucris et vilitatib⁹ intēdere recusant. mīma
matia reputant. et ecōuerso matia modica
vñ nulla putant. sibi noxia et p̄ria desiderāt.
et imaginē pueri pl⁹ q̄z viri appreciāt. plus de
amissione pomi vñ piri q̄z de amissione patri-
monij plāgūt et plorāt. et b̄ficiū acceptum
nō reuocāt ad memoriā. omīa q̄ vident appe-
tūt et affectāt et voce et manu parit⁹ ea rogāt
pueroz sibi p̄similiū colloq̄a et p̄silia amāt.
senū p̄o p̄sortia fugiunt et declinant. nullū
secretum celant. sed q̄cqd vident vñ audiunt
recitant et renelant. subito ridēt. subito plo-
rant. p̄tinue clamant et garriūt et chachin-
nant. vix silēt q̄n dormiūt vñ dormitant loti
a sordib⁹ itēz se coinq̄nat et immūdant. q̄n
a matre lauant vñ pectinant recalcitrāt pro
virib⁹ et repugnāt. solum ea q̄ ventris sunt
cogitant. imo p̄p̄ ventris mensuram igno-
rant. semp comedere semper bibere deside-
rant et laborant. vix de lecto surgūt et subit
eo cibum petunt zē.

De puella Ca. VI.

Puella dicitur quia pura ut pupilla. ut dicitur
Isti. sup oia em q diligunt in puella
matie diligunt pudicia. Sicut at pu-
elle considerade qz fm complexionem sunt calide
hilde et tenelle fm corpis dispositio giles
et flexibiles atq pulcre. fm met affecto vere
eide timide et iocunde. q ad exteriorē ppositio
ne moribz disciplinate i fmoribz caute et ta-
cite. in vestibz delicate. Nam ut dicit Seneca
vestis decetia pudicas decet te. Est at puel-
la nome etas integritas et etia honestas ut di.
Isti. Nam hgies puellas vsualit appellam. Dicit
at ego ab etate viridiori sic et hga. Uel dicit
ego ab incorruptioe quasi virago. qz vera iq-
norat femineā passionē. ut di. Isti. li. ij. ca. ij.
Omnes at scia ut dicit Arist. hz generalr flexibi-
liore capillū et molliore qz vir et cernice lon-
giore. color muliebz generalr ē magis candi-
dus et vultu let. mollis. seren. blād. ab hu-
meris vsq ad vmbilicū hns corp magis an-
gustū. ab vmbilico vsq ad gēua et etiam ad
pedū infima magis plicū. man. et oia mēbro-
rū extremitates hns flexibiliores et subtilio-
res. vox tenuis. fmor volubilis et facil. inces-
sus brevis passibz breuibz et curtat. animus
insolēs ad iracundiā pnus. tenax odij miseri-
coris inuid. laboris impatiēs docilis subdo-
lus amar. libidinē pcept. Un Arist. li. viij.
Scie inqz sunt in oibz generibz aialū debilio-
res maribz pter vrsam et leopardā. qz fortio-
res maribz reputant et audaciores. In alijs
at aialibz nō scie sunt leuiores ad instruēduz
et astutiores et molliores. et sunt magis solcite
circa fetū nutriēdū. Et mulier qz ē maioris
pietatis qz vir eicit citi lacrimas et magis est
inuida et magis diligit. et malicia aie magis est
i muliere qz in viro. et ē debil spei. et est magis
mēdax et inuerecūda et maioris segniciei qz vir
et tardior mor. ut di. Arist. li. viij.

De matre Ca. VII

Mater fm Isti. dicitur eo qz fetui nutriēdo
māmam porrigat. sollicita est mater
circa fetū. Fetū em i vtero existēs san-
guie nutrit. sz eo nascēte nāfa mādat sangui-
nē illū ad vbera ut mutes in lac ad puez nu-
triēdū. Un infantul materno lacte nutrit
laudabil. qz alio. Cōcipit at mī cū volupta-
te. sz cū angustia pcurit et dolore. fetū suū te-
nerrime diligit. aplectit. osculat. solcite nu-
trit et fouet. Itēz mī postqz impgnata fuerit
sanguinē mēstrualē nō emittit. qz ut di. Arist.

In nutrimentū trāsit creature. Exceptu ma-
sculi pueri min. gūat mī. et iō pulcrioris est
coloris et mūdioris et etia mor. leuior qz ex
pceptu femineo. ut di. Arist. et Constan. qnto
pl. appropinqt pui. tāto mī pl. affligit. et ex
motu ipsi. fetus pl. fatigat. Signū autē im-
pregnatōis fm Arist. et etia fm Gal. sup am-
phoz. postqz ipregnate fuerit ipse matres res
diuersimodas considerat. colores mutat. sub
oculis lineescit. vbera turgescit. vter. pau-
latim intumescit ex magnitudine fer. matricē
extendit. nausēā et vomitū sept. patiūt. gra-
ues et laboris impatiētes efficiūt. in parien-
do p dolore clamare pellūt. leuic piclitant
pripue iuuenes qz mēbra sunt exilia atq stri-
cta. qnto at mī p puero dolores patit gūo-
res tāto pl. natū puez diligit et diligētius nu-
trit atqz instruit Impedimēta pō matris in-
piciēdo. in fouēdo. quere sup li. v. vbi tāgi-
tur de matrice et māmilla. et infra eodez vbi
tāgit de aborsu et de causis aborciēdi te.

De filia Ca. VIII

Filia sicut fili. a fouēdo est dicta eo qz
mī eā fouet et ei materiā fouēdi alios
derelinqz. Nam eadē pceptis cēdi pui-
tē quā mī a pētibz accipit sue filie qntū ad
generatōis semē derelinqz. Tāto at filia ma-
tri ē carior qz eo eide i sex. discretioe est simili-
or. Filie at pueniūt eedē pprietates q dicūt
de puella. Quere sup eodē ca. prio te.

De nutrice Caplm. IX

Nutrix a nutriēdo ē dicta eo qz ad fe-
tus nutrimentū sit accōmodata. Nu-
trix ut di. Isti. supplet i nutriēdo pui-
lū vicē matris. Un nutrit ad modū matris
pandet puero gaudēti et cōpatit puero pa-
tiēti. subleuat puez cadentē. lactat puulum
plorantē. deosculat puez iacentē. ligat et col-
ligat puulū se diffundētē. abluīt et mundifi-
cat puulū se sordidantē. pascit puez digito
se renitentē. ad loqndū instruit puez nesciē-
tē balbutit nutrit et qsi frangit linguā. ut sic
facili. instruat loqntē. Medicina vtrū ut ad
idoneitātē pducatur puez egrotātē. Plūc ma-
nibz vtrū pueri nūc genibz. Fleuat et subleuat
puez vagientē. cibū pmo masticat et mastica-
do puero edēculo pparat. ut facili. trāsgluti-
at cibū. et sic reficit puez esurientē. Sibilis
et cātilenis demulcet puez dormiētē. fascijs
et lintheolis pstrigit mēbra puerilia. et recti-
ficat ea ne aliquā pbat puul. curnitatē ipm
deformantē balneis et vnguent. refouet par-
b

uuli carnē. Quere sup eodē de Infantulozē.

De obstetrice Ca. X.

Obstetrix atqz mulier qbz artē inuā
di mulierē pientem vt facili⁹ pariatz
infantul⁹ p̄tus tpe piculū nō incur
rat. Nec qbusdū vnguēt⁹z foment⁹z delinire
solet vter⁹ pariet⁹ vt minori difficultatez do
lore fet⁹ de vtero abducatur. Nec etiā puul⁹z
nascentē de vtero suscipit z ip̄ vmbilicū lō
gitudine q̄ttuor digitor⁹ circūnodat sangui
nē puuli aq̄ diluit. Satez melle ad desiccatoz
būoz z mēbroz p̄fortatoz delinir mēbra pā
nicul inuoluit. Quere s li. v. d vmbilicozē.

De ancilla Capitulu. XI

Ancilla ē famula vroz obsequio depu
tata. h laboriosis z vilioribz officiis
deputat. grossioribz cibis reficit. vi
lioribz pānis iduit. fuitut⁹ iugo p̄mit. si filiū
p̄cepit pus fu⁹ q̄ nat⁹ reddidit. z ab vtero fui
tuti mācipat. Ancilla etiā si fuil fuerit p̄di
tois p libitu nubere n̄ p̄mittit. z q̄ secū p̄bit
si p̄mo liber fuerit fu⁹ efficit post p̄ciū pecu
nia vēdit z emit sic pec⁹ Ancilla sic z seruus
p̄p̄ ingratitudis viciū reuocat post manumis
sionē quic⁹ afficit p̄gis z p̄beribz atteritur
varijs z p̄rijs vexatoibz angarijs opprimis.
respirare int⁹ miserias vix p̄mittit. vñ int⁹ mi
serias miserabilior est p̄ditio fuitut⁹ vt dicit
Raban⁹ exponēdo illō p̄bū Diere. ix. Ser
uicis dijs alienis q̄ nocte et die requiē non
dabūt vob⁹ zē. Est at p̄p̄iū ancillaz et serui
liū p̄sonaz. vt di. Rabanus p̄ suas dñas vl
dños insolefcere. Et qñ mer⁹ eos nō rep̄mit
p̄ supioz imperiū tumido anio sup̄bire. vñ
in agar egyptiaca ancilla sare q̄ vidēs se p̄ce
pisse p̄tēp̄t dñam suaz. Bēn. xvi. nec ad cor
reuerfa ē h ancilla nisi qñ a dñā sua fuit ex
posita ad flagella vñ p̄scq̄ ibi Affligēte eam
sara dñā suazē. Seruiles ei p̄sonas z ancil
lares timor hūiliat z dep̄mit. q̄s benignus
amor in sup̄bie p̄tēp̄tū aliq̄tiens eleuat et ex
tollit. vt dī ibidē. Septū est. q̄ delicate nu
trit seruū suū in fine inueniet cū p̄tumacem
Quere infra eodē de seruo nequā.

De masculo Ca. XII

Mascul⁹ a mare diminutiuē est dicit⁹ q̄
i oī genere aialū q̄ ad ser⁹ dignitatē
obtinēt p̄ncipatū. vt di. Jsi. Maior
em est mascul⁹ feia q̄ ad p̄plexionē q̄ ad opa
tionē et q̄ ad sēns discretōz z q̄ ad p̄tatem z
dñatōz. Quo ad p̄plexionē p̄z q̄ vir siue ma
scul⁹ respectu feie calid⁹ ē z sic⁹. ip̄a p̄o econ

uerso. In masculo viget p̄tutes formales et
actiue. in feia p̄o materiales z passiue. Und
dicit Arz. lib. xv. q̄ vir se bz ad modū forme.
mulier p̄ modū materie patiet⁹. Itē p̄ualet
mascul⁹ q̄ ad nafalē opatōz. qz nafal opatio
pl⁹ viget in masculo general⁹ q̄ in feia in eo
em maior est p̄t. z idō vir a viriū eminentia
est dicit⁹ vt di. Jsi. Hui⁹ ei viroz z lacerti
maiori robore sūt fūdati. z idō fortioribz acti
onibz erūt apti. Ossa ei masculoz sūt fortio
ra grossiora z in iūctur⁹ solidiora. z ideo ad
oīa fortiora opa nafalit sūt fortiores In ma
sculis etiā fm p̄stati. sunt corda ampliora z
maiora. et idō ad receptōz abūdantie maior⁹
spūs z sāguis sūt abilliora. Et idō p̄p̄ abūdan
tiā spiritūū z calidi sāguis audacior ē nafa
liter mēs viri q̄ mulier⁹. in q̄ cā est p̄ria. p̄p̄
caloris fortitudinē z p̄plexiōis sicce vigorez
Nulli viro accidit passio mēstrual⁹ sic mulie
ribz accidere p̄suenit. Quic⁹ in masculoz
corpibz sup̄fluitat⁹ gignit aut p̄ intēfū calorē
p̄sumit aut in pilos resoluit aut p̄ exerci
tiū euacuat. Itē distat p̄ditio viri z mulier⁹
i sēns discretōe. In oī em genere aialū ma
scul⁹ i p̄cauēdis insidijs z in fugiēdis noci
uis solertiorē bz animū feis z prudentiorēz.
vt di. Arz. li. v. Un vir p̄cedit feiaz etiā rōne
intellectus q̄ p̄spicuitate. vt di. Aug⁹. q̄ p̄fert
virū mulieri fm aplm i imaginē diuie silin
dine z dignitate. z ex ista dignitate p̄cellit
mascul⁹ in auctoritate z p̄tate. Auctoritas em
docēdi z p̄sidēdi viris p̄cedit. feis p̄o p̄suetu
dinaliter denegat. vt dicit apl⁹. s. Loz. vi.
Mulierē i ecclia docere nō p̄mitto. Ser
p̄tū est em. sub viri p̄tate eris z ip̄e dñabitur
tui. Bēn. iij. Sūt igit viri feis calidiores et
sicciores. viribz fortiores. aiosiores. igenios
ores. p̄statiores. mliēz zelatores. vñ z aialia
pugnāt p̄ vrozibz suis. vt di. Arz. Sūt etiā
corpis durioris z hispidioris voc⁹ grossior⁹
aspect⁹ fortioris in oīi genere aialū excep
ta vacca. cui⁹ vox ē grossior. vt di. Arz. li. iij.
Sūt etiā oēs masculi in oīi genere aialū
plurimū dentiu⁹ q̄ femine et maiori idigēt
cibo et corporis nutrimento. propter abun
dantem fortitudinē caloris dominantis in
masculis hūiditatem cibi de facili p̄sumēt⁹.
vt di. Arist. li. iij.

De viro Ca. XIII.

Gra virtute viriū est dicit⁹ fm Jsi.
Nā in viribz vir mulierē p̄cellit. La
put em mulieris est vir vt dicit apl⁹

Uñ tenet regere vxorē suā sic caput totū cor-
poris curā gerit. Sic maritū q̄i matrē tuens
est dicit. Hā vxorē sue q̄ m̄r est filioz curā su-
scipit et tutelā hā spōdendo. i. obligādo et p-
mittēdo spōsus dicit. Hā in ſctu coniugali fide
in media se obligat. ut indiuiduaz cū vxore
vite p̄suetudinē teneat ut debitu ei reddat et
fidē thori sui custodiat et eā p̄ alia nō dimi-
tat. Tantū at est amor viri ad vxorē ut ip̄e cā
q̄libet picula subeat amorē ei⁹ amori matrī
p̄ferat. et ut p̄ ei⁹ cohabitatioe p̄ez et matrē et
patriā d̄relinq̄t. sic dicit dñs. p̄r. h̄ reliquet
hō p̄rē et matrē suā et adherēbit vxori sue.
Sic spōsus ante sponsalia mūeribz et donis
ad sui amoris amplexū spōsam allicit. l̄ris et
nūcijs votū suū circa ip̄am exp̄mit. m̄la lar-
git et plūna repromittit ut ei placeat. ludis et
spectaculis se exponit. frequētat iuocinia ro-
bis et mutatorijs se ornat et pponit. Quicquid
etiā rogat dare vult facere p̄ ei⁹ amore p̄viri-
statim facit. nulli denegat aliqd q̄ sub noīe
sponse rem aliquā sibi fieri petit. Blande eā
alloq̄t et blādo vultu ac ardenti oculo eā sa-
cie ad faciē intuet. Tandē in eandē finaliter
p̄sentēs p̄sensū suū corā parentibz p̄bis ex-
p̄mit et anulo eam subarrāte i coniūgiā dū-
cit. et in signū ratificatiois coniūgiā ſcti do-
na et dotalia ei impēdere et sub carte vel ci-
rographi testimonio p̄cedere p̄suevit. festa
et puinia nuptialia celebrat. munera adue-
niētibz donat. choreis cantilenis et instrumē-
tis musicalibus p̄ntes letificat et exhilarat.
His cōpletis spōsam introducit et ad secre-
ta thalami recipit et admittit. sociā mense et
thori eā statuit. eam dñaz pecunie sue et fami-
lie facit. deinde nō min⁹ vxorē sue q̄ suū p̄rē
cām vel etiā curā gerit ex amore et etiam zelo
ip̄am corrigit et etiā custodiā circa eā adhi-
bet et apponit. geit⁹ et affat⁹ p̄ter et aspect⁹ vx-
oris sue cōsiderat. ingressus et regressus eius
trutinat atq̄ pensat. Uiro aut bonā m̄liere
hūitē null⁹ ē felicior. q̄ hō hz vxorē clāorōsā.
malā. rixosā. ebriosā. luxuriosā. m̄liuolā. si-
bi ſrīā. ſup̄tuosā. curiosā. inuidiosā. desidio-
sam. rediosā. vagā. amarā. suspiciosā. odiosā
null⁹ caliviro miserabilior ē et infelicioz. Nec
oīaz sup̄posita tāgit Fulgē. i. fmōe q̄dā de
nuptijs in chana galilee. Uñ opat xpm spō-
so ecclīaz spōse bone. synagogā hō spōse ma-
le et adultere. In spōsa atz vxore bōa erigūf
iste dicitōes. i. ut sit frequē et deuota q̄ ad di-
misteriū. hūilis et subdita q̄ ad obsequiū ma-

riti affabilis. et benigna q̄ ad domesticos. li-
beralis et larga q̄tū ad extraneos. misericors
et benigna q̄ ad miseros. māsueta et pacifica
q̄ ad vicinos. circūspecta et prudēs in p̄cauē-
dis. foris et patēs in sustinēdis. sedula et dili-
gēs in agēdis. modesta in habitu. et sobria i
motu. cauta i affatu. pudica i aspectu. hone-
sta i gestu. matura i incessu. verecūda i pub-
lico. locūda cū marito. p̄tinēs i occulto. Ta-
lis vxor est laude diḡa q̄ pl⁹ p̄posit⁹ moribz q̄
tot⁹ crinibz. pl⁹ stutibz q̄ pulcr⁹ vestibz studz
placere viro suo. q̄ pl⁹ cā plis q̄ cā libidinis
in bonis m̄rimoniū p̄uersat. q̄ ex coniugio po-
tius h̄re filios gr̄e q̄ nā ē delectat. Et hec ē
vxore bona nūc sufficiat.

De patre. Cap. XIII

Pater est p̄ncipiū generatiois. Hāsalī-
ter em̄ desiderat p̄r suā spēm multi-
plicare in filiis ut naturā quā nō po-
test seruare i se custodiat in sua ple. ut dicit
p̄stan. et ideo ad filioz generatioz de sua suba
p̄ generatiois officiū diuidit et trāsfūdīt. et m̄
p̄r hāc delectatioz nāse sue d̄minutioez non
recipit. generat at filiū sibi simīlē in specie et
etiā i effigie maxie q̄n h̄t in seie patris vincit
p̄tutē in seie matris. ut dī. Ars. li. viij. Et ideo
p̄r circa filioz p̄creatioz sollicit⁹ existit et nāsa-
liter fetū suū diligit instantū ut etiā nutritiōē
tū sibi subtrahat ut nutriet fetū suū. et h̄ gene-
ralit̄ est vey i oī genere aīaliū except⁹ pauc⁹
in q̄bz nāsa degenerat. et ideo nō m̄ltū sollicitat
circa fet⁹ suos a se eos eūciūt. sic dī. Ars. li. vj
de aq̄la q̄ eūciūt pullos et alios et rostro et vn-
guibz eos fugat. Nō at p̄uez suū sine fetum
diligit et nutrit. ablactatū suū p̄mēsalē facit
filiū. et i iuēute p̄bis erudit et p̄beribz corri-
gere nō desistit. sub custodia tutorū ip̄m p̄sti-
tuit. et ne p̄sumat vultū hilarē filio nō osten-
dit. filiū sibi filiez mag⁹ diligit. et i ip̄m oculū
p̄suevit figere. fm̄ etatē et p̄mogenitē digni-
tatē vestes et ciboz portōes filiis suis diui-
dit. p̄ filiis acq̄rere et hereditatē angere non
desistit. acq̄ritā excolit et excultā filiis heredi-
bus derelinq̄t. P̄r hō q̄ a pascēdo est dicit⁹ q̄
pascit filios in eoz iuēute. i. senectute a fi-
liis pascit. sic est videre i auibz coruini gene-
ris. Hā iuuenes pascūt senes. sic dī. Aristo.
q̄n p̄ senio nō p̄nt acq̄rere victū suū. et ideo vi-
te lōgioris p̄missio honorantiū p̄ntes et su-
stentantiū ē remuneratio sp̄calis. ut dī. Am-
brosi⁹. Scptū ē em̄. Honora p̄rē et matres
tuā ut sis lōgeu⁹ sup̄ terraz. Exo. xx. Eccl. iij.
b z

Qui honorat p̄ez vitā vinet lōgiore. Uñ dī
cit glosa q̄ honorare p̄entes ē p̄mū mādatū
ī p̄missiōe p̄ p̄is magnū ē mādatū ī remūe
ratōe. et ei⁹ trāsgressio maxia ē ī puniōe Uñ
p̄is maledictio nocet filiis. vt in Lam qui
p̄p̄ paternā offensā penā meruit seruitutis.
Ben. ix. Est itaq; p̄ ex filiis honorād⁹. sustē
tand⁹. supportād⁹. letificand⁹ et defensand⁹.
magnificand⁹ et laudād⁹. exaudiēd⁹ et imitā
dus. vt dīc glosa ibi. Si filiū abraē estis: opa
abraē facite. fili⁹ ex parentū suba originē du
cit. et ab eis fōmētū r̄cipit. et sine parētū adiu
torio neq; p̄ficiat neq; viuāt. q̄to pl⁹ a p̄e dili
gīt tāto ab eo diligēt⁹ īstruit. fr̄q̄nti⁹ cedit
et sub disciplīe custodia art⁹ custodit. et cū a
p̄e maxie diligat diligī nō videt. qz p̄bis et p̄
berib⁹ ne īsoleat sepi⁹ lacessit. tāto affectuo
si⁹ q̄dem a p̄e diligīt q̄to sua effigies ī fi
lio similioz et exp̄ssioz inuenit. paternā qz fa
cies p̄fundit. qñ aliqd turpe de filiis subau
dit. patern⁹ anim⁹ q̄uiter offendit qñ aliqua
reumax rebellio ī filiis p̄sentat. Circa fili
ozū aut educationē maxia parentū cura dī
rigit et ob spem posteritatis filiis hereditas
custodit p̄p̄ paternā offensā et p̄tēptū sepe
p̄m leges exhereditatōis p̄ea fili⁹ p̄cutit et pu
nit. nlla p̄sus maior ē īgratitudo. q̄ puer
soz filioz qñ p̄m acceptū bñficiū a parētib⁹
eis nō succurritur nec a filiis necessitatē tpe
subuenit. p̄ honorificētia parentū filiis se
pe impēdit honor et largit. p̄mogenito filio
deberi maior hereditatē portio a legib⁹ diffi
nit. s; p̄p̄ p̄is iniuriā ius p̄mogenitē p̄roga
tina aliqñ a p̄mogenito tollit. et ali⁹ q̄ digni
or est p̄mogenitē titulo inuestit. sic dīc Die
ro. sup glosā Ben. xlii. Ruben p̄mogenit⁹ me⁹
zē. tu inq̄t intra ordinē natiuitatē tue heredi
tatē quā iure p̄mogenitē h̄re d̄buiisti regnū
scz et etiaz sacerdotiū pdidisti zē. Filij igit q̄
p̄ natiūz deberēt eē sic p̄entes nobiles. diui
tes et etia liberi. p̄ culpā efficiūt viles paupe
res atq; serui. Quere s̄ de malo seruo.

De seruo. La. XV

Seruus p̄m Jsi. a seruādo ē dictus.
Hā q̄ndā q̄daz captiui seruabāt vel
vt capite plecterent. vñ vt p̄cio redi
merēt. Vel a seruādo sūt dicti. eo q̄ villorib⁹
officiis q̄ dñis nō p̄ueniūt nec filiis mācipā
tur. Seruoz triplex ē gen⁹. vt dī. Jsi. Qui
dā em sūt p̄naculi siue originarij. i. q̄ ī ser
uitute sūt nati. et tales mlt⁹ penis legalibus
subijciūt. qz sua v̄edere vñ alienare nō p̄nt.

nec p̄bere. nec dignitatē officiū assumere. n̄
etiā testimoniū p̄hibere nisi dñoz suoz vo
lūtate Uñ sine infamia existētes sepe infā
mie pena puniūt. Alij sūt serui empticij q̄ a
barbaris vel hostib⁹ capti vñ empti īngo fui
tus sūt oppressi. tertij p̄ducticij q̄ nō ex neces
sitate s; volūtate seruiūt ob spem lucri. et h̄ij
p̄p̄ie famuli a famulādo sūt dicti. i. obsequē
do vt dī. Jsi. Sūt itaq; mltē viles p̄ditiones
suoz maloz de q̄b⁹ s̄ dictū ē ī tractatu de
ancilla. quere ibi. zē.

De seruo malo et nequā La. XVI

Ide seruo nequā addendū ē q̄m
mult⁹ sibi et alijs est nociu⁹. Solet
em ebriosus eē et tūc bōa dñi sui l̄ ne
gligit et furtiue subtrahit et expēdit. Prouer.
xxx. opari⁹ ebriosus nō locupletabit. Jte re
missus est et ociosus. et tūc tps p̄cessū ad la
borandū inutilit p̄dit. sic fuis dixit p̄famī
lias. Quid stat⁹ h̄ tota die ociosi. Et Ecclī.
xxxij. Vitte fūū ī opationē ne vacet. Sic
em decet illū. Jte de bonis dñi sui p̄dignus
oīa dissipat et p̄sumit Lu. xvi. Dissipat⁹ est
villit⁹ q̄ dissipasset bona dñi sui. Jte piger et
sōnolent⁹ et desidiosus oīa negocia dñi sui
negligit et omittit. Ecclī. xxxvii. dī. Cū fuo pi
gro tracta d̄ ope. et Lu. xix. dī. seru⁹ piger ab
scondit talentū dñi sui ī tra et abijt. Jte pro
tern⁹ et ceruicosus etiaz sup dñm se extollit.
Ecclī. x. vidi seruos ī eq̄s zē. et Prouer. xxix
p̄ seruū cū regnauerit zē. Jte cupid⁹ est et lu
cri auid⁹ lucz dñi sui ī p̄p̄iū suū p̄uertit Ex
emplū de giezi seruo helysei. q̄ sub noīe dñi
pecuniā petijt. obtrinit. detulit. et abscondit.
iij. Re. v. Jte supbz et p̄suptuosus dñi impe
rium p̄uipēdit. sic dixit miphiboseth de siba
seruo suo. seru⁹ me⁹ p̄tēpsit me dñe mi rexet
asinū sternere noluit. ij. Reg. xvi. et Job. xix.
seruū meū zē. Jte cū sit dur⁹ et maliciosus
grāz sibi fieri desiderat et appetit. s; obtētā
alijs nō ipēdit. Math. xvii. Serue nequā
omne debitū dimisi tibi qz rogasti. Jtem īn
circūspect⁹ est et obliuiosus et ignorās q̄ de
suis excessib⁹ sit rōem dñō suo redditur⁹ ad
memoriā non reducit. Lu. xii. si dixerit dñs
me⁹ morā facit venire zē. Jte iracūd⁹ et sedi
tiosus totā pturbat familiā et offendit Luc.
xiij. si inceperit fū⁹ ille bibere et inebriari et
familiā p̄cutē. ventet dñs ei⁹. zē. Jte maledi
cus et linguosus de omib⁹ et p̄cipue de dñō
suo maledicit. sic p̄ de siba seruo miphibor
seth q̄ cū apud regez accusauit. ij. Regū. xv.

Eccl. vii. Ne audias seruū maledicēte tibi.
 Itē si fuerit delicat⁹ et deliciose nutrit⁹ tra
 dñm suū recalcitrat et resistit. Prover. xix.
 Qui delicate nutrit fūū suū zc. Et itē. nō
 decet fūū delicie. Itē fraudulē⁹ et dolosus
 insidias dñō ponit et qñq̃ ipm inficit siue p
 dit. iij. Re. xix. tetēderūt ei insidias fūi sui
 et interfecerūt regē in domo sua Itē dñō suo
 existēs iniuriosus ab eo fugit et ipm deserēs
 aduersario suo se adiungit. iij. Re. ij. Fugerūt
 serai semey in geb zc. et. j. Re. xrv. increue
 rūt serui q̃ fugiūt dños suos. Itē cū sit ne
 quā et flagiciosus vir p̃bba de malicia cōpe
 scit. Eccl. xxiij. ibi. Sic seru⁹ interrogat⁹. i. cor
 mēis castigat⁹ frequē a liuore. i. liuor⁹ crimie
 nō minuit: s; mag⁹ ad odiū puocat. q. d. ser
 uis int̃ coriūta nō meliorat s; poti⁹ peiorat
 Itē cū sit ing⁹ grāz factā a dñō nō recogno
 scit. s; de iusticia p̃l⁹ q̃ d grā sibi fieri credit.
 Eccl. xxiij. Lara man⁹ fuo et q̃ret libertatē.
 Itē si fuerit criminofus et culpā dñō suo.
 sine flagell⁹ ab eo extorq̃ritat⁹ p̃fessio nō va
 lebit. Eccl. xliij. Seruo pessimo sanguinate
 lat⁹. ibi glosa. Seru⁹ q̃ p̃bis nō corrigit vul
 nerib⁹ corrigit. Itē cum sit astut⁹ et labor ei
 odiosus vocat⁹ ad labores dormire se fingit
 et q̃ nō audies de vno late ad aliud se cōuer
 tit. Prover. xix. Seru⁹ p̃bis nō p̃t erudiri.
 qz qd dicit intelligit et respondere p̃tēnit. Et
 Luce. ij. Seruus quidem sciens voluntatē
 dñi sui zc.

De p̃ditōib⁹ boni serui Cap. XVII
 Dñi at serui p̃ditio p̃sistit i diuersis
 Hā bon⁹ seru⁹ est docilis et ingeniosus
 ad intelligendū. Prover. xxvij. Ser
 uis sapiēs dñi ab ille stult⁹ filijs. Et Eccl. vii.
 Seru⁹ sensat⁹ zc. Itē hūilis est et obsequiosus
 ad q̃dlib⁹ obsequiū ipendendū. Ps. D dñe
 ego seru⁹ tu⁹ et fili⁹ ancille tue. ad Phil. ij. Du
 miliant se formā fūi accipiēs. Itē hilaris et
 iocosus ad iuuendū. decet em̃ seru⁹ in suo
 misterio cē hīlarē et iocūdū. Totū em̃ serui
 tiū displicet qñ fūiēs facie leta carz Beñ. xlv
 Et nos leti seruī⁹ regi. Et Esa. lrv. Serui
 mei letabūt et laudabūt p̃ exultatōe zc. Itē
 affabil⁹ et graciosus ad loq̃ndū. qz mltū dili
 gūt serui qñ affabiles sūt et benigni. Et idō
 de David q̃ sermebat saul dr. j. Re. xvij. Ac
 cep⁹ erat david i ocul⁹ vniuersi ppli. et maxie
 in p̃spectu seruoꝝ saul. Et i eodē. Ecce pla
 ces regi et vniuersi serui ei⁹ diligūt te. Itē vi
 rilis et aiosus se p̃ aduersariū dñi sui ponēs

p̃mo. j. Re. xvij. Nō p̃cidat cor cuiusq̃ i eo.
 ego seru⁹ tu⁹ vadā et pugbo aduersus phili
 steū. zc. Itē fidel⁹ est in cōmissio. i. negocio et
 studiosus ad exequendū Lu. xix. Euge fue
 bone et fidel⁹. zc. Et Aueri. xij. Seru⁹ meus
 Moyses fidel⁹ in oī domo mea. Itē abil⁹ est
 et artificiosus ad lucz dñi pcurandū. Plus
 ei intēdit bon⁹ seru⁹ augmētare et mltiplicare
 dñi sui peculū q̃ fūū p̃pū. qz in mltipliciā
 do dñi sui lucz pcurat et ipē suū. Luce. xx.
 Vocatis decē fuis suis tradidit ill. r. mnas
 et ait. negociamini dū venio zc. Itē bon⁹ ser
 uis caut⁹ est et mltū curiosus ad rōez et cō
 potū dñi sui p̃soluendū d dat⁹ et accept⁹. Hā
 de bñ p̃putat⁹ remuneratōem cer⁹ expectat
 de nō p̃putat⁹ p̃o sp dubitat et formidat. vtz
 Lu. xix. vbi dr. Domine ecce mna tua decem
 mnas fecit. Qui dixit dñs. Esto dñs habēs
 p̃tātē sup decē ciuitates. Itē solicit⁹ est bon⁹
 seru⁹ et aīo studiosus p̃us dñō suo p̃parare
 cōmodū sicut prandū siue lectū q̃ se dispo
 nere ad prandendū sine qualitercūq̃ alias
 ad q̃scendū Hūq̃ em̃ bon⁹ seru⁹ cōmodū
 sibi fieri putat qñ videt q̃ dñs su⁹ adhuc la
 borat Lu. xij. Quis vīm hñs seruū. et si vene
 rit de agro dicat ei p̃mo discūbe zc. Idō cō
 mēdat vias q̃ dicit ad david. ij. Re. xj. Dñs
 me⁹ Joab et serui dñi mei sup facie t̃re ma
 nēt. et ego ingrediar domū meā vt comedā
 et bibā. zc. Itē seru⁹ fidel⁹ et timorofus domi
 ni sui aduentū p̃stolat nec se disponit vel de
 ponit añq̃ veiat ad dormiendū. nec subitrat
 lectū suū ante aduentū suū. Lu. ij. Bñs ser
 uis ille quē cū venerit dñs inuenerit vigi
 lantē. Itē seru⁹ q̃ circa dñm est sedul⁹ et amo
 rosus. alijs dormiētib⁹ vigilat ad dñm suū
 custodiendū. Tū merito rep̃hēdit David
 abner et alios seruos regi Saul dormiētes.
 j. Re. xxvj. Nō erat q̃ vigilaret s; oēs dormi
 ebāt. et seq̃t. Filij mort⁹ estis vos q̃ nō custo
 ditis xp̃m dñi. Itē seru⁹ q̃ in obsequijs dñi
 sui ē affectuosus ocul⁹ ac manib⁹ sp circa do
 minū est intent⁹ ad suū bñplacitū pagendū.
 ne aliqd scz incōmodū sustineat ṽ defectū.
 siue ad aliqd bñficiū a dñō benefico recipiē
 dū. ps. Sicut oculi ancille i malib⁹ dñe sue.
 ita zc. Itē bon⁹ seru⁹ nūq̃ a labore est vacu⁹.
 nūq̃ ab vtilitate dñi sui est ociosus. q̃a siue
 comedat siue abstineat siue vigilet siue dor
 miat oīa q̃ facit ad vtilitatē illi⁹ cui fuit ordi
 nat et reducit Job. vij. Sicut ceru⁹ deside
 rat vmbzā et mercenari⁹ p̃stolat zc. Item

bonus seruus nec in victu nec in vestitu dñs suo est onerosus. imo veteri roba dñi sui ali qñ p anni circulū est ptenē. scit em̄ q pple/ to seruitio suo pl'a est a dño bñficia recepta rus. Jō in lege pceptū est. vt sine veste z via tico z sup pciū pducticiū seru⁹ in āno septio nullaten⁹ a dño dimittat. Exo. xxi. et Deut. xv. Jtē seru⁹ i morib⁹ disciplinat⁹ z ptiuosus solet esse corā dño graciosus z in oculis ei⁹ accept⁹. z idō seruus sensat⁹ ad h̄ diligentia adhibet vt vibane et curialiter et mūde do/ mino suo admittret. qz aliqñ p' diligit dñs mūdiciā seruientē qz ipaz exhibitōz puituris. Ps. Ambulās in via imaculata. h̄ mihi mi strabat. Eccl. vii. Seru⁹ sensat⁹ est zē. Item seru⁹ bon⁹ a dño corrept⁹ ptra corripientē se nō est murmurās neqz querulosus. scit em̄ q bonus dñs iuste arguit seruū suū. Et tal' quidez arguitio sibi accidit ad pfectū Eccl. i. Seruo sensato liberi seruiunt. et vir disci plinat⁹ nō murmurabit correptus. imo po/ t' gaudebit. Un̄ puerb. ix. Argue sapiētem et diliger te.

De bono domino siue dominio.

Capitulum XVIII

Sicut autē seruus est nomē subiectio nis. sic dñs est nomen prelatōnis et p'at'is. Un̄ a dño a q est ois p'as iu stū dominiū est statutū. Sine em̄ dominio non posset stare salua respublica. nec esset hu mana societas pacificayl' quieta. Sublata nāqz de medio dñoz iustoz potentia. libera esset malicia. nūqz innocentia foret tuta. vt dicit Jst. Iusta itaqz dominatio p tyrānidē suos non opprimit. s3 suos aduersarios rep mit z etiā repellit. Dñoz etiā potestas suos nō deserit. imo etiā p subditis p' p'atē ad uersariam se opponit. vt dicit Bre. Un̄ etiā patet q dñs est nomen p'at'is et nomē equi tatis. Iustus em̄ est dñs et iusticias dilexit. equi. vi. vul. cl'. Et idō qz dñs q iustus est p viam vicz iuris. causas lites et etiā p'rouer sias inf subditos dirimit z diffinit vnicuiqz qd suū est tribuit. ptra maliciā gladiū extra hit. p defendenda innocentia clipeū iuste po tentie p' maleficos obijcit et opponit. Pupil los viduas et orphanos de manu opprimētē excutit. predones maleficos z fures psequit' atqz punit. acceptā potestatem nō p'm volū tatis impetū. s3 p'm legis imperiū ordinat et disponit. Ex q p3 q dñs est nomē equitatis Est insup nomē liberalitatis. Nam boni et

iusti dñi liberales sunt et pū. Et sicut dicit He ster. xii. Cū inq't totum orbem dñatiōi mee subiugasset. nūqz volui potentie abuti mag nitudine. sed clementia et lenitate guberna/ re subditos zē. Et idō ver⁹ dñs ad oēs p'ter/ qz ad maleficos liberalem et affabilē se ostē dit. p' amari qz timeri diligit. non homini/ bus sed bestiis. i. bestialib⁹ z malis domina ri se cognoscit. vt dicit Bre. sup illum locuz Ben. ix. Sit terror v3 sup cūcta animantia zē. Homo inq't Bre. nō rōnalib⁹ s3 irratio/ nalib⁹ aialib⁹ est pl'a. vt non ab homib⁹ sed animalib⁹ timeat. Omnes em̄ hoīes natura equales generauit. sed p varijs meritis alijs alios iusta dei dispensatio p'ponit. vt huma na formidine peccare metuant. q diuinā iu sticiā non formidāt. Ex h̄ g timore dñi non supbiant. nō suā gloriā sed subditor' iustici/ am querāt. Nō em̄ hominib⁹ sed bestiis do minant. qz ex illa pte qua bestiales sunt do minio ipsoz p'fervunt. Est etiā dñs nomē nobilitatis. sicut dicit Deut. j. Tuli de tribu/ bus vestris viros sapiētes z nobiles et p'fci/ tui eos dños et p'ncipes et tribunos et cen/ turiones. Nam dñi debent esse nobiles z ge nerosi tam carne qz mēte. Jdō p'm Ambro. natura in aialib⁹ nobiliores z virib⁹ fortio res p'posuit alioz reges et ductores. et p3 in aialib⁹ z volatilib⁹ etiā in apibus. in quib⁹ omib⁹ illi alijs dominant et p'ficiuntur. in quib⁹ nobiliores p'ditōes p'm nase bñficiū inueniunt. vt sic addiscat homo nobilior p' esse p'm rōem et grām. ex q sic aialia p'sūt aia lib⁹ nobiliter p naturā. Item dñs est nomē honoris z dignitatis. sicut dicit apostol⁹ ad Ephe. vi. Serui obedite dñis. carnalibus euz timore et terrore zē. Dñs em̄ iuste a sub ditis honorē et reuerentiā accipit. et officiū sui merito subditos honorificentia dignos facit. ppter em̄ vnū regem bonū vel dñm to ta patria honorat frequentat et timeat. Jtē dñs est nomē pacis et securitatis. Nā guer ras et pugnas dñs iustus sedat et discordes ad p'cordiam renocat. vñ sub bono et forti ac pacifico dño coloni patrie sunt securi. q null⁹ audet inuadere terminos suos ac in/ fringere pacē suam.

De malo domino siue dominio

Capitulum XIX

Sicut autē bono z iusto dño nihil rei publice vtili⁹ est ita dño malo nihil p'ci⁹. Nam mal⁹ dñs subditos suos

q̄s iuuare deberet. spoliat et opprimit. et i de
bis officiis et fuitis angariat et angustat.
Mich. ij. Qui violēter pellē tollit de sup̄rē
Prop̄ mūera iusticiā violat et paup̄i n̄ iudi
cat. Mich. iij. Audite p̄ncipes q̄ abomina
mini iudiciū ppli. A q̄ recipitis vectigalia et tri
butū. ab inasozibz nō defenditis. Nā ei in ma
licia sua nō p̄sentierē cruciat et crudelit̄ fla
gellat Esa. xix. Dabo egyptū in manū dñoz
crudeliū zc. Hierē. vi. Crudelis est zc. Alie
na tanq̄ p̄pria vendicat. et oīa sua eē putat. j.
Reg. viij. Filios tuos et agros tollet zc. Ti
meri poti⁹ q̄ amari desiderat. Barath. vi.
Ostendentes mētū gentibz. videte ḡ zc. Ho
norari ab hoībz et reuereri affectat. Dan. ij.
Cadentes adorare statuā zc. Leges et statu
ta antiq̄z destruit et sua ordinat. Esa. x. Ue
q̄ p̄dit leges iniq̄s. Sub specie iusticie cru
delitatē et maliciā palliat et occultat Esa. liij.
Dñatores ei⁹ int̄q̄. eractōibz tallijs sepe ve
rat. Esa. iij. Populū meū eractores spolia
uerūt. Et Dan. ix. c. et xj. d. Occasiones extor
quēdi et aliqd̄ rapiēdi capiat Esa. liij. Assur
absq̄ cā calūniat⁹ eū. Mendaces et dela
tores diligit et eoz p̄silij⁹ aures accommodat
Prouer. xxix. Princeps q̄ libenter audit ver
ba. mendaciū zc. Fidem et pactū nulli seruat
j. Mach. vi. Iurauit illis rex et p̄ncipes ei⁹
et seq̄. Uidit munitōez et rupit cit⁹ iusiurā
dū. Epulas et delicias de alienis laboribz
sibi pat. Ps. Deuo. ple. meā. sic es. pa. Exem
plū de balthasar. Dan. v. et Ezech. xix. Eos
q̄ diuiti⁹ et fideli⁹ seruiert per remunerat. sic
voluit Laban remunerare Jacob. q̄ dixit.
Nisi de p̄ris mei affuisset mihi. mō nudum
forsitan dimisisses. Item nulli⁹ seruitia ḡra
reputat. et ideo om̄ia q̄ fiunt minora debito
fore putat. sicut dicit Judith. iij. Nec ista fa
cientes ferocitatē pectoris ei⁹ mitigare po
tuerūt Item alijs laborātibz. in ludis et i po
tibz ip̄e vacat Eccl̄s. x. Ue terre cui⁹ rex puer
est. cui⁹ p̄ncipes mane comedunt. Et. iij. Re
gum. xx. Rex bibebat temulent⁹ d̄ ymbra cu
lo suo. zc. Nec de p̄rietatibz hoīs q̄ ad mē
broz diuersitatē et q̄ ad etatem et q̄ ad sexus
discretōem et variā q̄liratē nūc sufficiant.
Nūc de q̄busdā accidentibz q̄ p̄tingūt circa
hoīem et fm naturā et p̄ter naturā aliq̄ dei
adiutorio sūt dicenda. et p̄mo de cibo. dein
de de potu. tertio de vigilia et somno. dein
de de exercitio.

De cibo Cap. XX.

Dico d̄ p̄rietatibz hoīs q̄ ad illa que
ip̄m p̄stituūt nafaz. dicendū restat
de ill̄ p̄rietatibz rex q̄ ip̄m fm nafaz
in eē custodiūt. Et sūt fm Jo. aer. exercita
tio. q̄es. pot⁹. cibo. vigilia. et somn⁹. Sine istz
n̄ custodiūt hūanū corp⁹. Nos at ordinē istū
h̄ nō seq̄mur. qz i loco suo de aere postea di
cem⁹. De cibo ḡ p̄mo dicā q̄tū h̄ sufficit. q̄a
cibo ē fm p̄stā. suba p̄uertibil̄ i eēntiā corp̄is
q̄ cibaz corp⁹ augmētās nutritiōes et sustētans
Calor em̄ fort⁹ mēbroz iterioz et exterioz i
p̄tinua est actōe et resolūtōe. cui p̄tinua de
bet restauratio ad dep̄diti b̄nificiū faciendā
Libo at sump⁹ in similitudinē corp̄is p̄tis et in
ip̄i⁹ nafaz trāsmutat. Un̄ in cibo p̄cedit ip̄i⁹
p̄paratio. deinde ei⁹ masticatio. tertio i locū
digestōis receptio. q̄rto ip̄i⁹ digestio et puri
ab ip̄uro sepatio. q̄nto ip̄i⁹ attractio. et p̄ sin
gula mēbra distributio. sexto nafē mēbri as
similatio. Si ei cibo nō assimilaret mēbz nūq̄
i eoz nafaz incorporaret l̄ p̄uertet. vltio post
oīa ista fit ist⁹ cibi incorporatio et i nafaz corp̄is
p̄uersio. Nā qd̄ calidū ē et hūidū trāsit in na
turā sanguis et carnis. qd̄ fō frigidū ē et sic
cū in nafaz nerui et i nafaz ossis. et sic d̄ alijs
Libo itaq̄ assūpt⁹ et incorporat⁹ adhuc i iune
nibz corp⁹ nutrit et augmētāt. In senibz vero
calorē nafalē p̄parat. dep̄dita etiā restaurat
et custodit corp⁹ ne peat. Liboz at sūt multe
diuersitates. Quidā ei cito i sanguinē p̄uer
tūt p̄ suā subalez hūiditatē et caliditatem et
illā quā h̄nt cū sanguine vicinitatē. Quidā
fō ecōtrario p̄ p̄riā cām tardi⁹ p̄uertūt
Quidā fō cibi mltū nutritiū. qz mltū sāgu
nis generant. Quidā fō pap̄ imo poti⁹ one
rant. tū aliq̄ntulū refocillāt. Et generaliter
om̄is cibi laudabil̄ generatiū⁹ sanguis ma
gis est p̄ueniēs in regenda sanitate. Labo
rantibz in est p̄ueniens grossior cibi spissio
ris sanguis generatiū⁹. Item om̄is cib⁹ de
quo generat mlt⁹ sanguis paucam h̄z sup
fluitatē. Et econuerso cibus de q̄ gignitur
paucus sāguis mltas generat supfluitates.
Et generalr fm diuersitates ciboz dispo
nunt et variant cōplexiōes mēbroz et corpo
ris q̄lirates. vt dic̄ Constan. li. p̄mo. Circa
cibū aut̄ ista p̄siderant sic et circa dietam vt
dicit Gal. sup̄ amphoriz. scz cibi substantia
litas. q̄litas. q̄ntitas. sumētis necessitas. tem
poris p̄gruitas. P̄portet em̄ medicū cognos
cere subam et qualitātē ciboz ad custodiā
et regimē corp̄oz hūanoz. Est em̄ qdā cibo
b 4

pure nutritivus et facile perversus. et talis
est nase perversus. Quidam est cibo medi-
cile alterativus et nase adinuativus. Quidam
est cibo pestilentialis et nase corruptivus. sic
cibus venenosus qui a tota specie mutat et destruit
ipsam corporis. Et ideo oportet ciborum cogitare
subam et qualitate ne venenum assumat loco cibi.
Qualitas autem cibi attenditur vel secundum
ultimam elementarium qualitatem remissionem.
et sic est cibo calidus vel frigidus in primo gradu.
vel secundum ultimam earundem intensionem.
et sic in quarto gradu. vel secundum hanc
mediatorem. et sic dicitur esse in tertio vel secundo
gradu secundum maiorem excessum vel minorem.
Hanc attendendum est quod tam secundum
subam quam secundum qualitatem videtur. Item
aliquis cibo est subtilis qui se habet facili
digeretur. cuius quantitas multa parum
nutrit. quod secundum Avicennam. subtilis ex eo
generatur sanguis qui cito resoluitur a membris.
et ideo parum nutrit. ut dicitur idem. Et est
cibo grossus qui tardius digeritur. et ex eo
modica materia nutrit. ex qua sanguis
grossus generatur qui tardius resoluitur ab
ipsis membris. Nam ut dicit Isaac. ex sub-
tili cibo fit generatio subtilis sanguinis. et
converso. et est cibo in suba et qualitate
temperata. Cibus autem purus laudabilis est.
qui est in temperata. et converso secundum Avicennam.
herbe crude et fructus nimis recentes minus
sunt boni quam ad cibum propter humiditatem
excessum. Nam sanguinem replent
aquantate et disponunt ad putrefactionem.
et ideo potius sunt medicina quam cibus.
Cibus dicitur esse uniformis. ne scilicet
in una mensa simul diversa nutrimenta
assumantur. quod secundum Avicennam. Dicitur
vero cibus digeritur: aliter cor-
rumpitur. et stomachus nimis extenditur
et repletur. Consideratur etiam in cibo
quantitas diminutione et excessu.
Nam attenditur vel secundum modum
vel secundum modum vel secundum
modum medii. Si vero fuerit cibus nimis
naturalis. stomachus distenditur et inflatur.
rugitur et toriones generat. malos humores
et cachecticos augmenat. nauseam et vomitum
provocat calorem nasalem si oleum lapideum
extinguit et suffocat. spasmodum et
contractionem nervorum causat. ulcera
scabie et apostemata fieri procurat. senium
et mortem accelerat. In qua per ciborum
modum dicitur hunc munire defendere se
credebat. Quod vero cibus nimis paucus
est nasalem debilitat. vires et omnes
sensuum hebetat. fluxum capillorum et
caluicem generat. prurim et erubescit
accelerat. corpus extenuat. et peiores
infirmi- tates quam repletio nimia generat.
Unde dicitur in amprobo. In tenuibus
diebus peccat mater egrotantes. Cibus
vero mediocris est laudabilis. quod
depedita in corpore restaurat. prout etiam
conservat sanguinem augmenat. calorem
temperat. ingenium acuit vires operandi
tribuit. sanitatem corporis auget et
custodit. suavem sonum et mulcebre
generat et i-

ducit. unde si fuerit maior per cibum
restauratio quam fuerit precedens per
resolventem calorem depeditio. ci-
bus corpus augmenat. ut in adolescentia.
Si vero fuerit maior depeditio quam per cibum
sequente restau- ratio. corpus minuitur
et deficit. ut in senectute. Si
si fuerit equalis restauratio et dissoluta.
corpus conservat in persistencia et in statu.
sic est vide in iuvene- te. Consideratur
etiam cibus vel cibi effectus respectu co-
medentis. quod aliter puenit sano et aliter
egro. aliter iuveni. aliter seni. aliter
exercitanti. aliter quiescenti. Multa enim
sunt salubria sanitatem habenti que
sunt mortifera infirmati. Et etiam in
sanis differencia est. quod allium et piper
quod alicui rheumatico est remedium.
alicui colerico est venenum. et insana-
mus qui est mors hominum. gravissimus
cibus est passerius vel coturnicis. ut dicitur.
Galienus. Variandus est etiam
cibus secundum varietatem morbi. Nam
aliquis cibus est salubris in quartana
qui est mortiferus in acuta et aliquis
cibus qui est utilis in principio morbi.
et nocivus quando infirmitas est in summo.
Nam tunc dicitur dari cibum tenuis.
ut dicitur. Hippocrates. et Galienus. quod
tunc nasa circa digestiones morbi
est totaliter incerta. unde tunc est
effectus diminuitur et impeditur si occupa-
ta circa grossa cibaria teneretur.
Alii etiam cibus et alio modo dandus
est necessarius in morbo cronico et
diuturno. et aliter in acuto. quod in
principio timeatur defectus prout.
et ideo est necessarius maior cibus.
In acuto autem morbo timeatur infirmitas
augmentum. et ideo dicitur tunc dari
minus. Libatio facienda est secundum
diversitatem morbi. secundum prout
infirmitas. et secundum qualitatem
et subam ipsius cibi. et secundum
humilitatem cibi iudicatur. Item alio
modo cibandus est iuvenis et adoles-
cens. et alio modo ipse senex.
Nam abstinencia cibi qui senibus
est facilis. pueris et iunioribus
est difficilis. iuxta illud Hippocrates.
Senes facillime ferunt ieiunium.
secundo persistentes facillime.
pueris vero minus. Nam in senibus
debilis est calor nasalis. in alijs
autem est fortis. Et ideo maior
cibus ad repressionem caloris
nasalis est necessarius iuvenibus
et pueris. minor vero il- lis. Eadem
etiam est ratio quod re minus
cibandi sunt quiescentes quam
se exercitantes. quod in illo calor
est debilius. in istis vero fortior
est. ut post patebit. Consideratur
autem in cibando temperas
progritas. Nam grossiori
dieta et largiori indigent homines in
hyeme quam in estate. sicut dicitur.
Hippocrates. Uetres in vere
et in hyeme nasa calidissimi sunt
et somni longissimi. In his igitur
horis plures oblationes sunt
dande. quod tunc innatur
calor est multus. multo igitur
indiget nutritivo et re. In hyeme
et viget appetit et fortior etiam
est digestio calore ex-
istente fortiore. In estate vero
frigus est. Calor ei in

hyeme ingreditur ad interiora. et ibi coadunatur. In estate vero suo sibi gaudent et exteriora petes dissolvit et in corpore minorat. Quoniam igitur in hyeme multum digerit: multum excitat appetitum. et illud per se in pueris quod sunt multum caloris. et ideo multum appetunt et multum indigent cibo. Sicut in athletis in quibus ratione exercitum augmentat calorem naturalem. et ideo multum indigent nutrimento. sic ibi exemplificat Galenus. Est igitur cibum omnium animalium necessarium. et maxime conveniens est quando uniformis est. et in se superfluum et diminutum tempore. nimia enim cibi repletio siue saturitas mors animae et corporis esse consuevit. et potissime periculosa est saturitas post precedentem sterilitatem siue famem. ut dicit Avicenna. Plus enim tunc natura appetit quam digerere possit. et ideo citra appetitum et saturitatem cibum assumendum est.

De potu Ca. XXI

Potus est suba liquida ad animalis nutrimentum necessaria. potus siquidem dicitur. Constan. li. v. c. xxv. multiplex de causa necessarii est. Corpus enim siccum humectat. et quod humidum de corpore resolvit restaurat cibum per ipsum. et deferat ad loca remota. quod sua grossicie non potest transire per strictos meatus et angustos. Potus etiam ut dicit Constan. et etiam Avicenna. diversificat tripliciter. Est enim potus qui est tamen potus. ut aqua que non est corporis nutritiva. et est potus qui est potus et cibum. sicut vinum. quod ut dicit Constan. per omnes partes corporis portat cibum nutritivum et calefaciens spiritum et etiam sanguinem et calorem confortans naturalem. et est potus medicinalis qui non exhibetur sine via potus. sed potus secundum legem et regulam medicine sicut syrupus oximel occizucara et huiusmodi. Sicut autem dicit Constan. in sanitate custodienda et infirmitate curanda aqua est necessaria. et ideo oportet quod medicus aquam ad rationes non negligat cognoscere et naturas: ut laudandas tribuat et caueat non laudandas. Aquam autem quodam est sapida. quodam non sapida. Aqua ergo sapida in suba clara fontana. aeris orietalis. levis cito calefiens cito frigescens. Huiusmodi autem ut dicit Constan. in sanitate custodienda est laudabilis non quandoque. cito enim exit cibum. per se enim quod est clara. patet quod sordibus non est intermixta. per se autem quod est levis patet quod non est indigestibilis. per se autem quod est cito calefiens et cito frigescens patet quod sube est subtilis. Unde si vis scire de duabus aquis quod sit subtilior in suba et laudabilior ad bibendum. intingue unum pannum lineum bene mundum in vinum. et alium bene mundum in aliam. et expone soli. qui prius erit siccus in aqua subtiliori est intinctus.

Secundo post hanc aquam commendabilis est aqua fontana septentrionalis. quod est in orientem et aquilonem posita fluens versus aquilonem. per se enim quod libere exponitur ventis septentrionalibus. ex motu ventorum subtiliatur. est in hyeme calide nasci. et frigide in estate. Frigus enim septentrionale fugat calores ad interiora fontibus sibi obiectorum. quod coadunatur frigiditati obuiat et resistit et aquam fontis aliquantulum calefacit. In estate vero contrario calor aeris vincens fugat frigiditatem ad capita fontium. quod ibi coadunata aquam frigefacit. ut dicit Macro. et Constan. Item aqua fluens foris de montibus super petram vel arenam limpidissima. sic alius cuius magni fluminis secundum gradum obtinet sanitatis. ut dicit Constan. Aqua vero pluvialis ut dicit Constan. melior est aliis aquis et sapidior. leuior et mundior. sicut dicit. Ipo. in ipericonoxomaton. Pluvia inquit est summa aquarum a sole attractarum. Natura enim solis non nisi quod subtilissimum est attrahit. et ideo ceteris aquis melior est et digestibilior. sed propter suam subtilitatem vicina est putrefactioni. tamen ut dicit Constan. ex putredine non est vituperanda. sed ex subtilitate sua potius est laudanda. omnis enim aqua corruptionem cito admittens est subtilis. ledit enim quando est putrida. quod rancitatem generat atque febres. sed non putrida optima est. et ideo a putredine est cavenda. Item dicit Constantinus. Aqua que ex tenuissima colligitur pluvia melior est naturaliter. que vero descendit cum tonitruo melior est post hanc. Nam tonitrus suo motu pluviam ipsam subtiliat. dicit etiam Constan. quod quicumque frequenter bibit aquam frigidam. non evadit frigidus egritudines saltem in senectute. Aqua vero calida ut dicit Constan. ieiunium stomachum lavat a ciborum fecibus. purgat fleuma. et omnem putredinem ventris purgat et mundificat. ventrem solvit. naturam alleviat et confortat. et tamen frequens usus nocet. stomachum enim remollit. digestivam virtutem turbat et impedit. et sanguinem de naribus manare facit. Item calida aqua laudabilior est ieiunio mane. maxime his qui de nocte crapulati sunt. Dicit enim Avicenna. Testificati sunt inquit antiqui sapientes quod aqua cocta est minoris inflationis et facilius penetrationis. quia corpora ei permixta actione ignis dissolvuntur et descendere compelluntur. Et subiungit. torpidi inquit medicorum estimati sunt quod subtilius equaliter per decoctionem. et

quod grossum est remaneat. sed si falsum est. ex prius
 enim subtilibus constat aqua suba tota. tunc posset fieri
 decoctio tanta quoniam remaneret nisi ferretur per
 fretum. ut in aqua ex qua fit sal per violentiam decoctio
 Aquae autem ex niue et gradie resolute ceteris sunt
 illaudabiliores per aquas lacuales et palustres
 Iste aqua omnes sunt caue de. quare dicitur ista. splene
 magnificat. epas et stomachum perfundit. cutem
 horrida facit. et varias febres faciunt. lapi/
 des gignit. Si autem penitus vitari non possunt. auto
 ritate Aui. bulliant. Dicit autem Ar. in li. methoz
 quod aqua niuis vel glaciei calorem solutio ad pores
 subtilitatem non redibit. aqua vero insipida est quod du
 plex secundum Aristotem. aliam est salia. alia sulphurea.
 alia aluiofa. alia metallina. Salia vero ut dicitur
 ventrem emollit mordicando intestina et laxat.
 sepe tamen bibita desudando et consumendo humores
 ventrem ligat. distipat corpus. desiccatur scabiem. et
 puriginem sanat. idropicos inuat si comedat
 seu bibat. Aqua vero sulphurea ad frigidas facit
 infirmitates. nervos calefacit. intercutaneos
 humores consumit. vide infra de sulphure. ubi per
 eutes et pleni potest iterum Aqua autem aluiofa et
 bitumiofa infrigidat et desiccatur sanguis fluxum
 distrigit et sedat et emorroides curat. Aqua vero
 metallina naris metalli sequitur et effectum. Nam
 trahens aqua peruenit ferri: ventrem distipat. membra
 confortat. splene deopilat. apostema curat Aqua
 de metallo eris humiditati subueit. straguiam
 strigit. Aqua de metallo argenti refrigerat et de
 siccat. Dicit autem aqua multiplex potui dari non con
 fuenit. sed solum perferri sui medicine. Est autem po
 tus qui sit est cibus et potus. id est vinum Diversificatur ei
 vinum in suba. Quodam enim sunt grossiora vina du
 riora alijs et nutritiora. Alia vero sunt subci
 lia et parum nutritia. stomachum statim exultia
 dolore quod colericum de capite auferentia. urinam
 prouocant. Alia vero sunt mediocria et in suis ac
 tionibus temperata. Preter ista autem vini consideratio
 ne quod ad suba consideratur vinum secundum Aristotem. quantum
 et modis. id est quod ad differentiam temporis. quod ad redolen
 tiam odoris. quod ad saporis suauitatem. et quod ad co
 loris claritatem. Nam in tempore diversificatur vinum.
 quod enim nouit de torculari est expressum non tran
 sit in caliditate secundum primum. sic dicitur. Gal. lib. de
 simplici medicina. Vinum inquit constat ex quantum
 et substantijs. scilicet aquea. spumosa. seu aerea.
 vinea siue etiam ignea et terrea. Aquea per longam
 moram consumitur et per vinea confortatur. Vina itaque
 veteriora sunt alijs calidiora In odore diuer
 sificatur vina. quare quodam sunt odorifera bene nutrien
 tia. alia vero odore horribilia. malum sanguinem et

capitis dolorem generantia. In sapore etiam ma
 xime diuersificatur vina. quodam enim sunt dulcia ali
 is nutritiora et ventrem humectantia. alia vero
 sunt potica stomachum confortantia. ventrem distipa
 tia. pectori et sue pertinencie nocentia. alia sunt
 acerbata et diuretica. alia vero amara et ceteris
 minus calida. In colore insuper variatur. Nam quod
 dicitur est album minus calidum. quod dicitur citrinum magis
 calidum. quare ut dicitur Aristoteli. Omni membrorum est
 penetratiuum. sanguis colerici generatiuum et
 doloris capitis commotiui. aliud vero nigrum quod
 ceteris est magis nutritiui. aliud autem est rubrum siue
 rubicundum. et illud alijs magis est calidum. tamen quare
 terrestre et grossum respectu albi vel citrini. non
 ita est perforatiuum nec lesiuum. Vinum autem quod in om
 nibus predictis est mediocre. per ceteris est laudabi
 le. Nam naturalis calor confortat. per omnia membra
 animam refocillat. gaudium et audaciam generat. per
 tunc corpori adiungit. coleram rubeam cum sudo
 re et urina euacuat. coleram nigram temperat. membra
 ex humore desiccata temperat et etiam humectat. vi
 res reparat et corpora impinguat. appetitum pro
 uocat. vim digestiuam adiuuat et percurat. intel
 lectum acuit. opilatorem splenis et epatis aperit. su
 perflua etiam in corpore destruit et consumit. albu
 gines oculorum et lipitudines tollit. eloquentes
 efficit. lapides in renibus soluit. et arenulas dis
 sipat et educit. sanandis vulneribus prouocat. men
 struis subuenit. sanis et infirmis prouenit. si modo
 debito ab aliquo assumatur. si vero in quantitate et quanti
 tate modum excesserit. abuteri non erit remedium
 vinum: sed mors erit potius et venenum. sic per infra
 de ebrietate. quare ibi. Tercium genus potus est po
 tus et medicina. sic est oximel et syrupus. nam
 talis potus perferat sanitatem. quare humores in corpore di
 gerit diuidit et expellit. quoniam laxat quoniam disti
 pat. quoniam infrigidat et desiccatur. quoniam vero cale
 facit remollit et etiam humectat. Sed tamen
 horum potuum differentias medicis dimittam
 mus etc.

De prandio et conuiuio.

Capitulum. XXII

Cibus itaque et potus ad prandium et
 conuiuium habent ordinationem et re
 spectum in prandijs. ergo primo ciba
 ria preparant. conuiuie pariter conuocantur
 sedes et etiam sedilia exiguntur. in cenacio
 ordinantur mensae et mensalia disponunt et
 ornant. hospites cum domino in mensa capite col
 locantur. non prius ad mensam resident. nisi
 prius manus hospitum abluant. seorsum scilicet do
 mine. et seorsum famuli pariter ad mensam

cōbināf coclearia. cultelli z saltaria p̄mie in
mēsa ponūt. z p̄ces cū pocul' mor sup addūt
fercula mēsa et varia subsequūt. cliētes z mi
nistri cū diligētia singulis obsequūt. se mu
tuo inuitātes iocūde piter collocāt. viellis
et citharis exhilarāt. nūc vīna nūc fercula re
nōnāt. sibi inuicē fercula apposita p̄diuidūt
z partiūt fruce' tādēz spēs subinferūt. Com
pleto p̄radio mēsalia cū reliquijs deferūt. et
mēse de medio remouēt z mar' abluūt itez
et tergūt. B̄ra actōes deo z hospitii p̄soluūt
tur. exhilaratōis gr̄a pocula itez z itez offe
rūt. His ī p̄radio p̄plet' v̄l ad lectulū q̄eris
gr̄a recipiūt. v̄l ad p̄pa redire p̄mittūt.

Decima Ca. XXIII

Cena dicitur cenon qd est cōe p̄p̄ v̄scē
tū cōitate. Apd veteres p̄o solitū fu
it ī p̄patulo v̄scēi z cōit' epulari ne sin
gularitas luxuriā generaret. S3 mō p̄t ce
na dicitur cenos qd ē v̄mb. p̄ iā v̄scētes p̄p̄
p̄citātē q̄rūt cenādi latibula. vt di. Papias.
V̄l pot' a cynos qd ē canis. p̄p̄ defectū ca
ritat' z carentiā. Unusq̄sq̄ ei suā cenā p̄su
mit ad māducādū. j. Loz. ij. Dia at̄ q̄ sup
de p̄radio v̄l p̄uino dicta sūt cene p̄ueniūt.
Istā tū cenā mēsa magnificāt z exaltāt. et h̄
oia occurrebāt in p̄uino assueri. vt p3. De
ster. j. P̄mū est t̄pis p̄gruitas. Decet ei ce
nā fieri t̄p̄p̄gruo. ne sc3 nimis tēpestiue nec
nimis tarde. Scdm ē loci oportunitas q̄n
tū ad spaciositatē amenitatē z etiā securita
tē. In locis em̄ spaciosis amenis z securis so
lēt nobiles facere festa sua. z idō de assuero
d̄z q̄ fecit p̄uiniū suū ī vestibulo orti p̄fici zē
Tertū est inuitātis liberalitas q̄ ad vultus
bilaritatē. Nihil em̄ valet cena vbi facies ho
spitis cernit' tribulētā. Dester. j. cū incaluis
set zē. Quartū ē ferculoz m̄ltiplicitas. vt q̄
nō vult de vno saltē gustet de alio. Dester. j.
Alijs at3 alijs vasib' cibi inferebāt. Quintū
est v̄itroz et poculoz diuersitas. Vn̄ Dester
p̄mo d̄z. Vnū etiam qd regia magnificē. zē.
Sextū est m̄ltroz v̄banitas seu honestas.
Dester p̄mo. P̄posuerat mēsis de p̄ncipi
bus suis zē. Septimū est discubentiū aico
rū gr̄a societas. Dester p̄mo. Fecit p̄uiniū
cūct' medis z p̄saz inclis zē. Octauū ē cāto
rū z instroz musicoz iocūditas. Sine em̄
cithara v̄l symphonia nō solēt cene nobiliū
celebrari. Lu. xv. cū audis3 vocē zē. Nonus
est luminariū z cereoz copiosa nūerositas.
Nā in tenebris cenare dedecorosū ē et etiaz

piculosū p̄p̄ muscas. Et iō cerei cādelabris
infigūt. lucerne lāpades et candelē necessa
rio accendūt. Decimū est oīm appositoz de
liciositas. Nam in cenis nō solēt grossa z cō
munia aponi cibaria sic ī p̄radio s3 pot' q̄
dā specialia z leuia et deliciosa cenātib' ap
ponūt. maxie ī curijs dñoz. Undecimū est
cene diurnitas. Solēt ei hoīes q̄n expe
diti sūt a labore p̄trahē cenā suā Libus em̄
nimis cito sumpt' q̄ noctē nocet. z iō moro
se est cenādū. Iō p̄uiniū assueri diu d̄nrauit
p̄ dies. c. et. l. Duodecimū est indēnitas. qz
dāno cenāt' est q̄libz ad cenā inuitād'. In
honestū em̄ est p̄ cenā volūtariē oblatā cō
pelte aliquē ad symbolū p̄soluēdū. Tertū
decimū est q̄er' z soporis suauitas. p̄ cenā
em̄ est q̄escendū. qz tūc somn' ē valde dulcis
et iō erāt lecti eburnei et aurei strati p̄ pau
mētū in palacio assueri. vt p̄t3 Dester p̄mo.
Nā vt dicit Constan. cū cibo3 sum' cerebz
ingredis facile dormim'.

De somno Ca. XXIII

Somn' em̄ Ar̄. est quies aīaliū p̄u
tū cū intēsiōne nafaliū. Nā sensibīl'
et motiua viri' in somno ligat'. viri'
aīit nafalis tunc fortissime opat'. s. digestiua
q̄ in somno intendit et p̄fortat. Alio mō dīc
Aug'. in li. de q̄ntitate aīe. Somn' inq̄t est
q̄dam insensibilitas natural' cōis corpis et
aīe passio. sicut ei sensus cōis est corpis z aīe
ita et somn'. Nā vt ip̄e dicit. Sōn' est q̄daz
imobilitatio et iuuamē sensuū. Quāt' dicit
insensibilitas natural'. dicit ad differentiaz
coz q̄ sūt ī naturā. vñ dicit q̄ somn' est p̄ua
tio vigiliāz. sicut cecitas p̄uatio v̄sus. qz p̄i
uatio illō quod est p̄m naturam d̄minuit z
destruit. Somn' at̄ naturā p̄fortat. et ē p̄m
naturā sicut vigiliē. P̄terea aīa nō delec
tat' in p̄uatōe. s3 in somno delectat'. vñ som
nus p̄uatio nō est. sed est dispositio nafalis.
Alio mō diffinit somn' sic. Somnus q̄daz
est passio mulcebris. meatus cerebri et vias
sensuū opilans. nafalem stutē p̄fortās. calo
rem naturalē ab exteriorib' ad interiora re
uocans. In somno enim interiora corporis
calescunt. exteriora vero frigescent. Vñ pro
fundato calore ligat' in somno et opilat' or
ganū sensus cōmunis qd est centrū oīm
sensuū particulariū. a quo omnes alijs sensus
p̄ticulares oriunt'. et extendūt quēadmodū
linee a centro ad circūferētiā p̄trahūt. Illo
igitur ligato z opilato pot' ē p̄ticulares

credendi non potest ad organorum sensum extremi-
tes. Hoc autem fecit natura ut animalia motu volun-
tario quiescerent. cum se moueri voluntarie sit im-
possibile. Sonus autem ut dicitur Constan. in pategno.
Alius est naturalis. alius innaturalis. de quo nihil ad pre-
sens. Naturalis fit ex humiditate cerebri temperati.
ut ex fumo humidioris claro a toto corpore ad ce-
rebrum ascendente. Fumus autem ille ingrossat spiritus
et replet nervos. et ita vinculat et ligat sensus.
Augustinus autem in predicto libro docet quod somnus autem
ab intrinsecis extrinsecis est aut ab humore in-
trinsecis temperato. qui cum resoluitur in fumum petit ce-
rebrum. et ibi resolutus distillat. frigidus inferius. et
ibi ascendat calidus. distillando autem remittit calo-
rem cordis et impedit processum operationum. secundum autem
Augustinum et Aristoteli. cor est principium operationum. et
omne bonum vel malum a corde procedit. In som-
no autem quiescit spiritus animalis alijs manentibus sicut prius
scilicet spirituali et naturali. Quod per pulsus et inspira-
tionem et per digestionem. In somno enim maxime di-
gestio celebratur. Avicenna enim sic diffinit som-
num. Somnus inquit sermone naturali est reditus
spiritus ab instrumentis sensuum et motus ad princi-
pium cum quo principiantur instrumenta ipsorum spirituum.
Et somnus quidem naturalis est spiritus rediens cum pro-
fundatorem digeratur nutries. ut per in somno
exercitantiu. Sit enim in eis somnus profundus pro
superfluitate resolutionis spiritus. natura enim deside-
ras addidit in suba spiritus. profundat ipsum in
interioribus. et facit ipsum latere in interioribus.
unde fit somnus profundior et plitior in ipsis.
Et hoc genere somni dormiunt euacuati medi-
cina laxativa. Resoluit enim plurimum de sub-
stantia spiritus cum superfluitatibus. et hoc somnus plu-
rimus confert eis. reddit enim eos spiritibus suis ut
dicit Avicenna. Sicut dicit Aristoteles. li. iij. Som-
nus puenit cuiuslibet animalis sanitatem habenti. et
in quibusdam sit somnus valde lenis et occulta-
tus. Et predictis per quod causa materialis somni est
fumus indigestionis a corpore resolutus. Causa vero
formalis est in capite apud communem sensum
et originem omnium nervorum sensibilibus qui opi-
lantur et ligantur. et quiescit animal et omnia membra
recreantur. Actio autem somni secundum Constan. du-
pliciter variatur. secundum quantitatem et secundum magnitu-
dinem materie quam inuenit in corpore. secundum quan-
tatem. quia si sit nimis augmentata virtus
deficit corpus refrigeratur et humectatur. quia fit
dissolutio humoris. et per consequens fit extrin-
ctio caloris naturalis. fleuma maioratur. ca-
lor naturalis minoratur. Si vero sit nimis pau-
ca virtus digestiva deficit corpus deficcatur

Si vero sit moderatus cibus bene digeritur. corpus
impinguatur. animus confortatur. calor naturalis au-
getur. humores temperantur. mens clarificatur. Item
ex materia quam inuenit et actio variatur. quia
si materia fuerit multa. calor naturalis debi-
lis per somnum fit maior humorum resolutio. quare
intrans calor naturalis vincit et extinguitur. Et
ideo precipue potionatis et minutis ne dormi-
ant. ne scilicet per somnum tanta fiat resolutio humo-
rum quod non possint a natura regi. Sed si fuerit cibi
temperatus sicut et humores. calor naturalis per somnum
interius reuocat cibos digerit. humores tempera-
tos reddit. corpus humectatur calefacit et impin-
guat. Recollige igitur breuiter ex predictis quod som-
nus calorem naturalem ad interiora reuocat
exteriora infrigidat. et a sanguine depauperat
interiora calefacit nutrit ac fortificat. Im-
pura et cruda decoquit et maturat. motus anima-
les et sensibiles recreat et quietat. Si fuerit in
qualitate et quantitate temperatus egrotum alleviat. su-
turam in nature victoriam contra morbum et
bonam crysim denunciat. Si autem e conuer-
so somnus se habuerit. merito est suspectus ut
dicit Constan.

De eis que in somno fiunt
Capitulum. XXV.

In somno igitur consideratur dormientis
voluntas. quare voluntarie ad dormiendum
se disponit. Nam secundum Avicennam. Som-
nus nichil aliud est quam in vi sensitiva quietis
appetitus. Item dormitionis breuitas. Non enim
quando ad dormiendum se disponit. celeriter a som-
no surgere ordinat et proponit. Item virtutis
in dormitione unitas. Nam spiritus dispersa in
vigilando aggregatur et coadunatur in corpore
dormientis. ut dicit Avicenna. Item dormien-
tis insensibilitas. ut et iam dictis. Frequenter
enim contingit qualiter ita fortiter dormit et tam
profundi est somni quod vix sentit aliquid exterius.
etiam si perberatur. Item quietis suauitas. Nam dulce
do quam consequitur quod in dormiendo facit preterito-
rum laborum et etiam presentium obliuisci. Item dormien-
tis securitas. quod dum dormit etiam hostis presentia
non pauescit. Item figure dormientis mutabili-
tas. quare exterius videtur mortuus et interius viuus. for-
is pallidus et intus ruber. foris frigidus et intus
calet. foris tota pars in effigies quasi prius se
diffundit. sed intus tota virtus se recolligit
Item in dormiendo attenditur diuersitas Sunt
enim qui dormiunt palpebris clausis inuicem
ad se reductis. et omnia talia animalia sunt acutius
visus quam illa que apertis dormiunt oculis

et nō tecti sic di. Ar. Un et pisces sūt debili
visus. qz dormiēdo nō claudunt oculos Et
sic di. li. iij. Pisces q̄scūt i sōno s3 modicū
qz subito exp̄giscūt z fugiūt. Quere s̄ li. v. d
palpebra z d oculo. Itē sōno z fāsmatū
imaginabilitas. Nā i dormiēdo p̄t p̄mixtio
nē rōis cū fantasmatibz mltē aīe occurrē fā
tasie. q̄z q̄dē formas z silitudīes aīa imāgia
rie app̄chēdit. s3 de ip̄is imāginibz z fāstis
ad plenū nō discernit. idō sepe cū euigilaue
rit q̄ i sōnis viderit nō aduertit. Itē i dormi
endo p̄cipue attēdit vtilitas. Nā qñ somn⁹ ē
nasal z tpat⁹ mltas z infinitas p̄fert corpi cō
moditates. sic p3 sup i p̄bis Aug. z Costan.
z matie qz tūc sit digestio z puri ab impuro
sepatio. Nā qd pur⁹ ē et corpi sile: tūc corpi
vuit. Qd sō impur⁹ z dissile est vi expulsiua
a corpe sepat. De malo sōno z innaturali
q̄re infra li. vij. de litargia.

De vigilia. Ca. XXVI

Vigilia est qdā aīalis dispositio cu3
diffundit z effundit spūs ad instru
mēta sensus z mot⁹ vt eis vtaf. Unō
vigilia nūbī aliō est q̄ libera spūs p̄ organa
sēsus z mot⁹ diffusio aīate p̄tut i corpe pa
gens actōes. Differt āt vigilia ab insomni
tate q̄ ē supfluitas i vigilis pueniēs ex egres
su aīal p̄tut a nafa siue a renafali. Et ei⁹ q̄
dē cā qñqz est caliditas z siccitas p̄plexiōis.
qñqz p̄t igneitate sp̄ spūs mouet ad exte
rio ra. z sic aīal nō q̄scet. qñqz ē p̄t malā mate
riā ledentē cerebz. sic accidit ex disposit⁹ ad
frenesim z ad maniā. qñqz est p̄t vaporē ma
lū p̄urbantē cerebz et ei⁹ puritate. sic acci
dit in disposit⁹ ad melancoliā. qñqz etia3 ex
viscositate hūiditas i cerebro existens. vt3
in decrepitis. qñqz est cā doloris tā corpal⁹ q̄
spūal. z vtrūqz nō p̄mittit spm̄ q̄scere. qñqz
etiā est in cā malicia digestiōis z multitudo
repletiōis opprimēs spm̄ aīalem et q̄scere nō
p̄mittēs. vt3 i nimis inebriat⁹. in q̄b3 sum⁹ vi
ni acut⁹ p̄ngēs nervos sensibiles z ledens
eos q̄scere nō p̄mittit. z tales sepe ad mor
tē v̄l furore disponunt. nisi ab arte v̄l natura
ad dormiendū eis inducant. Vigiliē āt na
tales refrigerant intrinsec⁹. qz calor egre
dit ad exteriora. et idō calefaciūt et desiccāt
exteri⁹. Si sō modū excesserint calozē aug
mētant. corpi attenuant et desiccant oculos
et palpebras nimis gūant. visū ebētāt et de
bilitāt. dolorē capitis generāt. et totū corpi
debilitāt z eneruant. moderate aut exteri⁹

calefaciūt z humectant. qz calor z hūiditas
petūt exteriora. qñ sō imoderate sūt ex vehe
mēti motu spūitū calefaciūt z desiccant. z
intro ac exteri⁹ p̄sumūt et nafa3 ledūt. vt diē
Constan. Conueniūt igi3 vigiliē modera
te laborantibz vt mercedē augeāt z acq̄rant.
speculantibz. vt insidias p̄caueant. expectan
tibz. vt dñm venientē gaudēter recipiāt. me
dicinā sumētibz. ne se ledant. egrotantibz
et matie litargiis vt citi⁹ p̄ualescāt. itinerā
tibz ne dietaz dormiēdo negligāt. gregē pa
scētibz. vt damni a lupo aut ex alijs hostibz
nō incurrant. orantibz vt coronā p̄missaz vi
gilantibz non amittant

De somnio Ca. XXVII

Somniū dormientiū qdā ē disposit⁹
q̄ diuersaz rez forme z etiā silitudi
nes imāgiarie dormientiū mētibz im
p̄mūt. Nūc āt fieri mlt⁹ modis vt di. Bre. et
Macro. d somno scipionis. Nā p̄t colligā
tiā z vñionē quā h3 aīa cū carne aliqñ dispo
sitiōes et passiōes q̄ oriūt a corpe p̄ qñdā ap
plicatiōē carnis ad aīaz resultant in ip̄a mē
te. z idō solet somniādo taliū rez imāgies in
tueri q̄les solet vigilādo aliqñes exp̄iri. sicut
etiā bruta aīalia somniant. vt di. Ar. lib. iij.
qz canis somniat. qd p3 ex ei⁹ latratu. silt et
equ⁹ qd pat3 ex ei⁹ hinnitu. Et talia somnia
causant aliqñ ex nimia repletiōe v̄l ex nimia
inanitiōe. qñqz ex p̄cedenti forti imāginatiōe
sen cogitatiōe. Un Aug⁹. sup Gen. li. xij. Si
cut caro qñ oīno spūi subdit spūal⁹ dñ. Sic
spūs qñ oīno carni innitit carnal⁹ z animal
nūcupat. Un mirandū non est. si carni intē
dens carnaliū rerū imāgies i se rep̄senter.
Item idem ibidem. In somnijs sp̄z z cor
poz videm⁹ rerū silitudines: non ip̄as res.
tū sp̄s rez q̄s somniando videm⁹ rez noībz
nūcupam⁹. z qd rez est p̄t solam silitudinē
eis appropriam⁹. Vigilando itaqz rerū for
mas sensu cōphēdimus. sed dormiēdo
spū rez imāgies intuemur. Sōnia āt ali
qñ sūt p̄a. aliqñ falsa. aliqñ tranquilla aliqñ
p̄urbata. Quē aut vera sunt. aliqñ sūt nu
da. aliqñ figuratis et obscuris significatiōi
bus inuoluta. vt3 in somnio Pharaōis. Ta
les aut impressiōes sūt aliqñ in animo dor
miētijs p̄ diuinam inspiratiōē. aliqñ p̄ angeli
cam administratiōem. vt3 in Jacob q̄ vidit i
somnia3 virgas populeas. et angelū dicentē
sibi. tolle p̄gas. zc. Gen. xxx. aliqñ per malo
rum spūitū illusiōē. vt p̄t3 in phanaticis

et falsis prophetis et arrepticijs. vñ dicit Aug⁹. ibi
dē. Cū spūs bon⁹ i h⁹ visa spm humanū assu
mit aut rapit nō ē dubitādū illas imagines
visas ēē rez aliq⁹ q⁹s nō seruile ē. dei ei mu
nus ē. Cōsiles at imagines aliq⁹ opaf āgel⁹
sathane. q⁹ se trāsfīgurat in angelū luc⁹. vt cū
illi i manifest⁹ bonis credituz sit seducat ad
sua. s³ qñ hmōi somnia fiāt p reuelatōz. iudi
cat sobri⁹ itellec⁹ qñ diuinit⁹ p grāz ē adiut⁹
Sōn⁹ itaq⁹ nō ē passim fides adhibenda
nec oīno simpl⁹ respuēda. cū aliqñ certa ha
beat de futur⁹ diuinit⁹ p sōnia piecfa. Sō
nia itaq⁹ idifferētia causāf aliqñ ex pplexiōe
vt sāguine⁹ sōniat leia. melācolie⁹ tristia. co
lerie⁹ ignea. fleumatic⁹ pluuia. niues. et aq⁹ti
ca. et cetera hmōi. q⁹ vniuscui⁹ q⁹z ueniūt com
plexiōi sexui et etati vt dicit p⁹stā. Aliqñ ex appe
ritu et affectōe vt famelic⁹ sōniat d cibo. ebri⁹
sitiēs de potu et de ei⁹ sōrio. q⁹to at talis pl⁹
somnia bibere vt comedere tandē exp⁹gefac⁹
vehement⁹ esurire se repit vt sitire. Aliqñ ex
vehementi studio et mēt⁹ circa aliqd applicati
one. vt auar⁹ sp sōniat auz. sp videt q⁹ cōpu
tet pecuniā. vt q⁹ augeat vt diminuat argē
tū suū. Aliqñ ex cerebri p⁹turbatiōe. vt i di
sposit⁹ ad frenesim et maniā. q⁹ mira sōniat et
inaudita. fm em vaporē cellulā fantastica i
ficiētē vt imutante ipa sōnia imutāf. Aliqñ
ex sanguis infectōe. q⁹ em corruptū hnt san
guinē somniat se ambulare p loca immūda.
corruptōz hntia et fetore. Aliqñ ex aeris imu
tatiōe. aer em ad imutatiōz disposit⁹ corp⁹ im
mutat ad eandē imutatiōz. Un⁹ fumi resolu
ti nouas faciūt i cerebro im⁹ssiōes. q⁹ sūt cā
varioz et dissimiliū sōnioz. Jcē ex etat⁹ alte
ratiōe. infantes em nihil sōniat. Un⁹ Ar⁹. li.
iij. Nō inq⁹ int oīa aīalia pēcipue somniat.
Puer at nō sōniat añ qñq⁹ annos. et sequit⁹.
In antiq⁹ spe fuerit viri et mulieres q⁹ nō som
niauerit. et q⁹dā eoz somniauerit postq⁹ vene
rūt ad senectutez. et post modicū accidebat
eis mors et infirmitas zē.

De exercitio Ca. XXVIII
Exercitiū ad nase p⁹uatōz ē necēariū.
vt d⁹ in pantegñ. Est at exercitiū du
plex. aliud em est aīale. aliud corpa
le. Animale sic studiū. vigilia. ira. tristitia.
solicitudo. et hmōi. si fuerint nase p⁹porciona
ta multū faciūt ad corpis et aīe sanitatē. sicut
infra dicit de aīe accidentib⁹ in fine septimi
libri. Exercitiū p⁹ corpa le aliud est equale
aliud est ineq⁹le. Equale mediū est inē debē

le et forte. magnū et parū. velox et tardum.
q⁹d scz nō sp addit in caliditate vel siccitate.
Ineq⁹le est q⁹d itā p⁹antia excedit. et si mltūz
excedit i suo pncipio calefacit et desiccatur. et si
mltū vltioraret p⁹ vnt⁹ dissolutōez et spūs
euaporatōz infrigidat et desiccatur. Dicit autē
Cōstan. q⁹ triplex est vtilitas exercitiū. q⁹ ca
lorē naturalē excitat. supflua dissoluit. mē
bra indurat. et eis soliditatē tribuit. Ineq⁹le
p⁹ exercitiū aliud est vniuersale. aliud vero
particulare Vniuersale est q⁹d oīa membra
mouet. vt fodere. itinerare. et hmōi Particu
lare p⁹ est vbi q⁹dā mēbra quiescūt et q⁹dāz
mouent. vt suere. scribere. et silia. Dicit vā
ria exercitia corp⁹ variāt fm varia hominū
officia et etiā artificia q⁹dāz calefacit et de
siccatur. sic ars fabrilis. Hā aer a foruace i spi
ratu cū sit calid⁹ et etiāz siccus eos desiccatur
et calefacit. Ars p⁹ piscatoria ecōuerso frigi
dat et humectat. Exercitiū p⁹ pticulare ali
ud est forte. aliud est debile. aliud mediocre.
In exercitatioē igit⁹ h⁹ sunt p⁹siderāda. s. q⁹nti
tas. q⁹litas. temp⁹. loc⁹ Quantitas vt non sit
nimis intensa vel nimis remissa. In q⁹litate
ne nimis velox vt nimis tarda. sed mediocr⁹
vtilis est et laudāda. Temp⁹ q⁹d maxie valet
est ante prandii vt supfluitates lubrice fecē
et resolute p exercitiū euacuent ne cib⁹ sup
ueniēs corrupat. post cibū p⁹ cooperat vir
tuti digestiue ad ciboz decoctōnem. ita tñ si
fuerit tempatū. nimis p⁹ nō est bonū. q⁹ po
tius est causa calefactōis mēbroz tam inte
riorz q⁹ exteriorz. Attendend⁹ aut est loc⁹. q⁹a
alius est aquosus et infrigidat et humectat.
vt loc⁹ piscatorū. ali⁹ p⁹ est siccus et nemoro
sus. vt locus venatorū. et talis quantū est de
se calefacit ratiōe laboris et discursus ac de
siccatur. et sic de alijs. Unde quidā sapiēs in
terrogat⁹ ad q⁹d exercitatio laboris esset ne
cessaria. respondit in hec vba. Non est inq⁹
labor humanevite est fida custodia. dormi
entis nature stimulus. sopiti caloris lima.
superfluitas consumptio. vicioz fuga. mor
borum mors. languoz medicina. lucrū tem
poris. iuuentutis debitū. adolescentie disci
plina. senectutis gaudiū. salutis adiutorius
nutricis omniū maloz scz ocij est emula seu
etiāz inimica. Ille nempe sol⁹ ab exercitio se
abstrahat et labore q⁹ felicitatis gaudio vult
carere. Verba p⁹missa etiā continent in ser
mone Fulgentij contra ociosos vbi exponi
tur illud verbū Panem ociosa nō comedit.

In q̄ sermone multū p̄mēdat p̄j laboris ex
ercitūz. In fine sermonis tū labori p̄ponit
deuotū p̄templatōis ociū dīcēs Mariam
p̄p̄tēplatōis ociū mīme fore int̄ ociosa/
rū multēz numēz p̄putandaz. q̄n poti⁹ oībo
p̄ponendā. Quō em̄ panē illa ociosa come/
dit. q̄ pane vite plēa alijs panē frāgit. Panē
si q̄dē frāgit q̄ orōis patrocīnio. p̄uersatiōis
exēplo. pie eruditōis s̄bo esuriētes ⁊ sitiētes
iusticia refouet atq̄ pascit. Maria ḡ q̄ ora/
tione subuenit. p̄uersatione ad bonū allicit.
p̄dicatōe instruit. panem frangit ⁊c.

De quiete. Ca. XXIX.

Quietudo est cessatio ab exercitio
etiam a labore. Sicut em̄ necessa
ria est ad nature p̄seruatōem exerci/
tatio. sic etiam et̄ quietudo. Nam quies
finis existit et p̄summatio motus et laboris
Sine em̄ quiete nihil finaliter est durabile
quia q̄d caret alterna requie durabile nō ē.
Uñ celuz q̄d maxime est mobile motu suo
tendit ad quietem. Similiter sol luna syde
ra. ignis. aer. aqua. et om̄ia que s̄m naturaz
sunt mobilia. tendunt finaliter ad quietem.
Uñ dicit Aug⁹. Quies naturaliter h̄z incli
natōem ad centrū. Et ideo p̄ncipiū est ⁊ di/
spositio aggregatōis ⁊ adunatōis partium
in loco suo Et ideo oīa q̄ sunt ordiata s̄m na/
turā ad quietē nobiliora indicant et dignio
ra q̄n sūt finaliter in quiete q̄z q̄n sūt i motu
sicut finis dignior est his que sunt ad finem
Quies aut̄ put̄ opponit̄ exercitio. tot modis
p̄siderat̄ quo ad effectū quot et ip̄m exercitiū
um. Alia em̄ est sp̄ualis. alia corp̄alis. quaz
vtraz si fuerit nature cōmensurata erit sa/
lutifera anīe et corp̄i. sanitas hōis p̄seruati
ua. si aut̄ nō. ecōuerso. Item quies aliq̄n est
nimia Et hec est maloz humoz generatiua
nurtitiua. multiplicatiua. corruptōis indu
ctiua. Nam aque q̄n nimis quiescūt putre/
scunt. Similiter ferrū et quodlibet metal/
lum rubiginat̄ q̄n min⁹ debito vsitat̄. Alia ē
nimis parua. et hec similiter viciosa. q̄a na/
turam lassam non recreat. debilitatem non
reparat. p̄sumpta nō restaurat Mediocris
autem inter has est laudabilis. Nam calo
rem naturalez p̄fortat. sensum recreat. dige
stiones emendat. corp⁹ mediocriter purgat.
Item quo ad q̄litem quies alia est vera. ⁊
hec est laudabilis si nō sit nimia. alia nō s̄a.
vt in febribus. et hec min⁹ laudabilis est.
sicut post dicitur.

Incipit liber septim⁹ de infirmitatib⁹

Quā com

Plenim⁹ auxiliante deo tra
ctatum de illoz p̄prietatib⁹
que hominis naturam per
ficiūt et custodiunt. dicen
dū est de his q̄ s̄ naturam
sibi accidūt. eiusq̄ naturam destrūūt ⁊ cor/
rumpūt. Tria em̄ sunt que hominis natu
ram ledunt. s. causa morbi. ipse morbus. et
accidens sequens morbum. Causa morbi
est illud vnde prouenit mala et innaturalis
i corpore dispositio. vt mala p̄plexio. nimia
repletio vel inanitio. virtutis defectio. qua/
litatū alteratio. p̄tinitatis dissolutio. Om
nia em̄ ista causa vel occasio morborū sunt.
Morbus s̄m Johannis est res ex qua ac
cidit complexionī corp̄is lesionis nocumē
tum. sicut febris. apostema ⁊c. Accidens est
res sequens ad istam introductā in corpo
re passionem. siue sit contraria nature vt do
lor capitis in cephalica. siue non sit p̄traria
sicut p̄t̄ in peripleumonia rubor accidit in
maxilla. Bona autem corp̄is dispositio di
citur sanitas. per quā corp⁹ hominis in sua
complexione et compositione tale existit. vt
suas libere et perfecte peragat actōes. Ab
hac temperantia si fuerit natura lapsa. inci
dit necessario in egritudinem et in morbum.
Nam ex distempantia et inequalitate hūoz
accidit morbus consimilis. vt est febris. hy
dropisis. et h̄mōi. Ex mala p̄o dispositione
membrorū incipit morbus dissimilis. vt in
oculo obtralmia. vel in manu arthetica. Ex
mala vero dispositōe vtriusq̄ puenit morbo
vniuersalis. sicut est elephantia siue lepra.
Om̄is igit̄ morbo vel est p̄similis et hūores
et alia mēbra p̄similia. inficiens. vt febris v̄
officialis qui membra impedit. vel ē vniuer
salis q̄ naturam interi⁹ et exterius destruit ⁊
corrumpit.

De dolore capitis ⁊ eius causis et signis

Capitulum. I

Eistarum itaq̄ infirmitatū p̄prietatib⁹
scilz de eaz causis effectibus et
signis et remedijs aliqua sunt dicē
da. Non quidem de omnibus sed solum de
his que in diuina scriptura generaliter ex
primuntur. Et ideo de ordine p̄sequendi
non est hic curandum. Primo igit̄ d̄ pas/
sionibus capitis est inchoandum Esaie. j.

Dñe caput languidū .rē. Dolor capitis vt
dicē Constan. cephalica dicitur. et puenit duobus
modis. aut ab exterioribus vt ex percussione vel
ex calido aere dissoluentē vel ex frigido con-
stringente. Secūdo mō. scilicet ab interioribus puenit
vel causa pūata vel remota. Et pūata q̄ aliā
de q̄ ex capite non puenit ex cā remota vt a
stomacho. Et si sit dolor ex cā pūata vel ex vi-
cio soli q̄litas maxime frigiditas vel calidi-
tatis. aut ex vicio humorū. vt pote sanguinis
fleumatis rē. Qui dolor si sit interpolat⁹ mō
veniens mō recedens. signum est q̄ est a sto-
macho. Unde Gal. Si dolor est in capite.
nulla certa causa extrinsec⁹ veniente acuti hu-
mores grauant stomachū. Si hō est sine in-
termissione ex humoribus est. Si ex sanguine
calorem patitur in capite. grauitatē in fron-
te. quia anterior pars capitis sedes est sangui-
nis. oculi rubescūt. faciei vene sūt plene. Si
hō ex fumis colericis. calor sentit in narib⁹.
siccitas i lingua. vigilie et sitis non desunt.
maior in dextra sentit dolor q̄ in sinistra. qz
ibi colere sedes est. Facies cū oculis est ci-
trina. amaritudo sentit in ore. Si hō ex me-
lancolia. in sinistra pte erit dolor intērior cū
frigore. Vigilijs grauitate facies erit liuida
quasi terre coloris. Oculi p̄caui lippitudo
oris acetositas. Si hō fuerit ex fleumate. se-
quitur dolor grauiat⁹ p os et nares erit su-
perfluitas. et qñqz cū tussi et graui spūs at-
tractione et querela. Facies pallida et sub-
tumida. oculorū lippitudines. oris insipidi-
tas. dolor a parte posteriori maior. Est em̄
ibi sedes fleumaris. Un̄ Gal. in libro insti-
tutionū. Hōse oportet caput diuidi in quatuor
partes. Nam sanguis in fronte dñat. co-
lera aut in dextra. melancolia i sinistra. fleu-
ma hō in occipitio dñat. Istis et alijs modis
plurimis accidit dolor capitis sic ex acumi-
ne fortis vini. cui⁹ fumus pungit pelliculas
cerebri. et graue infert capiti passionē. Huc
usqz Constantin⁹.

De medicina et remedijs doloris et passi-
onis capitis Cap. II

Patitur aut caput dolorem quendam
interiore quem phisici vt dicunt Con-
stantin⁹ vocant emigraneam. Et h
dolor fm Constan. est grauissim⁹. Sentit
em̄ in capite quasi malleatōem et percussione.
non potest pati sonū vel vocem. nec lucez vel
splendorez. Et h dolor est ex fumo colerico
et calido cum ventositate. Et ideo sentit pū-

eturam. arsuram. et tinnitū. Patitur autem
caput specialiter in cute exterioris pustulas et
scabiem. saniem ad modum mellis emanā-
tem. et ideo talis scabies a Constan. vocat
fauus. Habent em̄ pustule modica forami-
na. ex q̄b⁹ sanies egreditur. q̄ fauus puenit ex
humore viscoso usqz ad cutis supficiem pūn-
gentē vel ulcerante. Item patitur caput qñ-
dam in pueris familiarem passionem quaz
Constan. vocat squamam. nos aut dicim⁹
eam tineam. quia ad modū tinee supiorem
cutis capitis subam corrodit. et quasi inse-
parabiliter tenet eam. Talis em̄ passio pru-
rituz in capite generat immoderatū. d. quo
post p̄fricatōem quedam squame dilabunt.
Hec passio sepe euenit infantib⁹ ppter abun-
dantiā humoris et molliciē ipi⁹ cutis. abun-
dantiā cibi amplioris. Vis vt dicit Lōstan-
tin⁹ cibos subtrahimus. et tunc humore vi-
cino sublato vngenta et alia remedia adhibe-
mus. Summū autem lactantib⁹ vt dicit Lō-
stantin⁹ est remediū. vt apertis retrosum in
auriculis venis sanguis extrahat. et extraet⁹
sup locum doloris calid⁹ inungat. quia po-
ros caliditate sua et subtilitate aperit. et sub
intrando materiam diuidit et psumit. Et qz
capillorū radicib⁹ illa squamositas adhere-
re p̄suevit. sanari de facili non potest nisi ra-
dicibus de capite subtrahat. Que passio si i-
ueterata fuerit vltē⁹ vix sanatur. vix enim
tinea sic sanitati restituitur. qñ semp post in
capite restigium relinquat. Item patitur ca-
put exterioris dispendiuz in ornatu. quando
vel capilli capitis defluunt vel caluescūt. sic
supra dictum est libro qñto. de capill. que-
re ibi diligenter. Item patitur caput in suis
capillis quandā corrosione et indecentiam
quā medici vocant fursuriscam. Nam aliq̄-
tiens quedaz squame granis fursuris simi-
lime. oriuntur iuxta radices capillorū i capi-
te. Et h vel ex vicio cerebri vel ex vicio fumi
egrediētis a capite ad nutriturā capillorū.
sed hec immūdia mūdificationis ablutio-
nibus et medicinis diligentius est abluēda
sicut et pediculi et furiones et quasi insensibi-
les p̄miculi. sūt quibusdā necessarijs me-
dicaminib⁹ de regione capitis amouendū.
Capitis passionib⁹ supdictis sic fm Lōsta-
tinū breuiter subuenit. Si acciderit dolor
ex humoris vicio. sic ex sanguis vel alterius
modi humoris repletōe. sanguinē de cepha-
lica extrahim⁹. debitis et cōgruis medicinis

corp^o mūdificam^o. p^ociue si in stōachō ma-
teria fuerit vomitum puocam^o. et puenienti
medicina educim^o. mūdificato corpe. caput
man^o pedes a qua tepida p^ofundim^o. vt por^o
aperiant et fumi facili^o enapozēt. Si dolet
p^o posterior. venā latam in frōte aperimus
et sanguinē extrahim^o. et pdest vt di. Cōstan.
vel tibiae inferi^o scarificam^o. et sic humores
et fum^o et spūs q^o cā sūt doloris a capite ad in-
feriores ptes reuocant. Si p^o anterior
dolet fluxū sanguis a narib^o puocam^o. Et si
fuerit humor calid^o et coleric^o frigidis occur-
rimus medicinis. tympora. nares. et venas
pulsatiles aqua rosacea cum lacte mulier^o
masculū nutriēt^o inungim^o et somnū puocā^o.
Si p^o materia fuerit frigida et viscosa i sto-
mach^o orificio posita digesta matia. damul^o
colaturā vomit^o paratinā. sic de fūdo stoma-
chi pueniēti eam educem^o medicina. fomen-
tis mediocriter vtimur calidis et yngēt^o. die
tam mediocriter calidam adhibemus. et sic
p^otraria p^otrarijs curam^o. Si p^o fuerit dolor
capitis sine humoris vicio excessu alie^o qua-
litas. tūc paties nō indiget purgatione. sed
pot^o alteratōe. Qualitatib^o igi^o peccantib^o
adhibem^o p^otrarias qualitates. Si p^o fuerit
dolor ex nimia cibi v^o pot^o repletōe. sicut ac-
cidit nimis crapulatis optimū remediū est
aquam calidā bibere in maxima quantitate
et tūc modica mora interposita vomitū p/
uocare. fortiorib^o si vis vti medicinis recur-
re ad viatic^o. Constan. sapiētis industrie bec
sufficiant et c.

De catarro Capitulu. III.

I Adith. viij. Venit estus sup caput
Danasse et mortu^o et c. Causa acce-
leratōis mortis Danasse fuit imo-
derat^o flux^o reumat^o in capite ad interiora
defluentis ex violentia est^o et caloris ipi^o. hu-
mores capitis dissoluentis. vt tangit Bern.
Talis em flux^o a medicis d^o catarrus. et sit
in capite multis de causis. Quis ex calidi-
tate aeris hūores fluxibiles dissoluent^o. qñq^o
ex frigiditate eiusdē cereb^o pstringent^o et p-
tes liquidiores educunt^o. qñq^o ex abundan-
tia hūoz p incōtinentiā effluentū ex interi-
ori calore dissolvente vel ex frigiditate com-
pimente v^o expimente. aliqñ ex hūiditate lu-
bricante. Quis ex hūoz liquiditate et fluxi-
bilitate se diffundente. qñq^o ex debilitate
tutis retētiue. Flux^o aut pueniēs ex hūoz
nimia abundantia. talia h^o signa habicudo

corp^ois plectorica est et repleta. facies et^o sub-
tumida. oculoz eminentia. supfluitatū oris
et nariū abundantia cum corp^ois granitate.
Caloris dissoluentis h^o sunt signa. color in
facie rubens cum rubore venaz maxime in
oculis. flux^o lacrimaz calidaz mordificatiū
oculos et calefacientiū ipam cutē. calor sen-
titur in p^ofundo. Frigiditas pstringens his
cognoscit^o signis. color faciei est pallid^o. la-
crime frigide. frigus sentitur in p^ofundo. Si
p^o fiat ex liquiditate humor^o cognoscitur p
multitudinē supfluitatū ab ore et naribus et
eoz fluidam sine cohibētia distillatōez. Si
igi^o supfluitas est in cā. curat^o p supfluitatis
eductōem. maxie si ad spiritalia fiat fluxus et
p humoris fluidi pstringētōem. Si em fuerit
flux^o frigid^o et humid^o maxie. valent in cōtra-
riū calida et sicca pstringētia hūoris et p^osupri-
na. sicut laudanū. thus. storax. castorin^o. Si
aut fuerit flux^o calidus. restringat^o p frigido-
rum fomentatōem. p rosaz in aqua pluuiā/
li decoctōem et subfumigatōez. et ipaz rosa-
rū ad foramina nariū applicatōez. Attenden-
dū est aut q^o q^o d^o catarrus est in vehemen-
tia flux^o nullū epithimū est apponendū. nul-
lum fomentū adhibendum. q^o maior fieret
dissolutio. vt di. Constan. nec aquā d^o capi-
ti infundere. nisi forte aquā rosacā v^o salic^o
vbi caliditas ē in causa

De frenesi et eius causis signis et remedijs.

Capitulu. IIII

D Eutero. xxvij. Percutiet te furores
amētia et stupore et c. Furores vocat
frenesim. quā sic describit Cōstan.
Frenesis inq^o est calidū apostema i qbusdā
cerebri pellicul^o. quā sequit^o vigilie et aliena-
tōes. Unā frenib^o. i. a pellicul^o cerebri ob-
uoluentib^o frenesis d^o. Accidit aut duobus
modis ex colera rubea p^orio calore et febili
lenigata. q^o furiosa effecta rapit^o sup^o p^ovenas
nervos et arterias. et colligit^o ad apostema et
fit vera frenesis. vel sit ex fumo a corpe ad ce-
rebriū ascendēte et p^oturbante. et sit para fre-
nesis. i. frenesis nō v^o. Patit^o frenetic^o terri-
bilis accidentia. scz sitim nimia. siccitate lin-
gue. nigredinē et aspicatē. molestatiōez et angu-
stia nimia. syncopim. p^o defectū spiritū et
mutatōez caloris natā in nō natālē. Fit em
rube^o si sanguis. citrin^o si colera est in causa.
Accidit aut bec passio calidis et siccis i tpe
estiuo. et h^o oia colere coopant^o. Para frenes^o
p^o q^o generat^o ex alioz mēbroz colligātia. vt

ex apostemate stomachi vel matricis. his me-
bris in statu pmi redeuntibus. redit cerebrum. et
parafrenes tunc curat. Sed cum apostema sit in
suba cerebri tunc frenesis pessima est et mole-
stissima. et id periculosissima. Signa frenesis
sunt. urine discoloratio maior febre insania. vi-
giliis instans. oculorum mobilitas et extensio.
dissoluta manuum pectio. capitis pmo-
tio. de-
tium frendor et collisio. spiritus voluit surgere et lecto-
rum cantat. non ridet. non plorat. se custodien-
te et medicante libenter mordet et lacerant. ra-
ro siler. multum clamant. hi periculosissime egro-
tant. et tunc se egrotare tunc ignorat. Cito igitur his
subueniendum est ne peant. et hanc in dieta quod
medicina. Dicta enim dicitur esse tenuissima. scilicet mi-
ca panis que in aqua pluries est abluta. Medicina
est ut in principio caput infirmi abradatur et cum
tepido aceto abluatur. in loco obscuro bene te-
neatur vel ligetur diversimodum et picture coram eo
non ostendantur ne insania irriter. silentium circumsta-
ntibus indicatur. stultis probris suis non respondeatur. in prin-
cipio de medicina vena frontis minuatur in qua-
pius testa ovis cape. sanguis extrahatur ante omnia in
principio si viri et etas permiserit de cephalica
minuatur. medicina autem est digestio percuranda
et colera extinguenda. super omnia vnguentum et fomentum
somnia puocet. cum pulmone porcino vel peco-
rino caput rasum sepius cathaplasmetur. tempo-
ra et frontem cum succo lactuce et papaveris liniatur.
si his cointer exhibitis adhuc perseverat insania
per tres dies cum insomniatate et urine discolora-
tione. non est de pualescentia spes habenda
si vero incipiat urina colorari et mala signa mi-
nuantur. sperandum est.

De amentia et eius causis et signis.

Capitulum. V.

Amentia id est quod mania secundum plate.
Est autem mania infectio anterioris cellu-
le capitis cum putredine imaginatiois. sicut
melancholia est infectio medie cellule capitis cum
putredine rationis. ut dicitur perstan. li. de melancholia.
Melancholia inquit est suspectio diuina anime. quam
timor et tristitia inducunt. Et differunt passionibus
iste secundum diuersitatem leonis operationum. quod in ma-
nia principaliter leditur imaginatio. in alia vero ratio. Et
generantur he passionibus aliquando ex cibis melancholi-
cis. aliquando ex potatione fortis vini exuritur et inci-
neratur humoribus. aliquando ex anime passionibus. scilicet soliti-
tudine. tristitia. nimio studio. timore. aliquando
ex morfu rabidi canis sine alterius anime venenosi.
aliquando ex corruptione aeris pestiferi et infecti
aliquando ex malicia humorum corrupti. diuinaque in cor

poris hominis ad tale infirmitatem propriam. Secum
autem diuersas causas diuersa sunt signa. nam quidam
clamant. saltant. se et alios vulnerant. et in latebris
latitant. de quibus dispositio et differentia sunt huius
li. v. ubi agitur de cerebri passione. horum medicina
non est ligetur ut a propria vel aliena cessent lesioe.
maxime sunt tales recreandi et a solitudine et ti-
more causa et materia amouenda instrumentis mu-
siciis letificandi. mediocriter exercitandi. et tan-
dem si purgationes et electuaria non sufficiunt ar-
te chirurgica sunt curandi.

De stupore et letargia. Ca. VI.

Deutero. xxviii. Percutiet te deus cecitate. alia ista stupore. Et vocatur stu-
por mens secundum perstan. quod cecitas rationis
que est quasi somnus oculi clausus quando propter defectum spiri-
tus anime non iudicat de visis sensibilibus nec discer-
nit. sicut percussus fuit sodomites in foribus loth. sicut
dicitur glo. Gen. xix. et Sap. vi. Hic stupor secundum
perstan. fit duobus modis. quod vel accidit ex pur-
batione rationis non aduertens. vel fit ex supfluitate
humoris vias spirituum in cerebro impeditur. ut in
ebriosis. vel ex nimia frigiditate aeris nervos
sensibiles permittit. ut in his qui congelantur in glacie
vel in niue. Fit etiam ex totius cerebri opilatione.
ut in apoplecticis et letargicis huius videmus. Stupor
etiam dicitur membrorum rigor et extremitatum corporis
perstrictio. quando per frigore membra videtur huius dor-
mire. Alio autem modo dicitur stupor secundum Damas. quod dicitur
amiratio est stupor de re noua et. Stupor autem
putatur huius accipitur est quod somnulositas que est quodam
dispositio sepe ad varias infirmitates. et ma-
xime ad letargiam que est apostema in posteriori
cellula capitis generatur. Et dicitur a lethos quod est
obliuio. eo quod obliuione inducit. Fit autem fre-
quenter in senibus ex fleumate et in hyeme. per se autem
numquam puenit sed quando accidit ex precedente aliqua egri-
tudine. Nam in quibusdam egritudinibus nutritum
fleuma actione febrilis caloris ebulliens rapit
ad cerebrum. et in posteriori cellula recolligitur
ratione performitatur et generat apostema. cuius signa
sunt. febris continua. urina discolorata et spissa
oppressio oculorum. falsus somnus. egro vocatur vix
rident. et si perigat rident loquuntur aliena. supinatur ia-
cet. et si supinat quod ad horam huius propter impetu ite-
rum supinat. in extremitatibus notabiliter in fri-
gidatur. Horum remedium est ut eger in loco luci-
do statuatur. loquentium et disputantium assit gar-
rulus. per pilos et barbam vehementer trahatur et
etiam per capillos. facies autem frigida sepius perfun-
datur. pedes inferius perfricentur. fumi feridi inferius
apponantur ut cornu capre exustum. et bino.

elisteriū sup oia adhibeat z apponat. sternalio puoce. caput abraat frice. z aptuio vt desynapi z silib fomentet. sternalio in hacca optimū signū est. Si ho dormitatio pserauerit tremor cū motu brachij z fren dor dentū supuenerit mortale ē. Et est no tandū q si d frenetico fiat letargic pessimū est. si ho ecōtrario sit bonū est. qn de letar gico q in frenesim moueat. Nec oia extra hū de Plat. et Constan.

De vertigine Ca. VII

Vertigo dñs spm̄ strigis Esa. xix. Uer tigo fm̄ stan. idē ē q scotamia. vñ scilz z spūs sensibīl corruptela. q oia subitovidet voluētia z tenebrosa. Causa at hmoiē. nimia hūoz abūdātia cuz vctositate mitta. Hā bi hūozes mouet in capite: vctositate de corpe sine stōacho ascēdēte ad cere bri. Si h passio in solo sit cerebro: sentit pa tiēs gūitatē in capite. sonitū i auditu. corru ptōez in odoratu. z tal strigo de facili nō di mittit. Si ho est ex stōacho patiens sctie abo minatoz i ore stōachi z dolorē. sz talis strigo recipit in polatoz. qz ascēdēte fumo: tūc ver tigo incipit. qn ho nō ascēdit. tunc dimittit. Noz remediū ē medicina purgatiua z fleu bothomia. z si aliud nō ipediat pedes infir mi in aq sūt ponēdi. a vino abstineat cū dis soluat. z etiā ab inflatis cibis z a grossis. vo mī etiā lenis puoce. qz multū valet.

De vigilia Cap VIII

Vigilia est insomneitas. q est qdā ce rebri passio qī opposita letargie. Pro uenit ei h passio ex nimia motu cere bri z siccitate colere rubee siue nigre. ex in tēpato calore et ex hūozibz nimis salis. Ex illis oibz nascūt vigiliē inordinate. sequunt angustie. mutat color. intēdūt sollicitudies. cogitatōes. et alienatiōes mēt. irrōnabiles suspitiōes. corpp subēliat. desiccāt. si dīge stina corripit. tota homis pplexio imitat. palpebre z facies intumescūt. z pessime pas siones in corpe nutriunt. his cito ne pereāt medicādū est. Noz facies z tempora cū sopi feris inungant. lacte muliebri somni grā p fundunt corpa bonis cibis reficiāt. De vigi liis quere sup li. vi.

De morbo caduco Ca. IX

Ecide in terrā spumās zc. Dat. ix. Morbo caduc⁹ a stan. z alijs auto ritatibz epilēcia nūcupat. Et h mor bus ab antiqs ira dei vocabat. Est at epilē

cia vt dīc psta. humor hūid⁹ q vētriculi cere bri nō pfecte opilāt. phibēs aīaz. i. spm̄ aīa / lē ad declarādū actōz suā. qusqz ab illo hūo re exopilauerit cerebro viā suā. Dī at h infir mitas i passiōe ieranozon. i. sacra passio. qā sacra ptē corpis occupat. s. caput. Dī at her cudis. qz h passio fortis est vt hercules. Dī z morbo caduc⁹ ab effectu. qz opilatis neruis mēbra q sūt instrumēta sctiū a regimie spi rituū depaupāt z destruūt. et iō hoies i hac passiōe cadere pcellūt. Est at epilēcia apo plexie vicina. loc⁹ em̄ idēz est vt rīsqz et matia vñ nascit. frigida em̄ est z viscosa. In h aūt differt. qz apoplexia oīm vētriculoz est cere bri opilatiua cū puatōe rōnis z dīminutiōe sensus z mor⁹. Epilēcia em̄ nō oīm sz pnci paliū vētriculoz cerebri est impeditiua. Dī at ab epi qd est sup z lemsis qd ē lesio. qz su perioz pncipue est lesiua. Dī z morbo pueril eo q pueri sepe accidat. Patiens at morbum istū subito cadit. obtoz q os z facies cū tre more cernit. z totū corpis. cū pstrictiōe den tium z stridore. ore spumāt z ples supfluita tes emittūt. Uocāt at medici epilēcia apo plexiā parua. q ex tribz ē causis. vt dī. stan. qz vt ex hūozibz fleumaticis vt ex melācolicis nascētibz i proza cerebri. vt ex vctositate fri gida z grossa cerebro vt alicui mēbro dñan te sic stōacho. Est ei aliqs humor q nascit in illo mēbro. z fum⁹ ascendit ad cerebz. cuius grossitudine yic aīa spūs opilant. z deinde morbo caduc⁹ pcreat. Nec passio vt dī. psta. supuenit tpe determiato. Un dīc Bal. Epi lēcia inqt q crescēt luna veit. sui nata z sigt esse hūidā. Qm̄ em̄ hūidū crescēt luna bz incrementū. Quēto venit deficiēt luna fri gidissima ē. sz tñ paz hūida est. Epilēcie at tres sūt spēs fm̄ triplicē locoz spēs vbi fue rit scilz. Epilēcia at sit in capite ex materia existēte tñ in cerebro. Analempsia ho sit ex materia existēte in stōacho nō in pcauitate sz i neruis ei⁹ z arterijs ipi⁹ stōachi. p qz me dietatē materia ebullit rapit ad cerebrum Cathalempsia ho sit ex materia existēte i ex tremis vbi vt i manibz z pedibz q ppijs qdē signis dīnoscit. Hā cathalempsi morbus suū psciūt. Sentiūt em̄ receptōz quandā qī formicaz vt motū cuiusdā aure ex mate ria sup⁹ ascēdēte. z sepe p pstructione extre mitatum pseruant a casu. z vt testat Bal. isti sepe febriūt qn sine caloris ebullitōne. mate ria vix ab iteriozibz potest rapī ad superiora

Analempnici at ex repletōe stōachi laborāt.
 7 maria idigestōe et ciboꝝ eructuatōe et ab/
 ominatōe. 7 hi etiā casū suū p̄sentīūt. Epilē/
 tici at non p̄fēiūt. s; p̄tinua capitis gnedie la/
 borāt. Fiūt at he passiōes q̄nq; ex sāguīe s; se/
 pi⁹ ex fleumate sepi⁹ etiā ex melācolia. 7 cau/
 se iste p̄ p̄pa sīg dīnoscūt maxie p̄ corpis ha/
 bitudinē sāguīeā 7 fleumaticā. Uel melan/
 colicā. p̄ faciē rubēā 7 pallidā seu liuidā per/
 etatē. p̄ regionē. p̄ dietā. Si at fuerit ex me/
 lancolia i defectu lune ledit maxie 7 infestat
 Sibi ex sāguīe 7 ex fleumate i plenilunio
 maxie se oñdit. he passiōes sūt maxie ad herē/
 tie. 7 eas curare difficile ē. Cōfert tñ eis 7 me/
 dicina 7 dieta. oportet vt a nocuis cibis ab/
 stineāt. 7 a coitu 7 a nimia frēq̄ntia hoīm. qz
 i talib; locis solet eos citi⁹ accessio occupare.
 bonis cibarijs 7 lenib; vtant et t̄pate. pl⁹ de/
 mane. min⁹ a re. nihil de vespe comedēt. vi/
 nū t̄pate bibāt. s; m̄ medicinā purgēt s; m̄ hu/
 morū peccātū exigētā. Expimētū plat. 3 epī/
 lenciā. tres sāguīs guttas dicit esse p̄ scarifi/
 cationē extrahēdas a scapul. 7 cū ouo corui
 i fine accessiōis patiēti offerēdas. dicit etiā
 oua corui mltū p̄ferre Silr dicit pioniam
 potatā p̄ferre mltū. Idē p̄firmat Gal. 7 Cō/
 stan. 7 Diascorides. Dicit etiā coagulū lepo/
 ris bibitur; eos iuuare epilēticos. qz p̄hibet
 ne hūor dissoluat q̄ ascēdēs opilat cerebrū.
 Dicit etiā q̄ epar asinīnū assatur; p̄fert si co/
 medat. Caprinum s; si des epilētics. mouet
 epilenciā. Vltra alia dīc p̄stan. experimēta
 de q̄b; nihil ad p̄sens.

De sternutatōe La. X

I Ob. xij. Sternutatio ē 7 c. Sterna/
 tio vt dī. Cōstā. est violēta cerebrī
 cōmorio. ad expellēdas fumosas ip/
 si cerebrī supfluitates. De diuersis at causis
 nascit. Aliqñ ei ipa nafa opat cū fumos su/
 perfluos saragat expelle a cerebro q̄ vel cau/
 sa sūt morbi vel cā futuri vicij. Vñ anū em ce/
 reb; hūid⁹ est cerebr; alioꝝ aīaliū. Vñ 7 hu/
 mores ibi adunāt 7 coopante nafa inde cū
 sternutatōib; expellūt. Aliqñ ei fit sternuta/
 tio vi morbi poti⁹ q̄ nafe expulsiōe. sic in co/
 rica accidit et i peripleumonia. Aliqñ etiā
 bz fieri sternutatio sic. Canales nariū hūa/
 naz curti sunt. vñ cito ad cerebr; nociua ab/
 extrisec; veniūt. sic puluis. aer frigid⁹. calor/
 solis. 7 hūmōi. q̄ cū ad cerebr; veniāt expellūt
 a cerebro vigore 7 motu suo. 7 ide fit sterna/
 tio. Que si fiat i acut; febrīb; sine reumate

signū est laudabile. Sigt em nafa 7 p̄forta/
 tā i expellēdo q̄d sibi ē nociuū Sibo fiat cū
 reumate malū signū est. sigt ei materie eru/
 beraciā. Vñ synthonica ē sternutatio 7 aug/
 mētū reumat. Et iō i pleuresi. 7 lib; ma/
 lū signū est 7 illaudabile. Sternutatio igit
 cerebr; cōmouet 7 exponerat. totū corp⁹ p̄en/
 tit 7 alleviat i suo exitu. Exviolēta cōmorōe
 aeris in canalib; nariū strepitū facit. q̄ si pl⁹
 debito p̄expulsiōe supflui fumī p̄māserit;
 ledit. qz nimis dissoluit. 7 aliqñ quos passio/
 nes excirat 7 inducit. Restringat igit p̄ medi/
 cinas sicut p̄ fumigatiōes p̄stringētes spūs
 reparantes et supfluitates p̄sumentes. sicut
 est camamilla. mētastrū. rosa. iresos. nigella.
 et hūmōi.

De tremore. Capitulum. XI

P Osuit dñs signū i Layn. f. tremores
 capitis. s; m̄ glo. strabi. Dis inq̄t stra/
 bus q̄ iuenerit me p̄ tremorē capitis
 7 agitatōz furiose mēt; cogscet me reū mor/
 tis esse. Tremor at capitis q̄ 7 iecritatio dicit
 a Cōstan. puenit ex defectu 7 debilitate p̄tu/
 ris regitiue i nervis spondiliū ipi⁹ colli 7 in/
 lacertis mēbroꝝ. In h̄ at morbo duo sūt mo/
 tus q̄ sibi sūt oppositi. alē em mouet sursum. et
 alē deorsū. Supiorē s; nafa opat. inferiorē
 at morbo. Morbo at nitis mēbz depmēre in/
 fert. s; nafa q̄ ipm a suo regimie nōduz de/
 stituit. nitis ipm regere 7 ponere in p̄pria po/
 sitione. 7 ita sursum eleuare. Et iō extali mo/
 tuū s; rietate surgit tremor. Causa at incep/
 tionis tremoris est defect⁹ p̄tus cōmouētis
 lacertos. vt dī. Cōstan. q̄ h̄t q̄nq; deficit cā
 male p̄plexiōis vel ex accidētib; aīe. sic ex ti/
 more p̄t spūs p̄fluentes ad cor vñ mēbra pō/
 derositare sua tendūt inferi⁹. vñ qz nafa nō
 bz sufficiētes spūs ad mēbz regimē p̄fluen/
 tes nō ex toto p̄t mēbz in sua p̄sistētia deti/
 nere. et seq̄l statim tremor. Talis at tremor
 q̄dā est dispositio ad paralytim. maxie si ac/
 cident dormitatio frēq̄ns cū tremore cui⁹
 cā est frigiditas subam neruoz coagulās et
 p̄stipās ne p̄t sensibilis cā penetrare possit.
 Dis at p̄alysis leuior est ad curandū cū tre/
 more q̄ illa q̄ ē sine tremore. qz in p̄ma nō ē
 mēbz oīno destitutū a nafa sic est destitutū
 penit⁹ in secūda. Talis itaq; tremor vna cū
 dormitatōe. calefactinis 7 p̄fortatiuis 7 dis/
 solutiuis 7 p̄sūptiuis curabit i medicina. sic
 est theodoricon. ieralogodion. et sifia. Va/
 lent 7 balneatōes. fricatōes. et cum calidijs

aptius herbis suffumigatōes vt pori clausi
aperiāt vt hūiores supflui psumant vt spūs
excitent z nerui pfortent.

De spasmō Cap. XII.

Spasmodus est neruorum violētia pectio. mo-
tū volūtariū auferēs z retardās. Ta-
lis pectio pūit aliqñ ex nimia reple-
tione. qñq ex inanitiōe. qñq ex nimia infri-
gidatōe. sic est videre i maib⁹ et labijs ifrigi-
datoz qvix pba formāt. vix etiā digitos cō-
plicāt aut recurrāt. Cōtractio at ex tali in-
trinfeca infrigidatōe soluit calore. z alia nō
idiget medicina. Laueat tñ patiens ne nimis
subito forti calori se exponat. qz ex subita re-
pūsiōe frigiditāt ad neruoz extremitates
dolorē nō modicū patiet. Cōtractōz vō fa-
ciat ex inanitiōe h scz sig declarāt. pcedit em
aliqñ flux⁹ imoderat⁹ sguis vlt vtr⁹ vel ma-
triciis. aliqñ labor vlt abstinētia sup vires la-
borāt vlt abstinēt. aliqñ imoderat⁹ calor vt
in corpe hoīs pcutas febres patiet. aliqñ
pfunditas z dolor vulneris acūmē z fortitu-
do assūpti medicamīs. In his oib⁹ accidit
spasmodus ex nimia nate desiccatiōe et substātia
hūiditāt pūptōe. vñ corrugat neru⁹ z pbi-
fic pgamēnū positū in igne. z iō via spiritūū
pneruos intercipiūt. z pte vite regitiua impe-
dit. oīs talis spasmodus si diu durauerit mortal⁹
est. Cū dicitur i amphoz. spasmodus ex colerico ali-
as elleboro mortal⁹. Isti tñ spasmodi in pnci-
pio pferit calidū lac mulier⁹ si sup musculof
fauciū sup spinā z collū radices neruoz vn-
diqz pfūdāt. ad idē valet aq cuz oleo si fuerit
cū lana succida sup locū neruoz somētata.
Tertiū vō gen⁹ spasmi. s. ex repletōne q solet
accidere pinguib⁹ z carnosīs z ingurgitatis
ex infusiōe neruoz z dilatatiōe facili⁹ soluit
qz cū vngēt calidis balneis sternutatōib⁹ z
gargarismis curat. vt docet pstan. hūic cō-
tractōi si febr⁹ supuenerit summū remediūz
erit. Cū dicitur in amphoz. spasmodus z tetano se-
bris supueniēs soluit egritudine. Ist⁹ autē
spasmi triplex ē spēs. s. epistētan⁹. s. qñ nerui
posteriores spasmiāt. z epytosten⁹. s. qñ an-
teriores nerui psum pect⁹ pūnt. z tetan⁹ qñ
scz anteriores z posteriores pctionē patiūt.
in his trib⁹ nō est pfecta cura qñ accidunt ex
inanitione. vt dictū est.

De paralisi. Cap. XIII

Paralisis est lesio ptiis hūani corpis
cū diminutōe vlt pūatōe mor⁹ vlt sen-
sus vlt vtriusq. Fit em qñq ex frigi-

ditate pstringēte. qñq ex hūore opilāte. ali-
qñ ex calore psumēte z neruos sēsibiles cor-
rugāte. aliqñ ex vulnere neruos incidēte vel
diuidente. Exist⁹ ei caus⁹ z alijs denegatur
trāsiti⁹ spūs aīal⁹ ad instra sēsus atqz motus.
Cū si nerui sēsibiles et motui ex toto sunt
opilati vlt incisi efficiūt mēbz pter imobile z
insēsibile. Si vō plēa nō fuerit opilatio vel
trāsiti⁹ spiritūū denegatio fit ibi ex matia de-
pūmēte z tute regitiua erigēte tremor sic dicitur
ctū ē. hz fieri spēaliter palisis ex supfluitate cē-
boz z maxie potuū ex qbz nimia fit hūoz
generatio z dissolutio z inde neruoz psequē
necessario opilatio. Fit etiam ex frigiditate
neruos pstringēte. qñq ē synthoma alteri⁹
morbi. s. qñ minor apoplexia i palyfim tmi-
nat. Est at palyfis alia vlt alia picularis.
Vniuersal⁹ est q recte mediam pte occupat
hoīs infirmāt. Particular⁹ ē q occupat pte
vnā vt manū vlt pedē līnguā. Itē materia
ipī opilatōis inducēt palyfim. qñq ē i ori-
gine neruoz. qñq in ipō mēbro paralitico.
Si in origie neruoz sit cā stupor z insensu-
bilitas est circa loca vicina vt i facie vlt i pnci-
pio dorſi. s. vō i ipō mēbro paralitico tūc ipz
patit tñ et nō supiora. vt dicit Gal. q dicit se
amouisse emplastrū qd sophista posuerat
sup manū z posuisse sup collū. Ex q patet q
fm varietatē locoz morbi dicit variari mod⁹
medicīne palif ex incisiōe nerui penit⁹ incu-
rabil⁹ est. s. vlt palif vlt in oib⁹ et matie i fe-
nib⁹ vix curat. circa iuuenes tñ cit⁹ z effica-
cius opat medicina. Primo gū paralyſi ex
mollificatiuis z relaxatiuis tā interi⁹ qz exte-
ri⁹ exhibēt infistēdū est. deinde desiccatiuis
et pstrictiuis. Si vō pmo desiccatiua velle
mēter apponerēt liqdiōib⁹ pūib⁹ pūpt⁹ reli-
quū magis inspissaret. et sic ppati⁹ effectūz
ad dissolutōz et pūptōi inobediēt⁹ redde-
ret. et ideo pdicto mō caute est pcedendum
Cōgruis igit medicinis interi⁹ purgatiuis.
pūniētib⁹ etiā vngēt exteri⁹ mēbra molli-
cent saluia et castoreo in decoctōe vini vtant
Alias vō medicinas quere in Plat. et i via-
tico Constan.

De passionib⁹ oculoz Cap. XIII

Olet dolor accidere oculis aliqñ ab
exteriorib⁹ sic a vulnere cōtinuitatē
oculoz dissolūte. a pulnere tenerā
subaz oculi pūrbāte a fumo oculos obfu-
scante vlt frigido spm visibilē repcutiente.
ab aere calido dissolūte. a nimia solis vel

ra ppatie
qz mēch-
p gūla-
vnde opilatio.

una appilatio.

quell⁹ est
vlt valla.

mod⁹.

alteri⁹ lucidi corporis claritate spm̄ disgregā/
te a nimia tenebrositate spm̄ visibilē pculā/
te. ab inordinata dieta et ebrietate p̄tinua vi/
sum ebetante. a venerea voluptate consueta
spm̄ et humorē cristallinū corrūpēte et dis/
soluēte. aliqñ ab interiorib⁹ v⁹ ab hūoribus
calidis v⁹ frigidis siccis v⁹ hūidis. Prim⁹ at
dolor et p̄cipu⁹ causat⁹ ab interiorib⁹ calidū
apostema faciēs sup̄ albuginē oculor⁹ ex hu/
morib⁹ p̄fluentib⁹ ad pupillā et apostema fa/
cientib⁹. et h̄ accidit ex debilitate oculi reci/
pient⁹ et ex abundantia seu acumie hūoris
p̄fluentis et ex cerebro descēdentis. In tali
itac⁹ apostemate ocul⁹ intumescit et lacrima/
tur rubescit dolorē et puncturā feruorem et
arsurā sentit. potissime qñ colera est i causa.
Tūc em̄ videt⁹ q⁹ acub⁹ p̄forat⁹. Si h̄o hūor
frigid⁹ sit in cā v⁹ ventositas ocul⁹ distendit⁹
grauat⁹ de nocte inuiscat⁹. humores nimij ef/
fluūt. et illi sūt viscosi. maxie affligit humore
fleumatic⁹. Si h̄o sāguis sit in cā sentit pruri/
tus mltitudo lacrimar⁹ et calor i exitu carū
leuis pūctio maior tumor et dolor i fronte ma/
ior et maxie affligit in horis sanguis. hec in/
firmitas si causat⁹ ab exteriori patiens q̄scat.
capite alto dormiat. p̄ fluxū lacrimar⁹ lu/
minis splēdore fugiat ad vitandū disgrega/
tionē et dissolutōz maiore vocē non emittat
ne ex conatu vocē i cerebro dissolutio fortis
fiat. cib⁹ def frigid⁹ et levis digestōis ne reu/
matis flux⁹ augeat⁹. aq̄ clara et calida potet⁹.
q⁹ de nata sui sumi fumos cōsumit. nervos
p̄forat. arsurā et puncturā mitigat. balneis
aque dulcē tepatis vtiat⁹. His obieruat⁹ non
oportet aliter medicari. Si h̄o sit dolor ab
interiorib⁹ hūorib⁹ purgant⁹ hūores peccan/
tes v⁹ p̄ subtractōz sanguis v⁹ p̄ p̄gruā me/
dicine purgatōz. colliria mitigatiua. et sana/
tiua interi⁹ ponat⁹. sic aq̄ rosacea cū lacte fe/
mineo. vt dic⁹ stan. Lacryme cū restricto/
rij⁹ p̄pescant⁹. Apponūt⁹ ḡ in p̄ncipio leuif re/
percussiuā et mitigatiuā in statu et i augmen/
to mediocrit⁹ dissolutiuā i fine p̄suptiuā et sp̄
cū iltis p̄fortatiua. Circa apostema h̄o ocu/
li nūq̄ sūt maturatiua apponenda ne suba/
oculi q̄ ē tenera destruat⁹ si ad sanie p̄trahat⁹
Preterea si materia est multū calida et dolor
fortis nō sūt apponēda fortia rep̄cussiuā. q̄a
materia subito posset rep̄cuti ad neruū ob/
ticū et opilādo posset p̄petuā inducere cecī/
tate. Lippitudo est oculor⁹ viscosa et glutino/
sa sup̄fluitas oculor⁹ palpebris adherēs et ex

fleumaticis et melācolicis hūorib⁹ in angul⁹
oculor⁹ incipēs. palpebras ingrossans et i/
uertēs. hec oculor⁹ cilia corrūpit et ipas pal/
pebras q̄si carneas crudas facit. In lippis
q̄ppe oculis pupille sane sunt. sicut dic⁹ glo.
sup. xj. Leuif. sed hūore defluente palpebre
grossescūt cur⁹ crebra infusione etiā pupille
acies viciat⁹ et illos significat q̄z ingeniū ad
cognitōem vitatis emicat. sed opatio carna/
lis vite obscurat.

De lippitudine et albugine

Capitulum. XV

Alia est passio oculor⁹ quā nos ma/
culam dicim⁹ q̄ albugo vel pān⁹ d⁹
a Constanti. Et habet generari sic.
Prim⁹ fit flux⁹ reumatic⁹ ad oculos ex q̄ sit
obthalmia dolor. s. et apostema. ex qua male
discussa remanet q̄dam leuis macula siue i/
fectio q̄ longo p̄cessu t̄pis excresecit in telam
et inspissat⁹ et occupat maiore locū. s. totā pu/
pillā. tela h̄o excresecit in pannū p̄ maiore in/
spissatōem et maiore loci occupatōem. q⁹ to/
tū nigz oculi occupat. ad vltimū sit vnguis
mag⁹ spissus et dur⁹ q̄dlibet istoz incurabi/
le est si fuerit inneteratū. tñ fm̄ loci colloca/
tōez d⁹ diuidi Si h̄o collocat⁹ circa cristalli/
nū humorem in p̄fundū p̄ dimidiū annum
fit incurabil⁹. In p̄ncipio autē vit curat⁹. si h̄o
colligat⁹ sub p̄iunctiuā v⁹ etiā sup̄ p̄ decez an/
nos p̄t curari. Qñ igit macula recens est et
modica succ⁹ papaneris russi sufficit ad me/
dicandū. vt dicit Constan. Papauer ei rus/
sum vel rubeum calidū est in p̄mo gradu. et
siccum in secūdo. et ideo h̄z virtutem exte/
nuandi consumendi et desiccandi. Dicunt
etia⁹ phisici vt dicit Constan. q̄ sanguis ex/
summitate dextre ale columbe vel h̄yrundi/
nis v⁹ v̄pupe extract⁹ et sup̄ maculā recen/
tem positus calid⁹ maculā in p̄ncipio poten/
ter rumpit. sanguis em̄ istaz auuū est valde
ignitiu⁹ et dissolutiu⁹ ex natura auuū ex q̄bus
procedit.

De infectione oculi p sanguinē indurati

Capitulum. XVI

Alia etiā accidit oculis deformitas
et passio. s. sanguis infectio quā Con/
stantin⁹ crustulaz sanguis noiat qñ
scz sanguis aliq̄ casu ad oculos defluens in
crustulā desiccāt. Cōtingit etiā ab arterijs
et venis desudare ad oculum et venulas ali/
quas rumpi v⁹ crepare in tunica p̄iunctiuā et
ex circūfluente sanguine talē deformitatem

In oculo generari hūc sanguinē sic coagula-
tū dissoluit sanguis turturis v'l columbe vt
dicit Constan. Idem facit lac mulieris cū
thure. Idē facit recēs case' sine sale melli cō-
mixt' si supponat. mītra alia expimenta dicit
Constan.

De lachrymis inuoluntarijs
Capitulum. XVII.

Lucus lacrymarum inuoluntari' acci-
dit oculis quāq; ab exteriorib' sic ex
percussione et calidi aeris dissolutioe
vel ex frigidi coartatione ex sumi mordifica-
tione et pulueris perturbatioe ex cepaz et alio-
rum acuminū odoratioe. quāq; ab interiorib'
vt ex calidis hūorib' l' frigidis v'l ex supabū-
dātia hūorū p incōtinentiā effluētiū ex debi-
litate retinētiū cerebri et fortitudie expul-
sive. Si at hūores calidi fuerint in cā. oculi
rubēt. et lacryme distillātes calefaciūt faciē
eryth. calida obsunt. frigida psunt. Si ho-
sūt hūores frigidi oculi sunt subalbidī v'l li-
uidi. lacryme etiā frigide faciē nō mordifi-
cant. frigida obsunt. calida psunt. Ad lacry-
matōem factā ex percussione et causis alijs ex-
teriorib' pēcipua cura est cera pura cū pul-
uere cimini calefacta et frēqnt cataplasma-
ta. dolorē em̄ siml' remouet ac lacrymā et li-
uorē si sit cū vulnere cū cyrurgia curet. Ad
alias causas exteriores sufficit fomentū cuz
aqua tepida ita q; tepor ad frigiditatem plus
accedat. Si fiat at ex fluxu et ex supabūdan-
tia hūorū purgef. de f' d' yacilibanū cū vino
decoctōis thuris. et h' pēcipuus est. in hac cā
fiant restrictoria circa tympora et circa frō-
tem. Nec om̄ia valent ptra fluxū ex cā cali-
da et frigida

De defectu visus.
Capitulum. XVIII.

Defectus visus accidit oculis multi-
plici de causa. aliquā ex mala pplexio-
ne. aliquā ex sumi ascēdētis a stoma-
cho corruptōe. aliquā ex nerui obtici opilati-
one ex cataractis. ex spasmō et macula. et hu-
iusmodi. aliquā ex diēte iordinatioe ex egritu-
dine lōga ex ieiunio et coitu nimio. et ex mul-
tis alijs causis. sic ex senectute. et hūmōi. Di-
stinguēde igit' sūt cause p. ppha sig. Nā si defe-
ctus accidat ex fumositāte stōachi defectus
visus nō est p̄tinu' s; interpolat'. fm ei cibo-
rū assumptorū varietatē minuit v'l augetur.
Si aut' est ex vicio cerebri p̄tinu' est defect'
an̄ prandii et post si ex opilatōe nerui ipsius

oculi suba pura est et lucida atq; clara. Alia
sig p se patent. Ad istū g defectū tollendū si
est ex vicio hūoris stomachi mūdificet. imo
totū corp' pēcipue caput. deinde apponatur
remedia localia q; in viatico et in alijs auto-
rib' inueniunt.

De cecitate. Ca. XIX

Cecitas est p̄uatio visus. P̄uatio autē
homo visu aliquando propter orga-
norum defectum et pupillaz impro-
portionē ad spiritum visibilē. Ad hoc enim
q; formetur visus exigitur debita proportio
organi spiritum recipientis ad ipsum spiri-
tum. vt supra dictum est de visu libro tertio.
Aliquando ppter neruorū interiorū opilati-
onem. Si em̄ fuerit neruus qui dicit' obri-
cus qui est visibilis spūs vehiculum in suo
principio vel medio vel alicui' carnositatis
superexcrecentia vel alicuius viscosi hūo-
ris abundantia totaliter opilatus virtutis
visus transitus nō peruenit ad pupillam. et
sic cecitas in oculo generatur Aliquādo fit
propter hūorū et spirituum cōsumptōem.
vt est videre in senibus quorū oculi p̄mō ca-
ligant et defectū visus patiuntur. Tandem
deficiente virtute videndi potētie penitus
destruūtur. Aliquādo fit ex causa extērio-
ri sicut per oculorum vulneratōem per ni-
miam etiā et continuā lachrymarū effusiōē
p substantie oculi dissolutiōem. p tunicarū
oculi inspissatōem et induratōem. et hūo-
rum in oculo compactiōem. Tūc em̄ nō est
pupilla spiritui visibili p̄ua. et ideo talis cō-
pactio est cecitas in oculo inductiua p sub-
stantialis hūoris subitā desiccātōem. vt
in pupilla accidit in q̄busdam potionatis. et
in minutis q; ex nimia sanguinis subtractōe
quāq; incurrit piculum cecitatis. Aliquā ppter
subitā cum desiccātōe substantial' humidit-
atis spūs visibilis disgregatōem. vt patz in
vīso qui ad aspectum peluis ardentis qua-
si subito excecatur. cuius excecationis cau-
sa est aspectus peluis ardentis et lucentis.
cuius ignea virtus tunicam oculi cum cri-
stallino humore destruit et consumit. et eius-
dem luciditas que spiritui est impropor-
tionalis ipsum disgregat et dispergit. et sic ne-
cessario cecitas ppter viciū introducit In-
ter om̄es itaq; sensibiles passionēs misera-
bilior est ipsa cecitas. vt di. Constan. Nā
sine omni vinculo cecitas ceco carcer est de-
cipit in apprehendendo fm imaginatiuam.

q: de albo imaginat q: sit nigr. et e converso
 Impedit in iudicando vim deliberativam Ju-
 dicat enim penes se et deliberat ire ad orientem et
 depre: i suo iudicio vadit ad occidentem puer-
 tit et affectiva. q: oblato sibi ad eligendum de-
 nario argenteo cum cupreo affectat eligere ar-
 genteum et eligit cupreum. Tanta siquidem est ceci mi-
 seria ut non solum puero l' suo se subiciat p re-
 gimine et ducatu. verum et sepi: ipi cani. et sepe
 ad tantam deducit necessitatem ut ad traseum dum
 pontis l' vadi piculum pl' cogit credere cani q: si
 b'ip'si. Itē sepe i piculo vbi oēs dubitant. q: nō
 videt piculum secur' ē cec'. et e converso sepi'ssi-
 me vbi nullū piculum iminet maxie cecus ti-
 met. sepe i plano cespitat pedibus et offendit. se-
 perbi pes esset elevad' deprimat pedē. et e con-
 verso. vbi esset ēre figed' ipm elevat et suspen-
 dit. vndiq: palpador et rectado man' diri-
 git. vndiq: de itinere dubi' manu et baculo
 viā querit. raro aliqd secur' agit sp' fere du-
 bi' et timēs erit. Itē cec' qm nud' iacet l' sedet
 rectū se reputat. sepe etiā qm videt ab oib' se
 latere putat. Itē faciē aliqui et oculos ad so-
 lē v' celū cec' elevat. sed ipsi oculos celestis
 claritas nō imutat. ipi' cec' oculo sol pntez
 exhibet suū radiū. s; m pntz solis virtutē nō p-
 cipit et effectū. vt dicit Bre. Itē cec' aliqui pue-
 rū suū ductorē verberat et pcutit et offendit.
 sed eadem pbera cito p puerū luit. Hā puer
 pberz nō imemor in pontis medio siue qēūq:
 alio piculo ipm soluz deserit et ipm fugiens
 sibi viā enadēdi piculū non ostendit. et ideo
 est miser cecus. q: in domo nihil audet fidu-
 cialiter agere. in itinere deserit a socio multū
 timet In h' m p'ior est p'ditio hūitū oculos
 q: cecoz. q: ipi oculi hostes sūt et predones
 hūani animi quoz p'cupiscētiā dū seqmur
 seuissimis hostib' subijcimur. sicut dicit ex-
 p'ositor sup illud T'ren. Oculi me' depre-
 dat' est aīaz meā. Delit' autē est homini ocu-
 lis erutis cecū fieri q: h'c oculos et eoz blā-
 dicijs decipi et abduci. vt dicit Bre. super
 illud Math. vj. Delit' est tibi luscū ad vitā
 ingredi q: duos oculos habentē in geben-
 nam ignis mitti.

De surditate. Ca. XX

Surditas est p'vatio siue impedimē-
 tū auditus. qui s'm Constan. ianua
 mentis est. Contingit autē aliquan-
 do auditū totaliter auferri. et tūc p'prie dicit'
 surditas. Et habet fieri ex humorib' opilā-
 tibus neruos audibiles et buccas auriū re-

plentib' intantum q: in eis nulla p't fieri allia-
 tio. qm non ex toto auferi sed p'p' diminuti-
 onē humoris fit difficultas in sensatione et
 d' gravitas audit'. qm est ibi sonit' et tinni-
 tus. ita q: putat patiens q: sit iuxta molendi-
 nū. siue iuxta organa. et h' h' fieri ex grossa
 ventositate interclusa. et h' h' fieri aliqui sine
 interpolatione. et tūc ex p'vata causa contin-
 git. qm cum interpolatione. et tūc est ex cau-
 sa remota. qm em nihil exterius audit' p'p'
 opilatōem. sed auditus ab interiorib' imu-
 tatur. ita q: patiens credit se audire ab exte-
 riorib' h' qd sentit ab interiorib'. et s'm h' fal-
 litur auditus. Multis alijs modis audit'
 hominis impedit. Accidit etiā auri dolor
 aliqui siue apostema. et h' ex calore dissoluen-
 te v' ex frigiditate p'stringente si sit ex caloz
 re dolor est acut'. locus rubet. calida obsūt.
 frigida prosūt. Si sit ex frigiditate dolor est
 ponderosus et granatiū'. loc' pallet. calida
 obsūt. frigida prosunt. aliqui est ex apostema-
 te calido et tūc ad p'dicta signa sunt. est vehe-
 mens febris. semp em apostema auriū febrz
 p'comitat' s; remissior et cum minori dolo-
 re in causa frigida q: in calida. Aliqui relin-
 quit in aure vuln' ex apostemate p'cedente.
 qd cognoscit ex dolore titillatione et sanie ef-
 fluente. Aliquo fiūt s'mes in aurib' ex humo-
 rib' calidis inmiscatis p' interceptionē spūs
 vinficatiui. Signa q' vermiū sunt pruriet
 titillatio. et aliqui videri pnt si auri soli expo-
 nat'. Aliqui fit dolor a causa extrinseca sic ex
 aqua vel lapilli subintratione. Aliqui ex cō-
 cussione. cui' signū est exit' sanguinis. aliqui
 tū exit sanguis ex supabundantia et inconti-
 nentia eiusdē. Unde Constanti. Si subito
 sāguis et sine dolore ab aurib' exeat sine ma-
 nifesta causa signū est aliqd esse in capite qd
 natura expelle laborat. oportet q: aures a
 p'ncipio mundificent. Alias autē auriū pas-
 siones quere sup li. iij. de auditu. et qnto de
 aure. ibi em sunt multa inserta. Dolor igit'
 auriū si ē ex calore et sine apostemate frigidis
 et alteratiuis insistentū est. Ungi em debz
 locus doloris oleo rosaceo v' violaceo. et cō-
 similib'. Talia em olea tepida aurib' instil-
 lent. nō em actu frigida debent aurib' instil-
 lari. Si hō sit ex frigiditate sine apostemate
 cum calidis alteratiuis ad curam p'ceden-
 dum est sicut oleo laurino rutaceo. et h'mōi
 Si vero fuerit cum calido apostemate frī-
 gidis maturatiuis p'mo insistentū ē. deinde

mūdicatiōis in ſria cā adhiberi d3 medi-
cina ſria. Rupto igit apothemate qđ cogno-
ſciť ex fluxu ſaniei pmo mūdicadū ē vuln⁹
deinde pſolidandū. mūdicadū āt cū vino
z cū melle ſit mixť et imiſſis. pſolidat cū pul-
uere thuris z maſticis. et hmoi. ſi ſomes ibi fue-
rint ſucci amari ſic pſici abſinthij porri infu-
danť. Silr oleū amarz ex amigdal' amaris
auri patiet' inſtillet. talib' ei ſomes occidūť:
z putrefacti cū ſanie educūť. ſi āt lapillus i-
trāit caute extrahat. qđ ſi fieri nō pť auris
calidis inungat z ſternutatio puocet vel cū
vetoſa ſugat z extrahat. Ad ſurditatē remo-
uendā vel ſalcē releuandā valēt mltia qđ dicit
Conſtan. ſ3 inter omīa baſamū inſtillatuz
aurib' d3 puenalere. Surditas tñ ſi fuerit a
natiuitate incurabilis eſt. Silr qđ p triēniū
durauerit vix curat. Tinnit' qđ ex ventofita-
te cauſat cū extenuatiōis vetoſitat' cūretur
ſic cū aneto calamēto colato origano et con-
ſilib'. qđ ſuffumigatione tinnit' ſoluit. Et h
de paſſionib' aurium et ear' remedijs dicta
ſufficiant.

Depolipo. Capitulū. XXI

Polipus eſt ſupflua caro ex narib' ex-
creſcēs ex ſupfluis hūorib' generata
Hāc paſſionē fetor horribilis ſemp
pcomitat. z tñ fetor a polipoſo nō ſentitur.
Propter opilationē ei nerni odorabilis tal'
inf odoris et fetoris differētijs nō diſcernit
Habet aut fieri tam fetor nariū qđ polipus
in hūc modū humores groſſi et viſcoſi flu-
unt ad carūculas nariū et ibidem diuturni-
tate tēpis et actōe caloz' pdeſcūť z qđ ſi ſubaz
carneā puerit' qđ corrupta cū ſit inde ſumo-
ſitas reſoluta et aeri imixta inſpirando z re-
ſpirando fetorē facit. z infirmitas tal' poli-
pus d3. qñqz etiā ad nareſ deſcēdit humidi-
tas et etiā cōbibit ſpōgioſa nariū poroſitas
et ibi putreſcēs corruptiōem generat et fetorē.
qñqz etiā calidi hūores acumine ſuo pu-
ſtulas in narib' generāt qđ locū vlcerať et ex-
coriāt. Un tam ex corruptiōe carnis et hūo-
ris qđ ex coartatiōe inſpirationū cū nō poſſit
cerebrū depurari. fetor neceſſario generat.
Primū igit remediū hanc paſſionem ē vt
caput forti et puenienti medicina purgetur
et poſt flux' intercipiāt. deinde paties aquā
calidā narib' attrahat atqz ſugat vt hūores
inuileari diſſoluantur z educant. Ad nareſ
purgandas valēt pillule dyacaſtozee cū ſuc-
co rute et vino tepido reſolute ſi narib' ſint

infecte. Ad reſtringendū fluxū mirabiliter va-
lent gna thuris albi ſi ſepi' aſſumantur. Si
ſo fuerit polipus cōfirmatus pcedentibus
purgationibus et deopilantibus pulueri-
bus et medicinis corroſiuis amoueatur vel
per incisionem ſicut in cyrurgia plen' edo-
cetur.

Depaſſione nariū. La. XXII

Patiuntur etiā nareſ ſepi' fluxū ſan-
guinis. et h' ſit in maſculis tribus d'
cauſis tñ. Fit em flux' a cerebro et
tūc ſit cū ſternutatione et cū dolore frontis
z punctione. vel ab epate et tūc dolor ſentit'
in dextro latere et fluit p dexterā narem vel
a ſplene et tūc a ſiniſtro latere erit dolor et
fluit p ſiniſtraz ptem. Preter hec etiā in mu-
lierib' ſit a matrice. et tūc dolor eſt circa um-
bilicū. Dic flux' qñqz eſt vtilis. Qñqz em in
febrib' etiā acutis et in frenesi in die eretico
ſolet fieri motu nature. et tūc ſolet bon' eſſe.
Nam bon' eſt qñ ante diem ereticū ſit et ni-
mia ſanguinis interioris ebullitiōe z ſeruo-
re. vnde acumine ſuo venas apit z fluxū fac'
His et multis alijs de cauſis fluit ſanguis.
ſiue aut fuerit flux' ereticus ſiue ſynthoma-
tic'. non in pncipio reſtringat flux' ne criſis
impediāt vel ne ſanguis ad alias ptes verta-
tur. et ſynthoma peius faciat vt ſaſſocatio-
nem. et hmoi. Si aut nimis augetur flu-
xus ſi patiens eſſet fort' eſſ3 in pre patiet' mi-
nuend'. extremitates ſunt ligande et forti'
pſtringende. medicine reſtrictiue ſunt tym-
porib' et fronti adhibende. aqua cum aceto
in facie pſundenda Si ab epate fiat fluxus
ponatur ventola ſup epatis regionē. Si a
ſplene ſup ſplenem. ſi a matrice ſup matricē
vel māmillas.

De fetore oris. La. XXIII.

Fetor oris qñqz cauſat ex dentium z
gingiuaz corruptione. qñqz ex oris
et palati vlceratione et putredie. qñ
qđ ex thoracis mala habitudine et mēbrozū
ſpirituāliū vicioſa diſpoſitione. qñqz ex pu-
treſactiōe humor' ſtomachi. qñqz ex vniuer-
ſali corpis infectione vt in leproſis quozuz
anbelit' eſt fetidus et infectiuus. qñqz ex feſ-
doz comestione. vt patet in illis qui p̄tinue
comedūt alliū cepas atqz porrum. quando
qđ aut ſit ex corruptione mēbrozū ſpirituā-
liū et vniuerſali corruptione humorū in-
fectoz. Palliari quidē poteſt ſ3 non curari.
talis aut fetor eſt p̄tinuus interpolationem

nō accipiēs. Ille autē q̄ ē ex vicio stōachi inter
polat. q̄z añ pradiū est maior et p̄ prandiu
est puius v̄ null⁹. et h̄ bñ enrať tū extersiu
aromaticis et p̄fortatiuis. Primo igit mate
ria q̄ est i stōacho q̄ fetor⁹ ē cā digerāť diui
dat et expellat. p̄ comestōez sepi⁹ vomit⁹ pro
noceť v̄ villi stomachi mūdificent. a putri
dis cibarijs et ad putrefactōez dispositis ca
ueat. vino aromatico et aromatico ad p̄forta
tionē v̄tat. Si causat fetor ab alijs v̄t gingi
uis et dētib⁹ putridis dentes extrahantur
q̄ sunt in cā v̄t sanent. gingiue fricent et mun
dificent cū decoctiōe rosaz in vino v̄t aceto
tepidō abluat cū puluere thuris et masticeis
et melle gingiue et radices dētiū fricent et
mundificent.

De dolore dētiū. Ca. XXIII

Dolor dētiū q̄q̄ fit vicio stomachi
q̄q̄ vicio cerebri. ex vicio cerebri
q̄q̄ hūores frigidi et calidi reuma
tizantes neruos dētiū ificiūt et dolore iferūt.
vicio at stōachi fit ex hūorib⁹ calidis in ipso
existētib⁹ a q̄b⁹ fumositas p̄soluta supiore pe
tēs neruos dētiū et radices mordēdo lag
guado dolore ifert dētib⁹ ac fetorem. Si ex
acut⁹ et calidis ē hūorib⁹ dolor est acut⁹ et pū
gitiū cū rubore faciei cū aspitate et siccitate
guttur⁹ cū siti et amaritudine oris. Si ex frigi
dis dolor est minor cū guamie capis. cum
subtūmiditate et pallore cū acetosa eructua
tione et oris ispiditate. dolor at ventēs ex ce
rebro diu durat sine aliq̄ inēpolatōe q̄z ali
q̄n. et hor⁹ l̄ p̄. q̄b⁹ p̄cedit ex stōacho. iij. v̄t
ij. affligit hor⁹ et p̄ q̄escit. Cause ḡ dolor⁹ dē
tiū v̄t dīc̄ Lōstan. sūt putredies et fetores ru
pture et p̄fortatōes morōes et casus et limosita
tes. Perforat ei dētes et q̄q̄ rūpūnt. Aliq̄n
i colore citrinū viridē vel nigz mutāt. q̄ oīa
ex humiditate putrida nascūt q̄ a stomacho
ad ligamēta dētiū defluūt et ascēdit. Eadez
et cā est relaxatōis et mol⁹ dētiū atq̄ casus.
Hā acuti hūores in radicib⁹ dētiū dentes p̄
forāt et p̄sumūt sepi⁹ et relaxāt. Un̄ sūt causa
q̄re cadūt cū radices deficiūt aut putrescūt
fomes i dētib⁹ maxillaz sūt ex hūorib⁹ et cor
p̄canitatib⁹ putrefact⁹ et cōgscit ex pruritu et
titillatōe et p̄tina terebratōe et dēti⁹ p̄fortatōe
et fetoris emissiōe. et mlt⁹ alijs modis. q̄re s̄
li. v. in tractatu de dētib⁹. Iste dētiū do
lorose passiōes sūt ex vicio hūor⁹ i cerebro
v̄t in stōacho debita purgatōe purgēt. sepi⁹
dētes debis dētifricijs mūdēt. de q̄b⁹ oib⁹

sufficiēter tractat Lōstan. Uermes dētiū
mirra et opio interficiūt. dētes relaxati chu
re et mastice p̄firmāt. et h̄ idē facit gargaris
mua de gallis et malo gnati cortice et balau
stie cū aceto p̄parat⁹.

De lingua et sermonis ablatione

Capitulum XXV

Lingua etiā multipl̄r patit. aliq̄n em
paliticať. et tūc p̄dit volūtariū morū
et f̄mōis v̄sū. v̄t dīc̄ p̄stan. Cū cā est
defect⁹ motiue p̄tut⁹ q̄ excitat p̄ spm̄ veniētē
a cerebro. v̄t accidit ex neruo aīal⁹ p̄tut⁹ vehi
culo hūore v̄t apostemate opilato. vel acci
dit ex p̄po sube lingue vicio. s. ex mala cōple
tione lingue et distēpantia in frigidatē. v̄t ca
lore et siccitate v̄t hūore. Aliq̄n etiaz lingua
apostemat⁹ et tūc intumescit et f̄mo impedit
Aliq̄n ex hūore liq̄do relaxat⁹ et remollit ner
uos lingue et nimis mollis efficit. et tūc debi
tus f̄mo p̄ nimis remollitā linguā n̄ forma
tur. Aliq̄n ex hūore nimis calido et sicco cō
trahit et corrugat. et tūc totaliter f̄mo ipedit
tur. Aliq̄n gūib⁹ v̄lcerib⁹ et pustulis leditur.
et tūctam in gustādo q̄z in loq̄ndo impedit.
Si ḡ lingue suba sit sana nullas hūis macu
las. loq̄la tū sit ablata a cerebro surgit viciū
v̄t a neruo opilato. Aliq̄n p̄dit loq̄la ex p̄di
ta mēte v̄t in frenesi v̄t h̄o nō v̄t i imaginā
tione. memoria. et rōne. et iō nō mīz si perit
loq̄la q̄ est in f̄mō rōnis. q̄re sup̄ li. v. d̄ lingua
sana et infirma.

De raucedine. Ca. XXVI

Raucedo multis habet fieri de caus⁹.
quia ex siccitate v̄t humiditate et spi
rituū et virtutū defectibilitate. ex sic
citate dupliciter. aut em̄ siccitas inequalita
tem facit. aut p̄stringit meatus. Dum em̄ ex
siccitate exasperat arteria ex asperitate scq̄
inequalitas et ex inequalitate raucedo et vo
cis impedimentū. Item ex siccitate fistulas
et pulmonem coartante sequit v̄t rōq̄ p̄di
ctorum. Ex humiditate similiter duob⁹
modis. aut ex humiditate p̄tenta in valis et
maxime in sanguine. aut ex fleumate a supe
riorib⁹ distillante. sanguis em̄ sup̄abūdans
venas distendit. Un̄ et meatus coartantur
et p̄sequitur vocis impedimentū. Si l̄ fleu
ma distillat i tracheā arteriā et fistulas pul
monis p̄dicta opat. et defectu etiā spūs et p̄
tutis ipedit vox q̄d p̄z q̄ ei⁹ fortitudo ex spū
p̄ficiť et p̄tute. si ergo est ex siccitate cōgscit
ex sicca tussi. que est offendiculū spiritus in

trachea artia vlt p passionē est qñ ē sintho/
ma morbi vlt p passionē qñ sit ex siccitate
et asperate q ē ex frigiditate fistulas pulmo/
nis coartante z spm offendēte. Un generat
tussis vlt ex humiditate a cerebro distillante
Ist ei modis bz fieri tussis q impedit spaz
vocē. vel cognoscit raucedo ex pñctura i spi
ritualibz qñ ex spinis facta ex gēilitate colli
extori? corpis macilētia. sāguinē ho in cā eē
cogscim? ex tussi aliqñtulū humectata rubo
re faciei venaz eminecia dulcedie oris. fleu/
ma eē i cā cogscim? ex tussi aliqñtulū hūecta
ta. ex oris ispiditate z saluaz abūdātia. de
fectū spiritū eē cogscim? in cā ex debilitate
et ex tenuitate tori? corpis ex febre pcedente
vlt ex ieiunio z flutu et oibz q corp? extenuat.
si gñ raucedo sit ex cā sicca z calida abstine
at a salis calidis et siccis frigidis et assis vtaf
epate frigidis et etiā hūidis mediocriter ca/
lidis. si ex sāguie est passio fiat minutio. si ex
fleumate denē purgatōes et opilatine q i fri
gida cā sūt necessarie. si ho est ex defectu spi
ritū subueniēdū est resumptiuis z pfortati
uis. eadē at est cura raucedis et tussis. vide i
Platea. et Constan.

De squinaria et suffocatione gutturis

Capitulum. XXVII

Huinaria ē gutturis suffocatio z pue
nit ex apostemate i gutture. cui? tres
sūt spēs. In pma tota matia colligit
inter? i qdā folliclo int tracheā arteriā z iso
phagū. z cognoscit ex vebemēti dolore. nul
lo tumore exteri? apparete. apto etiā ore tu
mor inter? nō apparet. ex febre acutissima z
ex impedimto vocis z ex iudicio patiēt. nīhil
em pñt trāsglutire. et h spēs incurabilis est.
interficet em sepi? pma die. Scda ē spēs qñ
in miori gēitate colligit intra z extra i ma
iori. z dñ squinātia. et bz oia sig q pma sz re/
missiora. z apparet aliqñ tumor extra. et hec
spēs vix curat. Tertia ho spēs est qñ tota ma
teria colligit extra. z dñ sinācia. cui? sig sunt
vehemēs tumor extra. febris lēta. dolor mo
dicus sine difficultate spirādi z respirādi. z
h species nō interficit nisi tumor ad interio
ra se retraxerit. Fit aut h passio pncipalr ex
sāguine. secundario ex fleumate z melācolia.
nūq ex colera. z cognoscunt he cause p sua
sig. Isti? passiois pma cura ē sanguis extra/
ctio i gēitate mēta. incidat etiā vene sub lin
gua fiat scarificatōes cū ventosis in collo z
in scapul. deinde apponāt lenificatiua matu

ratua et mūdificatiua. Quere sup lib. v. de
guttore.

De difficultate anhelandi inspirandi et
respirandi.

Ca. XXVIII

Difficultas inspirādi z respirādi vel
vtrūqz dñ asma vlt dñma. Et accidit
duplici de cā. s. ex siccitate coartatōe
qz qñ pulmo nō pñt libe dilatari et constringi
inde seqt asma. vlt qñ ex hūore ipedit motus
pulmonis. qñqz ei supabūdat hūor exteri? i
supficie pulmōis cui? mole oppressus nō pñt
libe dilatari. z tūc est spēs asmat? q dñ sāgu
sugū a sāguisuga. qz cū violētia attrahit ac/
re ad cor refrigerandū. Aliqñ abūdat hūor
inter? in fistul pulmōis cui? in ppositiōe pul
mo nō pñt libe pstringi. z tūc dñ anhelit?. qz in
hac specie laborat patiēs i expirādo. Aliqñ
at abūdat hūor inter? z exteri? pñt qd nō pñt
pulmo libe dilatari nec pstringi. z tūc ē illa
spēs q dñ orthonia. i. spūs rectitudis qz pati/
ens laborat eqli? in inspirādo et expirādo. z
ita sūt tres spēs asmat? fm tres hūoz dispo
sitiōes si ex siccitate z caliditate vngēt? electi
arijs syropis frigidis et hūidis curet. et ecō
uerso. vide in Plate.

De sputo sanioso et sanguinolento

Capitulum. XXIX.

Circa sputū etiā accidunt passiōes. vt
pñt in empiciis in qbz est sputū sanio/
sum et virulentū et in emoptoicis in
qbz est sanguinolentū. Empima em dñ pas
sio qñ sanies excreat. et h cōtingit in causis
reumaticis et pleureticis et peripleumoni
cis et in alijs apostematibz stomachi pecto
ris vel pulmonis. Dabet aut fieri h modo.
qñ humor a superioribz distillat in pulmo
nē. pulmo repentit et ex repulsiōe pculcat.
z ex pculcatōe sanies nascit vlt pulmo vlee
rat vel defluēs hūor ad aliquē locū ad apo
stema recolligit z ibi insaniē pmutat q vi na
ture vlt sinthomat? resolut? p saniem siue sa
niosum sputū euacuat. nō tñ qlibz spuēs sa
niē dñ empic? indicari. Pleuretici em sanie
spuunt z multi alij. z tñ nō sūt empici. Sed
illi q infectōe pulmonis et ei? saniosa habi
tudie sūt corrupti. quoz signa sunt ista spu
rum saniosū corpis macilentia. colli graci
litas. et tussis cū difficultate āhelādi. facies
subtumida. tument et dolent orbes oculoz.
Emoptoici sunt per os sanguinē expuētes.
quod cōtingit per alicuius vene apertōem
p humor multitudinē z eoz fumositatē. p

corrosiones vene p caloris excessum. calore
em poros aperiente sanguis emittit et exsu-
dat. et dicitur mitti p dyabrosim. i. p resudatōem
et tūc sanguis emissus est purus clarus et pau-
cus absqz dolore patientis. et anhelit? sentit
calid? ab alijs aut mēbris frēqnter redūdat
ad os sicut a cerebro. et tūc est cum rubore
faciei et venaz oculoꝝ qñqz a pulmōe. et tūc
est sanguis spumofus cū tussi et dolore sini-
stre māmille. et sic de alijs mēbris in quib?
sanguis coleric? vi nature et sintomat? mo-
tus nūc p nares. nūc p os emittit et purgat.
Prima itaqz passio. s. sputū saniosū sanet dis-
solutionis. mundificationis et extersivis. et ca-
ueatur ne in ptisim conuertat. longuz enim
empima post pleuresim infra. xl. dies in pri-
sim cōmutat. vt dicit Ipo. Scdādo passio
scilz emoptoicoꝝ sanetur mundificationis et
constrictivis medicinis. sicut in viacico cō-
tinet et in plate.

De ptisi Cap. XXX.

Ptis is est psumptio naturalis hūo-
ris corpis exulcere pulmonis pue-
niens. Fit aliqñ ex reumate a capite
distillante in pulmōe quem reprecutit et re-
pentiendo cauat. et cauando vlcerat sic gut-
ta paulatim distillando petram cauat. Fit
aut ex nimia substantie pulmonis siccitate:
q arefacta de facili lacera. sicut pampinus
vitis in fine autumnū desiccatus leui vento
dissipatur. Fit aut aliqñ ex sanguine q aliq
pena rumpit in pulmone. Sanguis talis
aliqñ in saniem puerit et sanies inficit et vl-
cerat pulmōe. Unde et Ipo. ex sanguine et
sputo ptisis et fluxus et exulceratōe pulmo-
nis sic psumitur totū corp? Primo em per
sui dilatatōem ab exterioribus trahit aerez
quē ministrat cordi ad sui innati caloris mi-
tigationē. q dū vlceratur ppsensum ppele
sionis cohibet motū suū nec fm debitū di-
latatur. vnde insufficientē aerē cordi admi-
nistrat quare paulatim calor intēdit et pau-
latim corp? psumitur. febris em ethica con-
comitat ptisim q substantialē psumit corpo-
ris hūiditatē. omis em ptisicus ethicus est.
sed non puerit. Talis em passio nō de facili
curatur ex quo inualefcit. et assignat Con-
stan. rōnem. omē inqz vuln? difficile sanatur
nisi munde. Ulcus aut pulmonis purgari
non potest nisi cū tussi. tussis aut vuln? cōso-
lidari nō pmittit. dilatat em et aperit. Unde
putredines maiores in se recolligit. dū par-

tim colligit partim purgat insanabile red-
ditur apostema dum ita circumat. Qui ergo
ptisim vult sanare: pmo vulnus pulmonis
sanet pūsqz putrescat. Isti aut ptisis cōfir-
mate sunt signa. calor pūnuus. sed lentus i
volis manū et pedū acutior. rubor in ma-
pillis. stricture inflata. sitis cū asperitate lin-
gue. colli gracilitas. totius corpis psumptio
vnguēt et extremitatū pstrictio. pcauitas
fm orbes oculoꝝ. dolor sinistre spatule vsqz
ad humerū. fluxus capilloꝝ. et h signum est
mortis in primo imminēt. sicut sputum fe-
tidū et virulentū. Et anhelitus plus ferid?
psueto signat totalem substantie pulmonis
corruptelā. Talis est nutriend? dieta q refri-
gerat et solidat ac restaurat. Dentur igitur
mediocriter frigida caloris febrilis mitiga-
tiua. mediocriter ventris mollificatiua. pre-
cipue tñ cauendū est ne nimis soluat. quia
si flux? accidit mors intrat. vita recedit vt di-
cit Egid. valēt eis humectantia et hūoris cō-
sumpti restauratiua.

De tremore cordis siue cardiaca passioe. Capitulum. XXXI.

CRemor siue cardiaca est passio cor-
dis sic dicta. quia ex defectu cordis
oritur sepe. Duplex est aut cardiaca
scz diaforetica. i. poroꝝ apertiuā. quia poro-
rum apertōem pcomitat. Alia dicitur tremens:
quia cū quodā tremore sentitur motus cor-
dis. Diaforetica est ex causa calida et caloris
distempantia circa spūalia vñ et pori aperi-
untur hūores et sumi resoluūt. q sumi? exiēs
p poros in sudorē pdenfat. et ex tali frequen-
ti sudore idropisis vlt ethica generat. et tales
ex defectu pcutis sepius sincopizant. Car-
diaca vero tremēs fit qñqz ex frigida causa.
qñqz ex melancolia. qñqz ex fleumatica. Hā
talis humor abundans in pulmōe oppri-
mit aliqdēns cordis vtrāqz capsulā ipamqz
cordis subam. vñ impedit debitū mor? cor-
dis et obturant vene p quas discurret spūs
vitalis. et tales prumpūt in subitā suffocati-
onē. et ideo talis passio dicitur tremēs. qz si ten-
as manū sup cor nō senties cor debito mo-
do dilatari. sed cum quodā tremore parum
et exiliter tñ moueri. Aliqñ est cū febre lecta
aliqñ cū febre forti. et tūc mai? est periculū.
aliqñ sine febre. aliqñ melancolia est i causa
et tales incidūt in passionē q dicitur incubus vlt
phialtes. Aliqñ accidit ex vicio epas a quo
nō mandat sufficiens nutrimentū cordi. vñ

deficit et debilitat. vt di. Constan. Aliquā accidit ex mala dispositōe alioz mēbroz ex q̄z colligatiā cor patit. sicut qñ a cerebro vl̄ stomacho trāsmittit̄ fum⁹ vel humor nociuus vñ suba cordis ledit̄ deficit vl̄ grauat̄. z idō talib⁹ accidit tremor cordis ex acumie fumi vl̄ materie q̄ pūgit z mordicat cordis suba z vñ fit in eo tremor. accidit et sitis p̄ cordis p̄pressionē z caloris intensiōē. vñ siccitas et sitis suspiriū z alius anhelit⁹. qz cor laborat ad aerē attrahendū cū non valeat se dilatare. accidit z tremor ex fumo melācolico ex siccitate sp̄m p̄turbāte. accidit z piguedo qz deficit calor naturalis et inde torpor z pigricia generat̄. ex defectu etiā cordis z debilitate spiritū accidit sincopis. que a vulgo spasmatio vocat̄. et b̄ p̄tingit aliquā ex accidētibus aīe. vt ex timore cor nimis cōstringēte. aliquā ex nimio gaudio vl̄ ira cor dilatante z sp̄s exalante vl̄ euaporāte et soluēte. aliquā accidit ex accidētib⁹ corpis sicut ex mala cōplexione vl̄ repletōe vl̄ nimia inanitiōe ex venarū opilatōe z spiritū cōpressiōe. aliquā ex nimio sudore. Ex hac aut̄ sincopi quidaz incurrūt mortē subitaneaz. opilata vena cōcauat̄ quā sanguis et sp̄s vital̄ ad cor trāsfertur. vl̄ etiā opilato meatu p̄ quē pulmo frigidū aerē solet recipere et a se sumositate suā persuaā remouere. qñqz ex matricē vl̄ stomachi nimis repleti cōpressiōe. In omnibus istis ḡ piculis si humor est in cā purget̄ debito mō humor peccans. denē p̄fortatiua et spiritū repatiua z resūptiua. si est ex nimio fluxu vl̄ nimio sudore flux⁹ itercipiat̄ sudor rep̄mat̄. si ex nimia repletōe stomach⁹ euacuet̄. p̄tra tremorē cordis p̄fortatiua conferantur. sicut dyamargariton et electuaria. ac medicine in q̄b⁹ cū alijs p̄fortatiuis ipo/nit̄ muscus aurū aut margarite siue perle. siue pul. ossis d̄ corde cerni. ambra linguaz aloes spodium. Nec ei oīa valent p̄ cardiacam z sincopim. et alias p̄siles cordis passiōes maxie qñ accidit sine febre. in febribus aut̄ calida nō sūt danda

De febre Ca. XXXII.

Feb̄is at̄ ex distempantia cordis accidit et puenit. qz vt di. pstan. Feb̄is est calor nō nasal̄ a corde exiēs rap̄tus ad oīa mēbra corpis corruptioqz nocens actioni. Dicit etiā Ipo. in epid. febris est calor cursū nafe exiēs opib⁹ eius nocens Quicenna aut̄ sic dicit. Feb̄is est calor ex-

trane⁹ in corde accēsus. et pcedēs ab eo mediantib⁹ spiritib⁹ z sanguie p̄venas et arteriās in totū corp⁹ et inflāmat̄ in eo inflāmatiōne q̄ nocet opib⁹ nasalib⁹. Feb̄is etiā vt testatur Ipo. est flāma a pectore pcedēs in totū corp⁹. Diuersificat̄ em̄ febris tripl̄r p̄m tria p̄ponencia corp⁹ humanū. Componit̄ em̄ ex subtilib⁹. i. ex spiritibus z liquidis scz ex hūorib⁹ et solidis corpib⁹. s. ex ip̄is mēbris Est itaqz p̄ma sp̄s febris qñ distēperat̄ spiritus in calore. et d̄r effimera. scda i hūorib⁹ et d̄r putrida. tertia q̄ accidit in solidis mēbris et noīat̄ ethica. et di. Constan. q̄ Bal. has febres bonis aptauit similitudinibus. effimera inq̄t febris vento calido videt̄ siliis esse q̄ vter replet̄ ex sui calore necesse ē vt calefiat. Idē etiā facit sp̄s calefact⁹ circa cor et totū corp⁹. putrida hō febris aque calide est siliis. Aqua em̄ calida cū frigidū vas impleuerit ip̄m in calore suo calefacit. sili hūmores calefacti calefaciūt corp⁹ z alia membra. Ethica aut̄ febris vasi calido aqua frigida pleno est compabiliis. aqua ei frigida ex vase calido calefit. sic et febris ethica cum sit radicata in mēbris calefacit cor et alios hūores corpis distēpat z imutat.

De febre effimera Ca. XXXIII

Effimera at̄ febris d̄r p̄m Bal. ab effimera qd̄ est simplex. qz fit ex distēperatiā q̄ fit in subtili substantia. vt in sp̄s. vl̄ vt dicit Isaac in li. febriū. Effimera ab effimera marina belua d̄r q̄ in eodez die q̄ nascit̄ morit̄. vl̄ p̄m m̄gros d̄r q̄ si vni⁹ diei feruor. meron em̄ dies d̄r apud grecos. Raro em̄ su⁹ feruor vltra vni⁹ diei terminuz se extendit. sp̄ em̄ p̄ diē vñū deficit cito vl̄ in febrem putridā vl̄ ethicā se p̄uertit. vt di. cōstan et Isaac. Accidit at̄ ista febris ex cā interiori z etiā ab exteriori. ab interiori aut̄ sit dupl̄r. s. a frigore z calore. a frigore vt ex subita frigiditate aeris. s. qñ ex clau⁹ subito por⁹ exteri⁹ fumi calidi interi⁹ p̄cludunt̄. et ex eorū p̄culcatōe et multiplicatōe calor intēdit̄. ex q̄ cordis distempantia generat̄. Aliquā accidit ex calore z distempantia aeris siue sol. qñqz ex radioz rep̄cussione sp̄s aīal̄ distēperat̄. et p̄ colligantiā spiritū et hūorū totus hō distempat̄ a cā interiori effimera qñqz ex calore spiritū et humorū p̄plexio hoīs casu aliq̄ subito imutat̄. sicut ex nimia exercitaciōe p̄cedēte. ex nimia calidoz frequētia. vtrinoz alboz. et hūmōi. ex q̄z nimio vsu ca-

lor aliqñtēs intēdīt z febr̃ effimera generat̃.
h̃ spēs febr̃ int̃ alias cit̃ z facili⁹ icurrit̃. sed
difficili⁹ sanat̃. mltū m̃ piculosa ē et gñis qñ
in putridā ethica cōmutat̃. Accidit at̃ spe/
cialit̃ ex q̃busdā apostematib⁹ i inguie nascē
tib⁹. z sub ascellis q̃ q̃dez a medicis bubones
noīant̃. vñ nō sine cā in amphoz. dz. In bu
bonib⁹ q̃dē oēs febres male exceptis effime
ris zc. sig̃ at̃ h⁹ sūrvina nō multū distās a sa
na aliqñculū intēsa. z aliqñculū subtil̃ puls⁹
durus z velox et frēqñs nō mltū a t̃pamēto
recedēs. Reliq̃s p̃tutes vt appetit⁹ z motus
volūtari⁹ paz̃ imutātur. h̃ de facili febr̃ cu
ratur. si p̃grua dicta vīat̃ patiēs et si a noci
uis caueatur

De ethica Ca. XXXIII

Ethica febr̃ est q̃ ledit solida mēbra.
Et dz ab ethis qd̃ ē h̃itudo q̃si febr̃
puersa in h̃itū. Aliqñ at̃ est ethica fe
bris z morbo⁹ p̃ se. Aliqñ p̃t aliū morbū p̃ se
fit morbo. Aliqñ ex cibis nimis calidis z po
rib⁹. Aliqñ p̃t nimia exercitia. sic p̃t studiū
imoderatū. vigilias. z p̃silia q̃b⁹ calefit spūs
aīal̃. z p̃ p̃ns vital̃. z ita calefit z minoratur
hūiditas nasal̃ z inducit ethica. Aliqñ etiā
causat̃ ex alio morbo sic ex effimera ex putri
da interpolata ṽl acuta etiā p̃t calidū apo
stema. sepe ei⁹ p̃tigit q̃ effimera excedit tertiū
diē p̃sistēs in vna q̃litate et apparet i cute īfir
mi qdā obscuritas liuiditas citrinitas con
sūptio z tūc illa effimera in ethicā cōmutat̃.
maxie at̃ accidit ex effimera q̃ est ex angustia
ira. tristitia. odio. et vigilia imoderata. z con
similib⁹ aīe exercitijs. ex febre interpolata sic
fit qz calor nasal̃ calefacit mēbra z desiccāt.
p̃t acutā. qz calefacit sanguinez ṽl p̃dñans
subalem p̃sumit hūiditatē. qñ ei⁹ extenuatur
sanguis nō est debitū nutrimentū mēbrozū.
vñd̃ seq̃t̃ cōsūptio. sic fit in arbore q̃ desiccāt
ex caliditate z siccitate aeris hūiditatē consu
mentē i estate. ṽl ex nutrimentū ablatiōe sic ac
cidit i hyeme qñ cadūt folia. ṽl ex nutrimentū
corruptiōe z p̃mixtiōe ad malas cōmixtiōes et
q̃litates sic ad nitrositatē. sulphureitatem. z
h̃mōi. sic p̃tingit in hūanis corpib⁹. qñqz ei⁹
fit nutrimentū ablatiō p̃t ipotentia nase i di
gerēdo cibor̃ i restaurādo dep̃dita. sic acci
dit i senib⁹. qñqz calor extrane⁹ corpi dñat̃ et
subalē hūiditatē mēbrozū d̃siccādo destruit̃
z cōsumit. qd̃ solet accidere i ethica. q̃ p̃ueit̃
ex acuta febre l̃ ex accidētib⁹ aīe qñ sanguis
nutrit⁹ mēbra radicalia mutat a sua dulce

vine z sapore. sic accidit p̃t apostemata pro
lira corp⁹ calefaciētia z cōsumētia q̃ sūt aliqñ
cā febr̃ ethice sine habitual̃ In generali at̃
ista sūt sig̃ h⁹ febr̃. calor nociv⁹ eq̃lis i q̃libz
p̃te corpis. signū scdm̃ ē q̃ calor levis ēz nō
pūgiu⁹. vñ īfirmi pati febrē vix se putant.
terciū signū ē q̃ eoz color est liuid⁹ z plūbe⁹
aut citrin⁹. q̃rtū ē q̃ eoz corpa sūt aspa. oculi
p̃caui sicca emittētes lippitudinē. nutritiua
ei⁹ eoz hūiditas ab eis ablata ē. Particularia
at̃ sig̃ sūt diuersa fm̃ diuersas spēs h⁹ febr̃.
Spēs at̃ diuersificāt fm̃ diuersas hūidita
tes. Dic̃ cū Auiē. q̃ q̃rtuor sūt hūiditates.
P̃ria ē in extremitatib⁹ p̃uaz venaz subitrā
riū cēntiā mēbrozū p̃siliū. qñ aut̃ supaccēdit̃
h̃ hūiditas fit febr̃ putrida z nō ethica sz fa
cile generat ethicā et inducit. Scda hūidi
tas est q̃ est i porositate mēbrozū p̃similiū sic
ros. Uñ etiā z ros ab autorib⁹ appellat̃. z cū
h̃ supaccēdat̃ fit p̃tē p̃ma spēs ethice. Ter
tia hūiditas est q̃ est puersa actiōne mēbrozū
p̃similiū ex p̃renase z p̃plexiōis ipoz mem
brozū. z stat loco dep̃ditoz. vñ z ab autorib⁹
cambiū nūcupat̃. et qñ h̃ supaccēdit̃ suba
scda spēs ethice p̃creat̃. Est z q̃rta hūiditas
colligās z cōtinuās oīa mēbra z ē a spmatica
hūiditate. et h̃ dz glutinū p̃tū q̃ cū cōsumit̃
nō repat̃. et h̃ inducit tertiā spēs ethice q̃ est
īcurabil̃. si ei⁹ possz h̃ hūiditas repari possz
fieri regressus a senectute ad iuuetutē vt di.
Auiē. p̃ma itaqz spēs vt dic̃ Jsaac i li. d̃ febr̃
bus. est facili⁹ ad curā z difficil⁹ ad cognitiōez.
sz si calor augmētē et desicce⁹ hūiditas vici
na coagulatiōi fit scda spēs. z est facili⁹ ad
cōgscendū z difficilior ad curandū. qñ vero
intantū incendit̃ calor q̃ desiccāt hūiditatē
colligantē mēbra fit tertia spēs q̃ ē facili⁹ ad
cōgscendū sz impossibil⁹ ad curandū. In p̃ma
ho spēs cū signis generalib⁹ sup̃ positis calor
augmētāt̃ aī p̃rādīū. i scda ho p̃rādīū p̃t
sentit̃. sz i tertia maxie. Cui⁹ cāz affligit̃ Jsaac
i li. febr̃iū dicēs. hūiditas cibi p̃ria est calori
innatali. Uñ qñqz illū suffocat ex toto. vt in
p̃ma spēs q̃ ē debil̃. z idō est aī p̃rādīū maior
calor. si at̃ ad suffocatōz caloris nō sufficiat.
saltē calor interi⁹ sopit⁹ excitat̃ p̃ suū opposi
tū et fugiēs p̃riū exit ad mēbra exteriora. sic
qñ p̃ncipit̃ aq̃ frigida sup̃ calcē vīuaz nō ex
tinctā. Tertia spēs vt dic̃ Jsaac p̃z p̃sensā
Hā facies mutat̃ in liuidū colorē p̃t subtilē
hūiditatē desiccātā z p̃tū defectum nares
sūt subtiles z ocute et aculi p̃caui. tympora

aspa. qz psumpto hūore apparet aspitās offiuz
et cōpago mor⁹ palpebrar⁹ z supcillioz sit g⁹
uis. p⁹ oculoz siccitatē. Un sine voluntate
claudūt oculos qī guati a somno p⁹ stutis
defectū. tactu sentiūt frigidū z sicci sed p mo
rā sp⁹ ascēdit calor maior drecti nō vidēt hze
viscera. z tact⁹ eoz qī tabule si cut⁹ eleuet nō
descēdit inferi p⁹ defectū hūiditat⁹. pulsus
debil⁹ z spissus z dur⁹. vrina silis ē oleo i liq⁹
re z fusa sup⁹ petrā sonat sic oleū. Nec infir
mitas q ad p⁹ mā spēs cito curat ne cadat i se
cū dā q difficult⁹ curari p⁹t. Curat at p dictā
mediocrit⁹ tpatā z p medicinas calor⁹ rep⁹si
uas et pfortatiuas et hūoz⁹ p⁹ diti restaurati
uas. et ad h⁹ p⁹cipue valet electuariū p⁹is. bal
neari at solet cū rosia violis maluis et alijs
pfortatiuis herbis z humectatiuis Balneū
at nō d⁹ esse nimis calidū s⁹ qī tepidū ne ni
mia hūoz⁹ psumptio psequ⁹. et nō fiat i balneo
lōga mora. Inungi etiā solet vngēt⁹ resūpti
uis infrigidatiuis et humectatiuis. sic oleo
violacio cū melle albo et lacte mulieris ma
sculū nutriētis. Spāliter dicit Plat. q va
let ethicis et ptificis lac capnū in q lapides
flumiales sūt extincti si ieiuno stōachoz ina
nito patientib⁹ tribuatur.

De febre putrida. Ca. XXXV
I Ebris putrida ex putridis hūozib⁹
ex q⁹ b⁹ gignit putrida ē vocata Dicit
aut Isaac q ista putredo sic bz fieri
malis hūozib⁹ et supfluis i aliq⁹ pte corpis
coadunat⁹ ex calore extraneo et inafali q⁹ cū
q casu supueniēte qdaz sit hūoz⁹ p⁹turbatio
Dicit ei hūozes p illū calorē z ebulliūt s⁹
tū nō digerūt. neq⁹ facta digestōe int⁹ partes
laudabiles z nō laudabiles mūdificāt. s⁹ po
t⁹ facta ebullitōe piter p⁹miscēt. et iō necario
ptes corūpūt. Cū igit⁹ matia grossa z visco
sa i corpe coadunata moueat a calore neces
se est vt resoluat⁹ i vaporē q vapor itrat hūi
dū grossū manēs i se occultat⁹ z nō libe exa
lās et exiēs p⁹ grossiciē materie sibi resistēt⁹
corūpit⁹ z putrescit. hūic at putrefactōi ma
xime ē disposita cōplexio iuuenū z calida et
hūida qū excessus ē i hūiditate et calore. cō
plexio frigida z sicca nō sic ad putredinē est
parata. et iō grandeni raro febres putridas
patiūt. qz siccitas cōplexiōis desiccāt hūozē
z coadunat et digestōi materie ac dilatatiōi
obuiat z repug⁹. q sūt dispositōes medie ad
putrefactōz. frigiditas etiā p⁹gelat et resistit
calor⁹ faciēt ebullitōz. Palā igit⁹ est intellige

re qm cause faciētes putrefactōez sūt hūide
tas disponēs et caliditas hūozes mouēs et
ebullitōz faciēs in hūozib⁹. qz feces vt dicit
Isaac nō diuidūt nec mūdificāt. imo ma
tuo p⁹miscēt. z iō ad putredinem necessario
disponūt. Huic at putrefactōi coopat⁹ ma
xime poroz corpis clausio z p⁹strictio. qz cō
strict⁹ poris nō p⁹t fieri supfluitat⁹ resolutio
neq⁹ euaporatio. et iō est necesse q maior fi
at hūoz⁹ p calorē p⁹motio et corruptio p⁹ser
tim cū tal⁹ calor sit inafal⁹ z nō sit nase regit⁹
uus. s⁹ pot⁹ corruptiu⁹. Dis at caus⁹ putre
factōis coopant⁹ etiā qdā extrinseca vt inoz
diatio diete exercitiū et etiā medicie z p⁹silia.
q oīa iteriori corruptōi v⁹ putredini coopat⁹
qū mō indebito z i tpe incōgruo corpi extri
sec⁹ adhibēt. Ex hūiditate igitur in aliq⁹ pte
corpis sic putrefacta resoluūt sum⁹ calid⁹ et
corrupt⁹ q cor petit ipm distēpat atq⁹ ledit.
ac deinde p venas z arterias se diffundēs se
bre putridā corpi itroducit. sic di. Isa. z Lō
stā. matia igit⁹ sic putrefacta q putride febr⁹
est cā aut p⁹tinēt i aliq⁹ p⁹cauitate corpis sic i
stōacho z i epate v⁹ alias. z tūc ē cā febr⁹ que
bz interpolata. aut p⁹tinēt intra vasa. s. i venis
et arterijs. z tūc est cā febr⁹ q ē p⁹tinua Cā at
p⁹tinuitat⁹ febris putribil⁹ ē corruptio hūoz⁹
et coartatio vaporis inflāmant⁹ i arterijs et i
venis. et sic p⁹ cā et rō oīm febrū putridaz
in generali siue sint p⁹tinue siue sint disconti
nue et interpolate

De signis putride febris Ca. XXXVI
I Staz at febrū putredinaliū quedā
significatōes generales sūt. Prima
est qz matia tal⁹ febris diu pmanet i
corpe s⁹ supueniēte cā extranea calefit z pu
trescit i effectū. Secda significatio ē q talē fe
bre pcedit rigor l⁹ frig⁹ matie si matia fuerit
itra vasa z vicina sensibilib⁹ mēbris. qz ex ma
teria frigida resoluūt qdā sumi q ledūt uer
uos sensibiles ex q⁹ b⁹ rigor vel frig⁹ generat⁹.
Tertia significatio ē qz talis febris bz iter
polatōz verā i interpolatis v⁹ inclinationez
manifestā quēadmodū i p⁹tinuis. Quarta ē
qz tal⁹ febris maximā generat angustiaz p⁹p⁹
mētudinē z grossitudinē sumi de materia
putrida generati. p⁹p⁹ quā sit ordiatio calor⁹
et p⁹tut⁹ ad iteriora donec nasa expediat se a
fumo illo. et h⁹ rps diuersificat⁹ p⁹m diuersita
tē materie i subtilitate z grossicie. qz si mate
ria fuerit subtil⁹ et p⁹ fortis cū velocitate dis
soluit⁹ z spargit⁹ p corpe et redit p⁹ ad mēbra
k 2

si p̄us. si s̄o materia fuerit grossa et p̄ debi-
lis erit ecōuerso. Quia significatio ē ī statu
febr̄. q̄ tūc occurrūt accidētia signātia cō-
plexionē putredis sic dolor capitis. malicia
anbelic̄. sit̄. et silia. Sexta ē q̄n corpa n̄ ple-
ne mūdicā ap̄ d̄etē febr̄. s̄ r̄manēt ad-
huc ī corpe male q̄tates. p̄ q̄s r̄manet de-
bilitas ī corpe et etiā redeūt ip̄e febres et ac-
cessiōes. Septia ē q̄ n̄ remanet ī vniformi-
tate quēadmodū et ceterē febres ap̄ solutiōez
s̄ q̄scit oīno īterposit̄ dieb̄ et declinat sic ī
p̄tinuis īn̄ p̄ximos. Sūt et m̄te alie signi-
ficatiōes q̄ ī febr̄ib̄ p̄ticularib̄ denotant̄

De febre quotidiana La. XXXVII.

De febr̄ib̄ at̄ īterpolat̄ q̄dā pueniūt
ex humore simplici putrefacto extra
vasa ut ex fleumate nasalī p̄a q̄tidia-
na ex colera rubea. tertiana ex colera nigra.
q̄rtana q̄dā ex hūore p̄posito generat̄ ut q̄ti-
diana. aliq̄ est ex fleumate acetoso. aliq̄ ex vi-
treo. aliq̄ ex dulci. aliq̄ ex falso. et iste febr̄uz
diuersitates p̄pria siḡ dinoscūt. in ist̄ at̄ fe-
br̄ib̄ cōiter accidit dolor capitis. insipiditas
oris. q̄uitas corporis. friḡ p̄cedēs. calor subse-
quēs singul̄ dieb̄ accessio renouat̄. et quod
peius est aliq̄tēs duplicat̄. Huī febr̄ mate-
ria p̄grua medicina digerat̄ diuidat̄ et expel-
lat̄. Dieta p̄grua regat̄. p̄caueat etiā medicus
ne in q̄rtana v̄l ethica terminet̄.

De febre tertiana et eī signis et cura

Capitulū. XXXVIII

Tertiana febr̄ sit ex colera putrefacta
extra vasa et nō collecta ad apostema
Fit at̄ tertiana alia. ex colera nasalī.
alia ex innasalī. ut ex colera citrina v̄l vitelli-
na. Tertiane ex colera nasalī facte h̄ sūt siḡ.
de tertia die in tertiā affligit. et potissime cir-
ca horā tertiā p̄mo rigore. deinde calore. do-
lore frōis. amaritudie oris. siti. t̄nitu auriū.
īstantia vigiliā. vrina rubea subtilis et te-
nuis. xliij. horas aut p̄l̄ p̄b̄e ī labore et ali-
as. xliij. in q̄ete. Scdm̄ variā p̄o materie di-
positiōz variant̄ et siḡ. Nā si materia fuerit ī
ore stōachi dolor front̄ est maior. s̄l̄ et sit̄
cū asp̄itate siccī guttur̄ et oris. adest volūtas
vomēdi. vrina est nimis colorata. Si fuerit
ī intestinis p̄dicta siḡ nō sunt ita intensa. sed
dolor ē circa vmbilicū et vrina ē maḡ itesa.
Si p̄o fuerit ī epate in cista fell̄ coloratioz
erit vrina cū spuma crocea. Si at̄ fuerit fe-
bris ex colera citrina v̄l vitellina variat̄ ī p̄e
siḡ. q̄ affligit p̄mo rigore. deinde lēto calore

īn̄ horā colere et fleumat̄ mouet̄. vrina ē ci-
trina mediocriter tenuis. p̄l̄ tū accedēs ad
tenuitatē. horis incert̄ mouet̄. q̄ mō antici-
pat mō suboccupat. assunt et p̄dicta siḡ. s̄ do-
lor front̄ et cetera. s̄ sūt p̄orib̄ remissiora. h̄ febris
sic et q̄tidiana. aliq̄ est simplex. aliq̄ p̄posi-
ta. simplex est q̄ sit ex vna materia in vno īm̄
loco putrefacta. p̄posita p̄o sine duplex que
sit ex diuersis causis in diuersis loc̄ putre-
factis. sicut cōtinua sit dupl̄ q̄n fleuma di-
uersū in diuersis locis est putrefactū. Siḡ
nū aut̄ talis tertiane est q̄ oī die affligit p̄-
mo rigore deinde calore. s̄ de tertiā ī tertiā
q̄n̄ et ī diuersis horis. vrina mediocris est ī
suba subrubea v̄l rufa super̄ aliq̄ntulū ob-
umbrata. Cā itaq̄ simplici tertiane cogni-
ta. Dieta p̄mit̄ ordinet̄ p̄m etatem p̄m tps et
nate q̄litate. deinde medicina debita subse-
quat̄. Primo materia cū syropo acetoso di-
gerat̄ digesta cū oximelle laxatiuo purget̄
cū alia p̄grua medicina. Si materia fuerit
ī ore stōachi vomit̄ p̄uocet̄ digesta tū p̄-
us masia. q̄ digesta oportet medicari et mo-
uere nō cruda. ut d̄r in amphoz. Materie
p̄o digestio cognoscit̄ p̄ anticipatiōem accessio-
nis et p̄ remissionē rigoris v̄l frigoris et ca-
loris augmentatiōem p̄ maiorē afflictōis p̄-
licitatē. p̄ vrine inspissatiōem. q̄n̄ ḡ apparēt ta-
lia siḡ digestiōis purget̄ materia ip̄i febr̄ s̄
ne sit p̄posita siue simplex. ista tū sp̄ adhibea-
tur p̄sideratio et cautela. ut si fuerit materia
simplex medicina sit simplex. et vbi duplex
materia et ip̄a medicina duplex fiat

De quartana et eī signis et remedij.

Capitulū. XXXIX.

Quartana sit ex melancolia putrefa-
cta extra vasa et nō collecta ad apo-
stema. Fit aut̄ ista febris aliquando
ex melancolia nasalī. aliq̄ ex nō nasalī. quar-
tane ex melancolia nasalī facte h̄ sunt signa
de q̄rto die in q̄rtū affligit horripitatiōe p̄-
mo. deinde calore lento. xliij. horas habz ī
sūmo labore. et. xlvij. in quiete. In hor̄ me-
lancolie affligit. s̄ a nona infer̄ et seruat ceta-
tpa accessionis. vrina post accessionē citri-
na v̄l subcitrina in dieb̄ īterpolat̄ q̄si cru-
da pallida s̄c̄ v̄l subalbida et tenuis appareat
Si ī stōacho masia fuerit adest oris aceto-
sitas cū scotomia et frigine et alijs signis p̄e-
simis et īordinatis. q̄ adest tristitia. timor.
anxietas. et alie aie q̄nissime passiōes. ex p̄e
corpis q̄uitas. pigricia. indigestio. inflatio.

latez pōderositas eruriū z coraz vigiliaz i/
qetudo. timor in somnis. liuiditas in vngui
bus et labijs marie in tpe accessionis. dolor
etiā accidit lūboz et sinistri ipocūdrū cum
tumore splenis. apperit foritudo. qz ex ine/
lancolico hūore gūi et ponderoso cib^o dep/
mit ad fundū stomachi. Unde ore stomachi
remanēte vacuo desiderio excitat. Alie spēs
qrtane q accidūt cū admittōe alteri^o hūorū.
be dicūt nocte. et i ill^o mutat sig^o fm qūitates
hūorū q cū hūore melācolico pūscēt. s3 illa
rū febrū differētiā nō est pūc negocij de/
clarare. Cognita igif qrtane cā z ppa diffe/
rētiā a pncipio denf fortia digestiua. qz spīs
sa est mātia z ppa. Et iō denf ea q mātē/
riā digerit z mūdificāt. sic oximel simplex et
squilliticū. z hmōi mātia digesta purget cū
sibi appropata medicina cū calidis et aperti
uis herbis ac mūdificatiuis balneent z sub
fumigent. caueāta cibis melācolicis z noci
uis. vranf electuarijs z plib^o calidis pforta
tiuis hūoris melācolici pūptiuis z alterati
uis z letificatiuis. sic est dyasene. dyabora/
go leticia gal. et hmōi. cum calidis vngēt^o et
pfortatiuis inungat

De febre continua simplici z composita.

Capitulum. XL

Ibris pūna pūc ex hūore putre/
facto inē venas cui^o sum^o petēs cor
ipm ledit et febrē q dē pūna corpo
ri introducūt. Hic humor aliqū est simplex.
aliqū ppositus. Simplex qū putrescit san
guis in vasis et pūna inducit q synoch^o dē
qū pō nō putrescit s3 qūitate supabundās
pculcat. fumositates pō pculcate calefiūt et
distpanf. q distpate spm vitale distpant. z se
quit febris q dē synocha inflatiua. qūqz etiā
colera putrescit i subtilissimis venis orf sto
machi. cordis. epatis. et pulmonis. q dē cau
son. qz mēbra spūalia vrit z incēdit. qūz etiā
in alijs venis putrescit. z dē tertiana z conti
nua. qūz etiā colera z sanguis silr putrescūt
in vasis. et siquidē maior ps sanguis putre/
fiat sic febris synochides. si pō maior ps co
lere putrescat dē causonides. p varietate at
causaz variat z sig^o. Synochi itaqz hūc sig^o
febris pūna. dolor frontis z tympoz acutis
sim^o. sitis vehemēs. oris dulcedo. vrina ru
bea z spissa et qdāmodo liuens Eadem fere
sunt sig^o in synocha inflatiua excepto liuore
vrine. apparet etiā oculoz eminetia cum ve
naz plenitudine et rubore faciei et tot^o corz

poris gūitate. In causon pō et alijs apparet
vrina rubicūda subtilis z tenuis quada3 ni
gredine obumbrata. dolor frontis z tympoz
tant^o q oculi et tympora vident clauis pfo/
rari. color in corpe mixtus cu3 citrino. sitis
indeficiens. vigiliaz instātia. ligue aspiras.
exustio cū pūpatōe vēr^o. si peccauerit cole
ra in qūitate. si pō in qūitate accidit ventris
flux^o z vomit^o coleric^o. Eadem signa apparet
in causonide et in synochide et tū differētiā
illaz discernit potissime p vrinā. In his se/
brib^o pūnis ex sanguine generatis dē fieri
sanguis subtractio ex vtroqz brachio virib^o
pmittentib^o etate. diēta taliū dē esse tenuis
et frigida sicut mica panis in aq lota. pūna
cocta. et hmōi. medicia dē eē sanguis repūsi
ua et alteratiua. vt syrop^o acetosus violace^o
z hmōi. ptra sinthomata. s. pū vigiliās z dolo
rem frontis. et hmōi. maxime insistendū est
Iste infirmitates qūqz sudore qūqz fluxu sā
guinis per nares vel aliunde salubriter ter/
minantur.

De fleumate. Capitulum. XLII

Ienma qūqz putrescit in vasis z fac
qūtidianā pūna. Cui^o sig^o sunt calor
pūna sed in nocte maior z sine aliq
typo gūedo capitis. oris insipiditas. vrina pa
rū colorata et spissa horas bz. xviij. in sūmo
labore. et. vi. in falsa quiete. aliqū etiā melan
colia putrescit i vasis et fac qrtanā pūna. z
cui^o sig^o sūt calor pūna. s3 de qrtō i quartuz
diē sp maior. z sic sine typo gūedo capitis. ca
lor lent^o nō mltū intensus. et iste due vixime
febres nō discernunt de facili p vrinā. qūqz
etiā putrescit fleuma extra et colera intra. et
tūc febris inde generata dē mior enutrithe^o
Cui^o sig^o sūt eadē q z pūne qūtidiane. z tūc i
sero ill^o adest frig^o z marie frigescūt tūc extre
ma. adest gūedo capitis. palpebray oppressio
falso somno opprimūt. xviij. horas bz i sūmo
labore. et. vi. in nō sūmo. s3 illd non summū
sūm^o est qd^o sūme qūtidiane pūne. Qūz pu
trescit fleuma itra z colera extra. z sic medi^o
enutrithe^o. cui^o sig^o sūt calor pūna. s3 de ter
tio i tertiū gūitēdit. z sic cū rigore pcedē
te cū dolore capitis z siti. xxxvj. horas bz i sū
mo labore. xij. in falsa qēte. vrina rubea me/
diocrit^o tenuis vlt spissa vlt liuida. Aliqū pu
trescit melācolia extra z colera itra. z sic ma
ior enutrithe^o in q ē maior calor. z omia sin
thomata peiora qz i pōrib^o. vrina aliqū ē vi
ridis. aliqū nig. aliqū liuida et discolorata.

q̄ oia sūt sūg mortificatōis .xj. horas h3 i sū-
mo labore. 7. xij. i n sūmo Istaz febrū pposi-
taz spēs 7 differentias vir p̄t medic⁹ p̄t dis-
cernere. q̄ vt dicit Ipo. in ampho. Acutoz
morboz nō sp̄ sūt p̄nūciatōes certe neq̄ sa-
nitatis neq̄ mortis. vt di. Gal. q̄ i talib⁹ mor-
bis aliqñ p̄fect⁹ medic⁹ errat p̄t velocitatez
mor⁹ materie morbi. 7. etiā p̄t defectū v̄l s̄-
tute patiēti quā ignorat. 7. iō h̄ finē de istz fe-
brib⁹ imponem⁹. q̄ em̄ h̄ posuim⁹ ab Iſaac 7
Cōstan. ab Auiē. ab Alex. certissime tradi-
ta repim⁹ 7. etiā a Gal. h̄ aut nō lateat q̄ mi-
nor enutritiōe curat⁹ euz difficultate. medi⁹
dovir tñ aliqñ. s3 maior nūq̄ nisi diuina ma-
nu vt testat⁹ Gal.

De horripilatiōe. Capitulu. XLII

Horripilatio est q̄dā p̄ua dispositiō ex
materia febrili i corpe surgēs accel-
siōes febriles p̄nūciās 7 p̄cedēs. orit⁹
at ex frigido fumo a frigida materia fleuma-
tica v̄l melācolica resoluta. q̄ subito p̄ mem-
bra corpi se diffundēs neruos 7 musculos
tāgit. 7 sua frigiditate cutē p̄stringit. vñd ra-
dices piloz stringēs poros claudit et ipsos
pilos rectos et rigidos sum⁹ frigidus facit.
Un̄ horripilatio fm̄ Iſi. horrida d̄r pilozū
erectio. qñ cū q̄dam horrore alic⁹ timor⁹ grā
pili capiti subito eleuāt. Timor ei subit⁹ ca-
lorē ad interiora reuocat. 7 iō corpi sup̄fici-
es a calore depaupata exteri⁹ se p̄bit 7 corru-
gat. 7 sic p̄ p̄ns pili i sup̄ficie cutis inuolūtariē
erigūt. eadē ḡ est rō 7 cā in febricitatib⁹ hor-
ripilatiōis et tremoris frigoris et rigoris. vt
dicit Constan.

De fastidio. Ca. XLIII

Circa mēbra nutritiua diuerse acci-
dūt passiōes sic circa stomachū fa-
stidiū. bolism⁹. vomit⁹. 7 hmōi. Fa-
stidiū est imutatio appetit⁹ vt di. cōstan. Est
at fastidiū ciboꝝ 7 potū inuolūtaria abho-
minatio. p̄tuti nutritiue maximū inferēs no-
cumentū. Un̄ d̄r fastidiū q̄t faciēs tediū. vt
diē Iſy. q̄ in illo inuenit hō fastidios⁹ tediū
in q̄ alter recipit solaciū 7 nase oblectamētū.
Fit at trib⁹ modis. ex spirituū defectiōe. ex
negrūoz sensibiliū opilatōe. ex hūoz calidoꝝ
rū v̄l frigidoꝝ nimia repletōe. Primū p3 q̄a
cū spūs sint infra p̄tutū vt eas excitet ad su-
as pagēdas opatōes ex eaz defectu appetiti-
ue p̄tutis opatio ipedit. Scdm̄ etiā p3. appe-
tit⁹ em̄ stōachi q̄ p̄t d̄r desideriu3 a duplici
p̄tute p̄ficiat. s3 a nafari appetitiua 7 ab influē-

te sensitiua. Un̄ ei neruis sensibilib⁹ opilatōis
spūs aialis nō possz descendere ad os stōachi
vt p̄ficiat appetitū nō imerito altera cā p̄nci-
pali deficiēte deficiat appetit⁹. Tertiū p3 q̄
cū rōe vacuitat⁹ fiat appetit⁹ repletōe facta ex
hūoz appetit⁹ nō imerito ipedit. Siḡ at qñ
deficit appetit⁹ p̄t defectū spirituū sunt ista.
toti⁹ corpi macilētia ex febre p̄cedēte. ex ie-
iunio nimio. ex vigilijs 7 fluxu vēr̄s. Heruo-
rū opilatōes cogscim⁹ ex h̄ q̄ patiēs i assūp̄t-
nullā parit⁹ delectatōz. 7 tunc maximā patiē-
stomach⁹ indigestōz. stomacho p̄t absentia
spirituū infrigidato. cib⁹ etiā in trāsitu sentit
frigid⁹ p̄t p̄dictā cām. Calidoꝝ cogscimus
hūoz abundantia ex amaritudine oz. ex siccī-
tate lingue cū siti. 7 ex calidis fumositatibus
palatū excoriātib⁹. adest etiā qñ vomit⁹ cro-
ceus. Frigidos hūozes scim⁹ cē in cā ex eru-
ctuatiōib⁹ acidis v̄l insipidis siue fetidis ex
indigestōe 7 stōachi ḡuedie. Qñ igit defect⁹
spirituū est in cā opandū est q̄ illa p̄t q̄ sunt
spūs i defectu. q̄ si ex febre agēdū ē 3 febrez.
si ex ieiunio 7 corpi p̄ns p̄tōe p̄dita sūt cibis
electuarijs p̄fortatib⁹ repanda. 7 sic de aro-
maticis reb⁹ fiant salsamēta spūs repantia 7
orificiū stomachi p̄fortantia. ex acetosis. s3
menta. et hmōi aromatica sepi⁹ narib⁹ appo-
nant. Si fuerit opilatio in cā valet si nūbil
obstiterit q̄ patiēs de mediana dextri bra-
chi minuat. denē calida diuina. calida eti-
am p̄fortatiua vt dyaciminū. 7 psilia. nisi ni-
mia caliditas sit in cā. tūc em̄ syropo aceto-
so est vtendū et materia p̄grua medicina est
euacuāda. Si hūozes frigidi sūt in cā pur-
ges stomach⁹ cū bñ dieta v̄l atia p̄grua medi-
cina 7 calidis p̄fortes diuersa cibaria sūt of-
ferēda etiā si aliq̄stulū fuerit nocua. si ea de-
siderauerit vt sic i eis excite⁹ appetit⁹. iuxta il-
lud Ipo. Parū deterioꝝ cib⁹ 7 potus. melio-
ribus quidē. delectabilis vero magis est ap-
ponendus.

De bolismo. Ca. XLIII

Bolismus est imoderat⁹ 7 q̄si canin⁹
appetit⁹. D̄r at fieri ex frigiditate oz
stomachi dñante 7 existēte cū hūoz
frigiditas igit intensa assūpta cibaria vi ex-
pressionis trudit ad inferiora. 7 sic stōachus
inanit⁹ rōe vacuitat⁹ appetit. stomach⁹ at ex
multis causis infrigidat. sicut ex nimio fri-
gida dieta. et hmōi. dicit Gal. q̄ bolism⁹ na-
scitur ex nimio calore mēbroꝝ q̄rū venet⁹
būt ab epate. epas vero p̄ mezeraias venas

extrahit a stomacho q̄ subito inanit̄ stōach⁹
et sequit̄ appetit⁹ q̄si canin⁹ et imoderat⁹. di/
noscit̄ p̄ intensiōez vrine. et q̄ cito aduenit
nec tñ p̄ cū p̄ deficit. ist⁹ p̄uenit frigida me/
vicina et grossa dicta. Bolismi at̄ h̄ sunt sig/
sc̄ q̄ hō pl⁹ debito appetit et pl⁹ solito come/
dit. et tñ ex assumptis nihil corpi addit. sed at/
tenuat pot⁹ et marcescit. adeit frequē fluxus
ventris. Accidit at̄ appetitū imitari vt appe/
tat q̄s nociva. vt carbonēs terrā et sal. et hu/
iusmodi. Et h̄ fieri ex hūore melācolico vt
colerico inficiēte os stomachi. et q̄si quandā
lanuginē inducēte. Un̄ stomach⁹ infect⁹ ra/
tione p̄formitat̄ appetit talia vt ī pregnatib⁹
p̄ in emorroidaz et mēstruoz retentōez pa/
tiētib⁹ in q̄b⁹ sum⁹ ab imūdo sanguine resolu/
tus inficit nervos sensibiles stōachi et imu/
tat appetitū. Contra bolismū ḡ denit̄ calida
stomachū p̄fortantia. denit̄ etiam cibaria vn/
ctuosa et mīta pinguedine addita vt vinctuo/
sitas ori stomachi innatās fastidiū generet
et inducat. et si humor frigid⁹ ac flegmatic⁹
fuerit in cā vt frequēti⁹ accidit stomach⁹ pur/
gēfandē calidis electuarijs interi⁹ vngētis
calidis exteri⁹ p̄fortet. p̄simili mō curet inoz/
dinatus appetitus.

De singultu Ca. XLV

Singultus est son⁹ violēte p̄motiōis
stomachi et spasiosa dispositiōe ei⁹
p̄ueniēs. Fit autē duplici de cā p̄nci/
paliter. sc̄ ex nimia repletionē. vel ex inaniti/
ōe. et q̄q̄ ex frigore. Nec em̄ de causis ner/
ui stomachi h̄buntur quib⁹ contractis fun/
dus stomachi sup̄ eleuat̄. virtus autem re/
gitiua nitit̄ ip̄m ad naturalē situm et positō/
nem reducere. Et tali ḡ ascensu vel descēsu
vt dicūt. quidā fit q̄dam sonus q̄ d̄r singult⁹
vt vt mihi videt̄ dum fund⁹ stomachi eleua/
tur aer in medio p̄tenti⁹ vi expulsiōis exiens
dum alteri aeri obuians p̄ angustum trāsit
facit sonitū q̄ d̄r singultus. q̄n accidit ex re/
pletionē fit cum vomitu humorū vt ciboz
Accidit eructuatiōes diuersi saporis p̄m hu/
moz abundantia diuersitate et plectrica ē
corpi habitudo. dicta em̄ p̄cessit nimis
larga. q̄n em̄ p̄tingit ex inanitione cognosci/
tur p̄ febrē vt fluxum ventris vt sanguis et
p̄ alia q̄ extenuant corp⁹. sed q̄n accidit ex fri/
giditate cognoscit̄ p̄ frigiditatē aeris vel per/
ditam frigidā p̄cedentē. et h̄mōi. Contra
singultū ex repletionē vtendū est vomitu et
alijs enacuatiuis calefacientib⁹ et desiccati/
uis.

Si singultū ex inanitiōe si fuerit sine febre
vtendū est restauratiuis et humectatiuis. si
p̄o fuerit cū febre piculosius est. Contra sin/
gultū ex frigiditate actualiter calidis et potē/
tialiter ē vtendū. Valet etiam sternutatio si
puocetur. valet etiā timor si ex improviso i/
cutiatur. vel si aliq̄d verecundū valde subi/
to obijciatur. Nam calor renocatus ad in/
teriora p̄pter verecundia aut timorem dissol/
uit fumū qui materia singultus est.

De vomitu Ca. XLVI

Vomitus est ciboz et humorū a sto/
macho violenta reiectiō. et habz sic/
ri ist⁹ modis. aut vi nature aut vi sin/
thomatis. q̄nq̄ em̄ sup̄abundant in stoma/
cho humores calidi. q̄nq̄ frigidi. Un̄ q̄nq̄
ex caliditate ebullitōez faciēte et hūores dis/
soluente fit corpi p̄ vomitū expulsio. sic em̄ fri/
giditas intēsa in ore stomachi vi comp̄ssio/
nis repellit humores et cibaria inferius. et
est causa solutiōis p̄ secessu. sic caliditas do/
minās mouet eos aliq̄n sursū. et est cā eua/
cuatiōis p̄ vomitū. aliq̄n fit ex ciboz et potuū
sup̄abundantia. q̄ cum natura nō possit re/
gere. digere ea repellit a se tāq̄ sibi sup̄flua
et nociva. Aliq̄n at̄ accidit ex q̄litate cibi et
pot⁹ et ex ei⁹ acumine. Un̄ mordicat nervos
stomachi et puocat ad vomitū. Aliq̄n fit ex
debilitate p̄tutis retētine et fortitudie expul/
siue. Un̄ stomach⁹ nō valens assumpta reti/
nere p̄ incontinentiā vomit ea. Aliq̄n etiaz
accidit ex fortitudine et acumine medicine.
Aliq̄n etiā fit vomit⁹ cū inferiora vētr̄ fuerit
fortiora et expellūt suas sup̄fluitates ad sup̄io/
ra et nāsa n̄ valēs retinere ea imo abominās
et abhorrēs p̄ vomitū expellit. Illa etiam fit
aliq̄n p̄ p̄pressionē et eleuatōez stomachi ex
vicinitate et colligātia alioz mēbroz q̄n ca/
su aliq̄ patiūt̄ vter matrice. Un̄ frequēs vo/
mitus signū est imp̄gnatiōis vt di. Gal. Vo/
mitus itaq̄ laudabil⁹ est q̄n fit vi et opatione
nāse. vel q̄n fit sic oportet et q̄n oportet adiu/
torio medicine. q̄n fit ī die critico et eger ex
vomitū releuat̄. Vomitus ei⁹ laudabil⁹ stoma/
chū mūdificat p̄tuti digestiue p̄lēt mīstrat
totā nāsa; exonerat ab infirmitatib⁹ infinitis
totū corp⁹ hōis alleniat. Si at̄ fuerit illau/
dabilis p̄ria opat̄. omne at̄ vomitū natura/
liter p̄cedit mor⁹ et tremor labioz conatus et
āgustia spiritaliū mēbroz. nausea et abomi/
natio. oris aprio. ligue distēsiō. et extēsiō ve/
naz arteriaz et neruoz. lacrymario ī oculis

emissio sudoris. imitatio gutturi. et amari-
cio et infectio lingue palati atque oris. Vomitus
igitur si fuerit necessarius proceat. si superfluum
et nocivum restringatur. Circa vomitum autem ex fri-
gida causa valet calida et confortativa tam electua-
ria quam vnguenta. valet etiam dyacymoniten cali-
dum dyanisum. dyaciminum. et hmoi. Si cali-
dam causa valet frigida et sicca restrictiva
et siccificativa ut zuchara. rosacea. dyarodon.
tria sandali. et hmoi. Et hec de vomitu dicta
sufficiant.

De dolore ventris sine stomachi.

Capitulum. XLVII.

Dolor stomachi multis de causis
bet fieri. scilicet ex calore dissolvente. ex fri-
gore coartante. ex ventositate exten-
dente. ex apostemate compimente. ex humore calido
vel frigido. villos stomachi inuiscante. ubi
calor est in causa. dolor est pungitivus. eructua-
tio calida parum pallida. urina grossa. ciba-
ria bene digeruntur. subtilia aduruntur. amaritu-
do oris. secessus colericus. urina crocea. Ubi
vero frigiditas cum humore est in causa est dolor
guativus. dura male digeruntur. leuia et subti-
lia melius. solent adesse vomitus. flemmaticus
crudus. ventris distipatio. eructuationes ace-
tose. ventositas si est in culpa cognoscitur ex ru-
gitu et gurgulatione et eructuationibus insipidis.
ex quorum emissionem patiens alleviatur. Apostema
si sit in stomacho cognoscitur ex febre et vomitione et
punctura et ardore et indigestione et orificii ex-
tensione. Si igitur calor cum humore sit in causa
humor digeratur et cum medicinis propriis purge-
tur. stomachus cum electuariis frigidis confortetur
cum vnguentis frigidis exterius somentetur. si autem frigi-
ditas cum humore sit in causa modo prius curetur. si autem
ventositas sit in causa curetur cum illis que extenuant ven-
tositatem. ut dyamaratrum. dyaciminum. et hmoi.
Adag enim ventositas in corpore et specialiter cum est
in ventre causat torsiones quoniam se in humores in-
terponit. ut dicitur constantinus. et ideo oportet ut sibi
succurrat cum medicina ventositatis ventris disso-
lutiva. et ideo dicitur Constantinus. ut ventosa sine scarifi-
catione circumdet umbilicum ut ventositas ex-
trahatur ab interioribus ad exteriora. quod sic dicitur
idem. Plus ventositas ledit in multis causis quam
humores. ut in ydropicis. de quibus idem in eo-
dem capitulo. dat exemplum. Quicunque igitur vult
primum custodire corpus sanitatem custodiat
stomachum ne nimium sumat cibum. summa enim et
perfecta medicina est abstinentia ut dicitur Constantinus.
in. iij. ca. de fastidio.

De fastidio Ca. XLVIII

Dicit etiam ventri accidere dolor et tor-
tura. ut idem dicit Constantinus. ex humo-
ribus intestinis in inuiscatione sic dolor
iliacus colericus. et similes passiones. Accidunt
autem iste infirmitates quoniam ex interclusa vento-
sitate viscerum obvolutiones extendente. quoniam
ex humorum multitudine viscerum subam aggra-
uante. aliquando ex aliquo apostemate lesionem inte-
stinorum sube inferente. aliquando ex lubricorum mul-
titudine viscera interius corrode. aliquando ex alio-
rum membrorum colligantia passionem intestina
inducere. aliquando ex humorum acumine intestino-
rum subam mordicare et ulcerare. Et iste passi-
ones proprias habent causas et significaciones. Vento-
sitas si cruda et grossa ab humoribus resoluta
quoniam cum fecibus includitur in intestinis multas ge-
nerat torsiones. et si fuerit resoluta fumosi-
tas vel ventositas a materia sanguinea erit
dolor infixivus. ut dicitur comen. si sit ex coleri-
ca erit pungitivus. si ex flemmatica dicitur exten-
sivus. si ex melacolica dicitur granativus. si ex vi-
treo flemmate dicitur gelativus. quoniam autem sit ex so-
la ventositate tunc est dolor deambulativus.
Ita dicit de febribus ad primum comen. super Job. et
his primum utuntur sepe magistri et auctores Ita
igitur passio curatur cum dyaporeticis medi-
cinis. id est euaporativis. extenuativis. ventosi-
tatis sumptivis. quoniam vero replent intestina
grossa et viscosa guissimas inferunt passiones
Ligant enim intestina et agglutinant viscosa
superfluitate. Unde natura non se prestat a superfluis ex-
pedire. unde necario sequitur interiorum torsio. in-
teriorum passio. ex repulsionem fumositatum su-
periorum summa perturbatio. quoniam quod moros et subie-
cti destructio. ut in iliaca et colerica passio-
ne. In tali itaque casu solent primo apponi mol-
lificativa et materie indurate humectativa.
deinde aliquantulum mordificativa. tandem ne-
cessaria purgativa. et sic exoneratur et purga-
tis interioribus tota natura ad persistentiam debita
revoceat. Quoniam vero apostema occupat stoma-
chum vel intestina ex materia et distensione
apostematis sentitur dolor et quando in sto-
macho et etiam intestinis. et secundum qualitatem ma-
terie et qualitatem apostematis intenditur vel remit-
tatur impetui angustie et doloris. dolor autem spiritus ratio
est quoniam et piculosior quanto in subtilioribus et ge-
nibus prebentur intestinis. quoniam minus prelo-
cus evacuationis et eventatio. Istis tamen interioribus
et exterius confertur medicina mediocriter refri-
gerativa. ratione febris mitigativa. et ratione doloris

maturatione et modificatione. rōe apostematū
solidatione et sanatione. rōe subsequēti vlcere
ne loc⁹ maneat vlcerosus. et ista oīa et multa
alia patēt ī viati. et ī plac. s; ista h̄ ponere essz
supflūū. qū igit lumbrici sūt ī cā maxim⁹ in
stae dolor. Sūt at lumbrici p̄mes qdaz longi
rotūdi et acuti ex viscosis et crudis hūoribz
intestinoz interioribz generati. q̄ cū fuerit in
gēlibz et lōgioribz intestinis generati dicunt
lumbrici. qz lōgi vt dī. p̄stan. Sīpō in īferiori
busz grossioribz sūt nutriti ascarides dīcūt
et cucurbini. hī p̄m diuersas materias ex q̄
bus sūt diuersas hūit spēs et figuras. Nam
ex salso fleumate sūt p̄miculi lōgi gēiles et
acuti. nam calor ill⁹ fleumat⁹ q̄ hz motum a
centro vsqz ad circūferentiā p̄rabit mate
riā p̄mis in longū. siccitas p̄o cū hēat motū
ad centz et nō possit materiā dilatare p̄strin
git et coarctat eandē ī rotundū. et iō p̄miculi
sic gēiati lōgi sūt et rotūdi. Ex fleumate p̄o dulci
sūt p̄mes lōgi et lati. lōgi qdē rōe calor⁹. q̄a
calor p̄longat. lati p̄o qz hūor se diuidit et di
latat. Ex fleumate p̄o acetoso qd frigidū ē et
siccū curti et rotūdi. qz vtracqz q̄litas cuz ha
beat motū ad centz repugit latitudini et lon
gitudini. Ex fleumate p̄o nafali cū sit frigi
dū et hūidū sūt breues et lati. breues qdē ex
frigiditate. lati p̄o ex hūore. et isti dicuntur
ascarides vel cucurbini. qz semini cucurbi
te assimilāt. Ex vitreo fleumate. p̄ nimia fri
giditye nihil viuificat. Di p̄mes gūissimas
infert corruptōes febz adest. prurit⁹ nariuz
stridor dentū. abominatio cibi. stupor et
alienatio mentis. clamor in somno. tremor
corpis. emissio lingue. et masticatio. cum ni
hil habeant īnt dentes. et ista omīa accidūt
p̄ colligantiā intestinoz ad instrumēta sen
sū et ad maxillas. Oportet ḡvt dī. Cōstāt.
vt cū p̄eiciant alioq̄n corp⁹ ab eis p̄sumit et
mēbra remollit. nec expellūt nisi moriant.
dū em̄ vini sūt cū intestinis inuiscati de faci
li nō exeūt. s; mortui abhorrete eos nafa ei
ciunt. tū aliq̄n exeūt s; q̄i mortui et statū mo
runt. cū reb⁹ em̄ amaris occidunt sic absin
thio. et h̄mōi. q̄ oīa in eodē ca. recitat p̄stan.
Deberāt oīa talia amara dari cū melle vel
lacte l̄ cū aliq̄ dulci. dulcia ei p̄mes diligūt
q̄ cū sibi incozpant recipiēdo amaritudinez
se occidunt. ibi em̄ latitat hamus sub esca. qū
inatrix vel vesica patitur et intestina p̄ col
ligantiā patiūt. nam collovesice opilato re
tenta vrina vesica distendit. q̄ distensa inte

stinū qd sibi adiacet p̄pmit et ad feces expul
sionē impedit. et inclusa v̄tositate colerica
passio generat. Nec passio generat vt dī. cō
stan. in vno intestino qd vocat colon. i. p̄ca
num. et est ī dextra p̄terventris inferioris cir
cūcingens sic zona vsqz in p̄tem sinistram. Cā
aut hui⁹ passionis est septiformis vt dī. cō
stan. Prima est calor igne⁹ et coleric⁹ febribz inter
mixtus desiccans fecis humiditatem et indu
rans et exire non p̄mittens. Secda causa ē
cibi siccī et stiptici grossicies egestiōez exire
p̄hibens. Tertia est fleumatis viscositas vi
as egestionis p̄cludens. Quarta est grossa
ventositas cū viscosis hūoribz se imiscens et
descendens. Quinta est cā apostema cū in
testino nascēs subam feculentā exire libere
p̄hibens. Sexta multitudo ascaridū et lū
bricoz mortuoz et inuiscatoz in h̄ intestino
exire non valēs. Septima est intestini insen
sibilitas nocumentū fecis non sentiens nec
expellēs. Nec passio q̄cumqz de cā generata
dura infert corpi tormenta. Un̄ generalia et
p̄p̄ia hūit accidentia. adest em̄ generalr vo
mitus. abominatio. tortura. et dolor intolle
rabilis ex p̄te illa ventris p̄stipatio. et si ē ex
calida cā venter videt acubus pūgi. nā et pa
tiens cito moritur si nō hz remediū. si ex fri
gida est tūc nimia sentit grauitas. lent⁹ tū est
dolor et in vno loco. si p̄o est ex v̄tositate do
lor est extensiu⁹ et immutat locū cū gurgula
tione et inflatione. si est ex apostemate senti
tur calor. dolor adest febribz cū siti et aspirate
lingue. Si ex lumbricis tortura seq̄ et do
lor et abominatio. aliq̄n p̄ os eos eiciūt vo
mit et breuiter morb⁹ est pestifer et mortal.
cito inficiēs nisi efficacit succurrat. P̄rio
igit sunt cause morbi mitigāde dissolūde
et destruēde p̄ balneatōes calefactos disso
lutiuas et liquefactiuas v̄tōes vt est ana
cison. yrilion. et h̄mōi. Si p̄o p̄mitigatiua
nō cessauerit dolor tūc ad fortiores p̄ceden
dum ē medicinas dissolutiuas. purgatiuas.
sic in viatico p̄tinetur. Huic passioni cog
nata est yliaca ab ylion intestino dicta. Et ē
intestinū gracile et longū. inuoluēs circūq̄
qz alia intestina. et est carne discooptū vnde
valde est sensibile. Un̄ et h̄ passio vocat vna
de pacutis p̄m Bal. qz vno die v̄l duob⁹ in
terficiet. et iō piculosior qz ipsa colerica. cō
simili tū mō curatur. ex p̄similibz ei fere cau
sis generat. sed maxime ex apostemate. vt dī
cit Constan.

De dysenteria Cap. XLIX

Aliquā etiā patit venter ex ciborum et humorum lubricitate et acumine ut in dysenteria lienteria et dysuria. et inter se differunt di. constan. et plac. Dysenteria est fluxus ventris cum excoctatione intestini et sanguinolenta egestione. et dicitur a descidendo. quia in ea inscidunt intestina et fit ex colera naturaliter in naturalibus intestinis corrode et excoctate. quoniam etiam fit ex fluxu materiae salso. et quoniam ex melancholia adusta. quoniam ex vicio epatis. et dicitur epatica. quoniam ex debilitate digestivae virtutis sanguinem retinere non valetis. quoniam ex nimia sanguinis abundantia maxime in detritis. sanguis enim sicut transmittitur ad nutrimentum membrorum quoniam abscessum est membrorum cum non invenit membrum quod nutriet superabundantiam in epate generat et per incontinentiam emittitur. et dicitur propter dysenteria. fit etiam sepe vicio intestinum et tunc sunt tres species. in prima resoluitur intestinum vinctuositas et apparet egestio sicut lotura carnis pinguis In secunda villi stomachi abraduntur et apparet quoniam rasure pergamini In tertia per frustula emittuntur intestina. et tunc apparet carnosae et nervosae et arteriosae resolutiones. prima igitur species bene curatur. secunda vix. tertia nunquam. sicut epatica vix curatur. dysenteriae igitur si sunt sanguinolenta egestio torsio ventris dolor pungitius quoniam igitur fit excoctatio intestinum superiorum. quoniam mediorum. quoniam inferiorum. et secundum hanc variatur dolor nunc in ventre supremo. nunc circa umbilicum. nunc in infimo. Secundum igitur causarum diversarum genera diversificari solet etiam medicatio. primo igitur solet mundificari humor peccans deinde fluxus intercipi et hanc tam syropis quam electuariis tam emplastris. quam unguentis stipticis et restrictivis. interior hoc medicina inuat et sic accipitur quoniam in superioribus intestinis est materia exterior vero plus adiuvat inferiora. stiptica igitur et restrictiva debet esse tam medicatio quam diera.

De lienteria Cap. L

Lienteria est fluxus ventris cum indigesti cibi et post emissionem quoniam nulla fit immutatio circa cibum. sed sicut accipitur ita emittitur quod pungit aliquoniam ex villorum stomachi abrasione. unde stomachus non valet cibum retinere quoniam fit ex viscosa et fleumatica humorositate villis stomachi et intestinum adherente. aliquoniam ex apostemate. quia tunc in cibis plene grauat stomachus. et ideo sensu nature movetur stomachus ad expellenda cibaria antequam digerant. Evidetur haec infirmitas sicut super dicta. Dysuria

est fluxus ventris simplex cum cibi digesti emissionem absque sanguinea egestione. Fit autem aliquoniam ex ciborum multitudine et eorum liquiditate et acumine. Aliquoniam ex colera peccante in quantitate potius quam in qualitate. quia si qualitate peccaret potius induceret dysenteriam quam dysuriam. quoniam fit ex fluxu humoris ad intestina a capite defluentis et ea vel mordicantis vel lubricantis et tunc emittit patiens spumas et ampullas. iuxta illud Ipro. quod spumose egestionem in dysuria apparet. his a capite fluxus defluit. hanc fluxus curatur per dietam tenuitatem cum multitudo ciborum est in causa. si ex acumine datur refrigerativa et humectativa. si ex fluxu humorum a capite datur reumatica restrictiva. Et haec de passionibus ventris iam dicta sufficiant.

De dysipia. Cap. L

Dysipia est error digestivae virtutis epatis tumorem membrorum generans ut dicitur Constan. Dum enim virtus digestiva debilitatur in epate superfluitates multae generantur in corpore quod vigore virtutis expulsiue exteriori transmissae membrorum inflationem generant. Fit autem tribus de causis generaliter ex retentione superfluitatum propter naturam. ex fluxu humiditatis propter naturam. ex principali distempantia qualitatum ipsius epatis. unde enim superfluitates propter naturam retinentur ut menstrua emorroidae. et haemorrhoidae. ex earum retentione opprimuntur virtutes. superfluitates generantur. ex quibus membrorum inflatio sequitur. ex fluxu humorum humiditatis propter naturam dissolvuntur spiritus. debilitantur virtutes. superfluitates ex indigestione supervenientes inflationem membrorum efficiunt. ex qualitatum distempantia errat virtus digestiva in epate quod dupliciter secundum quatuor qualitatuum coniunctionem. et sic fiunt quatuor species dysipiae secundum excessum quatuor qualitatum. prima est lentos fluxus ex distempantia frigiditatis et humiditatis. et dicitur ab albo fluxu. lentos autem album dicitur. Secunda est ypposarca vel anasarca ex distempantia frigiditatis et siccitatis. Tertia species est achites ex distemperantia caliditatis et humiditatis. Quarta species est tympanites ex distemperantia caliditatis et siccitatis. Fiunt autem hoc modo dum humiditas et frigiditas in epate distemperantur virtus digestiva debilitatur. quae debilitata superflua generantur. quae virtus expulsiva transmittit ad exteriora. unde vehementer accidit inflatio. frigiditate et siccitate distempantia in epate

si r p^o digestiua distēpat z debilitat z aliqñ
talū expulsua. z iō supflua nō emittit ad cu
tis exteriora. s; sub carne retinē. et iō h spēs
d^o ypposarca. i. sub carne vl iuxta carnē. Ex
distātia at calor z hūiditat p dissolutōz
spirituū debilitat vtracq. s. p^o digestiua z ex
pulsua. vñ supflua p totū corp^o nō expellū
s; int vētrē z siphach tantūmō retinē. et hēc
spēs d^o architel. qz vent^o eoz pcussus rsonat
sicvter. archis ei vter d^o. Caliditate z sicci/
tate distpat spūs dissoluū. z sic debilitata
vtracq. brute supflua ex indigestōe surgentia
p calidū z siccū i grossā fumositatē rfoluū
q nō expellū p totū corp^o s; circavētrē reti
nē. z h spēs tympanitē d^o. qz ad modū tym
pani sonat vent^o. In pma igit specie inflatio
ē p totū corp^o supficies alba z moll. digitus
carni ipressus signū foramis facit paulatim
i se postea redit. vrina est discolorata alba et
spissa. In scda spē nō est tāta inflatio s; fetet
eoz caro. vrina est discolorata z tenuis. In
tertia spē est vent^o inflat^o z sonat pcussus sic
vter. vrina rubea z spissa In q^ota spē extēdit
vent^o z sonat sic tympanū. vrina ē colorata z
tenuis. collū z extrema efficiū gēilia. et na
res acute. oculi pcaui z rotundi. due prime
spēs pnt curari añ pfirmatiōez. due scde añ
pfirmatōz vix curat postea hō nūq. ydropi
cus g est corpe tumid^o moll^o gnis z pōderos^o
z sitibūd^o q qnto pl^o bibit tāto pl^o sitit. z q qn
to pl^o bibit tāto pl^o paulati deficit z ampli^o i
turgecit. Talib^o qdē diuersimode patiētib^o
diuersimoda exhibet medicia. eis tñ valent
vētositat^o extenuatina. hūoz itercutanei cō
suptiua z vtur^o digestiua i epate pfortatiua.
de qbo oib^o se expedit i viati. Constan.

De ictericia Ca. LII

Ictericia siue aurigo est cut^o defeda
tio absq ipi^o ineqlitate. z d^o in plat.
q tres sūt spēs ictericie crocea ex co
lera natali. viridis z nig. pma vocat aurigo
qz citrinū efficit hoiez ad modū auri. alia vo
cat peganit^o. i. viridis. ex colera ei praxiua vi
ridicat. tertia melāchiton. i. nig. qz ex colera
nig gignit z adusta. Fit at ex feruore z ebu
litiōe sāguis i colerā trāseūt. ex calore supā
būdāte z sāguinē inficiēte. vñ defert cū san
guie ad cut^o supficiē z ipaz ificit z imutat. ali
qñ sit ex opilatōe supior^o vl inferior^o porzi ci
tis fell. Un colera redūdat ad epar z sāgui
nē inficit. aliqñ sit ex apostemate l febre cōti
nua sāguinē imutātē z adurētē. aliqñ ex eoz

ruptōe aer^o l cibi l pot^o corrupti. l ex morsta
z pūctura reptit venenosi. his modis sāguis
inficit z ad nutrimentū mēbroz trāsmittus
ea hū suā infectōz inficit z corrūpit. Zeteri
ciā g marie calidā h pcomitāt. toti^o corpis
infectio. dettre p^o calefactio. sitis. oris ama
ritudo. dolor front^o. tinnit^o aurū. vrina co
lorata. cui^o spuma est crocea viridis l nigra.
oia q de corpe emittū p dicto colore infici/
untur ex opilatōe supior^o causata immutat
oia inferiora : ita vt oia sint sic valde tincta.
Ecōuerso at ē si ex inferiori. oia supiora sūt
mag^o tincta z inferiora min^o. Si aut fuerit
ex febre z ex vi nate p^o. vñ. diē in aliq die cre
tie o^o dūmūturōe febr^o z attenuatōe patiēt^o
z sūthomat^o remissione bonū pcedit. tal^o co
loratio sigt materiā febris tūc purgari. Si
at fuerit vi sūthomat^o sic solet accidere ante
vñ. diē piculū p tendit. sigt ei materiā petere
supiora vl p^o sui multitudinez vl p^o sui fu
mositatē z acumē sic exp^ose di. Bal. sup am
phoz. Solet itaq tal^o passio curari p sāgui
nis minutōz. p infirigidantiū z alterantium
appositōz marie sup regionē epat^o qbo potis
sime inficit ipē sanguis sic i suo fōte. datur
itaq interi^o et in dicta et in medicina ea que
repmūt calozē. mūdificant sanguinē z alte
rant malā ipaz sanguinis dispositōz. z si fue
rit ex opilatōe dant ea q sunt diuretice vir
tutis et aperitiue non tñ nimis calide vtz in
viati. Constan.

De morroide Ca. LIII

Morroide sunt qnqz vene existētes
in ano ex qbo diuerse passionēs fiunt
s; inflatio. retētio. flux^o. qñqz autem
supfluitates vi nate trāsmittū ad partes. et
rupt^o venis ill^o emittū z corp^o a diuers^o egrit
udinib^o liberaf. s; si fuerit flux^o immodera
tus varie efficiū passioes. qñ hō p^o p^o sneru
dinē retinent marie egritudines psequunt
vt ydropisis. ptisis. mania. z melancolia. zc.
Inflan^o at h mō supfluitates spisse et fecu
lente ad venaz ora descēdentes ea ispissant
z ingrossant. vñ sit inflatio. aliqñ orificia ve
naz ex intēsa siccitate coartant z inspissant.
qñqz p nimio fluxu vrun^o a cyrurgic^o z cica
trizant et tūc aut vix aut nūqz aperiunt. ali
qñ ex sanguinis spissitudine venarū capita
opilant. aliqñ ex nimio sanguinis acumine
z liqditate pl^o debito agiunt. Retentionē ni
miā hec psequunt grauedo capis. pallor fa
ciei. liuiditas. pōderositas renū z corarum.

dispositio ad ydropisim. et ad ptisim nimis fluxu sequit debilitas et extenuatio corporis mutatio coloris. dolor et torsio inferioris prius corporis. et si fuerit continuus nimis imoderatus pessimas inde generat passiones. Si vero nimis fluant orificia venarum restringant restrictius medicinis. paulatim tamen maxime si fuerit morbus inueteratus ne sanguis subito repulsus ad aliquod membrum refundatur et peior morbus generatur. Unde Hippocrates emorroidas sanari antiquos si non vna relicta fuerit periculum erit. si vero nimis clauduntur aptius et rarefactius aperiantur.

De dolore renū Cap. LIII.

Dolor renū a grecis nefrenesis dicitur. quod dolor affinitate habet cum colica passione differunt tamen quia dolor colicorum mutabilis est et instabilis. quod die ei mutat de vno latere ad aliud latus nefreneticorum dolor stabilis est. Patiuntur autem lumbi siue renes aliquando ex tumore. aliquando ex humorum repletione. aliquando ex ventositate. aliquando ex lapide. omnia ista gravissimum inferunt dolorem. maxime si fuerit calor in causa. cuius signum est urina incensa et dolor acutus et pungitius. si vero frigiditas fuerit in causa cruda erit urina et lentus dolor. lapis et arenule et alie supfluitates diuerse in renibus generantur sepe et precipue ex potu aque limose et grossa dieta. Ex his enim fiunt opilaciones in renibus vel vesica. et quandoque in essentia lapidis vel arenularum per intensum calorem actio transmutatur habentes lapides concomitant multa incommoda. scilicet difficultas urinandi. colica. Ex huiusmodi enim opilacione lapidis opilantur viæ urinales. aliquando in parte et fit stranguiria quandoque cum difficultate et guttatim mingit aliquando ex toto et tunc omnino denegatur et dysuria dicitur. ex humoribus enim viscosis in renibus et in vesica coagulatis fit calculus. iuuenibus precipue fit in renibus. in pueris autem in vesica. quia collum vesicæ in eis est strictum prohibens urinam exire unde lapis generatur. ut dicitur Constan. In pueris etiam urina est magis grossa et viscosa dieta. res autem viscosa magis est habilis ad coagulationem et agglutinationem. et ideo sepe in puero generatur. Cogit autem quando lapis est in renibus vel materia lapidis per dormitacionem pedis et core dextre partis si in dextro rene sit causa. sinistre vero si in sinistro. si vero fuerit in vesica dolor aut pectinem et periconeon circa sentit. Preterea arenule venientes a renibus sunt rubee. a vesica vero albe Lapis autem generatur ab humoribus viscosis dis-

solutis facilius et educitur. Ex arenulis vero difficilius soluitur et curatur. In mulieribus autem rarius generatur lapis quam in masculis propter meatus largiores et propter debilitatem caloris desiccantis humorum et putrificantis et propter purgationes frequentiores. multa enim supflua ab eis per menstrua educuntur. Sic infirmi sunt purgandi in calidis et apertius sepius balneandi. cibariis digestibilibus reficiendi et potibus et medicinis diureticis aptius et mundificatiuis refouendi et assuefaciendi. et aliquando arti chirurgice dimittendi maxime pueri. secundo adolecentes. in senectute vero incisio periculosa est. quia ultra. xl. annum hec passio non curatur. ut dicitur in amphorum. quicunque nefrenetici ultra. xl. annum non sanantur. etiam accidit inuoluntaria urine emissio quod dyampnes vel dyabetica passio vocatur. et hoc accidit semper constantius propter defectum continentie spiritus. multa enim et fortis attractio humoris ad renes et multa fit emissio supfluitatis ad vesicam quam ferre non sustinens a se reuocat per urinam. aliquando etiam accidit ex mollitione nervorum et relaxatione laceratione in collo vesicæ. quandoque accidit propter gravitatem somni et multitudinem humoris. ut in pueris ignorantibus et lectulorum urinantibus et bibulis ebriosis. propter enim proprium est sustinentibus hanc passionem quod sepius sitiunt et vix etiam aqua satiari possunt. ut dicitur Constan. unde sicut eam bibunt sic eam statim mingunt. aliquando fit ex humore subito meatus urinales stringente. et continentiam ibi humiditatem vi oppressionis educendo. istam turpem infirmitatem patientibus necessaria sunt repressiva caloris et stiptica confortativa calorem renum extinctiva et nervorum emolliorum ad statum debitum reuocativa. hec fit per potiones et electuaria per cathaplasmatones et vnguentum. cauere tamen debet prudens medicus ne apponat in hoc casu nimis humida. quia plus remolliendo lederet. nec etiam nimis sicca quia calorem acueret. sed modo ista modo illa ut ex frigidis locis patientes humectet et infrigidet. ex siccis vero coarctet humiditas et membrum patientes confortet. super omnia dieta sit temperata. quia calida nimis nocet renibus et lumbis. nimis etiam frigida digestiuam spiritus retardat in suba et perauitate epatis et consilium est dare in talibus temperata et disposita. quia talis solet esse materia atque causa.

De bernia. Cap. LV

Bernia dicitur pellicula ventris. scilicet siphac. crepatura. Siphac enim quodam pellicula est quod membrorum nutritiuorum a generatiuis est diuisina sicut dyasfragma dicitur pellicula quod

in spūalia mēbra z nutritibilia ē interposita
 Quā igitur p̄tigit siphat v̄l p̄ discōtinuatōz v̄l
 p̄ distētatōz rūpi. v̄l etiā p̄ calozē dissoluētē
 vel hūiditatē relaxantē remolliri etiā p̄tigit
 intestina inferi labiz i ossēu testiculoz. s. fol
 liculū nō sine dolore recolligi z diffūdi. Fit
 ārista diuisiō v̄l relaxatio aliqū a cā extrise/
 ca. s. a nimia corpis exercitatio v̄l i lucra z pa
 lestra. aliqū ex cussio v̄l ex casu. z h̄mōi. ali
 qū ex nimia mēbroz supioz distēsiōne z co/
 natu. sic ex nimio cantu clamore. z h̄mōi. ali
 qū ex cā intrinseca sic ex nimia calozis itēsiōe
 z hūioz calidoz acumiē ipaz pelliculā diui
 dēte z incidēte. qūz ex nimia hūiditate ner/
 uos z lacertos relaxante. q̄cūqz āt mō acci/
 dat i p̄ncipio facilis curari p̄t p̄cipue in iu/
 uene. si p̄o magis fuerit z inueterata z cū rup/
 tura nerni v̄l nūqz p̄solidat z difficile cu/
 rat. v̄l di. p̄stan. Solet āt curari hernia per
 dietā z medicinā z aliqū p̄ icisiōne z cyru/
 glā. talibz igitur dicūt antozes valere stiptica z
 p̄solidatiua z i cibo et i medicia sic electua/
 ria int̄supra z etiā fomētatiōes z balnea ex/
 tera addita p̄t z vngēta. Sup oia d̄r valere
 tenuitas diete z p̄tētia marie a coitu z etiā
 oī motu. sup oia etiā a vētositas z inflatiōis ta
 libz ē canendū. qz dīc cōmētatoz ventositas
 maxime nocet herniosis.

De arthetica. Caplū. LVI.
A rthetica ē dolor z passio cū inflatiōe
 z dolore. q̄ cū sit i articulū manuū cy/
 ragra d̄r. in articulū p̄o pedū podag. i
 scia d̄r sciatica. D̄z āt fieri ex sanguie coleri/
 co z hūioze fleumatico. frequēti p̄o sit ex cau/
 sa reumatica. sanguis coāctus esse in cā ex ru/
 bore loci et calore ex eminētia venaz p̄t pa/
 tiētis z totū corpis. ex dieta calida p̄cedēte z
 humida ex etate z regione sili. ex eo q̄ marie
 mouet in vere. colericus hūioz coāctus esse i cā
 ex dolore vehemētissimo z neruo z tensione
 z ariditate ac calore z p̄t inflatiōe ex colore
 rubeo cū croceo intermixto. z marie mouet
 in estate z magis ex dieta calida z sicca z in re/
 gione p̄sili. Sepe etiā emittūt multe coleri/
 ce supfluitates p̄ vomitū z secessū. calida ob/
 sūt. frigida p̄sūt. fleuma etiā cognoscit esse i
 cā ex fleumatica habitudine. regiōe dieta eta/
 te p̄simili ex inflatiōe loci ex dolore vehemen/
 ti. rubore modico v̄l nullo. de reumatica cā
 coāctus ex gūedie capitis z hūioz motu. titilla/
 tio z fluxus p̄ nuchā et spatulā sēnt. pessima ē
 h̄ infirmitas. qz articulos z nernos digitoz

manuū z pedū p̄hit subalez hūioze i manu
 detrahit et p̄sumit z aridas eas faciēs clau/
 sas reddit impotētes ad opandū eas effice/
 re p̄suenit nodosis gibbositatibz digitoz iū/
 curas deforme facit. Nec infirmitas cito
 curet. qz si fuerit inueterata v̄l curat marie
 qū i durā p̄uertit duriciā z nodosā. Date
 ria itaqz peccās d̄z p̄mo purgari p̄grua me/
 dicina subtrahi d̄z sāguis z minui si sāguis
 est in cā. calor etiā d̄z rep̄cuti frigidis. qūz ē
 cā hūioz frigidus z tūc d̄z fomētari calidis em/
 plastris z vngētis. a cibis grossis abstīnendū ē
 z p̄cipue ab inflatiōis. nā ventositas sepe ag/
 granat morbu istū.

De gutta sciatica. Capitulū. LVII.
Gutta sciatica d̄r dolor q̄ nascitur ex
 humoribz descēdētibz in neruū gros/
 sū q̄ est int̄ lacertos grossos core sine
 hauche. v̄l di. p̄stan. Sepe āt fit ex viscosis
 hūiozibz in cāuitate hauche se coadunātibz
 qūqz ex hūiozibz sanguinolētis cum colera ru/
 bea intermixtis. z h̄ oia cā sunt sepius doloris. q̄
 dolor descēdit in crura vsqz ad calcaneuz et
 etiā vsqz ad paruū digitū pedis. cuius rō est vt
 dicit p̄stan. qz a scia p̄ mediū core z t̄bie di/
 rigit neruū ad cauillā pedis exteriorē. z de i/
 de vsqz ad paruū pedis digitū. et ista ē cā q̄
 re i passiōibz scie dolor extēdit vsqz ad illum
 digitū. inde est q̄ q̄ h̄nt calculū i renibz sen/
 tiūt eodē loco pedis formicatōz z dormita/
 tiōne p̄t nerni opilatōz. Uñ nō p̄nt spūs de/
 bito mō currere ad illū locū. Dolor āt qūqz
 ē in vna pte qūz i vtraqz. s. peior est i sinistra
 q̄ qū est i dextera. cuius rō est qz in dextera p/
 te maior est calor. q̄ materiā ibi collectā faci/
 le digerit z dissoluit q̄ in sinistra vbi est mi/
 nor calor z materia est magis p̄pacta. In hac
 passiōe minor est dolor pulsatio p̄cūctā z ar/
 dor marie i iuuenibz calide p̄plexiōis. marie
 qū calor est i cā. et valet in illo casu minūto
 sanguis in sop̄ena vena. s. q̄ est sub cauilla.
 patēs itaqz est purgādus z sanādus sic i artheti/
 ca. Lauere āt d̄z ois sciaticus sic z artheticus a
 nimia plenitudine cibiz potus z p̄cipue a coitu
 qz marie acuit reuma z ipedit digestiōem p̄t
 spiritūū z puri sanguis dep̄ditōz v̄l di. p̄stā.
 Purgēt itaqz p̄mo corp̄ iteri z tūc localia
 ponāt exteri. alit̄ ei paz p̄dest medicia exte/
 rius nisi materia q̄ morbi est cā pus intrin/
 secus minuat. v̄l di. p̄stan. Dyascorides q̄z
 dicit muleū p̄dest sciaticis si fomētari fuerit
 loc⁹ doloris cā calido fimo bouis. potenter

em desiccet maxie si cū galbano ⁊ ture ⁊ ace
to fuerit resolutus.

Depodagra Ca. LVIII

Podagra fm pstan. est dolor peduz
⁊ maxie calcanei atqz plāte cū disten
sione nerui atqz pulsatoe nascit autē
ex malis hūorib⁹ ad calcaneū descendētib⁹
q̄ si fuerit frigidū ⁊ grossū nimia fit extēsiō at
qz tumor. s; nō multū pūgitiū dolor. nec p̄t
tū magn⁹ fuerit tumor. qz pedes spoliati sūt
⁊ denudati a carne. ⁊ iō nō p̄nt mltū tume
scere. tumor em nascit in carnosīs mēbr⁹. s;
passio nascit in suauē vitā ducentib⁹ ⁊ q̄ taz
q̄ paz se exercitāt. q̄ a supfluis hūorib⁹ cor
pora nō emūdāt maxie cū multū comedant
atqz bibāt. ex talib⁹ em generāt supflui hūo
res q̄ reumatizāt ad pedes ⁊ maxie q̄ sunt
debiles supflua materiā expelle nō valētes.
⁊ maxie s; accidit ex nimio coitu. totā em cō
catenatōz corpis coit⁹ ipe mouet vt dī. Cō
stan. et calefacit et iō mouet hūores et laxat
neruos ⁊ rūpit. Un accidit q̄ eunuchi n̄ po
dagrizant. qz non coeunt. s; nec pueri nec
mulieres nisi raro. et s; qz mēstruis expurgāt
Un 3po. mulieres nō podagrizāt nisi forte
mēstrua defecerit. s; infirmitas adueniēs iu
uenib⁹ i vere i. xl. dieb⁹ curat. s; si in autūno
aduenerit et durauerit vsqz ad hyemē diffici
le erit eā curare vt dī in amphoz. cui⁹ rōem
reddit cōmētator fm iudiciū astrologie sic.
p̄ma inq̄t etas lune calida est et hūida. scda
est calida et sicca. tertia frigida et sicca. q̄rta
frigida ⁊ hūida In p̄ma itaqz etate p̄ calidi
tate dissoluit materiā p̄ hūiditate diffundit
In scda etate et q̄rta p̄suat ipa materiā In
p̄ma at etate lunatōis seq̄nt p̄fecte digerit.
Un in scda etate lunatōis calide ⁊ sicce ex
toto materiā p̄sumit et infra. vj. septimanas
q̄ sūt. xl. dies plena fit curatio maxie i estate
in autūno em ⁊ i hyeme materiā ē nimis cō
pacta ⁊ inobediens digestōi. Materiā igit
h⁹ passionis p̄mo purget. deinde frigidis ex
ter⁹ in p̄ncipio repcutiat. nō em sūt calida ⁊
dissolutiua p̄ponēda in p̄ncipio cū sit causa
reumatica. ⁊ si materiā sit frigida ne reuma
pl⁹ irritet. ⁊ iō vt dū est in p̄ncipio repcuti
uis fortiorib⁹ in eā calida ⁊ remissiorib⁹ in
frigida ne forte materiā indurecat. deinde
apponēt suffumigatōes somēta ⁊ vnciones
calide vl⁹ frigide pnt materiā tūc req̄rit. leui
dicta ⁊ ipata paties vtaf. a coitu sup oia ca
ueat. leuet mediocre exercitiū iniungat

De apostemate Ca. LIX

Apostema ē supfluoꝝ hūoꝝ i mēbro
aliq̄ collectio putrefactōez faciēs et
tumorē vt dī. pstan. Cōtingit at mē
bruz apostemari aliq̄ ex eā exteriori. vt dī
Constan. sic ex p̄cussione vulnere. casu. fra
ctura. ⁊ concussione. ab omnib⁹ em talibus
mouent hūores ⁊ ad locū sepe p̄fluūt patie
tē q̄ matuo se p̄culcantes calefiūt et putre
scunt. Aliq̄ at ab interiori. s. ex abundātia
hūoꝝ corruptoꝝ q̄ sepe p̄fluūt ad locuz ali
quē ⁊ p̄currit. ⁊ s; dupl⁹ fit. qz aliq̄ ex adu
natiōe materie in p̄po mēbro. aliq̄ ex fluxu
materie de vno mēbro ad aliud. et tal⁹ fluxus
p̄lesunt cause sic dī. pstan. p̄ma est fortitu
do mēbri expellētis. qz qdā mēbra p̄ncipa
lia ⁊ nobilia exonerant se a supfluis sic cere
brū ab hūore fleumatico se exonerat atqz su
mo Scda cā ē debilitas mēbri recipiētis mē
bra ei obilia recipiūt supfluitates a supiorib⁹
fortiorib⁹ descendētes sic cū caro rē. Ter
tia cā est multitudo hūoꝝ q̄ euz sint supflui
in maiorib⁹ venis refūdū ad minores mē
broꝝ p̄similiū cētiā subintrātes. et qd sup
fluit ad nutrimētū fluit ad mēbz et claudis
p̄ncipalis via et facit apostema. q̄rta ē largi
tas meatuū p̄ qd facile fluit hūores de mē
bro ad mēbz. Quīta cā est l⁹ q̄ditas humor
⁊ subtilitas q̄ de facili motu facili⁹ diffundū
tur et diffusi in aliq̄ mēbro recolligūt. et ibi
artitudine mēbri coartati p̄culcāt ⁊ ad pu
tredinē disponūtur. Sexta cā est suppositio
mēbroꝝ. nat̄aliter inferiora mēbra recipiūt
supfluitates supioꝝ mēbroꝝ sic mēbra capi
tis deponunt suas supfluitates q̄nqz ad la
certos et venas guttur⁹ et fit squinātia. q̄nqz
ad membra pectoris ⁊ fit peripleumonia et
pleuresis. et sic de alijs. Fit aut apostema s;
mō dū hūores q̄ntitatiue peccātes ⁊ a calo
re p̄sumi vl⁹ s; tute expelli nō valētes recep
ti in p̄cauitatib⁹ mēbroꝝ ebulliūt et putrefi
unt et sic pasta in furno posita ab igne desic
cat in supficie crustulā quādā recipit sub q̄
manet humor ita collect⁹ p̄ calore ebullitio
nis q̄ndā crustulā facit sub q̄ laret hūor pu
tridus atqz tumet. et talis tumor dī aposte
ma. et aliq̄ fit de v̄tositate et dī bubo. ali
q̄ ex humore simplici sic ex sanguie fit fleu
mon. cui⁹ signa sunt rubor ex calore sāguis
duricies p̄p̄ multitudinē et calorez ad siora
p̄sumētē. pulsus. i. saltus p̄p̄ ventositatem
siue fumositatē impellētē dolor p̄p̄ extensio

nē calor ppe calidam naturā tumor ppe ma-
terie mltitudinē. Fit etiā sic apostema ex sim-
plici co. rub. et dī berisipila. id ē. sacer ignis
pantifrasim. Fit et aliud ex colera pura: et
corrodit mēbz cul insidet. et dī a medicis her-
pes est iomen. qī seipm corrodes. Fit p sili
mō apostema dī fleumate. et dī zimīa siue pa-
lus. qī sic in palude est multū supfluitatis et
limositatis ita i apostemate cui si impfler
digitū cedit impressioni. qī p fluxibilitatē di-
gito ipmenti cedit et in medio forame appa-
ret qī signū foramis. s. postea remoto digi-
to dū materia redit ad mediū totū illd iterū
adimplet. Isti apostematī sunt sig albedo.
qī materia est alba et mollities. qī materia li-
qda et dolor lent. qī materia frigiditate sua
minuit sensibilitatē. Contraria sūt sig in apo-
stemate de colera rubea. qī calor ē mlt. cū
materia valde calida. rubea cū citrinitate.
qī colera nō ē rubea sed crocea. magnitudo
adest doloris et pūcture. qī materia ē acuta
et melancolia fit apostema et si materia tota
fuerit extra fit sclerosus si pī intra l pī extra
fit apostema. qd dī cancer ad similitudinē can-
cri. sic em in cancro dorsū eminet et brachia
sūt extēsa i lateribz. ita in apostemate qdaz
est tumor vice dorsū. ramusculi sūt hūoz sūt
hincinde expāsi vice brachioz. paulatim eti-
am serpit corroddo carnē et nervos sensibi-
liter ad modum cācri. Un sig illi sūt ingēs
duricia. qī cū materia sit terrestris et melan-
colica multū ē ppa. color est linid. qī ma-
teria nō est ex toto nig. dolor est paucus aut
null. ppe ei insensibilitatē. qī materia duas
bz mortificationes qlitates. s. frigiditatem et
siccitatē. corrodit at sp carnē sanā et corrup-
pit vīs ad radices nervoz. et etiā inficit ipsa
ossa qāttigit. et iō morbz iste pestifer ē et duris-
sim. ad curandū. In ista at corrosiva apo-
stemata talis est ordo. qī noli me tāgere can-
crofū est apostema i facie et corrodit paulatī
s. mlt. alijs. Cacer sō mag. adhuc mag. lu-
pus. maxie sō berisipila. fistula sō nō corro-
dit s. putrefacit interi. carnē. s. et nervos cō-
trahit ad sanē et qnqz corrupēdo nervos
dissoluit ossa. Accidit autē frēqnt ex vulnere
male custodito qū suppositū os sanie inficit
Un nutritiū adueniēs insaniez cōmutat
sic rūpī supfluit et fluit. aliqū at solidat
aliqū itez rūpī. et si fuerit multū inueterata
vix curat. In circuitu at vulnere sepi multa
officia inueniūt et oriūt. Hī ei fistula iteri

vuln. p sūdū. i supflie sō āgustū atz artum.
Cacer sō ecōuerso exteri mltū pī interi an-
gustat. et iō difficilē ē ad curandū. Aliqū na-
scit fistula ex reumate siue vulnere pcedente
aliqū ex apostemate male curato et maxime
qū nimīū humectat et fit diuersa foramina
aquā diuersi coloris emittētia mō albā mō
citrinā. et si foramīa i vno loco claudūtur in
alio nascūt. Sūt et alia apostemata q ex op-
posita materia generat vtz i antracē quē cō-
stā. vocat carbūculū. qī vtz vt carbo. Fit at
de materia valde furiosa et venenosa et de ma-
teria pposita qd pī p lineas diuersoz colo-
rū. Hī ei pūlatā formā sūt ibi qdā rubee
linee sāguīne. et qdā croce et colerice qdaz
subalbide et fleumarice. qdā linide et melāco-
lice. qdā flaua a falso fleumate. et sic de alijs
hūozibz ināsalibz. Sig at antracē sūt dolor
intollerabilis arsuraz pūctio i p sūdū in ca-
pite apostematī pustula qdā oriū siue vesica
pcedēs calorē attestatēz hūoz dīanti. In
coloratōe at pūlatā forma diuersi colorū li-
neis distincta. videt etiā qī trahit ad fundū
cū qdā filo adherēte supflie vesice i medio.
Ad curatōz itaqz apostematū solēt apponi i
pncipio repussiva nisi materia fuerit furio-
sa et venenosa vt i berisipila et antracē. nā i sa-
libz nō sūt apponēda repussiva. s. poti mlti-
gatiua ne matia venenosa repcutiat ad inte-
riora mēbra et mai inferat nocumētū. de i-
de qū apostema est i statu solēt apponi solu-
tiua remollitiua et maturatiua. apto sō apo-
stemate siue rupto et educta sanie insidēdū ē
mūdicatiuis tādē solidatiuis et bone car-
nis regeneratiuis. Ad alia apostemata qū
sinthomata sūt peiora ad fortiores medici-
nas pcedendū ē sic s cancer et fistulā. et hūoz
ibi sīn materiā peccatē paties pmo interi ē
purgād. deinde localibz remedijs insisten-
dū. s. cancer sō vitiiis et carnis mortue cor-
rosiuis est vtendū. contra fistulam desiccati-
uis et pūptiuis ac saniei mūdicatiuis q si
nō p sūt cyrurgie cōmittat. tuti em ē vt vna
pūcula corpis sani corrupta vraz vlt pcidat
qī reliq pī in postez corrupat. Contra apo-
stemata sō venenosa sic s antracē cito et cau-
te est remediū apponendū qī cito interficiūt
nisi celerit succurrat. Cōsiliū igit est vt i p-
cipio si aliud nō ipediat fiat fleubothomia i
eadē pte i priori frōte loci collectōis. minue-
re ei i pte opposita i tali casu nō ē tutū ne ma-
teria trahat ad corpū vel ad mēbz nobile cū

sit venenosa. tunc necesse est ut tyriaca cum vino calido pos offerat et super locum doloris liniat. quod si probata fuerit tyriaca et verum fuerit antrax. materiam siccam et venenosam extrahet. et ita desiccabit quod poterit ipsam pulverizare ad modum cineris et tunc reces apponenda sepius donec rumpat apostema. quod rupto non est rimendum periculum. Idem facit vitellum oui cum sale pistatum et frequenter apostemati appositum. dolori ei mitigat et apostema rumpit. ut dicit commentator

De ulcere. Ca. LX.

Ulcera dicuntur quedam vesicule que ex intercutaneo humore sepius in corpore vndique oriuntur et vocantur a stan. id est sine viatici vel cera eo quod in superficie cutis acumine humoris faciunt solutioem et pruritus. quia materia est subtilis humiditas sanguinis colere ab interioribus ad exteriora vi nasei sunt homines usque ad exteriora corporis superficie demadata talia ulcera cutem deficiunt pruritum et titillatioem in carne generant. cutem a carne eleuant. et aliquando si continua sunt lepre periculum preconiunt. quod ab eis liber esse desiderat interius purgari a superfluis calidis et infectis humoribus non omittat. deinde balneis siccis et mediocriter sumptiuis secundum qualitatem et quantitatem humoris carnem et cute ulcerant se exponat. a crapula et dieta nimis laxa se contineat. labori et exercitio se non subtrahat.

De pustula Capitulum. LXI

Pustule siue papule dicuntur quedam apostomatice collectiones superfluitatis in exteriori corporis superficie minuat et particulariter generate nasa sibi superflua et nocua ad exteriora corporis expellente que sepe a superfluitate pabuli corporis et nutrimenti pullulat. et ideo merito sapientes pustulas siue papulas eas vocant. ut dicit Remi. et ideo dicuntur pustule que sunt quedam praevesicellae vesicule putredinis virulente et vitiis intrinsecus continent. ut dicit. Ipsi. et etiam ista. Dicunt autem pustule variolae in puero. et etiam aliquando in adultis. in puero autem tales pustule sunt salutifere et sunt sanitatis promittent ut dicit promittator ibi Variolae de sanguine putridi nascuntur corruptione et. Si ei in puero vel adulescentibus non eruperent de futura lepra esset in posterum formidandum Fuit enim in puero ex sanguine menstruali que in utero alebatur que vi nase expellitur ad exteriora. et sic a futuro periculo liberatur. Si vero contingit in adultis et in senibus in febre circa crism tales pustulas eruperet vi nase materiam febbris ad exteriora expellente. et ideo nec in istis nec in illis fieri repulsio ne materia transferatur interius cum sit quedam

modo furiosa. circa oculos tamen facienda est in hoc casu levis repulsio ne sanies pustule aliqua ledat tunicam oculi vel pupillam In omnibus etiam alijs locis cautus medicus trahit talem materiam ad exteriora quantum potest propter quod circa oculos ibi est materia repulsienda et ad alias deducenda ne ex furiosa et violenta materia tenera ledatur sub oculis. Caveat etiam nutritus medicus talis in puero quam in adulto ne talium pustularum vesicule vel propter pruritum vel propter aliud rumpant seu apiant ante tempus matie circa faciem. ne perpetuo deformes remaneant in facie cicatrices. Alijs multis de causis pustule in corpore oriuntur nunc ex materia rheumatica alba et molles et fluide. nunc ex materia colerica aspera pingues et dure. nam colericus humor inter carnem et cutem diffusus suo calore et acumine cutem aperit et mordicat et infinitas pustulas in cutis superficie generat sed quae sunt ac modice ad modum igni milii. et ideo talis passio sic vocatur ab auctoribus herpes milii vel granulosis. Unde cum perveniunt tales pustule si sunt frequentes et continue primo expedit ut materia peccans debita purgatione medicina. deinde si corpus fuerit plethoricum cum rheumatismo siue ventosum debitis balneis desiccantibus et sumptiuis et vngentis congruis patiens adiuvetur

De scabie Capitulum. LXII.

Scabies est corruptio cutis ex corruptis humoribus intercutaneis corporis cum deformatione lesione inferens. sepe enim ut dicit Aristoteles nasa malos humores expellit ad superficiem corporis ut mundificet interiora. quod si fuerint subtiles et liquidi de facili sudore et fumo dissoluntur. grossi vero sub cute permanet et corporis scabiem introducunt. humor vero sic inclusus inter cutem et carnem si colericus fuerit et intrusus scabiem inducit siccam non saniosam cum fissura pruriginis et punctura. si vero fuerit humor rheumaticus alba grossam et squamosam et sine pruritu magno scabiem facere convenit. Scabies autem humida saniosa cum oleatione pruriginosa calidum sanguinem mixtum cum colera demonstrat. Frequenter autem accidit ex nimia corporis repletione. frequenter etiam ex egritudine precedere. unde virius sequitur depressio et superfluitatum incrementum. Fit etiam quibusdam inveterata scabies ex splenis vicio et talis de facili recidivat. scabies autem cum desiccatione et sumptiuis et mundificatione intus et exterius est curanda.

De impetigine Ca. LXIII

Impetigo est inscutanea humoris corruptio imutatorum cum pruriginis cutis interitus. Colerica est supfluitas quedam sumosa ab interioribus ad exteriorē carnis supfluitate reiecta. cutē ificit et eā minutissimis pustulis replendo scabiosa quā sursure dispersa scissā et pruriginosa efficit. et huius infectio dicitur materia colerica melancolica nimis itesa aliquando ortu trahit ut dicitur. Et dicitur huius passio impetigo quod titillatio et pruritu maxio cutē et carnē ledēdo impedit. Dicitur et serpigo quod ad modum serpentis serpit in currendis atque repit et cutē quā ificit quibusdam squamis per scalpatioes reddit sedā. huius passio aliquando ad modum cinguli supfluitatē in brachiis vndique circumcūgit. et talis impetigo vel serpigo herpes cingula medicis nūcupat. Impetigo tamen differt a serpiginē quod sit dicitur magis impetosa materia et ignita quod dicitur colera. et ideo oblonga facit foramina et stricta. sed valde pua. et spem mouet sursū sic ignis serpigo dicitur minus ignita et ideo non mouet sursū sed circumcūgit membra et circumcūgit se diffundit. Unde dicitur quod si serpens per gyrum. huius passio est curanda sulfumigationibus et balneis aptinuis et suppuratiuis mūdificationis et extersiuis sicut et vngētis In ungantē cum succo ebulli zābuci lappacii sumit et huiusmodi. postea balneū aquā dulcē assuescat ut dicitur. Dicitur autem quod hanc passionē valet spiritus huiusmodi dicitur. Huic passioi spem associat prurigo seu pruritū quodā imoderatū fricatione et scalpatiois appetitū falsā quādam delectationē ingerēs ex fumo calido et acuto mordicāte cutē a materia calida resoluta. falsa autem talis delectatio et nocina est. quod cutis inducit vlcerationem et discōtinuationē et spem sine lesionem ingerit et dolorem.

De lepra Ca. LXIII

Lepra est membrorum corruptio humoris iniuriū humoris a vasibus et plementū in foribus sine extravasa. nam corrupto humore nutritali de facili corrumpit membra quod et humoribus nutritiū. oīs autem elephātia siue lepra secundum philosophum. huius principium principaliter a corruptione melancolic. Unde dicitur. lepra est passio frigida et sicca nascēs ex colera nigra itesa et putrefacta apparet in supfluitate corporis. Hascit ei de quatuor humoribus putrefactis. sed tamen intensior corruptior et colerā nigra pmutat. ut dicitur idē ibidē. Putrefactio autem humoris quod admisceat melancolia pmutat et quāitate frigida et sicca putrefactioi repugnatē non potest ppleri in venis siue in vasibus quod ad usum in corpore et morā faciat in membris in quibus corruptione putrefactio ex qua sequitur ipsa lepra. Melancoli-

cus est humor pmutat suā suā duriciā et compactiōem longā morā expetit ad sui putrefactiōem. si autem in venis aliquo casu putresceret potest febrem quod lepra generaret. Diuersificat autem lepra. iij. modis secundum quatuor humorum mutuā intermixtiōem. Est enim species ex pura melancolia. et huius ppe dicitur elephātia ab elefate aīali maris sic vocata ppe morbi maximū nocumētū quod infestat patientē. Unde huius passio durior est ceteris ratione compactior et difficilior ad curandū et rēpimē. Secunda fit ex melancolia et fleumate. et huius dicitur tyria vel serpentina a tyro serpente. quod sic serpens talis de facili dimittit spoliū et est squamosus sic patiens tale leprā dicitur facili excozias ex cutis supfluitate et resoluē in quādam squamā. Tertia species fit ex melancolica sanguis infectiōe. et dicitur allopicia et vulpina. allopes est grece vulpes dicitur latine. cuius proprietates ppe calefactiōes sanguis in epate estiuo tpe depilari sic patiens istā lepre spem a supciliis et alijs pilis corporis depilari et spoliari notabiliter puenit. Quarta est species ex colera rubea corrupta in membris cum melancolia. et dicitur leonina a leone tali aīali calidissimo et fortissimo. Sed huius species lepre causat ex humore feruentissimo et sup modum malitioso. et ideo more leonino corrodit et destruit oīs membra. Est igitur ex melancolia corrupta principaliter elephātia. ex corrupto fleumate tyria siue serpentina ex corrupto sanguine allopicia seu vulpina. ex colera et rubea pessima leonina. De quatuor species lepre huiusmodi quodā signū cōia et quodā spēalia quibus ab inuicē distinguunt. Uniuersaliter autem huius passio talia habet signa. caro in eis notabiliter est corrupta et species imutatur. rotundant oculi et palpebre corrugant. aspectū huiusmodi scintillatē maxie in leonina. angustiant nares et p huiusmodi vox rauca efficit potissime in elephātia. tubositates crescunt in corpore multa vlcerata minuta et dura et rotunda. crurii sunt quodā inflexibilitas et etiā aliorum extremorum. vngues ingrossant cum quodā inequalitate et quod scabiosi efficiunt. Itē p huiusmodi digitorum articuli et manus quod aride efficiunt. corrumpitur eorum anhelus et ei ferore sepiusiani corrumpit. carnis et cutis supfluitates reddit vinctuosa intātū ut si aqua supfundatur non madescit cutis sed elabitur quasi a corio madefacto pruritum quicquid cum scabie quicquid sine scabie patiunt. maculis varijs nunc ruffis nunc liuidis nunc nigris nunc subalbidis in corpore resurgunt. tybie illoz macul et pustul pcepue supabundant. nunc apparet nunc disparat. nunc exteri erumpunt. nunc interi se pfundat. si quo in pustulas tybiarum

spemā maiore ceteris inueneris signū est lepre
firmate. Signū autē lepre maxie firmate
apparet i extremitatib⁹ ut i pedib⁹ crurib⁹ ⁊ i
facie ⁊ p̄cipue i musculorū corp⁹ p̄sumptōe
⁊ minoratōe p̄fē istas p̄ditōnes lepre cōes
q̄libz spēs lepre hz suas p̄pas ⁊ spēales. Nā
patiētes leoninā hnt colorē magis crocēū et
citrinū ⁊ oculos magis scitillātes ⁊ eminetes
⁊ etiā mltū mobiles. Cutē hnt alijs aspiorē
scissā sepe ⁊ diuisā. p̄ alijs etiā sūt purigiosi
⁊ i sine ⁊ in oib⁹ mēbz pl⁹ corrupti. patiētes
ho allopiciā ex toto depilāt eorū cilia et sup
cilia valde tumēt ⁊ inflāt oculi eorū et valde
rubēt. pustulas i facie ruffas hnt. ab eorū
pustul⁹ sāguis cū sanie sepe manat. nasus in
talib⁹ ingrossat ⁊ deficit odorat⁹. fetet valde
eorū anhelit⁹ ⁊ matiaz corruptōz sustinet in
gingiuis. patiētes tyriā tubositates ⁊ pustu
las hnt molles. mollē ⁊ subalbidā hnt cutē
⁊ tumidā ⁊ q̄dāmō relucētē squamositatē nō
modicā ⁊ pediculariū ⁊ mltū multitudinem
Has ⁊ alias pessimas hnt p̄ditōes q̄ ex fleu
mate corrupto originē sortiūt. ut spūta im
mūda viscosa ⁊ saniosa. ⁊ nares obstruatas. ⁊
hmōi. oculi eorū lacrimāt ⁊ fluūt p̄t supflui
tatē hūidā resolutōz. putrefactōz patiūt. la
bioz ⁊ gīgiūz ⁊ trachee arterie patiūt aspe
ritatē ⁊ efficiūt rauci sāguis p̄ fleubotho
miā in liqdā defluit subaz. illud āt qd ē soli
dū est albū v̄l subpallidū. cū lauat cito coa
gulat ⁊ in mltā q̄ritate. patiētes ho elephan
tiā colorē hnt emulū. facie plūbeā. ciliorū pa
riūt depilatōz. oculi eorū rotūdāf. nares cō
stringūt. musculi p̄sumūt. ⁊ h̄ est cōe in omī
lepra in sicca pl⁹ q̄ in hūida. insensibilitatez
maiorū digitorū p̄cipue patiūt. tarde veit ad
augmētū. s̄ cū venerit iducit scissuras. san
guis extrac⁹ liqdī coloris v̄l subnigri cito co
agulat. ⁊ q̄to magis fricat t̄to magis denigē
⁊ indurat. i medio sūt q̄ venae albe. v̄l q̄ si ra
mi nervorū. ⁊ illd ē cōe in oī lep̄. Hascit lep̄ a
caus varijs p̄terq̄ ab hūorib⁹ p̄dictis sicut ex
cohabitātōe ⁊ puieru ⁊ frequēti p̄fabulatōe
cū leprosis. p̄tagiosus ei ē morbz ⁊ aliorū infe
ctiū. Accidit etiā ex accessu et coitu mulieris
stati a leproso p̄cognite. qñz accidit ex p̄mis
generantib⁹ ut ex corrupto sāguie leprosi ge
nerāt. Un̄ h̄ p̄tagio q̄ iure hereditario trā
sit ad ipam plē. Aliqñ etiā accidit qñ p̄cipit
fet⁹ tpe mēstruorū. l⁹ qñ ex corrupto lacte ma
lieris leprose nutrit⁹ fet⁹. Aliqñ accidit ab ex
trifeco sic ex acre corrupto ⁊ infecto ex mala

dicta ut ex cibis melācoliciis nimis frigidis
et siccis ut ex carne bouina. asinina v̄l iūna. ⁊
hmōi. Aliqñ accidit ex cibis nimis calidis.
ut ex nimis diurno vsu fortis alliate pipirate.
hmōi. Aliqñ accidit ex cibis corruptis et cor
ruptōi obediētib⁹. ut ex carne porcina gñit
ifecta ⁊ supsemiata et vino ipuro ⁊ corrupto
Aliqñ ex morzu alijs reptil⁹ hūorū ⁊ mēbroz
subaz corruptis. Isti ⁊ alijs modis sepe vici
um lepre i humano corp⁹ generat. s̄ q̄cūqz
mō generat vix ē curabilis nisi diuina manu
postq̄ p̄fecte p̄firmat. palliari tñ p̄t ⁊ p̄caue
ri ne destruat ita cito. Laueat itaqz patiēns
a nociuis p̄cipue a cibis melācolie generati
uis ⁊ etiā a cibis incensui sāguis. subtili g
dicta ⁊ p̄ueniēti nutrit⁹ nō corruptibili ne
qz conuertibili. Si āt sāguis sit cāv̄ i allo
piciā p̄mo d̄z fleubothomari. deinde purga
ri debita medicina. in alijs āt spēs p̄mo de
bet p̄cedere farmacia. ⁊ deinde si necesse fue
rit seq̄ fleubothomia aliter nō. qz alijs noce
ret. ut di. p̄stā. Debit⁹ ḡ ⁊ p̄gruis medicis d̄z
v̄t interi⁹ et debitis emplastris ⁊ vngēt. ex
teri⁹ ut iinthomatib⁹ occurrat Ad curatōez
ho lepre v̄l salte palliatōez valet maxie v̄t dic
Plateari⁹ serpēs ruffus v̄trem hñs albū. si
euacuato veneno cauda. s̄. p̄cisa ⁊ capite ab
lato coct⁹ cū porz i cibo frequēti assumat. co
dē mō si vinū in q̄ diu putruerit patiētib⁹
sepe p̄p̄inet. Nec em̄ medicina v̄t̄l est multis
morbis. ut p̄z in ceco de q̄ narrat idē q̄ v̄t̄z
dedit ei serpētē cū alijs comedere p̄ anguil
la ut eū interficeret. quē appositū comedit et
multo sudore emissio v̄sū recuperat.

De morphea Capitulum. LXV
Morphea est macula i cute veniens ex
nutrimēti corruptōe. qd em̄ lep̄ ē in
carne h̄ morphea est in cute. Mor
phea āt alia est alba ex fleumate. alia niḡ ex
melancolia. alia ruffa ex colera siue sāguie
Ista āt q̄ est ex melācolia et fleumate diffici
lis est ad curandum. sed ista q̄ ex sāguie fa
cilior est ad curandū. Tūc autē morphea in
curabil⁹ ē qñ cuti faciei pūcta acu sāguiez
nō emittit. Si ho sāguis fuerit subsecut⁹ cu
rabil⁹ indicat. Morphea igit̄ tota in cute ē
s̄ lep̄ i carne ⁊ i cute. Nec eadē infectio pa
rū differt a gutta rosea q̄ inficit facie q̄bul
dam pūis ⁊ mollib⁹ pustul⁹ q̄ ex viscosis hu
morib⁹ sāguineis ⁊ colericis intercutaneis
generant. Nec passio p̄mo sāguis subtracti
one minuatur ⁊ interiorū hūorū mūdificatione

curef. deide subfumigatoe z balneatioe faci
es fomēet z poris apertis matia intercutanea
evaporet. deide mūdificatio z desiccatio lo
cus paties abluat vngēt etia debet inūgat
Dic etia psta. q̄ ista ifectōz valz vnetio ca
lidi sāguis leporini. Hā sāguine intcutaneū
diuidit repentit z cōsumit. Sup oia at ptra
hmōi passionē hūorū intcutaneū valere dī su
mōre i balneis suffumigatōibz i apozimati
bz z syrupis. Potui ei dat scabiē pustulas z
purigies mūdāt hūores supfluos int carnē
z cutē desiccāt ad leprā dispositos iuuat.

Deveneno vipere. Capitulu. LXVI
Reter passioes sup noiatas accidit
hōi guissima et piculossima mors
pvenenū z passio. venenum at cū ex
cota sua spē pplexioni hoīs sit p̄riū. subito i
terficit nisi remediū cū apponat. Venenū
at aliō accidit ex corruptōe ciboz z potuū.
aliō ex moribz reptiliū vt spētū et q̄rūdā
aialū. q̄z hūores z dētes sūt hūano corpore
venenosi. Venenū aut aliō ē calidū z siccū sic
venenū tyri z vipere. z hmōi. Quoddā autē
frigidū z siccū vt scorpiōis. q̄ddā frigidū et
hūidū sic arane. venenū at spētū variat in
malicia sic di. Autē. i c. de venenof. Hā vene
nū masculinū fortē ē z acutū q̄z femininum
tū feminini spētes ples hūit dētes q̄z masculi
z iō putat dēteriores vt di. Autē. Itē venenū
senū peē q̄z iuuenū z magnū q̄z curtoz. z
eodē genere z acutū ē illoz q̄ hitāt i mōtibz
z i siluis q̄z illoz q̄ hitāt iuxta littora z iuxta
aq̄s. Itē peē venenū q̄ effūdīt a vacuis z
a ieiuniis q̄z p̄plet. Itē dēterē ē et acutū i esta
te q̄z i hyeme. cui ei et facilē pūgūt serpētes
i meridie q̄z i mane. et i die q̄z i nocte. q̄z calo
re soluit venenū vsq̄ ad extrēa et i frigore z
i frigiditate q̄z i vno loco p̄gelat. Venenū
at tyri et vipere et alioz q̄rūdā spētū q̄z sit
calidū accidit tū morsis ab eis stupor et fri
giditas p̄p̄ mortificatōz et extincōz caloris
inaci p̄p̄rietatē veneni. Calor em̄ natat sua
sparsioe et inflamatioe calefacit corp̄ q̄ rep̄ssus
et q̄ exticē vt veneni extremitates calefacit.
vū venenū calidū nō aggregat sāguinē cor
dis calidū. s̄z r̄soluēdo calore innatū morti
ficat ip̄z Venenū at reguli et basilisci tāte ē
violētie q̄ adhuc exis in corpore adurit totū
sup q̄ incidit. Un̄ i circuitu cauerne ei? ni
hil crescit nec virecit. Aues volātes ex oppo
sito cauerne sue subito interficit. et oē aial si
bi appropinquas stupescit nec mouet. s̄z so

lo veneno aspect? et flatu sine sibilo cadit vt
morit et ille quē mordet liq̄sit et inflat et emic
tit vt? et subito morit. tāte etia fortitudis ē
venenū reguli q̄ etia si hasta cū tāgeres per
haste lōgitudine veneni fētiēs violentiā sic
narrat Autē. d̄ q̄dā q̄ cū lācea tetigit p̄mē ta
lē in india z statim cecidit mortu? cū aiali suo
Signū at lesiois ip̄? basilisci ē subita trans
mutatio corp̄is i viridē colorē et mors iopi
nata. In loco vbi regul? cōmorat venenum
aspidis p̄nciosissimū ē. Interficit ei sepe in
fra duas horas l̄ tres. Cui? morsus siḡ sunt
ista. color? cutis subita altatio. singul? mlti
plicatio. m̄broz r̄p̄etina ifrigidatio. dormi
tio. et palpebray p̄fuda clausio. siri puocat i
moderata. videt patiēti q̄ morit sola siti. Ve
nenū etia cuiusdā aspidis q̄ dī spuēs eo q̄ i
terficit p̄ sputū suū ita est violētū q̄ interficit
oē viuū q̄z tāgit illō sputū. i. interficit ei p̄us q̄z
sentiat. Sēritū lesus dolorē i p̄ncipio cir
caviscera et accidit venenatis tenebrositas
ocloz et clausio et p̄fuditas sōni cū sp̄asmo
et torzioe colli et pulsu iordinato. nec valz s̄
illō venenū aliq̄ medicia nisi sola cōbustio
m̄bri i q̄ ē. l̄ p̄cisio m̄bri. q̄z cōbustio exurit et
p̄strigit meat? ne venenū valeat ad cor pene
trare. Venenū etia dracōis mltū ē veneno
sū et maliciosū. cui? venenitas marie est i
cauda et i felle. Illō venenū seq̄ matia guī
tas corp̄is. inflāt labia. et accidit p̄tigo et te
nebrositas ocloz et destruit rō mor? sit ior
dina? et debilitas s̄tut? subseq̄. Venenum
scorpiōis est mortifex nisi citi? occurrat ar
surā et pūcturā generat circa m̄bz vbi ē pū
ctura et cū pueniat ad cor paties sincopizat
z r̄soluit in sudorē. tāde p̄strigit cor z sua fri
giditate cōgelat ex q̄ seq̄ mors z destructio
aial. Quere ifra d̄ scorpiōe li. penl.

De morsu canis rabidi. Ca. LXVII

Morsus at rabidi canis ē mortifer et
venenosus. Hā vt di. ista. canis fri
gid? ē et sic? cui colera niḡ dñat. que
mutata et putrefacta et dñans corp̄i canem
efficit rabiosū. Fūositas ei r̄soluta ex niḡ co
lera iā icēsa ificit cerebz. vū cū discurret ad
diuersas ptes eas ificit et efficit venenosas.
vū cū aliquē momorderit ei? salua veneno
sa subtrāte locū morsionis ificit hūores z
spūs et s̄bit venenū ifitū ad locū p̄fitez sue
generatōi. s̄ ad cerebz et efficit hō rabiosus
q̄ si aliū momorderit eū ificit et etia rabidū
illū facit. Un̄ tale venenū est sūme piculosū

tū qz diu latet. tū qz se multiplicat Aliqñ etiā
later vsqz ad ānī rñolutōz tūc casdē dīez ho
ra q̄ facit īfīcū. caput perit z frenesim fac. hāc
venenositatē sēsu nāse p̄cipiūt alij canes z
fugit rabiosū z latrāt sup ipz a frēdū eū. vt
dī. p̄stā. qz sētiūt eū sibi dñū z nociuū. Acci
dit at̄ h̄ venenosa rabies maxie ī autūno. q̄a
tūc melācolia rōe silitudis multiplicat z etiā
ī vere. qz p̄ calozē t̄pis dissoluit z n̄ p̄sumit z
ita p̄ p̄culcatōz intēdit z egredit̄ p̄ter nāsam
Tate etiā venenositas ē ligna canis rabidi
q̄ facit canē nutatē sic ebriū et apto ore ligna
depēdēte z saluā p̄tinue emittēte icēdēte z q̄
cadēs ī aq̄s ipas īficiūt. z bibētes ex eis ydro
picos efficit z furiosos. alias p̄petates canis
rabidi q̄re īfra d̄ cane. Dorsū at̄ a canibz vi
dēt ī sōnis tribilia z sūt timorosi. stupidi. si
ne cā irāscūt. ab alijs videri timent z etiā sic
canes latrāt. z sup oīa timent aquā z abhor
rēt. z tūc h̄ passio vir curat Duculqz Cōstā.
Sūt etiā mltā alia venenosa z venenoz p̄i
cula. s̄z d̄ his sp̄ealr mētio hēt ī diuina scrip
tura. et iō d̄ alijs supscdēdū ē q̄ ad p̄ns opu
sculū ista vice. h̄ solū h̄ arbitroz aduertēdūz
q̄ venenū mltā z īfinita incōmoda ī corpe
opat. Cū ei tota sua sp̄s nāse z p̄pletio h̄u
mane sit d̄ria qñ p̄ualet ī corpe totā naturā
distpat. sp̄s z h̄uiores corripit z alterat. sui
malicie z acumiē. q̄ nobili⁹ ē ī corpe. s̄. regi
onē cordis p̄mo aggredit̄ z īpugnat aīalē sp̄m
suo acumiē p̄cutit ī cerebro z p̄turbat. sēsuū
organat eoz opatōes subito debilitat ner
uos p̄cutit z vulnerat venas z arterias īficiūt
asperat z corrugat torturāt arsurā z moridi
catōez ī interioribz generat. subalez cordis z
epat̄s h̄mīditatē nūc incēdit. nūc p̄gelat. nūc
dissoluit. nūc r̄soluit. nūc p̄cutit z p̄sumit z de
siccat. dū īteriora p̄burit. exteriora īfrigidat
z ecōuerso. sepe corpis supficiē rebeñtī ca
lore exteri⁹ afficit. z cū potētiāli frigore san
guinē ī venis cordis mortificat z cōstringit
sui diffusioē. p̄ m̄bra corpi⁹ intūscit nūc etiā
pallet. nē lucet. nē virescīt subito. nē nigrescit p̄
maculaz diuersitatē corpi⁹ exteri⁹ īficiētē
supficiē. et īterior malicia īnotescit z abomi
natōz z nauisā horribilē stōacho īgerit īpa
ritalia m̄bra acumiē suo p̄etrat z corrodit.
p̄p̄ q̄ nāsa ei⁹ īpetū ferre n̄ sustinēs. desic̄ vl
timoz succūbit. corpi p̄dñans h̄uiores ī sui
silitudinē p̄uertit z venenosos z noxios īpos
efficit. z iō p̄iculosū ē tāgere corpa q̄ veneno
sūt īfecta. qz p̄ euaporatōez sepe īficiūt et cor

rūpsit oīa q̄ sibi sūt p̄pinq̄. Sepe at̄ p̄tingit q̄
venenū ī se cū sit nāse horribilez īnīmicū
appetit a nāsa n̄ p̄p̄ se s̄z p̄p̄ aliquod dulce et
amicū nāse cui ē admixtū. qz sepe sub specie
dulcis z sapidus occētat z latitatis veneni Et
iō docet p̄stā. vt h̄o q̄ timet venenū n̄ solū ca
ueat a feridis z amar̄s. veretia a dulcibz z sa
poros̄ salis z aceto⁹ z p̄silibz. qz sub talibz q̄
appetit nāsa sepe veneni malicia palliat. Do
cet etiā p̄stā. p̄ effectū cōgscere qñ venenū ī
cibis l̄ īn potibz ē assūptū Si q̄s īnq̄t ī cibo
vl̄ potu sēserit arsurā et subsecut⁹ fuerit cito
spasm⁹ l̄ tumor ī digito l̄ ī vngula venenosū
ē z mortale. Et q̄ etiā apparet signū veneni ī
digitis z vnguibz q̄ sūt ex fumositatibz cordis
signū ē q̄ venenū iā p̄ualuit circa īteriora ex
q̄ iā se diffūdit ad extrēa. Et seq̄t̄ ibide. s̄l̄r si
ore h̄auerit z saluā effluere fecerint z labia
formicauerit. ī lingua ardor fuerit z sudauē
rit. p̄cordia p̄strixerit z obtenebrauerit oca
li. oportet vt festinet ad medicinā alioqñ cito
moriē. Est igit̄ general̄ medicīa p̄ venenū ī
corpe sup̄tū vt p̄mo vomit⁹ puocet z h̄ supi⁹
vl̄ p̄ clistere īferi⁹ venenosa mactia euacuet.
deide tyriaca q̄ veneni rēp̄ssua ē z p̄suptua
cū vino d̄coctōis rute offerat. z h̄ tribz diebz
deide d̄z purgari z balneari fm̄ exigētiā ve
neni. ad vltimū d̄z fieri fleubothomia dicta
d̄z ordiari vt nutria vinctuos z opilatōis me
atuū ad cor ne vapor venenos⁹ possit ad cor
exalare. valēt itaqz ī h̄ casu nuces magnē et
quellane. sic̄ sicce. attrahūt ei venenū z su
mūt. z iō valēt an̄ p̄radiū z p̄ Dīc etiā p̄st. q̄
mltū valz balsam⁹ cū lacte mulieris p̄ arsurā
z dolorē ex rebo venenos⁹. Itē ibide seq̄t̄. an
dromāth⁹ dīc nullā fuisse cāz p̄ficiēdi tyria
cā nisi ad destrūcū res venenosas. q̄ tribz
modis fit. qz venenū desiccāt z p̄sumit. mltā
ei recipit desiccatiua Itē venenū s̄tute sua ex
pellit. qz mltā recipit q̄ occulta p̄petate vene
no d̄riant. Itē m̄bra p̄fortat z iō eis p̄ violē
tiā veneni ad r̄sistēdū vires attribuit. multa
ei recipit p̄fortatiua. Q̄ si tyriaca h̄z n̄ possit
et p̄iculū ē ī mora: alleū vt dīc p̄stā. p̄q̄ssēt et
vsqz ad dissolutōez cū gallina crassa decoq̄t̄
et ius de f̄ ad bibēdū. veneno ei repugnat z mī
ro mō īteriorē arsurāz mitigat. et iō tyriaca
rusticorū alliū nūcupat. Sine alleo d̄z vale
re ius galline fm̄ p̄stā. Dīc etiā ī li. d̄ simplici
medicīa. q̄dā p̄pugnāt veneno ipz attrahē
do ab īterioribz calore et subtilitate subeue
sic gall⁹ z gallina fissa. superposita venenoso

mossi. Quedā r̄pugnāt silitudinē et subtili-
tate sube sue s̄ subaz veneni. et iō sua silitudi-
ne venenū ad se attrahūt vt caro tyri q̄dam
p̄p̄tate occulta. Repugnāt etiā q̄dā p̄posi-
ta et simplicia efficacia et p̄tute. sic calamētū
succus caulis. ozobi. ḡna cīfri. ypericon. na-
sturciū. ruta. sal. porri. aristologia. nucel co-
meste cū ruta. radix aspagi et semē ei⁹. balsa-
mū. acetū. sāguis leporis. lac asine. vrina pue-
roz. herici⁹. testiculi ceruini et asinini. sicca-
ti et bibiti. castoreū. alleū. gēriana mēta. dyp-
tānum. et mlt̄a alia īfinita. Quia ei mlt̄a sūt
venenoz picla iō dīuina bonitas mlt̄a sup
addit antidota et remedia. s̄ ista exēpli gra-
tia iam sufficiāt.

De remedio s̄ morsū canis rabidi

Capitulum. LXVIII

Contra morsū canis rabidi et alioz ve-
nenoz aīaliū solēt a p̄tis vulnera
cū igne l̄ ferro diuidi et purgari vt sāguis ex-
tracto venenū effluat. solēt apponi sāguisuge
et v̄tose vt venenū ab īteriorib⁹ extrahat. In-
terius solēt dari ista q̄ veneno r̄pugnāt. siue
sint simplicia siue p̄posita vt tyriaca exteri⁹
sup vulnera et silitia cathaplasmē. sic nuce-
pistate cū alleo ruta et sale. valēt ei nuce-
comestez sup morsū posite. Cū p̄dictis dīc dīas.
q̄ cancri flumiales hūt occultā p̄tutē s̄ h̄ ve-
nenū. Et iō docet p̄stā. talib⁹ dare tyriacā cū
aq̄ cancroz flumialiū. Cinis etiā cācroz cū
gēriana singulare ē f̄mediū s̄ h̄mōi morsus.
vt dīc idē. Et etiā s̄ hoīs morsū rabidi sp̄a-
lit valēt ista. s̄. succ⁹ capfolij. cepe. ruta. nucel
allea. sal. frōdes. sic⁹. mēta. ozobiū. Nec oīa l̄
aliq̄ cū aceto et melle talib⁹ morsib⁹ salubrit̄
apponūt vt dī. p̄stā. Nec ei oīa venenū attra-
hūt et sua caliditate et siccitate dissoluūt de-
struūt et p̄sumūt. s̄ morsū et pūcturā scorpi-
onis oleū i q̄ submergit l̄ decoq̄ scorpio su-
per pūcturā appositū. sūmū f̄mediū ē. Itē si
accipiat idē scorpio l̄ ali⁹ et p̄trit⁹ siue pista-
t⁹ sup vuln⁹ apponat vtilissimū ē. Ruertit em̄
venenū īfixū ad corp⁹ vñ exiuit. Itē dī. p̄stā.
q̄ mlt̄ū valēt butirū bouinū s̄ venenū scor-
piōis. Nā butirū v̄nctuositate sua opilat ca-
liditate dissoluit et p̄sumit viscositate et hūi-
ditate sua mūdificat et abstergit. Butirū ḡ
comestū opilat meat⁹ ne sum⁹ veneni ad cor-
ascēdat. valēt etiā cancri flumiales si coz ci-
nis. l̄ ipi cocti l̄ assati sub cīere dens cū lacte
asinino. vt dī. p̄stā. Ad idē valēt castoreum et
sulphur. vt dīc idē. vtrūq̄ em̄ calidū ē et sic-

cū ī q̄rto ḡdu. et iō valēt s̄ venenū frigidū.
q̄ dissoluūt caliditate et p̄sumunt siccitate.
Cōtra morsū colubri serpētis et vipere vene-
nū p̄mō v̄tosis l̄ alio mō s̄ vulnerib⁹ vt pū-
ctura subito extrahat. Tyriaca cū vino de-
coctōis gēriane vt rute l̄ mēte offerat. circa
locū. et sup vuln⁹ tyriaca apponat. Idē fiat
cū allio sale p̄rito l̄ cū ruta si defuerit tyria-
ca. p̄strigat fortit i p̄ncipio m̄bz i q̄ sit mor-
sus l̄ pūctura. ne possit sum⁹ veneni libe erū-
pere ad īteriora et īterē cū veneno r̄pugnātū
b⁹ occurrat. Dicit ei p̄stā. q̄ s̄ h̄mōi venenū
valēt cerebrū galline et sim⁹ agnū et succ⁹
de frondib⁹ maloz ḡnatoz. dissoluūt ei ista
venenū et p̄parāt p̄sumptōz vt dicit cōmen-
tator. Nec de venenis et coz remedijs nunc
sufficiant.

De medicina Ca. LXIX

Ad exhibēda s̄ varias īfirmitates et
p̄cula debita et p̄grua remedia idi-
get p̄udes medic⁹ circūspectōe maxia et can-
tela. nihil em̄ p̄l̄ impedit salutē infirmoz q̄
ignorātia et negligētia medicoz. Quia igit̄
ex p̄te medici exigit vt nihil omittat de con-
tingentib⁹. necesse est vt his q̄ ad medendū p̄-
tinēt industriā diligēs sit et in oībz circūspe-
ctus. Oportet itaq̄ medicū ad h̄ve efficacit̄
opei cogscere p̄plexiōes hoīm p̄positōes et
p̄mixiōes tā m̄broz q̄ h̄uoz. dispositiōes
tēpoz. p̄ditōes sexū et etatum. Alia ei me-
diciā exigit i hyeme. alia i estate. alia in mor-
bi īchoatōe. alia i statu. alia i declinatōe. Alia
exigit etas puerilis. alia decrepita vt senilis.
alia sex⁹ virilis. alia mulieb⁹. oportet etiā vt
cogscat causas et occasiōes egritudinū. sig-
et accidētia singulaz īfirmitatū. Nūq̄ em̄
secure alit̄ poterit dari mediciā si cā morbi
fuerit ignota. oportet ḡ cogscere rez medici-
naliū p̄plexiōes. p̄tutes et opatiōes. nisi em̄
cogscerz q̄ medicina simplex. q̄ p̄posita. que
frigida. q̄ calida. q̄ corp⁹ sit īmutatiua. q̄ sa-
nitat. p̄seruatiua. q̄ īfirmitatis curatiua. q̄
laratiua. q̄ cōstrictiua. nūq̄ secure p̄cedere
posset in medicina. Et ideo necesse ē cogno-
scere herbarū et aliaz rerū medicinaliū qua-
litatem et ḡduū diuersitatē q̄ calida et sicca.
q̄ frigida et hūida. in q̄to ḡdu si vult i suo of-
ficio nō errare. Itō oportet cogscere morbi
diuturnitatē. p̄rietatē. simplicitatem. quan-
titatē et qualitātē patientis virtutē et debili-
tatē. Nam morbi cronici et diuturni fortio-
ri indiget medicina q̄ si recēs ēēt siue noui.

Simpler etiam morbo simplicioribus et ex tria
posita tria et posita e curat. Simpler enim
medicia infirmitate posita raro curat. Et ca/
lida itaque calida frigida medicina. et frigida ca/
lida. et mixta mixta generaliter sunt ponenda.
vnde cautus medicus morbum cognoscens secundum quantitate
et qualitate morbi temperat quantitate et qualitate anti/
doti. Item quando videt causam morbi esse ex repletionem
curat per euacuatores materie et inanitionem. quando vero
ex inanitione sanat per repletos. Officium itaque
boni medici consistit in causam morbi et circum/
stantiam causam investigare. per aspectum eius tactum
per urinam et pulsum infirmitatis materiam investigat.
Cognita autem causa si materia latet in profundo. huius
attractionis ut si materia est in remotis partibus et ex/
tremis nititur materiam ad stomachum attrahere in
facilem deducat. Si vero fuerit materia dura et
compacta quibusdam vis digestivis dissolvitur et i/
civis. ut sic materia mollescat et ad educatores
facile appareat. Completa itaque digestio materie
et attractio vis digestivis quibusdam laxativis ut ma/
teria digesta et attracta per convenientem regionem
educat vel per vomitum vel per secessum vel per sudorem.
materia est convenienter euacuata: vis digestiva quibus/
dam confortativis ut natura quod ex violenta medicina
fuit debilitata et lassata confortetur. Confortata
autem natura vis quibusdam resumptivis et restauratis
ut illud quod vi morbi vel antidoti est depositum re/
stauretur. paulatim autem et non subito est restauratio
facienda dieta congrua et temperata. Solet enim natura
sic euacuata multum appetere. et ideo sepius per acci/
pere quod digerere possit nisi a cauto medico in
dieta regimine teneretur. Tandem repata natura et in
statum pristinum restituta. decet ut quibusdam per/
uativis ne sanatur in periculum recidat. Talibus sunt
convenientia balnea. minutiones. electuaria. et ex/
ercitia moderata. talia enim calorem naturalem exci/
tant. a superfluis naturam exonerant. humoribus dige/
stione adiuvant et confortant. Si vero fuerit mate/
ria fluida aut nimis laxa vis restrictivis. de/
siccativis. et repulsivis. Natura vero restricta
cautus medicus solus dare convenientem laxativam me/
dicinam quod educit humores prius dissolutos et iam
restrictos. ne ibi remanentes vel ad aliam partem de/
fluentes putrescant. et sic febrem aliam inferant passi/
onem. Paulatim autem solet fieri restrictio et repul/
sio ne materia subito repulsa recurrat ad aliam
quod minus nobile et maiorem generet lesionem.
Sic et purgatio solus fieri per inenarrabilem ne fiat
purgatio repetitiva. Tribus igitur modis solus fieri
medicina. scilicet dissolvendo. restringendo. restaura/
do. autem est repleta dissolvitur aut dissoluta co

stringitur aut deposita in corpore restituitur. Relaxa/
mus itaque medicis laxativis ut scamoneis.
pstringimus restrictivis ut achacis et opiis. re/
stauramus cibis et potibus nutritivis et electua/
ris ad hoc paratis. Recollige igitur ex predictis
brevis quod medicus infirmorum domos et patrias
visitat et frequenter infirmitatum causas et circum/
stantias investigat. medicinas varias et proprias pre/
parat. parat et deponit. infirmorum abdita
intra et occulta tangere et abstergere non recu/
sat. Qualescentie et spem sanitatis omnibus repro/
mittit suavit et lenit. videri videri. et incidenda
incidere se asserit. et ne per sana corrumptum pre/
vire putridum et percidit. dolere parte dextera in
sinistra percute non percutit. a sectione l'arsura etiam per
lacrimis patiens bonus medicus non desistit me/
dicine amaritudinem dulcedine aliam palliat et
abscondit. bibit et gustat de medicina quibus sit
amara ne infirmus abhorreat a cibo et potu
egrum repmit et refrenat. Illi suo exponit desi/
derio de cuius salute diffidit penitus et desperat.
amarum et corrosivum carnem putridam et corruptam
oni dispositam amputat. ac desiccativis sanie
fluidam mundat et depurat per mortificationem et
vitiis quibusdam lenificationis dolorem vulnere
mitigat et mundificatio vulnere locum vulneris
consolidat atque sanat. Et quod per ledum intrinseca ma/
la quod extrinseca prout medicus de mitigandis cu/
radis et expellendis intrinsecis doloribus. primo cu/
rat naturam ibi duram et corruptam iterum digesti/
vis medicis ut oximel et syropo acetoso. Pri/
mo dividit et incidit digerendo ad exitum et eva/
cuatores obediens facit. quod sic in principio appho/
ris. de digesta medicari oportet et movere non
cruda. digesta vero materia atque habili reddita
ad euacuatores causa dissoluta medicina attracti/
va ab interioribus remotioribus partibus ad exte/
riora attrahit. et ad huiusmodi quod amara ut ve/
rapigra. yeralogodio. et alia alleata. quod ama/
ra cum penetrat ad remotas partes. et extrema
magis purgat quam alie medicie. scio materiam sic
digestam sic attractam medicina congrua euacuat
et expellit. caute enim ne nimia fiat euacuatio.
nocet enim corpori quod in debilitat et quandoque per de bo/
nis humoribus quod malum euacuat. iuxta illud Hippocrati.
multum repetere euacuare aut repellere. caleface/
re aut refrigerare. fallax est et nase penitus inimi/
cum. Considerat autem bonus medicus materiam egrum
dissolvit et locum materie. et etiam vires patiens. et secundum
variatur medicinam. si enim materia siue humor
peccans euacuat. multum profert egro. si vero non in/
firmus amplius molestatur. ut dicit Hippocrati.

De medicina attractiua.

Capitulum. LXX

Dedicina attractiua opaf p sube sub
tilitatez calore. subtilitate sua facile
penetrat. et calore suo attrahit siue
ferri siue aliqd int⁹ fixu siue humores q lati
rat in pfudo. Itē medicina digestiua est ne
cessaria qm materia ē mltū dura et cōpacta.
Incidit em̄ z diuidit materiā. z sic ad expel
lendu aptā reddit. Et iō opaf p inscisiua z at
tenuatiua. q subtilitate sue sube coopāte ca
lore prem materie sepat a pte vtz i diureticis.
Itē medicina laxatiua aliquā purgat materiā
digestā dissoluēdo et attrahēdo vt scamōea
recepta i stōacho sumū subtilez facile pene
trātem a se emitit. et hūores dissoluēs abo
minabiles nase reddit atqz attrahit eos ad
inuāte pte expulsiua et attractos a se ei
cit et expellit. Quedā laxāt sua viscositate lu
brificādo vt mercurial⁹ malua. et hmōi. qdā
ho acumie hūores penetrādo vt euforbiz.
qdā sua glutinositate ppmēdo sic mirabola
ni. qdā sua salugine intestina mordicando
vt semē atriplicis. qdā ho dulcedie sua z hūi
ditate intestia insūdēdo vt cassia fistula. Itē
medicina pstrictiua opaf p frigida grossa in
spba. Hā frigide ptes coadunant z partiu
suaz grossicie penetrare phibēt sicut galla.
qūqz grossos generat hūores. vñ pstringūt
opilando et pte retētiua pfortādo vt escu
la. qdā aut restringūt spcalit sanguinē vt co
rallus. bolus. emathibes. plātago. z hmōi.
qdā vtrē vt citonia mora rosa. z hmōi. Itē
medicina iduratiua est. qv materiā coagu
lat z malagmat. et h opaf pvalde frigida sic
ca vel būida vt psilliū sempuiua portulaca.
solatz. et silia. Itē medicina mollitiua opaf
p calida mediocriter z mltū būida. silr z ma
turiua. Itē aprina vritiua z attenuatiua
hūt pte. apit em̄ mecat⁹ opilatos z attenu
at viscosos hūores atqz siccos. z h facit p ca
lidū atqz siccū. Itē mūdificatiua opaf l⁹ dis
soluēdo vt calamētū. l⁹ mollificādo vt cassia
fistula. malua. ul⁹ terrestitate z siccitate sua
sordes abstergēdo. Sūt at mltē alie species
medicine z differētie sic mordificatiua. cor
rosiua. vritiua. dyasoretica. repcussiuua. miti
gatiua. z hmōi. de qbz tractat in libro d sim
plici medicina. Sz h de ppteratiōe infirmi
tati et medicinaz pditōibz put ad pns opu
sculū pnet sufficiat. vt sic huic negocio fi
nem imponam⁹

Incipit liber octauus de mundo et cor
poribus celestibus.

Discuā auxi
liate do tractatū est de diui
nis noibz de angeloz ppetra
tibz. necnō de hoie z ei⁹ pti
bus et accidētibz ipi⁹ p di
tionibz plenim⁹ restat vt ad ppetates mūdi
sensibil⁹ qstū nob⁹ dat de sup man⁹ apponā⁹.
vt materiā diuie laudis ex ppetatibz opatio
nū possim⁹ elicere pditōz. Inuisibilia ei dī
p ea q ferā sūt intellecta pspiciūt. vt diē apl⁹
Et iō aliqz mūdi h⁹ z pteoz ipi⁹ ppetates
huic opusculo. breui sub cōpēdio iterferere
pponim⁹ vt p silitudinē ppetatū corpaliū
intellectū spūalēz mysticū facili⁹ in diuinis
scripturis accipe valeam⁹. Apprietatiō itaqz
mūdi inchoandū est

Quid sit mundus. Caplum. I
Undus itaqz vt diē Mercurius dī
rib⁹ modis. Nam mūd⁹ dī diuinus
intellect⁹. mūd⁹. i. archetip⁹ incorpo
re⁹ inuisibil⁹ z etern⁹. ad cui⁹ exēplū mūd⁹ sen
sibilis est creat⁹ sic dicit Boeci⁹. Tu cuncta
supno ducis ab exēplo pulcz pulcerrim⁹ ip
se. Mundū mēte gerēs. siliqz imagine for
mās. zc. Secūdo mō dī mūd⁹ vniuersitas eo
rū q celi ambitu ptenēt vt celū in q sydera
lucēt. ignis in q oia calēt. aer in q oia viuētia
spirāt et vigent. aqua q terre latera circūcin
git. terra q oia inferiora sustinet atqz nutrit.
de q dī mūd⁹ p ipm factus est Tercio dī hō
minor mūd⁹. qz totū mūdi imaginē in se re
p⁹sentat. Est itaqz p m⁹ mūd⁹ etern⁹ in diuina
mēte eternalit⁹ pmanēs. scdus mūd⁹ ppetu⁹
est diuina volūtate esse ppetuū z originem ex
illo pbens. tertius fm qd est ppetu⁹. fm qd
est caducus oim silitudinē in se gerens. De
pmo aut mūdo et de tertio in pcedentibus
dictū est. Hūc de mūdo sensibili dicendū ē.
Mund⁹ igit vt dicit Marcian⁹ est vniuer
sitas creatorz conglobata in spere modum.
Nam mundus spericū et circularē hz spēm
et figurā. Nec fuit vt dicit Marcian⁹. alia
figura mundo ita congrua sicut orbicula
ris et rotunda. et hoc ppter vniuersitatis pfe
ctōnē. z ppe illā quā hz in esse ppetuo cū suo
opifice q sine caret et pncipio pfiguratiōem.
Mundū autem totum phi in duas partes
diuiserūt. quaz nobilior et simplicior pars
supior et actiua a circulo lune se extendens

vsq; ad planetica regionē. Alta pars ē inferior
passiva q̄ a lunari globo icipit et vsq; ad cē-
trū terre inferi se p̄tendit. Istū p̄ticulārē mūdū
inferiorē describit Marcia. Mūdū inq̄t est
circul⁹ ex quatuor elemētis eisdē tot⁹ i spere mo-
dū globat⁹ trā in medio yndiq; defixa eter-
nis celi raptib⁹ circūcurrēs. Ad istū mōdū cō-
posit⁹ creauit diuina dē p̄mordialē matiaz
in q̄ velut in q̄dā massa erāt potētiāl⁹ quatuor
elemēta nō distincta sic mō: s; erāt p̄mixta. et
illa massa p̄le a platone i thimeo ē vocata et
q̄ diuina sapia oīa elemēta et elemētata p̄posuit
et p̄ducit et p̄p̄tū q̄litate i regionib⁹ ordina-
uit singlā et distinxit. Hā qd̄ i illa matia cali-
dū fuit et siccū cessit in materiā ignis quem
rōe sue leuitat⁹ diuina sapia sup̄ collocauit.
Qd̄ hō frigidū et siccū i sūmo fuit cessit i ma-
teriā terre quā sua pōderositas et opacitas infe-
ri⁹ posuit. Qd̄ at calidū et hūidū fuit i mate-
riā aeris cessit. Qd̄ hō frigidū et hūidū i ma-
teriā aq̄ p̄uertit. Et h̄ duo elemēta p̄m maio-
rē l̄ minorē leuitatē et rarefacibilē subtilita-
tē i medio ignis terre collocauit. Un̄ istā ma-
teriā p̄mā plato vt potuit i thimeo sic descri-
psit. Fuit ei yle. i. p̄ma matia sine q̄litate et si-
ne q̄ntitate. sine colore. sine sp̄. sine loco. sine
tpe. int̄ aliquā subaz et nullā existēs zc. Nec
p̄ba multū sūt difficilia tū sic exponū. q; d̄
fuisse sine q̄ntitate. nō q; oīno fuerit sine oīni
q̄nto. s; q; nō fuit determinate q̄ntitat⁹. q̄ ad
nos sic gigas d̄ imensus q̄ntū excedit alioz
hoīm q̄ntitatē. Jō etiā sine q̄litate d̄. q; nō
habuit a q̄litate aliq̄ sp̄aliter notari. nō em̄
potuit pl⁹ calida q̄ frigida dici. nec ecōuer-
so. et sic de alijs. Sine colore. q; nō hūit ali-
quē colorē innatū in aliq̄ elemēto. Sine tpe
fuit. q; nōdū fuerāt tpa et tēpōz vicissitudines
q̄n h̄ materia ē creata. Sine loco fuit. q; nō
habuit determinatū locū pl⁹ sursum q̄ deorsus
nec pl⁹ in latū q̄ in lōgū. Int̄ aliquā subam
est et nullā. q; nulla suba material⁹ p̄cessit il-
lā. s; aliq̄ est secuta. Materiale igit̄ p̄ncipiū
mūdi inferioris fuit illa matia inuisa. i. p̄ma
materia cōis q̄ oīm formaz et q̄litarū fuit su-
sceptibil⁹. q̄ etiā sub diuers⁹ sp̄eb⁹ et formis cō-
seruat. Permanet ei h̄ materia q̄ ad subaz i-
corrupta q̄uis p̄tinue q̄ ad q̄litates trans-
mutabiles alteret. q; ista matia q̄ mō p̄ rare-
factōnez manet sub forma ignis et sub igne
statim p̄ dēfatōez induet formā aeris q̄ p̄us
sub sp̄e ignea fuit ignis. Et q̄ p̄ q̄ p̄ma ma-
teria q̄ mūd⁹ material⁹ p̄stat ē ingenerabil⁹

et incorruptibil⁹. a q̄ oīa materialia incipiūt:
et in quā redeūt tāq; ad matrīcē. Mūd⁹ ita
q; et reb⁹ multis opposit⁹ et p̄p̄tū est p̄posit⁹ et
tū in se est vn⁹. Mūd⁹ ei vn⁹ est nūero et non
p̄les mūdi. et h̄ p̄tē materiē vnitatē sic i li. d̄
de celo et mundo Occupat em̄ totā matiaz
suā sic ibi d̄ in ea. de eter. mū. Mūd⁹ ḡ de q̄
h̄ loq̄mur nō est diuersus in se neq; diuisus
p̄m subaz q̄uis i ipsi⁹ p̄tib⁹ inueniat p̄rariē-
tas. q̄ ad aliquā q̄litate repugnantia. Sum-
mā em̄ et necessariā h̄z mūd⁹ in suo toto cō-
ueniētiā et q̄i q̄ndaz musicā armoniā q̄uis
in aliq̄b⁹ ei⁹ p̄tib⁹ p̄tē q̄litates repugnantes
aliquam parī dissimilitudinē videat sicut ex-
p̄esse dicit Aug⁹. sup̄ Gen. Trāsbibit autem
mūd⁹ iste q̄ ad istam passibilem quaz modo
habet speciē et figurā. Sed p̄manebit i esse
perpetuo quo ad subam et naturā sicut idē
asserit Augustin⁹. Et dicit glosa ibi. Celus
et terra transibūt zc. Math. xxiij. Ex q̄ p̄tē
q̄ mūdus rōne sue mutatiōis est siquidē ad-
mirand⁹. nihilomin⁹ tū p̄pter materiē nobili-
tatem et forme p̄tūalem actualitatē. et p̄p̄se-
quens p̄ductōis et generatōis rerum tam
facilem potestātē nō tam ip̄e mūd⁹ q̄ mūdi
opifex dē sup̄ oīa est laudand⁹. Nulla em̄
est tam vilis tam infima in tota mūdi ma-
china pars siue p̄ticula in qua tam in mate-
ria q̄ in virtute et forma nō reluceat laus di-
uina. Nam in materia et forma mūdi q̄daz
est differētia. s; cum armonia est p̄s summa
Nam illa p̄s mūdi q̄ p̄m naturam purior et
simplicior est atq; nobilior. vñ formē habet
inclinatōz et appetitū ad nobilioris forme su-
sceptōem. et q̄ sp̄ualior est magis est inclina-
bilis ad formā sp̄ualiorē. Un̄ materia cele-
stis simplicior et nobilior reddit et exigit
formā q̄ elemētaz. et etiā ip̄a materia celest⁹
nobilior est et simplicior in nobiliori corpe.
vt in sole. q̄ in luna vñ in mercurio vñ i mar-
te. Materia em̄ elemētaz nobilior ē i igne
q̄ in aere vñ in ceteris. vñ grossior est materia
in terra q̄ in alijs. Hā ibi sūt p̄les p̄tes mate-
rie aggregate p̄m Arist. vñ dicit q̄ ex vno pu-
gillo terre fiunt decem aque. imo matia vñ
us elementi purior est in vna p̄te q̄ in alia.
sicut dicit in p̄mo methozum. partes enim
ignis superiores nobiliores et simpliciores. et
p̄tes terre centrales sunt grossiores p̄pacti-
ores et impuriores. Cum enim p̄tes mixto-
rum sunt ab elementis p̄m qd̄ p̄tes elemēta-
res sunt puriores vñ nobiliores sunt mixta

simpliciora vel puriora. Et si quod e converso est. i. elementis e converso est in mixtis. Nobilior itaque materia mundi constitutiva. nobiliori indiget forma. Et ideo solet disponi materia si quod exigit forma. quod si de terra debeat fieri ignis. oportet quod materialis terra grossities subtilietur et depuretur. et spiritualior et simplicior efficiatur ut sic simpliciori forma scilicet ignea induatur. Et ut breviter dicam necesse est ut si forma ppterat ipsa materia pparet. Considerat itaque mundi nobilitas si sui ptes digniores et etiam effectus nobiliores. Et ideo pars mundi superior reputatur dignior. quod ibi materia est purior et forma est pulchrior et fructus amplior in superioribus invenitur. Tanto enim mundus in uniuerso pulchrior est et decetior redditus quanto deformis pars mundi inferior superiorum pulchritudine. decetiori gloria insignitur sic dicit Augustinus. quodam pfectio claritatis et virtutis que in superioribus pcellit ad pfectionem inferiorum et decoratorem continue se diffundit. Quod etiam videtur infima pars mundi in decore et luitositate amisisse se recipiat in fecunditatis gratia et virtute. Non enim miranda terra fructuosa fecunditas in pductione herbarum arborum flos et fructuum in generatione varia animalium et reptilium. In varia pductione metallorum gemarum et lapidum que sit admiranda celi claritas cum diuersitate suorum orbium et astroz. Et quis mundus tot laudabilibus rebus differens sit diuine virtutis insignis potentia. multis tamen defectibus et conditibus miserabilibus que ad eius inferiores ptes vndeque est subiectus. Nam mundus iste quis videatur esse genitor et nutritor corporum. carcer tamen est spirituum et animarum durissimum exilium est ac locus miseria innumera bilium et penarum. Nam mundus locus est reatus et transgressionis. Incolatus et pegrinatōis. doloris et lacrimatōis. laboris et fatigatōis. horrois et pfulis. moris et mutatōis. fluxus et alteratōis. trāsitus et corruptōis. insolētie et purbatōis. violētie et oppressiōis. fraudulētie et deceptōis. In mundo nihil aliud inuenitur que vanitas. malignitas. cupiditas. anxietas. defectibilitas. et vetustas. mundus notos allicit et diligit ignotos abijcit et ptemnit. mundus multis obest paucis pdest. Amatores suos decipit et fallit. Nam multa pmittit. sed ad vltimū pauca soluit. pceptores suos ad modum vmbre insequitur et apprehēde non vlinet. sed suos sequentes fugere satagit et pcedit. et ideo illos que maxie diuinitis honoribus extollit. i. sine maxie depauperare et deijcere puenit. Et ut pbris beatus Gregorius. vtar fugiendū est mundus etiam si pperet nos demulcet

Qui g tot calamitatibus pulsat quod alius que ve deferatur clamat. Et si de proprietatibus mundi in generali dicta iam sufficiant

De celoz distinctione Ca. II

Nunc ad describendas pperates eius aliq̃s de celo et eius ptribus xpo adiunā te manū apponam. Nam celū angeloz et hoim bonoz loc⁹ est et habitaculū. ut dicit Beda. Celū autem si scōz traditōes aliud est visibile aliud inuisibile. Celū autem visibile est multiplex. sic dicit glosa sup Deut. x. ibi. Celū dñi dei tui est et celū celi Septē sūt celi scilicet aereū. ethereū. olympeū. igneū. firmamētū. aqueū. empireū. celū. scilicet angeloz. Celum itaque aereū vocat mediū aeris intersticiū. quod a grossis vaporibus aqua et terre non potest esse infectū. vñ illa pars aeris purior. et ab inferioribus q̃litate impmixtior ppter sui puritatē et dyaphaneitatē siue naturā trāsparentē celi noie nūcupat sic dicit sup Mat. xij. volucres celi comedēt illud etc. Celū ethereū si quod dā vocat supmū aeris intersticiū quod immediate spere ignis est coniunctū et dicitur ethereū. quod illud mediū inter ignē et aerē pfiniū est ab igne splendoris et illuminatōis receptiuum. Etheros enim grece splendor dicitur latine. ut dicitur. Ili. Celum si igneū si quod dā vocat centrū spere ignis ppter ipsius ignis puritatē subtilitatē et summā quā habet p ceteris elementis actualitatē et ppter alias quodam nobiles celestes quas psequit ex vicinitate orbis planetarum proprietates. si quod Gregorius autem sup locum illū Job. Intuere celū et ptemplare ethera etc. Noie etheris intelligit tota regio a luna vsque ad stellas fixas in qua sunt orbis et circuli septem planetarum. Quere infra primo de ethere quod sup h sentiat. Marci. Alexander sic ordinat septē celos. dicens. Primū celū est luminis datiuum vniforme et non motū scilicet celum empireū. Scdm celum donatiū dicit esse luminis vniforme et motū. scilicet aqueū et cristallinum Tertium datiuum luminis non si quod omnē partem luminositatē vniforme et motū ut celum stellatum. Quartū est receptiuū luminis sine calore scilicet olympicum. Quintū est receptiuū luminis cū calore. scilicet celū igneū. Sextū est receptiuū luminis coniunctū cum pte superiori et dicitur celū ethereū. Septimū est receptiuū luminis coniunctū cū pte inferiori. scilicet aereū. Et sic videtur vocare olympū regionē orbium planetarum. quod illud spaciū est continue luminosum. Firmamētum autem

vocat celū p̄mū s̄m p̄hos z vltimū i cui⁹ cō/
ueritare sita sūt corpa sydez z stellaz. Nam
p̄hi nō ponūt nisi solū celū vñū. Imo vt dicit
Basil. i examerō. P̄p̄hi linguas corrode/
rēt q̄ p̄es celos eē p̄sentirēt. Illō at celū. s.
firmamētū sic describit Ar. i li. 8. can. elemē.
Celū inq̄t ē q̄ntū elemētū ab elemētis inferio/
ribz discretū nāfali p̄petate ac distinctū. Ne
q̄ ei ḡue est qz tūc descēde possz. neq̄ leue qz
tūc forsan ascēderet. qz si eēt vñū ex q̄ttuor. l.
eēt p̄positū ex q̄ttuor. ingrederet in ip̄m cor/
ruptio vniuersalit̄ v̄l p̄ticularit̄. imo sicut d̄z
ibidē. Creator posuit ip̄m cāz z p̄ncipiū ge/
neratōis z corruptōis. Et iō necesse fuit ip̄z
eē ingenerabile z icorruptibile ne p̄ q̄rendo
generatōis z corruptōis p̄ncipio eēt abire
ad īfinitū. Est at celū illō inq̄etuz z mobile
vniuersalit̄. cui⁹ mor⁹ ē reuolubil̄ sup̄ medi/
um. s. sup̄ axem q̄ stat fixus int̄ duos polos
imobilis. s. meridionalē z septētrionalē. et il/
lud celū ē finitū q̄ ad dimēsiōnē z loci exten/
siōnē s̄z ē sempiternū q̄ ad motū. Mouet ei
a motore īfinite potētie. i. a dō q̄ ē sublimis z
gloriosus i sc̄la. Ducusq̄ Ar. i li. de ca. ele.
Vocat at polos duas stellas i sūmis celi ex/
tremitatibz in ip̄i medio sup̄ z inferi collo/
catas. q̄z vna est sup̄ posita i medio celi ad
septētrionē z d̄z pol⁹ arctic⁹. Alia ē ex opposi/
to ad meridiē z d̄z pol⁹ antarctic⁹ q̄i s̄ polū
arcticū posuit. Int̄ duos istos polos q̄si int̄
duas sui extremitates celū obliq̄ mouet ab
orientē vsq̄ ad occidentē. z ab occidentē ite/
rū vsq̄ ad orientē. et s̄ semp vniiformit̄ sic ro/
ta mouet circa axem. vñ axem vocat Aristo.
q̄ndam lineā intellectuāle p̄rectā a polo
vsq̄ ad polū dyāmetralit̄ z extensā. circa
cui⁹ mediū totū celi ambū eqliter circūferē
sicut ibidē dicit cōmentator. De isti⁹ celi na/
tura d̄z in li. de celo et mū. s̄m nonā trāslatō/
nez. Celū inq̄t est vñū p̄positū ex mat̄ia q̄m
p̄tinet mat̄iā ex q̄ z celū nōiat. q̄ est vltim⁹
incessus totū. s. vniuersū. z seq̄t in eodem. nō
sūt neq̄ finit̄. neq̄ erūt celi mlti. Celū ei est
vñū p̄fectū p̄pletū cui nō est sile. neq̄ est lo/
cus extra celū. neq̄ corp⁹. neq̄ vacuitas. ne/
q̄ plenitudo. neq̄ tps qd̄ est numer⁹ motus
vñ illic est vita fixa. s. extra vltimū. z ē sempi/
terna. q̄ neq̄ deficit neq̄ finit̄. et illa est vera
vita. Item idem ibidem. celū neq̄ fabrica/
tū est neq̄ generatū. s̄ simplex est. cui⁹ mor⁹
est eqlis. in q̄ nō est diuersitas. et est mor⁹ ei⁹
singlar̄ z circular̄ cui⁹ motor ē sp̄s q̄ mo/

net illō sua volūtate. z cōtinuat̄ rad⁹ celi cū
radio ignis z p̄iūct⁹ est cū illo ad vtilitatem
boīm p̄p̄ p̄manentiā vite. Firmamentū ita
q̄ vocat celū. qz solidū est et firmū. qz termi/
nū h̄z intrāsgressibilē vñ p̄ nimia firmitatis
sui p̄manentiā incorruptibile est et imutabi/
le tam in suba q̄ in forma. Est at forma eius
sperica et p̄ueta et q̄i p̄caua q̄ ad nos. sed q̄i
p̄ueta q̄ ad ea q̄ sūt sup̄ celū. cui⁹ mor⁹ est na/
turaliter circularis et mouet̄ oblique et cir/
cularit̄ ab orientē in occidentem. voluitq̄
secum et circūducit motu simplici et vniiformi
infra diei et noctis spaciū totū quod sub
ip̄o est. vsq̄ ad ignis regionem. vñ orbes se/
ptem planetaz secū rapit z circūducit. Om/
ne at qd̄ sub ip̄o est vt d̄i. Raban⁹ p̄tuit eius
motiue obedit ordinē vniiformi z imp̄turba/
to. p̄tus q̄z ei⁹ motiua sic ip̄emet dicit sup̄ ex/
positiōne Gen. extendit se vsq̄ ad inferiora s̄
elementa. vñ et ignem sup̄iorem credit̄ secū
circūrotare. puenit q̄z h̄ motiue p̄tuit̄ actio
vsq̄ ad aerē z vsq̄ ad aq̄s in q̄b̄ q̄ ad fluxū
et refluxū in parte marina facit exuberatōez
Hec aut̄ tria elementa. s. aer. ignis. et aqua.
obediūt q̄dem motui celi. sed nō vno modo
neq̄ vno ordine ip̄m imitant̄. sed s̄m magis
et min⁹ et qd̄ sup̄ est et leui⁹ et puri⁹ obedit
magis et qd̄ est min⁹ tale sequit̄ tard⁹ z obe/
dit minus. Terra huic celesti motui nō obe/
dit et p̄tuit vt ab eo suscipiat localem mo/
tionem. q̄uis ad p̄ducendas ex se species di/
uersas ei⁹ suscipiat imp̄ssiones. habz igit̄ fir/
mamentū sic dicit idē Raban⁹ q̄ ad motum
incessum vniiformē. ordinatū z imp̄turbatū
oīm tñ motū velocissimū vñ neq̄p̄ veloci/
tatē mor⁹ ei⁹ mūdi machina dissoluat̄. retar/
dat ordinato motu planetaz. z sic mor⁹ eius
ip̄et̄ motu p̄rio moderat̄. Mouet q̄z et q̄e/
scit. qz l̄z in partibz mutet sitū. tñ i toto neq̄
sitū mutat neq̄ variat locū. Turbat̄ igit̄
inferioribz. et q̄si casualit̄ fluctuantibz celuz
cum suis orbibz ordinis sui tenorem saltem
in p̄cto nullaten⁹ derelinq̄t vñ mor⁹ celi est
toti⁹ t̄pis p̄mū subiectū et mod⁹ et reglā om/
niū motū alioz. Est igit̄ firmamentū me/
diante motu suo generatōis z corruptōis i
mūdo inferiori p̄ncipiū effectiū. Cui⁹ rō vt
d̄i. Raban⁹. q̄m firmamētū sui lumis p̄tuit̄
generatōis effectiū ad terrā tanq̄ ad p̄p̄iū
centrū dirigit z destināt. z radios suos i tre/
sup̄ficie aggregat maxie et coadunāt. sicut
ostendit i sc̄ia p̄spectiua. Om̄e em̄ corpa

speculū p̄cauū z lumīosū in q̄libz p̄cto suo
dirigē vnā lineā radiofā in cētrū illi⁹ corpis
lumīosi ad sup̄ficiē cētri. z q̄nto q̄libet lineā
radiofā ē vicinior alteri lineē extēti ad sup̄/
ficiē cētri. tāto ex vicinitate vni⁹ ad aliā ē for/
tior ad imp̄mēdū in cētro effectū suū. Ex q̄
manifestū ē q̄ cū corp⁹ celi sit speculū. p̄uextū
et lumīosū. z ēra respectu magnitudis celi
nō obtineat nisi vicē p̄cti cū sit cētrū. i. ēra
necario sit maxia aggregatio celestīū radio/
rū. Et q̄z p̄tute et p̄tactu sit maxia genera/
tio z p̄ductio rez generabiliū i. ēra q̄ ē cētrū
ip̄⁹ firmamētū. z q̄nis sit p̄ncipiū generatio/
nis celū. nō tñ recipit generatōz in se v̄l cor/
ruptōz v̄l diminutōz v̄l augmētū. Nā celū i
suba bz summā simplicitatē vniformitatē. z
puritatē nullā h̄ns p̄tū diuisionē nec p̄rie/
tatē. z iō nullā bz ex se potentia ad corrupti/
bilitatē. Un̄ sic arguit Arist. li. de ce. z mun.
Om̄is inq̄t corruptio est ex p̄trarijs. celo at
nihil inuenit̄ p̄rium q̄re celū nō corrumpit̄.
Celū etia z q̄uis sit in se z ex se sit vniforme.
tñ bz necessario p̄les orbes z circulos in fi/
gura z magnitudīe lōgitudis z latitudis dif/
ferētes p̄p̄ diuersas māsīdes q̄bz idigēt mor/
tales. vt di. Ar. i. li. de causis elemētōz z ali/
as. nā si p̄m vnā dispositōz z mēsurā recipet
mūd⁹ inferior influentiā radioz p̄iret alimē
tū mortaliū z generatio oīm i. ferioz. Et iō
necessariū fuit motū celi esse obliquū vt ex
elevationē z dep̄ssione orbū nūc calor nūc frī/
gus i. cētro generet̄. vñ si directe celū moue/
ret̄ q̄ ad nos sitū. oīa caloz v̄l frigore i. nō
sui habitabili p̄sumeret̄. vt di. Ar. Nec so/
lū attēdit in celo puritas z incorruptibilitas
ex p̄te materie. v̄z etiā pulcritudo z claritas
ex p̄te forme. vt di. Ar. li. de sensu z sensato.
Celū ex sui nāsa splēdidū est. s. in p̄tib⁹ eius
est differētia. Nā in stell⁹ est maior aggrega/
tio lumis q̄ in alijs p̄tib⁹ ip̄⁹ celi. Un̄ ex p̄te
forme bz rotūditatē cū p̄uexitatē. p̄uexitatē
cū claritate. dyaphaneitatē sine trāsparentiā
z p̄spicuitatē vniformitatē in toto. s. in p̄ti/
bus diuersitatē. ex mutuo p̄cursu orbū z
motu p̄rio planetaz dicūt sapiētēs genera/
ri p̄centū z armoniacā suauitatē. Un̄ Ba/
cro. in li. ciceronis. exponēs scipionis som/
niū in. vi. de rep. libro. Impulsi z motu ip/
soz orbū efficiē son⁹ ille q̄ acuta cū gūib⁹ tē/
perās. eq̄lē sonū facit z p̄centū zē. Preter h̄
di. in li. de ce. z mū. i. sine. q̄ celū mot⁹ sui p̄ti/
nitate inflāmat illud sup̄ qd̄ mouet̄. vnde

ether ex motu celi ignit̄. Motus em̄ causat
calorē. vñ ibidē d̄r p̄ se z sensibiliter inuenit̄
q̄ ex motu sit calor et ex quiete frigiditas. et
iō calor materias emollit z dissoluit. frigi/
ditas v̄o aggregat z p̄stringit. vñ p̄tes elemē/
tares motui celi vicini⁹ extētes ceterz p̄tib⁹
mūdi inferioris sūt calidiores. vt in igne z
in aere. In tertio at elemētō. s. in aq̄ est mo/
tus debilitat⁹. z iō in ea est frigiditas. s. nō i
vltimo. In q̄rto at. s. in ēra p̄p̄ nimia elōga/
tionē a motu celi sit p̄stricō in vltio p̄p̄ ca/
loris absentia dominii frigiditas. Et ideo
ēra p̄manet d̄scens z p̄bēnis vt nō moueat̄
sic dicit Ar. ibidē. Mobilitas itaq̄ celi attē/
dit in materia z suba in forma in motu i. situ
i. sube sue simplicitate puritate z p̄petuitate
In forme claritate dyaphaneitate siue p̄spi/
cuitate z i. sperica orbiclaritate In mot⁹ vni/
formitate velocitate z i. p̄uositatē i. sic⁹ subli/
mitate. qz ad sitū a cētro ēre maxie distat et i
dimēsiua q̄ntitate. qz ei⁹ magnitudo imagi/
nationē. imo rōis mēsuram supat i. p̄tate. qz
oīa inferiora sibi subdita regulat ordinat et
mēsurat. Et qd̄ sup̄ oīa mirabile est. oīa i. se/
riora celū ordinat et imutat z tñ a nullo in/
feriori se imutatōz aliquā recipit. nec aliqd̄
sibi dissimile in nāsa et p̄tute aliq̄ ip̄si celestī
corpori se conformat.

De celo aqueo siue cristallino.

Capitulū. III

Extum celū est aquēum siue cristal/
linum quod ex aquis positis sup̄ fir/
mamentuz diuinitatis potentia est
formatū. aquas em̄ esse super celos colloca/
tas diuīe sc̄pture auctoritas nob̄ tradit. que
ita sunt leuigate et subtilitate q̄ in materiam
celestē sunt p̄uerse. et ideo p̄manent ibi fixe.
Beda tñ dicit q̄ aque ille celestes nō vapo/
rali tenuitate sed gracili q̄dam soliditate vir/
tute diuina sup̄ firmamentū sūt suspēse. et
hoc ad impet⁹ firmamenti moderatōez vel
ad caloris generati ex ei⁹ velocissimo motu
repressionē. Opinio em̄ fuit Bede q̄ celum
ignee sit nature sic platonici posuerūt. Un̄
di. Beda. Celū est subtilis z ignee nāse ro/
tundū a centro terre equalib⁹ spacijs collo/
catū. Et iō forte Bede videbat q̄ iō fuit ne/
cesse ibi esse aquas vt calor ille celestis ad tē/
peratiā duceret̄ q̄ ex tali inflammatōe mūd⁹ i
ferior dispēdiū nō pateretur. ex frigiditate
em̄ nāsalī illaz aq̄z sup̄ firmamētū verticem
positaruz dicunt aliqui stellam saturni esse

frigidā ppter illā quā hz rōe sui sūt cū firmamēto
to vicinitatē. Dicūt etiā qd firmamētū ppter
tē illaz aqz infrigidatū infrigidat orbes sa
turni sibi mag' proximū et vicinū. S3 qd istud
posset fieri rōnabiliē nō est pspicue rōe vten
tib' manifestū. Nā cū aqsa suba rōe vtriusqz
qlitat' sue. s. hūiditat' et frigiditat' celesti sub
stātie penit' sit tria. nō est bñ liqdū philoso
phātib' qualiter int' corpora tam dispia possit
vnitas aut pcordia aliqlit' cōuenire. Et tñ
scptū est Job. xviij. Qui facit pcordiā i sub
limib' suis. Iō alio mō sentiūt et opināt mo
derni q interiora phispectamīa pfundi' vt
arbitroz sunt scrutati. Dic' em Alexander q
aque ille q sup celos sūt nō sunt ibi posite vt
frigide et fluxibiles et hūide vel etiā sic solide
p gelare et pōderose. Iste em pprietates sunt
etiā int' se hūtes trietate et sibi mutuo repu
gnātes. s3 poti' p ordinatōz diuine sapie aq
ille sup firmamētū sūt sub mobilissima na
ture sue pditōe diuinit' collocatē. put natu
re celesti maxime sunt ppinā. et hec quidem
est nature pprietas pspicuitat' et trāsparentie
que pncipaliter et substantialiter inuenit' in
natura aque rōne cui' hz puenientiā et cum
celo empireo et etiā cū firmamēto. Et iō po
suit dñs aquas infer' sub rōne frigidi et hu
midi. cū alijs pditōib' necessarijs ad genera
tionē et corruptōem. sed easdem posuit rōe
pspiciui. put fuit necessariū ad vniuersitatis
pseruatōem. Et iō dicit celū esse dictum
aqueū et cristallinū rōne mobilitatis et per
spicuitatis. Est em pspiciū ad modum cri
stalli. a supiori celo scz ab empireo. lucem vt
luminositatis plenitudinē recipiēs et recep
tum ad inferiora diffundens. et ideo dicit celū
q si nobis inuisibile et occultū. cristallinum
p qz durū. Et iō in summo dicit cristallinū.
nō quia durū sicut cristallus. s3 qz vniiformi
ter est luminosum et pspiciū. Aqueum autē
dicit quēadmodū aque ex sua subtilitate et mo
bilitate mouet. et illud motum mouet celū
proximū et illud vltterius mouet qd sibi est
magis ppinum. Et ideo illud celū qd mo
uet inferiora. inferiorū mobiliū pncipue ē cō
seruatiuū. vt dicit Alexander

De celo empireo Capitulum. III
Celū empireū est pimum et summū
celū. locus angeloz. regio et habita
culū hominū bēoz. Et dicit empireū
a pīr qd est ignis. q si totū igneū sic dictum
qd ab ardore. sed poti' a lumine et splendore

vt dicit. Ipsi. Istud em celum summe est luci
dum. influens lucem et splendorem sup ce
lum cristallinū sibi ppinū et pimum. Est
autē de natura sua vniiforme sine stellis. et spe
riiforme. vt dicit Damasc. Ideo est spericum
vt rez spiritaliū et corpaliū sit pteniuū
Est em naturaliter quietū immobile. s. et imo
tum. vñ illud celū non est necessariū ppter cō
tinuatōem generatōis inferiorū. s3 poti' vt
dicit Alexander ad ppletōem vniuersi in ge
nere corporū. fm determinata extrema ad me
diū. est autē opacū in summo. s. terra. et lami
nosum in sūmo. s. celum empireū. et vtrūqz
corpus scz extremū supmum et infinitū est
de se immobile et quietū. Iste celi pprietates
describit Raban' vtr' p bñs Basilij i exame
ron sic dicens Celum em empireū est corp'
pimū. natura simplicissimū de corpulencia
habens minimū. quia subtilissimū. pimum
mūdi firmamētū. qntitate maximū. qlita
te lucidum. figuratione spericū. locali situ
supmū. quia a centro remotū. amplitudine
sua spiritaliū et corporū visibiliū et inuisibiliū
pntiuū. dei summū habitaculū. licz enim
deus sit vbiqz tñ specialiter dicit esse i celo. qd
ibi relucet potissime sue pntis opatio. et iō
celū dicit spēal' sedes dei. quia in corpore mun
di species celi pulcrior est. vt dicit. Damasc.
In celo diuina virtus manifestius operat'.

De ethere Capitulum V.
Ether grece splendor dicitur latine.
 Ether fm Ipsi. est superior regio su
premi intersticij aeris et ignis vbi est
perpetu' splendor luminis siue lucis. anaxa
goras autē dicit. nomen etheris est nomē ig
nis. Et p putauit vt dicit. Arist. ppter ipsi' inflā
matōem q causat ex velocitate sui mot'. Vñ
fm ipm anaxa. omne inflamans et inflamabi
le vocat hoc nomine. Marcianus autē dicit
q ether est locus ab inferiori mūdo separa
tus inuisibilis respectu inferiorū que patiū
tur multiplicem variatōez. In ethere vero
vbi dies est perpetu' nox diurno lumini nō
succedit. nec mirū. quia tam altum locum
ymbra terre que noctis causa est in ethere
nō accedit. fm Aristot. p q in libro methoz.
ether nihil aliud est q vnū elementū. nec est
ex elementis quattuor. quicqd em supra lu
narem globū est nature est separte a natura
inferiorū elementoz. vnde ether neqz est gra
ue. neqz est leue. neqz rarum. neqz densum.
neqz per alterius corporis penetrationem

diuisibile. Namque ei etherea nulla ingreditur cor-
ruptio. Alasatio vlt vel particularis. qd ei acci-
deret si ex elementis positoz aut originē dīstīz
Anapa. tū dīc qether ē aer inflammat. et dīc q
qūz descēdit īferi et ī tra occultat. vñ ppe sui
subtilitatē. nē sursū nē deorsū regirat. vñ ter-
remot⁹ gignit ex tute etherea ī tre vīscerib⁹
occultata. s3 dīc Ar. q pmo iste ē error. qm
subtile nō descēdit deorsū et etiā si descēderet hāc
opatoz nō faceret. fm macro. at splēdor ethe-
ris sub spera celi pābitū totū mōi rutilat et
fulg3. pūnet at ī se orbes. vñ. plāctaz q mo-
uet⁹ motū firmamēti Inferior itaqz ps ethe-
ris velocitate sui mot⁹ inflammat supiorē ptem
maie elementar. et ex illa inflamatioe gignitur
spera ignis. sic d3 ī li. 8 ce. et mū. ī fine. Et ma-
teria ei sic ignita nō gignit nec inflammat ipse
ether. qz ab inferiorib⁹ nō recipit aliquā imu-
tatoz qzuis īferiora ab ipso imutent.

De spera celi. Capitulum VI
Spera celi vt dī. Jsi. ē spēs qdā ī rotū
dū formata ab eodem ī idē circa suū
cētrū eqs spacijs circularitē rvoluta. hāc spe-
rā neqz pncipiū neqz finē h3e phi. asserit. Jō
ppe sui circulatōz vbi īcipiat et vbi finiat nō fa-
cile apprehēdit. nec fuit aliq figura celo pue-
nientior qz sperica. tū ppe sui ipsi simplicitatē
tū ppe capacitatē. tū etiā ppe vniformitatē. vt
dī. Jsi. Spera itaqz fm Alphraganū ē orbi-
cular supficies celestis corpis ī q fite stelle
pūnet. et h3 spera duob⁹ pol⁹ circūuoluit. qz
vñ ē septentrionalis q nūqz nob occidit et d3
pol⁹ arctic⁹. i. boreal. Alē pol⁹ ē anthartic⁹
seu austral q nūqz a nob videt. l ppe nimia a
nob elōgatoz. l ppe terre īterpositōez. Inter
istos duos polos q īnt duos mūdi extremi-
tates spera celi voluit et mouet. et cū ipso mo-
tu stelle ī eo site ab oriēte ī occidentē. et iterū
ab occidentē ī orientē motu diurno et noctur-
no. xliij. horaz spacio circūferūt. Tanta at
celeritate sperica celi circūferūt q nisi aduer-
sū ei⁹ pceptē cursū planete occurrerēt et ei⁹
ipetū moderarēt machia mōi dissoluerēt. et
iō fm Alphraga. septē orbes planetaz sunt
sub spera mutuo se ītersecātes p qz planete
motu psonō īcedētes. raptū firmamēti obui-
ant et etiā ei⁹ velocitatē repmūt et retardant.
voluit aut tota spere moles obliq circa me-
diū. i. circa axem. Est at axis qdā linea ītel-
lectual q recte p mediā pilā spere tendēs ī
duos polos se extēdit. circa quā celi ambī⁹
qī rota circa axem circularitē se rvoluit Car

bines at celi sūt extreme ptes axis q īnfigūt
īpīs polis. Et sūt cardies dicti. qz sic cardo
hostij ī poloꝝ pcanitatib⁹ rvoluit. et sūt isti
cardies pneri recurui. i. circūflexi vt dī. Jsi.
Spere pto celestis medietas d3 emisperiū. scz
ps q a nob totalr videt. s3 ob defectu vīsus
tre pūgi putat. vñ et circūl⁹ vbi finit orizon
.i. vīsus terminatio nūcupat vt dī. Jsi. Recol-
lige igit breuiter ex pdictis q spera celi ē lūiosa
suba lūis vīsq ad cētrū suū. i. vīsq ad terrā dif-
fusiuā. cui⁹ circūferētia est a cētro tre remo-
tissima. Et iō illa q ī celo sūt matia. nob ppe
sūmā distantiā videt eē mīma. oīm īferioꝝ ē
pctina. oīm īferioꝝ ē ordiatua īformatua
generatōis et vegetatōis effectiua. sibi prioꝝ
raptiua et attractiua. Hā mot⁹ sui violentia
planetas sibi obuiātes p se trahit. fm armo-
niā est pcessiua. Hā sic dī. Ar. ī li. 8 ppetati-
bus elemtoꝝ ex ordinato spere motu et prio
planetaz occurru gignit ī orbe stridor. i. ar-
monia. vñ Macro. īpulsu et motu ipoz effi-
cit son⁹ ille et acuta cū quib⁹ rpanis efficit cō-
cent⁹ varios et diuersos. s3 ppe nri audit⁹ defe-
ctū et illi⁹ soni excessū armonia illa a nob nō
audet. sic moueri solē vide nō possum⁹ qzuis
citissime moueat. Nam radioꝝ claritate aci-
es vīsus nri superat.

De circulis celi. Ca. VII
Circuli celi sūt ptes. qz duo sūt vīsi-
les. i. galaxias et zodiac⁹ Alij sūt īui-
sibiles. i. circūl⁹ eqnoxiā diuidēs duo emis-
peria. tāgēs zodiacū ī ariete et ī libra. Ali⁹ ē
circūl⁹ solsticial estiuā eo q sole ī eo extēte sit
solsticiū estiuale. Jste circūl⁹ tāgēs zodiacū
ī cācro et ē qī pūctio nri habitabil et torride zo-
ne Ali⁹ ē palell⁹ siue circūl⁹ septentrional siue
arctic⁹. et ē qī diuisio nri habitabil et frigide ha-
bitabil. Circūl⁹ pto q ē ex pte torride zone et
alteri⁹ habitabil zodiacū tāgit ī capcorno. et d3
iste circūl⁹ solsticial hyemal. eo q sole extēte
ī eo sit solsticiū hyemale. ali⁹ ē palell⁹ siue cir-
cul⁹ anthartic⁹ seu austral vīsus austr et op-
ponit arthico palello. Dicūt at hī circuli pa-
rallēli qī circuli eq distātes a para qd ē iuxta
et lele qd ē distās. eqliē ei distāt ab inuicem
pallēli. Sūt pter h3 duo circuli q dicūt colu-
ri. Colur⁹ septentrional q īcipit a polo septē-
trionali p cācz et capcornū circularitē pce-
dēs itez redit ad suū pncipiū. Ali⁹ ē colur⁹
austral. p librā ī ariete sūt redit ad suū pun-
ctum. et dicūt coluri qī colla rauri a cauda
bonis siluestis q erigēs caudā circūlū facit

imperfectū et dicuntur coluri qui circuli imperfecti
Decimus circulus est orizon. i. finitū visus. quia
circulo illo celum et terra videntur piter copulari.
Est etiam circulus meridianus designans illam partem
zodiaci in qua sol videtur equaliter distare in
ter orientem et occidentem et isti duo ultimi cir-
culi non sunt in spera. quia secundum diversos situs et
aspectus variantur. Hucusque. Ipsi.

De galaxia siue lacteo circulo. Ca. VIII

Galaxias est circulus celestis. ceteri circu-
li celi pulchrior et candidior incedens
per medium celi incipiens ab oriente usque ad
septentrionem per capricornum et per capricornum
ad punctum suum. Dicitur autem lacteus circulus quia inter omnes
circulos celestes notabilior est huius claritatem.
Vnde et de nocte navigantes et itinerantes diri-
git et deducit. quanto autem aura nocturna est serenior
et frigidior tanto incessus galaxie est manifestior.
Secundum autem opinionem vulgi. galaxias dicitur vesti-
gium solis. quod per se reliquit sol quando currit in illo cir-
culo. Sed aristoteles dicit esse falsum. quia si esset gala-
xias ex impressione transiret sol. opteret quod si im-
pressio esset in signis in quibus currit sol cum alijs stellis
mobilibus. et hoc videtur esse falsum. quia transcedit emi-
nos zodiaci ubi sol nullatenus appropinquat sicut
dicitur in li. meteororum. Iohannes anaxagoras. et democritus dixe-
runt galaxiam esse reflexionem lucis ad aerem sicut in spe-
culo. sed hoc est falsum ut dicitur. Aristoteles ibidem. quia si hoc esset per
mutaretur. sicut est permutatio lucis. Hoc autem est falsum. quia
videtur galaxiam semper in eodem loco nec recedit ab eo.
Dicitur ergo Aristoteles sic. Ignis propinquus orbi est inflama-
tus et lucidus et in locis ubi videtur galaxias sunt
stelle multe puer et lunose et illis relucet ful-
gor ille. et ideo apparet locus ille magis radiosus
nec recedit ab uno loco orbis. Hucusque Aristoteles.
In li. primo meteororum. ca. ij.

De zodiaco. Capitulum. IX

Zodiacus est circulus obliquus in. xij. pres-
distictus equales. quod. xij. signa per his sunt vo-
cata. nobis autem signantur in quod parte celi sol et planete i-
morantur. Sunt igitur. xij. signa. xij. spacia equale disti-
cta et stellis notabilibus ab astrologis denota-
ta. unum autem quod signum in. xxx. diuisum gradus. et gradus
in. lx. diuisum minuta et minutum in. lx. secunda. ita
quod. lx. secunda minutum unum faciunt. lx. minuta gra-
dum unum et. xxx. gradus signum unum. Signa autem ista
sunt proprijs nominibus appellata sicut aries et taurus
et sic de alijs. Et vocantur animalia. non quia animalia
sunt in celo collocata. sed quia in suis effectibus animalium
talium proprietates aliquas reputant. ut per dicitur
In ista autem. xij. signa quatuor sunt cardinalia secundum
Ipsi. scilicet cancer in summo. capricornus in imo. aries

et libra in medio. Prima duo dicuntur solsticialia
quia in cancro et in capricornus sol vltimus ad nos non accedit.
in capricornus remotus non recedit. In primo fa-
cit longissimos dies et breues noctes. in secundo
eccontra. In alijs sex duobus sunt equinoctia in arie-
te sit vernalis. in libra sit autumnale
et tunc utroque tempore dies noctibus sunt equales. In
istis etiam signis tria sunt ignea. scilicet aries. leo. sa-
gittarius. tria sunt terrea. scilicet taurus. gemini. capri-
cornus. et tria sunt aerea. scilicet gemini. libra. aquarius.
et tria sunt aquatica. scilicet scorpio. cancer. piscis. et
inter ista quod sunt ignea et aerea sunt calida et ma-
sculina et diurna. quod sunt aquatica et ter-
rea sunt frigida et feminina et nocturna. inter ista
etiam sunt quatuor mobilia. scilicet quatuor cardinalia.
scilicet aries. cancer. libra. capricornus. quia in eis mu-
tantur tempora. Et quatuor sunt fixa in quibus signa ipsi sunt
pus. scilicet taurus. leo. scorpius. aquarius. Et quatuor
sunt composita in quibus ipsa permiscetur. scilicet gemini. sagittarius. piscis.
Et dicuntur ista signa domus. quia do-
micilia sunt et habitacula planetarum. et ex his do-
mibus quodam dicuntur domus triplicitatis. quodam exalta-
tionis. Nam illa signa quod concordant in una natura fa-
ciunt triplicitatem. et eodem nomine nuncupantur. et sic
in quatuor partibus celi ordinantur. Nam in oriente sunt
ignea. aries. leo. sagittarius. Terrea sunt taurus
gemini. capricornus in austro. Aerea sunt gemini.
libra. et aquarius in occidente. Aquatica sunt cancer.
piscis. scorpio in septentrione. Et inter istas tri-
plicitates domus fortiores sunt in suis effectibus
orientales occidentales et septentrionales au-
strales. quia in eis nobiliores planete dominantur.
Nam triplicitas orientalis quod est prima huius solis die
et luna die nocte. et saturnus precipue cum eis dicitur
nocte. Triplicitas occidentalis huius saturnum
mercurium et iouem. Triplicitas septentrionalis
huius venerem lunam et martem. Australis huius sa-
turnum mercurium et iouem. Dicuntur ista signa do-
mus exaltationis. quia planete putantur magis in mi-
nus exaltantur in signis gradibus perfecti et fructuosius
operantur. Nam sol huius potentie suam et exaltationem in. xvij.
gradibus arietis. et casum in eodem gradu libere. Venus
huius gradus suam in piscibus. xvij. gradu. et casum siue
tristitiam suam in virgine. casu signi oppositi. scilicet virgi-
nis. Mercurius erigitur in geminis. xv. gradibus. et ca-
dit in piscibus gradibus totidem. Luna erigitur in tau-
ro tribus gradibus et totidem cadit in scorpio. Sa-
turnus erigitur in tauro. xij. gradibus et cadit to-
tidem in ariete. Mars erigitur in capricornus
gradibus. xxvij. et cadit totidem in cancro. Iupiter
et caput draconis erigitur in geminis gradibus tri-
bus et cadit totidem in sagittario. Cauda erigitur in

sagittario tribus gradibus cadit in geminis. Preter ista unum quod signum dividit in tres partes que faci-
es nuncupantur. quare initium est a primo gradu arietis et
durat usque ad. x. secunda durat usque ad. xx. tertia
durat usque ad. xxx. prima facies arietis datur mar-
ti. secunda soli. tertia veneri. prima facies tauri est mer-
curij. secunda lune. tertia saturni. prima geminorum est io-
nis. secunda mercurij. tertia soli. prima canceri est vene-
ris. secunda mercurij. tertia lune. prima facies leonis
est saturni. secunda iouis. tertia martis. prima scorpii est sol-
is. secunda veneris. tertia mercurij. prima librae est lune.
secunda saturni. tertia iouis. prima scorpii est martis
secunda soli. tertia veneris. prima sagittarii est mercu-
rij. secunda lune. tertia saturni. prima capricorni est iouis
secunda martis. tertia soli. prima aquarii est veneris. secunda
mercurij. tertia lune. prima piscium est saturni. secunda io-
nis. tertia martis. Placeta igitur ex his in domo propria
habetur quod fortitudines. in gradu exaltationis habet. iij.
in domo triplicitatis habet. iij. in facie una aut du-
as. et quod magis abundat in placetas numero. ma-
gis prevallet in fortitudine. et quilibet placeta fortior
est in domo propria quam alia. et ex fortitudine signi in
quod est fortificat et ex debilitate debilitat. sic for-
tis vir fortior est in eodem forti quam in debili. et ideo astro-
logi in iudiciis suis ut dicitur. misael. considerant do-
mos ascendentes. i. ascendunt signum et placetaz digni-
tates ut secundum eorum principat et dominum in domibus
angularibus ascendunt in angulum vel ab angulo
cadunt in coniunctum et iudicant de futuris. Dicunt
autem quod signum domus angularis sic signum cardinalia
quod superius dicitur. libra. capricornus. et aries. quod
dicitur domus succedentes angulum. i. taurus quod
succedit arietem. et leo quod cancer. et scorpius quod libram
et aquarius quod succedit capricorno. Quidam vero dicunt
domus cadentes ab angulo. i. gemini. ergo. sagitta-
rius. piscis. ut in figura misael. secundum istorum signum
omnes et occasus oppositiones. coniunctiones et aspectus
diversa tria accidunt in hoc modo. Nam sic dicitur idem
autor ista que sunt vi natus generantur sub forti signum
masculino ascendente et forti placeta bono cum bo-
no aspectu in ipso ascendente ex parte fortis et bone sunt
dispositionis in suo genere. et contrario. domus
itaque anguli prima domus est orientalis. i. signum arietis
domus vero celi siue septentrionalis est cancer. angulus
vero occidentalis est libra. et angulus terre est capricornus.
De signis quatuor angularia maxime sunt fortis et ori-
entale plerumque occidentale. et septentrionale plerumque
australe. unum angulus terre est tribus alijs minus fortis
sic idem dicitur autor. Domus succedentes sunt me-
diocres effectus et fortis. i. signum ab arietem secundum
librum. et signum. iij. v. viij. xj. Et in hoc signa
siue domus. octavum signum peioris est operatio

significationis. et ideo vocatur ab astrologis domus
moris. Reliqua autem signa dicuntur domus cadentes. i. iij.
v. viij. ix. x. xj. sunt etiam debiliores effectus et peiores
significationis et maxime. vi. x. xij. Et hoc ratio est ut
dicitur. autor. quod in sexta domo vel signum datur mars. et
ideo vocatur domus infirmitatis et debilitatis omnium re-
rum. et in illo signum est gaudium martis. et in. xij. est saturni
gaudium. et ideo vocatur domus inimicitie tristitiae et
laboris. Signa etiam siue domus dicuntur mutuo se
aspicere. et sunt tres aspectus principales. i. sextilis
tercilius et quinquagesimus aspectus. Sextilis dicitur quando aliquod placeta
in aliquo signum ascendente aspiciat tertiū aut se et tertiū po-
se. Et hoc est a tertiū in undecimū. ubi gratia Si ali-
quod placeta fuerit in initio arietis. aspiciat eum quod est
in capite geminorum aut se. et eum quod est in initio aquarii
per se. quod est signum undecimū. et hoc vocatur sextilis
eo quod teneat quartam partem celi. i. gradus. lx. et talis aspec-
tus est laudabilis bonus et fortunatus. Et si signum
domus dilectionis medie secundum astrologos. ut dicitur
autor superius dicitur. tercilius aspectus fit a quanto signum et
nono. ubi gratia. Placeta quod fuit in initio arietis
aspiciat eum quod fuerit in leone aut se. et eum quod fuerit in
sagittario per se. quod est signum nonum. et dicitur tertius
quod continet tertiā partem celi. i. c. et. xx. gradus. et hoc aspec-
tus est optimus. quod est in signum perfecte amicicie ut dicitur au-
tor. quinquagesimus aspectus est a quarto signum et decimo. ubi gratia
Placeta quod fuerit in initio arietis aspiciat illud quod est
in capite canceri aut se. et eum quod est in capite capricorni
per se. quod est signum decimū. Et hoc aspectus dicitur quinquagesimus
quod quartam partem celi continet. i. xc. gradus. et hoc aspectus
est malus. quod in illo signum ire et invidie et inimici-
cie sunt et imperfecte. ut dicitur. autor. predictus. Coniunctio
vero et oppositio non sunt aspectus. quoniam tamen dicuntur
aspectus abusive. quoniam vero signum primum respiciat
septimū. ut aries libram. Dicitur aspectus oppositio
est pessimus. quod signum est perfecte inimicitie et pes-
sima preterdit. maxime si aspectus fuerit martis et
saturni siue soli. Quod vero placeta puenit cum plane-
ta eodem signum ascendente vel in signum sibi coniuncto aut
vel retro. tunc dicitur coniunctio. et hoc preter esse bona si
planete fuerint boni. et converso mala si fue-
rint mali. sic dicitur. autor. et hoc omnia patet in figura
quam posuit autor iste.

De signo arietis. Ca. X

In Auras aut singulorum signum per ordinem
recolligam ex signum arietis exordium sume-
tes. Aries igitur est orientale signum sic dictum.
quod sic aries in iacendo super latum unum equum mutat
vices. sic sol exiens in illa parte zodiaci quod aries dicitur
facit equinoctium. et equales facit dies artificiales
atque noctes. Et sic dicitur misael. Aries est sig-
num ignem masculinum. diurnum. instabile. domus

martis i. xix. gdu e exaltatio e sol. domus sol
de die. d nocte bo iupit. z saturnus picipat cu
eis de pma triplicitate pma e pma facies e
martis. scda sol. tcia veneris. de corpe hois do
minat capiti z faciei et multos facit in corpe
capillos corp curu. facie obliqua. oculos
gues. aures breues. collu logu. Domus vite
z natiuitatis hois. qz sic signu ab inferiori p
te tre ad supiora ascedit z a tenebris ad lucez
vadit. sic nat d tenebris egredit z vi illi signi
abdit pdeut i luce et secreta sapietibus inno
tescunt. Et sic narrat albu. i li. d motibus astro
ru. In scio inqt l qrtto gdu arietis occidente.
oriz signu libze z mouet aerem. In decio gdu
oriz stella q d almareth z albeta z serenat
aerem. In xv. gdu occidunt plades zc. Qn at
sol l lya l aliqs plactaz itranerit pmu vl se
cundū vl tertiu gdu arietis erit nubilū z vēr
a meridie et frig z tēpestas In gdu at. xxi.
aut. xxi. erit magn calor

De signo thauri Ca. XI

Taurus fm misael. e signu terreū. fri
gidū. fixū. nocturnū. domus veneris.
scda exaltatio lue i qrtto gdu ei. do
mus ei de die est ven. in nocte lūa. et mars
picipat cu eis. de triplicitate e scda pma
facies e mercurij. scda lue. tcia sathi. ex cor
poris hois dnat collo z gutturi. datqz facies
amplā z curuā. nasū dat guē z logu. amplas
nares. oculos gues. capillos eleuatos z ni
gros. collu grossū. verecūdū facit hoiez. ho
neste incedere. z tñ vanū. Domus e sube z pos
sessionis acceptōis z datōis. et iō d taur qz
taur sulcādo trā fecūdat z locupletat Tūc
etiā qn sol e i tauro trā e arabil z grua agri
culture fm albu. In pmo gdu tauri oriz si
dus paliciter. in. vi. orion occidit z mutatur
aer i. viij. orion plades et turbāt aerem. In
xvi. oriz hyades z turbāt aerem

De signo gemioz Ca. XII

Ignū gemioz fm misael. Est signū
aereū. masculinū mediocre. diurnū
domus mercurij. exaltatio caude dra
conis i scio gdu e. domus ei i die e saturnus. i
nocte mercurij. iupit picipat cu eis. de tri
plicitate e tcia. pma facies e iouis. secunda
martis. tcia sol. In corpe hois dnat hūeris
brachijs z maib. mediocre efficit staturā et
hoiez pulcz z pueniētē. Cul pūct mercu
rij si fuerit fortūat disponit hoiez et abile fa
cit ad litteraturā z septurā. Domus pgnatōis
est z pūctat. pūctū religiōis z fidelitatis epu

laz z seminoz fm albu. Bradu pmo gemio
ru occubēte. oriz hyades z mutāt aerem. z p
archites z echites. i. aqla. xviij. gdu. i. delphi
ni. xxi. zc. Isti gemini vt di. Ili. fm poetaz
fabulas fuerit castor z pollux frēs gemini et
vterini. viri fortissimi. qz gra d tūc sol e in
gemis. qz sole i illa pte celi exite p ad secū
dādū inferiora gemiat. tūc etiā bella int cog
natos aliqties gemiant. Aliā tñ sigt ygin
rōez. i. qn castor pēst inferis tūc pollux pēst
superis. et ecōuerso. qd iō fm marci. singūt
qz in estate cū noctes sint breuissime qn vna
ps stellatiōis occidit alia ps anterior oriz
et ascendit. Et p tūc d vñ fratz celos. ali
us inferos possedisse.

De signo cancri. Ca. XIII

Cancer e signū aqueū femineū instā
bile nocturnū domus lue. exaltatio io
uis. i. xv. gdu e. i die ven. e ei domus in nocte
mars z lūa picipat cu eis d triplicitate e qrt
ta. pma facies ei est veneris. scda martis. tcia
lue. Sup corp bz dūium sup pect. costas
et pulmonē. z facit in corpe grossiciez. Nam
a medio ei facit hoiez grossū et incōpositū
atqz rudē. sup ho subtilē. dentes curuos et
rotos. Et vocat domus pzis et casaz z vinez
ru et oim q crescūt sup trā castroz villaz et
ciuitatū thesauroz sepulchre z hereditatū De
h dicit albu. v. gdu cancri occubēte. oriz ca
pcorn z mutat aer i. x. gdu. oriz orion z mu
tat aer i caliditate i. xxi. gdu oriz fernens ca
nicula. z canis plen apparet z fit mag pū
batio aeris. Dī at cācer fm Ili. Hā cancer e
aial retrogdū sic sol pagras illā pte zodiaci
q vocat cācer fac retrogdātōz i. viij. gdu can
cri. Tūc etiā sol extollit pūsus tumorez spere
pūsus nostz habitabile. z situz i trā q nō pōt
pl extolli. et tūc retrogdāt descendēdo p sig
inferiora vsq ad capcornū.

De signo leonis Ca. XIII

Ignū leonis fm misael. est signū
igneū masculinū fixū diurnū. do
mus solis et illi exaltatio. domus ei sol in die
iupiter de nocte z saturnus picipat cu eis et
de triplicitate e pma. pma facies est saturni
scda iouis. tcia martis. In hoie coopat sto
macho lacert cordi z dorso. efficit hoiez su
peri grossuz iferi subtilē. magni animi. crū
ra hūte subtilia. Domus at vocat vilioz z no
uoz vestimētoz liberoz z honoz. De h dicit
albu. In qrtto gdu leōis aqri z elion oriz. et
fit aeris mutatio. i. xxi. gdu oriz cācer z occi

dit capcorn⁹. Dicitur autem illud signum leo. q² leo for-
tissimu aial e maxie caliditat⁹ p⁹cipue et pre-
pectoris. et p⁹is anterioris. sic sol intras illaz
pre signi acri⁹ radios impmit q² i fine q² ab
illo signo exit. vt di. Jli.

De signo p⁹ginis Ca. XV

Virgo e signu terreu. frigidu. medio-
cre nocturnu dom⁹ mercurij p⁹ma z
e exaltatio mercurij i. xv. gdu ei⁹. dom⁹ ei⁹ in
die ven⁹ i nocte lūa. et mars p⁹icipat cū eis
d⁹ triplicitate e scda. P⁹ia facies e⁹ e solis.
scda veneris. t⁹cia mercurij. Et pte hois h⁹ in
p⁹atē ventrē z intestia. p⁹sonā pulcrā fac pul-
eros oculos. faciē decorā. et mitigat volūta-
tē. Dom⁹ e i⁹firmitat⁹ seruoz z ancillaz et be-
stiaz incōstantiā fecit z mutatōz de loco ad
locū. et h⁹ signu d⁹ p⁹go. q² p⁹go sterilis e z si-
ne fructu. sic sol intras illā pte zodiaci q² vo-
cat p⁹go suo calore hūozē p⁹sumit. z sic terrā
a fructu sterilē facit.

De signo libre Capitulu. XVI

Libra p⁹m B⁹isael est signu aqueu
masculinu. instabile. diurnu. dom⁹
veneris. p⁹ma exaltatio s⁹fni in. xxi. gdu ei⁹. do-
mus ei⁹ ven⁹ de die s⁹fni. d⁹ nocte mercurij. z
iupit⁹ p⁹icipat cū eis de triplicitate est tertia
P⁹ia facies ei⁹ e lūe. scda s⁹fni. t⁹cia iouis. de
corpe hois regit i⁹feriora v⁹tr⁹ i⁹testina z m-
bilicū. dom⁹ e⁹por⁹ z nuptiaz p⁹etiois furti
z rapie. De h⁹ albu. in. v. gdu libre. leo orit⁹ et
alterat z calefacit aerē. i. xxi. gdu corona orit⁹
z sit maria p⁹turbatio aeris. xxi. oriū⁹ h⁹ades
p⁹ti z sit maior p⁹turbatio aeris. et p⁹ oriū⁹ p⁹go.
D⁹ at h⁹ signu libra. ab instro pōderādi. q²a
sol exis in illa pte celi q² d⁹ libra. dies cū no-
ctib⁹ s⁹lles efficit z eq⁹les p⁹m Jli.

De sig⁹ scorpionis Ca. XVII

Scorpio e p⁹m B⁹is. signu aqueu frigi-
du fixu z noctnu. Dom⁹ p⁹ma mars.
nulli⁹ exaltatio. dom⁹ ei⁹ in die ven⁹. in nocte
mars. z lūa p⁹icipat cū eis. d⁹ triplicitate est
q²ta. P⁹ia facies e mars. scda sol. t⁹cia vene-
ris. Et pte hois mēbz⁹ defuit generatiuis
renib⁹ et vesice. faciē dat rubicū dā z puā. ca-
pillos mltos. oculos puos. crura lōga. pe-
des magnos. z leuē facit hoiez z i⁹stabilē ira-
scētē ac mēdacē. dom⁹ d⁹ mortis z timoris
debil⁹ z laboris. dāni z p⁹etiois. belli calidita-
tis z igenij. De h⁹ albu. in. ii. gdu scorpionis
stelle hyades oriū⁹ z sit mag⁹ p⁹turbatio aeris
et tēpestas. z p⁹ oriū⁹ taur⁹. In. ix. gdu ei⁹ occi-
dūt p⁹liades et sit aeris serenitas. D⁹ at signu

illud scorp⁹. q² scorp⁹us est aial valde pūgiri
uū cū cauda. s⁹l⁹ sol exis i illa pte zodiaci q²
d⁹ scorp⁹ cā est lesionis et pūctōis corporis
hūani. q² tunc declinās min⁹ calefacit aera.
vū aer distempat⁹ in frigiditate cito ledit et
pūgit corp⁹. vt di. Jli.

De sagittario Ca. XVIII

Sagittari⁹ p⁹m B⁹isa. est signu aqueu
masculinu mediocre diurnu. exalta-
tio cande i. ii. gdu. domus ei⁹ in die est sol. i
nocte iupit⁹. s⁹f⁹nus p⁹icipat cū eis. d⁹ triplici-
tate e p⁹ma. P⁹ia facies eius e mercurij. scda
lūe. t⁹cia s⁹fni. Ex pte hois disponit femora
lōgas fac coras et crura. faciē lōgā. et mētū
subtile. hoiez facit pulcriorē retro q² aū. ca-
pillos dat subtiles. v⁹trē magnū et in motu
facit hoiez delectari. D⁹ dom⁹ i⁹trineris. fidei.
sapie. magisterij z honoris ex magistratu sa-
p⁹ietie astroz et diuinationis somnior. De h⁹
di. albu. ii. gdu sagittarij cum oriū⁹ p⁹liades
statim occidūt et oriū⁹ caput scorp⁹ et sit valē-
da turbatio aeris. vii. gradu hyades occidūt
et mutatur aer. D⁹ at sagittari⁹ istud signu
q² sic sagittari⁹ emittit sagittas sic sol exis i
illa pte zodiaci ad nos emittit grādines plu-
uias atq⁹ nines.

De capcorno. Ca. XIX

Capricornus p⁹m B⁹isa. est signu ter-
reu frigidu et instabile. nocturnu. sa-
turni p⁹mū domiciliū. exaltatio martis est. i
xvii. gradu ei⁹. dom⁹ ei⁹ e⁹ die ven⁹. i nocte
lūa. et mars p⁹icipat cū eis. d⁹ triplicitate est
scda. P⁹ia facies e⁹ iouis. scda mars. t⁹cia so-
lis. In corpe hominis respicit genua subtilia
dat crura corp⁹ sicū faciē hispida z hirsutā
Dom⁹ vocat⁹ dominiū et honoris. reg⁹ z regni
gle et i⁹perij. sube furtim sublate. De h⁹ albu.
In q²to gdu capcorni oriū⁹ cācer. i. xxi. gdu
occidit caput cācri et oriū⁹ caput capricorni
D⁹ capcorn⁹ q² caper e aial cornib⁹ petens
supiora. sic sol exis i illa pte zodiaci fac sol-
sticiū hyemale. z tūc incipit ascendere p⁹ sig⁹ p⁹
sus arietē et vsum canerū.

De aquario. Caplm. XX

Aquari⁹ p⁹m B⁹isa. signu est masculi-
nu. fixu. diurnu. domiciliū s⁹fni. sed
nulli⁹ est exaltatio. domus eius in die s⁹fni.
in nocte mercurij. iupit⁹ p⁹icipat cū eis. d⁹ tri-
plicitate est tertia. P⁹ia facies ei⁹ est veneris
scda mercurij. t⁹cia lūe. d⁹ari d⁹ tribijs hois
vsq⁹ ad cauillā pedis facit hoiez gloriantez.
mlta deuastantē. pulcrā facit faciē et colora

et tybia facit alie⁹ altera lōgiorē. Domus
vocat amicitie mercedi et fortune. reddit⁹ tri
buti. sube reg⁹ milit⁹ aut peditis De h albu.
In q^{to} g^{du} signi aq^{ri} oriz leo. i. xj. g^{da} re
gia stella et lapades occidūt et murat aerem
et post capcor⁹ et oriz caput aq^{ri}. D^z autē
signū istō aq^{ri} fm fabulas pincerna deoz
manib⁹ eoz aquā fundēs vñ tenet vñā. Et
istō tūc d^z sol eē in aq^{rio} eo q^d tūc t^{pis} pden
sat aer in aquas mltas et sūt pluue p⁹ q^d in
alio tpe. vt dⁱ. J^h d.

De signo piscium

Capitulum XXI

Ignū pisciū fm Disael est signū
aqueū. frigidū mediocre nocturnū
domiciliū iouis. s. exaltatio veneris i. xxvj.
g^{du} ei⁹. Domus eius i die est ven⁹. in nocte
mars. et luna p^{icipat} eū eis. De triplicitate
est q^{rtā}. Prima facies ei⁹ est s^{at}ni. scda iouis
tertia mart⁹. De corpe hoīs regit pedes am
plū dat p^{ec}et⁹. puū caput. florentē barbam et
pulcrā. albu⁹ facit boiem. magni animi. ro
tūdisq⁹ oculis. Vocat at istō signū domus
inimici asini et eq⁹ et oīs bestie q⁹ eq^{atur}. Et
sigt labores lamentatōz et tristitiā. susurra
tionē et dolositatē. malivolentiā et carcerem
De h albu. in. x. g^{du} signi pisciū oriz e virgi
nis i. xj. g^{du} chele. i. libra oriz. in. xix. gradu
oriz cancer. in. xxij. g^{du} orion et aq^{ri} oriz.
D^z autē signū istō pisciū eo q^d tūc t^{pis} fit ge
neratio pisciū et p^{fricatio}. q^z calore sol ascē
dente et hūiores dissolvente solēt tūc pisces
effundere semen suum. vt dⁱ. J^h d. Nas itaq⁹
xij. sig⁹ celi p^{ri}etates et occultas p^{ri}utes fm
astrologos et eoz iudiciū. huic opusculo i
terferui estimās vtile esse legētib⁹ eoz noīa i
scriptura breuit⁹ et parit⁹ inuenire. q^d de eis
senferit antiq⁹. et q^{re} eis talia noīa iposuerit
astrologi sydez inspectores. Quia fm isto
rū. xij. sig⁹ siue domoz oriz et occasus et aspe
ctus varios et mirādos. accidere dicunt in
ist⁹ inferiorib⁹ mutatōes. Supiora ei imu
rāt et alterāt h inferiora et i eis suas faciunt
ipressiones. Per ista at. xij. sig⁹ mouēt et dis
currūt planete q⁹ dicūt sydera errātia. certis
vt dⁱ. Beda. spacijs discreta ab inuicē et di
stincta q⁹ dicūt errātia nō q^z errāt cū certissi
mū habeāt motū et discursū. S^z iō dicunt
errare. q^z s^z firmamentū cursū suū agere di
noscunt. Et iō d^z motu planetaz et ipoz situ
et effectū aliq⁹ sunt dicēda breuiter tā i gene
rali q⁹ in speciali

De duplici motu planetarum

Capitulum XXII

Quent aut planete duplici motu scz
nafali et p^{prio}. i. ab occidente i orien
te et motū firmamēti. et motu alieno. scz ab
oriēte in occidentē. et h^z raptu firmamenti
cui⁹ violentia singulis dieb⁹ ab oriz vsq⁹ ad
occasum. rapiunt. In motu aut nafali quo
nitunt⁹ s^z firmamentū. q^ddam celer⁹. q^dda tar
di⁹ p^{ficiūt} cursū suū. et h^z p^{re} circuloz suo
rū disparē q^{ntitatē}. Nam s^{at}ni⁹ in qlibet sig⁹
morat. p. xxx. mēses. et p^{plet} cursū suū in
xxx. annis. Et iupiter morat in quolibet sig⁹
p^{vnū} annū. et. xij. annis p^{plet} cursū suū
Mars morat in qlibet sig⁹. lx. dieb⁹. et p^{fecit}
cursū suū i duob⁹ ānis. Sol morat i qlibet
sig⁹. xxx. dieb⁹. et. x. hor⁹ et semisse. et p^{fiē} cursū
suū in. ccc. lxv. dieb⁹ et q^ddrante Mercurius
morat in qlib⁹ sig⁹. xxvij. dieb⁹. et. viij. alij. vj
alij. x. horis. et p^{plet} cursū suū in. ccc. xxxvij.
dieb⁹. Ven⁹ morat in qlib⁹ sig⁹. xxix. dieb⁹. et
p^{plet} cursū suū in. ccc. xlvij. dieb⁹. Lūa mo
rat i qlib⁹ sig⁹ duob⁹ dieb⁹ et dimidio et. vj. ho
ris et bisse vñ⁹. p^{plet} cursū suū a puncto vsq⁹
ad pūctū in. xxxij. dieb⁹. et. viij. hor⁹. Aristarū
autem septem stellarum ingressu et pgressu
p. xij. sig⁹ et egressu ab eis dēvariāt et disponū
tur oīa q⁹ in h^z mūdo inferiori generāt et cor
rūpūnt. vñ in li. Disalath phi legi sic ea. i.
Altissim⁹ fecit mundū ad similitudinē spere. et
fecit circulū altiorē in circuitu ei⁹ volubiles
et terrā fixā in ei⁹ medio nō declinantē ad si
nist⁹ vñ dextrā. Et posuit alia elemēta mo
bilia. et fecit ea moueri p motū septē plane
tarū. et oēs stelle alie coopant⁹ planet⁹ i suis
opatiōib⁹ et naturis. Un⁹ et op⁹ planetarum
simile est lapidi magneti et ferro. q^z sic tra
hit ferrū ab eo. ita oīs creata sup terrā a mo
tu planetaz afficiūt. aptatio etiā et destructio
fit morib⁹ et opatiōib⁹ planetaz. Diuersificat
at opatio eloz fm climatū diuersitatē. alijs
ei opat⁹ circa et⁹ popes. et alijs circa scianos
Un⁹ sic dⁱ. idem ca. iij. Attendenda est plane
tarū pūctio i ipis signis. q^z si p^{les} fuerit cō
iūcti in signis aq^{ricis} in reuolutōe āni: sig⁹
multitudinē pluuiay. Si in igneis. siccita
tē et famē ex excessu caloris et siccitat⁹. si i az
ris multitudinē ventoz. si in signis frigidis
q^{uitatē} frigoris et t^{pa}mentū caloris. Et ite
rū in eodem in. viij. c. d^z. Q^d effect⁹ sig⁹ inie
dunt in opationib⁹ suis et pūctione plane
tarū siue in bono siue in malo. q^z si fuerit bo

ni-planete bonū p̄tendūt. si fuerint mali con-
trariū. Nam vt tradit idem. Planetarū sunt
q̄dam masculini mali diurni. p̄derosi. fri-
gidi et sicci. scz safn̄. q̄dam boni masculini.
diurni. spate calidi et hūidi. sic iupie. maro
ho masculin̄. nocturn̄. calozē z siccitatē ge-
nerat. sol masculin̄ calozē et siccitatē opat̄.
venus femine. nocturn̄. inf̄ caliditatē z hu-
miditatē mediocris. mercuri. ho spate ē na-
ture diurni. modo masculin̄ mō femineus.
vñ cito p̄t̄ se ad naturā illi. cui iungit̄. vt
cū bonis bon̄ z cum malis mal̄ vel medio-
cribus silis efficiat̄. lūa insup est planeta femi-
ne. nocturn̄. frigid̄ et hūid̄ cū excessu. Et
iō fm̄ astrologos planete aliq̄ in suis effe-
ctibus sūt boni. s. iupiter et ven̄. nulli em̄ no-
cent. s. tam suos q̄ nō suos adiuuant et cu-
rant q̄cum p̄t̄. Alij sunt mali. s. mars et sa-
turn̄. qz nō suis sp̄ obsūt suis tm̄ p̄sunt. Alij
ho mediocres. scz sol luna et mercuri. Haz
suis bōa ingerūt. ceteris ho mō bonū modo
malū. et maxie fm̄ q̄ bonis planetis vl̄ ma-
lis in diuersis signoz domibz p̄iungunt̄. naz
cū bonis bona. cū malis mala. vt sepi. ope-
rant̄. Di autē septē planete maxie i generatio-
ne hnt tam hoim q̄ aialium p̄tatem. Unde
fm̄ astro. et etiam Gal. et alios p̄icos medi-
cos. Saturn̄ materiā p̄ceptā i matrice fri-
giditate et siccitate sua coagulat et p̄dēfat.
iupiter autē scdo mēse sp̄m et mēbra tribuit.
tertio mēse mars subtiliat sanguinē z hūo-
res p̄densat et ordinat et componit. sol i q̄r-
to mēse vitalem calozē et sp̄m epari et cordi
tribuit. ven̄ in q̄nto mēse organa sensibilia
et officialia mēbra aures scz z nasū et h̄mōi
p̄ficat et disponit. mercuri. sexto mēse om̄ia
corpis foramina et porosa mēbra vt linguā
et nares p̄ponit. luna mēse septimo suis li-
mitibz mēbra diuidit et distinguit. et iō fet̄
tūc nascit̄ vtilis z salubris. Si ho nasci di-
stulerit vsq̄ ad octauū mensem fet̄ tūc mo-
ritur. z h̄ qz viri. saturni tūc iterū redit. quia
vtracq̄ q̄litate sua frigida z sicca fetū morti-
ficat z astrigit. nono autē mēse regit itez iupi-
ter. q̄ fetus calozē suo sp̄ato refouet et custo-
dit. vñ p̄tus tūc nascens vitalis erit silr na-
scens i p̄ncipio decimi mēsis p̄t eē salubris
et vital̄. qz tūc itez regit mars cuius calozē z
siccitate mēbra nascentis roborāt̄. Un̄ fet̄
calozis z siccitat̄ b̄nficio egredit̄ iā robust̄.
Istas et multas alias hnt planete in corpo-
ribz inferioribz opatōes generales z etiā spe-

ciales. maxie q̄ i suis domicilijs dñantur.
Singuli ei planete hnt domos p̄p̄as vt dī-
cit Albu. Hā dom̄ saturni p̄ma et p̄pa ē ca-
p̄corn̄ et silr aq̄r̄. Dom̄ ionis p̄scis et sa-
gittari. domus martis aries et scorpi. do-
mus veneris libra et thaur̄. dom̄ mercuri
h̄go z gemini. dom̄ solis leo. dom̄ lune can-
cer. In h̄is. xij. domibz siue signis septē pla-
nete dñant̄. et p̄ eas diuersis motibz euagan-
tes. nūc dēpmunt̄. nūc exaltant̄. In his autē
signis mouent̄ planete duplici motu. s. acci-
dentali ab oriēte ad occidentē raptu firma-
menti et motu natali. et h̄ motus est duplex
p̄m̄. s. et scd̄. Prim̄ motus est circul̄ quem
facit planeta in p̄prio circulo cuius meras z
terminos nūq̄ exīt. Scd̄us mot̄ est quem
facit sub zodiaco et habito respectu ad zo-
diacū semp in eq̄l̄tpe et p̄ equale sp̄acium
transit̄. Prim̄ autē mot̄ planete p̄prio fit i cir-
culo. q̄ dī eccentric̄. sic dicit̄ eo q̄ nō habeat
terrā p̄ centro. sic zodiac̄ h̄z terrā p̄ cētro.
Unde circul̄ planete dī eccentric̄ cui sup̄fi-
cies cū p̄ centrū terre trāseat et terrā i duas
medietates diuidat. centrū tñ suū h̄z extra
centrū terre. et iste circul̄ eccentricus est du-
plex. s. deferens et equans. Nam planet̄ as-
signant̄ tres circuli vt dī. P̄mo. s. equans et
deferens et epicyclus. Circul̄ deferens est
circul̄ planete p̄ cui circūferentiā sp̄ moue-
tur epicyclus ip̄i planete dicit̄ iō deferens
qz d̄fert circulū epicycli. Circul̄ equans dī
sup̄ cuius centrū mouet̄ centrū epicycli pla-
nete vniformiter. etiam dī equans qz in illo
tenet planeta equaliter cursum suū. Epicy-
clus est q̄dam p̄uus circul̄. quez describit
planeta motu corporis sui. p̄ cui circūferentiā
mouet̄ corp̄ planete. vnde in sup̄iori p̄te sui
epicycli mouet̄ ab occidentē in orientē in in-
feriori ho p̄te mouet̄ ab orientē in occidentē.
Et ideo p̄z q̄ sol et alij planete in p̄p̄is cir-
culis mouent̄ et p̄mis vniformiter q̄uis in
diuersis diuersumode moueant̄. In istis ita-
qz articulis diuersis triplex mot̄ planetariū
est ab astrologis sapiētissime dēphēsus mot̄
scz direct̄. stationariū. et retrograd̄. Di-
rectus est q̄ mouet̄ directe a p̄ncipio signi
vsus finē. Retrogradus dī q̄ econuerso rē-
dit a fine signi versus p̄ncipiū. Stationari-
us autē est q̄ stat q̄i in medio ita q̄ nec p̄nci-
pio videt̄ signi accedere neqz fini. fit autē di-
rectio sp̄ in p̄te epicycli sup̄iori. Retrograda-
tio semp in p̄te inferiori. Statio vero fit in

medio. cuius diuersitas rō a phis blūsimode
 affligit. ista tñ retrogdatio in. v. solū plāet hz
 locū. nō at i sole nec i lūa. n̄ ei sol neqz lūa re/
 trogdūf q̄uis i epicielo moueāt. Et h̄ iō vt
 dicūt aliq. qz radū solares sūt cā istis retrog/
 datōis. Hāet radioz solariū aliqñ illos re/
 pellit z fac retrogdos. qñz eos attrahit. z sic
 eos q̄si stare cogit vt di. alfra. Alias causas
 affligit ptho. s3 be nūc sufficiāt Recollige igit
 expdier qz plāete sūt stelle erraticę p septem
 orbcs distictę sic sūu sic p̄tute z effectū ad in/
 uicē differētes. sic di. Beda i li. d. naturz rez.
 Sūt at stelle iste elem̄toz immutatiue oim
 generabiliū generatiue. z corruptibiliū cor/
 ruptiue. Sūt etiā trietate sui mot⁹ ipes ce/
 lestis corpis retardatiue serenitatz z tēpestatz
 p̄citatiue. sterilitatz z fertilitatz i ductiue. An/
 gus marz z reflux⁹ causatiue. Sūt etiā suaz
 qlitatū z p̄tutū inuicē p̄cipatiue. Hāet di.
 Beda qñ aliqz plāetaz alteri⁹ circulū igre/
 dit illi⁹ p̄cipat qlitatē z p̄tutē. p mutuū etiā
 aspectū z iūctōz sūt suaz qlitatū z effectū
 pmutatiue. Nam bonitas beniuole stelle p
 p̄ntiā male remittit. z ecōuerso. malignitas
 malinole p p̄ntiā beniuole tpat. vt di. albu.
 et ptho. Sūt etiā isup ex eoz ordiata eleua/
 tione et dep̄ssioe i orbibz ex mutua circloz
 suoz iterscatōe stridorz z armonie genera/
 tiue. sic di i li. de. v. substātijs. Et vrdi. Ma/
 cro. Int sperā safn̄i z lūe oēs p̄sonātie musi/
 ce inueniūt. Lū sole micātes sūt sue lūosiz/
 tat⁹ occultatiue a p̄tute sol⁹ imutatiōis recep/
 tiue. Quāto h̄nt altiores circulos: tāto tar/
 di⁹ sunt sui cursus cōpletiue.

De saturno. La. XXIII
Saturn⁹ ē a saturādo dice⁹. cui⁹ vroz
 ops ē dicta ab opulētia quā tribuit
 mortalibz vt di. Jsi. et Mar. de q̄ dicunt fa/
 bule qz iō dep̄git mestissimus. qz a filio suo
 fingit castrat⁹ fuisse. cui⁹ virilia i mare piec/
 ta venerē causauerit. Est at fmi Dusa. safn⁹
 plāeta malinol⁹ frigid⁹ et sic⁹. noctn⁹ et pon/
 derosus. z iō i fabul⁹ senex dep̄git. Iste cir/
 cul⁹ a tra ē remotissim⁹ z tñ ēre ē matienoci/
 nus. vñ p̄t elōgatōz a tra p. xxx. ānos pficit
 cursū suū. pl⁹ nocet retrogdēdo q̄s directe p/
 cedēdo. Un̄ in fabul⁹ fingit h̄e falcē curuā
 In calore etiā pallid⁹ aut liuid⁹ sic plumbū.
 qz duas hz qlitates mortiferas. s. frigiditatē
 z siccitatē. et iō fet⁹ sub ipi⁹ dñio nat⁹ z p̄cep/
 tus vñ mortif⁹ vel pessimas p̄seq̄ qlitates Hā
 fm ptho. in li. de iudicijs astroz dat boiem

et fuscū turpē iniq̄ opantē. pigz. gūc. tristē.
 raro hylarē seu ridentes. Un̄ di. idem ptho.
 Sbierī safn̄o ragadias. i. fissuras siccas se/
 p̄i calcaneis patiūt. glauci sūt coloriaz li/
 uidi. i capill⁹ z i toto corpe aspi z inculti tur/
 pia et fetida n̄ abhorret vestim̄ta. aialia dili/
 gūt fetida z imunda. res diligunt acidas et
 stipticas. qz i eoz p̄plexiōe h̄ior melācolic⁹
 dñat. De h̄ safn̄o di. ptho. sub safn̄o sunt ca/
 p̄corn⁹ et aq̄ri⁹. et dñum ē in libra. s3 i ariete
 regnū abstrahit. Sb eo p̄tinet vita edificū
 doctrina et loc⁹ frigid⁹ z siccus. In iudicijs
 sūt merorē et tristitiā Color ei⁹ niger z plū/
 be⁹. z est falsidic⁹. tñ qñ igredit circulum io/
 uis mīoraz malicia ei⁹ z mutat colorē ex vic/
 nitate ipsi⁹ Lū ei sit nāsalit plūbe⁹ et clarita/
 te ionis cui p̄iūgit efficit cādid⁹ atqz clarus
 vt dicir ptho.

De ioue Capitulum. XXIII
Iupiter q̄ fm errozē gētiliū z fictōes
 poetaz sūm⁹ deoz fuit p̄z. plāeta ē be/
 ninol⁹ calid⁹ z hūid⁹. diurn⁹ z masculinus. i
 suis qlitatibz tpat. i colore ē argēte⁹. cādid⁹
 clar⁹ ac blād⁹ Et iō i circlo ionis cāz felici/
 tat⁹ antiq̄ p̄hi posuerit. vt di. Mar. Jsi. io/
 nis circul⁹ safn̄i circlo imediate ē p̄iūct⁹. Et
 iō p̄t altitudinez circuli sui. xij. annis pficit
 cursū suū. Dic bonitate sua rep̄mit maliciā
 safn̄i. qñ iupit i sup̄iori pte sui circuli circulo
 safn̄i ē p̄iūct⁹. et iō fingit a poet⁹ p̄m suū a
 regno expulisse. vt di. Mar. z Jsi. qz p̄ntia
 sua rep̄mit maliciā safn̄i nāsalē. Dic adiun/
 ctus plāet⁹ bonis bonas z viles fac imp̄ssio/
 nes i istz inferioribz elem̄tis. Et iō dicūt astro/
 logi qz i corpe hois coopat ad pulcritudinē
 et honestatē. pulcz ei dat colorē nūcū z ru/
 bore p̄mixtū. puleros dat oculos z puleros
 dētes et puleros crines. barbāqz rotūdā vt
 di. ptho. Preest ei aeri et sāguini. z sāguineę
 p̄plexiōi De h̄ di. ptho. Sb ioue sūt sagitta/
 ri⁹ z piscis. z sūt dom⁹ ei⁹ regt i cācro z i cap/
 corno discessus regni ei⁹. Sb ioue p̄tinent
 honor. diuitie. optimū indumētū. In iudi/
 cijs astrologoz fcat sapiāz z rōez. z ē veridi/
 cus vt qñ apparet i ascēdēte fcat fm astrolo/
 gos reuerentiā. honestatē. fidē z disciplinā.
 et erit finis ad saluatōem sic oim signoz cō/
 forat bonitatē. et sūt i eis bonū qñ i eis in/
 uenit. nisi i duodecimo. vbi dicūt significa/
 re ionē seruitutē. paup̄ratē. et tristitiā. ex pte
 q̄drupedū et merorē ex pte familie et p̄uozū.
 vrdi. Ptho. et Disael.

Natura de marte. Ca. XXV
Mars de belli a gentibus putabatur. est ei planeta calidus et siccus. masculinus et nocturnus. unde pestis calori et igni et colerice plenitudini. et disponit ad audaciam et aiositatem et appetitum videlicet. propter quod de bellorum vocabatur immediate secundum rationem et precedit venerem. Et ideo ex utriusque stelle benivolentia et nocivitas reparetur. In colore est fulgidus sive rutilans sic ignis. ut dicitur. mar. Unde et maior vim habet calefaciendo quam alij planetae ut dicitur. idem. Hic planeta secundum phibet. disponit in homine ex parte corporis ad longitudo et brevem et siccitatem. et habet calorem et siccitatem. sicut habet in inveterate. Nam in senectute ex calore presumunt et siccitate habent disponit ad curvitatem ex parte mentis disponit ad mobilitatem animi et lenitatem. ad iram et aiositatem et alias colericas passiones disponit etiam et abilitat ad igneas operationes. sicut ad ferrarios et furnarios. sicut sicut ad terrarum cultores et gentium potest portitores. et in piter e converso ad artes leniores. facit enim abiles ut sint oratores trapezete. id est. cabitores et argenti tractatores. scriptores. et homines. ut dicitur. Bala. secundum phibet. etiam sicut marte sunt sicut sicut scorpius et sunt domus regis in capricorno. sed in tauro est discessus regni eius. Sicut ipso continet plium. cancer et inimicus et fecit iram et celeritatem et furorem. et est rubeus falsidicus et dolosus moratur in quolibet signis. lx. di. et. xvj. ho. in. ij. annis complet cursum suum.

Natura de venere. Ca. XXVI
Veneris est lucifer dicitur planeta secundum Bala benivolentia femine nocturnus in suis qualitatibus. habet calorem et humiditatem. Hic planeta excedit solis zodiacum in duobus partibus. ut dicitur. Be. et dicitur venus. quia sua qualitate calida vel humida dicitur veneris humiditatem et amoris excitat. secundum Iliod. Sicut per comitatur solis precedit et tunc dicitur lucifer vel sequitur et tunc dicitur vesp. ut dicitur. Be. Colore habet candidum et resurgit electrum sicut dicitur. Mar. In omnia ei sidera gaudet fulget unde et iubar dicitur. eo quod iubar radiis suis a se emittit. propter quod et umbra facit. Quia aura multum est serena dicitur et sol ortum immediate annunciat et precedit. Quia est in eodem signis cum sole a claritate solis absorptus. se tunc ipso non ostendit. quando venit est altior mercurio tunc est illo signior motus et e converso cum est inferior tunc est celerior. ut dicitur. macro. In tribus semitibus soli occurrit. ut dicitur. mar. et malicia deprimi. ut dicitur. phibet. Ex parte corporis disponit ad pulcritudinem et ad voluptates in tactu. in olfactu. in gustu. et in catu. Unde facit esse catores et mu-

sicos amatores et spectatores. aurifices et vestium muliebrium isciatores. ut ait misa. et dicitur phibet. Sicut venere inquit sunt libra et taurus. et sunt ei domus et regit in piscibus. et in regie dicitur regnum ei et abscedit. Sicut ipso continet via et amor et alicia et pegrinatio. et sicut lucis et gaudium. et est veridicus et moratur in quolibet signis. xxix. diebus. et complet cursum suum in. ccc. et. lxviii. diebus.

De mercurio. Ca. XXVII
Mercurius secundum Bala. est planeta temperatus nocturnus masculinus modo femininus. cito et sepe ad nasam illi cui adiungit ut cum bonis bonus. cum malis malus. cum mediocribus mediocris vel malivolus efficiat. Unde et in superiori parte sui orbis. alius obsidias. miscet qualitates suas cum qualitatibus veneris. et ideo fingit a poetis quod cum ea fuerit fornicatus. ut dicitur. Ili. et dicitur mercurius qui medius currit. quia quasi medius est secundum Bedam iter venerem et solis. unde in superiori parte sui circuli coadiungit cum venere. in inferiori vero pervenit cum sole. Circulus etiam suus in superiori parte iterat circulum veneris. in inferiori autem parte iterat circulum solis. Quia est in superiori parte sui circuli medius videtur et minus a sole obscuratur. Aliquando etiam ante solis ortum aliquando post occasum splendet. et ideo ab aliquibus vespertinus nuncupatur. Alii dicitur dicitur. unde Lucanus loquens de mercurio dicit. Quantum dominus percussit aequum. Dicitur etiam a poetis de eloquentie et sapientie. unde secundum phibet. Mercurius dicitur esse studiosus et scire multorum amatores. disponit ei et abilitat ad sciens et usum calculi et computationis. Et ideo dicitur fuisse de mercatoribus. quia mercatoribus computationis summe necessaria est. Dicitur autem de palestre ut dicitur. Ili. eo quod cum sole luctatur qui volens eum superare. Sempiternum in iuxta solem graditur. nunquam plus distans quam p. xxx. gradus. unde raro videtur. quia semper fere sub radiis solaribus occultatur. Et ideo propter calorem solis fuscus depingitur. et propter suam celeritatem cursor deorum in fabulis nuncupatur. quia nunc cum sole. nunc ante. nunc post graditur. Quia solem pervenit radiis solaribus proximis stare revidetur et dicitur stationari. Quia autem sequitur videtur retrogradus ut dicitur. Macro. secundum phibet. autem sub mercurio sunt gemini et virgo et regnat in virginis. sed in piscibus regnum abscedit. Cum sole semper moratur uno signo ante aut uno post. Sub mercurio continet fortunam negotiorum furtum. significat rationem et sapientiam et est albus. cum benivolus benivolus et cum malis malus. moratur in unoquoque signo. xxviii. diebus. et. vi. horis. et in. cccxxviii. diebus complet cursum suum. Ducusque Pholomeus.

De sole. La. XXVIII

Sol fm̄ i. h. i. sol⁹ lucens dicitur eo qd sit
fons totius lucis cui⁹ radiatōe supiora ⁊
inferiora illustrat. Est at sol fm̄ misalath. pla
neta fortūat⁹ ex se. s. p. diuictōez aliqñ sit ma
lus masculin⁹ diurn⁹ calid⁹ ⁊ sic⁹. Sol em̄
oia viuificat ⁊ rebo oib⁹ vitā spēs ⁊ formā ad
mīstrat. Hā vt di. idē. Sol oib⁹ lūiarib⁹ celi
maior ē i. q̄titate ⁊ dignitate ⁊ claritate. qz
magis calcat ⁊ p̄ssit lūis ē. maior ē et i. ptate
⁊ effectū mltiplicitate. maior ē etiā in mot⁹
vniformitate. qz sp mouetur motu directo i
circulo ppo sub zodiaco mediū sp tenēs locū
trāsīt ei recte circul⁹ su⁹ p mediā lineā zodia
ci ⁊ metas ⁊ t̄m̄os n̄ trāscēdit sol. et iō ē mo
tus i circulo suo ppo ē vniformis. q̄uis r̄spe
ctu alioz moueri dissilr aliqñ videat. Circu
l⁹ qz sol sic ⁊ zodiac⁹ distiguit p. xij. spacia si
ue sig qz qdlibz p̄tinet. xxx. ḡd⁹ ⁊ qdlibz ḡd⁹. lx
mīnta. ⁊ qdlibz mīntū. lx. scda Et qñ sol fce
dit ab vno p̄cto circuli sui ⁊ r̄uertit i eūdem
trāsīt p. xij. sig. ⁊ iste trāsīt circuli ani vocat.
nec i die natali pfecte trāsīt ḡdū vnū put cō
putat albu. s. trāsīt. lx. mīnta. viij. scda a l̄s
scrupula. Ita qd illo sexagesimo mīnto re
manēt duo scda ip̄trāsita Un̄ t̄m̄ deficit qd i
vno die natali n̄ pficit ḡdū vnū. Sol igitur
motu suo ordiato ⁊ ipturbato cursū ordiat
⁊ pficit vniuersa. vñ Amb. in exame. sic nob
describit p̄tutes ipi⁹ sol di. Sol ē ocul⁹ mōi
iocūditas diei. pulcritudo celi. mēsurā tpm̄
p̄t⁹ ⁊ vigor oīm nascētū. dñs plāetaz. decor
et pfectio oīm stellaz Idē etiā di. mar. Sol
in q̄t ē fōs mēis. i. mēozia rōis. p̄ncipiū lucis
rex nase. mēs mōi. fulgor olympi. modera
tor firmamēti. Idē em̄ mouet p̄ firmamētū vt
moderet et t̄pet motū suū. iō d̄z splēdor oli
pi. vt di. macro. i. li. ciceronis. diffinīcio fūse
platois oīm speraz lumē ē a sole. Dicit em̄
plato i thimeo Ingeniauit d̄s rex p̄ditōr lu
cē clarissimā quā solē vocat. c. splēdore celū
⁊ inferiora oia illustrat vt nūer⁹ existeret oīm
aīantiū Et i. li. d. elem̄. diē Ar. Sol in q̄t hz
lumē p̄pū. stelle p̄o l̄ lūa lum̄ a sole acq̄sitū
sic qñ a cādela speculū ei oppositū illumiat.
Idē di. mar. qd sol i medio signiferi incedēs
bissenos radios emittit ex se q̄b⁹ supioraz i
feriora illustrat. De his at sol mirabilib⁹ vel
p̄tutib⁹ di. brūs dyo. i. li. d. di. no. c. v. sic. Sē
sibiliū cēntias ⁊ q̄litate mltas qdē ⁊ discre
tas exītes ip̄e sol vn⁹ ens ⁊ vniformis ⁊ illu
minās lux renouat nutrit custodit ⁊ pficit ⁊

discernit vnit et refonēt. secūda facit. auget.
mutat. collocat. plārat. renouat et viuificat
etiā oia. vñ ex ip̄is obis manifestat p̄p̄tas ip
si⁹ sol. i. p̄p̄a nafa ⁊ i suo effectū. in suba ei seu
cēntia sua sūmā hz simplicitatē. Hō ei hz ex
dissilib⁹ l̄ ex p̄r̄is p̄tib⁹ p̄positōz subalez sic
inferiora elem̄ta l̄ elem̄tata. s. oīmōdā habet
simplicitatē i sua nafa ⁊ vniformitatē. ⁊ ideo
hz p̄petuā i suba p̄manētā ⁊ icorruptibilita
tē. qz p̄positio ex p̄r̄is p̄ncipiū ē corruptōis
vt di. Ari. et ex hac simplicitate sūmā hz fm̄
subaz leuitatē. Hā p̄tū matialiū p̄p̄atio ē
p̄ncipiū et cā q̄uitat⁹. et ex hac leuitate habz
corp⁹ solare ad motū abilitatez. Leuia ei ad
motum sūt facilia et maxie sūt agilitat⁹. Ex
sube at sue subtilitate et mobilitate sūmā
hz actualitatē et p̄tutē. qz q̄nto res ē simpli
cior tāto ad diuersos act⁹ nafa l̄ ē potērior.
Et iō puenient diē dyo. qd sol vniformis est
lux illuianoz. Hā p̄tutē hz illuianā. qd in
suo lūie nūq̄ deficit. q̄uis ei lumē l̄ p̄t̄re v̄t
p̄lūe i terpositōz nob aliqñ auferri videatur
Hz etiā p̄tutē renouatiuā. Hā poros terre
apit et p̄tutē latentē i radicib⁹ ad actū pduc
et terre supiciē herb frondib⁹ ⁊ florib⁹ reno
uat et reuētit. Per subitratōz em̄ p̄tutē sola
ris penetrātis ad interiora terre hyemali t̄pe
q̄dam mō antiquata ānis singulis viroze et
pulcritudie renouant. Itē p̄tutē hz nutriti
uā. qz ad interiora radicū ⁊ seminū solarū ra
di⁹ subitras calore suo hūiditatē t̄re dissol
uit et vi sua attractiua qd semini et radici ē
sile de illa attrahit ⁊ illd i nutrimentū t̄rena
scēntiū p̄uertit. Itē p̄tutē hz inferiorz p̄p̄ua
tiuā et saluatiuā. Hā elem̄ta p̄p̄t̄rietatē et
mutuā repugnantia quā hñt in se ad inui
cē se destruerent. nisi p̄ p̄tutis celestis influē
tiā p̄ciliarent et sic in esse debito saluaretur
vt dicit Alexander. Itē p̄tutē hz p̄fectiuā
qz calor elem̄tariis incipit agere in genera
tione corpōz. et calor solaris pficit et pdu
cit vsqz ad debitū p̄plementū vt di. Alexan.
Itē virtutē hz discretiuā. Nam colores et
rerū spēs et figure q̄ in tenebz sūt p̄fuse. per
p̄ntiā solaris lūis agnoscūt et ab inuicē dis
cernūt. Itē p̄tutē hñt vnitiuā. ⁊ h̄ ē p̄ se ⁊ per
accidēs. Per se. qz vnit et p̄ciliat et p̄cordat
planetas in suis effectib⁹. p̄ciliat etiā sibi cō
traria elem̄ta. vñ fm̄ Macro. ⁊ Macro. Sol
medi⁹ est inter planetas qz ad armoniā cele
stem pficiendaz h̄ facit sol in suo circulo qd
facit media cordula in musico instrumēto.

per accidens etiam unit omogenia sic et dissoluit
etherogenia. Item ei nascitur in qua non aggregat
nunc dissoluit Item putet hanc fecundatiua. vnde
ei generatur varias species produci per istas
inferiores. hoc ei generatur hanc et sol ut di. phis
quod nihil fructificat neque crescit ubi sol radi
non attingit. Item putet hanc confortatiua. Item enim sol
ascensum super nostrum orizontem putet aialium for
tiores efficiunt et usque ad medium celi augmantur.
et ei delectatio usque ad occasum per ei elongati
onem debilitat corpora in suis partibus et qui in sonum
resoluitur. ut in floribus qui apertuntur in ortu sol qui in
occasu marcescunt quodammodo clauduntur. ut dicit
Alexa. Item putet hanc rationem imitatiua ordinati
ua distinctiua. quod descendens per signum australia
efficit dies breviores. ascendens per signum septem
trionalia efficit longiores Immutat etiam ipsos
dies. quod sol lucens super terram diem facit. et item diuer
sa dispositio solis dies diuersa imutatio recipit.
Nam primo rubet in mane. deinde lucet in tpe
horae tertie. feruet in meridie. pallet in vespere
Unus quatuor equos singulis habuisse. quod primo fuit
eritheus. i. rubeus. secundus aritheus. i. splendidus. tertius
lappas. i. ardens. quartus philogeus. i. amans terram. ut
di. Beda. Sol etiam ut di. Beda. si fuerit ma
culosus sub nube latet pluvialis diem praesagit
si rubeat. si vero palleat tempestuosum. si vero clarum
in medio videatur ita ut in medio fulgens radios
emittat versus austrum tempestatem designat humidam et
veteris. si pallidus occidat in nubes nigras ve
nit ad plonare pronunciat. ut di. Beda. Item putet
hanc inferiorem formatiua. Nam ut di. Item. Item enim
elongatio et propinquatio. facies hominum aialium
corpora vigore et colore disponunt. unde di. mar.
Solis stellatio homines pulcros et agiles efficit
Etio fabulatur cum penarum vestigiis depigit et fa
cie puerili. propter quod etiam phebus. i. pulcher dicitur
De ipso. sol facit homines corpulentum facie pul
crum et coloratum et magnum oculos et abilitat ad
omnia opera auri si fuerit in exaltatione sua. si vero in ca
su ad omnia opera eris abilitat et disponit. Item
putet hanc putrefactiua. radios ei suorum dispo
sitione subleuat aerem disgregat et sumit vaporem
efficit aerem ac dissipat fugat auram pestilentem
Item cum non sit substantia calida putet hanc calefa
ctiua inflammatiua et vitriua. et hanc fit ex motu ra
diorum et eorum fractio ac cursu in superficie ob
iecti corporis maxime si obiectum corpus speculare
fuerit politum. ut di. in prospectiva Item putet hanc
tractiua. calore enim suo attrahit a mari su
mos et vapores et eos rade delectat in nubes. et
sic delectatos resoluit eos. non in gradibus. nunc in

pluvias. non in niues Unus enim mar. de fabulose
quod sol fuit iuxta mare oceanum ab ethiopiis
cum alijs dijs ad epulas iuicatur Putauerunt enim
antiqui soles aqua oceanum nutrire et attractos
vapores in ipsi nutrimentum converti. et ideo dicunt an
ipetuosam pluviam calorem precedere vehementem Quod
fit propter nimiam attractionem vaporum ex forti impressi
one caloris radiorum in vetre siue in cavitate nu
bis. ut di. Aris. Item vivificatiua hanc putet quod
per hanc quod nihil potest vivere ubi non potest attingere hanc
sol. Et ideo di. ptho. in eodem li. Si sole est leo et
est domus eius. et regit in ariete et in libra descendit. et
sub ipso continetur species. lucis. fortuna. et heres. et
significat aiaz et spiritum. et est color albus et rubeus
et est veridicus et complet cursu suum diebus. cccc. et
lxxvj. et vij. horis. Unus inter omnes planetas maxime
disponit aialia ad animatos et vivificationem
Item cum sit maxime quantitas et velocissimi motus
sue velocitatis et magnitudinis est occultatiua.
Cum esset octies maior tota terra ut di. macro.
Propter altitudinem suam sic videtur bipedaliter videtur.
Quia incopabiliter sit maior quam apparet per ex hanc
quod maior videtur in ortu suo et occasu quam a nobis
maxime elongatur quam in puncto meridiei quam nobis ap
propinquat. unde per quod in ipsi aspectu decipit visu
non. Et hanc apte declarat in ipsi motu. quod continue
mouetur velocius quam sagitta. et tamen moveri in aliquo
non videtur per nimiam claritatem intensioem et excessum.
sic et ei quantitas sic et motus velocitas subterfu
git visu nostrum Et ista de proprietatibus solis dicta
nunc sufficiant

De luna Ca. XXIX.

Luna dicitur quasi luminaria. i. principaliter
maxima. quod corpori solari in magnitudine
et pulcritudine est similima ut di. Item.
Luna est dicitur Amb. in examerone. decor no
ctis totius mundi rotas. huiusmodi multa. dicitur ma
ris tempore mensura. emulatrix solis. mutatrix
aeris lumen a se non habens. sed a plenitudine solis
mutuas et accipiens. quod enim appropinquatorem
vel elongationem a sole formam suscipit et figu
ram. Carere itaque luna proprio lumine. est a totali ple
nitudine solis lumen receptum Unus dicitur in li. elemene.
Arist. quod luna semper in medietate sua a sole il
luminatur et lumen receptum reflectit in terram
Natura enim sicem hanc speculo. quod proprio calo
re carens. lumen recipit ab alio et quanto soli
plus appropinquat tanto plus de suo lumine perdit
ex parte terre. sed claritatem quam perdit ex parte infe
riori nullo modo perdit ex parte celi. imo tanto plus
ex parte superiori illuminatur. unde quando soli coniungitur
nihil luminis ad terram dirigit. sed ex parte celi in

plena illuīatōe pmanet ⁊ p̄sistit. Et ecōuerso
qñ soli opponit̄ tota ad trā ⁊ n̄ ad celū illuīa
tur. vt dī. Beda et Macro. Itē lūa ē figure
et forme sue mutatiua. diuersas ei facies sui
lūmīs oñdit ad trā. qz nē arcualē nē circula
rē aspectib⁹ hoīm se oñdit. nē monoydos. nē
dictotomos. nūc amphitridos. nūc pansile
nos. Monoydos at̄ est. qñ ē p̄ma ⁊ apparet
cornicular̄. Dictotomos dī qñ p̄ mediā se
cta qñ ē octaua. Amphitridos ē. qñ de sua
plēa rotunditate ē dubia. s. qñ ē. xj. l. xij. Pāsi
lenos ē. qñ ex toto ē plēa. s. qñ ē. xiiij. Itē lūa
triplic̄ stat⁹ ē oñliua. qz aut ē cū sole. i. i. p̄iū
ctōe qñ accēdit. aut a late. s. qñ a sole recedit
v̄l qñ ad solē fuerit. aut i plēa oppositōe qñ
scz totalr soli opponit̄. Qñ at̄ a sole p̄mo re
cedit apparet corniculata ad modū arc⁹. cor
nib⁹ sp̄sississus ortū. qñ s̄o itez appropināt
ad p̄iūctōz recipit eādē formā. s. sp̄siss⁹ cor
nib⁹ ad occasū. In pte at̄ auersa a sole sp̄ ap
paret vacua. s. i pte añ ad solē s̄a lumie r̄ple
ta. Itē lūa ē oīm hūoz augmētatiua. qz per
occulta nase spiramīa. flux⁹ ⁊ reflux⁹ augmē
tat̄. Vñ i ei⁹ detrimētō i ossib⁹ medulle. cere
bella i capitib⁹ hūozes i corpib⁹ diminuūt
⁊ ei⁹ icremētō mltiplicāt. Vñ ei⁹ defectui oīa
p̄paciūt et ei⁹ decremētū i ferioz ē detrimētū
vt dī. Mar. Itē aqz mar⁹ ē attractia sic em
adamas trahit ferrū p̄ se. sic lūa mouet ⁊ tra
hit p̄ se oceanum. Vñ i suo ortu itumescit
mare ⁊ crescit ex pte oriētali. et decrescit ex p
te occidēali Et ecōuerso qñ ē in occasu. cre
scit mare ex pte occidētis. et decrescit ex parte
oriētis. fm qd lūa pl⁹ l̄ min⁹ p̄ficīt i lumine.
sic pl⁹ l̄ min⁹ i suo fluxu se extēdit v̄l retrahit
ip̄m mare. vt dī. Mar. Macro. etiā i li. ci
ceronis. Ocean⁹ i incremētō lūe r̄tinet mo
dū istū. p̄rio ei⁹ die crescēt lūe fit copiosior
solito. ⁊ abūdat in sūmo. s. scdo minuit ⁊ sic
descēdit vsqz ad. viij. diē. deide itez crescit p
viij. dies. itaqz i. xiiij. diē ē itez plēa i sūmo vñ
⁊ i nouilunio sp̄ ē mare plenissimū ⁊ etiāz in
plenilunio. Itē lūa ē rois i aere generatiua.
vim ei⁹ sue hūiditat⁹ aerī imp̄mit et aerē i sen
sibilis imutās i ip̄i sup̄ficie rore gignit Ma
nifeste ei⁹ vidē⁹ qz q̄sto ē lūa estinali tpe sere
niz tāto abūdat⁹ ros sup̄ ḡmīa se ostendit.
Item lūa ē int̄ planetas breuissimū tpe sui
cursus p̄pletina. breuissimū ei⁹ hz circulū. ⁊
iō i fra spaciū. xxviij. diez. p omīa sigzodiaci
euagat. vt dī p̄tho. S̄b lūa ē cācer et cancer
ē dom⁹ ei⁹. regē i cācro. s. i libra discessus re

gni ē. ⁊ ē planeta irigid⁹ ⁊ hūid⁹ cū excessu fe
mine⁹. nocturn⁹. morat̄ at̄ i q̄libz sigz duob⁹
diebz. vi. horz ⁊ bysse. et i. xxviij. diebz cōplet
cursū suū Itē lūa int̄ oēs stellas erraticas ē
magis i incertoz i vago motu siue cursu pro
cessiua. Flā pp̄ breuitatē sui cursus nūc sub
sole. nē sup̄. nūc añ. nē retro euagatur Et cū
sol circuit p̄ circulos australes i feriores lu
na pagit circulos boreales supiores. Hunc
lūa supia ē velut nauicla sursū hñs cornua
s̄sua trā iclinata. qñ s̄o decrescit ē erecta. vt
dī. Beda. Itē qñ lūa recto diametro inter
nos et solē est int̄posita solet ēē ecclips⁹. i. de
fect⁹ solis causatiua. Ista at̄ defectio nunqz
p̄t accidē fm nāfaz nisi i p̄iūctōe solis ⁊ lūe
qñ s̄ nouo accēdit. et ip̄a coniuñctio in linea
ecliptica celebra. Hoc sp̄ ē qñ sol ē i capite
draconis. et lūa i cauda. l̄ ecōuerso Vñ albu.
in li. de motib⁹ planetaz. Si luna int̄ nos ⁊
solē obuiat. defectū radioz solis nob facit i
capite l̄ in cauda draconis. Quid at̄ sit cau
da draconis. qd caput. p̄ dicet. Itē lūa p̄ in
terpositōz tumor⁹ t̄re int̄ se ⁊ solē. defect⁹ sui
lūis ē passiua. vñ Mar. i li. astro. sic dī. Lu
na ascendēs l̄ descendēs i lunare lineā inci
dit si fuerit tricesima. Qñ ex toto soli ē sub
iecta obscuritatē solis trā facit. s. istū defec
tū nō singul̄ mēsi bz facit. qz n̄ sp̄ i eadē lineā
q̄ int̄ solē ⁊ trā dyametralit̄ ē opposita solari
corpi se opponit Idē s̄o defect⁹ fit lūe. cū lūa
soli sit totalr opposita. s. qñ ē. xv. Si ei⁹ dire
cte fuerit tūc sol sub trā emittit. sol vmbra
tumor⁹ t̄re in lineā sibi oppositā quā si corp⁹
lūe itrauerit pp̄ vmbra t̄re interpositā int̄ se
et solē a suo lūe tūc p̄uat. Quia ḡ singul̄ mē
si bz lūa plēa n̄ sit i linea ecliptica q̄ ē vmbre
iterpositio. iō singul̄ mēsi bz lūa suo lūe non
p̄uat. Itē lūa ē qñz cuiusdā obscuritatis et
obnubilatōis i se p̄tētiua. et s̄ ex pp̄iū q̄litate
corpi q̄ natalit̄ est obscura cū lumē ex se n̄
hēat s̄ a sole. v̄l vt dicūt aliq̄ illa obscuritas
est ex vmbra t̄re. ex q̄ qdā lineā resultat i cor
pore lunari q̄ ip̄i lumē i pte obscurat. ⁊ s̄ fit
maxie qñ ad trā appropinquat. ex cui⁹ vicini
tate ⁊ nebulositate s̄bit qdā sordes vt dicūt
Mar. Qñ s̄o ad altiores ascēdit circlos cla
ra et mūda ⁊ null̄ macul̄ obnoxia tūc videt̄
vt dicūt idē Mar. Itē lūa ē mutatiōis tpm
significatiua. Flā vt dī. Beda. Si i p̄ncipio
rubeat vt aurū v̄tos oñdit. si i sūmo ei⁹ cor
niculo macul̄ q̄busdā nigrescit. pluuiosum
mēsis exordīū p̄tēdit. Si s̄o nigrescit i me

blo plenilunio serenū p̄tēdit. cū ſo i noctūa
nauigatōe ſcitillat ad remos i breui tēpeſtaſ
fuſa erit vt di. idē Be. Itē lūa i celeſti armo
nia ēguiffimi ſoni emiffiua vt di. macro. In
circulo ei lūe ſit gūis ſon⁹ ſicut i ſpera celeſti
acut⁹ ē. ex ordiatiffimo ei ſono ex ſtridore mo
tus orbū generato dulciſſim⁹ vt di. ſit con
tē⁹. Itē lūa ē fecūditat⁹ tre ſemib⁹ miſtraria
p̄ſt ei ſemib⁹ q̄ p̄ficiūt et roze q̄ d corpe lūe
cadit vt di. idē. Et iō ſm fabulas dī p̄ſerpiā
eo q̄ ſeminū q̄ p̄ciūt i trā dī eē dea a gētib⁹
Sicēriā dī dīana. i. ſiluaꝝ dea z nemoꝝ. qz
ſeria d nocte paſcua q̄rētib⁹ i nemorib⁹ et in
ſiliis. lūis b̄ficiū admīſtrat. Et iō vocane
rūt gētilis lunā deā venatoꝝ qz venatio ſit
in ſiliis. p̄p qd dyanā cū arcu depīgebant.
eo q̄ venatoꝝ arcub⁹ vtebāt. Itē lūa cū ſit
frigida et hūida ē ex vicinitate ſolar⁹ circuli
calor⁹ receptiua. Hā ex calore ſol⁹ z ſiccitate
ip̄aſ frigiditat⁹ z hūmiditat⁹ ſue exceſſus. ne
ſingul⁹ mēſib⁹ i ſuo deſcēſu ad trā hyem⁹ ge
neret. vt di. macro. Itē luna vt di. albu. Et
aer⁹ mūdificatiua. motu ei ſuo p̄tinuo aerē
rarificat⁹ ſubtiliat. vñ ſi n̄ eēt mot⁹ ſore lūe
aerē ex noctūa vapoꝝ exalatōe groſſicies iſi
ceret q̄ corruptōz n̄ modicā generaret. Itē
lūa ſm astro. int⁹ planetas ē ſup diſpoſitōne
hūani corp⁹is marie p̄tatiua. Hā vt di. p̄tho.
i li. de indicij⁹ astroꝝ ſub lūa p̄tineſ egritu/
do amiſſio timor⁹ z dānū zē. Un̄ circa muta
tione hūani corp⁹is p̄tatiua potiffime op̄aſ.
Et ſi accidit. tū p̄p mot⁹ ſui velocitatē. tū p̄
pter ip̄a ad nox vicinitatē. tū p̄p occultā ſi
bi naſalr iſitā p̄tātē. Un̄ de morboꝝ muta
tōe medic⁹ p̄fecte nō diſcernit. q̄ lūares effe
ct⁹ i corp⁹ib⁹ nō cognouit. vñ Ipo. i p̄ncipio
p̄noſticāſ d lūa loq̄ns ait. eſt q̄ddā celeſte ſi
duſ in q̄ opozt⁹ medicū p̄uidere. cū p̄uidē
tiā ē mirabil⁹ z ſtupēda Et Gal. i cōmēto de
dieb⁹ creſcēſ diē. rē certā q̄ nō fallit attendat
medic⁹ quā docuerūt astrologi egyptioꝝ. q̄a
p̄uictōz corp⁹is lūar⁹ cū ſtell⁹ fortūat⁹ ſiunt
egritudinēſ termīaleſ ad bonū. cū ſrj⁹ vero
ſrie. ſ. ad malū. Et iō cauē⁹ z p̄fect⁹ medic⁹
ſm doctrinā Ipo. aſpicere dī p̄mā lunā. et
q̄nē plēa lūa. qz tūc creſcūt hūioꝝ i hoib⁹
et medulle z ſit nutrimentū i mari z i oib⁹ re
bus mūdānīſ Qñ g iſirm⁹ i lectū cadit mul
tū necē ē videre vtz lūa tūc creat d̄ ſiūctōe
tūc ei creſcit iſfirmītaſ. q̄uſq̄ veniat i oppoſi
tōis gdu. ſ. i plenilunio. z tūc ſi fuerit cū ma
lo plāeta aut i malo ſigno z aſpexerit domū

mart⁹ q̄ ē octauū ſignū. i. ſi aſpexerit martē
q̄ dī dom⁹ ſigni ſcorpiōis. tūc de morte timē
dū ē. Si ſo fuerit cū bono plāeta et in bōa
domo ſue ſig⁹ z aſpexerit dñm dom⁹ vite ſcī
martē q̄ eſt dom⁹ ariet⁹. ſue p̄mi ſigni d̄ vita
tūc ſperādū ē. et ſic de alijs videndū ē. vtz in
li. Ipo. quē dī cōpoſuiſſe de indicij⁹ iſirmi
tatis ſm lunā.

De quibuſdā p̄prietatib⁹ lune malis

Capitulū. XXX

Habet at lūa q̄ſdā p̄prietates min⁹ lau
dabiles tā ſm ſubaz q̄ ſm effectum
Iz ei ſubalez obſcuritatē cū nō hēat ſic ali⁹
plāete lumē a ſeip̄a. hz etiā maximā iſtabili
tatē. qz nullū ſyd⁹ ita vagat⁹ p̄ oēs p̄tes zodia
ci ſic lūa. Cōtrahit etiā a malūol⁹ ſtell⁹ z no
cūis nocibilitatē Hā vt di. p̄tho. Lūa ē pla
neta cū mal⁹ malūol⁹ Lūa iſup p̄ ſuā oppo
ſitōz iſne nox ſolē aufert a nob⁹ ſolaris lūis
claritatē. Lūa etiā qñ icidit i vmbzā tre per
dit lumē ſuū et ſuā p̄dit d̄formitatē z defecti
bilitatē. P̄reſea p̄p vicinitatez quā hz cum
crasso aere z trā ab vmbzā tre. vñ ab infecto
aere ſhīr maculā z d̄formitatē vt di. Mar
cia. Lūa etiā q̄nto pl⁹ recedit a ſole tāto pl⁹
recipit a lūe d̄ſus terrā. z mīorē d̄ſus celum
obtinēt claritatē. Et q̄nto pl⁹ p̄ficiūt d̄ſus trā
tāto pl⁹ decreſcit z deficit i lūe d̄ſus celum.
Multiplīcē etiā hz effectū malū. Hā vt diē
p̄tho. Lūa efficit hoīez iſtabilē z mutabilēz
d̄ loco ad locū diſcurrētē. Efficit ei hoīez in
ocul⁹ male diſpoſitū z inordinatū. Efficit ei
i hoīe vnū oculū alto maiorē. aut facit ſtra
bonē aut orbū i vno oculoꝝ. Et ſubdit. Nō
i cui⁹ p̄plexiōe lūar⁹ ſtellarīo dñiuz hūit. vi
cio i oculo n̄ carebit. Et ſi forſan accidit p̄p
acceſſū lūar⁹ hūiditat⁹ humoꝝes oculoꝝ ad
alquā p̄uā q̄litatē diſponēt⁹. Dī etiā i li. mi
ſalath. c. v. Eclipſ lūe marie i hyeme. ſi fue
rit i ſignis frigidis exceſſū ſcat frigiditat⁹ et
nimie d̄ſtrictōis i trā i aere z i aq̄ſ. Si fuerit
i ſignis aq̄tic⁹ p̄ſagit abūdantiā pluuīaz. Si
ſo i ſignis aer⁹ p̄iculū tēpeſtatū p̄tēdit z vē
toꝝ ruinā Diē p̄tho. z albu. q̄ lūa exiit in. ij.
ſig⁹ p̄ aſcēdēs merorē deſig⁹. trīſtitiā z abla
tione ſubē p̄ fures z p̄dones. Si ſr i. iij. i. vj.
z i. viij. irā anxietatē fuq̄a z mutabilitatē In
x. ſig⁹ q̄ tūc iſcepit regre cito deponēt. In
xij. at i p̄edimētū rixā duriciā z carcerē ex p
te aicoꝝ. In oib⁹ at alijs domib⁹ ſue ſignis
bonū efficit z p̄tēdit. marie ſi plāet⁹ bōis fue
rit ſociata. ſm variā etatē lūe mouēt iſtrua

les hñores i mulierib⁹ ⁊ cerebella in aialib⁹
et diuerse passiões vi lñari i corpib⁹ excitāf.
vt ⁊ lñatic⁹ ⁊ caducio. Nec dñprietatib⁹ lñe
et alioꝝ planetay dicta iā sufficiant.

De capite et cauda draconis.

Capit. XXXI

Unt ac due stelle qñ sūt plāete. sꝫ tñ
nāfāz ⁊ effectū vidēf hñe planetay. s.
caput draconis ⁊ cauda qñ mouēf cū firmamē
to ⁊ sequūf cursū firmamēti. vñ a leōe trans
eūt i cācrū. ⁊ a cācro i gemios. ⁊ sic deiceps
Dorať at i qñlibet sig caput draconis. xvij.
mēlib⁹ āno. s. ⁊ dimidio. s. lñr ⁊ cauda. ⁊ i. xvij.
ānis pplet cursū suū. et si caput ē in aliqñ sig
sp in sig opposito erit cauda. ⁊ venter in. iij.
vt si caput ē in cācro vñter erit i arietet ⁊ cau
da in capcorno. et si caput fuerit i leone. vñter
erit in tauro. et cauda i aqrio. et sic de alijs. ⁊
iōpē aspectū oppositū cauda ē totālī vene
nosa. hñ at caput exaltatōez suā i trib⁹ gñdib⁹
gemioꝝ. Casū sꝫ i sagittario gñdib⁹ totidez
Ecōuerso at cauda hñ exaltatōez suā in trib⁹
gñdib⁹ sagittarij et caput cadit in trib⁹ gñdib⁹
gemioꝝ. Est at hñ aduertēdū qñ qñ lñā iun
git capiti soli l caude exñti ppe gñdū iunctōis
a. xij. gñdib⁹ lñfra. sp ē eclipsē fñfā maior lñ
minor. sꝫ qñ caput l cauda mag⁹ vñ min⁹ acce
dit ad gñdū iunctōis et hñ potissime hñ locū i
eclipsi sol. Eodē mō de eclipsi lñe hñ tenēdū
ē. qñ si lñā puenit cū cauda i aliqñ sig et sol
fuerit i capite i sig opposito erit eclipsē lune. ⁊
ecōuerso si sol fuerit i aliqñ sig cū cauda et lu
na i sig opposito cū capite. erit itē eclipsē lu
ne. Et si i eodē gñdū puenit. erit eclipsē ge
neral. vñ sp optet qñ pueniāt i capite l i cau
da i eodē gñdū siue ppe. xij. gñdib⁹ vñ lñfra si dñ
eē eclipsē. vñ iunctio debz fieri sol ⁊ lñe qñ ad
idē signū eūdē gñdū idē minutū. ⁊ idē scdm
In oppositiōe vero contrariū signū semp
erit sꝫ eūdē gradū. idē minutū. ⁊ idē scdm.
Ex hñ apparet qñ qñuis lñā iūgat singul⁹ men
sib⁹ soli et accēdat nō tñ sp eclipsim fac. qñ si
sp i linea ecliptica se ptingūt. qñ nō sp accēdit
lñā in iunctōe in eodē gñdū. nec etiā sp caput
vñ cauda in iunctōe vel oppositiōe sol ⁊ lune
se ptingunt.

De cometa. Ca. XXXII

Cometa ē stella qñdā flāmis circuita.
vt di. Be. repēte nascēs regni pñu
tatōez aut pestilentia aut bella vñ vñtos siue
est⁹ signās ⁊ pñdēs. Comatice stelle aliqñ
vidēf moueri motu plāetay. aliqñ pmanēt

imobiles sic fixe. Sp at apparēt vt di. Beda
In pte determinata i celo. Hñ ei vagant p di
uersas ptes zodiaci sic plāete. sꝫ vidēf esse in
circulo lacteo siue galaxia ⁊ spargūt radios
sꝫ sus septētrionē. nñ qñ sꝫ sus occidētē. vñ in
pte occidēali nō vidēf. bñen spacio solēt ap
parere. s. p octo dies. Aliqñ visa ē. lxxx. dieb⁹
sic di. Be. Ex qñbuscūqñ at stell nascit come
ta. siue ex plāet⁹ siue ex fixis. sp in firmamēto
apparet i pte septētrionali vt di. idē. Ex qñ pñ
qñ stella qñ apparuit i ortu xpi nō fuit cometa.
qñ mouebat ab oriēte ad meridiē sꝫ sus occa
sū. et hñ solz facere mō? cometē vt di. Cris.

De stellis fixis Ca. XXXIII

Telle a stādo sūt dicte Quāuis ei sp
moueāt. tñ sp stare vident. vt di. Jñ.
Dicūt ⁊ sidera a pñsiderādo dicta. eo qñ i eis
mathematicoꝝ pñsideratōe mltia iudicāt ⁊ pñ
vidēf Dicūt etiā astra ab aūstros lñ anastros
nūcupata eo qñ sꝫ m opinionē aliqñ stellarū
corpa i spa firmamēti sic clau i rote circūse
rētia sūt pñfixa. Et hñ qñdē vñ ē qñ ad aliqñ ⁊ ma
rie qñ ad maiora vt di. Jñ. sꝫ m Alphra. Stel
la ē lñe aggregata i suo orbe. vñ sꝫ m qñ ē ma
ior aggregatōis lñis stellar⁹ corpis tāto est
maior⁹ qñritat⁹. pulcrior⁹ claritat⁹. ⁊ aplior⁹
pñat⁹ ⁊ pñt⁹. Uocāt at ab eodē stelle siue sp
dera lñe vñclā. eo qñ sūt lñiosa corpa lñis
solatiū sꝫ noctnas tenebras mortalib⁹ dese
rētia mōi supficiē decoratā. sol lñe a qñ fci
pñt lñmē put pñt supplētia emissiōe radioꝝ
pñtina aerē depuratā. qñ pñtute aufertura
mōo i feriori pestilētia ⁊ corruptela. Stella
rū etiā pñtute pñtiant et ad pñcordiā reuocāt
sib⁹ iūuicē sꝫ ria elemēta Eaz sēpiēno fulgore
illūstrāt oia suo calore saluāt ⁊ refouēt vñi
uersa. Hñ sꝫ m platonico vt di. Be. stelle ig
nec sūt nase. Celū ei cū suo ornatu esse nasa
igneū mlti antiq⁹ posuēf. Ars. at et aliū pñ
ponūt celū eē elemētū qñtū. nasa et pñtate
ab elemēti qñtuor dñscrent. dicūt stellas nō eē
frigidās nec calidās subalē sen substantine
sñ nec ipm celū. sꝫ tātm modo sūt calide effe
ctue. motu ei suo pñtino ⁊ sēpiēno inflamāt
ill⁹ sup qñ mouēf. ⁊ sic i ist⁹ i feriorib⁹ hñti
ducere calorē lñ aliorē. Radioꝝ sꝫ m mobilita
te ⁊ pñfractōe i supficie obiecti corpis hñt in
ducere vim calor⁹. Sꝫ vñ sūt stelle certū est
qñ sūt sꝫ m nasa purissime et simplici nase ac
icorrupte. qñ ad formā etiā sūt lucidissime. et
qñ ad figurā. sperice et rotūde. qñ ad subaz soli
de nō porose. qñ ad supficiē plane nullatenus

aspere vel angulose. q̄ ad situz altissime. q̄ ad
motū velocissime. q̄ ad q̄ntitatē sūt maxime.
q̄uis p̄p̄ sit? distātiā videat eē p̄ue. q̄ ad nūe
rositatē inūere. illi ei soli q̄ stellas nūerat sūt
finite. q̄ ad prātē et effectū stelle sūt maḡ in
corp̄atūose. Nā stelle sūt īferioz generatiōe
imutatiōe p̄uatiue. radioz suoz emissiue. te
nebray noctis illuatiue. sui cursus in suis or
bibz vni formis p̄pletie. i sol p̄ntia a q̄ recipi
unt lum̄ sui sē occurratiue. i suo ortu z occasu
sē aer? m̄cipi s̄ imutatiōe. q̄ nē tēpestates p̄ci
tāt. nē serenitatē generāt. p̄curāt vt di. Be.
color? variatōe z radioz scintillatōe. nē tristiū
nē letorū enētū s̄m mathēmaticos sē p̄nū
ciatiue. Sūt etiā nāuigatiōibz p̄spe. z ip̄az via
rū i medio mar? directiue. vbi stelle ad iuicē
vicini? sūt p̄iūcte. maior? lūis z pulcrior? sūt
ex p̄ssine. vt i pliadibz z sideribz galaxie. q̄
uis etiā tātā oñdāt pulcritudinē ex q̄dā vici
nitate q̄ p̄t sē p̄iūcte. lucidiores tñ i cōi ap
parēt sigle. p̄siderate tñ p̄ se n̄ apparēt singl̄
ita pulere. z h̄ rō ē vt di. mar. q̄ excedēs sul
gorū p̄ q̄ndā refulgētiā alteri? īsufficiētā
et se rep̄at. vñ q̄d vni dēt ex q̄dā d̄fectibilita
te alia supplet q̄ maḡ excellit i claritate. Itē
stelle p̄p̄ sūt sui distātiā sē hoibz disparit̄ sue
maḡtūdis oñsiue. Nā vt di. albu. q̄to sūt ce
nith capis n̄ri maḡ viciē tāto sp̄vidēt eē mi
nor? q̄ntitatē z offerēt n̄ris aspectibz min? p̄ue
Et cōuerso q̄to plus elōgāt i suo ortu n̄ro
bitabili seu i occasu tāto n̄ris ocul? vidēt ge
neralr eē maḡ magne. z etiā maiores vidēt
eē i q̄ntitate i occasu q̄ i ortu vt di. Be. tunc
aliqd d̄r eē sup cenith capis n̄ri. q̄n directe
vidēt eē sup caput n̄m. Cenith ei d̄r rectā po
sitiō sup caput. cui? forte rō ē vt di. idē. q̄ va
porēs d̄fra ascēdētēs rectitudinē radioz ad
ocloare p̄fecte n̄ p̄mittūt. z iō ocul? deci
pi i h̄ aspectu. q̄ q̄d circūfusi ē i aere. a so
lari radio estimat ocul? p̄phēde i seipo. S̄
sic di. alga. tal? visus d̄cipit sic q̄n fulgor can
dele a sano oclo sine obstaculo cōspiciat. s̄ a
lipiēte oclo sine arc? celestis imagiē non vi
det z putat d̄cept? ocul? oīno vidē i alio. s̄ in
lūe viso. q̄d tñ i alto n̄ ē s̄ i seipo poti?. Itē
di. Auic. i c. d̄ obscuritate visus. q̄re s̄ d̄visu.
Itē stelle s̄m mar. i suis circūl? armoniace
p̄cessine. Q̄s ei toni musici p̄cēt? int sidera
iuentūt. nec q̄uitas inferior? d̄issonā reddit
melodiā superiorum siue mediorū nec econ
uerso supioz acuitas d̄struit sonū q̄uiozē i
ferioz sic di. mar. Itē s̄m Ar. i li. d̄ ce. z mū.

Stelle sūt ex matia corp̄is celi i q̄ posite sūt
atq̄ fixe. z iō nā salr sūt splēdide sic celū in q̄
r̄uolūt. vñ oēs stelle h̄nt lum̄ p̄riū p̄ lunā
Et q̄uis stelle ex se sint lūiose ad p̄sumatōz
tñ sue lūiositatē? recipiūt p̄plemētū ab ip̄o sole
Itē stelle sē sue d̄rct? z lūiositatē sibi iuicem
cōicatiue. vna ei augeat claritatē alteri? et bo
nitas vni? fortificat bonitatē alteri? sic d̄r i li.
d̄ oīnctōibz plāctaz. Itē stelle p̄p̄is circūl? z
sedibz sē p̄tēte. z iō si circūl? vni? ītersecando
aliq̄n subiret circūlū alteri?. p̄p̄ s̄ p̄pas se/
des stelle n̄ d̄esert. nec sē aliq̄s p̄ q̄s trāseūt i/
pedimētū i īiurie iuicē illatiue. Itē stelle q̄
d̄ vt di. mar. celer? orie. celer? occidūt. q̄dā
p̄o tard? orie. cīn? occasū petūt. q̄dā at p̄iter
oriūt. z tñ nō sūt occubere d̄inoscūt. Nec at
varietas orie? z occasus accidit ex dispari al
titudie circūlōz i q̄b? oriūt l̄ ex eleuatiōe siue
d̄ep̄ssione climatū i q̄b? occubē vidēt. Nam
s̄m variā eleuatōz l̄ d̄ep̄ssionē corp̄is celestis
varijs ip̄ibz l̄ oriūt v̄l occubūt. Itē stelle sūt
ip̄m ānoz. s̄. z mēsiū z diez d̄istinctiue z p̄mu
tatiue. Nā sic d̄r i li. d̄ p̄p̄etatiōibz elem̄. Arist.
p̄mutatio ip̄is n̄ ē nisi p̄ p̄mutatōz stellaz i
signis diuersis z sup climata septē vt ex p̄mu
tatiōe lūe singul. xxviii dieb. aut p̄mutatiōe
mercurij z veneris i oibz d̄ecē m̄sibz l̄ min? il
lo. aut ex p̄mutatōe sol i q̄libz āno. aut ex p̄
mutatōe martis i. ij. ānis. aut iouis in. xij. aut
sāni i. xxx. aut ex p̄iūctōe z p̄mutatōe tripli
citatē ad tripl̄icitatē i. cc. z. l. ānis. aut p̄p̄ per
mutatōz stellaz fixaz oibz p̄mutatē ei i. c. an
nis vno ḡdu q̄z accidit p̄mutatio maḡ. xxx/
vi. milibz ānis. Et h̄ ē ān? magn? q̄d ē vltimū
oīm rez. Ducusq̄ Ar. i eodē li. In li. asit ci
ceronis di. macro. Itē mūdani āni finis ē
cū stelle oēs oīaq̄ sidera ac plāete a certo lo
co. ad eūdē remeauerūt. Hoc at et phici vo
lūt p̄ānoz. xv. milia. pacta p̄rigere zē. Quic
qd at sup h̄ d̄ixēt phī. h̄ certitudinalr tenēdū
ē q̄ n̄m n̄ ē d̄iffinire q̄n vltim? finis erit. hoc
em̄ solus nouit temporū conditor qui mo
menta z tempora continet in sua potestate.

De polo. Caplm. XXXIII
Q̄l? s̄m Bedā est stella puissima a q̄
tota p̄s celi supior est dicta. Duplex
at ē pol? s̄. arctic? siue boreal? q̄ sp̄ nob̄ pollz
z flucet. nob̄ at nūq̄ occidit. q̄ sup nos exi
stīt. vñ pol? a pollēdo ē dict? q̄ p̄tinuo mōdo
pollet. S̄ s̄m pol? d̄r anthartic? s̄. austral.
polo arctic? opposit? q̄ nob̄ sp̄ ē iuisibil. Itē
istos duos polos q̄ int duos mōdi extremos

frices sp voluit firmamentū. Di duo poli nū
q̄ mouēt de suo loco. tñ circularit̄ cū spera
vlt̄ circulo r̄uoluūt z circūferūt. Aris aut̄ a
polo ad polū p̄ mediū cētri t̄re extēdit̄ circa
quā totū firmamētū ip̄et̄ rapit̄ z mouet̄. Dic
āt aris n̄ ē material̄. s̄z pot̄ linea q̄dā itelle
ctual̄ q̄ a polo vsq̄ ad polū recto dyametro
sūt̄ linea a p̄t̄cto vsq̄ ad p̄t̄ctū esse tracta in
telligit̄. circa quā tāq̄ circa mōi mediū sem
piternis raptib̄ voluit̄ firmamētū. Pol̄ igit̄
est stella q̄ ad sitū altissima. q̄ ad motū velo
cissima. q̄ ad aspectū n̄m̄ mima. q̄uis sit in
se valde maḡ. q̄ ad effectū vltia. q̄z p̄ ip̄e sitū
discernūt̄ sitū z termini alioz̄ sider̄ z celesti
um circuloz̄. vñ h̄ stella ab astroloḡ potissi
me intueit̄. Est ḡ stella ista breuissimi circuli
descriptiua. p̄t̄ nimia elongatōez z distanti
am a n̄ro sitū ē sue magnitudis occultatiua
p̄t̄ sitū sui immobilitatē est hoim̄ ip̄az̄ aspici
entiū marie certificatiua. Et iō vocat̄ stella
mar̄. q̄z nauigantiū z sciaz̄ nauigalē h̄ntiū
i mari ē directiua. rōe sui sitū mediū rōe celi ē
oñsina p̄ girū arcturi sibi p̄pinā ab alijs stell̄
est distincta a cul̄ vicinitate polus arabic̄
est vocata s̄m̄ Bedam.

De arcturo Capm. XXXV
Arcur̄ est signū a septē stellis sitis i
are in se reuolutis p̄stitutū. vt dicit̄
Jsi. Daz̄ septē stellaz̄ circū q̄z in modum
plaustrī sūt̄. latini eū septētrionē vocauerūt
septētriones nō occidere aris vicinitas fac̄.
eo q̄ stelle iste ar̄i z polo stelle altissime sunt
vicine. Dī aut̄ idē circū ar̄iophilat̄. eo q̄
erethō. i. ilicem vrsam sequit̄. Eūdē boethē
antiq̄ dixerūt. eo q̄ plaustro heret. q̄d ē signū
spectabile multis stellis. int̄ q̄s est arcturus
q̄ est p̄rie sid̄ p̄ caudā maior̄ v̄se positum.
vñ ab hac stella tota p̄stellatio illa arctur̄ ē
vocata vt di. Jsi. Et merito arctur̄ ab ar̄a
dō est dici q̄z ex p̄ma p̄e sur̄ ḡit̄ friḡ p̄t̄ elon
gatōz̄ a calore sol̄. frigore h̄o por̄ t̄re arant̄
z p̄stringunt̄. Apparēt aut̄ septē stelle radio
se z rutilatis forme. q̄z q̄tuor̄ anteriores in
modū q̄ dranguli alt̄nis laterib̄ ordinātur
tres h̄o seq̄ntes i modū semicirculi disponū
tur. locant̄ at̄ sub polo circa ar̄em. vñ sp̄ cir
cūit̄ polū tāq̄ centz̄. vt di. Bre. Sp̄ stelle
ille p̄t̄unt̄ circa ar̄ē sic v̄sa circa stipitez̄. Et
iō ille circū maior̄ v̄sa vocat̄. vt di. macro.
S̄z h̄it̄ z nūq̄ ad ima demergit̄ vt di. Bre.
Qñ tres stell̄s eleuat̄ q̄tuor̄ ad ima declinat̄
z ecōuerso eū q̄tuor̄ sur̄sū erigit̄ tres ad ima

demit̄ et demergit̄ vt di. Bre. Int̄ oēs cir
culos supiores circū arcturi ē altior. quia
polo vicinior. hoim̄ aspectib̄ marie se offert
Nūq̄ est hora noct̄ q̄n videri possit. nisi for
san ē aspect̄ nubib̄ vel nebul̄ interceptatur
Int̄ medias stell̄as arctos draco ad modū
fulm̄is elabit̄. vt di. Mar. h̄yemali t̄pe in or
tu suo marie rutilat quadam scinillari irra
diatione fortē aque et terre congelationem
p̄nunciat. vt dicit̄ Marcianus.

De orione Capitulū. XXXVI
O Orion est astz̄ t̄pe h̄yemali exortum
a q̄z et tēpestatū excitatiū. Est aut̄
orion nimbus v̄cto z tēpestatū excitati
uus et generatiū. et ab ortu z inundatiōe
a q̄z orion dicit̄ ē vt di. Jsi. In suo at̄ ortu tē
pestates generat z aerē imutat. z ad modū
armati pedes z brachia extēdit̄ disponit̄.
et fere p̄ latitudinē triū signoz̄ et extēdit̄ la
titudō. vt di. Mar. Daz̄ fulget i siḡ t̄bau
ri vt di. idē. Est at̄ p̄stellatio marie notabili
tatis z rōne magnitudis ac pulcritudis. et
etiā rōne dispositiōis z s̄tut̄. ab ariete ei vsq̄
ad gemios se extēdit̄ vt di. mar. Totū etiam
illoz̄ triū siḡz sup̄ficiē fulgor̄ sui pulcritu
dine clariore reddit vt di. idem. gladiari mi
litis et accincti sp̄z i stellaz̄ ordie p̄t̄dit̄. s̄
q̄ di. mar. Armar̄ etiā flagris splēdebat i ar
mis zc̄. Splēdor tñ orionis vt di. idē. signū
est fute serenitatis. sic ecōuerso ei⁹ obscuritas
fute ē p̄sagiū tēpestatis. Sole ex̄te in signis
orionis z tauroz̄ i gemis. oīa germināt z ori
untur q̄ nutrimentū recipiūt ex aq̄s z aere. et
ex tra vt di. idem. Constellatōz̄ orionis seq̄t̄
q̄dā stella q̄ d̄r canicula q̄ ab astroloḡ mali
uola d̄r z nociua. q̄ s̄m̄ fabulas ei⁹ canis fin
git̄ fuisse vt di. idē. Hō tñ ē h̄ illa canicula no
cia q̄ orit̄ in leone. a q̄ d̄ies caniculares a
phis nūcupāt̄. sic di. Gal. Oriō ḡ i ortu suo
p̄mo tempestatē p̄noscit̄. s̄z post serenitatē
solito opat̄ ad terre fecunditatē. Sole ex̄te
in t̄bauro quasi se abscondit sub radijs sol̄.
nec tūc suā manifestat inferiorib̄ claritatez̄
Oritur aut̄ itez̄ in iulio qñ sol ascendit d̄ ge
minis ad circulos supiores. qñ terra mari
mam patitur distemperantia z aeris quo ad
calidam qualitatem s̄m̄ Mar.

De hyadibus Cap. XXXVII
Hades q̄ et succule dicit̄. sūt̄ q̄dam
stelle pluuiiales. i quaz̄ ortu pluie
multiplicat̄ vt di. Jsi. Hā tūc t̄pis vapores
a mari z tra p̄ caloris solaris violētiā for̄m̄

ad supiora attrahunt q̄ motu hyadū in plani
as resoluunt. z iō iste stelle dicunt hyades. id ē
succule. qz attrahēdo hūores vlt̄ resoluendo
eos traxisse a fabul' p̄singūt aq̄s vt di. ygin'
Hnt at he stelle sūt sūt in frōte tauri vt di.
Bar. et cū dies extēdit z sol fernētiōr ascē
derit. tūc hyades solēt p̄mo apparere vt dic
Bre. sup Job. xx. Qñ a saño ipellunt diuer
sas generāt tēpestates vt di. Beda. In hya
dum ortu fruges vber' crescūt. qz tūc a plu
uijs irrigant p̄les hz p̄stellatio hyadū stel
las clarissimas p̄ girū ordinatas. que oriūt
in. xvi. gradu thauri. Oriuntur et turbāt ae
rem in ortu suo fm̄ Albu.

P De pliadibz La. XXXVIII.
Pliades sūt septē stelle a p̄latitate di
cte q̄ sibi sūt vicie. ab iūicē tñ sūt di
stincte vt di. Bre. hyemali tpe oriūt. Quāto
āt aura serenior ē z frigidior tāto melius ab
alijs discernūt. vna hō inē septē latere videt
qz ex toto se n̄ maifestat nec ex toto se ocul
tat Inē genna tauri hnt sūt vt di. Jfi. Sol
i m̄se iunio p̄ plia des iter fac. z tūc aer' cali
ditas plunjs p̄nalibz tpat. z tēra tūc tpijs flo
rū pulcritudie adornat fm̄ mar. Hac de cā
driano amasse maiā q̄ fingit vna fuisse d̄ pli
adibz fuit m̄ mercurij fm̄ signitū poetaz
fm̄ mar. fm̄ albu. at oriūt plia des i. xvi. gdu
thauri cū hyadibz motu suo turbāt aerem

C De canicula La. XXXIX
Canicula ē q̄dā stella fernēissima que
oriūt fm̄ al. i. xix. gdu cācri. i. cur' or
tu mag' sit aer' p̄turbatio. Ab hac stella di
cūt dices caniclares i q̄b' sāguinē minueret
medicinā laxatiuā accipe ē sūme piculosuz
p̄t excessū distancie aer' i calore Un̄ Jpo.
in apho. An̄ canē z p̄ canē z sub cane mole
stet sūt farmacie. ibi d̄ i cōmēto q̄ an̄ cox or
tū illi' stelle z i ortu z p̄ ortū statū piculosuz
est dare portionē laxatiuā. qz tūc ē aer' calid'
q̄ sic? .s. a calido sig' z a calida stella z a sole
tūc i leone cum canicla extēte. vñ ex modica
medicia corp' fieret nimis calidū z siccu' et
febris forsitan sequerē. Medicina etiā eua
poraret et min' oparet cū corp' p̄ozi tūc ex
calore aer' sūt ap̄ vt di. idem Gal. Calor ex
trane' vires extrahit medicie. vñ aq̄ calida
p̄pugit solutiōi si calor aer' tūc ē fortis. p̄terea
p̄mo interior tūc est debil'. q̄ p̄ potōz vel mi
nutōem p̄l' debilitat. Durāt at dies canicu
lares a. xv. kl. augusti vsqz ad nonas septem
bris. z sic sūt. i. sicut ibi dicitur.

De luce et ei' p̄rietatibz Caplm. XL
Lux fm̄ basiliū ē spēs p̄ oia sibi sibi
de luce at q̄d sit fm̄ rē vtz. .s. sit suba
vt accidēs diuersimode loquūt au
tores Hā arist. di. lūm̄ n̄ ē corp' nec a corpe
defluxū Damas. etiā di. lūmē p̄riā p̄postasiz
id est. subaz n̄ b̄e. fm̄ Aug. sup Gen. ad l̄raz
Lux ē suba corpea sūme simplex in genere
corpoz. sūme m̄ltiplex i efficacia. sūme mo
bil' z absolute penetratōis z m̄ime resistētie
et sūme disparia z d̄ria generāz z p̄ciliās. sū
me p̄uertibil'. ois nafal' motōis p̄ncipiū et
origo. sūme p̄fectibil'. sūme iocūda. sūme cō
municabil'. vñ luce i corpi' nihil ē vtilius.
nihil p̄ueniēt'. nihil pulcr'. nihil velocius
nihil subtil'. nihil ipassibili'. nihil p̄tuo'st'
iuenit. Est at differētia inē lucē z lūmē. Hā
lūmē ē q̄dā deflux' a luce siue irradiatio de
flux' a suba luc'. Lucē at diē ipaz fontales
subaz sup quā lūmē innit. Si ei lux consi
derata i se ē accidēs nccario p̄ se alicui ēē
accidēs. qz accidēs p̄ se causat a forma sub
iecti sui. vñ si lux i aere ēē accidēs cāref lux
hā a forma aer' qd ēē n̄ p̄t p̄terea lux mutat
subiectū suū Qd p̄z qz lux ē nafal' prius in
oriēte. p̄seque hō i occidēte. z lux oriētal' ge
nerat p̄riāz sibi z ita deiceps vsqz ad occidē
tē. Accidētia ei nō p̄mutāt suū subiectū nec
extra illud agūt. ex q̄ videt qz lux n̄ sit accidēs
p̄terea si ēē accidēs aer' nccario moueret
aer subito ab oriēte i occidētez fm̄ subitum
motū luc'. sic at moueri subito n̄ p̄uenit ae
r' nec alicui elem̄to. p̄terea luce nihil ē no
bil'. accidēs at ē ignobil' suba. Ex q̄ videt
qz lux n̄ sit accidēs. cū aer lōge sit ignobilior
ipa luce. Sz si lux ē corp' difficile ē itellige
re q̄lit lux sit i aere cū aliq̄ corpe diaphano
vt i cristallo. cū duo corpa sil' nō p̄nt ēē i eo
dem loco. Hō ē tñ incōueniēs nec impossi
bile ponerē lucē ēē subaz corpeaz. z ēē n̄ cū
aliq̄ corpe. vidē' ei aquā z cinerē p̄t iūgi et
misceri salua vtriusqz corporeitate et locali
tate vtriusqz supficiem ab alio distinguētez
vtriusqz p̄tes infra p̄riā supficiē continēte.
Quātūcūqz ei sil' imisceant cinis z aqua p̄
manet tñ aq̄ in sua corporeitate p̄ p̄riā suāz
coherentiā z p̄tinuitatē. z cinis i sua nec p̄t
istā p̄mixtōez et vniōnē sil' sūt duo corpa in
in vno loco imo aq̄ hz suū locū p̄rium. et ci
nis suū. Sic lux p̄t esse i aere vlt' i q̄cūqz alio
corpe salua vtriusqz corporeitate. et suāz p̄
tū subaliū p̄tinuitate. Un̄ z lux subintrāns

ad interiora aeris vel crystalli huiusmodi locum ipsius
superficiem abietem et a suba adiuncti sibi corporis
distingueretur. Quis non possit propter simplicitatem sue
sube recte percipi vel videri in re. imo quod mirabi-
liter multae lucis percurreretur in mixta et tamen
vntes in gulf. salua cuiuslibet subali forma quae
ab alia differt. huiusmodi nulla respectu alterius mate-
rialis sive formalis. sic manifeste docet et dicitur. dyo.
in li. 8. de no. Quia sunt suba. Quia inquit lapida-
rum cum sint in domo vna tota iuncte totis sunt
corpora. diligenter tamen habent a se iuncte discretos. vni-
ta discretio et vntate discreta. videtur ei manifeste
ad vnum lumen accessis lapidibus iuxta omnem lu-
mina vna claritate et indistincte fluorescente. nec
possit quod arbitror aliter eorum ab alijs et aere
continetur cetera dum sunt ibi sequestrare aut alterz
sine alio cernere. totum in confuso iuncte corporatis.
Subducta autem vna sunt et proprium lumen recedit
nihil secum eorum luminum auferens aut de suo
aliquid eis reliquens. Erat ei omnino dictum est per
et vntas naturaliter mixta et nulla parte confusa.
quod si tanta est in corpore aere et materiali luce etc.
Ducusque dyo. In quibus huiusmodi manifeste docet
lunaria sunt vntate. salua tamen cuiuslibet proprietate
subali et accidentali quod deferretur secum. siue acce-
deret siue recederet. Lux itaque secundum dyo. est
suba in se habens a qua procedit irradiatio quodam et il-
luminatio corporum aliorum. spiritus ei lucet lux in se. et tamen
non spiritus illuminat sed solum quod inuenit corpus habens ma-
teria disposita et apta ad illuminationem ut dicitur. aug.
Suba ei eorum est vere lux quae in corporibus obtinet
primum locum. Et tamen celum non illuminat in tenebris vel
in nocte. Spiritus lux lucet inuisibiliter et in tenebris.
sed non spiritus illuminat visibiliter. vnde tunc lucet sicut omnis
creatura. Inuisibiliter ei operatur spiritus lucis sensum et
motum in animalibus ut dicitur in li. fontis vite. Dicit etiam
al. in li. de iudicijs astroz ypothecate dixisse et
docuisse. quod nisi stellarum lux de nocte subtilia
ret densitate aeris destrueretur omne corpus ani-
matum. et tamen certum est stellarum lucem de nocte sepi-
us non videri. Impossibile ei et operatio lucis est ma-
nifesta in mari. quod fluit et refluit per applicationem
lune ad aliquam partem siue illuminata aere siue non.
In visceribus etiam terebinti non attingit lumen: spiritus
lucis operatur. ut in mineralibus et rebus alijs ibi
dem generatis. et breuiter praeterea lucis est necessaria
in omni corpore mixto. per quam tria in elementis vniuntur
sunt. Lux itaque a summo celo empyreo usque ad
centum modis est diffusa. quod in sua suba et radice vna
est et simplex. variata tamen secundum diuersitatem reci-
piendi siue solis siue aliorum corporum superiorum vel
inferiorum vbi est vna suba. spiritus et operatio lucis licet

non luminositas. Nec est primogenita lux quae crea-
ta fuit die primo ut dicitur. Basileus. quod corpori solari
et ceteris celestibus quarto die factus superest. Unum
sol et cetera sidera sunt primum lumen vehicula quae per
susceptionem lucis incorporealis sufficiunt sine luce
sube de perditione ad illuminationem perpetuam et permanentem.
vnde ista lux vbi attingit. et omnia corpora secundum ma-
gis et minus perficit et disponit. Lux igitur radix
fundamentumque omnis illuminationis vna est et suba que
non continetur accidentali ab aliquo corpore inferiori.
sed magis continetur omnia corpora. respectu quod per se
formalis est. huiusmodi in se sit materialis et sensualis. et ideo
lux cum sit materialis huiusmodi potentialiter per se extra
partem. Quia vero formalis est huiusmodi actu partem
extra partem. quod quod huiusmodi materia in potentia. huiusmodi
forma in effectu. Et quod manifestum est. quod cum
lux in genere corporum minimum huiusmodi de materia et
maximum de forma. vicinior est forme quam ma-
terie. Et ideo ratione materie est in minimo. scilicet in pun-
cto. ratione forme est in omni loco. Nam vnum
quod huiusmodi ita moueri ad locum sicut ad formam suam
ut dicitur. Aristoteles. quod forma magis est nobilior tanto
materia sua per se creditur. ut dicitur. Algazel. propter
quod forma lucis quod est nobilissima in genere
formarum corporum materie materia suam disten-
dit. Et ideo vnde per se lumen siue lux sufficeret ex
se ad illuminationem totius orbis propter materie sue nobi-
litate et forme summam actualitatem secundum Algazel.
Vna igitur est lux simplex et vniiformis in sua
essentia quod diuersa sunt lunaria quae in se sunt
distincta. Quamuis videantur in vno actu vni-
formis aggregata. nec lumen vnum intrat suba
alterius. quod sensibilitatem tamen vnum lumen vntate
videantur. Non est inconueniens ponere duo
corpora simul esse quorum vnum est subtile et for-
male et quod complementum alterius. reliquum autem est
materiale et imperfectum. Duo vero corpora glori-
cata in eodem vbi esse non possunt. quod neutrum respectu
alterius materiale per se in aliquo vel formale. Sed
glorificatum et non glorificatum simul esse possunt siue
aliquod inconuenienti. sic expressit dicitur. Augustinus. Lux etiam
am ut dicitur. Basileus. est materie mobilis. incessanter enim
mouet se et gignit linealiter et circulariter
in omni parte se mouendo et diffundendo.
vnde quantum est de se subito mouetur. Lux enim sum-
me est actiua et sine resistentia ad itumam cu-
susque rei penetratiua. diuersorum et disparium
generatiua et triorum in elementis et corporibus
mixtis in concordia et vntate reductiua. Radi-
orum suorum per se. directione. intersectione. refra-
ctione. et reflexione omnino in esse productiua in
esse productiua. vel ab esse dissolutiua. ut dicitur.

Laleldi⁹ sup Thimēū. vite et pmanētie cu/
tūlibet rei regitiua est lux et directiua. suūp
s⁹ naturalit⁹ multiplicatiua. Lux em mul/
tiplicat se gignēdo. Signit nāq⁹ lux lucez. et
lux genita simul gignit et generat lucem sibi
succedentē. et fit in vno instanti vn⁹ punct⁹.
replens lumine totū orbem. Item lux ē sui
et alioz manifestatiua. colorū p sui incorpa/
tione in superficie humidi pspicui effectiua. si
cut dicit Aug⁹. Lux tenebras expellit. mero/
res dissoluit. insidias pdit. securitatē parit.
omēz spem letam iocundamq⁹ inducit. rebus
omib⁹ formā et decorē tribuit et inducit. qā
sine luce oīa corpa occulta remanēt et igno/
ta. Aufer inq⁹ Damul. lucē et oīa i tenebris
incognita remanebūt. Lux igitur ēm Am/
bro. et etiā Basilū est pulcritudo omis visi/
bilis creature. cui⁹ grā maxia est in aspectu.
q cetera mūdi mēbra laudib⁹ efficit digna.
Dece dicit Basil⁹ idem est angeloz et san/
ctoꝝ sup celum quietissima habitatio. Dec/
summe trinitatis p exemplū et demonstra/
tio manifesta. Dec lux sine diminutiōe sui ē
luminositatis manifestatiua et diffusiuā. q i
superficie vmbrosi corpis recepta nō se pfua/
dat q⁹rum ad visibilem spēm. s³ q ad p⁹ntez.
vt di. I⁹id. Multas alias p⁹rietates laude
dignas habet lux quo ad suā subam virtu/
tem et opatōem. cuius substantia nihil inue/
nitur purius. Unde transiēs per sozdes nō
sordescit. cui⁹ virtute nihil est actualius. cu/
lus operatione nihil vtilius in corporibus
reperitur.

De splendore.

Cap^m. XLI.

Splendor est quidā defluxus exiens
a suba lucis. Egredit⁹ aut a luce sine
alteri⁹ nature p⁹mixtione. luci a quo
ent est coeūus in duratōe. vt di. Aug. Quā/
cito est ignis tamcito est splendor. vñ si ig/
nis esset etern⁹ splendor esset etern⁹. Exit eti/
am splendor a luce sine lucis diminutione.
sine puritatis lucis p⁹amine. sine disconti/
nuatione cū sui et alioz manifestatiōe cū sui
multiplicatiōe. vt dicit Basil⁹.

De lumine. Ca. XLII

Lumen differt a luce sic spēs a gene/
re. Omē em lūmē lux est. s³ nō econ/
uerso omis lux est lumen. Nā lūmē
est defluxus qdam a suba lucis in aere v⁹ in
alio diaphano corpe recept⁹ et vndiq⁹ circū/
fusū. Triplex aut est lūmē vt dicit auctor p⁹

speciue. s. reflectum. fractū. et directum. Re/
flexum sicut a speculo et alijs polis corpib⁹
q⁹ reñciunt lumen a se receptū. Aliud est lu/
men fractum sicut qñ lumen venit ad cor/
dus. aliquantulū densum qd nō est omīno
densū vel durū recipit lūmē in se. sed p⁹ ma/
teriā oīno inobedientē. lumen illud non te/
net rectum incessum. s³ diuertit⁹ ab incessu
recto et vocat⁹ fractio radij. Tertiūz lumen
est directum qd nō repellit neq⁹ inueit ma/
teriā aliq⁹ mō inobedientē et trāsit libere et fa/
cit opatōes pfectas. Illud lūmē est aeris et
alioz corpoz trāsparentiū pfectiū decorā/
tiū. formaz et figuraz declaratiū. oculo/
rū letificatiū. oculis lippis et infirmis ē lu/
mē odiosū et molestie illatiū. hoīm a som/
no et torpore et ocio excitatiū. formaz et
speciez in superficie speculi v⁹ poli corpis i/
p⁹siū. Nam lumen ad superficie polite mate/
rie ptingēs in angul⁹ eq⁹lib⁹ se reflectit. et oīm
subiectoz formas ibi impmit. vñ qd extra ē
p subam in superficie speculi collocat p ima/
ginem vel figurā. lumen etiā est ēm disposi/
tione materie quā subintrat imutatiōis su/
ceptiū. Nam eius claritas intendit in ma/
teria pspicua atq⁹ pura et remittit⁹ in seculē
ta materia et obscura. In materia ei diapha/
na obstaculū non inuenit. iō p eam eradiāa
prios fulgores expmit et oñdit. vt di. Dyo.
et q⁹to pfect⁹ illi infundit. tanto latius ex ea
refusa ad alia deriuat. Accedens autem ad
grossiorē naturā illi⁹ habet obscurioris di/
tributiūā apertione. Sicut em cū materie
crasse infundit caput impfecte. ita cum se ef/
fundit extrinsecus apparet obscure. Unde
materie crassities impedit q⁹ illuatiō rece/
pta distribuāt. In puriorib⁹ igit⁹ substantijs
pfectius apparet et agmentat⁹. in grossiorib⁹
minoratur. Ex quo patet q⁹ a purissimis et
subtilissimis materijs lumen pfecte comp/
hendit. a compactis v⁹ et obtusis repulsam
pati inuenitur.

De radio. Cap^m. XLIII.

Radius est quidāz luminosus a cor/
pore lucido defluxus quo mediante
lux vel lumen suā pficit actōnem. vt
di. Basil. Radius aut ali⁹ est ppendicularis
et erectus qui a corpe lucido sine luminoso
emissus recto et lineari motu sine discretio/
ne aliqua petit centrum. Alius est collate/
ralis et pfractus qui a corpore luminoso exiēs
et aliq⁹ diaphanū inueniēs nō recte pcedit.

sz obliq̃t motū suū z ista obliq̃tō vocal radij
 p̃fractio. Ali^o p̃o ē reflex^o q̃ dē a suo p̃nci-
 pio recte l' obliq̃ p̃gredit. sz a corpe obiecto
 repellit z p̃pcurit. z tal' rep̃cussio l' repulsa ra-
 dij flectio nuncupat. vt dī. autor p̃spectiue.
 Radi^o itaq̃ luosus ē mobil' z agil' p̃spicu^o z
 orbicular' de se rect'. maxie si fuerit p̃pēdi-
 cular'. Cōtingit at radiū frāgi z obliq̃ri z q̃n
 q̃ ad p̃tē oppositā p̃ijci f̃m dispositōz matie
 quā inuenit l' quā t̃agit. Sic radi^o i nube cō-
 caua z hūida iterclusus. diuersas opat i nu-
 be l' in aere formas colores z figuras. vtz in
 coloribz arc^o celest' q̃ nihil aliū ē vel eē dī q̃
 subīratiō radioz i nube p̃cauā z aq̃sā vt dī
 i li. meth. Ex subito sp̃ motu radioz z cōti-
 nuo p̃tigit aerē circūfusu igniri z inflāmati
 matie cū p̃currerit i loco fractōis. Nā radij
 ibi coadunati mutuo p̃culcāt. Et ita sūt cā-
 q̃re aer circūfusus sept' inflāmat. vtz i cristal-
 lo v' berillo. ex cui^o oppositōe p̃ solares radi-
 os stupa opposita accendit z ignit.

De vmbra Cap^m. XLIII

Vmbra ē obiectio corpi tenebrosi z
 opaci ad lucē siue corp^o luosū. Est
 itaq̃ vmbra triplex f̃m p̃hiscā p̃sideratōez.
 Cōtingit ei q̃ corp^o luosū sit rotūdū Et ali-
 q̃n ē mai^o q̃ corp^o obiectuz. aliq̃n egle. aliq̃n
 min^o. Si egle facit vmbra eglem z rotūdā. z
 tal' vmbra dī chelindroides. i. egle rotūda.
 Si min^o sit obīta culo facit vmbra tēdētē i la-
 tū ad modū calarbi. z talis vmbra dī catha-
 loides. Si v^o corp^o luosū mai^o sit corpore
 supposito facit vmbra tēdentē i acutū z i conū
 et tal' vmbra dī conoydes. Ex q̃ p̃z q̃ cū sol
 sit maior t̃ra facit vmbra conoydē. Cōtingit
 igit q̃ t̃ra sit opposita soli q̃ affligto mō ita al-
 te dirigit vmbra q̃ lunā attrigit z eā inficien-
 do eclipsim lūe fac. sz ex q̃ sol tumore spere p̃-
 terit iste con^o t̃rasit z declinat i p̃tē oppositā.
 z tūc lūa libere apparet et illūiat. Cū v^o lūa
 directe sit opposita soli lūa facit vmbra catha-
 loidē. z iō vmbra p̃ t̃ra dirigit et eclipsim p̃-
 ticularē fac. qz tal' vmbra n̄ sufficit regere to-
 tā t̃ra cū a radijs sol in q̃busdā p̃tibz illūiet
 et ex tali vmbra accidit eclips' in vno clima-
 te alio illūiato ex̃te vt dī. albu. Umbra p̃o
 calor' solar' ē rep̃ssua. splendor' radioz sola-
 riū occultatiua. sterilitat' z secūditat' t̃re in-
 ductiua. sp̃etū amica z colubroz nutritiua
 estuantiū z itineratiū refrigeratiua. maturi-
 tatis fructuuz tardatiua. timor' z horrozis
 melācolic' incussiuua Cū nō sit corp^o speciei

corpi ē rep̃ntatiua. corpoz motu z q̃ete est
 suū p̃st' p̃figuratiua. Nā moto corpe se mo-
 uet. q̃escētē q̃escit. fugiētū ē insecutiua. z in
 seq̃ntiū fugitiua. q̃to ei dies ē lōgior z sol in
 celo stat altior tāto obiecti corpi vmbra vi-
 det minor. z ecōuerso Et iō sole oriētē vidē
 vmbra maior. sū r' z i occasu q̃ i meridie

De tenebra Ca. XLV

Tenebra est lucis absentia a tenendo
 dicta. Ligat ei et tenet oculos ne so-
 le videant sine lucez. et sic nihil est nisi pura
 puatio. Tenebra etiā dī aer obscur^o vel vmbra
 opaci corpi vt dicit Basi. et qualitate
 et situ luci contrariat. timorem incutit. colo-
 rum pulcritudinem tollit. verecundiaz dī-
 minuit. somnolentiam nutrit.

Incipit liber nonus de tempore et parti-
 bus temporis.

Disquā autez

Dixim^o de p̃prietatibz celi et
 ei^o p̃tū de q̃bo sacra pagina
 facit mentōz. dicendū ē sub
 breui cōpēdio de ei^o effectū
 scz de motu z mēsurā mor'.
 id est. de p̃prietatibz ipis z p̃tū ei^o Causat at
 mor' p̃mor p̃ncipal' a volutōe celi. cui^o mo-
 tus p̃m^o est z sempitern^o. vt dī in li. de celoz
 mū. neq̃ silis est motui inferior' corpal' z vi-
 sibili siue mutabili. Cā tū est mor' inferior'.
 qz mor' rez inferior' generabiliū p̃cedit ex i
 corpal' z vniformi motu orbiū supior' vt di-
 cit Ar^o. ibidē. Mor' aut est t̃rasit' a termino
 ad terminū p̃rium. vt dī in fine libri eiusdē
 Dīcē em qd p̃mutat de p̃rio mutat i p̃riū.
 Et sūt sex spēs mor'. i. generatio. corruptio.
 alteratio. augmētatio. diminutio. f̃m locuz
 mutatio. vt dicit idem. Motus em p̃muta-
 tionis f̃m situm. ali^o est reuolubil' z speric'.
 alius rect'. ali^o p̃posit'. Reuolubil' aut nō
 mutat locū f̃m totū sed f̃m p̃tes. Circular'
 tū q̃nq̃ mutat locū f̃m totū. vtz i motu pla-
 netaz. Rectus at sp̃ mutat locū q̃diu est in
 actu. aut em mouet a centro ad circūferētiā.
 vt ignis et aer et h̃mōi leuia q̃ ferunt sursū.
 aut ecōuerso mouent deorsū ad centruz vt
 gūia sicut aqua et terra. Dic aut motus h̃z
 sex spēs. est em dexter sinister. aū retro super-
 rior et inferior. Cōposit' v^o mor' ē ex duobz
 motibz p̃trarijs. sicut motus ligni in q̃ accē-
 dit ignis. Mor' insup h̃z p̃prium. quia ex

rebetur motu generat calor. ut ex motu p
mi orb. ex cuius fricatione motu inflamatur
ether ut di. Ar. et ex motu liq. sit plumbum quod e
in eo ut di. idem. **Q**uod ei non potest mensurari nisi
per mensuram spatii in quo est motus. De ei quod mouet
aut mouetur proprietate ut adamas mouet ferrum
aut violentia sic ex forti impulsu ueteri mouetur na
uis. aut ex uoluntate sic mouetur corpus put vult
animus. **Q**uod per mutationem est duplex. vel mu
tationis de loco ad locum. l. per mutationem. dispositi
onis ad dispositionem de loco ad locum naturaliter
aut per vim. Lapis ei quod ab alto demittitur quan
to magis descendit tanto est ei motus magis perpetuo
suam intentionem in fine ipsius. quod mouetur per uolent
iam intendit motum? in principio motus? ipsius? et quan
to remotus est a suo principio: tanto debilior erit
motus. ut in sagitta ab arcu emissa. quod tam a re
motis perijci. quod in ultio nihil penetrat neque
ledit. **Q**uod itaque est generatio et omnis transmu
tationis inferiorum causarum? calor? et inflammationis
inducitur? et aqua quod aeris subtiliatur? calor? na
turalis? spiritus? appetitus? excitatus? medicie
latine ad mundificandum corpus cooperatur?
unde di. Ipo. Si vis elleborum ducere mone
corpus? si fuerit motus? a centro ad circumferen
tiam. erit materie extensio? diffusio? et dilatio?
Si fuerit e converso a circumferentia usque ad
centrum erit aggregatio? primum inspissatio?
et restrictio? Item motus temporatus est na
ture animatoz corporum per se uoluntatis. immo
deratus per se nature destructiuus

De tempe Capitul. I

Tempus est reus mutabilium mensura. ut di. Ar. i. li. de. v. substantijs Tempus est numerus
numeris in eo quod numeratur. ut sic di. Ra
banus Tempus est dimensio reus mutabilium secundum mo
tum et secundum moram. coeunt in rebus mutabilibus ut di.
Aug. Nihil est preciosius tempore. unde omni possessione
duo sunt filii huius mundi. scilicet tempus et duo momenta
filii huius mundi non possunt. unde tempus recuperat non recipit.
omissio ei temporis irrecupabilis est. Breue est tempus
mutabile instabile et irrecupabile. cum motu
enim et mobili incipit. quod perit? deficiente tempore finit.
et non erit in futuro. scilicet cessabit. quod nihil nisi eter
nitatis erit ut di. Aug. Tempus nihil est commune?
omnibus ei equaliter est eodem tempore nihil labili? quia
nunc deficit. imo quod incipit deficere incipit de
crecere. et e converso. quod prius finis est preteriti. et
motus principium est futuri. Omne enim tempus tribus vicibus
studium variatur. scilicet in preteritum prius et futurum.
Secundum rationem temporis et eius variam successionem
semper est dies et nox. ut di. Beda. sed alibi di

es alibi nox. Tempus nihil incertum? nihil impe
ditibile? quod ut di. Ipsi. Tempus per se non dinoscitur?
sed solum per humanos actus? Item tempus nihil est al
terabile? et ideo corpori nihil periculosi? quod ut dicit
Ipo. mutationes temporis materie generant morbos
Subita enim mutatio frigiditatis in caliditate
corpora alterat et immutat. Et ideo quod natura non patitur
repentinis mutationibus. ut dicit idem Ipo. Ido
subita mutatio temporis frequenter est causa infirmi
tatis. Item moderato tempore et in suis qualitatibus
tempore. corpori nihil est salubre? unde di. in aphorismis.
Tempus moderatum si tempera temperaliter se habuerint
boni erunt statim? et maxime bone determina
tionis sunt egritudines. Item quod tempus ita
sit mutabile tamen tempore nihil est magis continuum
partes enim temporis sunt contigue. Unde di.
Marcianus. Tempus quod in breue sene
scit statim in uere renouiscit. et e converso.

De anno solari et equinoctiali

Capitulum. II

Annus ut dicit Ipsi. est solis revolu
tio vel amfractus cum pactis. ecclesie.
diebus et quadrante redit ad locum su
um. Est autem annus dictus eo quod mensibus in se
remaneantibus uoluit. unde annus ab eo quod est cir
cum di. quod quod circuli in se redit et renouatur
Unum apud egyptios annum lras inuertas per pictum
draconem candam suam incidentem et in se reuer
tentem significabat ut di. Ipsi. Sunt annorum di
uersa genera. Nam est annus lunaris minor
anno solari in undecim diebus. et est annus so
laris quod duodecim huius menses. Singuli autem
planete habent annos suos in quibus perficiunt cur
sum suum. ut mars quod in duobus. iupiter in duo
cim. saturnus in triginta. Et est annus mag
nus quod di. mundanum? quod omnes stelle secundum Aris
totelem redibunt ad primum et primum creatiois sue primum
Et huius annus secundum Aris. in. xxxvi. milibus annorum
perficiet. sicut patet in libro de proprietatibus ele
mentorum. Secundum platonicos autem infra. xv.
milibus perficitur annus iste. sic dicit Macrobius. i. li.
Licetronis. Sunt autem anni uisualis. scilicet solaris
quatuor tempora. quod sunt tempora uernale. estiuale. au
tunale et hyemale Et dicuntur tempora eo quod in suis
qualitatibus mutuo se temperant. ut dicit Ipsi.
dicuntur et curricula. eo quod alterna assiduitate
currunt et nunquam in eodem statu perseverant. ut
dicit Ipsi. In his quatuor anni temporibus ac
cidunt duo solsticia in hyeme et estate duo
equinoctia in uere et autumno. Solsticiu autem est
maxima inequalitas diei et noctis quod accidit in in
gressu solis in cancerum et capricornum. in cancerum

Quia ad solsticiū estinale. i. cap. cornū q̄tū a d
 hyemale Et dicit solsticiū q̄i sol statio duplici
 de cā. vel q̄i sol iestare l' i hyeme p̄ lōgitudi
 nē diez aut noctium videt stare in nro emis/
 perio l' in inferiori. v' q̄i i utroq̄ solsticio q̄i
 stat i estuali n̄ potēs p̄l' accedere ad nos. in
 hyemali n̄ potēs p̄l' a nro h̄rabili elongari
 Equinoctiū ē matia eq̄litan diei artificialis z
 noctis q̄ accidit i ingressu sol in arietē siue li/
 brā. sūt at̄ duo equinoctia. p̄mū ē p̄nale. scdm
 hyemale. In his q̄tuor t̄pibz sūt q̄tuor ieiū
 nia q̄ dicunt triduana. p̄mū fit in p̄ma septi
 mana q̄dragesime istō est veris. scdm ē estat̄
 i septimana p̄tecostes. tertiū ē autūni i q̄r
 ta feria septēbz. q̄rtū ē hyemis qd̄ fit i septi
 mana itēg aū natiuitatē dñi. Ann⁹ itaq̄ so
 laris ē ann⁹ cōis z incipit a ianuario z termi
 nat̄ in decēbz. z ē spaciū q̄ sol voluit tricen/
 sies sexagesies z q̄nquies i zodiaco z q̄dran
 te. i. vj. horz. q̄ sūt q̄rta p̄s diei natal'. Iste at̄
 sexhorēno p̄putat̄ i anno cōi. s3 colligunt̄ i
 āno bisextili. Dī at̄ bisext' collectio. xvij. ho
 rarū omissaz i tribz ānis cū sexhorz q̄rta āni
 ad p̄ficiēdū vnū diē. et. xxiij. horz. ex cui⁹ ad
 ditōe dī ann⁹ bisextil'. v' di. Beda. Et dī bi/
 sext' q̄i sp̄ eo āno q̄ accidit i februario bis. vj.
 kal. p̄nūciam⁹. v' dī bisext' ex bisse momētis
 collectio. et. xxx. em̄ momētis q̄bz sol moratur
 in q̄libz signoz ultra triginta dies. z ex. xxx. triē
 tibz colligūt singul' ānis. vj. bore q̄ collecte
 p. iij. ānos faciūt in q̄rto anno diē bisetalez
 vt dicit Beda. sed de hoc quere in cōputo.

De anno lunari Capitulum. III

Annus lunaris q̄nq̄ dī spaciū quo
 luna reuoluit ab vno p̄cto zodiaci
 ad aliud p̄ctū. qd̄ p̄tinet f̄m q̄sdam. xxvj.
 dies z. vj. horas. q̄nq̄ dī ān⁹ lūar' spaciū q̄
 voluit a p̄iunctōe vsq̄ ad p̄iunctōz. vel ab illu
 minatōe ad illuminatōem. z tale spaciū su
 perat p̄mū duobz diebz z. vj. horz. Dī at̄ lūa
 esse in coitu v' p̄iunctōe q̄n ita directe est sub
 sole q̄ nulla p̄s sup̄ficialiter respiciens nos
 apparet illuminata. tota vero est illuminata
 q̄n videt̄ plena post p̄iunctōem itaq̄ lūa re
 cedit a sole z relinquīt eum in aliquo p̄cto
 zodiaci q̄ reuertēs ad idem p̄ctū nō inde
 nit eū ibi q̄ iam p̄fecit in suo motu. Unde
 oportet eam p̄sumere duos dies et. vj. ho
 ras anteq̄ illū p̄sequat̄. et tale spaciū dī lu
 natio. q̄nq̄ dī ann⁹ lunaris spaciū p̄tinens
 duodecim lūnationes. q̄ diuidunt̄ a compo
 sitis p. vj. pares et. vj. impares f̄m q̄ m̄scō

sunt pares siue ipares. parēi lunatio r̄ndet
 mēsi ipari. ipar at̄ pari. Ann⁹ ḡ lunaris p̄ti
 nēs duodecim tales lūatōes p̄tinet. ccclij.
 dies. sexles aut. xxx. et totidē. xxi. dies p̄fī
 ciūt tantā summā. Un̄ patet q̄ annus sola
 ris cōis sup̄at hūc annū lunare in vndecim
 diebus q̄ excessus facit eratē lūe variari sin
 gulis annis in kal. mensiū. ita q̄ si i p̄mo
 p̄ma est in kal. alic⁹ mēsis in sequēti āno erit
 duodecima. Q̄nq̄ aut dī mensiū v' ann⁹ lu
 naris embolismalis. Est embolism⁹ excre
 mentū anni solaris ad lunarem. z dī ille an
 nus embolismalis in q̄ cadit et recolligitur
 vna lunatio triginta diez recollecta ex illis
 vndecim diebz. in quibz superat ann⁹ solar'
 lunarem. et ideo tertius ann⁹ est embolisma
 lis. q̄ in illo recolligit̄ lunatio triginta die/
 rū tribz diebz desup̄ remanētibz. ter em̄ vn/
 decim faciūt trigintatres remanētibus alijs
 diebz tribz. s̄l'r. vij. ann⁹ est embolismal' ad/
 ditis illis sex diebz ad alios vigintiduos dies
 q̄ ex superescētia. vij. et. vij. anni recolligūt
 sed ad hūc lunatio embolismal'. vij. anni sit
 triginta diez oportet mutari duos dies ex
 embolismali subsequenti et ita p̄cedendū ē
 vsq̄ ad decimū nonūz annū q̄n circul⁹ em/
 bolismal' adimplet p̄tinens annos duode/
 cim cōes z septē embolismales Embolisma
 les em̄ sunt tertij. vj. vij. x. xiiij. xvij. xix. ali
 p̄o sunt cōmunes. Ann⁹ aut lunaris matie
 obseruatōis est apud hebreos p̄p̄ qd̄ lega/
 lis dī q̄ oēs festiuitates legales f̄m lūe cur
 sum et eratē obseruant. z idō semp̄ incipit a
 lunatōe apliayt dicit. Beda. et i Exodo. xij.
 dī. Bēsis iste erit vob p̄ncipiū mēsiū anni
 zc. Preter annū at̄ vsualem seu cōmunem z
 legalē est annus q̄ dī emergens q̄n aliq̄ ca
 su notabili emergente t̄ps subsequēs cōpu
 tat. sicut greci p̄putauerūt t̄ps a p̄ma olim
 piade. et christiani a p̄ma dñica incarnatio
 nis. z sic de alijs. Un̄ p̄tingit sepe q̄ mediū
 anni legalis est p̄nciptum emergētis z ecō
 uerso. et p̄ h̄ multe contrarietates in biblia
 ad concordiam reducuntur. Sed h̄ de an
 norum diuersitate dicta sufficiant.

De tempevernali Ca. III

Est p̄ncipiū āni cui⁹ initiū est q̄n
 sol in p̄ma p̄te arietis p̄sistit. et p̄tra
 septētrionē p̄ rectā lineā ascendere incipit. vt
 di. Constan. i pantegni. li. v. c. iij. recta autē
 lineā est q̄ neq̄ septētrioni attinet neq̄ me
 ridici. sed ab vtroq̄ polo equaliter distat.

durat at tps verus vsq i fine gemioz qntu scz
sol discurrit p tria sig. qz vnu qdaz bz suum
mese ad tps pñale prinete. Primus mes e arie
tis icipies a. xvij. die march vsq in. xvij. die
aplis. Scds e thauri icipies a. xvij. die apl
vsq ad. xvij. die maij. Terti e gemioz inci
pies a. xvij. die maij vsq ad. xvij. diem iulij.
Est ar vernu tps inc frigidu z calidu maxie
tpatu. inc hyeme z estate mediu qlitatu vtri
usqz picipatiu. qm sanguis tuc icipit mlti
plicari i corpe aial z huiores q i hyemali fri
gore pstricti fuerat z p pacti calore pñali mo
ueri icipiunt z dissolui. Ver at i suis qlitatibz
tpatu sanissimu tps e z mime mortifex ac i
firmu vt di. psta. z Bal. Na bis duabz qlita
tibz nafa delectat. qz caliditas e ca effectiua
nutriti z augmti. huiditas o ca e marial.
et io i vere maxie generat sanguis. q magi e ne
cessari nutritio corpis. Sibo nafa z suam
exierit diuersas iducit egritudies Un dz in
ampho. Si hiems sicca fuerit z boreal. ver
ho pluuiosus fuerit z a tñu. nece e in estate
febres acutas fieri z obtalmias z dissenteri
as maxie i huidis nafa. vt di. comē. In hye
me sicci huiores p frigiditate reteti acui. in
vere at i nimia huiditate distpare mltie sup
fluitates generatur z p calore resoluunt. In
estate ho du calor no est potes eas psumere
putrefacit. z sic febres acutas generat z idu
cit mltas alias passioes. Sibo hyems cali
da z huida fuerit ver at frigidu z siccu nece
e boies i estate egrotare z mulieres pituias
leni occasioe abortire. Eun rei a ligit Bal. ra
toez i cometo di. qn corpa pgnantiu in hye
me sūt calida z huida tenera sūt et rara. Un
frigiditas aeris pñal subito penetrat ad ite
riora ledit fetu. p frigiditate em z siccitate q
sūt qlitates mortificatorie mortificat fetus.
Un fet mortificat aggnat z retinacula ab
rupit. z sic mlier necario obortit. Vernu isu
per tps tra dia clausa z p frigore pstrictam
apit. z radices z herbas i tra latetes pducit
floribz z herbis tra renouat. Bues ad garri
tu z amore solitat z iduc. z miro decoze oez
tre supficie iducit z venustat. Un ver dz a vi
roze l vigore. qz tuc herbe z arbores viscere
icipiunt et frodere. tps verus e tps agriculture
z laborz. tps leticie z amorz. Vernali em tpe
oia videt letari. na tra viret. silua frodet. pra
floret. celu splendet. mare qescit. volucres vo
ciferat z nidificat. z oia q i hyeme videbant
mortua z marcida pñali tpe renouat. Un dz

serenitas aeris pñal vocat a marciano alias
macrobio risus iouis. Bq ho pñal tps mi
nus sane sūt ad bibedu. qz a vaporibz tuc fe
soluit igrossant. z a ranis z alijs pñibz tunc
tpis semē pñiētibz inficiunt. Et io si necesse
fuerit eas bibere pñit pñtan. vt pmo deco
qnt. vt sic p ebullitoz subtiliet z purificent.

De estate Ea. V

Estas calida e z sicca. em pñitiu e cu
sol fuerit in pma pte cācri. z tuc e sol
in maria eleuatoe q ad nos z ia paulati inci
pit descēde vsq i fine pñis. Et bz estas tres
mēses sic z ver vt di. psta. Primus mes e cācri
a. xvij. die iunij vsq ad. xvij. iulij. Scds est
cu sol e i leone a. xvij. die iulij vsq ad. xvij.
die augusti. Terti e cu ia in pñie descēdit
a. xvij. die augusti vsq ad. xvij. die septēbz.
vt di. pstan. Est g estas calida z sicca colere
generatiua. eo q sol tpe estiuallima gradit
ascēsiōe. Oppositusqz capiti nris directā
et forte in corpibz nris sic z alijs inferioribz
fortissima imprimat actōz. Un z supflua in
hyeme coadunata dissoluit z psumit. Sibo
estas sua tēperē exierit ifirmitates calidas
z siccas generare z iducere psumit. vt dicie
psta. Dies lōgiores sol efficit z noctes breui
ores fructz z flores ad maturitatē pduc. Na
vi caliditas sue tuc intēse. huiores i fructibz
tuc digerit et digestos eis incorporat z pūgit
qd ho supfluu e desiccatur penit et psumit. ter
ra rimosam et cauernosa reddit. Na calore
suo huidas ptes psumedo destruit. siccitate
ho sua ptes terrestres pmit z cōiūgit et sic
apit terrā atqz findit. Cōiūgit g pñibz aqueis
q fuerit cā coadunatioe pñiū z pñictōis ne
cesse e vt ps a pte diuidat. z sic scissura i par
tibz treis efficiat. Un z loca paludosa adsi
tate psumedo desiccatur et exasperat z idurat.
porosas ptes anialiu caloris sui subtilitate
subtrat et huore subcutaneu dissoluedo su
dore puocat. et sic qd e supfluu adnihilat et
euacuat. p poroz etia aptoz sit spirituu eta
lacio et subalis huiditatis euaporatio. et io
vires debilitat z enervat. ex vtraqz qualitate
sua colerā excitat z inflāmat. et io febrile ca
lore generat et augmetat. apes mellificātes
suis floribz eas reficit et satiat. noctnis tpi
bus roze generat. et herbar supficie ne diur
no estu arescat rigat z humectat. Estiuo tpe
aues canoze maxie vociferat et modulant. z
ad pullificandū siluestres volucres maxime
animantur.

De autūno Ca. VI

Autūn^{us} ab augēdo ē dicit^{ur}. eo q^{uo}d tunc
ep^{is} fruges et fruct^{us} potissime abun
dāt iⁿ horreis et augēt. Quē ei anni labores et
fruct^{us} recolligit iⁿ horrea et reposit. Et iō in fa
bul^{is} nutriti iunonis p^{ro}p^{ri}et^{as} rōe fertilitat^{is} ut di
cit^{ur} Jsi. Hā sollicitos et negociosos circa fru
ctuū collectōz boies reddit. agros a frugib^{us}
et arbores a fructib^{us} orbatas reddit. siccita
te et frigiditate sua frōdes et folia mortificat et
dehicit. trā sterilē efficit et vim germinatiuā am
putat et p^{ro}scidit. Est itaq^{ue} autūn^{us} frigid^{us} et sic
cus. hūor^{is} melacolic^{us} frigid^{us}. s. et sicc^{us} genera
tiu^{us}. cui^{us} initiu^{us} ē cū sol p^{ri}ma p^{ar}te lib^{ri} itrat cū
sol ē iⁿ recta linea. s. iⁿ eq^{ui}noctiali cū a septērio
ne et meridie eq^{ui} distat. h^{ic} autē tps autūnale
tres mēses sibi defuiētes. ut di. p^{ro}stā. Prim^{us}
incipit qū sol ē iⁿ libra a. xvij. die septēbris vsq^{ue}
ad. xvij. die octobris. et tūc incipit sol p^{ri}mo de
clinare iⁿ meridie. Scd^{us} mē^{is} ē iⁿ q^{uo} sol ē iⁿ scor
pione a. xvij. die octobris vsq^{ue} ad. xvij. diem
nouēbris. Terc^{us} ē cū sol ē iⁿ sagittario. s. a. xvij
die nouēbris vsq^{ue} i. xvij. die decēbris. ut di. cō
stā. Autūn^{us} iⁿ suis q^{ui}litatib^{us} veri ē Jri^{us} et iō m^{ul}
taz iⁿfirmatū et pessimaz ē generatiu^{us}. Un^{de}
Jpo. iⁿ ampho. In autūno acute accidunt in
firmitates et mortifere. sup^{er} quē locū di. Gal.
Autūn^{us} pestilēti^{or} ē ceter^{is} t^{em}p^{or}ib^{us} et iⁿ m^{ul}tis il
laudabil^{is}. P^{ri}o p^{ro}p^{ri}et^{as} mutabilitatē t^{em}p^{or}is. nūc ei
est calor nūc frig^{or}. Scd^{us} q^{uo}d cū sit p^{ri}mo estate iⁿue
nit m^{ul}tos hūores incēlos et calore p^{re}cedēte
q^{uo}d rep^{er}cutit frig^{or} autūnale ad interiora. et non
p^{er}mittit eos exire q^{uo}d putrefiūt et inducūt pessi
mas passiōes ut q^{ui}rtanas et febres vix curabi
les. Et h^{ic} q^{uo}d autūn^{us} frigid^{us} ē et sicc^{us} et iordina
tus. Et iō iⁿ autūno nimia siccitate a q^{uo}d cōsu
mūt subalis hūiditas. corpa efficiūt debilio
ra p^{ro}p^{ri}et^{as} ineq^{ui}litatē p^{ro} aeris por^{us} nūc subito ape
riūt. nūc subito p^{ro}stringūt. Un^{de} sit calidarū
fumositatū retētio. q^{uo}d cū sit nō possit expel
lere m^{ul}titudie et acumie matie passiōes mor
tifere subsequūt. p^{ro}sticis at autūn^{us} maxie est
nociu^{us}. q^{uo}d frigiditate et siccitate sua pulmo
nē desiccet et rūpit ad modū p^{ro}p^{ri}et^{as} iⁿio p^{ro}stic
cos valde ledit.

De hyeme. Ca. VII

Hyeme ab eundo est dicta. eo q^{uo}d tēpe
hyemali solet ire et volui sol iⁿ brenio
ri circulo q^{uo}d iⁿ estivali. Un^{de} breniores efficit di
es et noctes lōgiores ut di. Jsi. est at initium
hyemis s^{ec}undū p^{ro}stā. cū sol est iⁿ p^{ri}ma p^{ar}te capri
corni et est finis descēsiōis solis iⁿ meridie

et iam paulatim incipit ascēdere iⁿ septētri
onē. Habet etiā hyems tres mēses sibi def
niētes. Prim^{us} est iⁿ cap^{ri}cornio incipiēs i. xvij
die decēbris vsq^{ue} iⁿ. xvij. diē ianuarij. Se
cū^{us} est cū sol est iⁿ aq^{ui}rio a. xvij. die ianuarij
vsq^{ue} ad. xvij. diem februarij. Terc^{us} mē^{is} est
qū sol ē iⁿ piscib^{us} et incipit a. xvij. die februarij
vsq^{ue} iⁿ. xvij. diē marcij. ut di. p^{ro}stā. Est autē
hyems frigida et hūida fleumat^{is} nutritiua.
mag^{is} tūc dūat frigiditas q^{uo}d hūiditas. q^{uo}d ma
gna sit aeris et aque p^{ro}strictio. et p^{ro}gelatio p^{ro}
pter nimia sol elōgatōem. ex qua frigus nō
modicū tūc t^{em}p^{or}is generat^{ur}. Un^{de} hyems estati
penit^{us} est Jria. et iō oia vinētia et nascētia be
neficio estatis rigore hyemali iⁿ mortificat^{ur}
et estatis p^{ro}terite vestigia iⁿ hyeme penit^{us} anul
lant^{ur}. nives et aq^{ue} inundatōes iⁿ hyeme mul
tiplicant^{ur}. tam vic^{is} q^{uo}d semite lubrice et lutose iⁿ
hyeme efficiūt^{ur}. por^{us} terre glaciali frigore
constringunt^{ur}. oim^{is} corpoz vmbre iⁿ hyeme
p^{ro}p^{ri}et^{as} iⁿ estate p^{ro}logant^{ur}. Por^{us} terre clausis
iⁿ sup^{er}ficie exteriori corpa iⁿfrigidant^{ur}. Interi^{us}
tūc p^{ar}tes calide fugiētes dūantē frigiditates
inaggerāt. et iō aque puteales et fontane iⁿ
hyeme sentiunt^{ur} mag^{is} calide q^{uo}d iⁿ estate. q^{uo}d
calor naturalis fugiēs Jria sibi aeris frigi
ditatē interiora perit et iⁿ venis puteoz et fon
tiū se includit. et iō p^{ro}p^{ri}et^{as} calor^{is} p^{ro}sticā aq^{ue} iⁿ fōte
v^{el} iⁿ puteo nō gelant^{ur}. Jte hyemalis asperi
tas hoies efficit pigros et desides ad opā
dū. Herni em^{us} p^{ro}stringēte frigiditate Jhūnt^{ur}
qdāmō et coartant^{ur}. p^{ro}p^{ri}et^{as} q^{uo}d m^{ul}bra ad opandū
ita de facili nō laxant^{ur}. Jte ex frigore hyema
li claudūt por^{us}. et renocato calore nasal^{is} ad
interiora p^{ro}tutes aiales p^{ro}fortāt. p^{ro}p^{ri}et^{as} q^{uo}d exci
tat appetu^{us} et p^{ro}p^{ri}et^{as} necessario cibaria p^{ro}p^{ri}et^{as} iⁿ
alijs t^{em}p^{or}ib^{us} req^{ui}rit^{ur}. Un^{de} Jpo. iⁿ ampho. Ven
tres hyeme nasa sūt calidiores et somni lon
gissimi. In his q^{uo}d horis p^{ro}les oblatōes dan
de sunt. calor em^{us} est multus et multo iⁿdiget
nutrimēto et. Jte qū hyems suas excedit q^{uo}d
līates. varie passiōes iⁿ corpi^{us} generant^{ur}
Multa em^{us} hūores clausis por^{us} iⁿ occulta
tib^{us} corpi^{us} aggregant^{ur} q^{uo}d nō inueniētes vias
evaporatōis calefiūt et cit^{us} putrefiūt ex q^{uo}d ne
cessario infirmitates varie p^{ro}creant^{ur}.

De mense Ca. VIII

Mensis est nomē grecū. et de lūe noīe
tractū. Lūa em^{us} greco s^{ec}undū mēne
vocat^{ur}. Hā apud hebreos mēses legitim^{us} nō
ex cursu sol^{is} s^{ed} ex lūe motu nūcupant^{ur}. Egp
t^{us} at p^{ri}mi p^{ro}p^{ri}et^{as} velociore lūne cursū nomē mē

sis pmo ex solis cursu inueniunt qm tardior
solis motus facilius poterat pphēdi ut di. Jsid.
Est at triplex mēf. s. solaris qm diu sol morat
in vno signo pagrado. et est vsualis illd spa
ciū. s. diez qd in nris martilogijs ptingit Et
est mēf lunaris. s. spaciū q luna recedit ab
vno pūcro firmamēti rediēs ad idē punctū.
et ptingit in se. xxvij. dies et septē horas Nam
luna morat p duos dies in qlibz sigz et bysse
hore. ex eo q morat i qlibz sigz p duos di
es. cū sint. xij. signa habent. xxij. dies. ex eo
q morat p. vi. horas exeūt tres dies q p/
dicē. xxij. dieb ad iūcti faciūt. xxvij. xij. ho
bysse spaciū supplēt vni hore integre. ex q pz
q lūa circuit zodiacū a pūcto ad pūctum p
xxvij. dies et. vij. horas. Alio mō sumit mēf
lūar. p lūatōe. vtz i anno lūari. qre s. Con
tinēt itaqz mēf qtuor septimanas. septima
na septē dies nāfales. dies qtuor qdrantes.
qdrans sex horas. hora qtuor pūcta. pūctū
decem momēta. momētū. xij. vncias. vncia
xlvij. arthomos. arthom. vltēr. nō diuiditur
p sui breuitatē. Sūt at mēf. xij. vsuales.
qz pmo dī ianuari. a iano dicit. cui fuit cōse
crat. qz vt di. Aug. gētilēs credētes ianum
ducē quendā deū esse i his kalendis cū plu
rimū vērēbāt. et ei duas facies figurabāt.
vnā post se et aliā aū. qz erat termin. āni prio
ris et pncipiū seqnt. Nō at dī ianuari. eo
q sit limes et ianua anni. Un bīfrons ianuf
depingit. vt anni introit. et exit. demōstret.
vt di. Jsid. Depingit aut comedēs et dī cīpho
bibēs. qz tūc aīalia abūdātiōrē cibi copiam
exigūt et reqrūt. qz tūc tps p subintratōez
calor. ad interiora maxie viget appetit. Jste
etiā mēf. hz noctes lōgas horaz. xvi. et di
es breuiores horaz scz. viij.

De februario La. IX

Ecū d mēf. est februari. a februo. i.
plutone dicit. cui mēf ille fuit anti
qz psecrat. nam ianuariū dīs supioribz. fe
buarīū dīs inferioribz antiquo error gē
tīlū psecrauit. et iō februari. a februo. id est.
plutone deo infernoz est nōiat. Est at mēf
pluuiosus valde et aqz p vapor. eleuati
onē q in pluuias resoluit. et iō dī sol tūc esse
in aqrio p aqz inundatōz. Depingit autē
februari. senex ad ignē residens pedes cale
faciēs. qz tūc tps maxie viget frig. pē diu
turnā solis elongatōem q pcessit. Jnc autē
oēs mēf. februari. mēf. est mīm. quia
nō hz nīf. xxvij. dies qm nō est bīsex. in bī

sexto at hz. xxix. dī aut februari. apud hebre
os sebarh. apud grecos rendicos cui. nōz
hz. xiiij. horas. dies. hō decem.

De marcio. La. X

Erū mēf. dī marci. a marte roma
ne gēti auctore appellat. Vel iō sic
est dicit. eo q tūc aīantia ad marē et coituz
mouent ut di. Jsid. Dī aut marci. apud he
breos mēf. adar. apud grecos p vocat dī
stan. et hz. xxx. dies. nōz aut hz horas. xij. di
es. xij. In mēf. em marcio est equinociūz
fnale. sole int septētrionē et meridiē mediaz
lineā tūc tenente. Et iō in mēf. marcio ape
riunt porz terre atqz hūores incipiūt ascen
dere tam in aīalibz q in herbis et arboribus
Un marci. depingit tanqz vinitoz vl orzola
nus. qz tūc est temp. vt supflua a vītibz et alijs
arboribz amputent. In marcio at est temp.
valde mutabile et instabile. et iō tūc tps faci
lime corpa hoīm alterant. Aque at marcia
les sunt min. sane ad bibendū. qz tūc ex se
minibz pisciū et ranarū potissime inficiūtur
sole in pncipio marci in medio signi pisciū
existente.

De aprili. Capl. m. XI

Uart. mēf. est aplis q apd hebreos
dī var. apd grecos p dī randicos.
hīs. xxx. dies. cui. nōz hz horas decem. dies
hō. xiiij. Dī aut aplis q i aperilis. qz tūc om
nia aperiūt. et tūc germia flores et folia dētra
et arboribz egrediūt. Et iō aplis depingit
gestās florē. qz in illo mēf. incipit tra deco
rari floribz ac vestiri. Vel aplis dī q i affron
dilis. ab affron qd est semen. qz tūc apertis
poris terre sunt arua apta seminationi et agri
culture. sole circa mediū marci signū tbau
ri subintrante.

De qnto mēf. La. XII

Uin. mēf. est madi. siue maius. a
maia matre mercurij dicit. vel dī a
maioribz natū q i republica sūt maiores. vl
dī madi. a madefactōe pluuiay. qz tūc tps
oriūt plades et hyades et alie stelle pluuiā
les. qz pte mittūt pluuiē et rozes ad semī
nū iactoz madefactoz et irrigatōz. Dīc mē
fis apd hebreos dī styabai. apd grecos aut
dī antimoscos hīs dies. xxx. nōz eius hz
horas. viij. et dies. xvi. Est at madi. tps ame
nitatis amoris et iocūditatis. Tūc ei maxie
vociferāt et gaudēt aues. Tūc ad bella pce
dūt reges. in maio prata ridēt et florēt. silue
virēt. et oīa fere aīantia mouent ad gaudiū

et amore. et ideo sol dicitur in medio maii intrare signum geminorum. quia propter temperiem aeris. et amenitatem temporis iocunditas in hominibus generatur. Unde maius tempus est solacii et deducti-
onis. propter quod depingitur iuuenis equitatis et ge-
stans volucrum super manum.

De mense sexto *Ca. XIII*

Sextus mensis dicitur iunius a iunioribus di-
ctus. eo quod plus romanus in ceteris
iuniorum et seniorum fuit diuisus ut dicitur
Iulius. Est autem mensis iunius finis veris et principium
estatis. et dicitur apud hebreos thebath. apud
grecos phoroseos huius dies. xxx. noctes habet
horas. vii. dies. xvij. Est autem mensis solsti-
cialis quia in eius medio intrat sol in cancer. tunc
autem calore solis humorem in radicibus desiccant
et omnia tendunt ad maturitatem. et ideo depin-
gitur secans fenum. quia fenum in pratis tunc te-
poris sunt matura.

De mense septimo. *Ca. XIV*

Septimus mensis dicitur iulius a iulio ce-
sare sic vocatur. quia in illo mense fuit na-
tus. vel ut dicitur tunc temporis fuit ad imperi-
um sublimatus. Dicitur autem apud hebreos canit.
apud grecos panemos. Habet dies. xxxi. cu-
ius dies. h. xvij. horas. noctes. viij. Est autem
mensis iste ferventissimus. quia in medio istius men-
sis sol incipit esse in leone et incipiunt dies ca-
niculares. et ideo tunc ex sole. tunc etiam ex calido signi-
ficat et calidissimo sydere fit excessus tunc temporis in
calore. tunc etiam incidunt omnes calide passionibus
est tunc temporis marie discoueniens medicie. ex ni-
mio calore ad interiora radicibus subtrahit et
humorem summum segetes maturescunt. Unde iu-
lius depingitur cum falce segetes refecit. quia tunc
est tempus proventus messioni.

De octavo mense *Ca. XV*

Octavus mensis est augustus ab augu-
sto cesare nuncupatur. quia apud hebreos
dicitur ebal. apud grecos ior. habet dies
xxx. cuius noctes. h. x. et dies. xij. In hoc
mense fruges in horrea recolliguntur. et ideo depin-
gitur cum flagello trisurante denudat terram a fru-
gibus et spoliat. et ideo dicitur sol in medio augusti
signum virginis subintrare. sic enim virgo sterilis
est et infecunda sic terra est quasi sterilis quando a suis
fructibus est ablata.

De septembri *Ca. XVI*

September est nonus mensis sic dicitur. quia
est septimus ab imbribus panis. hoc autem mar-
cio quia sol tunc imbres inundare. et dicitur
apud hebreos sarfa. apud grecos corros. huius

dies. xxx. cuius noctes. h. x. et dies. xij. In
isto enim mense fit equinoctium autumnale. Nam in
medio sol ingreditur signum librae. Est autem mensis
iste finis estatis et principium autumni. in quo vinde-
mia fit matura. et ideo depingitur tunc vinde-
miae racemos colligens in corballo. Est autem mensis
iste mutabilis et instabilis. cuius calor in principio est
intensus. sed in fine remittitur et tepescit tamen frigidi-
tatem sapientis autumnalem. Fuit autem mensis iste apud
hebreos valde celebris et sollemnis. nam apud
eos dies septimus. mensis. vij. et annus. vij. in summa
veneratione habebatur.

De decimo mense. *Ca. XVII*

Decimus mensis est october sic dicitur. quia
ab imbribus est octauus. quia apud hebreos
dicitur marizon. apud grecos iperbeos. huius dies. xxxi. cuius noctes. h. x. et dies. xij. Hic
mensis in principio sui adhuc est calidus sed in
fine forti frigore corporis pungit. et ideo in eius me-
dio sol dicitur intrare signum scorpii. quod est ver-
mis facie blandiens et cauda pungens. Hic
mensis quia naturaliter est frigidus et sic terra de-
siccatur et eam ad susceptionem feminum disponit
et habilitat. Unde tunc temporis femina hyemalis
glebe promedantur. et ideo depingitur in similitudinem
hois seminantis.

De undecimo mense. *Ca. XVIII*

Undecimus mensis est nouember sic dicitur
quia ab imbribus nonus. Apud hebreos dicitur
casleu. apud grecos dyos. huius dies. xxx. cuius noctes. h. x. et dies. xij. Hic
mensis frigiditate sua penetrat ad interiora et
inter ledit corpora. et ideo in eius medio dicitur sol
signum sagittarii subintrare. et siccitate et fri-
giditate sua restringit et desiccatur et deiecit ar-
borum folia. poros etiam in animalibus claudit. et re-
collectis humoribus intrinsecus eos congelat co-
agulat et conpingit. Et ideo tunc temporis animalia maxi-
me porci multum impinguantur. propter quod depingitur
quasi rusticus querens pecunias et gladiis reficiens
porcos suos.

De decembri *Ca. XIX*

December duodecimus mensis est sic di-
ctus. quia ab imbribus marcius est decimus
Marcus quod est mensis pluviosus. hic apud hebreos dicitur thubeth. apud grecos
epileos. huius dies. xxxi. cuius noctes. h. x. et dies. xij. Hic mensis est solstitialis.
quia in eius medio sol ingreditur signum capricorni.
quod ita est a remotis de nostro habitabili quod non potest
a nobis plene aliquo liter elogiari. et tunc a circulo me-
ridionalibus incipit paulatim reuerti et ascen-

dere p circulos boreales. Est at finis autū
ni z pncipiū hyemis q se extendit vsq ad. xvij
die marcij vbi icipit tps veris. In h mēse ppe
aspiratē frigorū sūt altilia z aīalia domestica
mīte detis z pui mor. z iō plurimū ipīguāf
Uñ tūc tps īterficiūf potissime z mactant
ppter qd depingit tanq carnifer q cū securi
pcutit z mactat porcū suū. Ex his ei. xij. mē
sibz pfcit ann tam solaris q lunaris

De hebdomada z dieb. Ca. XX

Hebdomada siue septimana a septē
diez nūcro ēvocata. cui replicatōe
mēses anni z scla pagūf. Ab eodē ei
die icipit z i eodē termīat. cui ptes sūt dies
artificiales z nāfalēs. Sūt dies dicti a dijs
qz noia qbusdā syderibz sūt ab antiqz cōse
crata. Primū soli ascpserūt q pnceps ē sydez
z dñs planetaz. et iō dies dñica nūcupat. q
pūilegiata est i mīf. qz i die dñica mūd est
creat. z i eadē dñs nāfuit. z i eadē dñs re
surrexit. z i eadē dñs et mīf spm scīm. scdm
diē ascpserūt lūe. q soli i magnitudie et splen
dore pta est. Terciū at marti. z sic de alijs.
Diez at ali ē egyptiac. ali nō. Egyptiac ē
dies ille i q mīf de plagā aliqā i egyptū.
Uñ cū sint. xliij. dies egyptiaci. ptez q ptes
mīf deus plagas sup egyptios qz decem q
inf ceteras magi sūt famose. Ponūt at i ka
lendario ecclē. nō qz aliqd sit i illis pl qz i ali
is omittēdū sūt miracū dei ad memoriā
reducāt. Diez ali ē artificial siue vsual. ali
est nāfal. Artificial est spaciū q voluit sol in
nro emisperio ab oriēte ad occidentē. et dī ar
tificialis. qz qsi artificio diuersificat fm di
uersos sit clymatū z regionū Nāfalis ē spa
ciū q sol voluit ab oriēte p occidentē i orien
tē. z tal dies pmet horas. xliij. Artificialis
pō dies pmet i eq noctio. xij. horas. In alijs
pō tps pl vī min p m diez īcremētū vī de
cremētū. Diez at ali nōiat a kalēdis ali ab
ydibz. ali anonis Prim at dies mēf dī noie
kalēdaz. a kalon qd ē voco. qz tūc solebant
mercatores ad nūdinas cōuocari. z erat fe
stū solenne qd vocat festū neomenie. i. noue
lūne. qz tūc lūa videbat cē noua. Hone dicū
tur q nūdine. qz tūc nūdie īchoabāt. Id
idē est qd diuīfio. qz tūc nūdie diuidebant
Ex q p triplex diez differētia. s. kalēdaris.
deputata ad celebrādūz. nonalis. attributa
ad negociandū. idualis. statuta ad receden
dū a nūdinis z ad ppta reuertēdū. Dies at
nāfal pstat ex. xliij. horz qbz sol circa totam

terrā raptu firmamēti circūferf. Cui partes
sūt qdrās. hora. pūctū. momētū. vncia. atho
mus. Est at qdrās qrtā ps diei nāfal. s. spa
ciū sex horaz. Hora sexta ps ē qdrātis. i. vī
cesima qrtā ps diei nāfal. Et dī hora extre
ma z finalis ps tps. sicut ora dī extremitas
fluij siue maris vt dī. Jfi. Pūctum ē qrtā ps
hore. Momētū est decima ps pūcti siue q
dragesima ps hore Et dī momētū qī mīmū
atq angustissimū tps a motu sydez nūcupa
tū. Vncia at dī. xij. ps momēti. Athom est
qdragesima septia ps vncie. z dī athom qsi
siue diuīfione. qz vltra athomum nō recipit
subdiuīfionē. Dies itaqz est illuīatōis a sole
receptiua et lūis recepti ad alios diffusiuā.
vñ dies a dian greco deriuatur Est at dian
idē qd claritas vt dī. Jfi. Jte dies mēfū an
noz et tpm ē descriptiua z distinctiua Dia ei
tpm z scloz curricula diez nūcro pputant
Jte fm accessū solis z recessū ē dies breuita
tis vt magnitudis receptiua. Et iō ppe solis
elongatōz a nro habitabili i hyeme ē breuis
sima. i. estate at lōgissima. qz tūc sol nob vici
nū appropinqt. Jte sydez z corpoz supiorū
est dies occultatiua. qz qto dies est clarior.
tāto stelle a nris aspectibz ampli elongātur
Jte int colores z rez visibiles formas ē di
es discretiua. Nā figure z forme q de nocte
latēt de die patēt vt dī. Beda. Jte diei pten
tia auiūz lucis ē letificatiua. in ortu em diei
gaudet z cantāt aues. Jte viatoribz est dies
securitatis z pacis tributiuā. latronibz inimi
ca. z timoris incussiua. latrones ei de die ti
mēt. Jte diei claritas ē tenebrositatis noctis
euacuatiua. z ipi īmediate successiua. z qto
nox pcedēs magi tēpestuosa est z turbulēta.
tāto ē succedētis diei pntia magi gra. Item
dies ē stat sui imutatiua. crescit em pūue
z decrescit. z qto pl decrescit et abbreviat i
hyeme. tāto pl in estate plōngat. Jte dies ē
a torpore z somnolētia excitatiua. nā dies ex
ercitio z labori hoīm depurat. z qto pl dies
declinat pūus finē. tāto sapiēs opari ad pfe
ctionē diurni opis pl conat. vt dī. Bre.

De aurore Caplm. XXI

Aurore finis est noctis pcedētis. z diei
sequētis pncipiū. z dī aurore vt dicit
Jfi. qī aurea hora eo q rutilantē ad
modū auri diffūdit colorē. Uñ et sol i auro
ra a grecs crisosdomos. i. auri dom appellā
tur. Nā radij ei splēdētes aureas comas de
mōstrāt. Ucl dī aurore qī aura rozās. eo q

in auroz ros generat. Ex cuius hūectatōe in
fūdī terra et aeris caliditas tpat. Aurora lu/
mē a sole ipetrat. clarioz est ipa nocte. sed ob/
scurioz claro die. aues mūdāz diurnas ad/
volādū et cantandū excitat. nocturnas at su/
gat. in ortu at auroze flores pmo clause ape/
riūt. et herbe q̄ estu pcedēte marcescūt i au/
roza erigūt. vires aiales i auroza pfortāt. et
aialū egritudies alleniant et diminūt. In
auroza at humor sanguine pncipalē dñat
Uñ fm pstan. auroza vsqz ad terciā imitat
natāz veris meridies estatis. hora vesptina
tpis autūnal. nox p hyemis qlitatibz assi/
milat in auroza ppter dñum sanguis somn⁹
dulcis est et salubris. tūc etiā tps maxie galli
ad vociferādū pccitant. Oriat lucifer in au/
roza et oriētis sol pntia nūciat eē p̄ia et vici/
na. Aurora a tenebz icipit. sz vsqz ad pfectō
nē lūis pficit et pcedit. Variat at i ortu solis
colozē suū. Uñ nūc croceū. nūc purpureū
nūc aureū p̄tēdit colozē. Accidit at hvarie/
tas ex diuersa qlitate vaporū et nubū i q̄bus
fit dep̄ssio solariū radioz vt di. Bed. Himia
at serenitas i auroza cū radijs solaribz dire/
ctis p̄ auctz signū ē fūse tēpestat⁹ vt di. idē
Beda. Idē at est auroza et diluculū. sic autē
dī. qz est diei lucidū et lūosum pncipiū. Est
em diluculū fm Jsi. terminatio noctis et icho/
atio plene lucis. allenatio ifirmitat⁹. expedi/
tio ab inimic⁹ In diluculo at fugiūt hostes
et latrones vt idē diē. Idē est mane qd dilu/
culū. Hā mane ē lux plena et matura. et dī a/
man qd ē bonū. eo qz luce nibil est meli⁹ fm
Jsi. Est at mane pncipiū labor⁹ et finis dor/
mitatōis. tps sobrietat⁹ et pfecte celebrate di/
gestōis. paulatim nocti finē iponit et cito trā/
sit. rex qlitates et spēs et figuras postendit et
precludit.

De meridie La. XXII

Meridies est dicta q̄ dies media. nā
in meridie i medio celi vidē p̄sistere
sol et i medio p̄icto int̄ ortū et occasū
exns videt eqlit ab veroqz tūc distare. vel dī
meridies q̄i mera dies. qz tūc purior et clari/
or est qn sol de medio celi rutilat et totū or/
bē pari illuiat claritate. vt di. Jsi. Nec hora
calidior est et siccior et i suis qlitatibz ē simili/
or estati. et hā accidit ppter q̄ttuor. s. ppter directā
sol ad capita nra oppositōz. ppter radioz sola/
riū reflectionē. et ppter directā duplicatōnez. et
ppter radioz spissitudinē et eoz p̄fractōz. ppter
lineaz angustia sub q̄bz radij coarctant. Aer

etiā tūc tps ppter multiplicatōz et p̄cursuz ra/
dioz maxie calefacit. et iō amplioz tūc caloz
in istis inferioribz generat. In meridiana at
hora vmbra vniuscuiusqz corpis ē breuissi/
ma. et a meridie p̄sus septētrionē tūc tps est
extēsa. et q̄to sol pl⁹ recedit a meridiano cir/
culo tāto obiecti corpis vmbra ampli⁹ elon/
gat vt di. Beda. In meridie flores et herbe
arescūt. sz fruges et fruct⁹ potissime mature/
scūt. aialia loca vmbrosa ppter sol feruorē que/
rūt et in suis latibz recalescunt. In meridie
aialia venenosa sic colubz et serpētes plus le/
dūt. qz venenū suū facili⁹ tūc emittūt et effun/
dūt. de mane etiā ppter frigiditatē nocturnaz
pcedentē rigescūt. et iō i eis vis veneni cō/
sopit. sz in meridie calefiūt. Uñ tūc ad pun/
gendū et virus veneni infundendū fortius i/
ardescūt. Uñ in feruore meridiano cauer/
nas exeunt. et calefactionis grā soli se expo/
nūt fm Jsi.

De vespera La. XXIII

Vespera a vespero stella occidentali
est dicta. Vesper⁹ em est stella q̄ solē
occidentē sequit et tenebras sequen/
tes comitat. vt di. Jsi. Vocat aut vesper se/
rum a Ianuis seratis sic dictum. Qñ em ve/
nit vespera fores serant vt oia in domo ma/
neant tutiora. et dī etiā crepusculū. i. dubia
lux qñ inter lucem et tenebras discernere n̄
est certū. vt dicit idē. in vespere igit dies fi/
nitur et solares radij a terre superficie subtra/
hunt. imminēte vespera vmbre corpōz ma/
xime p̄tendunt. Flores q̄ contra solem aper/
ti fuerant ppter solis absentia in se claudāt.
pori etiā corpōz q̄ ex calore diurno ap̄t suc/
rant ppter reuissionē caloris in vespere con/
stringunt. exalatiōes et fumosi vapores que/
materia sunt nebule et nubis vesp̄tino tēpe/
resoluūt. homines et animalia et etiam vo/
lucres ppter resolutionem fumositatū in co/
rum corporibz ad somnū et dormitatōnem
tunc disponunt. aues nocturne sicut bubo/
nes et noctue de suis latibz ad sua pascua
procuranda tempore vesp̄tino egrediunt
greges a pastoribz a pascuis reducte caulis
et alijs ouīū receptaculis colligunt. Lu/
pi a canibz in vesp̄re vit discernunt. vigilas
et custodes ppter latronū insidias et hostiū
insultus in muris et turribz statuunt. i ve/
sp̄re autem laborantes remunerant et quie/
ti exponuntur.

De nocte. Ca. XXIII.

Noxa nocēdo est dicta eo qd oculi no-
cet. nā oculū puat a sua pfectōe. s. ab
actu vidēdi. occultat em rex colores
in qd oculi? dlectat. causat at nox ab ymbra
tre cui? interpositio intercipit a nob solares
radios? ipedit ac tollit a nris aspectib? vss
solis Est at nox frigida z hūida qlicatib? hie
mis similia. et id quieti aīaliū pūatū est cō
grua z opationi nāsalis effectūū necessaria
Un nox est ips dormitōis et qeris vt pūtes
q pūgilias diurnas distracte z disperse fue
rāt debilitate bñficio noctis qescāt z coadu
nent. et sic coadunate cōfortent. Ne nox ppe
solis absentia ess? penit? indecora stellarū
fulgorib? illustrat. vñ ex stellaz motu noctis
tenebrositas minora. z noctis cursus z p
cessus discernit aeris etiā nocturna dēfias
tpat. vt di. Albu. et id in nocturnis tenebris
ambulātes vñ nauigātes de facili deuiāt ni
si eoz via p motū et sydez sūū dirigat. omīs
infirmitas pl? extēdit generaliter nocturno
tpe q diurno. z paties de nocte pl? q de die
aggrauat. p galloz cantū finis noctis pūci
tur. z aduēt? fūse diei pūciat. Hor etiā fm
exercitias militares i qtruo? vigilātiū ordi
nes distribuit. vt di. Beda. Flā pmi vigilāt
i noctis pūcio. secūdi i pūcio. tertij i media
nocte siue ipi? noctis intēpesto. quart i galli
cinio. Qm em tpe in castris vigilāt et exu
bāt. qz sp inueniūt qd formidāt. vt diē idem
sup Lu. xij. pter h nox est ex se horrois et ti
moris incussus. fantasmatū z illusionū cō
tētia. pla em fantasmatū occurrūt d nocte
q de die. ples etiā occurrūt dormiētib? de
nocte q de die vigilātib? fantasie. sic d. ml
ta passa sum pvisum ppe ipm. Dact. xxvij.
Hoc etiā est pdenfatōis et infectōis aeris in
ductina. tanta em de nocte fit ex fumis z va
porosis exalarōib? aeris imutatio z infectio
q pū animātia viuerēt nisi lūa et sydera suo
motu h? maliciā obuiarēt fm Albu. Hor
etiā est illoz q claritate diei occultant mani
festatū. sydera em de die latēt. de nocte p
lucēt. Immutatō aīaliū est nutritina. Nam
aper et alie fere siluestres de die i suis foue
is z antris latitāt. de nocte vero p vineas et
agros euagari n cessāt Audacie z securitatē
maleficiē sepe pstatina. Flā de die depbēdi
timēt latrōes z fures q nocturno tpe ad oē
flagiciū sunt audaces vt di. Bre. hora tēpe
statis nocturna mora piclitantib? i mari est

maxime nocua. qz qñ nox naufragiū patte/
tib? supuenit euadendi locus alicui vix oc
currit. vt di. Bre. Totius medietatē vite hu
mane est nox insensibiliter psumptua. tātiū
em tpe psumū? dormiēdo de nocte qntū
de die vigilando. vñ nox subtrahit q ad la
bozem partem maximaz vite nostre. vt dicit
Balienu

De sabbato. Caplm. XXV

Sabbatum est precipuū septimane fe
stum. qd ad celebrandum idō in die
septimo fuit a dño institutum. quia
die septimo requieuit dñs ab omī opere zc.
Ben. ij. Un apud hebreos ita pualuit h so
lénitas intantū q nullū opus seruale sabb
tis fieri pmittebat. imo in sabbatis seruīs z
ancillis et animalib? et iumentis redēs fieri
iubebat. Ignis in domibus indeoz in sab
bato nō accendebat. Libus in die sabbati
necessari? in die pcedente pparabat. Culto
ribus indumentis pplus in sabbatis orna
batur. Lauioribus cibis et epulis cōmu
niter pplus in sabbatis utebat. Templū ora
tionis grā plus q in alijs dieb? frequenta
batur. Altaria sacrificijs maiorib? z oblari
onib? pinguiorib? sp in sabbatis cumulobā
tur. lex in sabbatis sp pplis a sacerdotib? ex
ponebat in eoz synagogis. Cant? cū psalmo
dia solēni? agebat. oīs discursus z euagatio
pplō phibebatur. Un iter sabbati spaciū
tantūmodo mille passūū vocabat. plus em
ambulare in sabbatis illicitū putabat sicut
dicit glosa sup act? aploz. Arma sumere ni
si solū p defensione legi nō pcedebat. vt pz
i. Dact. ij. In qere igi sabbati qes animi
figurabat violator sabbati sine miscōia iter
fici iubebat. vt pz in illo q colligēs ligna in
sabbato iubentē dño lapidibus fuit a popu
lo interfecus.

De neomenia. Ca. XXVI

Neomenia idem est apd hebreos qd
nova luna. z erat solénitas i kalēdis
mēsiū ad honorē dñi q renouat om
nia instituta. Qd em fecerūt gētiles in princi
pijs mēsiū ad honorē diane et iunonis. fece
rūt hebrei in kalēdis mēsiū ad honorē cre
atoris. Et id pncipia mēsiū dicūt kalende
q si colēde vt di. Jsi. vel dicunt a calo grce
qd est voco latine. qz tubis z buccinis h so
lénitas pūciabat. et clangore buccine po
pulus ad festū neomenie vocabat Nec festi
uitas multū fuit celebris z insignis. z id spī

ritualibus hostijs honorabat et populus ad epulam
dum et puinandum in kalendis iudis et buc/
cinis specialiter inuitabat.

De septuagesima.

Capitulum XXVII

Septuagesima est spatium septuaginta
dierum quod extenduntur a dominica quod dicitur septua/
gesima usque ad sabbatum pasce. et dicitur sabbatum
in albis. In his autem septuaginta diebus signa/
tur septuaginta anni quibus filii israel captiui
fuerunt in babilone. per quos continue fuerunt in mi/
seria et dolore. sed accepta licentia a Ciro rege
reuerterebantur finitis. lxx. annis cum gaudio et
honore. In his autem septuaginta annis captiui/
tatis babilonice prefigurabat totum tempus vi/
te nostre quod diu culpe subdimur atque pene. Et ideo
culpa primi hominis cum pena sibi inflata legitur
in ecclesia in prima dominica quam septuagesima in/
choatur. Unde in signum penitentis miserie cantica
leticie subtrahuntur. nuptie et coniugia donec
transeat pascha suspenduntur. In pascha autem
alleluia cum alijs iocunditatis canticis resu/
mitur. quia per passionem christi seruitus humani generis
relaxatur. Pena tamen adhuc remanet. et ideo in
septimana pascale cantatur gradualis cum alleluia.
remanente adhuc pena. quia adhuc cum spi/
rituali leticia quam habet ecclesia per remissionem cul/
pe. remanet quedam tristitia. sicut populus israeli/
ticus de sua reuersione libera in hierusalem
multum exultabat. sed nihilominus per difficul/
tatem itineris plurimum laborabat. Sic nos
tendentes ad patriam gaudemus per gratiam nostre re/
demptionis. sed adhuc lugemus per peccata. Cum
autem vite presentis septuagesima fuerit ad/
pleta. tunc fulgebimus in albis in agni penitentia.
Et ideo sabbatum in albis cantatur duplex alleluia.
quia finito labore vite penitentis cum puenerimus
ad eterne quietis sabbatum gaudebimus. stola
duplici nobis tractibus restituta. In signum
miserie vite penitentis cantatur in introitu misse
Circumdederunt me. etc. Pro spe autem reuer/
sionis inuitamur in epistola ad currendum in
stadio et ad laborandum in vinea domini sa/
baoth docemur in euangelio. Nec omnia
ex summa et sententia Iohannis belesb sunt
extracta. Quiniis autoritas in ecclesia sole/
nis est maxime in officiis ecclesiasticis ordi/
nandis.

De quinquagesima. Ca. XXVIII.

Quinquagesima quasi quinquies decem est
vocata. et significat tempus remissio/
nis secundum expositionem ipsius Iohannis

belesb. Nam annus quinquagesimus dicebat
annus iubilens. qui apud hebreos fuit summe ce/
lebris et festiuus. Annus enim fuit reuersio/
nis peccatorum. remissionis debitorum. restitutio/
nis peccatorum. Incipit autem quinquagesima in
dominica tertia a septuagesima et finitur in do/
minica resurrectionis. Significat enim status
gratie ad quam restauramur mediante beneficio
penitentiae. Unde et ieiunium ecclesie incipit in
medio quinquagesimalis septimane. et tunc fre/
quentius quinquagesimum psalmum qui est peniten/
tialis recitamus in diurno officio. in singu/
lis fere horis psalmus ille penitentialis qui
Misere mei deus. intitulus reperitur. Ob/
seruatio anni quinquagesimi qui dicebatur in le/
ge iubilens incipit secundum hebreos ante legem
scilicet a tempore Abrahae qui liberauit Lotum nepo/
tem suum qui tunc temporis fuit annorum quinga/
ginta. Et ideo ab illo tempore in filios abrae
seruabatur. quod procedente tempore sub le/
ge propter mysterium approbatur. ut in nu/
meris.

De quadragesima.

Capitulum XXIX

Quadragesima est tempus quadraginta die/
rum. ut dicit Iohannes. incipiens a prima domini/
ca quadragesimali. et se extendit usque ad domini/
cenam in qua dominus noster noui testamenti sa/
crificium inchoans panem angelico nos refecit.
in quo nobis signatur quod quadragesima pe/
nitentie vel penitentis vite spiritualiter pegerit di/
uine contemplationis societate finaliter profuerit.
Est autem quadragesima tempus militie christia/
ne in quo acrius contra vicia dimicamus.
Nunc enim dierum numerus ad nostram assumimus
militiam. non solum per exemplum Moysi et He/
lye. sed etiam per imitationem Iesu christi qui
tot diebus legit ieiunasse. Bene autem sub h
numero ieiunamus. Nam pro eo quod constat ex
denario quater in se reuoluto decalogum
sub denario et euangelium sub quaternario
reperitur. quibus armis spiritualibus noster ad/
uersarius superatur et terra uiuentium iure he/
reditario possidetur. sicut terra per missionis
finis quadraginta annorum pugna in deserto
filiis israel concedebatur. Fructus etiam milie
nostre ostendit sub h numero. Nam quodra/
genarius collectis partibus ipsam diuidentibus
producit numerus quinquagenarium. qui numerus
remissionis debitorum et hereditatis amissionis
restitutionem signat. Ex quo ostendit quod dimica/
do per vicia remissione persequimur peccatorum

et heredes efficiuntur bonorum eternorum. In hunc numerum vite nostre decimas et primicias domino consecramus. Nam per decima. ccc. dies ieiunamus. xxxv. dies per decima. vi. dies et horarum quod residui sunt de anno integro unum diem ut in summo soluat deo per decima anni. xxxv. ieiunabiles. et tres dies de ieiunio quatuor temporum per primicias offerunt. Vocant facimur ut offerentes deo primicias nostri temporis in fide trinitatis et decimas in completionem decalogi per fidem et bonos mores primogenitorum dignitatem et eterne felicitatis denarium assequimur. Et quod quadragesima est tempus militie. id est et in euangelio agitur de militia et victoria ipsi christi. In tractu vero quatuor impugnationum et separationum genera demonstrantur. quarum prima est levis et occulta. scilicet timor nocturnus. secunda est levis et manifesta. scilicet sagitta in die volans. tertia est gravis et manifesta. scilicet occursum demonum meridiani. quarta est gravis et occulta. et hoc est negocium in tenebris ambulans. Contra istas itaque multiplices impugnationes munimur spirituali armatura. ad quam nos instruit apostolus in epistola et inuitat ubi dicit Exhibeamus nos sicut dei milites per arma iusticie pugnantes dei recte. In omnia autem tempora anni tempus quadragesimale magis est nobile et insigne. Est enim tempus reuivificationis. quia terra que in hyeme videbatur quasi mortua tempore quadragesimali reuiuiscit et virescit. Item tempus est renouationis. Nam terra herbis et floribus et arboribus fructibus renouatur et ornat. Item tempus est impregnationis et fecundationis. quia tunc seminis generatio in animalibus et plantis maxime viget. unde tunc pullulat et germinat terrenas creaturas universas. Item tempus est nidificationis et pullificationis. unde turtures et ciconie et alie volucres que aberant tota hyeme temporaliter adueniunt et ad nidificandum solliciti sunt. Item tempus est medicine et purgationis. quia tunc maxime mouentur humores in corpore ad exitum. et ideo tunc est tempus agrum medicine. Item tempus est lucris et negociationis. tunc enim arabilis est terra et mare nauigabile. et ideo solent homines finali et quadragesimali tempore ob spem lucris ad diuersa negocia se mouere. Item tempus est refectationis superfluum et amputationis. et ideo in quadragesima amputantur vitibus et alie arbores que a superfluis exonerantur. Item tempus est lacrimarum vinearum incisionis et germinationis. Nam humor qui erat superfluus in radice euaporat. et distillando se euacuat in incisa vite. Item etiam germinabilis tunc erumpit. et per diuersas partes in pagine se ostendit. Item tempus est seminationis et insertionis. quia circa quadra-

gesima semina terre committuntur. et sumentur in arboribus inferunt. Item tempus est rosis et pluuiarum irrigationis. tunc enim oriuntur plades et alie stelle imbriferę. que sunt causa rosis et pluuię ad irrigationem seminum irrigationem et nutrimentum. ut dicitur. Alibi. et Beda. Item tempus est deambulationis et peregrinationis. quia tunc ecclesie et sanctorum limina maxime frequentantur.

De pascale. Capitulum. XXX

Pasca grece passio dicitur latine. a patitur quod est pati. hebraice vero idem est quod transit. eo quia in pasca iudeorum agnus immolabatur. assus comedeatur. et nihil ex eo usque de mane derelinquebatur. quod comedi non potuit igni cremabatur. cum festinatione et lacrimis egrestibus et panibus azimis comedeatur. ab incircumcisionis et immundis comedi prohibebatur. accincti fuerunt hebrei et pedibus calciati quando ab eis comedeatur. in manu manducantis agnus baculus tenebatur. sanguine agni lintibus domorum postibusque exterminantis angeli coerceretur quia non habuit potestatem nocendi ubi domorum postes cum supellectilibus fuerunt tunc lintibus. In comestione agni immolari transiente domino per egyptum egyptiorum populus percutiebatur populus vero hebreorum ab egyptiorum crudeli dominio liberabatur. Unde ex eo quia primogenita egyptiorum interficiebantur hebreorum primogenita sanctificabantur. Post comestione vero agni populus precedere columna ignis et nubis illeus per mare rubrum de egypto educebatur. Pharaon autem ipsos persequens cum toto suo exercitu percepit in medijs fluctibus submergebatur. Tandem in fine cum hymnis et canticis per sua liberatorem et hostium submersione gratias actiones domino solvebantur. Nec omnia in Exodo per ordinem continentur. c. xij. xij. et xij. Et ideo in memoria interfecionis egyptiorum et liberationis hebreorum inoleuit consuetudo ut super de duobus damnandis ad mortem unde in pasca iudeorum interficeretur. et alter liber dimitteretur. ut dicitur. Matthei. xxvj. Istud autem pasca iudeorum exemplum fuit et figura pasce christianorum in qua mediante sanguine agni immaculati qui abstulit peccata mundi omnes electi a seruitute demonum sunt redempti. per quem versus faciunt transitum de carne ad spiritum. de veteri homine ad nouum. de umbra ad lucem. de mundo ad celum. de figura ad veritatem. de seruitute ad glorie filiorum dei libertatem. Et ideo dies pascalis est tempus leticie et exultationis. tempus nouitatis et renouationis. tempus puritatis et iocunde refecionis. quia resurrectionis

filij epulati non in fermento veteri malignitatis
sed potius in azimis sinceritatis et veritatis. Nostrum
autem pascha spiritus in die dominico celebramus. In quo tempore
luna adhuc plena. In dominica autem spiritus celebra-
mus propter reverentiam dominice resurrectionis. non au-
tem spiritus celebramus in xv. luna cum indeis ne iudaiz-
are videamur. Hostem insuper pascha large sum-
ptum ad multa se extendit. et primo ad diem in ramis
palmarum. quod vulgari pascha floridum dicitur. eo quod in
illo die flores arborum et virides ramos in ma-
nibus gerimus. quod dominus illo die processionalem cum
ramis arborum est susceptus. Nec dies est privile-
giata in hoc quod filij israel illo die sub iosue transi-
to iordane sicco vestigio terre intrauerant ter-
minos promissionis et comederunt de frugibus terre
Chanaan. et statim defecit manna quod aliter fue-
rat in deserto quadraginta annis. vtz Josue. ij.
In eodem etiam die sic tunc erat dies palmarum
eiecit dominus de templo ementes et vedentes postquam
a turbis cum ramis palmarum et oliuarum hono-
rifice est susceptus. Ad pascha etiam pertinet dies
cene quod secundum Johannem beletur in quatuor est privi-
legiata. in penitentiis ad ecclesiam redeuntium
reconciliatione. quod enim in die cinerum ab ecclesia per
iusticiam excluduntur in die cene per misericordiam in
suum ecclesie recipiuntur. et ideo in quinta feria
fecit dominus ex aquis pisces et volucres. partes
enim remisit gurgiti. partem levavit in aera. quia
dominus malos in carnalibus delectantes separat
a bonis in celestibus glorificatis. Secundum
privilegium consistit in veteris sacrificii termi-
natione et vivifici sacramenti altaris institu-
tione quoniam carnalis ritus in celestem et spirituale
ritum est mutatus. Tercium privilegium consistit in sa-
cramento unctionis et chrismatis consecratione. tunc enim
ab episcopo oleum cathecuminum et infirmorum quo
parvuli baptisandi inunguntur in scapulas
et in pectore. infirmi inunguntur in organum sen-
sum morte iam appropinquante consecratur
Eodem etiam die conficitur crisma ex oleo et bal-
samo quo parvuli crismantur a minori sacerdo-
te in vertice. a maiori. scilicet ab episcopo in fronte videli-
cet in confirmatione. Quartum privilegium est in man-
dati dominici representatione. et hoc fit in pedum ablu-
tione. in pauperum refectione. in altarium denu-
datione. et eorum expiatione. Est igitur dies cene
dies reconciliationis. transubstantiationis. con-
secrationis siue unctionis. dies refectionis et
ablutionis. Ad pascha nostrum insuper pertinet
dies parasceue. et dicitur bona sexta feria. quia in
ea dominus est passus. a cuius passione omnes septe
ferie habende sunt in reverentia et honore

Celebratur autem dies parasceue cum tristitia et
merore quibus aliorum sanctorum passiones cum
gaudio celebremus. quod sancti post martirium
evolant ad celum. christus vero descendit ad infernum.
sed quod fregit tartara et sanctos eduxit. et ter-
tia die resurgens vivus se ostendit. Ideo tunc
maxime gaudemus ut dicit idem Johannes
beletur. Huius diei privilegia fuerunt christi immo-
lacio. inferni depredatio. mortis superatio. et de-
monis qui mortis habebat imperium humilia-
tio. paradisi apertio. hominis redemptio. scriptu-
rarum resecratio siue manifestatio. omnium figura-
rum consummatio. et ideo in cruce dixit christus.
Consummatum est. Ad pascha quoque pertinet
ipsius vigilia quod antonomatice sabbatum sanctum
appellatur. quod in illo sabbato christus qui est sanctus
sanctorum per totum diem in sepulcro quiescit. In hac
enim die ignis novus acquiritur benedicitur et ad ac-
cendendum pascalem cereum custoditur. deinde
pascale cereum erigitur et a diacono benedicitur
et accenditur. cui tunc in forma crucis imprimi-
tur. deinde lectionibus lectis ad consecrationem
fontis processionaliter accedit. et completo bap-
tismo ad celebrationem misse revertitur et redit.
Totum autem diei officium sub brevissimarum vespe-
rarum compendio terminatur. ut non neophyti ad
divinum officium inconsueti tedio afficiantur.
tota etiam septimana pascale celebris est et
solennis. cuius finis in sabbato in albis termi-
natur quoniam alba duplicatur. Signatur enim futura
sanctorum gloriosam resurrectionem. in qua du-
plici stola electi decorabuntur. de quibus dicitur
in Apocalypsa. Ambulabunt mecum in albis quo-
nia digni sunt.

De penthecoste.

Capitulum. XXXI.

Penthecoste fuit festum solenne apud
hebreos sicut est moderno tempore quod ad
nos. Et est dies quinquagesima a pa-
sca. sicut enim israeliticus populus quinquagesimo
die quod pascha celebrauerunt in ramessere venerunt
ad montem syna et legem susceperunt. vtz Exo. xix.
Ita quinquagesima die a passione christi datus
est spiritus sanctus apostolis in linguis igneis ut facili-
ter essent in omni genere sermonis. et fervidi in
amore caritatis. De autem penthecoste a penta-
quagesima quod est quinquaginta et costes quod est decem. quod quinquaginta de-
cades dierum a pascha ad pentecostem incurrunt
et distinguuntur per septem septimanas propter septi-
forme gratiam quod in adventu spiritus sancti credenti-
bus est collata. Tempus autem circa pentheco-
stem est tempus militie et strenuitatis. tunc enim

nouit tyrones milicie cingulo seu gladio ac-
cingunt. Est etiā tps mūdicie et siccitatis. so-
le em̄ tre supficie tūc forti⁹ calefaciēte hūoz
sumit supfluitatē et lubricitatē. et sic iducit
mūdiciā p supinductā siccitatē. Itē tps le-
ticie et iocunditatis. tūc em̄ aues et animalia
in maximo amore viuūt. Item tps viroz et
amentatis. tūc em̄ p̄cipue herbe viuent et
silue tūc frondent. Itē tps odoris et suauita-
tis. nam flores hortoz nemoz et prator suā
redolentiā vndiqz tūc diffūdūt. Itē tps est
dulcoris et suauitatis et saporositatis. nā calor
celestis tūc tps hūiditatē in floribz digerit
et in dulcedine alterat et ouertit. et idē tps est
mellificationi agnū. p̄ qd apes tūc p̄ci-
pue frequētant herbas et arbores p̄ter flo-
res v̄di. Arist. et etiā longe puri⁹ et dulci⁹
est mel quod colligitur tpe vernali q̄ qd ac-
quiri tēpe autūnali. Itē tps maturitatis.
In calidis em̄ regionibz circa pentecosten
instat messis tps. Et idē vocat in libro nūc-
roz temp⁹ nouaz frugū. qz in festo penteco-
stes panes ex nouis frugibz dño offerri p̄ci-
plebantur. Item tps est pascue et satietatis.
Nam tunc graminibz et herbis abundāt lo-
ca om̄ia pascuosa. Et ideo tam equi q̄ alia
q̄antia p̄ter nouaz herbarū abundantiam
impinguant. Item temp⁹ est audacie et ani-
mositatis. nam ex feruenti imp̄ssione caloz
solaris colera tunc incendit. et cuius accen-
sione circa cor ira et audacia in animalibus
concitatur. vnde illud tempus regibus est
magis p̄suetū vt tūc iubeant moueri p̄elia
pra hostes.

De scenophegia

Capitulu. XXXII.

Scenophegia est festiuitas bebreoz.
q̄ tabernaculoz fixio dicebat. q̄ cele-
bratur in memoriā expeditionis q̄
recedentes de egypto in tabernaculū mora-
bāt. vt di. Itē. vnde scenophegia d̄r a scenō
grece qd latine d̄r tabernaculū. Nec solēni-
tas semp in septēbri celebrat. qz collecti fru-
gibus de omnibz decimas dño obtulerunt
et leticie ac gaudio tūc specialiter vacauerūt.
Frondibus et ramis domos suas ornauē-
rūt fructus arboris pulcerrime et suauis. i.
poma cedri in manibz portauerūt. In deci-
mo autē die eiusdem mensis triplex festū co-
dem die celebrauerūt. scilicet expiationis. afflictionis
et p̄piciationis. Nam eodem die summ⁹ ponti-
fex intrauit cū sanguine vitule ruse et expia-

nuit sanctas sanctoz. et idē d̄r dies expiationis.
Eodem die ieiunabat p̄p̄us pro reatu vitu-
li in deserto. et idē vocabat dies afflictionis.
Dies h̄o vocabat dies p̄piciationis. quia ta-
li die audierūt dominū sibi placatum fuisse
et p̄piciū sup transgressionē vituli idolatre
in deserto.

De encenia La. XXXIII.

Encenia est noni templi dedicatio. ce-
non em̄ grece nouū d̄r latine Hanc
solennitatem iudei diuersis tempo-
ribz celebrabant s̄m q̄ diuersis tempibz vel
nouū templū edificabat vel edificatum de-
nouo repabat. sicut Judas machabē legi-
templum dedicasse et renouasse. i. Macha-
iii. dedicationis etiā festū tenet eccl̄a. Cū
em̄ ep̄a ecclesiāz circuit aqua b̄ndicta eccl̄e-
siam aspergit alphabetū duplex trasuersali-
ter p̄ pauimentū scribit. parietes signat cris-
mate et linit. thus et thimiam p̄ q̄nqz p̄tes
altaris comburit. reliquias includit. alta-
ria ornat et vestit. emunitatē et p̄uilegia im-
pendere consuevit.

Incipit liber decimus de materia et for-
ma.

Completo tra-

ctatu de p̄prietatibz tempis et
partium eius. agendū est de
inferioribz rebus et materia
libz creaturis. de elementis scilicet
et eoz q̄ ex elementis materialiter compo-
nunt. Sūt autem materia et forma om̄is
rei corporalis p̄ncipia. vt d̄r in libro de v̄tra-
te. Materie autē et forme p̄uatio nihil aliud
est nisi totū rei destructio. et est materia con-
traria v̄nitati et ei dissimilis. vt dicitur ibidē.
Materia autem quanto est natura subtili-
or et sublimior. tanto ad susceptiōem forme
est habilior. q̄nto vero est compactior et ter-
restrior et a natura celesti remotior. tanto
ad susceptiōem impressionū formalium est de-
bilioz. vt d̄r in li. de q̄nqz substantijs. et h̄z
p̄prium materia sicut ibidem d̄r. scilicet suscipe
formā et nō suscipi. retinere et non retineri.
Principiū autē distinctionis diuisionis et
alienationis in rebus generabilibz et nume-
rationis est materia. vt d̄r. vii. metha. q̄a ge-
nerās nō differt a generato nisi s̄m materiā
et ideo vbi est generans sine materia. ibi est
substantialiter idem generans et generatū

in suba et nata ut in diuinis. Materia ei est
 ea indiuiduatōis rez. ut di. Ar. iij. metha.
 qz diuisio spēi p indiuidua est fm materiā et
 nō fm formā. Itē materia ppria appropriat
 sibi formā ppriā. ut dicitur. x. metha. vñ fm sub/
 stantiā et esse sub vna forma est vna materia.
 et sub pluribz ples. Itē. iij. phisicor. Causa
 qntitatē pētinue et infiniti est materia. subiec/
 tū em pētinuat et qntitatē diuisio est mate/
 ria. pp qd accidēs nō pē diuidi nisi fm diui/
 sionē et qntitatē subiecti. Itē materia infini/
 ta dicitur. vel qz diuisibilis est in infinitū. vel qd
 hz appetitū ad infinitas formas. Et id ppter
 indeterminatōz suoz appetitū et inclinatio/
 nē ad formas infinitas dicitur infinita. et non q
 ei pter sit infinita nō limitata scz neqz coar/
 tata sic pter est diuina. Et id dicit Plato q ma/
 teria fuit in infinitū nisi forma sistat fluxu.
 et idō corpa q mltū hnt de materia et pax de
 forma crescūt multū. ut p in arboribz. et idō
 ossa pax hnt sensibilitatē. qz multū hnt ma/
 terie et terrestritatē ut di. Aniceñ. Latet au/
 tem in materia potētia qdam actiua que est
 forma incōpleta. et h potētia est cōis duobz
 ppariis. vñ qñ illa potētia ducit ad actū
 vñ forme. appetit statim esse sub forma cō/
 traria. ut ista potētia q cōiter se hz ad frigi/
 dū et calidū qñ actualiter est sub frigido sta/
 tim appetit esse sub ppario Un nulla forma
 corruptibiliū et generabiliū p sufficiēter
 complere potētiā actiua in materia qñ sp
 appetat impleri p aliam formā. Illa autem
 forma cū sit disparata nō potest induci nisi
 p corruptōem forme pēntis. fm q virtus
 agentis immissa corrumpit pēntem sic exci/
 tat formā actiua ad formā ppariam. et dat
 ei paulatim cōplēti esse donec fuerit sub cō/
 cōplēti illi forme. Has et multas ali/
 as pprietates hz materia quas esset h super/
 fluum recitare. quere tñ sup. li. viij. de boni/
 tate mundi.

De forma Ca. I

Etiam recitatis pprietatibz materie.
 relucet pprietates ipsi forme q fm
 Aristo. in li de qnqz substantiis. est qñ
 lumen vnicuiqz pulcritudinē essentiā et sig/
 nū tribuēs. Forme aut lumen materie insu/
 sum descendendo sit debile et obscurum fm
 materie capacitatē. Est aut forma differen/
 tia q differt aliqd ab aliq. ut dicit idē. For/
 ma aut alia est essential alia accidental. Es/
 sentialis forma est illa q adueniens materie

pficit eam et secū puenit ad rei aliē pfectōz.
 qua posita res ponit. et q destructa nihil de
 rei suba inuenit. vñ. iij. phisicor dicitur. Forma
 cū materia est cā oīm accidentium. Forma
 etiam accidental nō pficit res neqz facit eas
 sic dicitur. viij. metha. sz qlibet forma accidenta/
 lis indiget forma substantiali q est causa for/
 me accidentalis. Forma hō omnis simpli/
 cior est et actualior et nobilior materia. Et
 ideo fm Ar. li. de animalibz. Forma se hz
 p modum viri. quia potest informare mltas
 materias. sicut vir potest secundare mltas fe/
 minas. Unde fm exigentiā forme que ē im/
 pmenda materie oportet materiā disponi et
 pparari. quia si de materia terre debet fieri
 ignis oportet ut terra subtilietur et depuret
 et simplicior fiat. Si hō econuerso tūc econ/
 uerso. Est autem forma materie manifesta/
 tiua. nunq em potest sensu videri matia ni/
 si substantiali vel accidentali forma sit im/
 buta. aut puiam pparōis sic videt tenebra vi/
 dendo nihil. et sicut audit silentiū non au/
 diendo sonū. ut di. Calcidius sup Pla. et cō/
 mentator sup pmiū methaphisice dicit. Ma/
 teria ē causa quare male videm res creatas
 vnde nihil est cōmune et generalē. et tamen
 nihil ignobilē q sit materia. qz nunq videt
 sine forma. nec etiā potest videri forma nisi
 cū materie actu sit pūcta. vbi hō plus est de
 forma ibi min⁹ est de matia sic dicitur. iij. metha.
 et econuerso vbi plus est de materia ibi min⁹
 est de forma. et est res magis grossa et impu/
 ra. magis ignobilis et obscura. qnto a nobi/
 litate forme amplius est remota. Formarū
 autem alia spūalis alia corpalis. Corpalis
 vero alia celestis alia elementaris. Forma
 autem celestis est ita actiua q complet totū
 appetitū materie sue. et ideo ppter pēntiā
 sue forme complentis totaliter et pficientis
 celestem materiā substantia celi non potest
 destrui vel corrumpi. sed potius per formas
 suā que in suo actu pfectissima est in esse per/
 petuo pseruari Forma vero elementaris nō
 potest complere tantam potētiā materie
 sue nec ei pficere appetitū. et idō relinquit illi
 potētiē materialis aliqd incōplētū. propt
 qd semper appetit nouam formam. et idō ta/
 lia corpora sunt semper corruptibilia q ad
 potētiā. et etiam sepi⁹ quo ad actum Quā/
 to em forma est nobilior et spūalior et a cōdi/
 tionibz materie separata magis et abstracta
 tanto est actualior et virtuosior. ut patet in

intelligētis qz suba nō dependet a matē. sic
dicitur in. iij. de aia. In hūitibz matē nō est itel/
lect. Ueruntā angelos nō hē in sua forma
matē nō affirmo. s; siue angeloz essentia
sit ex spūali matē et forma pposita. siue n.
h; p certo tenet qz eoz suba respectu rez cor/
poraliū simplicissima ē et actualissima sicut
forma spūal' actualior ē qz forma corpāl'. ut
dicitur. Albu. vñ respectu matē nobil' ē forma
cuiuslibz mixti. nobilior ē forma elemti no/
bilissima at est forma corpis qnti siue celi. s;
oēs istas formas incōpabilē i nobilitate. et
actualitate spūal' forma siue sit i āgelo siue i
aia pexcellit. Et h; de ppetaribz forme et ma/
terie prout ad h; opusculuz pñet dicta iam
sufficiant.

De elemento Caplm. II

Elementū pñm qñstan. est simpla et mi/
nima corpis pposita pñcula. Minima
at ē dicitur qz ad nos. qz sēu nō pñpñt.
Est em pñcula minima et vltia in corpis reso/
lutōe sic fuit in pñma ppositōe. Dicitur at simpla.
nō qz simplex sit elemētū siue ppositōe aliq.
s; qz nō h; pñes aliqz pñonētes speciez nu/
mero differentes. sic aliqz corpa qz sūt mixta.
ut i metallis qz pñes differēt. Pars ei qdaz
ē aer. qdā ēra. et sic de alijs. s; qñlibz pñ ignis
est ignis. et sic de ceteris. Dicitur at elemētū qñ ille/
mētū pñm. Itē. ab ille. eo qz oīm corpoz sit ma/
teria et qñ pñmētū sūdāmētū. et pñm aliqz dicitur
qñ elemētū siue alimentū. eo qz oia corpa
alunt elemētariis qñlitate et augmentatur.
Sunt at qñtuor elemētares qñlitate. qñrū due
sūt actiue. s. caliditas et frigiditas. et due pas/
siue. s. siccitas et hūiditas. qz pñueniētie et dif/
ferētie sup; i qñto libro plan' describūt. qñre
ibi. In qñlitate at elemētares pñeritas ē et re/
pugnātia rōne qz ad inuicē agūt et patiūt.
et generant et corrūpūt. qñtūcūqz at ad in/
uicē pñiant p influētiā tñ celi et planetaz vir/
tutē pñciliant in suis effectibz et ad pñcordiam
reducūt. et iō qdā mirādo nāte nexu pñgūt.
Nam ignis et aer pñueniūt i caliditate. qñuis
discrepāt i siccitate et hūiditate. Aer pño et aq
in hūiditate pñueniūt. s; discordāt i frigidita/
te. s; aq et ēra pñcordāt i frigiditate. s; discor/
dāt in hūiditate et siccitate. Ignis at et terra
qñ sūt elemēta sūme distātia pñm sitū pñueniūt
in siccitate. discōueniūt tñ i frigiditate. quia
ēra frigida est subalē et in vltimo. ignis vero
essentialē calid' est et i sūmo. Ex istis at elemē/
tis qñtuor duo sūt nobilior' sube et purior'

et lenior'. s. aer et ignis. et iō a cētro ad circū/
ferentiā motū hñt et nātalē mouent sursuz.
et ista duo pñbñt nobilitatē suā qz ad pñtutem
opatōez et subam ex vicinitate orbis siue ce/
lestis corpis a qñ recipiūt influentiā mobili/
tatē et pñtē. Hā pñ celestis pñmo influit super
sperā ignis et p ignē sup sperā aeris. et ideo h;
duo elemēta sūt ceteris sublimiora qz ad sitū.
abiliora qz ad motū. puriora et sbriliora qz ad
subaz. clariora et magis pñpñua qz ad formā.
pñuosa qz ad actū. Duo at elemēta sunt infe/
riora. s. aqua et terra. ceteris duobz nātaliter
gñiora. motū a circūferentiā ad cētrū deoz
sum habētia p aggregatōz pñtū. et pñactiōez
spissa et obscura. et iō pñdictis duobz sūt grossi/
oraz materialiora pl' habētia de matēia qñ
de forma. Vñ pñt summa elongatōz a spera
orbis celestis pñtū motiue celi non ita sunt
obediētia sic duo pñma. Hūqz ei sūt elemēta
ociosa. imo i agēdo et patiēdo sūt pñnua. vñ
nūqz qñscūt a generatōe et motu. Terra ei et
si qñscat a motu nūqz tñ qñtē et cessatōez re/
cipit ab effectū. et sic nō sunt ociosa ab actu.
sic nō sūt vacua ab ornatu. Hā qñlibet ele/
mentū h; ornatū suū. ignis. sydera. aer. vo/
latilia. aq natatilia. ēra gressibilia ut dicitur. Be.
De qñbz aliqua auxiliante dñio breuiter sunt
dicenda.

De igne Ca. III

Ignis est corpus simplū i vltimo ca/
lidū et siccū. ut dicitur. Constan. Haru/
raliter em sup aerē sedē querit. Per
violentiā em in aerē et in terra detē? paula/
tim in mollē aerē euāescit. ut dicitur. Itē. Pro/
pñeritates at ignis tangit Dionisius in hie/
rarchia angelica. c. xij. Ignis inqñ est corp'
sensibile. longe excellēt' et subtil' omnibus
alijs rebus corporalibz et nature spiritali
pñmū ac p hoc effectū suū dissimil' cun/
ctis alijs demōstrat. Ignis em in omnibz est
et p omnia dare se pñuenit et ab omnibz nō re/
mouetur. Est tamen occultus incognit' im/
mensurabilis inuisibilis qñdammodo incor/
poreus potens ad actionē pñpñam. mobilis
tradens se omnibz quoquo mō approximan/
tibus mouens vniuersa se pñcipantia. reno/
uatiu' oīm. nature custos. illuminatiu' euz
circūuelatis splēdoribz. clarus. discret'. dis/
tinguens et resiliens. deorsum pñscōz sar/
sum mouēs. acute means. excelsus. nō reci/
piens ignominiam minoratōis. semp mo/
tiu'. pñpñsiu' et mutatiu' in se reuertēs pa/

ratē actiū? rē Necēba dionisiū diuinissimū
p̄fūdiſſima sūt. Describūt ei ignē q̄ ad eius
subaz̄tutē z opatōz. Un̄ ad declaratiōez p̄
dictoz̄ p̄ba cōmētatoz̄ breuit̄ sup̄ hūc locūz
h̄ ponem⁹. Ignis eī int̄ oīa elem̄ta sicū habz
sublimiorē. z h̄ qz nāfz h̄z leniorē. Et iō d̄z
excelsus. qz pōdere carēs sublime q̄rit̄ pe
cit. sup̄eminet̄ vniuersū. z q̄qd̄ corporeūz est
p̄ter ip̄m nāfalicet sub eo subsistit. Item int̄
oīa elem̄ta nāfz h̄z puriorē et subtiliorē. et
d̄z q̄dāmodo incorpore⁹. qz p̄t̄ subtilitatem
sue substantie p̄ter subiectam materiam
sensu non videtur. propter hoc etiā videtur
multū nāfē spiritali p̄t̄m. qz q̄dāmō videt̄
ignis esse medi⁹ int̄ visibilia z inuisibilia. In
q̄ntū aut̄ illis appropin̄t sup̄ioribz ē incor
pore⁹. s̄z inq̄ntū appropin̄t inferioribz cor
pore⁹ est. Itē nāfz h̄z ceteris elem̄tis actualio
rē z i agēdo fortiorē. z iō d̄z imēsurabil̄. qz
ei⁹ p̄t̄ z opatio crescit i infinitū. si matia fue
rit infinita. q̄dū ei matia subiecta sufficit
ignis nō deficit s̄z p̄t̄ pot̄ crescit. Itē nāfz
h̄z occultiorē. z iō d̄z occult⁹. qz in sua essen
tia sensibilis nō videt̄. inuisibil̄ z incognitus
d̄z. qz sine sube matia sensu nō p̄cipit̄. Quid
etiā sit i sua essentia seu suba vix cogit̄ itel
lectu. Itē p̄tutē z nāfz h̄z alijs mobiliorē. z
iō d̄z mobil̄ z potēs oīm. qz i igne est p̄ci
piū p̄tutis motiue. qz mouet se z alia z a nullo
inferiori se mouet̄. Itē nāfz h̄z ceteris infe
rioribz clariorē Un̄ d̄z qz ignis est illuīatiū⁹
qz claritate sua oīa illuīat. s̄z cū circūuelat̄
splēdoribz. Nā splēdidi ignis radij for̄ emi
cant̄ s̄z circūuelat̄. qz rursū ad secretū sue
sube finū reducti a n̄ris sensibz occultat̄ Itē
ex subtilitate sue sube p̄tutē h̄z oībz alijs acu
tiorē z penetrabiliorē. p̄t̄ qd̄ dicitur acute
means. qz p̄t̄ p̄tutis motu subtrat̄ sine re
sistētia z penetrat̄ vniuersa. Itē ignis h̄z vir
tutē sui et alioz manifestatiūā z distinctiūā
Nā se manifestādo alia sibi obiecta manife
stat̄ eoz colores z figuras ocul̄ rēp̄sentās. z
iō d̄z clarus. manifeste discret⁹. distinguē.
Itē vīm h̄z inferiorz ad sup̄iora attractiūāz.
Nā materiā in quā agit rarefaciēdo dissol
uit et caloris sui violētia sur̄ trahit̄ p̄t̄ qd̄
d̄z deorsū pascēs z sur̄ trahēs. Itē p̄tutem
h̄z renouatiūā. Omnia em̄ veterascunt anti
quant̄ et deficiūt q̄v̄tute ignea nō seruat̄.
v̄t p̄z i sensibz in q̄bz deficit calor nāfalis. Et
ideo d̄z renouatiū⁹ oīm z etiam nāfē custos
sine em̄ p̄tutē ignis nō p̄t̄ subsistere p̄tutē ali

cū⁹ corpis nāfalis. Itē p̄tutē h̄z imutatiūā.
qz oīm naturā in quā agēdo sup̄at cōuertit̄
in suā spēm et trāsmutat̄. et p̄t̄er h̄z app̄e
hēsiū⁹ et imutatiū⁹. Nā materiā in quā agit
apprehēdēs illā nō deserit. s̄z cōsumēdo i suā
similitudinē p̄uertit̄. apprehēdēs at̄ non ap
p̄hendit̄. qz p̄supto eo in qd̄ agit in se resilit
atqz redit̄. Et iō d̄z resiliēs zē. Itē p̄tutē z na
turā suā p̄t̄ cōmunicatiūā h̄z z sine dimi
nutiōe diffusiuā. et iō d̄z nō recipit̄ ignominia
am minoratiōis. qz sic cū effundit̄ non auget̄
sic cū recipit̄ nō minorat̄. neqz in eo qz videt̄
augmētū recipit̄ est capies glāz. neqz i eo qz
putat̄ minor sustinet̄ crumeliā. Itē naturā
h̄z purgatiūā. metalla em̄ q̄ nō pōt̄ cōsumere
a scoria et rubigine mundificat̄ expurgat̄ et
mūdat̄. Itē p̄tutē h̄z sapoz̄ z h̄ioz alterati
uā. v̄t et h̄iores in corpe excoqt̄ z digerit̄. z
cibos crudos cōsumēdo in eis sup̄flua sapi
dos et sanos reddere cōsuevit̄. Itē p̄tutē h̄z
sue sube p̄tutē oīm z cōmixtoz̄ corpoz̄ essen
tiā diffusiuā. qz in rebz̄ oīm inuisibil̄ est in
clusus. q̄bz includi actualiter nō videat̄ qd̄
inde est manifestū. qz ex forti corpoz̄ solido
rū allisiōe ignis excutit̄ in q̄bz ē nullatenus
putabat̄. Itē ignis subtilitate sua substantia
libz virtutē sui cū alio corpe immediatissime
vnitiūā. v̄t p̄z in ferro ignito et carbone in
flāmato et h̄mōi. in q̄bz ignis ita p̄m omnes
sui p̄tes singulis ferri et carbonis p̄cul cō
iungit̄ v̄t videat̄ vna suba et alteri⁹ sensibi
lis distantia penit̄ nō sentit̄. Un̄ et triplex
ignis species a p̄his diffinit̄. Est em̄ ignis
lux. ignis flāma. ignis carbo. Ignis em̄ est
in sua spera lux. sed flāma d̄z in materia aeris
carbo autem in substantia terrea siue in se
cūlencia materie grossioris. Has et multas
alias habet ignis p̄p̄ietates de quibus sup̄
libro secūdo in tractatu de ordine seraphin̄
et libro quarto de elementaribz qualitatibz
sc̄z de calore. quere ibi flāma ea q̄ dicta sunt
hic sufficiāt.

De flamma Ca. III

Flamina est materia ignea in substā
tia aerea accensa. Flāma aer p̄t̄er sue
substantie subtilitatem et immediatā
quam habet cum spera ignis vicinitates de
facili ignitur et in naturam igneam cōmu
tatur. et p̄m qz substantia aerea est purior tā
to flāma erit lucidior et clarior et nāfē lu
cis similior videbitur. Mouetur aut̄ flā
ma naturaliter sur̄ et ab omni parte rei

accēse linealiter in acutū tēdit z ī conū. vñ in
sua extremitate hz formā pīneā z acutā. vñ ī
suo acūmīe ppter cūrsū radīoz ī angulo acu
to forū calozī sui īmpmīt actōz. z iō qz ī sū
mo pīramīdali angulo calīdīoz exīstīt mate
rīā sibi opposītā īnflāmat facīlī et accendīt.
Calozē p m materīā ī quā agit recipīt. Un si
matīa ē turbīda z fumosa turbīdā z obīcu
rā fddīt lucē. z ecōuerso si matīa fuerīt trās
pārēs z pura rursūlat z lūīosos radīos vndī/
qz cūcūfūdīt. tenebrōsa illūīat z abdītā pro
dīt. vñ z vīe offēdiculā ābulārībz oñdīt. ppter
sui leuitatē z matīe aerēe mobīlītātē ī quā
agit. In motū ē cōtinuo z nūqz pētī req̄scīt
vērī modīe īpulsus flāmā excitat accēdit.
s; si fuerīt nimīs vebēmēs flāmā dīssīpat et
extīgnīt. tortuose z amfractuose aerē īpellīt
pīnue. z iō mouet cūcularīt z īncēdit vt dī.
Dar. Un vulcān a īnpone ī terrā pīectus
p m sīgnta poetīca claudī fūit. ex īolētīa sui
mor ptes materīe ī quā agit īnuicē allīdē/
do pcutīt z ex pīum collīsiōne mutua sonū
facīt locū supīorē q̄rere satagīt. et materīaz
cui p īncōrpōrēz adheret ab īferīs ad su
pīorā attrāhe nō desīstīt.

De fumo Ca.V

Fum⁹ est vapor ex pībz matīe subīlī
orībz et hūīdīorībz vī calozīs resolu
tus. H; at gūes ptes mīxtas cū leuībz ex q̄bz
obīcuratē pīt z fetozē. vñ aerē denīgrat z
īn nāfāz fumīgābūdā cūertīt. Amāritudī
nē ei ex matīe sue grossīcīe pīt. ex cui⁹ acu
mīe oculos amāricat ac lacrimas pūocat
sensībīlī vīfū ledīt suo acūmīe z ad cerebrū
penetrat z spm aīalē gūat et p pīs nāfalem
Un dī ī lī. aīalīū q̄ fum⁹ candele extīncte
ledīt pgnātes īntantū q̄ si equa pīurīes talē
fumū senserīt facīet abozīuū. fum⁹ z apībuz
etīā ē īmīc⁹ z ledīt accīpitres z alīas pīede
aues. vt īdē dīc. fum⁹ īnsup cito morīt post
q̄ orīt. vt dī. glo. ībī. Sic gūla fūmī. Cito
em ī altū ascēdit z subīto euānescīt. ex īgne
orīt z ante q̄z appāreat īgnīs appāre re vīdēt. a
vērō mouet z dīspgīt mūltīpīcīt cūcūferīt.
fum⁹ etīā oñdīt ventū a q̄ pte venīat. q̄a īllīc
fum⁹ tendīt q̄ venē īpm agīt z īpellīt vt dī.
Bre. domos denīgrat z īfīcīt. z īn parīetībz
generat fulīgīnez atqz nutrīt. loca angulosa
petīt z ī eis īnfectōīs vīstīgīa īmpmīt z dere
līnq̄t. Fum⁹ etīā aromātīc⁹ a specībz aroma
tīcīs resolut⁹ ē sensū olfact⁹ delectābīl et aī
cus. Cerebrī nāqz ē pfortatīū z spīrituum

cordīs z capītī reparatīū. reumatīz z nocīus
flur⁹ restrictīū desiccātīū pstrictīū z poro
rū obīstructoz aptīū z ad pfortatōz neruoz
ad īterīora penetratīū. serpētū z venenoso
rū aīalīū z reptīlīū fugatīū. Omnē etīā fu
mū z matīe odorīfēz odīūt rā colubrī q̄z ser
pētes vt dī. Bre. Fum⁹ īnsup a cibo vī potu
resolut⁹ vī calozīs ascēdens ad cerebrū ner
uos sensībīles opīlat z somnū generat z sen
sus extēriores līgāt. z p pīs calozē nāfalem
ad īterīora reuocat z pītūtē ī īnterīorībz ad
īnuat z pfortat. Si hō fuerīt fum⁹ melācoli
cus vī nimīs acut⁹ aut venenosus ex cibo vī
potu aut mēdīcīna nocīua resolut⁹ ad cere
brū aduolat. pītūtē aīalē aggrāuat. timorē
generat vt īn melācolīcīs frenesīm z furorē
excītāt. vt īn frenetīcīs z ebzīosīs. obīlīuīōnē
et erīspīlā generat vt īn letargīcīs. sensus et
ratōīs vīfū pūat. vt īn epīlētīcīs et caducīs.
Has et mīltas alīas īnfert corpī fumositās
pīssīmas passīōnes et nocīuas. fumī etīāz a
terra et a marī pītūtē calozīs ad supīora at
tractī aerē īnfīcīt et pdesant. nubes z nubī
la generāt ventīs tēpestatībz z alīs aerī passī
onībz fomētū z materīā amīnīstrāt. radī
os solares īn aerē īntercīpīt z obūbrant. et
hec de fumo dīcta suffīcīt.

De carbone Ca.VI

Carbo est īgnīs actualīt īncōrpātus
terrestri matīe z vñt⁹ vt dī. Rab. vñ
īgnīs p sui īncōrpōrēz pībz grossīorībz ter
restribz admīxt⁹ p q̄ndā īolētīā īnfert⁹ derī
nēt. vñ sic īgnīs ī flāmā mouet sursū. sic car
bo crepītādo z scīntīllādo gūitate matīe
deorsū īncīnat. carbo itaqz q̄n īgnīs vērīt
īn ruborē. s; q̄n extīgnīt īndūt nīgredīnē.
et oīno p dīt pītīnā īgnīs spēm et decorē. vñ
q̄nto fuerīt pulcrīor ex sui ad īgnē pīma vñt
tate sīue vñīōne rāto appāret deformatīor z vī
līor īn īpsī īgnīs extīnctīōne. īn carbone aīte
subālīs hūīdītās totalīt psumīt. et iō de faci
lī rūpīt z frāgīt q̄n hūmoz q̄ fūit cā coadhe
rētīe pītū īgnīs totalīt īolētīā exhaurīt
z iō īn carbone extīncto p s a pte de facīlī rū
pīt. quīa nīl hūmīdītātīs p quā ptes cohē
reāt īn īpsī subā īnuenīt. sic dīcīt Bre. parī
bus terrestribz solū remanentībz ppter do
mīnū siccītātīs de facīlī īgnīs z accendīt.
S; post q̄z accensus fuerīt facīlītē reextīn
gūt. ita q̄ ī eo nīl de īgnīs vīstīgīo pte
ter nīgredīnē repīt. nīgredīe em sua pollūt
et īnfīcīt quīcqd tangīt. carbo etīāz īgnītus

acutissimū bz ignē z sūme actiuū z penetra
tiuū. vñ sui acumine ferrū coq̃t z ptes ei⁹ re
soluēdo z relaxādo remollit. suo etiā acumi
ne caput ledit. sub cinere at̃ inuolūt⁹ i se ignē
retinet z custodit. detect⁹ at̃ z frigid⁹ aeri ex
posit⁹ i fauillaz multitudinē redigīt z per se
subito euanescit. vt di. Bre. Carbo s̃o si ig
nit⁹ fuerit plātas ꝓculcātis vrit z ledit. extin
ctus s̃o q̃uis vredo nā ledit tangētē. strido
rē m̃ et strepitū magnū facit.

Descintilla. Ca. VII
Sintilla est modica ignis p̃tula ex
materia ignea p̃tute z ipetu caloris
dissoluēt⁹ resoluta. vñ mot⁹ scintillar⁹ ē subi
tus. vi ei⁹ ignea subito resoluit ac sursū mo
uet. s̃z ex g̃uitate p̃tē terrestrē ad centz tandē
inclinat. Itē mot⁹ ei⁹ clarissim⁹ ē ad modū
stelle et lūosus. z ꝓ diffusionē sue igneitat⁹
in aere apparet vndiqz radiosus. Est p̃trea
mot⁹ ei⁹ ad modū ignis actiu⁹ z p̃tuosus. Nā
modica scintilla i fūgo vñ i stipula recollecta
in ignē maximū subito angm̃tat. aer⁹ imuta
tione subito euanescit. z extincto nihil nisi fa
uillā ꝓ se relinqt. vñ to spato seu flatu accen
dit. ipetuos⁹ at̃ extinguit. aerē impellēdo pe
netrat z tñ i penetrādo ipm aerem paz alte
rat aut imutat. q̃to ignis est fortior t̃to sci
ntillaris mot⁹ siue impet⁹ erit maior. Ex ma
teria viridi z hūida scintille grossiores et in
suo effectū penetrabiliores generant. verū
tamen pauciores.

De fauilla Cap. VIII.
Fauilla a fouēdo ē dicta eo q̃ ignem
foueat atqz tegat. Est cinis modic⁹
de extinctōe scintillaris matie dere
lict⁹ vt di. Jsi. est at̃ fauilla tenuis moll. sub
albida z sicca atqz levis i superficie carbois ig
niti adherēs fulgorē ei⁹ hebetat. z cruorē ei⁹
attenuat z minorat. Ad modicū vñ flatū di
spertit. disperso vñ vnqz recolligit. vt dicit
Bre. de facili inflāmat. s̃z ꝓ defectū nutri
mētī subito extinguit. Fauilla etiā qñ ē ig
nea vñ raptu sursū rēdit. extincto at̃ ꝓprio pō
dere ima petit vt di. Bre. vñ deorsum tendit
motu ꝓprio. sed sursum extollit z rapit mo
tu alieno.

De cinere Ca. IX
Cinis a cadēdo ē dict⁹. nā d̃ suba ma
terie t̃restr⁹ vi caloris resoluit⁹ gene
rat. vt di. Jsi. Est at̃ cinis moll. despecti co
ris amari et stiptici ē sapor⁹. ptes bz minu
tissimas et tenuissimas leui flatu sparsionis

et diffusionis receptinas. Cinis etiā p̃tutem
bz colatiuā siue mūdicatā. vñ valz ad ve
stīū ablutōz. bz etiā vim corrosiuā z desicca
tiuā. vt di. Jstan. Cinis insup si fuerit cali
dus ignē ab eo tectū custodit. si s̃o fuerit frī
gid⁹ destruit z extinguit. Cinis etiā ꝓ mltaz
ignis p̃flagratōz z violētā suā formā vilem
z obscurā aliqñes cōmutat i spēz vitreā atqz
clarā. nā ex materia ciner⁹ solet fieri vitrū vt
di. Bre. Hoc at̃ bz cinis defect⁹ z ipsectōis.
qz q̃uis q̃tidie aque vñ pluuię irrigatōz su
scipiat. sterilis tñ manet. vñ terrā quā tāgt
nō fecūdat. s̃z pot⁹ si sterilis fuerit reddit ste
riliorē et in omnibz viliorē. Et h̃ de libro de
cimo sufficiant.

**Incipit liber vndecimus de aere z passi
onibus eius.**

Er est dictus eo
Aer ferat ignē z ab aq̃ ferat vt di.
Jsi. Aer at̃ p̃tū p̃tinet ad ma
teriā terrestrē p̃tū ad materiā
celestē. vt di. Beda. Nā ps aeris supior pu
ra clara et q̃eta. vbi ꝓcellōsi z ventosi mot⁹
p̃tnt attingere p̃tinet ad celestē. ps s̃o inferi
or spere aque z terre vicina. turbulēta grossa
z ꝓpacta ex humidis z terreis vaporibz cor
pulēta p̃tinet ad terrestrē. et hec ps aerea dī
uersas ex se ꝓducit spēs. Nam vt di. Jfido.
Aer vehement⁹ z citatus facit ṽtos choru
scatōes et tonitrua. ꝓfract⁹ nubila. ꝓspissat
pluuias. ꝓgelat⁹ niuem et grandinē disten
tus serenitatē. vt di. Jsi. et Beda. Plus autē
bz raritatis et inantatis q̃ cetera elementa.
Est autē aer fm̃ Constan. elementū simplex
substantialiter hūidū et calidū. Ex ꝓpria ei
natura seu substantia est humidus. sed ex vi
cinitate orbis calid⁹. et ideo fm̃ vtriusqz q̃l
tatis ꝓprietatem aer est sui naturaliter diffu
sius a superficie terre et aque vsqz ad sperā
ignis vndiqz extensiuus. Ex substantie autē
sue subtilitate et raritate transparentis est et
perspicuus. vnde ratione dyaphaneitatis
sue et transparentie est influētie celestis vir
tutis et impressionis solaris luminis recep
tiuus. virtutis inspirandi et respirandi est
aer omnibus animantibz administratiuus
Omniū em̃ animantiū est respiraculum. et
volatiliū celi ꝓp̃tū habitaculū. Sine enim
aere nō potest viuere aliqua animata creatura
Aer em̃ ratione lenitatis substantialis est

naturaliter mobilis et alterabilis ac sensibilis in oppositis qualitatibus. unde ex vaporibus terre et maris sepe recipit immutationem. nam si vapor fuerit senilis et corruptus ac venenosus aer corrumpitur et inficitur. cui talis vapor pestifer admisceatur. Si vero sumus ex pura et munda suba fuerit resolutus et odorifera. aer odoriferam et nature amicabilem ex incorporatione summi odoriferi recipit qualitatem. Item aer nos circumdans summe nobis est utilis propter anhelum necessitatem et vitalis spiritus continuus nutrimentum. Si ei clarus lucidus et purus fuerit. humores atque spiritus erunt lucidi atque puri. Si vero turbidus et nebulosus humores erunt turbidi. spiritus grossi ac infecti. ut dicitur. Constan. et philares. Unde aer est elementum et corporum et spirituum. Euentatio enim aeris adueniens spiritibus est causa meliorationis eorum et depurationis et mitigationis. prohibens spiritus et humores ab inflammatione. attractus enim a pulmone cordis. per cor totum corpus perbet temperamentum. unde aer maxime immutat corpus et ingreditur ad interiora spirituum. et miscetur cum eorum suba que corpori prebet vitam. Unde si aer fuerit purus et mediocris in suis qualitatibus temperatus ad preservationem vite marie perficit. Si vero fuerit corruptus dissipatur marie ledit et corrumpit ut dicitur. Constan. Quanto autem est a terra remotior et celis vicinior. tanto purior et similior est etheris puritati. quanto vero terra vicinior tanto frigidior et crassior et similior terre qualitati. Unde ex vaporibus terre ad interiora aeris attractione varia et propria in aere generantur. Et quanto aer est grossior et spissior. tanto sol in eo fortius imprimat calorem radiorum propter radiorum solarium repulsionem et reflectionem et refractionem. Ex repulsionem autem solarium radiorum in aere humido et densissimo generantur in eorum varii colores ut dicitur in li. meteor. ut in assibus et in iride et in conspectibus. Fit autem aeris condensatio triplici de causa. scilicet ex vapore partibus terrestres suas et grossas cum aere permiscetur. vel ex frigiditate partibus humidis aeris congelate vel ex generatione noui aeris sensum in se recipiente. per cuius ad primam additionem aer ingrossatur. ut dicitur philosophus. Rarificatur autem et subtiliatur ex causa propria. scilicet propter vaporis ascensionem et subleuationem propter fortioris calorem aerem extenuantem vel clarificantem. vel igneam partem ex particulis aeris generationem per ultimam humiditatis suerarefactionem. et caliditatis intensificationem aer in naturam igneam transmutatur. Immutatur autem aer secundum subam vel qualitatem multipliciter. ut dicitur. Auicenna. Primo a solis appropin-

uatione vel elongatione. Calefit enim aer quando sol ad nostrum habitabile appropinquat quem admodum frigescit quando se elongat. Item ex ortu et occasu stellarum immutatione. Stelle enim tam erraticę quam fixę sunt causa quare aer in suis qualitatibus immutatur. Sole namque cum aliqua stella effectus frigidi sicut saturno in frigido signo conueniente intendit frigus in aere. Si vero conuenierit cum calido planeta. ut cum Marte. est causa quare in aere fit excessus in calore. et sic de alijs est intelligendum. Item immutatur ex terre varia dispositione sicut et positione. Nam in parte septentrionali fit siccus aer et frigidus. australi calidus et humidus. orientali calidus et siccus. occidentali frigidus et humidus. Item ex terre elevatione vel depressione. quia in montibus est aer frigidus. in vallibus autem calidus. Cuius rationem reddit Constan. in pantegm. dicens. Boreas inquit habet ortum ab eminenti zona. unde loca eminentia libere expetit et mouet et subtiliat aerea. et ita infrigidat. quia omne subtile dummodo habeat exaltationem per motum infrigidatur. aer autem in vallibus manet quietus et ita calidus. Aliam tamen reddit Macro. rationem. dicit enim quod fit ex aggregatione radiorum que multiplicantur in vallibus propter condensationem vaporum in vallibus potius quam in montibus. et ideo nubes citius liquefunt in valle quam in monte. quia ibi ex radijs maior calor generatur. Et hoc concordat cum Aristotele. in li. meteor. j. c. iij. ubi dicit quod multiplicatio radiorum que tendunt ad terram velut ad centrum est in causa huius calefactionis. similiter reuerberatio radiorum in acutis angulorum et mora etc. Item immutatur aer ex vicinitate maris. quia terra vicina mari septentrionali frigida est et sicca. ex vapore frigido et sicco a mari resoluta. ibi enim calor est debilis et pars vincit. et ideo mare adlonare pars sallescit unde ponticum mare est quasi dulce. In mari australi est proprium ex causa propria. Item immutatur aer ex cadaveribus et paludum propinquitate ex quorum corruptione aer contrahit corruptionem et aer efficitur putridus et quasi pestilentialis. Et accidit ista aeris putrida infectio in fine estatis et septembris in autumno. quia tunc aer ex sui natura est subtilior. et ideo conuertibilior. propter quod accidit ei talis corruptio. ex commixtione malorum fumositarum que ascendunt ex putredine cadaverum vel paludum siue alterius rei cuiuslibet corruptela ut dicitur Ioh. Et hec de aere dicta in genera hunc sufficiant.

De igne perpendiculari

Capitulum primum

Nunc de impressionibus que sunt in aere est dicendum. primum de his que sunt ex vapore calido et sicco. sic est ignis perpendicularis. que quando apparet in aere. et non est aliud nisi impressio generata ex vapore calido et sicco in prima aeris parte eleuato hunc latitudinem in profundum et longitudinem in supremum secundum figuram flammam pyramidalem per ignem motum celi inflammato secundum ignis longum. que est impressio generata ex vapore calido et sicco in suprema parte aeris carere latitudinem manifesta respectu sue longitudinis inflammato per ignem et per motum firmamenti. et dicitur huius impressio draco euomens ignem. et cetera. Tertia impressio vocatur candela et generatur ex calore calido et sicco in suprema parte aeris habente per se longitudinem et latitudinem. equales tamen. propter quod apparet quasi rotunde figure inflammate per calorem ignis et motum celi. Quarta impressio vocatur assub ab Aristotele. et est duplex. scilicet ascendens et descendens. Et generatur huius impressio ex vapore calido et sicco subtili in suprema parte aeris longitudinem et latitudinem magnam habens. proportionales tamen. inflammato vehementer et calefacto per ignem et motum firmamenti per se superiorem partem subtilitatem materie et vehementiam inflammationis. Alia est impressio et dicitur assub descendens. generatur autem ex vapore calido et sicco et grosso. longitudinis et latitudinis equalis existere in parte superiori mediis interstitiis aeris inflammata per ignem et motum firmamenti. Descendit autem inferiori propter frigus circumstantem et pondus materie grossioris. ut dicitur Aristotele. Iste impressio est que vulgariter putatur esse stellas de nocte cadentes de celo et ad celum ascendentes.

De ventis in generali

Capitulum II.

Nunc et alie impressiones ex vapore sicco sicut ventus que secundum Aristotelem est motus vaporis sicci eleuati a centro terre cum aere et in aera cum aliquo celesti per se incorporati. Unus ventus secundum Bedam nihil aliud est quam aer motus et circumagitur. ex fumositatibus enim a terra descendentes et aerem repellentes generatur ventus ut dicitur idem. Nam autem descriptionem arguit Aristoteles in topicis. quia descriptum non vniuersaliter predicatur de sua descriptione. quia non omnis aer motus est ventus. Oportet ei ad hoc ut aer motus sit ventus quod ibi sit maximus impulsus et quod multum de aere diuersimodum impellatur. Et ideo diffinit sic Constantinus. ventus est vapor fri-

gidus et siccus ex terris et aquis per calorem resolutus. aerem per incorporationem sui fortiter commouens et impellens. Alii ponunt causam ventorum esse nubes in aere existentes sua mole aerem hinc et inde prementes et impellentes. et ex tali motu nubium et impulsu fit ventus. Alii autem dicunt ventum procreari ex conflictu brachiorum maris in quatuor partibus terre. Nam in adlone brachium australe conflictum in oriente commouet mare. ex cuius motu mouetur aer et fit ventus que vocatur subsolanus. Quando vero confligit in occidente fit ventus que dicitur fauonius sine zephirus. E conuerso si brachium orientale et occidentale fecerint conflictum in meridie fit ventus que vocatur auster. Si vero in septentrione fit ventus que vocatur boreas. Et aliis autem refluxionibus maris intermedie dicunt ventos collaterales generari. Alii adhuc dicunt. ut dicit Beda. quod ex cauernis terre fit ventus huius modo. quia aer labilis est nature et ideo subintrat cauernas terre et erit. Eius autem per se natus exire et alia subintrare fit conflictus et mouetur aer et fit aer inde ventus. et ideo eolea regio est ventorum que est regio cauernosa. Primum autem rationem generationis ventorum approbat Aristoteles in libro meteorum. ubi dicit quod duo sunt genera vaporum que per calorem a terra resoluuntur. unus est humidus que est materia pluuiaz et aquarum per maiorem condensationem vel minorem. alter vapor est siccus et est materia omnium ventorum. Unde cum per se autem prouocatur ventus siue generetur huius manifestum est. quia ventus summe mobilis est et motus inquietus et agitationis in aere per citius. Est etiam tempestuosus in mari et in aere tempestatum generatur. Item ventus quando est moderatus et navigabilis in mari non obicitur itineris eorum est directiuus et promouit. E conuerso si per aridum fuerit et immoderatus periculum et timorem ingerit et sic itineris retardatur. Item ventus subtilitate sua et impetu penetrat ad interiora maris per cellas et maria undarum est eleuatio et tentio in partes oppositas diffusio. Item ventus borealis cum sit frigidus et siccus est aeris deparatur pluuiaz nebularum ac nubium fugitius et serenitatis inductiuus. E contra si australis cum sit calidus et humidus per aridum huius effectus. aerem enim condensat. turbulentiis et obscuritatem generat ut dicit Beda. Item ventus quando obstaculum inuenit sue virtutis siue fortitudinis est ostensiuus. tunc enim maxime apparet fortis et violentus. unde et domos et

arbores sibi resistētes diruit radicē? et sub/
uertit. et id dicitur est vē? ut dicitur Aristoteles eo quod ve/
hemēs sit et violēt? vis enim ei? tāta est ut nō
solū sara et arbores euellat. sed etiā celū et ter/
ram perturbet. mariaq; cōmoneat. ut dicitur idē
Ite vē? est humor? supflui et sumptiu? et lu/
bricitas ac immūdicie absterfui? Nā vie q;
p inundationē pluuiarū effecte sunt lubrice
et sordide p flatū vēti sūt mūde. Ite tēpera/
tus vēti flat? est ignis et flāme excitatiū? Si
hō fuerit nimis ipetuosus et intēsus erit ei?
dem extinctiū? Ite vē? in suo ortu inuisibi/
lis est et occult? et paulatim p aggregatiōez
ptiū vaporabiliū i aere est augmētū recepti/
uus et supflui manifestatiū? Et id dicitur i libro
metheor. q; vēti qñ oriunt de terra sunt de/
biles. s; post efficiunt fortēs ppter multitudine
vapoz q; post i aere multiplicat et aggre/
gant. Ite vē? mouet circularit et tortuose.
nā vapor q; ascendit pmo sursum flectitur po/
stea in circuitu terre. et id ei? mot? est tortuo/
sus et circularit pcessiū? Ite vēti impet? est
paleaz lenatiū? pulueris et cineris dispsiu?
vesice inflatiū? et extēsiū? p sui subintratio/
nē intrat enim cauernosas et spongiōsas terre
ptes. Est vē? terremot? generatiū? ex vēto
enim itercluso et agitato i vētre terre fit terre/
motus. ut dicitur Aristoteles. Nā poro? tā terre q;
corpoz aialū est vētus aptiū? ad iteriora
terre subtilitate sue sube penetratiū? p sui i/
terclusionē intrās ptes aqueas. est vētus i
supficie aq; eleuatiū? et spume causatiū? Et
est vē? in aquaz supficie dissimilitudis p/
riū et inequalitatis inductiū? Nā aq; esset eq;
supficialit atq; plana si ventoz ipulsu nul/
lata? moueret. ut dicitur Aristoteles. Ite vapor vēto/
sus a cibis et porib; alijs humorib; vi calo/
ris resoluit multaz passionū est i corpe illa/
tiū? nā inclusus i stomacho vel i interiori/
bus viscerz torsiones generat qñ intolerabi/
les. et multas alias passiōes sic hydropisim/
arthetica et hmoi. In aurib; etiā fac sibiluz
et tymnitū vñ inficit et impedit audibile spi/
ritum siue auditū

De ventis Ca. III.

Venti aut sunt. xij. quorū qttuor di/
cunt esse cardinales. et octo collate/
rales. Prim? cardinaliū dicitur subsola/
nus. q; ori? in oriēte sub eqnoctiali parale/
lo. ibi enim qñq; fit maxim? aeris impulsus ex/
trāsuerberatiōe terre et aq; in aere ex q; fit vē/
tus. Et dicitur subsolan? qñ sub sole nat? q; nā

scit in torrida zona sub q; semp mouetur sol
Iste vē? h; duos collaterales. s. vulturū
versus septētrionē. et euz p̄sus austrū. et p̄nt
retineri in h; versu. Sunt subsolan? vultur/
nus et eur? eoz. Hi venti sunt calidi et sicci.
calidi. q; sub sole diu morant. sicci autē. q;
mare oriētale est a nob valde remotū. unde
anteq; vē? oriētalīs ad nos veniat si qd h;
de humore humido. totū calore sol est con/
sumptū. Uēr? hō subsolan? est in calore tē/
perat?. s; qñ declinat in vulturū oīa desic/
cat. qñ aut in eurū generat nubes. Uēr? au/
tē oriētales fm Cōstā. sunt salubres i ortu
diei q; ab aere veniūt tpatō et subtiliato. nā
ut dicitur idē. regionū orientaliū est aer clar? et
pax sic? inter calidū et humidū temperatus
vñ tal? vent? aq; clarificat. et eis saporē sua/
uem admīstrat. vñ vēti oriētales corpa i sa/
nitate custodiūt ppter suaz tēperic q̄litaruz
ppter h; etiā oriētales maxie fructib; et flori/
bus abundant pl? q; aq̄lonares vñ occidēta/
les. Ite flumia p orientē fluētia et mare ori/
entale subintrantia sunt meliora et saniora
ac clariora. q; vētoz orientaliū occurfiōe et
solis oriētis reuerberatiōe aq; subtiliant et
depurant. Secūd? vē? cardinalis ē fauo/
nius. et ori? in occidēte sub paralelo eqno/
ctiali. et h; iste vē? duos collaterales. s. cir/
ciū versus septētrionē. et zephīz versus au/
strū. et retinent p hūc p̄sum. Circi? occasuz
zephirusq; fauoni? afflāt. Dī aut fauonius
eo q; fouet ea q; nascunt. ut dicitur Aristoteles. hyemem
enim resoluit. germia et flores pducit. Est au/
tē fauoni? tpatē frigid? et humid? frigid? est
q; quā morā fac sol in occidēte et ad nos ve/
nit aūq; a solarib; radijs incalēscat. Uenti
itaq; occidētales in fine diei sunt salubrio/
res et tpatiores. q; sol i occidēte subtiliat eos
et depurat. q; g regiones occidētales aerez
nō habēt pfecte tpatuz in calore et humore.
iō eoz aqua mutabil? est et turbida. eo q; in
pncipio diei radijs solarib; nō digerat Nā
in pncipio diei vē? ibi nimis est frigid?. in
vespe hō calefit. ut dicitur Cōstan. Tertio vē?
cardinalis ē auster. et ori? sub polo antarti/
co cadē de eāq; et pmi. et h; duos vētos col/
laterales. s. northū p̄sus orientē. et affricū p̄/
sus occidentē q; notant hoc versu. Atq; die
medio north? heret et affric? austro? Auster
aū ab hauriēdo aq; est dici? Est aut cali/
dus et humid? et fulmine?. dēsum fac aerez
atq; spissuz et nebulas nutrit. suo calore po

ros aperit et sua humiditate pluuias multi-
plicat et adducit. vt dicit Jsid. tempestatē ī ma-
ri generat. qz ab imo flat. vt dicit Beda. po-
ros corporū apit. frutes aiales īpedit. gūi-
tatē in corpe facit. vt dicit Jpo. Venti inq̄rau-
strales grauāt auditū. caliginosi sunt et ca-
pita grauātes. pigri dissoluētes rē. Dissol-
uant em̄ vēti australes hūiores ab interiori-
bus ad exteriora sensus et gūitatē faciūt. co-
lorē corrumpūt et egritudinū faciūt recidi-
uationē. podagrā et puritū cōmouēt. et epi-
lentia et acutas febres. Uēr itaqz australis
oritur in zona iuxta polū antarcticū que pre ni-
mia et frigiditate est inhabitabil. vñ natu-
raliter est frigid. et sic. q̄tūz est de suo ortu
sicut et septētrio q̄ flat in axe opposito. sed dū
trāsīt p̄ torridā zonā. ibi calorē assumit. et qz
versus meridiē venit vbi est maior aquarū
copia et loca vapore et rore plena humidi-
tatē p̄trahit et acq̄rit. vñ et apud nos calid.
et humid. iuenit. et ip̄o flāte aer p̄dicto va-
pore replet. in pluuias resoluit. et qz d̄ am-
pla zona aerē impellit ad nostrā angustā iō
p̄desat aerē vñ nubes generant. quaz obie-
ctū solares radī obscurāt. vt dicit Jsi. Dul-
tas itaqz h̄z auster laudabiles p̄prietates. qz
est vēr mollis et remollitū. calid. et humi-
dus pluuię et rois ministratū. pororū ter-
re aptū. germinū et seminū p̄ductū. nu-
tritū. et augmētatū. sup̄ficiē terre reno-
uatū. p̄enaz veterū et plumaz ī auibz mu-
tatiū. humorū frigidorū et cōpactorū in cor-
pore dissolutū. sudorū et euaporatōis su-
mositatū et humorū sup̄fluoꝝ p̄uocatiū. re-
p̄titiū et vermiū terrestriū de interioribz ter-
re eductū. Quart. vēr cardinal. d̄z boreas
q̄ ortū h̄z sub polo arctico eadē de cā qua et p̄-
cedētes. et h̄z istos collaterales. s. aquilonē
p̄sus occidentē. et chorū d̄sus orientē. et no-
tant p̄ hūc p̄sum. Ac boreas aq̄lo veniūt et
chor. ab arcto. et dicit boreas ab ip̄boreis
mōtibz a q̄bz flat. vt dicit Jsid. sic auster d̄z af-
fricus de puincia affrice a q̄ frequēt. solet
flare. d̄z et septētrional. qz flat a pte axis et se-
ptētrionis et oritur ex locis aquosis et p̄gelat.
et p̄strictis p̄pter nimia remotionē a circulo
solis et ex mōtibz excelsis et q̄bz ad nos vēit
et cū ab illis locis nequeūt vapores dissolui
p̄pter nimia p̄gelationē aerē serenū reddit.
et pestilentia ab austro orta rep̄mit et repel-
lit. vt dicit Jsi. vehemētia sui frigorū terraz et
aquaꝝ sup̄ficiē p̄stringit. et nūc ī glaciē. nūc

in cristalli spēm p̄m maiorē vel minorē in-
durationē alterat et p̄uertit. Hi tres ḡ vēti
cū frigidī sint et sicci corpa indurāt et poros
claudūt. humores putrificāt. spūs et sensus
subtiliāt. vim digestiua adiuuāt. frutē rerē
riua p̄fortāt. aerē pestilentē sanāt. vim gene-
ratiua augmētāt. Uñ dicit Aristot. libro. xiiij.
qz in p̄ceptōe fer. si vētus fuerit septētriona-
lis. nat. erit masculus. et ecōuerso si fuerit
meridional. erit femina. Dicit etiā Lōstan. li-
bro. v. c. viij. qz vent. aq̄lonarū humores ma-
los p̄trahit et īpedit ne in alia mēbra discū-
rant. verūtāme tūssim facit p̄pter pectoris de-
siccationē terre et corporū facit asperitates.
frigiditate et siccitate sua nervos p̄cutit cō-
trahit et p̄stringit. iō a motu et opatiōe mē-
bra īpedit. flores et fruct. teneros ledit et
corrūpit. vineas germinātes et florentes ex-
urit. herbarū et arborū virore spoliāt atqz tol-
lit. humores desiccāt exteriores et interiores
et iō p̄stic. est nociu. qz pulmonē sua siccī-
tate dilacerat et vlcerat. vt dicit Gal. ventus
em̄ et est frigid. et sic. de angusta zona ve-
niens ad ampliū aerē rarefaciēs subtiliāt et
desiccāt et p̄gelādo p̄tes humiditas taz terre
q̄ aque sup̄ficialitē coadunāt. vñ d̄z aq̄lo q̄
aqua ligās. vt dicit Jsi.

De nubibz Ca. III.

Nubes est imp̄ssio facta ī aere ex mē-
tis vaporibz ī medio aeris intersticio
aggregat. in vñū corp. et loci frigo-
re p̄densat. Uñ nubes est cōis materia ad-
ninē et pluuiā et grandinē rē. Habz autē nu-
bes sic generari. nā calor celestis vi sua p̄tes
aq̄ et terre vaporabiles ad se subtilissime at-
trahit et p̄tes earū subtiliores p̄sumēs et re-
siduū p̄densans ī nubē p̄uertit. vt dicit Jsid.
nubes est aer. d̄sitas ex vaporū et fumosi-
tatiū terre et maris attractōe p̄globata. aeris
etiā leuitate et ventorū impulsu a calore ī p̄ca-
uitate vētris nubis ītercluso. hincinde mo-
uet nubis substantia et ī circuitu agit. Est
autē nubes p̄caua naturalit. et ad modū spō-
gie cauernosa. et iō imp̄ssionis sup̄iorū cor-
porū ē de facili receptiua. et iō p̄ radioꝝ solis
subintratōz est multiplicis forme et coloris
rep̄tatiua. vt patz ī arcu celesti. q̄ nihil ali-
ud est q̄ nubes q̄dā rozida. ī cui. suba mul-
tiplex forma p̄ sol. radiū generat. Est autē
nubes īteri. p̄caua et p̄ sui figuratōz. cū spe-
ra celi cui appropinq̄t. rozida est exterius et
cōuexa. a latere autē nō est ei aliq̄ forma siue

figura determinata. nā qñ nubes nubi late-
ralit' appropinat. altera alteri i figura se con-
format. vt dicit Beda. Itē nubes leuitate sue
sube summū est motiua z fm qñ a vēto plus
min' de pellit' cit' est v' tardi' pcessiua. Itē
fm qñ ex subtiliorib' z puriorib' z vaporib'
est cōposita mag' est illuminatiōis z imp'issi-
on' radioz solarū receptiua. diaphaneita-
te ei sua z trāsparecia luci ē puia. nisi qñ ex
nimis grossis fumositatib' ipi' suba ē in ae-
re aggregata. tūc em̄ est obscura z p sui iter
positiōis int' nos z solē lumis solar' est inter-
ceptiua. z a nris aspectib' ablatiua. est etia z
calor' solar' p sui oppositiōis mitigatiua ppter
qñ nubes pñcia mellorib' z alijs i estu solis
laboratiōis est accepta. Itē nubes calore sol'
i pluuiā resoluta p imbriū effusiōē est ter-
re fecundatiua z germinū ac seminū de terra
pductiua. Itē cū oīa fere q generant' i aere
sūt qñ materiā quedā cōis materia diuersa z
re' est ad terrā de sua suba trāsmissiua. qñ
patet. qñ nūc pluit. nūc grandinat. nūc nin-
git. nūc fulminat. nūc q tonat. Itē nubes
ex aqua marinis aggregata z in altū s' solem
suspēsa bñficio calor' celest' est tot' marine
salsedinis z amaritudinis in dulcedinē puer-
sua. nā de mari originē trahit. z tñ depu-
rata a sole mar' amaritudinē nō sapit neq'
sentit. Itē nubes in pluuiā resoluta vtil' est
terre z pñcia s' qñ resoluit' in ventū plimū
est nociua qñ tūc est tēpestas nō modice in
marī vel in terra generatiua. Itē nubes i al-
to aeris intersticio suspēsa videt' celo esse p-
tima z pñcia. cū tñ in veritate mag' terre
q celo sine cōparatiōe aliqua sit vicina. Itē
circūflux' siue mutua collisiō nubiū est ae-
ris aliquoties inflāmatiua z chorscatiōis
ac tonitruī causatiua. Itē ex vēto in ventre
vel pcauitate nubiū intercluso fit aliqñ pti-
um nubiū subita disruptiō z ex tali ptiā p
te subita attractiōe est nubes strepit' z toni-
trui effectiua. Itē qñ a paludib' siue cadaue-
rib' siue alijs corruptis reb' fit vapor' cor-
ruptor attractiō ex eoz incorporatiōe in suba
nubiū pcedit ex ipis nubib' corruptis cor-
ruptio maxima z pestilētia infectiua. Itē qñ
nubes terre ē vicinior z a celo remotior. tā-
to maior' quantitatis est aspicientiū ocul' oñ
sua. Vñ maxia nubes qñ est vicina celo vi-
detur mīma. qñ in se mīma est iudicat' ma-
xima qñ terre est vicina. vt dicit Beda. Itē
nubes ex sol' vaporib' siccis z vētosiss' gene-

rata solet esse deceptiua. nā imbrē futurum
pñdit. s' in fine pter ventū z turbinez nihil
soluit. Itē nubes pluuiosa si subito z sūt ad
terrā corruerit terre vbi cadit qñ submergit
eā est nociua. S' si paulatim z guttatim su-
erit resoluta magne vtilitatis est frugib' col-
latiua. Itē nubes sepe suis guttis terram ri-
gat. s' irrigādo suū pñs' est psumptiua. qñ dñ
alia irrigat z humectat p sui dissolutiōē se
ipam anihilat. vt dicit Greg'us. Itē qñ nubes
vna nubi alteri ē pñria. tēpestas z cōmo-
tiōis est i aere excitatiua. Lōcrarietas em̄ z
aduersus pñs' nubiū pñria ex impul-
sib' est vētoz. ex qñz allisiōe mutua fit com-
motiō i aere z in terra

De yride. Ca. V.

Vris est imp'issio generata ex nube cō-
cana z rozida ad pluuias pparata i
stillecidijis infinitis tanq' i speculo re-
lucens. habēs figurā arcualē. varios colo-
res expmēs a radijs solarib' vel lune gene-
rata. s' a radijs lune causat' raro. qñ nō nisi
bis in quinquaginta annis vt dicit Aristo. Ar-
cus itaq' celest' est nubes aquosa p omis sui
ptes sol' radijs penetrata. vt dicit Var. z dicit
arc' a similitudine curuati arc'. nā qñdā cōue-
nitare in summitate nubiū pñdit et cornua
quedā repmīt ad terrā z extēdit. vt dicit Jli.
In h' arcu quedā sunt pñcia ad ei' gene-
rationē. quedā s' ad ei' spēm siue formaz z
figurationē. z qñdā ad ei' vñtū z opationē. qñ
ad generationē ei' attēdit qñ suba eius ex re-
fulgētia z reflectiōe radioz in nube rozida
z imbrī fera generat'. Itē qñ plena facie sem-
per respicit solē ex opposito z a sole respicit'.
Itē qñ a terra vsq' ad celū circularit' eleuat'
nā duob' cornib' terrā pcutit z vertice celū
tāgit. qñ quāto trahēdo compmīt. tāto pl'
in pñtate extēdit z in figurā circuli eleua-
tur. qñtū aut' ad figurā z spēm est speric' et
circular' z pñcia z specular' i colore mul-
tipler est z singularit' singular'. Nā in yride
ppter ei' trāsparenciā z dyaphaneitātē reful-
gēt spēs z forme sibi opposite z obiecte. z iō
arcus apparet colorat'. nā fm Bedā colorē
trahit ex qñtuor elemētis. nā in ipso velut i
speculo forme z spēs elemētoz relucēt. Vñ
ex igne trahit colorē rubeū in supremo. ex
terra viridē in infimo. ex aere s' iacinctinū
z ex aqua ceruleū in medio. vt dicit Beda. et
hi colores sunt ad inuicē coordinati fm Ari-
stotelē in libro meteor' Primo em̄ est color

rubens seu vinosus q̄ sit ex radio tāgēte su-
 perficiē rotūditatē nubis. Deinde sequit̄ co-
 lor mixt⁹. s. blaue⁹ vlt̄ cerule⁹ s̄m q̄litate vin-
 centē et dñantē in vapore exīte ī medio nu-
 bis. Deinde apparet in infimo color viridis
 in inferiori pte nubis vbi vapor magis ē ter-
 restris. et hi colores sunt p̄ncipaliores alijs
 q̄ s̄m p̄m multos alios h̄z colores inē q̄s
 distinguere sensui ē difficile. et iō dīc̄ p̄hs q̄
 null⁹ pictor p̄t depingere colores arcus siue
 fingere. cā aut̄ yridis s̄m Aristo. est repul-
 sio radij redeūtis ad vaporē p̄trariū nubib⁹
 sicut splēdor refulgēs in aq̄ relucet ī pariete
 rediēs ad ip̄m. et cū nō videat̄ arc⁹ nisi p̄ ra-
 diū solis p̄ diē aut p̄ radiū lune p̄ noctē im-
 pedīt ip̄i⁹ visio. vlt̄ p̄pter turbulentia aeris vlt̄
 debilitatē visus. aut p̄pter obscuritatē et densi-
 tatē nubis radioz illuminatiōi resistētis. vi-
 det̄ aut̄ tpe pluuiali q̄ tūc resoluit̄ sup̄flui-
 tas vaporis coartati ī nubib⁹ et sit ex eo roza-
 tio pua in q̄ relucet radins sibi opposit⁹ et sit
 formatio iridis. vñ p̄trabit varios colores
 ex varietate vaporis in q̄ relucet radi⁹. sic dīc̄
 Aristo. quo ad p̄tutē s̄o et s̄ine opatiōez sui
 interpositiōe feruorē solis sp̄at et mitigat. p̄
 sui resolutiōz in pluuiā vel in rozē inferiora
 vegetat et fecūdat. p̄ suā figurā et multifo-
 mē colorū variationē sup̄iora pulcrificat et
 decorat. dominiū humiditatis ī aere signat.
 Et iō aū iudiciū. vt dī. Beda et m̄ḡr in h̄sto-
 rijs p̄ annos. xl. nō apparebit. et h̄ erit signus
 desiccatiōis et defect⁹ elemētōz. vt dīc̄ idēz.
 Pacē et p̄cordiā inter mundū et deū desiḡt.
 et diuinū iudiciū p̄ diluniū p̄teritū fore de-
 nūciat et demonstrat. sic etiā solis fac̄ iudiciū
 q̄ in qua pte celi sit sol sua p̄ntia indicat. q̄
 nunq̄ est in eadē pte celi cū sole s̄z sp̄ ex ad-
 verso. Sole em̄ exīte in oriēte apparet arc⁹
 in occidēte et ecōuerso sole exīte in meridie
 apparet arc⁹ in septētrione. In pte autē au-
 strali siue meridionali nūq̄ apparet sic dīc̄
 Beda. In hora aut̄ recte meridiana nūq̄
 apparet. cui⁹ rōem assignat p̄hs. q̄ ī meridie
 q̄n mediat sol orbē tūc resplēdet radi⁹ ei⁹ in
 vtroq̄z orizonte s̄m equalitatē. q̄re tūc non
 pl⁹ resplēdet in vna pte q̄ in alia. et iō nō ap-
 paret arc⁹ ī aliqua pte celi ī p̄cto meridiē
 vt dīc̄ Aristo. Rarissime aut̄ videt̄ de nocte
 imo nūq̄ nisi in plenilunio. vt dīc̄ Beda. et
 hoc nō p̄tingit nisi bis in quinquaginta ānis
 s̄m Aristo.

De roze Capitulū. VI.

Ros est im̄p̄ssio generata ex vapore
 frigido et humido nō p̄gregato ī cor-
 pus nubis ī inferiori pte medij iter-
 sticij aeris p̄uo frigore occurrēte. Dīc̄ autē
 Aristo. q̄ nō sit ros nisi q̄n auster flat. q̄nā
 ros est pluuiā pauca. et puluīa ros multus
 vñ vlt̄ australis sua humiditate rozē gene-
 rat et nutrit quē aq̄lo sua siccitate lambit et
 intēsa frigiditate cōp̄imit et cōstringit. Lu-
 na etiā humiditatē suā acri im̄p̄mit et gene-
 ratiōis rozis in aere causa existit. vt dī. Am-
 bro. vocās lunā matrē rozis. vñ de nocte p̄-
 tute lunari in aere p̄mo originē occulte cō-
 trahit. et tādē insensibiliter descendēs p̄ her-
 baz sup̄ficiēz suauiter se diffundit. In suo
 ortu et descensu herbas et plātis vigorez tri-
 buit. et q̄ estus diurn⁹ desiccādo et p̄sumen-
 do inclinauerat ros nocturn⁹ reparat eri-
 git et sustollit Itē in herbaz summitatibus
 guttatim se recolligit. et q̄si suā originē petēs
 ad aerē descendendo sp̄ in folioz et herbarū
 extremitatib⁹ se suspēdit Itē vim ardoris sol-
 nō sustinēs cito ad tactū solarīū radioz dis-
 soluit et penit⁹ euanesceit. s̄tutē tñ suā acri ī-
 pressam nō deserit. q̄ p̄ sue diffusiōis p̄ntiā
 p̄ aera effectū suū in herbis et seminib⁹ ma-
 nifestissime derelinq̄t. Itē ros cū sit suba q̄
 dam aerea et in se subtilissima ī sup̄ficie. ni-
 hilomin⁹ tñ miro mō efficac̄ in s̄tute est. q̄a
 terrā inebriat et fecūdat et medullā ī granis
 amplificat et augmētāt. ostreas et alios pi-
 sces cōchiliū in mari īpinguat et impregnat
 et maxie ros vernalis. nā tpe verno ostrea d̄
 nocte se cōtra rozē aperit quē descendētē in-
 tra se recipit atq̄ baurit. q̄ baurit⁹ et piscē re-
 ficat et īpinguat. et p̄ sui incorporatiōē cū in-
 teriorib⁹ piscis gemmā p̄ciosissimā sc̄z mar-
 garitā generat. q̄ quāto est nobilior tāto al-
 bior atq̄ maior vt dī in libro gemmaz Itē
 pullos coruin⁹ adhuc in pluma albidos
 anteq̄ nigrescāt reficit et sustentat. vt dicit
 Brego. Itē aerē diurno calore calefactum
 refrigerat et tēperat. et si fuerit nimis p̄ calo-
 rem p̄cedentē rarefact⁹ ros p̄ sui incorporati-
 onē ip̄m inspissat mediocrit̄ et cōdensat. vt
 dicit Albu. Itē ros vim veneni reprimit in
 aialib⁹ venenosis et coartat ne tantū de no-
 cte q̄tū de diē se diffundāt. vñ serpētes lati-
 tates inter herbas paz solēt trāseūtes lede-
 re q̄ diu flores et germia sunt ī roze. Itē ros
 gustat⁹ q̄uis in se videat̄ ad modū aque in-
 lipid⁹. tñ potestatiue et effectiue ē dulcissim⁹

z mellis ac manatis in herbis et floribus cau-
satius. Hā ex roze celesti mel in floribus. z
māna in quibusdā herbis in qdā pte grece
generat. sic dicit in Plat. Itē ros in aere cor-
rupto genit⁹ ex corruptōe loci fit corruptus
z alior⁹ corrupti⁹ vñ talis ros inficit flores
tenellos z corruptit segetes nouellas quādo
sunt adhuc ī spica vt dicit Grego. z talis cor-
ruptio vocat⁹ aurugo seu rubigo. vt dicit glo-
sa Hiero. sup Jobel. ibi. Residuū bruci co-
medit rubigo Hiero. Rubigo est qñ tenere
fruges noxio roze pcutiunt et pcutunt tā spi-
ce qñ culmi in rubore vel nigredine vile. et
brepestis oia vastat etiā stipulā z senū intā-
tum qñ nec cibo sunt vtilia neqz fimo.

De pluuia Ca. VII.

Pluuia est imp̄ssio ex multo vapore
frigido z humido ī nube aggregato
abūdāte in qñtitate z suba respectu
roze z magis infrigidat z humectat qñ illa
fumi em̄ ex aq̄ z terra euaporātes vi calore
celestis ad infimā pte mediū intersticiū aeris
attrahunt. z ibi frigiditate loci p̄densantur
deinde calore hūiditate ei⁹ dissoluēte z non
extoto p̄sumēte guttatim resoluunt ī pluui-
am z in imbrē. vt dicit Beda. Et est pluuia a
pluralitate guttarū dicta. vt dicit Ili. eo qñ in-
terpolāte z guttatim descēdere p̄suenit. Et
dicit imber ab imbuēdo. qz terrā imbuūt et fe-
cundā fac. terra em̄ sterilis manet sup cuius
supficiē pluuia nō descēdit. q̄to autē nubes
ex qua generat⁹ pluuia a terra est remotior z
celo vicinior. tāto suauis⁹ z cū guttis gracili-
orib⁹ descēdit. q̄to vō terre est vicinior tāto
impetuos⁹ et cū stillis grossiorib⁹ descēde-
re p̄suevit. vñ etiā sup mare discurretes
multū humore de aq̄ supficie recolligunt z
secū in aera deferētes. tandē in materiā plu-
uię p̄uertūt. Qñ vō multū est de mat̄ia plu-
uiālī ī nube. z nubes fuerit valde dēsa. fort⁹
fit radioz imp̄ssio sup nubē z ex mltiplica-
tione radioz z p̄fractōe eoz ī nubes ḡgnit⁹
fort⁹ calor cui⁹ p̄t⁹ tandē dissoluit in pluui-
am fortē. vñ sepe post acutissimū calozē vi-
dem⁹ subsequē pluiā vehementē. vt dicit Beda
Tāta etiā fit aliqñ caloz⁹ generatō ex aggre-
gatōe radioz z eoz p̄fractōe circa nubes q̄
vapor qñ adurit⁹ z ex vehemēti adustione ī
colore ruberū cōmutat. Et ex h̄ credit vulg⁹
qñ aliqñ pluuiat sanguis. vt dicit Aristo. Est ac
aqua pluuiāl⁹ multū stiptica z p̄strictiua. et
tō restringit fluxū vētris. vt dicit Lōstan. Est

tñ subtilis sube z leuis pl⁹ hñs aere stat⁹ z
aeree lenitat⁹ qñ alie aq̄. Et tō multū est alte-
rabilis z p̄uertibil⁹ in oppositas q̄litates Et
tō de facili putrescit z recipit corrupciōez.
vt dicit Lōstan. dulci⁹ tñ est z sapidi⁹ alijs
aq̄s qñ in sua puritate p̄manet z p̄tute plu-
uia igit si fuerit ī qualitate z quātitate tēpe-
rata z epi p̄grua vñ est ad infinita. Hā ter-
ram secūdat z ipam si fuerit rimosa p̄gluti-
nat. caloz⁹ tēperie mitigat. aerē serenat. ven-
tos sedat. pisces īpinguat. siccā p̄plexionez
adiuuat z p̄fortat. vt dicit Lōstā. Si vō plu-
uia mala fuerit ac ī suis q̄litatib⁹ distēpera-
ta. ac loco z tpe incōgrua ī plurib⁹ ē nociua
nā p̄funditat⁹ imūdicie z lubricitatis est in
vñs z ī semit⁹ effectiua. graminū z herbarū
inutiliū multiplicatiua. fructuū z seminu⁹
corruptiua. z caloz⁹ natural⁹ in seminib⁹ ex-
tinctiua. dēsitatis z obscuritatis ī aere idu-
ctiua. radioz solarū interceptiua. nubiu⁹ z
nebulaz aggregatōe. opoz z opantiū impe-
ditua. maturitatis segetū z fructuū tarda-
tiua. reumat⁹ z flux⁹ p̄uocatiua. morboz oī-
um humidoz augmētatiua. sterilitatis z fa-
mis causatiua. corruptiōis z pestilētie in iū-
mētis z ouib⁹ inductiua. nā imber corrupt⁹
corruptit ḡmina z inficit herbas pascuales
ex quaz pastu sequit⁹ necessario corruptela
in aialib⁹. vt dicit Lōstan.

De gutta Ca. VIII.

Gutta siue stilla est vapor humid⁹ in
minutissimas p̄riculas resolutus.
Dagne autē sūt gutte in dieb⁹ qñ
calor est. z resoluunt p̄tes nubes q̄ p̄us erāt
aggregate p̄t⁹ frig⁹. vt dicit Aristo. Qñ em̄ ī
aere est calor adueniēte frigore veloci⁹ est
p̄gelatio vapor⁹ siue aq̄. Vñ dicit Aristo. ī li.
aialiu⁹ qñ piscatores aquā calidā fundūt su-
per sua inst̄a vt citi⁹ p̄gelata submergant.
gutta autē q̄to est terre vicinior tāto ē grossi-
or. z ecōuerso. puitas ei⁹ ei⁹ z rotūditas cau-
sat q̄diu manet ī aere remoto a terra. vt di-
cit Aristo. Est autē humida mollis rotūda per-
uia z lucida terre iebriatiua. seminu⁹ et ḡmi-
nū humectatiua. estus z ardor⁹ aeris mitiga-
tiua. aeris purgatiua. z cū sit mollissima in
suba. tñ ex frequēti casu ē lapidū cauatiua.
quare infra li. xij.

De pruina Ca. IX.

Pruina est vapor p̄gelat⁹. vt dicit Ari-
sto. siue imp̄ssio generata ex vapore
frigido z humido p̄gregato ī corpe

nubis in medio interstitio aeris congelato
p frigiditate loci et tpe. in qbo nō est aliqua
ps caliditas. vt dicit Aristot. vñ prine acci
dit duricies ex frigore loci et tpe in quo
generat. qz frig^o vaporis ptes aggregat et cō
trahit. et sic prine substantiā durā reddit. Ex
nimia etiā frigiditate albescit et herbas et flo
res sup quos cadit maridos efficit et exurit
ad modicū solis radiū euanescent in rorem
redit. qz pruina nihil aliud est q̄ ros p̄gela
tus. vt dicit Beda. Nā ros descēdēs ad terrā
frigiditate noctis p̄gelat^o spēm albā durā et
frigidā recipit. et sic i prine subam supfici
aliter se p̄uertit vt dicit idem

De grandine.

Capitulum. X.

Grandis est stilla pluue frigoris et
venti rigore in aere cōgelatio. vt dicit
Aristot. Est em̄ imp̄ssio generata ex
vapore frigido et humido a frigore fugato
ad interi^o nubis p dominiū calidi circūstā
tis. Generat aut^o grādo in nubib^o a terra lō
ginq̄. vt dicit idē. et cā generatōis est vapor i
p̄cauitatib^o nubis recept^o q̄ ex frigiditate ae
ris p̄densat. Nā ptes humide et frigide fugi
entes calorem aeris se recipiūt in interiorib^o
nubis. et ibi inuenientes vaporē ptes ei^o ag
gregat et in subam grādinis coagulāt. et iō i
estate frequēti^o sunt q̄ in hyeme. vehemens
em̄ calor generatōnē grādinis impedit. Nā
dissoluēdo vaporē ptes ei^o aggregari p̄ter
nō p̄mittit. Sic nimius frig^o in hyeme. qz
tūc nō est caliditas in aere quā fugiēdo fri
gus se recipiēs intrat nubē. grādo aut^o rotū
da et parua descēdit ex sup̄mis locis. vt dicit
Aristot. Causat aut^o ei^o puitas et rotunditas
ex mora ei^o in aere lōgo tpe. vñ ex reuolutōe
ei^o diurna rotundat. et ex aeris calore ptes ei^o
aqueas resoluēte minora. In grādinē i lo
cis vicinis terre generata accidit p̄trarium
ex p̄traria causa. Grādo itaq̄ cū impetu ma
gno v̄eto ip̄am impellēte et calore dissoluē
te terrā petit p̄cutit et p ei^o supficiē ad modū
salis se dispergit. segetes fruct^o et flores m̄
tū ledit. frequēti^o p̄ diē q̄ p noctē descendit
Qui^o rō est. qz calor diurn^o fugat frigus ad
interiora nubis. Itē v̄et^o septentrional^o frigi
dus et sic^o rore ab aere descendētē p̄gelat et
p̄stringit et in substantiā grandinis coagu
lat et cōuertit. vt dicit Beda. Et tantum de
grandine

De niue

Capitulum. XI.

Nix est imp̄ssio generata ex vapore fri
gido et humido i infima mediū inter
stitiū aeris cōgelato in corp^o nubis a
mediocri frigido respectu prine p̄t admix
tionē caliditatis in tpe. q̄ caliditas inclusa i
ei^o suba et nō statim denicta a frigore circū
stante rarefacit ei^o subam et molliciat reci
piēs albedinē in colore p̄pter victoriā frigo
ris in fine. atq̄ p̄pter exp̄sionē et dispersiōē
ptiū nubis et p̄pter frig^o debilitatū a calore
frangit in ptes latas ad similitudinē fracte te
ste a debili et tute fragentis. vt dicit Aristot. Nix
igit^o generat in nube frigida min^o tñ frigida
est q̄ illa in q̄ grādo p̄gelat. Et h̄ attestatur
mollicies niuis. qz caliditas admixta nubi
phibet ptes ei^o inspissari et vehemēti^o aggre
gari. Nix ḡ aqua est durior et siccior ex frigo
re p̄stringēte grādinē. tñ mollior est ex admi
xtione caloris in v̄erre nubis. De alba aut^o ex
frigiditate i ei^o supficie dñante. ad modicū
calorē nix in aquā resoluūt. et tā a duricia q̄
ab albedie de facili imutat. Ex mora niuis
sup terrā hum^o ip̄inguat. sua em̄ frigiditate
poros terre claudit. vñ reuocato calore ad
interiora radicū et seminū sit humoy interi
orū attractio ad radices et eoy iūscatio ex q̄
terra ip̄inguat vñ nix herbas malas et sup
fluas mortificat et attenuat. bonas vero nu
trit et ip̄inguat. Nix etiā sua p̄ntia loca feti
da et simaria et sterq̄linia tegit et occultat. vi
as et semitas p sui diffusionē tegēs. itinerā
tes ip̄edit et retardat. In alto mari niue ca
dere raro beda asserit et affirmat. Qui^o rō ē.
qz maris fumositates p̄tinue v̄l exalant v̄l a
v̄etis ibidē flātib^o dispergūt v̄l aīq̄ possunt
p̄desari in niue. in pluuiā vel nebulā resol
uunt. Itē fer^o et aīalib^o nocumētū p̄stat. q̄
eoy tegit pascua et vestigia manifestat. vñ
tpe niuis fere a venatorib^o d̄ facili capiunt.
Itē loca alta et mōtuosa nix frequētat et diu
ti^o in mōtib^o q̄ i vallib^o p̄senerat. qz v̄etis fri
gidi liberi^o in mōtib^o q̄ in vallib^o inualecūt.
In sup valles sunt mōtib^o calidiores p̄pter
maiorē aggregationē et p̄fractōz radioz. et
iō niues in mōtib^o p̄t abūdāt. Itē nix vi ca
loris resoluta terrā imbuūt. remollit. et iebū
at quā aī resolutionē frigiditatis sue coarta
tione i sua supficie forti^o indurabat vt dicit
Grego. Itē nix p̄pter sue sube mollicie et le
uitatē i suo descēsu strepitū v̄l sonū nō gene
rat. imo sensibilē de occulto aeris descēdētē

intersticio suamē supficie terre se applicat z equalitē se coaprat. Itē nix in cādore suo et pulcritudine ad sui aspectū oculos intuentiū puocat. s; si nimis diu aspiciat spm vi- sibilem disgregat z valde imutat. Itē aqua ni- nea potēntiali z actuali frigiditate sua fluxus vētris repmit z pstringit. nervos pcutit. cō- trahit z opilat supfluitatē mēstruosam vel strumozāz eā pstringit bibētib; generat. mem- bra stupida z quasi dormitātia cito reddit. lapidē i vesica gignit z frigidā hydropisim puocat z nutrit. vt dicit Cōstan.

De nebula Ca. XII.

Nebula est impēssio facta ex resolutio- ne nubis resolutaz i aquā pluuiālē vt dicit Aristo. vapores ei sic resoluti disperfi p singulas aeris pculas ac diffusi nebula gignūt z inducūt. q̄ quāto est terre vicinior. tāto spissior ē z obscurior z frigidior iuenit. a terra p̄o eleuata magis est soli p- uia. z iō min⁹ est frigida z obscura. Quā autē nebula a sole attracta totalitē sursuz mouet. in materiā redit nubis. z iō future pluuię ē significatiua. Quā autē totalitē a radijs solis repculsa deorsum cadit z i suā redit originē deficit z euanescit. vñ purgato aere futurā p̄lagit serenitatē. Est autē aliqñ corrupta ex vaporib; ex q̄b; generat. z tūc multū est no- ciua. florū etiā z germinantiū vinearū ē cor- ruptiua z diuersaz infirmitatū animalib; i- ductiua. latronib; z pueris est amica. qz in- sidiaz ip̄oz est occultatiua. itinerantiū z pe- grinatiū ipeditiua. qz i magna nebula z ob- scura vis est icognita z incerta. radioz solis z aliaz stellaz est interceptiua. z iō nauigati- bus est gnis z piculosa. vt dicit Beda. qz dū nebule obscuritas supficiē maris occupat quo debeat nauta recte vertere gubernacu- lum ignorat aut ambigit.

De tonitruo Ca. XIII.

Pressionū que generant in aere ex vapore duplici. p̄ma est tonitru⁹. que est impēssio generata in aq̄a sub- stantia nubis. ppter vaporis calidi z sicci agi- tationē huc z illuc fugiēs suū p̄trariū ab oī parte coartati in se z ex hoc inflāmati. extin- guentis se tandē in nube z rūpētis eā. vt di- cit Aristo. Vel generat tonitrus ex collisio- ne nubis p̄m p̄m qñ a vētis p̄trarijs agita- te nubes ad inuicē collidunt. ex mutua con- cussioe ad inuicē z violēta p̄fractioe fit con- cussio in aere z strepit⁹ q̄ tonitrus ab antiq̄s

est nominat⁹. Dī autē tonitr⁹ vel tonitruū a terrore eo q̄ son⁹ terreat audiētes. vt dicit. Isid. Nā ton⁹ idē est q̄d son⁹. qz interdū taz acriter cōcutit oīa. ita vt celū discerpisse vi- deatur. qz cū pcella vehemētissimi vētis i nu- bib; se repēte imerserit. turbine inuale scēre. exitūq; querēte nubē excauat z pstringit. et impetu magno incidit z diuidit p̄tes nubis. ac sic cū horredo fragore ad aures vēit. q̄d mirari null⁹ debet. cū vesica q̄uis sit parua. tamē magnū sonū cōplosa efficit z emittit. Cū tonitruo p̄o simul fulgur emittit. sed ce- lerius videt fulgur. qz clarū est. tonitr⁹ autē puenit tard⁹ ad aures. qz subtilior ē sensus visus q̄ audit⁹. z ideo primo videt lucē siue fulgidū lumē q̄d p̄cedit q̄d audiat sonitū. subsequētē sicut homo p̄us videt icrū. ho- minis arborē incidētis q̄d audiat ip̄m sonū. Duculq; Isidor⁹. Et ista rō Isid. de cau- sa tonitruī cōcordat. si cū p̄ho dicēte. To- nitrus inq̄t est spūs ventoz in sinu nubis recept⁹. q̄ virtute mobilitatis sue quaslibet p̄tes nubis interrūpit. z strepitū ac fragorē tonitruī introducūt. vñ subdit. tonitruū est spacioz aeris sibi occurrentiū son⁹ p̄m. Ari- sto. in libro metē. Tonitruū nihil aliud est q̄d extinctio ignis i nube. vapor em siccele- uatus z calore aeris inflāmat⁹ qñ a nube aq̄ sa intercipit subito extinguit. z ex tali extin- ctione strepit⁹ tonitruī generat. sic qñ in aq̄ extinguit ferrū ignitū fit sonit⁹ atq; stridor. Descēdit tonitr⁹ sepe cū fulmine. z tunc ma- gis ledit. vt dicit Beda. vñ obest fructibus cū aduenerit cū choruscationē z fulmine si- ne pluuiā. Cū vero accidit cū pluuiā. p̄dest vt dicit idē. Tonitruū igit motu suo omīa cōcutit. cerebrū cōmouet. animū terret. vi- nū in dolis p̄urbat cōmouet z corrumpit vt dicit Aristo. Si venerit in hora cubatōis auiū oua ledit. m̄lieres parturiētes sepe ab- ortiri facit. turres altas sepe pcutit impetu suo z deiciit. arbores altas diruit radicibus z euellit. z frequēt⁹ in locis altis q̄ in hūi- libus z demissis ledere p̄sueuit. vt dicit Be- da. Amfractuosum z q̄si orbicularē sonūz facit z aerē quodā ineq̄li susurrio p̄ circuitū pcutit ita q̄ spēm strepit⁹ rote vehiculi exp- mit q̄dāmodo z p̄tēdit. vt dicit Cassi. Et tal- circularis son⁹ accidit forsītā ex rotunditate nubis i q̄b; vapor siue vēt⁹ q̄ cā ē tonitruī. dissimilit agitat. qz nūc sursū. nē deorsū. nē aū nūc retro p̄cauitatē nubis p̄mouet.

De choruscatione.

Capitulum. XIII.

Choruscatione fm Aristo. cōprehēdit fulgur. fulmen. et p̄prie dicta choruscatione. Nā p̄prie dicta choruscatione est apparitio subita vaporis subtilis inflammati euanescentis i aere sine descēsu ad terrā. Fulgur v̄o sine fulguratio est ignis subtil. grossior tñ choruscatione ad terrā descēdēs q̄ penetrat herbas et res molles sicut ponit p̄bi. vt recitat in. ij. phice al gazelis

De fulmine La. XV.

Fulmen vero est vapor ignis cōpactus et solidus impetuosē cadens maioris vis q̄ sit fulgur. p̄cūrit em̄ qd̄ cāgit. penetrat et v̄it sine liquefacit diuidit et scindit et nihil corpale ei resistit. Et fm B̄ diē Jsid. q̄ fulgurare idē est qd̄ ferire. q̄ si cut idē diē. Et subtilioribz p̄tibz elemētōrū cōponit ex q̄bz maior vis penetrādī relinq̄t et ideo ictus celestis iaculi ab Jsid. nūcupat generat aut ex vapore grosso cōposito ex cōtrarijs et diuersis eleuato et vehemēti calore ignito et inflāmato. q̄ collisione ventōrū et attritu nubiū impellit et quasi lapis ignis cōcauitate nubiū deorsum p̄ violentiaz ad modū iaculi cōmouet. Un̄ fulmina collisa ad modū lampadis fulgida vi inflāmationis discurrere p̄ aera discernūt. Et q̄uis ignee sint nature tamē p̄ violentiā mori? Naturaz ignis inferi? descendere cōpellunt. vt dicit Beda. In suo aut descēsu incendit et v̄it. et tūc d̄ fulgur. vt diē Jsi. penetrat et scindit et tūc dicit fulmē. vt diē idē. vbi aut v̄it secus fumū et fetore pessimuz gignit. sup loca alta frequētius cadere cōsuevit. in forti estate aut in forti hyeme raro sunt fulguratōes sed in p̄ncipio autūni et in fine veris. vt diē Beda. Phs li. ij. c. ij. in hyeme et estate raro sūt fulmina. q̄ in hyeme p̄pter frig⁹ vapor i aere n̄ gignit. In estate v̄o p̄pter siccitatē et subtilitatem aeris nō fit aggregatio vaporis i nubibz s̄ in autūno et in v̄e est aer mobilis et nimbus. et ideo tūc sepi⁹ fulgurat. Jte. ca. liij. di. idē. fulminū plura genera tradunt. nā q̄ sic ea veniūt nō adurūt sed dissipāt. q̄ humida nō v̄it s̄ infuscāt. tertiū est qd̄ claz vocāt. qd̄ mire est nature. nā vinū exhaurit in doctis intactis vasis. aurū et argentum liquat sacculis nō combustis. Quid aut sit choruscatione et vnde pueniat. diuersi diuersimode tradiderūt. Dixit em̄ Empedocles. q̄ cho-

ruscatio est ignis occultatus in nubibz et radijs solis. Et hoc dicit Aristo. esse falsū. q̄ si hoc esset. ex omī nube choruscatione accideret. q̄ in omī nube radij solares occultant. Anaxagoras aut dixit q̄ choruscatione est ex aere descēdente in nubē vel ad nubē. et se in ea occultate cui⁹ apparitio est choruscatione. et qñ ille ignis extinguit in nubibz aquosia stridor ill⁹ extinctiōis vocat tonitruū. Alij dixerūt choruscationē causari ex v̄etis calidis et siccis in nubibz cōpmissis quibz inflāmant et adurunt. ignis in eis ingrediens est. choruscatione cui⁹ splendor p̄us puenit ad visum q̄ sonit⁹ ad auditū. Alij dixerūt choruscationē nō fieri p̄ ignē sed p̄ aque splendentis imaginationē. que p̄ stellaz de nocte lucentiū illustrationē in nubibz videt. S̄ diē Aristo. q̄ iste sermo error est quia choruscatione de die videt sub radijs solis. sicut videtur de nocte. fm Aristo. aut vapor aggregatus in nubibz eorū vehemēti collisione attritus ignis. et fit materia choruscationis. et quia habet aliquas p̄tes terrestres eaz grauitate mouet inferi⁹. Et q̄ illa choruscatione est vehemētis subtilitatis. et nō vehemētis inflāmationis et adustiōis. ideo apparet alba. et ideo corpa que p̄tingit non inficit nec corrūpit. Ducusq̄ Aristo. li. ij. meth. Choruscationis itaq̄ mori? subit⁹ est et improuisus subito em̄ apparz ab oriēte in occidēte. subito est ostēsi⁹ et subito sui occultati⁹. De matrice em̄ sua vt diē Grego. in ictu oculi erit. et i se subito reuertēs suā originē nō relinq̄t. Ex sua subita apparitōe aspect⁹ intuentiū est repēsi⁹. timor⁹ incussi⁹ p̄ totū orbem fm apparētiā et opionem et indicium visus sui est diffusi⁹. futuri tonitruī pambulus. et sui aduēt⁹ annūciati⁹. Si pluiā habuerit cōmitantē v̄it est et p̄fici⁹. Si p̄ pluiā caruerit tenellis floribz et fructibz est nociu⁹. vt diē Beda

De aura La. XVI.

Aura est aer leuiter motus et agitat⁹ estuantibz refrigeriū. algentibz p̄bens calorem. que quāto est purior tanto delectabilior et sanior est. que si fuerit temperata et debitas qualitates t̄pis nō erit maxime vite hominis est congrua et sanitatis conseruatiua. si vero contrario modo se habuerit maxie est nociua. q̄ pestilentie et corruptiōis nō modice est inductiua.

Est aut pestilentia aeris corruptio ex siccitate et pluviaz distemperantia ex meritis hominum contingens. ut dicitur Iheronimus. Et dicitur pestilentia quasi pestilantia. quia tota natura hominis pambulat et dicitur pascit. nam corruptis aere et pluvias in aere quibus spirando edendo pascimur statim corrumpimur et diversis passionibus necessario lacessimur. ut patet in eodem libro. ubi de proprietatibus aeris dictum est. Sed haec dicta iam sufficiant

Incipit liber duodecimus De aere in generali et speciali

Exposito tractatu de proprietatibus aeris. et eorum quae in aere generantur. restat dicere aliqua quae pertinent ad eius decentiam et ornatum ut in ipsis sicut in ceteris creaturis dei magnalia extollantur. Ad ornatum aut aeris pertinent aues et volatilia. ut dicitur Beda. Et ideo aliquae paucae adinuente christi clementia sunt de his huic opusculo inserenda non quod de omnibus sed solum de aere et volatilibus de quibus specialiter sit mentio in textu biblicae vel in glo. Et primo dicendum est in generali. deinde in speciali. et hoc per ordinem alphabeti. Aues itaque quasi denuc. i. sine via sunt dicte. ut dicitur Iheronimus. eo quod ipsae viae non sunt in aere determinate et distincte. aues enim motu et agitatione alarum diuidunt aere et incidunt. sed statim per volatum aere se claudunt nullum signum sui trahunt derelinquunt. Dicunt autem volucres quia volitant alis. ut dicitur Iheronimus. propter quod et aliter quasi alates. i. alis se levantes a plumbis noiantur. si ne enim alis non volitant. sine quibus beneficio de terra in aera se non levant. Ut ideo aues dicitur ales ab alendo. quia ab illo quod pascit volatilia celi et dat escam omni carni aliter. i. nutrit. ut dicitur Iheronimus. Attendant enim animi conditiones et proprietates penes multa. quia penes eam subam et complexionem. Nam ex duobus elementis inter summe quae summe leue intermedium animi suba est creata. nam in ea ratio oppositio aeris et aquae potissime dominantur. et ideo quia minus habent terrestritatem et plumbae leuitatem quam gressibilia vel natatilia. leuitate suae naturae habent ferri super aera. ut dicitur Iheronimus. Aer enim inclusus inter penarum concavitatem aere leuigat et ut leuiter ferat sursum ipsas disponit et habilitat et adiuvat. Unde quanto volucres plumbae habent penositas et minus carnis. tanto facilius se sursum leuant. ut patet in aere per deum. quod exonerate a mole carnis altissimi sunt volatiles et valde acuti vires et magne animositas. ut dicitur Aristoteles. lib. xij.

Itaque considerat volucris conditio penes generationem. Dicit enim sibi insita a natura seminale rationem. cuius prout monent naturaliter ad sui generis multiplicandum. et sue speciei per generationis actum siue ordinem conseruationem. ut dicitur ab Aristoteli. li. vi. Quod inquit aues cum pullificant faciunt oua quibus in omnibus non possit videri propter paucitatem. Est autem principium generationis pulli. sicut dicitur ibidem ab albugine et cibo et vitello. et post dies decem generatio pulli proplebitur secundum omnes sui partes. ita quod erunt partes distincte et manifeste et habet tunc caput toto corpore maius. et si tunc frange res ouis testa inueniret caput inclinatum secundum crura dexterae. et ei a se exparet super caput. Completa autem generatio et singulorum membrorum perfecta linea metatote rursus testa aliquando in die. xviij. vel. xx. ut patet in gallinis. et creantur pulli iam completi et viuificati et aliquando gemelli. sed inter gemellos unus erit maior alter minor. et multoties minus struofior. sicut dicitur ibidem. li. vi. Inter omnia autem animalia in generationis ordine volucres sequuntur naturae maximam honestatem. Nam secundum ordinem naturae mares feminas cum sollicitudine querunt. inueniunt diligunt. per ipsis pugnant. et periculo se exponunt solummodo eis quasi coniugal amoris federe se coniungunt. et se ab ipsis percreatos solummodo nutriunt atque pascunt. Unde naturaliter inter sexum et sexum indicant et discernunt exceptis paucis in quibus degenerat natura. ut ponit aristoteles exemplum de pedicibus quod obliuiscuntur sexum unde dicitur quod masculus surgit in masculum. et femina in feminam. et ex tali coitu non fiunt oua pullificatiua. imo fiunt sicut oua veri. et sentiunt etiam ex tali coitu malus fetor. Idem dicitur de columba masculo. quoniam inquit senex non potest coire. sed solus deosculatur et saltat super masculum. et hoc facit. quia deosculatur et cetera. Observant autem aues in generatione temporis congruitatem. Nam vernali tempore quoniam instat tempus generationis aues vociferant. mares feminas se associant nutribus et vocibus ad amorem mutuum se inuicem nidificant. ouant. pullificant pullos generatos nutriunt et educant. sed propleto generationis officio a cunctis cessant et ab invicem se sepant et usque ad iteratum generationis tempus inuicem non appropinquant. Itaque attendunt aues quod ad habitandum. sunt enim quaedam volatilia quae humanam videtur diligere frequentiam. et habitationem sicut galli. anseres. gallinae. columbe. ciconice et irridines. quaedam vero omnino fugiunt timorem et abhorrent hominum conuersationem sicut aues siluestres motuosae fluuiales seu palustres. quia secundum varias eorum complexiones. varia querunt

habitaacula. et diuersas ibi vendicant mansiones. nam que nature sunt magis frigide et humide paludes et fluuios frequentant propter victus acquisitionem. nidificationem. pullificationem et suam educationem. ut aue merguli anates et cigni in quibus ingeniarum est natura. ut dicit Aristoteles. ut pedes haberent largos claudos et indiuisos propter natandi necessitatem. ut scilicet pedum latitudine aquas propensius pulsant. et sic pulsas retro aquas quasi remigando in anteriorem partem se extendant. Laudas etiam habent breues ne in natando caude madefacte podere impedimentum sentiant rostra autem habent lata ut gramina et radices carpant aptius et incidant. colla longa ut facilius victum de profundo attrahant et accipiant. Volatilia vero que calidioris et siccioris nature sunt motuosa et rupium cacumina inhabitant et frequentant. ut omnes aues prede que de preda sunt viuentes. sic sunt aule et falcones accipitres et similes. quibus dedit natura. ut dicit Aristoteles. ungues curuos et pedes fortes et nervosos et rostra curua et acuta. ut fortius predam retineant et carne facilius lanient. Habent autem homines aues modicum carnis et multum plume. et sunt magne animositate. ut sic sint motus velociores et volat fortiores. ut dicit Aristoteles. Laudas insuper habent subtile tenue et longa que in volando se regunt sic gubernaculum regit nauem. Omnes tales aues secundum Aristoteles in libro. iij. solitudine diligunt. et cum aliquo sociorum habitare non possunt. imo pullos proprios a se abiciunt. et statim quando possunt volare rostro eos percutientes a nido extrahere compellunt. et in suo sortio viuere non permittunt ut dicit Aristoteles. he et alie aues prede recipiunt in predando diuersificationem. quidam capiunt predam in aere volando et nunquam aliquam predam inuadunt super terram. quidam vero e converso in terra aues capiunt. sed in aere nunquam ledunt. Unum masuete volucres et columbe istarum animi differentiam recognoscunt. et ideo quando predones aeris vident ad terram fugiunt. quando vero predones terre conspiciunt in aera subito se extollunt. et que in terra erant in periculo elenata a terra in aere tute fiunt. ut dicit idem Ite sunt quedam aues nemorose que siluas frequentant et densas arborum inhabitant summitates. et he quedam sunt ceteris maioris masuetudinis. sic sunt omnes modulantes et estiuo tempore dulcissimis vocibus in siluis et arboribus resonantes. sicut sunt merule et philomene et homines que tempore amoris maxime cantant in rubis et frutecibus nidiificant super oua solcite cubant. pullos suos diligunt et educant. Sunt et alia quedam volatilia que

capestria precipue frequentant et victum de terre fructibus acquirunt continue et maducant quales sunt grues et anseres tam domesticas quam siluestres. et homines aues sicut viuere tam in terra quam in aere diligunt turmatim iedunt. spiritus suum diligunt. regem sibi faciunt et ei obediunt. ordinate volant. et quandoque inter se vehementissime pugnant et rostra se dilacerant et deplumant. sed post pugnam quasi reconciliati sicut volant. et societate persistant non declinant. tempestate futuram precognoscunt. et cum videtur ea imminere vociferant atque clamant. vigilias ordinant et in vigilando vices mutant. De cetero omnes continent in examerone Basilij et etiam Ambrosij et in Aristotele. Supradidit etiam Aristoteles. et dicit vigil lapillum inter pedes tenet ut si forsitan surreperit somnum. casu lapidis excites. et si quod societate perdidit altissime ascendit et vociferando socios suos querit et quousque inuenit ad pascua vix descendit. dicit enim quod rex hominum animi spiritus primo se deponit et primo de terra se erigit. caput etiam per ceteros frequenter eleuat et circumspicit. sed si quicquam viderit venientem vociferat et excitat alias ac permittit. Ite sunt considerande quedam animi proprietates secundum variam cibationem. sunt enim que non cibant nisi carne vel sanguine. sic omnes aues prede que sunt curui rostri et acuti unguis que comedunt omnia animalia que possunt venari. sed non venant neque comedunt aues sui generis sic faciunt pisces. ut dicit Aristoteles. libro. xviij. et tales aues nunquam potant aquam. ut dicit ibidem. Alia vero sunt volatilia que solum vtuntur semibus et fructibus ac herbis terrenis nascenibus ut columbe turtures et anseres tam siluestres quam domesticas Alia vero sunt volatiliu genera que vescuntur. nunc carnibus. nunc fructibus in differentem. sic omnes aues coruini generis. sic monedule cornices corui et pice. de quibus dicit Aristoteles. et etiam Basilij. pascunt aues coruini generis pullos suos in iuuentute et iuvenes pascunt patres in sua senectute. quando etiam debilitati iuniores in suis humeris eleuant et deferunt seniores ut dicit idem. Et in omnibus homines volucibus naturalis pietas commendatur. ut homo pietatis obsequium donec peregrinis erubescat quod ab amicis impediri bi iuicem non ignorat. ut dicit Ambrosius. Ite secundum variam membrorum dispositionem considerant aliam animi proprietatem. quod sic dicit Aristoteles. libro. xiiij. Omnes aues in hominem conueniunt quod omnes habent rostra quod in aliis animalibus non inueniunt. sed in dispositione est diuersa. quod quedam habent rostra breuia et lata quare vita queta est et masueta. quod homines rostra est apertum ad sumendum cibum de vicino. quedam vero habent rostra longa et acuta sicut et longum collum. quia acquirant

cibū de profundo. quedā curiū z acutiū qz ta-
lis figura necessaria est ad comedendū z di-
lacerandū carnē crudā. Hoc autē bz pzin-
ois anis. qz bipes est sic homo. z in pedibz z
cruriū dispositōe maxia differētia inueni-
t. qz pedes autū vncōz vnguium sunt fortes
z acuti. qz pueniētes sunt pdatiōi z venatōi
pedes autē fluuiatū sunt clausi z indiuisi et
lati. qz pueniūt natatōi. z oīs aues lōgorū
pedū z cruriū hnt collū longū z volāt extē-
so collo. z si collū fuerit gracile z debile. de-
clināt ipm in volādo. z ē generale q oē vo-
latile hns breue collū breuia bz crura z ecō-
uerso Dmē aut volatile bz vmbilicū qn na-
scit. sz cūz crescit auis later vmbilic⁹ z oīno
nō apparet. qm pūnuat cū intestino p inte-
riorē venā. Itē p siderari pnt q ad citaz vel
tardā pullificationē. quedā em multotiens
pullificāt vt colūba q decies ouat in anno
quedā vō multū ouāt vt galline. z quedam
multoties vt colūbe. galline aut multū ouā-
tes cito moriunt. vt dicē Aristō. lib. v. Aues
aut curuoz vnguiū q carnē comedunt ra-
ro ouāt. qz nō nisi in anno semel pter irūdi-
nes. q sole inter comedētes carnes pullifi-
cant bis. Infirmanē aut aues qn cubāt su-
per oua sua. vt patet i gallina z in aquila. de
qua dī. li. vi. q aqla tūc valde grauāt z albe-
scunt ale ei⁹ z eberant vngues ei⁹ z debilitāt
Sunt z multe aliē prierates autū quas p-
sequi esset longū. s solū attēdere oportet. q
aues int cetera animātia generalitē sūt sub-
stātie puriorz. leniorz. z nobiliorz mor⁹ forti-
oris. visus acutioris. carnis digestibilioris
sapidioris. ouertibilioris. z sanioris. in nidifica-
do z pullos educando solertie amplioris.
Hec autē i generali dicta nūc sufficiūt

De aquila Capitulum. I.

Nunc de auibz in particulari dicendū
est. Et pmo de aquila q velut regia
inter volucres obtinet pncipatum.
Int oīs autū diuersaz spēs aquila est ma-
xime libera. vt dicē Plin⁹. nā pdam quā ar-
ripit nisi nimia fame arceat sola nō comedit.
imo auibz eā sequētibz quasi cōem exponit.
sua tū recepta pmit⁹ portioē. Et ideo semp
aquilā alie aues solēt inseq. sperātes q d ipi
us pda cis debeat aliqua portio impiri. sz
qn pda pus capta sibi nō sufficit tanqz rex
de republica viues anē sibi primiorē rapit
z in medio ponit illā. Duos lapides precio-
sos noie theodos. quoz vn⁹ est masculin⁹.

ali⁹ vero feminin⁹ in nido suo reponit. sine
quibz vt dicif parere nequit. Bēnā que di-
cit achates reponit in nido vt pullos suos
custodiāt a morsu reptiliū venenoso. vt dicē
idē Plin⁹. Est autē aquila ab acumine ocu-
loz dicta. vt dicē Jsid⁹. Tācū em z tā limpidi
dī visus esse. vt cū in aere sup maria imobi-
li pēna deferať vt p nimia eleuatiōe a terra
vix humanis pateat obrutibz. de tāta subli-
mitate pisciculos viderit i mari natāre ad i-
star lapidis descēdens piscē rapit. z sic cap-
tam pda ad litē trahit. Est autē auis natu-
ralitē calida z sicca. pde auida z supra altariū
autū vires fortē z animosa. cuius fortitudo
marie viget i alio. pedibz. z in rostro. qz alas
habz valde nervosas z paz carnosas. z idō
in volādo paties est laborz. qz respectu ma-
gnitudinis sui corpis parū habet carnosita-
tis. et multū nervositatis. ppter qd multūz
habet fortitudinis et pūctis. z multū etiam
habet pēnositas ppter qd etiā plurimū pū-
net leuitatis Inter oīs aut volucres ma-
xime viget in aquila vis visiva. spm em ha-
bet visibile tēperatissimū z in actu videndi
acutissimū. solē em irreuerberatis oculis i
sue rote circūferentia intueť. et tū visus sui
acies nō obtundit. nec claritate solarz lumi-
nis disgregat. vt dicē Amb. Dicē etiā Amb.
sic z Aristō. li. ix. q quedā spēs aqlē quā vo-
cat almachor est acuti visus valde. Et pul-
los suos vngue suspēsos radiis sol⁹ obicit.
z solē respicere cōpellit. et h anteqz habeant
alas cōpletas et ad hoc eos pcutit z pūct ad
aspectū solis. z si ocul⁹ alicui⁹ lachrymetur
ipm tanqz degenerē vl interficit vel abijcit
a nido vel cōtemnit. si autē directa acie solis
radiū viderit ipm tanqz sibi i natura silem
diligat atqz nutrit. qnis aut ita irreuerbera-
ta solis acie claritatē videat. visum tū ad p-
de aspectū dirigit z inclināt. vt dicē Greg. et
Aristō. li. xii. Aues inqt vncōz vnguiū in-
digēt necessario acuto visu. qm vidēt cibuz
suū a loco remoto valde. z p h leuat se aq-
la pl⁹ q alia volatilia. Dūc etiā in altissi-
mis rupibus nidificat vbi loci sublimitate
ab oīmodo cursu aduersario se tūificat z d-
fendit. vbi fm Gregoriū. in altissimis tūta
residet. z tamē pass⁹ gratia infima ista videt
ad altissima se eleuat z ascēdit. et tamē viso
cadanere vel preda quam desiderat. subito
ima petit. Est insuper aqla auis difficulter
cubās. pullificās. z pullos suos nutries. dicē

Aristo. li. vi. q. adla ad pl^o ponit tria oua. s. z
tertiu p^oicit a nido qm grauit incubat sup
ea. z subdit qz illo tpe debilitat intm q non
p^ot bñ venari pullos aniu aliaz. qz tuc in/
curuant vngues suiz albesunt ale sue. z tuc
nimis guaf in dādo cibū pullis suis. z si cō/
tingit aqlā habere tres pullos. eicit vnū d
nido suo p^o difficultatez nutriendi. sed auis
kyni q arabice d^o cebar nutrit pullos suos
casualit^o ab aqla sic reiectos vt dīc idē. Itē
idē docet q aquilaz diuerse sunt spēs z di/
uersimode cibāt z nutriūt pullos suos. Flā
que albas hñt caudas i eaz cibatoe pl^o la/
borāt. q sō hñt nigras min^o in hmōi nego/
cio se fatigāt. pullos aut suos ad volanduz
iā adultos z de nido eiciētes paulatim p/
uocāt ad volādū z faciūt eos esurire vt auī
dins eas sequant^o in aera ppter pastū z forsi/
tan si pigritauerint ad exeundū pcutiūt eos
cū rostroz subtrahūt eis cibū. vt sic cogant
eos ad exeundū. z postqz fuerint cōpleti in
fortitudie z in pēnis fugāt eos a se. z n sunt
pl^o solliciti sup eos pter qndā spēm aqlē qm
Aristo. vocat achar. q cogitat de pullis su/
is magno tpe. z qñ volāt pulli. volāt cū eis
z dāt eis ad comedēduz. z qñqz volitat sup
illos curā illoz agēs. pata ad resistēdū alijs
auibz. si forte puenerint ad nocēdū pulli su/
is in aliq sen ledendū. Hec omia tāgit Ari/
sto. in li. vi. De aqlis sō d^o vt tāgit Greg. su/
per Job. q qñ ei^o pulliculi recēter nati ad
capiēdū grossiorē cibū z digerendū sunt i/
ualidi sanguinē z liqdtiorē humorē pde sue
in os suū attrahit z fugit z attractū sangnē
in ora pulliculoz vomit. z ita. reficit eos ci/
bo leuiori qusqz inualescāt ad sumēdum ci/
bū fortiorē Ad hec dīc Aug. z Plin^o q aqla
in senectute patit^o caliginē in oculis z g/
uedinē in alis suis. s. qd incōmodū instrui/
tur a natura vt fontē aque scaturientiis qrat
deinde ascendit qstū potest p aera donec ex/
calore sol^o z labore volat^o fort^o incalescat.
vñ tūc ex calore poris aptis z pēnis relaxa/
tis subito descēdens i fontē ruit. ibiqz muta/
tis plumis z purgata caligine i oculis vi/
res recipit z reuinit. Sup ps. etiā dīc idēz
q cū senuerit ita indurat^o z incuruat ei^o ro/
strū. vt vix possit sumere cibū suū. z s hoc i/
comodū inuenit remediū. qz petrā sibi que/
rit ptra quā fort^o rostrū pcutit z allidit. z sic
deponit on^o rostri. z cibū capiēs resumpt^o
vitiū iuuenescit. Et sic dīc Plin^o. Aquila

sedēdo sup rupē vel arborē ad sol^o claritatē
oculoz acie dirigie. vñ post pda z bincinde
circūspicit. vñ vngues suos inspicere nō de/
sistit. sel hui^o est multū medicinale. qz posi/
tum i colirijs visum acuit z subuenit caligi/
ni z alijs incōmodis. vt dīc Dyas. z etiā Lō/
stan. H^o aut aliqz p^orietates min^o laudabi/
les. est em auis excedēs i calore z siccitate. z
iō ē aiosa z iracūda. qz ira fort^o nō est nisi i
corpibz magne siccitat^o. vt dīc Aristo. li. xvi
z auibz innocētibz est aqla inimica z infesta
vnguibz ei rapit. z rostro pcutit caput auis
vocē bz roboantē z generalit^o oēs aues ter/
rificantē. In aspectu em aqlē z auditu ter/
rent^o omis aues alteri^o spēi. etiā aues prede.
Vñ dīc plin^o q herodi^o z psiles aues i die
qñ audiūt aquilā vix p^odan^o. z s forsan acci/
dit ex timore. Aquilā em in aere tm rapien/
tē timēt generalit^o omis aues. min^o aut illaz
q rapit in terra. mīme aut illā q rapit in aq.
qz illā nō timēt nisi volucres quaz vici^o et
puersatio est in aq tm. talis aut aqla multū
degenerat a nobilitate aliaz aqlaz q in ae/
re vñ i terra rapiūt p^odam suā. timet em vul/
turē. Vñ dīc Arist. li. ix. q amachel manet
iuxta mare z iuxta magnos lacus z cibā ex/
auibz ppe mare qñ ascēdūt ab aqua. z si vi/
derit vulturē venientē timebit. vñ fugit ad
aquā. s. vultur q est acuti visus s. volat cir/
ca locū illū. z si exierit auis de aq in aerē vñ
in terrā statim rapit eā vultur. si sō diu fue/
rit in aq suffocat. Dabet aut aqla vnūz pe/
dem clausum ad modū pedis anser^o cū q se/
regit in aq qñ solet descēdere ppter p^odā. ali/
um sō pedēbz diuisum cū acutissimis vn/
guibz cū qbo p^odā rapit. H^o aut pēna aquilī
na qndā latentē corrosiuā s. rutē. vt dīc Plī/
ni^o. Dīc em q pēna aqlē posita inter aliarū
auiu plumas. corrūpit z corrodit eas sicut
corde facte de intestinis lupoz i vigella vel
in citbara posite cū cordis factis de intesti/
nis ouiu eas dīstruūt z corrūpūt. vt dīc idē.
Aquila societate nō diligit. imo fugit. vt di/
cit Aristo. li. i. Aues q hñt vncos vngues.
nō est possibile q sint cū aliqbo socioz suoz
zē. Itē vngues bz p mucronibz. z iō qñ se/
det sup lapidē retrahit eos z qñ claudt in/
tra carnē ne eos allidat vñ pterat s. petram
vt dīc Aristo. li. xiiij. Flō insidet auis habēs
vncos vngues sup arbores vñ lapides. qā
natura vnguū ei^o est s. istas duas res zē.
Itē impia est s. filios suos qñ coruz visus

claudis extra solē. qm̄ eos reputat alienos. Itē ut ad p̄dā aliarū auīū instruat eos et cōpellat. rostro eos pcutit et vulnerat. ut dicit Plinius

De accipitre Ca. II.

Accipiter est auis regia q̄ pl̄aīmo q̄ vngul̄ est armata et qd̄ ei in q̄ntitate corp̄is natura denegat. s̄ ei ī vntez audacia ai recōpensat. ut dīc̄ Jsi. Est enim auis ut dīc̄ Jsi. alijs auibz capiēdis auida. a quaz arreptōe accipiter. i. raptor ē vocata. Dīc̄ etiā Basili⁹ in hexameron. q̄ accipitres circa suos pullos sunt crudeles qz cuz sint habiles ad volādū cibos eis subtrahūt et pcutiendo ad modū aq̄larū de nidis exire cōpellūt et cogūt. qz eos audere docēt. et ad p̄dā excitāt. ne adulti effecti tepescāt ocio et magis cibū q̄rere q̄ vigorē ai p̄suescāt. ut dī. Beda. et Amb. Sūt em̄ qdā accipitres p̄redones aeris t̄m. qdā s̄o terre t̄m sic et aquile ut dīc̄ Aristo. li. vi. Primi aues t̄m volātes rapiūt. secūdi s̄o sedētes ī terra pcutiūt et iuadūt. et inter hos colūba discernit sicut s̄ aq̄la dictū est. Est igit̄ accipiter auis calida et sicca mole carnis depauperata. p̄enarū plu marūqz varietate decorata. structioni ī penarū decore similima ē. s̄ in agilitate et aīmi magnanimitate oīno impar est. Sūma ei celeritate nūc in aere se leuat et ascēdit itē q̄ ab hoīm aspectibz se subtrahit nūc subito inferi in p̄dā ruit. Peci⁹ s̄o accipit̄ est acutissimū. modica t̄m carne est munitū. Unde dīc̄ Aristo. li. xiiij. Quāto peci⁹ ei⁹ est magis acutū. tāto melior est volat⁹. qm̄ si haberet peci⁹ multū latū moneret multū aeris et esset grauis mor⁹. Carnosum autē nō est. qz acutū est et debile esset si h̄ret cooptoriū ex multa carne sic d̄r ibidē. Maxima itaqz est eius fortitudo ī pectore et ī vnguibz et in rostro q̄ statim petit cerebrū p̄de sue. Et⁹ fel medicinalē est et vtilis in oculoz collirijs admisceat. vīsum em̄ acuit et oculoz albugines destruit et p̄sumit. s̄l̄r et sim⁹ ei⁹. Habet autē s̄p̄riū accipit̄. ut dīc̄ Greg. q̄ in senectute qm̄ sentit se p̄enaz pōdere gūari expandit alas suas extra solis radios flāte aūstro. et sic exrepentina aura et calore resoluēte aperiūt porri q̄bz aptis excurrit alas. et sic veteres penne exiliūt et noue crescūt. et sic nouitas p̄enaz ipm̄ efficit ad volādū aptiorē. Duo ei sunt genera accipitrū. qdā em̄ est domestic⁹. et qdāz siluest̄r. q̄ domestic⁹ est siluestres rapit

aves et raptas eas dñio suo derelinq̄t. Siluest̄ris s̄o domesticas rapit aues. Indignātis em̄ nature est accipit̄. vñ si p̄dā quā impetit et sequit̄ casu aliquo nō arripit. vix illa die ad manū dñi sui redit. Oportet autē ut accipitrū diēta sit ordinata. s̄. nec nimis tenuis. nec nimis lauta. et abūdanti em̄ cibo impinguant. et tūc insolecūt aut pigrescunt. et ad reclinatoriū redire dedignant. Si vero fuerit nimis pauc⁹ deficit accipiter viribz efficiē impotēs ad p̄dandū. Solēt etiā oculi taliū auīū ciliari claudis siue regi ne nimis de manu gestātis se efferāt auibz vīsis ad q̄rum raptū anhelāt et aspirāt. Et iō q̄busdā laqueolis illoz pedes illaqueant. ne libere ad quālibet auiculā efferant. gestāt in sinistra ut de dextra aliqd̄ recipiat vñ reficiat. Seruant autē accipitres domestici vel domiti ī mutatorijs ut a p̄enis veteribz et induratis exonerent. et sic ī iuuetute et decore renouent. daf autē eis cibo de aliqua carne aliquatū venenosa. et sic facili⁹ mutant. Accipitres s̄o maxie ledit fum⁹. ut dicit Beda et iō coz mutatoria a locis fumosis dñt esse remota ne coz corpa ex fumi amaritudine ledant. et ne plume ipoz ex nigredine fumi inficiant. carnibz recentibz et sanguinolētis reficiant et solēt eis dari corda auīū q̄ p̄dant q̄diu viuūt et potētes sunt ad p̄dandū a suis dñis diligunt. in manibz gestant. sup paricas reponunt. in pectore et ī cauda manibus replanant. cū diligētia nutriunt. s̄ qm̄ moriunt ab oībz inutiles reputant. non em̄ comedunt. s̄ poti⁹ sup sterq̄liniū p̄iciunt

De aliero Ca. III.

Alier⁹ s̄m glo. Dent. xiiij. idē est qd̄ falco. auis s̄z p̄de auida et multum aiōsa. Inuadit em̄ aues lōge se maiores eas pedibz et pectore pcutiens et inuadens. Scdm̄ s̄o aliqd̄ alier⁹ est auis puula capiēs alias minutas aues. ut dīc̄ autor aurore. Obtinet exiguas alier⁹ corpore vires. Sūt et aues mīme p̄da cibisqz suis. Exprimat h̄ aliquē q̄ solos vexat egenos. Et s̄m h̄ videt q̄ alier⁹ idē sit qd̄ nīsus paru⁹. q̄ gallice d̄r muschet vel ipenīsus

De apibz Ca. IIII.

Ap̄es s̄m Jsidō. sunt dicte. eo q̄ sine pedibz nascent. vel ex eo q̄ pedibus alligēt se inuicē et p̄nectant. De s̄m Jsi. solertes sunt in gignēdi mellis officio. assignatas et sibi p̄prias incolunt sedes non

vendicantes sibi alienas. Domicilia sua in-
narrabili arte componunt. et ex varijs floribus
mirabili artificio sanu condunt. textisq; ceris
ple nimia castra replent. exercitu et regem hnt.
et bella mouet. sumu fugiunt et ventu et bella
tumultu exasperant. Has pleriq; expti sunt
de boi cadauerib; nasci. p his creandis vi-
tulor; occisor; carnes sberant. vt ex putre/
facto cruore vermes pcreant. et postea rece-
ptis alijs apes efficiant. sic scrabrones o eq-
rum carnib; generant. vt dicit Isid. Scdm
aut Amb. in hexameris. mirabiles sunt apu
pprietates et insignes et nobiles. Nam apes co-
munem habent sobolem. vna incolunt mansionem
vni porte claudunt limine. cois est labor oib;
bus. cois cib; cois opatio. cois vsus. comu-
nis fructus. cois est oib; volat; cois est oib;
generatio. Integritas q; corpis virginalis
oib; est cois sic et partus. qm nullo cubitu
miscant. nec libidine resolunt. nec partus
quatiunt dolorib; et tm maximu filioru exa-
men pstitunt. nam cu alie volucres viciu an-
no singulos edant fet; apes geminos creant et
duplici ceteris fecunditate pponderant. Itz
apes regem sibi creant. ipse sibi ppos ordinant
et tm licet posite sint sub rege. ipse tm sunt libe-
re. et regem sibi substitunt et naturali affectu
diligunt. et summa defensione defendunt et p eo
perire pulch; putant regi suo tanta reuerentia
exhibet vt nulle de suis domib; exire aude-
ant. nec ad aliq; pdire possunt nisi rex fuerit
egressus et volat; sibi vdicauerit pncipatu
Eligunt aut apes sibi in regem in magnitudine
et specie magis insignem. et qd in rege pncipiu
est mansuetudine clarior. nam et si habeat acu-
leu eo tm non vrit ad vindicandu. Naturalit
aut apes tato sunt leuior; qto ceteris sunt
maiores. sz et apes q non obtemperant regi pro-
pria pdenatone se mulctant vt aculei sui vul-
nere moriant. In apu ho examine nulla est
ociosa. quedam em certant qsi in bello capestri
contra alias apes. alie vigilat circa victum.
alie futuras explorant umbres et speculant co-
cursus. alie ceras de florib; fingunt. alie cel-
lulas nuc rotundas nuc quadratas mira co-
nexionem et equalitate componunt. et tm inter taz
diuersa opa nulla alienis laborib; insidiat.
nullo raptu victu qrit. sz pprio volatu et la-
boze inter herbas et flores q sibi sunt pgrua
recolligit et reqrit. habet tm apes spicula sua
et inter mella fundunt venenu si ab aliquo fu-
erint laessere. vitasq; sua ponunt ardore vin-

dicte p domicilio suor; defensione. Apis
itaq; et si infirma est robore. valida tamen est
vigore sapie et stute cui fructus oib; e suavis
q suauitate sua fauces obdulcat et vulnera
curat ac interiorib; vlcerib; infundit medi-
cametu Duculq; Amb. Sunt et alie pprie-
tates q; tagit Aristo. li. x. vbi ista interseruit
dic etia inter cetera q apu opationes inter se
sunt diuersimode. quedam em adducunt suis
aluearib; q indiget ad pparationem mellis ex
florib; et frondib; arbor; et herbar; et pncipue
in qbo est glutinositas. et illiniunt ex eo suffi-
ciem aluear; et hoc faciunt ppter nocetia ani-
malia. et si introit; aluear; fuerint nimis am-
pli. strictificabunt eos. Deinde pgregant mel.
et pmo incipiunt facere domos in qbo habitant
reges. Deinde alias domos in qbo habitant
alie apes aluearia custodietes. et accipiunt
ceram ex florib; et pgregant ipam cu pedib; an-
teriorib;. Deinde mutant eam ad pedes medios
Deinde ad coras pedu posterior; et post vo-
lat cu ipa. et tunc manifestat poderositatem in ea
et cu volat apis non tagit flores diuersos nec
dimittit vnu flore et vadit ad aliu qdin ibi
inuenit qd sibi necessariu est et vtile Sz col-
ligit ex eo q indiget. et tunc redit onusta ad lo-
cu suu. Qualit aut mel recolligat et que sit
mellis ppria materia non possum; lenit disti-
guere sensu. frequenter aut libenter folia et
flores oliue et manet sup ipam longo tpe ppe-
spissitudine folior;. Qn aut rex ear; neq; vo-
lare. tunc ferunt ipm turba apum. et si fuerit re-
ctor viu; mares erunt in vna pte et femine in
alia. Si ho fuerit mortu; mares erunt cu fe-
minis in domib;. et femina rector; est dupla
ad alias et habet acutior; aculeu q mascul;
et multi de marib; caret aculeis et volunt qsi
pungere cu aculeo et non possunt. Rectores autem
duor; sunt modor;. vnus est niger et alius est ru-
bens. et h melior est. et e apis bona parua ro-
tunda in se densa costricta in medio qsi cincta
mediocriter villosa. et differunt apes in pastu
q quedam pascunt florib; ortulanis et sunt di-
uerse ab illis q pascunt in florib; montanis
Nam ille q pascunt in arborib; montanis mi-
nores sunt alijs et fortiores et pl; patietes la-
boris. Itz apes sedent sup aluearia et sugunt
qd est superfluu in sanis. et d; q si non facerent
hoc generaret ex eis aranea et moreret apes
Qn aut modicu est de melle in domib; de-
serunt eas et pgnant cu illis q volunt extrabe-
re mel. et ppter h vident sepe sedere sup fora-

mina q̄si parate ad resistendū. z pugnāt bre-
uiores s̄ lōgiores pugna forti q̄n multū co-
medūt de melle z laborāt eijcere eas s̄ alue-
aribz que nō mellificāt nec laborāt. Itē re-
ges n̄ apparēt extra aluearia soli nisi magno
stipatu apū z ip̄e in medio eaz est et exit⁹ ei⁹
est an̄ exitū pulloz apū tribz diebz. deind̄ ex-
eunt apes pauce et volāt circa aluearia z di-
uidūt se p̄ caternas z vadit cum q̄libet rege
caterna vna. et si p̄tingat q̄ exeat vna pars
apū ad alias tūc ille pance residue vadunt
ad aliū regē et dimittūt suū p̄mū regē. z va-
dunt ad regē possidentē p̄les. et si rex quem
dimiserūt insequat eas interficiūt ip̄m Itē
q̄n apes pungūt cito post moriunt si totū i-
ficerint. et nō retraxerint aculeū suū. q̄ im-
possibile est totū aculeū exire nisi cū eo exe-
at intestinū. Rectores aut apū raro pūgūt.
et si aliq̄ ap̄is moriat in alueari extrahūt eā
residue. q̄ s̄ aīal valde est mūdū pl⁹ q̄s alia
aīalia. et p̄pter h̄ eijciūt sterē suū in volādo
et nō in alueari suo. q̄ fetid⁹ odor gnat eas.
Sicr̄ v̄ctus vñ si fuerit fort⁹ ven⁹ custodes
apū debēt regere orificiū aluear⁹ ne itret v̄-
tus ad eas. q̄n aut aluearia efficiunt aliq̄ ca-
su ferida derelinquūt ea. z si p̄tingat eas ibi
morari et fetore infirmant. q̄n etiā nimis q̄
eicunt infirmant z eijciūt ociosas z puenit
eis in hyeme loc⁹ calid⁹. et in estate loc⁹ fri-
gidus. et si hō dimiserit eis multū de melle
nō multū post opabunt. z si modicū. segne-
scent ad opandū mel. z p̄pter h̄ d̄z custos di-
mittere de melle s̄m multitudinem apū. z si
defecerit eis mel ad comedendū. d̄z eas pa-
scere sicubi et alijs dulcibz ne moriant Itē
q̄n p̄tendūt inuicē intra aluearia signū ē q̄
volūt discedere ab alueari. z iō d̄z custos ir-
rorare vinū dulce intra aluearia z tunc ma-
nebūt. Ducusq̄ Arist. li. viij. sine. ix. Itē
idē li. iij. apes nō faciūt strepitū nisi volan-
do z extēdendo z p̄trahēdo alas suas p̄ aerē
cadentē int̄ alas z corp⁹. Itē posteriores
pedes apū sunt maiores q̄ anteriores p̄pter
ambulationē et vt cito eleuent a terra cum
voluerint euolare. vt dīc idē li. iij. Itē ac-
cidit apibz infirmitas q̄ ab Arist. li. viij. d̄z
cabizoim. als̄ kalyroim. vel raboyzoim. ex
p̄uis vermicul⁹ q̄ generant in aluearibz ex
corruptis fauis et q̄n crescūt illi p̄miculi fa-
ciunt texturā silem texture araneaz z dñan-
tur sup̄ totū aluear. z idem putrescit mel et
egrotāt apes l̄ moriūt. Itē idē li. xvj. Apes

nō generāt ex coitu neq̄ ex diuersis generibz
coeuntibz neq̄ ex opibz p̄ coitū. In aīis au-
tē pluuiialibz multiplicantur apes valde sine
pulli apū. q̄ p̄pter h̄uiditatē multiplicāt sup̄
fluitates i corpibz. In annis aut t̄pate com-
plexionis pulli apū diminiūt. vt dīc idē.
Itē in diet⁹ p̄ricularibz d̄z. apes flores ami-
gdalinos pascētes faciūt mel mag⁹ t̄patū et
mag⁹ saporosum minusq̄ acutū. s̄ sp̄naliū
mēbroz maxie mundificatiū. apes s̄o ab
sintbeū pascētes et alias herbas amaras fa-
ciunt mel. s̄ min⁹ dulce. est tñ multū mūdi-
ficatiū opilatōis splenis z epat⁹ aptiū et
hydropicoz inuatiū. z morsus rabidi ca-
nis curatiū Quere infra de melle i tracta-
tu de liq̄ribz alias p̄prietates apū in l̄ra A. i
tractatu de aīalibz s̄m p̄m z Auiē.

De bubone La. V.

Bubo a sono voc⁹ nomē habz vt dīc
Isid. Est aut auis feralis onustaq̄
plumis. s̄ gnat sp̄ detēta pigricia. de-
bilis est ad volandū. i sepulcris die z nocte
versat sp̄ cōmorās i cauernis. deinde apud
augures malū p̄dēre fert. Nā in vrbe vi-
sa solitudine p̄dēre asserūt. vt dīc idē. De
bubone dīc Arist. li. viij. Monedula inq̄
pugnat cū bubone q̄n debilis est visus bu-
bo apud meridiē. Clari⁹ nāq̄ videt s̄ nocte
q̄s de die. et p̄pter h̄ capit monedule q̄ ē auis
coruini gener⁹ bubonis oua z comedit ea s̄
die. et bubo comedit oua monedule de no-
cte. q̄ bubo fortior est de nocte q̄ die. z mo-
nedula fortior est de die q̄ de nocte. Et alie
aues volāt i circuitu bubonis et dep̄lūmāt
ip̄m. et p̄pter h̄ aucupes cū eo dep̄hendunt
alias aues. pugna aut istaz auū sic z bestia-
rum nō est nisi p̄pter cibū z māsionē cuius fre-
quēs vlulat⁹ de nocte p̄sagiū est mortis s̄m
augurū p̄iecturā. bubo stercozibz et alijs i-
mundicijs pascit ab alijs voluczibz s̄ odio
habet. tēpla frequentat nocturno t̄pē vt de
oleo lāpadū satiet. in plumis tñ z in rostro
aui⁹ p̄dehilis esse videt. s̄ i aīositate peni-
tus ē dissilis. z in p̄tute q̄n ab aui⁹ ip̄ugna-
tur in supinū se vertit z rostro cūz pedibus
se defendit. muresz vesperilioncs venat z
comedit. de nocte enagat et circū uolat. de
die s̄o in parietū rimulis se abscondit

De columba La. VI.

Columbe sunt dicte a colore colli co-
p̄ eaz plume in collo colore multū
plici sunt resperse. vt dīc Isid. Sunc
q̄ z

antē columbe aues māfue hōim frequēti
am z cōfortiū diligētes. z in eaz multiplica
tione cōuersantes. quas antiqui veneras
nuncupabāt. eo q̄ frequētent nidos z oscu
lo amorē p̄cipiāt z veneri multū vacāt. Et
iō colūba dī q̄si colēs lumbos. vt dīc Jsid.
Nā colūbe ouāt omī tpe z faciūt pullos cū
fuerit eaz māfio calida. z fuerit eaz cibo pa
ratus. meliores aut faciūt pullos in autum
no q̄ in vere vel in estate ppter copīā victus
vt dīc Jsid. De natura p̄o columbarū dicit
Aristo. li. v. Columba auis est voluptuosa
vñ z sese osculant ante coitū z masculus se
nex nō potest coire. tñ nō cessat osculari. et
femina multoties saltat sup feminā cū non
sit mascul⁹. z hoc facit cū osculat z nō eijci
unt semē. Et tali aut coitu faciūt oua aliqñ
nō pullificātia. sicut sunt oua vērī. z omnes
aues q̄ similes sunt colūbis ouāt ī vere bis
vel ter. z faciūt duo oua. sed nō ouāt tertio.
nisi qñ corrūpit secundū. Itē idem dīc li. vj
Colūbe inquit p̄ maiori pte pullificāt ma
rē z feminā. z p̄m⁹ pull⁹ est mascul⁹. z aliqñ
erit vnus pull⁹ vno die z ali⁹ alio die. z ma
sculus cubat de die oua z femina de nocte
z p̄mū ouū cōplet se z fundit in. xx. diebus.
z colūba p̄mo penetrat testā z post diuidit
illā z mascul⁹ z femina calefaciūt pullos in
vno tpe z femina est magis sollicita circa pul
los q̄ mascul⁹. z decies in anno ouāt z qñ
q̄ vndecies vel duodecies. sicut in egyptoz
mascul⁹ coit cū femina post annū. Itē idem
libro. viij. cū pullificat colūba statī mascu
lus regit pullos. z si femina tardat venire ad
pulos ppter dolorē parē pcurit eā mascul⁹
z cogit eā ponere se sup pullos. z cū crescūt
pulli vadit mascul⁹ z fugit terrā salsam. z il
lud qd fugit ponit ī ore pulloz vt assuescat
eos cibo. Cū aut mas vult eijcere pullos d
nidis coit cū ipis. Itē colūbe habēt p̄p̄iūz
sicut z turtures. qz caput suū nō erigūt qñ
potāt q̄sq̄ eis sufficiat haust⁹ pot⁹. Cū aut
aut colūbez generalit̄ cubāt vsq̄ ad annos
q̄ndecim. Ducusq̄ Aristō. Propterates au
tem colūbarū vsuales z multū notas tangit
glo. sup p̄bū illud. Oculi tui colūbarū Lañ.
p̄mo. Colūba inq̄ felle caret. rostro non le
dit nisi parē suūz forte. in cauernis petraz
nidificat. alienos pullos nutrit. columbas
alias errātes associat z recolligit. iuxta fluē
ta manet. meliora ḡna eligit. gemitū p̄ cātu
reddat. gregatim volat. z societatem diligit

alis z rostro se defendit. cadauera z alia im
mūda nō comedit. geminos pullos nutrit.
sup fluēta residēs. vmbra accipitris de lōge
venietis inspicit. quā vidēs statim ad interi
ora foramis fugiēs se abscondit. sic dīc glosa
ibi. Oculi ei⁹ sicut colūbe sup riuos aq̄z zē
Lañ. v. c. Et vt dīc in viatico Cōstan. san
guinē habet medicinalē. Dīc em̄ q̄ sanguis
ei⁹ sub dextra ala extract⁹ z calid⁹ oculis im
posit⁹ seu instillat⁹ dolorē mitigat. et sanat
obtralmiā oculoꝝ. Simū habz ardentē quē
de nido eijcit z pullos vt eijciāt instruere cō
suevit. vt dīc Aristō. Colūba pacē est nūcia
simplicitat⁹ forma. natura mūda. ple. secun
da. pietatis emula. societatis amica. iniurie
immemor. q̄ quāto est p̄nōsior tāto fecūdi
or inuenit. vñ colūbe habētes pedes p̄na
tos fere pullificāt omī mēse. Est aut colum
ba naturalit̄ timida. raro secura. nisi qñ est
in foramine petre. ibi aliqualit̄ redescit Est
aut obliuiosa. z iō sublati pulli dāni sui i
memor nidificare z pullificare in eodē loco
iteꝝ nō obmittit. vt dīc Hiero. Itē stulte est
curiosa. nā sedēs sup arborē circūspicit. et
ad quā pte velit rēdere quasi deliberās col
lum vndiq̄ circūflectit. s̄ sepe dū de vola
tu deliberat. anteq̄ arripiat volatū sagitta
eā transuolat. z iōpositū nō p̄ficit. qz qd di
utius fieri p̄posuit in tpe p̄gruo nō p̄ficit. vt
dīc Brego. Itē vt dīc in diet. p̄ticularibus
Caro colūbina dura est ad digerendū z vi
scosa. vnde grossum dat nutrimentū maxi
me caro pulliculoꝝ. sed qñ volare incipiūt
rōe mor⁹ z laboris multū amittūt de illa ḡ
uitate. z sit caro leuior z acceptibilior ad di
gerendū. Quāto aut vetustior tāto durior z
p̄ciōr ad digerendūz. z illaudabili⁹ generat
corpi nutrimentū Itē colūba aliqñ inueni
tur domita q̄ ad deceptionē siluestriū est in
structa. nā siluestribz se associās ad rete eas
ducit. et vt cauit⁹ eas decipiat cū illis itrat
aucupis retbe z inuolui se p̄mittit sub am
icie specie quasi ad pascua eos allicit. et sic
pascēdo ad laqueū et interitum eas trahit.
Itē in egypto z in syria vt dicit Ambro. in
struit columba vt littere sit gerula. puincie
ad puinciā internūcia. naturaliter em̄ dili
git locū z mansionē vbi p̄mitus est nutrita
z quātumēq̄ defera ad lōgiquas partes
semp̄ redit ad p̄pria si libertati fuerit restitu
ta. Tali aut columbe cauit⁹ solet alligari li
tera sub ascella que dimissa eleuat se i aera.

et nunq̃ cessat donec redeat ad sue natini-
tatis p̃ma loca. sed q̃nq̃ in via cognoscit ab
hostibz et sagitta impetit. et p̃ litteris quas de-
fert interficit et vulnerat. et sic nō sine picu-
lo est baiula l̃ra. q̃z frequēter l̃ra sic portata
est causa ṽl occasio mortis sue.

De coturnicibz La. VII.

Coturnices sunt quedā anicule a so-
no vocis dicte quas greci ortigias
vocāt. eo q̃ ferunt in ortigia insula
p̃mo ṽse. vt dicit Isid. De aues certa habēt
adueniēdi t̃pa. gregē faciūt et ducūt. accipi-
rem timēt. et q̃diu accipitrē vidēt tādū de
terra nō surgūt. ideo etiā ortigometra dicit̃
tur. habēt autē he aues duces sicut et grues
Et ideo q̃ timēt accipitrē cura est eis solici-
tare duces p̃ quos cauēt. p̃pria discriminia ne
ab accipitrē capiant. Nec sola auis moribz
caducū patit sicut et homo et passer. Ma-
re transiēs cū lassatur in aquā descendit. et
vnā alam erigēs velū sibi facit. cibos gr̃ssi-
mos habz semina venenosa p̃pter quas cau-
sas veteres eas ṽsci phibuerūt. Ellebor⁹
em̃ est cibus coturnicū qui si ab animali i mlt̃
ta quātitate sumat̃ perniciosum est. nā cum
animalia latas habēt venas p̃ quas deferē
fumus vi ellebori cor subito infrigidatur et
mortificat̃. Coturnices autē venas habent
strictas circa cor. et ideo sum⁹ venenosus n̄
habēs liberū transitū in stomacho remanz
et ibi digerit et subtiliat vnde nō leduntur.
Coturnices autē vulgari sermone curleios
vocam⁹ a veloci cursu. citissime em̃ currūt
sup̃ terrā. specie autē suā diligūt tales aues.
et ideo vociferādo mutuo se requirūt. vt di-
cit Ambrosius

De ciconia La. VIII.

Ciconia vel ybis est auis fluuiialis q̃
seipsam purgat rostro suo. quia q̃n
ex ciboz multitudine sentit se g̃ua-
tam aquā marinā intra rostrū recolligit quā
p̃ anū ad interiora infundit que molliendo
cibi opacti duritiā mordicādo intestina su-
perflua eicit et emittit. Nec auis serpentū
ouis ṽscit et ex eis gratissimā escāz deferēs
pullis. vt dicit Isid. Et dicit̃ ciconia quasi cy-
cannia. q̃z cōquatiēter rostro quasi cū cānā
sonū facit. vt dicit̃ idem. veris est nūcia. et in
suo aduentu p̃dicat nouitatē tempis. serpē-
tibus est inimica. rostro em̃ eos p̃cutit et in-
terficit. et quādoq̃ deuorat et reglutit. hūa-
nam frequētiā et societate diligit. et ideo ni-

dicare sup̃ domos ab hominibz inhabita-
tas cōsuevit. et nidū suū primū nisi fuerit
coacta de facili nō dimittit sed in suo recel-
su p̃tra hyemē terra replet nidū suū et cū lu-
to virgulas nidi et spinas cōpaginat ne alī
quis ṽtus tēpestuosus ip̃m in hyeme det̃i-
ciat aut dissoluat In reditu autē suo in vere
eundē locū occupat ab alijs nidū occupa-
re volētibz p̃tegit et defendit. vinēte semina
mas causa coit⁹ cū alia se nō associat. s̃z quo
ad nidū et generatōis officiū semine fidē ser-
uat. in qua si mascul⁹ aliquo casu adulterū
cōcubitū p̃senserit. vltra secū nō cohabitāt
sed rostro si potest eā trāsuerberat atq̃ ne-
cat vt dicit Aristot. Als q̃ in nido mas se-
minā non calcat et incubādo sup̃ oua mas
cū femina vices mutat. pullos suos mīro af-
fectu diligit et custodit. et ex assiduo cubitu
sup̃ eos plumas p̃dit. pater quādo est in pa-
scuis. mater in nido residet. et ecōuerso. q̃n-
do reuertit̃ mas. euolat femina ad pascua et
mascul⁹ nidū fouet. vt dicit Ambro. cico-
nie maria transuolat et collecto agmine ad
calidas regiones simul volāt. In suo autē
discessu comites habēt cornices que ipsas
p̃cedunt et quasi ciconijs ducatū p̃bētes.
p̃tra aues infestas eis p̃ viribz se opponunt.
vt dicit̃ in hexameron. Quāuis autē vene-
nosa comedāt vt ranas et serpētes et h̃mōi
venenū tamē naturā eaz nō supat nec imu-
tat. ideo eis est refectio et nutrimentū qd̃ ho-
minibz et alijs aialibz est venenū. vi em̃ calo-
ris qui in eoz interioribz dñat̃ ṽr⁹ venenū
extinguit et superat. Apullis suis i senectū-
te pascunt̃. nā eximia illis circa filios est pi-
etas. et ideo quantū t̃ps expendūt in feribz
educādis. tantū ip̃e a pullis suis vice recl-
proca nutriunt̃. vt dicit Ambro. q̃n s̃o pul-
li nascunt̃. crura pedes et rostra habent ad
modū cigni valde nigra. s̃z deposita paula-
tim nigredine. rubere tāto pl⁹ incipiūt q̃to
quotidie pl⁹ senescūt

De cornice La. IX.

Cornix est auis annosa. que apud la-
tinos greco noīe appellat̃. quā aiūt
augures hominū curas agere. insi-
diaz vias mōstrare. futura p̃dicere. sed ma-
gnū nephas est credere q̃ de⁹ p̃silia sua cor-
nicibz manifestet. vt dicit̃ Isid. his inter mlt̃a
auspicia tribuūt. vt etiā pluuias p̃redāt vo-
cibus iuxta illud Virgilij. Hūc plena cor-
nix pluuiā vocat improba voce. Est autem

avis garrula et impia. et incolis ubi habitat
nocina. ut dicit idem. Immundis pascit et ve
nenosis. diutissime vivit. extra senectutem in
pluma albescit. sed in carne intrinsecus quan
to vivit diutius plus denigrescit. Vulpes pro
ceteris animalibus odit. contra nisum et accipi
trem configit. ut dicit Iulius. Est enim avis impro
ba aquile et alijs prode avibus importuna. nam
aquilam quam tangere formidat garritu et vola
tu insequitur et infestat. sed de sua improbita
te non semper lucrum portat quia post longam aq
le dissimulationem aliquando ab ea rostro per
cutitur aut inficitur quando ei plus debito appro
pinquat. De cornice autem dicitur in hexamero
quod cornices ciconias adducunt et dirigunt. et ve
lut quibusdam turmis eas stipantibus. eis turma
tim se adiungunt et contra alias aves ipsis ci
conijs infestas dimicantes. proprijs periculis
aliena bella suscipiunt. cuius indicium est quia in
illo tempore intervallo quo ciconie solent recede
re non reperiuntur in locis consuetis residere. et
quia cum vulnere revertentes manifesta quedam
sanguinis voce certisq; indicijs gravem se cer
taminum ostendunt conflictum subijisse. Item ibidem
dicitur quod admiranda est huius avis clementia. nam
cum pariter per longam senectutem plumarum
tegmine et alarum regimine nudari contingit.
cornices iuniores proprijs pennis eos fovent
et collecto cibo pascunt. quando etiam parentes
earum senescunt. eos fulcro alarum suarum suble
vant et ad volandum excitant ut in pristinos
usus membra dissoluta revocent et reducant.

De corvo. Cap. m. x.

Corvus siue corax a sono gutturali no
men habet. ut dicit Iulius. Corvus pul
lorum ora suorum hiansia respicit. quibus
cibus prius non ministrat nisi prius per pennarum
nigredinem proprii coloris similitudinem recog
noscat. Postquam vero nigrescere inspicit totis
suis viribus deinceps eos pascit. ut dicit idem
Iulius. Dicunt autem pulli corvorum rore celesti
vesci quod diu beneficio etatis non habent nigras
plumas. non enim prius escis sed cadaveribus
fetidis sed rore celestis beneficio sustentan
tur. ut dicit Augustinus. Petit enim corvus in ca
daveribus mortuorum loca occulta. ut dicit Iulius.
Et est avis clamorosa et diversas format vo
ces. solus enim inter aves sexaginta quattuor ha
bet vocis mutationes. ut dicit Fulgentius.
Est etiam avis dolosa res furtive subtrahens
reponens in locis abditis et abscondens. Est
etiam immunda avis cadaveribus insidens. et ex

venenosis et rebus immundis cibum querens. Et
secundum augures quandam vim presagii et divinati
onis habens. Et ideo apud gentiles corvus in
ter volucres fuit apollini consecratus. ut dicit
Varro. De corvo autem dicit Aristoteles. lib. vi. Fe
mine corvorum cubant super ova sole. et masculi
deferunt eis cibum. et pullificat plures pullos
et cubat diebus viginti et deiecit aliquos propter
multitudinem quia aves que multos pullificat
aliquos eieciunt a se. Item dicit idem libro. viij.
Corvus niger pugnare cum asino et thauro. et
volat super ipsos et nocet eis percutiendo cum ro
stro et pungit oculos ipsorum. Item ibidem. Cor
vus niger est amicus vulpis. et propter hoc pu
gnat cum acelonibus et alijs bestiis ut iunget vul
pem. Item ibidem. Corvus pugnat pugna forti
et percutiunt se ad invicem cum armis. id est. cum ro
stris unguibus et alis suis. vicem obedit victo
ri victoria forti. Ducusque Aristoteles. Item solus
corvus in medijs estuvis fenoibus extra na
turam aliarum avium ouat et pullificat fetus suos
Ubi Petronius. Corvus maturis frugibus
ova defert etc.

De cigno. Ca. xi.

Cignus latine. olor dicitur grece. eo quod
torus albus sit in plumis suis. nulli enim
inveniunt cignum nigrum. Olor autem gre
ce. totum dicitur latine. ut dicit Iulius. Cignus autem
a canendo est dictus. eo quod carminis dulcedi
nem modulari vocibus fingit. Ideo autem ca
nit dulciter. quia collum longum et reflexum ha
bet et necesse est eructantem vocem per longum et
flexuosum iter varias reddere modulationes.
Fertur autem in hyperboreis partibus precipue
cytharedia cigni pullos evolare de nidibus et
apte admodum concinere. ut dicit Iulius. Secundu
m autem Varro. et Ambrosius. Haute bonum presagium
eventus reputatur. quod cigni scilicet in navigio obui
ant. sicut ait Ennius. Cignus in auspicijs sem
per letissimus ales. hunc optat naute. quod non se
mergit in undis et ideo apollini fuit consecra
tus. ut dicit Varro. In alijs autem maxima est for
tuito. Cignus quando est in amore querit semi
nam et ei per complexione collum blanditur. et quasi com
trahit ad se et coniungit collum suum collo semi
ne colligando. post coitum vero semina per
cutit mare et fugat ipsum. balneat autem se mascu
lus post coitum. similiter femina antequam cibum
sumat. Instante autem morte penna infixa ce
rebro canit et contra aliorum animantium consue
tudinem per gemitum cantum reddit. ut dicit Am
brosius. pluma habet candidissimam omni um

gradine vel colore aliquo impmixta, carne vero habet nigrā z ad digerendū durā. rostrum cū quadā tuberositate visum ab olfactu z gustu distinguēte. collū habet intrinsecus valde nigrū z interi⁹ densatū cū quo collo in profundūmerso cibū suū querit z incidit. dū sit inter pisces nutrit⁹ ipos non comedit. ideo si panis vel esca sibi proiecta fuerit. piscib⁹ ipm sequētib⁹ ipse cedit. d herbis z radicib⁹ victū suū querit. pedes habz nigros latos z clausos natationi valde aptos. quorū vno vti⁹ p remo in natādo. alio pro gubernaculo se regēdo. Stagna et lacus inhabitat. z secus aquas nidificat. vbi sup pauca ligna cōiecta super oua cubat et pullificat. pullos solcite nutrit et educat. z eos rostro alis z sibulo ptegit et defensat. z si quis aduersus eos appropinquauerit inter pullos z appropinquatib⁹ opponere se et interponere nō cessat. Quis est magne carnositatis z ponderositatis corpor⁹. et ideo quietē diligit z raro volat. volāt autē cigni siluestres volatu forti collis extēsis et pedibus ad posteri⁹ applicatis. sed nō sunt tam magni corporis nec tāte pinguedinis sic sunt domiti q iuxta hominū habitacula sunt nutriti. vt dic⁹ Bar.

De culice Capitulu. XII.

Culicē musca modica ab aculeo dicta. eo q sanguinē sugit. habet autē in ore fistulā ad modū stimuli q carnem terebrat vt sanguinē bibat. vt dic⁹ Isidorus. Reputat autē inter volatilia sicut et apis. cū tamē corp⁹ vermis habeat ples pedes habētis. eo q alas habeat quib⁹ volat. Generat autē ex vaporib⁹ putridis de cadauerib⁹ ac palustrib⁹ locis z corruptis generatis. ex cōtinua alaz replicata pcussione i aere strepitū generat z quasi stridet. sup cadauera z vlcera libēter residet. equis etiam vlcerosis valde nocet. strepitū z morsu doctmītes infestat. et a requie eos arceat. de nocte maxime circūuolat z mēbra quib⁹ insidet terebrat atqz mordet. lucipeta est. qā lucem libēter videt. vnde min⁹ caute in cādelam vel in ignē irruēs se ob auiditatē luminis vidēdi cōburere sepe solet. byrūdinibus pascendis summe valet. culices em̄ in aere volitantes ab byrūdinib⁹ que venant⁹ muscas in aere pda gratissima reputant. Dicūtur autē culices sciniphes. id est. musce minutissime. sed aculeis pmolesce. scīnes enīz

grece musca dicit⁹ latine. vnde z dicit⁹ scīnomia musca canina. z huiusmodi muscis terra egyptioz pcussa est. vt dicit⁹ Isidor⁹ Est autē scīnomia gen⁹ pessimuz muscarū magni corporis z lati ventris respectu muscarū aliarum z parui volat⁹ sed magne tenacitatis z adherētie in membris animantiū in quibus insidet. In villis em̄ z pilis animalū z maxime canū se immergit. et ibi se occultās sugit sanguinē atqz bibit intantū q carnē vlcerat z corrodit. vt patet in antiquoz canū aurib⁹ quas corrodit z vlcerat tales musce vnde non est mirū si tales musce sint multuz fetide que extā fetidiaz z corruptis humorib⁹ sint nutrite

De cicada La. XIII.

Cicada a canendo est dicta. eo q i exiguuo gutture suo dulces facit melodiam vel mirā facit cantilenā. vt dicitur in hexameron. hec in medio estu quādo arbusta meridianis calorib⁹ rumpūtur tanto cantū resonat clariore. quanto spiritum aereū tūc tempis attrahit puriore. deinde si quis cicadas pfundat oleo statiz necantur. eo q obstructis poris spiramen aereū haurire nō valent. sed si quis statiz his acetū supfundat. ilico reuiuiscunt. eo q vis aceti aperit poros qui ex olei cōstrictiōe obstructebātur. vt dicit⁹ Ambrosius

De fenice

Capitulu. XIII.

Fenix vnica dicit⁹ esse avis z in toto orbe terrarū singularis. vnde z latini mirātur vnde et apud arabes vbi nascit⁹ fenix. i. singularis nuncupat⁹. vt dicit⁹ Isi. De hac aue dic⁹ pba. q fenix est avis sine pari viuēs. ccc. vl qngētis annis. qbz cōplet⁹ cū suū sentit defectū nidū fac ex lignis aromaticis et multuz siccis que in estate ex feruore solis flāre fauonio accendunt. qbus iam accēsis spōte nidū ingredit⁹ z ibidem inter ligna ardētia incinerat⁹. ex quo cinere infra tridū quidā vermicul⁹ nascit⁹ qui paulatim plumas recipiēs in volucrē reformatur. Idē dic⁹ Ambro. in hexameron. de fenice humore sine cinere nou⁹ surgit. paulatimqz adolescit z pcessu tēpis glariū induit remigia atqz in auis spēm reparat. Est autē avis pulcerrima. pannoni in plumis similima. solitudinē diligēs. gnis z fructib⁹ mundis cibū querēs. de q narrat Alan⁹. q etiz Dnias summ⁹ pontifex in eliopoli ciuitate

egypti templū ad similitudinē tēpli hie-
rosolymoz edificasset. pmo die azimoz cū m-
sa ligna aromatica sup altare gregasset. et
ignē ad offerendū sacrificiū succēdisset. de-
scēdit in mediū rogū tal' auis q̄ in igne sa-
crificij statim i cinerē est redacta. remanēte
aut cinere z cū diligētia custodito d̄ pcepto
sacerdot' z refuato infra tridū qdā vermi-
cul' de p̄dicto cinere est creat'. q̄ tandē reci-
piens formā auis ad solitudinē euolauit

De grue La. XV.

Grus de p̄ria voce nomē accepit. ta-
li em̄ voce sonat. vt dīc' Jsi. Est aut
auis alaz magnaz z fortis volatus
aeris alta perēs vt videat quas velit p̄gere
regiones. vt dīc' in hexameron. Est em̄ auis
diligēs suā spēm. z in societate viuēs habēs
regē et ordine literato volās. vt dīc' Ambro-
sius. Ductor aut agminis q̄i instigādo z ar-
guendo voce ad rectos volat' cogit agmen
z si forte raucescat succedit alia grus q̄ sup-
plet idē officiū. grues aut voce p̄conia ter-
ram perūt vt quiescāt. z cum sederint ad cu-
stodiā sui vigilias ordināt vt alie securi' cō-
quiescāt. Vigiles aut sup vnū crus stāt dī-
recte z lapillū tenēt in pede altero a terra su-
spenso vel eleuato. vt si casu aliquo dormie-
rint p̄ casum lapilli excitent'. vt dīc' Aristot.
Ite sunt grues in innēte cinerei coloris.
sed in senectute quāto diut' viuūt. tāto pl'
nigrescunt. z si que illarū a societate ober-
rauerint vociferādo perditas socias aduo-
cant z requirūt. Grues etiā q̄i supra se ve-
nientē herodiū vel accipitrē p̄cipiūt rostra
sua sup' erigūt z put possunt cū rostri acu-
mine se defendūt.

De gallo La. XVI.

Gallus a castratione est vocat'. In-
ter ceteras tantū aues huic soli testi-
culi adimunt'. veteres em̄ abscisos
gallos vocauerūt. vt dīc' Jsid'. De gallo dī-
cit Plin'. xix. li. c. iij. Carnes galloz cru-
de z calide apposite sup morsum serpent' de-
mūt venenū. Et ad idē valet ei' cerebrū in
potu sumptū. si q̄s ei' pinguedine v' viscē-
lo inunct' fuerit. a pantheris z leonib' tū-
erit. Si auro liquecēt ossa galloz vel gal-
linarū cōmiscēt cōsumūt illud in se vnde
z os gallinaceū auri est venenū. z h̄ est mix-
t' Ballus itaqz est auis calide z sicce cōplexio-
nis. et ideo multū habet audacie z animosi-
tatis ppter qd cōtra suos aduersarios p su-

is vxorib' audacter pugnat. z rostro ac cal-
caribus aduersariū impetit z lacerat. obrē-
ta victoria statim cātat. Anteqz autē cantet
alis se verberat. z seipm feriens ad cantādū
reddit aptiorē. In p̄fundiorib' horis noctis
cantū solet emittere clariorē et valentiorē.
sed circa tps matutinū vocē format leuiorē.
vt dīc' Ambrosi'. Cristā rubeā gestat i
capite p̄ corona qua amissa p̄dit audaciam
z ad aggrediendū aduersariū ipm efficit se
gniorē. zelat z diligit vxores suas. z inuento
cibo voce quadā eas cōuocat z sibi subtra-
hit vt eas reficiat atqz pascat. pinguiorez z
tēnriorē quā pl' diligit secū quietis gratia
vicinius collocat. et ipsi' p̄sentia circa se pl'
affectat de mane cū ad pastū euolauerit. la-
tus suū lateri ipsi' primo applicat et p̄ quos-
dam nut' ipam ad sui copulā allicit z inui-
tat. z p̄ ipa tanqz zelotipus specialit' pugnat
z appropinquātes gallos rostro et calcari-
bus a se fugat. rostro in pugnādo terrā pec-
tit. z plumas circa collū erigit. vt se audacē
faciat z pennas caude quantū potest sursum
ac deorsum eleuat. vt sic aprus ad p̄lium
se accingat lapidē p̄ciosum nomine allectri-
cium vel allectoriū calcedonio silez gignit
z portat. quē ratōe lapidis vt credūt quidā
leo timet z abhorret. z maxime si fuerit albi
albū em̄ gallū leo formidat. vt dīc' Plin'.
Rostro z pedib' victū querit. paleā z pulne-
rem sulcat z reuersat z inuēto grano ad gal-
linas vociferat et eas vocat. timet etiaz gal-
lus aquilā z accipitrē p̄dones terre. quia ta-
les p̄de aues volucris in terra deambulā-
tibus insidiant'. z ideo cū gall' sit valde acu-
ti visus vnū oculū p̄ victu querēdo infer'
deprimit. et aliū sursum ad aera dirigit. vt
aduentū aquile vel accipitris p̄caueat. q̄ni-
am cū venientē a remotis viderit statim ad
gallinas vociferat z fugiēs in domib' rupi-
bus ac sepib' se occultat. vt dīc' idē. Dece-
pitus etiā gall' ouat in vltima senectute. et
facit quedā oua p̄ua multū rotunda z q̄si li-
uida vel crocea. ex quib' si ab aliquo verme
venenoso in dieb' canicularib' foucant'. ba-
siliiscus percat. vt dīc' Beda. De gallis dīc'
Constant'. Galli iuvenes duriores sunt ad
digerendū. minorisqz humiditatis q̄ gallina
caro eorū quiddā nitrositatis habet. s̄ q̄n-
do coquitur soluit'. vnde si vetus gallus p̄-
icetis interioribus d̄ semine croci ortēsis et
polipodio impleatur. et quinqz libris aque

coquat donec aqua fere consumat fit utilissimum
colericam habentibus passionem. viscosos et fleu-
maticos purgat humores. melancolicam pati-
entibus subuenit. grossam stomachi vetosita-
tem excludit. dolorem mitigat. tumorem et dolorem
arteriarum curat. valet contra artetice febris plixi-
tatem. ut dicit idem

De gallo gallinaceo

Capitulum XVII.

Gallus gallinaceus. gallus est quod propter ab-
scissionem testiculorum effeminatus. more
enim aliorum animalium castratorum torus in con-
plexione mutatur. cristam enim perdit. audaciam de-
ponit. vocem et cantum amittit inter horas noctis
non discernit. alis se non percutit nec ad pugnam
se accigit. super oua aliena cubat ac si esset gal-
lina officium femine assumens pullos alienos
nutrit circiuducit. vocem etiam galline simulat
et crocitando vocem raucida pullos vocitat
gallinis se associans cum eis eam escam comedit
et deuorat. sed eas non reficit nec impinguat cum
eis impinguat sed eas non impinguat Est autem gal-
linaceus timidior quam gallus. et carnis humidior
et mollioris et pinguedinis maioris ac plu-
me laxioris. cuius pedes quique franguntur ut cu-
bare super oua cogatur. cuius calcarea vel bebetur
tur vel cadunt. cuius pedes colligantur post impin-
guationem. et depressio capite ad terram ad for-
torem erecti pedibus deportatur. de gallo tamen castrato
dicit Lactantius. Carnes inquit castrati galli omnium
volatilium carnibus sunt pueriores. laudabili-
us enim generant nutrimentum et sanguinem meli-
orem. cerebella eorum cerebellis avium aliarum
sunt utiliora

De gallina Cap. XVIII

Gallina est a gallo dicta. sicut a Leone
dicta est leena. cuius membra ut quidam se-
runt si cum auro liquescere misceantur sum-
mum auxilium. ut dicit Iulius. Est autem multe ouarum
nis et pullificationis et multe ouarum sine coitu
ut dicit Aristoteles. li. vi. et dicitur oua veteri. et sunt
alios ouis insipidiora et illaudabiliora. et quod
da galline sepe faciunt gemelles. et unus ge-
mellorum est purus et quique monstruosus. postquam
autem cubat super oua sua per tres dies statim appa-
ret signa pulli et erit in maioribus post plures
dies. et in minoribus per pauciores. et generatur
pullus ex albumine et nutritur ex vitello. ut dicit
idem. Galline etiam quod nimis ouant non sunt longe
vite sed cito moriuntur. ut dicit li. vi. Alias pro gal-
linaceis proprietates omnibus fere notas tangit glossa super
Matth. xxij. ubi dicit. Gallina est avis pia cir-

ca pullos. nam pullos sub ala fouet. Contra mil-
uum tuum. de dolore filiorum egrotat et plumam
deponit. plures pullos quam se pascit et satiat. et ipsos
inueto cibo congregat atque vocat per pullos
defensione fortiori se opponit. et etiam hominem
impugnat. pullos dispersos congregat. atque
vocat et ne a niso vel miluo rapiantur eos sub
alaz tegmine protegit et defendit. plumaz his
piditate et vocis raucedine affectum circa pul-
licos manifestat.

De griphe Cap. XIX

Griphe inter volatilia recitatur Deut.
xliij. Et dicit ibi glossa. quod griphe est quod
drupes. capite et alis aquile similis. et
reliqua corpe similis est leoni. et habitat in yperbo-
reis montibus. equis et hominibus maxime est infestus. in
nido suo reponit lapidem smaragdum pro ve-
nena animalia mortis

De herodio Cap. XX.

Herodius est avis regia. proinde audax
manu gestantis assuetus. Est autem avis
animosa ad modum accipitris. pau-
ce quidem carnis respectu corporis sui. et emul-
te penositas. et ideo leuissimus est volatus. quod
par est ei quod aggrauat et multum quod erigit
atque leuat. ut dicit Gregorius. et ideo dissimilis est stru-
ctioni in audacia et virtute. quibus ei similis sit
in penna et varia in colore Herodius autem ma-
gne est animositas. acutissimi pectoris. et for-
tis unguis. et plus ledit perdam super ipsam ir-
ruendo pectore quam rostro siue ungue. Tante
autem est animositas quod si primo vel secundo im-
petu predam non arripit quasi vindictam de se pe-
tit. unde si siluestris est illo die vir predam qua-
rit. si vero domesticus quasi pro verecundia
enagatur per aera et ad manu gestantis ob fa-
cili tunc non redit. tunc enim victum et quasi de
generem se estimat. quando de volucre quas
imperit non triumphat. ut dicit Gregorius.
Hec avis a vulgo falco nuncupatur siue fili-
ca. ut dicit glossa super psalm. Et est avis que
inter omnes proinde volucres habet affectum
pium et animum circa pullos. sicut dicit in her-
ameron Eodem inquit sedulitas officio quo
proprios fetus pascit pari subministratio-
ne pullum ab aquila abiectum siue non agni-
tum suscipit atque nutrit. cadauer fugit. nec
in famis vehementia putridas carnes tan-
git. sed laboris patiens abstinendo expectat
quousque predam sibi congruam inueniat.
quam acquirat. ut dicit Gregorius

De byrundine
Capitulū. XXI.

Irrando quasi arūdo ab aere est dicta eo q̄ cibos nō sumat residens. s̄z ut edat in aere cibū capit. ut dicit Isidorus. Est em̄ auis vocifera p̄ fortuosos orbes et circuit⁹ vaga. In nidis cōstruēdis et pullis educādis sollicita. ut dicit idē. In nidis s̄z cōstruēdis est sūme solertie. vix ei ad hoc faciendū sufficeret humana industria de quā materia qd̄ facit byrundo solo rostro de argilla. byrundo itaq̄ est auis valde pēnosa mire agilitat⁹ et velocissimi volatus. et s̄o a ceteris auib⁹ nō impetit. nec vnq̄s alicui pda est. maria trāsuolat ad regiones calidiores in quib⁹ credit p̄ hyemē cōmorari. cetera custodit tpa adnētus sui et recessus. cui⁹ adnētus indicium est ver⁹ et testimoniū instātis serenitat⁹ estiuā. ut dicit Ambrosius. De byrundine dicit Aristoteles. li. vi. Auis agrestis nō coit in anno neq̄ ouat nisi semel p̄ter byrundinē que ouat bis. s̄z p̄ma oua aliquā corrumpūt p̄pter hyemē. oua s̄o posteriora cōplent et faciunt pullos. Itē dicit ibidē. Aues que comedūt carnē nō ouāt bis p̄ter byrundinez que aliquā bis pullificat Itē ibidē si q̄s ceca uerit pullos byrundinū reuertent⁹ oculi eorū querit em̄ herbā q̄ dicit celidonia cui⁹ succo linūt oculos filiorū. et sic eorū oculi sanant⁹ et p̄stine restitunt⁹. ut dicit Macrobius. Item in vtero byrundinis inueniunt⁹ duo lapilli. q̄z vnus est albid⁹ et dicitur femine⁹. alter s̄o rubeus et dicitur masculin⁹ q̄ maior⁹ est p̄tutis q̄s albus. hi lapilli dicunt⁹ celidoni. et sunt p̄ciosi maxime quādo extrahunt⁹ de pullo aūq̄ tagat terrā. ut dicit in lapidario vbi eorū p̄tutes describunt⁹. ut dicit Eostan. Sanguis de dextra ala extract⁹ oculis medet⁹ sic sanguis columbe. sim⁹ ei⁹ valde est calid⁹ et vitius sine corrosiu⁹. et ideo oculis est nociuus. Instruit autē byrundo pullos suos eūcere stercore extra nidū. sunt autē byrundinū duo genera. quedā em̄ sunt maioris corpis dorsum habētes nigrū. pect⁹ rubeū et ventrem albū. et he diligūt humanā societatez. vnde in domib⁹ hominū nidificāt. alie sunt minoris corpis nigrū habētes pect⁹ et nidificāt in ripaz foraminib⁹ iuxta aquā. Sed tā iste q̄s ille i terra nidificant sine argilla. et vtriusq̄ cauda ad modū forpice est bifurcata. Int byrundines dicit esse vnū gen⁹ quod timent alie etiā aues aq̄la et accipiter et fugiūt

illā byrundinē tanq̄ hostē nec audet sup̄ preda illa visa irruere. timet em̄ morsum ei⁹. q̄a forsan venenosus est. ut dicit Plinius. pugnāt autē byrundines p̄tra passerēs nidos eorū subintrātes et morsib⁹ ac vnguib⁹ fugant eos d̄ nidis suis

De kaladrio Ca. XXII.

Kaladri⁹ fm̄ p̄hm est albi color⁹ nullo lam h̄is p̄te nigredinis cui⁹ p̄s inferior⁹ femor⁹ ip̄⁹ purgat caliginē oculorū. cui⁹ natura ē tal⁹. q̄ q̄n aliq̄s q̄ui detinetur infirmitate. si egritudo fuerit ad mortē. kaladri⁹ auertit faciē suā a sic egritate et si ne dubio tūc morit⁹ hō. si at infirm⁹ d̄z p̄ualefcere kaladri⁹ figit vīsum i ip̄m. et intēdit i eū q̄si applaudēs ei. Differt autē kaladri⁹ ab auicula q̄ dicit kalādra q̄ est auis sonora et canora sic merula. ut dicit glo. sup̄ Deut. xliij. vbi dicit. differt kaladreon a kalandra et c.

De laro Ca. XXIII.

Larus ē auis q̄nq̄s i terra q̄nq̄s i aq̄s habitās. vñ in auroza scribit⁹. Lar⁹ est flumis habitator et incolā terre. Hūc natat ut piscis nūc volat instar auis.

De locusta Ca. XXIII.

Locusta est dicta eo q̄ pedib⁹ sit longa ut hasta. et iō greci eaz hastagion vocāt. ut dicit Isidorus. Locuste regē nō habent. et tamē ordinate egrediunt⁹ per turmas suas ut dicit Proverb. xxx. mutuo se deuorāt. nā maiores minores comedūt et mā ducant. in estate apparēt. in hyeme s̄o latēt. longiora habēt crura posteriora q̄s anteriora. Et sicut dicit glo. sup̄ Jobel p̄mo. est p̄mo athelabo et post crescentib⁹ alio fit locusta. et plus ledit in iuuentute q̄n est athelabo q̄s i senectute quādo est locusta. Os habet q̄drāgulū et pro cauda aculeū habet. crura sunt replicata et in se reflexa. germina arborū et herbarū radicib⁹ comedūt et corrodit. a vento australi generant⁹ et ad volandū cōcitantur. In vento autē septentrionali moriūtur. In saliendo locusta se erigit. et in erigendo cadit. a floribus amigdalinis impingunt⁹ locuste. Locusta insup̄ tota p̄ maiori parte in ventre p̄sistit. et ideo insatiabilis est. vñ cum habet intestinū. qd̄ sanie et immūdia est sp̄ repletū s̄z q̄diu viuit sp̄ esurit. et si qd̄ inuenerit viride. corrodere nō desistit. Do dico frigore quasi morit⁹ et consopit. sed calore solis reuiuiscit. ex cuius stercore p̄mes nascuntur

De mergulo Caplm. XXV.

Mergul⁹ ab assiduitate mergendi no-
me sumpsit. sepe em̄ dimisso i pfun-
dū capite. auraz sig sub fluctibz col-
ligit. r̄ an̄ veniēte eqz tēpestatē cū clamore
lit⁹ petit. nā in pelago guissimā tēpestatē su-
turā esse certissimū est. qñ merguli fugiunt
ad lit⁹ cū clamore. vt dic⁹ Jsi. mergul⁹ i arū
dinet⁹ sup pauca ligna nidificat⁹ miro qdā
affectu nature pulliculos nutrit z educat. q̄
mornati matrē sequūt. z varias pelagi vn-
das ascēdere z descēdere nullo mō verent⁹.
p̄mes aq̄iles z pisciculos ad sui vētr⁹ satia-
dā ingluuie venant⁹. In hyeme p̄t paucita-
tē mor⁹ ipinguat⁹. In estate aut⁹ p̄t volat⁹ li-
bertatē carnibz z pinguedie depaupan⁹. qñ
ab aue rapace psequunt⁹ ad aquā refugien-
tes mersionis bñficio liberant⁹.

De miluo Capitulu. XXVI.

Milu⁹ moll⁹ est volatu z viribz. Uñ
milu⁹ qñ moll⁹ volās ē dic⁹. nā le-
ui pēna z qñ i mobili sup aera fer⁹ et
vileui tactu aerē in volādo mouere videt⁹.
Est aut⁹ auis patiens laborz. z iō cuculos i sca-
pulis suis suscipit. et ne p lōga itineris spa-
cia fatigati deficiāt a p̄tibz hispanie secum
ducit. vt dic⁹ Jsi. Est at⁹ auis rapax z audax
in mimis. s̄ timid⁹ ē i magnis. nā volucres
siluestres inuadere n̄ audet. domestic⁹ insidi-
ari nō timet. pull⁹ etiā insidiat⁹ vt eos rapiat
z q̄s incautos reppererit statim necat. cadane-
ribz z imūdis vescit⁹. z p modico vētr⁹ pastu
circa ethera circūfer⁹. Aniso ipetit⁹. z a mio-
re se p̄t ipi⁹ pusillanimitatē z segnicie supa-
tur. Et milu⁹ i iuuetute ab alijs p̄de auibz
nō videt⁹ differre s̄ q̄to dūti⁹ viuit tāto suā
naturā degenerē p̄t oñdit. Qdā ei gen⁹ est
milui q̄ i p̄ncipio aues rapit. exentera aialiu
comedit. rādē vix muscas z p̄miculos arri-
pit. vt dic⁹ Aristo. vltio fame perit. Est autē
auis ipia circa pullos suos sic z vultur. do-
let ei qñ vidz eos ipinguari. z vt marcescāt
rostrō eos pcutit z subtrahit eis cibū. vocē
bz querulā famis nūciā. nā qñ esurit voce
querula cibū querit

De nocticorace Capitulu. XXVII

Ncticorax ē noct⁹ coru⁹ sic dic⁹. eo
q̄ noctē amat qz d nocte volās cibū
q̄rit z q̄redo clamat. cui⁹ clamor ē
volucibz odiosus vt di. Jsi. Et at⁹ auis lu-
cifuga z solē videre n̄ p̄t. sep̄lora z loca mor-
tuoz ibabit⁹ z frequitat. i parietibz z i locis

ruinos⁹ nidificat. oua colūbarz z monedula-
rū frāgit⁹ deuorat. z cū eis pugt. Nec diciē
noctua q̄i d nocte acute tuēs. d nocte em̄ vi-
det. exorto ei splēdore sol⁹ ei⁹ visus bebetat⁹.
Nāc insula cretē nō hz. z si venerit aliū de
statim morit⁹ vt dic⁹ Jsi.

De onocrotalo Ca. XXVIII

Onocrotal⁹ est auis in aq̄ sonitū faci-
ens. In faucibz aut⁹ hz q̄sdā follicu-
los i q̄bz p̄mo cibū recipit. z receptū
in secūdū ventrē mittit. duos ei hz vtēros.
in vno tm̄ cibaria recipit. in alio tm̄ decoq̄t
z digerit. s̄ p̄m⁹ p vesicula guttur⁹ reputat⁹
Uñ dic⁹ Jsi. Onocrotal⁹ auis d̄ grece cū lō-
go rostrō. Et sunt duo genera. vnū aq̄ile.
z aliū solitudis. q̄ aut⁹ in aq̄s manet. ē auis
valde gulosa q̄ rostrū in aq̄ mergēs horridū
sonū fac⁹ Precipue at⁹ insidiat⁹ anguillis. z p̄
dā quā arripit subito deglutit⁹ i aluū mit-
tit. deinde rumiat z fauces mouet. ac si cibū
in ore receptū adhuc teneret Nec i litore q̄
escēs rostrū suū sp̄ sursum erigit. z sic ipi⁹ acu-
mine⁹ insultū accipitris se p̄munit. vt sic se-
cui⁹ dormire possit. vt dic⁹ Jsi.

De pellicano Ca. XXIX

Pellican⁹ ē auis q̄ i Leuit. ij. z Deu.
cuij. porphirio nūcupat⁹. Et ē auis
egyptia habitās i solitudine iuxta ny-
lū. In⁹ volucres at⁹ fm legē imūdas in Le-
uit. nūerat⁹. Sūt at⁹ duo genera h⁹ auis. vnū
in aq̄s ibabitās z ei⁹ esce sūt pisces. aliū est i
terra habitās solitudinē diligēs. cui⁹ cibus
sūt aialia venenosa. vt lacerte z h̄mōi. oia q̄
pellican⁹ comedit p̄mo pedē in aquā tingit
z intinctū q̄si cū māu pede ori applicat z op-
ponit. Sol⁹ pellican⁹ int⁹ aues p̄de p̄ter p̄li-
tacū pede vti⁹ loco man⁹. De pellicano q̄qz
dic⁹ glo. sup ps. Et idē dic⁹ Plin⁹ p h̄ verba
Pellican⁹ inq̄t est auis amator filioz suoz
Lū em̄ gignit natos et incipiūt crescere pa-
rentes suos in facie pcutiunt. p̄pter qd̄ ipos
mater repcutit et occidit. tertio p̄o die mat⁹
se in costa vsqz ad effusionē sanguis pcutit.
z calidū sanguinē sup corpa mortuoz filio-
rū p̄ effundit. ex cui⁹ p̄tute pull⁹ pus mortu-
us reuiuiscit. Et glo. sup locū illū ps. Fa-
ctus suz sic pellican⁹ zc. Pellican⁹ d̄z rostrō
occidere pullos. z i triduo lugere. z sic san-
guinē suū sup eos fundere z sic illos viuifi-
care. aliā cām mort⁹ pulloz pellicani affligit
magister Jacob⁹ de vitriaco i libro d̄ mira-
bilibz oriētalū regionū. Est inq̄t in egypto

avis q̄ vocat̄ pellican⁹ magnaz alaz et ma-
xime maciei. qz q̄qd̄ deglutit cito emittit
p̄ secessum. lubricū em̄ habet intestinū. et ideo
vsqz ad plenā incorporationē neqz tenet cibū
Hac aut̄ naturalit̄ odit sp̄ens. ppter q̄ ser-
pens dū p̄ pastu mater exit nidū repēs p̄ ar-
borē p̄gīt et iterficit pullos suos sup quos
mater rediēs lugere p̄ tridū ferf. deinde ī
pectore se vulnerat et sanguinē super eos re-
sp̄gēs eos a morte suscitāt. Ex sanguīe ve-
ro copios⁹ sic effuso debilitat̄ mater. vnde
pulli cogunt̄ exire p̄ cibo. q̄z quidā natura-
li affectu matrē debilitatā pascūt. q̄dam vō
degeneres sunt de m̄re penit⁹ nullā curā ge-
runt. qd̄ diligēt⁹ aduertēs mat̄. recepti viri-
bus filios se pascētes refouet et diligit. alios
vō tāqz ignobiles et ingratos a se reijcit. et
secū cōmanere aut vīnere nō p̄mittit

De perdice Ca. XXX.

P Erdit a voce nomē h̄z. vt dīc̄ Jsid̄.
Est aut̄ immūda. nā mascul⁹ ī ma-
sculū p̄surgit et obliuiscit̄ secū p̄ceptū
libido. vt dīc̄ Jsi. adeo aut̄ est fraudulēta vt
aliena oua diripiēs foueat ea sic subtracta
sz hec fraus fructū nō habz. qz cū pulli vo-
cē audierint p̄prie genitricis naturali quodā
affectu matrē putatiuā q̄ eos fouerat dēre-
linquūt et ad illā que genuit reuertūt. vt dīc̄
Jsid̄. parit et Amb. Hō aut̄ laborāt ī cubā
do et onādo sicut alie aues. sic dīc̄ Arist. Ali-
que in q̄ aues generāt leniter sicut p̄dices et
mater p̄dices volat ī circuitu venatoris q̄us-
qz fugiāt pulli sui. et post fugā pullos fugit
et ip̄a mater. et clamat pullis suis. cui⁹ pulli
mox nati sequunt̄ matrē et statim q̄rūt cibū
Est aut̄ p̄dit pauce p̄nositatis et m̄lte car-
nis. ideo debilis est volat⁹. et in volādo parz a
terra se erigit. sz statim post paululū terram
perit. intm̄ nifum timet et fugit q̄qd̄ in vidz
ip̄m in aera a terra nō recedit. ad sonitū vō
cāpanule fugiēs circa terrā anqz sciat in re-
the vel in laqueū se imittit. Plin⁹ dīc̄ libro
ix. c. vi. Fel perdicū cū equo pōdere mell⁹
multū clarificat visum. vñ et ī p̄xide argen-
tea d̄z refuari. oua eoz ī vase creto tecta va-
lent cū melle vlc̄eribz oculoz

De pauone Ca. XXXI.

P Auo a sono vocis nomē habet. cuius
caro est tā dura vt vit̄ putredinem
sentiat nec facile coquit̄. vt dīc̄ Jsi.
vīuit aut̄ p̄ano fm̄ Arist. xx. annis et pulli-
ficat in fine triū annoz. deinde colant̄ eius

ale. Cubat aut̄ oua sua. xxx. diebz et modicū
pl⁹. deinde scindunt̄ teste. et nō pullificāt nī
si semel in anno. et ponit. xij. oua aut parz mi-
nus. et eijcit plumas suas cū p̄ma arbore eij-
ciēte folia sua. et tūc p̄mo nascit̄ pluma cūz
arbores incipiūt solificare. est em̄ anis n̄ di-
ligēs fetū suū. psequit̄ em̄ mascul⁹ feminaz
et oua semine inuestigat vt frangat ea. vt sic
sue luxurie magis vacet. qd̄ timēs femina. so-
licite abscondit ea ne ab eo valeāt de facili in-
ueniri. Habz aut̄ p̄ano vt ait Jsid̄. caput in-
firmū et deforme q̄si serpentinū et tū cristā
tū. incessum simplicē et occultū. collū modicū
et erectū pect⁹ saphireū. caudā oculatāz
mira pulcritudine dīstinctā et ornatā. habz
pedes deformissimos et rugosos p̄naz sua-
rū admirās pulcritudinē erigit eas ad mo-
dū rote siue circuli et p̄ girū capitis circūpo-
nit. vidēs aut̄ pedū suoz deformitatē quasi
erubescit et velut nō attēdens p̄dictā p̄naz
rū pulcritudinē eas subito deprimit et sub-
mittit. vocēqz habet terribitē vt ait qdā. vo-
cem h̄z demonis. caput serpentis. passum la-
tronis et. Plin⁹ em̄ li. xix. c. vi. dīc̄ q̄ p̄ano
resorbet simū suū inuidēs hoīum vilitatē.
valde ei medicinal⁹ est sz raro inuenit̄

De passeribz. Capitulu. XXXII.

P Asseres sūt minuta volatilia a par-
uitate sic vocata vt dīc̄ Jsid̄. Est aut̄
avis passer instabilis et garrula in-
pta hoīm habitacula nidificās. Avis siq̄dē
est m̄ltū calida et libidinosa. vñ ei⁹ caro fre-
quēter ī cibū sumpta ē libidinis excitatiua.
vt dīc̄ Cōstan. multe est ouatiōis et pullifi-
catiōis et magne solertie ī educando pullos
suos et nutriendo. In feno et in plumis nidi-
ficat. et nidū suū a stercore mundū seruat et
īo pullos stercore extra nidū eijcit et ad eij-
ciendū eas cogit. Araneis et vermibz et mu-
scis eos pascit. semina venenosa vt iusq̄amī
sine lesione comedit. et leprā et morbū cadu-
cū aliq̄n sustinet et incurrit. et femina diu-
tis vīuit q̄ mascul⁹. et mascul⁹ zelat p̄ vxore
sua. et p̄ ea pugnare p̄suevit. vt dicit Arist. .
mustelā timet et odit et clamādo ac vocife-
rādo p̄ntiā ei⁹ p̄dit. p̄ nidis hyrūdinū occu-
pādis eis rostro moribz se opponit. snā spe-
ciem diligit et pullos ab illis derelictos ali-
quo casu recolligit tāqz p̄rios atqz nutrit. et
si p̄tingat aliq̄n laqueo vel aliquo alio mo-
do dephēndi clamat p̄ adiutorio et vocife-
rat cui cōpatiēs passerū multitudo mutuo

se duocat et ut captum liberet accelerat et per vi-
ribus festinant.

De strutione. Ca. XXXIII.

Strutio a greco vocabulo nome sū
psit. ut dicitur Isid. eo quod corpus animalis gra-
dient habeat. penas tamen habet ut avis.
habet etiam duos pedes et rostrum sicut volucris.
sed propter ponderositatem sui corporis cum avibus in ae-
ra non levatur. ouat etiam sicut avis. sed oua sua fo-
vere negligit quod piccata in arena foris pulueris
animatur. ut dicitur Isid. De strutione autem dicitur
Aristo. Strutio autem inquit in creatura assimi-
latur autem et quo ad quod quadrupedi. quia in aera non
levatur. alie enim ei non sunt convenientes volatui.
sed creatio eorum est tenuis sicut creatio pili. et quia
est sicut avis multas plumas habet in inferio-
ri parte corporis. et habet pedes duos sicut volucres
et ungues scissos sicut sunt ungule quadrupedis
et causa illi est. quia magnitudo corporis eius assi-
milatur quadrupedi et non aui. Tamen enim calidi-
tatis est quod ferre diglutit et sumit. et secundum Aui-
cen. natura quod in ovis est pueri dedit ei face-
re oua maxima et durissime teste. ut circa eorum
generationem occupat calorem temperat. et si esset
nimis intensus calor. esset causa quod cito mor-
reretur. Alias autem strutionis proprietates tangit be-
atus Gregorius super Job. xxx. ubi dicit. penna
strutionis est similis penna herodii in colore sed
non in virtute. penna autem similis virtutem habet. sed volat
celeritate caret. ad volatum alas suas erigit.
sed tamen a terra in altum nullatenus se suspendit sine
in longum rari penas induit et magno corpore ge-
nat. Item quoniam venit tempus ut oua pariat. ad stel-
las quod vocant vergilias sine plades oculos le-
uat. non enim oua ponit nisi quoniam illa constellation
oriens vel ascendit. cum ei viderit stellam circa me-
sem iunij. arenam fodit et ibi ponit oua sua. quod
fabulo coopit atque regit. Cum autem ea ibi reli-
querit. statim obliuiscitur ubi ea posuit. et nun-
quam ad ea ulterius redit. sed calefacta arena solis
feruore abscondita oua excoquit. et in ipsis pul-
liculos precreat et producit. cum autem fracta testa
pulliculus eductus fuerit. tunc primo mater ipsum
recolligit atque nutrit. et quem in ovo pretempse-
rat. egressum de ovo recognoscit. et idem dicitur ad
beatum Job. Indurat ad filios suos quasi non
sint sui. Item strutio naturaliter equum odit. et in-
tantum ei contrariatur quod equum sine terrore vide-
re non possit. et si discurrerit equus per eum quasi con-
tra hostem alas erigit. et alarum concussione
ipsum ad fugam cogit

De vulture. Ca. XXXIII.

Turtur autem a voce vocatur. avis sim-
plex est ut columba. sed longe disparis est
pudica. Turtur autem avis casta ex mo-
ribus appellatur eo quod comes sit castitatis. amisso
enim pari suo alterius copulam non requirit. solita-
rie incedit. memor societatis prodite. semper gemit.
loca solitaria diligit et eligit. propterea quod hominem
valde fugit. ad ortolos tamen hominem et agros de-
scendit unde querit cibum unde vivit. oborto autem cibo
iterum iuga montium et sectera nemorum petere co-
suevit. vernali tempore advenit et novitatem instau-
ris temporis querula voce prodit. In hyeme vero
deplumatur. et tunc in truncis piceis se abscon-
dit. contra estatem vero et tempus veris resumptus plu-
mis de locis abditis ubi latuerat exiens. loca
ad pullificationem congrua sibi querit inter densos
arborum ramos. de lignis duris et nodosis ni-
dum construunt in quo ouat. cubat. pullificat. et pul-
los nutrit. ut dicitur Aristoteli. Turtur ouat in ve-
re bis sed non tertio. nisi quoniam oua primo corruptu-
tur. et vivunt et cubant. xv. annis. et non descendunt
super rem fetidam neque super cadauer propter cibum.
morticinio enim non vescitur turtur. sed per suo et
pullo victu paucula grana querit. et in locis
humidis recolligit unde vivit. alijs avibus voci-
ferantibus gemit. sunt autem pulli eius calidi et hu-
midi sicut et pulli columbini. ut dicitur Lestanus. quod
testatur gravitas ad volandum. sed volare incipien-
tes amittunt illam gravitatem. sitque caro eorum le-
uior et acceptibilior ad digerendum. sanguis
enim a dextre eius est medicinalis sicut san-
guis hyrundinis et columbe

De vulture. Ca. XXXV.

Vultur a tardo volatu nuncupatur. ut
dicitur Isid. magnitudine enim carnis
precipites volat non habet. Nos quod de pec-
bitu dicunt non misceri. et sine copula percipere
et percipi generare atque gigni. natoque eos di-
cunt vivere centum annis. ut dicitur Isid. Nec autem
est impia circa filios suos sicut et milvus. Si
enim videt pullos suos impinguari. rostrum et pe-
dibus eos percussit ut sic fiat ex dolore morsuum
macillanti. ut dicitur Plinius. Dicit etiam idem quod ma-
xime viget sensus olfactus in hac aue. unde et sen-
tiunt odore cadauera a remotis. existentes enim
ultra mare sentiunt cadauera ex ista parte et
ec converso. unde exercitum vultur sequitur ut homines
et equorum cadaueribus satietur. et idem secundum augures
quoniam conveniunt et circumvolant simul multi vulpu-
res est futuri pluvii presagium quod aliquo sensu na-
ture occulto presentium affaturum. De vulture
dicitur Aristoteli. Vultur inquit pugnat cum heros

dio. et volat sup ipm. et qñ deuincit ipm mo-
ritur. et comedit carnē crudā. et ideo pugnat
cōtra alias aues ppter cibū. Venat autem a
meridie vsq ad noctez. et ab oru solis vsq
ad tps illud in silēcio rehescit. et qñ senescit
elongat rostrū ei⁹ sup⁹ et recuruat in fine. et
morit⁹ tandē fame. vt dicit Aristot. ibidē Hoc
ei accidere fm errorē antiquoz putat. quia
dicit aliquādo fuisse hō. et erat impi⁹ pegri-
nis quibusdā. sed hoc est supsticiosum. Dicit
etiā idem. q quādo est aliqd supfluū de ci-
bis suis nō relinquit illud auib⁹ alijs sic fac
aquila. sed reponit in nido suo ad cibādum
pulos suos. quoniā nō de facili acquirit ci-
bum. Adificat aut in altis mōtib⁹ et nemo-
rib⁹. et si viderit aliqd volitās circa pullos
suos rostro pcutit et fugat illō et nutrit pul-
los suos quousq possint volare. et tūc eicit
illos a nido et vetat illos appropinquare illico
nec pmittit vnū par vulturū aliud par sub-
intrare locū suū. Itē eodē li. Almachar est
quedā species auis fluminalis que timet vul-
turē. et ideo fugit ad aquā et circūuolat vul-
tur a remotis. et cū sit acuti vultus inspicit qñ
auis illa exit aquā illā. et tūc si potest capiat eā
Est insup vultur auis multū ferida et imun-
da. cui⁹ caro est durissima et mali saporis. et
grauis odoris. et ideo ad esum est inutilis.
de facili p cadauere terrā perit. sed cū descē-
dit de terra itez vix ascēdit. vt dicit Gregori-
us. In alto volās cadauer in infimis pspi-
cit. et p amore cadaueris ad ima de sublimi-
tate aeris se submittit. vt dicit idē. Quādo at
ab aliquo impetit. cōtra ventū alas pcutit.
et sic venti adminiculo poti⁹ q̄ reboze pro-
prio ab infimis in aere se extollit Et ad hoc
dicit Plin⁹ libro. xxi. c. iij. Vultur inq̄ in-
ter aues cōtrariat serpentib⁹. nā si pēne eius
vranē fugant serpētes nidoze suo. Cor etiā
eius reddit se porrātes a serpētib⁹ et a feris
tutos. Cor eius ligatū in pelle leonis vltu-
pi fugat demones. Penna eius ligata pedi
sinistro parturiētis velociter liberat eā. sed
celerius solue ne interiora sequant. vnguē-
tum factū de adipe vulturis et oleo myrti et
cera nervos curat. iumēta sanat. Pes eius
dexter alligat⁹ pedi sinistro dolēti sanat ipz
similiter dextruz sanat sinister pes. Lingua
eius sine ferro euulsa et collo in pāno nouo
suspensa dicitur efficere hominē graciosum ad i-
petrandū ad hominē qcqd petit Linis ossi-
um eius cōbustoz mixtus cū celidonia da-

tus animalib⁹ eoz sanat morbos. Ducusq
Plinius. Idē li. xxxvi. Sanguis vulturuz
cum herba cambeduce vel cameleonte et ce-
dria sanat lepram

De vlula Ca. XXXVI.

Vlula ē auis a plausu vlt vlulatu no-
minata. ei⁹ em vox vlulatu ptendit.
Unde et apud augures vlulās pten-
dit aduersitatē. tacēs vō pspicitatē. vt dicit
Isidor⁹. et fm h idē videt esse vlula qd bu-
bo siue noctua. c⁹ vox fm augures ē ifausa
glo. biero. sup Isa. xiiij. dicit sic. Ulula ē auis
coruine magnitudinis respersa maculis. que
rostro in palude fixo horridū sonū facit. et
fm h videt q vlula est onocrotal⁹. q̄ ē auis
palustris loca inhabitās paludosa. qre sup
de onocrotalo.

De vupa Capitulum. XXXVII

Vupa vt dicit Isid. a grecis est nū-
cupata. eo q stercorea būana come-
dat et fecerit simo nutria. Auis ei est
spureissima et immūda. cristis a capite extē-
tib⁹ galeata. sp in sepulchris cōmorās vel in
fimo. cui⁹ sanguine si qd se iunxerit. dormi-
tum pges demones i somnis se suffocantes
videbit. cui⁹ cor malefactorib⁹ valz. nam in
suis maleficijs eo vtunt. De hac aue dicit
philici. q cū senuerit eo q nec videre nec vo-
lare queat. pulli ei⁹ euellūt ei pēnas inuali-
das. et liniūt ei oculos herbarū succ⁹ et sonet
sub alis donec recrescant plume eius. vt sic
renouata pfecte volet et videat clare sicut et
ipsi. vt dicit Isidorus.

De vespertilionē.

Capitulum. XXXVIII.

Vespertilio a tpe nomen sumpsit. eo
quod lucē fugiēs circūuolat in crepuscu-
lo vespertino picipiti motu attrito et
tenuissimis brachioz membranis suspensa
Et est animal simile muri. nō tam resonās
voce q̄ stridore. specie simul volatilis et q-
drupedis habet. quod in alijs auib⁹ solz
rarius inueniri. Ducusq Isid. Dicit etiā
glosa sup Isa. ij. q vespertilioes lucē fugi-
unt. ceci em sunt sicut et talpe. puluerem lun-
gunt. oleū de lampadib⁹ sugūt. in rimulis
parietū se abscondūt. frigidissime sunt na-
ture. Unde sanguis vespertilionis linitus
super palpebras nō sinit recrescere pilos. vt
dicit Constan. Et hoc forsan est qz sua fri-
giditate opilat poros quib⁹ opilatis non re-
crescunt pili.

Incipit liber. xiii. De aqua et ei⁹ ornatu

Scriptis pro

prietatibus ignis et aeris. restat
ut de aquarum effectibus quantum
spectat ad hoc opusculum. nunc
aliqua dicam⁹. De autem aqua

quasi equa. quia nunquam descendit a motu donec su-
perficies eius aequetur. ut dicitur Ipsi. li. xii. Est
itaque elementum aque secundum Cōstā. frigidum et hu-
midum respectu terre subtile et perspicuum. pro-
termino non contentum. deflueret enim aqua ad nihil
lum nisi alieno termino sisteretur. Aque vero pro-
prietate describitur Basilii⁹ in generali in hexa-
meron dicens. Aqua inquit in omnia elementa est
utilissimum. celum enim temperat. terram fecundat. ac-
re suis vaporibus incorporat et odorat. scādit in
sublime et celum sibi vendicat. Aque enim sunt om-
nium nascitur causa. quia fruges gignunt. arbo-
res et plantas producit. sordes detergit. pecca-
ta diluit. potum cunctis animantibus tribuit.
Est enim aqua terre coniunctiva. penetrativa. re-
pletiva. calorū celestis nutritiva. omnium inferi-
orum participativa. nisi enim haec inferiora suis exala-
tionibus temperaret. omnia in inflammationem vel calorem
verterentur. Nec ab animalibus potata nutrimentum
transducit in carnis vegetationem. Nec piscibus
dat spiraculum. sicut aer animalibus prebet vitam et
animationem. Nec sui diffusionem per interiores
partes terre facit partem eius unionem. terra enim propter
intensionem siccitatis dissolveretur in pulverem. ni-
si per eam prehumositate aquea uniretur. Nec
etiam transiens per interiores meatus terre a locis
per quos transit in colore et sapore recipit imuta-
tionem. et ideo nunc salia nunc dulces apparet. nunc
clara nunc turbida. nunc grossa nunc subtilis.
Carerem enim aqua determinata qualitate in colore et
sapore. ut sic esset omnem colorum et saporum suscep-
tiva facilis. Et ideo aqua quanto est in se purior.
tanto apparet obscurior. quam ad ipsius coloratio-
nem ipsam solaris radii non subintrat. Nec mo-
uetur a fundo siue a centro ad circumferentiam.
nec sistit donec eque sit superficies secundum eque
distantiam a centro terre. Nec insuper lucē a ra-
dibus solis susceptam reflectit in celestia et refundit.
Et ideo quia superficies haec specularē per actionem re-
flecti luminis rebus obiectarum imagines in se repū-
tat. et intuentium facies ad modum speculi mani-
festat. Nec etiam radios ipsius subam penetrā-
tes diffundit et ampliorē latitudinē extendit
et ideo res in se visas. facit apparere maiores quam

sunt in seipsis. Has aquae proprietates generales et
alias plures in hexamerō poteris invenire. Aqua
autem in utroque est differentia. ut dicitur idem
Aurē in aere originē sumit sicut est aqua pluui-
alis. et haec quia celestis terrenascens maxime est
utilis. autem de visceribus terre scaturit et erum-
pit. ut aqua fontana et puteal aut terram perflu-
it ut fluvialis. aut orbem terre lateraliter circumit.
ut mare oceanum et mediterraneum. quod omnium
aquarum matrix est et origo generalis. ut dicitur Con-
stan. Aqua igitur pluuialis ex se lucida est et cla-
ra subtilis lenis et sapida. cuius claritas ostē-
dit quod ei nihil aliud admixtum sit. lenitas vero et
sapiditas subtile eius demonstrat subam. In
omnibus autem aquis melior est ad terre fecundationem
maxime quam cadit cum tonitruo. suo enim motu to-
nitru⁹ discutit vaporem. unde fit quod aqua subtili-
at et depurat. quam vero niui est admixta. vel ex ni-
ve resoluta peior est et ieiunius non puenit. sto-
machum enim peccat et contrahit. tussim gignit.
dentes stupefacit ut dicitur Cōstan. De aqua autem
differentias quae ad eam qualitates diuersas et vari-
as efficacias. quae super li. vi. de potu aquae. Ibi
enim inuenies omnia plane diffinita. Post aquam
vero pluuialem melior est fontana. precipue quia de
petra viua effluit aut de fonte alto scaturit et
descendit. Fons enim est caput et origo aquae ve-
nie quae manat et effluit continue de occultis et ab-
ditis terre venis. unde fons quasi fons aquas est
dicitur siue fundes. ut dicitur Ipsi. Occultum ei haec
de venis terre egressum. et de profundis petra-
rum meatibus persequitur ortum suum. Est ei fons sue
aque multiplicatiuus. suique comunicatiuus.
nulli enim se occultat. ita peregrinis sicut indige-
nis se coiccat. Ite sui et aliorum est purgatiuus
nam fontalis aqua quae effluit ad solida petra lim-
pida est et sordium maxime purgatiua. Ite fons
est renouatiuus sui. et aliorum imutatiuus. nam aquae
suae continue renouat et renouationis et imuta-
tionis beneficium cunctis se in fontibus immergentibus
admixtrat ut dicitur glo. super ps. Ite sitis est mi-
tigatiuus et refrigeratiuus. est uates enim et inine-
rantes refrigerat. et sitiētibus potum congruum ad-
ministrat. Ite locorum sibi adiacentium est fecun-
datiuus. nam loca fontibus magis vicina solent esse
magis gminosa florida. et etiam sepius amplius
fructuosa. Ite fons in medio sui ortus ubi pri-
mo de terra erumpit est puluerum et arenarum sibi
obstentium a se reiectiuius. nam ubi ebullit violē-
tia sui motus partes terrestres penetrat et diui-
dit et parte a parte disgregat. Item fons ros lucē
claritatis et transparentie specularis et reformax

libi obiectarū representatiū? Et iō intuentibz
facies apparēt in fontibz et resultāt et tā ruga
rū q̄ aliaz macularū deformitates se i aque
fontane trāsparetia manifestāt. Itē fons est
fm̄ qualitātē t̄pis hyemis. s. et estat̄ sue q̄li
tatis imutatiū? nam fm̄ Macro. i hyeme
fons calefcit et estiuā t̄pe refrigerat. Et rō
est. q̄ calor in hyeme refugies dñiū p̄trariū
sul petir̄ it̄iora fontū. ex cui? p̄ntia et p̄cul
catidē p̄tinua ora fontū calefiūt. In estate
p̄o p̄tingit ex cā p̄traria ecōuerso. nā ex do
mināte caliditate i aera fugit frigiditas ad
interiora meatū et venarū fontū. et iō aque
emanātes tūc t̄pis inueniūt frigidiores Itē
fons est fm̄ sitū sui originis aq̄ ad sup̄iora
emissū? ita em̄ alie in fistulis ducit sic ori
fi em̄ in mōtis p̄tice scaturit. ad eandē alti
tudinis eq̄litate in altitudine in alio mōte cō
duci p̄ fistulas p̄suenit. nec alii? p̄ violētiā
de facili ducit q̄ in suo ortu p̄mo erūpere i
uenit. Itē fons q̄uis i suo ortu fit puulus.
em̄ p̄pter suā indeficientē emanatōz multoz
et magnoz fluuiorū est originalit̄ causatiū
Null? em̄ est fluui? q̄n ab aliq̄ fonte occulto
vel manifesto oriā. vt dic̄ Jsi. Itē fons est
aq̄ lacualū et alias q̄scētū melioratiū? et
q̄si viuificatiū? q̄n em̄ fons est modic? vbi
scaturit et trāsit p̄ magnū stagnū. aq̄s ibi stā
tes efficit saniores. et etiā p̄sces degētes red
dit simpl̄r meliores. Itē fons est a venis et
meatibz terre p̄ q̄s trāsit color et p̄tus et sa
poris receptiū? vt dic̄ Jsi. et iō fontes nunc
sūt calidi. nūc frigidi. nūc sulphurei et. fm̄
diuersas sc̄z q̄litates terre p̄ quā trāsit vt di
cit Jsid. li. xij. Est fons i italia cui? aq̄ sana
re oculorū vlcera p̄suenit. Itē est fons i afri
ca cui? aq̄ voces canoras fac. Itē fons est i
boetia duplex. vn? em̄ memoriā alter obli
uionē inducit. Itē in ethiopia est fons ru
bei coloris ex q̄ qui biberit statim limphatic
erit. Itē in sicilia sunt duo fontes q̄z vnus
sterilē fac. alter sterilē fecundat. Fons est in
idumea q̄ter in anno mutās colorē. nā tribz
mensibz videt̄ puluere? ac si essz cū puluere
mixt? tribz sanguine? tribz viridis. et tribz
limpid? hic fons ab incolis fons Job nun
cupat. Itē fons est i syloe ad radices mōtis
syon fluēs. q̄ nō vniuersalibz aq̄s. s. certis di
ebus et horis ebullit Itē in sardinia sunt fon
tes calidi q̄ oculū medent. fures arguūt. nā
cecitate eorū facin? detegit. Itē in egypto di
cunt esse fontē in q̄ faces accēse exstinguunt

et extincte accēdunt. Itē apud garamantes
dicūt fontē esse ita algētē de die q̄ nō bibat
et ita ardentē de nocte q̄ nō tangat. Ducit
q̄ Jsi. Et q̄ patz q̄ fons sapit naturam sui
fundi. nā si dulce et purū habuerit fundū. et
dulce et pura erit aq̄. et ecōuerso si sulphure
fuerit fund? atq̄ limosus. sulphur aut limū
sapit aq̄. vñ si fons in suo ortu sit corrupt? et
viciosus totū qd̄ inde effluerit viciōsū erit
et corruptū.

De puteo Capitulum. I.

Puteus est lac? defossus a potu dice
vt dic̄ Jsi. de sudoribz em̄ terre et ca
taractis oriā aq̄. q̄ ruptio terre venu
lis inferioribz aq̄ quasi sumando euaporat
ex cui? euaporatōe aq̄ puteal? generat. vt di
cit idē. Bq̄ p̄o puteal? fm̄ Cōstan. inter aq̄s
est grossior et idigestibilior. tū p̄pter terre salu
ginē. tū etiā p̄pter ip̄i? q̄et et p̄pter nimia elōga
tionē ab aere. Juxta fluuios aut aq̄ puteal?
d̄ facili inuenit. et illi? aque suba cōplexioni
aq̄ fluuialis assimilāt. q̄n p̄o pute? sit iuxta
puteū. ille q̄ situalit̄ est. p̄fundior aquā vici
ni putei min? p̄fundi attrahit et i se recollit
gere p̄suenit. a terra aut circūstāte saporem
attrahit. et iō nūc salis. nūc dulce se oñdit
Itē aqua puteal? frequēter corruptōz p̄bit
q̄n nō mouet. et iō vt depuret et subtilietur
necesse bz vt sepi? moueat et hauriat. quāto
aut terre viue est vicinior. tāto aqua puteal?
frigidior et dulcior cōiter experit. Itē i hye
me raro vl? nūq̄ congelat. nā p̄ p̄ntiā aeris fri
gidi hyemali t̄pe calor frigori p̄trari? ad ite
riora putei repellit. et iō aqua ip̄i? ex vapore
calido imutata congelari nō p̄mittit. imo cali
dior i hyeme q̄ in estiuo t̄pe inuenit. Itē aq̄
puteal? p̄pter sitū ei? in p̄fundo cū difficulta
te acq̄rit. et sine magno labore et artificio vic
hauritur

De fluuiio Ca. II.

Fluui? a fluēdo est dice? fm̄ Jsi. em̄
fluui? est p̄bēnis flux? q̄z p̄tinue flu
it. et nisi ei? intercipiāt origo fluere nō
d̄sistit. Est igit? p̄siderare i fluuiio q̄ ad fluxū
p̄bennitatē. q̄ ad sitū p̄funditatē. q̄ ad motū
circularitatē. p̄ lōgissimā em̄ terrarū spacia
currere fluui? p̄suenit. Itē q̄ ad ortū siue su
um origiale p̄ncipiū et finalē terminū ema
ritudis q̄litate. om̄e em̄ fluuiē originalit̄ p̄
occultos meat? i capitibz fontū a mari exi.
et p̄ manifestos trāsitus itez i mare redit. vt
dic̄ glo. sup Eccl. j. vbi d̄r. Dia flumina itāt

mare rē. vbi dicit Hiero. Dicitur p̄hi aq̄s dul-
ces q̄ mari influūt vel ardore sol̄ cōsumi. v̄l
salsuginis pabula esse maris. S; n̄r ecclesia
res aquarū sc̄p̄ditor dicit eas p̄ occultas ter-
re venas ad capita fontium regredi z d̄ matri-
ce abyssō in sua p̄ncipia ebullire rē. Itē est
p̄siderare in flumine q̄ ad mediū p̄gressum
inter suū finē z p̄ncipiū dulcedis saporosi-
tatem. nam aqua fluvial̄ in venis fontium
p̄ q̄s trāsīt colat̄. vbi a sua salsugine spolia-
ta p̄trahit saporē potabilē z in dulcedinem
cōmutat̄. v̄t dicit Is̄i. Itē q̄ ad aspectū spe-
cularē p̄spicitur. subam em̄ habet puraz.
luci p̄uā z ad modū speculi dyaphanā v̄n-
rez imagines obiectaz ī fluminis sup̄ficie re-
p̄sentant̄. Itē est p̄siderare q̄ ad fluminis sub-
stantiā. mūdiciā. z puritatē. q̄ ad ei⁹ cursum
declinē z p̄cipitē velocitatē. q̄ ad imper⁹ sui
maximā p̄tuoositatē. q̄ oīa obstacula z cun-
ctos obices diruit. cuius rapacitati nihil si-
malit̄ resistit. sua em̄ impetuositate oīa in se
p̄iecta vel secū rapit vel saltē ad ripā ducit.
naues onustas suo impulsu agitaz z ipellit.
rotas em̄ ḡuissimas celerit̄ p̄ violentiā cir-
cūuoluit. sordes etiā in se p̄iectas recipit. s;
moi⁹ sui impetu receptas dissipat z dissol-
uit. Fluminis em̄ est suū z locoꝝ p̄ q̄ trāsīt mū-
dificatiū. z aquarū lacualium z stagnoz p̄ q̄s
subintrat renouatiū. z a corruptiōe p̄serua-
tiū. pisciū diuersi generis nutritiū. z feto-
ris z mali saporis in piscibz lacualibz palu-
stribz abstersiū. z q̄litas eoz imutatiū. h;
etiā flumē siue fluvī⁹ quo ad effectū multi-
plicē utilitatē humanis vsibz p̄gruentē. nul-
lū em̄ b̄nificiū suū denegat. s; oībz q̄tū est de
se. se cōicat. v̄n tā lumēnis q̄ hoībz. tā paruis
q̄ maioribz equalit̄ adm̄strat. sordes et im-
mūdicias tā corpoꝝ q̄ vestium mūdificat.
estuātes refrigerat. sitiētes potu reficit z re-
creat. loca sibi adiacētia irrigat z fecundat.
humoz sui effluētia radices z semia bume-
ctat ingrossat z ipinguat. v̄t patet ī egypto.
vbi lacto semine in ortoz moꝝe a nilo flumi-
ne oīa campestria irrigant̄. v̄t dicit Raban⁹
sup. ij. c. Deut. Terra tua nō est sic terra egi-
pti rē. sua circūfluētia ciuitates z alia habi-
tacula munit z fortificat. tam victualia q̄
mercimonia ad ciuitates deferētes homies
locupletat. arenē accumulatiōe. z terre limō
se cōpositiōe insulas format. loca munitōi-
bus cōgrua coaptat. De aq̄ p̄o fluviali dicit
Cōstan. q̄ illa est melior q̄ tendit ad ortum

solis. z q̄ ab latioribz montibz ortū sumit. q̄
p̄o tendit versus occidentē min⁹ est lauda-
bilis. Dicit etiā q̄ flumina quāto sunt a ciuita-
tibz remotiora. tāto puriora sunt z nutrien-
dis piscibz aptiora. Fluminibz em̄ influūt
ciuitatū sordes z lanature balneozū. luti q̄
effusiones z h̄mōi ex q̄bz aqua fluvial̄ aliq̄n-
p̄trahit corruptelā. v̄t dicit idē. Aqua fluvial̄
est laudabil̄. cui⁹ flux⁹ est velox fortis currens
sup lapides puos z funduz arenosum siue
argillosum solidū sapidū z mūdū. Hāc ex q̄
litate terre p̄ quā fluit colorē p̄trahit z sapo-
rē. z fm̄ hoc variant̄ flumioꝝ tā noīa q̄ p̄pri-
etates. v̄t dicit glo. sup. Gen. ij. Quāuis ei flu-
mina cōem̄ a mari sortiant̄ originē. a locis t̄m̄
q̄bz oriunt̄ z p̄ q̄ transeūt sic colorē p̄trahūt
z saporē sic z nomē. Quāuis em̄ mltas aq̄s
in se recipiat fluvī⁹ influētes q̄dū tamē co-
gnoscat p̄m⁹ z p̄ncipal̄ alue⁹. nomē p̄mū p̄-
dere nō dē facili p̄suevit. Aquas em̄ q̄s in-
fluēdo recipit. re z nomē sibi incorporat atq̄
vnit. v̄n fluvī⁹ q̄uis sit p̄m⁹ z modic⁹ q̄n de
p̄mo fonte p̄mo effluere incipit. quāto t̄m̄ a
suo p̄ncipio pl⁹ elongat̄ p̄ aquarū influentiā
tāto pl⁹ crescit. v̄t patet in danubio germa-
nie fluvio. de q̄ dicit Is̄id. li. xiiij. c. penul. q̄ a
germanicis montibz ex p̄te occidentis orit̄ ex
fonte p̄uo p̄gens p̄ orientē. lx. fluvios ī se re-
cipit. z. viij. ostijs in ponticū mare fluit. Uti-
lis est aut̄ oīs fluvī⁹ q̄dū ripaz suaz termi-
nos nō excedit. S; q̄nq̄ imbriū inundatiō
ne seu niuium resolutiōe terminos alvei sui
egredit̄. tūc vicine terre planiciē destruit se-
pius z submergit. Sūt aut̄ fluminū duo ge-
nera. v̄t dicit Is̄i. li. xiiij. c. penul. Unū dicit̄ flu-
men viuū. de q̄ Virgili⁹. Donec me flumie
vino abluero rē. Aliud est torrens aq̄ sc̄p̄ euz
impetu veniēs z recedēs. d̄r aut̄ torrens q̄ a
pluvia crescit. siccitate p̄o torrescit. i. arefcit
cui greci ab hyeme nomē dederūt q̄n crescit
nos ab estate q̄n deficit z arefcit. Est aut̄ de
cursus torrens ipetuosus z fortis. z iō q̄li-
bet sibi obuiātia diruit z cū impetu secū tra-
hit. vbi aut̄ fluit terrā p̄cauat z corrodit. et
lapillos ac paleas coacernans post se vesti-
gia derelinq̄t. vias destruit. vicina mergit. ī
mare descendit

De amne Ca. III.

Amnis d̄r fluvī⁹ nemore z frondibz
redimit̄ siue circūsept⁹. v̄t dicit Is̄id.
sic ex amenitate vocat⁹. iuxta quem
abundāt herbe medicinales. volucres sil-

bestres nidificāt. In cui⁹ decursu fere potū
sumētes vel fernoze est⁹ se refrigerāt. ex cui⁹
vicinitate ibi abūdāt pascua z suū vigorē z
virozē diut⁹ retinēt z reseruāt. Sūt autē q̄
dā flumīa de q̄b⁹ spēalit sit mētio ī scptura.
sic physon. gyon. tigris. dorix. eufrates. ior/
danis zc. Est aut physon ganges flui⁹. vt
dic⁹ Jsid. li. xij. a Sāgaro rege dic⁹ ganges
Dic⁹ exiēs de padiso circūit terrā euilath. i/
dic⁹ scz regiōis. Et dicit physon. i. caterua. q̄a
decē in se recipit flumīa. Interpr̄at etiā mū/
tatio oris. qz mutat a facie quā bz ī padiso.
Et b trib⁹ modis. sic dic⁹ m̄gr in histo. In co/
lore. qz alibi clar⁹. alibi obscur⁹. alibi tur bi/
dus In quātitate. qz alibi pu⁹. alibi magn⁹
z diffusus. Et in sensu. qz alibi frigid⁹. alibi
calidus. Dic⁹ flui⁹ abūdāt arenulis aureis
z gēmis p̄ciosis. in cui⁹ etiā littorib⁹ crescūt
arbores z herbe medicinales

De gyon qui nilus dicitur

Capitulū. III.

Gyon q̄ z nil⁹ est flui⁹ mesopotamie
de padiso exiēs. Et dicit hiat⁹ terre vlt
terre⁹. qz turbid⁹ est z limosus Dicit
aut nō pcul ab athlāte z circūit terrā ethyo/
pie z descēdit p egyptū z irrigat plana eius
Vñ dic⁹ Hiero. sup. Amos. viij. ibi defluet
q̄si riu⁹ egypti zc. Nil⁹ dispositōe dei totam
egyptū semel ī anno irrigat cum ul⁹ arenarū
claudētib⁹ ostia ei⁹ ne defluat ī mare. post ir/
rigationē aut solut⁹ cumulis redit ī alueū
suū. z sic tandē mare īgrediēs a mari absor/
bet. Dic⁹ flui⁹ nutrit reptilia multū noci/
ua z venenosa sic cocodrillos z bestiolas q̄
dicit enidros. de q̄ dic⁹ Jsid. li. xij. c. ij. Enidros
īqd est bestiola ex eo nūcupata q̄ ī aquis
verset⁹ z marie ī nilo. q̄ si inuenerit cocodril
lum dormiētē. volutat se ī luto pmo z itat
pos ei⁹ ī ventrē z carpit oīa interiora eius
z sic morit⁹. Dic⁹ etiā glo. sup. xliij. ca. Ecclī.
ibi q̄si gyon q̄ est nil⁹ flui⁹ turbulent⁹ est et
multū p̄rabit limi. vñ limositatis rōe quaz
secū ducit terrā p quā trāsīt frugiferā z val/
de fertilē facit.

De tigris La V.

Tigris flui⁹ est mesopotamie de pa/
radiso egrediens pgit p̄tra assyrios
vt dic⁹ Jsid. q̄ post multos circuitus
ītrat mare rubz. Vocat⁹ aut h̄ noie p̄t im/
petū z velocitatē ad instar tigris aīalis ni/
mio impetu pcurrēt⁹. Dic⁹ aut Joseph⁹ q̄ ti/
gris ori⁹ ī armenia ex eodē fonte q̄ ori⁹ eu/
frates. z vocat⁹ diglath. q̄ sonat acutus vel
angustū. currit ei anguste z acute ad modū
sagitte p̄pter q̄ tigris lingua persica. id est.
velox vel sagitta nuncupat⁹.

De eufrate Capl'm. VI.

Eufrates est flui⁹ mesopotamie de
paradiso exiēs copiosissim⁹ ī gem/
inis. q̄ p mediā babiloniā fluit. hic
ab vbertate nomen accepit. nā hebraice eu/
frata frugifer dicit⁹ z interpretat⁹. mesopotamia
aut pfluit ī q̄but dā loc⁹ z rigat sicut nilus
egyptū. Salust⁹ at̄ autor certissim⁹ asserit
tigrim z eufratē de vno fonte manare ī ar/
menia. q̄ p diuersa loca exiūt spacio multo
rū uiliū ī medio derelicto. terra aut q̄ ab
īp̄is ambib⁹ mesopotamia dicit⁹. Ducusq̄ Jsi.
li. xij. c. penult.

De dorice La VII.

Dorix flui⁹ p̄m glo. sup. Ecclī. xliij
q̄ alio noie dicit⁹ araxis vel arapsis.
amnis armenie q̄ ori⁹ ex eodē mōte
cū eufrate sic dic⁹. eo q̄ rapacitate omnia p/
sternit. vt dic⁹ Jsid. li. xij. Vñ cum Alexāder
cū vellet trāsire pōte fabricato tāta violē/
tia īsūdauit vt pontē dirueret Dic⁹ breuib⁹
internallis ab eufratis ortu caput tollit. ac
deinde ī caspiū mare fluit. vt dic⁹ Jsidorus
ibidē. Dorix aut dicit⁹ a grecis a pte terre īpo/
rum. nā illa patria vbi fluit lingua īp̄oz do/
rica vocat⁹. vt dic⁹ glo. sup. Ecclī. xliij. Dic⁹
flui⁹ q̄si quoddā brachiū videt⁹ esse tigris
vel eufratis vlt vtriusq̄ cū ex eodē fonte ī
armenia oriāt⁹. p̄pter q̄ dicit abūdare gēmis
z herbis aromaticis quaz vsus puenit me/
dicine. dorix aut medicamentū generatōis
interpretat⁹. mediāte itaq̄ tigris vel eufrate exi/
re de padiso dicit⁹ z p̄dire

De iordane Capitulū. VIII.

Iordanis iudee flui⁹ a duob⁹ soni/
bus quoz vn⁹ ior. alter dan vocat⁹.
iordanis nominat⁹ est. vt dicit Jsid/
dorus libro. xij. Nasct⁹ aut sub libano mō/
te diuidēs arabia z iudeā. q̄ p multos circu/
itus iuxta hiericho ī mare mortuū īfluit.
q̄ ipm absorbet penitus z psumit. Dic⁹ flu/
uius tēpe messis triticee q̄ solet ī palestina
vernali tpe iam maturefcere cōsuevit plus
solito abundare. q̄ accidit ex imbris seroti/
ni inundatōe z ex niniū resolutōe. sicut dicit⁹
tur ī historiis z ī glo. sup. Josue. iij. dicit⁹
Jordanis ripas aluei sui tpe messis imple/
uerat zc. z Ecclī. xliij. fere dicit⁹ idē. Dic⁹ flu

utius est in multis privilegiatus. Primo quia
regione fidelium iudeorum a regione incredulo-
rum iudea scilicet ab arabia separavit. Secundo
quia coram filiis israel se aperuit. et eis ad ter-
ram promissionis transitum prebens. in archa domini
et populi presentia se divisit. ut dicitur Josue. iiij.
Tertio. quia lepra Naaman syri abluit et mu-
davit. iij. Re. v. Quarto quia per sui diffusionem
sanctitati helye et helysei testimonium prebu-
it. quia utriusque impio obedivit. ut patet. iij.
Re. ij. Quinto. quia ferrum contra naturam aliarum
aquarum non abscondit in fundo. imo versus ad su-
perficiem illud remittens propheta qui perdidit
ipsum ut reciperet elevari ut legitur. iij. Re. vi. c.
Sexto. quia ex tactu mundissime carnis domini
sanctificari meruit. quo mediante dominus vini
regenerativam aquam protulit et humane salutis sa-
cramentum in aqua fieri ordinavit. ut patet
Lu. ij. Septimo. quia in iordane Johannes
baptizavit et celos apertus videre et vocem pa-
tris audire meruit. quoniam totius trinitatis miste-
rium in baptizando dominum intellexit. Sunt et alia
flumina que nominantur in scriptura. sicut sunt aba-
na et pharphar. que sunt flumina syrie fluentes
iuxta damascum. quorum subductione orti dama-
sceni irrigantur. et multiplici genere herbarum
et arborum ac fructuum multiplicacione fecundantur
De his dicitur. iij. Re. v.

De gazan Capitulo. IX.

Gazan est flumen medorum. que alio nomine
dicitur ydapses. que a quodam rege medo-
rum sic vocatur est. oritur autem in oriente
et rubro mari excipitur. in viculis autem syris
super hunc fluvium due tribus et dimidia. que a sal-
manasar rege assyriorum captivum iassorios sunt
deducte permanere exules sunt coacte. ut pa-
tet. iij. Reg. xvij. sicut due tribus captivate a
nabuchodonosor super fluvium chobar in ba-
byloniam fuerunt multis temporibus collocatae. ut
patet in Ezech. primo. Est autem chobar flumen
babylonice per paludes babylonice se diffun-
dens a tigris vel eufrate ortum ducens ac in unum
iporum iterum rediens siue cadens. ut dicitur Hiero.
super Ezech. Flumen autem chobar parte sui litto-
ris abundat salicibus et carectis. sicut dicitur glo.
super locum illum Isa. xviij. ultra torrentem salicem
ducent. hunc torrentem vocat babylonice flumen
super quod residens populus dei non resultat. imo plo-
rat. sicut scriptum est. super flumina babylonis etc.
Sunt et alia flumina multum famosa. sed de illis
hic tacemus. quia de eis mentionem in biblia non
habemus

De lacu in generali
Capitulum. X.

Lacus est latetium aquarum receptaculum in
quo aqua retinetur. nec fluctibus ad-
miscetur. ut dicitur Isid. li. xij. quod greci li-
mu. id est stagnum vocant. nam fontes labuntur in flu-
mina. flumina vero in freta discurrunt Lacus
autem stat in loco nec fluit. et ideo dicitur est lacus
quasi aque locus. ut dicitur Isid. aquas cum quibus scatu-
riendo vel influendo recipit alius non transfundit
piscis autem lacuales. ut dicitur Eostan. minus sunt
laudabiles quam fluviales. nam sua limositate
piscis quibus nutritur quasi limum sapientes reddit. her-
bas superfluas gignit in quibus ranas et vermi-
culos multos nutrit aqua fluens lacus subintrans
et influens. ipsum aqua recentiores efficit et ipsas
a corruptione custodit. ex nimia vero aquarum re-
ceptione frequenter ripa stagni rupitur. et quicquid
diutius intus nutritum est subito inanitur. Aqua
autem lacualis ceteris est grossior et aqua flumi-
nalis ad potandum minus laudabilis experitur
nam talis potus sepe assumptus multas generat
in corpore passiones. ut patet super lib. v. de aqua
potu. contrahit autem aqua lacualis diversas
vitutes ex fundo et situ ubi recolligitur. sicut ex-
plicat Isid. li. xij. c. iij. de diversitate aqua-
rum dicens. In ethyopia inquit lacus est qui per-
fusis corpora velut oleo nitescunt. Etiam lacus est
in africa qui canoras facit voces. Item in italia
est lacus qui bibentibus aquam ipsius sedium vini
facit. in reatinis paludibus iumentorum vngu-
las indurare dicitur. Item in alfatrico lacu in-
dec nihil vinum habens atque mergi potest In
indis syden est stagnum in quo nihil nascitur sed
omnia submerguntur. In tragoditide est lacus
in die ter amarus et toties dulcis. Nec om-
nia recitat Isid. in li. et ca. supradicto. Nec
autem et alie consimiles aquarum putealium et lacu-
alium diversitates accidunt ex varia quali-
tate venarum terre per quas transeunt tales aque
vel a natura et dispositione fundi ubi aque
humidi recolliguntur

De lacu asphalti
Capitulum. XI

Lacus asphalti mare mortuum nuncu-
patur. mare propter eius magnitudi-
nem et profunditatem. mortuum quia ni-
hil gignit vinum. nihil enim recipit ex gene-
re viventium. unde nec pisces habet nec volu-
cres. sed quicunque viventia mergendo tem-
peraveris quacunque arte statim resiliunt. Et
quis vehementer illisa. confestim excutitur

Sed neq; a vëtis mouet bitumine turbinis
vëtis resistere q; ois aqua stagnat. neq; naut
gatiois paties est. oia aut vita carètia in pro
fundu mergit neq; materiã aliquã sustinet
nisi q; bitumie illustrat. extinctã lucernã in
eo submergi. accensã. p; supnatate dicunt
hic loc; asphalti. i. bitumis vocat siue mare
salinar. et est i iudea in hiericho et zacham
lõgitudo ei; vsq; ad 3020as arabie dirigit
stadys septingentis et lxx. latitudo ei; stadys
centu. vl; vsq; ad vicinia zodomoz. Hucusq;
Jsi. li. xij. in. ca. de lacis et stagnis. In hi
storis di. mgr. c. de subuersiõe zodomozu
in fine. Hic lac; nigras glebas bituminis
euomit. et iõ lac; asphaltides dz. in cui; ripa
poma in arborib; nata vsq; ad maturitatez
color; sunt viridis. q; si matura icidas fauil
las int; inuenies. Un; ait Iosephus. fauilla
terre zodomoz fide bz. sile dz in glo. sup se
cundã petri. ij. c. sup locu illu. ciuitates zo
domoz i cinere redigēs zc. fuare adhuc vo
luit dñs regionē p; positã spēm p;stine pene.
nascunt ibi poma pulcerrima q; ex se cupi
ditate edēdi spectatib; generat. q; si carpas
fatiscunt et resoluunt in cinere. fumūq; exci
tant quasi adhuc ardeant

De lacu tyberiadis

Capitulum. XII.

Lacus tyberiadis ab oppido tyberia
dis est vocat. qd quondã herodes i
honorē tyberij cesar; pdidit. Est au
tem stagnū maximus siue lac; oib; in iudea
salubrior et ad sanitatē corporuz efficacior.
Circūit aut stadia centū. lx. vt dic Jsidor;
libro. xij.

De stagno genesar Ca. XIII.

Stagnū genesar vt dz ibidē. est lac;
amplissim; in iudea. q; longitudine
clx. stadijs exēdit. latitudine. lx. dif
fundit. aq; crispantib; aura nō vëtis. sz de
ipso sibi creās. vñ et genesar dz greco voca
bulo q; si generās sibi aurã. deniq; p; diffusi
ora spacia lac; frequētib; aur; spiratib; agi
tat. vñ purior est haust; ei; et dulcior ac abi
lior ad potandū. Hucusq; Jsid. Propter
magnitudinē p; ei; sepe i enāgelio mare vo
cat. nō q; sit mare sz poti; est qdã magna ior
danis refluxio. vt dic glo. sup Joh. cap. vj.
Cōsuetudo est aut hebreoz oēm talē aqua
rū pgregationē vocare mare. et iõ sepe mar;
noie nuncupat

De piscina Capitulum. XIII.

Piscina est aq; ad nutritiū piscel col
lecta. q;uis p; antifrasm aq; colle
ctio nō hñs pisces piscina sepi; no
minef. vt dic Jsi. Ad bonitatez aut piscine
exigif fundi soliditas aq; influēis puritas et
influēie p;tinuitas. vbi em fund; est limosus
et paludosus. pisces saporosi nullaten; nu
triunt. vbi etiã recēs aq; nō fluit. aque stātes
et nō mote de facili corrūpunt. et iõ ad pisci
ne renouatōz p; canales et fistulas aq; dulces
et recētes inducunt vallib; et aggerib; ne in
fluētes aq; effluāt piscinar; termini muniūt
De piscinis etiã riuli ad ortoz irrigatiōez
deducunt herbe et arbores iuxta piscinas si
te mag; virētes et fructifere inueniunt.

Deriuo. Capitulum. XV.

Riuus a rigādo est dict; vt dic Jsi.
nā a fonte vl; a riuo flum; ducit vt i
de ort; irriget. naturã em et effectuz
sui origis sapit riu; a fontali origie median
te riuo pcedit flum; siue lac;. vt dic Aug.
Est aut riu; imūdiat; purgati; terre fe
cūdati; pot; aialib; et auib; ministrati; vi
roris et pulcritudis i herbis et florib; p;ua
tius. lapilloz et arenulaz attractiuis.

De fluctu Capitulum. xvj.

Lacus a flatu ē dict; vëtōz em ipul
su aq; agitate fluctuat. q; emihens
liq; q; sp in motu est vocat vnda Et
est vnda ab eūdo dicta. eo q; p;tinua agitati
one mota. nūq; qescit. vt di. Jsi. li. xij. fluct;
aut mutuo se collidit. vt nūc sursum nūc de
orsum mutuo se agitet et ipellat. et ex frequēti
allitiõe mutua spumã ex se gignit. arenulas
et varias fūdi p;ticulas secū admiscēdo sur
sum ferūt. pisces allidūt et ex moe; sui ipetu
meliores reddūt. ex vëtosi aer; subintratõe
fluct; intumescūt. et fm vëti ipetu nūc ascen
dūt nūc descēdūt. ex p;ussiõe mutua aerem
p;citāt et ventū gignūt. naues eleuat et ad ri
pas depmūt et litora se cū strepitu p;strigūt
sp sunt i motu et qescere nō pñt. aut em peni
tus deficiūt aut vndiq; se agitat et diffūdūt

De gurgite. Capitulum. xvij.

Gurgis est i flumie loc; alt; siue pro
fund; a gutture gurgis ē dict; vt
di. Jsi. eo q; aq; influētes absorbe
at et absorptas iterato reuomat et remittat.
vñ p; sui pfunditatē motu circulari et refle
xo circūferf. p; qd natātes d; facili i gurgi
te p;clitāt. In gurgite ec; pisces maxie se oc
cultāt et vix q;diu gurgite nō exeūt capiunt

De tramite
Capitulū. XVIII.

Rames est primus aque seu fluminis decursus et exitus primum a fonte exiens ac meatus sui alueum non relinquens. a fonte enim effluere incipit. et quousque mare intrauerit infra aluei sui limites primum fluere non desistit. fundum suum concavat et consumit. navigio maxime convenit pisces maiores nutrit. quia recentior aqua et fundum purior habere generaliter consuevit. cum maiori impetu fluat quod aliqua alia pars aque. et ideo naues atque lignorum strues celeriter secum trahit. et ideo trames dicitur a traho. hinc. vel transmittit. tunc. quia oia impossita trahit celerrime et transmittit. quanto enim aque cursus in suo tramite est recentior. tanto est velocior. et oia velocius secum ducit siue trahit.

De alluvione Capitulum XIX.

Alluvio alluvionis. et hec alluvies. dicitur latens et lenta aquarum inundantia. ab alluendo vel abluendo dicta. abluunt enim terram per quam transit et abluendo consumit. unde subterranea riparum consumptio ex aqua facta alluvio dicitur Job. xiiij. alluvione paulatim terra consumitur et. quanto autem per absconditas riparum concavitates meliori fluxu se diffundit. tanto periculosius littoris soliditatem dissipat et dissolvit. nam ripe superfacies exterior solida creditur. quia et presumptio interior non videtur. sed ideo pes calcantis ripam facilius labitur. quia presumpta interiori soliditate latens vacuitas non cavetur. ut dicitur Lxx.

De abyssu Capitulum XX.

Abyssus est aquarum profunditas impetrabilis. a qua fontes et flumina oriuntur. omnes enim aque de abyssu exeunt et per occultas venas ad matricem a byssu reuertuntur. ut dicitur Isid. libro. xiiij. Unde dicitur abyssus quasi abissus. quia et profunditas videri non potest. vel dicitur abyssus quasi sine byssu. id est. sine candore. quia propter nimiam distantiam a fonte luminis lucis pulcritudine caret et decore. ut dicitur Iohannes damascenus. abyssus nihil aliud est quam aqua multa cuius finis est incomprehensibilis et invisibilis. quia ad eius terminum lucis diffusio non attingit vel dicitur abyssus quasi sine base. quia eius fundamentum et sustentatio sensu non videtur Et ideo primordialis materia quia in principio non erat forma determinate distincta. abyssus ab au-

gustino est vocata propter quod dicitur in libro confessionum. xij. Abyssus est corporale illud quod fecit deus ut esset materia corporum rerum informis sine ordine et sine luce. unde abyssus idem est quod prima materia. Ut dicit Augustinus in libro de symbolis. Terre inquit et abyssi nomine materiam nuncupavit. que de nihilo facta est ut ordinatissimo dei munere primo capax formarum fieret. et deinde formarum quousque sunt formata. unde eadem materia aqua est dicta. tunc quia fluida. tum etiam quia omnis forme est susceptiva. Unde dicebat terra propter naturalem stabilitatem vel soliditatem secundum quam erat generatio et corruptioni subiecta. Abyssus propter informitatem quia nulla erat forma distincta dicebatur et aqua propter formationis possibilitatem secundum quam erat omnis forme et qualitates potentialiter receptiva. ut dicit Augustinus. Abyssus itaque ex se habet obscuritatem. profunditatem omnium aquarum et fluminum capacitatem. insatiabilitatem. quia nunquam tot aquas recipit quin plures recipere possit. inscrutabilitatem. inexhaustibilitatem. communicabilitatem.

De mari Capitulum XXI.

Mare est aquarum collectio tam dulcium quam salinarum. ut dicitur Isid. libro. xiiij. proprie autem dicitur mare. eo quod aque eius sunt amare. ut dicitur ibidem. Et sequitur. Vocatur autem mare equorum ab equalitate. eo quod equaliter sursum est Quoniam enim aque maris fluctuant velut motus erigantur. sed et tamen tempestatibus iterum adequantur ut dicitur idem Idem autem dicitur pelagus quasi pellens undas. quia in mari fit undarum et procellarum motus continuus et impulsus. Mare autem ut dicitur idem ibidem. quibus omnium fontium in se recipiat aquas et flumina. ex tanto tamen aquarum concursu non suscipit incrementum. quod accidit ex hoc. vel quia eius magnitudo in fluentes undas non sentiat. vel quia amara unda fluentius consumat. vel quia ipse nubes multas aquositate ad se attrahunt. siue quod illas auferant partim venti. partim sol exiccat. sed quia aque dulces per occulta quedam foramina percolate redeant ad capita fluminum et fontium reuolunt. Ducusque Isidorus libro tredecimo. Secundum Ambrosium autem et Basilium in hexameron. Mare est aquarum aggregatio multiplicata per diuersa loca et nomina. sed cum primum dicitur una semper

mota vaga sonora spumosa in fluxu et refluxu
lune naturam imitans. cuius virtute et influen-
tia cohibetur. Est autem mare caput et hospitium
fluviorum. fons imbrium. qui sibi discrepantes populi
copulant. subsidium in necessitatibus. refugium
in periculis. itineris compendium. laborantis lu-
crum. De mari etiam dicit Aristoteles in libro de meteoris
omnium aquarum mare est principium et origo. et est
aquarum quies. et dividitur in reliqua maria. Cau-
sa autem propter quam sit in mari salitudo et amari-
tudo est. quod duo sunt vapores. humidus va-
por et siccus. subtilis et aquosus. resolvitur pars
subtilior per motum solis. et remanet grossior. et
calore solis cum calefacit efficitur salus quod rema-
net et amara ut sudor et urina ex adustione. Fit
enim res amara quando remanent partes terrestres
aduste aqueis et insipidis partibus sumptis. et
de amaritudine per adustionis intentionem fit sal-
sedo. ut patet in cinere in quo aqua colata sentitur
salsa. Item Aristoteles in eodem. Aqua maris salsa
gravior est aqua dulci. quod hec grossior. illa
vero subtilior. cuius signum est. quod omnia nata in aqua
salsa et non in dulci. et profundius submergitur na-
vis cadens in aqua dulci quam in salsa. Et ideo in
mari mortuo non mergitur animal nec generatur. quod
vincit in eo siccitas. Item in libro de animalibus.
In mari est aqua et potest ab eo extrahi sal-
sedo. quoniam si homo accipiet vas terrenum novum
crudum et clausum eius orificium et eiecerit ipsum
vacuum in mari per diem et noctem intrabit in ipsum
aqua dulcis. Item idem in libro de meteoris. Aqua
dulces eleuantur propter lenitatem suam sursum. et
aque salse descendunt propter gravitatem suam de-
orsum. et quod salum est remanet in terra et dulce
evaporat. Item idem libro de elementis.
Mare in actionibus suis imitatur naturam lune.
quod patet. quod quando cum luna oritur in aliqua
hora diei vel noctis tunc flumen ingreditur
mare in illa regione in qua oritur luna exten-
dit ipsum mare ita quod aqua illius fluminis redit
ad partem loci a quo cucurrit ac si esset per vio-
lentiam repulsa. et cum est luna in cardine infe-
riori. incipit aqua diminui sicut quando lu-
na vult oriri aqua incipit augmentari. unde sic
ferrum sequitur adamantem. ita mare cursum lu-
ne sequitur et virtute. quare super libro. viii. in. c. de luna.
Item inspissatur quod mare post ascensum stelle que
vocatur canicula. et mutat colorem et efficitur nunc
viride. nunc ceruleum. nunc turbidum. nunc clarum
Item Macrobius in libro Ciceronis. Oceanus
in incremento lune ordinem istum tenet. Nam per
primum diem crescentis lune fit copiosior solito. quod

tunc mare plenum est in summo. deinde minu-
itur secundo. et sic descendendo minuitur
usque ad diem septimum. et tunc est maxime in
ultimo defectu. Incipit autem paulatim cre-
scere iterum usque ad diem septimum. Die itaque quod lu-
na est. xiiij. quando totaliter est plena. et iterum ma-
re in suo augmento summo. et iterum incipit mi-
nui per dies septem alios. Ita quando luna est. xxi. est
iterum in suo minimo. Et crescendo incipit ascen-
dere per septem alios dies. ita quod quando luna est. xxviii.
tunc iterum est in suo summo. Et sic semper mare
quattuor recipit immutationes quolibet mense
duas scilicet crescendo et duas in decrecendo secundum
augmentum vel decrementum ipsius lune. Sem-
per itaque est mare in suo augmento et vigore
quando luna plena est lumine vel plenus celum ut
in novilunio. vel versus terram ut in plenilu-
nio fieri consuevit. et quanto luna in susceptio-
ne siue in amissione luminis sui plus proficit vel
deficit. tanto mare crescit amplius aut decre-
scit. Item mare secundum Aristoteles in libro de vegetabilibus
fundum et litem habet duos. solidum et arenosum
et signum huius quod mare sit salsum super arenas
est. quia obtinuerunt in eo partes terre siccæ
quia sunt salse. et existunt aque divise luteæ
per partes suas. et ideo terra mari propinqua
arenosa est. Inter partes vero eius arenosas
diversi lapides et gemme mire virtutis pro-
creantur. et arenarum attritu politæ per undarum
maris motum ad littora iactantur. Preter istas
autem maris proprietates sunt quedam alie communes
et omnibus fere note. quas tamen propter simplices bonum
putant hic apponere. ut materiam habeant ali-
qua mystica per earum similitudinem simplicibus sua-
dere. Est itaque mare sumpsit purgativum. omnia
enim cadavera et immunda a se repellit. et omnia immu-
da et mortua discutit per motum violentiam expel-
lit. ut dicit Gregorius. Item mare est per occultissimas
venas sui abyssi diffusivum. et tam fontibus quam flu-
minibus materiam sui fluxus continue ministrativum.
ut dicit Hieronymus super Ezechiel. Item mare est altitudo
et monstrorum multiplicis forme productionum. ma-
re enim longe perducit monstra et mira que facit
ipsa terra. sicut dicit Rabanus super Ezechiel. c. lviij. ibi.
Illic preclara et mirabilia opera et varia bestia-
rum etc. Et in psalmo. Illic reptilia quorum non est
numerus Item quibus mare substantialiter sit mol-
le et liquidum. durissimum tamen rerum ratio-
animatarum que inanimatarum est generativum.
ut patet in ichthyibus et piscibus dure teste. et in lapi-
dibus et gemmis quas emittit. Item mare quibus
in se non sit potabile vel delectabile quantum ad

gustū. est tñ vñle quo ad effectū. Multaz
em̄ infirmitatū est curatiū. sanat ei hydro
picos vlcerosos z alios scabiosos. vt dicit
Lōstan. z multos alios curat. Itē mare q̄
nis ex se sit salsum z amaz. p̄ dulcedinez tñ
venaz terre p̄ quas trāsīt est sui saporis im
mutatiū. dulcedinē em̄ quandā p̄trahit ex
colatiōe terre p̄ quā trāsīt. vt dicit Macro. z
Aristo. Itē mare quātūcūq; sit insipiduz
aut amaz. pisciū tñ dulciū est nutritiū. la
tentē em̄ habet dulcedinē quā sugentes pi
sces p̄trahūt nutrimentū p̄gruū z saporem
vt dicit Amb. Itē mare mobile est z inq̄etuz
z ex suo motu est sue subea corruptiōis pe
riculo p̄suatiū. qz ex p̄tinuatōe mori sub
tiliā. z sic ne putrescat a corruptibili vlcio
p̄seruat. Itē cū sit liquidū z male termina
bile. tñ p̄ seipm̄ sistit et nō p̄ aliū. p̄pter qd̄ vl
tra litorū suoz terminos nō est de facili p̄
cessiū. sic dicit Proverb. viij. Dicit. v. Job
xxv. Itē salitudine z amaritudine sua est
dulcedinis fontū z aliāz aquaz influētūz
absorptiū. tāto em̄ reputat aq̄ fluēs dulci
or. quāto p̄ a maris introitu elongat. Itē
ex collisione z mutua reuerberatiōe suoz
brachioz q̄bz cingit terrā est v̄etoz p̄trario
rum generatiū. vt dicit Beda. Itē incon
suetis mare maxie est nociū. est em̄ timor
incussū. z dolor capitis generatiū. vo
mitus z nausē puocatiū. appetit cū z po
tus ablatiū. Itē ex vaporatiōe fumositatū
quas emittit est nebule et nubiū generati
ū. caliginis z obscuritatē in aere inducti
uum. z radioz sol̄ interceptiū. calorē sola
ris rep̄ssū. Itē colorē p̄riū nō habens. p̄
q̄litate v̄etoz est sui colorē mutatiū. nā mo
do flauū est. mō lutulentū. mō atrū. vt dicit
Jl. li. xij. Itē mare multoz piculoz est in
se p̄tentiū. modico em̄ flatu v̄eti reddit tē
pestuosum. p̄cellosum. feruidū. et tumultu
osum. Et ideo mare fretū dicit. vt dicit Jl. scz
feruidū bñs motū. vt p̄t̄ i mari siculo. in q̄
p̄pter maris feruorē strepitū facientē scilla z
caribdis esse dicunt q̄ sunt duo loca piculo
sa. in quibz multe naues facillime piclitant.
Est autē scilla ingēs saxū i mari em̄nēs m̄
ta habēs p̄mūctoria siue capita ad q̄ collisi
fluct̄ horrendū strepitū faciunt cui naues
aliq̄ casu impingētes a naufragio n̄ euadūt
Caribdis p̄o est dicta eo q̄ gurgitibz occul
tis naues sorbeat. Est em̄ ibi mare voragi
nosum z q̄si reflexū in se tortuosum. z iō na

ues ibi transeūtis sibi attrahit z i se deglu
tit. ac deinde mergit. ter in die fluct̄ erigit
ter absorbet. nā aq̄s accipit vt euomat. ite
rato vomit vt surius accipiat. vt dicit Jl. li.
bro. xij. in. c. de estubz maris z fretis. Itē aliū
notabile piculū occurrit i mari. s. ineq̄litas
fundi. qñ in aliq̄ loco aq̄ est p̄fundissima. et
statim iuxta illū locū vix est vadosa z p̄ peri
culū sirtis vocat. eo q̄ ibi arene in cumulos
p̄trahunt. Sirtis em̄ grece idē est qd̄ traci
Et dicit Papias q̄ tales sirtes sunt in mari
egyptiaco z ei admiscenē. Ex quo p̄t̄ q̄ pe
riculosus ē maris trāsīt tñ p̄pter latētes sco
pulos. tñ etiā p̄pter arenaz cumulos sub aq̄
p̄pter adunatos. qz i talibz locis naues citis
sime p̄fringūt. Itē aliud piculū dicit birhalas
sum. qñ scz naus onusta ipingit i fundum
multū bitumiosum z limosum. qz p̄p̄ limi
tenacitatē nō p̄t se eximere aut exire. vñ dicit
Hugo q̄ birhalassum est vestigiū limo im
p̄ssum Glo. tñ sup̄ Act. xxv. dicit q̄ birhalas
sum est p̄cursus duoz mariū Magister p̄o
in hysto. dicit q̄ birhalassum dicit lingua terre
in mari p̄t̄sa. hinc z inde mari circūdata. z
dicit birhalassum q̄si mare bis diū terre iterie
ctu diuisum. thalassus em̄ grece mare sonat
Qñ q̄ in birhalassum offendit naus manet
imobilis proza. s. puppis fragit retro maris
ipetu supueniēs. sic dicit mgr̄ ibidē. Itē trās
fretates generalit̄ patiunt piculū aut ratōe
maris aut rōe aeris aut rōe naus. nā si mare
fuerit scopulosum vndiq; rupibz z saxis im
peditū. nō sine piculo p̄trāsīt. aut si fundus
habuerit ineq̄lē nūc cumul̄ arenosis eleua
tū. nūc p̄o ad modū voraginis dep̄ssum z p̄
fundatū. de facili trāsīt ipedit. s. z qñq; ma
re in sua sup̄ficie subintrātibz v̄etis efficitur
nimis tumidū z vndis sese allidētibz et mu
tuo se p̄curiētibz fit nimium p̄cellosum. Fla
uis fluctibz ascēdētibz z descēdētibz piculo
se exponit. qz sepe autocurrit aut a p̄cellis cō
trariis opit. Itē accidit piculū ex aura tur
bulēta. nā tpe tēpestuoso z obscuro z nebu
loso mari se cōmittere solet esse plurimū pe
riculosum potissime qñ naus p̄ceps fert i
periculū z piculū nō videt. maxie at formi
datur v̄etoz nimietas z maxime qñ v̄eti cō
trarij casu aliquo oriunt̄ quia certū naufra
gium tūc timef. quāto autē naus p̄ vnus
venti impulsū p̄mouet versus portū. tan
to fortioris venti p̄trariū impetu compellit
ad p̄cipitiū aut saltē inter cōtrarios fluct̄

in piculo diuti⁹ detinet. Itē adducit picu/
lum nauis deferētis debilitas ⁊ insufficien/
tia. Nō em̄ tutū est se cōmittere sup mare na/
uicule nimis pue siue fragili ⁊ pfracte. qz ta/
lis nauis nō ē secūra int̄ seniet̄ pcellas ma/
ris. quonā vel ppter puitatē suā fluctib⁹ op/
primi⁹ ⁊ subuerit̄. aut ppter fragilitatē vēroz
⁊ aquaz impetu pfringit̄. aut ppter rimarū
⁊ foraminū multiplicitatē. aqz subintrati/
um pōdere ad ima demergit̄ vlt̄ saltē ad por/
tum in tali nauicula tardi⁹ puenit̄ ⁊ p̄cipue
qñ in tali nani boni naucleri ⁊ gnari pntia
nō habet̄. Tūc em̄ summū in mari est picu/
lum qñ nauis hz imperitū gubernatorem ⁊
incircūspectū. His ⁊ multis alijs incōmo/
dis subiacer mare tā mediterraneū qz occe/
anum. vt dic̄ Jsi. Vocāt aut̄ tā greci qz lari/
ni mare oceanū eo q in modū circuli am/
bit orbē. Totā em̄ sperā nostri habitabilis
circūit ocean⁹. a celeritate sic dictus. eo q
oci⁹ circueat ⁊ discurrat. vlt̄ qz purpureo co/
lore nitet ocean⁹ qñ cean⁹. i. celi circū. vt
dic̄ Jsi. li. xij. hic ocean⁹ oras terraz am/
plectit̄. alternisqz estib⁹ accedit ⁊ recedit. re/
spirantib⁹ aut̄ in pfundū vētit̄. aut remouet
maria aut absorbet. Et qñ vnū sit mare
qñtū ad sui p̄tinationē. tñ ppter multifidof
ei⁹ sin⁹ d̄ primis regionib⁹ diuerfa vocabu/
la sumpsit. vt mare gallicū a gallicis. ⁊ ma/
re britānicū a britānis. sic et gadiaū mare
a gadib⁹ est dictū. vbi pmo ab oceano ma/
ris magni limen aperit̄. vbi cū hercules p/
uenisset. colūnas ibi posuit sperās ibi terre
esse finē. Duculqz Jsi. li. xij.

De mari magno siue mediterraneo

Capitulū. XXII.

Mare magnū siue mediterraneū est
n qd ab occasu ab oceano fluit ⁊ i me/
ridiē vergit. inde ad septentrionē ten/
dit. qd idē magnū appellat̄. qz cetera maria
in cōparatōe illi⁹ sunt mīora. Dē aut̄ medi/
terraneū qz p mediā terrā vsqz ad orientē p/
fundit̄. asiā ⁊ africā terminās et europā. cu/
ius p̄me p̄tis sin⁹ q in hispania pfundit̄. hy/
bericus ⁊ balearic⁹ appellat̄. deinde gallic⁹
q narbonēsem puinciā aluit. post ligustic⁹.
q iuxta vrbe ianuā est. p̄xim⁹ ⁊ vicin⁹. post ē
tyrren⁹ q italiā attingit. Jñ sicul⁹ q vsqz ad
cretā a sicilia vadit. q post in pāphiliā ⁊ egyptū
se extēdit. deinde p ellepontiū p̄sus sep/
tentrionē magnis amfractib⁹ se retorquet.
⁊ tandē iuxta greciaz ⁊ illyricū in angustas

septē stadiorū cōstringit̄ seu coartat̄. deinde
diffusus equore pauci cursus stringit̄ ⁊ fac/
pponidē q mor in qnquaginta passus coar/
tat̄. Fitqz bosfor⁹ tract⁹ q loc⁹ d̄ p̄p̄tides.
eo q p̄uenit mare ponticū ⁊ p̄cedit. Idē d̄
bospor⁹ a transitu stricto ⁊ angustis mea/
tib⁹ bou. vt dic̄ Jsi. Jñ diffundit̄ sin⁹ p̄oti/
cus amplissim⁹ a tergo hñs meotides palu/
des. qd mare ex multitudine fluminū ⁊ aq/
rū dulciū influentiū dulci⁹ est atqz ampli⁹ ne/
bulosum atqz p̄ter focas ⁊ delphinos alias
beluas marinas maiores nō patit̄ Sic aut̄
terra cū sit vna p diuersis locis varijs vo/
cat̄ vocabulis. ita p varijs regionib⁹ h̄ ma/
re magnū diuersis noib⁹ nūcupat̄. Ducul/
qz Jsi. li. xij. Sin⁹ h̄o maris dicunt̄ maio/
res recessus vt i mari mediterraneo yonic⁹
ab yō rege grecie sic dic̄. Jones aut̄ dicū/
tur atheniēses vñ ionicū mare ab ionia vs/
qz in siciliā dilatat̄. In oceano h̄o maxim⁹
est sin⁹ caspi⁹. indie⁹. persic⁹. arabic⁹. q ⁊ ma/
re rubrū d̄. Rubz aut̄ mare est vocatū. eo
q sit roseis vndis infectū. nō tñ talem habz
naturā qualē videt̄ oñdere. s̄ ex vicinis lit/
torib⁹ viciat̄ gurgel atqz inficit̄. qz ois terra
q circūstat rubea est ⁊ sanguineo colorē p̄i/
ma ⁊ vicina. Jnde em̄ minū acutissimū ex/
cerpit̄ ⁊ ali⁹ colores qbz pictura variat̄. vñ
cū terra talē hz naturā ex fluctib⁹ lit⁹ dissol/
uentib⁹. mar⁹ substantia rubrificat̄. Ob h̄eti/
am in his littorib⁹ gēme rubre inueniunt̄.
nā h̄mōi lapilli humo inuoluti cū inter are/
nulas sint attriti maris colorē retinēt atqz
fundit̄. Hoc mare in duos sin⁹ diuidit̄. vn⁹
est persic⁹ ab oriēte. quē perse inhabitat̄. ali⁹
ab occidēte arabic⁹. quē arabes incolunt et
frequētant. vt dic̄ Jsi. li. xij.

De pelago. Ca. XXIII.

Pelagus est latitudo maris sine lit/
tore ⁊ sine portu. vt dic̄ Jsidorus.
summā habēs pfunditatē. instabili/
tatem. ⁊ mor⁹ p̄tinitatē ceterorū ⁊ aliorū
monstroz nutrit̄ diuersitatē multorū va/
porū et fumositatū generans densitatez. ex/
quib⁹ cōtrahit obnubilationē ⁊ obscurita/
tem ex ventorū varietate recipiens coloris
mutabilitatē ⁊ ex collisione vndaz spuma/
rum cōgregans in superficie leuitatē et tu/
multuositatē emittens et sonoritātē. cumul/
tuosum enim est pelagus ⁊ sonorum iniqui/
etum ⁊ periculosum. sicut de mari super⁹
dictum est.

De gutta Caplm. XXIII.

Gutta est mima maris vlt aq sine plu/
nie ptecula a totalitate sua p aliqua
violencia sepata. q dde vt dic Isido.
gutta dr qn stat aut pedit de tectis aut arbo/
ribz ac si esset glutinosa. Stilla ho dr du ca
dit. hinc z stillicidium dr qn stilla cadet. Ta
stilla ho q gutta a nube aqsa vi caloz sine i
peru vti resoluta suo podere inferiora pe/
tit. z du in cadendo est nome stille. in stando
aut vl pedendo obtinet nome gutte. Stil/
la aut siue gutta in suba est huida z clara et
dyaphana. forma rotunda. quantitate modi/
ca. vtute magna. Ha terra sup qua cadit hu
meat z fecundat. radices z semia nutrit z i/
grossat. viroz in herbis z arboribz platis
vegetat z seruat. pisces i mari reficit et re/
creat. ostrea ipinguat. ac i eis margarita ge
nerat. vt di. Isi. marie gutta rois. z cu sit i se
mollissima. ex frequeti m casu penetrat du/
rissima. Iuxta illud Gutta canat lapide no
vi sed sepe cadendo

De spuma Caplm. XXV.

Spuma est dicta. eo q spumat. vt dic
Isi. Ex sordibz em aq generat. vn z
mustu z ea q coquunt spuma purga
tur. Sit aut spuma ppter interclusionem vti in
terclusi in aq superficie motu aliq agitate. vn
ppter inclusi aeris leuitate enatado aq super
tur z cito qppe ex vnda z collisioe gignit. sed
m cito dispergit z dissipat. Spuma maris
qnq inter lapides recolligit. sz p feruendam
supuenientis caloz solaris actione qnq i pu
mic. qnq in spongia indurat

De piscibz Caplm. XXVI.

Pisces a pascendo sunt dicti. vt dicit
Isid. li. xij. c. vij. terra z herbas aqri
cas lambunt. z sic sibi victu qrit. Di
cunt z reptilia. eo q natadi z reptadi specie
habeat. In natado em rept quis in pfun
du se demergat. Un Amb. i examerō. Ma
gna indt in pisces z aqua vicinitas et cog
natio est. extra em aqs diu viuere no possut
nec solo aeris spiraculo sine aq attractu diu
vunt. Hnt em quandā reptadi spem z na
tura. qz dum piscis natat z tractioe corporis i
minore se colligit lōgitudine. z itez se exten
des aque innitit. q nifu repellēs aqua in an
teri se ppellit. vn vti qbusdā penulis i na
tado sic anis i volado sz alio mō. qz pisci na
tās penulas mouet a pte posteriori i anteri
us. z quasi qbusdā brachijs aut remis aqs

amplectēs z retinēs i anteri se extēdit. Quis
ho mouet penas sursum. z collectu aere p
expasam alaz amplitudinez cōpellit redire
p pte posteriore. vn p violentā aeris ppulsio
nē a pte posteriori mouet corp in anteriore
Spēs aut pisciū multipliciter variant scz q
ad locū vbi generat. z q ad escā qua cibant
z q ad colorē z formā variā q ab inuicē dis
cernunt. z q ad subam q cōpariunt. z q ad
tutē qua diuersimode opant. Quantū igit
ad sitū siue locū vbi pcreant. magna diuer
sitas est. qdā em in solis aqs. qdā ho prim i
terris partim in aqs puerant. z talis pisci
um genera sunt antipidia. id est. dubia ab
Isidoro dicta. eo q ambuladi i terris vsuz z
natadi in aqs officiū retinēt a natura. vt fo
ce z cocodrilli. castores z ipotami. i. flumia
les eq z hmoi. A noibz em aialiū terrestriū
pisces nomia sunt sortiti. vt canes marini z
lupi. eo q mordeat alios voracitate improba
atqz ledat. Isidor. In solis aqs viuentes.
ali sunt i solo mari degētes. ali ho sunt i flu
minibz z i stagnis z in alijs aqs dulcibz cō
morātes. ali ho sunt int hos medij nunc ad
dulces nūc ad salas aqs pass gratia diuer
tētes. Pisces ho a mari ad dulces aqs egre
diētes. in eaz dulcedine delectant z impin
guant z ecōuerso. z hi nūc i mari nūc in aq
dulci puerant. multi aut pisces sunt fluui
ales. q maris salitudine no ferētes gustata
aq salia subito moriunt. vl sursum ventres
eueāt z sup aq superficie natāt qd in omnibz
piscibz maris z aq dulcis est signū mortis. Pi
sces ho in mari natātes squamas habēt du
ras z grossas ppter aque salte siccitatē. Pisces
ho fluuiales squamas subiles z spinas mol
les. spine ho in piscibz necessarie fuerunt ad
sustentadu carnis eoz ppter fluidā molliciem
naturale. Docet aut Auicē. eligere bonos
sces fm naturā loci vbi nutriunt. dicēs sic
li. ij. c. vij. In locs indt in qbz morant pisces
est electio. qm illi q morant in locs petrosis
sunt meliores vel dulciores. z i aqs dulcibz
currētes in qbz no sunt sordes z no sunt li
mose atqz lacuales neqz capestres. z qui no
sunt de lacubz quis q flumia no imbibūt et
in qbz no sunt fontes. Itē idē ibidē. Et pi
sces qdē marini sunt laudabiliores. q sunt
subiles z meliores sunt illi q sunt pelagini
no alias q i alto pelago nutriti. z q morant
in aqs discoopertis flatu ventoz sup se me
liores sunt illis q sunt ecōtrario. z illis q in

aquis multarum agitationum et vehementer exer-
citij meliores sunt illis qui habitant in aquis sta-
tibus. Unde pisces pelagini sunt meliores quam flu-
viales. et ipsi meliores quam lacuales. maxime si
sunt longe a fluuiis et a mari. hinc enim dicitur. nec
eorum putredo lauat a subintrante fluuiis siue
mari. unde tales pisces male sapiunt et cito con-
putrescunt. meliores etiam sunt pisces tam mari-
ni quam fluminales in pelago aequilonari et orientali.
quam in australi. quia ex vectorum impetuoso flatu aqua
plurimum mouetur et amplius depuratur et subtiliatur
et ideo illarum aquarum pisces plurimum mouentur et exerci-
tantur et a suis superfluis magis emundantur. Item
diuersificantur piscium species non solum secundum genera-
tionis sue locum. verum etiam quantum ad generationis
sue modum. Quidam enim generantur per ouationem et
quidam per coitum et spermatis emissionem. Unde dicit
Aristoteles. li. v. Accidit generibus piscium ouationem
quoniam quoniam femina ouat sequitur masculus ouat lac-
tum suum eicit super oua. et ovis quod facit lac siue sper-
ma masculi ex ouis erit piscis. et ideo qui non tan-
guntur ex spermate non pullificabunt. femina autem
est multe ouationis. sed maior pars ouorum transglu-
titur a femina. et multa oua dantur in humido et
non saluatur ex eis nisi qui ouantur in locis ubi sper-
ma masculi eicitur. quoniam si omnia saluarentur nimis
multiplicarentur. Seruant autem pisces paritatem in
suo genere. sic Aristoteles. ibidem dicit. Alii inquit
inueniebantur piscis qui faceret coitum cum genere
alterius piscis. fecerunt autem suos diligenter et nutriunt
longo tempore. ut dicit Aristoteles. in eodem. omnes pisces
nutriunt et custodiunt pullos suos propter ranas
Item ibidem dicitur quod pisces fluminales et palustres
plurimum ouant et citius quam alij. quia in maiori parte post
quatuor menses. Alii autem omnes pullificant post. xij.
id est annu. pueri enim pisces pullificant in locis ubi aqua
est iuxta radices arborum et canarum. Item ibidem ibi-
dem. maxima pars ouorum dantur quoniam pisces ouant
vagando. quia cum pueri non sit masculus ab ipsius se-
mine oua non informantur. ab aliis etiam et ab
aliis piscibus deglutuntur. Item ibidem dicitur quod quidam
pisces generantur sine ouis et sine coitu ex li-
mo et arena. et ex putrefactione quae est super aqua.
Item ibidem tempore coitus vagantur mares et femine
piscium sicut grex et ambulat par cum pari. et multum
ex eis cum pullificant infirmantur. et propter hoc tunc
tempore maxime deprehenduntur. Item ibidem. quidam pi-
sces pariunt quoniam ad arenam fricant ventrem suum
In libro autem Jorath de animalibus dicitur. quod piscis
effimerus sine coitu nascitur. et cum vixerit per tres
horas dicitur. tunc moritur. Piscis etiam murena non
a suo filio percipit. sed a serpente quem sibilu peruenit

ad amplectendum. ut dicit Jsidorus. li. xij. c. vi. Mu-
renam inquit greci stannam vocant. eo quod se compli-
cet in circulos. hanc feminei sexus esse tradunt
percipere a serpente. ob id a piscatoribus sibilu eno-
cant et capiunt. fuisse percussa vix interimitur. ferula
vero statim. Hanc hinc etiam in cauda certum est
non capite percusso vix dicitur eam interfici. cau-
da vero percussa et amputata statim dicitur mori
Econtrario de serpente. nam percussio capite vel ab-
scisso statim dicitur mori. cauda vero inde abscissa
diu vivit. Dicit etiam idem Jor. quod serpens depo-
nat venenum antequam coeat cum murena. sed compli-
to generationis actu resumit venenum suum. Et
ideo murena in percipiendo non pertrahit venenum
a serpente nec generat aliquid serpentinum. sed si-
bi sibi. ut dicit idem. Item quidam pisces concipiunt
ex solo rore sine ouis et sine spermate. sicut
ostrea et alij quidam pisces in coctibus degentes. ut
dicit Jor. pisces inquit elich per noctem egrediuntur
tur aqua et in terris ex rore matutino percipiunt
et pariunt. quorum coctus in decremento lune sem-
per manet vacuus. quidam etiam pisces mouentur ad
perceptum et ortum secundum ortum stellarum vel occasum.
sicut dicit Jor. et etiam Jsidorus. Unde dicit de pisce qui
dicitur australis. tunc pisces illius generis oriuntur quoniam
plades incipiunt redere ad occasum. nec ap-
paret quousque plades iterum orientur. quibus autem
pisces generantur. nullum tamen mundorum piscium habet
testiculos. sicut nec aliquod genus serpentis. nec ali-
quod genus carum pedibus. nec habet mamillas nec
lactem propter delphinos qui habent lac et lactant fecerunt
suos dum sint pueri. ut dicit Aristoteles. li. vi. De quibus
dicit Jsidorus. li. xij. c. vi. delphines qui et symones
nominantur. sic vocantur eo quod voces hominum sequuntur
tur. et ad vocem symphonie gregatim conueniunt
et in armonia delectantur. quibus in mari nihil est
velocius. nam plerumque salientes nauem transvolant
quorum saltus et ludus in fluctibus futuram signat rem-
pestatem. Est etiam delphini genus in nido dorso
serrato qui tenera ventrum secantes interimunt
cocodrillos. Jsidorus. Item diuersificantur gene-
ra piscium qui ad cibationis modum. Nam Avicenna. di-
cit li. ij. Illi qui cibantur herbis bonis et radici-
bus plantarum sunt meliores eis qui comedunt
sordes qui de ciuitatibus percipiuntur ad loca infusi-
onum. In exameron etiam dicitur. diuersificantur etiam
pisces in pastu. nam quidam mutuo se deuorant et
sua carne vicissim pascuntur. minor apud illos
esca maior est. rursus ille maior fit esca alte-
rius predatore alieni. et cum alium deuorauerit tam-
dem ab alio deuoratur. ut dicit Aristoteles. libro. vij.
Carabo inquit vincit pisces magnos et comit

dicit ipso. multipes aut vincit carabonem et comedit ipsum. Item ibidem. quidam pisces pascuntur in sceno et luto sic carabo. et propter hoc est poderosus et multum de luto in ipso inuenitur. pisces vero quod alios predant dentes habent fortiores sic de pisce quodam quem greci phagion vocant dicit Isidorus. quod ita habet duos dentes ut in mari ostrea nutrietur. unde et dicitur per graditatem et fortitudinem denti appellatur. alii vero pisces ut dicitur in exameron dentes habent minores. scilicet ples et dentes maiores ac acutiores. ut cito cibum acceptum incedant et facile sine mora deglutiant. ne cibum in ore diutius detentus aqua illuione auferatur. Alii etiam pisces cibum suum in arena fodiendo querunt. sic dicit Isidorus. libro. de porco marino. qui vulgo suillus dicitur. quod dum escam querit more suis sub aqua fodit terram. circa guttur enim habet orificium. et nisi rostrum arenis insingat. pastum non colligit. Item Aristoteles. libro. vij. Pisces pro maiori parte comedunt carnes et comedunt se tunc pulli ficatōis excepto fusculeon. et vniuersaliter pisces sunt gulosi et avidi ad cibum et precipue piscis quod dicitur habatur. et propter hoc extendit venter suus cum fuerit ieiunus. et sepe inflat ventrem suum et eiecit a se alios pisces. quam veteres ei peruenit ad os et non habet stomachum. Item differunt pisces quod ad tempus et locum pastus. Nam quidam in aqua querunt cibum suum et quidam de nocte super terram sicut ypotam. equus scilicet fluminalis. sic dicitur. eo quod equo in dorso et in iuba sit filius. ut dicit Isidorus. qui die in aqua comoratur. in nocte segetes depascit. hunc nilus gignit. ut dicit Isidorus. Genera autem secundum Aristoteles. libro. vij. Pisces plus laborant in die quam in nocte. et plerumque mediam noctem transpost. Et ideo ut dicit Aristoteles. venantur autem ascensum solis. et tunc ponunt venatores rete. quia pisces non bene videtur hora illa et quando augmetur lux vident. odore tamen querunt cibum nocturno tempore in odoriferis enim delectantur. et ideo dicitur libro quarto Genera piscium odorant et audiunt. et ideo ad vas nova quibus venantur citius accedunt quam ad antiqua. imo nisi fuerit novum de facili ad vasculum non accedunt. sepe enim per odorem decipiuntur ut dicit Isidorus. Est inquit belua in mari quod de faucibus suis respirat aquam cum vaporis odoriferi. pisces sentientes odorem sequuntur ipsam et intrant fauces eius post odorem. quod ipso deglutientes ab ipsis sic cibatur. Dicit etiam idem quod est piscis nomine faste in cuius ore aqua hausta dulcescit quam pisces minores sequentes intrant in os eius quos subito accipit et deglutit. Item dicitur idem quod delphinus per odorem sentit et cognoscit si

homo mortuus in mari unquam ceciderit de delphino quod si comedit. comedunt ipsum. si vero non ceciderit a moribus aliorum saluat eum. et ad litus pellit eum cum rostris suis Idem dicit Aristoteles et Plinius. Item Aristoteles. libro. vij. Pisces claras aquas et curretes inhabitantes non cadunt super res fetidas nisi si habeant bonum saporis sicut nec anes. et in hyeme fugiunt a fundo maris prope terram querendo calorem. et ibi querunt pastum suum. In estate vero e contrario a littoribus fugiunt. calidum querendo fundum. et venantur in hyeme iuxta terram. scilicet in estate in profundo. nam calor immoderatus ledit pisces. Item dicitur in eodem Sunt pisces qui apud ascensum canicule moriuntur pro calore. si militer nocet eis magnus frigus. marie habentibus lapidem in capite. ut cancri et homini. nam lapis in capite congelatur et coagulatur. et moritur de facili talis piscis. variantur enim piscium species quo ad figuram et dispositionem. tam in quantitate quam in qualitate. Sunt enim genera quidam beluarum genera quorum corpora moribus sunt equalia. ut dicitur. qualis fuit ceteris quod exceptio. cuius alius tamen fuit magnitudinis. ut instar inferni obtineret dicitur propheta. De veste inferni exaudivit me. Sunt et alii pisces ita parvi quod vix hamo capiuntur. ut dicit Isidorus. libro. xij. Affor est piscis qui propter exiguitatem capi non potest ut ibidem dicitur. Enchir est piscis parvus vix semipedalis. ab herendo sic dicitur. quibus enim exigui corporis sit. maxime tamen est puer. navem enim adherendo retinet. nam navis cui adheret licet ruant venti. seniat percellit quasi radicata stare in mari videtur. nec moveri potest. non in retinendo. scilicet tantummodo adherendo sicut et est. hunc latini moron appellaverunt. eo quod navigia stare compellat ut dicitur ibidem. In exameron etiam dicitur de eodem pisce. quod veterum prescientis percellas calculum arripit validum et tamquam anchoram ne excutiat fluctibus trahit. et non suis se liberat viribus sed alieno poderere munus et futura repestare stabilitur. quod videtes nautae sibi precaverunt ne turbo perueniat eos improvisos. sic dicit ambrosius. et Beda. Dicit etiam Aristoteles. libro. iij. quod feminei pisces sunt longiores masculinis et sunt durioris carnis. et anteri masculi durius est. et sicut superius. In femis vero interius et posterius durius. Dicit autem Avicenna. libro. ij. quod meliores sunt pisces qui non sunt magni valde neque habent carnem nimis duram et siccam et in quibus non est nimia pinguedo nec multillago in quibus non est malus sapor vel odor. suavis autem saporis sunt venientes. non nimis pingues. nec habentes superfluum pingue

dine neq grossam macie. et in qbus non acci-
dit post exitu de aqua cito feror. et illi q habet
dura carne salis meliores efficiunt. et in illis
q sunt dure carnis. melior est ille q min^{us} est
mollis. Ex q pater diuersitas i piscibus q ad
subam et qualitate. Qis em piscis sicut dic
ide generalit^{er} frigid^{us} est et humid^{us}. qdam m
sunt in coparacoe complexiois pisciu ceteris
calidiores. et maxie q sunt saliti. Et ideo q
sunt valde recetes generat fleuma aquosuz
et mollificat nervos. et non sunt puenientes ni
si valde calido stomacho. Saliti eto magis
pueniunt medicine. Capita em salitoz pisci/
um vsta sanat morsum canis rabidi. et pun-
ctura scorpionis. eradicant carne adulteri
na in vlceribus et conferunt vlceribus putridis et
saniosis. Silr ins ois piscis pfert venenis
bibitis et pucturis. Multos em habet ali/
os effect^{us} sic ibide d^{icitur}. s. hec dicta de coru q/
litate et suba nuc sufficiat. Itē differē piscēs
in viuacitate sensus et ingenij sagacitate.
Multi em sunt plurimu ingeniosi. aliq em
mira astutia hnt euadēdi qn sentiunt insidi/
as piscatoz. vt dic^{itur} Jsi. li. xij. Mugil inquit
est gen^{us} piscis multu agilis. na vbi disposi/
tas sentit piscatoz insidias pfestim retroz/
sum tendit et ita cito retbe trasilit vt volasse
ab astutibus videat. Itē dicit idē ibide d^{icitur} esca/
ro. eo q escarus sol^{us} inter pisces escā rumi/
nare phibet. hūc dic^{itur} Plini^{us} esse ingeniosuz
na dū sentit se intrasse sportula piscatoris.
nō ex fronte erumpit nec infestis viminib^{us}
caput inserit. s. crebris caude ictibus ex ad/
uerso fores laxare incipit atq ita retrorsum
redit. quē luctantē si alius escar^{us} forte vide/
rit exteri^{us} vt erumpe satagentē adiunet cau/
dam in ore ei^{us} apprehēdens pue potest ipm
liberare et extrahere intēdit vel pēdit. Ad h^{oc}
dic^{itur} idē. Cōgrus qdē plures nexu habz. in/
geniosus est in solertia escā acquirēdi. nam
cibū in hamo appetēs. s. aculeū timēs. non
morsu s. suis pinnul^{is} hamū amplectit^{ur}. et nō
prius ipm dimittit qn escam circumferit
Lacri etiā ostreis inimicant. eaz em carni/
bus viuūt miro ingenio. Nā qz forte et vali/
dam ei^{us} testā aperire nō pnt. explorāt qndo
ostrea claustra testaz suaz aperit. et tūc can/
cer q latitat in insidijs latēter lapillū inicit
ne ostrenz claudere se possit. et ita impedita
clausura. carnes ostree deuorat et corrodit.
Ostrea aut a testa sunt dicta. q interior car/
nis mollicies munif. Brecci em ostrea testā

vocat. et d^{icitur} tor^{us} ille piscis cū sua testa ostrea
in neutro. s. ostrea in feminino d^{icitur} ei^{us} caro.
dicunt etiā tales pisces conche et conchilia
qz deficiente luna tales pisces cauant. i. eua/
cuan^t Luna cū in augmēto fuerit augz hu/
morē. diminuit eto humor cū luna fuerit in
defectu. et iō pisces clausi in cōchis in lune
incremēto turgescūt. et in defectu euacuant^{ur}
In his aut conchilib^{us} pēiose generat mar/
garite. de qbus dic^{itur} Plini^{us} et ali^{us} q de animan/
tiū scripserūt natur^{us}. q tpe nocturno litora
perūt. et celesti roze margaritas cōcipiūt. vñ
et tales cōchilie margaritifere et herelie sunt
dicte. in quaz carne pēiosus calcul^{us} solidat^{ur}
et est nobilissima gēma que sic ex roze verna/
lis tpiis generat. que qto albior et lucidior
tāto efficacior estimat^{ur}. Sunt et quedā con/
chilie siue cōche murices dicte ab asperitate
et acumine. q alio noie cōchilia dicunt. que
circūcise ferro lachrymas purpurei coloris
emittūt ex quib^{us} purpura colorat^{ur}. et iñ ostrū
est appellatū. qz ex humore teste elicif h rin/
ctura. vt dic^{itur} Jsid^{us}. Das et multas alias pi/
sciū pprietates et naturas i li. Plini^{us} et Aristo/
tilis. et in Jsid^{us}. et in exameron Amb. et Ba/
sili^{us} poter^{is} inuenire. ne tediū inferam^{us} egen/
tibus de hac materia hec sufficiat. Dicit etiā
Plini^{us} vt dic^{itur} Jsi. li. xij. q pisciū sunt in ad/
genera. celij. et qbus multa qdā nature itel/
lectu ordinē tēpoz suoz cognoscūt. quedā
in suis loc^{is} sine mutacōne vagant^{ur}. quedā si/
ne tpiis obfugacōe viuūt. quedā eto cōmixti/
one masculi et femine pēipiūt catulos suos.
vt cet^{us}. Idē aut est cetus et balena. et sunt ba/
lene immēse magnitudis belue ab emitten/
do et fundēdo aquas sic vocate. Omnibus
em alijs beluis marinis ali^{us} iaciūt yndas
Balena em emittere d^{icitur}. Cete aut dicunt^{ur} a
corpis immanitate. vt dic^{itur} Jsi. li. xij. D^{icitur} aut
in libro Jorab^{is} Cet^{us} abundat in spermate.
et post ei^{us} coitū cū femina qd supfluit supna/
rat aque. qd collectū et desiccatur in ambre
subam cōmutat. qn em multū esurit. vapo/
rem odorifery ad modū odor^{is} ambre ex ore
suo emittit. in q pisces delectant^{ur}. et ppter va/
por^{is} redolētiā ipi^{us} orificiū ingrediunt^{ur}. et sic
decepti ab ipso deuorant^{ur}. In h^{is} pisce vt dic^{itur}
idē. materia terrestris dñat^{ur} pl^{us} qz aque. et iō
multe ē corpulētie et pinguedis. Vñ in sene/
ctute p magnitudine corporis i ei^{us} dorso coa/
dunat puluis et pdenfat intū q herbe et fru/
tices ibi crescūt. ita vt belue insule filis esse

videat. ad quā si navigātes incaute appropinquauerint. sine piculo vit euadūt. Nam aquā in tāta quantitate de ore efficit sup nauiū et diffundit q̄ ipam aliquā obruit et submergit. Tāte etiā est pinguedinis q̄ quādo piscatores percutit venabulis siue telis vuln? nō sentit nisi p̄us pinguedo totaliter p̄foret sed q̄n caro interior ledit tūc facillime capif q̄z amaritudinē aque salis nō sufferēs licet petat. Tāte autē est quantitas q̄ q̄n capif tota patria ex sua captura emendat. Latulos suos amore miro diligit et eos in pelago longo tpe circūducit. q̄ si eos ab arenarū cumulis impediri p̄tulerit aque multitudinē in ore collectā sup eos fundit. et sic eos a piculo liberās ad p̄fundū pelagi reuocat et reducit p̄tra omēs occursus ipis nociuos. p̄ eorūz defensione se opponit. et semp inter se et mare in pte tutiori eos ponit. et q̄n inualefcit tempestas fer? suos adhuc iuuenes et teneros i ventrē suū p̄trahit quos serenitate facta viuos euomit itez et emittit. vt dicit idē. Itē Jorath. cōtra cetū pugnat quidā piscis serpentin? et venenosus sic cocodrill?. et fugiūt pisces ad caudā ceti. q̄ si deuictus fuerit p̄dicti moriunt. Q. si nō poterit ille. piscis pestifer deuincere cetū. a faucibus suis fumosū vaporē fetidissimū in aquā emittit. Et p̄ hoc fumo odorifero de ore emissio. fetidū odorē repellit. et sic se et suos p̄tegit et defendit.

Incipit liber. xiiij. De terra et p̄tibus ei?

Quā diuina cooperāte gratia completus est tractat? de p̄prietatibus corporis sup̄mi luminosi scz celi et corporis intermediū lucidi perspicui et dyaphani. s. ignei. aerei. et aquei. vltimo dicendū est de p̄prietatibus corporis infimi et opaci. et hoc tā in generali q̄ in speciali. Corp? autē infimū et extremū est ipa terra respectu celi. De cui? p̄prietatibus cōmunib? aliqua sunt huic opusculo inferenda. et hoc quo ad ei? substantiam et qualitatem et p̄tentū siue ornatū. Cōtinet autē in se interi? p̄ ornatu omia metheorica et mineralia sicut lapides et metalla. exteri? p̄ sensibilia sicut bestias et iumenta. et vegetabilia et herbas plantulas et arbuta. de q̄b? omnib? ponēda sunt aliqua in hoc tractatu. p̄ ut de eis sacra scriptura videt in superficie fa

cere mentionē. Simplicia autē et omnib? fere nota credimus hec p̄ simplicib? sufficere debere. et iō de illis pauca recitātes maiora maiorib? et subtiliora subtiliorib? resuam?. Hoc autē in p̄ncipio hui? opusculi volum? p̄testari. q̄ paz aut nihil de nostro h̄ apponimus. sz autētica sc̄torū et etiā aliquorū p̄horū dicta quēadmodū in p̄cedētib? fecim? inter scalaritē p̄ ordinē inserem?.

De terra Caplm. I.

Terra itaqz vt dicit Isid. li. xiiij. ca. i. est in media mūdi regione posita. ab omnib? p̄tibus celi in modū centri equali intervallo sepata que singulari nūero totum orbē signat. in plurali p̄o singulas eius partes. Et autē dicta terra vt dicit ibidē a superiori pte qua terit. Nec et hum? dicit a mari humido cui cōiungit. Dicit et tell?. q̄z fructus ei? tollimus. Dicit et ops eo q̄ opē ferē frugib?. Eadē dicit arida. vel quia arature vel culture est apta. vel quia ab aqua siccitate p̄pria est distincta. q̄ cū humida sit hoc ab aque vicinitate sortit sicut ibi dicit Isid. Proprietates autē terre describit Basil? in exameron sic. Terra inq̄t est corp? infimū et mediū equalib? spacijs a celo remotum. et ideo celi centrū a sapientib? est vocatū. vnde et omnium corporū est corpulētissimū de simplicitate et subtilitate habēs minimū alterū mūdi firmatū fundamentū. Corp? natura frigidū et siccū. quantitate respectu celi minimū q̄uis in se maximū. qualitate obscurū. et ex se opacū. figuratōe spericū. et nō nisi aq̄ glutino cōmansiuū. fm se totū quietū. licet in suis p̄tibus suscipiat sepe motū. omnium corporaliū viuētiū habitaculū pedū dei scabellū dictū. eo q̄ in corpe mūdi minima est spēs hui? elemēti minusqz apparet in eo diuine opatio potestatis. p̄pter qd dicit suo q̄ si infimo pede tāgere terrā. Quia respectu magnitudinis et pulcritudinis celi minime videt in corpe terre diuine sapie sublimitas relucere. q̄uis autē terra respectu celestis corporis sit infima. tū luminariū celestiu influentie est maxime susceptiua. Et iō fecūditissima est tanq̄ mater omnium et multarū et p̄triarū specierū maxime pductiua. Euz em̄ sit celi centrū in omi sui pte ab ipso recipit influentiā et effectū. vū qd min? nobilitatē videt habere in sua suba recuperat in effectū et p̄tute sua. quia nobiliores pducit fm qd species aliquas q̄ ipm celū qd p̄ ornatu habet

solas insensibiles stellas. Terra quoque p[ro]p[ri]a
tu p[ro]tinet et p[ro]ducit vegetabiles et sensibiles
et r[ati]onales creaturas. ut dicit Basilius. Dicit et
iam ad h[uius] idem. terra ut dicit p[ro]p[ri]us est eq[ui]li-
brata ponderib[us]. quolibet enim suar[um] p[ar]tiu[m] suo
p[ro]dere nititur ad mundi mediū q[uod] visu et incli-
natione singulariū p[ar]tiu[m] tota circa cent[rum] eq[ui]li-
brata suspēdit[ur]. et equalit[er] immobil[iter] retinet[ur]. si-
cut scriptū est. Qui fundasti terrā sup[er] stabi-
litate[m] etc. Iō f[ilius] m[agister] I[de]o. li. x. d[icit] solū. q[uod] elem[en]-
tū est solidū cuiuslibet corp[or]is quātumcūq[ue]
p[ro]derosi sustinēs totā molē. Un[de] quolib[et] g[en]-
nia sursum mota quosq[ue] terrā stabilem tangāt
p[er]manēt inq[ui]eta. s[ed] cū p[er]uenerint ad terrā q[ue]-
rant. Propter insignes aut[em] ip[s]e terre p[ro]p[ri]a-
tes nobiles et effect[us] error[um] gentiliū terrā dei-
ficauit et eā diuinis honorib[us] antiq[ue] vene-
rari et colere p[er]uenit. sicut t[em]p[or]e I[de]o. li. viij.
in tractatu de dijs gentiū et no[m]ib[us]. c. xij. Le-
uerē deoz matrē vocauerūt antiq[ue] terram a
creādis frugib[us] sic dicta. eo q[uod] om[n]ia cibaret
nutrit indigētia alimēto. Hā terra mater est
fecunditat[is] q[uod] nullū vegetabile p[ot]est crescere ni-
si in terrestri suba radice. Iō etiā ops ē di-
cta. q[uod] melior sit terra ope culture. et ex ipsa
cōsequit[ur] op[er]e vice[us] q[ui]lib[et] viuēs creatura. dicta
est dea vesta. q[uod] p[ro]stat vi sua l[icet] q[uod] herb[is] et arbo-
rib[us] et florib[us] sit vestita. ut dicit idē Terra ei se-
mib[us] arescētib[us] i[n] hieme calozē p[ro]cipit ab ethe-
re in vere et estate. vñ tūc herbis et florib[us] or-
nat[ur] et vestit[ur] q[ui]b[us] in autūno et hyeme spoliat[ur].
In signū aut[em] t[em]p[or]e fecunditatis et p[ro]utis facta
est ei magna imago feminea alma mat[er] nun-
cupata cū turrata corona posita sup[er] currū
cui leones domini subijciebāt. i[n] vna manu
portabat clauē in alia tympanū siue cymba-
lum. cui[us] aurige vibrabāt gladijs q[ui]s gesta-
bāt et galli matronā sedentē in currū subseq[ue]-
tingebant etc. Mater siquidē fuit dicta. eo
q[uod] plura pariat o[mn]ib[us] mortalib[us] cibū gignat
Dicit aut[em] et mater alma. eo q[uod] o[mn]ia a[n]i[m]alia alit
Est enim elemētoz terra nutrit. ut dicit I[de]o. co-
ronā turratā in capite gestare d[icit]. q[uod] cunctis
ciuitatib[us] supposit[is] insignit[is]. i[n] currū rotato ve-
hitur. q[uod] ip[s]a terra p[er]det i[n] volubili aere in q[uod]
sustinet[ur]. sedet aut[em] in currū volubili q[uod] cum
o[mn]ia moueant[ur]. illa sola d[icit] non moueri q[uod] illi
leones subijciūt māfuetos o[mn]idit nullū ge-
nus esse tā ferū q[uod] in morte nō subijci a ter-
ra possit aut supari. q[uod] clauis in manu fingi-
tur o[mn]idit q[uod] terra hyeme claudit[ur] et vt nascā-
tur fruges i[n] vere aperit[ur]. q[uod] aut[em] terre dicatur

galli fuisse o[mn]idit q[uod] volatilia indigēt semib[us]
terre. et iō aues eā oportet seq[ui] et ad eā descen-
dere vt in ea possint semina vice[us] g[ra] reperi-
re. sonit[us] aut[em] cymbalo[rum] designat in colēdis
agris strepit[us] ferramētoz vomer[is] et ligonū.
et ideo eneo[rum]. q[uod] antiq[ue] instrumētis eneis co-
lebant terrā anteq[uam] ferrū esset inuentū. ut di-
cit I[de]o. quia ministri ei[us] cū stricis gladijs
fingunt designat q[uod] p[ro] terra defensanda vel
acquirenda sepe bella p[ro]mittunt in quib[us] gla-
dijs extrahunt His et alijs multis modis de-
scribunt p[ro]p[ri]etates terre sub integumēto fa-
bulaz. sicut ibidē recitat ab I[de]o. Quā-
uis aut[em] terra sit summe fixa et stabilis f[aci]t si-
tum. summe t[ame]n inter elemēta est passibilis p[er]
effectū. I[de]o q[ui]s f[aci]t subam sit frigida. q[ui]s
dam t[ame]n i[n] se t[em]p[or]e vapores igneos quos
emittit. vt pat[et] in ethna et vulcano. sicut ibi-
dem dicit idē. Item q[ui]s terra superficialiter
exteri[us] sit nigra et indecora. intrinsec[us] tamen
cōtinet multa p[re]ciosa Ex quadā enim celestis
influentie imp[re]ssione in interiorib[us] terre ve-
nis p[re]ciose gemme et nobilia metalla gene-
rant[ur]. Unde et terre virtuositas sub quadā
extrinseca deformitate occultat[ur]. Item terra
vndiq[ue] mari cingit[ur] et maris brachijs circū-
datur et p[er]cutit[ur]. a cui[us] hūiditate p[er] occultos
meatus penetrat ne p[er] siccitatis natural[is] do-
minio resolutis p[ar]tib[us] redigat[ur] in puluere. vt
dicit Beda Item terra q[ui]s in suo toto sit
solida in substantia eius. t[ame]n quolibet pars
ad centrū est naturaliter motina. et p[er] admi-
xtionē igneaz p[ar]tiu[m] et aereaz sit in aliq[ui]b[us]
suis p[ar]tib[us] rara et porosa cauernosa et sp[eci]o-
sa. Cui[us] cōcauitate vapor ventosus subit[ur]
trans terre p[re]s cōmouet et agitatur generat
terremotū. sicut dicit Aristoteli. libro meteor[um]
Vent[us] inquit frigid[us] in v[er]te terre agitatur.
facit istā agitationē que est terremotus. et se-
quitur ibidē sicut sit sonit[us] ex cōfricatōe cor-
porū se allidentū in aere ita sit motus ex di-
uersitate agitatis venti occultati in terra.
et est signū sup[er] hoc. quia nō acquiescit donec
scindat[ur] terra et erit ventus audita voce etc.
Item ibidē dicit Aristoteli. in locis in quibus
sit cōcursus maris rebemēs et agitatio vi-
daz eius in locis multaz cauernaz sit ve-
hemens terremot[us]. sicut accidit t[em]p[or]e Hercu-
lis in quibusdā insulis in quib[us] incepit ele-
uari terra ad similitudinē collis deinde scis-
sus est locus ille et exiit vent[us] fortis qui de-
struxit ciuitatē cui[us] imp[re]ssio manifesta est

vsq; nūc zc. Itē idem ibidē. terremotū cōse-
quitur vel cōcomitat tenebrositas tegēs so-
lem absq; nube vsq; ad cōsumptionē terre/
motus ppter vaporē grossum. z antecedit ter-
remotū signū signās eius esse qd videtur ī
celo nubes longa sicut linea recta ante oc-
calum solis. Et sequit ibidē. Et accidit qū
q; terremotus ppter eclipsim p lunā. quia tūc
calor solis non puenit ad aerē vt subtiliet et
psumat vaporē qui est causa terremoti. Itē
in libro vegetabiliū Aristot. terremotus in lo-
cis arenosis non fit. sed in locis interioribus ca-
uernosis z exterius in superficie duris. sicut
sunt loca montiū. quia si locus in superficie
fuerit rarus exalat vapor paulatim z nō fit
rāta aggregatio vaporis vt possit monere
terrā. sed cū locus interi⁹ est cōcauus z spō/
giosus z exteri⁹ solidus atq; dur⁹ aggrega-
tis partib; vaporis fit agitatio fortis. ita q
aliquādo scindit terrā. In locis ergo omni-
no porosis nō accidit de facili mot⁹ terre p-
pter vaporis continuā euentationē nec ī lo-
cis valde duris z cōpactis propter priū cō-
pressionē ppter quā illas vapor plurimū nō
subintrat. sed accidit in locis interi⁹ cauer-
nolis. sed duris exteri⁹ et cōpactis. Ducit/
q; Aristoteles Itē terra cū sit elementū fm
substantiā similis est in toto z in partib;. sed
tamen fm qualitātē nō est in suis partibus
vniuersalis. imo ppter aliarū qualitātū ele-
mentariū admixtionē cōplexionē z naturā
mutat. z ideo vniuersalē nō habet dispositi-
onem. nūc colorē variat nunc saporē. Itā
diuersitas multis accidit de causis z ī mul-
tis modis. quādoq; ex sua elevatione et de-
pressionē. Nā eleuata est frigidior. depressi-
or vero z declinior esse calidior cōsuevit qd
vt dicit Macrobi⁹. accidit ppter radioz so-
lis fortiorē impulsionē tā in locis depressis. q
in altis. Aer em grossior est in vallib; q in
montanis. z ideo maior fit ibi aggregatio ra-
dioz z etiā cōculcatio ppter reuerberationē
ad aerē grossum. In locis vero motuosiss
altis. qz aerē habet rariorē dispergūt radij.
z nō ita coartant. z iō minor ibidez generat
calor Itē ex directa vel indirecta solis oppo-
sitione qz illa terra fertilior est que fm situz
disposita est maxie ad susceptionē pcurritū
um radioz solariū. que pō magis elongat a
radijs min⁹ apta frugib; z fructib; repitur.
Itē ex ventoz diuersificationē. nā terrā quā
cōtinue pflat vetus orientalis tēperate cali-

da est z inter humiditātē z siccitātē qsi me-
dia. vt dicit Lōstan. z ideo est secūda flori-
bus z fructib; z magis cōgrua hoīm habi-
tationi. Occidentalis aut vetus magis atti-
net frigiditati z humiditati. z min⁹ efficit ter-
ram tēperatā. z iō occidentalis terra min⁹ est
secūda. Vetus aut septentrionalis terras de-
siccāt z infrigidat. tūc rōe puri aeris ipas sub-
tiliat z depurat. vñ in terra aquilonari ho-
mines sunt ptere stature z elegantis forme
frigiditate em exterioris aeris claudunt porū
z calor natural retinet intrinsec⁹. ex cui⁹ vir-
tute z statura ampli⁹ z figura corpis deco-
rat. Vetus aut austral qz calid⁹ est z hūid⁹.
terrā quā cōtinue pflat turbat calefacit in-
spissat z ingrossat. z iō hoies austral regio-
nis sunt stature pterarie z figure illis q habi-
tāt in aqlone. et iō hoies talium regionū nō
sunt ita aiosi et iracūdi et clamorosi sic aliq.
vt dicit Lōstan. Itē variat qualitas terre si-
ue ppter eas ex elongationē a mari siue appropi-
quationē. nāz terra vicina mari meridionali
calidior est z humidior terra q est vicina aq-
lonari. Nā vapor calid⁹ z hūid⁹ a mari re-
solut⁹ calefacit terrā q est sibi ppinq. mare pō
septentrionale ecōuerso. et ideo mare pōticū
dulci⁹ est qz cetera maria siue min⁹ salus. qz
pl⁹ ī illo vincit frig⁹. Et iō vapor frigid⁹ ab
eo resolut⁹ terrā infrigidat ppinquā zc. Itē
variā ex hoīm exercitio et opatōe. qnto pō
pl⁹ fodit z euertit. tāto ei⁹ pō insita cū singu-
lis ptrib; ampli⁹ pmiscet. et si aptior reddit⁹.
vt ex ipa fruct⁹ multiplex generet. qñ vero
diu ociosa dimittit et qeta. ad pductionem
fructuū reddit min⁹ apta. Itē bona terra si
rore fuerit pfulsa aut cōpluta mollificat im-
pinguat z meliorat. si pō arenosa fuerit aut
nimis lapidosa peior efficit qz apli⁹ idurat

De monte.

Capitulum. II.

Quo est tumor terre in altū se erigēs
solo pede reliquā terrā tangēs. vel
dicūt mōtes eo q sint sup aliā ter-
ram eminētes. vt dicit Philo. Dic etiā Aristot.
in li. de proprietatib; elemētōz. Quidā dixerūt.
q terra in pncipio sue cōpositōis fuit rotū-
da z plana ī q nō fuerūt mōtes neq; valles qz
erat spherica ī figura. sic corpa supiora. vñ
mōtiū z vallū cā nō ē nisi p mōtio aqz q ca-
uaueūt loca rara z sci sūt mōtes ptes durio-
res. q nō poterāt pcauari. loca pō pcauata scā
sūt loca mariū z flumioz Itē ec dicit ī li. meth

Mōtes inq̄t sūt qñq̄ ex vehementi motu terre vñ eleuat terra. et sit mōs sic ex aq̄du / etu accidit p̄cauatio p̄funda et sit vall. Itē ibidē. Mar̄ q̄ accessus et recessus q̄dā lo / ca cauat. q̄dā extollit et sūt mōtes. Et qñq̄ mare totā terrā cooperuit deinde mollia q̄ dā etiā abrasit et dura reliq̄t. et in q̄busdā lo / cis p̄gessit. mollia etiā q̄dā p̄gestata cū ab / scinderet desiccata sunt et i mōtes p̄uersa et Mōtes itaq̄ sunt duri solidi et compacti. a terra p̄sus celū erecti. et tñ terre radicē sūt p̄iuncti. qñq̄ tñ sunt interi⁹ sp̄giosi. cōcaui. cauernosi. et iō ad serōe vacuitatē aq̄s attra / hūt atq̄ sugūt. q̄s postq̄ fuerint eoz p̄caui / tates replete p̄ capita fontū emittūt. et sunt causa sempiterni flux⁹ et origo et p̄ncipiū flu / miorū vt dīc Aristō. Et q̄ patet q̄ mōtes ca / uernosi sunt aquarū et humorū attractiui. et attractorū p̄tinue emissiui Itē mōtes sūt me / talloz nobiliū p̄tēriui. A p̄fundis em̄ mon / tiū venis metalla nobilia extrahunt. Item mōtes sunt fructuū et aromatiū p̄ductiui. p̄ / pter puritatē em̄ aeris in summitatibz mōtiū / dominantis puriores fruct⁹ et dulciores in / mōtibz nascunt q̄ i vallibz licet pauciores. Itē mōtes sunt cūi⁹ q̄ valles radioz sola / riū susceptiui. et susceptē illuminatōis diuī / us retētiui. Itē mōtes sunt vaporū et exalati / onū generatiui. ex q̄z aggregatōe nubes in / aere generant. In altissimis tñ mōtibz vt i / olimpo raro generat pluuie. vt dīc Aristō. qd̄ est p̄pter aeris subtilitatē et vaporū pauci / tatē. Primo em̄ vapor resoluit et p̄sumitur. aūq̄ ad acūmē montiū attingere videatur. Itē mōtes ventris et turbinibz sunt expositi / pl⁹ q̄ valles. et iō rōe frigiditatē in mōtibz / dñantis sunt niuū p̄seruatiui. Uletis nāq̄ / frigidis in mōtibz p̄gelant et p̄stringunt. et / iō in mōtibz diuti⁹ q̄ in vallibz cōmorātur. vt patet i caucaso et i libano et i alijs p̄silijs / mōtibz. q̄ sp̄ fm̄ Jsidō. densissimis niuibz / rādidant. Itē mōtes sepi⁹ patiunt ict⁹ ful / minis et fulguris q̄ valles. vt dīc Jsidō. Uñ / et pirenei mōtes a crebris fulminū ictibus / nūcupant. Pir em̄ grece ignis dīc latine. si / militer et ceraunei mōtes a crebris fulmibz / sunt dicti grece ceraunos fulmē dīc. vt dīc / ibidē Jsidō. Itē mōtes q̄ fm̄ sitū alti sunt et / sublimes maxime p̄gruūt speculatōi. vñ et / q̄ aduentū hostiū p̄uidere et p̄cauere cupi / unt cacumia montiū ascēdūt et eminētia pe / ricula a remotis p̄dicere p̄sueuerūt. Item

mōtes q̄ quo ad naturā et cōpositionē p̄tū / solidi sunt et fortes iō potissime sunt apti ca / stroz edificatōi vñ māssiones i mōtibz solēt / esse fortes et ceteri tutiores. maxime qñ p̄ / interiorē duriciē nō p̄nt suffodi. et p̄pter sit⁹ / altitudinē adiri nō possunt facili⁹ seu ascen / di. Itē mōtes q̄ in herbis et pascuis secūdi / sunt et vberes. iō p̄ueniūt pasture ouium et / animalū refectōi. Mōtuosa em̄ pascua et / gramina in mōtibz crescētia sunt salubria et / nutriture animalū vtiliora q̄ illa q̄ crescūt / vallibz quibz sint generalit̄ pinguiora Du / mor em̄ nutritiualis q̄ nutrit herbes et ḡ / mina in montanis. subtilior est et purior q̄ / campestris. Et iō calor celestis facili⁹ illam / humiditatē digerit. et in subam graminū et / fructuū imutat p̄fect⁹ et p̄uertit. tū p̄t hu / moris ip̄i subtilitatē. tū etiā p̄pter existentē / ibidē aeris puritatē. Itē in mōtibz abūdant / altiores arbores q̄ i vallibz et frutices den / siores. Iō mōtes p̄gruūt aialū a gressuum / habitatōi et auiū siluestriū nidificatōi p̄p̄ / qd̄ et fere qñ p̄sequūt a venatoribz i valle re / fugiūt ad mōtes et ibi sūt tute

De ararath Caplm. III

Ararath mons est armenie altissim⁹ / in quo arca post diluuiū requieuit. / vt dīc Jsidō. et vsq̄ hodie lignorum / arche restigia i eiusdē montis p̄tice adhuc / apparēt. vocat autē idē mons diuersis noibz / De hoc em̄ mōte dīc Joseph⁹ sic. Loc⁹ inq̄ / vbi est archa noe armeni egressorū vocant / Illic ei arche solute reliq̄as vsq̄ nūc p̄uin / ciales adhuc oñdūt. Dū⁹ em̄ arche vt dīc / idē Joseph⁹ ibidē meminit berossus calde⁹ / narrās sic. Dicit autē et nauis q̄ in armenia / venit circa montē cardien. adhuc aliq̄ pars / esse et q̄dā inde bitumen cadere q̄ maxime / vtunt hoīes ad expiatiōz. De hoc etiaz scri / bunt et Joseph⁹ Egip̄ et Manasses Da / masce. i. xvi. historiaz li. sic. Est mōs excel / sus i armenia q̄ baris appellat in q̄ multos / p̄fugietes fmo est diluuiū tpe liberatos. Et / quendā simul in archa deuectū in mōtē ve / nisse summitatē lignozq̄ reliquias ibi m̄ / to tpe esse reseruatas. Armenie etiā mōtes / dicunt acroceraunei. p̄pter multitudinem et / fulminū crebrā p̄cussione. grece em̄ cerau / nos fulmen dicit latine. vt dīc Jsidō. Di / montes inter armenia et hiberia incipiūta / portis caspijs vsq̄ ad fontē rube flumino / gris ori. vt dīc Jsidō.

De bethel Capitulum. III.

Qntes bethel sunt in Judea vicini hierusalē ubi dom⁹ dñi fuit sub salomone edificata. Sunt autē mōtes bethel nemorosi. arborib⁹ p̄siti. fertiles ⁊ fecundi gramini⁹ ⁊ herbis aromaticis pleni. ⁊ iō cerui capree ⁊ hinnuli frequētare illoz montiū cacumina sunt assueti.

De caucaso Capitulum. V.

Caucasus est mons oriētalī ab idia vsq; ad thauz porrect⁹ p gentiūz intra illos mōtes habitantiū varietate diuersis nomib⁹ nuncupat⁹. vt dic⁹ Jsid⁹. Ubi autē ad orientē in excelsiore surgit sublimitatē ppter niuū candorē caucalus nominat⁹. Hā lingua oriētalī caucalus. id est. candor dicitur. Inde ⁊ eos q̄ huic mōti sunt vicini croachasym vocauerūt. achasym enī apd eos cādor vlt̄ nix appellat⁹. vt dic⁹ idē.

De hebal Capitulum. VI.

Qns hebal est mōs trās iordanē in quo itererūt sex trib⁹ post iordanis transitū ad maledicēdū illis q̄ p̄cepta decalogi nō seruaret. vt patet Deut. xxxij. Eest mons vt dicitur cauernosus ⁊ voraginosus patiens sepi⁹ terremotū cui cōcordat interpretatio ei⁹. Hā vetus vorago interpretat⁹. Fuit itaq; mons maledictōis ⁊ imprecatōis in quo mala trāsgressorib⁹ imprecabant⁹. Reputabat⁹ etiā mons vilitatis ⁊ abiectōis. vñ ⁊ sex trib⁹ ignobiliores. ancillaz filij super montē hebal fuerūt ad maledicēdū populo deputati. Deut. xxxij.

De hermon Ca. VII.

Hermon est mons modic⁹ super iordanē sit⁹. qui in herbis ⁊ pascuis est fecund⁹. Hā circa radices eius siue circa pedē fluētis iordanis irrigatōe imbutur. circa verticē vero eius seu cacumē copioso rore pfundit⁹. ⁊ ideo virore ex rore et aque influētia decorat⁹ ⁊ insignit⁹ ppter qd ⁊ ibi nutriebant⁹ pecora. que in tēplo debuerunt imolari dño ⁊ offerri. ⁊ quia animalia ex rore influētia ⁊ herbis eiusdē montis impinguata. in mōte syon. id est. in atrio tēpli offerebant⁹. Ideo dic⁹ sm hebreos p̄pheta. q̄ ros hermon descēdit in montē syon quod ad litterā fieri nō potuit. qz mons syon mōte hermon alior⁹ existit. Insup et ab eo valde remot⁹ fuit. p tanto igit⁹ ros montis hermon dic⁹ descēdisse in syon. qz pinguedines ⁊ adipēs animalū que in illo mō

te pascebantur ad pastū ignis altaris in hierusalem in sacrificio offerebant⁹. ppter qd et hermon lumē exaltatū interpretat⁹. sicut dicit⁹ glosa super p̄al. quia lumen in altari agebatur quādo ignis sacrificij tali pabulo fovebatur.

De hebron Capitulum. VIII.

Qns hebron mons est in iudea in q̄ est sita ciuitas famosissima ab eiusdem mōtis nomie hebron dicta. vt dicit⁹ Raban⁹. Cui⁹ vallis dicit⁹ vall⁹ manbre. que ab antiquo tpe ab amicis aner ⁊ eschol est possessa. vt patet in Gen. Dicit⁹ mōs locus est solēnis ratiōe sanctor⁹ patriarcharum. quoz corpa ibidē quasi a mūdi principio requiescūt. vt dicit⁹ Gen. ibi Adā maximus ⁊c. Itē illū montē potentissimi viri iure hereditario possederūt. vt patet Josue xv. ubi dicitur. Delenit ex eo Saleph filios enach syai ⁊ achinaan ⁊ ptholomai ⁊c. In hoc mōte tanq̄ in loco tutiori domin⁹ principii regni Dauid instituit ⁊ ei vt illac ascēderet post mortē Saul diuin⁹ ipetravit. ubi septē annor⁹ spacio regnans tandē ad totius regni israelici fastigiū assumpt⁹ fuit. Iste mons ab antiquis caritharbe fuit primit⁹ nūcupatus. id est. ciuitas quattuor quia nominat⁹. simoz viroz quattuor corpora ibi requiescūt. vt dic⁹ Hiero. s. Adam et Abrahā Isaac ⁊ Jacob ⁊c.

De montibus ethyopie

Capitulum. IX.

Qntes ethyopie dicunt⁹ se septem inter quos p̄cipu⁹ mons athlas est. Ethyopia em̄ vt dicit⁹ Jsid⁹. li. xiiij. ca. iij. circa occidentū montuosa est ⁊ arena sa in medio. ad orientālē autē plagā deserta cui⁹ situs ab occiduo athlatis montis vsq; in egipti fines porrigit⁹ a meridie oceano a septentrione nilo flumē claudit⁹. Dul⁹ regionis mōrana sicut ⁊ plana plimas hñt gētes vultu ⁊ mōstruosa specie horribiles. serarū qz ⁊ serpentū referta sunt multitudie. Illic rinocerota bestia. s. vnicornis. illic camel ⁊ pardi. illic basilisci ⁊ dracones īgentissimi. ex qz cerebro gēme extrahūt. Jacinct⁹ qz ⁊ crisoprassus ibi inueniūt ⁊ cinamomū recol ligit⁹. Illic gignūt⁹ seu fere vt dracones ltrationes ⁊ symie ⁊ etiā elephantēs. Ducusq; Jsi. dic⁹ etiā ibidē q̄ in c̄yrenē ⁊ ethyopia ē fons q̄ friget calore diei. et calet frigore noctis ⁊ naturā aquaz ⁊ fontū alioz

De ethna
Capitulum. X.

Ethna est mons in sicilia insula ex quo erumpit ignis cum sulphure quemadmodum in gebena. ut dicit Isidorus. li. xiiij. ca. vi. Hic mons ab illa parte qua stat cur? ut affricus habet speluncas plenas sulphuris usque ad mare deductas. que spelunce in se recipientes fluct? ventu? creant qui agitant? ex sulphure ignem gignit. unde et incendium fumosus ad terram ab hoc monte erumpe? sive. sicut ibidem dicit Isidorus. In hoc etiam monte sepe dicunt apparere quedam figure et audiunt sepe ab incolis terre circa montem ethne gemitus et voces querulose. unde a plerisque creditur quod ibi sint loca penalia in quibus anime alique puniunt. quod tamen non assero. sed beatus Gregorius in dialogo suo videtur de hoc facere mentionem.

De monte esau Capitulum. XI.

Mons esau idem est quod mons seyr. In hoc monte est ciuitas idumea ab eodem dicta. id est ab esau filio Isaac qui ciuitatem illam primit? dicitur constituisse. ut dicit Hieronymus. super Abdiam. nam esau seyr et edom appellatur? est. de hoc dicit glossa super Deuterium. ij. Seyr inquit est mons in terra edom in qua habitauit esau in regione gabalena ubi primo habitabat horre? quem interfecit chodolaozor. Genes. xiiij. et hic mons dicitur? est ab esau piloso et hispido seyr. id est pilosi nomen accepit. istum montem habitauerunt primo horrei homines stature gigantes enormitate corporis horribiles. ut dicit glossa. super Deuterium. ij. quibus expulsi atque deletis habitauerunt ibi filii esau ut dicit Deuterium. ij. Montes itaque terre edom altissimi sunt. ita quod aliquibus partibus nubes tangere videantur. Sunt autem montes illi cauernosi et coeui et speluncis pleni. ut dicit glossa. super abdiam. in quibus habitant homines in estate. quia ibi minor est estus solis.

De monte effraym

Capitulum. XII.

Mons effraym specialiter dicebatur mons in tribu effraym in qua Josue filius Nun recepit possessionem. ut patet Josue. xix. in qua edificauit ciuitatem habitauitque in ea. inter alios quoque regionis illius montes. ut dicit Adamantius. erat mons iste herbis et arboribus insignior et fructibus secundior situ sublimior. aspectu pulcrior. aere salubrior. riuulis fontium montem irrigantium fertilior. et

ideo erat locus cognatus? ut in eo Iesus qui dicitur? etus est iosue habitaret. ut dicit idem Adamantius. et eodem monte a septentrionali parte montis iosue est sepultus. ut dicit Josue. xxiiij. Erat etiam mons iste vicinus? sychem. que erat ciuitas refugii cum suburbanis suis in monte effraym ut patet Josue. xx. ubi sepulta sunt ossa Josue. ut dicit Josue. vlt. In eodem etiam monte reposuit Josue cultros seu macheras petrinas quibus filios israel in heremo circumcidit. ut dicit Adamantius. super Josue. c. xx. Preterea in monte effraym habitauit Delbora prophetissa et sedebat super palmam que erat iter berhel et rama. ut patet Iud. iij. c. Multos enim montes particulares siue colles habuit mons effraym. id est. tribus effraym. quia tota illius? foras plurimum fuit montuosa et in locis pluribus nemorosa. ut patet Josue. xxij. Item in eodem monte interfecti sunt principes Adadian. Oreb et Zeb. quorum capita ad gedeon transiordanis flumini sunt allata. ut patet Iud. viij. In ramatha etiam montis effraym natus fuit Samuel propheta. i. Regum. i. et ibidem conuersatus. quia ab eo in eodem loco Saul in regem primitus est inunctus. ut patet. i. Regum. x. In eodem etiam monte Samuel mortuus est et sepultus. i. Regum. xxv.

De monte phasga.

Capitulum. XIII.

Phasga mons est maximus continens in se multos particulares montes. Nam in hoc monte sunt abarim et nebo. qui sunt colles super quos ascendit Moyses ut videret terminos terre promissionis antequam moreretur. et in valle eiusdem montis in campis tribus moab tumulo tradere. ut patet Numeri. xxvij. et Deuterium. vltimo. Hic mons fuit in finibus moabitarum et amonitarum diuidens terram eorum a terra amorreorum quam postea possederunt Ruben et Gad et dimidia tribus manasse. ut patet Deuterium. iij. Radices vero istius montis tangunt mare rubrum. quod est mare salissimum. sicut dicit Deuterium. iij. tam in textu quam in glossa. Unde isti montes diuidebant terram quam inhabitabant moabite et amonite a terra quam in possessionem receperant israelite. Unde usque ad verticem eius montis peruenit Moyses et ex illo loco totam terram promissionis fuit contemplantus. ibique mortuus est. et in valle eiusdem montis ubi fuerunt campestris Moab sepultus est. et usque hodie occultatus super istum montem.

phasga ascēdit balaā arīol^o euz balac regē moabitaz vt malediceret p^o israelitico cuius maledictōz dñs ouertit in bñdictionez vt dī Hīe. xxiij. Et q̄ patet q̄ mons ille fuit mons diuīsiōis qz terminos maloꝝ a bono/ rñ terminis diuidebat. Itē mons bñdictio nis. qz inde dñs p Balaā pphetā bñdictiōz populo israelitico oferebat. Itē mons fuit speculariōis z pteplatōis. qz inde Moyses terre pmissiōis terminos pñidebat. De hoc monte dīc Hiero. in li. de noībz locoz. Ab/ arim in q̄ est mons in q̄ moru^o ē Moyses in terra moab p hiericho i supcilio montis phasga a q̄ tota regio i circuitu dī phasga. z ostēdit ascēdentibz de lydia de meselon. z idem est qd̄ nebo zc.

De monte gosor La. XIII.

Gosor est mons sine collis moabita/ rñ. z est ps mōris phasga sup quem balac duxit balaā vt malediceret is rael. Hīe. xxiij. ita dīc Hiero. in li. supdicto

De monte galaad

Capitulu. XV.

Galaad vt dīc Hieronym. mons est ad quē iacob venit septimo die de La naā qū fugiebat Laban. Est aut vt dīc idē ad tergū senicis z arabie collibz liba ni copulat^o. z extēdit vsqz vltra iordanēz in terra q̄ qndā fuit seon regis amorreoz. po/ stea ho cecidit in sortē ruben z gad et dimi/ die tribz manasse in q̄ mōte est ciuitas edifi/ cata z pñi noīe appellata a galaad filio. ma chir filij manasse. Dic mons int alios ē no bilis. qz mōs est pasture z refectōis Est enī fertilissim^o i frugibz z i pascuis z in fontibz. Itē mons ē medele z curatōis. nā in galaad inuenit resina q̄ curat vulnēra z diuersi mor bi sanāt. vt dīc Hiero. viij. Hūqd resina est i galaad zc. Itē mons ē federz z recōciliatio nis. qz i mōte galaad p̄federat^o est iacob euz laban z ei totalit^o recōciliat^o. vt patet Gen. xxxij. Itē mōs est testificatōis. vt p̄t̄z ibidem Dī em appellatū ē nomē ei^o galaad. i. cumu lus testis. Itē mōs est lucri z negociatōis. nā mōtana galaad negociatores p spēbus aromaticis cōparādīs sepi^o frequētabāt. vt patz Gen. xxxvij. viderūt negociatores ve nire d̄ galaad portātes aromatica i egyptū.

De monte garizim. Caplm. XVI.

Garizim vt dīc Hiero. ē mons iuxta hiericho cui vicin^o ē mōs ebal ex ad uerso respiciēs In his duobz mōtibz

bñdictōes z maledictōes p̄plo it̄rati terrā p missiōis p̄mulgabāt vt p bñdictōes p̄uoca rent ad bonū legi amatores. Per maledicti ones ho terrerēt decalogi trāsgressores In garizim ho sex tribz nobiliores cū sacerdoti bus pclamabāt bñdictōes. Et iō inolenit cōsuetudo vt mons ille haberet in veneratō ne a posteris et frequētare causa sacrificij z oratōis. Un̄ inter iudeos z samaritanos fuit cōtentio de loco adoratōis samaritanis p ferentibz montē garizim cōuenientiores esse ad orandū q̄ templū in hierlm. iudeis p̄tra rium asserentibz. vt patet Joh. iij. tam i te/ xtu q̄ in glosa

De monte gelboe Capitulu. XVII

Gelboe sunt mōtes. vt dīc Hieron^o mus alienigenaz. vij. miliario a si/ topoli in q̄b est vic^o grādīs q̄ gelbo es nuncupat in mōtibz. istis perijt Saul cū ionatha filio suo z corruit corā philisteis is rael. vt p̄t̄z. i. Re. vii. Cōtra q̄s indignat^o da uid p̄p̄t ruina populi ip̄is maledixit z male dicēdo eos i siccitatē z sterilitatē cōmutauit vt dicit glo. sup. ij. li. Regū. c. j. Montes in quit gelboe vberes fuerūt añ maledictionē quos hacten^o maledictiōi subiaccere ferunt nec vnq̄s ibi plueret testant

De monte golgata

Capitulu. XVIII.

Golgota vt dicit Hieronym^o ē mōs caluarie in quo saluator noster fuit p salute hominū crucifixus. et vsqz hodie ostendit in Delia ad septentrionalem plagā mōris syon. Dicit aut locus caluarie fm Isidor. qz ibi capita boīm damnatorū decaluarent

De gaas Capitulum. XIX.

Gas est collis in monte effraym in passione Josue filij Nun. vbi mor tuus fuit Josue z sepultus i septen trionali parte eiusdē montis. vt patet in li/ bro Josue capitulo vltimo. Cui^o sepulcrū ostendit in monte p̄dicto vsqz ad p̄ntem di em. vt dicit Hieronym^o in p̄dicto libro de nominibz.

De monte hephron

Capitulum. XX.

Hephron est monticulus i tri/ bu Juda contra septentrionem in xx. ab Delia miliario. vbi est villa pergrandis que effrata nuncupatur. vt dīc Hieronymus

De montibus israel
Capitulum. XXI.

Montes israel dicuntur montes generaliter
totius terre promissionis sine fuerit ultra
iordanem sine citra. sepe tamen sumuntur per
terra decem tribuum que sunt motuosa precipue in
tribu Dan et effraym. Nam et decem tribus nomine
israel sibi vendicauerunt sub hieroboam que sunt
de effraym. et regnavit primo in samaria super
decem tribus. ut dicit Hieronymus. et patet in histo-
ria li. iij. Re. xij. Hi montes multum erant pa-
scuales vberes fructuosi et frugiferi oliuis
et alijs arboribus fructiferis. sicut erat etiam me-
dicinales herbas et species aromaticis pleni.
ut dicit Isai. li. xiiij. c. iij. Samaria regio est pa-
lestine ab oppido quondam nomine accepit. quod
quondam erat ciuitas regum in israel. que nunc
ab Augusto sebastia nuncupatur. Hec regio
iudee vicina est et illi similis in natura. Nam vari-
arum operum diues est frugibus fertilis aquis illu-
stris optima balsamis. Unum enim gram elemē-
torum iudei hanc terram melle et lacte fluentem in-
dicabant. Nam in eius montibus propter pascuam abun-
dantiam innumerabiliu ouium et pecorum greges
et armenta pascebantur. Apes etiam innumerabi-
les in eiusdem mellificantes. herbarum et flos suauitate
dulcissima nutriebant. fructus et fruges
propter aeris temperiem et rores abundantiam citissi-
me ad maturitatem in illis montibus ducebantur.
aurum et argentum et cetera metallorum genera in il-
lis montibus fodiebant. Deuter. viij. Fontes et flu-
mina de venis montium superius pergredebantur. loca
munitissima in illis montibus edificabantur. fere
siluestres sicut tigrides et leones in illis nemo-
rosos montibus querebantur.

De montibus iherosolymis
Capitulum. XXII.

Iherosolymis dicuntur montes sci-
thie. eo quod ultra eos fiat boreas. ut di-
cit Isai. li. xiiij. Sunt autem secundum Isidorum
eundem capitulum. terre scithie locupletes inhabi-
tabiles tamen plures. Nam dum in plerisque locis au-
rum et gemis montis scithie affluat. grifonum im-
manitate rarum ibi accessus hominum est. In illis
montibus smaragdi optimi sunt et cristalli pu-
rissimi de scithie montibus transmittuntur. Sunt au-
tem silue asperae ibi et maxime que immanibus fe-
ris pardis tigrilibus et pantheris sunt replete
Ibi etiam sunt canes tante magnitudinis et tam
immane feritatis ut thaurum perimant et leones per-
mant et occidunt et maxime in albania et hircania
que scithie sunt regiones que motuose sunt

et plurimum nemorose.

De carmelo Ca. XXIII.

Carmel est mons iudee in quo est ciui-
tas dicta carmela. Et est duplex car-
mel. unus in superiori parte meridie in
quo nabal legitur pauisse greges. i. Re. xij. ali-
us est camelus in inferiori parte terre respiciens
mare vterque mons fertilis est in pascuis fru-
ctibus et herbis.

De libano Ca. XXIII.

Mons libani est mons phenice altissi-
mus. cuius meminerunt prophete. Dicitur etiam
autem libanum a thure. ut dicit Isai. quod ibi
colligitur. cuius propter ad orientem respiciens libanum
appellatur. ut dicit Isai. Libanum etiam. i. candidatus
vocatur. quia perpetuis nivibus semper in hyeme semper
estate candidatur. Nullo enim tempore ita nix totaliter
eliquescit quando in aliqua sui parte valeat inueniri.
Est autem libanum fluminum et fontium principium
et origo. ex eius radice. ut dicit Hieronymus. oriuntur
duo fontes. scilicet iordanis et dan qui simul iuncti iorda-
nem efficiunt Libanum igitur est mons redolentis
et summe aromaticitatis. nam ibi herbe odorifere
crescunt. ibi etiam arbores thurifere conua-
lescunt quare gummi collectum olibanum a medi-
cis nuncupatur. ut dicit Hieronymus. Item mons est sus-
ficietis et fecunditatis. Nam propter rores abundantiam
et pluviarum frequentiam herbis abundat precipue
pascuis vberibus et fructibus optimis et maturis.
Et ideo in monte libani nutriebantur animalia que offerebantur in templo. et in ipsum pascuis
fonsiebant. Item mons erat eminentis et maxime
sublimitatis. quoniam ut Rabanus super Regum. dicit
omnes alios montes illius regionis altitudinis situ
libanum excedebat Et ideo venientibus rebus pro remo-
ta valde maris nauigia se nauigantium oculis
offerebat. et quos deberet nauigantes petere
portus sua altitudine ostendebat. ut dicit idem ibi-
dem. Item mons erat indeficientis influentie et
sempiternae humiditatis. nam quousque siccitate prefe-
ret in sua superficie. nobilissimis tamen abunda-
bat intrinsecus venis aquarum. ut patet in puteis aquarum
rum viuentium que iuxta salomonis sententiam in can-
ticis solent continere cum impetu de libano ema-
nare. ut dicit Lamentum. iij. quasi puteus aquarum et cetera. Item
mons presidet et securitatis. Nam in libano qui
escetes tunc sunt a venenosis et serpentibus. que
sua aromaticitate et virtute fugant tam herbe quam
arbores ibidem continere crescentes. Nam cedri
ibi crescentes suo odore fugant omnia venenosa.
et ibi venenosa reptilia vivere non permittunt.
ut dicit Hieronymus. Item mons est pulchritudinis et

amentatio. Flā cedroz z aliaz virentiū ar
boz mira pceritas graminū z herbaz cōti
nua viriditas autū siluestriū canora suauī
tas. riuoz z fontū mltiplicitas libanū ame
nū efficiūt z iocundū Itē mōs est mediciez
sanitatis. ibi em spēs aromaticē crescūt q sūt
ptra morbos innumerabiles remedia z me
dele. ibi cedri z palme. ibi cyssī z oliue qzū
liquores z resine sunt ptra diuersarū infir
mitatū incōmoda. pcpue medicine. Item
mons leticie z iocūditat. nā in collibz liba
ni crescit abūdantia vini optimi z pcpue
leticie z hilaritat. maxie iducini. Itē mōs
honorificēcie z dignitat. nā int oēs mōtes
arabie phenicis z syrie mons libani in sub
limitate. in secūditate. in amenitate. z aeris
salubritate obtinet pncipatū. vt dic Hiero.
Iosephus z Iohes

Demoria Ca. XXV.

Moria est mons i hierlm in q edifica
tū est tēplū salomonis. sic dr. ij. Pa
ralip. iij. Dūc em montē emit Da
uid ab oznan iebuseo sexcētis siclis auri pu
illimi. vt i eo edificaret altare dño qñ p nu
meratōe quā fec dāuid pplus est pculsus. j.
Paral. xxi. In h mōte imolauit dño et ora
uit z exaudiuit illū dñs de celo in igne sup
altare holocausti. In h mōte obtulit abraā
holocaustū p isaac quē dñs pcepit ibidem
imolari. Gen. xxi. vbi dic glo. Hiero. sup il
lud pbiū. vade i terrā visionis z offer filium
tuū sup vnū montiū zē Dūc montē hebrei
dicūt esse illū in q postea tēplū pditū est in
area oznan iebusei i monte moria q idcirco
illuminās z lucēs iterptat. qz ibi est dabit.
Best oraculū dei z lex z spūs q inspirat pphē
tas z docet hoīes pītātē. Ducusq Hiero.
In eodem loco credit Jacob dorminisse z
ascēdentiū angeloz p scalā vidisse visionē.
vt patz Gen. xxv. vbi dic glo. sup illō pbiū
Nō est h aliud nisi dom⁹ dei zē. Hoc dr qz
puidit tēplū z dei cultū ibidē futurū. Fuit
autē iste loc⁹ collis a latere montis syon vbi
edificata ē postea turris dauid. Un patet ex
pdictis q mōs moria fuit mōs visionis z reue
lationis. mōs sacrificij z orōis. mōs pphētie
z instructōis. mōs luminis z illuminatōis. mōs
angelice frequētatōis. mons diuie appariti
onis. mons misericordie z ppiationis

De nebo Caplm. XXVI

Ebo mons ē in terra moab i vertice
pbasga p hiericho. De h mōte vidit

moyses terrā pmissiōis z ibidē mortuus est
postq terrā fuerat pteplā. vt dic Hiero. z
patet in historiis Hūc. xxv.

De hoz Capitulu. XXVII.

Mons hoz est mōs i extremis finibus
terre edom in q mōte mortu⁹ ē Aa
ron iubēte dño i āno. xl. postq egres
sus est de egypto cū essz annoz. cxxij. vt dr
Hūeri. xxv. Fuit aut tricesima māsio i q
remāserūt filij israel postq egressi sunt d egi
pto. sic dr in libro Hūeri. c. xx. Cū mouisset
castra de cades venerūt i montē hoz. q est i
extremis finibz terre. In h mōte suscepit ele
azar fili⁹ aaron pmo sacerdotij pncipatū

De oliueto Capitulu. XXVIII

Mons oliueti est mons i iudea iuxta
hierlm sic dic⁹ ppter copiā oliuarū q
in mōte illo maxie abundabant. z iō
ab Aug. sup Iohem vocat⁹ mōs chrismat
z vinctiōis. mons luminis. mons pinguedis
z refectōis. mons medicaminis z curationis
Et h dic⁹ ppter oliuāz ibi crescētiū abūdan
tiā quarū fruct⁹ ē vinctuosus luminosus et
deliciosus. qz vt dic Isid. Oleū oliue ex ra
dicis amaritudine surgit i pabulū luminis i
medicamē vulneris z i refectiōis esuriētis. In
hui⁹ mōtis oliuāz radice siue pede fuit ri
uulus q dr torrens cedron. int cui⁹ ripam et
montē fuit ori⁹ quē dñs orōnis z qetis gra
tia sepi⁹ frequētauit z subintrauit. vñ et ibi
capt⁹ fuit pmo in orto q gethsemani dic⁹ ē
vt dr Joh. xix. ibi em scz i pede mōtis fuerat
quondā villula dicta gethsemani cuius or
ti tūc tps adhuc ibi erāt. vt dic Aug. z illo
rū locū ortoꝝ dñs ex p̄suetudie frequētabat
Dic aut mons fuit ad oriētalē ptē templi. z
iō mane illuminabāt sole oriēte. de vespe p̄o
z de nocte illustrabāt ex fulgore a luminari
bus tēpli resplēdētis. Et iō merito mōs lu
minis dicebat. tū qz a celo z a tēplo lumē re
cipiebat. tū etiā qz lucis materiā olei sui ab
undātia alijs impēdebat. vt dic Aug. In h
mōte erat qdā vicul⁹ noīe bethphage q sacer
dotū erat. in cui⁹ montis latere erat ciuitas
dicta bethania q fuit ciuitas marthe lazari
z marie. vt dic glo. sup Mat. h. xxi. De hoc
mōte dñs celos ascēdit. z sup eundē montē
ad iudiciū apparebit. vt patz in Act. i. tā i lra
qz in glo. In hoc mōte edificauit salomon
delubra z excelsa. vt patet. ij. Regū. x. Et iō
vocat⁹ est mons oliue z ppiatōis. mons of
fensionis. iij. Reg. xxi. qz scz in illis idola

offendit salomon deum suum

De olympo Capitulū. XXIX

Olympus est mons macedonie excel-
sus nimis ita vt sub illo nubes eē di-
cant. vt dicit Virgilius. Nubes excelsus
sit olympus. Dicitur autem olympus quasi ololam-
pas. id est quasi celum. Hic mons macedoniā a tracia
diuidit. Tāte ei sublimitas est mons olym-
pi quod omnes excedit aeris turbines et alias passi-
ones. Vnde philosophi ibi ascendentes vt sit et cursus
stellarum inspicerent. ibi viuere non poterant nisi
secum spongas cum aqua ferrent. et sic per aquam at-
tractionem aerem redderent grossiorem siue spissi-
orem. vt dicit magister in historiis

De oreb. Capitulū. XXX.

Oreb mons est in regione madian. vt
dicit Hieronymus. iuxta arabiam in deserto
cui coniungitur desertum sarracenorum. quod
vocat pharan. et est idem mons oreb et syn. vt dicit
Hieronymus. In hoc monte vidit moyses multas visi-
ones. vt patet Exo. iij. ibi vidit rubum ardere et
comburentem. ibi audiuit deum loquentem sibi et mul-
ta precipientem. sic post de monte synai dicitur.

De parnaso Capitulū. XXXI

Parnasus est in thessalia iuxta
Thraciam quod mons duas habet vertices quasi in
celum eleuatos. in quo quondam apollo
et liber bachus colebantur forte propter locorum ameni-
tatem et vinorum et vinearum maximam vbertatem

De alpihus Capitulū. XXXII

Alpi montes sunt alpes in capite ger-
manie. vt dicit Isidorus. quod a perpetuo viretorum
statu et tepestatu ipse sic dicuntur. Hæ-
ripheus in greco ipse dicitur in latino. Dicitur autem
alpes. id est alti montes ad quorum cacumina non nisi
per altos pedes collium et aliorum inferiorum montium
peruenit In his alpihus sunt perpetue nives. fre-
quentes nubes. fontium et fluminum magnorum
capita et origines bestiarum et fere siluestres aues
multiplices et maxime illius generis volucres
quarum ale de nocte sunt lucentes. vt dicit Isidorus.

De rupibus Capitulū. XXXIII

Rupes sunt altissimi montes solidissi-
mi et fortes super altitudinem aliorum mon-
tium eminentes tepestatu imperio et im-
braium fluxu perenne recipientes. propter quod terra
superficialiter diluitur et duriores montes partes et con-
pactiores in petra commutatae rupes immobiles
et inmeabiles aliquando efficiuntur. quantumcumque autem
rupes exteriorum multum habeant soliditatem et aspe-
ritatis. interius tamen habent aliquid spongiositatis et cōca-
uitatis. unde humores ibi attracti et collecti se-

per capita fontium scaturiscunt et erumpunt. Vnde
etiam et aque cauernas rupium intrant. et sunt ali-
quando causa terremotus ex cuius violentia rupes
quandoque corrumpuntur et rumpuntur. sol autem vt aquilae
et vulturibus rupium cacumina perueniunt
rupibus etiam maris littora sistunt. et ad duriciem
rupis undarum et percellarum impetu eliduntur. loca
munitionibus apta in rupibus reperiuntur. autem et
animalium latibula in rupibus struuntur. nebulis et
nubibus capita rupium obvoluntur. Radices sola-
rium in ortu solis summitates rupium perfundunt.
Rupes etiam dicuntur. quia ad rumpendum sunt diffi-
ciles. Sine enim ferri violentia rupes nullatenus
profodiuntur. et de profundis etiam rupium venis
preciosi lapides et metallorum varie species sepius
extrahuntur. partes autem eminentes in praeceptis rupibus
dicuntur scopuli a scopis quod est intendere vel spe-
culari. quia inde loca remotissima speculantur

De sephara Capitulū. XXXIII

Sephara mons est orientis in india. vt
dicit Hieronymus. iuxta quem habitauerunt
filii yethan filii hembre quos Iosephus
dicit venisse deinde in sephara. ad quem locum
classes salomonis cum quibusdam commensuris in-
fra tres annos venire consueverunt. hoc est thar-
sis terra et portus maris unde serui salomonis
aurum et argentum simias et pavones et dotes ele-
phantinos detulerunt. vt patet. iij. Regum.

De segor Capitulū. XXXV

Segor est mons paruum quod et bala dicitur
est iuxta zodomam. vt dicit Hieronymus. in
quo edificata fuit urbs que ad preces
Loth liberata est. vbi crescit vinea balsami
in signum pristinae fertilitatis. et poma palma-
rum. Imminet autem mari mortuo et fuit in eo
postea positum presidium romanorum. De hoc dicitur
Isa. xv. vbi dicitur glo. quod vitula vocabatur
propter lasciuia et ternas quia bis percussa. ter-
tio terremoto corruit que robusta permansisset
si post liberationem non peccasset

De monte synai Capitulū. XXXVI

Synai est mons cuius pars est oreb et est
in arabia in prouincia madian. de hoc
monte dicit Iosephus in li. ij. antiqui-
tatum. Syna mons est excelsus et ad pascua
egregie optimas herbas ferens. Eratque hec
opinio ibi habitare deum. et ideo primitus ibi
nemo pascebat oves. quia pastores illuc am-
bulare minime presumebant. huic monti ap-
propinquas Moyses prodigium vidit. signum
rubum comburentem et eius viriditatem et flores
nullatenus depascere. et eius ramos fructiferos

nullo incendio deuastatē. quia flāma velox
et vehemēs nimis esset. Un de illo igne do-
min⁹ ad moysen locut⁹ est. Itē idē libro. iij.
Ascēdit moyses i syna q̄ mons est excellen-
tissim⁹ in illis regionib⁹. et ppter altitudinez
magnitudinis sue et scopulor⁹. pceritatē nō
solū est hoib⁹ inaccessibilis. vtz etiā euz la-
bore videri pōt. et qz fmo erat deū circa euz
habitare erat terribilis et inadibil⁹ vnuerf.
circa radices hui⁹ montis hebrei sua taber-
nacula locauerūt. et ibi deū videre in igne et
in nube et ipm psonaliter loquentē audire me-
ruerūt. Dicit itaqz mons synai mons diuine
habitatiois. angelice frequēatiois. mons lu-
minis et inflāmatiōis. mons nubis et caligi-
nis. mons pluuie et rois. mons pascue et re-
fectiōis. mons sapie et eruditiōis. qz de illo
mōte dñs Moysen et pplūm instruebat et ei
legē pferebat. mons misericordie et pmissio-
nis. qz inde bona inaudita ppo pmittebat
mons iusticie et cōminatōis. qz timorē inspi-
cientib⁹ inferebat. vñ mons fuit fulguris et
chouscatōis. mons tube et clangoris. mōs
amicicie et pfederatiōis. qz mediāte lege po-
pulū ibidē sibi sempiterno federe vniebat.
mons mūdicie et puritatis. mōs leticie et io-
cunditatis. qz nulli ad montē accedere potu-
erūt nisi q̄ mēte et corpe mūdi erāt. ibi etiā q̄
mūdi erāt corā dño cū leticia comedebāt et
bibebāt. mōs clemētie et pietatis siue ppiati-
onis. mōs sacrificij et orōis. Nā ibi dño im-
molabāt. ac pceib⁹ moysi et supplicatiōib⁹ deū
sibi placatū et ppiū audiebant

De monte syon

Capitulum. XXXVII.

Son mons erat in hierl^m sup cui⁹
verticē erat arx siue turris dauid ibi
posita p decore et defensione ciuita-
tis. In vno aut latere mōtis syon erat tem-
plū quasi mediū inter arcē et inferiorē ciui-
tatē. vt sez munitio arcis defenderet templū.
et templū cū arce ptegeret ciuitatē. Et ideo
sepe scriptura vocat hierl^m filiā syon. qz si-
cut filia ptegit a matre et subdit ipsi matri.
sic ciuitas inferior templo fuit subdita atqz
arxi. Tāte aut autoritas et nobilitas in ce-
teros mōtes fuit mons syon qz nō solū ciui-
tas hierosolyma nec etiā ipa iudea vtz eti-
am vnuerfal⁹ eccia tā ex iudeisqz ex gētilib⁹
gregata sepi⁹ in pphetis a mōte syon deno-
minat. sicut ibi. Fundat⁹ in exultatiōe vni-
uersę terre mons syon latera aqilonis ei. re.

magni. Nā mons fuit magne altitudinis et
sublimitatis. magne fortitudinis et firmitatis
magne plenitudinis et vbertatis. magne pul-
critudinis et amenitatis. maxie pfidētie et se-
curitatis. maxie opulētie et locupletatiōis. ma-
xime leticie et exultatiōis. pfecte iusticie et san-
ctificatiōis. mons doctrine et eruditiōis. sic
scriptū est Isa. ij. De syon eribit lex. monap-
phetie et reuelatiōis

De selmon Cap. XXXVIII.

Selmon est mons i tribu effraym iu-
cta cōfiniū tribu manasse i quā ascē-
dit abymelech qm dimicauit cōtra
sichimitas. vt dic Hieron⁹. et legif⁹ Jud. ix.
mons p multitudine arbor⁹ dēsus et vmbro-
sus ppter qd et selmon vmbra interpretat⁹. Est
etiā mons irrigu⁹ aqz et ignib⁹ niuib⁹ pin-
guis et pascuosus. sicut dicit in psal. Vox de-
albabunt in selmon mōs dei mōs pinguis.

De monte sophin

Capitulum. XXXIX

Sophin est mons i tribu effraym in
loco arnathen vñ oriū⁹ fuit Sa-
muel. vt dic Hiero. Fuit aut locus
in alto sit⁹ fertilis et gminosus. aqz irrigu⁹.
arborib⁹ pfit⁹ et deliciosus Saron de q̄ dicit
Isa. xxxv. est mons in mōte thabor et sta-
gnū tyberiadis. vñ et tota illa regio saron
vsqz hodie est vocata. vt dic Hiero. Dis eti-
am regio a cesaria palestine vsqz ad opiduz
ioppe saron dicit⁹. Juxta montē istū capi sunt
fertilissimi. vt dic glo. sup Isa. xxxij. tā frugi-
bus qz fructib⁹ valde apti

De monte seon Cap. XL.

Seon de q̄ dicit Deut. iij. dicit⁹ par-
tis mōtis galaad q̄ extēdit p desertum
vsqz trās iordanē. vbi habitauit se-
on rex amorreor⁹ et cecidit in sortē ruben et
gad et dimidiē tribu manasse. vt dic Hiero.
sup Hiere. xlvj. ibi. Ascēdēte galaad et. qre
supra de mōte galaad

De monte semeron Capitulum. XLI

Semeron est mons de q̄ dicit. ij. Para-
xij. ca. in q̄ est mō sebastē vbi reliqz
Johis baptiste req̄escūt. vt dic Hier-
onym⁹. In eodē qdē mōte pus edificata ē
samaria. a q̄ et tota regio postea samaria est
vocata. Nec ciuitas rōe mōtis fuit fortissi-
ma et ad expugnādū difficilima Un et reges
assyrior⁹ miris sumptib⁹ et bellozū maximis
apparatib⁹ eā trib⁹ annis p̄tinne obsederūt.
et vix p̄t famis angustia cōtra ipaz pualere

viribz potuerit. Imo dicit Hiero. et Josephus
nūq̃ ea expugnassent si ip̃i habitatores de
um israel ad iracūdiā puocātes plenā confi
dentiā habuissent i dño et ip̃i legē nullate
nus reliq̃issent. Isti mōt̃i p̃prietates q̃re sup̃
de mōtibz israel. et ibi plene inuenies

De monte seyr Capitulū. XLII

Mons seyr de q̃ sepius habet mentio i
scriptura est idē q̃ et mons edom de
quo supra sufficiēter dictū est. q̃re d̃
monte edom siue esau. trinomi⁹ erat esau

De mōte taboz Capitulū. XLIII

Taboz est mōs in medio cāpo gables
vt dicit Hiero. sup̃ Hiero. c. xxvj. et est
mōs mira rotunditate sublimis di
stans a dyacesarea. x. milibz ad oriētālē pla
gam. et fuit i p̃finio zabulon isachar et nepta
lim. Dic mōs inē toti⁹ terre p̃missiōis mō
tes maxie est famosus rōe situatōis. fertili
tatis. amenitatis. fortitudinis et firmitatis. gleba
em illi⁹ mōtis est fertilis vineis oliuiz et ali
is arboribz fructiferis abilis. aer ibi ē salubris
ros frequēs et dulcis. imber tā temporane⁹
q̃ serotin⁹ mediocris. ibi arborz p̃ceritas q̃
nō deponūt hyeme et estate comā vel virozē
suū ibi auiū multigenaz canoz⁹ sonit⁹ et ca
nora suauitas. q̃z voce affici⁹ audit⁹. pēna
rū varia dispositōe ad eaz aspectū puocat
visus. in carniū suauitate delectat⁹ gust⁹. et
iō multi sunt ibi aucupes auculis locū istū
frequētantibz retia et tēticulas imponentes
sic dicit Hiero. sup̃ illū locū Osee. iij. qua
si rethe expāsum sup̃ mōtē thabor et c. Sup
oia aut̃ mōtē istū reddit cōmendabilē p̃u
ria saluatoris q̃ ip̃m sua p̃ntia honorauit. Hā
in h̃ mōte docuit in h̃ grā orōnis p̃noctauit
in h̃ monte aliq̃n pauit p̃plū. et tā spūali q̃
corpali pabulo recreauit. In h̃ mōtis etiā
sup̃cilio corā discipul⁹ suis se transfigurare
voluit et future claritatis gl̃iam i suo corpe
discipulis reuelauit

De ziph Capitulū. XLIII

Ziph mons est squalid⁹ et vmbrosus
i quo latuit Dauid q̃n fugit a facie
saul. et est iuxta carmelon i mōte car
meli in q̃ nabal carmelites q̃ndā habitabat
q̃ fuit de stirpe caleph. vt dicit Hiero. Est au
tē mons multū nemorosus dumis et arbo
ribz infructuosus p̃sit⁹ et saltuosus. fer⁹ et ibi
cibz perui⁹. spelūcis et antr⁹ plen⁹. et p̃limuz
cauernosus. et iō fugitiuis et latere volētibz
p̃gru⁹ est et ignoz⁹ trāseūtibz piculosus

De collibz Capitulū. XLV

Collis est tumor terre breuis t̃re pla
niciē trāscēdens et ad mōtis altitudi
nē nō attingēs. Collis em mōte est
inferior s̃z terra altior. et d̃z tumor q̃si tumor
tell⁹. vt dicit Jsi. Uñ solēt colles montiū esse
pedes. nā de collibz ad mōtes solem⁹ ascēde
re altiores. Et dicūt colles a colēdo. q̃z euz
minori labore colunt⁹ q̃ mōtes et pl⁹ q̃z mon
tes ab hoibz incolunt⁹ et inhabitant⁹. pl⁹ aeri
et calori solari q̃ inferior terra exponunt⁹. et
iō fruct⁹ in collibz ad maturitatē citi⁹ pdu
cunt⁹. imbre et rore celesti pl⁹ colles q̃z valles
p̃fundunt⁹. et iō fruct⁹ accrescētes in collibz
alijs dulciores et sapidiore inueniunt⁹ Jte
inter infimā terre sup̃ficiēz summā montis
altitudinē tenēt colles mediū q̃ ad situm. et
iō aer crassior et spissior est in colle q̃ i mōte
purior p̃o et subtilior est q̃z in valle. Purio
res em et nobiliores recipiūt colles imp̃ssio
nes et influētias a sup̃ioribz q̃z valles et iō tā
fruct⁹ q̃z gmina sunt i collibz salubriora q̃z i
vallibz et alijs p̃tibz meliora. vt dicit Lōstan.
Jte colles citi⁹ recipiūt radioz sol⁹ illumina
tionē q̃z valles et velociore a nubibz irrorati
onē. De montibz etiā descēdunt torrentes et
riuli sup̃ colles. et de collibz deriuant⁹ ad
campestria et ad valles

De valle Capitulū. XLVI

Vallis est terra decliuis ac depressa i
montiū medio collocata. vt dicit Jsi.
Est aut̃ vallis aquaz a riual fontī
um defluentīū receptaculū et vehiculū. Uñ
patet q̃ valles a riualis ex montibz emanā
tibz irrigant⁹ et ex illoz circūfusione in flori
bus et fructibz secundant⁹. frondiū et floru
virore citi⁹ decorant⁹ a montiū et collū ele
uatione obumbrant⁹. In vallibz etiā fit ma
ior radioz solariū cōcursus ac cōfractio ac
p̃fluxus. Et ideo calidiores impressiōes i
vallibz q̃z in montibz generant⁹. p̃pter quod i
vallibz citi⁹ q̃z in montibz resoluunt⁹ nives
ex quaz diffusionē loca circūiacētia hūme
ctant⁹. vt dicit Macro. Et ideo valles calide
turbide et grosse vaporose p̃ experientia in
dicant⁹. quaz habitatores calidis et hūidis
passionibz sepi⁹ molestant⁹. vt dicit Lōstan.
Dom⁹ et edificia in vallibz p̃stituta min⁹ ṽe
toz et tempestatū incōmodis p̃pellunt⁹ q̃z il
la que in mōtibz collocant⁹. nā montiū obie
ctu tuent⁹. et a p̃cellaz inundantiū ip̃etu de
fensant⁹. terremotu icole vallū raro infestāt

enim rō est. qz ptes terre i valles residētē ma-
gis cōprimunt. z sibi inuicē forti⁹ adunant
Et iō vti illas ptes difficili⁹ penetrāt z sub-
intrāt ppter qd ptes ille qz mīme sunt cāue
z porose mīme a vētoz subintratiū impetu
agitant ppter qd nō mouēt. vt dīc Aristō. Ad
valles etiā pfluūt sordes z ibi diut⁹ refuāt
ppter aeris corpulētiā valles cit⁹ qz montes
grossis z fumosis vaporibz obnubilant. et
dēsioribz tenebris obscurant. Un ptes val-
lium pl⁹ qz montiū pfundant ad centrū et a
celi circūferētiā pl⁹ elongant Itē ex aquaz
multiplici pcurfu z limi ac luti obiectu pa-
ludes qsi inuadibiles i vallibz frequētissime
coadunant. z loca ad trāsuaedū difficilia
inueniunt. Itē ex humorz abūdātiā caricēs
z gramīa in vallibz marie nutriunt. salices
z alie infructuose arbores i vallibz plus qz
in mōtibz crescere dinoscunt.

De campo. Caplm XLVII

Campus fm Jsi. est terre planicies
nec depressa vt vallis. nec erecta vt
mōtes. z iō qz equal⁹ est pedibz cāp⁹
est vocat⁹. a camis greco qd breue vel equa-
le dīc in latino. Et ē camp⁹ loc⁹ plan⁹ z incul-
tus. nec vomere sulcat⁹ nec stercore impin-
guat⁹. s3 pot⁹ deambulatōi vlt deductōi aut
militari exercitaciōi iuxta ciuitatū habitacu-
la deputat⁹ loc⁹ sez cōis z public⁹ oīm aspe-
ctibz exposit⁹ vsibz reipublice ascript⁹. nulli
ppri⁹. s3 oīm vtilitatibz assignatus

De agro Capitulū XLVIII.

Ager vt dīc Jsi. li. xv. dīc eo q in eo ali-
qd agat. Oīs em ager vt ait Varro
aut est aruus. i. sationat⁹. aut cōstitus.
Id est. arboribz apt⁹. aut pascualis. qz herbis
fm p aialibz vacat. aut flores orit⁹. s. floribus
z apibz aptus. Un fm antiq⁹ ager est terra
eulta. rus pō terra inculca vt silua z pascua
in qua tā pcc⁹ qz lac hūi potest. vñ z rustie⁹
nominat⁹ nō agrestiu hoīm h pma et ociosa
felicitas est. vñ z ager dīc qsi pascu⁹. qz a di-
uisoribz agroꝝ vicinis pascēdi grā ē relict⁹
sic alluui⁹ dīc ager quē paulatim flumi⁹ i agz
reddit. sic z artificini⁹ dīc ager qz a certis linea-
rum mēsuris nō p̄tinet. s3 arcet finis ei⁹ ob-
sectu montiū z arboꝝ z etiā flumiōꝝ. sic z no-
ualis ager dīc p̄mū p̄cissus. siue qz alternis
annis vacat vt renouet suas vircs. Houa-
lia em semel cū fructu erūt z semel vacua si-
ne fructu pmanebūt. Aliqñ etiā dīc ager
squalid⁹ quasi excolid⁹ sic dīc eo q a cul-

tura iā exierit sic excolid⁹ eo q a cōsulatu iam
discesserit. aliqñ dīc ager vliginosus. i. sp hu-
midus. nā humid⁹ dīc q qñq sic vocat⁹. vli-
go aut est humor terre naturalis ab eo nun-
qz recedēs. Ducusqz Jsi. li. xv. c. xiiij. Ager
est igit loc⁹ exercitiū laboris z sudoris. nā cū
labore ager excolit⁹. ligone p̄ntit⁹. foditur.
euertit. vomere aperit. semine serit. rastro te-
git. rore z imbze pfundit. spinosis sepibz cir-
cūdat z munit hyeme gelu z frigore cōstrin-
gitur. in estate estu z caumate vrit. in vere si-
ue verno tpe colit⁹. in autūno collectis fru-
ctibz iterato p̄scindit vomere. z sic alternat⁹
laboribz p̄tinue lacessit.

De predio Caplm XLIX

Prediu fm Jsid. dīc quasi puidiū eo
q sibi a patrefamilias i oibz puidet
Et est loc⁹ in q a patrefamilias i me-
dio agroꝝ suoz domiciliū pparat. vel dīc p̄-
diū eo q antiq⁹ agros qd bello ceperāt p̄de-
noie possidebāt. vt dīc Jsi.

De prato Capitulū LI.

Pratu est cui⁹ feni copia armēta tñēt
cui veteres romani nomē dederūt.
eo q sit loc⁹ q p̄mū est parat⁹. qz cul-
ture laborē nō req̄rit. vt dīc Jsid. Et iō istia
loca dicunt⁹ prata. quia ad fenū z ad gramī-
na sunt parata. Prata siquidē fluminibus
riuulis z fontibz irrigant. Et ideo ppter hu-
moris abundantia herbarū radicibz nutri-
mentū p̄tinue ministrantē herbis z floribz
diuersi generis decorant. Et ideo ppter ver-
nantē z virentē quā p̄tendūt pulcritudinez
prata ridere dicunt⁹. Prata etiā suo virore
delectāt visum. suo odore afficiūt olfactum
graminū suoz sapore reficiūt gustū. prato-
rum herbe z flores mel apibz administrant.
lactis copiā in armētis z gregibz generant z
augmētant. vulnera curāt z p̄tra diuersos
morbos remediū p̄stant

De deserto. Ca. LI.

Desertu est terre spaciū sic dictū. qz
ab hoīm frequētiōe z habitatiōe
deserit. nec ab hoibz colit⁹ nec inha-
bitat⁹. vt dīc Jsi. Et hoc p̄tingit aliquoties
ppter terre sterilitatē siue aeris intemperiez
seu ppter aquaz z fontiu defectibilitatē siue
ppter hostiu vastitatē. Un desertu est incul-
tum spinis ac sentibz plenū. reptilibz z vene-
nosis aialibz puiū. bestiaz z feraz siluestriu
domiciliū. fugitiuoz z latrocinantiū habi-
taciū. terra sitis z ariditatis. terra estus et

squaloris. terra vastitatis et horrois. terra
denu et erroris. nam in deserto viesunt denue
calles et semite non sunt trite. miricis et alijs
fructibus infructuosissimis atque plane areno
se lapidose puruerulente feculente. et alijs in
comodis itinerantibus plurimum onerose. Et
dicuntur deserta ut dicit Isid. quia non seruntur
Unde loca siluaz et montium que a semie va
cua deserunt deserta nuncupantur. non minus
tamen deserta dicuntur loca prius inhabitata et
post casu aliquo desolata. ut dicit idem

De heremo Ca. LII.

Heremum autem est inuia solitudo a pau
cis nisi a feris et bestiis habitata. Ubi
heremite dicuntur homines deserta soli
tudinis appetentes. se ab aspectu hominum se
questantes. Dicitur hec heremus. mi. p. p. trarium
ab heremo. res. quia pauci ibi herent atque ma
nent. Vel dicitur heremus quasi herens humus
quia dura et compacta solet esse terra. que he
remus vel solitudo usualiter est vocata In
locis autem heremiticis et solitarijs fere silue
stres liberi que in alijs locis euagantur. securi
us comorantur. Ibidem etiam propter nemorum spissi
tudinem et siluaz multitudinem volucres silue
stres dulci modulantur. Ibidem etiam nidifi
cant et puerantur. et ideo propter ferarum multitu
dinem et animi frequentiam. talia loca queuis sint
solitaria aliquando a venatoribus frequentantur
ibi etiam aucupii laquei et retia sepius occul
rantur. Talium etiam locorum habitatores pluribus
laboribus exponuntur. nunc gelu nunc estu exurru
tur. nunc rore nunc imbre nunc pruina nunc ni
ue profunduntur. raro nisi forsitan a latronibus
vel venatoribus inquietantur. et ideo locus he
remiticus queuis multum habet afflictionis tedij et
laboris. plurimum tamen obtinet commodi
et quietis

De anatro. Capitulum. LIII.

Antrum ab atro est dictum. eo quod atris
tenebris et horridis est suffusum. ut
dicit Isid. Est enim proprium bestiarum in ca
uernis manentium latibulum in quibus latitan
tes prede insidiantur. et ideo specus a speculando
antrum dicitur. quia inde post suas predeas diligenti
us speculantur. ut dicit Isidorus. Est autem antrum
in estate frigidum. in hyeme vero calidum. et fe
tibus animalium nutriendis et occultandis est aptum
ex sudoribus autem et vaporibus animalium fetidum est et
corruptum

De fossa Capitulum. LIV.

Fossa a fodiendo est dicta. eo quod sit ter
ra viribus et ingenio fodientium profun
data. que quanto profundior in sua superficie
terra accumulata erigitur. tanto inferius ampli
us profundatur. et quanto altior est et profundior. tanto
eius transitus difficilior et periculosior inueni
tur. quam quilibet cadendo facillime ingreditur.
sed post casum de ipsa facillime non exitur. ut
dicit Grego. Ideo etiam dicit Hieronymus su
per Ezech. xic. Leo in foveis capit. Nam fa
cta fovea ouis vel capra in eius fundo ponitur.
cuius odore alleciuntur leo foveam prede gratia ingre
ditur. sed postquam ea ingressus fuerit ibidem ne
exeat detinetur. Fovea autem intra foveam a late
read modum spelunce foditur in qua canea que
dam ponitur que ad modum cistule preparatur.
que de facili clauditur et de difficili aperitur.
Quando ergo leo videt se non posse de prima
fovea egredi. timens venatorum venabula late
di gratia secundam foveam ingreditur. et ibi in canea
ad hoc parata clauditur. capitur et captivus de
tinetur. ut dicit Hiero. Fovee etiam utiles sunt
et necessarie. quia fossatis ciuitates et castra
ne hostibus pateant munitiones Fossatis insuper
terrarum spacia et habitaculorum termini ab in
uicem diuiduntur. replentur nihilominus fovee aqua
in quibus pisces et reptilia diuersi generis na
triuntur. unde et fovea quasi fontis aquas est
dicta. nam in foveis fouentur et seruantur aquae nunc
fluxibiles nunc stativae nunc eas subintrant tor
rentes et pluviae. nunc in eis erumpunt capita
fontium et scaturiunt rivuli aque viue. Sum
ma pro et precipua et omnium munitionum forti
tudo et tutela solet esse fovea quam in lato et in
longo in alto et in profundo ordine congruo est
parata. nam inaccessibilis est locus sic munitus
nisi aggere navigio vel pote talis fovea trans
atur. ut dicit Hiero.

De spelunca Capitulum. LV.

Spelunca est fovea subterranea a spe
culando dicta. quia propter sui latitu
dinem ad circumspectandum est apta. La
tus enim et a parte luci expositus habet introitum
sed in fine sine fine terminum habet artum. Ubi
spelunca locus est subterraneus. primo quod de cui
dens et lucidus in ingressu. deinde obscurus
et turbidus in progressu. tandem durus et hy
spidus in egressu. si tamen egressus aliquan
do poterit inueniri. ut dicit Damas. In locis
autem mineralibus ubi effodiuntur lapides et me
talla potissime sunt spelunce. que quidem ratione
extractiois lapidum seu metallorum remanent va

eue, quibusdā tamē colūnis siue alijs appo-
diationibz ne corruāt sunt fulcite. Sepe tñ
vel nimia mole terre colūne ille desup ag-
uate, siue pprie materie mollicie resolute, si-
ue fundi inferioris humore relaxate corru-
unt. Sic omnia in illis spelūcis existētia ob-
ruunt z cōfundūt. vnde in spelūcis manere
piculosum est z difficile. tñ quia frigide sūt
z humide obscure instabiles z incerte. tum
etiā quia hysside z dure in superficie graues
z in infimo cōcaue z pfunde. Sūt etiā loca
pgrua occultatōi feraz z habitatōi. sordinz
z immūdiarū depositōi. serpentū z aliorū
reptiliū mansioni

De cauerna Capitulum. LVI.

Cauerna est terra pcauata a cauādo
dicta eo qd ptes terre cōcauent z p-
forēt a reptilibz et ab inuicē vl per
partū cōpressionē siue euacuationē z eieci-
onem diuidant. In cauernis siquidē mu-
res z reptilia z vermes suas faciūt mansio-
nes ad quas cōfugiūt quādo timent vel vi-
dent sibi iminere ab extrinseco aliquas lesi-
ones. Ad cauernas etiā tā lapidū qz arborū
quādoqz pfugiūt volucres colūbe scz z tur-
tures. quādo vidēt aquilas z accipitres in
aere veniētes. Similiter herinacj cunien-
li z lepores fugiunt ad cauernosos lapides
quādo audiūt canes vel pſentiūt venatores
In cauernis etiā tam terre qz arborū melli-
ficāt sepe apes nidificāt quedā volucres. la-
titant etiā in cauernis colubri et serpētes q
sepe ledunt z pungūt venenoso morſu ho-
mines z bestias ad tales cauernas appropi-
quant. terra insup quādo est ex se cauer-
nosa z spongiosa patit sepe motū z agitatio-
nē ex vtro subintrāte poros suos z replente
ex cui? agitatioe generat terremotus. vt di-
cit Aristoteles

Incipit liber. xv. De prouintjs

Eterre autem

partibz z diuersis puintjs
p quas orbis generaliter ē
diuisus pauca huic opī sūt
adiuuāte dño breuiter in-
serenda. Non tamē de singulis dicendū. sz
solūmodo de his de quibz sacra scriptura
sepius inuenit facere mētionem

De orbe

Capitulum Primum.

Orbis aut vt diē Jsid. li. xv. trisarie ē
diuisus. nā vna ps asia alia europa
tertia affrica appellat qz tres ptes or-
bis veteres nō equalitē diuiserūt. Nā asia a
meridie p oriētē vsqz ad septētrionē puenit.
Europa sō a septētrione vsqz ad occidentē
ptingit. Sz affrica ab occidentē p meridiem
se extendit. Sola qz asia ptingit vnā ptē nri
habitabilē scz medietatē. alie sō ptes scz af-
frica z europa aliā medietatem sunt sortite.
In has aut ptes ab oceano mare magnū
pgredit easqz interfecat. quāpropē si i duas
ptes oriētis z occidentis orbē diuidas. i vna
pte erit asia in alia sō affrica z europa. Sic
aut diuiserūt post diluuiū filij noe inter qz
sem cū posteritate sua asiā. iaphet. europa m-
cham. affricā. possederūt. vt diē glo. sup Ge-
nesim. x. z sup li. Paral. j. Idē diē Chryso.
Jsidor? z Plinius

De asia. Capitulum. II.

Asia itaqz q media credit esse ps or-
bis. ex noīe cuiusdā mulieris est ap-
pellata q apud antiqz regnū tenuit
oriētis. vt diē Jsid. li. xv. Nec in tertā pte
orbis disposita ab oriēte habet ortū solis. a
meridie oceanū. ab occasu nro mari finit.
a septētrione meotidi lacu z flumio thanai
terminat. Hā aut mltas puintias z regio-
nes z diuersas gētū natiōes i vita z i moribz
mirabiles. figurz corporū sic z affectibz mēti-
um mirabiliter differētes qz noīa z sit? breui-
ter h ponem? sequēdo ordinē alphabeti.

De assiria Capitulum. III.

Assiria asie est regio z prouincia ab
assur filio sem sic vocata q illā regi-
onē pmo post diluuiū inhabitauit
z incoluit Nec ab oriēte hz indiā. a meridie
mediā tāgit. ab occidentē hz tigrim. z a septē-
trione mōtē caucasuz vbi porte sunt caspie
vt diē Jsi. li. xv. In hac regiōe pmo inuēt?
fuit vsus purpure Jñ etiā pmo criniū z cor-
porū vnguēta pcesserūt pī z odores ex quibz
effluxit luxuria romanorū z grecorū. vt dicūt
Jsi. Et ē terra i tēperatjs regionibz tēperatī-
sima. sz i multis extremitatibz ppe distēpera-
tas terre māiones sic in bestijs z serpentibz
sic etiā in hoīm moribz ē in plū inqeta. vt
diē Plini? li. iij. vbi describit hoīm feritates
In hac puintia habitāt assyrj ab assur di-
ci. gēs potētissima. q ab antiq ab eufrate vs-
qz ad indorū aliq medorū fines oīm in medio
terre tenuit regionē. vt diē Jsi. li. ix.

De arabia.

Capitulum. III.

Arabia asie est puincia sacra. i. thuri
fera nuncupata. ut dicit Isidorus. li.
xv. Ibi enim maxime abundant arbo-
res thurifere et alie odorifere propter quam sa-
cra aromatu fragrantia greci eas eudem
latini beatam vocaverunt. ut dicit idem ibidem. In
eius enim saltibus mirra et cynamomum crescunt.
et cetera medicinalia potissime inualescunt.
Ibi nascitur avis fenix et aliarum rerum siluestrium
tam bestiarum quam volucrum dissimilis et varia
multitudo. In arabia etiam est diversitas ge-
marum. Nam ut dicit Isidorus Plinius et Dioscorus
ibi triplex sardonis et gemma yris. imo multi-
plex gemmarum numerus invenitur. Ibi enim in-
veniuntur dracones et quidam aspides in quorum
corpibus diversarum gemmarum preciositas invenitur.
In ipsa est saba sic a filio eius nuncupata. et
est pars terre arabie super sinum maris persici co-
angustata et versus sinum arabicum consummata.
De saba quere infra

De armenia Ca. V.

Armenia ab armeno iasonis thessali
comite est vocata. qui amisso rege Ja-
sone collecta multitudine eorum qui pas-
sim vagabantur armeniam cepit et ex suo nomine
nominavit. ut dicit Isidorus libro. xv. Hec est
terra ararat in qua fugerunt filii Senna-
cherib quando ipsum in templo dei sui orantem
interfecerunt ut narrat hystoria. li. Regum. Et di-
citur ararat mons in quo archa noe post
diluvium requievit. Sita autem est hec arme-
nia inter montem tauri et caucasi a capadocia
usque ad mare caspium prensa habens a septen-
trione montes cerauneos. ex quibus fluit tigris
nascitur. ut dicit idem Isidorus Plinius et Chryso-
stomus vel Dioscorus. Et est duplex armenia. scilicet
superior et inferior. sicut et due panonie in qua
rum utraque mira quedam et monstruosa que ad
nos sepe inveniuntur. Terra tamen armeni-
ca ubi attingit litora tigris vel eufrates her-
bis et frugibus nemoribus ortis et fructibus
est iocundissima. multis tamen bestiarum cru-
delium et serpentium generibus est repleta. ut di-
cit idem. Et de hoc multa narrat Plinius se-
cundo libro.

De aradia Capitulum. VI.

Aradia sive aradyne est insula que to-
ta est ciuitas sita in mari mediterraneo non longe a tyro. ut dicit glo super

locum illum Ezech. xxv. Filii aradi in exer-
citu tuo et viri enim sunt nautici et in pugnis
navalibus eruditi

De albania Ca. VII

Albania asie maioris est provincia
a colore populi nuncupata eo quod al-
bo crine nascentur. Frigida enim regio
est respectu aliarum regionum que asie ascribun-
tur. Hec albania habet ab oriente mare cas-
pium et surgit per ora septentrionalis oceanum
usque ad meotides paludes per desertum loca in-
cultissima se extendens. Duic terre ingentes
sunt canes animo et corpore tam feroces. ut
tauros premant. leones perimant et elephan-
tes beluarum fortissimas superent et prosternant.
ut de albanorum cane exemplificat Plinius.
qui missus Alexandro de leone apro et ele-
phante in studio triumphavit. ut dicit idem
libro. viij. c. de canibus albanie. Hec quoque gens
oculos habet pictos et glaucos in pupillis
adeo ut melius de nocte quam de die videant.
ut dicit idem. Et Isidorus. li. ix. Idem etiam pro miro
Solinus narrat

De atthica Capitulum. VIII

Atthica provincia eadem est que et gre-
cia antiqua cuius pars vel ciuitas di-
cebatur ciuitas atthensarum. que quon-
dam fuit philosophorum nutritrix et mater libe-
ralium litterarum qua nihil habuit grecia cla-
rius. nihil nobilius quam diu amoris sapientie
studio operam impendebat. ut dicit Plinius
et Isidorus libro. xv. totius atthice provincie
Plato atthensarum doctor fuit Hanc Demo-
sthenes eloquentia per multorum seculorum tem-
pora publicavit. ut refert Salustius. Sed
super omnia eas commendat Ariopagita pau-
li discipulus. cuius sapientie profunditas to-
tius fere partes seculi decoravit. ut dicit Epi-
phanus in dyonisijs ariopagite commendati-
one prout idem refert Isidorus.

De achaia

Capitulum nonum

Achaia grecie in europa est provin-
cia ab Acheo quodam rege antiqui-
tus appellata. Hec provincia fereto-
ra insula est. nam a septentrione ubi Dace-
donie iungitur undique septa est mari. nam ab
orientem habet cyrenicum mare. ab euro gre-
cum. a meridie ionium. ab affrico et occa-
su cassopias insulas. A sola septentrionali
parce Dacedonie et atthice grecie sociatur.

huius puencie caput est chorinthe⁹ loc⁹ mu-
nitissim⁹. vt dicit Isid. li. xv. nā ad ipam patet
vitae accessus ppter sit⁹ altitudinē multitudinem
populi. et ppter munitōis fortitudinē et maris vici-
nitatē. hāc addidit chorinthe⁹ borestis filius
quē greci chorintheā vocāt. i. reipublice ad
ministratiōē. vt dicit Isid. li. xv.

De archadia Capitulū. X.

Archadia est puincia int⁹ ioniu⁹ ma-
re et egeu⁹. vt dicit Isid. collocata quas
archas ionis filius icolis deuict⁹ ex
suo noīe archadiā noīauit. nā etia⁹ sicionia
a quodā rege sicionio in postex est vocata.
vt dicit Isid. li. xv.

De alania Capitulū. XI.

Alania pma ē ps sithie q pma et ma-
xima regio ē europa. q scz europa i-
cipit a flumie tanai descēdēs ad oc-
casum p septētrionalē oceanū et vsq⁹ i fines
hispanie se extēdit. cui⁹ ps oriētal⁹ et meridi-
onal⁹ a pōto surgēs tota mari magno pū-
git et i insulas gades finit. vt dicit Isid. li. xv.
Pars itaq⁹ sithie pma ē alania q ad meoti-
des paludes ptigit et vsq⁹ ad daciā se ptēdit
Est aut⁹ regio latissima multas et senas cōti-
nens barbaras natiōes sub frigido climate
pstituta ab oriēte declinās ad adlonem

De amazonia Ca. XII.

Amazonia ē regio p⁹im i asia. p⁹im
sita i europa. q albanie ē vicina et ab
amazonib⁹ ē vocata. Fuerūt at⁹ amazones
gothoz q exierūt i inferiori sithia vel sirtia
vxo⁹es. vt dicit Isid. li. ix. q marit⁹ suis dolo in-
terfect⁹ viroz suoz arma arripiētes hostes
virili aio aggressē d⁹ marit⁹ suoz nece sū-
pserūt debitā vltiōz. nā oēm masculū a sene
vsq⁹ ad puulū i ore gladii pimeūt et feminas
refnātes et hostiū spolia diripiētes deiceps
piter sine masculoz pfortio viuere dcreuerūt
q duas regias. s. marsepia et lapetā marit⁹
exēplo q sp duos solebāt hē reges sup se sta-
tuerūt. qz vna pcedēs cū exercitu d⁹ hostes
dimicabat. alia iterū rēpublicā gubernabat
effecte sūt aut⁹ tā fortes breui tpe bellatrices
q magnā pte asie fere. c. ānis dñio suo sub-
iecerūt. int⁹ ipas sō nullū penit⁹ masculū vi-
uere vl⁹ morari rōe aliqua pmiserūt. ex fini-
timis tñ gētib⁹ maritos sobolis grā elegerūt
ad quos statutis tpi⁹ accedētes plēpcepe-
runt. S3 tpe cōpleto ad cōceptiōis officiū
instituto maritos a se recedere et alias man-
siones q⁹ere coegerūt. masculos autē filios

vel emāctabāt vel recto tempe patrib⁹ trās-
mittebāt. filias vero sibi reseruātes eas ad
sagittandū vel venandū informabāt. et ne i
sagittarū ictib⁹ mammillarū grossicie impe-
dirētur eis in septimo vt dicit anno mam-
mas exurebāt. et ideo amazones sunt dicte.
id est. sine māmā. vt dicit Isidor⁹ libro. ix.
Has vniāmāmas antiquit⁹ multi vocaue-
runt. quarū feritatē domuit vt dicit primo
Hercules. deinde Achilles. sed hoc potius
fuit per amicitia qz p vires sicut in gētib⁹ gre-
corum et amazonū cōtinetur. Dicit aut⁹ Isi-
dorus. qz p Alexandruz magnū amazones
vsq⁹ ad interneciōē penit⁹ sunt delete. S3
historia Alexandri hec non dicit. imo dicit
amazonū regina Alexandro postulātū tri-
buta p nuncios rescripsisse. De tua pruden-
tia est mirandū. qz cū feminis cōfligere sta-
tuisi. quare si fauēte nobis fortuna succū-
bere te cōtingat. merito es cōfusus cū a mu-
lieribus sis deuictus. qz si iratis nobis dijs
nos deuiceris parū tibi poterit cedere ad
honorē. quia de muliercul⁹ triūphasti. Su-
per cui⁹ respōso ad ammiratiōē duct⁹ rex
generosus dixit. decēs fore nō p gladium et
furore mulieres vincere sed poti⁹ p amores
propter qd libertatē eis cōcessit et ipas non
violētia sed poti⁹ amicitia suo impio sub-
iugauit.

De alemānia Capitulū. XIII.

Alemānia nobilis et generosa est re-
gio in europa a lemanno flumie vl-
tra danubiū fm Isidorū sic vocata
vbi illius terre incolē p⁹us habitauerūt. quī
a flumie lemanno alemāni dicti sunt. Dec
etiā germania dicta est. vt dicit Isidor⁹. li-
bro. xv. vbi dicit. Post daciā que finis est si-
tie inferioris occurrit germania. ab oriente
habēs danubiū. a meridie renū flumī. a se-
ptentrione et occasu oceanū Et est duplex
germania. scz superior que se extendit vsq⁹
ad alpes et mare mediterraneū siue adriati-
cum vbi mare magnū sistit in aquileie par-
tib⁹ per paludes Alia germania est circa re-
num. vtraq⁹ germania diues est terra et in-
clita et tam virib⁹ qz diuitijs ac bellicosiss po-
pulis numerosa. Unde a secūditate gignē-
dorum populorū a germinando germania
est vocata. vt dicit Isidorus libro qndeci-
mo. Generosos enim et immanes gignit po-
pulos. de quib⁹ dicit i libro. ix. Isid. Germanie
natiōes sunt multe imania corpa habentes

viribus fortes audaces animo et feroces indomiti
ei raptu. captibus et venatibus occupati. facie
decore et formosi comati et coma flauis. libe
rales animo hylares et iocundi et potissime saxo
nes qui in predictis sunt precellentes. de quo dicit
Isti. Saxonum inquit gens in oceani finibus et
littoribus constituta fortis et agilitate agilis. unde et
sic est appellata eo quod valentissimum sit genus ho
minum prestantius ceteris piratis. non enim per terram so
lis suis hostibus sunt infestis. verum etiam per mare il
lis qui se molestant ac si essent saxei sunt im porta
biles atque duri quorum terra valde fructifera
aque et fluminibus optimis irrigua. in ipsorum et
animis motibus effodiunt omnia fere metalla preter
stannum. Sunt et alie puincie in vtraque germa
nia que non sunt minus laude digne. ut sunt au
stria. bavaria circa danubium. suevia alsatia
circa renum et alie multe que per singulos enume
rare esset tediosum. A saxonibus autem germa
nicis anglici precesserunt quorum progenies et successio
britania insulam possidet quorum lingua et mores
anglicorum gens usque hodie in partibus imitatur. ut di
cit Beda in libro de gestis anglicorum. que infra
de lra s. de saxonibus

De anglia. La. XIII.

Anglia oceani est insula maxima que cir
cumsula maria toto orbe vndique est di
uisa que quondam albion ab albis rupi
bus a longe circa maris litora apparere e vo
cata. Nam succedente tempore quidam pceres de troie
excidio descendentes facta classe. palladis ut
ferret oraculo ad predictam insulam littora pueni
runt que per gigantes que tunc terram possederunt di
uitius pugnantes arte perit et fortis insulam superat
gigantibus suo domino subiecerunt. et a bruto que il
lius exercitus erat princeps terram vocauerunt
britania que si insulam a bruto tunc temporis armis et
potentia adquisitam. a cuius bruti psapia reges po
tentissimi precesserunt quorum opera magnifica si que
audire delectat historia bruti legat. Illa autem
eadem insula post longa tempora a saxonibus germa
nicis multis et variis interuentibus tenuissimis
pluribus est adquisita et a suis posteris est possessa
que britonibus vel mortuis vel exulatis insulam in
se diuiserunt et singulis puiciis secundum lingue sue
propriam nomina imponentes lingue gentis sue me
moriam reliquerunt vocantes insulam anglia ab
engela regina clarissimi ducis saxonum filia que
illa insulam post multa tempora possedit. Isti. in
dicunt anglia ab angulo dicta que si terram in fine.
vel que si mundi angulo constituta. Sed beatus Gre
gorius videns anglos pueros rome venales

tempore paganorum. audientes quod essent anglici allu
dens patrie vocabulo respondit. Vere inquit sunt
anglici quod vultu nitentur ut angeli. illis oportet
per bonum annunciare salutem. Nam ut dicit Beda. ger
manica nobilitas adhuc in pueros cultibus
resultabat. De hac insula dicit Plinius multa
sunt et Dioscorides. Sed Isti. summam tamen agit expressius
que alii obscurius retulere. britania scilicet que nunc
dicitur anglia est insula que per aspectum gallie et hispa
nie est sita. circum dicitur et obtinet quadraginta octi
es septuaginta quatuor milia. multa et magna flu
mina sunt in ea. fontes calidi. metallorum etiam
largi copia gagates lapidis ibi plurimus et mar
garita gleba optima et diuersi fructibus valde
apta. ibi oues lanigere in precepta abundantia
ibi ferarum et ceruorum multitudo nimia inueniuntur
pauci lupi vel nulli in insula reperiuntur. et ideo oues
que ibi maxime abundat tunc in caulis et in pascuis
sine custodia relinquuntur. ut dicit Beda. Unde qui
dam describens insulam anglicanam metrice sic
dixit Anglia terra ferorum et fertilis angulus orbis
Insula preduces que toto vix eget orbe. et cuius
totus indiget orbis opem. anglia plena iocis gens
libera apta iocari. Libera gens cui libera
mens et libera lingua. Sed lingua melior libe
riorque manus. Multas alias presequi gentis et in
sule dignitates si interponere esset longum
quare infra de britania

De aquitannia. La. XV.

Aquitannia gallie est puincia in eu
ropa. ut dicit Isti. libro. xv. et est sic ab ob
liquo aqua ligeris fluminis quod ex pluri
ma parte terminatur et est eaque pene in orbe circum
cingit appellata. Terra siquidem fertilis et amena
opidis ciuitatibus et castris preclara aqua et flu
minibus irrigua. siluis capis oris et pratis deco
ra. vineis et arboribus fructiferis diuersi gene
ris constituta. et magnis diuitiis opulenta. Sub
noie pro aquitannie multe particulares puincie co
prehenduntur. ut dicit Plinius. Nec a circio habet
oceani. ut dicit Dioscorides. que aquitanie sunt appel
lat. ab occasu hispaniam habet. a septentrione et
orientem galliam lugdunensem. ab euro et meridie
pertingit puincia narbonensem. ut dicit Dioscorides

De andegania. La. XVI.

Andegania est gallie puincia que aqui
tannie est vicina et usque ad minorem
britanniam se extendit. cuius metropolis
andegavis est nominata. a que in circuitu tota pu
incia andegania est vocata. et est terra vi
nifera et fructifera bonis omnibus opulenta. filia
aquitanie in vineis et in fruge

De aluerna Capitulum. XVII

Aluerna gallie lugdunensis est puincia. cuius ciuitas maior mons clarus nuncupatur. Nec ab euro h3 germania ab antro italia. ab occidente narbone. provincia a septentrione gallia belgica. Est autem terra siluestris et nemorosa motuosa pascuosa feris pecudibus et armatis referta frugifera et vinifera in multis locis.

De apulia Capitulum. XVIII

Apulia est regio maritima in italia. quae pars est europa ab insula sicilie per maris brachium segata. terra siquidem est multum populosa. auro et argento referta. frumeto mero et oleo opulenta. ciuitatibus nobilissimis inclita. castris et opidis promunita. frugibus et diuersi generis fructibus fertili et secunda. Finis est europa meridie quae solo mari a barbaria diuisa. Fortes sunt h3 calidos infirmis probantes sanitatem et medicinam. Metropolis autem illius regionis brundisium dicitur quae greci quando edificauerunt. et dicitur a brunda grece quasi caput cerui latine. Illa ei ad modum ceruini capitis h3nt cornua dicitur esse disposita. ut dicitur Isidorus. li. xvj. in. c. d. nominibus ciuitatum. Huic a latere adiacet terra quae dicitur capania mater frugum. nam eius gleba fertilissima est quae ad frugum multitudinem producem ex cuius abundantia multe puinciae sustentantur etiam transmarine.

De affrica Capitulum. XIX.

Affrica ut quidam putant dicitur quasi aprica. eo quod soli siue celo sit puincia et apta. propter quod horrore frigoris nullatenus est subiecta ut dicitur Isidorus. li. xv. Alii putant affricam esse dictam ab affer filio abrae ex cerbura quae dicitur duxisse h3us libiam exercitum et ibi victis hostibus praesedisse eiusque posteros affros nominasse. ut dicitur Isidorus. li. ix. Incipit autem affrica a finibus egypti p3gens iuxta meridiem per ethyopiam usque ad atlanticum montem. a septentrione per mare mediterraneo clauditur et in gaditano freto finitur. Nec mundi tertia dicitur esse pars diuisa per asiam et europam. h3 autem puincias multas sic libiam cirenaensem tripolim bizantiu carthaginem mauritaniam ethyopiam et multas alias. Est autem illa pars mundi quae affrica dicitur minor spacio quam asia vel europa. sed per suam quantitate diuor et est mirabilior in qualitate. Nam in auro et gemis diuissima est silis in frugibus fructibus et oliuis. Mirabilissimas etiam producit bestias et hominum species et figuras. ut patebit quoniam regiones affrice per suam noiam describent. Sol ardoribus per alios terras exurit. va-

rijs oceani finibus itercipit. arenas cumulat sterilis in multis partibus efficit. Et a satyris pilosis tigridibus et alijs horrendis bestiis possidetur. et hoc inferius plus patebit.

De asturia Capitulum. XX.

Asturia est puincia in citeriori hispania in finio europa et affrice constituta ut dicitur Isidorus. li. xv. Unde astures sunt dicti quippe istum flumen nunc inhabitant. quia terra est siluis et montibus quasi undique circumsepta. ut dicitur Isidorus. Illi soli incolae sunt ut dicitur respectu aliorum a quo placidi liberales et benigni quia ciuitas metropolis nominatur. terra quidem mero frumeto et oleo minus abundat. Nam terra est frigida et ad hominum productionem frugum vel fructuum minus apta. abundat autem ibi miliu et castanee supra modum. Dicitur autem ibi multa crescere fructuum genera et pomorum. de quo loco vini faciunt sibi potum. Feris siluestribus etiam domesticis pecudibus sunt maxime opulenti. Populus autem generaliter ut dicitur ex natura helyarum est. et canore vocis in cursu agilis. et in plenis militas. elegans stature et pulcre forme secundum similitudinem patrie. et qualitate calide regionis ad loquendum et forsan deridendum lingua leuis.

De aragonia Capitulum. XXI

Aragonia puincia est in hispania vinearum et frugum fecunda. fontibus et fluminibus irrigua. ab arrogotis quando occupata a quo regio usque hodie nominatur. Nam gothorum gens quoniam in illa puincia habitabat. unde aragonia quasi aragorbia est vocata. ut dicitur Isidorus. quia perfluit iberus fluminis. cuius metropolis appellatur cesaraugusta.

De babylonia Capitulum. XXII

Babylonia asiae est puincia in chaldaea cuius caput est urbs babilonia quae regio est nuncupata tam nobiliter ut chaldaea et assiria et mesopotamia aliquando etiam nomen traserunt. ut dicitur Isidorus. li. xv. Hanc preterflunt flumina nobilissima inter quae precipue sunt tigris et eufrates. quae de paradiso habent ortum. Est autem regio omnium frugum et fructuum fertilissima vini fera et aromaticis arboribus et herbis plena. gemmarum et metallorum copiis diuissima. camelis equis asinis et mulis et alijs iumentis abundatissima. feris et mirabilibus bestiis ac monstruosis abundans maxime in desertis cuius metropolis quondam est dicta babilonia. id est confusio. eo quod ibi lingua edificantium turrim babel est confusa ut dicitur Genes. xi. Cuius magnitudine describit Hieronimus. super Isaiam. xj

Babylon inquit est metropolis caldeoꝝ cui⁹
muri. xvj. milia passuū erāt. p. quadrū ab an
gulo in angulū qđ est simul. lxiiij. vñ duab⁹
leuc⁹ z duab⁹ vñ⁹ leuce p. trib⁹ muri tēdebāt
ibiq⁹ erat turris triū miliū passuū in altitu
dine. i. duaz leucaz a lato in artū coangu
stata cui⁹ materia fuerūt lateres coci ex bi
tumine indissolubili. vñ nec igne nec aqua
dissolui p. t. z qz ibi p. fusum est labiū hebrai
ce dicta est babel. grece autē babylon a q. res
gio tota in circuitu babylonia ē vocata. Hu
ic impauit rex potētissim⁹. s. nabuchodono
sor. q. int. ceteras mūdi natōes q. chaldeoꝝ
subiecit impio iudeā etiā captiuaui. p. qđ
babylon sub Balhsar nepote suo p. cyz z
dariū reges persaz z medoꝝ penit⁹ destru
cta fuit. nec vnq. iterato reparata. sed de ei⁹ re
liqui⁹s due ciuitates. scz sophon z theroso
phon fuerūt in perfide edificate. vt dic⁹ Die
ronym⁹. Loc⁹ autē vbi q. ndā fuit babylon ē
desert⁹ z nihil p. tiner nisi bestias monstuo
sas. q. re infra de chaldaea.

De bactria Cap. XXIII.

Bactria est regio i asia cui flum⁹ no
mine bactr⁹ nomē dedit. vt dic⁹ Jsi.
lib. xv. Hui⁹ p. res q. sunt plane p. pte
sugis ambiunt. q. autē aduersē sunt indi flu
uū fontib⁹ termināt reliq. includit och⁹ flu
uius. Dicit autē bactria fortissimos came
los nūq. pedes atterētes. vt dic⁹ Jsid.

De braciana Ca. XXIII

Braciana regio ē in affrica ex duob⁹
opidis nobilissimis ē sortita voca
bulū. ex q. b. vñ andrometh⁹ vocat
alterz vocat bizantū. Hec secūda est glebis
z oleis cui⁹ hum⁹ est ita pinguis vt iacta ibi
semia incremēta pene centesime fruges na
scant. vt dic⁹ Jsi. li. xv. De bragmanis q.
re infra in fine ist⁹ libri

De brabantia Cap. XXV.

Brabatia germanie final est puincia
q. gallie belgice ē trigua hñs renuz
ab oriēte z frisiā britānicū oceanū
z flādriciū sinū ab aqlone inferiore galliam
ab occidēte p. o supiozē frāciā a meridie. q. m
amnis mofa p. terfluit z scaldia flum⁹ itras
cū fluxu z refluxu mar⁹ alijs riuul. varijs et
fontib⁹ irrigua. terra in multa pte vinifera.
nemorosa collib⁹ prat⁹ z ort⁹ decora. arbo
rib⁹ fructifer⁹ z siluestrib⁹ plena. abundans
aialib⁹ domestic⁹ z siluestrib⁹ cervis binu
lis apzis leporib⁹ z cunicul. multa habens

opida famosa. terra fertil⁹ frugib⁹ z populo
sa gēs elegātis stature z venuste forme bel
licosa. aiola p. tra hostes. int se aut placita z
q. era. gens benefica deuota z benigna

De belgica Cap. XXVI.

Belgica d. gallie puincia i europa a
belgis ciuitate sic dicta. vt dic⁹ Jsi.
li. ix. Hec ab oriēte vt dic⁹ Dros⁹ h.
germaniā siue flumē reni. ab euro h. alpes
p. ninas. a meridie puinciā narbonēsem in
q. ciuitas arelatēsis sita ē. ab occasu puinci
am lugdunēsez. a circio oceanū britānicū.
a septētrione britānicā insulā siue angliam
Hec regio i frugib⁹ et fructib⁹ est secūda. et
in mult⁹ loc⁹ vinifera. multū populosa. ciui
tatib⁹ z opidis munita. gēs ei⁹ feror natura
liter. vt dic⁹ Jsi. ix. z aiola. amnib⁹ z fluuijs
irrigua. aruis z secūdi ssimis nemoribus z
prat⁹ decora iumētis z pecudib⁹ plena. pau
ca hñs mōstruosa p. ter rana z colubros
pauca generās venenosa. Terra siq. dē solz
esse generalit. pacifica z q. era. in plurimos
populos lingua aliquātulū differētes est b
belgica subdiuisa

De bithinia Cap. XXVII

Bithinia vt dic⁹ Jsi. minor⁹ asie est p
uincia in pōri exordio ad p. sol. ori
entis auersa tracie adiacet. mlt⁹ an
tea noib⁹ nojata. nā p. bericia ē dicta. de
inde a bithinio rege fuit mox bithinia nun
cupata. Jpa est maior⁹ frigia. cui⁹ metropol
d. nichomedia. vbi fugiēs hanibal p. neps
karthaginis veneno aiam expirauit. vt dic⁹
Jsi. li. xv. Lōdita ē autē p. mo bithinia a phe
nice q. p. miramūda vocabat. vt dic⁹ Jsi.

De britania Ca. XXVIII

Britania oceanū est insula i europa
p. longā inherētiā extēdit. a meridie
habet gallias. vt dic⁹ Dros⁹. Hec i
sula h. in longū milia octoginta. in latū mi
lia dūcēta. a tergo aut vñ oceano infinito
patz D. cades insulas h. quarū. xx. deserte
sunt. z. xij. incolunt. deinde occurrit insula
tylenauigatōe sex diez. vt dic⁹ Plin⁹ li. iij.
z Jsi. li. xv. a britānia insula separata. Scdm
Drosiū p. o flus circiū in medio oceano si
ta est. p. ei⁹ maximā distāciā paucis nota.
Hec britānia vt dic⁹ Plin⁹ li. iij. c. xvij. iter
septētrionē z occidentē iacz opposita germa
manie z gallie z hispanie maximo iteruallo
Huic p. mo albino nomē fuit forsan p. al
bas rupes insulā circū dātes. deide a bruo

britania est dicta. s. tandem a germanicis ipas
obtinētibz anglia est vocata. qre sup multa
de anglia de lra A. Est aut alia britania mi
nor sup oceanū adtanicū. sita in ptribz gal
liaz q a britonibz relinquētibz britaniā ma
iore ppter importunitatē germanoz est vsqz
hodie populosa. vbi vsqz ad h tpa gen⁹ bri
tonū z nomē pseuerat. z q̄uis h britania in
multis laudibz digna sit. nō tñ pē filia matri
minor britania maiori cōpari. z iō bñ mior
britania debuit vocari q sic nec numero po
puli. sic nec merito soli potest maiori britan
nicadequari

De boecia Capitulum XXIX

Boecia puincia belladis est p̄tula
in grecia. vt dicit Isidor⁹. li. xv. a bo
ue vt dicit p̄mit⁹ notata. Et h hac d cā
Dū em charm⁹ agenor⁹ fili⁹ europā sororez
suā a ioue raptaz ex p̄cepto p̄is q̄reret nec
repiret. patris irā formidans p̄firmato aīo
elegit exiliū z dū casu bonis seq̄ret vestigia
locū vbi ipa recubuit adinuenit. z iō nomi
ne bonis locū illū boeciā noīauit vbi z the
bas p̄struxit vbi q̄ndā ciuilia bella detonne
runt. z h nati sunt appollo z hercules. maior
ille theban⁹ eadē est eunomia vocata a q̄dā
fonte q̄ ibi est q̄ndā apollini p̄secrat⁹. vt dicit
Isid⁹. li. xv. In hac terra est lac⁹ q̄dā furial⁹
vt q̄ d eo biberit furore libidis iardescit. vt
dicit idē li. xiiij. in. c. de aq̄s. q̄re s de fontibz

De bohemia Capitulum XXX.

Bohemia p̄s est messie ad plagā oriē
talē iuxta germaniā posita i europa
q̄ a mōtibz maximis z siluis densissi
mis z alijs vndiqz circūsepta. a germania et
p̄ania z natiōibz alijs per mōtes siluas z
flumia est diuisa. Est aut regio mōtiū alti
tudine i plurimis sui p̄tibz valde firma cam
poz z pratorz planicie p̄spicua. facie celi sa
luberrima. gleba fertilissima i vineis abun
dans z annona. i auro argēto stāno z ceteris
metallis ditissima. fontibz z fluuijs irrigua
nā terrā irrigat albīa fluui⁹ nobilissimus in
mōtibz oriē bohemoz silr z mulda q̄ p̄terflu
it pragā regiā ciuitatē in ei⁹ mōtibz abūdāt
pini z abietes abūdant z herbe innumerabi
les nō solūmō pascuales vey etiā aromati
ce z medicinales. ibi diuersoz genēz abun
dāt fere innumerabiles. s. vrsi. apri. cerui. ca
preole. tragelaphi. bubali sen bisontes. z in
ter has feras est q̄dā hñs magnitudinē bo
vis. s. bestia ferox est z seua. z bz magna cor

nua z ampla cū q̄bz se defendit. S. habēs
sub mēto amplū folliculū in ipō aq̄s recol
ligit. z currēdo aquā miro mō i illo follicu
lo calefac quā sup venatores seu canes sibi
nimis appropinquātes p̄icit z q̄cqd tetigerit
depilat horribilit⁹ z exurit. z h aīmal lingua
bohémica loni nūcupat. Nec terrā circūf
ex pte oriētis morauia z p̄ania. ex pte eu
ri adlonar⁹ polonia. ex pte p̄o meridiei au
stria. ex pte occidētis bauaria germanica et
missenēsi marchia circūdat z ambif

De burgundia Capitulum XXXI

Burgundia p̄s est gallie zenonēsis.
q̄ vsqz ad alpes peninos se extēdit.
Et e burgundia a burgis dicta. Ibi
do. ix. eo q̄ ostregoti iturati italiā ibi fecerūt
burgos plures. i. opida z munitōes. Terra
ei est foris z mōtuosa z pascuosa z i locis plu
ribz nemorosa. aq̄s z flumibz ac riuulis irri
gua. in multis locis fertilis z fecūda z in mul
tis sterilis arida z inaq̄sa iuxta alpes maxie
frigida ppter frequētes imbriū z niuiū inu
datōes. plures sunt incole iuxta alpes q̄ ex
frequēti vsu aquaz niualiu efficiūt sub mē
te turgidi z strumosi. feris abūdāt. scz vrsis
apris ceruis z multis alijs

De capadocia Capitulum XXXII

Capadocia est puincia i maiori asia i
capite syrie collocata ab oriente ar
meniā tāgit. ab occasu asiā minore.
ab aqlonez sirios cāpos q̄s habue
rūt quondā amazones z mare tymericūz a
meridie thaurz montē cui subiacet cilicia et
ysauria vsqz ad siliciū sinū q̄ spectat i insulā
cyprū albīs amnis p eā fluit. q̄ q̄ndā liddie
regna distūta p̄sis. vt dicit Isid⁹. li. xv. z Oro.
li. i. Hi ortū habuerunt p̄mo a mosoch filio
iaphet. vñ z vrbz ap̄d eos manz vsqz hodie
q̄ mozeta dicit. vt dicit Isidor⁹ li. ix.

De caldeia Capitulum XXXIII

Caldeia q̄si cassidea a caseph filio na
chor fris abrae fuit cognominata.
vt dicit Isid⁹. vñ caldei dicti sūt a cas
seth q̄si cassidei. Et e regio maria sita iuxta
eufraten in q̄ est camp⁹ duran in q̄ p̄uenerūt
gigātes p⁹ diluuiū z de p̄silio nemroth edi
ficauerunt turrim turrim babel. a q̄ ciuitas
ibi edificata vocata est babilon z tota regio
babilonia fuit i postez nūcupata. vt patz s.
in lra b. q̄re ibi d babilonia. S. h dicēdūz
q̄d orosi⁹ dicat de babilone li. ij. Rex inqt p
mus ap̄d assyrios q̄ eminere ceteris potuit

nino fuit. occiso aut nino semiramis vxor e
 totius asie regia babilonia vrbē quā incepit
 nemroth aplanit et instaurauit. et ut esset ca
 put regni assiriorum instituit durauitque et ste
 rit regnū istud incōcūsum. m. c. et lxxij. annis
 vsque ad sardanapallū quē interfecit arbates
 pfecti medorum. et tūc incepit p̄ire regnū assiri
 orū. s. ex toto perijt qñ a ciro et dario baby
 lonia ē ita destr̄ncta q̄ vix credi potat apud
 mortales q̄ tā fortis ciuitas possit capi. Fuit
 enim castrorum more menibus paribus p̄ q̄drū di
 sp̄sita et o murozū magnitudie et firmitate
 vix credi pot. nā in latitudie habuerit muri
 cubitos quinquaginta. q̄ter tūc habuerūt i al
 titudine. Ambit⁹ ei⁹ i circuitu fuit. cccc. sta
 dijs et lxxx. mur⁹ de coctili latere fusus bitu
 mine cōpac⁹ fossa extrinsec⁹ late patēs. in
 quā amnis circūfluit a frōte muroz. Len
 tū erāt porte i muroz circuitu. erāt defenso
 rū habitacula eq̄ disposita mire magnitu
 dinis et fortitudis. et quib⁹ esset ita fortis tū ci
 to victa et capta subuersa est. Hā i. ccc. et lx.
 alueos flumē cir⁹ diuisit sic et añ fecerat gan
 gem fluiū qñ irat⁹ o fluiū eo q̄ vnū de su
 is militib⁹ submersisset eū dē diuisit in. ccc. et
 lx. p̄tes. Tū subtracta aq̄ q̄ fluebat p̄ ciuita
 tē fuit facil⁹ capta. ut dicit idē Orosi⁹. Illo
 anno q̄ babilonia ab arbato incepit destrui.
 incepit roma fundari. Tū sub vna pueniē
 tia tēporū illa cecidit. ista surrexit. et qñ p̄se
 nio defecit regnū p̄mū orientis. incepit pu
 bescere regnū occidentis

De cedar La. XXXIII.

Cedar nomē est regiōis in q̄ habitāt
 ismaelite q̄ fuerit filij cedar p̄mogeni
 ti i mael. Hā ismael fuit fili⁹ abrahe
 ex agar egyptia acilla ei⁹. vñ veri⁹ vocantur
 agareni q̄ saraceni. quib⁹ vsurpato nomie
 frustra se cē de sara genitos gl̄ient. ut dicit
 Isid⁹ li. ix. Hi domos nō edificāt s. tāq̄ fera
 les hoies p̄ vastas solitudines euagātes i ca
 bernacul⁹ habitāt de p̄dis et venatōib⁹ vi
 ctū acq̄rētes. et iō onager fuit vocat⁹ ismael
 sic dicit glo. sup̄ Gen. xvj. Dic erit hō fer⁹ et c.
 q̄ ut dicit oēm bestiaz rabie sup̄gredientur. et
 māsueti ab eis p̄terēt. nā ut dicit methodius
 futur⁹ est ut adhuc sel parit⁹ gregati exeat
 de desert⁹ et obtinebūt orbē terre p̄. viij. heb
 domadas ānoz. et vocabit⁹ via illorū via an
 gustie. nā ciuitates et regna subuertēt i loc⁹
 sacrat⁹ sacerdotes interficiēt. ibidē cū mulie
 rib⁹ dormiēt et o sacris vasib⁹ bibent et ad se

pulera setozū sumēta i gabbūt p̄ ne ieta xp̄ia
 noz q̄ tūc ei sūt. s. et mltā alia recitat q̄ habi
 tatores cedar. i. ismaelite i orbe sunt facturi

De cancia. Capitulum. XXXV.

Cancia puincia ē anglie iuxta britā
 nicū oceanū sita. cui⁹ metropol⁹ dicit⁹
 cātnaria. et ē terra frugifera et nemo
 rosa fontib⁹ et flumib⁹ irrigua. mar⁹ portub⁹
 insignis diuitijs locuples salubritate celi p̄
 cipua

Decantabria Capitulum. XXXVI

Cantabria puincia ē hispanie voca
 bulo vrbis et amnis hiberie sic vocata
 cui⁹ gētis anim⁹ ē p̄tinax ad latroci
 nādū et ad bellādū p̄n⁹ et ad patiēda p̄bera
 sp̄ est pat⁹. ut dicit Isid. li. ix. Huic vicina ē cel
 tiberia ab gallis celtic⁹ et hyber⁹ sic vocata.

De chananea Capitulum. XXXVII

Chananea est regio in syria q̄ a filijs
 chanaā filij cham p̄ diluuiū est pos
 sessa et fuerūt ex eis. et natiōes. ut dicit
 Isidor⁹ li. ix. ex q̄b⁹ fuerit. vij. natiōes o semie
 chanaā i q̄b⁹ maledictio cham fuit q̄ si here
 ditario radicata. et iō a filijs israel diuio p̄
 cepto fuerūt deleti et eaz termini ab eisdem
 occupati. ut dicit Isidorus. li. ix.

Decampania La. XXXVIII

Campania est italie puincia inter ro
 manū territorij et apulij collocata.
 cui⁹ metropol⁹ q̄ndā fuit capua a fili
 uio rege albanorū extructa. a capacitate sic
 dicta eo q̄ ei⁹ terra omnē vite fructū capiat
 vñ et caput ē vrbij cāpanie inter tres maximas
 ciuitates romā et cartaginē noiata. ex q̄ ali
 qñ puincia italie cāpania fuerat noiata. mltē
 sūt alie ciuitates famose locupletes et po
 pulose ad puinciā cāpanie p̄tinētes sic nea
 polis et p̄teolis vbi balnea p̄gilij i honore
 habebāt. Est at̄ terra vineaz frugū et oleaz
 feraz abūdās fructib⁹ genēz diuersorū. Est
 aut̄ alia cāpania cisalpina gallie senonēsis
 puincia ei⁹ caput ciuitas ē treuer⁹. alio treccis.

Decauda La. XXXIX

Cauda vocat⁹ q̄dam insula i p̄ncipio
 arta. deinde paulatim dilatat⁹. cui⁹ in
 gressus ē difficilis et laboriosus. ut pa
 tet Act. ap̄loz. xxvj. c. Est aut̄ h̄ insula iux
 syriā et italiā iuxta cretā et sardinia

De cilicia Capitulum. XL.

Cilicia minor⁹ asie ē puincia a q̄daz
 antiquore iouis filio ut asserit noiata
 ut dicit Isid. li. ix. Nec ab occidentē bz

liciam. a meridie mare siculū. ab oriēte z se-
ptētrione h3 mōtis thauri iuga. hāc cign⁹
amnis itersecat. matrē h3 vrbū tharσιμο-
niā q̄ z tharsis dī. Fuit at̄ inde nat⁹ Paul⁹
z choryscos opidū ē⁹ z vbi ē croc⁹ plurim⁹ z
optim⁹ i spiramie fragrantissim⁹ z colore pl⁹
q̄ aure⁹. vt dīc Jsi. li. xv.

De cypros Ca. XLII.

Cypros est insula a cyprio ciuitate q̄ i
ea est denotata. vt dīc Jsi. li. xv. Jpa
est z paphon q̄ q̄ndā fuit veneri p̄se-
crata. multū aut̄ q̄ndā fuit famosa. z marie
de metall⁹ eris. ibi etiā es p̄mo dī fuisse rep-
tum z ei⁹ vsus. vt dīc idē. Terra ē vinifera z
fortia sūt valde illi⁹ loci vīna. ciuitates mō
h3 mltas z nobiles int̄ q̄s caputz metropol⁹
dī nichosia. terra ē mari vndiq̄ clausa. s3 in-
teri⁹ siluis cāpis p̄ris vineis z frugibus ni-
mis plena. fontibz z amnibz irrigua. z mltis
diuitijs parit⁹ z delitij opulēta. H insula vo-
cat⁹ sepi⁹ cethym i scriptura. vt dīc Jsi. li. ix.
Et dicta ē sic a q̄dā filio Jonan nepote Ja-
phet vt dīc Jsi. De hac insula dīc Oro⁹
li. j. Insula cypros mari cirico cingit⁹ ab oc-
cidēte mari pāphilio. a septētrione aulone
cilicio a meridie syrie z phenic⁹ pelago cir-
cūdat⁹. ē spacium in lōgo tenet. clxxv. milia
passuū. In lato s3 milia passuū. cxxv.

De creta Capitulū. XLII.

Creta grece ē insula a q̄dā rege indi-
gena dicto crete notata. int̄ ortum z
occasum lōgissimō tractu porrecta.
a septētrione estibz ab austro egyptijs vndis
p̄fusa. Fuit q̄ndā cētū vrbibz nobilibz deco-
rata. vñ z cētapol⁹ dicta ē Prio aut̄ fuit insu-
la q̄ remis z armis claruit ac sagitt⁹. prima
lris iura tradidit. eq̄stres turmas p̄ma do-
cuit. studiū musicū i ea p̄mo reptū. ab ideis
dactil⁹ mūdo tradidit z exercēdo amplianit
pecudes z capras h3 copiosas. ceruos aut̄ z
capreas valde paucas. lupos z vulpes alia
rūq̄ feraz noxia genera nūq̄ gignit. spens
ibi null⁹. nulla noctua. z si aliūde trāslata i
ueniat statim morit⁹. terra ē vitibz amica. arbo-
ribz p̄sita. herbis medicinalibz referta. vt
diptāno z alno z hmoi. gēmas ēē generat p̄-
ciosas. gignit ei lapidē q̄ iothedacul⁹ dī. vt
dīc Jsi. li. xv. Et cū sit insula a maioribz ve-
nenis notabilis libera. tñ spha-lāgia. i. q̄sdā
araneas generat venenosas. Ducitq̄ Jsi.
li. xv. Idē p̄ oia narrat Plin⁹ li. iij. De eadē
etiā insula dīc Oro. Creta ab oriēte finitur

mari carpaceo. ab occasu z septētrioe mari
cretico. a meridie mari libico qd̄ adriaticū
vocāt. z h3 i longo passuū milia. c. z. lxxxvij.
In lato s3 milia. l. q̄re d̄ dispositōe domus
dedali i creta. Jsi. li. xv. c. iij. de ciuitatibz

De cicladibz Capitulum XLIII.

Cyclades insule. vt dīc Jsi. li. xv. q̄n-
dā grece fuerit q̄s ide ciclades autu-
māt esse dictas. q̄ l3 spacijs lōgiori-
bus a delo porrecte. i orbē tñ circa delū site
sunt. Hā orbē greci cyclū vocāt. q̄dā tamen
dicūt sic eas vocatas p̄ scopulos q̄ in cir-
cuitu ear̄ sunt. he insule sunt i hellespōro in-
ter egeū mare z maleū p̄sticute. Circūdan-
t̄ em pelago idico. z sunt nūero. liij. sedētes
a septētrione i meridie. hñt. l. milia passuū a
septētrioe i meridie. z. l. milia ab oriēte i oc-
casu. s3 Jsi. s3 Oro. s3 milia. cc. P̄ia s3
int̄ has insulas. vt dīc Oro. ab oriēte est ro-
dus. a septētrioe scenodo a meridie capados
ab occasu citeras. ab oriēte finit⁹ lictoribz
asie. ab occidēte mari icario. a septētrioe ma-
ri egeo. a meridie mari carphacio

De choa Ca. XLIII.

Choa vñ choes ē insula adiacēs pui-
cie archice i q̄ ipocras medic⁹ nat⁹ est
Et h insula p̄mo lanificij arte claru-
it. vt dīc idē. Eqs ēē dī nutrire laudabiles. i
q̄b salomō antiq̄ glari videbat⁹. vt dī. iij.
Regū. vbi dī. d̄ choa adducebat⁹ ei eq̄ zē.

De corsica Capitulum XLV

Corsica ē insula mules p̄uicij angu-
losa. h3 ab oriēte tyrenicū mare. et
portū vrbis rome. a meridie sardi-
niā. ab occasu baleares. a septētrioe ligusti-
cū sinū. z tenet i longū. clxx. milia passuum.
in latū milia. xxvj.

De dalmacia Capitulum XLVI.

Dalmacia grece ē puincia s3 anti-
quā terre p̄titōz. a delū eiusdē puin-
cie ciuitate maxia notata. s3 puincia
h3 ab oriēte macedoniā. a septētrioe messia.
ab occasu histria. a meridie sinu adriatico
terminat⁹. vt dicit Jsi. li. xv. Et Oro. dīc idē
Bēs illi⁹ tre ē fortis z robusta p̄dis dedita z
rapis. piraticā ei vitā ex ipis p̄limi ducūt

De dacica Capitulum XLVII

Dacia ē regio i europa a danis grec⁹
vt dī p̄mit⁹ occupata. In mltis in-
sul z puincijs subdiuisa cū germa-
nia p̄tigua. cui⁹ gēs q̄ndā fuit feror z nimij
bellicosa. p̄t qd̄ britānic⁹ nozicis et mltis

alias regionū insul' dñabāt. Jsid. tñ dicit
li. ix. Daci gothorū fuerūt soboles. et dictos
putāt dacos qñ dagos d gothorū scz genere
pcreatos. Unūqñqñ ac sit pmit' pcreat' pps
h' certū est qñ mltū ē plosa. elegātis stature
come pulcre. decore faciei generaliter et for
mose. Hēs et si aīo seua p hostes. tñ naturali
ter pia ē et mēte placida erga qñlibz inocētes

De delo Caplm. XLVIII

Delos insula grecie ē i medio cycla/
dōn pstituta. sic dicta eo qñ p' diluui/
um cū nox ut fert mlt' mētibz obum
brasset. aī oēs terras illa insula radijs solis
pus ē illustrata. et qñ pmo ē manifestata. idō
nomē delos insula ē sortita. nā delon grece
manifestū dī. Jpa ē et origia. eo qñ ibi pmo
vise sūt coturnices aues. s. qñ greci origias
vocāt. In hac insula lathona enixa ē apollī
nē. ut dīc Jsi. li. xv. Et ē delos nomē insule
et ciuitatis

De dedan Capitulum. XLIX

Dedan regio ē in ethyopia i occiden
tali plaga. ut dīc Jsi. li. ix. abūdās in
elephātibz et ebore et lignis ebeninis
ut dīc glo. sup Ezech. xvij.

De europa. Capitulum. L.

Europa tertia dī esse ps orbis ab eu
ropa filia agenorū reg' libie ē voca
ta. quā iupit' rapiēs de affrica ad cre
tā duxit et maximā pte orbis terraz ei' noīe
appellauit. ut dīc Jsid. li. xv. De europa aut
scribit Oro. dicēs. Europe regiōes et gētes
incipiūt a mōtibz ripheis meotidisqñ palu
dibz qñ sūt ad oriētē descēdētes ad occasuz p
lit' septētrional' oceanū vsqñ ad galliā bel
gicā et flumē renū qñ ē ad oceanū deinde
ad danubiū quē hystz vocāt qñ est a meridie
et ad orientē direct' pōto accipit. Jsi. aut li.
xv. dīc qñ incipit a flumē thanai descēdens
ad occasuz p septētrionalē oceanū vsqñ ad
fines hispanie. cui' ps oriētal' et meridiana
a pōto p' surgēs tota mari magno pūgit et i
insulas gades finit. Prima g' regio europe
est scythia inferior qñ a meotidis paludibz in
cipiēs. int' danubiū et oceanū septētriona
lem vsqñ ad germaniā porrigit. ut dīc Jsid.
li. xv. Et h' terra p' barbaras gētes spēalit'
barbaria nūcupat. Et sunt gētes in vniuer
so ut dīc Oro. li. iij. Int' qñ pma est alania
qñ ad meotides paludes ptingit. post gothia
deinde dacia. et p' germania. deinde gallia.
et britānica insula et orcade et insule multe

Tandē hispania mīor. in cui' finibz finitur
europa ex p'ibz occidēt'. A pte aut supiori
flus meridiē bz mltas et maxias regiones.
scz pānoniā. mesiā. traciā. greciā cū finibus
suis. italiā cū insulis et terminis suis. Nec mī
di p'icula et si sit minor qñ asia. et tñ par est in
p'loz numerosa generositate. p'los em ut
dīc Plin' alit' corpe maiores. viribz fortio
res. aīo audaciores. forma et specie pulcrio
res. qñ faciūt asie v' affrice regiōes. Nā sola
ris est' adurēs p' ei' pmanētiā sup affricos
illos effīc' psumēdo humores corpe breuio
res. facie nigriores. crine crispiores. et ppter
euaporationē spiritūū p aptos poros ani
mo defectiores. Ecōtrario hō ē apud septē
trionales. Nā ex frigiditate poros extrinse
cus opilate generāt hūiores i corpe et effici
unt hōies corpulētiōres et ex ipa frigiditate
qñ mater est albedis in exterioribz in cute scz
et facie albiores. et ex repulsiōe vaporū et spi
ritūū ad interiora efficiūt calidiores interi'
et p' psequēs p' audaces. Noīes hō alie qñ
regio pma est ab oriēte mediocrit' in h' se ba
bēt. ut dīc Plin'

De euilath La. LI.

Euilath p'incia est in supiori india
ab oriēte incipiēs et lōgo terraz tra
ctu flus septētrionē se diffundens.
Dicta ē euilath a filio heber patriarche he
breorū. sic dīc glo. sup Gen. i. x. vbi dīc qñ
filios heber p'ictan euilath noīat. hanc re
giōē p'fluit gāges flum' qñ alio noīe p'ison
in libro geneleos nūcupat. quē Plin' mīr'
extollit laudibz. li. iij. c. xx. vbi dīc. qñ ganges
indic' flum' mltos v' qñ infinitos i se reci
pit amnes et nauigabiles ut idapsem. canta
bria. ysepim. et mltos alios. nec est vnqñ lat
ior qñ quaginta stadys. nec p'fundior vel al
tior qñ decim passibz Dic flum' circuitū trāz
euilath. i. qñ abūdāt aux et spēs aromaticē ut
bdelliū. et gēme p'ciose ut onichin' et carbon
cul'. et hmoi. ut dīc idem et glo. sup Gen. In
hac terra sūt mltē regiōes p'iculares in qñ
potissime elephātoz dī abūdare mltitudo.

De ethyopia Capitulum. LII.

Ethyopia a colore p'li est pmit' vo
cata qñ solis vicinitas tenet. ut dīc
Jsi. xv. Deniqñ vim syder' p'it ho
minū color. Est em iugis est'. Nā qñqd est
sub meridiano cardine ē circa occasum mō
tuosa. circa mediū hō arenosa. ad orientālē
hō ei' plagā marie deserta est. Cui' sit' ab

occasu montis athlatis ad orientem usque ad flumines egypti porrigitur. a meridie oceano. a septentrione nilo flumine clauditur. plurimas habent gentes diverso vultu et monstruosa facie horribiles. ferarum quoque et serpentium multitudinem refert. Illic quoque rinocerota bestia camelopardalis et basiliscus dracones ingentes. ex quibus cerebro gemme extrahuntur. Jacinctus et crisoprassus ac topasius et alie gemme plime in illis partibus reperiuntur et cynamomum ibi colligitur. Due autem sunt ethyopie. una circa ortum solis. alia est in mauritania circa occasum. Et illa hispanie magis est vicina. deinde numedia. tandem charaginensis puincia. post est gethulia. et ultiostra cursum solis in meridie est ethyopia exusta. ultra quam dicunt fabule esse antipodes ut dicitur Iulii. li. xv. Quae sunt istae superius de ethyopia hic inserta. Dicitur etiam idem li. ix. ethyopes a chus filio cham sunt denotati ex quo origine pertraxerunt. Quod hebraica lingua ethyops dicitur. Unde quando a flumine nili surgentes iuxta egyptum inter nilum et oceanum in meridie sub solis vicinitate insederunt quibus multi sunt populi sicut hesperii. ex parte occidentis garamati et trogodite et ceteri de quibus narrat Iulii. li. v. c. x. Ethyopum gentes a quadam nigro flumine eiusdem sunt vocate quod flumen eiusdem est nature cum nilo. nam quasi miles gignit calamos et papiros. Eodemque tempore angelicit. In eis deserti monstruosi vigent homines. nam quadam sole orientem et occidentem dira imprecatione. id est maledictione intuent. quare continue maledicunt soli propter eius ardorem eis valde gravem Alii ut trogodite speciem excantant et illos loco domorum inhabitant. spiritus comedunt et omne quod madi potest. quibus stridor potius est quam vox. Alii velut pecudes matrimonium sunt exortes passim sine lege cum mulieribus habitantes. et tales dicuntur garamates. Alii incedunt nudi et nullo exercitio occupantur. et illi dicuntur gopha santes. Alii qui et blennii alii lemme dicuntur. tradunt caput non habere sed os et oculos habent peccatori insitos et infixos. Sunt et satyri qui figuram solum habentes humanam quam ad mores sunt penitus inhumani. Sunt etiam in ethyopia mirabilia ut dicitur idem li. vi. c. xxxi. Sunt inquit multi ethiopes apud quos omnis bestie quod drupedes nascuntur sine auribus et etiam elephantes. Alii sunt qui canem pro rege habent. cuius motu auguriantur facilius quod videatur. Sunt et alii qui ternos vel quater nos dicuntur habere in fronte oculos. non quod ita sit in natura sed hoc fingitur. quia principia sagittarum et praeterea utuntur. quadam ex eis pastores et leones

venantur. et eorum carnibus vivunt. quibus rex unus solum oculum in fronte habet. Alia gens ethyopum solis locustis vivit fumo et sale indurata. et hi per annum non excedunt

De egypto Cap. LIII.

Egyptus quae prius dicebatur erea ab egypto danai fratre postea ibi regnante nomen accepit. habet ab oriente sirie rubrum mari iuncta est. ab occasu libia habet. a septentrione mare magnum. a meridie itroisus recedit pretendens se usque ad ethyopes. ut dicitur Iulii. li. b. xv. Est autem regio celi umbribus insueta pluviarum ignara. nili solis causa circumfluens irrigat. et sua inundatione fertilis efficit et fecundat. unde ferax frugibus. multam partem terrarum frumento alie ceterorumque negotiorum adeo est copiosa ut necessarius mercibus impleat pene orbem. Finis egypti est canopia a canope menelai gubernatore ibi sepulto sic dicta. Ducuntur Iulii. li. xv. Nec prius memphayna a filio cham notata est. ut dicitur Iulii. li. ix. Nec regio multas habet puincias particulares et valde famosas civitates. sicut est memphis ab ephaso iouis filio edificata. et taphnes metropolis egypti. heliopolis et alexandria et multe alie. ut dicitur Iulii. li. xvi. Secundum Dioscorum autem duplex est egyptus. id est superior et inferior. Superior quae in orientem per longum extenditur. cuius est a septentrione finis arabicus. a meridie oceanus. nam ab occasu ex egypto inferior incipit. quae ad orientem rubrum mari terminatur. xxiiij. continens nationes. Unde autem deserta multa egyptus superior. in quibus sunt multa monstra et animalia monstruosa. ibi pardus et tygrides. ibi satyri basilisci aspidēs horribiles et serpentes. Nam in finibus egypti et ethyopie iuxta fontem tigris ubi caput creditur esse nili quod egyptum praeterfluit. nascitur quadam fera nomine cacocephalus. quae quidem corpe est modica et membris iners atque pigra. caput habens valde grave propter quod spiritus deferit illud ad terre superficie inclinatum. quod a natura saluti mortalium est periculum. Tante enim venenositas est et pernicietis quod nullus eandem recte in facie videre possit quoniam statim sine remedio expiraret. eadem enim vis est et spiritus qui dicitur basiliscus. ut dicitur Iulii. li. viij. c. xxiij. In egypto enim maxime abundant cocodrilli ipotami. id est fluviatiles equi. et potissime circa flumen nili

De ellade Cap. LIII.

Elladis puincia est graeciae in europa. a rege hellena deucaliōis et pirre filio vocata. a quo et primo ellenes graeci sunt vocati. et in hac puincia est attica

gēs vbi qndā fuit athenaz ciuitas mī liberaliū artū. phoz nutrit. q qndā nihil habu it grecia cari. nūbīlq nobili. cui in pīmo achais puincia ē vicina. vt dīc Jfido. li. xv. 2° eladis duplex ē puincia. s. boecia z peloponeū. De pīma scz de boecia sup dictū ē. De alia p^o dicef. Vnic elladi subiacz bellespont^o vbi mīta sūt vald mira. vt dīc Plini^o li. vi. c. iij. Iuxta inqt bellespontū dixit tra ges pgame^o ēē gen^o hoīm q s ophiages vocat. qz ptractu sanāf ict^o spentū. z sola manu apposita extrahūt que mortifera sūt venena Dīc etiā Varro ibi adhuc esse aliq s qz salūe medent^o ict^o anguiū z spentū. Est autē bellespōtus maris mediterranei sin^o. vt dīc Jfī. li. iij. in septētrione retorquēs magnif amfractibz iuxta greciā z iliricū i angustas septem stadiorz pstringit. vbi xerxes rex fecit pontē de nanibz z sic i greciā remeauit. dilatat aut aq z fac pōtidē q morin qnquagita passibz coartat. Denoiat aut sin^o ab belle sorore friti. q fugiēs nouercales insidias decider i mare z mortua ē. cui^o casus bellespōti z mari z terre i circuitu nomē dedit.

De eola Ca. LV.

Eola insula sicilie ab eolo ipot^o filio. quē poete fingēt deū fuisse vētoz ē vt dīc appellata. Hoc at iō dictuz est. qz ipe fuit vt dīc Varro rector illaz insularum. z qz eaz nebul^o z fumosis vaporibz su euros p dicebat vētos. ab iperit^o visus ē vētos retinuisse i sua ptate. vt dīc Jfī. lib. xv. Sūt aut nouē insule eole dicte. ab eodē autē vulcane sunt dicte. eo q i eis ardeat ignis sic in mōte ethne. vt dīc idē. Et sūt singlē insule p pīs noīb nūcupate. qz pīma dīc lippa ra. scda getha ab altissimis collibz sic vocata. tertia strogile. qrtā dedy. z sic de alijs.

De franconia Capitulū. LVI.

Franconia germanicē puincia i europa. a frācis illi^o regiōis incol^o nominata. cui^o metropol^o herbipol^o est vocata. sita sup amnē mogū. ab oriēte habz thuringiā saxonū. a meridie danubiū z bariariā. ab occasu sueniā z alsaciā. a septētrione renēsem puinciā. cui^o metropol^o est moguntia sita sup renū quē mog^o ibi subintrat Est aut terra optima fecūda frugibz z vini fera. siluis decora. opidis z castris munita. z plurimū populosa

De francia.

Capitulū. LVII

Franicia q z gallia a frācis germanicis pmit^o vt dīc noīata. vl a franco carnifice. q successit i regē parisi^o. q carnifices pūilegiati sūt erga regē. z ab illo frāco est frācia noīata. ab oriēte bz limitē flumīs reni z germaniā. ab euro habz alpes pēninas. a meridie bz puinciā narbonēsem a circio oceanū britānicū. a septētrione insulā britānicā. z h frācia qndā gallia belgica a ciuitate q belgis dīc ē vocata. vt dīc Jfī dor^o li. xv. z Drosi^o. Hec frācia glebā habz vberē. arborz vineaz fructuū ac frugū fertilem. flumioz ac fontū affluētia insignē. quā duo flumia nobilissima pfūdūt in extremis ei^o. s. rodan^o z ren^o. vt dicit Jfī. li. xv. Lapidēs z lapidicinas bz nobiles. z ad pstruenda edificia singulares. z potissime parisiōz solū. qz i gipso siue vitro ab incol^o vulgarit dicto plastro pcellit. Hā terra est vitrea z pspicua pūte minerali i lapidē trāsmutata q lapis crust^o z cū aq tpat^o puerit i cementsū vñ sūt parietes z edificia. testudies z mītiplicia pauimēta. z hmoi cementū positi i ope z plasmātū siue critū. ad modū lapidis itez indurat. z cū mītas habeat frācia nobiles z famosas ciuitates. parisi^o int omīs merito obtinet pncipatū. Hā sic qndā athenarū ciuitas mī liberaliū artū z lraz. phoz nutrit. z fons oīm sciaz greciā decorauit. sic parisi^o nris ipibz nō solū frāciā. imo totius europa ptē residuā in scia z in moribus sublimauit. Hā velut sapiē mī de oībz mundi ptibz adueniētes recolligit. oībz i necessarijs subuenit. pacifice oēs regit z tāqz pitar^o culit^o debitoricē sapiētibz z insipientibz se oīdit. vrbz locuples diuitijs z opibz ppotēs. pace gaudēs. aere z flumie philosophābz pgruēs. cāpoz pratorz z montiū pulcritudine felloz i studio oculos recreās z reficiēs. vicoz z domoz aptitudine studētibz maxie cōpetēs. Et nihilomin^o ad refectionē z receptionē oīm aliozū ipam frequentantium est sufficiens vniuersas alias vrbes in his psumilibz pcellēs

De flandria Ca. LVIII

Flandria est puincia gallice belgice iuxta litt^o oceanū pstruta bñs germaniā ab oriēte. insulā britānicā a septētrione. ab occidēte mare gallicū. a meridie galliā senonēsem z burgūdiā. Hec puincia qñis situ terre sit puula. mīst m bo nis singularibz ē referta. Est ei terra pascu

is vberissima et armis et pecudibus plena. nobilissimis opidis et portibus maris inclita. amnibus famosis. scilicet caldeia undique irrigua et profusa. gens eius elegans corpe et robusta multum plebs sobole et in suba in omnium mercium diuitiis locuples venusta facie generaliter et decora affectu pia. affam blanda. gestu matura. habitum honesta. erga domesticos pacifica. erga extraneos valde fida. arte et ingenio in opere lanificio preclara. et industria magne prestantie orbis in lanificio subuenit. nam preciosa lana quam sibi anglicam coiccat in pannos nobiles subtili artificio transmutans per mare et trans multas regiones administrat. Est autem terra plana et frugifera in multis locis. multas habens arbores. non in multis siluas. gaudet quibusdam locis palustribus in quibus effodiunt glebe que silvarum supplet defectum quem ad ignem incrementum. nam ex his calidis et siccis solet ignis fieri magis efficax quam ex lignis. sed incilior et vilior quam ad cinerem. quoniam ad redolentem odorem

De puincia fenice Ca. LIX.

Fenice puincia a fenice fratre cathini est vocata. quoniam fenix de thebis egiptiorum in syria profectus apud sydonem regnavit. et ex suo nomine feniciam appellavit. Ipa est ubi est thebes. Iam loquitur Ista. ut dicit Iherosolymis. li. xv. et ix. Decem ab oriente arabia. a meridie mare rubrum. ab occidente mare mediterraneum. a septentrione montes libani. vnde terra optima est arboribus precipua. in frugibus et fructibus terra fecundissima lactis olei et mellis. Terra est montuosa et campestris irrigua fontibus et aquis. in cuius montibus metalla diuersi generis fodiuntur

De frigia Capitulum LX.

Frigia minoris asie est puincia. sic dicta a frigia europa filia regio vicina galacie ex parte adlonis. licaonie pro ex parte meridiei. Liddie pro ex parte adherz in oriente ab adlone pro mari bellesponti terminatur. ut dicit Iherosolymis. li. xv. Sunt autem due frigie. maior quam habet smirnam. minor quam habet ylium. Lycamiam autem diuidit flumen bernicus a frigia. ut dicit idem. Frigia autem dardanica est appellata a dardano qui profectus de grecia cum dracio fratre suo frigiam obtinuit et ibi regnavit a suo nomine frigiam dardanicam nominavit. Dracem autem drachiam occupavit. ut dicit libro. ix.

De frisia Capitulum LXI

Frisia est puincia in inferioribus partibus germanie super litore oceani tractu longissimo constituta. quam a fine reni incipit et maridanicum terminatur. et icole frisones a germani

ens nuncupatur. In habitu autem et in moribus plurimum differt a germanis. Nam viri fere omnes in comacirculariter sunt attolli. qui quanto sunt nobiliores. tanto altius circumdederunt gloriis arbitrantur. Est autem gens viribus fortis. proceri corporis. seueri animi et ferocis. corpe agili. laccis vestes ferreis per sagittas terra plana pascuosa palustris et gminosa lignis carere. per ignem fomente terre bitumiosis cespitiibus. aut bouum desiccatis stercoreibus sepe vestes. Gens quidem est libera. extra gentem suam aliam dominum non subiecta. morti se exponunt gratia libertatis. et post mortem eligunt quam iugo opprobrii finitatis. Iam militares dignitates abiciunt et aliquos inter se erigi in sublimi non permittunt sub militie titulo subsunt tamen iudiciibus quos annuatim de seipso eligunt qui rempublicam inter ipsos ordinant et disponunt Castitatem multum zelant et omnes impudicitiam seuerius puniunt. filios suos et filias usque ad completum fere adolescentie terminum castos suavit ex quo contingit quod tunc temporis datos nuptui ipsorum soboles plene completam generant et robustam

De insulis fortunaz Ca. LXII.

Fortunate insule in oceano sunt sitae in leuam mauritanie occidentis prime et inter se interiecto mari discrete. ut dicit Iherosolymis. li. xv. quam ab omnibus bonorum et precipue mellis et fructuum fecunditate fortunate insule sunt vocate. quas gentiliu error et carmina poetarum pro soli fecunditate paradisi esse putauerunt. ut dicit Iherosolymis. li. xv. Idem dicit. pli. li. v. c. xxxiiij. et dicit ibi crescere arbores usque ad centum pedum proceritatem. In his copia est pomorum et aurum in multitudine. ibi mellis abundantia pice et lactis et materie in capna insula a multitudine caprarum et arietum sic nominata. ibi canum mirabilis fortitudo et precipue in canaria insula que est a multitudine canum ingenis fortitudinis et magnitudinis sic vocata. De galilea Ca. LXIII

Galilea regio est palestine sic vocata. eo quod gignit candidiores homines quam palestina. Nam est duplex est. superior et inferior. et sunt origine ad iudice et contere adherentes syrie et fenici. vtriusque gleba ferax est et optima frugibus fructibus vineis et oliuis vberissima et fecunda aqua est irrigua. nam iordanis flumine perfunditur et aliqui sui parte. lacus habet nobiles maximos viles et salubres. qui pro sui magnitudine et piscium multitudine maria nuncupatur. Est autem ut ait Iherosolymis. lacus cyberiadis sic vocatur ab opido cyberiadis. et est lacus cunctis salubrior ad sanitatem corporis efficacior. habens stadia. x. quare est de lacu cyberiadis et de lacu genesar in tractatu de aquis et stagnis

De gallacia

Capitulum. LXIII

Gallacia est regio in europa a priscis galloz gentibz ex quibz extitit occupata. vt dicit Isid. li. ix. z. xv. Nam gal- lia a rege birthinie in auxilium euocati regnum cum eo obtera victoria diuiserunt. sicqz deinceps grecis admixti pmo gallogreci. nunc aut ex antiquo galloz noie galli dicuntur. z eoru regio gallacia nuncupat. Est autem regio latissima z fertilissima europa p tines magnam partem quenunc rutenea a pluribz nominatur

De gallicia Capitulum. LXV

Gallicia puincia est in hispania a cadore populi regionis sic nominata. p ceteris em pibz hispanoz dicuntur esse albiores. Terra dicitur frugifera oceano vicina. multis abundas bonis. hi grecam originem sibi scribunt. vñ z naturali ingenio valent. vt dicit Isid. li. ix. Nam p sine troiani belli ples ex grecis ad galliam sunt pfecti et ibi manent vsqz ad ipso pns

De gallia Ca. LXVI

Gallia europa est puincia iter pinne- os montes z oceanum britanicum constituta. que etia a cadore ppli sic e antiquit nuncupata. gala em grece lac dr. et io sybilla eos gallos. i. cadidos vocat dicens tunc lactea colla auro innectunt. fm ei diuersitate celi z facies hoim z colores animoz diuersitates existunt corporz qualitates In roma graues generat. grecia leues. affrica versipelles. gallia natura feroces ingenioqz acres. vt dicit Isid. li. ix. Nec regio ab oriẽte habet germaniam. ab occidentẽ hispaniam. a meridie italiam. ab aqlone po oceano britanni co terminat. vt dicit Isidorus Nec quondam fuit tripharia. scz belgica. celtica. et togata. sed has puincias franci nuc inhabitant. a quibus francia appellat. quere supra de francis z francia

De gadis Ca. LXVII.

Gadis insula est i fine hispanie sita. q diuisit africam ab europa in qua hercules posuit columnas mirabiles z insignes z inde tirreni maris fontibz oceani estus nutrit. Est autem a prima terra. c. z. xx. passibz separata. qua tyri de rubro mari pfecti occupantes. In lingua sua gadis. i. separatam nominauerunt. p eo q mari sit vndiqz circumsepta. In qua crescit arbor palme silis. cui

gummi insectum vitz cerauniam gemam reddit. vt dicit Isid. li. xv. Est autem insula fructibus et speciebus ditans multas ptes orbis z pcpue occidentis

De grecia Capitulum. LXVIII.

Grecia a greco rege est vocata q ipaz regionem incoluit z ea suo noie nominauit. vt dicit Isid. li. xv. Sunt ei pro- uincie septem ab occidentẽ. dalmacia. deinde epyrus. inde ellades. inde thessalia. post macedonia. z postea achaia. z duo in mari. scz creta z ciclades. Est autem regio latissima multis alia nominibz noata. terraz z marium diuicis opulenta. multoz regnoz dña. mille tie nutrit. phie mater. inuētrix oim bonoz artiu magistra. cui gens fuit antiquit bellicosissima dono sapiētie z scientie p dita. p mone disertissima. legibz subdita. pia circa extrancos. pacifica circa incolas z domesticos qeta. p hostiu iniurias intolerabilis nemiū z infesta sic in libro de grecoz laudibz narrat Varro

De gethulia Capitulum. LXIX

Gethulia affrice est puincia a grecis qui de grecoz sine gothoz pcellerit reliquijs vt dicitur nominata. vt dicit Isidorus li. ix. qui ingenti agmine congregato nauigio vsqz ad libie ptes puenerunt z ibi sedes suas vsqz hodie posuerunt. et qz ex grecis als gethis venerunt deriuato nomine gethuli nuncupati sunt. Et ideo est opinio apud grecos mauros ex illa gente sibi esse consanguineos z ppinquos. vt dicit Isidorus lib. ix. Iuxta istos habitat gaulonū gens a meridie vsqz ad oceanum hesperium puagans i desertis z discurrens. his nomē gaulon insula dedit que est iuxta ethyopiam vbi nec serpens nascitur nec vivit. vt dicit Isidorus. Sunt etia in fine affrice populi quasi bestiales qui garamantes dicunt a garamate rege apollinis filio nominati qui ibi ex suo nomine garama opidum condidit z construxit. de quibus dicit Plinius. q fere a consortio humanitatis sunt remoti

De gorgonibus

Capitulum. LXX.

Gorgones sunt insule oceani obuerse p muncitorio. qd vocat hesperas rus quas incoluerunt gorgones ferine aliti. id est veloci pernicitate hirsuto z aspero corpe. z ex his fuerunt insule noate. vt dicit Plinius li. xv.

De gothia. Ca. LXXI

Gothia sithie inferior est puincia in europa. q̄ vt credit a magog filio ia phet ē vocata. vt dicit J̄s. li. ix. vñ dīc q̄ veteres illas natōes magis gerbas q̄ gothos noīauerūt. z fuit q̄ndā gēs fortissima mole corpoz ingēs armoz genere terribilissima de q̄z sobole maria ps europa et asye credit populata. nā eoz soboles sūt daci et mltē alie natōes ex pte occidēt. Getuli in africa. amazones i asia ex gothoz psapia pro cesserūt. vt dīc idē li. ix. z. xv. Est aut vsq̄ hodie regio latissima ab aqlone hñs norz regi am ac daciā i alijs ei⁹ lateribz mari oceano circūdat. Huic regiōi adiacet insula q̄dam nomie gothlādia gothoz tra dicta. qz a gothis fuit antiq̄ habitata. z ē insula frugifera. pascuosa plimū z piscosa z mltiplici genere mercii maxie negociosa. nā pelles varie z ceraz z ceteroz copie d̄ regiōibz diuersis ad illā insulā nauigio deferūt. z inde in galliā. in germaniā. in britaniā z hispaniā p oceanū deducunt.

De guido. Capitulu. LXXII

Guido est regio i insula q̄ asia inter siriā z italiā. respiciēs psus paphliaz z ciliciā ex opposito ptra cretā. vt p̄z in glo. sup. Act. xxv.

De india. Capitulu. LXXIII

India oriētal est regio i asia dicta sic ab indo flumie q̄ claudif ex pte occidētis. h̄a meridiano mari porrecta vsq̄ ad ortū solis a septētrione vsq̄ ad mōtē caucasū puenit hñs gētes mltas z opida. Insula q̄z caphane vel raprobane. gēnis z elephātibz refertā. h̄z etiā grisam z argerā insulas auro z argēto refertas z fecūdas. Sūt ec vites i arboribz q̄bz folia nūq̄ cadūt. H̄z etiā idia fluuios nobilissimos gangē z indū z hypanē regiōes idicas illustrātes. Est aut india fauonio v̄eto saluberrima. i āno bis fruges nutrit. gignit q̄z cincti colorz hoies. elephātes ingētes. monocerō bestiā. psitacū auem bebenū etiā lignū. cynamomū. piper z calamū aromaticū. Mittit z ebur lapides insuper p̄ciosos. berillos. crisoprasos carbūculos adamātes margaritas z vniones q̄bus nobiliū ardet ambitio semiaz. Ibi sūt mōtes aurei q̄s adiri p̄ dracones z griphōes z diuersoz hoīm mōstra ipossibile ē. vt dīc J̄s. cui⁹ sūt h̄ psba oīa sup̄ dicta. vt p̄z li. xv. Est aut india inf̄ oēs regiones orbis maior

opulētior. potētior z p̄osior. Un̄ mira d̄ indoz mltitudine z potētia recitat Pli. i. li. vi. c. xix. Dīc ei q̄ sūt mlti reges i india q̄z aliqui hñt sub se. lx. cccc. milia armatorū. alij q̄ hñt sexcētos cuneos eq̄tū. z. ix. milia elephātoz q̄ p oēs dies stipēdiāt. vñ mltaz opū ē maxima p̄iectura. alij hñt peditū. lx. milia. z eq̄tū mille. elephātoz septigētoz. z hi oēs ad p̄ctū belloz sūt pati. vñ p̄z q̄ tra ē potēs z opulēta. vñ vt dīc idē. Indoz q̄dā tellurē exercēt. q̄dā militiā capessunt. alij merces suas euehūt. alij rēpublicā poplicē t̄pant z regūt. alij regibz assidēt. alij iudicia reddūt. q̄dam potissime religiōi vacāt z itēdūt sapie discipline. z cū inf̄ omēs regiōes sit vastior atq̄ maior p̄ oibz ē mirabilior. Hā vt dīc Pli. li. vi. c. iij. India inq̄t i lōgo p̄tractu d̄ ethyopiā i miraculū abūdāt. In idia em̄ gignunt maria aialia z canes ceterz grādiores Arbores ei t̄ate p̄eritat. ibi crescere dīcūt vt singit sup̄ari neq̄ant. Nec aut faciūt vbertas soli. tēperies celi z abūdātia aq̄z. Sic arboz ibi t̄m se p̄tēdit vt sub vñ latitudine multeturme militū p̄nt discūbere. Arundines ibi etiā t̄ate sūt p̄eritat. vt singla iternodia alneo nauigabili ternos hoies iterdū ferant. Sūt at ibi hoies magne stature altitudine q̄nq̄ cubitoz excedēt q̄ nec expuūt nec dolore capis nec dētū nec ocl̄oz lāguoribz afficiunt. nec ab imoderato calore sol̄ eorum corpora ledūt s̄z potē idurāt. P̄bi etiā eoz q̄s gimnosophistas vocāt ab ortu diei vsq̄ i occasu stādo i calidissimis arenis. solē imobilibz ocul̄ intueūt. In q̄z ec mōtibz sūt hoies q̄ hñt auersas plātas z digiti i pedibz sūt octoni. Sūt ec ibi canina capita hñtes q̄ fera rū pellibz vestiūt. t̄m latrāt vt canes z alit nō loquūt. venatu z aucupio viuūt. vnguibz z dētibz sūt armati. i mag sūt mltitudine pl̄ q̄ cētū viginti milia. vt dīc idē. Sūt etiā i q̄daz gēte idie femie q̄ nūq̄ pariūt nisi sel̄ z genit̄ p̄festi canescūt. Ibi satiri z ceti hoies monstrosi d̄ q̄bz i tractatu d̄ aialibz mōstruosus dictū ē. Sūt q̄dā hoies i fine oriētal̄ indie circa ortū gāges sine ore vestiū frōdiū lanugine q̄ solo odore nariū viuūt nec aliqd̄ comedūt l̄ bibūt s̄z solū odore floz z siluestriū maloz nariū attrahūt z iū viuunt. i malo odore cito moriūt. Sūt z alij q̄ diutissime viuūt z nūq̄ senescūt s̄z q̄ i etate media moriunt. Sūt ec q̄ i iuuetute canescūt z i senio nigrescūt. h̄ z mltā alia recitat Pli. mira.

De yrcania
Capitulum LXXIII

Yrcania est regio in insula sub iugis caucasi montis constituta. regio quod est latissima habens multas gentes. lingua et moribus differetes. ut dicit Isidorus libro. xv. Dicit etiam Drosius quod se extendit a monte caucaso usque in scythiam habens gentes. xliiij. quod propter terram fecunditatem longe lateque euagantur. ex quibus quidam agros incolunt. quedam de venatibus viuunt quidam vero ut crudeles et bestiales portentuose carnibus humanis viuunt et ipsorum sanguinem bibunt. ut dicit Isidorus. li. xv. ubi subdit. yrcania est dicta a silua yrcana quod scythie subiacet habens ab oriente mare caspium. a meridie armeniam maiorem. a septentrione albaniam. ab occasu sui yberiam. Est autem siluis aspera copiose immanibus feris pardis tigrilibus et pantheris. gignit etiam aues quod dicuntur hircane quaz penes nos cecidit. et tales etiam aues in germania inueniuntur. ut dicit Isidorus. ibidem. Isidorus yrcania propositus deuenit Iohannes yrcanus filius symonis summi sacerdotis tempore machabeorum. a quibus deuenit Iohannes yrcanus notatus est. ut dicit magister in hystoria. in principio hystorie euangelice. Idem dicit Hieronymus.

De ydumea Capitulum LXXV.

Ydumea regio est in arabia ab edom id est ab esau filio Isaac nominata. Nam filius esau quod edom cognominatus est expulsis amorzeis terram illam inhabitauerunt. et eam terram idumeam. id est terram filiorum edom deinceps vocauerunt. Est autem idumea per quam dam deserta a palestina separata. cuius fines usque ad mare rubrum se extendunt. Est autem terra fortis et motuosa sub forti calore solis constituta. et ideo incole terre contra solis ardorem faciunt sibi domos subterraneas et speluncas. ut dicit glossa super abdiam.

De iudea Capitulum LXXVI

Iudea est regio in palestina ex nomine inde appellata. ex cuius tribu reges habuit. huius prius chanaan est dicta a filio cham siue a decem chananearum gentibus quibus expulsis iudei illam terram possederunt. In istam longitudinis eius a vico arpha et usque ad vicum iuliacen porrigitur. in quo iudeorum ac tyriorum habitatio est communis. latitudo autem eius a monte libani usque ad lacum tiberiadis se extendit. In medio autem iudee est ciuitas hierosolymorum quasi umbilicus totius regionis. terra variaz opum diues. frugibus et fructibus valde

fertilis. aqua illustris. opima balsamis. abundans in metallis. cedris. palmis. et cyprissis. et alijs nobilissimis arboribus insignis. plena vineis malogranatis et oliuis. terra lactis et mellis. unde secundum gram elementorum iudei eas patribus repromissam terram fluentem lacte et melle putauerunt. cum hinc illis resurrectionis gloriam vel promissionem polliceretur. ut dicit Isidorus. libro. xv. De hac dicit Plinius. v. c. xiiij. Iudea pars est syrie quod late longeque funditur. que egypto et arabie prima. asperis dispersa montibus quam iordanis amnis perficit. et galilea a ceteris iudeis diuiditur et distinguitur. In iudea autem est ciuitas hierosolyma ciuitas clarissima vbi orientis. Unde autem iudea fontes calidos et salubres. huius etiam in fine mare mortuum quod lacus asphaltis dicitur. sic dictum eo quod nihil gignit viuum nisi bitumen. in quo nihil viuunt. sed si periectum fuerit aliquid viuum supnatat. Ab hac iordanis amnis imbibitur et laudatas perdit aquas pestilentiis intermitas.

De iheria Capitulum LXXVII

Iheria est regio in asia iuxta partem armenie iuncta. In hac nascuntur herbe que viles sunt tincture. ut dicit Isidorus libro. xv.

De italia Capitulum LXXVIII

Italica regio est magna in europa. a grecis populis occupata olim. et ideo magna grecia appellata est. ut dicit Isidorus. li. xv. Deinde a rege saturno saturnia est vocata. eo quod ibi saturnus a ioue de suis sedibus depulsus latuit. postremo ab italo sicculorum rege ibi regnante italia est vocata. cuius sit latitudo amplius latitudine a circulo in eum extenditur a meridie tirreno mari. ab aquilone adriatico clauditur. ab occasu alpium iugis finitur. terra est in omnibus rebus pulcherrima. soli fertilitate. pabuli ubertate gratissima. nobiles habet lacus sicut vennacum auernum atque lucernum. multos alios fluuios nobiles. scilicet eridanum siue padum tyberim herianum et huiusmodi. gignit gemas. scilicet ligurium margaritam margaritas et corallum. boam quod spiritum et lincem feram et multas alias auium species singulares. huius regio dicitur hesperia a hespero stella sicut et hispania. eo quod greci nauigando in italiam et in hispaniam considerant stellam illam. sed hispania dicitur hesperia ultima. quia in loco ultimo sub occasu est locata. Ducusque Isidorus. li. xv. In omnes autem europa regiones occidentales maria obicit principatum Insulas ei huius nobiles et

portus maris insignes puincias cunctis diuitiis
locupletes, ciuitates populosissimas, muros
fossas et alios apparatus bellicosos nimis fortes
auri et argenti copiose abundantes. duodecim
scilicet. li. ii. famosas et potētissimas pricu-
lares preter insulas continet regiones. de quibus idē
diffusius tractat. Est autem orientē septentrionē
et occidentē altissimis alpibus et montibus iugis vn-
dis circūcincta. ex quibus oriuntur nobilia flumi-
na renus et danubius. qui germaniā perfluunt. et
rodanus cū secana et multis alijs qui galliā mari
me lugdunensē. et narbonensē. et belgicā in locis
pluribus circūfundunt

De hispania Capitulum. LXXIX

Hispania prius ab ibero amine fuit hy-
beria nūcupata postea ab ispalo flu-
uio ut dicitur hispania ē vocata. ipsa vo-
hesperia a stella vespertina occidentali sic fuit
antiquē noīata. Est autē sita in affricā et euro-
pā a septentrione pireneis montibus clausa a re-
liquis partibus est vndique mari conclusa salubritate
celi equalis. omnium frugum secunda. gemarum et
metallorum copiosissima. Interfluit autē
eā flumina nobilissima. scilicet. betis. mineus. iberus et
tagus. et aux. trahens epactul. Sex huius puin-
cias. scilicet. terraconenses. cartaginenses. lusitaniā
galliciam. beticā. et trāsflreta in regione affricę
tingitanē. Est autē duplex hispania. scilicet. citeri-
or et vltior. Ducuntur Isid. li. ix. Dicit autem Oro-
hispania vniuerso traxit situ trigona est et cū
confusione oceanī tirrenique pelagi pene insula
efficitur. huius angulus est propior qui spectat ad orientē
et a dextris est ei aquitania puincia. a sinistris ba-
learico mari coartatus et narbonensium finibus in-
terferitur. Secundus est angulus circū intendit.
vbi beriginacia ciuitas gallie sita est ad spe-
ctaculū britannie se erigit. Tertius est angulus
est qui gades insule intēte ad affricū atlantē
montē interiecto sinu oceanī respiciunt. Duc-
untur Oro. Hispaniā eē in multis comedat plu-
ni. et maxie dicitur metallum. dicitur ei quod fere tota abun-
datauro et argēto ere ferro et stāno et plūbo
et albo et nigro. regiones huius partes. gentes mul-
tas bellicosas et fortes quod quidā grecorum dicitur
fuisse soboles alij et visigotorum successo-
res. idē eē dicitur Isid. Plā multas huius puincias pri-
uales nobis notas ut galliciā qui grecā sibi vēdi-
cat originē. ut dicitur Isid. li. ix. asturiā sic dictā.
eo quod montibus austuriū flumē sit vbi quod circū
septa. huius etiam celtiberiā a gallis celticis sup ibe-
rū flumē residētibus sic vocatā

De hibernia Capitulum. LXXX

Hibernia oceanī ē insula in europa
britannice insule vicina spacio trarū
angustior. scilicet. situ ē secundior. Nec ab
affrico in boreā porrigitur. ut dicitur Isid. li. xv. cuius
partes partes in hiberz catabzicū oceanū tendunt
vnde eē ab ibero oceano ē hibernia noīata.
Est autē insula frumētarijs capis vberissima.
fontibus et fluminibus irrigua. pratis et siluis amēa.
in metallis secunda et gemifera nā ibi gignitur la-
pis seragon. scilicet. iris qui soli oppositus format in-
nere celestē arcū. Ibi eē inuenitur lapis qui gaga-
tes dicitur Ibi margarita candida inuenitur. Quātū
ad salubritatem celi ē hibernia regio valde
tēpata. modice ē ei ibi excessus nullus in frigo-
re vel calore. lacus huius mirabiles et fontes. nam
ibi ē lacus in quo si per aliquod spaciū longū palus ligne-
us infigatur per qui ē terre infixus puerit in ferrū
per qui ē in aqua in lapide. scilicet. qui aqua ē manet
lignū. Est et alius lacus in quo si puicias figas co-
ruli puerit in figas fragini. et e converso si fi-
gas fraginas in miseris in coruleas mutabuntur
Sunt ibi loca in quibus cadauera mortuorum nū-
quam putrescunt. scilicet. ibi semper permanēt incorrupta Est
etiam in hibernia quidā insula quā in qua homines nō
moriuntur. scilicet. quā nimio senio afficiuntur ut moriantur
extra insulā deferunt. In hibernia nullus est
serpens. nulla rana. nulla aranēa venenosa.
imo tota terra adeo ē serena venenosa ut terra in-
de delata et sparsa serpentes pimit et bufones
lana eē hibernica et aialium coria fugāt vene-
nosa. et si serpentes vel bufones nauigio in hiber-
niā deferant. statim moriuntur. multa alia sunt mira-
bilis in terra illa. De hibernia dicit Solinus
Hibernia inquit ē insula qui primat britannie in
magnitudine. in hūmana. incolarum ritu aspera.
ibi anguis nullus. ibi avis rara. gens inhospita
et bellicosa. sanguine interemptorum hausto per
victores vulnus suos obliniunt. phas atque ne-
phas eodē loco ducunt. ibi nulla apis. et adue-
ctū inde puluere seu lapillos si quis sparserit
in alucaria examia fauos deferunt. Mare
autē hibernicū prius britanniā vndosū et inque-
tū et toto anno vix ē nauigabile nisi paucis
diebus. diffunditur autem per. cxxx. milia passuum per la-
tū tē. Ducuntur Solinus et mirabilis mundi
gens hibernica ē habitu singularis et inculta.
victu pica. aio sena. vultu feror et torua. affa-
tu aspera. erga suos tamen liberalis et affabilis ac
benigna. et maxie illa gens qui nemorosa et pa-
ludes inhabitat ac montana. huius carnibus pomis
et fructibus per esu et lacte per potu ē pēta. gens
dedita ludis et venatori potius quam labori

De ycaria Caplm LXXXI

Ycaria est insula vna d cycladibz ab occidentē q ycario mari nomē dedit. z iacet iter samū z cinthoni p saxis pminētibz inhospitalis est z nullis finibus portuosa. Dicūt aut ycaria ab ycaro creten/ si q ibi submersus est. vt dic Jsid. li. xv.

De insula in salo sira

Caplm. LXXXII.

Insula aut est terra mari vel flumie vndiqz circundata qsi in salo sira. vt dic Jsi. li. xv. vndiqz aqz fluctibz insula illidit. attamē illisa sic nō frangit nec dissoluit qn poti⁹ p applicatōz fluctuū ad insulaz ripā p cōpactōz priū terrestriū insula ampli⁹ solidat. In extremis siqdē riparū priū aquaz alluione aliquatū subcorrodit z osumit. sz circa e⁹ interiora ex e⁹ con sumptōe extrinseca forti⁹ adunat Insule etiā am qnqz fluctibz z aqz inundatōibz coope/ riunt. z p terre z limi cōportatōz augmētāt ex aq vicine circūdatōne z hūoris p poros attractōe insule virescūt z fecundant

De karthagine Ca. LXXXIII.

Karthago nomē est ciuitat⁹ z puicie affrice i hispania. z est duplex maior z minor. z vtrāqz pdidit nardido p ficiscēs de fenice i litore affrico duplicē vr bē pdidit z eā pmo carcadā lingua fenicea noianit q p mone pso kartago vocata est. et ab hac ciuitate tota puincia karthago i po/ sterū est vocata. ciuitatē aut hāc cuz fuerat noiatissima z nō inferior roma. scipio cū ro manoz exercitu destruxit penitus z deleuit vt dic Jsi. li. xvj. q aut nūc est a romanis po/ stea pdita est. vt dic idē. Est aut alia karta/ go in vera affrica int⁹ bizantiū z numidiā si/ ta a septētrione mari siculo iūcta z a meri/ die vsqz ad geruloz regionē po/ recta. cuius ps prima est valde frugifera. oleis z fructi/ bus valde secūda. metallis plena. ps pō vl/ terior circa numidiā bestiis z ppenitibus est pua atqz onagris magnis in deserto vagā/ ribz. vt dic Jsi. li. xv. Ibi est eē elephātoz atqz aliaz bestiaz multitudo. vt dic Plini/ us li. v. c. v.

De karinthia Ca. LXXXIII.

Karinthia puincia ē modica germa/ nie i europa. hūs pannoniā ab oriē/ te. ab occidentē italiā. danubiū a sep/ tētrione. dalmaciā z sclauoniā a meridie. mōtibz in vna gre cingit z in alia mari adri

atico terminat⁹ z est terra fertil⁹ in multis loc⁹ abundās feris pecudibz z iumentis. gēs bel/ lica z fort⁹. munita opidis z castr⁹. Est au/ tem terra. ppe alpiū vicinītatē frigida niuibz z pluuiis frequēs. vbi ppe frigiditatē aqz a niuibz solutaz circa mōrana plurimū vt dz sunt strumosi. Ibi vsqz mlti bisontes z alie bestie mirabiles z siluestres. ibi etiā sunt gli/ res comestibiles q qnqz videant⁹ esse de ge/ nere murū. comedūt tñ qz carnes hūt sapi/ das atqz pingues

De korika Ca. LXXXV

Korika est insula a qdā dūce sic noia/ ta. distās a sardinia. xxx. miliū fredo/ peracta vl cincta d aspectum italie. Et est insula pascuis fertilissima. cui⁹ fertili/ tatē pdidit qdā thaur⁹ q pabuli grā d priū ligurie ad illā insulā sepi⁹ trāsnatauit. nā cū quedā mulier korika noie illū thaur⁹ cū alijs iuxta lit⁹ maris regetet in armēto. vidēs il/ lum thaur⁹ mare itrare z qdīe melius refe/ ctū redire ad armentū cupiēs scire icogni/ ta sibi pascua thaur⁹ a ceteris egredientē est vsqz ad insulā nauigio psecuta. q regressu fertilitatē insule cognoscēs ligures nani/ bus vl ratibz illuc pfecti sunt. eāqz noie mu/ lieris autoris z dūcis insulā korikam dein/ cept vocauerūt. Est aut multis pmūctori/ is angulosa gignēs letissima pabula z lapi/ dem nobile quē greci ba ccē vocāt. vt dicūt Jsid. li. xv.

De lacedemonia Ca. LXXXVI

Lacedemonia q alio noie d: sparta/ nia in finibz grecie iuxta tracīa est p/ uincia in europa. cui⁹ habitatores dicunt lacedemonēs a qdā lacedemone/ mele filio. Di lacedemonēs i bello p melle/ nas timētes diuturnitate plij spez plis amē/ tere pceperūt vt eoz fgies cū iuuenibz do/ mi relict⁹ pēberēt. sic ex pmiscuo fginū cō/ cubitu iuuenes nati ex nota materni pūdo/ ris spartani vocati sunt. vt dic Jsid. li. x.

De lectonia

Capitulum. LXXXVII

Lectonia scythie est puincia. cui⁹ po/ puli lectuni sunt vocati hoīs robu/ sti z fortes bellicosi z feroces. Est at/ lectonia regio cui⁹ gleba ē fructifera. palu/ stris i mltis locis z valde nemorosa. flumibz z aqz irriguā. fer⁹ et pecudibz valde plena. nemoribz z paludibz ē munita. paucas hūs alias munitōnes preter flumina nemora et

paludes. et ideo in estate vix pot illa regio ex
pugnari sed solum in hyeme quando aque et flumina
gelant

Deluonia Ca. LXXXVIII.

Delonia est eiusdem regionis et ideoma
ris puincia specialis. quod longo maris oc
ceani interiectu a finibus germanie est
diuisa. cuius incolae luiones antiquitus vocabantur.
quorum ritus fuit mirabilis antequam a cultura de
monum ad vnum dei fidem et cultum per germanicos
cogerentur. nam deos plures adorabant. prophe
tias et sacrilegis sacrificijs rursus a demonibus
exquirebant. auguribus et diuinationibus fuebant
mortuorum cadauera tumulo non tradebant
Sed plus facto rogo maximo usque ad cine
res comburebant. post mortem autem suos amicos
nouis vestibus vestiebant. et eis per viatico eorum
vires et bones et alia alantia exhibebant. ser
uos etiam et ancillas cum rebus alijs ipsi assigna
tes vna cum mortuo et rebus alijs incendebant
credentes sic incensos ad quandam viuorum regi
onem feliciter pertingere. et ibidem cum pecorum et suo
rum sic ob gram diuinitatibus multitudinem se
licitatis et vite temporalis patriam inuenire. Nec
patria tali errore demonum antiquissimo tempe
fascinata modo in parte magna cum multis regionibus
subditis vel annexis diuina precedente gratia et
coopante germanorum potentia iam creditur a pre
dictis esse erroribus liberata

Delicia Capitulum. LXXXIX.

Delia secundum est maris et portus eius ciuitas
maior listra dicitur a qua de syria iuxta pa
phluniam in italiam nauigant. ut patet Act.
xxviii. Nec autem regio per nos dicitur licaonia. cu
ius ciuitates dicuntur fuisse listra et derben ad
quos paulus et barnabas ab iconio fugerunt. ubi
sanato viro in listris licaonice barnabam io
uem. et paulum mercurium vocauerunt. et eos ado
rare voluerunt. ut dicit Act. xiiii.

Deliddia Capitulum. XC.

Diddia sedes est antiqua regnum quam
fluuius pactolus exulit diuinitatibus torrentibus
aureis. Nec aurea moenia dicebantur. quod dum per
breuitate duos reges fratres. scilicet liddum et cirrenum
ferre non possent. hinc per sortem cirrenus cum ingenti
multitudine profectus loca gallie occupauit et
cirreneam nominauit. Liddia autem a liddo fratre
rege. scilicet qui remanserat in puincia cognominata
est. coniungitur ab occidentem minori frigie. habet
smirnam urbem ab orientem quam belles fluuius cin
git. et capos pactoli et herin circumfluunt. ha
rentis aureis locupletes. ut dicit Isai. li. xv.

Delibia Ca. XCII.

Libia regio est maxima in affrica sic di
cta. eo quod libys. id est veteris affricae. ideo stat
ut dicit Isai. li. xv. Alij dicunt epasum
filius ionis qui etiam mephim in egypto condidit
ex casona uxore sua filiam nomine libiam percreasse.
qui postea in affrica regnum possedit. ex cuius no
mine illa terra fuit deinceps libia appellata
Est autem libia in principio affricae posita cui ab
orientem est egyptus. ab occidentem syreos maiores
et trogodite. a septentrione mare libicum. a me
ridie ethyopia et barbarorum varie nationes et
solitudines inaccessibiles propter bestias fero
ces serpentes dracones qui percreant basiliscos.
Nuculus Isai. li. xv. Est libia terra valde fer
uida et pustula multa generans in diuersis locis
monstruosa et venenosa et multa in diuersis ge
neribus preciosa. ut puta gemas preciosas aurum et
argentum in magna copia. frumentum et vinum et
oleum et varia aromatum genera. prima autem ori
ginem contraxerunt habitatores libie a phut fi
lio cham. Unde fluuius currens per libiam et maritimam
phut dicitur. et omnis regio phutensis nominatur. ut di
cit glo. sup. Gen. xj.

Delothoringia Ca. XCIII.

Dethoringia germanie est quasi vltima
et finalis puincia a rege lothario nomi
nata. Nec ab orientem habet rhodanum siue bra
banciam. a meridie renum et alsatiam. ab occiden
tem galliam senonensem. a septentrione galliam bel
gicam. Hanc moesa fluuius perfluit. in hac ciui
tas metropolis consistit. Est autem regio in multis lo
cis fructifera. vinifera. fontibus et amnibus ir
rigua. montuosa. siluestris. nemorosa. feris. pe
cudibus et armis secunda. gens est mixta ex gal
licis et germanis. fontes habet mirabiles et
medicinales ex quorum potu languores varij
sanantur

Delusitania Capitulum. XCIII.

Delutania hispanie est puincia paa
sim flumem et vagiam opidum habens. et est
regio metallis referta habens aurum et argen
tum. ferrum et plumbum album atque nigrum. ut dicit
Psal. li. vii. c. lxxii.

Demauritania Capitulum. XCIII.

Mauritania a colore populi est vocata.
quasi nigrorum hominum patria. greci enim
nigrum mauron vocant. sicut ei galli a
cadore populi sunt dicti. ita mauri a nigro co
lore nomen sunt sortiti. cuius prima puincia sti
phenis est que stiphi habuit opidum. a qua etiam
vocabulum traxit regio phibet. Alia quoque

puincia mauritania cesariensis q̄ colonia cesarie ciuitas fuit et nom̄ puincie dedit. vira q̄ igit̄ puincia q̄ sibi huiusce sunt iuncte ab oriente numidia hnt. a septentrione mare magnū ab occasu flumē malua. a meridie montem astricū q̄ discernit int̄ secundā terrā et arenas iacētes ad oceanū. alia ē mauritania tingitana. q̄ sic a tingi metropolitana ciuitate ē vocata. Nec vltia p̄s ē africe et exurgit a montibz septē. hnt ab oriente flumē malua a septentrione fretū gaditanū. ab occasu oceanum atlanticū. a meridie gaulonū gētes vsq̄ ad oceanū hesperz perrātes. et ē regio gignens feras. symias. dracones. et strutiones et elephantes. Nucusq̄. Jsi. li. xv. Plin⁹ at li. v. ca. ij. i mauritania inqt̄ est gaulonū gēs q̄ inhabitat iuxta atlanticū montē p̄sus oceanū i loco nēoroso scatebz fontū irrigua vbi sponte nascūt oīa genera fructū ne vnq̄ satietas desit voluptatibz icolaz. Est aut̄ locus elat⁹ sup nubila atq̄ i vicinia lunars circuli et dicūt eundē locū noctibz micare crebris ignibz et egyp̄anorū satirozq̄ lasciuia i tybiarū ac fistule cātu tūpanozq̄ et cymbalorū sonitū p̄strepere sic celebrati aurores p̄di derūt. crescūt aut̄ ibi arbores mire p̄ceritatis q̄z q̄dē sunt odorifere. et sunt siles cīp̄so q̄ tenui lanugine sunt obducte de q̄ vestes cōficiunt addita arte. sic de bombice. ibiq̄ crescit herba q̄ d̄r euforbia a suo iūctore sic appellata. c⁹ lacteū succū mirz laudibz extollit in claritate visus et i serpentū icl⁹ et vena. vt dic̄ idē ibidē.

De macedonia La. XXV

Macedonia i exordio ab emacio rege emacia fuit dicta. sed macedo deu calionis nepos postq̄ ibi habuit p̄ncipatū mutauit vocabulū. et eā macedoniā a suo noīe nūcupauit. vt di. Jsi. li. xv. Est autē p̄finis ab oriente egeo mari. a meridie achie. ab occasu dalmacie. a septentrione mesie. vt dic̄ idē. Fuit aut̄ patria alexandri magni et regio i aureis venis et argēto optima. lapidē quē virē vocāt gignit. In eadē puincia est mōs olimp⁹ q̄ excellētī frice t̄m extollit vt in ei⁹ cacumie nec nubes nec vēti nec pluuie sentiāt. vt dic̄ idē. De macedonia at̄ dic̄ Plin. li. iij. c. xij. Macedonia antea emacia ē dicta. terraz ip̄erio est potita. h̄asia. armeniā. hyberniā. albanā. capadociā. syriaz egyp̄iū. t̄banz. caucasum. ē trāsgressa. Nec i bactris medīs p̄sis d̄nata est. et possedit to

talliter orientes. h̄ scz indie nutrit p̄ vestigia liberi patris et hercul⁹ euagata ē. h̄ est illa macedonia cui⁹ vno die paul⁹ emili⁹ ip̄ator. lxx. vrbes direptas vēdidit. vt dic̄ idē.

De magnesia La. XXVI

Magnesia grecie est puincia int̄ thessaliā et macedoniā intermedia. multas p̄ncipes gētes opida et ciuitates. vt dic̄ Plin. li. iij. c. x.

De mesia Capitulum. XXVII

Mesia a messiu p̄uētū est vocata. et est p̄ma puincia quā danubi⁹ vsq̄ ad mediterraneū mare recludit. vt dic̄ Jsi. li. xv. h̄ ab oriente osti⁹ danubij iungit ab euro aut̄ tracie. a meridie macedonie. ab occasu bystrie copulat. vt dic̄ idē. Est at̄ regio p̄tines p̄les gētes opida et ciuitates. frugibz ferax. abūdans i venis mineralibz et lapidibz et metallis.

De mesopotamia La. XXVIII

Mesopotamia grecā ethymologia posidet. eo q̄ duobz fluuijs ambiat. nā ab oriente tigrim h̄z. ab occidente eufratē. Incipit at̄ a septentrione int̄ montē caurū et caucasum. cui a meridie seq̄r babilōia et caldea. vt dic̄ Jsi. li. xv. Est at̄ regio i asyā multū ampla tā in latū q̄ in lōgū. abūdans in frugibz. pascuis. pecudibz. et armentis. locuples i diuitijs et metallis.

De media Capitulum. XXIX

Media a medo rege ē dicta q̄ puincia illā p̄mū est aggressus. h̄z aut̄ media ab occasu parthia regē. a septentrione armeniā circūdat ab ortu caspios vidz mōtes. a meridie h̄z p̄sidā. hec regio sola medica arborē p̄turit quā alia regio nusq̄ gignit. vt dic̄ Jsi. li. xv. Est at̄ regio valdē opulēta. multis flumibz irrigua. ciuitatibz et opidis p̄clara. multoz p̄loz d̄na. cui⁹ reges magnā babiloniā ac chaldeoz ip̄erū antiquis deuicerūt. Jsi⁹ at̄ regiōis incole vna cū p̄sis nauigio i africā trāsuēcti cū libijs se miscuerūt. q̄s libij corrupta lingua et barbara mauros vocauerūt. q̄uis mauri a nigro colore sint greco ideomate sic vocati. vt dic̄ Jsi. li. ix.

De melos La. X.

Melos ē insula vna ex cicladibz q̄ omniū insulaz est rotū dissima. et iō melos. i. rotūda ē vocata. vt dic̄ Jsi. li. xv. Est aut̄ insula multis bonis referta. vt dic̄ Plin. et spacij breuioris quantitatē soli fertilitas recompensat.

Demidia La. QI

Demidia est insula in hibernie puincia q̄ in punctuali medio est put d̄r colloca-
ta. sic dicta a q̄dā rege q̄ int̄ q̄nq̄ fili-
os totā insulā in q̄nq̄ ptes eq̄les diuidens
illā pte insule q̄ si patrie medietullū ad vsus
pprios deputauit. p̄p̄ q̄d illa hibernice pu-
cie insula portio midia q̄si aliaz terraz ī cir-
cuitu media hodie nūcupat̄. Est aut̄ illa pa-
tria q̄ ad glebā fertīl in frumētis pascuis et
armētis abūdās ī piscibz carnibz et alijs vi-
ctualibz butiri et casei atq̄ lactis. flumibz ē
irrigua. fontibz atq̄ lacibz multiplicibz effectus
vt d̄r et p̄tuit̄ sic d̄r h̄c aspectū delectabilem
aerē salubrē q̄ ad silnas et paludes. ī ei⁹ extre-
mitatibz h̄z aditū valde fortē. et iōp̄t̄ p̄li mī-
titudine castroz et opidoz fortitudine came-
ra vocat̄ hibernie vulgarit̄ p̄p̄ pacē

De missena La. QII.

Missena germanie ē puincia ab vrbe
q̄ misse d̄r sic vocata. cū bohemia cō-
iuncta et polonia ī sol ortu cum baya-
ria ī meridie cū saxonibz et thuringis. ī occi-
dente cū rethia et terminis reni a septētriōe
Et ē terra ampla et spaciōsa. nūc plana nūc
mōtuosa. fertīl multū et pascuosa. aq̄s opti-
mis irrigua. tā nobili flumio albie p̄ maiori
sui pte p̄ ei⁹ longitudinē est p̄fusa. ciuitates
h̄z fortes et opida et castra fortia et munita.
cu⁹ gēs locuples ē generalit̄ in diuitijs fru-
gibz sc̄z pecudibz et metall. et cū sit p̄plus ma-
gne fortitudis et pulcritudis et elegāti p̄ceri-
tat̄. ē m̄ gēs benigna et pacifica. ex nāfa mi-
nus germanic⁹ h̄ns in omnibz feritat̄

De mithilene Capitulum. QIII.

Mithilene ē insula in mari adriatico
p̄ quā de syria et cyp̄o ī italiā nauig-
gat̄ ad quā difficil̄ est accessus p̄pter
bitbalasum. ī. lict⁹ ī mare p̄t̄sum. terre em̄
vel arene iteriectu diuidit̄ mare. et sit q̄si du-
plex. vñ naues īpingētes ad arenas d̄ facili
p̄fringunt̄. vt p̄z ī Act. ap̄loz. c. xxviii. tam ī
textu q̄ ī glo. Et q̄uis icole illi⁹ insule sunt
barbari. circa tñ p̄clitātes et ibidē naufra-
giū patietes sūt hūani. vt p̄z ibidē. Ad hāc
insulā puenit paul⁹ qñ nauigauit p̄ romam
vbi venenū vipere q̄ manui ei⁹ adheferat. ī
sarmēta euasit. excussa bestia ī ignē In eadē
etiā insula multa miracula p̄petrauit. vt d̄r
Act. xxviii.

De nabathea.

Capitulum. QIII

Nabathea arabie ē puincia a naba-
ioth filio ismael dicta. et est int̄ ara-
biā et indeā intermedia Surgit aut̄
ab eufrate et porrigit̄ vsq̄ ad mare rubrum
vt d̄r Is. li. xv. Est aut̄ terra p̄pinguis fer-
tilis in frugibz fructibz pecudibz p̄ciosis la-
pidibz et metall. De hac d̄r Plinius. li. vi. c.
xxix. Nabathei inq̄t opidū incolūt petrā no-
mine in cōualle. h̄ns fere duo milia passuū
ī latitudine circūdat̄ mōtibz īaccessis. amne
interfluēte. et distat ab opido gaza sexcētos
passuū. a sinu p̄lico. xxix.

De norvegia La. QV.

Norvegia latissima ē europe puincia
mari fere vndiq̄ circūcincta. īb̄ aq̄-
lone distēta gothoz regiōibz p̄termi-
na. nā a pte meridiana et oriētalī p̄ q̄ndā flu-
uiū q̄ albia d̄r a gothia ē diuisa. Est aut̄ re-
gio aspr̄ima et frigidissima siluestri⁹ et nemo-
rosa. c⁹ icole p̄ de piscatura et venatōne vi-
uūt q̄s de pane. nā rara ē ibi annona. p̄p̄ fri-
goris multitudinez. ibi fere mltē vt albi vñ.
ibi etiā sunt sibri q̄ et castores dicūt̄. mira sūt
ibi mltā et mōstruosa. Fōtes em̄ sunt ibi q̄-
bus om̄e īpositū coriū sine lignū statim ī la-
pidē cōmutat̄. In ei⁹ aq̄lonari pte nō videt̄
sol occubere in estinali solsticio p̄ p̄les dies
nec etiā videt̄ sol ibidē p̄ totidē dies ī solsti-
cio hyemali. vñ tūc t̄pis oportz icolas terre
opari cū cādel. frumēti vini et olei expers ē
nisi aliūde deferat̄. Sēs at̄ ingēt⁹ corpis est
et stature et pulcre forme et magne fortitudi-
nis ac robuste. validi sunt pirate et aiositat̄
magne. ab oriēte h̄z galaciā. a septētriōe yso-
landiā. vbi mare p̄petuo p̄gelat̄. ab occiden-
te hibernicū oceanū et britanicū. a meridie
dacie et gothie finibz terminat̄

De normania Capitulum. QVI

Normania q̄ et neustria a noric⁹ p̄lis
est dicta. q̄ nauigio veniētes. de nor-
uegia lict⁹ oceani gallici obtinuerūt.
q̄ tādē puinciā in circuitu inhabitātes.
eā normaniā vocauerūt. h̄z aut̄ oceanū bri-
tanicū ad euz sinū aq̄tanicū ad occidentēz.
galliā ad meridiē. et oceanū ad aq̄lonē. est
aut̄ gleba ei⁹ frugifera et pinguis. portibus
maris nobil. fer⁹ et pecudibz fertilis. nobilissi-
mis ciuitatibz et opidis valde fort⁹. cui⁹ me-
tropol̄ d̄r rotomagū ciuitas nobil̄ sita sup̄
fluiū q̄ secana ab icol̄ noiat̄. c⁹ gēs p̄p̄osa ē
fort⁹ et bellicosa vrbana ī habitu. modesta ī
apparatu. pia affatu. pacifica ī puictu

De numedia. Capitulum. QVII.

Numedia est regio in africa chartagi-
ni contigua et puincia Incipit autem a flu-
mine arnifiga alia aringa. et desinit in
limite cogitanorum huius ab ortu sirtes maiores
et septentrione in mare tendit in sardiniam. respicit
ab occasu mauritaniam stiphensem. a meridie
ethyopum gentes. Et est regio capii pinguis in mul-
tis locis. ubi autem siluestres est feras generat. ubi
autem iugis est ardua. equos et onagros procreat. et
ulteriora spectibus et bestijs sunt plena. marmor
generat et immum quod numedium dicitur ut dicitur. Iulii. li. xv.

De narbonensi puincia

Capitulum QVIII.

Narbonensis est puincia. ut dicitur Plinius. li.
bro. iij. ca. v. et appellatur pars galliarum. que
mediterraneo mari alluitur. que modo gallia bra-
chata dicta est. que amne narbo ab italia est di-
scereta et alpiu iugis nulla est ei puincia pre-
ferenda in cultu virorum. in dignatione morum. in ple-
nitudine operum breuius italia potius quam puincia
est dicenda Flumina huius nobilissima inter que rho-
danus galliarum flumen fertilissimus de alpibus se
rapides preterfluit puincia narbonensem. stag-
na huius multa. et portus plures et promictoria multa.
inter que marsilia obtinet principatum. Totius autem
puincie narbonensis longitudo continet. ccc. et se-
ptuaginta milia passuum. latitudo autem. ccc. et
lxvij. milia passuum. ut tradit agrippa. Hucusque Plinius

De ophir Capitulum. QIX.

Ophir nomen est prouincie in india ab
ophir viro de posteris heber noiate. que
et terra aurea antiquitus appellabatur. eo quod motes
aureos habeat. que a leonibus et senissimis bestiis
incolunt. Ad que nullus alius accedere audet nisi
si nauis stare iuxta littus. que cum terram quam vngui-
bus leonum ceterarumque bestiarum effossam inue-
nerit in suam nauem recipiunt. ut si bestie eos sen-
serint facile in mare recipiant. ut dicit Raba. su-
per locum illum. Cum venissent naues salomonis
in ophir sumpserunt inde aux. et. iij. Reg. ix.
Idem fere dicit Plinius. Dicitur ab olim huius puincia
aux. lapides preciosos crisoprassos et adamantes.
lignum thynnium et ebenum et aues psittacos et
pauos. dentes eburneos. symias et bestias
alias monstruosas. ut dicit Plinius. et Iulius. Ad hanc
autem regionem de iudea per longos maris rubri cir-
cuitus peruenit et per insulam asiongaber quam po-
stea alexander magnus terre adsequit in ophir. per-
transit. Incole autem terre ophir venientes de
stirpe heber a fluuio capue usque ad regionem

indie que nunc rethia nuncupatur habitauerunt ut
refert iosephus et ab ophir nepote heber ophir
totam puincia vocauerunt. ut dicit Raba. super. ij.
li. Paral. c. viij. Fuit autem iste ophir filius iectra
filij heber. ut patet Gen. x. Est autem ista regio vici-
na terre euilath quam gyon circuit. ut dicit Be-
ne. ij. et ei in montibus aureis et speciebus aromaticis
est silis et in gemis. ut dicit Plinius.

De ollandia Ca. QX.

Ollandia est quedam puincia modica si-
ta iuxta hostia reni ubi intrat mare
brabatie contigua a meridie. vicinia frisie ab
orientem. ab occasu insule britanice puincta. ab
aqlone inferiori gallie belgice contigua. atque
flandrie ab occidentem. Est autem terra palustris et
aquosa. fere ad modum insule vndibus maris bra-
chius atque reni fluminis circumfusa. huius lacus et
stagna multa et pasua valde bona. et idem arme-
tis pecudibus et iumentis est referta. et gleba in
locis pluribus valde frugifera et in pluribus etiam
nemorosa. plures et utiles huius venationes in plu-
ribus etiam est bituminosa ex qua formatur materia
apta ad ignem nutrimenta. Et est terra diuinitus
que transiit per mare et per flumina plurimum
opulenta. cuius ciuitas capitalis traiectionis inferi
nuncupatur in latino. vtrich hoc dicitur in idiomate
germanorum. nam ad germaniam pertinet que ad situm
que ad mores et que ad diuinum et etiam que ad linguam
cuius gens elegans est corpore. robusta viribus. au-
dax animo. venusta facie. honesta in moribus. de-
uota deo. fida hominibus et pacifica. minus predis in-
tendens et raptibus quam alie germanice nationes.

De orcada Capitulum. QXI.

Orcada oceanus est insula iuxta mare
britanicum in europa. a qua et ceterae in-
sule multe eidem pertinate et vicine or-
cades insule noiantur. et sunt in numero. xxxij. que
xx. deserte sunt. xij. habent incolunt. ut dicit Iulius.
li. xv. de insulis

De paradiso Capitulum. QXII.

Paradisus est locus in partibus orientis pre-
dictus. cuius vocabulum a greco in latinum
transiit oris. Porro in hebraico eden dicitur.
quod apud nos delitie interpretatur. ut dicit Iulius. lib.
xv. c. ij. Est enim oris deliciarum. ut dicit idem. quod ex
omni genere ligni et pomiferarum arborum est pre-
dictus huius in se lignum vite. non ibi frigus. non ibi estus
sed perpetua aeris temperies. ex cuius medio fons per-
rumpens totum nemus irrigat. diuiditur in quatuor
nascensia flumina. cuius aditus post peccatum primi
hominis humano generi interclusus fuit. quia in
dictis flamma rubea. id est mureo igneo vndique

circūcincta. ita ut ei⁹ pene cū celo incēdūz
plungat. Presidiūq; angeloz arcēdis spīri
tū malis sup rūphee flagrantia est a domi
no ordinatū. ut hoīes flāme āgelos sō ma
los boni angli submoueāt. ne alicui spūi vl
carni peccatrici adit⁹ pateat paradisi. Hucus
q; Jsi. li. xv. c. iij. vbi tractat de regiōib; Se
cū dū at magistz i histo. c. ij. sup Gen. dicit sic.
Plātauit inqt de⁹ a pncipio creatiōis herb
z arborib; locū delitiaz aptauit z b in pnci
pio ipi⁹ mūdī sez i oriēte. z ille loc⁹ est ame
nissim⁹ lōgo terre z maris tractu a nro habi
tabili segregat⁹ adeo edit⁹. i altus ut vsq; ad
lunarē globū attingat. vbi etiā ppe situs alti
tudine aq diluuij nō puenerūt. ut dicit idem
De paradiso aūt dicit Jo. damas. qz sō z vi
sibili z inuisibili creatura p dicit⁹ erat de⁹ ho
minē fm suā ppiā imaginē z similitudines. sic
qndā regē z pncipē oīs terre z oīm q sunt i
ipa pstruxit aūt qsi quandā regionē in q cō
uersat⁹ beatā duceret vitā. Et iste loc⁹ diu
nus est paradysus. dei manib; i eden. i. in deli
tiaz z voluptate plātat⁹. i oriēte qdē oī terra
celsi⁹z penit⁹z pto z tenuissim⁹ aere circū
fulgēs. plāz sp floridia comat⁹ z bono odo
re plen⁹. lumie replet⁹. pulcritudis vniuer
se. gaudij z exultatiōis pmpuariū. creature
sensibil⁹ excedēs itelligētiā. diuina regio z di
gna eo q fm imaginē erat in q nil irrōnabi
liū habitabat. s; sol⁹ hō diuinaz manuum
plasma. Itē strabonē dicit q paradysus est
loc⁹ in oriēte posit⁹ iteriecto oceano z mon
tib; opposit⁹ a regionib; qis incolūt hoīes se
cret⁹ remotissim⁹ ē ptingensq; altitudie vs
q; ad circulū ipi⁹ lune. Fuit loc⁹ summe cō
ueniēs hoī innocētī ppe ei⁹ summā tēperiez.
qz nō frig⁹ ibi nec est⁹ s; ppetua temperies.
ut dicit Jsid. Itē ppe oīm bonoz abūdantiā.
qz ut dicit Aug⁹. de ciui. dei. xij. ca. x. Quid
timere aut dolere poterāt hoīes in tātoz tā
ta affluētia bonoz. vbi nō aberat qcūq; q bo
na volūtas afficeret. nec inerat qd carnē et
aim hoīs felicit⁹ viuētis offenderet vel i ali
quo molestaret. Itē ppe summā amenitates
nā vniuerse pulcritudis erat pmpuariū.
ut dicit Damas. qd attestat tā arborz q frōdi
um z floz imarcessibil⁹ pulcritudo. Nā ar
bores comā nō p dūt flores non marcescūt.
Itē ppe sumā iocūditatē qd attestat fructu
um dulcedo. qz ibi ē oīe lignū pulcrū visu
z suauissimū ad vescēdū. Gen. ij. Idē etiam
attestat luc⁹ pulcritudo. nā puritati aeris cla

ritas luc⁹ pportional⁹. ut dicit Beda. Itē pper
soli fecūditatē qd attestat fontū irrigatiūz
militudo. Dicit etiā Gen. ij. Fons ascēdebat
z irrigabat paradysum q in qtuor flumia est
diuisus Gen. ij. Itē ppe loci securitatez. qd
attestat situatōis ei⁹ altitudo. nā lunarē tan
git circulū. ut dicit Beda z Jsi. id est ptingit
ad aerē qetū post istū aerē turbulentū vbi fi
est z termin⁹ exalationū z vaporū humido
rū qz fluit⁹ z pgressus lunari corpī assimila
tur. sic exponit Alexā. qz nō fm vitatē attingit
i altitudine orbē lune. s; circulū lunarez
brattingere yperbolice. ut ei⁹ maxia altitu
do z incōpabilis respectu terre inferiori in
sinuaret. Itē ppe ei⁹ incorruptibilitatē qd at
testat ibi existētiū vite lōgītudo. nā ibi sunt
hēlyas z enoch vini vsq; hodie z icorrupti.
sic dicit mgr in histo. Nil em pōt ibi mori qd
est vinū. nec b mirandū est de paradiso cum i
hybernia sciam⁹ esse insulā in q mortuoz
corpa nō putrescūt. z alia in q hoīes nō mo
ri pnt. s; oportet ut vltio senio extra insulaz
deferant⁹. qre s de hybernia i lra J. De pa
radiso aūt z ei⁹ situ fuit opinio apd gēiles.
ut dicit Pli. vbi loquit⁹ de insul⁹ fortunat⁹. de
qbo etiā loquit⁹ Jsid⁹. li. xv. int qis est vna
q oīa fere pcurit bona. vbi hum⁹ spōte pcre
at oēs fruct⁹ vbi in ingis collū arbores v
roze frondiū z dulcore fructuū sp vestiunt
vbi ad herbarz vicem messis z olus crescit.
vbi z gēiliū error z seculariū carmīa poeta
rū ppe soli fecūditatē easdē insulas paradysū
esse putauerūt. qd qdā ponere est erroneū
cū p dicit⁹ insule fortunatē sint i occidēte cō
tra lenā mauritanie i oceano collocatē. ut
dicit Jsi. li. xv. Paradysus aūt i oriēte i altissi
mo mōte. de cui⁹ cacumie cadētes aq maxi
mū faciūt lacū. in suo casu ac tantū faciunt
strepitū z fragorē q oēs incole iuxta p dicitū
lacū nascunt⁹ surdi. ex imoderato sonitu seu
fragore sensum audit⁹ in puulis corrupēte
ut dicit Basil. in exameron. filr z Ambrosi⁹.
Ex illo lacu velut ex vno fonte pcedūt illa
flumia qtuor. phison q z gāges. gyon qui z
nil⁹ dicit. z tygris ac eufrates. de qbo i li. Bene
seos fit mētio spēalis. qre supra in tractatu
de fluminib;

De parthia Ca. CXIII

Parthia regio maxia est i asia q ab in
die finibus vsq; ad mesopotamie fi
nes est porrecta. ppe inuictā em par
thoz p tute assyria z ceterē regiones nomē

ins traxerunt. Sunt aut in ea puince peti-
culares. scz aracusia. parthia. assyria. media
z persia. que regiones sibinuice pincte in-
scium ab indo flumine sumit z tigris fluui-
claudunt. loca sunt nemorosa motuosa z aspe-
ra z flumina multa. Sunt aut puince fini-
bus suis discrete. nomina a proprijs autoribz
trahentes ita. na aracusia ab opido suo nu-
cupata est. parthia aut a sithia venientes oc-
cupauerunt. eamqz ex suo nomine vocauerunt
huic a meridie est rubrum mare. a septentrione
hyrtanicum solum ab occidente media. regna in
ea. xvij. porrecta a caspio mari usqz ad gen-
tem scitarum est parthia multis rebus prodigiis
z monstruosis miranda. ut dicit Plinius lib. v.
nam bestie sunt feroces pardus tigrides atqz
linceus z aspides ibi z serpentes natura seuis-
simi z feroces. gens etiam dura est z crudelis
victu parca. p omni pulmento z condimento co-
secta sale z cardamomo. ut dicit idem. et dicit
idem in glo. sup Dan. de persarum regione et
parthorum. ca. vij. de bestia que similis vr-
lo erat.

De palestina Ca. XXIII.

Palestina sirie est puincia dicta quon-
dam philistea. cuius ciuitas metropo-
lis que nuc ascalona dicitur antiqui-
ter philistim vocabatur a qua ciuitate tota re-
gia palestina vel philistea priscis temporibus
vocabatur. ut dicit Isidorus libro. xv. Idem etiam di-
cit li. ix. c. de vocabulis gentium. Philistei in-
quit ipsi sunt qui z palestini dicuntur. P litterarum
sermo hebreus non habet. sed p eo greco utitur. s.
F. inde philistei p palestinis. dicuntur itaqz
philistei a sua ciuitate. pmo aut dicebantur
alophili. i. alienigene eo quod semper fuerunt filij
israel alieni z longe ab eorum societate z gene-
re separati. ut dicit idem ibidem. Nec regio ut di-
cit Isidorus li. xv. ab oriente habet mare rubrum
a meridiano latere iudea excipitur. a septentrio-
nali plaga tyriorum finibus clauditur. ab occasu
vero egyptio limite terminatur. ut dicit ibidem.
origine aut pma contraxerunt philistei a fi-
lio chanaan nomine celluiz alius phetrusim. a quo
pmitus sunt egressi philistei z capturum. ut
dicitur Gen. x. Sens ut narrat Herodotus astu-
ta z callida. molesta semper regno israelitico z
infesta. tum quia prosperitati iudeorum inuide-
bat. tunc etiam quia de soli sui felicitate z di-
marinarum insularum suo dominio subditarum for-
titudine z potestate nimium presumebat. ut dicit
idem.

De panphilia Capitulum. XXV.

Panphilia que z ysauria dicitur eo quod om-
ni flatu aure est exposita. ut dicit Isidorus
libro. xv. puincia est in minori asya.
habet metropolim urbem que selencia nunc
patitur. ut dicit idem. quam Seleuchus anthio-
chus qui anthiochia condidit fundauit. ut dicit
Isidorus li. xv. Est aut regio maritima inter ci-
liciam z bituniam a qua nauigatur in italiam p cypri
insulam. ut patet Act. xvij.

De panonia que etiam vngaria appellatur Capitulum. XXVI.

Pannonia europe est puincia que ab
hunis quondam occupata ab eodem
populo vngaria vulgariter est voca-
ta. que duplex est secundum Drosium. maior scilicet
z minor. Maior quidem est in vltiori syria
vltura meotides paludes constituta a qua hu-
ni venationis gratia pmitus exeuntes z per lon-
gissima paludum z terrarum spacia z ceruorum z
bestiarum vestigia insequentes. tandem solum pan-
nonie inuenerunt. qui reuersi ad propria collecto
agmine in pannoniā redierunt. et expulsis i-
colis a pmetua sua origine nomen genti z pa-
trie indiderunt. ut narrat Herodotus. Est au-
tem hec puincia p mense quam danubius p-
terfluit z pfundit. ut dicit Isidorus li. xv. z. xvi.
Habet aut gallaciam ab oriente. greciam a meri-
die. dalmaciam z yraliam ab occidente. et germa-
niam a septentrione. ut dicit idem. Est aut terra
spaciosa z ferulissima. montibus siluis
munitissima. multis fluminibus et aquis irri-
gua. venis aureis z alijs metallis ditissima
habens montes maximos in quibus diuersa
marmorum genera inueniuntur. sal etiam optimum
in quibusdam montibus effoditur. feris z pecudi-
bus propter pascua vberissima adimplet. frugum
fera etiam est gleba eius valde z vinifera in
multis locis. z intra se plures continet gentes
non solum lingua. verum etiam moribus z vita in plu-
ribus differetes. sicut idem dicit Herodotus
Dicit aut Isidorus li. xv. panonia a peninis al-
pibus est vocata quibus ab italia secernitur. re-
gio fortis est z solo leui. a tribus fluminibus danu-
bio scz z sana ac rycia est vallata. Habet au-
tem ab oriente mesiam. ab euro hystriam. ab af-
frico autem peninos habet alpes. ab occasu
galliam belgicam. a septentrione danubium li-
mitem qui z germaniam pterfluit. Dicit hyster
dicit z hystriam vocant terram quam iuxta panno-
niam circumfundit

De paron Capitulum. XXVII.

Paron insula est a parato planti filio noīata q̄ de noīe suo paron opiduz z insulā noīauit. vt dīc Jsid. li. xv. gignit autē marmor cādidissimū q̄o parū dīcunt. nutrit etiā z sardiū lapidē marmoribz quidē pstantiorē z intē gēmas vtilissimū. vt dīc Jsid.

De pentapoli Capitulū. CXXVIII.

Pentapolis regio ē in p̄finio arabie z palestine dicta a q̄nqz ciuitatibz hoīm ip̄oz q̄ celesti igne sunt p̄sumpte. terra enī vberima magis q̄ nūc hierosolyma nūc deserta est z exusta. nā p̄ scelere incolaz de celo descēdit ignis q̄ regionē in cineres eternos dissoluit. cui⁹ vmbra et spēs quedā in fauillis z arboribz adhuc videtur. Hascunt autē ibi poma virētia sub tāta specie maturitatis vt edēdi desiderū gignāt. q̄ si carpas faciscāt ac resoluunt in cinerē fumūqz exalāt q̄si adhuc ardeāt. Ducusqz Jsidor⁹ li. xv. Nec puincia aī ei⁹ p̄sumptionez ita fuit locuples q̄ intē ei⁹ lapides saphiri z alie gēme p̄ciose inueniebant. z inter ei⁹ glebas aux sic iob tāgit d. loc⁹ saphiri lapides eius z glebe ei⁹ aux. Job. xxviii. Sz postea tota illa regio ī mare mortuū est p̄uersa. sic vocatū est q̄ nec gignit viuū nec in se accipit ex genere viuentiū. nā neqz pisces habet neqz aues neqz nauigia patit. qz oīa vita carentia ī eo ad fundū mergunt. lucerna si fuerit accēsa supenatat. extincto p̄o lumine de mergit. vt dīc Jsi. li. xiiij. q̄re supra de mari mortuo in tractatu mariū z aquaz. In istius marī ripa circa vicinia sode me crescūt poma supradicta. aspectu q̄dē pulcra sz gustu ferida z amara. vt dīc glo. sup sedam epistolā. Pe. c. ij. Est autē alia pentapol affrice ī puincia libie a q̄nqz ciuitatibz sic nominata id est. beronice centria apolonia poro z ptolomais ex quibz ptolomais z bernices a regibus sūt vocate. Est autē p̄ pentapolis libie cirenēsis adiūcta z ei⁹ finibz deputata. vt dīc Jsi. li. xv.

De persida Capitulū. CXXIX.

Persida sine persia est regio ī asia int̄ parthoz regna deputata descēdens ab ortu ad indos. ab occasu rubroz marebz. ab aqlone vero mediā tāgit. ab austro gennaniā als germaniā q̄ perside annectit q̄b est incussa opidū nobilissimū. In p̄sida autē p̄mo orta ē ars magica ad quā nemoribz gigas post confusionē linguarū abiit.

ibiqz persas ignē colere docuit. nā homines in p̄tibz illis solē colūt qui ip̄oz lingua beloz. vt dicit Jsidor⁹ li. xv. Est dicta p̄sia a p̄seo rege q̄ de grecia in asia transiens ibi barbaras gentes graui ac diuturno bello edomuit. Nouissime autē victor existēs nomē gēti subiecte dedit. vt dīc Jsi. li. ix. in. c. de vobulīs gentiū. nā perse p̄ multa tpa ignobilis reputabāt z quasi nulli⁹ momēti in gentibz habebant. medi sp̄ potētissimi fuerūt vt dicit idē. Est autē p̄sida latissima z valde populosa. in qua ciuitas nobilis nomine elaz sic dicta ab elaz filio Sem a q̄ p̄mo p̄cessit gēs p̄saz. vt dīc Jsi. Et ab elam p̄se p̄mitus elamite sunt vocati. Est autē in p̄sida ciuitas nobilissima elimaīda noīe que nūc persipolis nuncupatur. de qua dī. j. Mach. vi. z. ij. Mach. ix. Erat autē in perside ciuitas nobilissima z copiosissima in auro z argēto. templū in ea locuples valde. z illic velamīa aurea z lorice ac scuta. q̄ reliquit alexāder rex Macedo. zc.

De pyreneia Capitulū. CXXX.

Pirenea est puincia in europa. terra alta z mōtuosa cui⁹ mōtes pyrenei dicunt. z p̄tendunt a meridie p̄sus occidentē diuidētes ab inuicē maximas regiones. nā alpes pyrenei diuidūt int̄ hispaniam z galliā tā narbonēsem q̄ etiā lugdunēsem. habēt autē ab oriēte germaniā. a meridie italiā. ab occidentē hispaniā. ab aquilone galliā. Dicūt autē pyreneia a crebris fulminū ictibus. pyr enī grece. ignis est latine. Crebris enī fulminibz montes pyrenei q̄tiuntur. vt dīc Jsi. li. xv. c. de montibz. Est pyreneia multoz z magnoz flumioz origo z p̄ncipiū. mater nemoz maximoz. nutrit ferarū et iumentoz multoz. venas cōtinens metalloz. fortes habēs munitōes ciuitatū et castrorū. multas z diuersas nutrens tam in lingua q̄ in moribz nationes populorū vt nā rat Herodotus

De pigmea Ca. CXXXI.

Pigmea est regio ī india p̄sus oriētez in mōtanis p̄ oceanū sita. in q̄ habitāt pigmei hoīes pui corpe vix breuitales. vt dīc Plī. z Jsi. q̄ in q̄rto āno generāt z ī septimo senescūt. hi collecto exercitu eq̄tāt sup arietes z pugnant p̄ grues nidos eoz z oua p̄fringētes. ne p̄ eos hostes mltiplicent. vt dīc idē Plī. li. v. c. de hoībz indie mōstruosis. q̄re supra

De pictavia La. XXXII

Pictavia gallie narbonē est puincia quā picti angli z scoti nauigio ipetētes antiq̃ Inhabitauerūt z tandem regionē z gēti ex sua antiq̃ p̃apia nomē i poſteſt reliq̃rūt. vt narrat Herodot⁹ q̃ de britānicis finib⁹ classem faciētes orā oceanū sinu aq̃tānici inuaserūt z tandē i incolās n̄ sine belloꝝ discrimie locū in patria obtinētes. Pictaui opidū a pictis noiatū vt ab eo dē herodoto dī. p̃struxerūt z lōga patrie cōfinia pictauiā vocauerūt. Nec puincia p̃ lōgū marē oceanū porrecta turoniā quā p̃ter fluit ligeris h̄z ab oriēte hispanos. a meridie oceanū britānicū. ab aq̃lone z minore britānniā i sinu aq̃tānico ab occidentē. h̄ patrie puinciola ē p̃clara i multis. vt narrat idē. nā glebā dī h̄c multū fertilē. oīm fere frugum feracē. z fructuū multipliciū alitricē vinifera est z frugifera z i bonis q̃ gignit humus mltū opulēta. marē portib⁹ insignis est. ciuitatib⁹ z opidis inclita. amnib⁹ z fontib⁹ irrigua. cāpis p̃cis z nemorib⁹ ē amenissima. et circa p̃tes maritimas saxis z rupib⁹ est munita. vt patz i opido rupellēsi siue castro ad qd̃ accessus p̃t sitū loci z freti āgustias vix habet. vt dīc idē. c⁹ gēs lingua z morib⁹ galliaz puintis ē p̃mixta. z iō q̃nis a p̃mis pictis h̄ habeāt illi⁹ gētis natōes vt sint natura fortes. corpe elegātes. h̄a gallicis tū q̃bus mixti sūt p̃traxerūt vt aīo sint feroces. z igenio p̃ alijs vicinis gētib⁹ acriores. nec miz. nā vt dīc Jsi. li. ix. fm diuersitatē celi facies hoīm z colores. corpoz q̃ntitates. z aīoz diuersitates existūt. Jm̄ romanos gues. grecos leues. affros p̃lipelles. gallos nasa feroces. z igenio acriores quidem⁹ qd̃ vtiq̃ natura climatū fac. vt dīc ibidē. Et iō gens pictauica robusta corpe. facie venusta. audax aīo ē. vt dīc callida igenioz astuta. vt recitat Herodotus.

De picardia Capitulū. XXXIII

Picardia gallie belgice ē puincia a q̃dā opido siue castro pōgicon sic vocata. vt dī. idē d̄ regionū descriptōe videlicet herodot⁹. nā opidū qd̃ nūc pychen dī i illo t̄re p̃finio vsq̃ ad oceanū britānicū antiq̃ obtinuisse dñū p̃hibetur a q̃ tor⁹ p̃p̃s illi⁹ patrie fuisse credit i posteꝝ rū noiat⁹. Est at̄coꝝ terra frugū z fructuū valde ferax. irrigua fontib⁹ z flumib⁹. abundans p̃p̃is. munita nobilib⁹ ciuitatibus et

castris. opidis fortissimis z famosis. vt belgis est seu beluacū z ambianis atterbarum moriū z tornacū. vt dīc idē. D̄z aut̄ puincia iā dicta renū fluiū germanicum ab oriēte. galliā supiorē a meridie. oceanū gallicū ab occidentē. britāniā maiorē siue angliā ab aq̃lone. Est aut̄ duplex picardia. s. supior q̃ gallie vtiq̃ magis est p̃p̃qua. aliq̃ inferior q̃ flādrie z rethie finib⁹ seu brabācie p̃pinqui⁹ est p̃iūcta. z ē hānonia nūcupata. vtr⁹ q̃ patriegēs est elegāt⁹ stature. faciei decentis ac venuste. audax aī. leuis z docil ingenij. itellect⁹ clari. affect⁹ p̃ij. idiomas grossi magis aliaz gallie nationū

Deramathea Capitū. XXXIII

Ramathea q̃ z ramafota regio iuxta decapolim sita a ramatba ciuitate ē appellata. in q̃ nat⁹ est samuel p̃pheta z alio noīe arimathea ē vocata de q̃ fuit Ioseph vir iust⁹. q̃ cū nicodemo corpe dñicum inuicit ac honorifice sepeliuit. vt dīc glosa sup̄ Luc. c. xxiij. Est aut̄ i tribu effraim i iudea sita z i altissimis mōtib⁹ collocata. p̃pter qd̃ z ramathea. i. excelsa ē vocata. nā rama excelsum sonat. vt dīc Hiero. Est autē terra q̃nis mōtuosa fertil in fructib⁹ z i frugib⁹ i vineis z oliuis. fontib⁹ irrigua. puritate aeris saluberrima. sit⁹ altitudie vald̄ firma. vt dīc Hiero. z ad remotissime speculadū valde apta

Derencia La. XXXV

Rencia renēsis ē puincia regio. s. quā ren⁹ circūfluit ac p̃fudit sic dicta eo qd̃ sit iuxta renū. vt dī. Jsi. li. xv. z ē tra habēs mltas ciuitates z opida vald̄ firma. c⁹ gleba ē frugifera z vinifera i mltis locis. gēs fortis et aīosa i vita z i morib⁹ pueniētiā h̄ns cū germanis

Derualia La. XXXVI

Rualia ē puinciola q̃ndā barbara. distās mltū a dacia. c⁹ p̃a vironiā ē vocata. mltā h̄ns audaciā. nūc autē sub fide xp̃i regno dacie est subiecta a viroꝝ sic dicta. eo qd̃ sit graminosa z pascuosa. i locis plurib⁹ nemorosa. cui⁹ gleba est mediocrit̄ frugifera. aq̃s z stagnis irrigua. piscibus marinis z lacualib⁹ est fecūda. p̃les habens greges pecudū z armēta. sibi p̃p̃ibus p̃iūcta solo fluio q̃ narua dī a noꝝico rū z megardoꝝ regiōib⁹ ē discreta. vt dicit Herodot⁹

Derinchonia La. XXXVII

Rinchonia q̃dā ē terra modica ac ciuitate moguntina sita sup̄ ripā reni

hinc mōtes p̄tēsa vsq; ad opidū qđ p̄guia d̄z
vñ z a reno qđ p̄ ei⁹ mediū refluit rinchouia
est vocata. Et ētra q̄uis modica in vtroq;
reni littoze vsq; ad mōtiuz cacumia amena
mirabilē z fecūda. tāte ei⁹ pulcritudis ē z tā
incredibilē fertilitatē qđ tā inhīcates q̄ etiā p̄
ripā trāsitū faciētes delectat z reficit q̄si oz/
tus iēstimabilē voluptatē. tā dulcē ei⁹ h̄z gle
bā z tā p̄guē qđ fruct⁹ z fruges mira fecūdi/
tate p̄tē z celeritate p̄creat ac p̄ducē. In eodē
agro arbores pomiferas diuersi gener⁹ p̄tu
rit z nuces gignit. z tñ p̄tē tāta fructuū mlti
formitatē fruges p̄tē n̄ omittit. Arboz ec
diuersitas vicia n̄ ipedit. imo vñ z idē agel
p̄ p̄tē fruges z vīna nuces z poma corbas z
p̄ira z mltā alia fructuū genera p̄ducere cō
suevit. Fōtes calidi z medicie corpoz neces
sarij ibi d̄tē vīsceribz oriūf. mltā alia h̄z cō
moda vite mortaliū necessaria qđ recitare p̄
singula esset longū

De puincia romana La. XXXVIII.

Romanoz puincia vt ait varro ē fere
tot⁹ orb̄ p̄tinētia vbiq; h̄itabiles
possidet regiōes. nā singlas p̄tes or
bis romanoz potētia edomuit. nec fuit ali/
qđ orb̄ agul⁹ qđ romani exercit⁹ nō p̄senserit
gladiū. vt dīc idē. Fuit tñ q̄ndā p̄s italie ro
mulea ātiq̄t⁹ nōiata. a noīe romuli sic dicta
qđ vrbē romā p̄didit. ciuitatiz z p̄lo nomē
dedit. vt dīc Jsi. li. ix. vbi subdit. h̄ p̄mo sa/
turia a saturno rege fuit dēa qđ icolas trā co
lere p̄mit⁹ i formauit z ip̄z p̄tē saturitatē ino
pinatā saturnū vocauerit. z tādē ip̄z tāq; de
um i stellaz nūero coluerit. A latio autē rege
postea latini sūt vocati. qđ p̄ h̄ romani a ro
mulo vrbē ampliātē z muniētē romani dēi
sūt. z q̄rites postea sūt dicti eo qđ q̄rit⁹ romu
l⁹ ē vocat⁹. qđ sp̄ hasta vtebat⁹ qđ sabinoz ling
q̄r⁹ d̄z. vt dīc Jsi. li. ix. i. c. d̄ gētiū nōiatiōe.
Jsi⁹ at regni z regū laudes ad plenū cala/
m⁹ describere n̄ suffic. nec codex aliq̄s mag
nifica eoz romanoz opa plenarie p̄bēdit.
Romanoz actū p̄bitates si quē imitātōis
grā legere delectat legat in. j. Dach. viij. c.
vbi mira d̄ eoz p̄tutibz breuiter recitant

De romaniam La. XXXIX.

Romania d̄z romanorum gēs noua.
Nec ei⁹ grece noua vñ nouū d̄z latie.
Ab eo ei⁹ tpe qđ p̄stātīn⁹ sedē romani ip̄j i cō
stātīnopolī tracie vrbē d̄ roma trāstulit. oīs
grecoz regio romana. i. noua roma vocata
fuit. vt dīc raban⁹. Jsi. vsq; hodie greci n̄ se

vocāt vulgarit⁹ grecos s̄z poti⁹ romanos. qđ
re s̄ d̄ grecia i l̄ra g. vbi d̄ greci mltā rep̄ces

Derhodo Capitulu. XXX.

Rhod⁹ insula ē cicladū insulaz p̄ma
ab oriēte vbi rhodose capitoliū d̄z eē
inuētū dū ibi ciuitas p̄mit⁹ p̄deref. In hac
vrbe sol⁹ fuit colossus ere⁹. lxx. cubitoz alti
tudis. Alij fuerit. s. mīozes colossi i insula ea
dē. vt dīc Jsi. li. xv. ē autē rhod⁹ isula eadē qđ
z cyp⁹. vt dī. Jsi. li. xv. c. d̄ nōibz ciuitatū

Derucia La. XXXXI.

Ruthia siue ruthēa qđ z mesie ē puincia
i mīnoz aliē p̄sinio p̄stituta. rōanoz
ēmios ē h̄ns ab oriēte. gorhiā a septētriōe. p̄a
noniā ab occidēte. greciā h̄o a meridie. ēra qđ
dē est maxie p̄cordās cū bohēmis z sclauis
i idiomate z ling. h̄ at qđā p̄te sui galacia est
vocata z ei⁹ icole q̄ndā galate vocabāt. q̄bz
d̄z paul⁹ apl⁹ dīrexisse eplaz. q̄re s̄ d̄ galacia

Desabea La. XXXXII.

Sabea regio ē i arabia a filio ch⁹ qđ sa
ba dīc⁹ ē p̄gnōiata. h̄ agusto ēre tra
ctu ad oriēte p̄sus p̄ficiū sinū extēdit. a septē/
triōe caldee app̄pinq̄t. ab occasu sinu arabi
co ēmīat a meridie h̄o ethiōpie ē vicia. est at
regio thurifera odorea d̄as. nā i ei⁹ salibus
mirra cinamomū th⁹ z ceta arōatica ḡnant
vt dī. Jsi. li. xv. regio siq̄dē locuples ē i sp̄bz
aromatic⁹. i p̄ciof lapidibz z metall. Jbi se
nix auis z alia mirabilia qđ i regiōe arabie ab
autoribz referūt. d̄ q̄bz s̄ d̄ arabia Jsi⁹ p̄u
tie d̄nāz regia fuit sp̄calit⁹ regia saba. qđ totū
tñ affrice suis t̄pibz obtinuit p̄ncipatū. vt d̄.
hero. nā regia ethiōpie ac egipti vt dī. glosa
sup li. iij. reg. x. z p̄ p̄ns credit⁹ qđ ip̄a alia reg
tūc t̄pis obtinuerit occidēt

Desamaria La. XXXXIII.

Samaria vt dīc Jsi. li. xv. regio ē pa
lestine a metropoli ciuitate l opido
sic ātiq̄t⁹ vocata. nā samaria q̄ndā fu
it regal⁹ ciuitas i isrl. qđ nūc ab augusto seba
stia nōiat. h̄ regio media int̄ indeā z galileā
iacz. īcipiēs a vico cui nomē ē eleis c⁹ sit⁹ na
tura p̄silis ē indee ab ea n̄ differēs i p̄tate vt
dī. Jsi. a qđā mōte noīe somer p̄mit⁹ nomē sū
psit. vt z. iij. Re. ab ista tñ p̄ria samaritanoz
gēs i postez est exorta qđ trāsmigra d̄ assir̄is
h̄itauit i samaria qđ deinceps dēa ē samaria
. i. custodia eo qđ captiuato p̄lo isrl ip̄i fue
rūt i eadē p̄ria p̄ custodia ab assir̄ioz regibz
derelicti. vt dīc Jsi. li. ix. i. c. d̄ vocabul⁹ regi
onū. q̄re s̄ in codē d̄ samaria mōte in l̄ra S

De sambia Caplm. XXXIII

Sambia mesie ē puincia i europa i inferiori scithia collocata q̄si media inter prutenos. estenes. olisianes. linones et turones. q̄ oēs antiq̄s gothorū erant subditi p̄ati. vt narrat varro. silr et herodotus. Inhabitāt littora oceanī faciētes promictoria et sin⁹ lafa aq̄lonis. vt di. idē Est at̄ sambia tra fertil gleba et fruguz ferax. tra palustris et neorosa. mltis flumib⁹ et lacub⁹ circumallata. gēs int̄ cet̄as barbaras corpe elegas. mēte audax. ingenio artēz artificio alias natōes in circuitu p̄excellēs

De sabaudia Caplm. XXXV

Sabaudia d̄r fm̄ antiq̄s q̄si saluar̄ audax via eo q̄ ab antiq̄s ipib⁹ illa via bōitate p̄cipua a gallicanis p̄tibus ab italia p̄ illi⁹ patrie def̄ta et mōtes fuit sp̄tuta. nā sp̄ ibi fuit sūma iusticia. Et iō put clamat fama publica sp̄ fuerit ibi trāseūtes in strata cōi securi ab oī spolio et rapina Est aut̄ p̄ pyrene. c⁹ mōtib⁹ italia a gallia sepaf̄ q̄re s̄ de pyrenēis mōtib⁹ i l̄ra p̄. et alio nomine puincia puincie noīaf̄

De sardinia Capitulū. XXXVI.

Sardinia ē insula i mari mediterraneo iuxta siciliā a q̄dā sardo hercule p̄creato noīata q̄ cū maḡ mltitudine libia p̄fect⁹ sardinia occupauit. et ex suo vocabulo insule nom̄ dedit. h̄ in affrico mari ad similitudinē hūani vestigiū tā in oriēte q̄ i occidēte latior p̄minet ferme parib⁹ latib⁹. q̄ in meridiē et i septētrionez stitit. et iō p̄us a nauigantib⁹ grecoz ichos vocabaf̄. Patz at̄ tra in lōgitudine. m. cxi. i latitudine. xl. In ea neq̄ sp̄es gignit neq̄ lup⁹. s̄ solifuga tantū aīal ē exigū. hoib⁹ p̄niciosū. venenū q̄ ibi nō nascit. s̄ herba q̄ d̄r apīū risus q̄ hoībus ricē p̄bit et q̄si ridētes iterimit. Fōtes h̄z calidos infirmis p̄bētes sanitatē siue medelā. furib⁹ cecitatē. si sacro dato oculos tetigerit. vt diē Isidor⁹ li. xiiij.

De sarmata La. XXXVII

Sarmata barbarorū ē tra q̄ sarmate sūt dicti a studio armoz. nā patētib⁹ cāpis armati icēdebāt et mltas puincias spoliabāt p̄ q̄s eos lētul⁹ danubio phiberz. vt diē Isid. li. ix. Hi d̄ gothis sic et gipides orti sūt. et hi tā pedestri p̄lio q̄ cāstri sūt vsi. et iō sic sūt dicti. vt diē Isid. ibidē

De samo La. XXXVIII

Samo insula ē i egco mari vbi nata

est iuno. ex q̄ fuit sibilla samia et pietagoras samius a q̄ phie nom̄ p̄mit⁹ ē inuētū. vt diē Isid. li. xv In hac insula tradūt p̄ vasa fictilia fuisse repta. vñ et vasa samia appellata sūt. ex q̄ p̄z q̄ gleba illi⁹ insule ē tenax et glutinosa. et iō ad talia vasa maḡ d̄r apta. vt diē Isid.

De saxonia La. XXXIX.

Saxonia puincia ē i germania c⁹ icole a grecs dicūt⁹ p̄xisse originēz ad p̄f̄ vbi nūc bitāt nauigio aduenisset expulsi tur̄ringis q̄ tūc vsq̄ ad lit⁹ oceanū bitabant mltis p̄lis sedes obtinuisse et i eadē puincia vsq̄ hodie p̄māisse. Bēs ei sp̄ fuit bellicosissima. elegātis forme. procere stature. robusta corpe. audax mēte. Est aut̄ saxoniam tra q̄ ad glebā fertilissimā. frugū oīm et fructū valde ferax. i mōtuos. nemoros et i cāpestrib⁹ frugifera et pascuosa. secūda i gregib⁹ et armēz. opulēta i argēto cupro et alijs micris ac metallis. mōtes ei h̄z insignes d̄ q̄b⁹ effodiunt lapides q̄ igne fortissime resoluti i cris subas p̄uertūt et flumina h̄z nobilissima et famosa. s̄. et veserā lūmā albiā salā atq̄ oclā et mltā alia q̄ trā p̄terfluit trāsalbinā. fontes h̄z saluos i mltis locis ex q̄b⁹ sal albiissim⁹ et optim⁹ decoq̄t ac paraf̄. ciuitates p̄limas h̄z fortissimas et mltas. fortia opida et castra fortissima tā i cāpestrib⁹ q̄ mōtanis. Iuxta mōtē at̄ vbi cupz fodit iuenit mōs magnus c⁹ lapides redolēt sic violē. i q̄b⁹ cē mōtib⁹ iuenit marmor valdē pulcr⁹. et p̄ potissime iuxta cenobiū qd̄ lapis sc̄ti michael nūcupaf̄ in illi⁹ mōtanis maxim⁹ ē p̄cursus ferax et bestiaz aproz et vsorū ceruorū damulaz. et iō i illis mōtib⁹ nemoros mltā venationum genera exercēt. h̄ et mltā alia laude diḡn saxoniū regionib⁹ inueniūt. q̄re s̄ de germania i l̄ra S. et i l̄ra A. de alemānia. H̄z ē saxoniam bohemiā et poloniā ab oriēte. et vestualia ab occidēte. frisonicū lat⁹ ad oceanū. a septentrione kothuringorū gentē. et frācorū a meridie. Qui⁹ gens fortis. inclita et inuicta vsq̄ hodie p̄seuerat. vt diē herodor⁹

De selania Capitulū. XLI

Sclania est p̄ mesie multas p̄inēs regiones. Nam sclani sunt bohemi poloni metani. et vādali rutheni dalmati et charinti qui omēs mutuo se intelligunt et in mltis sunt filios q̄ ad linguā et q̄ ad mores. dispares tñ q̄ ad ritū. nā quidā ad buccultū paganorū tenēt. q̄dā ko retinēt ritū grecoz. q̄dā aut̄ latinorū. omēs aut̄ illere

giones sūt glebe optie z messifere z vinifere in multis locis. oēs em̄ isti p̄ maiori pte in co- ma sunt attōsi excepti ruthenis z illis q̄ mi- xti sunt cū teutonicis z latinis. Et est duplex scania. maior q̄ z scania dicitur q̄ dalmacia sarnia carinthia p̄tinet z mltas alias regio- nes. Isti incole q̄dā maritima occupāt. q̄ dā tūga montiū z p̄dēsa nemoz inhabitāt. q̄dā capellria excolūt z exarāt. gens seuera z aspera z inculta. circa diuinū cultū min⁹ pia piraticā ducēs vitā. exercēs p̄dā p̄ mare z p̄ terrā. maxime illi q̄ habitāt iuxta mare. alia scania minor q̄ a finib⁹ saxonie p̄tēdit ad prutenos z vandalos. lingue sue p̄les ha- bēs p̄termios z bohemos. h̄ scania dicitur bo- hemitania q̄ a prutenia diuersa amnibus se- claudīt. z a gothis atq; danis q̄dā maris oc- ceani p̄mūctorio q̄d mare paleū cū diuidi- tur ad lit⁹ ei⁹ termiat minor scania z finit Est autē h̄ regio valde frugifera z fructifera fluib⁹ z stagnis irrigua. nemorosa. z pascuo- sa. melle. abūdās atq; lacte. gēs foris corpe. agriculture dedita z piscature. magis pia ad deū z pacifica q̄ ad p̄timū q̄ illi q̄ habitāt i maiori scania. z hoc est p̄pter mixtionē z so- cietatē quā quotidie p̄trahūt cū germanis. vt dicit Hero.

De sparciata La. XLII

Sparciata est regio iuxta greciā que alio nomie lacedemonia nūcupat a lacedemone filio semeles sic vocata. q̄re de lacedemonia i lra L. eosdē em̄ dicūt antiq; lacedemonios z sparcianos. vt dicit Iſi- dorus li. ix.

De fere Capitulum. XLIII

Seres ē puicia i oriēte. nomē sortita ē a q̄dā opido q̄d serēs etiā noīat. ibi d̄ arborib⁹ lana colligit z iñ sericū p̄pa- rat. vñ de ei⁹ incol⁹ dicit poeta. Ignoti facie. h̄ non velle serēs

De scandia Capitulum. XLIII

Sclandia ē puincia terra maritima ad modū insule flumie z maris brachijs circūdata. h̄z at ollandiā ad oriētē. flādrā ad meridiē. oceanū ad occidētē. bri- tāniā ad septētrionē Sūt at ibi p̄les insule p̄ue z magne brachijs maris septe ab iuicē z distincte. z sūt ille insule fortissimis agge- rib⁹ cinete i circuitu d̄ maris iperū z munite q̄z gleba est valde ferax q̄ ad segetes. h̄z q̄ ad arbores ē q̄ si nuda. nō em̄ p̄nt arbores p̄pter maris saluginē p̄fūdare suas radices. z iō p̄

plātatoz cito deficiūt z arescūt. Est at scania dia valde p̄fosa. diuitijs opulenta varijs. gēs magne stature. foris corpe z audax men- te. circa cultū dei deuota. iñ se pacifica z q̄ eta. mltis bñfica. nullis molesta nisi qñ hosti um insolētie resistere est coacta.

De semigallia La. XLIII

Semigallia ē puincia modica vltra mare baldicū p̄stituta iuxta osiliā z liuoniā sita i asia inferiori sic vocata. q̄z a ga- larz ipaz occupatib⁹ cū incol⁹ terre mixti ē iñ habitata. vñ semigalli sūt dicti q̄ ex gallis si- ue galatz z ill⁹ p̄lis p̄cesserūt. Terra bona et fertil⁹ in annona i pascuis z i p̄ratz. sed gens barbara z inculta aspa z seuera

De senonēsi Capitulum. XLV

Senonēsis gallia frācoz est puincia h̄ns ab oriēte germaniā renēsem. a meridie burgūdiā supiorē z p̄ninos mōtes ab occidēte galliā lugdunēsem. a septētrioe galliā belgicā tra frugū z vineaz z fructuū diuersoz fontū z fluminū z riuoz. Galli autē senonēses q̄dā senones dicebāt. eo q̄ libz hospitio recepissent. postea z. in s. lram est mutata. vt dicit Iſi. li. ix. a senonēsi ciuita- te q̄ ciuitas ē eoz capital. Est at terra popu- losa h̄ns ciuitates mltas z opida mltā for- tia z munita q̄ p̄terfluit amnis q̄ secana ap- pellat **De siria La. XLVI**

Siria sit⁹ q̄dā nepos vt dicit Abrahā cethura phibet a suo vocabulo nū- cupasse. vt dicit Iſi. li. ix. z. xv. Dec ab oriente flumio eufrate ab occasu p̄o mari mag⁹ z egiptō finiat. attigēs a septētrioe ar- meniā z capadociā. a meridie p̄o sinū arabi- cū. vt d. idē. sit⁹ at ei⁹ porrect⁹ ē i imēsa z lōgi- tudinē. i lato at angustior ē. h̄z at itra se mul- tas puicias. s. comagenā. feniciā. c⁹ ps est iū- dea absq; saraccis z nabatheis. ē aut regio p̄fossissima. ferilissima i frugib⁹ z fructib⁹. armēt⁹ z pecudib⁹. eqs asinis z camel. dicit⁹. sima i cerz z sp̄bz aromaticz z metall. muni- tissima ciuitatib⁹ z castrz. irrigua nobilissi- mis flumib⁹ z lacub⁹ z stagnis. h̄ns nobiles por⁹ marz. z h̄ p̄cipue i palestis. maritimis z fenicis. gēs seua z belligera z i mltis p̄tib⁹ dē- uerf mercimontis occupata mltas ec h̄z gē- tes sic facieb⁹ sic ligua aio z morib⁹ differen- tes q̄z q̄dā hitāt i defz vt nabatheis z sara- ceni. q̄dā in mōtanis. z quedā in nemorib⁹ z in siluis. q̄b⁹ abūdant illaz natōes regionū vt narrat Herod⁹

De sichima
Capitulum. **XLVII**

Sichima est modica terra i samaria media aut in iudea et galilea. a Sicheu filio Emor qui eam edificauit sic vocata. Nam sichem dicta est urbs que nunc neapolis nuncupatur. cuius finium in circuitu sichima appellatur. ut dicit Isidorus. li. xvj. Nec ut ait Hieronymus. super Genesim. xviij. fuit portio terre quam dedit Jacob filio suo supra sortem. s. Joseph unde et illa terra fuit in tribu effraim et ibidem sepultus est Joseph et eius mausoleum ibi ostenditur usque hodie. ut dicit Hieronymus. quam terram pecunia graui labore acquisita iacob operauit. emit enim centum agnis. ut patet Genesim. xxxij. et pro illo labore dicit Hieronymus. iacob dixisse quod eam in arcu et gladio de amorrei manibus abstulisset. Ibi erat populus terebintus sub qua Jacob abscondit ydola filiorum suorum. et tunc de sichima ascendit ad luzam cognoscere bethel. ut dicit Genesim. xxxv. In hoc loco pauperunt fratres ioseph greges. scilicet quando requisiti a ioseph non in sichimia sed in dotaim sunt inuenti ubi ipsi spoliatores egyptus vendiderunt. sichima autem post destruxit abimelech filius hieroboam. et interfecti habitatores saltem eius finis seminauit. ut dicit Iudicum. ix. In hoc territorio fuit sors Jacob. iuxta quem dominus fessus et itinere redeunt. et uxor mulier sibi de illius putei aqua daret ad bibendum postulauit. ut dicit Iohannis. iij. Est autem locus magne fertilitatis mire amenitatis et maxime firmitatis

De scithia Capitulum. **XLVIII**

Scithia regio est maria. cuius pars superior est in asia. inferior pro parte est in europa et huius inferior a meotidis paludibus incipiens in Danubium et oceanum septentrionalem usque ad germaniam perlatam. ut dicit Isidorus. li. xiiij. Prima est alania. deinde meotides paludes. deinde gothia. dacia. rheria. deinde germania ubi prima pars sueui incoluerunt ut dicit idem. Huius itaque scithia plures regiones. quas quedam sunt locupletes et quedam inhabitabiles nam in plerisque locis auro et gemis affluunt sed griphorum immanitate raro hominum est accessus. smaragdus ibi optimus est et cristallus purissimus scithie. ut dicit ibidem. monstruosos in multis prius et homines et feras imanes. ut linceus. tigrides. uiscosissimi et leones. et maxime in desertis et regionibus hircanorum. quere supra de hircanis

De sicionia Capitulum. **XLIX**

Sicionia a sicione rege antiqua est vocata. a qua et regnum sicioniorum dictum est quod regnum archas ionis et caliste filius pelagius in dedicationem redactis ex suo nomine arcadia nuncupauit Est autem archadia que et sicionia sunt achaie ut platani folium in sicionia et egeum mare exposita. huius flumen magnus scyrimatum. gignit quoque abeston lapidem qui semel accessus nunquam extinguit Ibi candidissime merule generantur. ut dicit Isidorus. li. xiiij.

De sicilia Capitulum. **QL**

Sicilia a sicano rege primo sicania fuit nomen. deinde a siculo ytalici fratris sicilia est dicta que antiqua trinacria dicebatur propter tria acra. scilicet promuntoria. scilicet pelorum pacheum et lilibeum. trinacria enim grecum est. quod latine triquidrum dicitur. quia in tres quadras est diuisa. Huius ab ytalica freto modico est discreta. africanum mare prospectans. terris frugifera. auro abundans. cauernis et fustul penetrabilis. uentis et sulphure plena. unde et ibi ethne motus estuat incendia in cuius freto sicilia est et caribdis quibus aut nauigia absorbent aut collidunt. fuit autem quondam patria ciclopum et postea nutritrix tyrannorum. frugum fertilis. prout omnibus terris per committendis seminibus aratro est percussa. principalis urbs huius syracusam. et fontem arecusam et albeum fluvium genitorum eorum. In ea primo est inuenta insula comedia. achate lapidem ex agarbe flumine sicilia primo dedit. et mare siculum corallum albu gignit et sales agrigeros quod igne sunt solubiles. in quibus autem crepantes. ois autem ambire eius clauditur spacio trium milium stadiorum. dicit autem Salustius italie fuisse prius etiam siciliam. scilicet medium spaciū diuisum fuisse per maris impetum atque scissum. Hucusque Isidorus. li. xiiij. c. de insulis ubi recitatur omnia supra dicta. et eadem narrat Plinius.

De sirtibus Capitulum. **QLI**

Sirtes dicitur Isidorus. li. xiiij. sunt arenosa in mari loca a tractu sic vocata. ut dicit Salustius. eo quod omnia ad se trahant. cum multos enim arenas ad se trahunt. syren enim grece dicitur tractus. et talis attractio facit mare in quale ut uno loco sit profundum. et in alio loco sic vadosum. et ideo periculosum est illac ire. et de his sirtibus. sunt autem tales sirtes periculum inducentes iuxta mare egyptium. et in pluribus locis admiscetur. ut dicit Isidorus. ibidem

De scocia Capitulum. **QLII**

Scocia a scotoz gentibus a quibus incolitur appellatur. et est promuntorium in insula

britanica. vñ et flumibus et maris brachijs ab anglia aqilonari sepat ex pte so opposita vn-
digs septa mari oceano q ab hybernica sco-
cia est diuisa. Eade gens ab initio q qndaz
in hibernia. ei sup oia silis i lingua et i mori-
bus et i natura. Nā gēs est leuis. aio feror. se-
uiens i hostes. inuida. supsticiosa. nullus vir
eius vel pbitaris aliquē reputas sine audacie
pter semetipos tñ fere morem diligēs qntū
fuiturē. in lecto mori reputas segnicie. i cā/
po aut s hostē interfici vt interficiant gloriā
arbitras et stutē. gēs pci vici. famē diutius
sustines. et raro an occa sum sup cibū se ef-
fundes. carnis lacticinjs piscibz et frugibz
magis vtēs. panis vsus britanica min⁹ hñs
min⁹ de frumeto nisi aliunde allato. s raro o-
auena. et cū ppls sit sat elegāt figure et faci-
ei pulcre generalit a natura. multuz tñ eos
deformat. ppi⁹ habie⁹ sine scotica vestitura
Dicunt aut scoti ppiā lingua a picto corpe
q si scissi eo q aculeis ferreis cū attramento
figuraz stigmatē antiq⁹ annotabāt. vt diē
Jsi. li. ix. c. de vocabul gētiū. Vozes aut
pmene gētiis mlti ex eis ex admixtione cū an-
glis in maxia pte his tpijs i meli⁹ mutauēte
atq angloz idiomate informāt. vñ qdquid
decēs et honesti i illis inuenit s ab anglicis
est tractū. Siluestres tñ scoti sūt et hiberni
ei in habitu et i lingua et i victuz in alijs mo-
ribz paterna seq vestigia glām arbitrantur
imo alioz suetudies respectu suaz qdāmo-
do aspernāt. vñ qlibet supesse laborat. etiaz
oīs detrahūt et vicis sp iuidēt. cūctos de-
ridēt et mores alienos repēdūt. mētri nō
verent. nec quēq ex qcūqz natōne exportū si
pgenie alie sctuz reputāt vl audacie pter se
ipos. iprijs gaudēt. pacē nō diligūt. eozuz
regio q ad humi fertilitatē. nemoz amenita-
tē. flumioz et fontiu irriguitatem. gregū et iu-
mētoz mltiplicitatē. vbi lū⁹ gaudet cultro-
ribz p sua qntitate. nec etiā ipi britanico so-
lo ipar est. vt diē Herodot⁹. si⁹ orbis eraz
sagacissim⁹ explorator. put recitat Plinius
qre sup de hibernia in lra J. infra qre eadē
descocia diē Jsi. q ibi de hibernia in pluri-
bus referunt

De suecia La. QLIII.

Suecia regio ē inferiori scithie in eu-
ropa. a q tota gothia q in danozū et
noricoz aqilonariū regna maxia est
regio hodie notata. hñs mare balticū ab ori-
ente. oceanū britanicū ab occidēte. norico

rum prupta et ppos a septentrione. a meridie
so dacoz pfinijs terminat. Est at suecia que
et gothia ē vocata. q ad solū frugifera. vine-
arū tñ expera. s i pascuis vberimis alios
defect⁹ recuperat et metall. nā pter diuitias qf
ex mari illa regio mltipliciter pcrabit. in feris
pecudibz et iumētis i argēisodinis et alijs lu-
cris inumeris. mltas regiōes alias pcellit.
gēs valde robusta. cui⁹ militaris potētia qn-
dam toti⁹ fere alie et europe pte maxiam mlt-
tis tpijs edomuit qf aggredi tpe alexandri
maghi grecoz audacia extimuit. Julij etiā
cesar⁹ inuicta potētia supatis gallicis alema-
nicis et britanis cū danis et gothis noricis
et aqilonarijs ppls alijs pgrede formidauit.
Fin qd tradūt scriptores historie tā grecoz
q romanoz qz dictis pte et dz merito fides
adhiberi. i qbz nec religiōi fidei nec etiā rōi
poterit i aliq obuiari. vt diē Hiero. Illorū
inqt poetaz et scptoz script⁹ et dict⁹ fidē ad-
hibere puenit qz relatio fidei moribz nō p-
indicat nec vitati agnise p dicit. ex istoz pfa-
pia amazones pcellerūt. vt diē Oro. et Jsi-
dorus. li. xiiij.

De suecia Capitulum. QLIII

Suecia germanie renēsis est puintia
in europa. cui⁹ gēs hñe dñiū maxim
in germania psueuit vt di. Jsi. li. ix.
Diē aut idē in. c. de vocabul gētiū. libro. ix.
Sueui inqt sunt ps germanoz i fine. septē-
trionis. de qbz cē diē Lucan⁹. Fūdit ab ex-
tremo flauos. aq lone sueuos. qz fuisse cētū
pagos et ppos mlti crediderūt. dicti at sueui
putāt a sueuo mōte q ab ortu germanie or-
tū hz. et illi⁹ mōt⁹ loca et pfinia pmit⁹ coluerūt
vt di. Jsi. ibi. Jcē vt diē idē. ab ortu hz da-
nubiū cū bauaria. ab occasu hz renū cū al-
sacia. a meridie hz iuga alpiū cū italia. a se-
ptentrione hz frāconiā cū inferiori germāia.
Et ē duplex suecia. inferior pcedit s renuz.
superior s alpes et danubiū. vtraz ē terra op-
tima et frugifera et vinifera i multis locs. hñs
ciuitates munitissimas opida et castella cir-
ca capestria et mōtana. amnes et flumina. ne-
mora mltia. gmina et pascua. ouū greges et
armēta circa mōtana. etiā ferrū hz et argen-
tū pcreat ac metalla. gēs pposa nimis. fort⁹
audax et bellicosa. pccro corpe et flauo crine
venusta facie et decora.

De tanatos Capitulum. QLV

Tanatos insula ē oceani puula mo-
dico freti iteriecta a britania segata

hñs cāpos frumētarios ⁊ glebā vberē dēa
est tanatos a morte spērū. q̄s dū ip̄a nesciat
asportata in terra. q̄quo gentiū vecta fuerit
angues ilico pimit. vt dīc Jsi. li. xiiij.

De aprobana Caplm. QLVII.

Aprobana ē insula indie iacens ad
austz. ex q̄ ocean⁹ indie⁹ incipit. pa
tes i lōgitudine octingētis. lxx. mili
bus ⁊ quinquaginta passuū. in latitudine fo
lxxv. milia stadior. Scindit aut amnis in
fluuiū tota repleta margarit⁹ ⁊ gēmis. ps ei⁹
bestijs ⁊ elephātib⁹ ē repleta. pte fo homies
tenēt. In hac dicit i anno duos eē estates.
⁊ duos hyemes. ⁊ bis vernare florib⁹ locuz
vtilissima insula ē indie virēs oī tpe. et folia
ei⁹ sp̄ sunt vīrētia ⁊ nūq̄ cadūt. vt dīc Jsid.
li. xiiij.

De tracia Capitulum. QLVIII.

Tracia est puincia i grecia ad quam
venies tyras fil⁹ iapheta suo noīne
vt dī ip̄a in traciā noīnauit. vt dīc
Jsi. li. xiiij. Alij a fenicia incolaz traciā ap
pellatā dixerūt. Huic ab oriēte pontidis ⁊
vrbs cōstātinopol⁹ opposita ē. a septētrione fo
hyster obtēdit. a meridie fo egeo mari ad
heret. ab occasu fo macedonia illi subiacer
cui⁹ regionē olim diuersi ppli scz massagete
sarmate ⁊ scite ⁊ alie plime natōes icoluef.
ampla est ei ⁊ mltas natōes potuit continere.
Ebrū flumiū tracia fundit. q̄ etiā gētes bar
baras mltas tāglt. vt dī. Jsi. li. xiiij.

De traconitida Cap. QLVIII.

Traconitida regio ē in iudea cui p̄fui
it philipp⁹ fr̄ herodis. nā totuz re
gnū bebreoz fuit diuisum i q̄tuor
tetrarchias. q̄z p̄ma fuit galilea cui⁹ tetrar
cha fuit herodes. Secda ⁊ tertia iturea ⁊ tra
conitida regio. cui p̄fuit philipp⁹ vtriusq̄ re
gionis exis tetrarcha Quarta fuit abelina
regio. cui p̄fuit lisania fr̄ herodis ⁊ phi
lippi. In tot ei p̄ncipat⁹ pticulares fuit diui
sa iudea a romanis ad domādā supbiā in
deoz. vt dīc glo. sup Lucā sup locum illuz.
tetracha aut philippol ituree ⁊ traconitidis
regionis rē.

De thessalia. Capitulum. QLVIX.

Thessalia vt dīc Jsi. li. v. grecie est p
uincia a thessalo rege cognōiata. q̄
ad meridianā plagā macedonie cō
iūcta est. Multa i thessalia flumia sūt ⁊ opi
da q̄z caput thessalonica ē vocatū. ibi etiā
mōs p̄nasus q̄ndā apollini p̄secrat⁹. fuit au

tem thessalia patria achill⁹ ⁊ origo exiit iā
phitaz. de q̄bo fert⁹ q̄ bi p̄mo eq̄s frenis do
muerūt. sup dorla eoz insidētes vnū corp⁹
esse videbāt. p̄t q̄d milites thessaloz cētaz
ri ficti sunt. vt dīc Jsi. li. x. c. de portēf. In
thessalia aut p̄mo solidi aurei inuēti sūt. do
mādozq̄ eoz vsus p̄mit⁹ est repr⁹. vt dīc
Jsi. li. xv. ad b dīc Jsi. li. iij. q̄ moysi spib⁹
in thessalia accidit q̄ddā diluuiū in q̄ aq̄rā
ingluuies maiorē ptem pploz thessalie ab
sumpsit pauc⁹ p refugia montiū liberatōz
marie i mōte parnaso. i cui⁹ circuitu deuca
lion tūc rpiis regno potiebat. q̄ tūc ratib⁹ ad
se pfugiētes suscepit. ⁊ sic parnasi iugo eos
abluatq̄ fouit. p̄t q̄d dīcūt grecoz fabu
le deucalionē hoīm gen⁹ de lapidib⁹ repa
rasse. vt dīc idē ibidē

De tenedos Cap. QLVX.

Tenedos ē insula grecie vna dē cicla
dib⁹. sita ad septētrionē in q̄ ciuitas
thene olim p̄dita ē a q̄ ⁊ insula ē vo
cata. fuit aut thenes q̄dā iuuenis in
fama⁹ q̄ suā nonercā cognōiss⁹ q̄ fugiēs
insulā vacuā cultorib⁹ obtinuit q̄ ex nomie
suo ciuitati quā ibi p̄didit ⁊ isule nomē ddit

De thile Capitulum. QLVXI.

Thile vltima est insula oceani iter
plagā septētrionalē ⁊ australē vltra
britaniā sita nāuigarōe sex diez. a so
le nomē hñs. q̄ i ea sol est in solsticiū fac ⁊
null⁹ vltra eā dies est. ⁊ iō ei⁹ mare tardū est
⁊ p̄gelatū. vt dīc Jsi. li. xiiij. p̄m Pliniū aut
loc⁹ inhabitabil⁹ est. q̄ in estate nihil p̄t ibi
crescere p̄t nīmū calozē exurentē. i hyeme
etiā nihil p̄t frigiditatē p̄gelantē. nā ab eq̄
noctio p̄nali q̄n sol est i ariete vsq̄ ad eq̄no
ctiū autūnale q̄n est i libra sol illi insule nū
q̄ occidit. ⁊ ab illo tpe vsq̄ ad eq̄noctiū ver
nale itez ad insulā nō accedit. vñ p̄ dimidiū
um annū hz diē. ⁊ p̄ dimidiū hz noctē. vt dī
cit idē in. c. de insul. li. xiiij. ⁊ de solsticio. li. ij.
Idē etiā dīc beda in li. de natur⁹ rez. sūt et
solinus

De tripolitana Caplm. QLVXII.

Tripolitana regio ē duplex. vna est i
fenice dicta a tripoli ciuitate famo
sissima q̄ tot⁹ patrie i circuitu p̄ter
nīmā sui fortitudinē est d̄fensio ⁊ munimē
alia fo ē tripolitana i africa in p̄tapolim
⁊ bizantiū sita a trib⁹ magnis vrbib⁹ voca
ta ē. s. ozea. sabine vl tabrace ⁊ lepi⁹ magna.
Dec hz ab oriēte sirtes maiores ⁊ trogodit

gas a septentrione mare adriaticū. ab occa-
su bizantiū. a meridie getulos z garamates
vsq; ad oceanū ethyopicū protendentes.
vt dicit Isid. li. xv.

De tragodea La. CLXIII.

Tragodea ē regio i ethyopia. q̄cole
dicunt tragodite sic vocati qz tanta
celeritate pollēt vt feras pedū cur-
su assequant. Hic autē h̄ regio q̄ndā insulam
vbi crescit optia mirre spēs z purissima. ei⁹
gutta ibi iueniūt z dicit mirra tragoditen ab i-
sula in q̄ crescit. vt dicit Isid. li. xvij. Cū sit h̄ p
uincia i ethyopia tāgit in fines arabie. vñ
aliqui dicit esse i arabia. vt li. xvij. aliqui in ethy-
opia. vt p3 li. ix.

De troiana La. CLXIII.

Troiana puincia in frigia p̄mit⁹ fuit
dardania a dardano rege nominata.
nā dardan⁹ de grecia p̄fect⁹ puenit
ad frigiā ibidē p̄mit⁹ regnauit. post quē fili⁹
ei⁹ ericton⁹. deinde nepos ei⁹ tros. a q̄ ciui-
tas troia patria i circuitu ē vocata. vt dicit
Isid. li. x. Multi autē de troianis p̄troie exi-
tū facta classe p̄ diuersas mundi p̄tes sibi se-
des q̄sierūt. z multas natiōes expellētes p̄ eis
habitauerūt. z ex eo p̄genie p̄dierūt i postez
potētissime seculi natiōes sic diuersaz regio-
nū verissime historie attestant

De tuscia Capitulum. CLXV.

Tuscia italie ē puincia in ligures z
romanoz territorii collocata q̄ dif-
ficilibz mōtiū iugis z accessibz locoz
valde altis z aris fortissime ē munita. Tus-
cia autē vt dicit Isid. li. xv. a sacroz z thuris fre-
quentia ē vocata. nā in illis p̄tibz i mortuozū
exequiis antiq̄ thura cremare z offerre reli-
gionis z deuotiōis gr̄a p̄lueri erāt marie. et
suos mortuos affectu lacrimabili deplāge-
bāt. Thura etiā in aris deo potissime incēde-
bāt. qz vt dicit Isid. Nec zemilia sunt antiq̄
tus noiata p̄les h̄ns inclitas z nobiles ciui-
tates. ab occidēte i liguriā h3 pisanā ciuita-
tē. senas. lucā. florētia i septentrionalē vrbez
veterē. i orientē areciū. i meridie thurbo-
nā. parusiū z assisiū q̄ valli spolitane p̄tigue
sunt z vicine. ab oriēte h̄ns mare adriaticū
z marchia anconitanā. a meridie tyberis ri-
pā z romā. ab occidēte mediolanēsem ligu-
riā. a septentrione romaniolā z puinciam pa-
duanā. h̄ regio ē multū p̄tesa in longuz ab
ortu p̄sus occasum min⁹ h̄ns latitudis ab

adlonari termino ad australe. Est autē terra
mōtuosa satis z fortissima q̄ ad sitū. fertilissi-
ma q̄ ad solū. saluberrima q̄ ad celū. quam
mare in duabus partibus locupletat. quaz
etiā fontū z lacū mltitudo irrigat z secū-
dat arn⁹ flui⁹ illā p̄terfluit z decorat croci
aromatici ibi crescētis abūdātia ipaz singu-
lari nobilitat atq; dicit. fontū etiā calido-
rū in ea scaturientiū affluētia ipaz gratificat
z sublimat

De thuringia La. CLXVI.

Thuringia germanie ē puincia me-
dia int̄ gentē saxonū z frāconum et
vestualoz. H̄nt em̄ bohemos z sa-
xones ab oriēte. frācones z bauaros a meri-
die. suenos z alsatos ab occidente. renenses
z vestualos ab aqlone. Sēs q̄dē fm nom̄ pa-
trie thuringia. i. dura i hostes marie z seue-
ra. Est em̄ p̄p̄a numerosus elegātis stature.
fortis corpe. dur⁹ z p̄stās mēte. h̄ns terrā mō-
tibz fere vndiq; circūdatā z munitā. interi⁹
ho plenā valde frugiferā z fructiferā. a vi-
neis etiā nō expertē. opida mltā. castra for-
tia. nō solū in mōtanis vez etiā p̄ plana. am-
nibz z stagnis z lacubz irrigua. aere saluber-
rima. pabuli vbertate gr̄issima. armētis z gre-
gibz valde plena. In ei⁹ mōtibz diuersa iue-
niunt mineralia z metalla. vt dicit Herodo-
tus. q̄ nullaten⁹ p̄misit secreta i germanie cō-
finio insecrata

De thuronia La. CLXVII.

Thuronia gallic superior est puincia
p̄s aqtanie antiq̄ cōputata a thu-
ronū ciuitate iclita sic vocata. In q̄
gēma sacerdotū martin⁹ sanctissim⁹
regeuit. Est autē sita sup̄ amnē ligerim q̄ eaz
p̄terfluit z irrigat z mltipliciter locupletat.
Terra frugifera fructuosa vinifera z pascu-
osa. aere saluberrima. nemorosa. gēs robu-
sta corpe. elegātis forme. audax mēte. bñfi-
ca z efficac in ope. modesta i smone

De vasconia La. CLXVIII.

Vasconia ē puincia ab aqtania anti-
q̄tus cōp̄bēsa sita iuxta pyrenēū a
vascea opido nūcupata vt dicit Isid. li.
ix. h̄ns mōtes pyrenēos i vno solo latere z i
alio oceanū mare. i alia ho planicie puin-
cie tholosane. in alia ho pictauoz gētibz ap-
propinqt. Terra siluestis z nemorosa salu-
osa z mōtuosa i mults sui p̄tibz vineaz ferax
int̄m q̄ vicinis puincijs z mults insul⁹ ma-
ris vini copā admīstrat. Berthona flui⁹ a

tholosana puincia hanc sepat q̄ vasconiam
pterflus iuxta burdigalē metropolim vñ
bē vasconū oceanū mare intrat. vt di. Jli.
li. it. in. c. de vocabul' gentiū. vattei a vat/
ra opido cognōiati p̄ amplam iugū pyrenē
mōtis solitudine inhabitāt q̄ z vascones q̄
z vaccones dicunt. c. in s. l. f. am cōmutata. q̄
pompei' edomita hyspania ad triūphū ve/
nire festinās de pyrenē iugū deposuit et in
vñū opidū gregariū vñ puenaz nom' vñ
accepit. vt dicit idē Jli. Pl. z Hero. q̄ reci/
tat gētē vasconū fore corpe lenē z agilē. aio
audacē. ad bella p̄cipitē z ferocē.

De venecia Cap. CLXIX

Venecia venetoz ab antiq̄ dicebat p̄
puincia q̄ a littoze maris adriatici i cu/
sus sinu vñs venecia nūc est sita vñ
q̄ ad padū flumiū q̄ diuidit int' ciuitatez si/
nes supioz ligurū z inferiorz. videlicet iter/
pgamēses z mediolanēses p̄mit' extēdebāt
vt narrat lōgobardoz ac liguz historie ve/
rissim' recitator. mltas siqdē nobiles nunc
obtinuit ciuitates. nā vt dicit Jli. lib. xv. mā/
tua q̄ a mātō vñ mancuo tircēsie filia. q̄ post i/
teritū tebanoz venit in italiā. p̄dita. sita ē in
venecia q̄ gallia cisalpina est vocata. Uene/
cie itaqz italie est puincia q̄ multaz terraz
ciuitatū dñiū habuit ab antiq̄ i mari z in
terra. cui' potestas hodie p̄ lōgissimos ma/
gis tract' z vsqz in greciā se extēdit. germa/
noz fines vsqz ad aq̄legiā tāgit. dalmatū et
sclauoz pirataz p̄dā tyrannicā repmit' z cō/
pescit. Insulas z port' p̄mictoria maris et
sinus sub ei' dñio existētes iustissime regit.
subditos p̄regit ab hostibz potētissime ac de/
fendit. rempublicā z ciuilē iustis legibz sub/
iicit. nullā sectā diuīs strariā instituit infra
suos terminos manere dissimulat aut p̄mit/
tit. Vñ gētis referre singulas p̄bitates esti/
mo supflū cū de gētis venetoz p̄tute z po/
tētia circūspectōe z puidētia vñitate z ciui/
um p̄cordia. amore tot' iusticie cū clemen/
tia oibz fere natōibz iā sit notū. vt dicit idē re/
gius scriptor historie lombardoz.

De vestualia Capitulum. CLXX.

Vestualia germanie inferioris est pu/
cia. hñs saroniā ad orientē. thurin/
giā z bassiā ad meridiē. renū z colo/
niā ad occidentē. oceanū z frisiā ad aq̄lo/
nem. nobilissimis flumibz duobz in ei' extre/
mitatibz cingit. s. vesera atqz reno. nā renū
tāgit p̄sus occidentē z septentrionē. veserā p̄o

versus orientē. Nec in q̄busdā libris vñ an/
tiqua saronia. ab omī specie fornicatiōis se/
mūdā p̄seruās z stupra districtissime puni/
ens ac honesta p̄nubia summe colēs. licz pa/
gana supstitiōe vsqz ad septingētesimū anū
dñi teneret implicata. vt scribit Bonifaci'
in epl'a ad regē anglie. Est em̄ terra multuz
nemorosa pascuosa pl' alēdis gregibz q̄ fe/
rēdis frugibz apta. mult' fontibz z amibz ē
irrigua. emosa. s. lippia atqz rura z mlt' alijs
fontes hz salis z mōtes fertiles i metall'. ab/
undat fructibz glandibz nucibz atqz pomis
etiā feris porcis pecudibz iumentis. p̄p̄s cō/
muniter elegātis stature est z p̄cere venuste
forme z fort' corpe z audax mēte. militiā bz
copiosam ac mirabilē aiosam p̄mptā ad ar/
ma p̄rinue z paratā. ciuitates habz fortes z
munitas. castra fortissima z opida tā i mon/
tibz q̄ in planis

De vironia Cap. CLXXI

Vironia est puincia puula vñtra da/
ciam p̄sus orientē a viroze dicta. co/
p̄ sit ḡminosa z nemorosa mlt' aq̄s
z fontibz p̄fusa. cui' gleba est frugum ferax.
gens q̄ndā barbarā seuā incōposita ac icul/
ta. nūc p̄o danoz regibz parit' z legibz ē sub/
iecta. Terra p̄o tota est a germanis z danis
parit' habitata. q̄re s̄ in l'ra Rō riuālia Dec/
tra a nogardoz gētē z ruthēoz p̄ flumiū ma/
ximuz q̄ narua dñ est separe

De vinlandia Capitulum. CLXXII.

Vinlandia est patria iuxta montana
norvegic p̄sus orientē sita sup lit'
oceanū. p̄tēsa nō multū fertilis nisi
in graminibz z siluis. Sēs eius est barbarā
agrestis z seuā. magic' artibz occupata. vñ z
nauigantibz p̄ eoz littoza vel apud eos p̄pter
vñ defectū morā z trahētibz ventū venalē
offerūt atqz vendūt. globū em̄ de filo faciūt
z diuersos nodos i eoz connectētes vsqz ad tres
nodos vel plures d̄ globo extrahi p̄cipiūt.
fm q̄ voluerint ventū hñe fortiorē q̄ p̄pter
incredulitatē illudētes demones aerē cōci/
tant z ventū maiore vel minore excitant fm
q̄ plures nodos de filo extrahūt vel pauci/
ores. z q̄qz intm cōmonēt ventū q̄ miseri/
talibz fidē adhibētes iusto iudicio submer/
guntur.

De vitria Capitulum. CLXXIII.

Vitria est insula modica in mari bri/
tānico sita distās a britānia maiori
quo freto iterposito separe. c' gleba

ad frumēta ē optima mltas hñs siluas z ne
mora. mltas feras pccora z iumēta. fontes
z amnes insulā irrigātes q̄ ad tēperie est sa/
luberrima z ī fructibz vberima dī esse. hec
ab anglis hodie inhabitat.

Deyselandia Capitulu. **CLXXIII**

Deylandia est regio vltia in europa
a septētrione vltra norvegā sita. p
petuo glacie ī remotioribz ei⁹ finibz
pdenata. p̄cedit aut sup lit⁹ oceanī maris
p̄lus septētrionē. vbi mare p̄ nimio frigore
p̄gelat. ab oriēte hñs scithiā supiorē. ab au/
stro norvegā. ab occidēte oceanū hyber/
niciū. ab aqlone mare p̄gelatū. Et est dicta
yselandia q̄si terra glaciei eo q̄ ibi dicunt cē
mōtes niuei ī glaciei duriciem p̄gelati. Ibi
cristalli inueniunt. in illa enī regiōe sunt albi
vsi maximi z ferocissimi q̄ vnguibz glacie
rumpūt z foramina mltā faciūt p̄ q̄ in mare
se imergūt z sub glacie p̄sces capiētes eos
extrahūt p̄ foramina p̄dicta z ad lit⁹ deferē/
tes inde viuūt. terra ē sterilis q̄ ad fruges. ex
ceptis paucis locis in q̄z vallibz vix crescit
quena. gmina t̄mō z arbores ī locz vbi ha/
bitāt hoīes pturīt z pducit. z ī illis ptibz fe/
ras gignit z iumēta nutrit. Un de p̄scebz et
venatiōibz z carnibz p̄ maiori pte p̄ls terre
viuit. oues p̄ frigore ibi viuere n̄ pnt. z iō ī/
cole de feraz z vrsorū pellibz q̄s venatu capi/
unt p̄ frig⁹ se muniūt z corpa sua tegūt. alia
vestimēta hñc nō pnt nisi aliū de deferantur
gēs mltū corpulenta robusta z valde alba.
piscationi dedita z venationi.

Dezeugia La. **CLXXV.**

Zeugia sine zeugis ē p̄uincia vbi est
maior cartago vl̄ minor affrica. iter
bisantiū z numediā sita. vt dic̄ Jsid.
li. xiiij. Nec a septētrione mari siculo ē iuncta
vt dic̄ idē. et a meridie vsq̄ ad regiōē getu/
lorū porrecta. cui⁹ p̄ima sūt frugifera vltē/
riora p̄o bestijs z sp̄entibz plena. Ibi onagri
z fere siluestres ibi mira z mōstruosa inue/
niunt. vt idem dicit.

Incipit liber .xvi. De lapidibz p̄ciosis

Scriptis pro/

Dprietatibz terre z p̄tiū ei⁹ ī ge/
nerali. restat adiunāte domi/
no aliq̄ h̄ inferere de ei⁹ orna/
tu in sp̄iali. Eoz aut q̄ ornat
terrā q̄dā sunt simplr inaiata

z insensibilia. vt oīa metheorica q̄ in ventis
terre generāt q̄lia sūt lapides colores z me/
talla. z de illis p̄mo p̄ ordinē est agendum.
Quedā p̄o vegetabilia vt radices herbe et
arbusta. Quedā sunt sensibilia. vt hoīes et
iumēta. de q̄bz vltio est tractādū. p̄mo ḡ ab
his q̄ generāt in terra z ī venis ei⁹ p̄ ordinē
alphabeti h̄ dicendū est

De arena Capitulu. I.

Arena ab ariditate est dicta q̄ si ma/
a n̄ p̄ssa fuerit p̄e siccitate z duricia
stridorē facit q̄ si in veste cādida z aspa fue/
rit nihil sordis post se relinq̄t. vt dic̄ Jsi. li.
xvi. c. iij. Arena siquidē in aq̄s marinis ab
oī limositate z lutea viscositate abluīt. vt di/
cit Aristot. in li. de p̄prietatibz elemētoz. z iō
p̄pter vincentē in ea siccitatē coagulari in la/
pidē p̄fecte nō p̄mittit Terra enī pura vt di/
cit idē li. metheoz. iij. lapis nō fit q̄ p̄tinua/
tionē nō facit. s̄z cōmutationez. z iō siccitas
vincēs oīm humiditatē nō p̄mittit eā tota/
liter ī lapidē p̄solidari. In est q̄ arena terra
cōi est substātiāliē durior. s̄z lapide mollior
z in ptes innumerabiles diuisibilior. vñ are/
na frigida est z sicca minuta cōp̄ssa grauissi/
ma in pōdere q̄uis sit minuta z sterilis ex se
p̄pter caloz z humorū defectū z dñū frigidū
siccitatis ambre supueniēte nō dissoluit. s̄z
poti⁹ diluta aut p̄sumpta lutea in puritate
maḡ cōp̄rimūt z p̄e p̄ti fort⁹ adherēte am/
pli⁹ solidat. Arenaz etiā multitudine mar̄
iper⁹ sistit. z ad ei⁹ cumulos se p̄stringēs ne
vltra sibi assignatos a deo terminos effluat
impedit. vt dic̄ Hiero. sup Jere. c. v. Posu
it arenā terminū mari z c. H̄z etiā vniuersa
liē naturā colatiua. vñ aq̄ p̄ arenas colata
dulcior z purior inuenit. vt dic̄ Cōstan. Itē
p̄tutē h̄z metalloz purgatiuā z sua p̄fricati/
one rubiginis p̄sumptiuā. aux ei⁹ es z ferrū
arene p̄fricatōe clarificāt. Itē p̄tutē h̄z in/
frigidatiuā. rep̄cussiuā. opilatiuā. tumoris
sedatiuā vt p̄t̄ ī thimolia. i. arena ex lapide
fabrili resoluta q̄ valet ad omīa supradicta
vt plane dic̄ Cōstan. Itē p̄tutē h̄z mineralē
vel saltē ei⁹ silem vl̄ affīnē. vñ z int̄ arenulas
tā fluuiales q̄s marinas auree arene sepi⁹ in/
ueniunt. Lapidēs etiā politī z gēme p̄ciose
in marino litore inueniunt int̄ arenulas Itē
arene tā fluuiales q̄s marine ex v̄tis p̄r̄ijs
ip̄as arenulaz p̄ticulas elenātibz sepi⁹ ī ma/
ris ostijs z littoribus coaceruāt z ex arenis
sic accumulatz aq̄ fluuiales ne mare subin/
p̄ 3

trent aliquētes retardat. ut dicit Hiero. sup
Amos. viij. Ibi defluet sic riuus egypti tē
vbi exple dicit q aqua nilipf obstātes arena
rū cumulos ptingit ipediri. nā circa flumi
nis descēsus parit aggregata arena aqua ni
li i mare descēdere n pmitit s3 poti⁹refluere
p plana egypti manifestissime coartat. s3 qn
to illis cumul⁹ arenos aq redire cōpellit. tā
to eisdē dissipat⁹ cū maiori ipetu in mare de
scēdere pfundit⁹ phibet. ut dicit Hiero. ibidē
Itē arenaz obstaculis i mari sub aq supfi
cie occultat⁹ occurrere v^l resistere maxie est
difficile z piculosum. ut patz sup vbi de ma
ris piculis ptractat.

De argilla Capitulum. II.

Argilla est terra tenax glutinosa z vi
scosa ad varia figulorū opa disposi
ta atq apta. Et ē fm Jsi. lib. xvj. c. j.
q argis sic vocata apud qd pmo ex tali ma
teria vasa fictilia sunt effecta. z ut ibidez dicit
tal terra p actioz caloris liqdiōres ptes p
mētis z terrestriores p solidat⁹ in laterē cō
mutat. sepe ei ptingit q talis terra lutea vn
ctuosa frigiditate aqua p gelatē in lapidē cō
mutat. Sepe em accidit tal trāsmutatio. s.
luti vnetuosi i lapidē ex calore coagulante.
Sic em dicit li. iij. meth. Luti vnetuosū ap
tū est huic trāsmutatio. s. in lapidē p calidi
coagulatioz. qre vnetuosum ē mediū inter
viscosum z vaporatiū bñs humidū visco
sum. vñ grā vaporatiū p a calido coagu
lari. grā viscosi nō p ex toto educi s3 āplius
p pmi z p solidari z sic i lapidem trāsmutari
ut ibi dicit cōmentator. Argilla ē frigiditate
sua sanguis restrictiva. ut dicit Lōstā. Argil
la si cū forti aceto fuerit distēperata apposi
ta frōri z tpiō phibet sanguinē de naribus
fluentē

De alabastro Capitulum. III.

Alabastrū ut dicit Jsi. li. xvj. c. v. est la
pis cādid⁹ itertinct⁹ varijs coloribz
ex q euāgelici illi⁹ vngēti vasculū fa
ctū fuit. ex h em cauant vasa vngentaria. qz
vngēta custodit poptime icorrupta. nascit⁹
aut circa thebas egyptias z damascū ceter⁹
cādidior. s3 pbatissim⁹ d india trāsportat. h
lapis a diascoride nicomar dicit. z dicit valere
huic lapidē ad victoriā obtinēdā. z dicit etiaz
q generat z pseruat amicitia

De auro Capitulum. III.

Aurū ab aura ē dictū. ut dicit Jsid. li.
xvj. eo q repulso aere plus resulget

naturale em est ut metalloz splēdor pl⁹ful
geat luce aliq reperculsus. Dinc z aurarij
sunt dicti qz fulgor splēdidos reddit. Aur
aut radiās z fulgēs dicit obrisum. eo q splen
dore obradiet ac fulgore. Est em color op
timi qd hebrei opham. greci hō dicunt eri
son. lamina hō tenuissima ex q incidit fila
aurea brachea nūcupat. Ducusqz Jsi. c. de
metallis. Scdm Aristo. aut li. methoz. pa
rū aū finē dicit. q aurz sic z cetera metalla ma
terialit⁹ pcreat ex sulphure subtili rubeo z d
vino argēto subtili z albo. pl⁹ aut pcurrit in
ei⁹ cōpositioē de soliditate sulphurea q de
aereo aqso vini argēti. z iō aurz solid⁹ est et
pōderos⁹ qz argentū. in cui⁹ cōpositioē pl⁹ d
argento vino q de sulphure albo pcurrere
psuevit. sic idēz dicit. Auro g inter metalla q
ad subam nihil solid⁹ est aut cōpact⁹. z iō i
igne positū nō euaporat. nec etiā in pōdere
minorat. vñ in igne nō cōsumit. s3 soluz qn
vi caloris liqscit si qd tūc h3 annex impuri
tatis z scorie deponit ppter qd z ampl⁹ de
purat z fulgid⁹ inuenit. nihil em int metal
la est ductil⁹ qz tāte est ductilitat⁹ q int in
cudē z malleū sine ruptioē siue dissolutioē
pitiū in bracheas. i. tenuissimas laminas di
latat. h etiā int metalla q ad formā z spēm ē
pulcr⁹. z iō inter oēs picturabiles formas
siue spēs pmi z precipuū locū auri obtinet
pulcritudo. vñ forma est z decor tā colorz
metalloz. Itē nihil int metalla q ad pntez
inuenit efficac⁹. cui⁹ pntē describit Plaf.
dicēs. Aurz inqt tēperat⁹ est omi metallo z
pur⁹. z iō pntē h3 pfortatā z supfluitatū
coadunataz i corpe extēsinā. z iō valz ptra
leprā z elephātie passionē vtilit⁹ emendādā.
limatura aut auri i cibo z in potu siue i me
dicina ad pseruationē a lepra vel saltē ad
occultatioz valet. qz ei⁹ frequēs vsus ab ea
pseruat z occultat. ut dicit Auic. Itē eadē li
matura cū succo boraginis z osse de corde
cerui valet p syncopim z cardiacā passionē
Itē lamine auree cādentes i vino extingit.
vinū faciūt vtile vicia splenis z alias passi
ones mltas vel melācolicas. Itē vltura sa
cta cū instrumto aureo melior est q ex alia
materia vel metallo. locū em adustionis cu
stodit imunē a fetore. Itē puluis cadimie
auree ocul⁹ impos⁹ maculas oculoꝝ corro
dit. Cōfortat aurz mēbra qnis eis nō incor
poret nec ea nutriat. valet aut depurando z
asperitate sua supfluitates q mēbra ledcbat

extergendo. sic idē dicit Plac. Itē auz calefa-
ctū tollit pilos a mēbro qd inde exūstū fue-
rit aut fricatū z itez crescere n̄ p̄m̄itit. vt d.
p̄tā. Itē auz p̄cūssum n̄ resonat sic es v̄l az
gentū nec crepat nec findit. s̄z poti⁹ extēdit
equalit̄ dilatat nisi ei fuerit aliud metallū
adulterinū aliq̄ mō incorporatū. nā q̄diu es
v̄l auricalcū cū auri suba est p̄mixtū sp̄ sub
malleo scindit. z sp̄ ad susceptiōz debite for-
me sub mallei icū iobediēs inuenit. z iō ne-
cesse ē vt om̄e sup̄flūū ab eo p̄ excoctiōz au-
ferat vt efficiat ductile. z aliq̄d vas cū opta-
ta forma exinde p̄ducatur. vt dicit Bre. Qū aut
lamia l̄ brathca aurea cū argētea subducta
d̄z malleādo incorporari. necesse ē a tribz ma-
time p̄caueri. s̄a puluere. v̄eto. z hūore. qz si
aliq̄d hoz in auz z argētū se p̄miscuerit ne-
quaqs vnū cū alio se tenebit. z iō optz vt in
loco valde mūdo z q̄eto s̄ duo metalla ad i-
uicē vniat. qn̄ at mō debito sic vniū in sepa-
bilis sit vnio. ita q̄ ab iuicē nō p̄nt vltius
separari

De auricalco. Ca. V.

Auricalcū. vt dicit Jsi. est dictū. eo q̄
cū sit es sine cupz resplendet sup̄ficia-
liter sic auz. es ei greco f̄m̄oe calcū
vocat. Auricalcū itaqz h̄z z duriciē er̄ sine
cupri. ex mixtiōe aut er̄ z stāni z auripigmē-
ti z q̄busdā alijs medicamibz p̄ducit i igne
ad colorē auri. vt dicit Jsid. Colorē itaqz h̄z
auri z siliendinē s̄z nō valorē. vasa eē d̄ner-
si generi artificialia z pulcra in sui nouitate
auri sp̄m p̄tēdētia ex auricalco p̄parant.
s̄z paulatim a fulgore p̄mo bebetat z q̄si ru-
biginat. z sic tā colorē q̄s odorē cupreo suaz
materialē originē p̄testat. In istis vas ciba-
ria z vina diuini⁹ refuata saporē horribilem
h̄būt ex er̄z vicio z odorē. colliria tñ q̄ oculo-
rū sunt medicamīa i eis vtilit̄ refuant. et ex
er̄is fortitudine acuumt. vt dicit Plac.

De auripigmēto Ca. VI.

Auripigmētū est vena tre sine genū
lapidis scissilis z fragil' auri sp̄m p̄-
tendēs i colore. z vocat alio noīe la-
pis athenic⁹. Et ē duplex. s̄. rubē⁹ z citrin⁹. z
h̄z f̄m̄ Dyas. naturā sulphur' calefaciēdi et
desiccādi. q̄ si apponatur ip̄z i albū trāsmu-
tat. z oīa corpa metallina p̄ter auz exurit z
deuastat. vt dicit Dyas. f̄m̄ Plac. aut auripi-
gmētū calidū ē z siccū in q̄rto ḡdu. z ē vena
tre. z duplex sp̄s rubēū. s̄. z citrinū. citrinū
at p̄petit medicie. h̄z at p̄tutē dissoluēdi. at-

trahēdi z mūdificādi. vñ valz asinatic⁹ z ma-
lū anbelicū h̄ntibz ex hūiditate si iclinato ca-
pite sum⁹ ei⁹ recipiat. Ex auripigmēto sit p̄si-
locraciū. i. yngētū depilatoriū vt pili faciliē
amoueāt qn̄ coq̄t cū calce vīua. valz etiā s̄
serpiginē z ipetiginē. si loc⁹ cū sapone z auri-
pigmēto lenit̄ inungat. s̄z statū loc⁹ inunct⁹
abluat. qz si yngētū tale ibi diu maneret bo-
nā carnē sic z malā corrod̄z z excoct̄z. na-
turā ei h̄z icisina z corrosina. yngues eē de-
turpatos z deformes fac cadere vt crescant
meliores. vt dicit Plac.

De argēto. Ca. VII.

Argētū a greca appellatōe. vt dicit Jsi.
est dictū. nā argiron argētū vocant
cui m̄z i modū accidit q̄ cū sit cādidū im-
p̄ssuz corpi lineas nigras. vt dicit Jsi. reddit.
In e⁹ p̄positiōe sūt vīuū argētū z sulphur al-
bū. pl⁹ at est ibi d̄ aereo z aq̄o z argētouino
q̄s sulphur'. z iō nō est tāti p̄oder' sic auz. vt
dicit Rich. rufus. Est at argētū duplex. s̄. sim-
plex z p̄positū. simplex at est liq̄dū et vocat
argētūuīnū. p̄positū at argētū solidū. p̄posi-
tū ex argētouino puro z sulphure albo nou
v̄tē. vt dicit Aristo.

De argētouino Ca. VIII.

Argētū at vīuū ē suba aq̄a mixta cū
subtili t̄reno forti admixtiōe z idisso-
lubili. z h̄z s̄ ex maḡsiccitate t̄rea q̄ non liq̄-
scit i sup̄ficie plana. z iō nō adheret sic id qd
est aq̄suz. Est at ei⁹ suba alba ex claritate aq̄
subtil' z ex albedie t̄re bñ subtilitate z digeste
h̄z eē albedinē ex admixtiōe er̄z cū p̄dictis. h̄z
aut argētūuīnū s̄ sibi naturalit̄ p̄p̄iū q̄ non
coagulat p̄ se sine sulphure s̄ cū sulphure z
cū plūbi suba p̄gelat. Jō d̄z ibidē q̄ argētū
uīuū et sulphur sūt elemētū. i. materia z p̄n-
cipiū oīm liq̄biliū. s̄. metalloz. s̄ oīa dicūt i
li. meib. exp̄sse z etiā a Rich. sic exponit. Ar-
gētū itaqz vīuū oīm metalloz d̄z eē p̄ncipiū
z iō respectu eoz ē simplex elemētū. De sua
at p̄tute z natura diuersi diuersa posuerūt. qd
aut d̄ s̄ sentiāt medici patere p̄t p̄ s̄ba. Ar-
gētū in q̄r Pla. vīuū. calidū d̄z eē z hūidū in
ḡdu q̄rto. q̄uis a q̄busdā indicē frigidū z i
eodē ḡdu. et q̄ sit calidū oñdit p̄ effectuz. eo
q̄ dissoluit penetrat z icidit. s̄z qz actualiter
sentit mltū frigidū. abusiue frigidū indicat
Qz aut aliq̄ dicūt argētūuīnū ex q̄dā vena
tre p̄ excoctiōz fieri falsūz eē p̄z eo q̄ p̄ calozē
ignis facillime i fumū extenuat. s̄z a t̄ra ḡg/
nit z q̄i aq̄ p̄fluēs p̄creat. diuissime eē i vale

frigido et solido et suavit. tanta autem ipsa est cohe-
rentia et fortitudo quod nulli rei potest admisceri
nisi prius extinguat. extinguatur autem cum salina
quoniam cum ea fricatur. et marie quoniam cinis saline addi-
tur. et maxime quoniam pulvis ossis sepie sociatur.
est autem argentum uiuū de facili in fumum euapo-
ratiuum et resolutiuum. cuius fumus marie obest
astatibus. inducit enim palissimum et tremorem relaxa-
do nervos et remolliendo. Ore acceptum si au-
ri immisum occidit membra perfodiendo. circa
quod piculum marie valet lac capni in quantitate
maria epotatum cum continuo motu pariter. Ad-
idem specialiter valet decoctio vini cum absinthio
et ysope. Duculq; Plat. Dicit autem argentum ui-
uum. eo quod incidat materias in quas mittitur.
ut dicit Jsi. li. xvj. ubi etiam si subiungit. si inquit
liquidum quod percurrit. Inuenitur autem specialiter in for-
nacibus argentariis guttarum secretorie. terris vel te-
ctis inherens. sepe ei in vetustissimo stercore
cloacarum vel puteorum limo inuenitur. sit enim ex mi-
nimo imposito schule ferree patena testea sup-
posita. ubi autem vasculum circumlinitum circumdari
carbonibus. et tunc argentum uiuū distillabit. sine
enim si argento neque aurum neque es inaurari potest.
Tate autem prout est ut si super sextarium argenti ui-
ui ceteranarium sarum supponas oneri statim re-
sistit. si vero auri scrupulum supposueris leuiter
et in se statim rapit. Ex quo patet non potest esse.
sed naturam cui cedit. Porro datum interficere po-
deris causa. Seruatur autem melius in vasis vitreis.
nam ceteras materias perforat et corrodit. Duc-
ulq; Jsi. i. xvj. c. de metallis. Argenti genus est al-
bum clare sonorum purum ductiliter huius multum
minus tamen quam aurum. Balsami potissime seruati-
um. prout in iaspide inauratum. Maiore ei
fuerit huius iaspis in argento quam in auro. ut dicitur in la-
pidario. liquibile et in igne resolutiuum et liquefa-
ctiuum. colore huius igneum rubrum. in frigidum
vero iterum efficit solidum et quod dux. et quod uis gros-
sum sit et materiale respectu auri. tamen propter aurum
in valore et precio obtinet inter metalla principa-
tum. Est enim medicinale et multarum egritudinum
curatiuum. nam ei scoriam siue spuma vulnera
sanat atque replet. et carnes superfluas in eis cre-
scere non permittit. cicatricem inducit. sordes cor-
poris mundificat. cauterium a fetore custodit.
perfortat fluxibilia membra et restringit. ex cocta-
ctu terre rubiginem prohibet. sed ex arene et sale con-
fricatione colore pristinum recipit et resumit.

De adamante Capitulum. IX.

Damas est lapis indicus purus et inde-
coratus ferrugineum huius colore et splendo-

rem cristallinum. nunquam tamen ultra magnitudine
nuclei anellane est reperiendus. si nulli cedit materie.
nec ferro quidem nec igni. nec unquam incalescit
vnde a grecis vis indomita appellatur. sed cum sit in-
uictus ferro ignis preceptorum. ruptis sanguine huius
cino calido et recetum. et fragmentis sculptores
in signandis gemis et perforandis utitur. Hic dis-
sident in his a magnete. quod possit adamas iuxta
ferrum non patitur illud attrahi a magnete. imo
retrahit per quandam violentiam ferrum a magnete la-
pide sic attractum. dicitur huius lapis more electri ve-
nena deprehendere. metus varios expellere et
maleficis artibus obuiare. Duculq; Jsi. li. xvj.
ca. de cristall. Hic lapis secundum Dyas. gema re-
conciliatoris dicitur et amoris. quod si mulier a viro
suo fuerit digressa. per virtutem adamantis in viri
gratum facilius reuocatur. Adhuc dicitur idem quod si ve-
rus adamas capiti dormientis mulieris suppo-
natur caute. scire poterit maritus et an sit casta
nam si fuerit casta dormiendo amplecti cogit vi-
lapidis maritum suum. si vero fuerit infidelis ab
eo subito resiliit et velut lapidis prout iam idig-
na subito de lecto cadit. Uir etiam huius lapidis
est. ut dicit Dyas. quod cum in lacerto sinistro ge-
stat. valet per hostes per insaniam rixas et iurgia
per incubos et fantasmata. per varia somnia et
venena. De amethysto Capitulum. X.

Amethystus lapis est indicus qui inter gemas
purpureas obtinet principatum. ut dicitur
Jsi. Est autem amethystus colore purpu-
reo et violaceo permixtus quasi rosa nitens et leuiter
fundens quidam flammulas et emittens. Jsi. d.
ter ex genere descendit ad iacinctum non ex toto
igneum sed vini colore huius. Et sunt species eius
quod. Jsi. d. Sed ut dicit Dyas. purpureus nobi-
lior est et alijs virilior. nam si per ebrietatem
et facit vigilare et malam repellit cogitationem et bo-
num perfert intellectum et ideo ei mollicies ad scul-
pendum.

De achate Capitulum. XI.

Achates est gema nigra habens albas
venas. et dicitur achates a flumine eius-
dem nominis existens in sicilia iuxta quod est
gemma prius inuenta. ut dicitur. Jsi. modo autem in
pluribus regionibus inuenitur. Est autem quoddam
genus creticum. ut dicit Dyas. cum venis ceru-
leis. Aliud genus est indicum varium cum guttis
sanguineis. Primum enim genus. ut dicitur. Jsi. cre-
ditur valere magicis artibus. nam ipsa tepe-
states conuertunt. sistunt flumina sic dicunt
Idem etiam genus utile est secundum Dyas. ad regum
formas et simulacra monstranda somnorum.

Creticu aut gen⁹ mutat piscula. gratū facit
et placentē et psuasorē et facundū. et vires cō/
fert. tertiu gen⁹ scz indicū visum. fouet. et si/
tim. pdest. et venenū valet. et accessio ei⁹ odo/
riferā est. vt dicit Dyas.

De abestone La. XII.

Beston archadie est lapis ferreū co/
loris. ab igne nomē sortitus. eo q se/
mel accessus nunq̄ extinguat^r et quo
fabricatū est illud mechanicū de q̄ gentiles
capri sacrilegio mirabant. In qdā em̄ tem/
plo vener^r erat factū cādelabru in q̄ erat lu/
cerna sic ardens vt nulla tēpestare et nullo
imbre extingui posset. vt dicit Jsi. li. xvj. in. c.
de gemmis

De absicto. Capitulum. XIII

Absictus est gēma nigra pōderosa di/
stincta venis rubentibz. h̄ calefacta
igni septē diebz calorē tenet. vt dicit
Jsi. c. de nigris gēmis

De alabandina La. XIII

Alabandina est gemma dicta ab ala/
banda regione asie. cui⁹ color simil^r
est calcedonio sz rarioz. vt dicit Jsid.
ca. de cristall. fm Dyas. aut alabandina ē gē/
ma clara et subrufa vt sardi⁹. cui⁹ p^r est san/
guinē puocare et augmētare

De argirite La. XV

Argirites est gēma argēto simil^r h̄is
stigmata aurea cui silis est in colore
andromaya. Est em̄ lapis cui⁹ color
argēto est. vt dicit Jsid. cui est forma q̄dran/
gula sic tessere et forritudo sic adamātis. hu/
ic putat magi nomē impositū ab eo q̄ aīoz
impe^r vt iracūdias credi^r refrenare. vt dicit
Jsi. c. de gēmis aureis.

De astrione Capitulum. XVI

Astrion est gemma indica cristallo
pinqua in cui⁹ cētro lucet stella ful/
goze lune plene. sic aut^r dz ab astris.
eo q̄ eis opposita fulgozē rapit. Jsid. ca. de
cristallis

De allectoria Capitulum. XVII

Alectoris siue allectori⁹ est lapis q̄ i/
ueni^r i vētriculis gallinaceis. cristallo
obscuro silis. cui⁹ vltima magni/
tudo est ad fabe quātitatē. hic in certamine
fm magos credi^r reddere hoīes insupabi/
les et innictos. vt dz in lapidario. De hac gē/
ma dicit Dyas. allectori⁹ lapis excitat venerē
grū fac et pstantē ac victorē discretū et orato/
rē. amicos reformat et repmit i ore sitim

De asterite La. XVIII.

Asterites est gemma candida iclu/
sam cōtinēs. lucē sicut stella int^r am/
bulantē. redditq̄ solis radios candi/
dantes.

De amatide La. XIX

Amatides est lapis vt gēma a q̄ si ve/
stis fuerit tracta et ignez resistit. et si
igni iponat^r n̄ ardebit. sz splēdore ac/
cepto nitidior apparebit. et est silis alumini
scissibili. oībz magoz maleficijs obuiās et re/
sistēs. vt dicit Jsi. li. vij. c. x.

De bitumine Capitulum. XX.

Bitumē est terra a gleba limosa et vi/
scosa in locz p̄cipue palustribz gene/
rata. Est aut^r fm Jsi. li. xvj. c. ij. qdā
terza glutinosa q̄ iuxta lacū asphaltri i indea
reperit. cui⁹ nata est ardēs et igni cognata. et
est tāte tenacitatis q̄ nec aq̄ nec ferro rūpi^r
sz solū sanguie mēstruali. Est aut^r vtilis ad
nauū cōpaginatōz. De h̄ bitumie dz i Pla.
asphaltri. i. bitumē iudaicū calidū et siccū in
tertio gdu. et est terra nigri coloris et pōdero/
sa et fetida. et est terra vt dicit aliq̄ d spuma
maris mortui generata et ad modū terre idu/
rata. h̄z aut^r p̄tutē attrahēdi et solidādī et p̄su/
mēdi. et multū valet ad vulnera et vlcera cō/
solidanda si pulueriset. et sic vulneri suppo/
nat. et si vuln⁹ fuerit mltū longū et l^r. Va/
let etiā ad passiōes matricis spūalia p̄mēt^r.
si ponat^r sup carbones. et sum⁹ ei⁹ q̄ est ferid⁹
sup os et nares p̄trahat. Valz insup fleuma/
ticis somnolētis litargies. qz fleuma d capite
multū purgat. vt dicit Plat.

De berillo La. XXI

Berill⁹ est lapis indic⁹. in viriditate
silis smaragdo sz cuz pallore. Polif
ab indis i sexangulas formas vt co/
loris hebetudo repcussu āguloz excite^r. ali/
ter aut^r polif⁹ nō h̄z fulgozē. Genera aut^r ei⁹
sunt decē. vt di. Jsi. c. d viridibz gēmis. vbi
etiā statū subdit. Crisoberill⁹ spēs scz est be/
rilli. cui⁹ pallida viriditas i aureū colorē re/
splēdet. et h̄ic etiā india mittit nob. Berilli
p̄tutes describit Dyas. dicēs. Inē berillos
q̄ mag^r pallet melior est. p̄t⁹ ei⁹ p̄ picula bo/
stū et p̄ lites innictū reddit et mitē. ingeniū
bonū adhibet. valet cōtra vicia epatis et cō/
tra suspiria et eructationes. humidos oculos
sanat. manū gestantis exurit si solis radio
opponat. hominē magnificat et amorē p̄iun/
git pingalem

De calculo Cap. XXII

Calcul⁹ ē lapill⁹ terre admixt⁹ rotun-
dus atq⁹ durissim⁹. pur⁹ z ex oī pte
lenissim⁹ atq⁹ plan⁹. dicit⁹ autē ē calcul⁹ eo q⁹
sine molestia sub breuitate z planicie a pedi-
bo⁹ pculce⁹. cui p⁹trari⁹ ē scrupul⁹. lapill⁹ scz
asperrim⁹ z minut⁹ q⁹ si int⁹ pedē z calceū in-
ciderit valde nocet. h⁹ z sara dicit⁹ scrup⁹ea.
id est. aspera atq⁹ dura. vt dicit⁹ Jsi. li. xv. ca.
iij. sepe autē lapill⁹ i corpe aial⁹ ex calidis et
viscosis hūorib⁹ nūc i vesica nūc in renib⁹
generat. vt dicit⁹ Cōstan. q⁹re s. li. vij. de passio-
nib⁹ renū. c. de calculo

De core Cap. XXIII.

Core est lapis sic dicit⁹ eo q⁹ ferrū ad i-
cidēdū acuat. cor⁹ em̄ greco f⁹none
incisio d⁹. vt dicit⁹ Jsid. Et ex his alie
aq⁹rie sunt. alie oleo indigēt iacuēdo sz oleū
lenē. aq⁹ s⁹o acie acerrimā reddit. vt dicit⁹ Jsi.
li. eodē. c. iij. h⁹ autē cor⁹ p⁹riū h⁹ q⁹ i h⁹ q⁹ acue-
do alteri fuit. paulatim se cōsumit. vt dicit⁹
Greg. puluis s⁹o ei⁹ ab ip⁹ suba resolut⁹ cō-
gruit medicie. p⁹tutē h⁹ desiccatiūa repulsi-
uā. z sanguis restrictiūa. vt dicit⁹ Cōstan.

De calce Cap. XXIII.

Calce est lapis adust⁹ ex c⁹ admixtiōe
cū arena z aq⁹ fit cemētū. Est autē
calce dicta vna. vt dicit⁹ Jsi. q⁹ dūz sit
tactu frigida. int⁹ tū in occulto feruentē h⁹
naturā v⁹ p⁹inet ignē. Un⁹ z p⁹fusa aq⁹ statim
ignis erūpit latēs. Cui⁹ nasa aliq⁹ mirū h⁹
postq⁹ nō arserit aq⁹ icēdit. q⁹bo solet ignis
extingui. oleo s⁹o extinguit q⁹ solet ignis ac-
cendi. Usus ē fabrice necessari⁹. nā lapis la-
pidi nō p⁹t herere forti⁹ nisi calce sit p⁹uctus
Calceis autē q⁹ fit ex lapide albo z duro meli-
or est structur⁹. Ex molli s⁹o vtilior est in te-
ctis. Ducul⁹ Jsi. li. xvj. c. iij. Calce autē f⁹m
Plat. calida est z sicca in q⁹ro g⁹du. q⁹ mixta
cū oleo pustulas z vulnera putrida inuat z
icisioēs bñ p⁹solidat. carnē supflua⁹ corrodit
nec in vulnere crescere p⁹mittit. Calx vna
cū auripigmēto z aq⁹ ad modū pulvis deco-
cta pilos cadere fac⁹. q⁹ suo acumie poros
aperit. vt d⁹. Cōstan. z Plat.

De cemento Cap. XXV

Cementū est calce z arene cū aq⁹ tem-
perate p⁹uctio z mixtura q⁹ ad lapi-
des p⁹uēdos z pietes liniendos z
dealbādos sūma est necessaria In picturis
z colorib⁹ parietū p⁹mū stramētū z p⁹cipuū
est cemētū. Mel⁹ autē adberet pieti hūme-

facto. z maxie si fuerit de plastro sine gipso.
nā vt dicit⁹ Jsi. gipsum calce est cognatū. Op-
timū autē oīm lapidū est de lapide speculari
factū cemētū. q⁹ lapis trāssu cet sic vit⁹ z ml-
tū scissibilis i tenuas crustas. vt dicit⁹ Jsi. z ē
idē q⁹ plastr⁹. q⁹ in greco d⁹ gipsum. sed in
teutonico speretalonū nūcupat

De carbunculo Cap. XXVI.

Carbūcul⁹ lapis ē p⁹ciosissim⁹ sic di-
ctus q⁹ vt carbo ē ignit⁹. cui⁹ fulgor
nec nocte vincit. lucet em̄ i tenebris
adeo vt flāmas ad oculos vibret. Genera-
ei⁹ sunt. cū. sz p⁹statiores sunt q⁹ fulgēt z emit-
tūt radios sic ignis. vt dicit⁹ Jsi. li. xv. ca. iij.
Ibidē subdit. Carbūcul⁹ grece antrax dicit⁹
tur. gignit⁹ in libia ap⁹ trogoditas. Inēbas
vnodecim spēs p⁹cellit antracites q⁹ igne ē
calor⁹. sz cādida vena p⁹ince⁹. cui⁹ est p⁹uiz
q⁹ pieci⁹ in ignē velut int⁹ mortuos carbōes
extinguit. sz aq⁹ p⁹fusus exardescit. Alia ē spe-
cies carbūculi noīe scandasir⁹ a loco indie
vbi inuenit⁹ sic dicit⁹. in cui⁹ sp⁹cie velut itra
lucidos ignes apparēt quedā gutte q⁹ aūree
z hec gēma est p⁹cū incōpabilis respectu ali-
arū. Alia est spēs q⁹ signes appellat⁹ a lucer-
nariū fragrantia sic dicta. z hāc gēma remis-
sum carbūculū dicit⁹. Et est duplex. vna q⁹
vt purpura radiat. altera velut coccinei co-
loris seu rubor⁹. h⁹ a sole v⁹ tactu digitor⁹ ca-
lesfacta paleas z cartaz folia ad serape dicit⁹
sculpturis resistit. si s⁹o aliq⁹ sculpta fuerit
dū signa in cera imp⁹mit q⁹si q⁹dā aialis mor-
su p⁹t cere secū tollit. vt dicit⁹ Jsid. ibidē. Ad
spēm carbūculi reducit⁹ balagi⁹ q⁹ rube⁹ est
z plucidus. vt dicit⁹ Dyas. z d⁹ q⁹ hec spēs car-
bunculi in vena saphiri inuenit⁹. z iō ex vici-
nitate saphiri q⁹dā nebulā ad modū faul-
le circa ignē balagi⁹ p⁹trahit. que circa eius
supficiē se diffundit. z hoc patet sensibilis si
diligētius cōtemplet

De crisoprasso

Cap. XXVII

Crisoprassus est lapis etyopie⁹ que
aur celat z p⁹dit obscuritas. de nocte
em̄ est igneus. de die s⁹o aure⁹. vt di-
cit⁹ Jsid. ibidē. In die em̄ quasi euanescent
z fulgorē emittēs quasi aur⁹ expallescit. Est
autē alia spēs crisoprassi quā india nutrit. h⁹
crisoprassus similis est prassio in colore s⁹
ue porro. et respergitur quib⁹sdā gutt⁹ au-
reis. vt dicitur in lapidario

De calcedonio Capitulum. XXVIII

Calcedoni⁹ ē lapis pallid⁹ z heberē p⁹rendēs colorē q̄ si mediū int⁹ berillū z iacinthū. vt dicit lapidario. Hascit⁹ aut apud nasamos vt ferūt diuio imbre. z i⁹uenit ad repensū lune plene. vt dicit Jsi. lib. xvj. Nō iuenit nisi tricolor vt di. lapid. Dia⁹ ei⁹ genera sculpture resistūt. calefact⁹ paleā attrahit. Jsi. Dic lapis pforat⁹ z portat⁹ facit vincere causas. z valz⁹ illusiones demo⁹nū z strutes p⁹uat. vt dicit Dyas.

De crisolito La. XXIX

Crisolite⁹ est lapis z ethyopie⁹. vt au⁹rū lucēs. z vt ignis scintillās mari i⁹ colore est silis. declinās ad virore i⁹ auro posit⁹ z i sinistro lacerto gestat⁹ dicit ter⁹rere demones z fugare. iunat⁹ timores nocturnos. z melācolia minuit aut depellit et p⁹forat intellectū. vt dicit Dyas. Crisoliti q̄ dā spēs ē crisolymphis. ei⁹ color dicitur aure⁹. de nocte p⁹ igne⁹ iudicat⁹ Est z alia spēs crisoliti q̄ dicitur crisolite⁹ colore aure⁹. ei⁹ aspectus d⁹ mane pulchrior ē. deinde hebetat⁹ ei⁹ color z est ignis capacissim⁹. q̄ si iuxta ignē fuerit ci⁹ti⁹ inflammat. vt di. Jsi. li. xv. c. d. gēnis aureis

De elidonio La. XXX

Elidoni⁹ lapis ē modic⁹ m⁹ p⁹ciōsus. Hui⁹ due sunt spēs. s. niger z rufus de vetre hyrudinis extrahūt. qui q̄ dem sūt z deformes. s. in struibus nō sūt maioribus ipares. imo mult⁹ alijs sunt maiores. Valer⁹ em rufus lunaticā passionē z i⁹ insaniā et antiquū lāguorē. faciendū facit z g⁹tu z placēt. Niger p⁹ valet p⁹noxios hūores. z febres z iras. z lor⁹ aq̄ sanat oculos. s. oia dicunt⁹ in lapidario

De cristallo La. XXXI

Cristall⁹ lapis est relucēs clar⁹ et colore aq̄sus. credit⁹ q̄ sit nix v⁹ glaciēs p⁹ multoz annoz spacia indurata. vñ z nomē ei⁹ greci dederūt. gignit⁹ in asia z cyp⁹ro. marie in septentrionalib⁹ alpib⁹ vbi in estate sol feruētissim⁹ inuenit⁹. z iō qz āno sa z diuturna est ibi glaciēs. iō spēm reddit⁹ hāc que cristall⁹ noia⁹ Dic si fuerit opposit⁹ solis radijs adeo capir⁹ flāmā vt aridis fūgis ignē p⁹beat. Usus ei⁹ ad pocula destina⁹tur. nihil aliō opat⁹ q̄ frigidū facere potest. Ducusq⁹ Jsi. li. xv. c. xij. De cristallo autez dicit Dyas. cristall⁹ nō vi frigoris tantū sed vi magis terrestritat⁹ in lapidē induratur color aut illi⁹ glaciē est silis. b⁹ p⁹tus est p⁹ si

tim z ardore. q̄ trit⁹ melle z potatus lacte replet vbera si ex causa calida lac p⁹us sit amissum. Et etiā sump⁹ in potu valet p⁹ colicaz passionē z viscerz si nō assit p⁹stipatio. Lapis est luci pui⁹. vñ lras z alia que in eo ponuntur manifestat. Q⁹ aut ex aqua materialiter fiat cristall⁹. dicit Greg⁹. sup p⁹mū Ezechiel⁹ Habet inqt aq̄ ex se fluiditatē. s. p⁹ frigoris vehementiā in cristalli ouert⁹ frimitatem Un⁹ in Eccl. scribit⁹. Flauit ven⁹ aquilo z ogelauit cristallū zē. Et b⁹ assignat Aristo. rōem in li. methoz. ibi. lapidea d⁹ substantijs mineralib⁹ materialit⁹ sunt aqua. vt dicit Ri⁹chardus rufus. lapides mineraliū sūt d⁹ aq̄ s. m⁹ qz habēt de terrea siccitate p⁹ q̄ liqua⁹ bilia. iō nō ogelant solo frigore aquoso. sed etiā terrea siccitate que p⁹mutat aq̄sum terreum in vitreū q̄ sup aquā dñat⁹. z vincit frigiditas supducta. ex q̄ patet q⁹ vera est ratio Grego. z Eccl. q̄ dicūt q⁹ ex aqua p⁹t cristallus generari

De cerannio La. XXXII

Ceranni⁹ est lapis cristallo silis ceruleo colore infect⁹. z est apud germaniam. alter est hyspanic⁹ rutilās vt flamma. bi cadūt de locis tonitruū. z dicunt⁹ p⁹ vim fulguris opitulari. vt dicit Jsidorus ibidē. Idē in lapidario vbi dicit. Cum tonat horrendū cū fulminat ignē ether. Rubib⁹ illius celo cadit iste lapill⁹. Qui caste gerit hūc a fulmie nō feriet. Nec dom⁹ aut ville q̄b⁹ affuerit lapis ille Uirt⁹ vtriusq⁹ est ad p⁹lia z causas vicēdas. z valēt ad dulces somnos. vt dicit ibidē

De corallo La. XXXIII

Corall⁹ nascit⁹ in mari rubro. z q̄d iū regit aq̄s lignū est. s. statim q̄ extra bit⁹ z tangit aere in lapidē induratur Sunt aut rami ei⁹ sub aqua cādidi z molles. extracti cū retib⁹ rubescūt z lapidificantur. vt dicit Jsid. c. de rubris gēmis. Et seq⁹ ibidē quantū apud nos p⁹ciōsa est idica margarita. tāto p⁹ciōsior est corall⁹ apud indos. hūc magi dicūt resistere p⁹tra fulmen. Jsid. Idē dicit in lapidario. Jp⁹ est vt ait zoroastes mira p⁹as. Fulmina riphones tēpestatesq⁹ repellit. Aq̄cūq⁹ gerat⁹ Est aut duplex. albo z rufus. z nūq⁹ vltra semipedem lōgiōz iuenit⁹. rufus maxime valet p⁹ oēm fluxū sanguinis. p⁹ epilepsiam. z p⁹tra dyabolica z varia mōstra. multiplicat fruct⁹ z expedit fines et p⁹ncipia negotioz

De corneolo La. XXXIII.

Corneol⁹ lapis est rufus et obscur⁹.
vixit tñ est et p^ociolus q^u in collo suspē
sus v^l in digito portat⁹. In discep
tādo surgētes mitigat iras. Sanguis ex mē
bro sistit quēcūq^{ue} fluore. p^ociue talē patit si
femia fluxū. v^l d^o i lapida.

De dyonisio La. XXXV.

Dyonisi⁹ lapis ē niger l⁹ fusc⁹ rubēti
bus venis sparsus. vocat⁹ aut ita q^u
si aq^u mixt⁹ p^oterat vinū al⁹s nimium
flagrat. et tñ q^u in illo mixt⁹ ē ebrietati resistit
v^l d^o i⁹ Jsi. li. xvj.

De diadoco. La. XXXVI.

Diadocos lapis ē pallid⁹ lucēs v^l be
rill⁹. et ē apt⁹ ad rñsa a demonib⁹ ob
tinēda. excitat em⁹ demones et fantas
mata. et si defuncto q^uo forsan applicet illū p^o
tin⁹ asserit solitas amittere vires. Nā sacer
hic lapis est. et q^u mors sternit abhorret. sicut
d^o in lapidario

De ere La. XXXVII.

Ere splēdore aer⁹ ē vocata. v^l d^o i⁹
Jsi. Ap^o antiq^us em⁹ anteq^u ferri co
gnit⁹ fuit vsus. ere p^omi p^oscindebant
terrā et belli certamīa pagebāt. tūc aux⁹ et ar
gentū reñciebāt. nūc p^o aux⁹ in summo ho
nore est. Sic voluēda etas cōmutat tpa re
rū. p^oba sūt Jsi. li. xvj. Idē aut es est et cupz
q^u vtrūq^{ue} ex eodē lapide p^o decoctiōz ignis
resoluit. Lapis em⁹ calore ignis resoluit⁹ in
es p^ouertit. Job. xxviii. Cōponit aut es siue
cupz sic et alia metalla ex sulphure et argen
toniūo. s^z h⁹ accidit q^u p^o est de sulphure q^u
de argētoniūo. et sulphur est terreū et nō pu
rū rubēū hñs colorē adurentē Argentū p^o
vinū mediocre nec nimis grossum nec ni
mis subtile. Et ex tali cōmixtiōe es generat⁹
sicut d^o i⁹ Aristo. Sic aut d^o i⁹ Jsi. c. d^o ere. Et
si fuerit admittū cū alijs metallis colorem
mutat p^o et p^outē. v^l p^o etz i auricalco et in ere
corinthio. q^u cū diuersis metallis ē p^ouētū.
vñ q^uddā est albū ad nitore argēti accedens
aliud fuscū spēm auri expmēl. tertiū in quo
cūcto⁹ est tēperies. Est et aliud gen⁹ eris q^u
d^o coronariū. q^u scz ex ductili ere i laminas
attenuat et felle tauri tingit. spēm auri p^oten
dit i coronis histrionū. vñ et coronariū ē vo
catū. Es aut q^u ductile ē et malleo p^oducit.
regulare appellat⁹. ecōtra fusile q^u tñ fundi
tur. s^z q^u fusile est sub malleo fragile est. q^u
aut es bñ purgat. et ab oib⁹ vicijs excoquit

ductile efficit et regulare. Om⁹ aut⁹ es in fri
gore magno mel⁹ fundit. Es celer⁹ rubigi
nem p^ohit nisi oleo pungat⁹. Itē in omīa me
talla est vocalissimū et maxie potestatis. Duc
usq^{ue} Jsi. li. xvj. maxie p^ouenit vsui tubarū et
cāpanaz p^o suā sonoritatē et durabilitatez
lapis vñ excoquit⁹ est maxie duriciet et cōpa
ctiōis. vñ nō facile frāgit nisi p^ous i rupe igne
fortissimo exurat⁹. Octies aut v^l nonies cō
burit añq^{ue} extrahat p^ofecte de lapide et pur
get sicut mihi sepi⁹ certissime asseruerūt in
loco vbi fodit⁹ eris purgatores. Uasa enea
rubiginosa sunt et eruginosa. nisi sepi⁹ arena
aspera p^ofricent. Olfactu etiā et gustu sūt ab
ominabilia. nisi cū stāno sint linita. Es etiā
si sine stāno fuerit de facili vixit et cremat. v^l
d^o i⁹ Jsi. c. de stāno. Es p^o exustū et pulueri
satū. v^l d^o i⁹ Plat. hz p^outē dissoluēdi et cō
sumēdi et extenuēdi et hñores noxios expur
gādi. vulnera sanat. caliginē oculorū pur
gat. carnes supfluas corrodit et vterius cre
scere nō permittit. v^l d^o i⁹ Plateari⁹ et etiaz
Dyalco.

De electro Caplm. XXXVIII.

Electrū est vocatū eo q^u ad sol radi
um auro clari⁹ luceat et argēto. nam
sol a poet⁹ electron d^o. Efficaci⁹ aut
est h⁹ metallū oib⁹ metallis et nobili⁹. Du⁹
tria sunt genera. vñ q^u ex p^ono arbore flu
it q^u succinū d^o. q^u em⁹ p^omo fluit de arbore
est liquidū gūmi. s^z post indurat⁹ calore vel
frigore in duriciē lapidis p^ospici v^l cristal
li. Alterz gen⁹ metallū d^o q^u naturalit⁹ inue
nit⁹ et in p^ocio habet⁹. Tertiū sit de tribo p^oectis
auri et vna argēti. electrū p^o q^u naturale est
illi⁹ est nature v^l in p^ouino ad lumina clari
us cūctis metall⁹ fulgeat et venenū p^odat. nā
si eo infundas stridore edit et i colores vari
os in modū arc⁹ celest⁹ se mutare subito cō
suevit. Ducusq^{ue} Jsi. li. xv. de metallis. v^l d^o.
De electro aut artificiali d^o sup Ezech. vñ
aux⁹. inq^u Brege. misceat cū argēto. argētum
ad claritatē crescit. aux⁹ aut cū claritate ar
gēti tēperatū p^outē suā nō p^odit s^z tantū mo
do q^u ad decorē eos admixti argēti aliq^untulū
expallescit. Electrū etiā v^l a q^ubusdā arpa
go d^o. eo q^u attritu digitorū accepta calor⁹ p^o
tia oīa folia et paleas et vestimētoz simbrat
rapiat et attrahat. sic magnes ferrū. v^l d^o i⁹
Jsi. li. xvj. c. de rubeis gēmis. De facili autē
quocūq^{ue} mō hō voluerit recipit colorem et
tincturā. Un⁹ de radice auenise et concubilio

de facili inficit. ut dicit idē ibidē.

De echite La. XXXIX.

Echites lapis ē indic⁹ et p⁹fic⁹ q⁹ i lit/
torib⁹ oceanī i sinu tā indici maris
q⁹ p⁹fici iuenit. Est aut lapis colore
pūiceo sic d⁹ in lapidario. et est duplex. ut
dic⁹ Jsi. s. mascul⁹ et femia. vñ et bini sp in ni/
dis aq⁹laz iueniunt. nec sine his parere pōt
aq⁹la. et iō aq⁹la istos fūat i nido suo. Moruz
mascul⁹ dur⁹ est et silis galle et subutilans.
femine⁹ ho mollis ē. et bi lapilli alligati pati
enti faciūt part⁹ celeritatē. et etiā faciunt ali
quādo abortiri si nimis diu ibi dimittūtur
et aliqd excidit vulne nisi cito a parturiēti/
bus auferat. ut dic⁹ Jsi. li. xvj. c. iij. Dic etiā
lapis more p⁹gnantis aliū lapidē in se tenet
clausum. ut dic⁹ Dyas. et in lapidario d⁹. Lō
tinet h aliū more p⁹gnatis lapillū. Et p⁹tus
est p⁹ferre sobrietatē. diuitias auget et amo/
rē. et fac victorē et fauorabilē et caducox. p⁹bi
bet visum. si d⁹ veneni fraude q⁹s suspect⁹ fu
erit si re⁹ fuerit. h lapis sub cibo ei⁹ posit⁹ ci
bū deglutire nō p⁹mittit q⁹ si lapis subtrac⁹
fuerit cibū deglutire nō tardabit

De emathibe La. XL.

Emathites lapis ē rufus ferrugine
us affric⁹ et indic⁹ ac arabic⁹. sic di/
ctus eo q⁹ cruore resolut⁹ i colorem
sanguinē mox erūpit. ut dic⁹ Jsi. Valer cō/
tra vesice fluxū et oculo⁹ dolores. et venenū
et serpēis morsum et vētris fluxū. oēm san/
guinē stringit et marie mulieb⁹ et gūguarū
ut dic⁹ Dyas. In Plat. aut d⁹ frigide et sicce
esse cōplexiōis. et h⁹ p⁹tutē p⁹stringēdi fluxuz
sanguis. d⁹ aut ab emath q⁹ ē sanguis. et t⁹bi
tes q⁹ est sisto. et. vñ valet emoptoicis. i. san
guinē vomētib⁹. et dissentericis singulare p⁹si
dium est

De elitropia Capitulū. XLI.

Elitropia gēma est viridis cū gutt⁹
pūiceis venis sanguineis sup⁹per
sa. Et ē sic dicta ab effectu. q⁹ si po/
nit⁹ in aqua radijs sol⁹ opposita ebullire facit
et aquā in vase positā resoluit i nebulā. et p⁹
paululū resoluit in guttulas pluuias. hec
cadē etiā gēma videt⁹ posse facere mira. nam
posita i pelui in aq⁹ clara radios sol⁹ mutat et
ex aeris repulsionē obūzare videt⁹ radio/
rū solariū claritatē et q⁹ndā inducere in acre
sanguineū colorē ac si sol⁹ ex interpositione
corpis lunar⁹ ad solem eclipticas pati tene
bras videat⁹ Et iō q⁹ illa videt⁹ sol⁹ posse mu

tare claritatē. elitropia. i. solis auersio nūci
pat. et h⁹ exp⁹se dic⁹ Jsi. et Dyas. in lapidario
d⁹. Ex re nomē h⁹ ē elitropia gēma. Que
solis radijs in aq⁹ subiecto vacillo. Sangui
neū reddit mutato lumie solā. Eclipsimq⁹
nouā terr⁹ effundere cogit et. Et dic⁹ Jsi.
q⁹ ita manifestat incātorū stulticiā et mago
rū q⁹ in suis p⁹digijs gl⁹iant. Illudūc em ho
minū aspectib⁹ in his q⁹ opant. sic facit gem
ma sup⁹dicta de q⁹ exēplificādo dic⁹ q⁹ herba
eiusdē nois cū q⁹busdā incātatōib⁹ additis
fallēdo visuz intueriū. facit portante hoīez
nō videri. In mltis alijs ē gēma h⁹ cōmēda
bilis. q⁹ sanguinē stringit. venena tollit. nec
falli poterit q⁹ eā gesserit et.

De enidro Capitū. XLII.

Endros paru⁹ lapis ē et modic⁹ p⁹pe
uis distillat guttis. nec tñ liquefit
oīno nec efficit aliq⁹ mō minor. vnde
d⁹ i lapid. p⁹petui flet⁹ lacrimis distillat eni/
dros q⁹ velut ex pleni font⁹ scaturigie manat
Et d⁹ ibidē q⁹ difficile ē h⁹ mōi reddere rōez.
q⁹ si gutta defluit de lapidis suba. q⁹re nō mi
nor efficit v⁹ oīno liq⁹scit. si ho ros vel aliud
ipm ingredit⁹ q⁹ est q⁹ ingredit⁹ nō repellit
egredientē. pōt tñ esse ut mihi videt⁹ q⁹ p⁹tus
lapidis p⁹desat in aquā aerē sibi vicini⁹ pro
pinquātē ut iā videat⁹ exire de suba lapidis
q⁹ egredit⁹ d⁹ suba aeris circūstantis.

De epistide Capitū. XLIII.

Epistides est lapill⁹ rutilās et rubicū
dus. q⁹ ex pte cordis gestat⁹ tutū ser
uat. cōpescit seditiōes. coerecet locu/
stas et volucres steriles nebulas ac grandī
nes a fructib⁹ terre. et opposit⁹ soli ignē et ra
dios emittit. Et si hūc lapidē in aquā seruē
tē piecer⁹ cessat ei⁹ ebullitio. et post modicū
frigescit. ut di. Jsi. et Dyas.

De exoliceo Capitū. XLIII.

Exoliceos lapis est sic dice⁹. eo q⁹ xl.
colorib⁹ est distinct⁹. et est pu⁹ valde
et efficit oculos intueris hoīs tremu
los. in libia apud trogoaitas inuenit⁹

De ferro Capitū. XLV.

Ferrū a feriēdo ē dictū. ut di. Jsi.
sua em duricie ferit domat et p⁹cunit
oīa genera metallo⁹. q⁹ q⁹dē q⁹uis
de terra originē p⁹bat durissimū tñ est et soli
dissimū. et iō oīa alia feriēdo cōpmit et dila
lat. et h⁹ ut dic⁹ Jsi. iuxta terre gen⁹ nomen as
sumit. et p⁹ h⁹ multipl⁹ variat. q⁹ fm h⁹ mag⁹
duz vel min⁹ inuenit. Generat aut ferrū fm

Aristo. ex argēto uino grosso nō mūdo neq̃
poroso terreo. ⁊ sulphure grosso in cui⁹ cō/
positōe pl⁹ est de p̃dicto sulphure q̃ de argē/
to uino. vñ ppter dñiū frigidū ⁊ siccū ⁊ terrei
ferrū frigidū ⁊ siccū valde durū est in suis p/
tīb⁹ ⁊ cōpactū. ⁊ q̃ min⁹ h̃z in se aerei ⁊ aq̃
humidi q̃ alia metalla. iō ad resoluēdum ī
igne difficile ē ⁊ g̃ne ad remolliendū. vt dīc
Rich. Ferramēta p̃o cū olco t̃pare mos est
ne aq̃ frigiditate nimīū indurēt. vt dī. Jsid.
Ferrū ex sanguis p̃tactu citissime rubigi/
nē p̃trahit. ⁊ dū ei⁹ subam subintrauerit vix
recedit. vt dī. Jsi. Rubigo ē viciū rodēs fer/
rū. qd̃ ei⁹ accidit ṽl sue sube ip̃uritate siue ex
terre p̃tactu ⁊ vicinitate. siue ex sanguinis si/
ue cuiuslib⁹ infecti aut hūidi vapōs q̃litate
Et subdit idē. a ferro inq̃t sanguis human⁹
effundit ⁊ de ferro se vlciscit. q̃ de re nulla
alia ita cito p̃ rubiginē cōsumit sic q̃n huma/
no sanguine immūdat. Cū ferro magnes cō/
cordiā h̃z vñ ⁊ magnes ip̃m attrahit ⁊ ip̃m
attractū etiā mediāte vase argēteo ṽl eneo
ip̃m sequit̃ ei⁹ subijcit ⁊ obedit. Si ferrū
bñ politū alumie ṽl aceto linitū fuerit simil/
limū sit eri. rubigine carebit politū ferrū. si
cerusa vel medulla cernina fuerit pliniūz.
Jsid. Ferrū candēs si in vino ṽl in lacte se/
p̃l⁹ extinctū fuerit ip̃z vinū splenetis ⁊ alijs
morbidis medicare fac. vt dīc Cōstā. Fer/
rū etiā vt dīc Jsi. accēsū igni nisi indurēt
scitib⁹ corrūpit. rubēs in igne nō est vtile ad/
cudendū aūq̃ albescere incipiat vel albere
Ṽsus ferri vtilior est hōī in plurib⁹ q̃ ṽsus
auri. ⁊ q̃uis pl⁹ diligať auri spēs ab auaris
sine ferro ei⁹ res publica tute nō agit. q̃ sine
ei⁹ metu securitas ab hostib⁹ nō habet. fer/
ro cōis iusticia regit. tūc innocētia ⁊ ip̃ro/
boz audacia ferri metu coerceť. sine ferro
nullū fere op⁹ mechanicū vix p̃ficiť. nullūz
edificiū p̃struit. agricultura nullaten⁹ exer/
cet. Et iō p̃m Jsi. ē dictū ferrū eo q̃ farra. i.
semia p̃dāt. q̃ sine ferro nec panis d̃tra ac/
q̃rit. nec etiā iā pat⁹ panis sine ferro cōgrue
diuidit̃ vt ī ṽsum cibi ab hōie assumat. Jte
ferrū ferro acuit. vt dīc salomō. nā p̃fricatō
ne mutua hebetudo ferri itēz attenuat ⁊ sic
acuit̃ vt inde facili⁹ qd̃libet icidat. Scoria
d̃i ferri imūdicia q̃n igne excoq̃t. ⁊ ē sic di/
cta eo q̃ d̃ ferro ignis violētia sit excussa. vt
dicit Jsidorus

De ferrugine.
Capitulum. XLVI.

Ferrugo est limatura ferri sic squa/
ma est illd̃ qd̃ euolat ex p̃cussioe fer/
ri. ⁊ h̃z p̃tutē siccā d̃z attenuādī. ⁊ iō
valet p̃ opilationē splenis. vomitū tñ poten/
ter excitat int̃m q̃ aliquñ ducit ad mortē nisi
pulvere adamāt⁹ vel aq̃ in qua p̃ noctē in/
cuerit ei⁹ violētia rep̃mat. p̃tra emorroidas
d̃z esse puluis ei⁹ optim⁹. dissenteria. i. fluxū
ṽetris stringit. vt in Plat. Ferrugo etiā d̃z
ferri rubigo ⁊ corrosio dicta a corrodēdo. d̃z
tñ p̃prie erugo ab erodēdo nō ab eramento.
vt dīc Jsi. man⁹ siquidē tāgent⁹ inficit ⁊ ma/
culā deformē post se relinq̃t. q̃to ferz mag̃
pur⁹ ⁊ politū est tāto euident⁹ ⁊ citi⁹ a rubigi/
ne defecdat ⁊ difficili⁹ remouet. Nec d̃ facili⁹
deponit nisi trib⁹ modis. s. p̃ ignis excoctōz
ṽl p̃ ferre ṽl p̃ lime corrosione. ṽl p̃ collisio
nē lapidis ⁊ durior⁹ arenule extersionē. hoc
aūc h̃z p̃p̃riū eruginis infectio q̃ occasioe le/
ui reuertit̃ ad locū in q̃ semel radicat̃

De gleba. Ca. XLVII.

Gleba ex collectōe pulueris est ī vno
glomerē coadunata. vt dīc Jsi. lib.
xvi. c. i. Terra cñ ligata gleba est. so/
luta p̃o puluis. Indurata ī globū tra semē
nō recipit. ⁊ receptū erūge in germē non p/
mittit. p̃fracta p̃o tegit semia atq̃ nutrit. per/
pluuia remollita q̃ndā pinguedinē in fere/
colligit quā ad seminū p̃ductiōz radicibus
circūfundat. vt dīc Greg. Aliqñ etiā glebe
naturā in se continent mineralē. ⁊ iō ex glebis
diuersaz rez spēs p̃ducit̃. sic dīc Bre. sup
illū locū Job. xxviij. Lapidēs saphiri loc⁹
ei⁹ ⁊ glebe illi⁹ auz

De gemma Ca. XLVIII

Gemma d̃z eo q̃ luceat instar gūmi.
vt dīc Jsi. gēme si qdē magnū deco/
rē varietate colorū p̃bēt auro. Ideo
aūc dīc Jsi. dicūt p̃ciose. q̃ rare sūt atq̃ ca/
re. om̃e ei⁹ rarū magnū ⁊ p̃ciosum vocat̃. sic
scriptū est. erat fmo dei p̃ciosus. i. rar⁹. Jsi
dor⁹. nec alicui d̃z videri dubiū aut falsū
q̃n sua sit p̃t⁹ diuinit⁹ insira gēmis. q̃ sic d̃i
lapidario. Ingēs est herbis p̃t⁹ s̃z maris gē/
mis. Quaz qdā in venis terre inueniunt̃ ⁊
cū metall⁹ effodiunt̃. qdāz a p̃fundo maris
euomūt̃ ⁊ generatiōis ip̃az loc⁹ ignorat̃. ⁊
tales gēme sepe ī litorib⁹ maris ⁊ flumīoz gla/
reis repiunt̃. qdā in corpib⁹ auiū ⁊ reptiliū
sepe p̃creant̃ Vñ cūq̃ aūt gēme venerint̃/
credibili p̃tute inueniunt̃ diuinit⁹ insignite.
q̃n nobiles sunt ⁊ vere. Nā vt dīc Jsi. c. de

gemis aureis. in quibusdam gemarum generibus veras a falsis discernere magis difficultas est. nam sepe ille qui sunt falsi et sophisticis veris videntur esse simillime. ita ut vitæ pñt de a sophistis dephēdi. quod dā ut dī. Iſid. p. smaragdo vitæ arte inficiunt et fallit oculos. subdola quodā viriditatis similitudo. sine fraude ei nulla mortaliū est vita. Iſi. omēs autē nō trāslucidas gemas cecās solem⁹ appellare eo quod dēſitate ſui obſcurē. Iſid. ſz ſepe fallūt ſic iudicātes. quod pl⁹ ſtut⁹ ſepe latet ī puulo adamāte ferrugineo et obſcuro q̄ ī ſardio lucidiſſimo vel berillo

De gagate Capitulū. XLIX.

Gagates est lapis rudis et in p̄ciosus quod p̄mo in ſicilia et gagate flumine est rept⁹ fluore flumis ad ripā iact⁹ vñ est noiat⁹. quous ī britānia ſit plurim⁹ et eximius. ut dī. Iſi. Est autē duplex. ſ. glaucus et niger. niger autē est plan⁹ levis et facile cōbuſtibilis igni appoſit⁹ fere ſic thūs. incēſus at odorē ſuo ſpētes fugat. demoniacos p̄dit. et demonib⁹ ſi eſſe putat⁹. ſginitatē p̄dit quod aq̄ ei⁹ bibita ſi bibēs eſt ſgo. nō vrinabit. ſi nō eſt ſgo ſtatim vrinā emittet. etiā ſ volūtātē. ut dīc Dyas. et ſic ſginitas p lapidē exp̄erit. ut dicūt autores. Itē idē lapis tam niger q̄ glauc⁹ attritu digitoz calefactas palcas leues ſibi appoſitas ſhere p̄ſuevit. pot⁹ autem p̄fert ydropic⁹. quod nociuum p̄ſumit humore. et dī p̄fortare epar ſua forſan ſiccitate et etiā occulta q̄litate. Itē pulvis ei⁹ appoſit⁹ dētes roborat. debiles et laxatos p̄firmat. Itē multum dī valere ſ fantasmata et nocturnas demonū veratōes. Itē ei⁹ ſuffumigatio p̄uocat mēſtrua quā caſu aliq̄ ſunt ablata. Itē dī ſedare dolores vētris quā ſto mach⁹ patit⁹ caſu aliq̄ ſubuerſionē. Itē vincit p̄ſtigias et carmīa dura reſoluit. ut dī in lapidē. itē valdē accelerat p̄rū et adiūuat p̄ietē ut dī ī lapid. Un ſi lapis tā groſſ⁹ et rudis tā mirabilia opat⁹. null⁹ p̄p̄ exteriorē faciē vili pendēd⁹ eſt q̄ diu ſt⁹ latēs inter⁹ ignoratur De hāc lapide dīc Iſid. in aq̄ accendit. ex tinguūt ſo in oleo. qd eſt mix

De galactile Capitulū. L.

Galactiles est lapis colore cinereus. gustu ſuavis. q̄ ſi attrit⁹ fuerit qdā lacteū de ſe emittit. ut dīc Iſid. h lapis ī ore clauſus turbat mētē. circūdat⁹ collo vbera lacte replet. alligat⁹ femori dat ſaciles p̄r. mixt⁹ aq̄ et ſale ſi circūſpergat ouili.

oues replēt lacte et ſcabies fugat ab eis. ut dicit Dyas.

De gelacia Capitulū. LI.

Gelacia gēma ē cādida hūs ſpeciem gradinis ī figura. et eratē frigiditatis quod nūq̄ ab igne caleſcit. Iſi. et Dyas.

De geratice Capitulū. LII.

Geratice lapis ē niger ſz ſupat p̄tū te colorē q̄ p̄us abluto ſic⁹ geſtane rit ore dicere mor poſit qd dē cogitāt alē. ſic dī ī lapid. dilectū reddīt et amabile eū ſup quē eſt. ſicq̄ pbat⁹ ſe ei⁹. nā ſi inunctū fuerit corp⁹ alicui⁹ melle et muſcis expoſitū relinquit eū muſce ſi p̄us fuerit iſte lapis. ſz ſi lapidē ſubtraxerit ſugēt corp⁹ ei⁹ et corrupēt

De iaspide Capitulū. LIII.

Iaspis est gēma viridis ſmaragdo ſimilis ſz craſſi color⁹ ſimpl⁹ eſt. Ei⁹ ſpēs ſunt. xvij. ut dīc Iſi. nā ias viri de. pinnas gēma dī. quous autē ei⁹ color p̄cipu⁹ ſit viridis. tñ mltos hz alios intermixtos. Ei⁹ ſe eſt rep̄mere febres et idropiſim in his q̄ geſtāt ī p̄m caſte. Iunat etiā p̄turiētem. fugat fantasmata et inēpicula facit hominē tutū interiorē refrigerat ardorē fluentē cōpeſcit ſanguinē et ſudorē. luxuriā cōhibet et īpedit p̄ceptū. mēſtrua p̄ſtrigit et emorroides ſi pulueriſet dat⁹ cū lacte vlcera iueterata ſanat. ſordes oculoꝝ purgat. et viſum acuit et p̄fortat. malefici⁹ et incātatōib⁹ reſiſtit. efficacior eſt ī argēto q̄ ī auro. In capite aſpidia iuenit⁹ lapilli⁹ iaspidi ſiſis q̄ mirē crediſ eſſe efficacie et ſtut⁹. et iō qdā iaspide q̄ ſi aſpidē dictū eſſe credūt. tot at crediſ h̄re p̄tutes q̄ hz diuerſas venulas et colores ut dīc Dyas. In mōtib⁹ ſciētiē iuenit⁹ optim⁹ et a grifonib⁹ cuſtodit⁹ quēadmodū ſmaragdus. ut dīc Iſi.

De iacincto Capitulū. LIV.

Iacinct⁹ lapis ē cerule⁹ et ſaphirei coloris aliq̄ntuluz et p̄pinqu⁹. ex colore ſuo nomē hūs ut dīc Iſi. Lapis iacinct⁹ qdā in ethyopia ē inuenit⁹. Optim⁹ ē q̄ nec nimis clar⁹ nec etiā nimis eſt obſcur⁹ vel obruſus. ſz ex vtriuſq̄ t̄pamēto medioerit eſt reſulgēs. Iſi. Dic nō rutilat equalitē In aere ſereno em⁹ grat⁹ et etiā p̄ſpicu⁹ ī nūbilo corā ocul⁹ eſt marci⁹ et obtuſus. Iſid. In os miſſus ſentit⁹ frigid⁹ ad ſcalpendū ē duriffim⁹. nō tñ ē iuic⁹. quod ab adamāte ſcribit⁹ et ſignat⁹. ut dī. Iſi. ſm Dyas. iacinct⁹ la

plis. nunc colore ceruleo. nunc subrusus. nunc
purpureo siue veneto. Et sunt tres species. nam
sunt granati citrini et veneti. scilicet in istos gra
nati. id est. blauci sunt meliores. Iste lapis mira
bilis est quod aeri maxime se conformatur. ut in nubilo
sit nubilus. et in sereno sit serenus. Iste lapis
est virtus singularis secundum auctores quod offert leuci
am et contrariatur melancolice humilitati. Confortati
ue est virtus sic de ipsius speciebus dicitur. Confortatiue
cunctis virtutibus habent. Tristitiamque fugat et va
nas suspiciones. Resistit etiam diuersis pestilen
tiis quod solent in aere septem generari. vigorem etiam
dat membris. et vegetat vel confortat nervos et
dulcem ac saluificum dat saporem. ut dicit Dioscoridus.
maxime si silis est saphiro. quod secundum omnes quod de ge
nere tractatur tanto in suis effectibus est efficaci
or quanto plius in colore et suba saphiro appropi
quat. et talis iacinctus veneno obuiat et toxico
contrariatur. Dioscoridus. Et etiam quodammodo assimilatur herba
eiusdem nominis in colore et in multis est ei par quousque
non per omnia in valore. sic dicit Iustinus.

Deiride Capitulum LV.

Iris est lapis octagonus. id est. sexangulus
ut dicit Iustinus. quod primo in arabia iuxta ma
re rubrum est inuentus. nunc autem in pluribus
locis inuenitur. scilicet in germania et in hybernia et in
multis regionibus aethiopiae. Est autem in colore
perspicuus. cristallo silis. ut dicit Iustinus. et dicitur iris per
similitudinem arcus celestis quod percussus sole sub re
cto speciebus et colores arcus celestis in primos pa
rietes oppositos representat. ut dicit Iustinus. eas scilicet
etiam creditur habere virtutes quas et berillus. nisi quia
tante non inuenitur quantitas ut dicit Dioscoridus. Insup
er lapis ut fertur cooperat parsuriendi vel ut citius
pariat vel saltem de dolore parat facilius susti
neat et non tantum de periculo praeseruat.

De ienia Capitulum LVI.

Ienia est gema quae in oculis hiene be
stiae inuenitur. quod si sub lingua hominis
subdita fuerit ipsam dicitur praedicere plu
ma iam futura. ut dicit Iustinus. et lapis.

De kame Capitulum LVII.

Kame lapis est in colore nunc albus. nunc
subniger. nunc subrubicundus. nunc va
riis coloribus distinctus. est autem sic di
ctus a cauma. tis. quod est idem quod incendium. nam in
locis sulphureis et calidis inuenitur. cuius virtus
secundum Dioscoridum est curare hydropisim. diuersis ima
ginibus et figuris sculpsit et politus.

De kabrate Capitulum LVIII.

Kabrate est lapis translucidus cristallo
silis quod creditur dare eloquentiam ho

noris et gram et defendit a noxiis et venenosis.
et curat tumorem epatis et splenis. ut dicit Dioscoridus.

De kalcophano Capitulum LIX.

Kalcophanus est niger lapillus colore
depictus. quod gestatur in ore dicitur clarifica
re vocem et defendere a raucedine fau
ces. ut dicitur in lapido.

De liguria Capitulum LX.

Liguria lapis est in colore electro silis
dicitur. ut dicit Iustinus. a lince bestia. ex cui
us urina inter arenulas generatur. quod
ei est paleas attrahere. valet pro dolore in sto
machi. et stringit fluxum ventris. valet ictericis
et discoloratis. quia praeditum colorem restituit. ut
dicit Dioscoridus.

De lipparia Capitulum LXI.

Lipparia est gema de lirticia pribus
venicis. cuius prietas est quod omne genus
ferarum ad ipsam praetia. perat et ipsum inu
entur. unde venatores feras quas canum cursu ca
pere non possunt. solent lippariae aspectu ad se ducunt.
sic dicitur in lapido.

De margarita Capitulum LXII.

Margarita omnium gemarum candida est
cipua. ut dicit Iustinus. quod inde margarite
noie est vocata. quod in conchulis maris
habetur generis lapidis inuenitur. nascitur in carne coctae
sic in piscium cerebro lapilli aliqui inueniuntur
gignitur ex celesti rore quem certo tempore anni co
ctae hauriunt. Et quibus margaritis quodammodo vniuersas
nuncupant. habentes apertum nomen. eo quod tantum
vnum et non quod duo vel plures simul reperiuntur. Sunt
meliores autem margarite candidae quas quae flauae
sunt. Illas autem quas inueniuntur aut matutini ro
ris perceptio candidas has senectus vel vesperti
nus aer reddit obscuras. Ducusque Iustinus lib.
xvi. Inueniuntur autem quodammodo perforate naturaliter.
et ille sunt alio meliores. quodammodo perforant arte.
ut dicit Plinius. Sunt autem eligende quae sunt albae et
clarespeculares et rotunde. Sunt autem haec tem
peramentis vel a tota specie ut dicunt quodammodo. vel
quod specialitate quodammodo aspergunt membra a super
fluis humoribus. eo quod stringendo et coarctando
confortat. Valent pro cardiacis et syncopum cordis
et pro debilitate quod puenit ex fluxu medicie. va
lent etiam pro fluxu sanguinis et fluxu ventris. ut dicit
Plinius. De in lapido. quod cum margarite generetur
ex rore quanto roratius plius fuerit aeris haustus
tanto maiorem gignit roratio gemam. nam ultra
seminucem crescere nulla putatur De etiam ibidem
quod si illo tempore quod ex haustu roris incipit gema ge
nerari si superuenit ebullitatio vel conitio

ex subita formidine claudis cōcha. et sic pa-
cit abortiuū. Ab india autē et antiq̄ britānia
nobiliores margarite trāsmittūt. vt dicit ibidē

De magnete Ca. LXIII

Magnes lapis est indicus ferruginel-
color. In india apud trogoditas
inuenit. ferz trahit. adeo em̄ vt dicit
Istō. trahit ferrū vt cathenā faciat anuloz
inde cū vulg⁹ ferrū vinū appellat. Līdum
etiā vitz credīt trahere sic ferrū. Eū⁹ tāta
vis est vt dicit Aug⁹. q̄ si q̄s eundē magnetē
tenuerit sub vase aureo vel eneo. ferrūq̄ de
sup posuerit ex motu lapidis subit⁹ ferz de-
sup mouebit⁹ et seq̄t ibidē. Un̄ factū est in q̄-
dam tēplo simulacrū de ferro qd̄ ptute ma-
gnetis i aere pēdere videt. Est em̄ alia spēs
magnetis in ethyopia q̄ ferrū respuit⁹ a se fu-
gat. Idē etiā magnes aliq̄n vno angulo fer-
rū trahit et i alio a se repellit. Dīs autē ma-
gnes tāto est melior q̄to cernitior. Ducitq̄
Istō. fm̄ Dyas. pō et lapidē. h̄ genus lapidis
recōciliat maritos vxoribz. auget grām et de-
corē in f̄mone. Itē cū mulla curat ydropy-
sim et splenē allopiciā et arsurā. puluis eius
asperfus p̄ q̄tenoz angulos dom⁹ sup carbo-
nes existētibz i domo videbit⁹ subito domus
ruere ex vertigie cerebri et cōmōtione. Ma-
gnes etiā sic et adamas capiti caste mulieris
supposit⁹ cogit eā subito amplecti viz suū. si
adultera fuerit subito a lecto se mouebit ti-
more fantasie. Hoc lapide marie vtunt⁹ ma-
gi. fm̄ Plat⁹. lapis magnes calid⁹ est et sic⁹
in tertio gdu. ptutē h̄z attrahēdi ferrū. mon-
tes em̄ sunt ex h̄mōi lapidibz. vñ naues fer-
ro cōpacras attrahūt et dissoluūt. vñ preci-
pue valet vulneratis puluis ei⁹ p̄fect⁹ cum
aplicon apposit⁹ vulneri Ferrū em̄ attrahit
puluis etiā magnetis in q̄ntitate duoz dra-
gmatū cū succo feniculi valet ydropisim
et splenē et allopiciā. vt dicit Auicē. attrahit el-
fleuma et melancoliā

De melonite Capitulum. LXIII.

Melonites est lapis dicit⁹ eo q̄ dulce
et melleū emittit succū. vt dicit Istō.
et est bicolor. s. viridis i vna parte et
melli similis in alia

De menophite Capitulum. LXV

Menophitis ē lapis a loco egypti sic
dicit⁹. gemināt⁹ est nature. vt dī. Isti
doctus. Dicit trit⁹ et sup loca q̄ vrēda
sunt vl⁹ secāda posīt⁹ vel cū aceto linīt⁹. ita
facit obstupescere corpus q̄ nō sentiat cru-

clatum.

De mirite Capitulum. LXVI.

Mirites est gēma sic dicta eo q̄ mirre
in colore similis est q̄ cōpressus spirat
odorē sic nardus

De medo Capitulum. LXVII.

Medus ē gēma vel lapis p̄ciosus in
medoz regiōe rept⁹. q̄ q̄nq̄ ē viridis
coloris q̄nq̄ nigri. vt dicit Dyas. p̄tutē
h̄ est p̄ccitātē oculoz. sanat podogram. si
cū lacte mulieris masculū ptuziētis tempe⁹
Sili mō valet p̄ dolorē renū et freneticam
passionē. si pō lapis niger resoluat⁹ sup cutē
et in aq̄ calida et alicui de illa aq̄ ad bibēdū
interficat vomitū et stomachi subuersionē. si
pō frons in lauet⁹ mirabiliter excoziat et ledit
vīsum et aufert oīno. vt dicit in lapidē.

De merobite Ca. LXVIII

Merobites gēma est viridis smarag-
do similis. spissior⁹ tñ et grossior⁹ ē vi-
rozis q̄ smaragd⁹. vñ et a colore mal-
ue nomē accepit. vt dicit Isti. et nascit⁹ in ara-
bia. Et at̄ sube valde moll⁹ et tñ valde utilis
q̄ sic dicit Dyas. p̄tute sua custodit infantūz
cunas et a nocinis casibz

De marmore Ca. LXIX.

Marmor greco sermone a viriditate
vocat⁹. vt dicit Isti. Sūt autē marmo-
ra vt dicit idē lapides eximij q̄ macu-
lis et coloribz cōmedant⁹. nā marmoz gene-
ra infinita sunt. nō tñ oīa a rupibz incidunt⁹
s̄ multa sub terra sparsa sunt vt marinoz la-
cedemonū viride et p̄ciosum. silt et marmoz
orphites. q̄ macul⁹ p̄pentū sile est vñ et vo-
cabulū sumpsit. cui⁹ duo sunt genera mol-
le et candidū. nigz et durz. Marmor purpu-
rites ex egypto est rubeū cādidiis interueni-
entibz pūctis. et vocat⁹ purpurites eo q̄ ru-
beat vt purpura. Sūt et alia multa genera
vt alabastrū et pariū. de q̄ infra dicet. Est et
aliud gen⁹. s. coralliticū i asia reptū nō h̄ns
vltra duos cubitos i mēsurā. et est cādidiuz
fere sic ebur. tñ h̄ns q̄sdā maculas q̄dā por-
tione et diuerso nigras. Est et thebaicū cin-
ctū aureis guttis. inuenit⁹ in pte egyptioz. na-
turalit⁹ aptū vt sup illud colliria cōterantur
Sūt et alia genera q̄ in officinis rupibzq̄
gignūt⁹ vt marmor chorinteū gutte aroma-
tice simillimū. ex q̄ colūne ingētes sūt limi-
na atq̄ turres. Est et caristeū viride et opri-
mū. nomē h̄ns ab aspectu eo q̄ gratū sit hīs
q̄ gēmas sculpūt. h̄ ei viriditas reficit ocu-

los Est et numidicus quod numidia mittit. quod fricatum succum silem croco reddit viri et nomen accepit. Sunt et alie multe marmorum diversi generis. de quibus exemplificat Ipsi. lib. xvj. sed huius ad primum sufficiat. Marmor itaque alijs lapidibus est solidius fortius et pulchrius et utilius. in quo venis diversarum gemarum materia invenitur propter soliditatem sui difficilime sculpi et poliri propter suam frigiditatem et soliditatem ad species et vnguentum aromaticum custodienda utilissimum invenitur. Super omnia autem admirari possumus quod marmorei lapides nec calibe nec ferro nec etiam serra vel malleo propter aliquam edomantur. sed per laminam plumbeam asseribus nobilissimis interfertam plumbo ei et non ferro lapides marmorei dividuntur et serras tamque asseres et equantur.

De nitro Ca. LXX.

Nitrum secundum Dioscoridem est lapis subalbidus scissilis et perspicuus cuius virtus est dissolutiva. attractiva. abstersiva. et humoris superflui sumptiva. De nitro autem dicit Ipsi. lib. xvj. c. ij. nitrum a regione nitria egypti est dictum. ex quo medicinis sunt. et sordes corporum ac vestium abluunt. huius natura non multum a sale distat. huius enim naturam sal et silex oris canescentibus siccitate litoribus. cuius spuma afronitum nuncupatur. Et colligitur distillas in primum asie in speluncis. deinde solis calore desiccatur. et optimus fit. quod sic siccatum est mimum poderolum. ut dicit Ipsi. secundum Plinium autem nitrum est vena terre. et est calidum et siccum lene rubrum vel album vel citrinum gustui est amarum acidum et subsalsum. pinguedinem extenuat si ore sit acceptum. humores viscosos minuit et sumit. pulvis eius in melle confectus faciem clarificat et decorat. mundificat sanie stomachi et intestinum ex apostemate precedentem. pediculos et sanie capitis detergit. vermes aurium interficit et eorum sanie mundissime extergit cum aceto spuma eius ex corrosionibus inflatibus subvenit ydropicis opilat cum melle mixta caliginem detergit oculos. venenum mortificat et excludit. palissimum lingue potenter prohibet secundum Plinium et Dioscoridem. Est autem nitrum calidum et siccum in fine tertii gradus. laxativum. colicium. ut dicit Costantinus.

De noset Capitulū. LXXI

Noset. id est ozopondine lapis est preciosus subalbidus aut varius. qui ut dicitur in bufonis capite est a quo extrahitur et in forti vino et aqua mundificatur. ut dicit Dioscoridus. et in eo aliquando apparet forma bufonis cum asperis pedibus et diffusis. huius lapis valet pro morisus reptilium et

venenū. Nam prout veneno varius lapis tangens digitum adurit. et sunt simul ambo includendi ut dicit Dioscoridus.

De onichino Ca. LXXII.

Onichinus lapis est indicus et arabicus permixtus in se habet colorem ad similitudinem humani vnguis. ut dicit Ipsi. greci ei vnguem onicem dicunt. Indic autem onix. ignis coloris habet. albis cingentibus venis siue zonis. Onix vero arabicus nigri coloris cum candidis zonis. Genera eius sunt quatuor. scilicet sardonius. que ex duorum societate nomen sortitur. scilicet ex cadore onicis et rubore sardii. ut patet infra de sardonice huius gemma scilicet onix plures dicitur habere effectus noxios. nam ut dicit Dioscoridus. collo suspensus vel digito portatus excitat tristitiam et timores. multiplicat lites. commouet animos ad rixas. in pueris excitat sanguinem superfluum et nocuum. non potest nocere in presentia sardii. speculari habet naturam et politam. et ideo ad modum speculi repuntat imagines et figuras. sed obscure. Dioscoridus.

De optallio Ca. LXXIII.

Optallius siue opallus secundum Ipsi. est lapis diversarum gemmarum coloribus distinctus. Est ei in eo carbunculi genus ignis. amethysti fulgens purpura. smaragdi nitens viriditas et singuli colores sub quibus varietate sunt lucetes. nomen habet a patria. Nunc lapides india sola parit. ut dicit Ipsi. tot enim creduntur huius precesse quod habet colores. De optallio dicitur in lapidario. quod optallus lapis oculos se portans servat illesos et acutos sed aliorum oculos circumstantium. obducta nube recodit. unde quidam acrisia percutit ut non videant vel aduertant quod sunt coram eis. Et ideo asseritur furtis tutissimum esse patronus. ut dicitur in lapide.

De orite Ca. LXXIII.

Orites gemma est nigra et rotunda. alia est viridis maculas habens. Tertia est cuius altera pars est aspera. altera vero plana. et eius suba est quasi ferri lamina. Hic lapis gestatus custodit a moribus reptilium et ferarum et animalium aliorum. Appensus etiam mulieri prohibet impugnari eam. et si pergras est facit eam abortiri.

De petra Capitulū. LXXV.

Petra grecum nomen est. et sonat idem quod solida siue firma. ut dicit Ipsi. Et patet enim terre solidis et compactis substantia petre siue lapidis generari. Ut petra a penetrando est dicta. penetrat enim pedem qui fortius premit et calcatur. Ab aqua etiam stillicibus et guttis penetratur. Idem autem est petra et

lapis. s. lapis quasi ledēs pedē dicitur. quia sua duricie et acumine pedē ledit. ut dicit Iſido. Lapis tñ vsualiter plan⁹ mollis et sparsus. Sara ſo adherēt a mōtib⁹ excidunt. Si lex ſo dicitur dur⁹ lapis ab eo dicitur qd pculsus eriliat ignis. ut dicit Iſid. Quis em petra ex se sit frigidissima. ferro tñ pculsa ex se mittit ignē. nā ex forti ⁊ violēta aeris collisione int̄ superficie ferri ⁊ lapidis aer illis subito ignitur ⁊ scintillādo de silice egredit. fm Ariſto. in. iij. meth. ex sola terra lapis nō fit. vicens em in ea siccitas nō pmitit eā coagulari. Fiūt aut lapides vel p pglationē vel p pglutinationē. Ex cōmixtiōe em aq ⁊ terre fit lutū. qd inter lapidē ⁊ terrā est mediū qd paulatim p partiū coadunationē ⁊ pstrictionē fit lapis. vñ tali trāsmutationi apt⁹ est lutū vinctuosum. qz qd nō est tale non est cōmutatiū s. poti⁹ cōminutiū ex dñio siccitatis. Terra ergo p fortē pglutinationē ⁊ cōmixtionē humorū puerit in naturā lapidis qd ex diuersitate terre diuersorū colorū recipit qualitatē. Aliqñ etia p munt lapides ex aque pglatōe. Inueniunt em quedā loca sup que aqua infusa puerit i lapides diuersorū colorū. ⁊ hoc fit ex quadā vi minerali in locis illis existēte pglatē aquas q sunt pncipia lapidū ut dicit Ariſto. Fiūt autē lapides vel ex luto vinctuoso p tute sol occul te illud coagulātis ⁊ p ptiū coherentiam in subam lapidis cōstringētis. vñ fiūt lapides ex aq pglata quadā p tute minerali lapidis forme inductiua fm ipam materiā lapidū efficiunt qdā rare sube ⁊ debil cōpositiōis. ⁊ quidā fortioris. ⁊ qdā generant tardius. qdā citi⁹. qdā forti⁹ fm fortiorē q̄litatū acti uarū potentia ⁊ debiliorē resistētiā passiuarū fm em cōmixtionē istarū qualitātū in suba lapidis diuersificant lapides i natura ⁊ i p tute. p tute em celestī influēs ad loca mineralia in eis suas impmit actōes ⁊ fm q iuenit materiā apriorē ⁊ sue actiōi obedientiorē in eis impmissionē relinqt nobiliorē. Et iō qdā lapides p ciosi naturā ⁊ vim planetarū in suis effectib⁹ imitāt. ut patz i topazio q motus lune sentire phibet. ut dicit Amb. Basi. Iſi. Dyal. et alij ut post patebit. Note ergo p p tates lapidis sine petre sunt iste. quia lapis vniversaliter est frigidus ⁊ siccus. cōpact⁹. durus. grauis ⁊ ponderosus. suo pōdere cē trum petēs. terrā cōprimēs. et eius ptes ne dilatent ad inuicē vniens et cōiungēs. Un

dicat Ambrosi⁹ q lapides sūt ossa terre. qd em faciūt ossa in corpe. hoc faciunt lapides in diuersis pti⁹ ipsi⁹ terre. ipam em cōsolidant. et ne ptes ei⁹ nimia siccitate ab inuicē defluāt. ipam cōprimūt et adunāt. lapides p aquarū supfusionē a sua duricia nō remolliunt. ex stillicidijs tñ guttatim descēdētib⁹ excant. ut dicit Brego. Lapidēs etiam si candētes fuerint in vino extincti. vinū cor rumpūt et in acetū cōuertunt. ut dicit Iſid. In lapidib⁹ etia generaliter requirit mate rie puritas p tute et p ciositas. coloris et figure diuersitas. et multiplex vtilitas Nam vtilēs sunt in edificijs ⁊ struēdis. i plateis ster nendis. p pontib⁹ faciēdis. p hostib⁹ expugnādis. p lupis ⁊ canib⁹ effugādis. p metal lis ex eorū suba extrahēdis. p metall exornādis. p infirmitatib⁹ varijs p sanādis. p turri bus regū. ampliādis. p castris et ciuitatib⁹ muniēdis. p feris ⁊ bestiolis defendēdis. Lapidēs itaq pmo de minera extrahūtur extracti qdrant ⁊ poliunt. politi in edificio ordinate collocātur. ordinate maiores sub minorib⁹ cōponūt. mediāte cemēto ad inuicē coaptant. obducunt cemēto. ⁊ extrinsec⁹ cōplanant

De pario La. LXXVI.

Pari⁹ lapis est gen⁹ marmoris eximij ⁊ p ciosi. ut dicit Iſi. Hic apud paron insulā inuenit. vñ ⁊ pari⁹ nūcu pat. magnitudo ei⁹ lāces ⁊ crateras nō excedit. et est apt⁹ ac vtilis p pseruādis spēbus ⁊ vnguētis. Iſi. Glosa aut sup Dester. s. dicit qd pariū est gen⁹ marmoris cādidissimi. et iō signat castitatē ⁊ c.

De prassio Caplm. LXXVII

Prassius est lapis ad modū porri viridis. visum cōfortat debilem. aliqñ inuenit cū guttis sanguineis. quan doq guttis candidis distinctus. de quo dicit in lapidario. Utile nil affert nisi qd viret et decet aurum

De pīrite.

Capitulum. LXXVIII.

Pīrites ut dicit Iſid. est lapis fulu⁹ aeris simulans qualitatē cui pluri mus ignis inest. de facili em scintillas emittit qui tenētis manū si vehemētius p matur adurit. ppter qd ab igne nomē accepit. de q dicit in lapid. Tāgi vult leuē blāda q manu teneri. Nā pssus nimiū digitos tā gētis adurit

De plonite
Capitulum. LXXIX.

Plonites est lapis q̄ dicitur esse feminei se-
rus. nā certo tpe p̄cipit et parit p̄silēz
lapidē et p̄fert p̄gnatibz. vt dicit Dyas.

De pantero Ca. LXXX

Panteron lapis est multoz coloruz
sparsoz et p̄t̄ distinctoz. nā niger et
rubeus viridis pallensq̄ videt̄. pur-
pureus roseusq̄ simul prassiniq̄ colorz. Hic
facit boiem audacē et inictū illo die. q̄n videt̄
mane oriēte sole. vt dicit in lapis.

De plumbo Ca. LXXXI

Plumbū vt dicit Jsi. de metall. li. xvi
est dictū. eo q̄ ex pilis de plūbo fa-
ctis maris altitudo p̄mit̄ ē temptata
H̄ vt dicit duo sunt genera. cādidū scz et ni-
grū. cādidū aut̄ meli⁹ est et p̄mo i insul̄ athlā-
tici maris antiq̄ est inuētū. i multis locis ho-
die. inuenit̄ em̄ in gallia et lusitania q̄dā terra
nigra arenosa et etiā calculosa. q̄ q̄dē ablu-
tur et ex materia q̄ subsidet p̄ decoctionē in
fornacibz plūbi suba eliq̄t̄. In aurifodinis
etiā cū materia auri q̄dā lapilli nigri repit̄
et dū auz colligit̄ cū auro manēt. sed postea
h̄dē calculi ab auro separati p̄ se p̄stant et i plū-
bū albū totalit̄ resolunt̄. et inde tāta est gra-
uitas auri et plūbi. vt dicit Jsid. Nigrū vero
plumbū duplex ē. aut̄ em̄ ex sua vena p̄dit̄.
aut̄ cū argēto nascit̄ mixtisq̄ venis cōstat̄. et
in illa p̄fatione p̄mo p̄cedit stannū. deind̄ ar-
gentū. tertio q̄d remanet p̄ p̄fationē efficit̄
plumbū nigrū. vt dicit Jsi. In india p̄o neq̄ es
neq̄ plūbū inuenit̄. s̄ gēmis et margaritis h̄
india recōp̄sat. Jsi. Plumbū aut̄ nigrū in
opibz laboriosis vt i laminis et i fistul̄ vtili⁹
fore tā hispani q̄ britānici sūt expti. Huc
usq̄ Jsi. Scdm̄ Aristo. em̄ li. meth. iij. ex
sulphure grosso min⁹ depurato ac seculēto
et argētouino cōponit̄ plūbi suba. i locz mi-
neralibz generat̄. vñ ex immūdicia sulphuris
nō puri q̄ndā p̄bit humiditatē. ex cōtactu
man⁹ tāgentz cōinq̄nat̄. h̄ immūdicia ad ho-
rā p̄ absterfionē aliquāculū a plūbo remo-
ueri p̄t. s̄ ex eo auferri nequaq̄. p̄t aut̄ ho-
mines immūdicia plūbi abstergere. verūta-
men sp̄ erit plumbū. et si videat̄ argētū s̄ ob-
tinebūt i eo q̄litates aliene vt errēt in eo ho-
mines. sunt q̄ accipiūt sal armoniacum et c.
vt dicit Aristo. et h̄ immūdicie assignat causas
dicēs. Materia plūbi nigri siue argentum
minū est malū pōderosum luteū. sulphur ec̄

et malū mali vaporz et fetidi. vñ nō bñ ge-
lat̄. in li. v. alchimie hermes dicit. Si suspēde-
ris plūbū sup acetū p̄denat ipm. nā acen⁹
penetrabit ei⁹ subam et i puluerē p̄uerit. ac
in colorē albū ceruse ipm trāsmutat. s̄ si su-
per ipm acetū fuderz albescit et destruit vim
aceti. plūbū adustū colorē vermiliū obscu-
rū generat. s̄ si fortior fuerit ignis. p̄uerit i
citrinū et post calcinādo et desiccādo ipsum
cū aceto i albū colorē ceruse trāsmutatur
Igne p̄o fortiori adhibito totū h̄ p̄uerit in
materiā p̄mā plūbi et sit terra. vt dicit ibidem.
Itē idē. plūbū q̄b miscet̄ ptes omogenias
p̄gregat. et etherogeneas sepat et mūdificat
et iō ponit̄ cū argēto i fornace vt argētū fa-
cili⁹ mūdificet̄. q̄ ptes argēteas a p̄sumptō-
ne p̄suat et ipso plūbo p̄sumpto ac robusto ar-
gentū purgat Idē dicit. Hiero. i glo. sup. vi. c.
Hic ibi p̄sumptū est plūbū et c. Itē dicit her-
mes q̄ plūbū in sua ebullitōe oīm solidorū
corpoz duriciā soluit. etiā adamāz. Itē dicit.
Arist. in li. meth. plūbū inq̄t liq̄tū pculdu-
bio est argētū inuētū. s̄ nō liq̄t nisi calefiat. et
tūc apparēt oīa rubea liq̄facta. Hic aut̄ est
q̄ plumbū cū liuidi vñ subnigri sit colorz. m̄
p̄ exustionē siue aceti resudatōz pulcrū colo-
rē generare p̄suenit. vt miniū. stibiū. et h̄mōi
Est aut̄ plumbū ad vsum medicine. est em̄
frigidū et humidū in secundo gradu. vt dicit
Cōstā. s̄ vsturā ignis et apostemata calida
valet miro mō. fluxū sanguis vulnez bñ cō-
stringit. reuma oculoz abstergit et cōpescit.
Itē scorpionū mitigat et draconū. venere⁹
phibet si plūbi lamia duobz lūbis apponat̄.
alias h̄z rōes medicinales de q̄b q̄re infra
de coloribz. c. de stibio. q̄d alio noīe cerusa.
id est flos plūbi noīat̄

Depulvere. Ca. LXXXII.

Puluis dicitur eo q̄ a v̄eto pulset̄ vt dicit
Jsi. Lenitate ei⁹ sua a v̄eto tollitur et
dissipat̄. v̄eti p̄trari puluerē subin-
trātes ipm circūagitāt et turbine generant.
vt dicit Beda. Puluis p̄cussus naturā rei a
q̄ resoluit̄ oñdit. nūc p̄ odorē. nūc p̄ colorē
nūc etiā p̄ saporē. et iō puluerisat̄ sp̄es aro-
matice vt eoz intrinseca p̄tus se oñdat vt p̄
p̄tū cōmixtionē et vnionē ampliorē p̄ntez
recipiāt. vt odoris sui fragrantia diffusi⁹ cir-
cumsp̄rgāt. et gustū suauē a ficiāt. et vt vul-
nera putrida desiccēt efficacit̄ et abstergant.
vt carnē mortuā corrodant et auferāt. et vt
teri⁹ crescere nō p̄mittāt sicut puluis plūbi

erusti purgat vulnera et desiccatur superflua.
carnē viuā generat et consumat. ut dicitur Lōitan.
Et ideo ex pulueribus efficiuntur emplastra et cōpo
nuntibimiamata. et varia efficiuntur antidota
et vnguēta. In puluerem resoluuntur thus et
mirra. et ex pulueris crematōe deo offeruntur
holocausta. Ex pulueribus etiā fiunt salutife
ra electuaria quibus infirma corpora sanitati re
stituunt. Ex pulueribus insuper fiunt inunctōes
et malagmata quibus mortuorum corpora linunt et
custodiunt integre in cinere aut puluere redi
gant. pulueris et humoris admixtione lutū gignit
et ex superuenienti desiccatione in glebā cōpingit.
ut dicitur Ipsi. ex puluere pes polluit. oculi ledit
et multiplex reptile ex puluere producit et o pul
uere pascit ac nutrit. Serpenti ei puluis est
panis eius. ut dicitur Ipsi. lxij. Ex puluere oē cor
pus aiatū nascit et in puluere a quo incipit fuer
it et finit put hominē dictū est. Puluis est et in
puluere reuertitur. Et ex puluere aer inficit
et ne claritate solis oculi videat aliquis ipedi
tur. nam ex puluere aeri hūido admixto sepe
nebula gignit. ex eo interpositio latet sol et lim
pide non videt. Et resolutio etiā pulueris in
aetheros solis radii per fenestras intromissus
nullatenus intuetur.

De quirin. Ca. LXXXIII.

Quirin ut dicitur Dyas. est lapis qui in vpu
paz nidul inuenitur. Dicitur secretorum p
ditor est in somno. capiti ei dormiens
suppositus facit hominem loqui omnia que somniat dor
miendo. et auget mirabiliter fantasias. unde et
magi diligunt lapidē illū. quia per eum maleficia
operantur.

De quandros. Ca. LXXXIII.

Quandros est lapis colore quod villis.
et erimie ptus. ut dicitur Dyas. Et inue
nitur in capite vulturis. valet in quolibet
causas nocivas. et vbera lacte replet.

Derabri. Ca. LXXXV.

Rabri qui et alio nomine et cōi dicitur bolus ar
menicus. est lapis siue vena terre et est
nature frigide et sicce subrufus colo
rem hūis et inuenitur in armenia. naturā habet
stringendi ventrem et sanguinem vnicuique fluat.

De rostein siue reiben.

Capitulum. LXXXVI.

Rostein siue reiben secundum Auiē. est lapil
lus qui inuenitur in capite cācri. et est ali
quando albus aliquando vergens in flauēū colorē. Est
autem qui ad subam mollis paz durior quam pupil
la oculi piscis. qui ad formā suo est exteri⁹ ro

rundus et plan⁹. interi⁹ vero parū concavus.
quo ad virtutē autem est naturaliter frigid⁹ et hu
midus. Et valet contra morsus scorpionum et
mustele si contritus more emplastri superpona
tur. Dicitur etiā quod valet contra morsus canis ra
biosi si puluis eius in potu assumatur. Si com
buratur puluis eius mundificat dentes et de
siccat vulnera et confert scabiei et prohibet la
crimas.

De saphiro. Ca. LXXXVII.

Saphirus est gēma cerulea celo sere
no in colore similima. optima est in
gēmas et summe pretiosa et regū digi
tis magis apta. In multis locis inuenitur.
sed orientalis siue indica melior indicatur. et
maxime quā habet quasi quiddam pulueris aureoli
internixtos. et est huiusmodi saphir⁹ dēsus non pluui
dus. ut dicitur Ipsi. Hic lapis maxime p̄medat in
lapidario. ita ut per sui excellētia gēmarum gem
ma vocatur. nam corpus vegetat et integra mēbra
p̄seruat. stellā habet relucētem per cui⁹ resulge
tiā eius ptus indicat. Alia est species saphiri
que sirtires dicitur que iuxta sirtes inter arenas
maris libici inuenitur. ut dicitur Dyas. Inuenitur
autem aliquando in venis minerarum ubi lasurium etiā
inuenitur et in eisdem venis saphiri in medio ve
lut in ventre quiddam species carbūculi inuenitur
et ideo a multis saphir⁹ mater carbūculi cre
ditur. eo quod in eius venis gigni a pluribus prohibet.
et ex natura saphiri carbūculus quasi quiddam
faucilla cerulea ut multi asserunt creditur aliquando
enlū obumbrari. ut dicitur Dyas. Saphir⁹ ita
quod secundum Dyas. habet virtutē discordiū reconcili
atiuā. multū enim valet ut dicitur ad pacem refor
mandā. Item habet virtutē caloris innaturalis
rep̄ssuā. vñ dicitur saphiro dicitur in lapidario. Cor
poris ardore refrigerat interiorē. Nam in febribus
multū canmaticis et incēsiuis refrigeriū pre
bet saphirus si iuxta venas cordis pulsabi
les suspēdat. Unū dicitur Dyas. quod valet perio
dicas febres et pe accessiones. Item virtutē ha
bet p̄foratiuā. cordis letificatiuā. et ideo dicitur
valere contra cardiacā et quālibet passionem
melancolicā vñ et cardiacā et dyasoreticum
fluorē rep̄mit et sudorē. sicut scribitur in lapida.
Sudorē stringit nimio torrete fluentē. et c.
Item dicitur Dyas. Item habet virtutē flux⁹ sanguis
restrictiua. Unū et saphir⁹ orientalē si tribus
apponatur solet restringere sanguinē dicitur naribus
p̄fluentē. Item virtutē habet singularē tu
moris et inflature sedatiuā. Certū enim est quod
apostematū rep̄mit inflaturā si in principio

collectiois nocive citi⁹ apponaf. Itē valet 3
 antracē. nā hūc h3 malicie z venenositatē
 antracē expulsiuā. ei⁹ em furiositatē repmit
 z expellit ne ei⁹ malicia spūs inficiat ipi⁹ fu-
 mū ad cor ascēdere nō pmitit. vt dic⁹ Dyas.
 Itē vim h3 veneno strariā z ipi⁹ penit⁹ ex-
 tinctiū. vñ z si araneā intra pīdē posuer⁹
 z vnū saphirū indicū sine aliū supra pīdis
 orificiū aliquātulū diu retinuer⁹ aranea ei⁹
 hūc victa q̄ si subito moriet⁹. vt dic⁹ Dyas. z
 hīdē vidi sept⁹ z i diuersis ac plurib⁹ experi-
 ri. Itē h3 vim visus p̄suatiū z sordidū o-
 cul⁹ sine guamine purgatiū. vñ scriptū est.
 Tollit ex ocul⁹ sordes. de frōte dolorē. in la-
 pidario. Itē h3 vim vlce⁹ curatiū. nā vt
 dic⁹ Dyas. puluerisat⁹ z lacti admixt⁹ vlce-
 ra sanat. z hī etiā in vulnerib⁹ est expit⁹. Itē
 tate autoritat⁹ fuit lapis iste apud veteres. q̄
 etiā apud deū nō modicū putauerūt valere
 vñ z apollini fuit singularit⁹ p̄secrat⁹. qz cū
 gētilis p rñsis apollinē sacrificioz tpe p̄su-
 luerūt certificari citi⁹ putauerūt si saphirū
 tūc in pñtia haberēt. vt dic⁹ Dyas. z hī tāgīf
 in lapidario vbi dī. Et pl⁹ q̄ reliquas amat
 hāc ydromācia gēmas. Ut diuīa queant p
 eā rñsa mereri zc. Itē hūc lapidē magi sin-
 gularit⁹ diligūt. qz fm eoz op̄inonē p ipi⁹
 hūc qdā mirabilia opari pñt. z hī tāgīf sūt
 in lapidario. vbi dī. Dic lapis vt perhibēt
 educere carcere vinctos. Obstrusasqz fores
 z vincula tacta resoluit. Nec z mltā alia d
 singulari hūc saphiri ab autorib⁹ sunt cō-
 scripta. z i hī generalit⁹ oēs p̄sentit⁹ q̄ saphi-
 rus est gēma amatrix castitat⁹. z iō ne ei⁹ ef-
 fecit⁹ p imundiciā porrat⁹ aliq mō ipediāf
 oportet vt ille q̄ eā portat caste viuat. iuxta
 illud. S3 q̄ gestat eū castissim⁹ esse iubetur
 Itē dī in lapidario. q̄ tollit inidiā z expellit
 timorē z fac audacē z victorē. firmat in bo-
 nis aim. z mitē fac z hūilē z benignū. q̄ oīa
 puto esse dicta dispositiue pot⁹ q̄ effectiue.
 s3 hī nūc sufficiāt

Desmaragdo Ca. LXXXVIII

Smaragd⁹ fm Jsid. gēmaz oīm vi-
 rentiū obtinet pncipatū cui veteres
 post margaritas z vniones tribuit
 tertiā dignitatē. Smaragd⁹ a nimia viridi-
 tate est dict⁹ vt dī. ibidē. nā oīe viridē ama-
 rū dī. nullis aut gēmis siue herbis maior i-
 est viriditas q̄ smaragdo. Nā herbas viren-
 tes z frōdes supat inficiēs circa se viridita-
 tem nimia acē repcussū. Jsid. nec ei⁹ viroz

in sole aliq mō obumbrat. sculpsentiū oculis
 nulla gēstiosior refectio est. Cui⁹ corp⁹ si exte-
 sum fuerit z extersum siue politū ad modū
 speculi imagines reddit. Quippe cesar nero
 gladiator pūgnas i smaragdo aspicere cō-
 suenit. vt dic⁹ Jsi. Genera ei⁹ sunt. xij. s3 no-
 biliores sūt scitici q̄ sc3 i gēte scitica iueniūt
 scdm locū tenēt bactriani. Colligūt in cō-
 missur⁹ saxoz flāte a quillone. tūc em tellure
 discoopta itermicāt. qz arene monēt macie
 in his vētis. tertiū egypti hūc. reliq i metal-
 lis erarijs iueniunt⁹ s3 viciosi. nā aut criant
 plūbo aut salī silēs natas hūc. Smaragdi
 hō qñ vino vel oleo sunt puncti. p̄ficiūt i vi-
 rore q̄s viriditat⁹ grā naturalit⁹ imbuāt.
 Est etiā qdā spēs smaragdina q̄ degenerat
 q̄nis sit viridis. eo q̄ sit turbida exers vñ
 z est calcesmaragdus nūcupata. Ducusqz
 Jsi. li. xvj. c. d virib⁹ gēmis. Dic lapis a gri-
 sū excipit⁹ z eripit⁹. Et ne possint smaragdi
 in copia iueniri grifozū immanitate hominū
 accessus ipedit. vt dic⁹ Jsi. li. xij. ca. ij. D3
 itaqz viroz sui mltiplicatiū. ex se em gene-
 rat radiū q̄ viroz tingit acē circūfusu D3
 z corp⁹ specularē z p̄spiciū obiectaz figu-
 raz z imaginū oñsiū. D3 tertio ex nature
 dono hūc bñficiū diuersaz infirmitatum
 curatiū. Nā fm dyas. z lapis. h auget opes
 z in causis dat p̄suasoria verba. collo hō su-
 spēsus curat enutritū z morbū caducū. vi-
 sum p̄suat debilē z p̄fortat. lasciuos motus
 p̄pescit. reddit memoriā. valet etiā p̄illu-
 nes z fantasinata demonū. tēpestates sedat
 sanguinē sistit. z dī his valere q̄ solēt diuīa
 rede futur⁹. vt p3 i lapid.

Desardio Ca. LXXXIX.

Sard⁹ est gēma rubei color⁹ ad mo-
 dū terre rubee sic dicta eo q̄ i sardis
 p̄mit⁹ est repta. vt dic⁹ Jsi. z glo. sup
 Apoc. Nec gēma q̄nis sit p̄ciosa z pulcra
 a mltis tñ reputat nouissima int gēmas. qz
 vt dic⁹ p̄ter fulgorē nil ferat vtilitat⁹. exce-
 pto q̄ onix h p̄te neq̄ nocere. nā onichin⁹
 q̄ qdā dī nociuas h̄re p̄prietates nō p̄t cal
 in pñtia sardij. pducere a d effectū. dic⁹ tamē
 Dyas. q̄ p̄ter illā hūc h3 sardi⁹ lōge plures
 Sūt ei spēs ei⁹ qñqz int q̄s ille ē vñlior qui
 trāsmittit a sardis z valet qz accēdit gaudiū
 z repellit timorē audaces reddit z acuit mē-
 tē z ipo p̄te nō nocet onix. Dic etiā q̄ sardi-
 us totalit⁹ sanguinei color⁹ gestantē se ab in-
 cantatōib⁹ z maleficijs tuat.

De sardonice. Ca. XX.

Sardonix ex duobus lapidibus societate. sardonio scilicet et onice nomen sumpsit. ut dicitur Iheronimus. Constitit autem ex tribus coloribus. nam niger est in imo. candidus in medio. rubens quasi minimum in summo. Hic sola in signando de cere suba nil euellit. Inuenitur autem apud arabes et apud indos. Genera eius quatuor sunt. quod colores habet plures distinctos. et est densior. hic est laudabilior. luxuriam repellere dicitur et humilem efficit ac pudicum.

De sole Ca. XXI.

Solis gemma candida est et translucens. et est sic dicta eo quod ad similitudinem solis in orbe fulgentis radios gerat. ut dicitur Iheronimus de candidis gemmis.

De silenite Capitulum. XXII.

Silenites est lapis persicus ut herba viridis cuius color iaspidis similis est. ut dicitur in lapidario. translucet autem candida quodam macula quasi fulgore continens lune imaginem. Illa autem est candida macula in corpore silenitis crescere luna crescit. et decrescere minuitur et decrescit. ut dicitur Iheronimus. et Dyas. potest esse autem in amore reconciliandi languentes et persicos iuuare putatur.

De stanno Ca. XXIII.

Stannum ut dicitur Iheronimus. est metallum a greca ethymologia sic dictum. sepans. scilicet et discernens. mixta enim et adulterata inter se metalla pignere dissociat. ab auro et argento et plumbum diuidit ac secernit. alia enim metalla ab igne defendit. Et cuius sit natura eius et ferri durissima si absque stanno fuerit viridetur et crematur. Stannum autem illicitum vas eneis copescit viridetur eruginis. et saporis facit gratiosioris. Specula autem ex eo trahuntur. cerusa etiam perficitur ex stanno quemadmodum et ex plumbum. Ducusque Iheronimus. lib. xvj. c. de metallis. secundum Aristoteli. lib. meth. h. Stannum componitur ex argento viuo et bono et sulphure malo. et hoc duo non sunt bene mixta sed ratione per quam posita. et ideo colore imitatur argenti. sed non est soliditate. In libro autem alchimie hermes dicit. stannum omnia metalla et corpora frangit quibus admiscetur. et hoc propter nimiam siccitatem eius. et ductilem naturam in eis destruit. sed si miscueris cum eo argentum viuum. stridor eius aufert et albescit. sed postmodum denigrat ipsam et odorat. In eodem etiam dicitur quod stannum adustum generat colorem minimum vel vermilionem sicut plumbum. et si ignis fuerit nimis fortis stanni materia prima redit. Item cum stannum sit argenteo mollius et plumbum durius non pro plumbum plumbum nec erit nec ferro de fa-

cili solidari sine stanno nec etiam ista parit color solidum sine pinguedine aliquid sine sepo.

De sulphure Capitulum. XXIII.

Sulphur est vena terre aeritatis multum habens in sua compositione et igneitate et ideo vocatur sulphur secundum Iheronimum. quasi solum vires ut enim ignis dicitur. nam eius est ignea ab aqua feruere tribus sentit. nam aquarum cursus per venas sulphureas transit facies ex vi ignea ipsius sulphuris calidore et calore habet. saporis. efficaciam et odorem hinc fontes calidi de terre visceribus sepe scaturiunt et qualitates vene sulphuree secum ferunt. nulla enim res ita cito accenditur sicut sulphur. In insulis nascitur colitis in siciliam et italiam quod ardere dicitur. in alijs locis etiam effossum inuenitur. ut dicitur Iheronimus. Dicitur quatuor sunt genera. Unum viuum quod cum foditur translucet atque virescit. quod solo inter omnia genera medici vtiuntur. ut dicitur Iheronimus. alterum quod appellatur gleba. quod enim familiare visum est fulloni. tertium liquidum est cuius usus est ad lanas utilis suffundendas quoniam prestat molliorem et candorem. quartum valet ad linciniam lucernarum perficienda. ut dicitur Iheronimus. et subdit ibidem. Sulphur tantum est vis ut morbos comiciales deprehendat nitore suo. et flamma si directe ad vultum hominis reperiatur. dux et horribile pallorem in oculis aspicientium generat ad similitudinem defunctorum ut dicitur Iheronimus. lib. xvj. c. j. secundum Auienum. et Plateum. sulphur calidum est et siccum in quarto gradu. et est terra prius aqueis et terrestribus in igneas transmutata. et illud sulphur aliquando est grossum feculentum et rude aliquando est purum album clare et subtile. aliquando inter hec est mediocre. et secundum istam differentiam ex sulphure et argenteo viuo diuersa metalla generantur. ut patet in libro meth. iij. ubi ostenditur quod sulphur et argenteum viuum sunt materia omnium metallorum. Sulphur autem aliud est viuum scilicet quale est quoniam de terra est educit. Aliud est mortuum vel extinctum. scilicet quod solet fieri artificiose. scilicet quod in calamos funditur vel in alia vasa. Eligendum autem est pro medicina viuum colore et resplendens glaci dum et sine lapide albo vel viride. quod missum in ignem colore facit viridem atque pingue. Virtute habet dissoluedi. consumedi. attrahendi. subtiliandi. attenuandi. reformandi vel recuperandi. Et ideo tussim prohibet. epilepticos iuuat scabiem purgat venenis obuiat. letargicos excitat. artheticos podagricos paraliticos iuuat. si modo debito medicinaliter ipsius remedio quod vtiatur. ut dicitur Auienus. et Dyas. et Plateus et alij auctores.

De sale Ca. XXV

Sal a saliendo dicitur eo quod de igne exiliat. fugit enim ignem cum sit igneus. ut dicitur. Ipsi. Alij sal a sole vel a salo vocatum putant nam ex aquis marinis sponte gignit spuma. in extremis littoribus derelicta et a sole desiccata. Alij ex puteis salis haurit et aqua decoquitur donec in sal duriciem aqua pura fluida per calorem ipsius inspissante purgetur. alij de tractibus arenis colligit crescete luna per noctem. nam in cirenea sal sub arenis sepius inuenitur. Aliubi etiam rupes et montes sal inueniuntur ex quibus ferro incidunt lapides qui post in sal materiam perfringunt et comminuntur. sic est in arabia et in panonia. tunc duricie etiam sunt illi lapides. ut ex eis fiat domus. cetero pro sal in igne crepitat et de igne salit. sed sal agrigentinum sicilie ignem patitur et per naturam sal vulgare in igne fluit et de aqua exilit. Varias autem sal in colore. quia memphiticus est rufus. et in quidam parte sicilie ubi est mons et bene sal est purpureus. In eadem sicilia in partibus adeo est splendidum et lucidum ut imagines reddere videatur. In capadocia sal croceum effoditur. ut dicitur. Ipsi. Item variat in sapore. ut dicitur idem. quia alicui suauis alicui salissimum est. alicui amarissimum. et quanto est amarum. tanto est calidum siue calidius indicatur. ut dicitur. Avicenna. Sal autem summe est necessarium. quia sine sale omnis fere cibus est insipidus et insulsus. pulmentis ei sapor datur et excitat in omnibus cibariis appetitum. ex eo omnis vite delectatio et summa hilaritas fit. Hinc et sol nomen accepisse creditur. quia sole nihil est vtilius atque sale. Unde videmus pecudes et armenta quod sale ad pastum maxime prouocant et sal beneficium in lacte et in caseo plurimum abundat. Sal etiam corpora stringit et desiccatur et etiam defuncta corpora a putrescendi labe ligat et preseruat. Ducusque Ipsi. li. xvi. c. ij. Item Plac. autem et Avicenna. sal generaliter habet virtutem dissoluentem mundificandi putridos humores et consumendi. Item virtutem habet virtutis extenuandi et diuidendi maxime si puluerisatum et coctum calidum super stomachi orificium succellet. Item vim habet humiditatis naturalis in corpore coadunandi et conservandi et inaturalis resoluendi et abstergendi. et ideo aqua salinaria tumores et inflationes esse ydropicas soluit. ut dicitur idem. Item virtutem habet carnes putridas corrodingi et maxime quando est exustum quia tunc maxime resistit putrefactioni. et maiorem habet vim in desiccando et in mundando et ad interiora penetrando. ut dicitur idem. Item potentiam habet ventrem remolliendi et superflua educendi et maxime

sal gemma. quod sic dicitur quia clare est sic gemma. in moriendo enim intestina mirabiliter cooperat ut res soluantur indurata. et superflua expellantur. et huiusmodi facit etiam armoniacum quod cetero Item virtutem habet sal venenosus humoribus resistendi. et ideo cum melle visum passis. alio mica panis sal diuicem sanat carbunculum seu antracem. ut dicitur. Avicenna. Item virtutem habet remouendi maculas faciei si cum aqua et camphora distemperetur et inde facies liniatur. Item vim habet puriginem et serpigines de corpore abstergendi et remouendi potissime si cum sapone misceatur. Item virtutem habet sanandi venenosos morsus et puncturas reptilium et scorpionum si cum melle et nucibus et alijs quibusdam componatur ut dicitur Avicenna. has et multas alias habet virtutes. quod enumerare longum esset. sed exempli gratia hec sufficiat.

De topazio Ca. XXVI.

Topazius vel topazion indeclinabile gemma est ut ait Ipsi. li. xvi. Est ei ex nitente genere omnis colore resplendens. Inuenta primo in arabie insula in qua trogodite fame et sepestate fessi. cum herbarum radices effoderet gemma ista eruerunt. quam insulam tectas nebulis postea nauis quiescerunt. et inuenientes topazium trogoditarum idiomate vocauerunt. In lapis sic quis et in ueteri est topazius ab insula vocatus. Topazium enim idem quod querere in ipso lingua sonat. Est autem gemmarum materia et amplissima. Scripsit ei Plinius. hanc gemmam tunc magnitudinis repraesentat ut ex ea philadech faceret statuam quattuor cubitorum. In glo. pro super sinez Apoc. dicitur sic. topazius qui est rarior et preciosior est. et habet duos colores ex auro et eiberea claritate lucens. maxime quando tangitur radio solis. omnia aliarum gemmarum superans claritate. in aspectum suum prouocans respicientes. quam si post obscuras si sue nature relinquitur clarior est. et nihil clarior in thesauris regum siue preciosius inuenitur. propter speculuitatem gemmarum sibi obiectarum in se recipit claritatem. Dicitur etiam quod sentit motum et cursum lune. et per lunaticam valere passionem. unde dicitur maiorem vel minorem habere effectum secundum quod luna maius vel minus recipit incrementum. ut dicitur in lapidario. Fluxum sanguinis restringit. et emorroidas patientibus subuenit. seruantes vnde copescit et bulire eas non permittit. ut dicitur in lapidario. secundum Dioscoridam. iram sedat et tristitiam. et valet per noxios motus et per frenesim ac per mortem subitanam. formam habet specularem. idolum enim in eo receptum inuersum in speculo concavo representat.

De turchoge Ca. XXVII

Turchogis siue turkois est lapis flauus in albidū colorem vergens dictus a regione turchorū in qua nascitur. conseruat visum et confortat. et hylaritatem generat.

De terra sigillata.

Caplm. XXVIII

Terra sigillata dicitur specialiter quāda vena terre frigida singulariter et sicca. quā dicitur Platea. terra saracenica siue fra argentea quā quidē est subalbida. aromatica atq; clara. potissima virtus eius est cōstringere. Nam puluis eius cū albumine oui distemperat fluxū sanguinis de narib; sistit. valet etiam contra inflationē pedū et contra arterialem si sup locū patientē cathaplasmetur vt dicit in Plate.

De tartaro Ca. XXIX

Tartarū est vini seculētia in modum crete vel mollis lapidis circa partes dolei indurata. cuius natura calida ē et sicca in tertio gradu. Valet scabiem serpigine et impetiginē. contra capitis immundicias. vtutē em h; extenuādi. sumēdi. mūdificādi et laurandi. vt in Plate.

De vitro Caplm. Q

Vtrum vt dicit Auicenna est in lapideis sic stultus in hominibus. declinat enim ad omnes tincturas. Est autē dictū vitru vt dicit Jsi. eo quod visui transluceat. propter speculativitatem et sube sue transparentia vitru luci pūū est. in alijs metallis et terrevenis. quicquid intrinsecus continet abscondit. in vitro autē cuiuslibet liquoris species qualis est interior talis exteri⁹ declarat. et quasi clausis oculis intuitū notificat. vt dicit Jsi. Fuit autē pmo vitru inuentū iuxta tholomaidā in litore iuxta belum fluvium quod orit de radice montis carmelidum naute ibidez applicaret. Nam dū naute sup arenā eiusdē amnis ignez de glabio nitri faceret. ex nitro et arenis lucidis permixtis noui liquoris riui efflueret. qui vitru vt dicit Jsi. originē pauerūt. modo vero sit vitru ex cinerib; arborū et herbarū p fortissimā ignis flagratōz quib; cinerib; nūc nitru nūc nūc vtutēq; admiscet. et sic in massam vitreā cōmutat. Massa autē vitrea cū fuerit in fornace liquefacta et pfecte depurata sūmā pbit sube puritatē et transparentia siue p speculativitatem. et ideo h; potentia cuiuslibet coloris susceptibilē. quolib; em colore tingitur

ita vt iacinctos smaragdos et alios lapides preciosos in colore et splendore imitet. tantā etiā recipit in suba ductibilitatē vt facillime ad statum artificis in varias et parias formas ac figuras quasi subito transformet. aliquando toro terit. aliquando argenti modo sculpsit et celat vt dicit Jsi. neq; em alia speculatio aptior ē materia. neq; picturis accommodatior inuenit. maxim⁹ tū honor est in candido vitro. quia in colore pūū est cristallo vñ ad potandū argenti et auri metalla repellere puenit vt dicit Jsi. Item ibidē dicit idem quod in genere vitri lapis obsian⁹ numerat. Est autē vitres inter dū et niger. aliquando etiaz transluceat crassiore visu et vocat specularis. et h; lapide mlti gemas faciūt. vt dicit Jsi. hoc autē h; pūūz omne vitru cum sit liquefactū quādiu est valde liquidum sūme est ductile. in frigidatum for in duratū sūme est fragile et facile frangibile et cū fuerit fractū nō poterit nisi iterato liquificatione reparari. Quidā tū fecerat vitru flexibile et malleo repabile. vt refert Jsi. vnde et phialam coraz Tyberio cesare de tali vitro factā in terrā piccit quā nō ruptā s; plicatā cum malleo reparauit vel emēdauit. quem iussit cesar decollari. ne dū h; agnitū fieret aurū pro luto haberet. et omne metalloz precium vile redderet. quia reuera si vasa vitrea nō frangerent meliora q; aurea putaretur. vt dicit Jsi. Est g vitru specialiter purū et perspicuū luci pūū imaginū et vmbraz representationū. ductile quā est liquidū. fragile quā est frigidū et iduratū oim colorū susceptiuū colore pot⁹ q; valore gemaz nobiliū imitatuū et immundiciarū absteriuū. vt dicit Auic. puluis em eius mūdificat dentes. et in oculis delet albugines. conuenit em valde lapidi vesice et renum quando bibitur cū vino. vt dicit idem Auicē.

De ydachite Caplm. QI

Idachites est lapis preciosus et colore fulu⁹. figura rotund⁹. intra se hñs aliū lapidem cui⁹ crepitū sonorus ē quib; tynnitū illū nō interiorē lapillū s; spiritū quendā interiorē sapientes dicāt vt dicit Dyas. hic lapis exudat aquā ita vt videatur intra se fontanā scaturiginē continere. Unde quidam dicūt hūc esse lapidē quod dicitur enidros. quere supra eodem.

De yrachite.

Caplm. QII

A

Erachites est lapis qui gestatus ab homine non mordet a muscis nec apibus infestat. ut dicit Dioscorides. et creditur valere contra venenum.

De zimech La. XIII.

Zimech est idem quod lapis lazuri. et est lapis vel vena terre. unde fit lazurium. ut dicitur in lapide. Est autem lapis iste tanto melior quanto coloris celestis est similior. et habet quedam corpuscula quasi aurea interfecta. ille autem qui est subalbidus plus habet terrestre itatis. et ideo non ita preciosus. diutissime potest servari sine corruptione. Valet contra multas passiones et contra sin- copim ex fumis melancolicis. si debito modo detur patienti. Huius autem debet dari nisi prius subtilissime stratur et multoties abluatur. et signum est perfecte ablutionis quando aqua in qua abluitur parum aut nihil coloratur. miro autem modo purgat et soluit quateraniam. nec debet dari cum decoctione. quia descendere usque ad fundum. sed ante vel post detur. et hoc cum sero vel aceto. ut habetur in Platone. et sicut ex laminis ferreis fit cerusa sic fit lazurium ex argenteis cum aceto. lapis autem lazuri sepe invenitur in mineris argentinis et aurifodinis et in suis venis sepe saphiri et iacinti et consimiles lapides blanei inveniuntur. ut dicit Dioscorides.

De zingite La. XIII.

Zingites lapis est vitrei coloris qui gestatus in collo valet contra nictilopiam. et sanguinem stringit et mentis alienationem repellit. et si tenetur ad lignum accensum extrahitur flamma eius. ut dicit Dioscorides.

Incipit liber decimus septimus de arboribus et herbis et earum proprietatibus.

Quoniam adiu-

Propter quod ante deo completus est liber vel tractatus de proprietatibus rerum que in terra intrinsece generantur. scilicet de lapidibus et gemmis ac metallis et aliis que nascuntur in terre venis. dicendum est breviter de arboribus et herbis et fructibus ac seminibus que ex eis mediantibus radicibus procreantur solummodo autem de illis arboribus et herbis aliqua sunt hic dicenda de quorum nominibus fit mentio in sacra pagina in textu vel

in glosa. et hoc put poterimus faciemus per ordinem alphabeti.

De arbore Capitulum I.

Arbor ut dicit Isidorus libro vii. c. v. ab arvis nomen sumpsit. eo quod ad heretate terre fixis radicibus consuevit sicut herba. utraque enim similia sunt quo ad ortum. quia ex vivo gignit alter. Nam dum semine in terram ieceris quasi herba prius pullulat et erumpit. dehinc coacta surgit in arborem. et quod infra breve tempus spatium herba videbatur indurata in arbutam. id est in arborem novellam et teneram conalescit. et est dicere arbuta quasi arboris hasta. nam arbutum dicitur locus ubi arbores crescunt et ubi salices salicium. et carectum ubi carices. ut dicit Isidorus. In libro autem Aristotele de vegetabilibus ponitur iste arbor et plantarum proprietates. dicit enim quod in arboribus plantis est vita. id est vegetabilis virtus queadmodum in animalibus. sed differenter. quia in plantis est occulta. in animalibus manifesta perfecta. scilicet et completa. arbores enim non moventur motu voluntario nec progressivo sicut animal. nec moventur secundum appetitum et delectationem et tristitiam sicut animalia. quibus autem senserint aliqui philosophi ut Anaxagoras. et alii. quod redarguit Aristoteles. Utra itaque vegetativa est in plantis per quam sit attractio humoris ad ipsam arboris vel plante nutrimentum vel conservatio sed nullatenus habet sensitivam animam non dolet quando incinditur. nec delectatur quando nutritur et cibatur. nec vigilat nec dormit. nec spirat. nec perit. nec subiacet aliis conditionibus que sunt propriis sensitivis. nec generat arbor nec generat per se ipsum coniunctionem. sed in se habet rationem seminales per quam habet ex se produci potentiam similem sibi et suam speciem conservandi. sed hanc potentiam non potest producere in actum nisi ab extrinseco adiuvetur. scilicet a tempore anni. Indiget enim hyeme ad humoris seminalis aggregationem. Indiget et vere tempore ad eiusdem emissionem. quia tunc nec est vehementer frigus congelans vel exprimens nec calor vehementer adurens semen ac corrumpens. Indiget etiam sole resoluente partes ipsius costrictas a precedente frigore. ut calor ingredias segregat humoris seminarii a nutritivo. Indiget etiam terra plus quam aliud generans. quia ex terra est materiale principium sui nutrimenti sic principium generationis sue est a sole sicut a causa efficiente. et ideo ut ait Aristoteles in libro de plantis. Terra est mater et sol est pater plantarum.

quia terrā nutrit more matris. et sol efficit more patris. Quidam vero considerantes in arboribus et plantis generationem. cibationem. augmentacionem. durationem. et ex radice annuam renouationem. et nullā penitus perennitatem vel secessum electionem putauerunt plantā animalī perfectiorē. Sed hoc reprobatur Aristotele. dicens quod arbor que est alligata terre non habet motum ex se. nec ex suo toto. nec ex suis partibus. ita quod diuerse partes determinent diuersas operationes per formas diuersas. ut oculus in animali ad videndum. et auris ad audiendum. nec habet animā perfectā. imo non habet nisi partē partis anime. id est animā vegetatiuā. sed animal habet operationes plures et nobiliores quam planta. ideo animal nobilius est omni planta. Diuersificatur autem arbor quod ad substantiā virtutē et operationem. Nam ut dicit Aristoteles. lib. de vegetabilibus. ca. ij. Quedam arbores habent gummi et resinā. cuius ratio est. quia humor superabundans a calore totaliter non digeritur. nec etiā totaliter a regimine nature dimittitur. et ideo depellitur ad exteriora. et ibi a frigido aere circumstante infrigidatur. Item quedam habent nodos. quia illis mediatis partibus successine generate ad inuicem colligantur. Item habent venas. id est rimulas in quibus naturalis humiditas custoditur et a terra ad partes singulas derivatur. Item habent ventrē. id est medullā in quo fit humor decoctio antequam transferatur in substantiā foliorum fructuum vel ramorum. ut dicit idem. Item corticē habet ad interiorē ligni defensionē. quia quod facit corium vel cutis in corpore animalis superficiei. hoc facit cortex in arbore. ut dicit Isidorus. Item habet generaliter lignū siue truncum. ut dicit Aristoteles. et est dictum secundum Isidorum. eo quod intensum de facili in lucē sit conuersum. unde et lignus dicitur eo quod partibus prestat lumen. Lignū itaque est pars arboris fortior et solidior et substantialior quam a radice oriens usque ad summitatē ipsius arboris se extendit. Et habet quedā intrinsecā ut medullā ad quā est recursus nature cum subtrahitur humor cibalis extrinsecus. sicut in cibatione animalis quā deficit nutrimentum in membris ad sanguinem existentē in venis continue fit recursus. ut dicit Albinus. et expresse Auicenna. et Constantinus. Habet insuper quedā extrinsecā sibi annexa arbor. ut corticē ramos folia flores fructus et summitatē. Et ibidem dicit Aristoteles. corticē habet ad

omnium interiorum defensionē. ramos et frigas ad sui dilationē. folia ad fructuum nouellorum protectionem ab extrinsecis corruptelis. fructus ad sui speciei preservationem. rotunditatē siue rotundā summitatē habet arbor in suo complemento quasi figuram colūnalē. quia ut dicit Albinus. ei accidit propter uniformē extensionem humoris ad partes laterales. et uniformē caloris digerētis humorē in tota sui substantia actionē. Habet adhuc omnis planta vel arbor radicē. et in radice multiplicē nodū. radicem quippe loco oris qua mediante trahitur humor ad totā substantiā arboris nutriendā. nodi vero sunt similes nervis in corpore animalis. quia per illos nodos partes ad inuicem continuabiles colligantur. Item arbores habent quasdam partes superfluas quae non sunt partes determinate a natura nec sunt necessarie ad esse plante et habent esse in arbore sicut pili et ungues in corpore. Et ideo cadunt folia et fructus ab arboribus. scilicet propter subtractionem humoris sicut cadunt pili de corpore animalis. et hoc accidit. quia quā humor nutrimentalis minus est sufficiens subtrahit ipsum natura ab humoribus partibus non necessariis ne deficiant in necessariis. et ideo cadunt generaliter ab arboribus tempore hyemali. remanent tamen in aliquibus ut in buxo et cōsimilibus. vel propter sufficientiā humoris. vel propter humoris viscositatē et ligni compactiōem et soliditatē. Nam arbores que raram substantiā et porosam sunt habentes citius a suis folijs depauperantur et maxime quā humor nutritivus liquidus est atque paucus. Differunt autem arbores in multitudine suarum partium et paucitate. in magnitudine et paruitate. in fortitudine et debilitate. Cuius causa est humor qui in aliquibus magnis arboribus est lacteus. ut in ficibus. et humor talis abilis est ad se deferendum in latū et in longū. In quibusdam vero est piccus viscosus et insufficiens ad extensionem. eo quod partes adherēt ad inuicem ad modum picis. ita est causa paruitatis et paucitatis in partibus arborum et plantarum. talis autem viscositas non est causa debilitatis in plantis et arboribus. nisi fuerit diminutus calor insufficiens et imperfectus. In quibusdam etiam arboribus est humor calidus et sicce complexionis. et hic in quibusdam est causa fortitudinis et vigoris. calidū enim est et leue et subtile et penetratiuū et ideo talis humor se extendit et crescit arbor in magnā quantitatē. Item in partibus arborum attenditur equalitas et similitudo. quia equalitas in

quantitate et similitudo in figura causatur
ex abundantia materie cum equalitate calo-
ris agentis. et oppositū a causa opposita cau-
satur. Eodem modo attendit in eis raritas
siue spissitudo qz raritas accidit ppter insuf-
ficientiā caloris ad terminationē humoris.
spissitudo autē accidit ppter sufficientiā ca-
loris ad cōdensationē humoris et ei⁹ termi-
nationē. Item differūt arbores et plante in
modo fructificandi. nam quedā vt ibidē di-
cit Aristo. producūt fructū sup folia sua. et
hoc accidit ppter fortitudinē fructus et indi-
gentiā caloris solis digerentis humorē ipsi-
us. quedā vero sub folijs. et hoc accidit pro-
pter debilitatē fruct⁹ ne ab excellenti calore
vel frigore corrumpat. et quarūdā fruct⁹ est
suspensus a stipite suo. id est. prope stipitem
Et hoc accidit ppter insufficientē hūorez et
insufficientes calore ipsū ad extremitates
expellere nō potētē. Item omnis arbor ge-
neraliter habet radicē que est mediatrix in-
ter corpus plante et terrā a qua cibatur. vnde
radix vite plante dicit^r fm greecos. quia cau-
sam vite plantis adducit. Item habz sti-
pitē a radice immediate procedentē. et hoc
fuit necesse vt dicit Albu. propter corporis
plante vel arboris sustentationē vñ assimi-
latur stature corporis animalis omnia mēbra
corporis sustentantis. vnde est stabile funda-
mentū arboris sustinens ramos et fructus
eius. Item in duro stipite habet medullam
mollē. quā vt dicit Aristoteles quidam vo-
cant arboris matricē. quia in ipsa seminari-
us humor plante nutrit. vt fetus in matrice
Quidam vero vocāt arboris viscera. quia ī
ipsa separat purū ab impuro. sicut fit in ani-
maliū intestinis. Quidā etiā vocant eā cor.
quia ex ea procedit motus vite vegetabilis.
sicut vita sensibilis pcedit de corde cuiusli-
bet animalis. Item corticē habet omnis ar-
bor ad suā terminationē et interiorū defen-
sionē ex humore subtili extracto ad exterius
et per calore aeris desiccato sicut lignū inte-
rius ex humore grosso sicco essentialiter et
accidentaliter humido procreat. vt di. Ari-
sto. et Albu. Item arborū sicut et plantarū
quedā sunt domesticę et ortenses. quedā sō
sunt siluestres. Arbores vero ortenses sicut
sunt plante si nō fuerit culte erūt siluestres
vt dicit Aristo. Et harū arborū quedam fa-
ciūt fructū et etiā oleum ppter humores vn-
ctuosum et aerē sufficientē et quedam nō.

propter talis humoris defectū. et in quibus-
dam cito folia cadūt ppter humorē rarū nō
vntuosum cito siccabilē. et in quibusdā nō
ppter causam contrariā. Item sicut est diuer-
sitas arborū et plantarū in magnitudine et
paruitate sic est diuersitas in pulchritudi-
ne et deformitate. Nam eis accidit pulchri-
tudo ppter equalitatē materie et elegantem
partū ordinationē et calore sufficientē agen-
tem et extendentē materiā in rectā et debitā
naturē dispositōem. deformitas vero causa-
tur ex contrario tam in arboribz qz in plantis.
Item differūt in bonitate fructuū et multa
malignitate. et hoc accidit ppter maiore hūo-
ris materialis dulcedinē vel minore. vt ppter
caloris magis vel min⁹ correspondētis ma-
terie vel humori materiali debitā portionē
Item dicit ibidē Aristo. q arbores et plāte
siluestres magis fructificant qz ortenses. et
hoc vt di. Albu. accidit ppter maiore abun-
dantiā humoris parū vntuosi et nodosi de
facili cedentis diuisioni expulsiōi et ī sub-
stantiā fructus puerioni. nihilomin⁹ tamē
fructus ortenses sunt meliores simpliciter qz
siluestres. vt dicit ibidē Aristo. cui⁹ ratio est
vt dicit Albu. maioris hūoris vntuosi ac-
rei vel dulcis abundantia q in materia fru-
ctuū ortensū pfectius inuenit. Item consi-
derat arborū diuersitas sicut plantarū ex lo-
ci diuersitate in quo crescūt. nam quedā in
locis aridis crescūt et siccis. et ille sūt mino-
ris quantitatis ppter defectū hūoris. qdaz sō
in locis hūidis fluminalibz et maritimis ac-
stagnosis. et tales solent esse maioris quantita-
tis. Nam ille q crescūt iuxta ripas marium
salsoz nō multū crescūt ppter abundantia are-
narū et hūoris attracti nimia siccitatē. iux-
ta tñ mare rubrū fallit^r s. vt dicit Arist. vbi
arbores sūt magne. et h vt dicit Albu. ppter
abundantiā hūoris et caloris. Itē attendit^r
diuersitas in folioz et floz variatione. Nam
qdam habēt folia aspera. s. ppter dominium
terrestre itatis et siccitatis. qdam lenia ppter
equalitatē aquee hūiditatis et portōem de-
bitā caliditatis. folia etiā habēt qdā scissa et
tamē lata vt vitis. qd accidit ppter dominium
terrestre itatis et portōem viscositatis et ineq-
litatē caloris materiā ineq-
liter extendentē. qz
in talibz humor vntuosus et viscosus trās-
it in materiā fructuū. aquosus sō et terrestris
in materiā transit folioz. vt di. Albu. Itē
variant arbores et plante ī extremitatū pū

suarum varia figuratio. nam quarundam extremitates sunt pyramidales et acute. ut in spinosis in quibus calor subtilior humorum velocius attrahit ad exteriora et illi desiccando convertitur in acumen. grossior vero pars coniungitur cum stipite et radice. ut dicitur. Albu. contrarie autem figure ex causa contraria generantur. et si idem patet in fructibus quod dicitur. Arist. sunt diversorum modorum. non enim sunt omnes angulosi. id est figure angularis. neque omnes super rectam lineam sunt protensi. imo quidam sunt circulares propter equalitatem materiam humoris et equalitatem actionem virtutis agentis et caloris per quem materie partes equaliter extenduntur. et a medio usque ad circumferentiam uniformiter protenduntur. Angulares vero ex causa contraria simpliciter oriuntur. Item variantur in coloratione diversa. nam tam fructus quam flores. tam rami quam stipites in arboribus variantur. ut dicitur. Arist. Ex humore enim frigido terrestri melancolico nigrescunt et vilescunt. ex humido et frigido albescunt. ex calido rubescunt. et sic de alijs. ut dicitur. Albu. sub tali enim differentia differentis humoris et agentis caloris subam digerentis in predictis omnibus saporum differentie generantur. Item differunt tam arbores quam plante in fructuum maturatione. Nam quedam maturescunt citius ut dicitur. Arist. sicut mora et cerasa. et similia. et hoc accidit propter sufficientiam caloris. potentis super humidum. maturandum et digerendum et obedientiam humoris actioni caloris nullatenus resistentis. quedam vero maturos habent fructus tardius propter grossiciem humoris aquosi inobedientis et insufficientiam caloris digerentis. et hoc accidit potissime in arboribus que sunt siluestres. Eadem est ratio quare quedam arbores citius frondescunt et quedam tardi. cito enim emittunt folia propter abundantiam humoris aquei indigesti non vincti sed fluidi et de facili se extendent ad arboris sine platee extremitates. et ex propria causa prius accidere consuevit.

De arbore aromatica

Capitulum II

Arbore aromatica aliquando habet aromaticitatem in cortice. aliquando in flore. aliquando in fructu suo. ut patet in cinamomo quod est cortex et in mace quod est flos. et in musco quod est fructus. Est autem causa aromaticitatis. ut dicitur. Albu. siccum terreum subtile commixtum subtili aqueo et finis eius dominium magis in una parte arboris quam in alia est una pars magis aromatica quam alia. alia vero arbor est o-

la aromatica finis omnia sui partes ut arbor balsami cuius singule partes sunt odoris fragrantia respirantes ut post dicitur. Inter aromaticas vero plantas et arbores quedam genera in quibus est ratio seminalis percreant. quedam per se ex perpetua coniunctione elementorum producantur. quedam ex radicibus vel stipitibus plantarum multiplicantur. quedam per insertionem surculi in truncum esse debent sortiuntur. ut dicitur. Albu. Inter omnes arborum insertiones ille sunt magis laudabiles quam similia similibus inseruntur. ut dicitur. Arist. quod dupliciter intelligitur vel in plantis similis speciei ut insertio ficus in ficum. vitis in vitem. vel de illis que habent humorem proportionabilem in surculum et truncum cui inseritur. ita quod humor unus sit apud ad alium nutriendum. sicut quando surculus piri in truncum mali inseritur vel econverso. Item notabile est quod surculus insertus alteri truncum totam virtutem trunci in sua protute conuertit et transmutat qualitate. si enim fiat insertio olivae super radicem sine truncum bethe et olivae de secedit in protute bethe et indurat eam et facit eam durare per aliquod tempus. et tandem humiditatem ibi existentem ad se attrahit et transmutat in suam similitudinem aut convertit ut dicitur. Albu. super finem primi libri. Item dicitur idem non pueniunt de facili ex semine malo plate bone. nec ex bono semine vel radice arbores male. quous in animalibus sepius prius videatur. cuius ratio est ut dicitur. Albu. quod planta est terre affixa et uniforme recipit a terra nutrimentum. Animalia vero non sic propter varietatem perfectionis et etiam propter contrarietatem appetitus siue appetibilis voluntatis. et ideo aliud est in animalibus aliud in arboribus. Item in omni genere arborum sic est quod per culturam debita siluestres convertuntur in ortenses. et ponit Arist. ibi exemplum quod amigdali amari per culturam efficiuntur dulces. Sic et malagranati acidi mediores. Dicit etiam quod arbor habens grossum corticem cito fit sterilis. et hoc accidit propter defectum vincti humoris qui est materia fructuum. vel propter duriciem corticis prohibentis evaporationem grossi quod in arbore est nocivum. Sed dicit ibi dem quod si scindatur radix eius et illi scissure lapis immittatur rursus secunda fiet. cuius ratio est ut dicitur. Albu. quod per istam scissuram fit nocivum grossi evaporatio et caloris solis vel aeris circumstantis introductio cuius protute fiet ipsi humoris corrupti sumptio Item dicit ibidem amigdala et malagranata mutantur a malicia per culturam. Nam malagranata stercore porcum simata et aqua dulci rigata meliorantur. cuius ratio est ut dicitur. Albu. quod per caliditatem et siccitatem habet si-

2. J. g. g.

alia d. fio.

Surculi - p. 14.

Surculi - p. 14.

Surculi - p. 14.

Surculi - p. 14.

Surculi - p. 14.

mi supfluitas aq̄sa rep̄mit in gnat̄. sed ne p̄
excessum caliditat̄ z siccitat̄ simi cōuertat̄
fruct̄ i amaritudinē. p̄petit apponere aquā
dulcē caloris z siccitat̄ dñiuz ipantē. Silr
amigdalivt d̄z ibidez clauis d̄fixe gūmi per
m̄tū tps emittūt z aq̄sa supfluitatē impedi
entē generatōez vinctuosi hūor̄ q̄ ē materia
fructuū. z ita p̄ h̄a sua malicia alterat̄ vt dī.
Albu. Itē ibidem arbores z plātesiluestres
p̄ artificiu z culturā sūt ortenses fructifere
z fertiles. ad h̄ aut vt siluestris plāta fiat fru
ctifera v̄l alteret̄ in bonitatē a malicia m̄tū
p̄fert loc̄ z labor in colēdo z maxie tps āni
in q̄ plantat̄. sicut ibi dī. Aristo. et ponit ex
emplū de boleno. i. in quāmo. qz qd̄ est na
tū in persia est p̄niciosū s̄z trāsmutatū z trā
plantatū in egyptū z in hierlem fit comesti
bile. z h̄ accidit vt dī. Albu. qz p̄ t̄pamentuz
loci a dist̄pantia ad mediū reuocat̄. Itē tali
trāsmutatōi maxie coopat̄ tps vt dī. Aristo.
arbores q̄ indigēt plantatōne plantat̄ p̄les
in vere. z h̄ p̄ t̄pantiaz caloris z hūiditatis
p̄fortantiū caliditatē z hūiditatē arboruz z
plantaz. In hyeme h̄o p̄ncep̄t supabun
dantiā frigiditat̄ z hūiditat̄. sed in autūno
p̄t̄ frigiditatē z siccitatē. paucissime vero in
estate p̄ortū stelle canicule. z h̄ p̄ dñiuz ca
loris z siccitat̄ p̄sumētū hūidū nafale i pla
ta z p̄cipue i radice. In egypto h̄o semel in
āno fit plāratio q̄n. i. ēre illi siccitas ipat̄ ex
fluxu nili vt dī. Aristo. z Albu. Itē ibidez d̄z
qz arbores diuersimode pducūt frondes su
as. Nam qdā ex radice. qdā ex stipite. qdā
iuxta terrā. qdā in ramis z s̄gis iuxta sūmi
tatē. qdā in medio. Causa diuersitat̄ h̄ in
pducēdo est diuersitas hūoris aq̄si subtilis
lenis z non vinctuosi q̄ est materia folioz. et
eq̄l̄it nō abūdat in omibz. z opatio caloris ē
diffilis i diuers̄. z idō dissimiliter ex illo hu
more pducūt frōdes. silr qdā fructificāt sel
in anno z qdā pluries. z nō maturāt fruct̄
vltimi s̄z crudi remanēt z indigesti. qz p̄pter
vicinitatē hyemis calor nō sufficit ad matu
randū. semel at̄ fructificare p̄fecte magis est
p̄suetū. qz semel in anno semē colligūt. z sel
sufficit calor ad extensionem hūoris z ad ex
tremities arboris z ad p̄uersionem eius in
subaz fruct̄ z ē p̄pletā maturatōz. Itē qdā
arbores sūt fertiles p̄ m̄tra t̄pā p̄t̄ abūdan
tiā caliditat̄ z hūor̄ vinctuosi sic sic. z qdāz
vno āno fructificāt z alio redescūt vt oliue.
cui rō est. qz in seq̄nti āno reficiūt restaurā

do sibi hūorē. tamē emittūt vno āno ad
subam fruct̄ q̄tū red̄it secū d̄ ann̄ ad hūo
ris restauratōem. l̄z m̄ltos pducant ramos
tpe refectōis. modicū tū tūc tēpis pducunt
fructū. Itē qdā arbores sūt fertiliores in
iuuentute q̄ senectute. qz in iuuentute plus
abūdant in calore z hūore. qdā h̄o econuer
so p̄t̄ fructificāt in senectute q̄ in iuuentute.
cui rō est vt dī. Alber. qz in iuuentute p̄t̄ abū
dant de hūiditate q̄ nafalis calor possit di
gerere. z ita fit inobediēs calori. i. senectute
h̄o minorat̄ hūor̄ z fit obediēs digestiōi ca
loris. z h̄ p̄z in amigdalibz p̄iris sic exempli
ficat ibi Aristo. Itē dīc̄ Aristo. qz tā arbor q̄
plāta z siluestriū z ortēsiū diuersitas discer
nit̄ p̄ masculos z femias. qz arbor mascula ē
spissior durior z d̄sior et ramosior q̄ feia z
siccior z fruct̄ ei⁹ breuior et maturior. et fo
lia diuersa z surculi. qz oim rō est vt dī. Al
ber. qz mascule arbores p̄t̄ abūdat̄ calo
re z siccitate q̄ feie q̄ p̄tes masculine vehemēt
p̄stringant̄ ad inuicē z faciūt arborē spissio
rem. Intensio em̄ caloris multiplicat̄ bu
more z extēdētis in p̄les p̄tes facit ramosi
orē. sic etiā intensio siccitat̄ p̄sumēt̄ hūorem
efficit sicciorē. Soliditas etiā z strictura ve
naz arboris mascule phibet hūorē multuz
emitti ad vnū locū arboris siue plāte. vt re
uertat̄ in subam fruct̄. z idō fructū h̄z breui
orē. folia silr h̄z diuersa a feia. qz asperiora z
minora ac strictiora p̄t̄ dñiuz siccitat̄. silr z
surculos duriores h̄z q̄ feia. z h̄ p̄t̄ maiorē
hūiditatē extēdētē in feia maḡ q̄ i mascu
la. Itē dī. Aristo. qz si folia vel puluis folioz
vel cortex mascule palme. folijs femine cō
ponant̄ vt cohereāt cit⁹ maturabūt fruct̄
femine et phibebūt casū folioz et fruct̄ dō
nec p̄pleta fuerit digestio. Et h̄ rō est vt dī.
Alber. qz mascula palma mediāte aere de
serente auget calorē femie. q̄ mediāte excita
tur calor ei⁹ ad opatōz digestōis. quā Aristo.
p̄p̄sim vocat in li. meth. Item dicit Aristo.
qz discernit̄ masculos a femina p̄ pullulat
onē velociorē folioz. pus em̄ pullulat q̄ fe
mina p̄t̄ calorē fortiorē. z etiā p̄ odorē. quia
mascula p̄t̄ odorat̄ q̄ feia p̄t̄ maiorē subtili
tatē sumi sicci resoluti a mascula z nō a feia.
Itē dī. Aristo. qz v̄t̄ d̄sior odorē masculi ad
feiaz z maturabūt cit⁹ ei⁹ fruct̄ simul qz co
herebūt p̄tes sc̄z fructuū femie ad matura
tionē q̄n folia masculi in illa sc̄z i femia sūt
app̄chēsa. Dicit etiā Alber. qz folia mascula

le palme pūcta folijs femine ita ad inuicēz
coherēbūt q̄vit poterūt sine scissura ab in-
uicē separari. Itē dī. idē Arist. q̄ ficus silue-
stres pferūt sicubi ortētibz. q̄n ex opposito cō-
plantant. q̄ siluestres sūt calidiores z siccio-
res. et iō excitāt calozē ortensū z cōfortant.
Item humor sicco siluestris resolut⁹ z dela-
tus ad radicē ficus ortēsis ipm nutrit et cō-
fortat. Silr dīc ibidē Arist. q̄ balaustia q̄ ē
flor malignari. s̄ h̄ ponit p arbores. s. mala ḡ
nata. oliuīs pferūt si cum eis plantent eo q̄
balaustie abūdant in calore pueniēte natu-
re oliuaz. Nec de proprietatibz arborū z plāta-
rum p̄ratim⁹ de ybis Arist. li. i. vegetabiliū
Et glo. Alber. q̄ trāstulit et exposuit eundē
In li. aut aialū. xviij. dicit Arist. oēs arbo-
res q̄ fructificāt omī anno sūt segnes. Ar-
bores inqt q̄ nimīū faciūt fructū cito desic-
cant q̄m cito trāsīt in semē. i. hūor nutriti-
uus q̄ deberet nutrire trāsīt i materiā semi-
nalē. Alias proprietates notabiles et insignes
tam arborū z herbaz q̄ plātarū possum⁹ eli-
cere ex ybis Arist. et Alber. in li. ij. vegetabi-
liū. vbi dī. plāta h̄z tres vires. nā a terra h̄z
fictionē. ab aq̄ coadunatōem. ab igne s̄o p̄so-
lidationē z p̄tū terminatōnez. ex aere z igne
h̄z raritatē z dilatatōz ac extēsiōnē. fructuū
p̄pletōem ac maturatōem. Sine eīm calore
et hūido aq̄osū nō terminat et finit. vt p̄t
ibi in exemplo Arist. nam later nō coagulat
nec terminat in esse latericeo sine igne p̄tes
aqueas p̄sumēte. z terreas pariter p̄lūgēte.
Et aere et aqua p̄ter z ex igne h̄z arbor rari-
tatē et porositatē ex qua h̄z augmētadi possi-
bilitatē. q̄ q̄s oīno solidū ē augeri nō p̄t. vt
ibidē dī. Arist. z iō lignū maxim⁹ z p̄derosū
nō h̄z mergi i aqua. vbi modica p̄icula au-
ri submergit aut lapilli. z h̄ accidit q̄ lignū
ē porosū. z iō p̄ aeris subintratōez itra po-
ros sup aq̄e supficiē h̄z ferri. ligna s̄o q̄ sūt
vltime soliditatē z p̄actōis sic heben⁹ z cō-
similia. in aq̄ subito petūt fūdū. vt dī. Arist.
ibidē. z. iij. meth. vbi dī. q̄ ex hebeno nigro
expirauit aer. z iō submergit. Porosa aut et
vinctuosa supenatāt. q̄ mltū h̄nt aereitatis
materiā p̄ aq̄e supficiē eleuāt. vt z in folijs
z plumis vel pēnis et oīb⁹ vinctuos. Nam vt
dī. Arist. Propriū est aq̄e subaz aereā sub-
leuare z cōpacta dep̄mere. z iō rara z poro-
sa aeris susceptibilia supenatāt. p̄acta s̄o z
p̄p̄sa inferiora petūt z ad infimase p̄fūdūt.
Itē vapores terrestres z aquei p̄ calozē co-

agulatī sūt materia herbaz z plātarū q̄ p̄m̄g-
ti p̄ calidū igneū z p̄ s̄tutē stellaz recipiunt
formas completinas herbaz z plātarū. et s̄
q̄ ad semē z quo ad fructū. Caloz itaq̄ in-
clusus in coagulato sic hūore ad plante ni-
trimentū attrahit aquā dulcē. cui etiam co-
operatur extrinsecus caloz solis. Actio aut
caloris exterioris cū p̄pria caliditate natura-
li digerit naturalē humorez in eodem loco
z conuertit in substantiā plante. Unde fm Ari-
sto. terra montuosa quia est dulcis dulcem
p̄tinens humorez. ideo in illa citi⁹ nascūtur
plante et maturant fructus. Nam montes
attrahūt humorē dulcē z subtilē. q̄b⁹ coope-
ratur claritas aeris tam in attrahēdo q̄ in
digerēdo. et sic cito p̄uersio illi⁹ humoris in
substāz plante. vt dicit Arist. Item dicitur
ibidem q̄ q̄nq̄ frigus. s. aer frigidus fugat
calozem ad interiora terre z aggregant p̄tes
eius cum aqueo humido et per calozem de-
p̄ssum a comp̄mente frigido ad interiora de-
coquit vapor sic coagulatus et in substanti-
am plante p̄uertit et scindit locus p̄ inten-
sionem caloris. et sic egreditur ex eo planta
Item q̄nq̄ aer mixtus cuz terra et cū aqua
in fundo aque coagulat z p̄ actionē caloris
terminantis et digerentis illud mixtū cōfi-
sum generatur planta. vt patet in neniphar
et in alijs herbis minimis que solēt cresce-
re in aquis et quarū folia tegunt aquam. et
he nascunt sursum nō expanse. tum p̄ sub-
tilitatem aeris et aque dulcis sursum eleua-
tis. tum p̄pter soliditatem terre radices infe-
rius sustentantis a qua planta recipit rigo-
rem radices et stipitis sustentatōnem in sua
erectione. Item Arist. ibi. in locis essentia-
liter frigidis z accidentāliter calidis. vt i q̄b⁹
aqua calida fluit multotiens nascit planta.
q̄ caloz aque s̄bit frigidū humorē ad sup-
ficiē terre in locuz mixtionis. vnde ex aere z
vapore terreo cum humore aque imbibito
per calozē aque et stellarū in plante substantiā
coagulant. sed hoc nō fit nisi per multū tem-
pus. vt dicit Arist. p̄pter calozem acciden-
talem nō p̄ueniēte generatōi talis plante.
Item ibidē dicit Arist. q̄ plante comestibi-
les melius crescunt in locis lenibus et altis
et calidis q̄ in his contrarijs. quia in locis
planis et equalibus abundat humiditas z
maxime quando dulcedo adest et aeris tē-
peries. similiter in locis bñ altis. q̄ ibi etiā
puritas aeris z abūdantia hūoris dulcis.

et h̄pter sp̄giositatē z vaporē dulcē attra-
hentē. z iō in mōtibz fr̄q̄nt̄ melior est fertili-
tas z meliores crescūt fruct⁹. in valle ei diffi-
cile mouet aer. Un̄ ex p̄culcatōe ibi cito pu-
trecit aer z vapor grossus. vñ seq̄t praua di-
gestio. Hinc est q̄ ibi inueniūt humor saluus
vt dī. Albu. aqua em̄ salsa ḡuioz est q̄s dulcē
vtz in exēplo Arist. ibidē vbi dīc. Quū posi-
tū in aqua dulci statim petit fundū. in salsa
p̄o natabit. terreitrate em̄ sua et grossicie
poterit pōd⁹ ouī sustinere. z iō aqua dulcis
facili⁹ attrahit ad loca alta q̄s salsa. s̄ p̄t suā
depuratōz subtilitatē z leuitatē. Itē Arist.
lutū ignitū. i. firmū z tenax cito pducit plā-
tā vinctuosā p̄pter facilē trāsmutatōem talis
luti in vinctuositatē. vt dicit ibi Albu. Et ad
h̄t durabilis sit plāta oportet vt habeat be-
ne digestū hūorē et vinctuosū. vñ ille plante
q̄ habet indigestū hūorē supueniēte frigidī-
tate cito arefcūt. vñ et caulis vltra triennū
nō durat. tñ si ei inferat ex natura plante in-
site in stipite fiet decoctio et p̄uertit in natu-
ram insite. et durabit diu. Itē vt dī. Arist.
planta crescit q̄q̄z ex lapide solido et duro.
Nam aer inclusus in lapide nititur ascēde-
re. sed cū nō inueniat exitū liberū p̄pter lapī-
dis soliditatem reflectit et mouetur ad lapī-
dis partes et ex sua agitatione calefit. cale-
factus aut̄ aer attrahit sursū hūorē residuū
q̄ est in lapide. et exit vapor cūz humore illo
cū p̄ua resolutōe partiū lapidis. z ex illo va-
pore et hūore de lapide educto q̄q̄z planta
generat̄ adiutorio caloris solaris et aerem
p̄rius calefactum vigozantis ac digerentis
humorē a lapide iam attractū et in subam
plante trāsmutantis. sed nō diu durat plan-
ta talis nisi terra circūstante et dulci aqua
irrigante z tempato aere foneat̄. z h̄p̄t hu-
moris paucitatē. Item Arist. Planta si fue-
rit p̄pe solem. i. versus orientez cit⁹ nascet̄. et
h̄pter sufficientiā caloris. tardius p̄o si fue-
rit ad occidentē p̄pter caloris elongationez.
Item ibidē dicit Albu. ex temperie seruat̄
cuiuslibet plante incrementuz. si em̄ nimia
fuerit humiditas opilat̄ vie et pori per q̄s
deberet nutrimentū ascendere ad arboris
extensionē. Eodem mō si nimia fuerit siccī-
tas constringunt̄ pori et sic planta nō nutri-
tur. Item Arist. Quelibet planta quattu-
or indiget. s̄ semine terminato et in sua spe-
cie p̄fecto et maturo z a putrefactione p̄ser-
uato. et p̄uenienti loco. i. territorio generat̄

onī plante cōgruo. et aq̄ moderata humore
scz tempato. z aere p̄simili. s̄. mediocriter te-
perato. qz vt dicit Albu. si aer fuerit nimis
calidus calor n̄alis enaporabit aperit̄ po-
ris. si nimis frigid⁹ suffocabit plantam. p̄ma
duo sūt necessaria ad plāte generatōnez. se-
cūda duo necessaria ad ei⁹ nutrimentū z con-
seruatōez. Item spēs z plāte medicinales q̄
crescūt in mōtibz ad vefcēdū sunt minus de-
lectabiles. z ad digerendū fruct⁹ h̄nt durio-
res. et h̄p̄t vehementē coagulatōz p̄ calozē
agentē in hūiditatē. z iō tales fruct⁹ n̄ mltū
sunt nutritibiles. vt dī. Arist. qz vt dīc Albu.
Quanto plāta est magis medicinalis tanto
min⁹ nutrit. Itēz loca a sole remota n̄ erūt
planta z multaz sicut nec animal. secūda
tis multe est in talibz locis. vt dī. Arist. cui⁹
rō est vt dī. Albu. quia illi q̄ sunt directe sub
septētrione habent diē p̄tinne p̄ dimidium
annū. p̄ reliquū aut̄ noctem. Ibi ḡ raro cre-
scit planta vel animal. In estate em̄ non po-
test p̄t p̄tinuatōz caliditatz. in hyeme p̄o nō
potest p̄t p̄tinuatōez frigiditatz. z iō dī. Arist.
Planta ibi generata nō bz vires solū neqz
fructū p̄t defectū caloris agentis in tempe-
anni. z p̄pter supfluitatez eius in alio. Item
Aristo. Planta multarū spinarū multū ha-
bet de humore vinctuoso. et cū se mouerit il-
le vapor vinctuosus per calozem p̄prium co-
operante calore stellarū digeritur z conuer-
titur in substantiam plante que ei inseritur
Unde illā digestionē operat̄ calor vitalis i
planta cum calore extrinseco competente. z
crescit planta insita gracilis et extensa sur-
sum. Unde p̄prium est plante multū spino-
se vt i ea fiat insertio plante alterius speciei.
et h̄t dicit Albu. quia habet multū humo-
rem attractū ab exteriori calore vinctuosum
z ita conglutinatōz expulsibile a calore in-
teriori in pluribz locis. ita q̄ pars eius supe-
rior cūz expellit̄ est subtilior z penetrabilior
p̄ quā potest aperire multos poros plāte et
ip̄os ingredi. et ip̄am incorporare et p̄solida-
re plante inferiori. Ita planta q̄ inserit̄ plā-
tā siue truncū cui inserit̄ trāsmutat in suam
spēm. et nō ecōuerso. cui⁹ rō est vt Albu. dīc
quia inferior planta mouet supiorē p̄ hūo-
rem z calozem quem ei transmittit. sed supe-
rior hūorē attractū vltiori⁹ digerit z deco-
quit z in naturā suā p̄uertit et postea virtu-
tem suā in inferiorē transmittit. z alterat il-
lam cui inserta fuerit et cōuertit eam in suā

naturā et speciē. Itē quoniam sunt species generatio-
nis plantarū ut dicit Arist. scilicet ex semine et pu-
tredine. et ex humore aque et ex plantatione
et ex unius in alia insertione. Item sunt ar-
bores et plantę que producunt fructū ante folia.
ut dicit Arist. sicut ille que habet multū
humorē vinctuosum materiale ad fructū
quē ut digesserit calor naturalis simul cum
calore solari cito maturabit fructum. et ille
humor vinctuosus abundans prohibet humo-
rem aquosum materiale ad folia ne ascēdat
in folia aut prius pat ante fructū in tali plāta
Item quedā citius producunt folia quā fructus. et
hoc propter defectū et paucitatē humoris vinctu-
osi et abundantia humoris aquei materialis ad
folia quē calor solaris citius attrahit ad lo-
cum productionis foliorum. quā vinctuosū humorem
ad productionem fructuum. et ideo tardius matu-
ratio vinctuosi humoris materialis ad fructū
et sit precessio foliorum. Item quedā simul pro-
ducunt folia cum fructu ut ille qui habet predictos
humores multos et proportionabiles et calo-
rem interiorē cum exteriori calore solis in aere
equaliter operantes in viroque et utroque scilicet
aquosū in folia et vinctuosum in fructu equa-
liter expellent. Item Arist. Antiqui sapi-
entes asseriebant fructus et folia esse idem. et
folia non esse nisi propter fructū nec differre ab
innicē materia nisi secundum maiorem vel minorem
digestionē aquosū et crudū humoris. Humor enim
aquosus et subtilis cito attrahitur a calore so-
lis et cedit in folia. quod vero magis est vinctuo-
sus et digestus cedit in materiā ipsius fructus
Item dicit Arist. quod aliquę arbores sunt spi-
nose non est de intentione nature plantę sub-
stantia generantis. sed accidit ex raritate ar-
boris siue plantę per quam attrahitur humor frigi-
dus parū coctus et etiam per illā arboris rari-
tatē a calore solis in spinā coagulatur. et fit in
spina forma pyramidalis incipiens iuxta stipi-
tē a grossior lato. et in parte anteriori terminatur
in acuto. nam humor subtilis qui ad spinā est cā
materialis elongatur paulatim a plāta et in lon-
gū et acutū se diffundit. eodē modo faciunt omnes
arbores quarū partes pyramidalis sunt figu-
re. Item arbores exteriori generaliter sunt viri-
des. interiori albe. pars enim interior huius materiā
appropinquantē ad albedinē et pars exterior
ad virorem. nam materia qui attrahitur ab interi-
ori et repellitur ad exteriora in cortice aliquantu-
lū digeritur et in virores transmutatur. quia virores
medius est color inter ruborē qui pervenit ex perfecta

caloris actione. et inter albedinē qui pervenit ex im-
perfecta. Item Arist. Arbores variantur in figu-
ra. nam quedā sursum. quedam deorsum. quedā ho-
minē tenent mediū. Ille enim in quā me-
dulla viget humor subtilis quē movet et attra-
hit calor ad superiora pyramidaliter. id est in formam
pyramidalē ad modū flammę. qui ascēdit in com-
muni virtute ignea eleuantur. Ille humor in qua
rū medulla viget humor grossus et aquosus in-
ferius deprimuntur et angustantur. Unde et ille
partes sua gravitate inferius moventur et in gros-
sum in parte infima coartantur. In quibus ho-
erit humor medius et inter grossum et subtile
temperatur. pars ascendet sursum et erit cau-
sa elevationis. et pars deorsum que est cau-
sa ingrossationis. Unde secundum maiorem vel mi-
nozem digestionē illius humoris in radice
et medulla solet magna apparere arbor in fi-
gura. nam necessaria est prima digestio in ra-
dice ad eius incrementū. secunda vero neces-
saria est in medulla propter completionem ma-
turationē dilationem et conservationē. Et
sufficit ista duplex digestio ad plantarū com-
pletionē. et tertia in solis animalibus reperitur.
ut dicit Arist. et exponit Albu. Item diver-
sificantur arbores in folijs et in ramis secundum mul-
titudinē humoris vel paucitatē. et caloris for-
titudinē vel remissibilitatē. nam si calor fue-
rit fortis et humor multus. multa in exitu erunt
folia atque rami et converso. et secundum raritatē hu-
moris abilis ad assumptionē et desiccationē
desiccantur ipsi rami. cadunt folia. remanebit ar-
bor vacua atque nuda. et in contrariis modis contra-
rio se habebunt. Item ut dicit Arist. non solum pi-
ramidaliter spine in arboribus. veretiam eadem
figura invenitur in folijs et in fructibus. quia si
meatus plantę primo fuerint amplius et valde rari
in principio humoris. et post siccitatem et frigidi-
tatem restringantur. folia et fructus inferius in-
grossabuntur. et in superioribus graciliabuntur
et pyramidaliter. et hoc propter attractionem
levioris partis humoralis ad superiora vi calo-
ris et repulsū humoris gravioris ad superiora.
Contingit tamen tam foliū quā fructū sepius acui
in extremitatibus pyramidaliter. scilicet quia virtute
caloris et raritate humoris superior pars particu-
la levigatur. et parte inferiore calida etiam exi-
te humor in medio distenditur. et sic substantia
fructus vel folij in medio dilatur. et utraque ex-
tremitas propter omnium ignee virtutis in comuni
quodammodo ducitur et subtiliatur. et sic in pyramide
transformatur. Item ibidem dicit Arist. quod arbores

et plate quedā faciūt flores ex hūore subtili
et puro existente in medulla. nō tñ p oīa ter/
minata nec digesta sū vltimā fructū cōpleti/
onē. disposita tñ ad fructū pductōem. quedā
aut arbores ppter nīmā hūoris viscositatez
nō habēt flores. qz ille hūor nō potest subti/
liari et ppter suā vncuositatē in subtilitatez
floridam dilatarī. vt patet in ficu q non ha/
bet flores ex causa iam dicta. quedā etiā nō
habēt flores ppter humoris liquiditatem. qz
nō potest in floris substantiā coagulari. vt
in palma et similib. vt dicit Arist. et ideo sū
diuersitate materie i qua diuersimode agit
calor. diuersi colores in florib. tam herbarū
q arborū generant. sed ista prosequi nō est
pntis negocij. et ideo de eis ad presens ppter
cediū fore arbitror quiescendū. Tamē alias
sup addit Aristoti. pprietates in fine. ij. libri.
quas nō reputo ptemnēdas. Dicit em circa
finem. Planta inquit habens grossum cor/
ticem multū extendit in altitudine. et sū ppter
extensionē humoris et impulsū caloris.
Nam grossitudo corticis humorē recipiēs
nō sinit illū defluere. nec etiā ppter suā densi/
tatē pmittit calorem per poros euaporare. ex
qua necesse habet se diffundere et dilatare vt
patet in pino et palma et similib. vt dicit Ari/
stotiles. Item ibidē. Arbores habētes lac/
teū hūorem magnā habēt vncuositatē et ca/
lorē fortē in radice. et ideo resoluūt humo/
res vsqz ad exteriora arboris et generant gū/
mi aliqñ liquidū. aliqñ ex exteriori aere frigi/
do coagulante in modū lapidis vlt cōchule
indurate. et sū accidit aliqñ ex frigiditate cō/
stringente. aliqñ ex caliditate liquidiores p/
tes educente et psumente et grossiores com/
pingēte. sicut ibidē dicit Aluredus. Itē ibi/
dem. Arbores qdam alterant sū spīs alte/
rationē q in estate virescūt. in hyeme palle/
scūt. et tñ folia sua nō perdūt nec proiciūt.
fortē em habēt calorem incorporatū. et ideo ca/
lor fugit ad interiora arboris et etiā foliorū.
a facie frigidi aeris hyemalis. et ideo exte/
ra pallida et glauca fiūt. tamē nō cadunt fo/
lia ppter viscositatē hūoris et intensam forti/
tudine caloris. Item ibidē. Arbores facie/
tes fructū i principio faciūt fructus amaros.
qñ scz nouiter sūt plantate. et in earū fructu
tūc dominat amaritudo vel ponticitas sa/
por scz accidens ad amaritudinē. Cuius cau/
sa est. qm pma digestio acida est et pontica
ppter hūoris attracti grossiciem et terrestrē

ratē et ppter caloris digerētis paucitatē et de/
bilitatez. et ideo generatio talis fructus est
preter dulcedinē. quia ipsorū hūor crudus re/
manet et indigestus. sed post confortato ca/
lore et augmentato humore depurato. ca/
lor digerēs hūorem ipm efficit lapidū atqz
dulcem. quia vt ibi subdit Arist. etiā amar/
um in ignē missum dulcescit. et hoc accidit
sū Albu. propter illā quā recipit a virtute
ignis digerētis immutatōem. Item ibidē
In locis acidis frigidis scilz atqz siccis ali/
qñ producūt fructus dulces. quia calor
innatus intra acetosū hūorem inclusus
per calorem solis adiutus digerit illā acetosi/
tatem et cōuertit in dulcorē. et erit fructus
dulcis qm acida sint folia et etiā extremi/
tates in quibus nō est tanta digestio et calo/
ris operatio. quē ad modū est in fructu. Et
tingit tamē aliquādo q ppter supuenientes
nīmā adustionē ille fructus pmutat faciem dul/
cis cōuertitur in amaritudinē ppter super/
fluū calorem et humoris residui paucitatē.
Item ibidē. In locis temperatis et terris
ante dies vernaes fructus celerius matu/
rescunt ppter caloris sufficientiā et aeris ex/
terioris dispositiōem temperatā. Item ibi/
dem. quedam sūt arbores que pmo faciūt
fructus dulces. deinde pontici efficiūt et
amari. sicut arbores mirabolanoz. cuius
causa est vt ibidem dicit. q arbor talis habet
fructus magne raritatis. et in hōa digesti/
onis cū sint meatus magni et ampli sequit
calor sufficiens humorē materialē ad fruc/
tum et maturabit fructū. et ideo huiusmodi
fructus in digestionis principio erit dulcis.
sed postq calor existens in meatib. psumen/
tibus humorē inducit siccitatē. quia cōstri/
git meatus et poros ita q nec calor nec hu/
mor potest ad locū fructus puenire. mutat
qz frigiditas et siccitas calorem et humorem p/
pter qd alterat fructus in ponticitatē eo q
phibet oīs ascēsus siue accessus caliditatis
innati et hūoris p pstrictōez inductā a sicc/
tate. et sic erit frigiditas vincēs in fructu ppter
defectū caloris. et erit fortis ponticitas ppter
victoriā frigiditatis et siccitatis. Sū rādeqz ca/
lor innatus elcuaat ad locū fructus et vigorat per
calorem solis. ppter qd vincit iterū frigiditatem
et inducit intensam caliditatē et siccitatē. et sic
erit fructus amarus. In arborib. plantadis pa/
riter et serēdis etas lune matie pconsideranda ē.
Nā q plantat in plenilunio recto vlt i recto

non illanſio min⁹ puaſcunt. et ſi puaſuerint
fructū faciēt hmiculoſū. ⁊ fruct⁹ tūc plārate
arboris citi⁹ putreſcūt. Silr ⁊ arbores que
tūc de tra pſcindunt min⁹ durāt ⁊ citi⁹ a ver
mib⁹ corroduſ. ſic di. pſtan. rōem quere ſup
li. viij. de effectib⁹ lūe. Itē int arborē et eius
fructū eſt qdā retinaculū qd fruct⁹ adheret
arbori. ſic fetus pymblicū adheret matri
vt di. pſtan. et illud retinaculū pmo ē debi
le et laxū et attracto hūori adhuc vicinū. ⁊
iſo fruct⁹ tūc de facili excutit ſi fortioris vē
ri impulſu tūc tpi⁹ arbor moueat. ſz p⁹ pau
latim calore hūorē indurātē forti⁹ adheret ⁊
fruct⁹ ita de facili nō tūc cadit. ſz in fine fru
ctu maturato et ad debitā qntitatē pducto
areſcit illud retinaculū vel putreſcit. et ideo
fruct⁹ de facili mouenſ tūc ad caſū. Et qto
arbor pſundi⁹ ſigit ad radicē. tanto atterabit
p⁹ hūoris. ⁊ ſi fructifera eſt p⁹ abūdat in fo
lijs fructib⁹ ⁊ ramis. Itē arbor ſupfluuſ ab
ſciſſis mell⁹ fructificat. nam trāſit humor in
fructū qd tranſiret in nutrimentū ſupfluorū
Nec de naſa et pprietate arbor⁹ i generali di
cta nunc ſufficiant.

De amigdalō Ca. III

Amgdaluſ eſt arbor mature florē
Et ſz hec amigdal⁹ p arborē. et hoc
amigdalum p fructū. Un⁹ qdam ait
Sūt matura mora pyra. ſic⁹ amigdala mo
ra. Tū hec amigdala le. inuenit p fructū in
ſacra pagina Numeri. xvij. Sacra em ſcp
tura vt di. Hiero. nō vult ſe ſp ſubijcere grā
maticē legi. nec vult ill⁹ arte regi. Iſido. aut
li. xvij. ſic di. Amigdala grecum eſt qd latine
nux longa vocat. Hanc nucidā multivocat
qſi minorē nucem. de qd Virgil⁹. Cū ſe nux
plurima ſiluis induit in florē. Lūctis ei ar
borib⁹ p⁹ florib⁹ ſe queſtit. et ad poma infe
rēda arbuſta ſeqntia puenit. Ducuſq. Iſi.
De amigdalib⁹ dicit Ariſt. in li. de plācijs. qd
indigent cultura et maxime qn ſūt antique.
vñ ſi clauis pforēnt emittēt quoddā gūmi ⁊
depurabit humor in medulla qd materia eſt
ip⁹ fructus. et ideo plus fructificāt amigda
li bene culte qn ſunt antique qd nouelle Du
plicem autē fructū fert amigdalus. ſz dul
cē et amay. vt ſz in Platea. et dulcia amig
dala vtilia ſunt ad cibū. amara ſo ad medi
cinā. ſunt em calida et ſicca. De dulci amig
dalo di. Dyasco. qd ſi recens cū ſuo folliclo
comedaſ pdeſt ſtomacho. ſz caput gnat. ca
lignē nūrit. venerē accēdit. ſomnum facit.

ebrietati reſiſtit. Itē dicit ibidē qd ſi vulpes
comedaſ amigdala moriet. Sepe ei qd me
dicinale eſt homini. venenōſū et mortiferū
eſt alteri aīali. et econuerſo. Item idē. Fere
tota arbor amigdaloz amaroꝝ eſt. medici
nalis. Nam radix ei⁹ elizata ſine cocta ⁊ tri
ta maculaſ vult⁹ tollit et purgat. frōti linita
dolorē capiti⁹ mitigat. vulnera putrida mie
to melle mūdificat atq. ſanat. cortex etia⁹ et
folia ſunt mūdificatiua exterminatiua ⁊ ſa
natiua. oleū aut de amigdalib⁹ extractū ver
mes et lūbricoſ in vētre necat. mēſtrua pro
uocat ⁊ purgat. ⁊ ſurditatē efficacit iuuat.
et aurīū ſaniē mūdāt ⁊ deſiccat ſi tepidū au
ri iſtillet. vt di. Dyasco. Itē flores ei⁹ de
cocti in oleo caducoſ et letargicoſ excitāt.
cū melle triti morſib⁹ caniniſ obuiāt. vlee
ra ſanant. gummi qd de amigdalib⁹ exudat
mixtū portioni ſanguine⁹ reſciētē iuuat. et
ſic p⁹ qd p⁹ vñ nihil eſt i amigdalo qd nō cō
ueniat mediciniſ vt di. Dyasco.

De abiete Ca. IIII

Abies nomen eſt arboris ſic dicte ab
eundo. eo qd p ceter⁹ arborib⁹ longe
abeat ⁊ in altū alt⁹ ſe extēdat. Cui⁹
naſa eſt vt dicit Iſi. li. xvij. qd eſt ex p⁹s tēni
hūoris. ⁊ ideo abilis eſt atq. leuiſ. Et abie
te aut dicunt abiegnā ligna. vel alia que de
abietē ponūt. et abietari⁹ ſz qd aliq. d abiete
operaſ. vt dicit Iſi. ſm Ariſto. autem abie⁹
eſt arbor in altū ſe extendēſ plurimū habēſ
raritatis in ſubſtantia ⁊ ſubtiliſ humidita
tis. et ideo calor ei⁹ naturalis a ſolis calo
re fortificat. ⁊ illam humiditatē de facili ele
uat et p ſurſum mittit. et ſic ipam in arboris
ſubſtantia conuerſēſ arborē altā facit. Eſt
etia⁹ arbor mire rectitudini� parū vel nihil
habēſ tortuoſitatis. ⁊ hoc ppter virtutem ca
loris et equalitatē hūoris opatiōi caliditatē
obedientē. ⁊ iſo directe ſurſum ſine aliqua
tortuoſitate elenat. qūis em abies generēſ
ex humore leui et ſubtili. illi⁹ tñ hūoris ſup
fluitatē reijcit naſa ad ei⁹ ſupficiē. ſ. in lignū
⁊ corticē. et ibidē a calore exteriori inuileat
et i naturā reſine cuiuſdā odorifere trāſmu
tatur. ppter eandē etiā viſcoſitatē vnetuoſa ⁊
ligno abiegnō incorporatā abies igni appo
ſita faciliſe inflāmat. Clari⁹ inſup edi
ficiorū ſtructuris abies accōmodat et ma
xime propter ſuā rectā altitudinē et formā
piramidalem edificationi nauium vtiliter
adoptatur.

De aloa Caplm. V

Alos arbor est aromatica q̄ in india generat. vt di. Papias. Et est arbor odoris suauissimi atq; fragrantissimi cui⁹ pticula vice tymiamatis altario adolef vñd nomē extraxisse dī. De ligno aut aloes dī in Plat. Aloes est lignū calidū et siccu⁹ qđ recipitur in magno flumine babilonie. cui⁹ iungit^r tygris flumi⁹ paradisi. vñ a pluribus credit^r qđ p̄dictum lignū inter paradisi arbores oriat. et casu aliq̄ vel impulsu de paradiso ad flumē indie deducat. habitantes aut iuxta flumi⁹: missis retib; in flumen lignū intercipiūt et reseruant vsui medicine multū est em̄ medicinale. Lignum aut aloes est triplex vt dicit Constan. in li. graduum. Primū est valde ponderosū et qđ est nodosum est valde aromaticū. et est subamari saporis et subnigri coloris et subrusi et cōtitioni dentiū nō om̄ino resistens. Dicit etiā qđ cum masticat statim odor aromatic⁹ vidē attingere cerebz et qđāmodo replere. Secundū gen⁹ est minus ponderosū nec adeo aromaticū nec amari. Tertiū gen⁹ est subalbidū valde leue nec est aliq̄ saporis et parui odoris nisi sit aliunde coaptatū. Sophisticatur aut lignū aloes cū quodā ligno sibi simili in ponderositate et nodositate et modico aromaticitate. et a quibusdā lignū aloes siluestris nūcupat. Hoc lignū confricat cū plumbo vt color imutet. addita supfluitate aurū vt fiat aliquantulū amari et subrusum et ponit in decoctione optimi aloes cū musco vt fiat valde aromaticū. et sic fit vt vir ab optimo discernat. cognoscitur in qđ durissimū est. et masticationi dentiū om̄ino resistit. et dum masticat sapor amari interi⁹ nō sentitur. Lignū aloes stomachū p̄fortat. digestionē pcurat et debilitatē cordis ac cerebri p̄fortat et singulariter p̄tra sincopim et cardiacam maxime passionē iuuat. Nam p̄tra om̄es cordis passiones et debilitates ex frigidityate puenientes valet vinū decoctionis aloes. sed quia vinū inde fit amari modicū apponat et pro delicatis cū aqua rosacea vinū temperetur. et tale vinū poterit diu referuari. quia a ligno multū immutat. et sumus p̄ nares receptus in frigidatū cerebz calefacit et debilitatū p̄fortat. Et vt laudes ei⁹ concludā in omnib; corporis debilitatib; subuenit et adiuvat si qđ modo debito vi sciāt. Ducusq; Plat.

De aloa Caplm. VI

Aloe etiā dī cuiusdā herbe succ⁹ que herba aloen appellat. hec herba in india et persia et locis alijs plurimis reperit. cui⁹ succus exp̄mit et ad ignem decoquit. et post soli exponit et exicat. vt dicit Plat. Aloe etiā tria sunt genera. s. citrinum epaticū et caballinū. vt di. Plat. Et differēte tres spēs in bonitate. Nam bonū est caballinū. melius est epaticū. sed optimū est citrinū. et discernunt^r ex colore citrino et rufo. et p̄cipue cūz frangit^r puluis appareat si esset puluis croci et est ei⁹ suba clara marie qñ p̄fringit^r p̄ minuta frusta. et qđ frangit^r eo min⁹ est fetidū et min⁹ amari. Epaticū aloes assimilāt epati in colore. colorē em̄ habet epaticū. i. nigrū et foramina quedā velut ora venarū. obscurā etiā h̄z suba et non clarā. et est amari⁹ qđ est citrinū. Caballinū aut aloes nigrū est et obscurū. et seculentam h̄z subam et amarissimū saporē et horribilissimū odorē. Sophisticatur aut caballinū ita vt videat^r epaticū vel citrinū cum puluere croci et aceto si decies in illo intingatur desiccet. et tūc innouat ei⁹ color et odor vt citrinū vel epaticum videat^r. discernit in quia cum frangit^r et digitis p̄fricat. statim fetidissimū sentitur et amarissimū inuenit. qđ nō est in epatico et citrino. om̄e aut aloes quāto de sua natura est min⁹ amari et min⁹ fetidū est magis laudabile. Aloe at q̄uis ex natura sit amari. tñ multipl^r est vtile et salutarē. Nam flegma colerā et melancoliā mundificat atq; purgat. mēbra neruosa p̄fortat. stomachū a viscosis humorib; et nociuis euacuat. caput a dolore releuat. qm̄ fumositas stomachi caput ḡuat. visum clarificat. splenem et epat deopilat. mēstrua puocat. i corpore discolorato bonum colorē generat. ab idrope corpus preseruat et in p̄ncipio curat. Puluis eius cūz melle dat⁹ lumbicos. i. vermes ventris necat. Aurum capilloz prohibet et a casu p̄seruat. aribeticos iuuat. puriginē oculoꝝ placat. membroꝝ genitaliū vlcera sanat. putredinē oris et gingivarum mundat. recentia vulnera sanat. consolidat. mūdificat et desiccat. amari est ori sed dulce stomacho. stomachū em̄ in frigidatū et debilitatū cōfortat et digestionē adiuuat et procurat. Nec om̄ia de Dyasco. et Platea. Buicē. excerpta sunt.

De arundine Caplm. VII.

Arundo est media inter herbam et arborem. herba quod est robustior et durior. sed arbore est fragilior. exterius plana et interior vacua et cana. nodosa. lenis. in paludibus nutrita. ventis cedens. de facili manu ledens. De arundine dicitur. Juss. li. xvj. Arundo est dicta eo quod cito arescat. in indicis aut stagnis crescunt arundines ex quibus radice expressum suavisimum succum bibunt. Unum et Varro dicit. Indica nam magis in arbore crescit arundo. Illud est quod promittitur radicibus huius. Dulcia cui nequeunt succo contendere mella.

De amomo Caplm. VIII

Amomum ut dicitur Juss. li. xvij. est vocatum eo quod habet odorem veluti cynamomum. Nascent in Syria et Armenia. cuius fructus botrosus semine reddit sibi conexum huius flores album silem viole. et folia similia bryone. odor etiam suo prebono sonos suavisificat. Amomum est herba odorifera ut dicitur. Dyasco. et est coloris subrufi. folia huius punctata et semina copiosa habens ad modum viole florem album. Est amomi triplex species. quoddam est armenicum. et illud ceteris est nobilissimum. fulvi quod est coloris. sed odoris optimi et fructus maxime ac valoris. Aliud est quod crescit in locis humidis et aquosis et est lenis tactu. saporis exprimitur atque gerens. Tercium vocatur ponticum rufum non longum. Est autem eligendum quod est recens et album. semine plenum supergassum purpureas et passum matie odoriferum et poderosum quod masticatum quodam acumie mordet linguam. Unum huius colorum non varium. non diuersum. ut dicitur. Auicenna. et Dyasco. Omne amomum habet semine eosdem auctores putant calefaciendi et etiam desiccandi. ictibus scorpionum occurrendi. sua decoctione in aqua oculos fouendi et a suis doloribus releuandi. habet virtutem dolorem viscerum sedandi et ventositatem extenuandi et menstrua prouocandi. cuius elixatura siue decoctio superba habet virtutem freneticis subueniendi. epaticos adiuuandi. et etiam podagricis succurrendi. in omnibus siquidem de nobilibus antidotis et receptis et medicinis solet amomum sepius adhiberi. quibus loco ipsi multi aliam herbam amonidem scilicet ei quod dem in colore silem. sed in odore et virtute penitus disparē apponere sunt consuevi. ut dicit Auicenna.

De aneto Caplm. IX

Anetum est herba cuius semine assili nomine vocatum. cuius semine primo prout medicinis. radix secundario. sed tertio ipsa herba

ba cuius semine potest seruari per triennium in magna efficaciam. ut dicitur. Dyasco. Delicatum est ut singulis annis renouetur. cuius radix adhuc viridis alie est valoris. sed desiccata nulli. ut dicitur idem. Dabet virtutem diureticam calidam sed et aptinam et compactam diuisivam. ventositatem et inflationem extenuantem et torsionem ventris et viscerum mitigationem. Item virtutem habet calculi et fractionem. menstruum prouocantem. et meatum urinalem aptinam. singulis ex plenitudine amputantem. somni prouocantem duram collectionem in corpore resolutiuam si coctum cum oleo per emplastrum modum apostemati apponatur. Item flos eius cum vino coctus dolor capitis aufert si inde caput fomentetur. Item cinis eius vulne stillanti appositus ipsam reprimat et desiccet. Item decoctum anetum cum oleo rigoris nervorum laxat multis etiam alijs subucis passionibus. sic idem dicit.

De aniso Caplm. X

Anisum easdem habet virtutes quas et anetum. sed saporis habet dulciorem. et eius semine est magis minutum et rotundum. et a multis vocatur dulcinum alias dulcinum. ut dicitur in Plat. Virtutem habet dissoluendi et sumendi et ventositates destruendi. digestionem prouocandi. opilationes splenis et epatis aperiendi. prouocandi menstrua et omnes meatus interiores aperiendi et emendandi. Et ideo quibus sit in quantitate semine minutissimum. est tamen multum utile in virtute. et plurimum salutaris.

De allio Caplm. XI

Allium ab olendo est dictum eo quod olet ut dicitur. Juss. li. xvj. Cuius odor est tam fortis quod omnes alios reprimat et superat fetores. Et ideo per loca corrupta necessario transitori siue putrida purgaturi fortissimis se muniant alliaris semine Dyasco. Allium multas habet virtutes et tam bonas quam malas proprietates. quia ex diuersis prouenit virtutibus ut dicit idem. Ventre siquidem et stomachum turbat et siccat. sitim amouet et corpori appositum corpus vulnerat et si nimis a colericis sumatur in usum. corpus inflamat et desiccet. lepram generat. maniam et frenesim excitat. visum ledit et hebetat. et ideo colericis nausea nocet. nam coleram rubeam cito generat et adusta multiplicat et augmentat. flegmaticis et frigidis multum praefert. Est autem duplex eius generis scilicet domesticum et siluestre quod scordeon a medicis nuncupatur. cuius flos debet colligi et in medicis apponi vel admisceri. non enim operatur cum imperio.

sic solet domesticus opari. Alij aut domesticus capitis maxie vnt. in cuius nasa multiplex efficacia reperit. Nam precipue huiusmodi dissoluedi et sumendi et expellendi venenum et oem venenosum. vñ si sine causa vocat ab antiquis autoribus tyriaca rusticorum. vt di. Dyas. maxie autem valet et morsu et venenu canis rabidi. si cum sale et nucibus inter se accipiat addita herba ruta. Nec enim quatuor ad inuicem perat. et ad quantitate magne nucis patienti sepius offerat. et si cum vino. eadem etiam sectio super morsu canis rabidi exteri apponatur. vulnus enim sanat et venenum attrahit et sumit. et a piculo liberat et preseruat ita efficaciter sic tyriaca. Item allium huiusmodi huiusmodi aperiendi. diuidendi. et incidendi huiusmodi grossos et cosumendi. et ita valet calculosis et straguriis patientibus. id est difficultate urinandi. menstrua etiam prouocat et emendat ventrem. lubricos et alios vermes in ventre interficit si cum pipere et succo menthe et aceto ad modum sale offeratur. dolorum illorum et lumborum allium mitigat. si mundatum acriter et cum oleo coctum super dolorum locum ad modum emplastri apponatur. Valet etiam et morpheam. id est lepra cutis. si locum in quo morpheam scarificatur et postea cum allio trito fricetur et cathaplasma. Contra serpentum morsus valde si tritum cum laurino oleo apponatur. vt di. Dyasco. Item ydropicis predest. quia huiusmodi intercutaneum sumit et desiccatur et tumorem sedat. gradia et cruenta vulnera et sordida purgat et agglutinat et sanat si puluis alij combustus supponatur. Coctum etiam allium cum aqua fontana et oem dolorum loci et tumores tollit. cauendum tamen est ne continue in cibis assumatur quod multum noceret oculis. Vñ et. Allia vina veni puluis venter faba sumit. Ista nocet oculis. scilicet vigilare magis. Arist. autem li. de plantis. allium huiusmodi similitudinem cum lilio. communicat cum illo in dispositione capitis et in tunicellis. et huiusmodi huiusmodi semina in tunicellis radicis sue. et in gnis suis nasci in similitudine haste sue. et in cepula alij posita in terra producit plantam sicut et semine. et huiusmodi tunicas multas et folia pyramidalia et hasta cauer nosa et porosa. Allium etiam sic et liliu primum facit semine stipitis sui et in tenui folliculo in gna coniungit. cepa vero non coniungit gna sua. scilicet in pediculis siue pedibus pulvis nutrit ea et emittit. Facit alium radices capillares sic liliu et sic crocus et huiusmodi. Sed in his differunt radices alij a lilio. quia non ramificant in allio sic ramificant in lilio. et sic allium renouat folia ita renouat radices et semine tamen emittit semine scilicet in secundo anno postquam seminatur. id est huiusmodi allium tunicas plures et ramosas

vt ille tunice sint cibo et nutrimentum secundis radicibus et secundis folijs et stipiti eius. quod propter cre scitibus secundis folijs et stipite attenuatur et euanescent tunice eius in terra. Et sile huiusmodi in cepis inuenit. In his autem allium differt a cepa quia quilibet alij tunica carnosae si plantae crescit ex ea planta sicut et liliu quod de tunica sua plantata in terra emittit plantam. et huiusmodi accidit quia in suis tunicellis est huiusmodi seminata sic in carnosis prius alliorum. non sic autem fit ex cepa. non enim ex quolibet eius parte plantata crescit planta. sed de toto capite cepa plantata emittit plantam. quia huiusmodi seminata non est in quolibet parte cepe sed in toto. In his etiam differt allium a lilio quoniam eius partes carnosae quam plantant emittunt gmina sua et folium per medium carnis sue. scilicet tunicelle lilij emittunt ab vno latere sui infra et non a medio. Hucusque Arist. li. de plantis secundum nouam translationem.

De absinthio Caplm. XII

Absinthium est herba acerrima calida et siccata vehementer stipitica et amara. vt di. Dyas. Cum duo sunt genera. vñ est ponticum huiusmodi coloris viridis et saporis ponticum et amaz. aliud est subalbidum et minus amaz. et minor effectus quam primum. in fine veris colligit in umbra desiccatur pannu in magis efficacia preseruat. Di autem prius huiusmodi frutes sic plantat. di. scilicet relaxatiua et strictiua. Strictiua inest ei ex grossicie sube et ponticite. laxatiua inest ex caliditate et amaritudine. vñ qui recipit inter se inuenit materiam compactam propter ponticitatem sue sube et grossicie reddit materiam compactiorem. et sic est causa maioris strictiouis. materia vero ex parte abili et digesta caliditate dissoluit eas et ponticitate sua primum expellit eam syrupus absinthii facit. epati subuenit et stomachum confortat. appetitum inuitat. ebrietati obuiatur et repugnat. yctericiam curat et colorum euulsu alterat et inmutat. succus eius cum puluere costi splenem deopilat. dolorum stomachi et intestinorum ex ventositate pueniunt dissoluit et mitigat. succus eius auribus instillatus humiditates ab eis distillantes desiccatur cum felis lethauri tritum absinthium et auribus iniectum dissoluit sonitum et auditum roborat et emendat. dolorum capitis ex fumositate stomachi procedente succus eius sedat. linorum et dolorum ex percussione cum puluere cimini et melle amputat. si per modum emplastri apponatur. Lubricos et huiusmodi aurium succus eius necat si instillet. succus eius potatus visum clarificat. et oculis impositus ruborem et pannum curat. si sepius infundat liberos et

pānos a p̄mibz muribz rutos fūat si cū eis
i cistula reponat. vt di. Dacro. Itē mōsi/
bus migalibz draconis obulat sanat si bi/
bat. Itē decoctio v̄tositatē v̄tēz inflatō
nē sedat cū potat. vt di. Dyas. Pr̄t̄ has p̄tu
tes q̄sdā bz p̄ditōes p̄petates min⁹ laudabi
les. nā saporis amaritudie p̄p̄icitate iustic
et p̄ristat gustuz. odoris horribilitate ledit
olfactū in amaritudinē redigīt lac z vinuz z
oē dulce cui admixtū fuerit seu adiūctuz. et
ideo apes q̄ frēq̄ntat flores absinthij faciūt
mel amay vt di. Dyas. De absinthio di. Pl.
li. xvij. Hō ē in q̄t dādū. febricitatī. nausēas
naribz arcet si fuerit p̄us potatū. somnū pro
uocat dormiētī in scio sub capite positū. ca/
pillos denigrat q̄n inungūt vngēto facto d
eius succo z oleo rosaceo.

De apio Caplm. XIII

Apiū est cōis herba oībz fere nota. ex
eo sic vocata vt di. Jsi. li. xvij. q̄ api/
cis. i. capis triūphātū q̄ndā fuit oz
namētū Hercules ei p̄mo hāc herbā capiti
circū posuit. cui⁹ radices efficacit pugnāt s̄
isidias veneni vt di. Jsi. cui⁹ m̄te sūt spēs vt
dicit idē. s. petrosū sic dictū eo q̄ apio ē simi
līmū i folijs. silenū em grece apiū d̄r. crescit
āt in locis petrosis mōtibz p̄rupēz. z i dō
latini petrosiliū petrapitiū vocāt vt dicit Jsi.
Sūt z alie maneries apij vt di. Dyas. s. api/
um ranaz. apiū risus. z apiū emorroidarū.
Apiū ranaz d̄r. q̄ in locis aq̄sis vbi rane sūt
sepi⁹ inuenit. qd decoctū cū vinor oleo z v̄
tri ac renibz cataplasmatū eoz dolori miri/
fice opitulat. apiū risus d̄r ab effectu q̄ pur
gat melacolicū hūorē ex e⁹ abūdātia sit tri/
sticia. Dicūt at q̄ iteri⁹ receptū cū mag⁹ q̄nti
tate hoīez ridēdo iterfiē z occidit. valz s̄ cal
culū z strāguiriā z ad mēstrua puocāda si
decoctū fuerit i aq̄ l' vino z inde i feriora so/
menēz. Apiū emorroidaz ē dictū eo q̄ eius
pulis v̄l cinis supposit⁹ fluxum sanguis de
siccāt. Apiū cōe splenis z epat⁹ opilatōz ape
rit. calculū frāgit. yetericiā soluit. ydropicis
subueit. frenetic⁹ p̄ueit si ei⁹ succo et oleo ro
saceo mixto cū aceto caput sepi⁹ inungat. ra
dix ei⁹ et semē moribz venenat⁹ succurrit et
veneno resistit vt di. Dyas. Epilētic⁹ autē no
cet oē apitū. q̄ dissoluit z monet oēz m̄fiaz
ad supiora. nocet etiā puer⁹. illa em etas p̄p̄
hūiditatis m̄titudinē z p̄tutē debilitatez et
mēbroz z meatū stricitudinē p̄ata est ad
morbū caducū. et ideo lactātes nutrites ab

stineant ab apio ne puer epilētic⁹ efficiat. vt
di. Dyasco. et Plate.

De aristologia Cap. XIII.

Aristologia ē herba m̄tū medicinal⁹
q̄uis amara. Cui⁹ due sūt spēs. s. lō
ga z rotūda. z vtraq̄ calida ē z sicca
et ē radix mag⁹ medicinal⁹ q̄ folia. In autū
no d̄z colligi z suat p̄ biētū. p̄tutē bz dissol
uēdi z expellēdi venenū et p̄sumēdi. bonum
anbelitū facit. splenē dūz remollit z ei⁹ opē
latōes apit. v̄tēris dolorē et later⁹ ap̄utat ac
sedat. podagric⁹ ac caducis subuenit z p̄ct⁹.
s̄ morsus venenosos p̄fert puluis ei⁹ cū sac
co mēte. puluis ei⁹ carnē mortuā leuē cor
rodit in fistula et i plaga fetū mortuū d̄ v̄e
ro expellit. radix ei⁹ cū vino decoq̄t. Acten⁹
Dyasco. de aristologia dicit Plini⁹ et Jsid.
li. xvij. q̄ mulieribz fetis optima sit. nam po
tata cū pipere z vino sordiciē parturientūz
mūdificat z matricē expurgat z mēstrua p̄
uocat atq̄ purgat

De agno casto Caplm. XV

Agnus cast⁹ d̄r q̄dāz herba calida et
sicca. cui⁹ p̄tus ē vt di. Pl. p̄suare in
hoībz castitatē. v̄n z mulieres roma
ne illi⁹ herbe frutices secū deferre p̄sueuerūt
i mortuoz exequijs. q̄n p̄p̄ honestatē publi
cā oportuit necario p̄tinētiā obfuare. Nec
herba s̄m Dyas. et Plat. sp̄viret z ei⁹ flos po
rissime agn⁹ cast⁹ nuncupat. q̄ odore et vsu
reddit homies castos sic agnos s̄m Dyas. et
Plat. D̄r apiēdo poros z spūs euaporādo
et hūiditatē semialē p̄sumēdo. iducere casti
tatē. Dicit etiā idē autor q̄ e⁹ decoctio valet
s̄ lencoflegmaticā. i. frigidā ydropisim sine
albā si cū semine feniculi z modica esula de
coquat. Itē ibidē. Fomētū decoctōis agni
casti matricis exiccat supfluitates. z ipi⁹ ori
ficiū coangustat. mēstrua atq̄ puocat. z litar
giā sanat atq̄ soluit si cū apio z saluia deco
quat in salsa aq̄. et inde posterior p̄ capitis
fortiter abluat. vt di. Dyasco.

De artemesia Caplm. XVI.

Artemesia est m̄r herbaz dicta. q̄ q̄n
dā fuit a gētilibz dyane q̄ grece d̄r ar
temis p̄secrata vt di. Jsi. li. xvij. Est
āt herba calida et sicca cui⁹ radices et folia
cōpetūt medicīne. Valet at maxie s̄ sterili/
tatē q̄ ex cā hūida p̄creat. In caus at calidis
et siccis nō valet. vt di. Dyas. Mēstrua puo
cat. matricē mūdificat z p̄fortat. dolores ca
pis decocta i vino v̄l in aq̄ mitigat et sedat.

secundinas et fetus mortuos euacuat. calcu-
los renū et vesice frāgit. demonia sūm Plī. fu-
gat. et malis medicamentis obuiat. trita cum
arimbā dolorē pedū ex itinere mitigat. Lu-
lus sūt spēs ples. quaz frutes dī dyana ad-
inuenisse et mortalibz tradidisse vt dī. Plī. et
Dyasco. alias ei frutes refert Auiē.

De auena La. XVII

Avena est herba cuius semen est hoīm
et equz vltimo aptū. q̄ sūm Jsi. est sic dic-
ta eo q̄ post q̄ semināt cito adueni-
at atq̄ crescat. hz at sūm Plate. vires leuiter
relaxantes et oēs tumorē faciētes et duri-
cias relaxātes et faciei immūdicias depurā-
tes. vt dī in Plate.

De balsamo La. XVIII

Balsamū vt dī Jsi. li. xvij. Est arbor
siue frutex nūq̄ crescēs vltra altitu-
dinē duoz cubitoz. et est viti filis. fo-
lijs autē similis rute s; albioribz. sempz ma-
nentibz. cui arbor dī balsamū. lignum vero
pitobalsamum. fructus siue semē carpobalsa-
mū. succus opobalsamum nūcupat. eo q̄ fer-
reis vngulis cortex ligni pentit et p corticis
vulnera q̄ per cauernas gutte opobalsami
eximū effluūt et distillāt. cauerna em greco
sermone opo dī. et guttas adulterāt admix-
to ciprio oleo siue melle. sed cognoscit sophisti-
catuz cū melle si gutta lacri instillata fuerit
coagulata. cum oleo si aque admixta faci-
le fuerit resoluta q̄ vt oleū enatat sup aquā
Si pō nō fuerit sophisticatū statim i aqua
recenti petis fundū. vestem mūdaz quā tan-
git nō maculat neq̄ polluit. Balsama autē
si pura fuerit tantā vim hñt vt si sol excādue-
rit sustineri i manu nō possit. Ducusq̄ Jsi.
Plī aut li. xij. c. xvij. sic dicit. omibz odoribz
pferit balsamū. vni terraz. si iudee pcessū q̄n-
dā nec inueniebāt nisi in duobz regijs ortis
quoz maior viginti ingez erat. s; post domi-
nātibz romanis vinea balsami p mltos col-
les pagata est. viti quippe similior est q̄ mir-
to. modo vineaz sic et viti implet colles. sine
āminiculis at ē ramī se sustentāt. procerior
em altitudo ei int binos cubitos subsistit.
cauendū est at ne cū ferro ad interiora ligni
ledat. et iō cauendū est ne vltra corticē violē-
q̄ lesio ligno interiori totū perit. Est autē
arbor totaliter medicinalis. cui p̄cipua et p-
ma grā est in succo. scda in semie. tertia i cor-
tice. mīma est i ligno. ex his est optimū qd ē
odoriferū et semie maxim et ponderosissimū.

mordēs gustū et feruēs in ore et colore rufi.
Ducusq̄ Plī. li. xij. c. xvij. Dyasco. at dī q̄
quedā est spēs balsami q̄ crescit circa babi-
loniā vbi sunt septē fontes. si at aliū in locū
transserat nec flores nec fructus facit. In tpe
estiuo lenit incidūtur rami eius cū cultello
osseovēl alio nō nimis acuto ne lignū intri-
secus ledat. q̄ tūc p̄ret. sub cortice at iciso
ponūt vitree ampulle in qbz gutte stillantes
colligūt. si pō vna gutta ponat in palato ce-
rebrū ita calefacit q̄ videt succēdi. H; autē
frutē dissoluēdi psumēdit corpa mortua i-
corrupta p̄seruādi. q̄ q̄ntū dissoluit tantū
psumit. vt dī in Plate. menstrua puocat et
educit fetū mortuū et molam de vētre eiecit
et excludit. lapidē in renibz et vesica frangit.
vitiācā passionē soluit. oēs inueteratas capi-
tis passiones tollit si modo debito assumat.
q̄tidianis febribz et q̄reanis subuenit. morbi-
bus venenosis occurrit. H; et mltas alias
nobiles frutes h; q̄s enumerare esset longū
sed h de multis nūc sufficiant.

De bdellio La. XIX

Bdelliū vt dī. Plī. li. xij. ca. x. est nomi-
natissima arbor nigra filis oliue i fo-
lijs et in robore. cuius gūmi matie repli-
tur in vltimo medicine. nam eius lacrima siue
gūmi est trās lucida. gustui amara. bñ odori-
fera. s; magis est aromatica q̄ vino est insu-
sa. Idem tāgit glosa sup Bēn. ij. vbi dī. Jbi
inuenit bdelliū et lapis onichin. et. Hascit
vt dicit Plīnius. in p̄tibz oriētis vt i arabia
et india et caldea. et. Bdellia aut vt dī. Jsi.
li. xvij. est indie et arabie arbor. cuius lacrima
arabica melior est. aromatica em est lucida.
subalbida. lenis. pinguis. eq̄lic cerea. et q̄ fa-
cile remollit et est amara boni odoris. ligno-
vel terre nō mixta. Indica pō sordida atz ni-
gra. et adulterat cum gūmi q̄ nō ita amarifi-
cat gustū Undecunq̄ at veniat glutinosam
valde h; subaz et astrictiū et etiā attractiū
Et iō vt dī. Dyasco. et Pla. repugnat disse-
terie facte ex acuta materia. et valet patiētibz
fluxū ex fortissima farmacia. i. medicina forti-
ter laxatiua. valet etiā p apostemata interio-
ra et exteriora si inde fuerint inuncta. calca-
lū rūpit. tussim p̄pescit. moribz reptilibz oc-
currit. intestinorū dolorē lenit. vt dī. Plate.
herniosis et in p̄tibz inferioribz ruptis p̄fic-
ad interiorū p̄solidatōem cū gūmi bdellico
p̄cordat vernix siue bernix qd dī gūmi arbo-
ris hñs frutē p̄glutinādi clarificādi et p̄st.

nādi. et iō pictores eo marie vtunt. mltū siq
de strigit sic z bdelliū. alteri mē nase. qz fri
gida z sicca i scdo gdu. bdelliū pō calidaz z
hūidū. vt dō in Plat.

De buxo Caplm. XX

B Uxus vt di. Jsi. li. xvij. grecuz nomē
est. sz ex pte a latinis ē corruptū. Hā
pixos apō eos appellat spvireō. q le/
nitate materie lřaz formādis apicibz ē apta
Hā tabula buxia bñ polita colorē rēcipit al/
bū in q de facili figure z lřaz caracteres in/
scribunt. z etiā de facili pō delent. Et dō fm
Jsi. hec bux p tota arboze. z h buxū p inte/
riori ligno. Un dīc qdā. Hec bux crescit. h
buxū crescerenescit. Est at arbor mltā soli/
de materie z ppace. c hūoz nutrital mul/
tū ē viscosus z ppace vt di. Alured. li. vege/
tabiliū. z iō lignū hz grossū z pōderosū. qō
missum in aq petū fundū sic beben. z h ppe
pactōz ligni nō hnt poros aptos vbi pos/
sit intrare aer p c subitratōz possz sup aque
supficie elenari. vt di. idem Alured. Folia
etiā iō diu hz vřetia. q d facili nō cadūt nisi
paulatim qū vno cadēte aliud mox succedit
Multa qdē hz folia z spissa. sed modicū hz
fructū siue nullū. Arboris buxi rasura cum
frigida sit z sicca decocta in aq puteali con/
stringit fluxū vt Dyasco. di. Tingit etiā z ip
sos crines si de ei decoctōe sepi abluat. sa/
por si qdē ei est amar. vt di. Pl. li. xvij. ca. et
odor gūis. tū qūis gūet sapore gustum. ni/
hilomin cū viroz extinno delectat vřsū. omī
tpe pseruat virozē suū z maxie i estate. qā in
hyeme ei folia aliqntulū expallesūt. sed nō
cadūt vt di. Alured. cui cā est qz hz viscosū
hūozē in se. in radice pō mltā hūiditate liq/
dā. z iō nō cadūt folia. Un adueniēte calidi/
tate puocat hūoz ad exteriora q taci calore
fir viridis. sz adueniente frigiditate repcutit
hūoz et abūdat siccitas z fit color pallid si/
ue glauc. Crescit at bux in locis calidis et
petrosis. z iō mltū hz duricie z etiā nodose
soliditat. lignū m inter lene est. z ad planā
dū sūme aptū. inscissuras z figuras i eo fac/
tas diu tenet. z iō imagies pulcre durabiles
inde fiūt. fiūt etiā ex buxo pixides abiles ad
multi z alioz aromati pferatōz Ad mltos
etiā alios vsus qz enumerare lōgū essz valz
bux. sz hec nūc sufficiant.

De balauſtia Ca. XXI

B Alauſtia est flos caduc malignati.
Lū em arbor fruct dō pducere flo/

res i quadā tuberositate salutinā. z ab ar/
boze qñq cadūt q a medic resuāt vsui me/
dicine. z pnt fvari p hyemē in mag efficacā
vt di. Dyasco. Est at balauſtia frigida z sic/
ca. z hz hūozē pstrigēdi z desiccādi hūozem.
Et iō valet dīssenteria z sāguineū fluxum
vētris z fluxū mēstrualē. Jcē hūozē hz cō/
strigēdi vomitū colericū si decocta in aceto
cū spōgia sup furculā pectoris apponat Jcē
puluis vulnera p solidat. gingiuas sanat. et
eaz putredinez amputat z emūdat. radices
dentiū p solidat z pfirmat. vlcera etiā sanat
labioz. h omīa facit pſidia. i. corter arboris
eiusdē z pēpue fruct siue pomi. z dō accipi
qū pomū ē matur.

De beta Ca. XXII.

B Eta ē herba cōis z ortulana fm dy/
asco. Duplex est spēs ei scz alba z ni/
gra. Et vtriusqz succus naribz instil/
latus purgat caput. aurīū etiā dolorē mīti/
gat. lēdes z alias capūz immūdicias z faciei
maculas emūdat. capillos reparat z pferat
foliū ei cūsum z appositū ignē facz extinguit
nascētia etiā vulnera pſcit. malos hūozes
nutrit. si nimis sepe in vsu habeat vt di. dy/
asco. De beta di. Arist. sup ei radice sic z sup
caulē pē plātari surcul q tandē corroboran
te radice in arboze trāsmutat. vt dō de natu/
ra plantaz.

Decedro Caplm. XXIII

C Edrus ē arbor quā greci cedros vo/
cāt qī ccomones dīosticō. i. arborz
hūoz ardētis. c folia ad cipſi siliu/
dinem respōdēt vt di. Jsi. li. xvij. vbi subdit.
Cedrus est lignum iocūdi odoris z diu du/
rās z hūq a tinea v l teredine. i. lignozū pme
extermiat. Un ppe ei ppetuā durabilitatem
ex cedris fiūt lacunaria i regū palacijs et in
templis Hui arboris gūmi siue lacrima dr/
cedria q ad pseruatōz libroz sūme ē ncāria
Nam libri de hac lacrima liniti nec a tinea
corrodūt. nec tpe senescūt. Nasci at i terra
africa z i syria. z maxie in mōte libani. Est g
cedrus arbor altissima oīm arboz dñā z re/
gina. vt di. Raban sup ps. Est etiā aspectu
pulcra sp retinēs virozē suū. Est insup olfa/
ctu odorifera. cui odor fugat serpētes et oīa
venenosa vt di. idē. Est g fructu suauissima.
poma em cedrina sūt mag oblōga citrini si/
ue glauci coloris. miri odoris. gūssimi sapo/
ris. saporē em hnt triplicē. nā in medio cir/
ca gna sūt poma citrina z acetosa. In supfi/
B 3

eie iuxta cortice sunt dulcia In carne sine me-
 dulla interiori int dulce et acerosum sunt me-
 dia. Est etiam cedrus multe efficacie et virtutis et
 valde medicinalis. Nam eius lacrima que est gum-
 mosa in suba et aliquantulum pyramidalis siue
 pinea in figura acrem fructus habet et feruentem.
 unde vrit et siccatur. ut dicit Dioscoridus. Caliginem oculo-
 rum detergit. vermes aurium occidit. et dolores
 dentium subuenit. moribus serpentium occur-
 rit. cum isopi succo sonitum aurium tollit. tumo-
 rem faucium sedat. vulnera pulmonis curat.
 molles carnes a putredine suat. corpora etiam
 mortua reposita in ligno cedrino et eius la-
 crima inuncta sunt cedrina a tabe et putredine
 defensat. semen etiam cedri tussim sedat. men-
 strua puocat. et secundinas excludit. matricem
 purgat. nervos spasmatos et contractos remol-
 lit et relaxat. urinam mouet. et arenulas in vesi-
 ca et renibus mundat. Has et multas alias virtu-
 tes ponit Dioscoridus. de cedro et eius succo scie-
 atque fructu. Plinius autem de quadam specie cedri sic
 dicit. Est inquit arbor quidam nomine medica a me-
 dorum terra promissa asportata que a grecis cytria et
 cedronilla est dicta. eo quod eius pomum odorem et
 fructum cedri sequi videatur et eius saporis imitetur.
 ut dicit Isidorus. li. xvij. Eiusdem enim arboris pomum
 ut dicit Plinius strarium est venenosis. et est ar-
 bor ut dicit idem que in omni tempore fere est plena
 pomis. que in ea partim sunt matura. partim
 acerba. partim in flore sunt posita. quod in alijs
 arboribus raro est. hac arboris multi assiria vo-
 cant. ut dicit idem.

De cypresso La. XXIII

Cypressus grece dicitur cyparissus. ut dicit
 Isidorus. li. xvij. quod caput eius a rotunditate
 in acumen erigit. unde et conon alta ro-
 tunditas nuncupatur. cuius fructus talis est dispo-
 sitio. et ideo conus appellatur. eo quod conum imitetur.
 unde et cypressi conifere dicuntur. Unde lignum habet
 fructum primam pene cedro. apertumque est turribus
 templorum. sua enim inperibili soliditate oneri non
 quod cedit sed semper in prima remanet firmitate.
 suauissimi est odoris. et ideo antiqui solebant
 facere rogam de ramis eius. ut odoris sui to-
 runditate reprimere ferores cadauerum et mor-
 tuorum. Ducusque Isidorus. Est autem cypressus arbor
 calida in primo gradu et sicca in secundo. cuius
 pomum lignum et folia spectantur medicinis. ut
 dicit Platearius. sunt enim stiptica et solidaria
 na. et ideo valent fluxum ventris ex debilita-
 te fructus retentive si eorum puluis in cibis vel
 in potibus assumatur. valent et illiacas passionem

et dolorem lumborum si cum aqua pluuiali de-
 coquantur. deinde vinum limphet. Cypressi fo-
 lia recentia vulnera purgant et sanant. sacrum
 ignem fugant. nares poliposas mundant. et
 fetorem amputant. fluxum sanguinis sedant. Se-
 men quoque eius mixtum cum caricis. id est ficibus sic-
 cis duricias soluit. reumatis fluxum stringit.
 contra antracem. id est apostema venenosum et
 mortuum mortis subuenit. et eius malicia
 ne se diffundat reprimat et compescit. moribus
 venenatis occurrit. Has autem virtutes cy-
 pressi recitat Dioscoridus. et multo plures. Plinius
 autem li. xvij. ca. xxvij. Cypressus est ar-
 bor ramosa. a fructu habens vacuas baccas
 pro fructu folia amara odore violenta. umbra
 gratiosa. Cuius duplex dicitur esse species. ma-
 sculus scilicet et femina. femina autem sterilis est
 verumtamen aspectu pulchra. cuius rami in fasti-
 gio sunt densi et inuicem conuoluti. masculi vero
 rami sunt magis spissi. qui si precisi fuerint
 regerminant.

Decipro Caplm. XXV

Cyprius de quo dicitur Lant. iij. Cipri-
 cum nardo re. secundum Plinium li. xij. cap.
 xxvj. est arbor in egipto filio olivae in
 folijs. sed eius folia sunt viridiora et crassio-
 ra cum flore nigro semine candido et odo-
 rato. quod si cum oleo coctum fuerit aut per se
 exprimitur in vngentum regium. quod odiferum est et
 summe delicosum et cyprius dicitur. Idem dicit
 Isidorus. li. xvij. et glossa super Lant. secundum Plinium. autem dicitur
 quod optima huius generis arbor crescit in egipto
 super nilum in canopia regione. Secunda ve-
 ro in ascalone. Tertia in cipro cuius est mira
 odoris suauitas. Arbori huic ut dicit idem
 est alia arbor similis que dicitur aspalathos huius simi-
 litudinem in flore cum flore rose. et cuius radices
 flore nobile sit vngentum. Dicit etiam idem quod
 omni frutice ubi directe refulget arcus cele-
 stis eadem sit suauitas odoris quod ibidem
 fulget arcus. sed si super eandem arboris fulserit
 inenarrabiliter eius odorem ampliat et deco-
 rem. et est similis spine candidae. colore huius
 igneus sine rufum. et in parte redolet ut casto-
 reum. a multis vocatur sceptrum belize. ut dicit
 idem. Dicit adhuc Dioscoridus. quod cyprius est ar-
 bor medicinalis pueniens et aglutinative
 virtutis. cuius folium masticatum tumorem oculi
 compescit. eius elaxatura siue decoctio ver-
 mes capitis interficit. et inficit capillos si in-
 de capilli fomententur. flos eius cum aceto de-
 coctus dolorem capitis soluit. ut dicit idem.

quius lentiscus dicitur alterius virtutis. Quere
supra de littera A.

De cynamomo.

Capitulum XXVI

Cynamomū dicitur dicitur Eccl. xliij. et Exo.
xxx. sic ibi dicitur glo. est virgultū quod na/
scitur in india et ethyopia duorum tantū
modo cubitorum. Et dicitur cynamomū quia sub/
tiles et replicatos habet culmos cerei vel ni/
gri coloris. quia fracti reddunt visibile spirā/
mētum. Cynamomū vero quanto gracilius
subtilius tanto carius est. et quāto grossius
tanto despectius reputatur. sicut Isidorus autem
li. xviij. Cynamomū eo est dictū quod cortex eius
in modū canne est gracilis et rotundus et cre/
scit stipite breui virgas tenues habens. quod cum
frangitur ad modū nebule suauissimū emit/
tit spiramen. Supra Eccl. c. xliij. dicitur glosa.
Cynamomus est brevis arbor odorifera et
dulcis cinerei coloris prestans plus duplo
ad medicinē suā quā fistula. Plinius quoque li.
xij. c. xxi. de cynamomo inquit et casia fabulo/
se narravit antiquitas quod inuenitur in nidis aui/
um. et specialiter fenicis. nec haberi potest
nisi quod cadit proprio pondere. vel quod excutitur
cum plumbatis sagittis. sed ista fingunt bo/
mines ut rerum pretia augeant. sicut verita/
tem autem cynamomū. crescit apud trogo/
ditas in ethyopia quod per vasta maria in rati/
bus deducunt illud ad portū gelbenitarum.
et est frutex duorum cubitorum ad maximum vel
vnius palmi ad minimū. truncū habens in/
grossicie quattuor vel sex. alij habent unde/
cū vel duodecim digitorum. nec olet nisi quā/
do arefcit. siccitate enim gaudet et in semine ste/
rilius efficitur cōtra arborum naturam aliarū
inter vepres et rupes densissimas gignitur.
et ideo nō sine magna difficultate recolligi/
tur. ante ortum solis aut post occasum nul/
li licentia colligendi conceditur. quod cum
collectū fuerit sarmenta hasta diuidit sacer/
dos. deo quoque partem ponit. reliquū mercator
emit. Precipua autem bonitas eius vel virtus
est in densissimis virgultorum partibus ad lōgi/
tudinem palmi et quod est in trunci medio
vel quod est proximū radici parū vel nichil
valet. quia ibi minimū corticis est. in quo ē
summa bonitas cynamomi. et ideo cacumi/
na et superiores partes preferunt. quia ibi
cortex plus abundat. lignū vero interi⁹ re/
spectu corticis nullius vel modici est valoris.
Ducusque Plinius li. xij. sicut Dioscorid. verū et

Plat. cynamomū calidum est in tertio gra/
du. et siccum in secundo gradu. Cuius duo
sunt genera. grossum scilicet et subtile. et grossū
est minus laudabile. et ponitur in vomitiis
medicinis. quod vero gracile est et subtile ē
laudabile et in alijs antidotis magis vtile.
Est autem eligendū quod est subtile acutū ha/
bens saporem. dulcedini intermixtū cum mul/
ta aromaticitate. et subrusum in colore. quod
autem subalbidū est minus valet. ex aroma/
ticitate habens virtutē confortandi cerebrū
ex glutinositate habet virtutem solidandi.
Habet autem cynamomū multiplicem vir/
tutem. ut dicit Dioscorid. Nam tussim ex gros/
sa humiditate sedat. tritū et cum aceto mix/
tum impetiginē extirpat. collirij admixtus
humiditatem oculorum desiccatur. renum dolorē
mitigat. ydropisim curat. morsus reptilium
sanat. appetitum confortat. menstrua provo/
cat. opilationem aperit. cibum digerit. fleg/
ma dissoluit et consumit. potatū cum vino
secundinas excludit. caliginem oculorum de/
tergit. sincopi ac cardiace passioni subuenit
atque succurrit.

De casia Cap. XXVII

Casia de qua dicitur Exo. xxx. spes est aro/
matica. et nascitur sicut Isidorus li. xviij. i ara/
bia. et est frutex robusti corticis et pur/
pureis folijs ut cortex piperis. et est similis cyna/
momo in virtute sed in potentia inferior. Unū i lo/
co cynamomi duplex ē pōd⁹. In medicis
epi⁹ admisceatur. ut dicit Isidorus. Glo. autem supra Exo. c.
xxx. Casia loci aquis nascitur. et in imēsus cre/
scit ac bonū odorem reddit. De casia dicit Plinius
li. xij. c. xxi. Frutex inquit casie in pra cynamo/
mi cāpos nascitur. et amplitudo ē triū cubito/
rū. et sarmentū ē grossū sarmento cynamomi.
Cui⁹ est triplex color. Primo enim cādescit.
deinde rubescit. tandem nigrescit. et ista pars ma/
xime est laudabilis. post nigrā autem laudabilior
est rubea et min⁹ laudabilis est cādida. Nam ci/
ti⁹ a fratribus corrodit et cauatur. et succidit. pro/
prie sube mollicie et minorē amaritudinē cor/
ticis et virtutē. Probat enim casia cū est recens p
odorem. p saporem. et p colorem. Nam casia nobi/
lis subdulcis pauci et acuti est saporis. suauis
locūdi est odoris. subnigri insup vel purpu/
rei est coloris et pōderis est gūioris. et maxime
laudatur illa casia quod de facili nō frangitur sed re/
flectitur potius et plicatur. Alia autem est spes casie quod
balsamo de saba similis est in odore. sed ama/
ra est Et ideo prima scilicet nigra quod est subdulcis

et feruentis saporis et boni odoris a medicis plurimum laudatur. Hucusque Plinius. Secundum Plinium autem et Dioscoridum. casia est duplex. scilicet casia fistula. et casia lignea quae est fruticosa cuiusdam cortex nascens iuxta confinia babilonis. cuius diuersae sunt species. Una est silis cynamomo quae subrufa est et rotunda solidamque habet subamaram et cum fragilis vel teritur non plicatur sed resistit. acuta est in sapore et parum dulcis. et ista medicis vitatur. Alia est species quae est subamara parum habens colores distinctos et haec vitatur medicis. et est eligenda quae non facile fragilis sed plicatur. et quae habet acutum saporis mixtum dulcedini cum aromaticitate. cum autem fragilis colores habet subalbidos interius et distinctos et rufos intermixtos. Sophisticatur quoniam cum admixtione corticis caparis. sed cognoscitur quia subamara est saporis. prout habet diuretica. id est diuisiuum ex subtilitate sua sube. habet etiam prout sumendi ex qualitate suis. insuper habet vim confortandi ex aromaticitate. reumaticas et frigidas causas curat. epilepticos et caecum iuuat. cerebrum confortat. renes et vesicam purgat. apostemata maturat et sanat. renes et epas et splenem deopilat. fetorem oris masticata palliat aut amputat. menstrua prouocat. et matricem confortat. Sine copiam et defectum cordis iuuat si ex eius puluere et rosae et osse cerui syrupus fiat. Hucusque Dioscoridus. et Plinius. et Tecrius.

De casia fistula. Ca. XXVIII

Casia fistula est fructus cuiusdam arboris quae longa semina producit. sed succedente tempore elongatur et ingrossatur et caloris actione exterritur et desatur. medulla interius existente nigra et humida atque dulci quae mixta est cum albis granis et quibusdam cellulis ad modum faui mellis interius est distincta. Est autem eligenda quae est grossa et ponderosa. quae multum signat inesse humiditatem. reijcienda est etiam leuis et sonora. quae signat vacuitatem et siccitatem. prout habet leniendi mollificandi et mundificandi et feruorem sanguinis mirabiliter mitigandi ac coleram et sanguinem depurandi. apostemata gule dissoluit. visceribus utilis est. et vicinis pectoris subuenit. menstrua retenta et pingui humore educit. tumorem viscerum et intestinum dolores potata tollit. Hucusque Dioscoridus. Quis autem vsualiter in casia duplex. scilicet sonat. cum simplici tamen scribi et pronunciari debet ut casia dicatur. ut dicunt auctores. Unde Quidius. xv. methamorphosis. Quo simul ac casias et nardi leuis aristas etc. Et sic ubique dicit Plinius et Persius et alij.

De calamo Ca. XXIX

Calamus aromaticus de quo dicitur Ero. etc. a similitudine calami vsualis est vocatus. ut dicitur. Isidorus. li. xvij. Et gignitur in india multis nodis geniculatus odore suauis. mira fragrans odor suauitate. quae si frangitur in multas partes scinditur et diuiditur. et in gustu est silis casiae cum leni acrimonia remouente. ut dicitur. Isidorus. fm Papias pro feruentis est virtutis. In glo. sup. Ero. xxx. de quo calamus aromaticus est species quae crescit iuxta montem libani. Ubique autem crescit dicitur Dioscoridus. Plate. Plinius. species est calida et sicca in secundo gradu. Et est radice cuiusdam fruticis calamo valde silis et magni odoris. habet autem ad modum canne prauitatem in qua lignum inuenitur. quod quidem extrahi debet cum nullius sit valoris. tamen aliquando interius dimittitur ut maioris ponderis videatur. Est autem fm eosdem auctores calamus duplex. scilicet persicus quae colore est citrinus. Alius est indicus quae colore est subalbidus. quae cum frangitur facile non puluerisat. et habet prout mirabile confortandi. vnde stomachum confortat et digestum adiuuat. maxime si cum absinthio tempore cardiacos et cordis defectum quem greci sincopim vocant cum aqua rosacea multum iuuat. fm Plinius. autem calamus odoratus est indicus quae maxime valet quoniam est subrufus. nodis plenus et spissus et quoniam non fragilis in partes plurimas valde siccus. et est valde medicinalis fere sic casia vel etiam cynamomum. quare prout quere s. Nam menstrua prouocat.

De calamo vsuali.

Capitulum. XXX

Calamus vsualis fm Isidorus de canina stipule vel segetis. et sic dicitur a caleo caleo. eo quod immisso statu aliquantulum calefcit. Et est prout stipites medius in segete inter radicem atque fructum siue spicam in qua fructus continetur. alio etiam nominatur culmus ut dicitur. Isidorus. et est interius concavus. exterius planus et rotundus. nodis aliquibus munitur. multis tuniculis circumuestitur quo mediante spica perficitur et nutritur. quo deficiente deficit et spica et penitus destruitur. modico veti impulsu hinc inde agitur et mouetur. facillime frangitur et incuruatur. et vitae erigitur vel reparatur.

De calamo scripturali

Capitulum. XXXI

Calamus scripturalis de quo in psalmo dicitur. Lingua mea calamus scriptor. id est quod arido. quoniam antiqui aridum utebantur in scribendo antequam vsus penarum haberetur.

Ad arundine di. Pl. li. xvj. c. cxxij. vllis est ad mltos vsus. Arundies inquit inf aq̃ticos frutices obtinet p̃ncipatū. suntq̃ necēarie in bello z i pace. nā arundinibz septētrionales ppli domos suas ap̃tissime tegūt z eas i suis clauernis p̃delictis z ornatu suspēdere p̃sueuerūt. calami etiā oriēti ppli bella agūt z o eis spicula faciūt. Tāte ei lōgitudis sunt in mltis p̃tibz q̃ basta z vicē p̃bēt radicē hūi vīuacē. vñ si carū frutices recidāt secūdē furgunt. Sūt at aliq̃ calami q̃daz medulla repleti. q̃dā extoto p̃caui q̃ ad fistulas facien- das sūt mlti apti. calami at medullati habēt lignū spissū z nodosū pugnātibz pl̃ p̃ue- niūt. Sūt z miores arundies i locis minus aq̃s crescentes. subaz hūtes tenuē z valde durā. et medullā q̃ nullā z eaz sup̃ficies est plana z relucēs ac polita nō nodosa. z tales calami sūt abiles ad scribendū. cui⁹ p̃s ante- rior p̃cisa acuit z ad scribēdū adaptat. et vt p̃fect⁹ attramētū admistret paz scindit. et i p̃te dextra pl̃ q̃ i sinistra aliq̃ntulū plonga- t. Sūt et aliq̃ calami dulci medulla pleni q̃ p̃ minuta frusta incisi pistant. z ad lentū ignē in lebere decoquūt vsq̃ ad spissitudinē. et p̃ mo videēt totū trāsire i spumā. s̃z p̃sa eta resi- dētia spiss⁹ z meli⁹ fundū petit. spumosa at et vanuz sup̃ manat et p̃ aliud sophistica. s̃z discernit. q̃ bonū crepitat in ore. et ē valde dulce. malū p̃o nō. s̃z in ore euanesce. vt d̃z in Plate.

Decappare Ca. XXXII

C Appari de q̃ Ecēs. vl. fm Pl. li. xij. ca. cxxij. z fm Jsi. est frutex in oriēte nascēs. cui⁹ cortex folia z flores cōue- niūt medicie. z p̃cipue cortices q̃ sūt i radi- ce. Et vt di. Jsi. li. xvj. Capparis a grecs no- mē sup̃sit. eo q̃ h̃z rotūda in sūmitatibz capi- tella. De cappari aut di. Diasco. q̃ est herba sine frutice spinosus exp̃sus sup̃ trā. vñctōe plen⁹ cui⁹ p̃t duriciā splenis sup̃ omia medi- camina iuuat. nascit in locis aridis z siccis ac duris. z maxie in antiq̃s muris. vētrē re- mollit comestū vrinā puocat z mēstruis im- perat. dolorē dentiū mitigat. succ⁹ ei⁹ auribz instillat. s̃mes necat. multas h̃z radices et magnas q̃z cortices sūt vtilēs ad p̃dicta In Plate. d̃z capparis vt volūt q̃dā est herba q̃ i p̃ncipio veris ē colligēda z desiccāda. z p̃ se- ptē annos i mag̃ efficacia p̃seruāda ē. Et est bona ac laudabil. q̃ cū fragil nō puluerisat. z aliq̃ntulū est subamara in sapore z subru-

fa in colore. et flores ei⁹ sunt calidi q̃n adhuc sunt clausi. q̃z nihil valēt cū fuerint dilata- ti cū sale p̃diūt. z sic vsui reseruāt. p̃tē habēt appetitū excitādū z digerēdū. hūorē i ore sto- machi existētē. Sunt em̃ cibz z medicina. s̃z surditatē p̃fert puluis ei⁹ auribz instillat. si i oleo decoquat z auri patiēti infūdat. Duc- usq̃ Plateari⁹

Decardamomo Ca. XXXIII

C Ardāmomū de q̃ d̃z super Ezech. vt di. Diasco. est semē cuiusdā arboris. p̃peris fructū pducēs. fac. ei q̃dā suberositates silēa botro vineaz q̃bz semen- tinet. z ē duplex. mai⁹ q̃ d̃z domesticū. et min⁹ q̃ d̃z dicit siluestre. Primū est melius. q̃z magis est aromaticū. et est laudabil⁹ quod est subrufum aliq̃ntulū acutū dulcedini in- termixtū. p̃tē h̃z p̃fortādū et p̃sumēdū. z o- valet p̃tra cardiacā passionē. contra stoma- chi indigestionē. ad appetitus puocatōnem. ad vomitus repressionem. ad cerebri debili- tatis confortationem. vt di. Diasco. z Pla- teari⁹.

Decalamento

Capit. XXXIII

C Alamentū est herba q̃dā mente simi- lis. de qua sancti in glosa aliquādo faciūt mentionē. Et est duplex fm Diasco. et Plate. s̃ montanū. et illud simplr est me- lius. aliud est q̃li domesticū nō ita siccūz. s̃c- p̃mū. virtutē h̃z consolidandū et consumen- di cū calidū sit et siccū in tertio gradu vt dicit idem. Valet contra tussim et infirmis- tatem pectoris ex causa frigida sicut et dya- calamentū q̃d est electuariū quod ex illius herbe floribz et pulueribz alijs est p̃fectum. stomachi et intestinorū dolorē sanat. contra reumaticas et frigidas causas iuuat. mor- sus reptilium curat. et venenum ad exteri- ra reuocat. succus eius auribus instillatus. vulnerū et aurium etiā vermes necat. libi- dinem domat. contra lepram adiuvat et re- tardat. sup̃fluitatē z humiditatem matricis anihilat z desiccāt. vt di. idem. Multas ali- as p̃rutes h̃z sicut artemesia. sed hec iam suf- ficiant.

Decarice Ca. XXXV

C Arex vt di. Jsi. est herba durissima et acuta cuius stipes sine virgula est triangularis manū secās ipsaz violē- tina p̃tractantis. folia habēt in vtroq̃ latere secātia z acuta. pyramidālē formā ad modū

gladiū repñtantiā nūq̃ tñ caricē acumē ali/
quē ledit nisi p̃mit̃ p̃rigat. In loco palustri
et molli crescit. et tñ nō modicā duriciē pari
ter et acumē h̃c i sua suba se oñdit. fm̃ Pl.
āt int̃ genera scirpi p̃putat. vnde et caricē
scirpi nōiat triangularē. de q̃ subdit q̃ radicē
scirpi trianguli est odoris boni et p̃stutis sic
calami aromatici. s̃z h̃ intelligo nō i genera/
li s̃z m̃l̃tū i sp̃ali sic ip̃e memorat li. xij. A ca
rice āt d̃ et carectū. loc⁹ s̃z vbi crescunt cari
ces. sic et a salice salictum vbi crescūt salices
ṽdi. Jsi.

Decarduo. La. XXXVI

C Ardu⁹ fm̃ Jsi. grecū ē. et gen⁹ herbe
ṽl fruct⁹ spinosi. c⁹ nafa mordax est
et austera. et iō succ⁹ eius allopicias. i. capillo
rū flux⁹ curat. Decarduo d̃i. Dyas. q̃ radicē
et iāq̃ decocta cupiditatē potatorib⁹ admi
nistrat. matrici vtilissim⁹ ē. et iō nō est mirū si
a mulierib⁹ desideret. q̃ iunat ṽt masculos
pcreent. ṽt d̃i. idē. Est āt cardu⁹ herba m̃l̃tū
aculētas h̃ns hastas et i sūmitate spinosa ha
bēs capitella i q̃b⁹ semē cardui p̃rinet. quod
itaq̃ exteri⁹ nigr⁹ ē s̃ albū est interi⁹ i medul
la. et est semē diureticū et diuisiuū. et valet i
calculū i renib⁹ et vesica. crescit i loc⁹ incult⁹
p̃pascit ab asinis et bestiis p̃culcat. sic d̃i. iij.
Reg. xij. Trāsiēt bestie sale⁹ et p̃culcauerē
carduū zc. Decarduo āt d̃i. Pl. li. x. c. xvj.
Cardui folia et caulis spinosas lanugies ha
bēt. c⁹ semē et radicē ṽlci p̃nt. Et ē q̃ddā gen⁹
cardui qd̃ sine īternallo tota estate floret. et
vno flore cadēte p̃cipit aliū. cui⁹ aculei are
scēte folio desinūt p̃gēre. Sunt et alij car
dui spinosi frugib⁹ inimici. ṽt d̃i. idē. et abū
dāt i semē. et iō vix p̃nt extirpari vbi semel
crescūt nisi affuerit cultoris diligētia cardui
os extirpāt. In ip̃oz āt extirpatōe sepe lesi
onē parit et p̃cturā.

Decarica. La. XXXVII

C Arica est sic⁹ sicca et a copia sic voca
ta. nā singul⁹ annis sic⁹ ṽt d̃i. Jsi. lib.
xvj. ter q̃ter ṽl fructū gignit. atq̃ alio matu
rescēte alio orit̃ et succedit. Carice a senibus
sūpte i cibo sepe ferūt defedere ip̃oz rugas.
ṽt d̃i. idē. fm̃ Dyasco. s̃o int̃ fruct⁹ carica est
dulcor. et ē vtilis i cibo et i medicina. multū
em̃ nutrit et impiguat. sanguinē grossum et
m̃l̃tū generat et debiles fortat. fm̃ medici
nā s̃o pectus mūdificat. tussim sedat. voce
clarificat. fauciu⁹ tumorē mitigat. renes et ve
sicā et matricē purgat. cocte in vino cum

absinthio idropicos curat. trite cum sinape
p̃uriginē aurū purgat. tñ i cibo nimis vsu
tate inflationē et ṽtositatē generant. pedicu
los creant. ṽt d̃i. Dyasco. Alias em̃ p̃p̃eta
tes q̃re infra deficu.

Decimino. La. XXXVIII

C Minum fm̃ Dyasco. et Bacro. et
Persum est semen aromaticū co
lore pallidum. Unde Pers⁹ Rugo
sum piper et pallētis grana cimini. Calida
et sicca in secūdo gradu. p̃tutem h̃z diureti
cam fumositatē subtiliatuā et digestōis co
fortatiuā et ṽtositatis mitigatiuā et dolorē
stomachi et inflatōis rep̃ssuā solatiōis ṽt
restricitiuā. cū aceto infusum p̃mo asse et in
sufflatū in narib⁹ sternutatōem puocat. san
guinē de narib⁹ p̃fluentē sedat. tumorē fau
ciū et dolorē mitigat atq̃ sanat cū bacis
lauri reuma frigidū compescit. sanguinem
coagulatū oleo mittū cū cera mūda disen
tit et dissoluit. linorez et p̃cussione siue alio
modo factū puluis et cū cera bñ cōmixtus
sepi⁹ apposit⁹ totaliter tollit et et frequēt vsu
facies discolorationem incurrit. Ducitq̃
Dyasco. et Plate. Idē fere d̃i. Pl. lib. x. ca.
xvj. vbi dicit q̃ ciminum aliud est domesti
cum. aliud siluestre. et dicit q̃ m̃l̃tis puenit.
remedijs maxie stomachi. cui⁹ dissoluit ista
tiones et intestinorū discutiit dolores atq̃ vi
sces et torsiones.

Decoriandro. La. XXXIX

C Oriandru de q̃ d̃i. Ero. xvj. et Plu.
xj. fm̃ Jsi. li. xvj. est semē q̃ddā odo
rifer⁹ a grecis corion dictū. c⁹ semen
in vino dulci datū hoies ṽt d̃i reddit ad ve
nerem p̃mptiores. cauendū tñ est ne nimis
des. q̃z absq̃ dubio amentia adduceret et fu
rorē. canib⁹ āt herba est cū semine venenosa
nā īterficit eos si ab eis aliq̃tēs assumat. ṽt
dicit Jsi. et Papias. Et sup̃addit. est inquit
coriandrum in cibo sumptū calefactiu⁹ et
constrictiuum. necnō et somni puocatiuū.
fm̃ autem autores d̃i esse compositivū virtutē
Dicit etiā sic Bacer in libro suo. Frigida
vis herbe coriandri d̃i esse. Austereq̃ siml
quiddam virtutis habere. Hanc Galienus
ait p̃ quam depellere ventris. Lumbicos
tineasq̃ solent si trita bibatur Cum vino ṽt
si mixto sumatur aceto Coriandri herba in
se est odorifera q̃dū est integra. sed manib⁹
fricata fetet. semen eius candidum et minu
tum.

Decoloquintida Ca. XL

Decoloquintida de q̄ dicitur. Reg. iij. est gen⁹ herbe amarissime scz cucurbita agrestis. qz more cucurbite flagella tendit iuxta terras fructu rotundo et similis cucumeri vsuali. hec herba q̄si vitio se diffundit in sepibz. fructu modicoz rotundo. vt di. Jsi. li. xvij. fm Dyasco. po coloquintida q̄ dicitur cucurbita alexandrina aliqñ inuenitur sola et tñc est mortifera et venenosa. sic herba q̄ dicitur squilla. i. cepa marina. sz qñ cū multis inuenit nō ita p oia est nocua. hz at medulla cortice atqz semē. medulla ē optima i medicina. semē secundario. sz cortex null⁹ vlt modice ē p̄tut⁹. Un illa medulla ē laudabil⁹ q̄ est alba et cui semia bñ sunt inserta. illa at paz attēdēda q̄ cū p̄cutit multū sonat. similiter qñ de facili puluerisat. p̄tutē hz dissoluēdi z p̄sumēdi. ex amaritudine etiā diuidēdi et penetrādi. z sube sue subtilitate flegma purgat z melancoliā. vñ dicitur valere p̄ q̄tidia nā scabiē et q̄rtanā si mō debito patiētibz offerat. dolori dētiū subuenit. lūbricos. i. lōgos z lubricos vētrio p̄mes excludit. Uer mes auriuz puluis eius interficit. splenis z epatis duriciā apit si succ⁹ eius cū feniculo p̄p̄nef. eius decoctio emorroidas. i. sanguis venas apit et mēstrua puocat z educ. Nas et alias multas virtutes hz vt di. Dyasco. et Plate. et etiā Plī.

De croco Ca. XLi

Rocus de q̄ dicitur Cañ. iij. et Threno rū. vlti. herba ab vrbe coricio sic dicta vbi maxime abūdat vt di. Jsi. li. xvij. est herba cū flore sic dicta. sz flos in q̄ ē potissima p̄t⁹ crocū dicitur. z est optimū qd ē reccs odoris boni lōgū. paz albū. integz. neqz in fragmēta cōminutū. in spiratōe bonū. z cū carpit inficit z rigit manū z lenit ē acutū. qd si h̄mōi nō fuerit vetustū cōgscit aut infusū. adultera aut admixto crocomagmate augēdi pōderis cā spuma argēti trita addit. sed p̄dit si puluerulentū inuenit. et si decoctū ab odore p̄prio imutet. z dicitur crocomagma supfluitas q̄ relinq̄t ex aromatibz ex q̄bz crocū fit vngentū. Ducusqz Jsi. fm Dyasco. po due sūt spēs croci. Oriēlis dictus ab orto in q̄ nascit. z oriētalīs a loco vbi crescit sic vocat. Et est iste nobilior q̄ oriēf. nec apponit in vomitiuis medicinis. pducit at florē purpureū hñs caput ad modū violē in cui⁹ medio tres vel q̄tuor flores producit

Eligēdi at sunt subrusi vel oīno rufi. subalbidī po abijciēdi sunt. p decē annos pnt seruari. Est at crocū calidū et siccū in pmo gdu et in suis q̄litatibz p̄parū. z iō est p̄fortatiū. vñ p̄ debilitatē stomachi z defectū cor⁹dis multū valet. ruborē oclōz ex sanguine vlt macula tollit si tritūz cū rosīs et vitello oui oculis apponat. Ducusqz Dyasco. et Plat. Unā em p̄prietatē hz crocū. qz in folijs per totā hyemē retinet virore nec deponit illuz q̄ntūcūqz frigus intendat. in estate po deficiūt eius folia penit⁹ z marcescūt. z post mediu autūnū itez crescit et tñc flores ei⁹ in tenui stipite exeūt et p̄rūpūt. Sic aut di. Arist. li. vegetabiliū. crocus hz magnā pueniētiā et similitudinē cum cepa et ascalonia in radice. differt tñ ab vtraqz. qm cepa siue radix croci est p̄tinue carnis et nō facit semen sicut ascalonia. sed etiā est tota rō ei⁹ seminata in radice. et omēs tunice croci sunt macre. et nō recipiūt tunice ei⁹ oriri ab vna parte cepe sue sic accidit in ascalonia z domestica cepa. sz incipiūt tunice croci a locis germinationū venaz cepulaz. et hoc ē de p̄prio croci. vt di. Arist. Habet aut cepa croci radices capillātes q̄bz adheret terre z attrahit sibi nutrimentū vt lilium et alliu. et h̄mōi. z qñ cepa croci est grossa et iam matura incipit diuidi et multiplicari in capita mltā p̄prias tunicas et radices habētia et ex singulis crescit planta. ex q̄ pz q̄ in eius capite fer radice est eius p̄tus semētia. q̄ est sui multiplicatiua et sue speciei p̄seruatiua. quemadmodū dicit Plin⁹. Siquidē crocū li. xx. c. xx. sic cōmēdat. Crocū inq̄t cū melle nō soluit nec cū aliq̄ dulci. facillime at cū vino vel cū aq̄. Utilissimū est i medicina. destruit ei omēs inflatōes et dolores oclōz. maxime si cū vino fuerit mixtū. pectori stomacho et epati summe vtile est. qui crocū p̄us biberit ebrietatē et crapulam nō incurrit. Corone aut ex eo facte ebrietati resistunt nec permittūt hominē inebriari. somnum facit z caput mouet. stimulat venere. flos eius illi⁹ igni sacro subuenit. De croco fit vnguentum citrinū et crocū quod greci crocomagon vocant. Et valet contra suffusiones oclōz. z est optimū. quod gustatum dentes inficit et saluā. vlcera capitis purgat. capitis tormētā et inflatōes sedat. serpentū z arenaz morsus et scorpionū puncturas curat. Ducusqz Plinius.

Cepa vel cepe est herba cuius vis tota est in radice et in semine. Et ideo sic cepe vocatur ut dicitur. *Plin. li. x. c. vii.* quod non habet nisi caput. De cepe dicitur *Arist. li. de plantis.* Cepe inquit et ascalonia bis faciunt folia. et habet cepe stipitem in quo facit semen. et habet radicem plurius tunicis vestitam. et sub radice habet alias radices quasi capillares quibus nutrit grossa radix. et per hanc ad totam herbam humor transmittit radicalis. In primo autem anno non perficit radicem sed in secundo postquam seminat. Si vero nec semine ante secundum annum facere convenit. Nec facit semen in folliculo sic allium et quidam alia. sed in summitate stipitis semen super quosdam pediculos. id est pedes parvos se dilatat. Species autem cepe est duplex. scilicet domestica et silvestris que canina ab *Aristo.* nuncupatur. Canina autem cepa flores habet albos versus celum et virides quidam modo versus terram. Et talis cepa valet contra apostemata. habet autem cepa domestica stipitem paucum et sine nodo. et sic renouat folia ita et radices. ut dicitur *Arist.* in predicto libro. *Plin. Dyasco.* cepe domesticum est utile ad medicinas et ad cibum. Est autem viscosum et frigide nature et maxime illud quod est oblongum magis quam rotundum. et magis rufum quam album. et magis siccum quam recens. et magis crudum quam coctum. comestum fastidium tollit. oris fetorem diminuit. ventrem mollit cibos condit. succus eius cum melle caliginem oculorum detersit. succus eius litargicis subuenit. auribus cum lacte mulieris instillatur eius dolor sedare convenit. comestum tempore putredinis viscosos humores incidit. oras venarum aperit. urinam et menstrua provocat. et educit venenum. morsus rabidi canis extinguit. et alios venenosos morsus succurrit et relinquit. cutem clarificat. et poros aperit. et ideo sudorem provocat et educit. et comestum crudum nihil nutrimenti corpori tribuit. colericis obest. flegmaticis convenit. sitim facit. inflationem gignit. et acumine suo caput percutit atque ledit. et nimis comestum aliquando maniam et insaniam inducit et terribilia somnia videre facit precipue si ab excrementibus egritudine comestum fuerit. lacrimas solo odore provocat et visum ledit. *Dyasco.*

De cepe Caplm. XLIII.

Cepe caninum dicitur squilla. et invenitur iuxta mare. unde a *Placario* cepe marina appellatur. reperitur autem quando-

que sola. et tunc mortifera ac venenosa est. si in tus recipiatur nisi eius venenositas repugnaret. Solent autem salernitani eam dividere in plures partes et plantare in ortis sigillatim. et ita repugnat venenum eius. repugnet autem malicia si in vino et oleo aliquantulum dimittatur. et sic in medicinis apponatur. Debet autem scindi ista cepa et interiora et exteriora abijci. quia exteriora sunt mortifera pro nimia caliditate. et interiora pro nimia siccitate. sed media sunt temperata multum convenientia medicinis. De cepe autem dicitur *Plin. li. x. c. xvij.* Cepe apud grecos multa sunt genera et eis omnibus est odor lacrimosus. et est optimum quod est rotundissimum et acius est rufum quam candidum. et crudum quam coctum. seritur et plantatur. sed quando seminatur ante annum sequentem non facit semen. et quando facit corrumpit ipsum caput. unde ex corruptione iacti seminis gignit ipsum caput. et productio seminis capitis est corruptio. Vult autem ferri semen cepe in solo terre fosso herbarum aliarum radicibus extirpatis. semine enim nigrescere incipiens metitur antequam totaliter maturet. radices eius optime in paleis servantur. et licet contingat capita inueterari. aqua salina et tepida sunt capita intingenda et ita efficiunt diuturniora et esui meliora. sed in siccis non seminandum vel plantandum sunt utiliora. multum etiam capita ceparum sicut et alliorum suspendunt in fumo super ignem. et sic ne germinet servantur quod sepe extra terram facere certum est sic et allium nisi per artificium caveatur. Item *li. x. c. vii.* Cepe silvestres non sunt sapide neque multum comestibiles. sunt tamen multum medicinales. Ipso enim olfactu caliginem medentur. magis autem vunctione provocant. oris ulcera sanant. morsus caninos cum melle et vino curant. morsus etiam serpentum obviant. auricularum sonitum et gravitatem emendant. cum adipe anserino aut cum melle lumborum dolores iunant. vulnera cum melle purgant et sanant. *Dyasco.*

Decucumere Ca. XLIII

Cucumer. eris. quidam est herba de qua dicitur *Plin. li. xvij.* cucumeres sunt dicti eo quod interdum sunt amari quam dulces nasci prohibent si lacti mellito eorum semen infundatur. *Diasco.* autem dicitur cucumeris natura frigida repit. ventrem solvit. stomacho accommodatur. quibus animus deficit succurrit odore. folia eius trita vulneribus medentur quam impositum caninus morsus. semine eius tritum cum vino dulci

z potui datū vesicā adiuuat laborātem. fm
Pli. atli. xx. c. ij. z. ij. d. q. cucumer ortēsis z
siluestris cui⁹ radix ē mag⁹ grossa et alba. ex
cui⁹ succo fit electuariū qd est necessariū in
multis medicinis.

De cucurbita Caplm. XLV

Cucurbita fm Jsi. nomē est grecum
cui⁹ origo latinis ē incerta. Et gene
ra sūt mltā ut tāgit Jsi. li. xvij. Et di
cit idē Pli. Est at cucurbita alia domestica
z ortēsis. aliaq siluestris. domestica pō in ra
mosz folia piterz flagella ad modū vinee se
diffundit z qbusdā ligamētis se pnectit sic ut
tia. z hz qsdā flores albidos q̄s emittit po
tissime s noctē. sine appodiatōe florere p̄t. s. z
fruct⁹ ei⁹ vix pficit imo deficit l putrescit qn̄
ad modū vinee a tra nō erig⁹ z lignis vl vir
gulis n̄ sustēat. Est at cucurbita fm Plat.
frigide z hūide pplexiōis z in q̄litate tpa
te In calidis regionibz p̄cipue inueni⁹. cui⁹
semia in terrā p̄iecta herbā p̄creāt ex q̄ pdu
cunt albi flores. z tandē fruct⁹ pleni semie et
medulla cui⁹ cortex p̄mo mollis. s. z qn̄ pue
nit ad maturitatē ad modū ligni indurescit
fruct⁹ eius qn̄ noui sūt pueniūt cibis z semī
na medicinis. Sūt at semia ei⁹ diuretica et
diuisina p̄t sue sube subtilitatē. z iō valēt s
opilatōz epas z renū ac vesice. acutā patien
tiā cucurbita elixa vl assata cibo ēz medicīa
Nā materiā infirmitatē purgat pyrinā z ali
q̄ntulū laxat. calozē rep̄mit alterat atqz p̄for
tat. semia ei⁹ post maturitatē colligūf abluū
tur et ad solē desiccāf. ne p̄t hūiditatē super
flua corrūpanf. In loco sicco p̄ triennū re
seruant. Ducusqz Plate. fm Pli. at succus
cucurbite valet s ignē sacz. z s tumorē ocu
loz. mitigat dolorē aurīū si tepid⁹ immittat
semē ei⁹ tritū in puluerem et insparsū replet
cauata vulnera. Linis cortic⁹ valet s cōbu
sturā. Dicit at adhuc Pli. li. xx. c. iij. ē cucur
bita siluestris digitalis grossitudis nascens
i saxosis locis. c⁹ succ⁹ stōacho z visceribz mul
tū pdest renū z lūboz. paralisi subuenit. me
dulla cū absinthio z sale dolorē dētiū tollit
succ⁹ ei⁹ cū aceto calefact⁹ mobiles dētes si
stic. caro ei⁹ sine semie clauis pedū. i. aposte
maribz succurrit. vinū cū ea feruefactū ocu
loz impet⁹ tollit. folia ei⁹ cocta z trita vulne
ribz subueniūt. semē ei⁹ potatū cū vino vene
nū vincit z comedi nō d. z. qz inflatōes facit.
Est at cucurbita agrestis fm Jsi. li. xvij. idēz
qd coloq̄ntida herba mltā amara quemad

modū cucurbita p̄sus terram flagella tēdie.
hūs folia mag⁹ grauis odor⁹ ut cucurbita. et
fructū rotundū facit sic cucumerysualis. ut
dicit Jsi. quere s de nafa coloq̄ntide

De celidonia La. XLVI

Celidonia est herba croceos hūs flo
res atqz fructū crocēū tāgētis man⁹
intingētē. sic dicta eo q in aduentu
yrūdinū videt erūpere vel florere ut di. Jsi.
li. xvij. Celidon em grece yrūdo latine d. et
subdit Jsi. vel d. celidonia. qz pullis yrūdi
nū si oculi ledāt matres eaz illis ex hac her
ba medicant. Idē etiā recitat Pli. scz q suc
co celidonie oculi yrūdinū eruci siue lesi ad
statū p̄stinū reuertūt Alias siqdē notabiles
h̄p̄tutes. D. em stutē dissoluēdi atiraben
di p̄sumēdi ut di. Dyasco. dolorē dentiū mi
tigat. caput purgat. mēstrua puocat. et ma
tricē mūdāt. fistulā oris z cancrū curat. fm
Pliniū Dyasco. et Plat.

Decentaurea La. XLVII.

Centaurea ē herba amarissima cali
da z sicca i ternio gdu. z iō fel terre ē
vocata ut di. Jsid. qz a chirone cen
tauro ei⁹ p̄mit⁹ ē inuēta. ut dicit idē li. xvij.
Est at duplex. s. maior z minor. Prima ma
iores h̄z ramusculosz flores. et ē maior⁹ effi
cacie q̄ minor. ut d. i Plat. Et ibidē di. Cō
stan. qz radix maior⁹ calida ē z sicca i secūdo
gdu. z h̄z qndā amaritudinē cū dulcedie. et
iō h̄z p̄tutem p̄glutinādi. z ex amaritudie h̄z
vīm diureticā z diuisinā. p̄t valēt floresz so
lia in medicina q̄ alia q sūt in ea. dolorē ven
tris sedat. visū clarificat. renes z splenēz de
opilat. paralisi curat. p̄mes vētris cū mel
le necat vulnera radix ei⁹ p̄solidat sic di. Pli
ni⁹ Dyasco. et Plate.

De daphni La. XLVIII

Daphnis grece laur⁹ d. latie. ut dicit
Jsi. li. xvij. Et est laur⁹ a p̄bo laudis
dicta. Lauri em ramisz folijs cum
laudibz victoz capita coronabāt. Et iō ap̄
antiq̄s laudea vocabat. s. p̄ sublata lra d. et
surrogata. r. laur⁹ est dicta. sic qndā dicebat
medidies q nūc meridies solet dici. ut dicit
Jsid. Nāc arborē greci vocāt daphnem co
q nūqz deponat viriditatē. h̄veme em virerz
estate. z iō inde victores potissime coronāt.
ut di. Jsi. Et subdit. hec sola arbor a vulgo
credit mīme fulminari. vñ fuit apollini an
tiq̄ p̄secrata. de q diē m̄gr in histo. sup il
lud p̄bū Cōsuluit ysaac dñm. sup Scii. xxv.
L

Rebecca ex more gentium quē viderat in pa-
rentibus. specie lauri quā tripodē dicūt capi-
ei supposuit. et ramis arboris quā agnoscit castus de-
incubuit ut visiones veras videret et fantasti-
cas nō sentiret. De lauro siquē dicit Plinius. li. xvi.
ca. xxx. Laurus triumphis proprie dedicat quā gressi-
ma ē domibus cesarum atque pontificum. quia domos
exornat. Et sunt duo genera eius. scilicet delphica et
ciprica. Lauro delphica delphis primo coro-
nari sunt triumphantes. Ciprica vero romani primo
suos coronabant. modo autem multis species laurorum in-
veniuntur. sed differunt in virore et magnitudine
et similitudine baccarum. Est autem arbor mul-
tiplicis speciei. et enumerat Plinius. ciiij. species eius
arboris inter quas ponit quandā species lauri quā
dicit fuisse magno Ioui et apollini delphi
eo dedicatā. Et ideo tellus laurifera in domibus
et in sacris a fulmine manet tuta. siue autem lauri
potestas nō solebat apollo dare. Vnde sua. Et ideo
quia divinis credebatur convenire honoribus. ho-
nozem triumphis obtinuit nec licebat laurum
polluere sibi illicitis et prophanis. quia propter precipian-
da numina super altare poni debuit et offerri.
Cesar autem Tyberius celo tonante laurum in
capite solitus erat ferre sic ferunt fulminum
metus. Narrat etiam ibidem Plinius mirā rem.
quod cum Augustus sederet in quadā orto iuxta dru-
silā augustā deiecit aquila de alto gallinā mi-
ri candoris illesam in gremium cesaris. tenu-
itque gallina laureū ramum in rostro suo. onu-
stū baccis multis. gallinā et sobolē insenserunt
auspices observari. et baccas laureas se-
minari. et cum diligentia custodire. ex quibus pueri
silva triumphans cuius postea cesar laurum in ma-
nu tenuit et coronā in capite gessit. ac deinde
alios cesares eodem modo ex eadem silva post ob-
tentū triumphū oportuit coronari. Hucusque
Plinius. De lauro siquē addit Dioscoridus. quod est arbor
elegantis forme et magne aromaticitatis ac
mire efficacie ac frutis. Nam folia eius viri-
dia quā multū odorifera sunt si contundantur mi-
tigant et sanant pūcturā apū et vesicā et om-
nem tumorem spargunt. libros et vestes cum quibus po-
nuntur a tineis et vermibus custodiuntur et a corrosi-
one tutos reddunt. fructus lauri dicuntur bacce
lauri. et sunt grana exteri nigra vel subrufa. in-
teri alba et vinctuosa in figura spherica. in cō-
pletione calida et sicca in secundo gradu subtili
habetur subas. et habet fructū depurandi confortandi
et ideo in multis ponitur vtiliter medicis ex quibus
fit oleum preciosum quod valet contra multas et precipue co-
tra frigidas passiones.

De diptanno. Ca. XLIX

Diptannus est herba medicinalis. Ra-
dix marie puenit medicinis. et dicitur
eius suba esse solida non perforata quā
frangit nō pulverisat. Virtutē habet dissoluē-
di attrahendi venenū et consumendi. Unum va-
let contra venenosos morsus. et supposita vul-
neri et potata ut dicit Dioscoridus. et Plinius. cum pau-
cis additis dicit in mulas habere fructum tyriace
menstrua puocat et educit secundinas et fetū
mortuū excludit. epilepticis et paraliticis cum
succo rute subuenit. ut dicit idem Dioscoridus. De
hac herba dicit in Plinio. li. xv. c. viij. Cerue in-
quit diptannū primo mistrare. Nam eius her-
bam comedere facilius pariant. et si sagittis
fuerint lese diptannū querunt quem comedē-
tes ferrū excruciant in vulnere derelictū. Itē
dicit Basilus in exameron. et Ambrosius. et ex-
positor super Cantica. ubi loquitur de binulis cer-
uorum. Hec herba secundum Plinium. crescit in pluribus
locis. sed illa minus est laudabilis quā crescit
in agris pinguioribus siue crassius. que autem
crescit in locis asperis et siccis melior est cuius
minima portio gustata accendit os ut dicit
idem Plinius. li. xvij. sic dicit. Diptannus est mono-
crete ex quo diptannus herba nomen accepit.
Unde virgilius. Cerua vulnerata salū pa-
grat diptannū querit. tante enim pretius est ut
ferrum a corpore excruciet et expellat. unde et eius
pabulo fere percussae excruciant sagittas corpori in-
herentes. hanc quidam pulegiū marti vocant.
quia habet tela excruciant bellica præterea. ut dicit
Isidorus.

De dracontea. Capitulum. L

Dracontea est herba quādam sic dicta.
co quod hasta eius in modum colubri sit
maculis respersa: similitudinemque
imitatur vipere vel draconia. vel quia herba
ipsa vipere timetur. ut dicit Plinius. li. xvij. Hec autem
a multis serpentaria vel colubrina nūcupa-
tur. Nam florē habet purpureū diuisū et apertū
sicut os serpentis de cuius medio procedit
lingua quā serpentea acuta nigra et rotunda et
in medio floris ipsius surgit quasi caput semi-
ne grosso et rotundo. post viride deinde rufū
efficitur quā incipit maturescere. Herba ista
secundum Dioscoridum. magne efficacie est et virtutis.
Nam radix eius exiccata et pulverisata cum
aqua rosacea faciem mundificat clarificat et
colorat. cum sapone gallico fistulā sanat mun-
dat et desiccatur. et os eius dilatat. ut os fræ-
tū vel putrefactū queat extrahi. cum aceto

realecevinia cancerū curat. foliū ei⁹ cū vino de coctū apostemata maturat. succ⁹ eius audi tū ex frigida cā lesū sanat. visū clarificat. menstrua puocat. emorroidas. i. inferiores venas sanguinē fluentes psumit ⁊ desiccāt. succ⁹ ei⁹ interi⁹ sūp⁹ aborsūz puocat. odore suo serpētes fugat. nec ledit corp⁹ a serpente si eius succo inunctū fuerit aut linitū. Huc usq; Dyasco. et Plat.

De draganto Ca. LI

Dragantū fm Plat. et Auicē. est gū mi cuiusdā arboris cuius humor vlt actione caloris vel pstrictione frigiditatis naturalis indurefcit. cui⁹ spēs est triplex. nam est albū purū et clarum. et illū melius est. Est etiā subrufum et citrinū qd nō est adeo bonū sic albū. cui nihil terre admixtū est. qd albū ē pueit frigidis medicis. subrufum et citrinū d; poni in calidis. Per. xl. annos seruari potest. h; in frigidandi humectandi ⁊ mundificandi ex frigiditate et humiditate ⁊ aglutinādi ex sua gūmositate. Valet vicia pectoris in electuarijs ⁊ syrups. nam pect⁹ siccū humectat. humorē pditum restaurat. ruffim sedat. scissurā labiorū et oris vlcera tōnem conglutinat atq; sanat. faciem mundificat et dealbat. arthetico inuat. contra dissenteriam prodest. vt dicit in Plateario.

De ebeno Caplum. LII.

Ebenus est lignum ethiopicū colorē habens nigrū tactum lenē et planū durū et ponderosum. Unde ppter poroz compactōem positiū in aqua statim submergit atq; petit fundū. vt d; in li. vegetabilū. Est aut gustu stipticū ⁊ mordax qd igni appositū cit⁹ rapit ignē et suauē fumū emit ⁊ odorē. in corticula pfricatū ruffū oñdit colorē. Vtuntē h; purgatiuā ⁊ pfortatiuā. et ideo collirij vtiliter adhibet sic di. Pl. ⁊ Dyasco. De ebeno etiā ait Jsi li. xviij. Ebenus inq; in india crescit ⁊ ethiopia. q; celsus diu indurefcit i lapidē. Cui⁹ lignū nigrū et cortex lenis vt lauri. Indicū maculosū est et variū s; meli⁹ est qd in nullo est maculosū s; nigrū est ⁊ lenē. Solet aut poni iuxta crepūdia vt infantē visu nigra non terreant vt di. Jsi. et Virgili⁹. Ebenū cōmēdat Plinius li. xij. c. v. dicens. ebenū esse arborē p̄cio sissimā auro et eboz comparabilē. et idō solebāt ethiopes lignū ebenū cū auro ⁊ eboze offerre imperatorib; p tributo. Unde et re/

gina saba legif talia ligna dedisse Salomoni. iij. Regum. c.

De edera Ca. LIII

Edera ab berendo est dicta vt di. Jsi. eo q; arborib; adhereat. vel dicit ab edo. q; sumpta in cibis a capris lac multiplicat vnde nutriunt hedi. radix eius durissima pforat. frigide est nature et frigida indicat esse terrā vbi crescit. virore diu seruat et nō pdit folia q; diu virent. amari et stiptici est saporis. Edere at fm Pl. li. xvi. ca. xxxij. sunt due spēs. s. alba et nigra. s. masculus ⁊ femina. masculus est maior et in folijs durior et pinguior. edera vero alba fructum habet albū. et nigra nigrū. Solēt aut poete coronari folijs edere in signū viuacis ingenij et subtilis. quia edera sempviret. Si mulier edera coronati incedebāt illi qui in sacris liberi patris. i. bachi mīstrabant. Vñ hec arbor deovini sacra fuit silt et marti. Unde et Alexander magn⁹ suos milites coronauit edera qñ de india triūphauit. vt dicit idem Plini⁹ exemplo liberi patris q; galeas suoz tirsio edere adornauit. Est autē arbor vt dicit idem multū in altū se extendens q; diu inueniet arborē vel murū p quez serpat radica seu ramosa. habēs brachia et baccas quasdā sed amaras. cuius vmbra est nocua et satis inimica frigori. serpentū generi gratissima rumpēs muros ⁊ sepulera. vnde mirum est q; haberi in honore a veterib; fuerit consueta. folia habet intercisā et angulosa grauis odoris et plana. sed amara. sub q; rum vmbra latent vermes. Jte ca. xxxij. mira pdit natura edere ad excipiendā vinā. Nam si fiat vas ex ligno eius vinā trāsfuere et aquā si qua mixta fuerit remanere certū ē. Huc usq; Plini⁹. fm Dyasco. at edera q; uis sit amara vtilis tū est medicine. Nam virtus eius inest stiptica et pstrictiua. et ideo dissenterijs medet. Succus ei⁹ narib; instillatus caput purgat et dolorē eius mitigat. Succus eius cū oleo tepid⁹ aurib; immissus cōtra surditatē inuat. Item idē. Edera ex cōtrarijs est pposita. et idō in causis cōtrarijs opat. propter qd h; maturatiuā. attractiua. mūdificatiua. et mitigatiua. et idō apponi sepi⁹ solent eius folia ad cocturas. eius gūmi diureticū est et dissolutiuū. valet contra calculū. eius folijs nutrit hirc⁹ sanguiez h; acutiorē et ad frangendū calculū in renib; et vesica fortiorē. Est aut qdā spēs ipsi⁹

edere sup cuius folia cadit ros et inniscatur
ac in ladanū cōmutat. cuius virtus magna
a medicis experitur. Nam fumus eius men-
strua prouocat et educit. secundinas expellit.
renuina p̄pescit. caput et sensus p̄fortat. tussie
tes inuat. fluxū vētris sedat. et in multis medi-
cinis adhibet vtiliter

De litropio Ca. LIII

Litropium est herba sic dicta eo q̄
solstitio est in flore. v̄l q̄ solis mo-
tibus folia circūacta p̄uertat. vnde
et a latinis solsequiū appellatur vt di. Iſido-
rus li. xviij. Nam sole oriēte flores suos ape-
rit. et cū sol occubuerit iter se claudit. et hec
verrucaria d̄r. eo q̄ extinguit verrucas et ab-
stergat siue potet siue cataplasmet. vt dicit
Iſidorus. fm̄ Plate. autē solsequiū sp̄sa so-
lis dicit. et est herba frigida et humida in se-
cundo. cuius succus bibit̄ valet contra ve-
nenū sumptū interius. valet etiā cōtra mor-
sum caninū et venenosum si trita sup vuln̄
ponat̄ p̄tra calefactionē epatis et opilationē
multū valet.

De elleboro Ca. LV

Elleborus. vt dicit Iſidorus. ab elle-
boro flumio sic dicitur. vbi plurimū
gignitur. Hunc romani veratrū di-
cūt eo q̄ sumptū mentē motā in sanitatē re-
ducit. Cuius duo sunt genera. s. albū et nigrū
Albus d̄r elleborus. q̄ radices habet albos et
fleumaticos hūores purgat. Niger vero ni-
gras h̄ radices et nigros humores. i. melā
colicos purgat siue mūdāt. Est autē fm̄ Dia-
seo. et alios auctores herba multū violēta in
virtute et recipiēda medicinaliter cū caute-
la. multū ei ledit et cito interficit qū indiscre-
te aliq̄b̄ adhibet. valet tñ p̄ m̄ltos morbos
si debito mō adhibet. vt di. Dyas. q̄ quarta-
nas febres soluit. p̄mes in auribz alias in-
terficit epilēticis litargicis subuenit ei pul-
nis si cū pane misceat. et si a muribz comeda-
tur mures interficit. vt di. Dyas. et etiā Pla.
Inter autē h̄ herbe duas sp̄s. melior est el-
leborus albus. et est calide et sicce complexio-
nis in tertio gradu. et crescit in locis mon-
tuosis et humidis. et habet folia similia plā-
ragini s̄ longiora et in fine acutiora et stipi-
tē vnus cubiti siue magni. cuius radix lacerat
multū superius et inferius et nūq̄ debem̄ elle-
borū nisi materia fuerit digesta p̄us et p̄-
parata. et tunc etiā cū cantela. et ideo ypo-
cras dicit Si vis elleborū ducere moue cor

p̄us. ne sc̄z sumēs elleborū supdormiat. et h̄
virtutē resolūdi humidū in ventositatem.
vñ sequit̄ suffocatio spiritū et mors. vt di.
Dyas. et Plat. Elleborus autē niger m̄ltro
periculosior est.

De esula Ca. LVI

Esula q̄dam arbor est que a medicis
calida d̄r in tertio gradu atq̄ sicca.
vt di. Dyas. cuius radix maxime va-
let in medicina. cuius multe sunt sp̄s. et illa
ruiz virtus nūc est in lacte et in humore. nūc
in semine. nūc in radice. vnde d̄r. Lac anabu-
la parit cacapucia semine gaudet. Esula ra-
dicis cortice p̄stat opem. Est em̄ esula her-
ba plana habens folia et rupta emittit lac-
teum humore qui quidē est vlceratiuus. et
carnis siue cutis corrosiuus. fleumaticos
purgat humores valet ydropicis et alijs pa-
tientibz ex humore fleumatico varias passi-
ones.

De eruca Ca. LVII

Eruca ē herba alba domestica et ali-
qū siluestris calida et humida. diu-
retica et apertiuā renes p̄fortat. pa-
ralisim curat. vrinā. puocat vesicā. et renes
purgat. vtilis est in cibo et in medicina. flo-
res eius apes diligūt et frequentāt. vt dicit
Plinius.

De enula Ca. LVIII

Enula est herba cuius maneris est du-
plex. s. ortulana et campana q̄ maio-
ris est efficacie i radice. Hā radix d̄r
colligi in p̄ncipio estatis et in sole exicari.
ne ex humiditate corrūpat. et tūc h̄z leniēdi
et mūdificandi et nervos p̄fortadi et viscolā
hūiditatē p̄sumēdi. valet mirabiliter in fri-
gida causa contra tussim in frigidatā et spi-
ritaliū membrorū frigidās passionēs. vnde
scriptū est in Macro. Enula campana red-
dit p̄cordia sana. zc.

De pithimo Ca. LIX

Pithimū est flos thimi q̄ est herba
cuius tota virtus in flore est. nam solus
flos ponit̄ in medicina. vt di. Dyas.
Plinius et Plat. et tūc h̄z purgadi fleumati-
cas vel melancolicas passionēs. vnde valet
contra quartanas et etiā quotidianas accē-
siones. valet etiā fm̄ Constan. cōtra strā-
guiriā et difficultatē vrinandi. et etiā cōtra
splenis et epatis opilationes.

De ebulo Caplm. LX

Ebulus est frutex siue herba in folijs
et i stipite sambuco arbori similima.
cuius radices cortices frondes et flo-
res sunt utiles in medicina. habent etiam sim-
Dyasco. Plate. et Plin. frutem dissoluendi et
psuedi grossum fleuma et viscosum. unde
succus ebuli valet ad artericam et tractum ner-
uorum manu atque pedum. valet ad leucostemam
tiam. i. ydropisim ex fleumatica causa atque fri-
gida siue alba. valet etiam ad tumores et colle-
ctiones intercutaneas ubique in corpore col-
ligant. Item valet marie ebuli ad contusiones
corporis atque casus. si patiens in eis decoctio-
ne frequenter foueatur. Nam dolorem mitigat. tu-
morem sedat. frutem et robur nervis et iunctur-
is ossium administrat. Odores siquidem est ebuli her-
ba fetida et sapore minus grata sed in frute et
efficacia ab antiquis medicis optima ad me-
dicandum est apud veteres iudicata. ut dicit
Dyasco. Plin. et Plate.

De fico Caplum. LXI.

Ficus est arbor a fecunditate dicta. aliis
etiam arboribus feracior est. Nam terque
interque per singulos annos fructus. Igitur
nit. atque altero maturescere aboritur alter statim
Ficus autem egyptia fecundior fertur et lignum
in aqua missum illico mergitur et cum in imo in-
cuerit. deinde ad superficiem sursum elenatur. Ita
vice nate quam madefactum debuit humoris po-
dere residere autem ipsa non pitagore alebatur ficu-
bus galathea. alio arbutum autem idem eos ad car-
nis usum in quo fortior est cibo transulissit. A sen-
ibus autem in cibo super ficus rugas eorum disten-
dere ferunt. tauros quoque ferocissimos ad fici
arbores colligatos dicunt repetere mansuescere
ficus autem cuiusdam arboris remedio quod dicitur cap-
ficus ut asserit fecundat. Ducusque Plin. li. xvij.
ca. vij. secundum Arist. autem li. vegetabil. humor cor-
ticis arboris quod est quasi sanguis in aialibus in quo
busdam est lacte ut in fico et in moro. sed fici
lactem habet coagulum ad faciendos caseos sicut
flos cardui casealis. Est autem eius humor multum
vinctuosus. et ideo sic est multum fecundat. quod
etiam est vinctuosum transit in fructum. et quod subtile
et adsum in folia transmutatur. quod quidem sunt lata et
scissa et in extremitatibus pirica et acuta. quibus
lacte siue succo membra genitalia plinaria di-
cuntur moveri ad pruritum et libidinis incen-
dium. sicut habet glo. super Gen. iij. ibi fecerunt sibi
de folijs ficus pizomata. Contingit autem fici
arbor. ut dicit Arist. sterilefcere aliquando propter hu-
moris defectum. aliquando propter superfluum humiditatis

abundantiam. et in utroque casu indiget medici-
na. unde agricole ei subveniunt in defectu humo-
ris per simum puenientem et aquam dulcem. quam ve-
ro superabundat humor arboris clavis perfo-
rant et superfluum humorem euacuant. ut supra de
arborum medicina est ostensum. De fico autem
arbor siue ficu dicit Plin. li. xij. c. vij. omnia quae
supra sunt de Jsid. introducta ficus egyptia
inquit est arbor fecundissima moro silis in ma-
gnitudine in folijs et in aspectu. quater in esta-
te profert fructum sed primum generat immaturum.
cui similis est ficus cipria quae quater germinat
et fructus quaternos facit. sed grossus eius
non maturatur nisi prius incidatur et lactis super-
fluitas emittatur. et emittit germina sua sine
folijs in extremitate ramorum. et habet similitudinem in
radice cum populo et in folijs cum ulmo. et est in qua-
ritate sorbe silis magnitudo. Est autem ficus ar-
bor tenera et delicata. et ideo a forti frigore et
facili leditur et potissime quando incipit germinare
Item idem Plin. li. xij. ca. vj. est ficus indica
exilia quedam ferens poma vastis ramis trans-
fusa. qui rami in terram adeo curvantur ponde-
re suo ut terre insistant. et sic novam progeniem
faciunt in circuitu circa parentem vel circa sti-
pitem et tantam faciunt umbram et densitatem quod
pastores sub eius ramis ab estu et a vento se
abscondunt. superiores autem rami matris in al-
tum valde se extendunt. collaterales vero fasto
circuitu circa matrem se diffundunt et quasi siluo-
sa multitudine umbram magnam faciunt. folia
sunt autem latissima ad modum pelte a moni-
ce disposita. poma facit multa sed modica quae
fabe magnitudinem vix excedunt. sed inter folia
calore solis ita decoquuntur quod per dulci sapore
ad comedendum digna miraculo reputatur.
Ad hoc dicit Plin. li. xv. ca. xix. quod est quidam ar-
bor quod dicitur siluestris ficus quae alio nomine dicitur capri-
ficus nunquam maturescens sed quod ipsa ex se non
habet alijs tribuit. Nam cultores solent aperiri-
re ora radicum vel corticis arboris ficus et illi
intus insigere surculos et ramos caprifici ex
quorum insertionem aperta radice attracto ac-
re novorum humore ei congruo vigore recipit
et virtute unde et humor lacte quod est materia
fructus in ipsa transit pastum sic patet in dictis
Alfredi in tractatu de causa fructificationis
arborum et herbarum. Item idem etiam dicit quod tales
arbores debent taliter iuxta fructiferas or-
dinari ut venti flatus euolantis in ipsam ficum
ferant. ad hoc utilior est ventus australis quam aquilo-
naris. quia simpliciter plus nocet ille ventus

boreas ficiū q̄ australis. q̄re in aq̄lonari pte
min⁹ p̄ficiūt fici z pl⁹ arescūt. qz eoz humor
lacte⁹ facillime s̄sumit z etiā ōgelat vbi ha-
bet dñum talis v̄t⁹. De effectu at̄ fici vel si
coz q̄ ad radicē foliū corticē z fructū. Que
res in tractatu de carica in l̄ra L. vbi exp̄ssi
us p̄tinetur.

De fragino Ca. LXII

Fragin⁹ est arbor vt di. Jsi. crescens
i locis asperis z montaneis ex qua
fiūt haste. q̄ frāgūt. vñ ouī. et fragin⁹
vtilis hastis. De fragino at̄ dicit Plinius li.
xvj. c. xij. inter arbores quas materie causa
natura genuit vtilis est fragin⁹ q̄ est arbor al-
ta seu p̄cera et rotūda atqz recta siue pinea/
ta folio. homeriqz p̄conio z achill⁹ hasta no-
bilitata. z cedro i aliq̄bo p̄tib⁹ ita silis vt cor-
tice ablato emētes fallat. cui⁹ folia s̄ venen-
sū vtilia. nā succo exp̄sso z potui dato s̄ ser-
pētes sūme opifex ē. tantaqz ei vis est vt ser-
pētes ei⁹ vmbra matutinā vel vesp̄tinā nō
attingant. qz si int̄ ignē z folia fragini ponat̄
serpēs i ignē p̄us q̄ in fraginū fugiet. sūt tñ
folia ei⁹ iumētis mortifera in grecia. ceteris
aūt ruminantib⁹ sunt innocua. In ytalīa vñ
iumētis nō obsunt. p̄mo at̄ floret q̄ fronde-
nec ante flores cōditos folia emittit. Sunt
aūt duo genera vt dicūt greci. q̄dā est longa
nō nodosa. alia breuior est in folijs et duri-
or. s. lauro silis. aliq̄bo diuidūt fraginū fm si-
tum scz in campestrē z in mōtanā. cāpestris
folia sūt mag⁹ crispa s̄ mōtane mag⁹ spissa.
z ista folia sunt alijs meliora. Duculqz Plī.
fm aūt Plateariū fragin⁹ est arbor calida et
sicca in secūdo ḡdu. cui⁹ cortices et folia cū
aniso et fungis qui crescunt sup̄ eam com-
perunt medicine. Nam fluxum vētris strin-
gunt. vomitum ex defectu virtutis reten-
tūe cobibent. si cum aqua pluuiāli et aceto
decoquantur et super stomachum apponā-
tur.

De fago et eius p̄rietatib⁹

Capitulum LXIII

Fagus est arbor cui⁹ materia i multis
est necēaria. vt dicit Jsidor⁹ li. xvij. et
Plī. li. xvj. fag⁹ est arbor glandifera.
sic dicta qz fagoz fructib⁹ q̄ndā vixerūt ho-
mines z ex eis sumpserūt cibū. Nā fage gre-
ce comedere ē latine. vt di. Jsidor⁹ li. xvij.
ca. vij. dicit em̄ sic. fagi glans exteri⁹ triagu-
la cute leni includit silis nucleo. sed cortice
molliori. cui⁹ medulla murib⁹ est accepta et

glīres impingnat turdis etiā z colūbis p̄ue-
nit et eas nutrit. ei⁹ cortex multum est vtilis.
maxie ap̄d aq̄lonares pictos q̄ inde faciunt
vasa diuersis vsib⁹ valde apta. vt dicit idem
ca. x. Item ē in eodē qz glandes siue fruct⁹
fagi sunt multū dulces et nutritibiles et car-
nes animalū que inde n̄trīūt facit coctibi-
les stomacho vtilēs atqz leues. nō ē autē in
suba arbor m̄tū solida s̄z rara pot⁹ z poro-
sa. z iō nō multū durat vt dicit idē. veruntū
ei⁹ suba multū ē apta ad asseres et alia fabri-
cāda. cui⁹ suba pura ac a s̄mib⁹ non corrosa
arti vitree est sūme necēaria. qz ex ei⁹ cinerē
trū cum alioz quozdā appositione p̄ ignis
ōflationē artificialiter p̄parat. et pauca lig-
na inueniant q̄ operi tam mirabili sint su-
per om̄ia ita apta. lignū quidē leue est ac po-
rosum. vt di. Plī. et aliq̄ntulū gūmosum in
multis locis. z ideo de facili incendit z s̄ fa-
cili corrodit a vermib⁹ aut cit⁹ cōputrescit.
flores etiā q̄sdam emittit ad modum tilie s̄z
nō ita odoriferos. et tamē illos frequentant
apes mel siluestre in arboz p̄cauitatib⁹ col-
ligent. 3.

De faba. Ca. LXIII

Faba vt di. Jsi. li. xvij. ē a greca et̄
mologia q̄si faga. nā fage comedere
ē. est em̄ gen⁹ leguminis q̄ antiq̄ in
comedēdo solebāt vti. Hui⁹ spēs due sunt.
quaz altera est egyptia altera est cōmunis.
et illa aliq̄n ēz fresa. eo qz hoīes frendant eā
molendo sepi⁹ ac ōfringāt. vt dicit idē. Est
aūt faba fm Dyasco. herba in ortis et agris
seminata. cui⁹ hasta surgit angulosa. gros-
sa cōcana et nodosa. foliū vel folia in singul⁹
nodis producens lata. plana et aliq̄ntulū
obacuta. florē pducit albū in sūmitate pur-
pureū siue nigrū. odoriferū et multū ab apī-
bus frequentatū. in hasta aūt pducit diuer-
sas testas carnosas et oblongas q̄ interius
quasi sub diuersis domicilijs ab inuicē sūt
distincte in quib⁹ fabe p̄ ordinē sunt locate.
z ille teste sūt p̄mo virides exteri⁹ et albe in-
terius atqz molles et paulatim calore desic-
cante indurescūt. et tandem pariter conui-
rescunt. z h̄ maturitatis indicū est. Est at̄
faba fm Dyasco. et Pla. frigida z sicca nisi
sic viridis et tūc est hūida in p̄mo ḡdu q̄ viri-
dis comesta parū nutrit. humores grossos
generat. inflationē in supiori pte ventris fa-
cit et iō stomacho est nociua. sanguinē gros-
sum et melancolicū creat et fumū grossū q̄

cerebrum offendit. somnia vana et terribilia inducit. per decoctionem et assaturam eius viscositas intestinalium diminuitur sed totaliter non auferitur. Fabis siquidem assidue exstetens dolor intestinum patitur. splenem opilat. ventrem stringit. cum cortice comeste ad digerendum sunt dure et multum inflantur. Est et fabae medulla mundificativa unde eius colatura faciem purgat. et potata pulmonem mundificat. apostemata mamillarum curat cum rosas mixta. dolor et linor et oculo rum lippitudinem abstergit. masticata et in tympano apposita. humores ad oculos remanentem compescit scissa et super venam in se ipsam posita sanguinem restringit. lac effluens de mammillis sistit et effluere non permittit. podagricis et arthriticis cum adipe omnis decocta subiecit si super doloris locum cataplasma. tumores et collectiones apostematum repugnat si in principio decocta in aceto tumori apponatur. De faba autem natura et proprietate dicit Plinius libro xvii. c. xii. Inter legumina faba dicitur optima quam multi immiscet cum pane siue cum materia panis. ut sic poterosior esse videatur. Pitagorica tamen sententia damnata est. quod eius frequens usus ebrietate dicitur sensus et somnia etiam facere estimatur. vel ut alij tradiderunt quoniam mortuorum a se sunt in ea. quare de causa Varro tradidit flaminem se per pontificem faba vesci non debere. sola autem inter fruges etiam excisa crescete luna crescit et repletur. et in aqua marina siue alias salsa non decoquitur. seminatur in occasu pliadum et ante hyemem recolligitur. quoniam est in flore aquas marie percipit. cum vero efflorescit diligit siccitatem et solum siue terram in qua seminata est fecundat stercore roris vice. et ideo in thessalia vertitur agri in quibus seminare fuerat quoniam permixti sunt in flore. Crescit autem faba per se in multis locis et maxime in mauritania et in insulis oceani septentrionalis. sed ita dura quod vix decoqui potest. nascitur etiam in egypto sed spinosa. et ideo codrilli eam refugiunt. timentes ne oculi eorum ledantur spinis eius. cuius longitudo est decem cubitorum habens caput ad modum papaveris coloris rosei in quo fabae includuntur non supra tricenae. et est eius cumulus siue calamus genicularis habens folia ampla et fructum aliquantulum subamarum radix eius in comestibilis cruda et cocta in magnitudine arundinum similis radicibus. Ducuntur Plinius libro xvii. ca. xii. Dicit idem in ca. xvii. Virgilius inquit nitro et amurea fabam profundentibus grandescere eam promittit. Quidam etiam

dicunt fabas citius crescere et adolescere si triduo antequam seminantur in urina aqua macerentur.

De frumento Ca. LXV

Fruentum a fruendo est dictum. id est. a vascendo sicut et fruges. ut dicitur. Isidorus. unde et frumen superior pars gula dicitur unde potissime cibi sapor presentatur. Est autem proprium frumenti habere aristas in summitate spicarum crescentes et grana latentia in folliculis imminentes nam in omni specie frumenti de radice erumpit culmus et de culmo procedit spica quibusdam folliculis siue tecis preta in quibus grana recluduntur. in extremo autem spicae aristae tenues et acute imminet in modum spicula quibus spica notatur. quia illis aristis quasi spiculis muniuntur ne avium minorum moribus spica a suis fructibus exuat aut a bestiis peratur. cuius folia seu vagine quibus fulcit culmus et ambitur ne pondere frugis incurvetur dicitur stipula quasi vestipula ab vltio sic dicta quia collecta messe exurit stipula pro cultura agri. cuius pars ad pastum pecorum et animalium reservata palea dicitur. eo quod primum sola pascendis animalibus prebebat. Cuius natura tantum est frigida quod obrutas nives fluere non sinat. adeo calida ut poma maturare compellat. Ducuntur Isidorus libro xvii. Sunt autem frumenti multa genera ut dicitur. Isidorus. et etiam Plinius libro xvii. ut puta triticum. far. ordeum. siligo panicum. et milium. et hmoi. de quibus post dicitur in locis suis. sed hoc est generale circa haec frumenta. attendenda est soli siue terre qualitas ubi haec serantur. nam quaedam in una terra perficiuntur quoniam in alia deficiunt et penitus inarescunt. nam ordeum in novallibus perficitur ubi triticum deficit et arescit. ut dicitur. Plinius. et sic de alijs intelligendum. Item attenditur seminatōis qualitas quoniam quaedam citius quedam tardius sunt seminanda. nam citius semina hyemalia. tardius estivalia. quaedam etiam in terra profunda. quedam superficialibus sunt terre finibus committenda. unde alio modo est seminandum triticum et alio modo sicut et alio tempore gerb. milium et ciminum. sicut expresse dicit Hieronymus. super Isaiam. xviii. Item maxime attenditur congruitas temporis tam in seminando quam in colligendo. quoniam Plinius libro xvii. hoc vitellius sit interlunio quam in tempe alio. quoniam seminata sic collecta potissime a vicinis observantur. Item attenditur temporis serenitas. ut dicitur. Isidorus. serere enim a sereno celo dicitur. quare tunc ferendum est et non per ymbres. Unde Virgilius.

Audus ara sere nud⁹. vt di. Pl. ibidē. c. x.
 vij. accidit frumētū vicinū. qz si tps fuerit ni/
 mis vicosum. 2 b. tribo vicib⁹ seu tpi⁹. s. qñ ē
 in flore et qñ incipit deflorere 2 qñ incipit ma/
 turescere. ex flatu emi notio spica euanesceat
 2 extinguit⁹ 2 i fructu suo patit abortiuū. Itē
 nocet tps pluuiofū. qz tūc totū vel extinguit⁹
 ex frigida te humoris vel i herbā 2 foliū su/
 perfluū luxuriat. Itē nocet calor subitus et
 imoderat⁹ sub nube clausus. qz dūz humor
 ad interiora radic⁹ rapit⁹ vi caloris. tunc ex
 hūore calido 2 viscoso nascunt⁹ qdā pmiculi
 circa radicē ex qz corrosione frugis substā/
 tia viciat. Itē in grano circa folliculos na/
 scunt⁹ pmiculi corrūpētes frumētū granum
 qñ spice in pluuiā tpe p⁹ calozē imoderatū
 corrūpūt et putrescūt. Itē in tpe nimis sic/
 co v⁹ depauperat frumētū ex hūore 2 sic perie/
 pp⁹ defectū nutrimentū. vel crescūt in eo qdāz
 mulce virides q vocant⁹ cantharides virozē
 frumētū penit⁹ corrodat⁹. qñqz et multipli/
 cant⁹ locuste 2 bruci quoz dētes omia deu/
 stant. Itē exigit in ipso semine frumētali pu/
 ritas. nam vt di. Pl. ibidē ca. xvij. si semina
 cleopice aut adipe tangerē⁹ vtiqz semina cor/
 rūperēt. 2 ideo cauendū sūmope ne talib⁹
 misceant⁹. qz omia semētia q ab illis sunt in/
 secta corrūpūt. Itē requirit⁹ in crescente fru/
 mento culture studiositas. oportet enim vt
 a supfluis cauti⁹ et diligēt⁹ expurge⁹. naz vt
 d⁹ ibidem int⁹ optima frumēta aliquā herba
 mortifera inuenit⁹ vt loliū lappaciū 2 b. mōi.
 qd accidit ex vicio et malicia attracti humo/
 ris vel ex defectu virtutis seu caloris sufficiē/
 ter singula nō mutant⁹. Itē ibidē d⁹. Ex ro/
 re corrupto adherēte folliculis i granis ac/
 cidit corruptio frugis. q d⁹ rubigo siue eru/
 go. qz spica corrūpit⁹ indez inanit⁹. 2 i colorē
 rubiginē trāsmutat⁹. Inter emia autē fru/
 menti genera triticū obtinet pncipatū. quia
 humane nature nihil est amicabilius. nihil
 nutritibili⁹. nihil etiā salubrius inuenit⁹. s. de
 hoc quere infra littera L. quere etiā de mes/
 se et segete.

De farre Ca. LXVI

Ar autē est gen⁹ frumenti sic dictū
 eo q ab initio missum in pila frange/
 ret ante qz vsus mole habere⁹. a far/
 re autē d⁹ farrago vt di. Jsi. ē ci herba ordea
 cea adhuc viridis in qua grana ad maturi/
 tatē nō turgescūt.

De farina. Ca. LXVII

Arina q panis est materia a farre est
 dicta. Nam far siue frumentū inter
 molas fractū farinaz facit. vel dicit⁹
 a farciēdo qz in panē redacta fartit ventrē.
 vel d⁹ farina pprie qñ frumentū int⁹ molas
 optime est 2 fractū fursure nōdum a medul/
 le suba separato. nam qñ flos medulle a fur/
 sure sepa⁹ siue cortice. tūc simila siue simila
 go nūcupat⁹. et d⁹ alio noie pollen siue pol/
 lis. vñ derinat⁹ hec polenta. et b. pulmentuz
 a pulre dictū. vt di. Jsi. li. xx. c. viij. qdā m di/
 cūt polentā esse pulres de farina purgatissi/
 ma factas. et dictā polentā a polline que est
 farina delicata q volat a mola in molēdino
 et alio noie amolū d⁹ qz p sui lenitate a mo/
 la efficit⁹ sicut et simila. i. sine mola. Polenta
 tñ hz alias significatōnes sic d⁹ in glo. super
 Josue. vij. comederūt polentā ein dē anni.
 grana. s. cocta et manib⁹ pfricata 2 a follicu/
 lis separata ad modū grani in pilo tursi. 2 pñ
 b d⁹ polenta qñ pilenta. s. quocūqz noie vo/
 cetur farina utilis est in cibo et medicina. In/
 de em fit panis p aque admixtiōem 2 ignis
 decoctiōem. aliquā cibarius. i. seruus in cibū
 datus nō declinat⁹. qñ qz panis fermenta/
 tus. fermento mixtus qñqz etiaz azimus sine
 fermento sincerus. qñqz sub cinere i cine/
 re coctus 2 reuersatus q et facacius d⁹. qñz
 clibanari⁹ i clibano coctus sine furno. Dis/
 2 multis modis de farina arte pistoria fiunt
 panes vt di. Jsi. li. xx. q oēs cor hois pfortat
 et corpus nutrit ac delectat. deperditā re/
 parāt 2 restaurant. vires laborantib⁹ admi/
 nistrant. sed pze omib⁹ panis recens 2 mun/
 dus de farina triticea pparat⁹ vt di. Costan/
 tin⁹. in dietis magis amicabilis et pueniēs
 est nature. farina itaqz mola terit⁹ et frangit⁹
 cribro a fursure diuidit⁹. calida aqua asper/
 git⁹. fermentatur 2 lapidior reddi⁹ 2 tandem
 decoquit⁹. et sic vltimo post multos labores
 vita hois inde reficit⁹ 2 nutrit⁹. utilis ē insup
 farina in medicina qñ cū alijs pueniētib⁹
 modo debito admisce⁹. nam farina cū mel/
 le mixta faciei pustulas sanat 2 emundat. vt
 di. Dyasco. mamille ex coagula rōe lactis in/
 durate apposita farina videlicet triticea vñ si/
 liginea cū adipe 2 vino decocta duriciē spar/
 git et locū mollificat. vt dicit idem. Collec/
 tiones 2 apostemata maturat. nervos indur/
 atos et quasi spasmatos aut cōtractos res/
 laxat. vt dicit idem.

De fermento Ca. LXVIII.

In fermentu a feruore est dictu. qz ferue
re z excrefcere facit pasta. vi. di. Jfi.
li. xx. c. j. Est at fermentu copofitu ex
diuerfis pcurtibz filibz hñs subaz z pcutē in z
de pcutē hz panis eleuatina z fui acetofitate
faporz ipi pafte munitiua. z i ipi filitudine
toti maffe cui admifcet ouerfiua. H3 etiaz
fm Dyaf. pcutē hñoz de corpe faciliē extra
ctiua z qñ mifcet cū fale h3 apoftematu vim
maturatiua z aptiua. nā poros corpis apit
fubtilitate fue fube et hñozes diffoluit. Fer
mentum aut latine zima dz grece. vñ farina
pura pfpersione aque pglutinata dz azima
quafi sine zima. et est zima inflatiua corrup
tiua pforatiua et diuifina partiū panis fine
pafte cui cōmifcet. vt dz fup eplaz pme Co
rinth. v. zc.

De fumo terre Ca. LXIX

In fumo terre est qdā herba calida i pmo
gdu fic appellata. qz vt fum i multa
qntitate emitit de tra. vñ fic dz quia
generata qdaz fumofitate groffa a tra refo
lutaz circa tre fupficie adherēte. vt dz i Pla
te. qz qto viridior tato melior. exficcata vero
nulli effiacie est. et est herba gñis odoris z
horribilis faporis. f3 maxie tñ ē pcurtis. pur
gat em melacoliā fleuma z colerā. valet cō
tra fcabie z p ydropifum ex frigida cā. iuuat
podagricos. et valet p fplenis et epatis opi
lationē. vñ tñ viciū h3 ifta herba quia in
flatiua est et vctofitatis generatiua. et iō ei
ventofitas debet repmi cū aneto. als anifo.
et cū feniculo ne generet corrofiones. vt di.
Platearius.

De feniculo Ca. LXX

In feniculo est herba cōis. mltie tñ ef
ficacie z pcurtis. Est em herba calida
z etiā ficca in fco gdu. pcutē habet
diuretica aptiua. f. et in fciifina ex fubtili fub
ftātiā z qlitantiū fuis. vt di. Plate. cui femia
radix z folia pcutit medicine Un Jfi. libro
xvñ. c. vltimo. Feniculū latinivocat eo qz
tū fūe radicis fuccus acuat vifuz oculoz
cuius pcutis eſſe tradiť. vt fenes ferpētes an
nuā fenectutē eius gultu deponant. Hanc
etiam herbā greci maratrū vocant. Jftō at
fumiť Jfido. ex certis dictis Plinij libro. xx.
ca. xliij. feniculū inquit nobilitauerunt fer
pētes. Nam gultu eius fenectutez eruant.
oculorūqz acie ipfius fucco recupando. vñ
intellectū est oculoz caliginem. eo pēipue

releuari. vñ de eius fucco fit colliriū con
tra caliginē oculoz valde apertum. Hui du
plex est fpecies. f3 ortenſis et filueſtris. cui
femen cū vino potatū contra morfus ferpē
rum et ictus ſcorpionū valet fuccus ei auri
bus inſtillat vermes necat ac ſtomachum
stringit z corroboret. nauſeā ſedat. calculū
frāgit et vrinā excitat. lac in māmillis multi
plicat. radix ei renes purgat. cū vino cocta
ydropicos curat. canis morſum ſanat. Hec
omīa facit fenicul⁹ ortenſis. ſed forti⁹ opaf hec
eadem ypomaratrū. i. feniculus agreſtis. vt
dicit idem.

De ferula Ca. LXXI

In ferula est herba cui fucc⁹ galbanus
dz vt di. Jfi. li. xvñ. de q fit mentio in
Eccel. xxiij. vbi dz qz ſtorax et galba
nū zc. vbi di. glo. galbanū fm Plī. dat ſiria i
mōte qdaz vbi abūdat ferula a q fluit refine
modo. Dicit aut Plī. li. re. ca. xxiij. ferule ſe
men eſt aneto ſimile. cui folia et ramī cocti
cū oleo et comefci cū melle ſtomacho cōue
niūt. ſed ſi nimis comedunt doloze capiti
tis faciūt. cuius radix bibita ad pondus de
narij in duobz ciatis vini valet p ſerpentum
morſiones. fucc⁹ eius in magnitudine fabe
denotatus alium ſoluit. cui medulla viri
dis in mūdicias faciei tollit. ſemen ei vino
bibitū ſāguinē ſiſtit patientibz caducū moz
bū ſubuenit. Verba autē ferularū murene
infetiſſima eſt. nam ei lacte ſtatim cōmori
untur. fuccus eius pferat claritati oculorū.
Hucusqz Plinius.

De feno Cap. m. LXXII

In feno ē dictū ex h q eo flāma nutrit.
flor ei ei flāma eſt. vt di. Jfi. li. xvñ.
omnis em herba mollis pſciſa ficca
fenū dici poteſt. et maxie q feribz aliqñ apra
eſt nutritio. nam fenū cib⁹ eſt pprie iumen
toz. De feno at dicit glo. fup Jfa. xl. fenum
nafcendo h3 virozē z creſcēdo decorē deide
floze. tandem calore ſolis ſiccatur redigit
in puluerē ſic et homo per etatū ſucceſſionē
decorē amittit ac cadit in puluerem et in
mortē. Fenum itaqz diu vires et frōdet mon
tes et prata veſtit et ornat. et tam floz diuer
ſitate qz etiā virozis venuſtate ad ſui aſpectū
intuētū oculos allicit reficit z delectat. ppē
ſue ſubſtātie autem viriditatē fennente ſo
le eius humiditas de ſacili conſumit. et her
ba que pmo flozendo quaſi ridere videbat.
tandem a ſua gloria ſpoliata penit⁹ inuenit.

Hā fenū qđez qđ hodie orit̃ et vireſcit. cras
morit̃ et tūc ī clibanū mittit̃. qđ q̃si ſubito de
ficiť et areſcit. ſic de impio p̃ ſilicudinē dī in
Pſal. Fiat ſic fenū tectorū qđ pulſq̃ et. vbi
dicit gloſa q̃nto fenū alt⁹ ſtat et min⁹ p̃fū de
infer⁹ dep̃mit radicē tanto min⁹ creſcit īmo
cit⁹ deficit et areſcit. Fenū itaq̃ ſaleſtro
poſtq̃ maturatū fuerit p̃ſcindit̃. et vt melius
ericeť ſoli exponit̃. et ne ex humoris ſupflui
tate circa terrā p̃putreſcat furc⁹ et raſtris ſe
pius eleuat̃. tandē in cumulos et in aceruos
colligit̃. et vltimo in plauſtris ac vehiculis
ad horrea deportat̃. et ibi ad diuerſos vſus
neceſſarios reſeruat̃. Fena autē creſcentia in
locis aliq̃ntulū mōtuofis mediocrit̃ ſiccis
magis ſunt odorifera etiā aīalib⁹ mag⁹ ſapi
da q̃ alia q̃ creſcūt in pratis paluſtribus et
aquofis. vt dī. Plin⁹. quia ī illis humor nu
trimentalis magis eſt digeſtus in illis vero
minus.

De flagellis Ca. LXXIII.

Flagella dicunt̃ ſumme arborū et vitiū
partes ab eo qđ crebros ſuſtineāt vī
torum ſtatus. vt dī. Jſi li. xviij. quo
rum comas aliqui crines vocant. aliqui ſo
lia. et dicunt̃ ſolia quaſi fila. nam foliū gre
ce ſilum latine dī. et hoc ideo qđ in folijs ſūt
quedam venule in eorū ſubſtantia ad modū
filorū protenſe. ideo tranſlatiue dicūt̃ ſolia.
apud nos quaſi fila. nodi autē et quib⁹ exiūt
frōdes ſiue ſolia de virgulis et flagellis oculo
nūcupant̃. Nam humor aquoſus ſubtiliſ
parū habens vncuoſitatis ad ramos a ra
dice attraci⁹ vi caloris eleuat̃ in diuerſis lo
cis et ex acumie ſuo penetrat ad exteri⁹ ac ibi
q̃si p̃ oculos ericē vi interioris caloris et ae
ris exterioris tranſmutat̃ in ſubam foliorum
vt dī in cōmento ſup li. vegetabil. Aristo. et
ſm qualitatē humoris dominantis et forti
tudine vel debilitatē caloris humores dige
rentis ſolia in qualitate et figura multifo
rmiter variant̃. vt ſi eodē vbi agit de diuerſi
tate arborū qđ ad figurā foliorū. quere ſi in eo
dez ī lra A. Folia itaq̃ ornāt arborē et mu
niūt tenellos flores et fructus ne a vent⁹ cau
matib⁹ aut pluuijs iniuriā patiant̃. grandi
nū imperus ac ventorū impulſus et ymbriū
ictus intercipiūt et repellunt. ſolia ſicut ſcu
tum p̃pter ſue ſube raritatē et tenuitatē mo
dico vento mouent̃ ſed de ſacili nō cadunt
p̃pter adherentē abundantia humoris do
nec fruct⁹ latitantes ſub folijs matureſcant

unde in vere et in eſtate viret et in autūno pal
let. et ſic ſi h̃yemē paulatim cōcidūt et tandē
in terra cadētia p̃putreſcūt multū inſup cō
ueniūt ſolia medicine. mult⁹ etiā animātib⁹
ſūt in cibū ſicut ſolia edere qđ a capris et he
dis marie diligunt̃ vt dī. Jſi Alias p̃prietate
res foliorū quere ſi in eodē li. xvi. ca. Flores
vt dī. Jſi li. xviij. dicūt̃ qđ ſi flores. eo qđ ci
to deſcūt et ſoluunt̃. in his ſm multiplex eſt
grā. ſ. odoris ſaporis et coloris lenitas et vir
tutis. nam odore recreant et etia⁹ delectant
ſpū. ſapore quidem immutant gūſtū. colore
alliciūt vīſum. lenitate demulcent tactū. vir
tutē habent multiplicē. ſanant morbum. ze
phiro generant̃ aūſtro diſſoluūt̃ vt ibidē
dicit Jſi. arbores et herbas campos. ortos
et ſiluas pulcritudine ſua decorant et ornāt
dulcedine quā p̃cipiūt ex celeſti rore mel ad
miniſtrat̃. Et ideo apes flores mellificandi
grā vīſitant et frequentant. qđ apparent flo
res mutatōz īpis ſignificāt. et ſpem d̃ fructu
generāt. Hā flores ſp̃ fructū p̃cedūt. et ſpem
de ſubſequēti fructu relinq̃re p̃ſuenerūt. de
puro et vncuoſo medulle arboris humore
origine ſbūt et erū p̃etes de ſtipite p̃ge ṽgaz
nō violant nec deſlorāt ſz poti⁹ ipam p̃ficiūt
mirabiliter et decorāt. Item flores in ortu
ſolis ſe aperiūt ſic in occaſu ſe ſepius clau
dunt. multi ſūt qđ ex paucitate humoris et li
quiditate caleſcente calore humiditate p̃u
mente deficiūt et areſcūt. Aliqñ etiā flores
ad ſolis faciē ſe p̃uerūt ſm tū eius ortus ſe
aperiunt et p̃ceſſum ſe diſſundūt vt patet in
elitropia qđ alio noīe dī ſolſequiū. et dī a ml
tis cicorea. vt ſi in ca. Intempeſtiu⁹ autē or
tus floris ſignū eſt defectus et carētie fruct⁹
vlti⁹ p̃ſequenti⁹. nam tales flores ſubito fri
gore vel etiā corrupto aere facillime corrū
pūnt̃ vel ſi ſūt nimis h̃yemales vel autūna
les ad maturitatē debitā p̃p̃ caloris defectū
nullaten⁹ p̃ducūt̃. vt dī. Plin. li. x. ca. v. Int
alios flores p̃ponūt̃ liliorū flores. roſarū vi
olas p̃cipue ad coronas nobilium adornā
das. de quibus poſt eſt dicendum. Eſt flos
campi flos ſpecialis ſic dictus. quia p̃ ſecre
ſcit in locis incultis nec ſulcat⁹ vomere nec
ſtercore impinguit̃. vt dicit idem. Eſt ita
q̃ flosculus ſtipite quidem gracilis et modi
cus flore rubicūdo et q̃si colore ſanguineo
inſignitus. cuius flores nō plus nec minus
q̃ p̃ q̃nq̃ ſolia cōmuniter diſtingunt̃. cui
us virtus centauree ſimilis eſt nō tamen ſp

cōpletionē suā tantē amaritudinē quāvis mī
nori centauree in folijs et ī stipite mīlū silis
videat et ī mīlīs medicinalē nō īferior ab an
tiq̄s sapiētibz indicetur Centaurea ē herba
amarissima vñ et fel tre dr. Lū? spēs est du
plex maior et minor. hz itaqz cū qdā amari
tudine dulcedinē in radice. c^o succ^o melli mix
tus visū clarificat. inflatōes sedat. mors^o ve
nenosos curat. et antracē apostema mortū
fex iuuat. et venenositas sue maliciā repmīe
et refrenat et īpedit ne materie furiositas ad
nobiliorz membrorū intrinseca se diffundat.
Ducusqz Plinius. vt s̄ rē.

De fructu Ca. LXXIII

Ruct^o a frumē nomē accepit. vt dīc
Iti. qz frumē. i. eminētiōri pte gut
tur^o vefcīmur vt dī. Iti. li. xvij. inde et
fruges dicim^o Fruct^o at ppe dicūt arborū
et agroz qbz vtēdo fruimur quīs abusiue se
tū aīaliū fructū aliqñ etiā nūcupem^o Est ita
qz generalr attēdēdū qz p arborz siue pars
plāte qz qdē nobilior et vinctuosior est tam in
medulla qz ī radice solet attrahi nascāl^r a ca
lore vt suo tpe pcedēte floze et fruct^o originēz
disponēte inde fruct^o masia generet^r hūorū et
etiā calorū bñficio nutriat^r et folioz etiā coo
perculo defenset. solis et vñ celest^{is} īfluētia
ad pfectū deducat. Et tādē maturato fruc
tu et collecto ad vsū et esū debitū assumatur.
fruct^o at crudi et indigesti corpibz marie pue
roz et debiliū sūt nocini et īflatiui lūbricorū
et alioz hūmū generatiui. hūorū maloz nutri
tini. gust^o nascāl^r corruptiui. vtz ī mulieribz ī
pregnat^{is} qz marie desiderāt fruct^o imatura
tos. vt dī. Plī. s̄ fruct^o cōgrui et maturi tam
medicīe qz esui erūt apti. ita tñ qz qlibet fru
ctu qlibz mōvta^r debito. et poi^o pgru^o p fru
ctu ordies gruo subsequē. vt ī li. dietaz plen^o
edocet. Fruct^o pmo generalr sūt crudi du
riz indigesti stiptici. pōtici vel amari. s̄ calo
re exteriori interiorē pfortante et hūorē pon
ticiū et terrestre dissoluēte ac digerēte tanto
dulciore saporē et pueniētiore accipiūt q̄to
ad maturitatē pfectā p^o accedūt. citi^o at ac
cedūt ad maturitatē qz aln^o ī ramoꝝ sūmita
tibz crescūt. et calori radioꝝ solariū direct^o
se exponūt. Maturitas signū ē mutatio co
loris viridis et trest^{is} ī colorē pallidū vel ī ru
bentē. Et mutatio saporis īinsipidi pōtici aut
acidi in saporē suauē gustui atz dulcē. pmo
em nascūt fruct^o virides. s̄ qñ tēdūt ad ma
turitātē vincēte calore in suba fructuū colo

res mutānt^r piter et sapes. tāto etiā sūt me
liores et ī suba sapidiorez v^o laxiores q̄nto re
laxata vi calor^{is} terrestri duricia etiā dūante
hūiditate aquea v^o aerea maturitati sūt p̄p̄n
quiores. et īo pbat^r fructuū maturitas. nō so
lū pvisū qz ad colorē nec solū p gustū qz ad sa
porē. v^o et etiā p tactū qñ p̄p̄si digito tactui
cedūt et sensui offerūt subaz molliore. vt dicit
ysaac in diet^{is}. Fruct^o at arborū crescētibz in
mōtibz sūt puriores sapidiorez et etiā suauio
res qz illaz qz in vallibz sūt crescētes. et bac
cidit^r p̄p̄t dulci^o et puri^o et tēpatius qd ibi. s̄ in
mōtibz inneniūt nutrimentū. vt dī. Arist. vt
sup eodē ptz. quere de diuersitate arborum
qz ad fruct^o. circa finez. Sūt autem quidam
fructus pmo dulces et sapidi. s̄ post efficiūt
pontici et amari s̄z mirabolani. vt dī. Ar^{is}.
tales fructus et si nō fuerūt comestibiles sūt
tamē alijs medicinales. Fruct^o aut dulces
vt dicit ysaac. in quatuor qualitatibz sunt tē
peratiores humidiores et calidiores et cete
ris nutritibiles. fructus vero frigidi scilz et
pontici duri sunt et stiptici ac opilatiui siue
p̄strictiui. stomachi tamen pfortatiui et appe
titus excitatiui maxime si comesti fuerūt a ie
iunis. sed post prandiu sumpti confortant
stomachi orificiū. in vsū sumpti cōpmune
cibū assumptū ad inferiora. et sūt cā solutio
nis. s̄ si fuerint fruct^o acetosi et aq̄so modico
et terrestri etiam cōpositi acumē colere exi
guunt. similiter et sitim mitigant stomachū
pfortant. humores grossos et frigidos dis
soluunt. diuidūt nō deponunt. dulces vero
acunt eis vinū pferentes penetrandi totū
corp^o. fruct^o īinsipidi aut in qbz dñat aquosa
humiditas ceteris min^o sunt laudabiles. qz
stomachū nō inuāt sed abominatōez et fasti
diū generant. Fructus itaqz si bene matu
rati fuerint erūt saporis boni odoris iocun
di si nō fuerint putridi nō vmiculosi humo
re vel corrupto aere nō infecti. et tales fruc
tus in loco sicco et mūdo mel^o et diutius cu
stodiunt^r et maxime si in feno vel palea conte
gant^r. vt dī. Plī. nam ītra terrā in loco hu
mido citius corrumpūt^r. Item fructus ma
turi citius cadūt de arboze qz non maturi et
facili^o de nocte qz de die. quia nocturno ro
re p̄fusi efficiunt^r ponderosi. et ideo ad casuz
mag^o proni. Nec de fructibz dicta sufficiāt.
quia multa de fructibz supra eodem in tra
ctatu de arboribz in generali sunt dicta. que
re ibi.

De germine Ca. LXXV

Germen ut dicitur Isidorus est pregnans
surculus a gerendo dictus. unde et ger/
minatio. Nam in germine gignitur
humor nutritivus et ratio seminalis in
eo etiam viget et operatur calor naturalis et quod
vis sit modice quantitatis in substantia materie tamen et
tutis est et potentie in efficacia. Nam virtus
radicis trahit et transit in substantiam germinis. et
et ideo herbe quod diu sunt in germine et viget in
eis humor transfusus a radice maxime conve
nit ut visui medicine. itaque germen dicitur quod pri
mo erumpit de radice arboris aut herbe. Nam
profecto calore naturali quod in radice medul
la est inclusus radix humor sibi necessarium
attrahit vi caloris et quod sibi non est necessa
rium ex se exterius rejicit. et illud a calore in
cluso sursum eleuante ex aere intrinseco de
siccante in naturam germinis transmutatur. et quod
non cessat attractionis continuatio in radice.
et ideo non cessat augmenti dilatatio in ger
mine quousque perveniat ad debitum comple
mentum. Calor itaque celestis penetrans ad me
dullam radicis partes eius liquidiores ac pu
rioris ac vinctuosiores ad se trahit et coagu
lat ac coniungit. et coadunatas per poros terre
insensibiliter inducendo eas in substantiam
germinis convertere non desistit. ut dicitur co
mentator supra librum vegetabilium. Contrahit
autem color viridem medium scilicet inter rube
cem et nigrum secundum dominium equalium partium
terrestrium et ignearum. Nam generatio germi
nis habet fieri ex terreo humore nigro et opa
co. sed propter acrearum partium et ignearum ad
mixturem fit color eius viridis. quod color medi
us esse dicitur inter rubrum atque nigrum. Est
autem germen principium culmi siue stipitis
floris atque fructus. emittens primo plures frondes
mutuo se necantes. quos facit natura
ad innati caloris in substantia germinis con
servationem tenera enim eius substantia frigi
do aere de facili ledere. nisi ab extrinseco no
cumento tutela frondium tueretur. de facili enim
leditur ex aere frigido et etiam ex gradine et ex
vento et etiam ex rore noxio et infectivo. et ita
propter huiusmodi nocumenta pluribus folijs con
nexis quasi pluribus tuniculis regitur et mu
niscitur. ortus itaque garminum ornatus terre
est principium. Nam omnia terre virentia a ger
minibus oriuntur. mutationis tempus est indi
cium et signum vernalis novitatis. sine quo an
nunciat hyemis ac preconiium est estivalis novi

tatis et venustatis. a bruciis locustis et cernicis
corroduntur quousque germina et tunc speculenter
de fructu non habent

De gramine Ca. LXXVI

Gramen est agrestis herba ab eo quod ger
minet sic vocata. ut dicitur Isidorus.
beneficio siquidem caloris ex humore
terre omnis herba generatur. Nam celestis ca
lor terre superficiem penetrans partes eius sub
tiliores aggregat et in radicis spem transfi
gurat. que terre infixa calorem intra se clau
dit cuius virute humor circumiacentis ter
re a sui incrementum et nutrimentum attrahit
et quod simile est in sui naturam alterat et con
mutat vel convertit. et quod sibi quo ad substantiam
est superfluum ad generationem foliorum germinis
transmittit. quia vero propter humiditatem mate
rie multe extracto humore generantur radices
multe et diverse sunt graminum et herbarum
productiones mutuo se colligantes et totius ter
re superficiem virores gratia et flos decentia
vestientes. et quanto radices graminum inferius
amplius se profundant. tanto difficilius grami
na culmos suos et folia in terre superficie sedi
lant. Pullulantia autem gramina in princi
pio sue generationis se multiplicant si com
pressa fuerint aut mediocriter perculata. Quia
enim in principio nimis luxuriare permittuntur ei
to praeumpunt in semen et indurantur de facili.
et suam perdunt pulcritudinem et virores. ut dicitur
Philosophus. ex situ autem terre ubi crescunt et qualitate
humoris quo nutriuntur diversas qualitates
et statures generaliter sortiuntur. ut dicitur idem.
et commentator super librum vegetabilium. unde
ex humoribus complexionibus contrarias habent
tibus quousque herbe et gramina imo omnia in ter
ra nascentia diversas consequuntur efficacias et
virtutes. ut dicitur Philosophus. et ysaac. et cetera. propter quod secundum
autores predictos gramina montium siue loco
rum montuosorum sunt rariores et breviora quam
gramina vallium siue pratorum. illa tamen sunt omnibus
pervenientiora. quia dulciora et salubriora et
mediocriter sicciora. in palustribus quidem cre
scentia sunt pinguiora et diffusiora. sed me
liora sunt simpliciter que in montibus et locis al
tioribus oriuntur. Nam ut dicitur Constantinus. et etiam
ysaac. herbe palustres peioris sunt nutriti
vi. nam a quosum generant sanguinem et cito se
a membris dissolvent. in flatum et rugitum
in visceribus generant sed in contrariis contrarie.
Est autem regula ut dicitur ysaac. quod dicitur sic. Di
stictum arbeniense dicitur. cuius radix inter herbas

nutrit et semē nō est nutritiū. nec econner
so. cui qdē semen nutrit et radix nō nutrit.
gramē itaq; ut dicit Palladi. gratū facit so
lū in aspectu. gratū q; est aīalib; i pastu. grū
etiā fit lāguēib; in effectu. nā sic in radicib;
sic in graminib; latet. mltiplex medicine.
gramē etiā austri rps pluuiosū. s. z calidum
diligir z virozē ex ymbriis abūdancia i locis
desertissimis ex se diffundit s; pualēte vēto
boreali z frigido deficit extrinsec z marce/
scit. ut di. Beda. fm Dyasco. s; gramen d;
qdā herba specialis hñs p;gas nodosas. spar
sas sup terrā z folia lara aliqñtulū et acuta.
cui radix nodosa est z dulcis. z hāc herbam
boues z alia aīalia libēter comedūt z depa/
scūt. cui q; est stiptica z vulnez zglutinati
ua. vētris zstrictina. vulnez renū z vesice sa
natua. doloris splenis mitigatiua. hāc ber
bā noscūt canes z illā comedūt qñ se purga
re volūt ut di. Plī. tñ s; faciūt ita caute q; vix
p; h ad hūanā pitiā deuenire.

De galbano Ca. LXXVII

Galbano est herba cui succus galbanū
d; et est herba in ramis ferule filis.
imovē dicit Varro. galbanū succus
ferule est. ut di. Jsi. li. xvij. incidit at herba i
estate z effluit inde lacrima q; recolligit z de
siccat. Idem aut galbanū est optimū qd est
mūdissimū. z h; ples guttas sic armoniacū
z est filis thuri i colore hñs grana limpida.
cui granū nō est nimis siccū. ut di. Plin. et
Dyasco. in estate circa fruticē desiccāt. In/
estate ei virtus ignea calida scz in tertio gdu. z
hūida in pmo. ut dicit idē. sophisticat autē
cū pulvere colophonie. i. picis grece. z cum
fabis fractis corticib; abiectis q; cū optimo
galbano z resolutio admiscēt. Galbanū autē
purū dū p; seruari. s; tūc h; attrahēdi dis/
soluēdi leniēdi relaxādi z mitigādi. fumus
e; litargicos excitat. dolores splenis z opī/
latōes cū aceto sanat. fetū mortuū de matri
ce educit z matricē purgat. cū melle pulvis
galbani lūbricos necat. fum; ei; mēstruis i/
perat. serpētes et venenosa ei; fumus fugat.
dolorē dentiū mitigat. ut di. Dyasco. z Plī.
et Pla. vbi subdit q; si galbanum d; poni i
medicina p;us d; a supfluis emūdari. Prio
igit sup ignē in testa d; liquefieri z in aqua
post infūdi et qd purum est supenatabit. qd
p; inutile est ut cortices z lapilli inferi res/
debit. Dyasco. tñ dicit q; in aqua feruēt gal
banū d; poni. z qd petit fūdū colligi. qd at

supenatat ut cortices z hñs d; amoueri

De gutta Ca. LXXVIII.

Gutta ad modū galbani est cuiusdā
herbe vel arboris lacrima. q; alio no
mine armoniacū appellat. isti at ar/
boris vel herbe ramusculi dieb; estiuis ab
incolis icidunt. z gutta q; inde distillat gut
ta siue armoniacū nūcupat a medicis ut di
cit Jsi. et Pla. zc. Isti gutte spēs ista est no/
bilior q; mūdior est z purior et tre seculētia
impmixior q; qdē d; esse candida z pignia
sic ibus et qñ fragil apparet splēdida interi;
z gūmosa ut di. Dyasco. et Plī. z h; odorē si
milē castoreo z saporē subamāz aliqñtulū
siue acrū. Est at gutta calida i tertio gradu
z sicca in secūdo hñs s; tūc dissoluēdi et re/
laxandi. ut d; in Plat. cui; scrupul; potatuf
cū oximelle spleneticas curat asperitates et
immūdicias oculorū mitigat et curat. cum
succo absinthii lūbricos necat. s; arteticam
et sciaticā passionē cū pice dura mltū inuat
vinā puocat z mēstrua purgat. oēs tumo/
res z inflatōes sedat. ut di; glo. sup illū locū
mirra z gutta. zc.

De gariophyllis. Ca. LXXIX

Gariophylli ut di. Dyas. qdā sūt pfecti
z saporis acuti coloris subnigri cal
di et sicci i effectu. hūidi s; interius
actu. qdā in suis qlitatib; mag; sūt remissi.
Sūt aut fructus cuiusdā arboris in india q; i
estiuo tpe colligūt qñ sunt maturi p quinq;
annos in mltā efficacia p;uant in loco etiā
nō nimis sicco nec nimis humido debēt ser
uari. q; in multū hūido putrescūt z multū
sicco arescūt. eligendi aut sunt q; in supficie
aliqñtulū habēt planiciē q; acutū habent sa
porē et suauem odorē. z q; ex pssione vnguis
aliquid emittūt hūiditatē. Sophisticant at
cū pulvere gariophylli mixto cū aceto z vino
odorifero. ex q; s; hūiditatez z vix discer/
nunt. quare in exteriori supficie magis sunt
acuti q; alij. z iō acutū mag; est i exteriorib;
q; i interiorib;. s; sophisticati nō pñ vltra vi
ginti dies p;uari. habēt at boni gariophylli
p;utez p;fortādi ex aromaticitate sua dissol/
uēdi z psumēdi ex qlitatib; suis. p;fortāt em
cerebrū z p;utē aīalē. valēt etiā s; defectum
cordis q;re p;fortāt p;utē spūalē. valent etiā
s; indigestionē stomachi et dolorē ex frigidī
tate et vētositate q; p;utē iuuant naturalem
Ducusq; Dyasco.

De genesta Ca. LXXX

Vbi dicitur
Xij rps nota

G Enesta q̄ etiā ab amaritudine dī. q̄a
ei⁹ gust⁹ nimis hoīb⁹ amar⁹ est. arbu
stū ē crescēs ī loc⁹ def⁹ icul⁹ ⁊ saxo
sis. cui⁹ p̄ntia infertilitatis ⁊ ariditat⁹ trevbi
crescit test⁹ ē. h⁹ mltos ramos gēiles duos
⁊ nodosos virētes hyemet estate flores glau
cos spissos ⁊ inuolutos. gūis odoris. amari
saporis. s⁹ tñ sūt marie fruct⁹. vt dī. Dyasco.
Hā floz ⁊ folioz ei⁹ elixatura splenis tumo
rē opescit. dolori dentis subuenit. mēstrua
stringit. fluxū dissenterie sistit. pediculos et
lendes succus ei⁹ pimit. semē facit amarū ⁊
nigrū. in q̄busdā tecis lōgis ⁊ nigris ad mo
dū folliculorū viciet vel pise puolutū et valet
ad p̄dicta rē.

De grano Ca. LXXXI

G Ranū est mīma tā seīs q̄ arbor⁹ p̄i
cula distincta substantialr et diuisa. ī
q̄lib⁹ at gno est cortex ⁊ medulla ī q̄
relinq̄t rō semial vt ex gno tre omissio possit
p̄duci plāta. vñ in q̄lib⁹ gno ē relicta poten
tia a nasa vt ex eo possit fieri plāta q̄ mediā
te sua spēs mltiplicet ⁊ in esse specifico p̄ser
uet. Un gñū q̄suis sit modicū in suba corti
cis et medulle. magnū tñ est in rōnis semia
lis efficacia et v̄tute. ⁊ sic gna differēt in spe
cie. sic differūt ī figura situ aut dispositōe.
vñ dī. Arist. in p̄mo li. de plant⁹. Grana in
q̄t ⁊ semia alia nascūt in plāt⁹ sine siliq̄ vt se
men aneti et feniculi. et h̄mōi. et alia nascūt
in siliq̄s ⁊ follicul⁹ vt faba et alia legumiosa
⁊ alia in suba callosa emittūt vt scia piroz ⁊
pomoz. ⁊ q̄dā h̄nt gna et semē in testa et cal
lū extra testā vt nux ⁊ oliua. gna aut ordiata
in siliq̄s ⁊ in folliculis variāt mltiplr ī situ.
q̄z q̄dam h̄nt gna mltiplicata in siliq̄ sua sic
accidit celidonie q̄ est herba valēs ad oculos
et q̄dā faciūt gna in folliculo clauso. vt faba
p̄faze. ⁊ q̄dā in nō clauso. sic triticū ⁊ spelta
et silia. q̄dam aut nō faciūt gna sua ī aliquo
folliculo vt gna ordeī s⁹ paleā suā q̄i p̄tinu
ant cū gno suo. et q̄dā gna sūt duplicia p̄ or
dinē absq̄ p̄iete in siliq̄ sua vt gna celidonie
et q̄dā sūt duplicata p̄iete mediāte. vt in gra
nis nasturcū. et q̄dā triplicant in diuersis p̄
ordinē cellulis folliculi vt in mirto. in cui⁹
fructu sūt tres celle et in q̄libet cella tria gra
na vel q̄tuor sine pariete aliq̄ sūt p̄iūcta. ⁊ q̄n
q̄ ē int grana paries lignē sic in cassia fistu
la. aliq̄n paries carnosus. vt in cucumerez
cucurbira. et q̄nq̄ int grana sūt parietes di
uersi generis et diuerse sube. vt accidit ī ma

lagranat⁹ in q̄bo sūt q̄dā parietes carnosī in
ter grana ⁊ grana. sili⁹ et q̄dā tele tenues nō
carnose sūt int grana et grana. s⁹ sic differūt
grana et grana int se in suba ita etiā ī figura
Habet em̄ quedā formā rotundā quedam
piramidālē et oblongā. quedā triangulam
vel multilaterē vt in cicerib⁹. grana autē q̄
sūt oblonga in vno latere vident⁹ esse quasi
scissa vt in grano tritici ⁊ silib⁹. corticib⁹
aut siue telis muniunt⁹ grana p̄ interioris
medulle et caloris naturalis p̄seruationez.
Ducusq̄ Arist.

De gith Ca. LXXXII

G Ith gen⁹ est legumis sile cimini in
q̄ntitate. s⁹ nigri coloris et in pane
spargit⁹ dulcorādovt dī glo. sup̄ p̄sa.
xxviii. fm̄ Plat. Arist. et Dyasco. gith ē her
ba calida et sicca in sc̄do gdu. q̄ int frumen
ta nascit⁹. h̄ns semē puulū nigrū et q̄si trian
gulū diureticū et subamaz. h̄ns v̄tutē dis
soluēdi et p̄sumendi. opilationes etiā splenis
et epatis h̄ns dissoluēdi v̄tutē et aperienti.
et ventositates extenuādi. et emorroidas in
flatas sedandi et eaz fluxū restringēdi et lū
bricos v̄ttris vermes cū melle interficiendi
hanc herbā dicūt esse nigellā. cui⁹ decoctio
in aceto occidit vermes aurii. si aurib⁹ repi
da instillet⁹ apostemata rūpit si cū fursure ⁊
semine lini ⁊ s̄mo colūbaz in vino decocta
catbaplasmet⁹. ⁊ leprā etiā valere dī si cū ra
phano in vino decocta et modico sale appo
nat⁹. mēstrua puocat. et abozū p̄curat si mu
lier inde suffumiget⁹. ⁊ strāguiriā et etiā p̄s
sionē ylia cā vinū in q̄ p̄ noctē nigella insula
fuerit p̄pinet. nec dī decoq̄ ne nimis violēta
efficiat⁹. Hā vt dī. Constan. nigella in multa
q̄ntitate sumpta occidit.

De ilice Ca. LXXXIII

I Lexilicis ē spēs querc⁹ arbor⁹. glā
difera. et dī ab eligo eligis. q̄z vt dī
Jst. li. xiiij. bu⁹ arboris fructū hoīes
sibi p̄mo ad victū innenerūt et elegerūt. p̄t q̄
em̄ frumētī esset vsus antiq̄ vixerūt glande.
Inter at arbores glandiferas bonorabili
or indicat⁹ illex. cui⁹ fructus vt dī. Pl. li. xvi.
mltas reficit natōes. Est siq̄dem illex arbor
grosse et p̄funde radiciis solidissimi ligni et
corticis durissimi spississimi ⁊ rugosi multe
ramositat⁹ et rōne folioz ymbrositatis iocū
de. et q̄ ad fruct⁹ glandiferos nō modice q̄n
titatis et fecunditat⁹. lignū siq̄dē ei⁹ forte est ⁊
durabile imo fere impuribile. Hā ei⁹ p̄rūci

In pfundo sub aq̃s deſſi q̃i in lapſidis ſolidi/
tate p̃uertũt. ⁊ q̃ro p̃ lōgiora ſecula in talibz
locis hūidis deſigūf. cāto ampli⁹ induranf.
et iō talia ligna decoz tēplis ⁊ regalibz edi/
cioz ſtructuris erāt apta. iō p̃t indiffolubi
lē ligni naturā ex illice decoz ſimulacra ſepi⁹
ſculpebant. vt di. Pli.

De iunipero Ca. LXXXIII

Iuniper⁹ vt di. Jſi. ſic dicta ap̃d gre
cos. eo q̃ ab amplo ī anguſtū finif
ſiē ignis. vel q̃ p̃ceptū diuini⁹ ignem
p̃ſeruet. adeo q̃ ſi p̃zane ex ei⁹ cinere fuerint
operte vſq̃ ad annū. vt d̃r nullaten⁹ extingū
tur. p̃r ſi q̃dē ignis d̃r apud grecos. vñ iuni
per⁹ q̃ſi gignēs ignē d̃r Juniper⁹ alia ē mag
alia eſt pua vt di. Jſi. li. xvij. et vtraq̃ arbor
eſt aſpera ⁊ q̃i aculeata ⁊ folia hñs mlt̃a gra
elia et acuta. et vtraq̃ eſt fructifera ſed pua
mag. mlt̃a em̃ fert grana pua et rotūda. p̃ri
mor virida et poſt efficiē quaſi purpurea vel
q̃ſi ſubrubea q̃n plenarie ſūt matura. virozē
fruct⁹ et folia vix deponit. Eſt at arbor cali
da et ſicca in tertio g̃du. vt di. Dyasco. cui⁹
fruct⁹ p̃gruūe medicīne q̃ in vere colligūtur
et p̃ biennū reſeruant. p̃rutē habēt diſſoluē
di p̃ſumendi et p̃ſortandi. ⁊ fluxū vētris ex
acumine medicīne valet decoctio baccarū
eius in aqua pluuiali ſi inde patiēs balneef
Ex iunipero etiā ſit oleū iuniperinū effica
ciſſimū ⁊ q̃rtanā ſi q̃ridie inde pond⁹ drag
me in cibo vel alio mō offerat. valet etiā con
tra iliācā paſſionē ſi p̃tes dolentes inde per
ungunt. epilepticis ⁊ caducis ſubuenit. lapi
dē frāgit ſi p̃ ſiringā inſiciat. ſiringa ē fiſtula
ſubtilis cū qua medicīna m̃itit in veſicam.
vinū decoctōis iuniperi cū ficubz ſiccis pe
ctus purgat. ruſſim tollit. Ducuſq̃ Platea.
et Dyasco. in locis ſaxoſis et incultis creſcit
et in deſertis. eius vmbra fugiūt ſerpētes vt
di. Pli. et ideo fruct⁹ eius credi⁹ valere ⁊ ve
genum.

De iſopo Ca. LXXXV

Iſop⁹ eſt herba breuior ⁊ modica in
petroſa creſcēs et in radice petre ſo
lide ſe infigēs. vt di. Caſſiodor⁹ ſup
p̃s. hanc herbā dicit Dyasco. eſſe calidā ⁊
ſiccā in tertio gradu. hui⁹ p̃tus p̃ſiſtit i flo
ribz et folijs pluſ q̃ in ſtipite vel in radice. in
eſtate aut p̃ducit flores q̃ debēt colligi et in
loco vmbroſo mūdo et nō ſumoſo deſiccari
Habent p̃rutē diſſoluēdi et p̃ſumendi ⁊ at
trahendi mūdicandi pulmonē. et om̃ia vi

cia pectoris et cauſa frigida purgat ⁊ mun
dificat ſi cū ficubz ſiccis in vino decoquat ⁊
patiēti p̃beat. dolorē ſtomachi et inſtinoz
tollit. ſomeneū ex aqua decoctōis ei⁹ a ſuper
fluis hñozibz matricē mūdicat ⁊ abſtergie.
herba iſopi in teſta calefacta ⁊ capiti ſuppo
ſita catarrū frigidū p̃peſcit. vulnā cadentez
repm̃it. dolorē eryſiſate tollit. D̃r autēz
hec iſopus h̃ iſopū. ⁊ a q̃busdā auctoribz ei⁹
media corripit et a q̃busdā p̃ducit. D̃r etiāz
in auroza Eſt hñilis petreoz ſuis radicibus
herēs. Et vici⁹ iſop⁹ pectoris herba medēs
In anriclaudio aut p̃ducit alan⁹. Se ce
lū terre p̃ſormat cedrus iſopo Et itez aliis
dicit. Pectoris herba cauas rupes incidit
iſop⁹. Et itez alias. Ad pulmonis op⁹ con
fert medicamē iſop⁹. Tante etiā auctoritatis
fuit herba q̃uis modica ap̃d veteres. vt di.
Pli. q̃ ſine ipi⁹ aſperſione ſe purificari non
poſſe in delubris reputarēt. vñ etiā ap̃d he
breos ſaſciculo iſopi mūdicādi ſolebāt purifi
cari. vtz Exo. xij. et Leuit. xij. et Hūeri. xv. in
ſup eius puluis valet ⁊ ydropiſim. vt dicit
Dyaf. linorē a corpe mūdat. et colorē vultu
bus optimū adm̃iſtrat dolorē dentiū m̃iti
gat. tinnit⁹ aurii ſedat. et etiā lumbricos ne
cat. vt dicit idem.

De iacincto Ca. LXXXVI

Iacinct⁹ eſt herba hñs florē purpureū
Tracit at nomē a puero q̃dā nobili
q̃ i ſaltibz in flores purpureos mor
tu⁹ eſt reperi⁹. deding⁹ nomē herbe caſus ſu
neris pueril⁹. eſt etiā ſiliis viole in floribus ⁊
radice vt di. Jſi. li. xvij. ei⁹dē nois pariter ⁊
coloris eſt q̃dā lapis p̃cioſus q̃ in duodeci
lapides p̃cioſos in apo. numerat. Jacinct⁹
itaq̃ eſt nomē hois lapidis atq̃ floris. p̃p̃t
itaq̃ color eius eſt acutus ſiue celeſtis. pur
pura aut h̃z colorē ſanguinis ſiue ignis ſed
biſſus niuis. iſtis duodeci coloribus colo
rata fuerūt ſacerdotalia veſtimēta in veteri
teſtamento.

De iuſquiamo Ca. LXXXVII

Iuſquiam⁹ grece a laris d̃r canicu
laris eo q̃ in baſta ei⁹ ex vtroq̃ late
re q̃dā creſcūt capitella ſormata i ſi
gura cātaroz ſiē eſt videre in malis punicis
ſeu granat⁹ vt di. Jſi. li. xvij. q̃z ora ſūt ſepa
ta ⁊ diuerſa hñtia in ſemina ſilia papaueri
Hec herba in ſana vocat. q̃z vſus ei⁹ p̃iculo
ſus eſt. nā ſi edat vel bibat in ſaniaz facit vel
ſomni imaginē torpidam. ⁊ ideo hanc vocat

vulg^o mirridiū. p^{ro} alienatiōez mēt^{is} quā idu-
cit. hec at cū sit herba venenosa h^{ab}z semen nī-
grū rubellū z albū vt di. Dyas. z Plī. nigrum
pessimū est z mortifex. rubellū ē min^{us} malū.
s^{ed} albū adhuc min^{us}. vñ h^{ab}z vsus mag^{is} conuenit
medicīne. p^{ro}utē h^{ab}z p^{ro}stringēdi mortificādi z
somnia puocādi. habēs semē nigrū h^{ab}z folia.
nigra aspera z dura. et florē purpureū z fol-
liculos duos z solidos z spissos. habēs p^{ro}-
semē obrasum. flores h^{ab}z melinos z follicu-
los molliores. s^{ed} h^{ab}z semē albū h^{ab}z flores al-
bos z folia pingua et mollia succo plena. z
est herba frigida in tertio g^{ra}du. z sicca ī scdo.
z iō tumores repcutit. vētrē stringit. fluxum
sanguis sistit. dolorē dentiū. alij h^{ab}nt renum
de calida causa tollit. renma calidū p^{ro}pescit
Ducusq^{ue} Dyas. z Plī. De seie siquidē ius-
quiami dicit Aris. li. vegetabil. semē hebem
id est. iusquiami q^{uo}d est mortifex apud p^{ro}tes ī
hierlem est comestibile de q^{uo} p^{ro}z q^{uo} ei^{us} malicia
z venenositas p^{ro} bonitatē terre vbi crescit v^{el}
maliciā diminiuit v^{el} auget. De iusquiamo
dicit mgr^{us} in hist. sup Exo. q^{uo} in tiara siue sū-
mi pōtificis corona stabat flos erect^{us} similis
herbe quam greci iusquiamos vocāt. digit^{us}
vñ magnitudine. sub illo at flore ī extreni-
tate tiare circa frontē z occiput erat circū-
aurē triplici ordine distinct^{us} sup quā stabāt
flores aurei siles plantagini a timpe ad tim-
pusz. vñ in b fuerunt p^{ro}uilegiatē iste herbe
q^{uo} eaz similitudo in cidari sacerdotis sūmi
figurari meruit.

De castanea Ca. LXXXVII

Castanea est arbor magna et p^{ro}cera
sic a grecis vocata. vt di. Jsi. li. xvij.
ro q^{uo} fruct^{us} eius gemini in modū te-
sticulorū intra folliculū recōditi sunt. q^{uo} duz
eijciunt^{ur} castran^{tes}. z ideo tales arbores a ca-
strando castanee greco vocabulo nūcupan-
tur. hec arbor vt excisa fuerit tanq^{uo}z silua ex-
pullulare p^{ro}suenit. vt di. Jsi. hec arbor ē mē-
tū vtilis. nam ei^{us} lignū valet ad edificiorū
structurā ad ignū nutrimentū. ei^{us} fruct^{us} va-
let ad cibū z cortices z folia ad medicinam.
fruct^{us} siquidē ei^{us} q^{uo}uis sub vili cortice aspe-
rot duro in arboze abscondat^{ur}. tñ qñ matu-
rus extrahit^{ur} dulcē inuenit. potissime qñ de-
coquit^{ur} v^{el} assat^{ur}. sicut aut subdit ysaac ī die-
tis. castanee sūt calide in medio p^{ro}mi g^{ra}du.
et sicce in secūdo. z iō rōne caloris h^{ab}nt dul-
cedinem. rōne p^{ro} siccitatē h^{ab}nt ponticitatez.
Castanee tñ nimis comeste sunt inflatiue z

doloris capitis p^{ro}pe inclusum sumū genera-
tiue. sed vt ab eis nocumentū auferat optet
q^{uo} assent^{ur} vt corpulentiā eaz z terrestres ra-
rificet. v^{el} vt in dulci aqua decoquant^{ur} v^{el} ec-
aque hūiditatez mollicie p^{ro}pent. z tñ cū nu-
trūt z laudabiles hūores generāt et corp^{us}
ac pectoris siccitatē generāt. z magis si cum
zucara comedant^{ur} a colericis z fleumaticis
cū puro melle. valent etiā p^{ro} medicina. q^{uo}
abominatiōis z vomitus sunt p^{ro}strictiue z ie-
iuni intestini p^{ro}fortatiue. Item castanee cū
modico sale trite z cum melle tēpate rabidi
canis v^{el} hois morsus sūt optime sanatiue.
Item cū farina ordeī et cū aceto cataplas-
mate tumoris māmilla^{rum} sunt efficaciter re-
pressiue. Jre eaz cortices et folia vsta z pul-
uerizata ac cū vino ipata adolefcētis capiti
ad modū cathaplasmaris apposita augmen-
tant capillos et p^{ro}hibent eoz casū. Ducusq^{ue}
ysaac ī dietis.

De lauro Ca. LXXXIX

Laureus est arbor victorial^{is} dig^{it} mul-
tis laudū p^{ro}conq^{ue} p^{ro} singularē gra-
tie sue excellentiā z virtutis. p^{ro} q^{uo}d
victorē quondā obtenta victoria ser^u lau-
reis coronati laureati dicebant^{ur} quam gre-
ci daphnē vocāt. cuius p^{ro}utē z singulares
p^{ro}prietates sup posuim^{us} in b eodē libro ī l^{et}ra
A. quere ibi z inuenies.

De lentisco Cap^{itulum} XX

Lentiscus est arbor hūilis z medici-
nalis q^{uo} a grec^{is} z hebreis scinus alio
nomie nūcupat^{ur}. vt di. glo. sup Dan.
cū. cui^{us} folioz succ^{us} sanat et p^{ro}glutinas scissa
labia siue alia vlcera. vt di. ibidē. z di. lentis-
cus eo q^{uo} ei^{us} cuspis mollis sit et lenis. nam
q^{uo}d molle est z flexibile lentū dicere p^{ro}sueni-
mus vt di. Jsi. li. xvij. Jstius arbor^{is} fruct^{us}
oleū desudat et cortex resinā q^{uo} mastix appel-
lat^{ur}. et est melior q^{uo} in chio insula generat^{ur}. vt
di. Jsi. li. xvij. folia isti^{us} arboris p^{ro} m^{ed}ico.
et Plate. et pli. sicut et tota arbor calida sūt
valde et sicca et h^{ab}nt p^{ro}utē p^{ro}stringendi et cō-
solidandi z p^{ro}fortandi. et ideo valēt p^{ro} vomiti-
tū et omnē fluxū tam sanguis q^{uo} hūoz alio-
ruz. siles p^{ro}utē habet gūmi eius. s. mastix q^{uo}
a masticaō sic di. eo q^{uo} masticata efficit glu-
tinosa et dura ad modū cere circa dentes. z
sic masticata gingiuas a putridis humori-
bus purgat dentes mobiles p^{ro}firmat et de-
albat. z eoz radices roborat z p^{ro}firmat mā-
lū anbelitū amputat z emēdat. Hec mastix

ita colligit in fine veris cortices scilicet siue lē
tisci incidit et mūdificata tra vestes munde
supponit ne liqz cadēs iterrā cadat. vñ que
clara ē et mūda ac alba ē eligēda. q̄ hō hz trā
admixtā et est obscura ē abijciēda. cerebrum
emūdat et depurat et mltū excreare facit. p̄
tutē digestiua p̄fortat. v̄tositates attenuat.
liqfactū sup regulā calidā oīa fracta gēmas
scz et alia miro mō p̄solidat. Dicit etia; Pli.
sic et Dyas. scinus arbor est spinosa mltū cū
radice alca. in plurimas ptes diuisa fructū
bñs silez mirto. s; minorē rubēū interi⁹ qñ ē
matur⁹ et asperā lanā int⁹ cui⁹ succus sanat
fluxū mulierz

De lilio Caplm. XXI.

Liliū vt dī. Jsi. est lactei floris herba
cui⁹ candor cum sit in folijs auri. tñ
spēs int⁹ fulget. De lilio at dī. Dyas.
et Platea. liliū calidū est et hūidū. et aliud est
silvestre. aliud domesticū. et aliud gerit purpu
reū florē. et aliud albū qd ē efficac⁹. et aliud cro
ceū et purpureū. Est atq; liliū maturatiua.
vñ valet p̄ apostemata si cū acungia pterat.
Item ei inest p̄ remollitiua. vñ valet p̄ sple
nis duriciā si ei⁹ succo oleo veteri admixto et
bñ incorporato splenis regio inungat. Item ei
inest vis mūdificatiua. vñ valet ad facies co
lorādā. si puluis ei⁹ cū aq̄ rosacea admisceat
et inde facies abluit. Item mitigatiua. et iō so
lia ei⁹ decocta et iposita valēt ad loca q̄ sūt cō
busta. idē facit radix ei⁹ si trita cū oleo appo
nat. Item ei⁹ est a priua et cōpactorz dissolu
tiua. et iō educit purgatōz mēstrualē. Item ei⁹
inest ei tumoris rep̄ssiu. et iō valet p̄ aposte
mata ex v̄tositatē inflatiua: si radix ei⁹ trita
cū oleo sepi⁹ apponat. Hucusq; Dyasco. De
lilio at sic dicit Pli. Liliū radices multis mo
dis nobilitat florē suū nā potate cū vino ser
pentū ic⁹ sanat. et valet p̄ fūgoz maliciam et
venenū decocte i vino oleo admixto clauos
peduz et nodos soluit. pilos qz locs adustis
reddūt. in vino etiā decocte addito melle ve
nis et nervis p̄scisis subueniūt. folia ei⁹ co
cta i vino vulnera sanat. semē ei⁹ p̄tritū igni
apponat sacro. flos et folia subueniūt vlcerū
necessitari. Hucusq; Pli. li. ix. c. xix. Item in
eodē li. ca. v. Liliū rose nobilitati primū est
ex qdā vnguēti cognatōe inde fit nobile vñ/
guentū siue oleū qd lilioz appellat. sic et de
rosis oleū rosaceū fieri p̄suevit. De radice ei⁹
p̄cedit hasta iterdū triū cubitoz. deinde de
pēdet ab ei⁹ sūmitate flos declinans ab āgust

in latitudinē se relaxans et dilatās ad modū
cāpanelle resupin⁹ et in circuitu labioz intus
bñs q̄ si tenue filū p̄tinēs in se semē stantib; in
medio croc. vñ lilio nihil ḡtios⁹ ē. q̄ ad decē
tiā coloris odorē redolētiā et efficacā corpis et
p̄tutis. ei⁹ color est triplex albus. rubē⁹. et pur
pure⁹. Hucusq; Pli. li. ix. c. v. hz at liliū radi
cē ex mltis bullis p̄sistentē sic allium. vt dicit
Arist. li. vegetabiliū. et i singul⁹ bullis est p̄t
seminatiua. et iō ex vnoquoq; crescit plāta qñ
p se plātat. De h̄ quere s eodē de allio in lra
A. Dicit at ad p̄dicta Arist. q̄ hasta liliū q̄
nodosa est si incuruat in terrā et cooptat an
q̄ ap̄iat semē ei⁹ et radix ei⁹ siue cepa nō tra
dice statim ifra paucos dies inuenies q̄ a
q̄libet nodo stipitis sui emittit cepulā quaz
q̄ si esset illa de tunicis suis siue de bullis. ce
pulis scz radicis et h̄ est mirū valde. Item ibi/
dem se q̄. flores liliū p̄us sūt virides post al
bescūt. et si stipes siue hasta a radice totaliter
abscidat. qz tot⁹ humor stipitis est iclusus na
turalis calor in medullā se p̄uertit ad supio
rē p̄tē stipitis et digerit materiā ip̄i floris et
tūc expādit se floscul⁹ et albescit humore p̄i
mit⁹ tūc digesto. et iō vt dī ibidē versificato
res compauerūt liliū intellectui humano q̄
in fine sollicitat de eternis. Item ibidez dī
q̄ liliū non hz rōnem sementinā in semine et
radice et in h̄ differt a porro et allio q̄ habēt
rōnem seminis in multis locs. De h̄ quere s
de alijs et cepis in lra A. et L. Liliū insuper
hasta nouiter cū flore abscisa glebe argillo
se infixa in virore seruat diut⁹ florem suum.
flos liliū qñ integer est et intact⁹ p̄manet mul
tū. suauiter redolet. cōfractus p̄o manib; et
p̄frictus multū fetet. ipsum quoq; florē cū
semine solū. p̄ fructu hz. totam etiā virtutez
quā hz liliū in stipite et radice totū ostendit
in capite scz et in flore et in semine. et quāto
flos ip̄i altius in bastili erigit tanto caput
submissius inclināt. flos insup eius exteri⁹
est planus suavis tactu et forma rotundus.
aspectu delectabilis et iocūd⁹. interi⁹ at gra
nis aureis i sua p̄cauitate est respersus q̄ tñ
gūt pl⁹ q̄ crocus. et hec tingētia ḡna septem
bastulis sustentat. vñ ex sex folijs candidissi
mis simul p̄guis componit. et ex septē gra
nis aureis intrinsecus decoratur. in quozū
medio semen eius loco fructus miro deco
re collocat et circūexpāsi floris bñficio tene
ritudo seminis a lesione frigidi aeris custo
ditur.

De lactuca La. XXII

Lactuca ut dicitur. Ipsi. ex lactei humoris exuberantia est vocata. vel quia nutritiōes mulieres lacte implet. hec in viris yeneris motū arcet cuius duplex est spēs. scilicet domestica et agrestis quā seraliā vocam⁹ eo quod dorsum eius aculeos habet duos ad modū ferre. ut dicitur. Ipsi. li. xvij. c. ultimo. de qua dicitur ysa. in dietis. lactuca agrestis domesticē in forma est similis. sed longiores habet frondes. subtiliores. asperiores. et minus virides propter sue humiditatis paruitatē. et ideo multe est amaritudinis et ponticitatis respectu illius que domestica est. quia maioris est caloris et siccitatis. et ideo multi dicunt quod mēstrua puocat et humores crudos expellit ut dicitur Dyasco. lactuca pro domestica frigida est et humida sed tēpore ita quod in neutra qualitate excēdit modū. et ideo eius usus congruit vsui medicie. subtilē habet subam et marie quā erit recēs. et ideo cito digerit et stomachi arsurā et morsuram et colera rubea sedat. sanguinis ebullitiōem refrigerat. insomniatē placat. capitis dolorem et fumo colerico sanat lac in mulieribus multiplicat et semen in viris generat et augmentat. et haccidit propter bonitatem sanguis quē gignit in perfecta quantitate. et in perfecta etiā qualitate sed quā antiquat et indurat minuitur eius humiditas et amaricat. et vsu eius sanguis pessimus generat. viri⁹ visus inde deficit et debilitat. cuius causa est sensus animalis mortificatio. quia cū sua ponticitate semum suffocat naturalē. et ideo talis lactuca generare volētib⁹ maxime est nociua. nā materiam coagulat seminalē. et precipue semen eius si in cibo aut in potu sepi⁹ assumatur. Hucusque ysa. in diet. Plinius autem li. xx. ca. viij. de lactuca dicit. Est spēs lactuce sponte nascētis quā caprinā vocant. quā proiecta in mare pertinet necant pisces qui sunt in vicino. cuius lac cū aceto et aqua et vino ydropicis medet. cuius caule et folijs otusis asposo sale nervi incisi sanant. alia est spēs lactuce quā nascit in aruis cuius folia trita cum polenta illita vlcētib⁹ sanant. et hanc greci yso pon vocant. tertia spēs est quā crescit in siluis. quā steraton vocant. cui⁹ folia trita cū polenta vulnerib⁹ psumunt. sanguinē sistunt et putrescentia vulnera sanant. radice et folijs mitigant ignē sacrum. est et alia spēs lactuce hāc rotunda folia et breuia quā multi heratiā vocant. cui⁹ succū accipitres scalpēdo berbā ex

trahūt et inde tingentes oculos discutunt obscuritatē et caliginē cū senescūt. cui⁹ herbe succ⁹ sanat oīa vicia oculorū. et maxie quā ei lac mulieris admisceat. serpentū morsib⁹ et scorpionū ictib⁹ medetur. si succus eius cū vino poteretur et folia trita super vulnus emplastrentur. omēm etiā inflationē discutit et compescit. semen etiā lactuce tam silvestris quā domesticē libidinis ymaginatōes in somnis compescit. et corpus pollui nō permittit si in cibo frequenter assumat. frequēstamē eius vsus et nimius vsus oculorū efficit obscuritatem. Multas alias laudes ei attribuit Plinius in eodem capitulo. sed hec sufficiant.

De lappa La. XXIII.

Lappa est herba habens folia lata et spissa circa terram habens in similitudinibus bastularū quedam capitula spinosa et aculeata sed recurua quē vestibus transentiū solent adherere. Unde dicitur. Ipsi. li. xvij. lappa est dicta eo quod habeat caulez ingentē per terram dispositam quā a grecis philatropos vocatur. eo quod vestib⁹ hoīm adheret ob asperitatē sui. et nascit iuxta muros. et dicitur philatropos. i. amans hominē. quia quodā affectione videt hoīs adherere vestib⁹. Cui⁹ spēs duplex. acuta et rotunda ad similitudinem pedis caballi disposita. vñ et a multis vocat vngula caballina. et viri⁹ folia quorū horribilis sunt odoris pariter et saporis. ut dicit Dyasco. Sed Plinius li. xx. c. xij. lappe multe sunt spēs et omēs sunt medicinales. Nam ictibus scorpionū medent. nec ferunt hominē si inunctus fuerit succo eius. decoctio eius radice iuvat dentes et etiā cōfirmat si tepida in ore teneat. semen eius in curi cabillia vicia stomachi curat. reijicientib⁹ sanguinē pdest dissenterijs subuenit. nam radice eius cū vino sistit aluum. sed folia adiecto sale solvunt. semen eius potui datū adiuvat calculosos. tota herba trita cū arungia valet strumā. Hucusque Plinius. Item Plate. lappa siue lappacium est herba calida et sicca habens virtutem dissoluendi. relaxandi. aperiendi et attenuandi. et ideo valet contra scabiem. pruritus. serpiginē et impetiginē. et intercutaneum consumit humores. apostematū dissolvit duriciē et tumorē. valet contra frigidā ydropisim et splenis opilatōem. succus eius cū succo ruthe admixtus cerebrū purgat a fleumatica supfluitate si in modica quantitate

rate naribus in balneo vel in aere calido in/
stilletur.

De lappate Caplm. **XXIII**

Lappates cibus est ex quibusdā her/
bis domesticis recentibus lappacis si/
milibus compositus aut perfectus. ut dicit
glo. sup. Iudicium. ca. xv. unde Alexander ne/
quā ait. Lappates cibus est et olus componit
eundē. Et alios lappates genus caulibus ha/
bens folia lata ut lappa. sed folia lappatis sunt
molliora et crassa subalbida plana inuoluta in/
ter se mirabiliter et plectra habens stipitem bre/
uem et grossum nodosum exterius sed molles
interius et carnosum. hec herba puenit medi/
cine et esui. sed inde fit cibus bonus quod diu sua/
ri potest. si decocta cum aceto sinapi et melle
diligenter pponatur. et talis cibus vulgariter
compositus nūcupatur. cuius virtus est singu/
laris scilicet resistere ebrietati. ut dicit. Plin. lib. xx.
ca. x. nam ante cibum comesta cauet ne ebie/
tas superueniat. post crapulam sumpta compellit
crapulam ut recedat et ut clamat scola ra/
sis alias erasistratis. hac herba nihil est utili/
lius stomacho atque nervis. et ideo paralyticis
et tremulis iubet eam dari et sanguine ex/
creantibus. lactis ubertatem prebet pueris. va/
let etiam succus aduersus venenum et serpen/
tum icibus occurrit et maxime semen eius
similiter valet contra morsum canis. ut dicit
Iul. li. xvij.

De legumine Caplm. **XXV**

Legumina ab eligendo sunt dicta quia
electa. veteres enim meliora legebant
et inde sibi cibaria pponerant. et di/
cuntur proprie quedam grana tritico et ordeo ma/
iora et spissiora que non in folliculis sed po/
tius in quibusdam siliquis grossis et clausis
oriuntur ut patet in pisicis ciceribus atque fabis
Differunt autem legumina in magnitudine.
colore et figura et sapore. Nam inter legu/
mina maiora sunt grana fabarum et lupino/
rum medioeria cicerum et pisorum minima len/
ticulorum et vicia. in colore differunt. quia qu/
dam alba quedam nigra. quedam rufa. et que/
dam mixta. In figura quia quedam rotunda.
quedam oblonga. quedam triangula. quedam
plana. Differunt etiam in sapore. quia quedam
sunt stipitica et dura. sed per decoctionem fiunt
molliora et ad esum etiam meliora. quedam enim
in se sunt amara ut lupini. sed per decoctionem
in aqua et madefactionem efficiuntur dulciora.
Et ut dicit Plinius legumina quando inci/
piunt mature scire rapienda sunt quoniam iam
cito exiliunt. latentibus dum deciderint ut lupi/
ni sicut dicit Plin. libro. xvij. Est autem le/
gumen substantialiter grossius frigidius et sic/
cum ad digerendum durum et compactum. unde pro/
pter suam compactorem difficiles sunt ad coquendum.
nec etiam possunt bene decoqui in aqua
puteali. imo ad perfectam decoctionem indigent
aqua fontana sine fluminali. Cibus itaque ru/
dis et grossus de leguminibus fit. est succus con/
ueniens hominibus fortioris nature et com/
plexionis. nam leguminosa ex se ad digerendum
sunt dura. sed digesta multum nutriunt
et confortant sed naturaliter sunt inflatiua. et vent/
rositatis generatiua. sed eorum ventrositas di/
minuitur per corticis decoctionem et assationem
et per eorum quod ventrositatis sunt exterminatiua ap/
positiorem vel assationem ut ciminum anetum. et si/
milia. ut dicit Dioscorus.

De lente Caplm. **XXVI**

Lentis. genus est leguminis. ut dicit
Iulianus libro. xvij. sic dicta. quia hu/
mida est et lenta. porissime quando est
in sua herba a qua diminutione dicitur lenti/
cula et debet scribi per t. ad differentiam ver/
mis capitis qui dicitur lens dis. et scribitur
per d. unde dicit quidam. Lens lentis ca/
piti. lens lentis puenit ori. Est itaque lens vel
lenticula sicut dicit Iulianus. frigida et sicca ex con/
trariis naturis composita. Nam vnam vir/
tutem habet in cortice et aliam in medulla.
Nam in cortice habet quoddam acumen ra/
tione cuius mouet ventrem ad solutionem. sed
medulla stipitica est et stomachi confortatiua.
et operatur ad strictionem. grossum et melancolicum
cui gignit sanguinem. et cerebrum replet grosso fu/
mo. unde est causa timidorum et horribilium som/
norum ventrositate stomachum grauatur et inflati/
onem generat. omnes meatus corporis et transit/
opilat et nervorum ac pellicularum cerebri sub/
stantiam desiccatur et maxime nocet pelliculis ocul/
orum quia eorum humiditates distemperat ac desic/
cat. et ut dicit idem sanis nocet oculis: quoniam
magis infirmis desiccationis sue causa et eius fre/
quentis usus pessimas in corpore generat passio/
nes potissime si cum cortice comedatur et corpus
sicce fuerit complexionis. humidis tamen et calidis
quibus potest. unde valet ydropicis si sine corti/
ce comedatur. sed cum cortice nocet. quia multum ge/
nerat inflationem et pellicularum extensionem
Lens autem est eligenda que est grossior et re/
centior et ad coquendum facilius. et si ad escam
D 4

Ad medicinā. lentis malicia rpat si depo-
nat cortex et eius medulla in dulci aqua de
coquat. et post abiecta cū oleo et pipere et ci-
mino et siliis additur. Ducusq; ysaac in diet.
Dicit autē Pl. li. xvij. c. xij. lens amat terras
tenuē et subtilē magis q̄ pingue. et celū. i. ae-
rem magis siccū. omnia em̄ legumina diligunt
aquā aū florē. sed postq̄ floruerint diligunt
siccitatem zc.

Delino La. XCVII

Linuū dicitur herba q̄ semē et est sic vo-
catū eo q̄ molle sit atq; lene et pluri-
mū delicatū. ut dī. Jsi. li. xix. Linuz
atq; Pl. li. xij. ca. ij. serit in locis planis et
scrupulosis et s̄ in vere et colligit in estate.
Erūpit autē in stipite siue culmē rectū pdu-
cens flores flauos q̄b; succedūt q̄dam capi-
tella loco semis ac fructū. et cū incipiūt capi-
tella pallescere culmi integri euellūt et euul-
si a suis capitellis semē p̄tinētib; carpinant
deinde ptes lini in fasciculos colligāt et lon-
go tpe i aqua madidant et extracti de aq̄ ad
solē desiccant. et p̄ mltis tū sionib; et carpina-
tōib; a suis supfluis expurgāt. et sic ptes de-
secate in fila p̄torquent et p̄ multiplicē de-
coctōem ad albedinē deducūt. nō em̄ linuz
a suo virore terrestri p̄t spoliari et p̄fecto cā-
dore decorari nisi mltoties p̄undat et deco-
quat et soli appositū aqua iter et iter asper-
gat. et cū sint multa genera lini illud p̄ualet
in decoze q̄d solet crescere in egypto. Nam
inde fit biffus nini compabilis in candore.
ut dī. Pl. li. xix. c. ij. min⁹ tū h̄z firmitatē hoc
gen⁹ lini et pl⁹ lucri. qz inde fiūt vestes gratif
sime sacerdotū. Est atq; linuz necessarium ad
v̄sus mltos. nā ex lino fiūt vestimēta ad in-
duendū. vela ad nauigandū. rena ad venan-
dū et piscandū. fila ad p̄suendū. funes ad li-
gandū. cordule ad sagittandū. ligamina ad
p̄nectendū. lineae ad mensurandū. linthea-
mina ad q̄scendū. cortine ad ornandū. sac-
culi et bursule ad q̄dlib; necessariū reponē-
dum. vñ nulla herba tam diuersis v̄sib; ho-
minū est ita apta et necessaria sic linū. cui⁹ se-
men calidū est et hūidū. vel inē humidum et
siccū t̄patum et v̄nctuosum. vñ inde fit oleū
q̄d alijs v̄sib; magis est necessariū q̄ ad esum
nā ut dī. ysa. semē lini parū nutrit et dux ē di-
gerere nociuū stomacho. et plurimū inflati-
uū diureticū tū est. assum tū et cum melle ac-
ceptū meli⁹ est. et valet p̄tissim. comestū etiā
cum melle et pige venere; excitat et stimulat

ad amores valet ad apostemata qz maturat
ea. h̄z em̄ vim mitigatiuā. subtiliatiuā. rarifi-
catiū. siue maturatiuā. vñ soluit apostema
matricē si paries in ei⁹ decoctōe sepi⁹ foueat
ut dicit ysaac in dietis.

De malo La. XCVIII.

Malus est arbor pomifera in se quidē
magna. s̄ respectu lignoz quidē ne-
moris modica et submissa ligno so-
lida rugosa cortice et nodosa frondū densi-
tate vmbrosa. floz varietate decoza. fructuū
suauitate iocūda. v̄sui et gustui gratiosa in
diuersis medicinis efficac et virtuosa. Dicit
ur autē malū ipm pomū siue fruct⁹. s̄ h̄ ma-
lus dicitur arbor siue pom⁹. et est sic dicta eo q̄
fructus sit rotund⁹. vñ et illa sunt verema-
la q̄ maxime sūt rotūda. ut dī. Jsi. li. xvij. nā
malon in greco rotundū in latino dicitur differē
aut malus ab alijs arborib; siue vñ nemoz
qz malus et maxie domestica duplicē est na-
ture. nam truncū h̄z a terra pductū. surcu-
culū autē aliū deuenientē ipsi trūco insertū et
vnitū. q̄ duo qm̄ p̄ insertōem pariter sūt vni-
ta vñ arborē p̄stituūt. surcul⁹ autē insertus
trūco totam virtutē trūci in suaz. trāsmutat
q̄lratem. sicut dī. Alfre. sup sine p̄mi libri ve-
gerabiliū. Quere s̄ eodem in tractatu de ar-
borz insertione circa p̄ncipiū. Malus autē
nisi putet et a supfluis ramis exponeret steri-
lescit. ut dicit idem. qz humor attract⁹ a ra-
dice nō sufficit ad pductiōem fructuū. quia
transit in ramoz steriliū nutrimentū. quere
sup de causa fructificationis arborz. maloz
sunt diuersa genera. nam quedā ferūt fruc-
tum ponticū atq; durū. quedā acetosū. que-
dam dulcem et iocundū. et hoz fructuū di-
uersitas ex diuersa qualitate humoris pro-
cedit et debilioz vel fortioz operatione ca-
loris existens in radice sicut sup in p̄nci-
pio tactum est.

De malogranata Capitulum XIX.

Malus granata est arbor serēs malaq;
nata. arbor siq̄dē femini generis. fru-
ctusq; neutri. et dicitur malū granatū eo
q̄ intra corticē rotūditatē p̄tineat et multi-
tudinē granoz. ut dī. Jsi. li. xvij. cuius cor-
tex dicitur p̄sidia flos vero balauitia nūcupatur.
Floz autē alij sunt albi. alij purpurei. alij ro-
sci reperiunt. hec poma mala punica sūt di-
cta. quia de regione punica p̄mit⁹ sunt dela-
ta. ut dicit Jsi. Est autē arbor multū dura et

nodosa et ramosa plus in latum quam in altum se diffundens. et est frigoris impatiens. vñ in pruina cito perit flores eius. Dicit autem Arist. quod malus granata mutata a malicia sua per culturam. que res eodem. de arborum cultura. Isti autem arboris secundum Plinium multe sunt species. scilicet de duabus iam locis qui sufficiat. Nam secundum Dioscoridum. et ysa. idem dicit. malorum granatorum duo sunt genera. alia enim ferunt poma dulcia calida et humida. alia acetosa que frigida sunt et sicca et diutius possunt ceteris obferuari. dulcia magis conveniunt usus medicinie. nam tota arbor medicinalis est et parum convenit cibariis fructus eius. Unde dicit Isidorus. li. xvij. negant inquit medici corpora nostra malipunci cibo nutriris. sed putant quod peragruant medicamentum quod corporis alimentum. hoc siquidem tota arbor sed potissime fructus eius fructem perstringendi et confortandi consolidandi et humores fluidos desiccandi. et fluxum sanguinis intercipiendi. et vomitum colericum compescendi. ut expressit docet ysa. Dioscoridum. et Plinium. si tamen more congruo et ordine debito exhibeantur valent per singulas intrinsecas vel extrinsecas corporis passionibus. dulcia tamen magis sunt ventosa et inflativa alijs. et etiam fitis minus in febricitantibus sedativa. et ideo minus conveniunt febricitantibus quam acetosa. ex quo rursus succo sit potus quod dicitur orizacra. quod calorem febrilem mitigat materiam febrilem digerit et alterat appetitum provocat. et naturam ex calore deficientem reparat mirabiliter et confortat. et valde contra epatis calefactionem et cordis defectum. sine cardiacam passionem. flores eius et fructus ac cortices si pulveriscentur et in potum assumantur pines veteres necant. gingivas et dentes purgant optime et confirmant et contra multas alias subveniunt passionibus. ut dicit Dioscoridum. et ysa. malapunica in omnibus predictis sunt efficacissima. quibus enim sunt crocea exterius in cortice. et discolorata stiptica insipida et desiccata. interius tamen sunt rubra humida et mollia iocunda et sapida et miro ac incredibili nature artificio per granulorum cellulas ordinata. ut dicit Bernus.

De moro Cap. m. q.

Morus est arbor cuius fructus dicitur morus. ut dicit Plinius. li. xvij. morus a grecis est vocata. quam latini rubum vocant. eo quod fructus eius et virgula rubet. Est autem duplex morus domestica. scilicet et silvestris. cuius fructus in deserto pastorum relevat famem. cuius folia supicet serpentes ipsam interimunt. Itaque dicit Ambrosius. sup. Matb. xvij. fructus mori

in flore albet. deinde viridet. tertio rufilat siue rubet. ultimo nigrescit atque liuet. nam quanto est maturior tanto nigrior est. cuius fructus tingit manus et dentes comedentis. secundum autem Plinium. et Dioscoridum. morus est arbor seminis humis ventrisfluus. id est solutivus cuius succus expressus et ad ignem siue solem desiccatus sit stipticus et constrictivus. ulcera oris et vulnera sanat faucium tumorem repulit atque sedat. corium radices coctum et potatum ventrem laxat et lumbricos latos necat folia eius contrita et imposita oleo combustiones sanant. decocta cum aqua pluviali capillos dentigrant. morsus palagionis et puncturas aranearum curant. dolorem dentium placant. et putredinem mundificant gingivarum. mora imatura frigida sunt et stiptica et confortativa stomachi et constrictiva. sed quanto plus maturantur tanto efficiuntur calidiora et etiam dulciora et humidiora comesta multum post prandium in corruptionem convertuntur. et stomacho ac capiti multum nocent. a ieiunio vero accepta bene digeruntur. sed nutriunt valde parum. Folia mori celsi sunt valde magna et lata quod erucis et brucis sunt obnoxia et a vermibus libentissime comeduntur. unde et vermes sericum egerentes mori folijs optime nutriuntur. tota arbor medicinalis est precipue quoad cortices fructus folia et radices. Nam si radix eius incisa fuerit gummi emanabit quod valet ad varias passionibus. nam ventrem emollit. dolorem dentium tollit. Ducusque Dioscoridum. et Plinium. Ex moris sit potus optimus siue nobilissimus quem moricem vulgariter appellamus quem elephantes cum potant animosiores efficiunt. ut dicit Rabanus super li. ij. Mach. v. ca. sit inde electuarius diamoron dictus. quod valet contra squinantiam et gutturis ac faucium passionibus. ut dicit Plinius.

De mirto Cap. m. q.

Mirtus secundum Isidorum est dicta. eo quod in litoribus maris solis sepius oriri. vñ Virgilius. Litora mirtetis letissima. et alibi amantes litora miri. etc. Hinc est quod a grecis mirtetis dicitur. medicorum autem libri hanc arboris aptam scribunt multarum necessitatibus mulierum deputata. Ducusque Isidorus. secundum Plinium. autem vel Dioscoridum. mirtus est arbutum ad modum fruticis crescens potissime iuxta mare. cuius fructus flores et frondes conveniunt medicine. meliores autem sunt fructus quam flores. et habent diutius conservari. scilicet melius

in solis calore q̄ i aura vmbrosa hñt talia cō
seruari. z q̄to sūt simplr fruct⁹ recētiorez tā
to sūt meliores. z hñt oīa illi⁹ fruct⁹ substātia
lia p̄tutē pōticā z p̄stricciā z ex aromatici/
tate p̄fortatā etiā ex nasa p̄pria flux⁹ super
flui restrictiā et p̄tutē retētiue in corpe coo
patinā. vñ valet 3 fluxū reumat⁹ ad spirita/
lia mēbra defluētis si decoquat in aq̄ pluui
ali et inde pectus fomentef. vomitū etiā re
stringit si decocti ramusculi ei⁹ cū aceto sup
stomachū apponant. de ea puluis facit⁹ vlcē
ra et vulnera suauiter p̄solidat. Jre di. Pli.
q̄ mir⁹ alia est alba. alia nigra. z vtrac⁹ stip/
tica. s. nigra magis. vñ 3 fluxū sanguis vtili
ter exhibet. vrinā p̄mouet z p̄dest 3 venenū
et puncturā scorpionis si potest. ei⁹ decoctio
valet 3 allopicā et fluxū sūl capilloz cū fa/
rina tritici mixta valet 3 tumores oculoꝝ
Fit aut oleū mirtinū de folijs baccis eius
q̄d est lenitiuū p̄solidatiuū z mūdificatiuū.
et valet ad oīa sup̄dicta. aures at mūdificat
saniosas si tepesactū instillat. Hucusq̄ Pli.
sup ysa. aut ca. xij. dicit Hiero. Mir⁹ ē aro
matica z imputribilis fissa mēbra p̄solidat
z reparat. z ido p̄solatores san. eccle. signat.
est etiā t̄p̄atiue z mitigatiue p̄tutē ac refrige/
ratiue. vñ dicit sup ysa. lc. ca.

De mirra La. QII

Mirra est arbor in arabia altitudinis
q̄nq; cubitoꝝ silis spine. quā achān
tum dicūt. cui⁹ gutta viridis ē z mul
tū aromotica z amara. vñ z nomen accepit
mirra vt di. Jsi. li. xvj. cui⁹ gutta p se manās
p̄ciosior est. q̄ p̄o facto vulnere inciso cortice
elicit vilior iudicat. cui⁹ sarmēta arabes ig
ne fouēt. quoz sum⁹ est valde noxi⁹ nisi odo
re storacis occurrat. aliter p̄būt hoīes mor
bos insanabiles tali fumo. Purior at mirra
et melior colligit apud trogoditas i arabia
vt di. Jsi. et Pli. li. xvij. ca. xvij. vbi dicit q̄ mir
ra est arbor q̄nq; cubitoꝝ in siluis quidem
arabie crescēs. cui⁹ folia sunt similia folijs
oliue. sed magis crispa ac aculeata. ramos
hūs silis iunipero. Incidunt aut binis tē
poribus rami eius. sed p̄us sponte sudāt aq̄
q̄ incidant. et gutta q̄ sudando effluit staccē
dicit. et 3 generib⁹ oīib⁹ mirre p̄fert. et mirra
electa a plurib⁹ appellat. Sūt autem septeꝝ
genera. vt dicit ibidem. idem ca. xvij. s. tro
goditica. et illa est magis electa. scda gelba/
nitica. tertia dyantrides. quarta collaticia.
q̄nta empratena. i. sabbana. z illa alijs mirri

bis magis tenuis est. sexta quā duratim et
odoraceam vocāt. z hec ceter⁹ magis cādida.
et hec adulterat hūmī z glebis lentisci. septi
ma est indica. et illa ceteris peior est. et cum
illa alie spēs mirte adulterat. Hucusq̄ Pli.
Mirra vt di. Dyas. est gutta arbor⁹ circa ra
mos calore solis indurata. z ea eligenda ci
trina z rufa inter⁹ aliq̄ntulū lucida. z h⁹ alia
est minuta. alia est grossa q̄ drogoditica ap
pellat ab insula vbi crescit. calida est z sicca.
et h⁹ p̄tutē cōfortadi et ex aromaticitate sua
p̄ducendo partes in vñū h⁹ vim dissoluēdi
z p̄sumendi mediocriter z eq̄liter ex q̄litari/
bus suis. vñ cōseruat corpa mortuoz q̄n ex
mirte p̄fectoib⁹ p̄diunt. reseruāt aut i optia
efficacia mirra fere centū annis. valet p̄ra
oīes causas reumaticas z flux⁹ inordinatos
digestionē etiā p̄fortat. z viscosos humores
maxime in spiritualib⁹ mēbris purgat. oris
fetoꝝ emūdat. z oīia gingiuaz vicia sanat
z desiccāt. vlcera labioꝝ putrida cōsolidat.
p̄sumit. z p̄glutinat. cerebz p̄fortat et etiam
matricē multū corroboret et p̄fortat et om
nē eius sup̄fluitatē p̄sumit et desiccāt. z con
ceptū iuuat. vermes aurum necat. carnem
sup̄fluam corrodit. et bonam ac viuā gene
rat z p̄seruat.

De mirro La. QIII

Mirrum est vngentū de mirra z alijs
speciebus aromaticis compositum
et confectum. cuius virtute nerui et
alia sensibilia membra p̄fortantur. z humo
res in iūcturis ac articulis existentes cōsu
munt eius aromaticitate spiritus animalē
reparantur. Interficiunt vermes ac pedi
culi eius amaritudine. et prohibet ne nascā
tur sudores fetidi mirro compescunt. p̄ser
uant corpa integra in tumulis ne putredie
dissoluantur.

De mandragora

Caplm. QIII

Mandragora ē dicta eo q̄ habeat ma
la suauiter olentia in magnitudine
malī maciani. vnde et latini malum
vocāt terre. Nāc poete vocant antropomo
ros. eo q̄ habeat radicē forme hoīs quodā
modo silis. cuius cortice vino mixt⁹ porrigi
tur ad bibendū his quoz corp⁹ est secandū
vt dolores non sentiāt soporati. huius spēs
sunt due. vna est femina in folijs silis lacu
ce mala generans. alia est masculus. cui⁹ fo
lia sunt similima folijs betec vt di. Jsi. li. xvij.

Dyasco. autē dicit mādragozā esse herbā somniferā cuius folia sūt sup terrā sparsa. radices h3 duas aut tres sibi hūicē coherētes de foris nigras int^{us} sūt albas cū corio grosso. mascul^{us} h3 folia alba et tenuia et radicē similem alteri. poma nascūt sup folia sic galla sup folia quere^{ne}. et sūt colore crocea. odore sua uia tū cū quadam grauitate. in sapore aut sunt insipida. et ideo nō inueniūt esui. s3 tñ medic^{ine}. Rā cortices ei^{us} decocti in uino dormi^{re} faciūt et omnes dolores cōpescūt. vñ et vig^{ilant} tunc tps ferri sentiunt passionē. Laute tñ mādragozā est utendū. qz si in nimia qntitate accipit infert mortē. ut dicit idē. nam ut dicit in Plate. p^{ro}utē h3 in frigidandi et aliqntulū mortificādi et somnū puocādi. et ideo succ^{us} eius cū lacte mulieris tēporib^{us} appositus somnū puocat etiā in pueris. et qz ē herba substantialiter frigida. dicit q^{ui} fruct^{us} eius extinguit ignē sacru^m. cōpescit etiā colere impetū. et vētris fluxū. Hucusq^{ue} Plate. ibi enī ponit q^{ui} fm naturā similitudo boīs vel mulieris in radice eius nullaten^{us} inuenit^{ur}. s3 pot^{est} a rusticiis vel maleficiis sōphistice sic format^{ur}. Dicit autē h3 p^{ro}utē p^{ro}bituā mulierib^{us} p^{ro}ciēdi. quod sifr abnuere uidet Aug^{ustinus}. sup Bēn. ij. cap. xix. di. Aug^{ustinus}. q^{ui} occasione rachelis q^{ui} mādragozā desiderauerat. uidit phoz lib^{ros} q^{ui} de p^{ro}bitu herbaz tractāt. et de eis dicit se nihil taliū in eoz scriptis tūc tps reperisse. salua tñ autoritate beati Aug^{ustini}. Multi auctores dicūt mādragozā multoties hāc h3 p^{ro}utē. vñ di. Constan. Dyas. et Plī. et Plā. q^{ui} mādragozā sumpta mō debito matrices disponit ad pceptōez qñ pmit^{itur} calor nimi^{us} et sic^{us} pceptōis materiā impediūt. mulieres itaq^{ue} calidas et hūidas disponit ad pceptōez. cū sit frigida et sicca ut dicit in Plat. et h3 dispositiue s3 mulieres frigidas et nāsaliter siccas impedit pot^{est} ab hūmōi dispositōe. Multas alias h3 mādragozā p^{ro}utē. q^{ui} ut di. Dyas. tumores corpis reperiūt atq^{ue} tollit. moribus venenosis occurrūt. omneq^{ue} fluxū corpis infert et sup^{er} restringit. Omnia sup^{er} posita dicunt in li. Plī. xxxv. ca. xvj. vbi dicit q^{ui} mādragozā duo sūt genera et ē. et sequit^{ur}. post multa cauēt fossorez mādragozā in ei^{us} fossura p^{ro}itū ventū. et tres circulos gladio circūscribūt. et post expectāt effodere ad occasū. et ita credūt ei^{us} p^{ro}ciuas esse vires succus ei^{us} colligit^{ur}. et in sole desiccāt. mala eius matura in vmbra desiccāt. odor maloz est grauis et infert

somnū. et ex odore solouis ei somnifica est ut dicit idē.

De milio Cap^{itulum}. QV.

Miliū est herba hūis hastam longā et nodosam ad modū canne. cui^{us} semē valde est minutū frigidū et siccū. ut dicit in dietis. Et h3 attestat ei^{us} leuitas et p^{ro}ciuitas absentia viscositatis et vinctuositatis. et modici nutrimenti. p^{ro}fortat tñ stomachū gratia sue siccitatis et p^{ro}stipat ventrē. Est antez fm Dyasco. diureticū. et assatū sedat vētris torsionem sanguinē laudabilem non generat. infrigidat stomachum et desiccāt. ut dicit in dietis.

De menta Cap^{itulum}. QVI.

Menta ē herba odorifera calida et sicca stomachi p^{ro}fortatiua. et est duplex ei^{us} spēs. s. ortēsis et domestica. et siluestris seu mōtana. et ista h3 maiorē vim calefaciēdi q^{ui} p^{ro}ma. et dicit grece collocasia. quam latini neptā siue calamentū vocāt ut di. Jsi. li. xvij. c. penul. et herba est multū medicinalis. Alie sūt spēs mente q^{ui} crescūt in palustribus et in pratis. s3 nō sunt tante efficacie in p^{ro}te vel calore. sunt etiā grauioris odoris pariter et saporis q^{ui} menta domestica vel ortēsis. q^{ui} est herba se multiplicans et cito de terra pullulans et ascendens. cuius hastula in terraz reflexa et ab humo recta puerit in radicē et cito ex se nouam p^{ro}urit prolem. Est antez menta ortēsis magne efficacie siue sit sicca siue viridis. h3 enī virtutem dissoluedi et consumendi ex qualitatib^{us} suis. et aromaticitate p^{ro}fortandi et puocādi appetitum. ex suo acumie decocta in aceto ferorez oris amputat. et gingiuas putridas et corruptas purgat. vomitū ex debilitate p^{ro}utis retēneuentē cū aceto sedat. odore suo et sapore p^{ro} sincopim et debilitatē spūz iuuat. matricē mūdificat a supfluis et p^{ro}fortat. decocta in uino dolorem viscerū et renum placat. cū uino et oleo decocta māmillas ex coagulatione lactis induratas sup^{er}posita sanat. succus ei^{us} venenis obuiat et potat^{ur} lumbricos necat et vermes auris. in uino et oleo decocta frigida apostemata dissoluit et curat. tussim mitigat. Hucusq^{ue} Dyasco. et Plate. sifr vñ. li. ij. in diet. dicit idē. addēs q^{ui} abominatōem amputat et singulū sedat. linguam lenit asperā si ex ea fricet assuefacta in cibo venerem excitat.

De malua Cap^{itulum}. QVII.

DAlna est mollis herba a molliendo
aluū dicta. vt di. *Pli. li. xvij. sicut di.*
Idez vna cū *Pli. si succo ei⁹ admixto*
oleo aliq̃s se inūxerit. a pūctura apū ledi nō
poterit. mēbra etiā linita succo maluc n̄ pa/
tiūf pūcturā neq; morsū ab aranea vlt a scoz/
pione. vt di. *Pli.* Est at ei⁹ spēs duplex. mi/
nor. s. z maior q̃ altea dz. z c̃vtraq; herba hu/
mida inf̃ frigidū z calidū ipata. vt dz ī diet.
et s̃ p̃z p̃ ei⁹ p̃tutē z actionē. qz digerit apolte/
ma z maturat. maxie radix ei⁹ z semē. cui⁹ de/
coctio valet 3 fluxū sanguis. q̃ddā cū bz vi/
scositatē quod si cū vino potui dēf dissoluit
grossos būores renū z lapidē frāgit. durici/
em splenis mollificat atq; laxat. decoctio ei⁹
puocat somnū. si facies z extrema corporis
inde abluant. seminis sui decoctio valz pu/
ficis z 3 tussū semē ei⁹ in oleo decoctū du/
riciē soluit mollificat mūdificat z maturat.
vt dz in plateario.

De nuce La. QVIII

Non est arbor cuius fructus sili nomine nuncupatur. et est sic vocata eo quod umbra eius vel stillicidia foliorum arboribus vicinis noceant. quam multi latini alio nomine iuglandem vocant. quam iouis glandem. Fuit enim huius arboris quando ioui consecrata cuius fructus habet tantam vim. ut missus in feros et cibos venenosos quicquid in eia virulentum est extrahat rapiat et extinguat. ut dicitur. Ipsi. li. xvij. Cuius fructus habet durum et amarum corticem. sed nucleum valde dulcem. unde pomum omne corio vel cortice duro tectum dicitur nux. ut dicitur idem. ut pinee. castanee. auellane. et huiusmodi. Est itaque nux arbor alta et picea huius ramos et nodos diffusos. et folia lata et nervosa pyramidalia et acuta. quibus odoribus et saporibus. quod umbra dormienti sub ea est nociva et diversarum infirmitatum generativa. Cuius in radice cortex fructus et folia conveniunt medicis. Nam ut dicitur. Dyas. succus radicis et corticis nucis maioris extractus et potui datur ad quantitatem vini oragani subuenit difficultati urinandi. potatur etiam cum acetone repugnat febribus venientibus cum frigore et rigore. crines tingit et mundat et prohibet casus capillorum. Est autem multiplicis virtutis et efficacie. fructus eius convenit etiam esui et medicis. et cum multiplex nux inveniatur. tamen de maioribus siue gallicanis et minoribus siue auellanis pro loco murus qui ad cibum et medicinam. Nam autem vulgaris et domestica quam multi dicit gallica variatur in suba in virtute et etiam figura. nam in suba ut dicitur. ysa. in diebus autem considera ut viridis aut recens aut ma-

tura. In p^{ma} dispositiōe. s. viridi h³ exteri⁹ coriū siue corticē colorē qdē viridē s³ i sapo re ponticū z amaz. z man⁹ p⁹stringēis infu ciētes. interi⁹ āt testā paulatim obtinet corio extrinseco duriorē. infra ei⁹ ambitū nucleu⁹ p⁹inet vinctuosū saporosū z mltū dulcē. nu clei tū medulla q̄ ifra testā est p⁹tēta. qdā pel licula velut qdā tunicula est vndiq⁹ circūte cta. ne tenera nucleī suba a teste rigiditas seu duricia lederet. z illa qdē pellicula testa mollior est z medulla nucleī durior z ama rior ab expientib⁹ inuenit. z q̄sto nux p⁹ ad maturitatē pducit. p⁹ sepa⁹ illa. corticula a suba teste z medulle nucleī icorpa⁹ forti⁹ et vni⁹. ita q⁹ nux ab ea vlti⁹ non diuidit. nisi qñ p aq̄ calide l⁹ alteri⁹ hūidi infusiōe casu aliq⁹ artificiali⁹ remollit. nux itaq⁹ viridis est min⁹ calida z etiā sicca nasa⁹ r q̄ antiq⁹ z mi nus stōacho nocina. Ex si cū ruta comesta fuerit ieiuno stōacho erit peni⁹ cuilibet ve neno inimica. nuces p⁹ mature vt di. ysa. q̄ dā sūt recētes. qdā antiq⁹. qdāz int⁹ has me diocres. recētes sūt mag⁹ humorose. medio cres p⁹ sūt mag⁹ sicce. s³ antiq⁹ p⁹supra hūidi tate p calor⁹ intēsiōe hūorositatē digerēt mag⁹ sūt general⁹ vinctuose. z iō mltū come ste in hūores colericos de facili puerunt. z maxie qñ a calidis pplexiōib⁹ i vlt⁹ sepa⁹ assu mūt. q⁹ i talib⁹ generāt adustione⁹ z capiti⁹ r tiginē ifest⁹ z dolorē. q̄ p⁹ eas t⁹pate comedūt z t⁹pate sūt pplexionis bñ eas digerūt et eis pgrue nutriūt. p⁹āt eaz attēdit penes effe ctū medicie. nā general⁹ p⁹ rem venenosam corpa p⁹suāt. q⁹ sua vētositate meat⁹ corpi⁹ opilat z vim veneni ad vitalia penetrare nō pmittūt Itē nuces cū sale z ruta z alijs mi tequalit⁹ addito melle morsui rabidi canis subueniūt si interi⁹ sumāt. z exteri⁹ sup locū vulner⁹ apponāt. venenū ei ad exteriora tra bñt potentialit⁹ z psumūt. Itē p⁹rite cū mel le melācolica apostemata z flemmatica mi⁹ dissoluūt. Cōrite insup et cataplasmate sup vmbilicū iteriora apostemata interi⁹ in corpe nascētia destruūt vt di. ysa. in diet. Si gura āt nucis est varia. q⁹ alia ē rotūda. alia pīramidal⁹ z oblōga. alia interi⁹ plana z cō caua. vt3 in auellanis z muscat⁹. alia latera liter diuisa. s³ in summitatib⁹ ad modū cru cis tecta gnomaliter. i. p formā triāguli di stincta. vt3 i nucib⁹ maiorib⁹ gallicanis. in q̄b⁹ generaliter forma crucis iteri⁹ ē imp⁹sa vt p3 sensibiliter intuenti zc.

De nucella
Capitulum. CXX.

Nucella respectu nucis gallica
ne agrestis et siluatica est. Nam sine
cultura crescit in corulis. q̄ sunt ar-
bores crescētes in nemore siue silua vt di. Jsi.
et iō q̄ in loco publico crescēs a trāseūtib⁹
anellif et colligif. merito nucella nūcupat.
Nucellane at vt dicit ysa. alijs nucib⁹ sunt mi-
nus calide et in suba magis pōtice atq; grosse.
min⁹ rare in suba et vinctuose. et iō ad digeren-
dū sūt dure et ad exēdū de corpore magis tar-
de. tñ qñ digerūt mltuz sūt corpore nutritiue
si sumāt cū interiori pellicula mltū sūt gene-
ratue inflatōis. et iō vt eoz nocumētū aue-
rat est vtile vt aq̄ calida pfūdant et exteriores
pellicule auferāt. et sic erūt q̄ mltas passiōes
vtiliter inuatiue. quaz succ⁹ melli admixtus
valet q̄ alopicia et fluxū capilloz. et facit pi-
los in corpore germiare. vt di. ysa. et Cōstan.
Sūt et alie nucū diuersitates q̄ congruūt me-
dicine. sic nuc muscata. et nuc indica. et nuc
vomica. et hmoi. Et est muscata fruct⁹ arbo-
ris in india nascētis. crescētis infra testā durā.
q̄dā corio siue folliculo tectā ad modū auel-
lane. cui⁹ cortex macis vocat⁹ et ē mltū medi-
cinal. maxie em pfortat cor et depurgat. i ce-
rebro spm̄ aialē. stomachū in frigidatū cale-
facit et pfortat appetitū. et est cortex ille sub-
rufus hñs saporē acutū et aliqñtū sba ma-
rū. q̄ at niger est vt terre nō hñs acumē i sa-
pore abijciēd⁹ ē. Nuc at muscata a cortice et
teca extracta circūdat q̄dā pellicula tenuis-
sima et plana. q̄ qñto est pōderosior et i odore
suauior et sapore acutior. tāto melior. vñ eli-
gēda est q̄ grauis et solida est interi⁹. q̄ cum
frāgile nō puluerizat⁹. et sub rubicūdū colorē
p̄tendit cū odore forti et suau. vñ tūc hz cō-
fortadi et stomachū calefaciēdi et extenuan-
di ventositatē et auferendi dolorem capitis
et frigida causa. applicata em narib⁹ pfortat
cerebrū et membra spūalia. vt dicit Plini⁹
Dyasco. et Pla.

De nardo Capitulum. CXXI.

Nardus ē herba modica et spinosa ca-
lida et odorifera. vñ et a grecis nardi
spica nardostactes appellat⁹. vt dicit
Jsi. li. xvij. Est et ei⁹ spēs triplex. s. indica. sy-
riaca et celtica. nō tñ crescit i syria s; in q̄daz
ēra mōtuosa q̄ in vno latere tāgit syriā et in
alio indiā. melior at est illa q̄ ē leuis et fusca
comosa et sperica. quā odoratissima cipruz

similās. q̄ masticata lignā desiccet Nardus
at celtica a regione gallie vbi crescit ē dicta.
et etiā ē silis nardo siue spice nardi. s; ē magis
alba. H; aut vt di. Dyas. et Pla. vñ tūc pfor-
tadi ex aromaticitate sua. valet q̄ sincopim
et defectū cordis et q̄ stomachi debilitatē. na-
rib⁹ applicata cerebrū pfortat. frigidū reuma
p̄pescit. q̄ surditatē valet et aurū apostema-
ta malū odorē oris amputat. et giginas pu-
tridas mūdāt. opilatōes splenis et epatis sol-
uit. puocat mēstua et matricē mūdificat et
adiuuat pceptōz. lapidē frāgit in renib⁹ et in
vesica. Est em herba diuretica. vt di. Pla.
s; incisiua et diuisiua et vsq; ad intima pene-
tratiua. Itē valet q̄ lingue palisum et pfortat
neruos et cōsumit hūorē lingue organa occu-
pantē. valere etiā d; q̄ morbū epilepticū si
debito mō patientib⁹ miltret. Ad multa
alia multū valet. ex qua fit oleū nardinū q̄d
ad omia pus dicta et ad alia maxime est ne-
cessariū.

De olea Capitulum. CXXII.

Olea est arbor fm Jsid. cui⁹ fruct⁹ d; olia.
succ⁹ vñ oleū nūcupat. vt dic Jsi. li. xvij.
sepe tñ arbor olia appel-
lat⁹. Est at arbor olia pacis insignis vt di.
idē. Nam vt dicit romanorū historia. sine oli-
uaz ramis nō mittebāt legati p pace aliqua
obtinēda siue alijs offerēda. Vñ fm remigi-
um p; h⁹ arboris excellētia. q̄ in signū recō-
ciliatōis et federis dei cū noe colūba nō cū
alter⁹ arboris ramusculo. s; solū cū olive i-
ter signo ad arche fenestram ē reuerla. imo
fm Pl. li. xv. victores aqua athenas q̄ndā
olea coronabāt. greci vñ tandē oleastro su-
os coronari iudicabāt. vt dic idē. Est itaq;
olea arbor coma et viroz et ramoz mltitudie
spaciōsa. frōdes hñs subalbidos et molles.
viroz pulcritudinē in estate et in hyeme re-
tinētes. flores etiā hz minutos et mltos sua-
uiter redolētes. durū corticē et radicē ama-
rā. fructū pingue sapidū atq; dulce. Nam vt
dicit Jsi. ex amaritudine radicis surgit oli-
ua in pabulū lumis et medelā vulner⁹ ac in
refectionē esuriētis. In lucernis em ponit⁹
ad ignē nutritiū. mēbris lāgudis ponit⁹
ad medendū. in cibo apponit⁹ ad reficiendū
et ad p̄diendū. vt dicit idē. Est ei oleū igniū
et luminariū nutritiū morboz remedium
et cibarioz suauissimū p̄dimentū vt di. Jsi.
Est q̄ olia siue olea arbor fructifera et me-
dicinal. cui⁹ cortices folia et fruct⁹ cōueniūt

medicinis. cui lignū marie est soliditas et cō-
pactio et q̄si impuribilis puritas q̄uis sit
m̄te duricie in exteriori suba. m̄tum tñ h̄z
hūorositatē et vnetuositatē interi⁹ in medulla
De olijs at et de oliis di. Pl. li. xv. arborē
oleaz fructiferaz m̄tra sūt genera i regiōibz
non multū calidis sic et nec in regionibz ni-
mis frigidis. s̄z poti⁹ in spatis. magis tñ se ha-
bentibz ad calorem q̄ ad frigiditatem. et ideo in-
bet Catho ut dicit idē Pl. oliuas feri in solo
calido non nimis pingui. nec nimis macro
radijs solis opposito. Plā celū eis marie con-
fert et multū diligūt rorem celi et aeris sereni-
tatem. vñ si sūt copiosi ymbres qñ oliue ma-
ture scūt vicia oleū et p̄sumit. nisi seq̄t sereni-
tas q̄ extenuet liquorem di. Pl. ca. iij. nec i-
digeret olea falce vel rastro ut putet sic putan-
tur vites. s̄z soli et rozi celesti cōmittit verno
gaudet tpe et incipit tūc florere. cui⁹ fruct⁹ pri-
mo circa hyemē colligūt. collecti fructibus
solēt oliuātes terrā apire circa radicē. et q̄s-
dā tuberositates et adulterinos ramusculos
circa veras radices crescētes caute p̄scinde-
re. et h̄mōi supfluitates circa radicē solēt ali-
qui ytalici rustici podagram oleo appellare.
vñ p̄scisis illis radicibz falsis meli⁹ fructifi-
cat oleaz mirabiliter emendat nec vult olea
penti gūiter cū p̄ticijs p̄ suo fructu colligen-
do. sic faciunt aliq̄ min⁹ cauti. qz tal⁹ p̄cussio
cedit ad iniuriā ip̄i arboris et damni anni
subsequētis. min⁹ em̄ fructificat sic p̄cussa.
ut di. Pl. Dulte at sūt h̄ arboris species.
q̄ p̄ diuersitatē fructuum discernūt. Oliua
itaqz fm̄ Jsi. arboris oleo designat fructus.
cui⁹ multiplex differētia inuenit. ut diē ysa.
oline aut alie sunt domesticę. et alie sūt silue-
stres. domesticę fruct⁹ faciūt qñqz maturos
qñqz imatros. qñqz in h̄os mediocres Int
illos aut fruct⁹ oliuares p̄mi sunt terrestres
pontici et virides. secūdi sūt subrubei vñ fm̄
Dyasco. iacinctini. vltimi s̄o vident esse ni-
gri. et q̄nto sūt nigriores exterius tanto sūt
maturiores et interi⁹ vnetuosiores et ad ex-
p̄mēdū oleū aptiores. et ut di. Arist. nūqz p̄-
fecte mature scūt in arboze etiā si p̄ multos
annos ibi essent. s̄z ut verā et p̄pletā p̄sequat
maturitatē. oportet ut bacce collectę de ar-
boze p̄ p̄les dies in vna p̄gerie coaceruent. et
sic p̄ p̄pressionē mutuā ac nimiam p̄fortato
calore et reuocato ad interiora ad plenā ma-
turitatem p̄ducant. fm̄ s̄o ysa. in dieb̄z oliue
cū fuerint rubee nōdū bñ mature nec dum

plurimū vnetuose stomachi sūt valde p̄for-
tatiue et p̄strictiue et appetit⁹ excitatiue. maxi-
me si cū aceto vel aq̄ salsa fuerit p̄parare. m̄
dure et difficiles sūt ad digerendū et min⁹
alijs nutritiue. Nigre s̄o q̄ iā sūt q̄si mature
calide sūt et inter siccū et hūidū epate. multū
q̄dē nutritiue. s̄z stomachi mollificatiue. et
ad digerendum magis dure. qz vnetuositate
sua in stomacho supenat et ad decoctionis
locū inferi⁹ nō descēdūt. et ideo i h̄iōz corru-
ptionē cit⁹ trāsducūt et min⁹ laudabiles sūt
alijs ad edendū. viles tñ sunt in medicina.
qz et trite et posite sup̄ loca q̄ igne vel aq̄ ca-
lida sūt exusta vesicā repmūt ibi nascituraz.
poros em̄ aperit et exalare faciūt sumosira-
tes q̄ incluse sub cute sunt causa vesice et en-
moris. Nucisqz ysa. in dieb̄z. Dicit aut Pl.
li. xv. c. iij. qz bacce siue grana oliue q̄diu sūt
in arboze nō pereūt. et q̄nto diut⁹ in arboze
p̄mittunt. tanto meliores sūt. sp̄ em̄ nouas
vires resumūt et difficil⁹ cadūt. Lōstant at
oline ut dicit idē. ex nucleo carne oleo et amur-
ca q̄ sanies siue sex oliue d̄z. et amara vtilis
tñ in medicis. s̄z nuclei cū folliculis oleo eli-
quato viles sunt ad ignē nutriendū. porci
etiā dicunt inde impinguari.

De oleo Ca. XXII

Oleum succus est oliue ut di. Jsidō.
et tāto est nobili⁹ q̄nto recent⁹ et faci-
lius a suis folliculis eliquat. ut dicit
Pl. li. xvij. ca. ij. vbi d̄z qz oleū p̄ vetustatem
viciat. et d̄z ibidē qz oleū in torcularibz extor-
quendū meli⁹ eliquat si oliue siue oleo bac-
ce p̄us cū molari lapide vehement⁹ cōtrite
feruentissima aq̄ p̄fusa fuerint et respersa. Plā
p̄ talē aquā calidaz vnetuositas ab amurea
et nucleis sepat. q̄ supenatās tandem ab ipsa
aq̄ artificialiter sepatur. Et ut dicit idē.
quanto oleum citius de torculari exit tanto
oleū laudabilius iudicat. nam pingui⁹ est et
suauis q̄d min⁹ cū terrestri suba admiscetur.
Præter hec dicit papias qz si q̄s in aq̄s mer-
sus oleū in ore p̄us inclusū in aquam emise-
rit clarioza facit om̄ia q̄ in fundo aque cōti-
nent. et patet oculis ip̄si⁹ facili⁹ oia q̄ in aque
inferioribz abscondunt. Cui⁹ natura est ut
cibos condiat et fomentū luminū admiscet
et corpa fessa recreet et p̄fortet. nervos con-
tractos et induratos ac spasmatos remollit
et relaxat. apostemata dura mollificat et ma-
turat. et maxime oleū lini Multiplex em̄ est
oleū et ex multis rez generibz ē exp̄ressū. alijs

aut est simplex. ut oleū oliuaz. oleū nucum. oleū papauer. oleū amigdalīnū. oleum rapiani. oleū lini. oleū canopi. et hmoi. aliū ē cōpositū. et ex h genere aliud est frigidum aliud calidū aliud est stipticū et stricciū. aliud laxatiū. Nam ex appositione calidoz efficiū calidū. et ex frigidis frigidū. et ex stipticis stipticū. et ex laxatis laxatiū. et idē fm diuersas causas morboz sūt adhibenda diuersa genera oleoz. ut oleū laurīnū nardi nū puleginū in causis frigidis. oleū vero rosaceū siue violaceū in calidis causis apponatur. Potest aut oleū ita fieri calidū ut febrez inducat si inde vene pulsantes et nares et volemanuū ac plante pedū inungant. ut oleū in quo decoquit caro leonina. ut dicit in compendio salernitani. Potest etiā fieri ita frigidū q̄ inducat mēbro inde puncto stuporez et insensibilitatē. ut p3 in oleo mādragorino qd sit ex oleo in q̄ poma mādragore sunt decocta vel diut⁹ reseruata. S3 in olea sic cōposita magis laudabilia et magis in medicina vtilia sūt t̄pata. Simplex aut oleū q̄ ad medicinā et q̄ ad cibū p̄mū locū obrinet oleū oliuaz. deinde nucum et amigdalaz. tertio oleū papaueris. qd tñ alijs oleis p̄dictis est magis frigidū atq; sicciū. maxie qd sit d semine et nigro. et h3 virtutē inducēdi somnum valet d calida apostemata in p̄ncipio. et cōtra epatis calefactōem. ut dicit Plā. Alia aut olea min⁹ pueniūt cibo ppter odoris grauitatē et saporis horribilitatē. p̄grauāt tñ vtilit medicine sicut dicit ysa. in dietis. h3 aut omne oleū generaliter multū aeritatis et aeree leuitatis. et idō omī liquori sup̄fer et alijs liquorib⁹ subesse dedignatur. penetratiue est virtutis et sui diffusio. et ideo in vasis vitreis vel vitreatis vasculis meli⁹ q̄ i ligneis vel porosis vasculis alijs custoditur. vestes quas tāgit inficitz in eis odoris sui vestigiū q̄ si inseparabiliter derelinq̄t. diffusū in aquaz in superficie in guttulas orbiculares se fcolli git. et ut totalitē q̄ ad pinguedinē et saporez separet ab eis superficie vit p̄mittit. Oleū autē sapore asper et odore horridū cum amurca siue fece mixtū. ad cibū nō est aptū. nauseaz em̄ et vomitū puocat et stomachi orificium corrūpit et imutat. oleū etiā apes et anialia anulo si corporis interficit et exinguit si inde pfundant. ut dicit Aristo. sed aceto post infusa reuiuiscunt. Item oleū purum ferrū politum a rubigine seruat q̄ ferrū inde in

ungitur. s3 si fuerit corruptū vel aquosum et cū fece mixtū destruit ferrū et corrūpic ut dicit Plin⁹ li. xv.

De oleastro. Cap. CXIII

Oleaster est siluestris olea sic dicta. eo q̄ in folijs silis sit oliue. s3 eius folia sunt latiora. et est arbor inculta sterilis et amara. cui insert⁹ oliue ramus vim mutat radicis et p̄uertit in p̄p̄iam qualitatem. ut dicit Jsi. li. xvij. Quia lacrima ē duplex Alia est similis gūmi sine vllō q̄litatez morfu alia est mordax seu similis gutte ammoniaci. ut dicit Jsi. Et q̄uis oleaster arbor sit siluestris. tñ eius cortices gūmi et frōdes pueniunt medicine. nam eius folia cū sint stiptica et amara. melle addito sanant vlcera capitis atq; oris. ut dicit Dyasco. succus corticis et frondis stipticus est et striccius. vnde valet ad interceptiendū humorū omniū fluxū. ut dicit idem. Gūmi eius valet ad multa. et illud qd est mordax maxime. nam vulnera mundificat et sanat. gingiuas corrosas et corruptas adiuuat. et dentes motos roborat et p̄fortat. Erisipilam. i. sacrum ignez et colera furiosa carnē et ossa corrodentē repp̄mit atq; sanat. valet d allopicia et fluxū capilloz. et tingit crines et caniciē vel palliat vlt retardat. ut dicit Plī.

De olerē Cap. CXIII

Oleris ab olendo est dictum. eo q̄ fm Jsidoz hoies p̄mo olerib⁹ alerent ante q̄ fruges et carnes ad esum hominibus p̄berent. pomis em̄ et oleribus nutritib⁹ hoies ante diluuiū. sic anialia graminib⁹ atq; herbis ut dicit Jsi. li. xij. et q̄uis omīa graminosa in terra nascentia que sūt coquibilia et esui hoim apta generalit oleris dicant. tñ vulgariter caules olera dicuntur quoz frutices et t̄rri ampl⁹ crescere ceteris oleribus arbitrant. ut dicit idem. quoz sūmitates dicunt t̄me quasi come in quibus maxime est vigenz virtus naturalis. et ideo in rimis tam herbaz q̄ olez maxime consistit efficacia medicine ut dicit idem. Est aut herba frigida et sicca turbidū quidē et melā colicū generans sanguinē. horribilē etiam odore facientē. ut dicit ysa. in dietis. et sunt etiā quidā caules estinales et qdā h̄yemales. q̄z herbe sunt p̄positae ex Jris Nam substantia est grossa et dura ad digerendū. Jus p̄o succus est colati⁹ et inde desiccati⁹ et ventris bumectati⁹ et laxati⁹. sed suba sine iure est

stipatiua. Tollit autem eorum nocuentum si in aqua elixent. et aqua piecta in alia decoquatur et cum pinguedine optime coquantur. ut dicitur in dietis. Est autem herba que proficit per transpirationem nam quando in uno loco fuerit seminata. si postquam creuerit in plantam ad humum meliorem transferatur. multum crescit. et tam in quantitate quam in qualitate seu virtute melioratur. In estate quoque folia eius tenera ab erucia et ab alijs semibus corrodiuntur. in hyeme vero gelu et pruina costringuntur et sic efficiuntur magis tenera ad coquendum et ad comedendum meliora. nam reuocato calore ad interiora foliorum melius digerit suba eorum. et sic efficiuntur magis sapida et sunt meliora. Plinius. l. x. c. x. multis laudibus extollit caulem quem ad usum medicine. et dicit quod eius triplex est species. quidam est crispa utilis stomacho alium modice mollior. alia lata habens folia spissa. et ista minus valz ad medicinam. tertia tenuia habens folia et simplicia et ceteris amarior. scilicet utilior medicine folia eius trita et apposita bis in die sanant canum vulnera recentia. et inueterata mire sanant. caulibus pariter coctis soluit. multum coctis stringit. vinorum ebrietati resistit. nervos confortat. et ideo utilis est paralitico et tremulosis. lactis ubertatem prebet puerperis. succus eius valz contra venenum. dicit etiam idem quod valet contra morsum canis rabidi. odorem seminis eius cocti fugiunt serpentes. Multas numerat alias eius virtutes quas per cedio habeo omitto. dicit etiam quod bractea siluestris. scilicet caulibus per se nascens habens effectus fortiores etc.

De ordeo La. XXV.

Ordeum est dictum eo quod cito fit aridum ut dicitur Isidorus. l. i. vel ab ordine. eo quod eius spica quandoque sex ordines continens inuenitur. Et illud genus ordeum melius nascitur a Italia quam triticum. et salubrius hominibus quam malum triticum vel siligo. ut dicitur Isidorus. Aliud est genus ordeum habens duos ordines in spica sua. Tertium dicitur trimentum eo quod lactum in terra verno tempore celeriter recolligitur. ut dicitur idem. De ordeo dicitur Plinius. l. x. c. vii. primum inter frumenta seritur ordeum. apud enim multas nationes panis inde fit principium. et polenta fit ex ordeo apud grecos. et illi primo ordeum aqua perfundunt. quod postea desiccant. et sic molis confringunt et a cortice farinam purgant. Alij ut italici ordeum siccum in subtilem farinam molunt sine perfusione aque precedente. Ordeum frugum omnium mollissimum est in medulla et seri non vult nisi in sicca et solida terra. vnde propter suam sube molliem multum cito rapit ad ma-

ritatem. nec videtur aliquid semen minus calamentosum quam ad corruptionem. quod cito crescit et recolligitur. et ante quam triticum inuadat corruptio vel rubigo. Inter omnia vero crescentia frumenta vilius ordei habet paleam et humilioris stipulam. sed multum habet laudabilem medullam quando modo debito paratur et farinam accuratissimam seu polentam. ut dicitur Plinius. Est autem ut dicitur ysa. in dietis. ordeum granum frigidum et siccum virtutem habens colatiuam et mundificatiuam et exsiccatiuam. et parum habet ventositatis respectu fabae. minus tamen nutrit fabam quam ordeum. Quis etiam sit magis naturaliter inflatiua. nec enim bene semper corpus nutrit que per ventris folliculos siue corporis se extendunt. ut dicitur idem. Multi autem sunt ut dicitur Plinius qui per vultum ordeum in medicina quam in cibo. Unde tamen fit potus mundificans. corpus nutrit et restituit. spiritualia membra recreans et mundificans. De ordeo etiam conuulso de cortice mandato et cum aqua munda decocto fit medicinalis potus. quam phisici prisanam vocant cuius virtus est sitis extinctiva. sanatis custoditiua. febrilis caloris alteratiua. sed de prisanam quere infra littera T.

De palma La. XXVI

Palma est arbor victorialis. sic dicta ut dicitur Isidorus. l. i. c. vii. quod manus victricis siue obtinentis victoriam est ornatus. vel quod est ad modum palme hominis habens ramos. Est autem arbor nobilis et insignis sempiterna pulchritudinis et virosis. diuturnis vestita frondibus sine ulla successione perueniens folia sua tempe hyemis et estatis. et quia est arbor annosa durans in virtute et virositate multa tempe. ideo ad similitudinem auis fenicis quam multis vivit annis. palma a grecis fenice vocata. et cum sit arbor fructifera fructus ferens delectabiles et suaves. non tamen in omnibus locis ubi crescit percipit fructum maturitatem. frequenter tamen in syria et in egypto fructus eius dactili a similitudine digitorum sunt vocati. quorum nomina variantur. nam alij vocant palmule similes mirabolanis in forme dispositione. differunt tamen penitus in sapore cum isti sint saporis dulcissimi et iocundi. mirabolani vero saporis sunt horribilis et amari. alij vocant thebaici qui et nicholani. alij multales quos greci canathos vocant. Ducus quoque Isidorus. Est autem palma ut tangit glossa super psalmistam arbor magne proceritatis et altitudinis. sed tamen ad cedri altitudinem

nō ptingit. Cuius radix est aspa et rotunda. i. p/ fūdo ipi? crevalde fixa. trūc? at ei? solid? est et p/ pact? et imputribilis firmitatē. cortex ei? cir/ ca truncū dur? et rugosus. et qdāmodo pūgi/ tin? et marie? sūus terrā. et idō difficilis est ad/ scandendū et cū difficultate ptingit ad eius/ fructū. folia ei? pyramidalē habēt formā ad/ modū gladij. quāsi aut palma dura sit circa/ stipite et aspera. in supioribz tñ iocūdi ē aspe/ ctus in ramoz pulcritudinē et i coma. i. sūmi/ tate ramoz portat fruct? suos et nō i medio/ folioz. vt di. Pli. li. xviij. Cui? fruct? est rāto/ vinctuosior dulcior et sapidior qnto i media/ ti? solis radijs appropinqt. In multis siqdez/ regionibz crescit. s. nō ita fructificat sic in re/ gione feruida solis spiculis pntue repculsa/ et leni tra sabulosa et vitrosa. et iō palmis iu/ dea est inclita. vt di. Pli. li. xviij. ca. v. Item/ idem. palmar duplex est spēs. masculus et fe/ mina. Mascul? pmo floret. seia p? in germē/ prūpit. nec fructificat femina nisi ita sit ppin/ qua masculo vt saltē mediāte vtero odore ma/ sculi seia pfundat. Idem etiā di. Arist. li. ve/ getabil. Et qñ seminant oportet vt masculi/ et femine semia piter seminent. et bina et bina/ sint pposita. et ex singulis erūpit planta. vñ/ quaterne plantule ex eis coalescūt q ad in/ uicērandē coadherēt. et ad modū alic? retis/ mutuo miro nature artificio se pnectūt. nec/ bene crescit nec etiā fructificat seia sine ma/ sculo. imo si arbor abscedat mascula femia/ post biduū sterilefcit. s. aspersis folijs et flo/ ribz masculi circa radices femine. femina ex/ vicinitate masculi qñ et coitu itez vires re/ cipit et resumit. nec diligit hmoi plantaria/ locū humidū pingue et fumosū. imo potius/ locū salū et arenosū. et iō vbi nō est tale solū/ oportet aspergi salē nō iuxta radicē s. aliqn/ tuluz in vicinio. vt salis siccitate humorosa/ ēre supfluitas psumat. Et di. Pli. qdā ē spe/ cies palme in meridiano orbe q tradit esse/ vna et nō multiplicat alia ex ipa. s. qñ p ve/ tustate oīno perit et deficit. itez ex se renascit/ ac reuiscit. et iō putat fenix anis arabie ex/ h? palme argumēto nomē accepisse. qz mo/ rit et renascit ex se ipa sic facit palma supradi/ ca. vt di. Pli. ibidē. Itē ibidem dicit idem. In ethiopia sūt varie palmar spēs. nō rari/ tate magis qz suauitate mirabiles. int? qz sūt/ ille q dicit cariace meliores et succo et cibo/ Rā ear fruct? succo sūt vberissimi. vñ et ex eis/ vina pcipua expmūt. Duculqz Pli. li. xviij.

cap. v. Est igit palma arbor singular? gēilis/ stipite et hirsuta respectu solia q etit. pulcra/ at est dilatata in ramis et comis respectu ce/ li ad qd sup? in cacumine se extēdit. cui? fo/ lia sūt longa in superficie qdez plana ac spissa/ et flexibilia. diuersis punctionibz vtputa spor/ tulis valde apta. vt di. Hiero. nihilominus/ in angulis lateralibz sūt incidentia et pacu/ ta. cui? ramī dicūt elate se sez eleuantes sur/ sum seruātes virozē pntuū et senūqz ad in/ fima inclinātes. Et fm h media h? dictiois/ elate i penultima pducibz. vt Lanti. v. vbi/ dicit Lome tue elate palmar. elate tñ siue ela/ tes grece. dicit abies latine. et fm h penultima/ corripit. et sic videt ponere alia lra q di. Lā/ ti. v. Crines ei? sic abietes. et sic media corri/ pibz non pducit. Clariat aut fruct? palme tā/ in forma qz in pntu fm diuersitatē ligni a q/ exit. et fm diuersitatē soli in q palma crescit. et fm variā receptōem caloris celestis q di/ uersimode fm diuersos situs ad palma/ rū cacumina se diffundit. vt di. Pli. li. xviij. Primū ptez. nam in multis palmis raro vel/ nūqz inuenit fruct? ppter malā vel min? suffi/ cientē dispositioez ip? arboris. vtz i palmis/ ytalicis. in qbz raro vel nūqz fruct? aliqz in/ uenit. et si crescat nūqz tñ ptingere ad matu/ ritatē et ppletioem debitā repit. vt dicit Pli. Scdm ptez pdictis quare in humo siue so/ lo nimis frigido et humido pigui vel fumo/ so de facili nō pficiūt. imo sine remedio nul/ laten? pualescūt. vt dicit idē. Tertiū aut ptez/ qz in locis vmbrosis a radioz solarū pntia/ absolut. nec crescere pnt palme. et si forte ali/ cubi creuerint. nullaten? tñ pnt fructificādo/ ad palmar gliaz puenire. et h est qd tangit/ ysa. in diet. dactili inqt fruct? sez palmiferi/ calidi sunt et būidi in scdo gdu. et diuersas/ habēt actiones fm regionū varias qlitates/ Nam qdam nascunt in regione frigida. i. re/ misse calida. qdam in feruida. et qdam int? h/ tempata. q hō in regione feruida vbi sol cō/ tinu? est fruct? sūt dulcissimi sapidī et p visco/ sitate qdaz aliqntulū vinctuosi. et tñ cum sint/ dulces valde si qz eis nimis vta? aliqn pote/ rūt sic vtentibz inferre corpis lesiones. Nam/ tumores et inflatiōes generāt dolorē oris et/ stomachi et etiā capitis pstant. splenis et epa/ tis meatus obstruūt et opilat. ex q ptez q oibz/ dulcibz vti pntue nō est bonū. imo sepi? aie/ et corpi est nociuū. Fructus hō. crescentes/ in tra frigida siue remisse calida ad maturi/

estate non pueniunt. et ideo in sua potestate et sic/
 citate permanentes velut crudi corporis non multum
 nutriunt. quam potest obesse multum. quia sunt ad dige-
 rendum duri quibus aliquantulum stomachum perfor-
 tent. tamen de stomacho de facili non recedunt. unde
 diutius ibi facientes meram torfiones ibi gene-
 rant sepius ac inducunt. ut dicit idem. In crescen-
 tibus hoc in regione mediocriter calida quibus
 sunt maturi tamen tanta inest eis aqua humiditas su-
 perflua quod non possunt in maturitate perseverari
 unde et corpora replent crudis humoribus qui sunt ma-
 teria diuturne febris. ut dicit. ysa. in dietis. Est
 autem fructus palme compositus ex molli suba et car-
 nosa. ex nucleo duro quasi lapidoso. in cuius me-
 dio semine continetur. tamen aliqui dactili inveniunt in
 syria et in egypto omnino sine nucleo. et tales
 spadones nuncupantur. quia in eorum suba non est
 rosementina. ut dicit. Plin. Quanto autem palma
 natura et genere annosior. tanto fructus eius
 melior est. non enim fructificat ante centum annos.
 et tunc primo habet completas vires et perfectas. va-
 let enim fructus palme secundum Dioscoridum. virilis in medi-
 cina. habet enim fructum leniendi asperitatem arteria-
 rum. et clarificandi vocem. et maxime quando bene sunt ma-
 ture. nam virides sunt stiptici. ut dicit. Plin. Quosdam
 milites Alexandri fuisse palmis viridibus strag-
 gulosos. unde quando omnino sunt virides non conue-
 niunt cibo. sed solummodo medicine. valet etiam
 dissenteriam et alios fluxus quando more debito
 apponuntur.

De palmite.

Capitulum. CXVII.

Palmes. ris. dicitur proprie ramus vitis. unde
 dicit Isidorus. li. xvij. palmes est vitis ma-
 teria mollis. quod per novella brachia
 emissus fructus affert. cuius folium pampi-
 nus dicitur. eius enim subsidio palmes ab ardore
 et frigore defendit atque adversus omnem in-
 iuriam premunis. Qui ideo alicubi intercisus est
 ut solum ad maturandum fructum admittat et faciat
 ut dicit. Isidorus. tota autem virtute sua et nutrimentum
 attrahit a radice. et quod propter inclusum calorem
 in sube sue porositate fortis est attractionis
 multum attrahit humoris quem transmutat in
 subam ipsius palmis. et quod residuum est con-
 vertitur in materiam germinis frondis fruc-
 tus atque floris. ut dicit Plinius. li. xij. qualis au-
 tem fuerit humor nutritivus in radice ta-
 lis ostendit in palmite. unde docet compen-
 dius salernitani facere vias diversi coloris
 ex eadem vite. Si ei dum vitis inseritur vitis in mar-
 cio fiat insertio in tribus ramis precedentibus ex

uno stipite ipsius vitis. si cum uno furculo inser-
 tionis loco apposueris colorem rubescit. et in alio
 colore blavium. et in tertio colore croceum. sin-
 guli palmites ex predictis ramis precedentes. ta-
 les preferunt fructus quales in inferendo appositi
 sunt colores. sed quia in his partibus raro vitis viti
 inseritur. quibus aliquoties palmes vitis alijs
 arboribus inseratur. ideo solet fieri fructus mu-
 tatio isto modo. In marcio quando incipit hu-
 mor ascendere de radice. aperitur cortex vitis
 caute circa radicem. quod aperto sit coloris inter-
 missio in circuitu inter lignum et corticem. et tunc
 diligentius custoditur ne humor ascendens de ra-
 dice exeat in scissuram unde humor quem paula-
 tim attrahit palmes a radice mutat transiens
 per colorem. cuius per vinctuosior transiens in fru-
 ctum. in fructu ipso coloris vestigium derelin-
 quit. Eodem artificio potest imitari quilibet
 plantula in sapore et colore. et sic sunt ar-
 bores qui naturaliter sunt strictissime artificia-
 liter laxatiue. et econverso. ut dicit idem. hoc
 idem dicit etiam Alfre. super li. v. plantarum. secundum quod
 species varie earum corticibus insertio seu planta-
 tionis tempore artificiosius supponitur. Palmes
 autem vitis ut dicit Isidorus. quedam ex se emittit
 vimina siue vincula quibus arboribus se vin-
 ciunt et conectunt. quorum adminiculo freni-
 ventis et turbinibus resistunt ne laxati palmi-
 tes ventorum flatibus dissipentur et ut sine lap-
 sus periculo suos fructus sustineant et vaga-
 peritate se diffundant. multum enim in princi-
 pio sunt fragiles. et ideo talibus indigent tena-
 culis quoniam efficiunt successive solis be-
 neficio fortiores. singulis annis indigent pal-
 mites refecatione a superfluo debita expur-
 gatione. sic enim plus fructificant et diffusius
 se dilatant. non amputati autem degenerant et in-
 labrute speciem se transmutant. Dinoscitur
 autem palmes generosus per nodos et germi-
 num vicinitatem. Nam ut dicit Plinius. li. xx. ca-
 p. xv. palmes raros habens nodos et distan-
 tes signum est infecunditatis. densas vero ger-
 minum fertilitatis indicium est. Quere infra de
 natura vitis.

De propagine

Capitulum. CXVIII.

Propago propaginis est novellus vitis
 ramusculus prumpes et surgens ex fla-
 gello prope terre infixo et immerso sic
 dicit Isidorus. Dicunt autem flagella vitis summa-
 tes siue extremitates. eo quod veterum flatibus agi-
 tentur que vel propter vitis dilatationem vel propter

renouatōem terre imerguntur. ex q̄b̄ noue plantule egrediunt̄ et vitis ppagine appellatur. Propaginare est idem qđ flagellū terre imersum sternere et inde nouas vites pducere. et sic vineā dilatare. Hā ppagare exēdere et pducere idē est. vt dī Jsi. palmites itaq̄ vinee siue rami ad terre p̄cauitatez incuruati et in quibūdā foueis a terra cooperti: quāndā p̄cipiūt vim germinandi et nouas ppaginez pducendi. vnde virtus germinatiua existens in flagellis sursum vi caloz erūpens paulatim transmutat̄ exterius in ppaginez. pars vero eiusdē virtutis depressa inferius admiscetur terre et cōuertit̄ in radices a quibz nouelle ppaginez attrahunt nutrimentū. et tandem radices totaliter efficiuntur a quibz ppagate vites velut filie a matre cōtinuo nutriunt̄. et sic fit qđ p̄mo a nutrice scz radice nutriebat̄ conuersū per ppagationis artificiiū in radicem. habet vt vice versa nutriceis officio fr̄gat̄. qz palmes siue flagellū qđ p̄mo nutrimentū a radice habuit. nūc per p̄uersionez in radicē om̄es alios a se crescentes veluti mater nutrit. vt dicit Gregori⁹.

De platano Ca. CXXIX.

Platanus est arbor a latitudine foliorum sic dicta. eo qđ patula sint et ampla. nam platos greci patulū vocāt. vt dicit Isidorus libro. xviij. cuius pulchritudinem exprimit scriptura dicens. Quasi platanus exaltata sum. Eccl. xxiij. Molliā quidem habet folia et tenera: vitis folio similia. vt dicit idem Dyasco. ad ista addit qđ platanus est arbor frigida et sicca. cuius folia in causis calidis et humidis sunt vtilia. Nam vt dī reuma compescunt et tumorem calidū oculorū. decoctio corticum eius et foliorū. reprimit dolorem dentiū. et vt dicitur ossium aliorū. virtutē dicit̄ habere leniendi et acutos dolores mitigandi. vnde valere dicitur p̄tra combustiones si cum alijs lenitiuis apponatur. eius etiā decoctio i vino valere dī contra venenum. hanc arborem laudat Pl. li. xij. ca. iij.

Depopulo Ca. CXX.

Populus est arbor a multitudine dicta. eo qđ ex eius calce. id est. sine vel radice multiplex ramorū dēsitaz oriatur. vt dicit Isidor⁹ li. xviij. Cuius gen⁹ duplex est. Nam altera est alba. altera autē nigra. Alba quidē habet folia ex vna parte al-

ba. et altera viridia. et h̄ est bicolor habēs qđ diei et noctis notas. nam alio mō variat colores in solis ortu. et modo alio in occasu. vt dicit idē. ab hac autē arbore vt dicit idem. effluit resina iuxta eridanū fluiū in ytalīa. et etiā i syria. et hec resina a Dyasco. et ab alijs indicat̄ medicinalis. nam sanguinē stringit sudores et alios fluxus notios compescit. et eis siquidē summatibz et comis solet fieri vnguentū frigidum opilatū et caloris mitigatiū. tumoris repressiū. somni prouocatiū. et hoc vnguentū populeon a medicis nūcupat̄. et in multis causis necessariū indicat̄. Dixit etiā Isidorus qđ populus et platanus et salix mollis sunt materie et ad sculpturā apte. et tales arbores p̄cisīs ramis plus crescūt et in latū et in longū amplius se extendūt.

Depino Ca. CXXI.

Pinus ē arbor picea a foliorū acumine sic vocata. pinum em̄ antiq̄ acutum appellabant. hec arbor dicit̄ picea. eo qđ desudat picem. vt dicit Isidorus libro. xviij. Ex pino in insulis germanie gignitur lacrima siue gutta que defluens frigore vel calore indurefcit et gemmā facit. et dicitur electrū. vt dicit Isidorus ibidem. hoc autē electrū alio nomine dicim⁹ succum eo qđ arboris sit succus Dicitur etiā ibidem pinus prodesse cunctis que sub ea seruntur sicut omnibus dicit̄ nocere ficus. Est autem pinus arbor procera et valde recta leuis et porosa. et tamē multū fortis. cum sit nodosa. et ideo ex pino optimi in nauibz fiūt mali. pini etiā edificijs sunt valde apti. de facili tamen inflant̄ et incendūt qū igni casu aliquo applicant̄. et h̄ accidit qz multū habent pinguedinis et vncuositatis. qz picez desudat. Hec arbor corticem habet durum extrinsecus et rugosum. sed interius habet humorem pingue et viscosū. qui a calore folijs attractus exterius in estate p̄uertit̄ in resinam que quidē p̄mo ex se est subalbida et per decoctionem quando pix efficitur redditur valde nigra. Est autem valde odorifera et odoriferū facit fumus. sed per multaz decoctionē diminuitur odor eius. folia habet multa sed gracilia et acuta. et viret hyeme et estate. Et cū sit arbor pinguiissima. in locis tñ crescit montuosis valde aridis et lapidosis. et cū sit arbor multe pullulationis tanto plus i altū crescit q̄nto i feri⁹ plures ramos

pdit. vñ ramis pccillis sicut terra plus se dila-
tat in coma sicut celum. lente crescit ppter visco-
sitate humoris et grossicie q cito se digerit nō p-
mittit. a suis corticibus spoliatur et nudatur vt pl^o
duret. nam int^o cortice et lignū generant ver-
mes qñ incipit desiccari. et illi vermiculi cor-
rodūt lignū. et iō cortice extrahūt ne ex cor-
rupto humore generent sēmes ad lignū pserua-
tionē dñ esse pccipua medicina. Dicit autem
Pli. li. xvj. q pinus sic et alnus sub terra pfun-
de cooperit^o diu durat. et iō si cauet pinus ad
aqueduct^o et obturat^o pfunde in terra multis
durat annis. et sup terrā iacēs et in loco hūi-
do et pluuioso corrūpit cit^o et senescit q tota-
liter in aqua occultata sub terra ex aq fluxu
indurescit. diu itaq durat sub tecto nec de-
facili admittit carie nec teredinē nisi p stillā
tē pluiā corrūpat. s; sub terra pfunde diu-
tissime ab omni putredine pseruat. Ecouer-
so aut abies sub terra in aqua cito putrescit
firmissima pō est infra tectis. vt di. Pl. lib.
xxj. cap. x.

De pinea La. QXXII.

Pinea dñ pini fruct^o. vt dicit Plin^o.
In imo iuxta stipitem grossus et ro-
tundus. in summo pō pyramidalis et
agut^o. In pncipio est viridis. s; qñ bñ matur^o
est alteri^o coloris efficit et colore castance co-
loratur. Et est pinea nux maxima ptenens i se
p fructū grana multa. q in testis durissimis
sunt inclusa. q dñem p ordinē sibynnicē sūt
pnera. et tñ nevnū tangat aliud testaz suaz
folliculis quasi qbusdā parietibz miro nate
artificio sunt distincta. Sunt aut sic ordi-
nata grana. vt maiora maiore et grossiorem
ptem occupent. et minora minore teneāt or-
dinatissime et ad gēiliores locū et acutiorē
sub maiore pondere sese inclinēt. nam pars
grossior sup^o p quandā caudulā adherens
arbori dep^o sō ad terraz acuminē inferi^o ali-
qñculū se inclinat. et est pinea fortis adherē-
tie et magne pglutinat^o q diu recens est. et
a sua pingui hūorositate nondūz vetustate
aliqua desiccatur. cōsumpta pinguedine siue
humore viscosa desiccata pinea dissoluitur
et sic pō a pte et nucle^o a nucleo separatur. Et
ideo p m Dyasco. et Pla. qñ est vtendum nu-
cleis pinee oportet vt integra pinea ponatur
sup carbones et leniter exuratur. et sic duplex
cortex ei^o interior. s. et exterior auferatur. et tñ
valde medicinalia sūt grana ista. habent em
pūte leniendi et humectandi et aliqñculūz

aperiendi et mūdificandi membra spūalia.
et tussim mirigādi. et hieis et psumptis sub-
ueniendi et sanguinē augmentandi. Corti-
ces etiā ei^o sūt medicinales. habēt etiam sua
stipticitate pūte sistendi sanguinē maxime
mēstrualē. et etiā dissentericū fluxū ventris
restringendi. vt dicit Platearius et Plin^o
libro. xv.

De pice Laplm. QXXIII

Pini lacrima est p coctōem ignis
cum nigredine indurata. vt di. Jli.
Piceis autem duplex est spēs. scz na-
ualis quia naues inde liniunt. et earū rime
ne subintrent aque piceis beneficio obstruū-
tur. et liquida et vtraq calida est atq sicca.
Alio tamen modo componit^o dura. et alio
modo liquida. et a multis colophonis vel
pice greca dicitur. quia in grecia in quāti-
te maxima inuenit. Vtraq est medicinalis.
virtutē em habet dissoluēdi et psumēdi. vñ
valet cōtra vicia splenis et eius opilarōnem
et in multis alijs ponitur in alagmatibus et
emplastris. Et dicit etiam Dyasco. q valet
contra venenum et morsibus venenatis suc-
currit cum sale trita. pice autem ignem infla-
mat. manū tangentis inquinat maxime ca-
lesacta. vestes mūdās et candidas sordidat
et maculat. cui^o macula q ad colorē et odorē
vix a vestibus delet.

De piro Laplm. QXXIII

Pirus est arbor fructifera sic dicta.
quia in specie ignis est formata. Nā
eius fructus a lato incipit et ad mo-
dum ignis in angustum finit. vt dicit Jli.
libro. xvij. Pirus dicitur arbor. sed pirum
eius fructus est. et fructus eius est ceres^o fru-
ctibus ponderosior. vt dicit idem. Vñ pau-
ca pira videntur ponderosiora esse q mul-
ta poma. vt dicit idem. etiam si dorso iumē-
ti apponant^o. De piris autē sic loquit^o ysa. in
dietis. dicit em. Pirozū due sunt spēs: alia
est siluatica seu agrestis. alia domestica et or-
tensis. vtriusq autem piri frondes et ramī
sunt stiptici et constringunt. sed fructus inter
se multum differūt. Nam pira agrestia ma-
gis sunt pontica et terrestria magis frigida
et sicca q domestica. magis insipida et du-
ra gustui q plus generaliter indigesta. et iō
cibo nō conueniūt sed solūmodo medicine
quia vehementer constringūt ventris fluxū
et repriment colericū vomitū si decocta
in aqua fluiali super stomachū apponant^o.

Domestica s̄o pira immatura sunt pontica grossa et dura et ad esum insipida atq; mala. tñ pelicatōem et decoctōem in aqua dulci et mellis seu alteri⁹ dulcis appositōem corz potest terrestreitas aliqñtulū digeri et aspitas temperari. nec sic tñ multū ueniūt cibo: sed pot⁹ medicine. Pira domestica matura frigida sunt et sicca. quoz stiptica suba cū aq̄sa dulcedine est admicta. Et idō ueniūt cibo et medicine. meli⁹ tñ ueniūt medicine. melius tñ ueniūt utroq; modo post cibum q̄ ante. nam post cibū laxant et compmendo cibaria depellūt ad locū decoctōis. et neruos orificiū stomachi p̄fortāt. ante prandiū vero sumpta p̄stipant. et si in multa q̄ntitate a ieiunio sept⁹ assumant⁹ vermes in vētre generant et colericaz duram et intolerabilē als incurabilem pronocant passionē. et illa pira que sunt dulcia et p̄tioris sunt compleri/onis et minus sunt frigida alijs. ideo frigidis et siccis plus ueniunt. Hoc autem pira habent p̄rium q̄ cocta cum fungis maliciosis omniē ab eis auferūt lesionē. et maxime siluestria p̄pter sue ponticitatis intensiōnem ut dicit ysaac. Puluis siue cinis piri siluestris ualet bibi⁹ p̄tra fungos. ut dicit idem Semp autē post esum piri debet subsequi usus vini. nam ut dicit quidam sine vino sūt pira virus.

De prino Ca. XXXV.

Prinus est arbor quā latini prunum vocāt. et cū illi⁹ arboris mltā sūt genera: melior est damascena a damasco opido p̄mit⁹ asportata. ut dicit Jsi. cuius fruct⁹ stomacho uenit et medet⁹. Nec sola arbor gūmi glutinosuz et p̄pacrū distillat. q̄ utunt⁹ medici et sc̄ptores. ut dicit Jsi. li. xxvii. Fructus autē prini dicunt⁹ prina. quoz que dam sunt alba. q̄dam rubea. q̄dā nigra. que nigra sunt et aliqñtulū dura et acida sūt stomacho utiliora. qualia sunt damascena. frigida sunt em̄ et humida. qñ bene sunt maturo bumectant ac in frigidant et dant⁹ contra febrilem calozē et siccit⁹ ventris p̄stipatio/nez. Papias tñ dicit q̄ prunus est arbor idē q̄ lentiscus. Sed glosa super Dan. dicit q̄ prunus et lentiscus sunt eadem arbor. s; cū ex lentisco nō fiat prun⁹. nō erit eadez arbor prunus et lentiscus.

De papiro Ca. XXXVI.

Papirus dicit⁹ q̄daz iuncus q̄ desiccatur ad nutrimentū igniū in lucernis et

lampadibz est valde aptus. et dicit⁹ q̄si pabulū ignis. p̄r em̄ ignis dicit⁹. qz in cereis ponit⁹ ad ardendū. et est herba viridis et rotūda et exterius valde plana. interi⁹ habēs mollē medullā albam siccā bibulam et porosam. decorticatur autē papirus vsq; ad medullam et sic desiccatur. parum tamen derelinquitur de cortice in vno latere unde medulla tenera sustentet⁹. et quanto min⁹ habet de cortice tanto clarius ardet in lampade. et facilius inflamatur Locus autē ubi crescit in palustribz prariis et aquarū ripis. h̄ papirio. onis nūcupatur. ut dicit Jsidor⁹. et dicit⁹ hec papirus De papiro autem fiunt vasa papiria. Nam papirium est quicquid potest fieri de papiro. tante autē sunt magnitudinis papiri circa mēphim et in india ut ex eis fiant naues sic dicit glosa super. xviii. cap. ysa. et hoc testat⁹ Plinius. et idem testat⁹ historia Alexandri. De papiris etiā fiunt carte in quibz scribebantur epistole que per legatos mittebant⁹. fiunt etiā sportule p̄rides et capse de papiris in quibz lre et alia reponūt⁹. sicut dicit glosa. s̄m Plinium autē multū valet medulla papiri ad aquā de aure extrahendam. illam em̄ naturaliter imbibit et ad se trahit. et idō aqua extrahit⁹ a vino cum papiro. De papiris dicit Plin. li. xii. ca. papiri inq̄t cresunt in palustribz egipti et alijs quiescentibus nili aquis. ubi aque in altitudine duos cubitos non transcendūt. habent autem radices papirorū in illis stagnis crescentia spissitudinem vnius brachij. et sunt triangulares in lateribus ex quibz cresunt iunci non amplius in altitudine decem cubitorū. et illis radicibz incole pro lignis vtuntur ad cōbuendū. et ex ipso papiro fiunt varia vtensilia et ex eis nanigia texunt⁹. et nanium vela funes et etiā vestimenta. et inde faciunt usum carte. Ducit⁹ Plini⁹.

De paliuro Ca. XXXVII

Paliurus est cardu⁹ asperrim⁹ et spinosus crescēs in terra aspera et icul/ta ut dicit Jsi. habēs quedaz capitella spinosa et ad tangendū difficilia. nam manū ledūt tangentes. et in illis capitellis p̄tinetur semen diureticū valens. ut dicit Dyasco. moribus venenatis et ad calculū p̄fringendum Paliur⁹ itaq; est herba aculeata pedes vulnerās transeūtis. cui⁹ hastule ita sūt spinose q̄ etiam p̄ asperitate p̄tingi sevel comedi ab asinis nō p̄mittunt⁹.

Depapanere La. CXXXVIII

Papauer est herba somnifera. soporē ei lāguētibz facit. et ē duplex. s. vsual' et agrestis ex qua fluit succ' quē pbiss' ei opiiū dicūt. vsuale aut aliud albū qd ē frigidū et humidū. aliud nigrū qd est frigidū et siccū. aliud est rubeū. et agnoscūt be spēs p flores albos purpureos siue rosos et sub albidos. Capita bnt magna ad modū maligranati. in qbz recolligit semē suū. semen aut est vinctuosum. vñ ex eo fit oleū ad vsus multos ex succo foliorz et capitellorū fit opiūm. vñ somn' febricitantibz puocat debz dari cū cautela qz multū opilat et infrigidat et mortificat. et maxime papauer nigrū i multis antidotis et medicinis salubriter adhibetur. vt dicit Plateari' Plinius Dyasco-rides et Bacer.

De plantagine

Eaplm. CXXXIX.

Plantago est herba frigida et sicca q a grecis dicitur arnoglossa. i. agni lingua vt dicit Isido. li. xviij. Eius em folia sunt plana et aliquantulū neruosa sūt sicut lingua. et cū rotunditate sunt oblonga. in quorū medio surgit vna bastula fortis et angulosa in cui' sūmitate recolligit ei' semen i modū clauē. Et ad huius herbe similitudinē formatus erat ornat' in insula sūmi sacerdotis sicut dicit mgr sup Exodū in historia. Et ē herba maxime cōueniēs medicine. Nam vulnera sanat etiā canis rabidi et ei' tūores sedat. ydropicos iuuat. veneno repugnat. et maxime aranearū. eius succus lumbricos necat et vehementē dolorē ventris mitigat vulnera saniosa mūdat et desiccāt. sanguis fluxū et menstruorū amputat. tumores apostematū in pncipio repercutit et dissipat. masticata gingiuas tumidas et sanguifluas reprimat atqz mundat. vt dicit Dyascozides q multiformiter laudat virtutes magnificas arnoglosse.

De petrosilino.

Eaplm. CXXX

Petrosilinū est herba ortēsis odorata. sic dicta eo q in petris et locis petrosi sepe oriat'. Cui' spēs sūt pl'es. s3 optimū ē macedonicū suauē gustu et odore aromaticū. vt di. Isi. cui' vsus pueit esui et etiā medicine. Est em herba calida et sicca et multū diuretica apertius diuisiua et sumptiua. ac humorū grossorū subtiliatiua

stomachi pfortatua et appetit' excitatua. et ideo lapides frangit. menstrua educit. ydropicis subuenit. opilatōnes splenis et epatis aperit. et multas alias passiones vt di. Plin. Dyasco. et Plat.

Depipere La. CXXXI

Piper est semen vel fructus arboris aut fruticis in meridionali pre caucasi montis crescentis contra feruendum estum solis. vt dicit Isidorus lib. xviij. cuius folia iunipero sunt similia. Cuius siluas serpentes custodiunt sed incole regionis illius cum silue mature fuerint eas incidunt et serpentes ignis violentia effugantur. et ex huius combustione grana piperis que naturaliter erant pus alba efficiunt nigra accidentaliter et rugosa. Cuius triplex est species vt dicit idem. nam est piper longum sc3 quod est immaturū. et piper album scilz quod ab igne est incorruptū. et piper nigrū quod scilicet torrido calore ignis nigrū est superficie et rugosum. Piper autem nigrū efficacius est longiori tempe q3 aliud potest in magna efficacia custodiri. et quanto est ponderosius tanto est recentius et etiā melius. vt dicit idem. Sophisticat autē mercatorū fraude. nam vetustissimo pipere bu- mefacto superaspergūt spumam argenti vel plumbi vt sic videatur ratione ponderis eē recens. Ducuntqz Isidor'. Plinius autē li. xij. ca. viij. dicit q piper per longā adustōem solis nigrum reddit et rugosum. et hoc non sine piperis iniuria cum deberet esse albu. sed ex celi intemperie sic nigrescit. hoc etiam permittūt incole vt possit diutius et melius conservari. s3 Dyasco. dicit q sarraceni qñ de nouo colligit illud ponunt in clibano. et sic torrent vt virtus germinatiua a pipere auferat ne in alijs partibz valeat fructificare aut itez pullulare. Est aut piper calidum et siccū in quarto gradu vt di. in Plate. habet aut virtutē dissoluendi consumēdi attrahēdi. cui' puluis habet vim sternutatōem prouocandi et cerebrū a supfluitate fleumatica expurgandi et carnē supflūā corrodedi et pānum in oculo consumendi. et spūalia membra a frigidis et viscosis supfluitatibz emundandi. maxime si cū sicibus siccis assumat habet insuper vim calefaciendi stomachū pfortandi et appetitū puocandi. sanguineis tñ et colericis nō est utilis vsus piperis. nam sanguinē dissoluit et desiccāt et exurit. et itade

lepra et alias passiones pessimas generat et inducit. ut dicitur in Pla. Piper itaque granum est vile in aspectu exterius atque nigrum interius albus sapore acutum. odore aromaticum. in quantitate modicum in virtute maximum. actu frigidum potestas calidissimum. cuius spiritus non sentitur quod diu est integrum. sed cum masticatum fuerit vel stritum. Cuius virtutes dicere ad plenum esset longum et quousque sit multum ponderosum apud nos preciosiusque propter raritatem et efficaciam. apud indos tamen propter eius copiam pulegio vilius reputatur. ut dicitur. Jsi. et etiam Plateari.

De pulegio La. XXXII.

Pulegium est herba multum aromatica a pullulando dicta quod ut dicitur. Jsi. apud indos pipe preciosius est. Est autem secundum Plac. pulegium herba calida et sicca in tertio gradu. cuius spiritus consistit in foliis et in flore. et debet colligi quando est in flore. et est duplex. scilicet domesticum quod vocatur sisinbrium et agreste. et virumque est multum utile et medicinale. spiritus enim habet dissoluedi consumendi et confortandi reuma frigidum stringendi et desiccandi et tussim frigidam amputandi et matricem mundificandi et coartam diuentris valuat. menstrua educendi confortandi stomachum. et appetitum excitandi. ventositatem extenuandi. et dolorem interiorum scilicet intestinorum ex frigiditate mirabiliter mitigandi frangendi calculum et conceptum adiuvandi. ut dicitur Plinius.

De porro La. XXXIII.

Porro nomen est eteroclitum quod in singulari dicitur porrum et in plurali porri. spiritus. Dat rastros rastros porrumque facit tibi porros. et etiam in li. numero. xi. ca. dicitur. In memoriam nobis veniunt porri cepe et allia et cetera. Porrorum autem duo sunt genera. scilicet capitatum et sectile. Sectile autem dicitur parvulus non dum transplantatum. capitatum vero maius quod loco ad locum translatum est ut dicitur Isidorus li. xvij. porrum sectile plus convenit medicinale quam esui. capitatum vero econverso. Est autem caput album carnosum. pelliculis sine tunicalis circumvestitum habens in fine plures radices loco capillorum quibus terre adheret et suscipit nutrimentum. de medio autem capitatis erumpit planta ut dicitur in libro vegetabilium habens in stipite supradie caput in quo semina colligunt et habent singula grana singulos pediculos. per quos adheret plantae. non facit semen primo anno sed secundo. sicut etiam dicitur in li. Dyas. et macri. yperas in multis

medicaminibus porro utebatur. nam illius succum dedit solum ille bibendum pro vomitu sanguinis unde valde contra sterilitatem si a puellis sepius comedatur succus eius cum vino bibitus valet contra morsum serpentis et cunctis liber venenosi animalis. contritum cum melle sanat vulnera si super ea emplastre. succus eius cum lacte mixtus vetustas sanat tussim. et etiam sanat vicia pulmonis. succus eius cum felle capre mixtus addita tertia parte mellis auri infusus tepidus eius sanat dolorem et iuvatur contra surditatem cum vino bibitus soluit lumborum dolorem vulnera recentia cum sale mixtum porrum cito claudit et sanat duricias relaxat. et fracturas cito consolidat. porrum etiam crudum comestum valet contra ebrietatem. stimulat venarum. et mollit durum ventrem. Hec omnia dicit Plinius libro. xi. ca. vij. ubi multa iam dictis superaddit. dicit etiam quod odore solo scorpiones abicit et serpentes. sanat morsum canis cum melle. valet etiam contra dentium dolorem et eorum vermes interficit. somnum provocat morbum regium interficit et ydropisim curat habet tamen quedam vicia. quia aciem oculorum hebetat et inflationem generat. grauat stomachum sitim provocat sanguinem incendit et inflamat si frequenter et nimium comedatur. Hucusque Plinius.

De quercu La. XXXIII.

Quercus est arbor glandifera. anno sa solida et compacta duri corticis medullam modicam habens interius sine nulla. super folia generans quandam stipiticam et insipidam materiam quam medici vocant gallam. portans fructus qui vocantur glandes. quibus porci et etiam aprioli in nemoribus saginantur. radicem habet fortem et tortuosam. in terra multum se profundante. et ei fictione fortissima adherente. cuius cortices fructus et frondes cum sint frigidi stipitici et sicci. sunt utiles medicine. dicitur quod quercus a querendo eo quod in ea solebant dii gentium responsa dare. ut dicitur Jsi. li. xvij. vel ideo quod in ea solebant antiqui querere glandes ad edendum sicut etiam dicit poeta. Mortales primi ructabant gutture glandes. Fuit autem hec arbor ioui antiquitus consecrata. Unde dicit Ovidius. Et que desiderat patula iouis arbor glandes. Crescunt autem quercus in locis montuosis et saltuosis et maxime in terra basan. unde quercus glandifera in magnitudine duricia et fortitudine alias

arbores preexcellunt vt di. glo. Hiero. super
Amos ca. ij. Est at quere? idē qd illex. quere
sup eodē in lra J. quercuū fruct? glādes di
cūt q̄ crescūt int̄ folia nullo flore penit? pce/
dente z sūt glādes rotūde exteri? z oblōge et
multū plane. z speculares aliq̄ntulū sublu/
cide sic vnguis. et sicut dz in dietis. glādes frī
gide sunt et sicce. et ideo difficiles sunt dige
stioni et inobediētes et ventrē p̄stipantes. z
tarde de stomacho descēdētes. et dolore ca/
pitis generātes. p̄t̄ fumos grossos ex glan
dibus resolutos de stomacho ad cerebrū
ascendentes. Sūt aut in p̄ncipio virides s̄
efficiūt q̄ si fulue ad maturitatē p̄tingentes.
crescētes in q̄busdā capsulis rotundissimis
planis interi? s̄ callosis exteri? aliq̄ntulū et
bisutis. Habēt at interi? medullas spissam
z plenā q̄dam pellicula circūdatā q̄ diuidit
int̄ corticē et medullā et est cortex cum me/
dulla et capsula sua magne stipticitatis z sic/
citatis. et non boni saporis maxime adhuc
viridis. sed q̄ bene maturant̄ et assantur ī
igne vel in dulci aqua elixant̄ meliorantur
in sapore ex aque dulcedine z calore. valent
em̄ p̄ venenū qz opilat̄ poros ne ad cor ve/
nenositas se diffundat. humores putridos
desiccāt. z fluxū mēstrualē valde cohibēt atqz
sedāt. vt di. ysa. in dietis

De quiskulys.

Lap̄m. CXXXV

Quiskilie dicūt purgamēta frumē/
ti sicut dz amos ca. viij. que cadunt
quando frumentū purgatur. q̄ qui/
dem inutiles sunt hominibz ad comedēdū.
porcis tñ et altilibz p̄bent cibū. admixte fru
mento ipsum inficiunt et ei nihil afferūt ni
si pondus. Quiskiliarū tamē grana leuia
sunt et vacua cauata a vermibus et corrosa
quorū medulla interius consumitur. ideo
ipsoz teca vacua inuenitur. propter qd nō
em̄ ventrem satiant q̄s aggrauant atqz in/
flant.

De rosa La. CXXXVI

Rosayt dicit Plin. est arbor spinosa et
parua. cui? virt? maxima est in flore.
secundario vero est in folijs z semine
Nam arbor est medicinalis quo ad florem.
quo ad folia. quo ad semen. Est autem rosa
duplex. quia quedam est domestica siue or/
tensis. z q̄dā est siluestris. Ortensis plantat̄ et
folijs sic vitis. q̄ si remāserit inculta z a super
fluis nō purgata degenerat ī siluestre. Agre

stisbo rosa p̄ frequentē mutatōez z culturā
efficit vera rosa. differt at rosa ortensis a sil/
uestri in floz multitudīne in odore in colo/
re z in frute. quia folia siluestriū sunt plana
lata subalbida. pauco rubore admitta. mi/
nus odorifera et min? operantia in medicīa
Folia aut ortensis rose sūt multa mutuo co
herentia et p̄neta. om̄ino rubra vel omnino
albissima mire redolentia in sapore stiptica
et quodāmodo mordicantia et magne effi/
cacie in medicina. q̄nto magis conteruntur
et cōfringūtur tanto magis efficacia et aro
matica sentiunt̄. de spina quadam dura et
aspera oriunt̄. sed tñ spineā naturā nullatē
nus imitant̄. decore et odore nobilitant spi/
nam suā. q̄ autē p̄mo germināt includitur
flos in granosa cortice viridi seu virēte. quo
tumescēte erūpūt q̄dam folia dura et acū
ta. in quoz medio erūpūt alia folia mollia
et se mutuo cōplectētia et paulatim rubētia
q̄ complera p̄tra solis ortum se expandant.
et qz tenera sūt et adherētie debilis in p̄n/
cipio. idē illis quibz folijs virentibz infer? ru/
bea folia tenera et mollia in circuitu innitū
tur vel muniunt̄. in quoz medio apparet se/
men minutū et croceū et valde odoriferū
qd adheret sup rose fructū. p̄mo at formā
rose fruct? ante q̄s folia ad plenū se expādant
Et ei? fruct? sunt q̄daz noduli parui duricū
q̄dā villositate q̄busdā granulis pleni q̄ p̄i
mo sūt virides. s̄ post casum semis et folio/
rum in autūno rubescūt q̄ plene sūt matu
ri mollescūt circa hyemē et nigrescūt. et co/
rū sapor stipticus est aliq̄ntulū acetosus sic
sapor mespiloz. s̄ inutiles sunt ad mandu/
candū p̄pter villaginē interius latrantem. z
comedentis guttur interi? offendentē. nasci
tur aut arbor rose q̄nqz p̄ seminatōez. q̄nqz
p̄ plantatōem. q̄nqz p̄ insertōem. z p̄ficiunt
rose p̄ traslocatōez et p̄ incisionem. Ducusqz
Plin. li. xx. ca. iij. flos rose inter flores obtinet
p̄ncipatū. et ideo solet p̄ncipalis p̄s hoīs s̄z
caput rosaz flozibz coronari. vt di. Plin. et B
rōne decoris odoris suauitatis et virtutis.
Nam sua pulchritudine aspectū reficit. suo
odore olfactū afficit. suauitatis mollicie ta/
ctū elinit. sua frute multis lāguozibz z mor
bis obuiat et succurrit. vt dicit idē. viridis
em̄ z sicca p̄petit medicine. De viridibz autē
folijs rosariū sūt multa. vt dz in Pla. nam
rose minutatim icise decocte in despumato
melle mel reddūt aromaticū et medicinale.

Istud em̄ mel p̄fortat ⁊ mūdicat ⁊ mūdi-
ficando dissoluit. et digerit humores visco-
sos fleumaticos atq; grossos. cū frigida aq̄
stringit et p̄stipat. cū calida laxat. De rosīs
autē bene p̄tritis ⁊ cū zūcara bñ incorporatis
fit zūcara rosacea. q̄ h̄ virtutē p̄fortandi et
p̄stringendi. valet etiā p̄tra fluxū dissenterie
et v̄omitū colericū et p̄tra sincopim et car-
diacam passionē. De rosīs etiā in oleo ma-
ceratis fit oleū rosacē in multis causis ne-
cessariū. valet em̄ ⁊ calefactiōem epatis si in
de epatis regio inungat. valet ⁊ dolores ca-
pitis ex calida causa si inde frons et tympo-
ra liniant. et valet ⁊ caloris distemperatiā
in acutis etiā somnū p̄uocat et inducit. Ex
rosīs etiā viridibz fit aqua rosacea p̄ decocti-
onem ignis siue solis. ⁊ hec aqua valet ad su-
pradicta om̄ia. valet etiā in collirijs oculo-
rum et in vnguentis dñaz. quia pannū sup-
flū et maculas faciei abstergit et cutē sub-
elliat. Ex rosīs etiā siccis sūt plurime medi-
cine. Nam odor siccay rosay cerebz repatz
p̄fortat. eius decoctio in aqua celesti om̄em
fluxū ex calida causa sedat. puluis eay san-
guinē sistit de naribz p̄fluentē. desiccāt ⁊ cō-
sumit putridū humorē gingiuas et radices
dentiū corrumpentē. p̄fortat dentē mobilē
casum cōminantē. puluis eius cū croceo cō-
stritus et albugini ouī mixtus sanat efficaci-
ter dolorē oculorū et stringit humores ⁊ san-
guines ad oculorū venas defluentē reprimit
tumorē vulue et ip̄am releuat descendētē.
Has et multas alias rose p̄tutes tāgit Plī.
li. ix. c. xix.

De radice Ca. XXXVII

Radix a radio d̄r. qz q̄si q̄busdā radijs
fixa tre demergit in pfundū Uel d̄r
a rado d̄is. qz si eradat non repullu-
lat. Est ḡ radix tam p̄ncipiū herbe q̄ arbo-
ris et est mollis ī suba porosa villosa tortuo-
sa. mollis siquidē et pinguis est sube. p̄t fa-
cilitatē hūiditatis attracte incorporatiōem. po-
rosa est p̄t faciliōrē ⁊ copiosiorē humorū ad
nutrimentū foliorū ⁊ frondiū trāsmisiōem. vi-
llosa est p̄t abundantis nutrimenti attracti-
onem. qd̄ em̄ facit os in animalis corpe hoc
facit radix in corpe arboris siue herbe. per
villos em̄ adheret terre. et qd̄ sibi p̄ueniens
est attrahit de humore. et attractū p̄ poros
q̄si p̄venas transmittit ad nutrimentū plan-
te. tortuosa est p̄t fortiorē adherentiam ⁊
in terra fixationē. variat autē radix in figura ⁊

dispositiōe p̄m diuersam actiōem caloris ope-
rantis in substantiali materia radice. q̄ ali-
qū est subtilis. aliqū grossa. aliqū mediocris.
sic d̄i. cōmentum Al. sup li. de plantis. Nam
si fuerit materia aq̄sa aerea subtilis et calor
fortis erit radix oblōga et recta in figura et
acuta. ⁊ si hūiditas nutrimental fuerit grossa
et terrestris erit radix dura ⁊ sicca. quia ta-
lis hūor vi caloris forti coagulāt. si h̄o fue-
rit materia mediocris et calor fortis equalit̄
ab om̄ibz p̄tibz a calore attrahit ⁊ p̄t p̄rium
equalit̄ coadunatiōem rotundat. ⁊ sic fit ra-
dis rotunda in figura. Si h̄o fuerit calor de-
bilis et materia viscosa nō p̄t multū materi-
am eleuare nec etiā dilatare. tñ eleuat p̄es
eius leuiiores. graniores p̄rio pondere. h̄ic
inde diffundunt. Et sic etiā in eis relinquit
forma inequalis cum quadā nodositate et
asperitate. radix ab humore terre actione ca-
loris generat. a calore celesti penetrat. cui
p̄tute nutrimentū p̄ueniēs sibi attrahit ⁊ in-
corporat. ex situ ⁊ dispositiōe terre radix dispo-
sitiōem p̄sequit ⁊ p̄plexiōem. Nam q̄ in terra
dulcit mediocriter sicca nascunt ⁊ aqua nu-
trunt pluuiali sunt meliores ⁊ ceteris lau-
dabiliores. q̄ h̄o nutriūt in terra molli ⁊ pa-
lustrī vbi aqua stans est ⁊ putrida de q̄ han-
tiūt nutrimentū. p̄t malignitatē ⁊ corrup-
tiōem aque ceteris sūt deteriores ⁊ min⁹ sa-
lubres tam in cibo q̄ in medicina vt d̄i. ysa.
Radix occultat sub terra et latitat ab aspe-
ctu. et suā p̄tutē et efficaciam manifestat ī fron-
de et in flore ⁊ in fructu. in terra occultata vi-
uit p̄ficit et meliorat. q̄ extracta a terra mori-
tur deficit et desiccāt. Totius arboris siue
plante pars despectior est ip̄a radix. et tñ sic
vriusq; mater est ⁊ p̄ncipiū. sic vriusq; nu-
trit est ⁊ magis necessariū sustentamentū. et
q̄nto pfund⁹ terre visceribz se infigit tāto ef-
ficatur solidi⁹ ⁊ firmi⁹ arboris fundamentū.
Radix cū sit in sua suba valde mollis. p̄tute
tñ et subtilitate inati caloris lapides dueros
penetrat ⁊ vsq; ad eorū intima se pfundat. tē-
pore hyemali calor naturalis fugiēs frigidit-
atē aeris ad interiora radice se recolligit ⁊
ibi multiplicat. ad sui p̄pamentū et nutrime-
tū a ramis exterioribz ad se attrahit humorē
et tūc hyeme ex attracto hūore radix materi-
am accipit quā p̄uriendo frondes ⁊ flores
verno tpe post emittit. vñ herbe q̄ p̄us erāt
aride ⁊ sicce et q̄si mortue in hyeme humore
evaporātē ad supiora in vere r̄uiscūt. Itē

Derampno La. QXXXVIII

solet manu ledere ptingentis. et pedes pun-
gere ipsa folia pculcanris. in principio qñ na/
scit folia hz mollia et lenia et qñro pl⁹ crescit
tanto asperior efficit⁹ et in acutiorē aculeum
indurescit. di. mgr in historia sup Indic. xx.
q testante Josepho rampn⁹ hz singulariter
hāc virtutē ignē ex se pferēdi. Nā ex folia qñ
cadūt et desiccant⁹ multe dicunt⁹ esse siccita/
tis et cuiusdā lenter nectuositas. et ideo qñ ad
est ignis vel fortis in calidis regionibz imps
sio caloris solaris. folia illa disposita infla/
mationi ad modicū calidi et siccī venti statū
incendunt. cui⁹ incensionis occasiōe aliqñ
vicina nemora mirabiliter exurunt. de ram
pno etiā dicit Pl. li. xliiij. Inter genera ar
borū fructu spinosus est rampn⁹. habens ra
mos et folia in quibus sunt aculei recti non
adunci hñs in ramis quosdā folliculos ru
bentes siue fruct⁹ in quibz est semen habēs
virtutē attractiuā. nam et secūdinās abve
ro trahit. Est aut arbor magne amaritudi
nis tam in radice qñ in folijs et in ramis. est
tñ utilis medicine. Nam ex succo radicis et
tirsoz p decoctiōem fit medicamen qđ medi
ci liciū vocant. et i quibusdā aculeis lucidū
dr. qz oculos reddit claros. nā maculā ocu
li delet et valet p lippitudinē et alia vicia pal
pebrarū. et ad aures purulentas et gingivas
putridas et sanguis excreatiōes et p mulierū
pfluviū qñ abundant hūores supflui imā
trice quā optime purgat et inanit⁹ et di. Pl.
sanat vlcera labioz et valz ad scissuras ligat
et dicit idem.

Derestina La. QXXXIX

Resina ut dicitur Plin. li. xxviii. est lacrima
sudore lignorum exalata ut balsami feru-
rule pini et lentiseci et arborum et etiam
figulorum quod sudare prohibent. reyn enim grecce
emanare dicitur vel sudare sicut ligna odorifera
orientis sic gutta balsami aut ferularum. qua-
rum gutta durefcit in gemmam scilicet in ele-
ctrum. Prima autem resina dicitur theberebinthina et
est persistentissima pre alijs et deferretur de arabia
iudea siria cipro et affrica et ab insulis ma-
ris. Secunda est lentiscina quod mastix vocatur. hanc de
chyo insula deportat. Tertia est pincalia. et
hanc nunc est liquida nunc dura inuenitur. Dicitur
quod Ipsi. Resina igitur dicitur quodlibet gummi liquidum
vel aridum. liquidum resina ut balsami et theberi-
thina dura. ut mastix ibus et mirra. et hmoi.
Omnis autem resina primo est mollis et liquida vel
viscosa. in prima sui emanatione et aliqua re

manet liq̃da et aliq̃ calore vel frigore indu-
rat. Om̃is aut̃ resina est utilis in medicina.
et ideo ponit̃ in nobilibz antidotis et vngue-
tis. Naturas aut̃ et vtutes singulor̃ quere i
locis suis.

Derubo La. QXL

Rubus est densitas spinar̃ et reprinz
et alior̃ fruticū aculeos habentiu
q̃ in aliq̃ loco crescūt s̃l. vt di. Jsi.
et est rubetū siue rubus nomē appropriatuz
spinoso frutici ferenti mora agrestia. q̃bz pa-
stozes releuat̃ famē suā. Cui⁹ fruct⁹ p̃mo est
rube⁹ et iō a rubore fructuū est dict⁹ rubus.
in ramos. lōgos graciles et rotūdos spino-
sos et densatos subrubeos et in se reflexos se
diffundit. cui⁹ folia sūt breuia et i lateribz sūt
scissa aliq̃ntulū et acuta. h̃ntia exteri⁹ q̃sdaz
aculeos paruulos. paz. curuos et aduncos
valde pūgitiuos. Uñ tot⁹ rubus a radice vs̃
q̃ ad summitatē aculeat⁹ est et spinosus. cu-
ius aculei p̃sus terrā paz. recurui ad simili-
rudinē dentiū sunt formati. cui⁹ fruct⁹ p̃mo
est viridis dur⁹ et valde stiptic⁹. deinde fit ru-
be⁹ paz. acetosus. vltimo efficit̃ niger et dul-
cis q̃n penit⁹ est matur⁹. Cui⁹ succ⁹ est rube⁹
et inficit̃ sic sanguis. et est fruct⁹ exteri⁹ tenuis-
sima pellicula et molli circūdat⁹ follicul⁹ qui
buldā distinct⁹. et cū q̃dam rotunditate pa-
rū eleuat⁹ s̃ plen⁹ est quadā carnositate hu-
mida interi⁹ et granosus. et est arbor medici-
nalis cū fructu suo. Est em̃ rub⁹ frigidus et
siccus s̃m. Pla. vt dicit̃ idem. Dicit̃ etiā Lō-
stan. sūmitates esse ei⁹ stipticas et valere s̃ ca-
lida apostemata et vituras. et s̃ rubores ocu-
lor̃ si eime ei⁹ cū albugine oui p̃terant et ap-
ponant. succus etiā turionū ei⁹ et cimaz va-
let etiā s̃ dissenteria cū aqua ordeī. Ducit̃
q̃ Pla. De fruct⁹ aut̃ ei⁹ vtilitate q̃re s̃ in li-
tera. De moris agrestibz in terra quidez
sterili crescit et est optimū circa ortos et etiā
vineas munimentū. Nam sua spissitudine
bestias et trāsēntes hoīes arcet ab ingressu.
lepor̃ et h̃mōi minutor̃ aīaliū est receptacu-
lū. auiū in eo nidificantū defensaculū et la-
tibulū. Nam ad s̃ dati sunt ei aculei a natu-
ra vt eis q̃si cū mucronibz se defendat. et iō
man⁹ inuadentiū fruct⁹ suos vulnerat et pū-
git. et ad sua interiora aduersarios ingredi
nō p̃mitit. Rub⁹ etiā vmbrosus est et obscu-
rus sua densitate soli nō p̃uius. et iō colub⁹
et alijs venenatis reptilibz est amic⁹. et iō a
rubo d̃ rubeta q̃dam rana venenosa q̃ ru-

bos inhabitat et frequētat. vnde iuxta rubos
dormire non est tutum p̃pter ei⁹ venenosā. vt
d̃ in historia sup̃ Exo.

Deruta. Caplum. QXLI

Ruta est medicinalis herba dicta eo
q̃ sit feruētissima. cui⁹ duplex ē spēs
scz agrestis et domestica. et vtraq̃ est
feruida s̃ agrestis magis. vt di. Jsi. li. xvij. c.
vi. Hāc venenis p̃trariari et repugnare do-
cent mustele. q̃ p̃mo rutā comedūt et ei⁹ odo-
re se muniūt et p̃tute anteq̃ dimicēt cum ser-
pente vt dicit̃ idem. immo mustela vim rute
nosces post ip̃esum inuadit secure et inter-
ficit basiliscū. vt di. Plī. Dyasco. et Lōstan.
Dulcis siquidez laudibz eam extollit Plī.
li. ix. c. xxvij. fere p̃ cunctis herbis. dicit̃ em̃
p̃tute h̃ze calidā scz et siccā. stomachi p̃forta-
tiuā si sepe potet̃. Item vim h̃z partus mor-
tui expulsiuā. et imūdiar̃ matricis educti-
uam et p̃sumptiuā et p̃ cū purgatiuā. Itēz
p̃tute h̃z hūoris veneri p̃sumptiuā. et ip̃s⁹
appetitus in masculis repressiuā. qz in eis i-
tendit siccitatē et calorem p̃plexionalem i ma-
sculis dñantem. ex quaz qualitatū intensio-
ne desiccāt humor et p̃sumit qui solet esse i
viris causa veneri appetit⁹. in mulieribz aut̃
frigidis et hūidis opat̃ ex cā s̃ria s̃riū sup̃ra
dict⁹. decoctio etiā rute sedat dura tormēta
ventris si potet̃. hec herba calida si sup̃ ven-
tris regionē cathaplasmet̃ mundat et inuat
pulmonē et pectora ab om̃i cā hūida et frigi-
da mēbroz spiritaliū infectiua. decocta cū
oleo vermes ventris necat. cruda comesta
acuit visū. oculor̃ caliginē dissipat atq̃ cu-
rat. fluxū sanguis p̃ nares ei⁹ succ⁹ naribz in-
stillat⁹ desiccāt et sedat. comesta vlt̃ potata ve-
nenis om̃ibz potēter obuiat. et om̃i venena-
tor̃ moribz cū alijs sale et nucibz p̃tris pa-
riter curat. mire succ⁹ ei⁹ naribz instillatus a
fleumate caput purgat. et epilēticos multuz
inuat. dolorē dentiū ei⁹ decoctio releuat. mē-
bra palitica ad sensuz reuocat et poros pus-
clausos deopilat. ṽtositatē intestinor̃ po-
tēter extenuat. et om̃ē interiorē dolorē se-
dat. lippitudinē oculor̃ et ruborē cū cimino
in aqua rosacea ruta mixta mūdāt mirabili-
ter atq̃ sanat. Cui⁹ odor oia venenosa de or-
tis fugat. et iō plantat̃ circa saluiā quā ser-
pētes diligūt et bufones vt eos fuget. De ru-
ta q̃z di. Plī. li. ix. c. ix. Ruta vult feri i equi-
noctio autūnali. odit h̃emē simū et hūorē.
siccis gaudet spibz. terra latericia ac cinere
f 2

vult nutrirī. et cinis ei⁹ semini debet misceri
 ut careat erucis. mustū rutatū bibebāt anti
 qui romani ⁊ venenū ⁊ alias multas passio
 nes. Uim seminatiuā hz in seie in stipite in
 surculo ⁊ in radice. Nā incuruato rami ali
 cui⁹ cacumie statim fixa in terra radicatur ⁊
 difficilime arescit. amicicia est ei cū fico in
 tantū ut nusq̃ letior ⁊ ualescat q̃ sub fico ⁊
 iuxta ficū. Itē dicit idem li. x. Errant pira
 goras q̃ putauit oculis notā esse rutā quia
 sculptores ⁊ pictores comedūt rutā cā ocu
 loz ⁊ acut⁹ eoz visus. p̃caueāt autē guide ne
 comedāt rutā. quia partus interficitur cibo
 tali. contra p̃stuiū genitale datur. ⁊ venerē
 crebro per somnia imaginantib⁹. succo rute
 inuncti a scorpionib⁹ araneis ab apibus ⁊
 vespis nō p̃gūt nec a succo cicute q̃ ē vene
 nū venenozū inficiunt. Ducul⁹ Pl. li. x.
 cap. xiiij.

De saltu et eius proprietatibus.

Ca. XLII

Saltus est vast⁹ ⁊ siluestris loc⁹ vbi ar
 bores i altū exiliūt ⁊ crescūt ut dicit
 Jsi. li. xiiij. Dicit etiā idē li. xiiij. salt⁹
 est dēfitas arbor⁹ alta. vocata h̃ nomie eo q̃
 exiliat in altū ⁊ p̃surgat ⁊ differt a silua. Nā
 in silua crescūt arbores p̃les ⁊ breuiorez et
 spiss⁹ ⁊ vicin⁹ sib⁹ nūicez propinquantes. In
 saltu p̃o arbores sūt pauciores sed altiores
 sūt ⁊ maiores. vñ silua est spissū nem⁹ ⁊ bre
 ue. ⁊ d̃r a silen qd̃ est lignū qz m̃tra ligna ibi
 cedūt et nascūt. et est idem silua nem⁹ ⁊ luc⁹.
 s; silua d̃r a silen qd̃ est vastitas vel silenti⁹.
 qz silua est vbi loca sūt vasta ⁊ deserta ⁊ silē
 tio plena. Nem⁹ p̃o a numine nūcupat. quia
 ibi scz in siluis ydola statuebāt ⁊ p̃ numine
 adorabāt. Sūt at̃ nemora arbores maiorez
 vmbrose frōdib⁹. Lucus autē d̃r dēfitas ar
 borū solis lumē detrahēs. ⁊ d̃r p̃antisfrasi
 a luceo ces. luc⁹ q̃ lucēs mīme. sic piscia d̃r
 q̃ mīme pisces h̃ns. ut di. Jsi. li. xvij. Sal
 tus et silue siue nemora sūt loca vasta et de
 serta vbi crescūt ligna infructuosa multa et
 fructuosa pauca. et sūt infructuosa maiora
 ⁊ altiora generalit̃ q̃ fructuosa pauc⁹ excep
 tis scz quercub⁹ atq̃ fagis. a feris et auius
 siluestrib⁹ frēq̃ntant. gmina et pascua in sil
 uis et saltib⁹ generāt. herbe medicinales in
 nemorib⁹ ⁊ siluis p̃cipue mōrnuosis reperiū
 tur. in estate virore frondiū ⁊ gminū decorā
 tur. in siluis ē loc⁹ deductōis ⁊ venatōis. nā
 venāt in eis fere. et in eis multiplices insidie

a canib⁹ ⁊ venatorib⁹ prepanf. Idē est loc⁹
 occultatōis. nā in siluis sepi⁹ p̃dones ⁊ la
 trūculi occultāt in quoz incidētes insidias
 trāsēntes spoliāt sepi⁹ aut ingulant. Itē in
 siluis p̃t viarū multitudinē ⁊ semitarū incer
 titudinē sepi⁹ dēuiāt ignoti. et viā incertā et
 ignorā p̃cognite eligentes sepe ad latronū
 latibula nō sine piculo deducūt. ⁊ ideo sūt
 nodi ⁊ signa in arbut⁹ siue arborū ramis ut
 vie tute ⁊ certē viatorib⁹ ostendant. a latro
 nib⁹ autē in biuijs aliq̃n immutāt h̃mōi no
 di siue signa. ⁊ sic p̃ signoz falsitatē m̃lti de
 uiāt et a rectitudine vie abducunt. Item ad
 siluas aues p̃fugiūt ⁊ apes. ille ṽ nidificent
 iste ṽ mellificēt. aues ut ab aucupe tucant.
 apes ut mellis fauos in arborū cōcauitatib⁹
 p̃ponētes secret⁹ abscondant. Item cuz sil
 ue p̃t earū densitatē sint frigide consite ⁊ ṽm
 brose viatores estu solis fatigati in vmbroso
 vacare refrigerio delectant. Ex siluarū autē
 multitudinē vel magnitudinē regionū ter
 mini ab inuicē distinguunt. et p̃ arborū mu
 tuas comp̃ssiones et indagines ab hostib⁹
 defensant.

De salice Ca. XLIII

Salix arbor est qdā sic dicta. eo q̃ ce
 lerit saliat postq̃ in aliq̃ loco figitur
 vel plātaf ut di. Jsi. li. xvij. arbor q̃
 dā lenta est ⁊ mollis vitib⁹. i. vineaz palmiti
 bus vincēdis apta et colligādis ut diē idē.
 Nec arbor fructū n̄ hz s; solū semē siue flo
 rē. Qui⁹ seminis dicit h̃ac esse p̃tutē ut si qd̃
 illud in poculo hauserit filios non generet.
 Imo etiā filias efficit infecundas. Ducul⁹
 Jsi. li. xvij. De salice at̃ di. Pl. li. xvi. c. xxxvi
 Salicū diuersa sūt genera. nā qdāz i mag
 nā p̃ceritatē virgas emittūt. crescūt q̃z in al
 tū et pariūt particas vineaz quaz corticea
 lōgi sūt ⁊ spissi ac fortes interi⁹ albi ⁊ exteri⁹
 virides. ex q̃b⁹ vincula p̃ponūt. ⁊ tales sal
 ces q̃uis sint fortes non tñ sūt ita flexibiles
 ut minores. ⁊ iō citi⁹ p̃fringūt q̃z ad ligandū
 circūtorqueant. Sūt ⁊ salices minores et
 ceteris g̃ciliores ductiles sup̃ modū ac flexi
 biles. ita q̃ p̃ circūflexionē nō rūpunt. imo
 ad instar fili corzi fortificant et inde fiūt vi
 mina ad vitēs ⁊ ad dolia colligāda. Est ⁊ ter
 cia spēs salicis inter duas p̃mas. ⁊ est in q̃n
 titate ⁊ in flexibilitate mediocris. nā maior
 inflexibilior cortice ⁊ rigidior ē minori. imo
 et illi⁹ rami cortice detracto sunt colore can
 didi et p̃actu lenes atq̃ plani. nō nodosi et

quib⁹ sūt varia suppellectilia. vt sedes spor-
tule et canistra. p. complexionē aut et consu-
ram densio: sit in ramis. Omnis em salix q̄s
uis sit q̄ ad fructū sterilis tñ in frondibus ⁊
in ramis fertilis est. et maxime si tpe debito
scz in marcio vel aprili tondeat. vt dicit idē.
In libro at. xvij. ca. xx. dicit idem. In acci-
duas arbores q̄ plantant. ppter alias salices
obtinēt pncipatū. q̄ si binis pedib⁹ a tra pu-
tent coercent ne in altū crescant sz latitudi-
nem se diffundant vltteri⁹ sine scala tōdeā-
tur zc. Omnis hō salix tanto in ramis est fe-
cundior q̄to q̄dem terre est p̄pinq̄ior. Pro-
cessu q̄z t̄pis qñ multuz antiquat salix defi-
cit paulatim et putrescit. et eius putredo et
corruptio incipit iteri⁹ a medulla. et iō r̄ma-
net interi⁹ sepe torta ꝑcana et vacua. ⁊ tamē
naturaliter exteri⁹ viridis atq̄ pulchra. In
cuius ꝑcauitate sepe latent venenosi s̄mes.
vt colubri et serpentes. et ideo dormire sub
aliqua salice nō est tutū. Hucusq̄ Plinius.
q̄uis autem inutilis arbor sit salix q̄ ad fru-
ctum. utilis tamen est medicine. Est em̄ fri-
gida et sicca vt dicit in Pla. et h̄z vim cōstringē-
di et cōsolidandi. et febrilem calorem mitigan-
di si detur in potu succ⁹ folior⁹ eius. valz eti-
am cōtra dissenteria puluis corticis ei⁹ cō-
busti et in potu sumpt⁹. Idem etia puluis
cōsolidat vulnera vlcerosa. Idem etia pul-
uis curat verrucas interi⁹ in potu sūpt⁹ et
exteri⁹ cataplasmat⁹. rami et folia aspersa
aqua aerem infrigidant. circa febricitantes
et eos recreant et cōfortant et somnū p̄uocāt
Hucusq̄ Plate.

De sambuco La. XLIII.

Sambuc⁹ vel sambuca est arbor mol-
lis et parua ex qua pponit quedam
spēs symphonie q̄ dicitur tibia vel sambu-
ca vt dicit. J. li. xij. in tractatu de musicis in-
strumētis. Arbor em̄ est h̄ns lōgos ramos
rotundos ⁊ planos. exteri⁹ valde solidos ⁊ cō-
pactos. int⁹ s̄a valde ꝑcauos q̄dā molli me-
dulla plenos. c⁹ folia sunt plana et crassa ac
grauis odoris. flores aut h̄z multos candi-
dos valde aromaticos et minutos. cortices
etiā h̄z duplicem exteri⁹ suluū. et interio-
rem viridem. et ille cortex viridis valde hu-
midus est actualiter. ⁊ eius succus cōuenit
medicine. plures in anno flores et fruct⁹ fa-
cit. nigri est coloris et odoris horribilis ⁊ sa-
poris. et iō inutilis est ad comedendū. Est
autē sambuca arbor calida et sicca. cui⁹ cor

tices folia et flores cōueniunt medicine. vt
dicit in Plate. diuretica habet virtutē et diu-
suam et attractiuā et fleumatis purgatiuā.
et ideo valet cōtra quoridianā febrē ex fleu-
mate ꝑcedētē. succus eius per se vel cū mel-
le lumbricos interficit. decoctio corticis me-
diani cum vino duriciē splenis et epac⁹ sol-
uit. Idem faciūt folia in oleo decocta et ca-
thaplasmata. folia eius et cortices ac fruct⁹
decocti in aqua salsa tumore pedum dissol-
uūt si pedes inde fomentent. succus valet
ydropsim ex frigida causa. decoctio etiam
florum et fructuū in vino fortissimo multuz
confert contra leprā ex fleumate si frequen-
ter fiat. nam fleumaticos humores corrup-
tos vel corruptioni dispositos mire purgat
Virū autē est videre in sambuco. nam si cor-
tex medianus stipitis vel radice radat ver-
sus supius p̄ regionē superiorē purgabit. et
si inferius p̄ ptes inferiores soluet. vt dicit
Pli. Dyasco. et Plate.

De salinca.

Capitulum. XLV

Salinca est herba s̄m Hugni. spi-
nosa et modica a saliendo dicta. eo
q̄ facit saltare se calcantes. et ideo di-
citur gallice cauchetrage. quia caput ⁊ ledic-
pedem se calcantē. Et hoc videt dicere Vir-
gilius dicens. puniceis quantū salinca ro-
setis. Et s̄m hoc est herba cuius radix ē ma-
gna et longa. pinguis mollis et carnosā sic
pastinaca. et solet poni in electuarijs. et dici-
tur alio nomine yringis. et emittit quasda
bastulas duras et angulosas in quaz sūmi-
tatib⁹ crescunt quedam capitella circūqua-
q̄ aculeata sicut calcaria. et crescit in terra
sicca sterili et arenosa. et ab aliquib⁹ scorpio
vocat. quia ad modū scorpionis pungit se
tangētē. s̄m Pli. autem libro. xx. ca. vii. sa-
linca est breuis et modica. foliosa et ramo-
sa. et densa quasi manu pressa. multum aro-
matica fere vt nardi spica. et quib⁹dā radi-
cibus minutis adheret terre. In pannonia
regione nascit in locis duris et lapidosis. et
est herba calida ⁊ sicca subtilis in substan-
tia et multum diuretica. Cuius radix de-
cocta in vino sistit vomitum. et stomachus
multum confortat. vt dicit Plinius lib. xij.
caplo. xx.

De stacte.

Capitulum. XLVI

f 3

S Tacte dicitur gutta mirre arboris. et eadem quod ipsa mirra. ut dicitur glossa super Beati. xxxvii. Et declinat hanc stacte. hanc stactes. inueniunt autem stacten indeclinabile. Unde ysa. c. iij. ubi loquitur de odoribus dicit. stacten est incensum quod ex pressura manat. et est grecum nomen. quod est de mirra in ista. **D.**

De storace Ca. XLVII.

S TORAX ut dicitur. Jsi. li. xvii. est arbor arabie silis malo citonio. cuius pinguis circa canicule ortum cauernatim et lacrimatim lacrimam fluunt. cuius distillatio in terram cadens munda non est. sed cum cortice propter seruitatem. Illa autem quod pinguis et calamis inheret albida est atque munda. sed primo efficitur fulua calore solis. quodam autem eius species dicitur calamites. quod est pinguis et resinosa humecta et velut mellosus odoris iocundi liquoris mitres. cuius gutta profluens coagulata sili nomine appellatur. nam greci stiriam dicitur gutta grece pro stira lacte storax appellatur ut dicitur. Jsi. Idem dicitur glossa super Ecclesiasticum. xliiij. Storax itaque arboris stiacis est gutta et est multum efficax in medicina. Nam secundum Dyasco. et Plac. calida est et sicca. subas hanc glutinosa. et virtute habet attractivam. cuius triplex est maneris. scilicet calamita. id est bona gutta et prima. quod pus ab arbore effluit et emanat. Alia est storax rubea. quod fluit post primam quod est purior. Tertia est storax liquida in colore rufa. in odore suavis. in sapore pontica. in suba magna. et in manibus malaxari potest. Que autem dulces habet sapores sophisticateda est. discernitur autem sophisticateda. quod si vetus est dum malaxatur pulverizatur et in frusta cadit. si recens est humectatur nimium inde magis et non satis inuiscatur. et propter habet dulcedinis quare deberet. liquida non sophisticateda. In his tres species calamita maxime est virtutis. cerebri mire confortat. fumus eius omnem reumaticum fluxum sedat. Laphala ex ea facta gingivas et dentes motos roborat et confirmat. menstruis impar. Tussim et raucedinem bene inuat. vtiliter hoc ponitur storax in emplastris tuncam et pustulas capitis. et multas alias passiones. Hucusque Dyasco. et Plac. sumus storacis ut dicitur Jsidorus purgat aerem corruptum et fugat omnem vaporem et fumum pestilentem.

De siccomoro Ca. XLVIII.

S ICOMORUS est ficus fatua in folijs moro similis in alijs ficus spem tenet. ut dicitur magister in historiis li. xxvii. Siccomorus et morus greca nomina sunt. Et dicta

est siccomorus. quia in folijs moro est similis. Hanc latini celsam vocant. moro enim longe percerior et maior est. Vel secundum alios dicitur a sile quod est ficus. et moros quod est fatuas quasi fatua ficus sicut dicitur glossa super Lucam. xix. Et est secundum Dyasco. siccomorus ficus siluestris fructus quosdam proferens subdulces. sed nunquam pueniunt ad maturitatem sicut de caprifico. dicitur. Plinius libro. xv. cap. xix. siluestris ficus nunquam maturefcit. aliqui tamen comedunt tales fructus. dicitur etiam Dyasco. quod siccomorus lapide contusus emittit lacrimam ad modum gummi. et idem est medicinale. Nam succurrit moribus venenatis si bibatur. tumoresque splenis compescit. dolorem stomachi tollit.

De spina.

Capitulum. XLIX.

S PINA dicitur arbor aculeata sic dicta. quod spinarum acumine velut quibusdam spiculis contra tangentium iniurias est armata. ut dicitur Jsidorus. a cuius similitudine dicitur spina dorsum propter radiolos ossium que sunt acuta sicut spine. Spina autem proprie dicitur ipse aculeus. qui a stipite exiens spissus et grossus in sua extremitate pyramidalis efficitur et acutus. Cuius rationem potes inuenire supra eodem libro ubi dicitur de arbore generali et dispositione arborum. ubi dicitur quod non est de intentione nature. quod arbores sint spinose sed accidit ex raritate plante per quam attrahitur humor frigidus parum coctus quod per poros ad exteriora attrahitur calore solis ad spissam coagulat. et propter paucitatem materie quod attrahitur in fine acuitur et pyramidalis figuratur. et hoc aliquando cum quadam inclinatione. ut est videre in rubis et in rosetis. aliquando in erecto acumine ad modum spiculi siue teli. Spinarum autem frequentia signum est terre sterilis vel inculte. et est quasi generale quod omnes frutices et arbores que multum sunt spinose mutuo se connectunt et alterutrum se muniunt et defendunt. et contra manus sibi resistentium pugnant et vulnerant. nunquam tamen inuicem sese ledunt propter suam densitatem radios solares interceptant et rostruas celi guttas ad ea que sub eis sunt descendere non permittunt. et ideo que iuxta spinas vel intra seminant non de facili conualescunt. spinarum punctura manus vel pedes sepius vulnerantur et non cessat dolor nisi de locis lesis totaliter extrahantur. propter sui acuitatem et puncturam vix sine falce vel sarculo ferreo eudantur.

luntur. et cū fuerint anulse alligate p fasci-
culos in clibano exurunt. sepe etiā inter spi-
nas apparent flores et etiā fructus multi. Sz
ppter florum molliciē nō mollificant spine. im-
mo deficientibz folijs remanent spine et am-
plius indurant ppter eoz naturalē siccitatē
de facili in igne accendunt et vehemēter in-
flamant et scintillātes ac crepitantes soni-
tū nō modicū faciūt. sz statim postmodū ad
nihilant. sic dicit glosa sup. vij. ca. Eccl. nō
tū spine penit? inutiles sunt. imo multis vsibz
pgruētes. Nam ex spinis fiūt sepes qbz hoīes
se et sua muniūt. multiplices etiā generant
fructus viles quos defendūt. quere s d ru-
bo in lra R.

De lignis sethim.

Caplm. QLI.

Igna sethim esse dicūt quedā arbo-
res spinose leues imputribiles simi-
les albe spine que grece achantis di-
citur. sicut dicit sup Ero. xxv. vbi dicitur. Se-
thim nomen est regionis montis et arboris
que albe spine in folijs est similis et est leuis
simū lignū imputribile incremabile. Unde
dicitur i auroza. Ligna sethim torpent nul-
la putredine iustos. Signat in celis q sine
fine nitent. Spinam sethim vocant. quia vi-
qz penit acerbis. Et quia tormētis itur ad
astra dei. fm Dyasco. et Pl. virtus ē illi sti-
ptica et cōstictiua et fluxus sanguis sedati-
ua. folia aut aspera spinosa et albida. florem
bz purpureū et fgulas lōgas ad grossitudi-
nē man? digiti in quarū summitatibz habet
capitella spinosa semine rotūdo plenaz va-
let d venenū et fugiūt serpentes odore eius
et potatū valet quia putrida membra fouet
et iuuat zc.

De sentice Ca. QLI.

Sentice cis. genus est herbe vel fruti-
cis habētis aspera folia pinguis et
diuisa ut eruca virgas habet duoz
cubitoz. et dicitur sentice a situ vbi crescit. quia i-
ter dura et inculta crescūt sentices sic spine
vt di. Jsi. capitella bz vt carduus cuius ra-
dis est rufa longa pinguis. et est etiā medici-
nalis et subuenit cōbusturis. vt di. Dyasco.
et valet d intrinsecā compuncturā. vbi alij
habent. contra venarū intrinsecam cōpac-
tionem.

De sepe Ca. QLII

Sepes pis. est gen? munitōis facte ex
sentibus spinis atqz lignis. Nam su-

des sine pali in terra figunt. circa quos spi-
ne et virgule circūnectūt. et sic dom? vel se-
getes sepi beneficio muniunt. z dicitur hic
sepes. hui? sepi. Unde Eccl. xxxvj. vbi nō
est sepes diripiet possessio. Circa sepes etiā
latitant venenosi vermes vt rane colubz et
serpentes. vnde a sepi dicitur seps serpens. cui?
venenū non solū corpus verum etiā ossa de-
struit et cōsumit. Unde Lucanus. Ossa qz
dissoluens cū pectore tabificus seps zc. z iō
iuxta sepe dormire periculosū est ppter la-
tētia venenosa. Sepes ymbribus z cauma-
tibz exponunt cito deficiūt nisi renouētur.
z dū res alienas custodiūt soli expositi pau-
latim se cōsumūt. et tandē ericcati et putrefa-
cti nō nisi incendiū promerent. A sepi autē
siue a sepio sepi dicitur septū sepi. id est. am-
bitus locus scz circūclausus. dicitur enim
intra septum templi. id est. intra ambitū seu
clausuram.

De sude Ca. QLIII.

Sudes sudis est palus vtrazqz extre-
mitate eractus a suo suis dicit. qd
sepes quasi cōsuta sudibus videt. eo qz
sudes per eam et transuerso figuntur.
vt dicit Jsi. fm Dugui. vero sudes dicitur a su-
do sudis. vel a sudus da. dū. qd est mūdus z
purnus. eo qz sudes mūdant et purificantur
pus qz terre insigant que tanto fortiores fa-
ciūt sepe quanto plus in terra pfundant. et
virgis eas cōsuentibz fortius pstringuntur
Et est sudes feminini generis. et dicitur h sudes
h? sudis. vt di. Dugui. et Quidius met. dicit.
que pūcta est humeris ceruix sude figit cō-
busta zc.

De siliqua Ca. QLIII

Siliq est gen? legumis sonoz folli-
bz vacuis qd magis onerat qz refic. vt
di. glo. sup Luc. xv. fm Dug. siliq dicitur
follicul? cuiuscūqz legumis z purgamentū ex
q porci nutriūt. Jsi. at li. xvij. dicit. siliquon
quā latini icorrupte siliquā vocāt. iō tale no-
mē a grecis accepit. qz est arbor cui? fructus
est dulcis. Xilon quippe lignū dicitur liquon
dulce et huic snie recordat glo. sup Ero. ca.
xxij. vbi dicit q fructus silique sūt p dulces
et habēt longitudinē vni? digiti et pollicarē
latitudinē quoz cortex manducatur. vt dicit
idē li. xij. ca. ex. q alij dixerunt eā esse ficum
egyptiā. sz h est error manifest. qz in egypto
nō crescit sed in syria.

f 4

Desmapi La. QLV

Sinapis dicitur a sin quod est simul et nap eo quod in folijs napo siesilis. ut dicitur in li. xviij. De sinapi dicitur. Pli. li. ix. c. cxiij. In hac q̄s pitagoras laudauerat herbas asserit p̄mā laudē tribuisse sinapi. et dicit eā in herbis obtinere p̄ncipatū. calida ē et sicca in q̄rto ḡdu. hūiores grossos et viscosos extenuat atq; purgat. serpentū et scorpionū ictū addito aceto sanat. fūgoz venena supat. dentitū dolorē mitigat ad cerebz penetrat et ipm mirabiliter purgat. s̄fringit lapides et mēstruis impat. appetitū puocat et stoma- chū p̄fortat. epilēticos iuuat. et ydropicos curat. litargicos excitat. et eos multū iuuat. capillos mūdāt et eoz casū p̄pescit. in cōgru- os at̄ sonos auritū et tinnitū tollit. oculoꝝ ca- liginē d̄tergit et aspiratē palpebray lenit. pa- raliticū subueit. q̄z poros apit et hūorē infun- dentē nervos et laxantē et insensibilitatē idu- centē dissoluit et iducit et p̄sumit. Has et mltas alias ipi laudes p̄dicat Pli. et p̄tutes. et dicit q̄ maior est p̄ in seie. semē tñ mīmū in q̄ntitate et maximū in p̄tate. multū ei est ca- lefactiū agitiū et p̄sūptiū et sui mltiplica- tiū. ex vno cū ḡno mīmo maria plāta pdu- cit q̄ frōde flore et germie in imēsuz dilatat. semē ei in q̄busdā follicul sine recis oblōg et rotūdis crescit. et illa tecay bñficio vsq; ad maturitatē p̄suat. flores at̄ sūt mltū crocei et odoriferi. et cū tota herbe suba seruīda sit et austera. flores ei maxime ab apib dil gūt et frēq̄ntant. ut dicit. Pli. et tñ nūq; p̄ringūt flo- res oliuay. ut dicit. Pli. li. ix. c. cxiij. ita etiā se mltiplicat. ut vbi semel semiat vir locū inde vl- teriū liberat et vbi semel cadit p̄tinū viret. ut dicit idem. li. ix. ca. ix.

Defemine La.QLVI

Semē est qđ i agro spargit ad gignē/
dñi fructū. Quis p qndā approparōz
dicat aīaliū qđ emittit ad pcreādūz
ferū. vt di. Jsi. semētis pō est semē frugū qñ ē
tpe seminādi. s. act^{us} seminatōis. a mltis etiā di/
cebat qndā dea vel dñā seminationū. Semi
nariū pō est vniuscuiusq; rei exordiū v^t vas
in q semē ponit seminādū. s. seminiūz dī qđ
a semē est lucratū. ita di. Hug. Et ponunt
p^{ro}p^{ri}us differētiales i grecismo. Est aīatoz se
mē campiūz satoz. Semētis ppe sementinū
qđ in archa. Laudat atq; suo sparget tpe i
agro. Seminiū cuiusq; rei dicat origo Se
mē ac vt di. Pl. li. xviij. c. xxiij. Semē bonū

est anniculū bimū vel trimū. s. vltimū parū
valet. et iō illō gnū qđ ī area subsedit semini
seruādū est. est em̄ optimū qm̄ gūissimū. z ē
illud semē optimū qđ est magis ponderosū
z interi⁹ magis albū. fm̄ qlitatē aut terre est
semē densi⁹ vel rari⁹ seminandū. s. r. citi⁹
tardi⁹. Nam ī locis humidis celeri⁹ ne semē
ymbre putrescat. in siccis vero tardi⁹ vt plu
uie sequant. ne diu iacēs semen vltro eua
nescat. Est aut serendū min⁹ de semine ī ter
ra pingui z humida q̄ in macra. qz ī terra
pingui ī pncipio nimis crescit et p sui mul
tiplicatōem nimia ī fine mutuo se destru
it opprimt z cōfūdīt. Qđ celeri⁹ z citi⁹ semiat
debet esse densius q̄ qđ tardi⁹ solo cōmēda
tur Semē em̄ serotinū d3 esseraz ne nimia
densitate neces. Aris q̄ est semen equali
ter spargere. nam manus pgruere debet cū
gressu semp. quia cū vtro pede. nec ē trās
serendū semen de locis frigidis ad calidio
ra. nec ecōuerso. nihilq̄ ī contrariū p̄p̄ē
dum est. Semen seminatum ī macro solo
raro facit culmū. spicā minutam generat et
inanem. pinguiā s̄o arua exvna semis radi
ce fundāt legetē numerosam. In autūno ve
ro circa equinoctiū est temp⁹ pgruū semina
tioni. similiter et ī vere. sed ī recta p̄ma
serendū nō est. qđ p̄tēz p hiberna semina cū
ante p̄mā seminant septima die erumpūt
sed post p̄mā vix īfra quā draginca. Huc
usq̄ Pl. ca. xliij. Semen itaqz est granum
modicū et rotundū habēs ī se virtutes sue
speciei multiplicatiuā et cōseruatiuā. vñ cūz
semē terre p̄mittit ex hūore turgescit. z ex ca
lore terre incluso p̄tes rarificante et hūores
circūstantis terre ad sui sp̄amentū attrahē
te inualeseit et grandescit. et sic cuticula se
minis scissa germē paulatim emittit. et radi
ces inferi⁹ ī terra figit q̄b p̄tinue nutritiō
tū sibi haurit et sic tandē vi caloris terrā in
sensibiliter agit z erūpit. et se pducens culmū
frondē florē semē z fructū. et q̄uis modicū
sit qđ seminat maximū tū est qđ ex semine ge
nerat. a stultis putatur perdi semen quādo
seritur. et tū meliori modo q̄ p seminatōem
nullaten⁹ custodit. In semine etiā v̄get se
minalis ratio ī qua operat calor natural.
et ad ei⁹ augmentū pariter z nutritiōem hu
mor nutritimentalis attrahit vi caloris. De
semine aut mediāte culmo surgit spica q̄ fm̄
Jsi. li. xvij. a spiculo dicta est. eo qđ ī spica p
ducāt aristaz culmū q̄ ad modū spiculoz

sunt acuta. ad hunc enim faciunt nasa aculeos in ipsis
spiciuntur et subitot autu minutaz et hinculo
ru morsus in spicaz summatibz essent arma
videtur idem. Spica autem sunt diuersorum semi
nu natura se diuersificat in figura. Nam quoniam
est lata ut in ordeo quoniam triangula ut in spel
ta. quoniam tetragona seu quadrangula ut in tritico.
aliqua est rotunda ut di. Plin. et Arist. Est autem spi
ca in culmi summate multis follicul' circumdata.
in quibus velut in matrice gna semina nutriunt.
ex his ad maturitatem tempus preseruatur. Qui quidem
folliculi erumpentes cum gno pmit' manent clau
si. deinde paulatim turgescunt gnis matie
in tritico sunt scissi. ut dicit super lib. Arist. de
plantis. Spicarum capita generaliter in principio
calore eleuante sursum eleuant. sed quando tendunt ad
maturitatem ex gno p' d'ere inferi' aliquantulum
inclinant. propterea quoniam sunt spice in virore et cor
rupto aere et rore pfuse in corruptela et aurum
gine ouertunt. ymbre vero et rore congruo pfuse
et calore celesti modo debito circumfote cito ma
turescunt et propter roris humectationem gna sua de fol
liculis cadere non p'mittunt. ut di. Plin. li. xvij.
Idem dicit Costan. et ysa. et Alfre. Ex boni
tate autem terre cognoscitur bonitas spice quoniam in terra
bona et pingui generatur spica bona. quantitate
magis et gno numerositate multiplex ac re
ferta. in terra vero sicca et macra e conuerso. ut di.
Plin. libro eodem.

De stipula Ca. CLVII

Stipula ab ysto dicitur quoniam stipula. col
lecta ei melle stipula videtur pro cultura
agri ut di. Jsi. li. xvij. vel stipula dicitur a
stipulo siue a stipopas. quoniam stipula facit culmu
quem stipat. ut di. Dug. Est prope stipula idem
quod strame vel palea cum folijs et vagis quod re
linquitur in agro spicaz multitudie p'cia falci
bus et a messoribus collecta. et hinc stipula a multis
recolligitur ad diuersos vsus. Nam quidam inde
domos p'egunt. quidam loco stramis stipula si
bi sternunt. alij paleaz vice aialia inde refici
unt. alij vero stipula ignes nutriunt et panes et
cibaria inde coquunt ut di. Plin. li. xvij. c. xxx.
Quoniam de palea in lra p. stipula quidem est res le
uis et p'caua et sicca et hispida. et v'eto subdita
et ab igne facillime inflamata. ut dicit idem.

De simila Ca. CLVIII

Simila tritici est medulla. farina sepe
purissima et delicata vnde fit panis no
bilitu quod similago proprie nuncupatur. et est
Aos tenuissime forme mundissime et albissi
me et mollissime ac diuersis cibis apte et et

am medicina. Queres de farina in lra p.
et de polenta in lra p.

De scopis Caplm. CLIX

Scopa est arbor a scopado dicta a sco
popis. lra a scopopas. quod idem est quod pur
go as. eo sic dicta quod ex eo scopis tecta. ut dicit
ysa. li. xvij. hinc a multis dicitur birck. et hinc folia lenia
sunt tremula eo quod ei' folia cum sint tenuissima
leuissimo vento agitata tremere videntur. mul
tas hinc yngulas duras et nodosas. quibus pueri
dorsis denudatis sepe castigantur. Ex eis etiam
ramusculis fiunt scope quibus purgant domum a
pulvere et alijs sordibus euacuatur. semina quidam
facit vacua ad modum quod squillaz siue filiqua
rum quibus vtuntur boies siluestres loco panis. hinc
autem arbor multum de succo acido aliquantulum
pugituo. vnde solent homines in vere et autumno
cornices incidere et humorem effluentem recolligi
gere quem bibunt loco vini. talis siquidem potus
situm sedat et p'escit. multum inflat. ut dicitur
sed non reficit nec inebriat neque nutrit. Idem etiam
am succum in aliquo vase sub diuo diu a calore so
lis decoctum corrumpit et putrescit. et ouertitur
in pinguedinem et efficitur vnguentum. Multi
etiam detrahunt pignus decoctum ad modum pi
cis et quoniam sit horribile et nigrum fetidumque. tunc
multum vsu est necessarium. et ideo siluani boies
in desertis semine et succo istius arboris vtuntur p
annona. prinea et etiam polina. ut tangit Plin.
vbi agit de arborum succis. li. xx.

De stupa Ca. CLX

Stupa est purgamentum canopi siue
lini. Et dicitur pro antiquos stipa. eo quod
ex ea rimenauium stipent. vnde etiam
et stipatores dicuntur qui eam preparant in val
libus et componunt. ut dicit Jsi. li. xix. vbi agit
de lanis. p multas autem carpinationes et pecti
nationes stupa a lini vel canopi suba sepa
ratur. separata grossior nodosior hispidoz
et breuior inuenitur. et ideo ad vendendum et
filum pponendum non est multum apta. sunt tamen in
de fila multum grossa et ineqlia et nodis ple
na. ex quibus fiunt licmina necessaria vsibus eade
laz. Nam cum sit magne siccitatis de facili infla
ma vnde subito accenditur et citissime redigitur in
cinerem et fauillam. et quoniam extinguitur amara reddit
fumum. tetrum oculis et naribus nocuum. vnde autem
est stupa medicine quoniam a suis bastulis est be
ne purgata. valet enim ad vulnera desiccanda
et sananda ad mitigandum arsuram et repri
mendum tumorem oculorum. ut dicit Plinius
li. xix. ca. x.

De tato La. QLXI.

Rarus ē arbor venenata. et cuius succo venena toxica exprimunt. Arbor est foris et p. cera hñs ramos grossos flexibiles et lōgos et q̄b. faciūt parthi arc. sic di. Jsi. li. xvij. Un poeta Taxi torquenti ar-
cus ei⁹ umbra est nociua et dormientib⁹ sub ea mortifera. Cui⁹ succus nimis laxat. cui⁹ carbo ignē grecū seruat inextinguibilez. v. di. Dyaseo.

Detabula La. QLXII

Tabula a teneo. nec. est dicta. et est in vna significatōe mēsa diuicū q̄i te-
nabula. eo q̄ bolos teneat et vasa et mensalia q̄ desup apponūt. sup pedes erigūt et q̄daz limbo circūducūt et ambiūt. Alio mō dicitur tabula alca in q̄ ludit. et h̄ duplicat et di-
uersis colorib⁹ insignit. Tercio mō dicitur lignū planū et tenue in q̄ posito colore līe inseri-
būt. Quēq̄ pplanāt breues asseruli et attenu-
ant atq̄ pcauāt exvtraq̄ pte paz. et artificia-
liter ppaginant et replēt cera nigra viridivl
rubea ad scribenduz. Et dicūt tales asseres
tabule eo q̄ teneāt līas. q̄ in eisdē tabul⁹ sūt
p̄scripte. Tabule at tanto sūt meliores q̄n-
to ex ligno plantiori et leniori et duriori ppo-
nūt. Alio mō dicitur tabula a tegēdo q̄si tegula.
asser lōg⁹ lat⁹ ferris diuisus et sect⁹ cū securi-
bus vel dolas. Hā h̄mōi ligna ad domoz se-
cta sūt vtilia. q̄ ex eis sūt tabulata. s. laquea-
ria et alia edificia ex talib⁹ tabulis artificia-
liter pposita et p̄pacta. arte mira et mltiplici
castratura disponūt post multiplicē supflu-
oz resectōez. vt tales tabule inuicē equalitē
pūgant. Dom⁹ ornāt et tñ posire in salarīs
cū omib⁹ deseruiāt. ab eisdē tñ q̄b. seruiunt
p̄tinue pculcant. trabes q̄dē p latū sibijnu
cēbūt q̄i equali distantia suppositas q̄z su-
stentaculo se defendāt vt min⁹ incuruēt q̄n a
pauimēto vel alijs reb⁹ suppositis ipa tabula
ta nimia onerant. nauib⁹ pponendis. ponti-
bus pstruēdis cistis et alijs vtilib⁹ fabricā-
dis. tabule necessario repant et dolant. cla-
uiculis et alijs artificijs ppaginant. ad tabu-
las etiā pfugiūt naufragātes et a piculo se-
pius liberant.

Detrabe Laplm. QLXIII.

Trabe est lignū transversale qd po-
nit p latitudinē dom⁹ exvtraq̄ extre-
mitate parietes tages et tenēs nelap-
sū vl incuruatōz p̄p suā altitudinē pariant.
Et dicitur h̄ trabes vel traba a trabo bis. q̄a ab

vno plete ad aliū trabis cui insigil et vñt. v.
di. Dugucio. Oportet aut vt traba sit lon-
ga fortis et spissa et maxime circa mediū. ne
forte si fuerit nimis gracilis i medio incurue-
tur. vñ p̄p incuruatōis piculū sepe oportet
vt colūna vel statua sustinet. Nam lignū si
ponitur p transversum sustentaculo indiget.
quod erectū alia sibi superposita d̄ facili su-
stineret.

De therebinto La. QLXIII.

Therebint⁹ vt di. Jsi. li. xvij. arbor ē
resinā sudās omib⁹ alijs pstantiorē.
cui⁹ resina dicitur therebintina. et est mal-
tū medicinalis. Hā fm Dyas. ei⁹ folia fruct⁹
cortices et semia stiptica sūt et sūt diligentia
colligūt sic tini. et sunt p̄traria miorib⁹ vene-
nosis. Eius resina est bona q̄ est munda lim-
pida et aromatica. in colore rufa. et h̄ p̄tū
dissoluedi et laxandi et maturadi. et iō pdest
p apostemata dura et alias collectōes tā in
capite q̄ in mēbris. De therebinto aut dicit
Pli. li. xij. Syria inq̄t therebintū h̄z. et est
spēs ei⁹ duplex. s. mascula et illa q̄ est sine fru-
ctu. s. semia. et hec est duplex. vna h̄z fructū
rufū magnitudine lenticule. alia pallidum
magnitudine fabe. et est fruct⁹ odore iocūd⁹
et tactu pinguis et resinofus. Et est in syria
arbor magna et ē ei materies lēta admodū
et durabilis q̄i vetustate nigrescit et splende-
scit. Ei⁹ folia sūt densa et h̄z q̄dā folliolos
q̄daz aīalia vt culices emittētes q̄ coriētē
rebāt. et sic cortice p̄forato gūste resinofes-
cūt et emanāt. Itē Pli. li. xiiij. ca. vi. there-
bintina radix et folia in vino decocta stoma-
chū p̄fortāt. p̄ dolorē capitis iuuāt. placz the-
rebintina odoratissima tā syriaca q̄ cyprica.
pura plucida et subalbida cū aliq̄ rubore. et
illa q̄ est mōtana pot⁹ q̄ capēstr⁹ vulnera sa-
nat et purgat.

De thyna. Laplm. QLXV

Thyna sunt ligna qdam p̄ciosissima
ad modū hebeni ex q̄b. Salomō fe-
cit grad⁹ et fulera in domo dñi. Un
dicit glo. iij. Regū. x. ca. sup illū locū. Attu-
lit at hyrā ex ophir ligna thyna. et ligna thy-
na sunt impuribilia et spinosa in similitudi-
ne albe spine rotūda et candida et valde ful-
gentia et polita instar speculi sine vnguis.
vñ in eis resultāt imagines sic in vngue. in
igne nō comburunt. neq̄ in aqua resoluūt.
sicut nec ligna sethim et mulci crediderunt
eadem esse ligna.

De tirso Caplm. CLXVI

Tirsus est rā arborū q̄ olez et herbarū frutex medi⁹. sic dicit⁹ q̄ de tra sursū est erect⁹ vt di. Papias. Est itaq; p̄ plāte supior tenerior viridior et mollior ac pulcrior. celo vicinior. a tra r̄motior. rore ce lipfusior. folijs et ramuscul⁹ tenerrimis plenior. et est melior in medicina. Hā i tirsio maxime viget virtus herbe.

De tigno Ca. CLXVII.

Tigna sūt ligna q̄ a p̄terib⁹ vel mur⁹ vsq; ad cacumen edificij sunt erecta supportantia totū tectū ad modū conij vel piramidis sursū tendūt et paulatim se inclinātia ad alterut⁹ i cacumine mutuo se p̄tingūt. Et dicūt tigna a tegēdo v̄l a tegula qz tegulis ad sustentatōz recti supponūt. tegule āt dicūt ligna qdā lōga valde et aliq̄ntulū lata plana et tenuia q̄ ex trāuerso tignis m̄ris clauiculis affigūt et i eis etiā asseres vel lateres suspēdūt. Sūt āt tigna fortia dōlata et q̄drata et cōplanata. sūt āt tigna fortia et grossiora p̄sus domū et exiliora et min⁹ fortia p̄sus tectū. exteri⁹ laterib⁹ et asserib⁹ l̄ straminib⁹ onerant. interi⁹ v̄o puleris laq̄arib⁹ decorāt et in ip̄is laq̄ant et figūt. Et dicunt laq̄aria asseres q̄ interi⁹ ad decorez camere tignis p̄iungūt. et a tignis d̄r tignari⁹ q̄ tectoria tignis inducit. vt di. Papias.

De tritico Ca. CLXVIII.

Triticū a tritura est dictū vt purissimū in horreo seu ḡnario recondat. vel qz ḡnū e⁹ cōmolli⁹ vel teritur vt edat. vt di. Jsi. li. xvij. Est āt duplex triticus. scz rubeū exteri⁹ in vtraq; extremitate acutū in latere scissū. interi⁹ albiſsimū ḡue et pōderosū. et illud gen⁹ est optimū vt di. Pli. Aliud est colore croceū exteri⁹. interi⁹ v̄o albū. i superficie lucidū et leue frāgi difficile. De proprietatib⁹ āt et generib⁹ e⁹ queres de frumēto in l̄ra f. Sic di. ysa. i diet. diuersificatur triticū ex diuersitate soli in q̄ semiat. Hā qd̄ crescit in tra pingui atq; putribili crassius est et pingui⁹ atq; pōderosius et nutritibili⁹ q̄ id qd̄ crescit i terra macra siue sicca. vñ bonitas tritici intendit ex bonitate soli. et conuerso. Triticū āt ex diuersitate t̄pis variat. Hā qd̄ nascit⁹ tpe moderato in q̄ntitate et q̄litate erit p̄fectū ac medulle multe et corticis valde pauci et poptimi nutrimenti. Immoderato v̄o tpe exortū imp̄fectū. Itē differt p̄m vetustate et nouitate et mediocritate. nā

qñ est vetustū lōgo tpe p̄seruatū nimis efficit siccū et dux ad digerendū et modice nutritiū. qz tunc ei⁹ hūiditas subalis a calore aeris minuit et nimis desiccāt. Nouus vero p̄uo tpe reſeruatū p̄ hūiditate supflua et viscositate terre hūidū est ac viscosū densū ad digerendū durū et inflatiū ventositatis et rugit⁹ vētris generatiū. Mediū v̄o inē nimis nouū et vetustū in multā hūiditate et paucā. tempatū magis laudabile est et ampl⁹ nutritiū. Nam exhausta hūiditate accidentalī subalem hūiditatē in pte calor aeris epat. et ideo tale triticū magis est laudabile et meli⁹ nutrit et bñ digerit. p̄ditq; viscositatē terre et densitatē. Est āt triticū vt di. ysa. calidū et inter humidū et siccū tempatū. Sed panis ex eo fact⁹ est calidior p̄t calore ignis et coctionē. Intendit eī in eo calor naturalis p̄ calore ignis actualē. Itē hāc proprietatē hz triticū p̄ cunctis ḡnis q̄ nutritibili⁹ est ceteris. et p̄pter similitudinē hūane cōplexionis. vt dicit idem. Itē triticū est colatiū et mūdificatiū et lanatiū. et ideo ius de eius farina factū purgatiū est pectoris et pulmonis. Idē facit tisanū de eo factū sicut de ordeo. qz mūdificat et plus q̄ de ordeo. valet etiā i tussim et sanguis fluxū. Itē triticū coctū cū oleo et positū sup durū apostema dissoluit illud. Itē coctū triticum in succo rute dissoluit coagulatōem lactis si māmille indeliniant. Itē tpatū cū succo iusquiasmi et positū sup neruos phibet hūores noxios ne descendāt. Itē eius granū mastica tū valet i morsū rabidi canis. Flā venenūz extrahit vt dicit idē. De tritico āt fit oleū qd̄ valet ad multa. sz maxie i pruritū et serpigine et impetiginē cū pāno albo bñ confricetur. qd̄ sit vt virt⁹ olei possit meli⁹ subtrahere. Itē cortex tritici siue surfur hz p̄tutez colatiū et mūdificatiū p̄t q̄ farina eius sed modicū vel nullū exhibet nutrimentū. Itē vt dicit idem. triticū recens et nouus parui est nutrimenti et qñ comedit⁹ crudū flegmaticū est et inflatiū. et in laterib⁹ dolores cōmouet et rugitū. cito etiam cōuertit in putredinē. et ideo lumbrici et alij vermes noxiui ex tali cibo sepius generant. Alsatū autem magis nutrit et min⁹ ventositatem facit et multū constipat et constringit. In aqua coctum grauissimū est et multū inflatiū et viscosi humoris generatiū. Ducitq; ysa. in dietis.

De tisana **QLXIX**

Tisana sicut dicit glosa sup. ij. Reg. i. ordeū dicitur siccātū pila tūsum et de/corticatū. et fit inde cibū aptū illis q̄ carent dentibz. ex tisana fit etiā pot⁹ vi/ lis patientibz febres et alias calidas passio/ nes. Quere s̄ de ordeo in lra D. Calorē mi/ rigat et alterat. sitim sedat. Et declinat hec tisana. h̄tisane. et penultima est producta. Unde Alexander nequā sic ait. Corrice nu/ dato tisanas ordeā dicas. et dicitur a tīpeon qd̄ est pentio. quia percutit i pila dum decoz/ ricatur. potus autē inde factus tisanum dici/ tur ab ysa. in dicit.

De tribulo **La. QLXX**

Tribulus est frutex spinosus q̄ mol/ lior est q̄ sit arbor. et durior q̄ sit her/ ba. Cuius due sunt species. s. maior que crescit iuxta sepes. ut di. Pl. li. xxi. s. xxi. Tribulus dura res est septa villaz obtinet. in altum crescit. sed cū non habeat vires ut directe se extollat incuruat et versus terraz se reflectit. dentes habet acutissimos acule/ os acutos et dentatos. et singule eius vir/ gule a summo vsqz deorsum ad radicez acu/ leis sunt munite. Alia est species tribuli mi/ nor et crescit in locis palustribz et in cāpis. et est minor in longitudine et grossitudine q̄ sit maior. Folia habet minuta et rotūda hastulas p̄icit longas teneras rubeas spar/ sas per terrā diffusas aculeatas p̄ totum et spinosas. Florem faciūt album et fructū p̄/ mo viridem deinde rubeū tandem nigrum. et hūc fructū diligūt serpētes colubz et bu/ fones. et ideo talem fructū comedere homi/ nibz non est tutū. et cui ipm comedere li/ buerit eligere debet illū qui a terra magis est eleuatus et nō nimis maturus qui integre est et intactus a muscis vel a vermibz nō cor/ rosus. Tribulus autē campestris. ut di. Pl. aratro et frugibus est inimicus. viuacem ē et multum se multiplicat. et vix eradicari po/ test quando in aliquo radicat agro. et ideo messem comp̄mit et cōfundit pedes et crura transeuntū et manus se tangentū multum ledit. et transeūtes sepe cadere vel cespitare facit. vestes hominū dilaniat et discerpit et ouīū iuxta se pascua querentū lanā rapit. et ideo dicitur tribulus a tribulando. quia tribulat et ledit sibi appropinquantes.

De thimo **La. QLXXI**

Timus est herba valde aromatica. Unde Virgilius. redolētqz thimo/ fragrantia mella. cui⁹ flos dicitur epi/ thimū. et est flos medicinalis. habet em̄ vir/ tutem melancoliā purgandi et flegma. et id̄ valet p̄tra quartanā et alias melancolicas passionēs.

De thimiamate.

Capitulum **QLXXII**

Thimiamata est quedam cōfectio p̄cio/ sissima ex onica et stacte galbano et thure p̄parata. sicut dicit Exodi. xxx. et est dicta a thimo flore odorifero quia olet suauiter sicut thimus. sicut dicit Isid. li. iij. vbi tractat de odoribz. talis autē cōfectio in vsus hominū nō debuit fieri qz domin⁹ of/ ferre in templo sup altare thimiamat hanc p̄cepit. et ideo in ecclesia nō debet sponsus et sponsa thurificari odore thuris. Inde etiā est qd̄ allato thure benedicto super altare. si descendat thuribulum ad choz aliud thuris sine benedictione apponendū est et offerendū hominibz.

De thure **La. QLXXIII**

Thus est nomen arboris et etiā gū/ mi inde emanātis. Unde Plin⁹ li. xxi. dicit. Thus est arbor arabie i/ mensa atqz ramosa leuissimi corticis ad ace/ ris q̄ntitatē. succū aromaticū et album mō amigdale generans et effundens et mastica/ tione in puluerē resolutū est intus pingue et igni appositū facile ardens. et appellat apud nos masculus eo qd̄ natura sit rotundus ad modū testiculorū. reliquū s̄o est planum et plene scabiosum. et est masculo min⁹ bonū. adulterat autē admixtū resine albe siue gum/ mi. sed sua cognoscit p̄pria qualitate. nā th⁹ igni appositū ardescit. resina vero fumescit. gūmi autē calefactū resoluit et liquefit. Ar/ bor autē vnde fluit thus dicitur libanus. et e⁹ gū/ mi a naturalibz ac medicis olibanū nūcu/ patur a mōte arabie sic vocato. sed a libano arbore fluens olibanū libanus nūcupat. ut dicit Isid. Et dicit glosa sup Eccl. xxiij. sup illum locū. Ego quasi liban⁹ non inci/ sus et Libanus ut autē arbor est in arabia cortice et folio lauro similis. fructū emittēs bis in anno. s. in vere et in autūno. sed quod p̄ se fluit in p̄ncipio estatis melius est. quod vero in estate cortice inciso paulatim exire cogit. in autūno s̄o nec ita candidū ē nec ita purū. s. s̄ qd̄ p̄mo adheret ramis et corticibz

in estate induratur et a ramis ferro recolligitur. Thuis optimū est qđ albū solidū et mundū odoriferū et rotundū ad modum testiculi ac oblongū. et ideo dicitur masculinū. Thuis p̄o qđ apertis corticibus in autūno vel hyemis p̄ncipio effluit non est alteri simile in p̄tute nec etiam in colore. qz illud albū est et trāslucidū odoriferū valde atq; mundū. Thuis p̄o secūdariū et rufum est tenue et scabiosū. vt dicitur Jsi. Regio at̄ vbi crescūt thura est montuosa et p̄ altitudine rupiū et scopulorū q̄i inuia et inaccessa. vt dicitur glo. Eccl. sup̄dicta. Nec om̄ia di. Plin. li. xv. c. x. et dicitur glo. qđ Arabia est regio thura gingnēs sabei eiusdē regionis puincia marie thurifera. et est tra ex vna pte mari et scopulis. et altera p̄o montibus et rupib; vix accessa. vñ thuris arbor sine cultore crescit et terrā argillosā diliget. Dicūt aut̄ arabes qđ thuis nō d̄z recolligi nec ei arbor incidī. nisi a sacris et religiosis tpe collectionis p̄ tactu mulierū nō pollut̄. et sic p̄ntat p̄ religionis obseruantia merces augeri Item idem ibidē ca. xvj. p̄ma naturalis vindemia est circa canis ortū in fortissimo estu Nam tūc ei cortex tenuissim⁹ lacat et p̄silit inde spuma pinguis q̄ cōcreata densat vbi loci natura poscit h̄ purissimū est et candidū. Secūda vindemia versus h̄emē corticibus incisus rufum h̄ exit nec cōparabile ē p̄ori. Credit aut̄ nouelle arboris gūmi esse candidū et veteris efficac⁹. et qđam putant ī insulis meli⁹ gūmi. Alij negant in insulis nasci. Colectū thuis in camelis deferri in ciuitatē que sabotriam d̄z. porta ad h̄ patente nec p̄ aliā viā digredi licet ibiq; decimātur deo que inuocāt. ibiq; in mensura et pondere accipiūt sacerdotes. nec ante inde h̄ mer carinisi prius deo debita portio offeratur. candore pbat. et carbone si statim ardeat et inflamet. si dentē nō recipit h̄ statim frangitur vel redigit in puluerē vel in micā. Ducusq; Plinius. fm Dyasco. p̄o et Plate. Th⁹ est gūmi cuiusdā arboris in Alexandria. et d̄z olibanū alexadrinū. qđ est pur⁹ et meli⁹. aliū iuenit iuxta damascū et d̄z damascū. et nō ē ita bonū nec ita pur⁹ sic p̄mū. Est at̄ calidū et sicca. multū aromaticū multū pingue et glutinosū. p̄tute h̄z p̄fortādi ex aromaticitate sua p̄solidandi et p̄stringēdi et p̄glutinādi ex gūmositate sua. potēter stringit lachrymas et fluxū humorū descendentiū de capite p̄cipue qñ fluit p̄ venas exteriores faciei si

circa tpa ei⁹ puluis cū vino albo et cū albugine oui emplastre. sic etiā sedat dolorē dē tū et gingiuaz. masticatū thuis p̄hibet fluxū humorū a capite ad mēbra spūalia ad pect⁹ videlicet et pulmonē. Indigestionē et acidā eructuatōem multū valet vinum in q̄ fuerit thuis decoctū. matricē p̄fortat et mundificat et p̄ceptū inuat fum⁹ eius. mixt⁹ puluis eius cū aceto graciliat et attenuat mamas turgidas puellaz. p̄quassationib; cū pice subuenit. dolorē auris mitigat. mittū cū vino tumorib; intestinorū subuenit si cū vino bibat Ducusq; Dyasco. et Plate. Dicit aut̄ thuis fm Jsi. a theos qđ est de⁹. quia in deoz sacrificijs adole. et fm h̄z aspiratōem. vel dicitur a tundo dis quia abile ad tundendū et sepe tundit. et q̄nto plus tundit tanto pl⁹ redolet et facilius inflammat. et tūc caret aspiratione. ex thure incenso p̄cedit aromatic⁹ fum⁹ ad modū virgule. et est inferius gracilis multū mobilis multis circūuolutionibus amfractus. et se ad partes appostas motu leuissimo circūuoluens. p̄sus sup̄iora se dilatās imutans aera et obumbrās odoris sui fragrantia fetorē cadauerū auferens. ad cerebrū directe penetrās. spūa aīales cōfortat et recreat p̄ cerebri ventriculos se diffundens

De vimine Ca. CLXXIII

Vimen viminis d̄z sga mollis. et d̄z vimen eo qđ habeat vim multam virore. Nam ei⁹ natura est talis vt etiam arefactū si in aqua ablūt iterum reuifescat vt di. Jsi. li. xvij. c. xvij. vimenib; sūt necessaria vinctis et doleis religādis ligamenta. vt patet eodem in lra S. quere de salice

De virga Ca. CLXXV

Virga p̄prie est qđ de ramis nascitur. et d̄z a p̄tute eo qđ in se vim multā habeat. et d̄z a virore. nam virtus q̄ latitat in radice se p̄dit in virore sge. Et d̄z sga quasi vi regens. virga em̄ vtunt magi ad placandos serpētes et ideo in sga sustinent hos alligatos. sga etiam vtunt p̄hi reges et m̄gri. vt di. Jsi. li. xvij. virga etiam vtunt viatores agroꝝ et arearū seu p̄roꝝ dimensores. legati et nūcij ac pastores. Virga siqdē ex tripli cōpositū suba. s. et cortice ligno et medulla. mediante medulla nutrit et vegetatur. mediante ligno erigit et sustentat. corticis vero bñficio regit. et ab exterioris aeris

inuria defensat. Nam ut dicit commentator
sup libz de plantis. Corticem habet p pel/
le arbor. lignū p osse. medullā loco vene. Nā
calor naturalis existens potissime in medul
la virge mediante ramo a quo pullulat hūo
rem attrahit a stipite et radice. et qđ grossi
et terrestri⁹ est in attracto humore trāsmuta
tur in lignū et in corticē. qđ sō aquosi⁹ est cō
uertit in frondiū multitudinē. et qđ vinctuo
sius est et puri⁹ trāsmittit ad hge superficie⁹ ut
inde pducatur florē ut tandem fructū generet
atq; semen. Nascit aut tam flos qđ fruct⁹ de
suba virge sine ipsi⁹ corruptione et aliq vio
latione. Nam flos insensibiliter de vga egre
diens et erūpens virgā nō violat nec deflo
rat. s; fecundat eam poti⁹ ac pficit et decorat.
hga itaq; nō pficit fecundatiōis gratiam nec
potentiā generandi ex cōmixtione seminis
sicut animantia sed ex rore celesti pariter et
calore solis. Virga autem ex quo ascendit
sursum semp tendit et suā summitate⁹ hūo
celū erigit quousq; pueniat ad pfectum in
crementū. et est media inter ramū et stipitē
seu radicē a qua cōcipit fructū. et inter fru
ctum quem pducit ex sube sue teneritudine
flexibilis est valde. et de facili inclinabilis in
q̄nūis pte Itē hga extrinsec⁹ est arida et sicca
aspera et nodosa. sed interius mollis ē i me
dulla. et sub cortice humorosa. q̄nto autem
virga plus crescit tanto a terra plus recedit
et q̄nto sursū alit⁹ sustollit tanto in e⁹ acumi
ne gracilior et acutior inuenit. Item virga
erect debet esse erecta. s; qñ est nouella si ca
sa aliquo ad terrā incuruet difficile est ut in
durata in illa curuitate ad rectitudinē reuo
cetur. immo sepe facili⁹ frangit⁹ qđ rectificet.
qñ sō virga inuenit curua in igne ponitur
et per calorem eius rigorem et duriciem resol
uentem et remollientem ad formā rectitudi
nis facilius reducit. Item virga canibus ē
odiosa et puulis. qz virga eoz insolentia co
erectur.

De virgulto

Capitulum. CLXXVI

Virgultū a virga est dictū s̄m Aug.
est enī locus vbi multitudo crescit
garum. s̄m aut Isi. li. xij. virgultus
est ramus qđ de robore ipsi⁹ arboris pullulat
Sed virga dicit⁹ qđ de ramis oritur et proce
dit. Virgultū aut sine cōmixtione seminum
procedit. In hyeme vilescit. in vero sō pla
cet. quia tūc virescit et florescit p̄cisum rur

sum pullulat et reuiuiscit a terra in suo ortu
elongat. et q̄nto plus crescit tanto plus ver
sus celū eleuatur. Aliqñ dicit⁹ virgultū viri
dariū vel virectū locus sēz viridis et amen⁹.
plantis et herbis virētib; cōsit⁹ sic sup de or
to patet. quere in lra D.

De vite. Ca. CLXXVII

Vitis dicit⁹ a vinciendo. qz vincit et ligat
s̄m Isi. aut vitis est dicta. eo qđ vim
habeat citi⁹ radicandi. vel iō dicunt
vites eo qđ vim habeant ut inuicē vitis se in
nectant vicinisq; arborib; reptando religet.
Est ei eaz natura flexibilis quasi. s. brachijs
quibuscūq; qđcūq; cōprehenderint vi teneat et
pstringat. et illa ligamīa qđ arbores vel pa
los capiūt. capreoli dicunt. sic dicti eo qđ ar
bores capiūt vel mutuo se cōnectūt quorū
adminiculo freti palmites v̄etos sustinēt et
turbines ne frangan⁹ Dicunt etiā corimbi.
qz sūt sicut anuli qđ prima queq; ligant ne
longius larati palmites ventoz flatib; disti
pent et sine piculo fruct⁹ suos sustineāt. Ubi
bus aut ista maxime pueniūt. oblaqueatio
Oblaqueari aut est terrā circa radicē aperi
re et velut lacus efficere ut radix hūore abū
dantius hūectet et caloris solaris radio fa
cili⁹ penetret. Item puenit eis putatio et est
putare virgam ex vite sup uacuā recicare. cu
ius flagellū luxuriat. Itē eis puenit ppagia
tio. et est ppaginare flagellū vitis supsternere
et qđ porro pangere. et hinc ppagies dicit⁹ p̄
me. s. vitis extēhones. Itē eis puenit folio.
et est fodere terrā mouere fossorio vel ligone
ut radices et herbe supstue amoueant. et sic
vites meli⁹ foueant. Item eis cōuenit pasti
natio. pastinare aut est parillare. i. palos si
gere circa vites ut sustentent. ut dicit Papias
et dicit a pango gis. xi. qđ idem est qđ palos si
gere vel plantare ut dicit idem. s̄m Isi. autem
pastinare est simo vel terra pingui vitē pasce
re vel nutrire ut ampli⁹ fructificet. Item eis
puenit pōpinatio Est aut pampinare pam
pinos. i. folia supflua de vite amouere ut ue
liber⁹ aerem purū capiāt. et folijs nō obum
brate citi⁹ maturescāt. Pampini autē ut dicit.
Isi. sunt folia quorū subsidio fructus vitis
ab ardore et frigore defensat et aduersus oēs
inuriā p̄munet. qđ pampini ut dicit. Isi. iō sūt
intercisi ut solaris radi⁹ ad maturitatē fruc
tus facili⁹ admittat. et sunt dicti pampini eo
qđ de palmitē pendeāt ut dicit idem lib. xij.
Itē eis puenit vindemiatio. et ē vindemiare

de vitibus demere. qđ sit qñ fructus vinee p
cidit et recolligit. De vitibus at di. Plin. libro
xvii. c. xxi. Utis qñ pcidit tpe cōgruo et mō
debito. ex p̄cisione vires recipit et p̄cipit ma
teria ex q̄ fructus vel flores impostez pariunt
nisi em̄ p̄cisione castigaret supfluoꝝ tota in
fecunda et sterilis redderet. nihil em̄ audivis
nasci. et iō nisi vires ad pariendū seruēt n̄ est
paritura fructus. In vite at ē nasa vt malit pa
rere q̄ viuere. et iō qđd de materia supflua
a vite demit fructui accedit. vires sō putati
onis tpe q̄nto citi⁹ putat tāto pl⁹ effundit d
materia. et q̄nto ser⁹ tāto ferūt fructū vberī
orē. ita tñ q̄ putatio tps debitū nō excedat.
vñ vires gēiles et tennes citi⁹ oportet putare
validas aut nonissime. Debet at p̄cisio fieri
obliq̄ int̄ duas gēmas. ita vt in pte opposita
gēme p̄cisionis fiat vuln⁹. Ido at d̄z fieri ob
lique et nō directe vt cito descēdāt et defluāt
guttule plauiales p quartū freq̄ntiā et pma
nentiā sup planā incisurā vitis summitas le
deret. et q̄nto vitis est gēilior et macrior tāto
plus de ea putandū. qñ at pampinatōe idi
get nō d̄z remoueri foliū qđ est circa vuam
nisi vinea sit nouella. s̄z poti⁹ alia q̄ magis sit
remota. s̄ em̄ vuā supplantaret. Quicqd sō
erūpit et pullulat alias q̄ ab oculis siue gē
mis spuriū et inutile iudicat et statim est rū
pendū. Itē idē ca. xxiij. Utis accidit mor
bus sp̄ialis. s̄. qñ germina nimis tēpestine au
ferūt aut qñ in supinū incidunt. aut quādo
noxio roze vel ymbre floratōis tpe pfundit
aut qñ nouella germina pruina aut frigore
decoquūt. aut qñ ab imperitiis cultoribus
aut circūfossoribz radices vulnere iniurio
so ledunt et qñ desquamant. i. a suo cortice
totaliter spoliant. Int̄ om̄ia aut maxie ledit
qñ foris ymber pcutit palmitē flozescētē qz
sit defluit ipe fructus. Ex aere aut corrupto et
roze vel ymbre noxio crescūt qđā vermes vt
cruce et testudines vitis germina et folia depa
scentes. et eā sic depasta facile derelinquunt
Hascit aut s̄ malū in tpe nimis hūido atqz
lēto. Accidit etiā eis ali⁹ morbus quē araneū
vocāt vinitores. qz ex flatu vēti noxio et ym
bre corrupto generat qđā tele q̄si aranearū
q̄bz obuoluūt fructus et psumūt et aduruntur
Ledit etiā vitē raphan⁹. odit etiā et caulez et
om̄eolus. odit etiā et corulū. vñ qñ talia viti
bus sūt vicina tristes et egre efficiūt. Hicruz
qđē et alumē et aqua marina et fabe ac viciē
putamina vltima et maxie intermētia vitiū

sūt venena. Ducusqz Plin. lib. xiiij. c. ij. Dicit
idē vt apud p̄iscos vires int̄ magnas arbo
res nūerabant. In aliq̄bz em̄ p̄tibz sūt vires
ita magne vt ex eaz trūcis statue fiāt et colū
ne. vt in simulacro iouis i vrbē populonia
Sup tectū etiā tēpli ephesie diane vna vite
antiq̄t⁹ scādebat. Colūne q̄z de talibz vitibz
facte dūcissime pmanēt. incorrupte in pau
cis em̄ lignis nasa eternior est q̄ in vite nllō
fine crescūt. et circa domos et villas circūdu
ci pūt. leuant etiā in multz p̄tibz ad vlmī vel
populi arboris sūmitates et eoz rami quasi
maritali affectu suis brachijs se cōnectunt.
Arbor est vtilis et medicinalis tam in folijs
q̄ in fructu et emittit et reddit liquorē succis
oīm arborū meliorē. qñ pcidit lacrimā emit
rit purissimā. et illa lacrima vtiliter collirij
adhibet. p ill⁹ lacrima emulsionez depurat
eius subalis humor in radice. vñ fructus po
stea surgit dulcior et purior ex ipa vite. Fo
lia vitis sūt lata interi⁹ plana viridia et mollia
exteri⁹ aut vālliculata et villosa in extrema
te. lateribz intercisa et acuta multū obūbra
tia. quoz ymbra estuātibz et q̄scere cupien
tibz est iocūda. et sūt multū medicinalia. Hā
vulnera mūdant et mūda sanant in aqua de
cocta refrigerāt. calorē febrilē mitigāt. estu
ationē et tumorem stomachi cataplasmata
mire sedant. p̄gnantē adiuuāt. somnū puo
cant et cerebz recreāt et p̄fortant. et lacrima
potata sepe calculos frāgit vt di. Dyasco. vñ
sum acuit. lippitudinē oculoz tollit. moribz
venenat⁹ et veratōibz succurrit ventrez sistit.
cinis etiā et valet ad p̄dicta q̄ succo ruthe et
oleo admittit tumores splenis spargit. vt diē
idē. Plin. lib. xxiij. c. j. vbi dicit folia vitis dolo
res capitis amputāt. inflatōes sedāt. cū farī
na ordeī calidā arteticā curāt. dissentericos
valde iuuāt si eoz succum bibāt patiētes. la
crima eius cū oleo sup locum pilosūz illita
modo psilotri. pilos amputat. et s̄ facit ma
xime lacrima quā ram⁹ vitis viridis emittit
et resndat. verrucas tollit. cortex vitiū et fo
lia arida vulnez sanguinē sedāt ipm qz vul
nus pglutināt et sanāt. cinis vitiū morfistū
lā purgat atqz curat. neruoz dolores et con
tractiones mitigāt. scorpionū et canūz pla
gas cū oleo sanant citius. cinis corticis p se
pilos ablatoz restaurat et mltiplicat. Duc
usqz Plinius.

De vite agrestī.
Capitulum. CLXXVIII.

82

Vitis agrestis est labrusca. sic dicta qz
i terre marginibus crescit. a labro em
bz labrusca. s. ab extremitate tre vbi
nascit. sic di. Jsi. li. xvij. Est at silis viti vini/
fere i folijs sz nō i fructu. nā fructū facit mo/
dicū aut nullū. z si quē fecerit ille dur⁹ est et
stiptic⁹ z amar⁹. Uitis vinifera degenerat se/
pe in labruscā qñ nō colit nec putat. z econ/
uerso de labrusca fit vitis vinifera p culturā
debitā z consuram. vt di. Pl. et quis labru/
sea nō sit q ad cibū utilis. est tñ q ad medici/
nā. Nā et radice lica in aq pluuiali et mixto
vino ydropicos curat. oēs maculas tollit.
tussim ppeccit puluis radicis et⁹ defectuz
stomachi mire subueit. vt di. Dyas. Pl. aut
lib. xxiij. c. ij. diē sic Labrusca grece ampeloe/
sargie appellat. spissis folijs vinoso cortice
fertivas rubētes mō cocci qz succo mulie/
res cutē faciei purgāt. z ille vne cum folijs z
succo trite vtilit apponit. vicijs coraz et lū/
boz trite cū aceto scabiē hoīs z qdrupeduz
curāt. Ducul⁹ Pl.

De vitulamine La. QLXXIX

Vitulamen a vite bz illa plāta bastar/
da siue spuria et infructuosa q nasci/
tur a radice vitis siue als. nō pcedit
et ipis gēmis. z tales plāte degeneres sūt et
innaturales. z iō n fructificāt. sz vitē onerāt
et gūāt. z fructū impediūt ac retardāt. nam
bñorē attrahunt a radice q deberet trāfferri
ad fructū nutriendū z augmētandū. z iō de/
bēt cit⁹ extirpari ne diuti⁹ crescētes diminu/
ant fructū vitis. z iō tales plāte adulterine di/
cūt spuria vitulamia. i. degenerātia z nō na/
turalia. vt hēf. li. sap. c. iij. et ē h lra rabani z
antiqz. Quis Aug. i li. de doctria xpiana di/
cat. q meli⁹ dicerēt adulterine plantatōes
qō qdē vez est q ad simpliciū intellectū. ve/
ra tñ lra est z bona q ad intelligētes sz spu/
riavitulamina.

De vinea La. QLXXX

Vineae vt di. Papias est loc⁹ vbi plan/
tāt vites. vñ z vinetū vocam⁹ locuz
vbi p sita est multitudo vitiū. Vineae
diligēter excolit z ab oībz supfluis expurga/
tur z a cultoribz sepe visitat. z ne ledat a be/
stis maceris z sepibz circūdat. et ne diripi/
ant fruct⁹ et custos i ea sup speculā ordinat
in hyeme sine custodia relinqt. sz i autūno a/
mētis frequētaf. in hyeme valde pallet. i vere
z in estate viret floret ac redolet. sz in autūno
fructu gaudet. odor floretis vinee omī vene

noso triat. et iō ipa florete fugiūt colubri et
busones sustinere et⁹ fragrantia nō valētes.
viore z amenitate delectat visū fragrantia
z aromaticitate afficit olfactū. sapor⁹ suau/
tate reficit gustū. folioz lenitate demulcet
etū. aerē diligit pur⁹ serenū vt di. Pl. et mi/
nus diligit tps nubilosū. terrā diligit cali/
dā z siccā mediocriter pingue ac dulce. Nā
qñ tra est nimis pinguis vel nimis humida
luxuriat in ramos z in folia. z paucos habz
fruct⁹. qñ po tra est arenosa z nimis macra:
cito deficit z arescit cū nō inueniat sufficiēs
fundamentū seu nutrimentū. sif si fuerit i
terra amara vel saluginosa corūpit radice
malicioso hūore radic⁹ subaz subintrare. z
iō non diligit terrā dulce z in suis qlitatio/
tapatam. et iō mōtes alti soli bñ expoliti sunt
optia loca ad vineā. qz in eis est humor dul/
cis z calor fort⁹. z qnto vinea soli mag⁹ ē ex/
posita. tāto fruct⁹ reddit dulciores. Pri⁹ at
est fruct⁹ viridis dur⁹ stiptic⁹ z acetosus. de/
inde p decoctōem solis dulcis efficit z deli/
ciosus. sub folijs ei ipi⁹ vinee latitat vulpes
vivas vinee corrodētes quide et deuastātes.
et maxie vbi custodes sūt negligētes. nec p/
dest q aliq min⁹ sapiētes ponūt z claudunt
vulpiū aduersarios. i. canes intravitū ma/
cerias siue sepes. nā pl⁹ demolit⁹ z destru/
unt vias vinee sic inclusi pauci canes qfur/
tine facerēt ples vulpes vt di. Jsi. et iō sapiē/
tes vitatores sūma studēt diligentia ne sub/
intrēt porci seu canes domestici seu vulpes
a muscay aut z vermiū corrosione nō p se/
uari vinea nisi p ipi⁹ manū. qui omīa in sua
ptinet pte. vt di. Jsid. et saluat magnifice/
vniuersa.

De uua Caplm. QLXXXI

Vua ab humeo mes. bz. z est dicta qz
hūida eo q intrinsec⁹ hūor⁹ ē plena.
vt di. Jsi. li. xvij. Ex tribz at pponit
vua. s. ex folliculis glarea et arillis. folliculi
dicūt vinaria siue tece in qbz glarea pñet.
z est glarea succ⁹ siue humor pinguis ipsua
vue. Arilli at dicunt puula gna q sūt in ra/
cemo. et dicūt alio noie acini ab acce cco. et
dz dici h acin⁹ ni. sic ptz in maior volumine
pstanti. vbi bz illō verbū paulini. Exprimite
humētes acinos succūqz liquentē. aliqui m
dicūt h acinū. Uua em est generale nomen
ad botros z racemos. nā vua pprie est mlti/
rū gnoz coadunatio. racem⁹ at bz vñū gñū.
Botr⁹ at vuar⁹ pgeries vel pgregatio q gal

lice dicitur molissime. Item autem Papi. et Ipsi. racem⁹
est botrionis pars sine ramuscul⁹ cum vuis p⁹ci
sis. vñ a ramo dicitur racem⁹. Item Ipsi. Que autem
a multis dicitur suburbane eo quod in vrbibus ven
duntur ad comedendum. comedat enim eas et spe
cies et iocunditas saporis. quare multe sunt spe
cies. sicut p⁹coque sic vocate quod cito mature
scunt et ante omnes calore solari decoquuntur quod gre
ci lageos dicunt. quod festinant ad maturitatem sic
lep⁹ Item sunt purpuree a calore purpureo sic
vocate. Item sunt stricte et vel synacie sic dicte
a magnitudine. sic dactili a longitudine. Item
sunt stephanite a rotunditate nuncupate. Item
sunt ceraunee sic dicte eo quod rubeant velut ig
nis. Sunt autem et amineevue. s. albe mineo. i.
colore rubeo non permixte. Item sunt apiane faci
entes vinum dulce. quod nisi cito colligas pluui
is et ventis et maxie apibus infestantur per quod dep
datione apiane sunt vocate. Item sunt butilla
te a bis turice a regione nomine sortite. turbi
nes et pluuias et calores optime sustinent et
in terra macra non deficiunt humore. et dicitur esse ba
silica. Item sunt argite quod nisi primo tempore colli
gas autem in terra cadunt aut humore putrescunt
Item sunt elbolie. i. varie quod neque purpuree sunt
neque nigre ab albo colore sic dicte. elbū ei in
ter albu et nigrū est mediū. Sunt autem multe alie
differencie vuarum quod dicta sunt. quod differunt ab in
uice in sapore et colore in magnitudine et virtu
te. s. he sunt magis famose ut dicitur. Ipsi. li. cū. Item
ysa. 80 in diet. Color vuarum quod drup⁹ variat
Sunt enim vue omnino albe clare et ad se. modi
cum carnis hutes. cortices subriles. ossa exi
gua. Sunt iteque vue omnino nigre grosse carnis
qui humoris et corticis. et ossium magnorum Sunt
et citrine quod magis precipitant cum albedine quod cum
nigredine. Sunt insuper ruse quod magis accedunt
ad nigredinem quod ad alborē. Albe lenius nutri
unt facile digerunt. venas penetrant et vinum p
uocat. Nigrescunt dure digestiois. in stoma
chu pl⁹ p⁹fortat. et etiam pl⁹ nutriunt quod bene dige
runt. Citrine autem et ruse sunt medie in potestate.
et sic dicitur idem ysa. Quāto vue sunt maturiores
tāto sunt laudabiliores et ad nutriendū et gene
randū bonū sanguinē meliores Que quod min⁹
būt carnis quod humore laudabiliores humores
generant quod ille qui sunt pluris carnis quod humore
non tamen sunt tamen nutrimenti.

De vna immatura.

Capitulum. CLXXXII.

Vna immatura est frigida et sicca et mul
tu acerba. et p⁹cutit nervos sua frigi

ditate. dentium et radices sua scripticitate itan
tū quod obstupescunt et videtur quodammodo p⁹gelari
Virtute autem habet p⁹stringendi et colericū vomī
tū rep⁹medi et calorem epatis extinguedi. sitim
auferendi. acumē colere mitigandi. humores
grossos in oculis in palpebris desiccandi et
pruritū oculorum et asperitatem abstergendi. ut
dicit ysaac.

De vuapassa La. CLXXXIII

Vuapassa multis modis fit. Aliquā ei
torquetur illud per quod vna dependet a vite
ita quod non possit humidū vlt⁹ ad vna
ascendere. et sic permittit a sole per dies aliquos de
siccare. et hoc dicitur vuapassa propter calorem solis quod
patitur. et hoc est optima ad comedendum. Aliquā
racemi inuoluunt in p⁹pinis vitis et colligant
folia sicut nec racemi dispergant. et postquam panis
est extraxit de clibano quoniam calor est t⁹pat⁹ im
ponunt ibi racemi inuoluti et exiccant. Sicut
modo dicitur iste vuapasse. quod quandā violentiā
a calore clibani patitur. sicut modo quoniam in fuma
rio fit vuapassa. vñ dicitur. Alexander nequā Dāt
vuaspasas cliban⁹ fumaris feb⁹ De vuapas
sa dicit ysa. in diet. Vuapassa perfecta in dulce
dine est calidior maxie si nigra est. nec est ni
mis mollificatiua nec nimis p⁹stipatiua sed
media. malos humores t⁹pat⁹ et mitigat morsio
nem. maxie quoniam est pinguis et carnosā et corticē
est tenuis et ei⁹ ossa sive g⁹nula sunt exigua atque
pauca. humore vuapassa d⁹ dolore pectoris ad
iuuat. pulmonē mūdicat. tussim sedat. ve
sicā et renes purgat. spleni et epati non p⁹uenit
si habuerit duriciē et grossiciē Qua autem passa
hūis acerbitate cum quodā p⁹stipitate min⁹ est ca
lida quod sit dulcis et min⁹ hūida maxie si sit al
ba. et t⁹o pax nutrit. calorem extinguit. ventrem co
stipat et p⁹stringit.

De vino La. CLXXXIII

Inū dicitur quod in vite natū. vel a vena eo
quod potus eius venas sanguine cito re
plet. ut dicitur. Ipsi. li. xx. ubi tractat de po
tu. Temetū autem dicitur forte vinum. eo quod teneat
mentē et temerarie agere sepe facit. Dicitur et me
rū quoniam est purū et aque non admittit. dicitur et ba
chus. a libero p⁹re quod vocabatur bachus. et dicitur
fuisse p⁹m⁹ repertor vitis. vel bach⁹ dicitur ab effe
ctu. quod fortitudine sua facit bibētes furere et i
alios debachare. Laudes autem vini non posset
ad plenū describere etiam si videret bach⁹ ipse.
Item omnes enim liquores et succos arborum vinū ob
tinet p⁹ncipatū. nam per omnes liquores vinū mode
rate sup⁹ta corpa pl⁹ p⁹fortat. corda lenificat.

morbos et vulnera euacuat atque sanat. vnde
 dicit ysa. in ultio dicit. Vinum dat bonum nutri-
 mentum corpori. sanitatem reddit perditam ac custo-
 dit. calorem nasalem per omnes cibos et potus confortat
 et augmetur propter familiaritatem confortium quod
 habet cum natura. vnde sanguinem purissimum generat
 et turbidum purificat et clarificat. venarum ora
 aperit. et ad interiora mundificanda sua subtilitate
 penetrat. et tenebras fumositatem tristitiae
 inductam illuminat atque fugat. totius corporis
 membra corroborat. et vigorem singulis admi-
 nistrat. vini enim bonitatem actio a se manifestat
 facit in ea tristitiae et doloris oblivione. nec
 permittit eam sentire angustiam vel dolorem. acu-
 it intellectum et facit eum docilem ad inuestigan-
 dam rem difficilem et subtilem. animosam etiam ipsam
 efficit et audacem. vnde per vini excellentiam cuius
 usus pervenit omnibus hominibus. etatibus. temporibus. et regi-
 onibus si debito modo secundum vires bibentis a singulis
 assumatur. senibus enim pervenit quia calor vini cor-
 repugnat frigiditati. iuvenibus pervenit secundum
 cibum quia in natura similis est nature et etati iu-
 venis et adolescentibus pueris est cibus et medi-
 cina. et eorum calori adhuc imperfecto nutrimen-
 tum exhibet et augmentum et ipsam humiditatem pue-
 rilis superfluitatem consumit et desiccatur. in frigida enim
 regione et in hyeme vinum forte et multum purum
 pervenit. in estate vero et in calida regione vinum
 purum et multum mixtum utile est. corpus enim
 humectat et refrigerat propter mixturam aque
 que subtilitate vini ad remotiora membra re-
 ducitur valde cito. ideo antiqui vocaverunt
 vinum triacam magnam. quia inveniunt illud
 duarum rerum esse inuicem. calefacit enim corpora
 frigida et infrigidat calida. et humectat sicca. et
 humida extenuat et desiccatur. sed et calefactio
 et siccatio est naturalis. humectatio vero et infri-
 gidatio est accidentalis. quia subtilitate sua por-
 tat aquam ad membra que necesse habent infri-
 dari et humectari. ut dicit idem. In vino autem
 considerantur ista substantia siue liquor calor sa-
 por atque odor. Nam secundum substantiam vini attendi-
 tur subtilitas et terrestreitas siue grossities
 atque mediocritas. vinum subtiliter tenue et sub-
 tile album est clare et pervenit stomacho. quia cito
 digerit et venas perforat. mentem non percutit ne-
 que ledit. nec nervis nec cerebro aliquid infert
 nocumentum. vinum autem terrestre atque grossius
 subtile est et optimum. stomachum enim grauat et
 difficile penetrat. Color autem vini est quadru-
 plex. scilicet albus. niger. glaucus. citrinus. et roseus
 siue rufus. album vero et nigrum vinum ceteris est

minus calidum. et album est magis humidum quam
 nigrum propter subtilitatem et acquiratam diaphanitatem. ni-
 grum vero magis siccum est propter grossitatem et terre-
 streitatem et magis subtiliter dominante. vi-
 na vero mediocres colores habentia sunt alius
 calidiora. scilicet vinum citrinum seu aureum et vinum
 rufum. et hoc secundum quod magis ab illis extremi-
 tatibus sunt remota. et quanto illis sunt vicini
 ora tanto sunt minus calida

De vino rubeo

Capitulum. CLXXXV.

Vinum rubrum valde interius in rubore
 sic sanguis fortissimum est. et multum le-
 dit caput et percutit membra et forte facit
 ebrietatem. et ideo optime indiget aqua commisceri.
 vnde si commisceatur quando oportet et bibatur putet etati
 buar temporibus et regionibus ac consuetudini pervenit
 atque decet. multum est laudabile quia grossos dis-
 soluit humores. vias venarum a putredine mun-
 dificat et sanguinem purificat. maxime si vicinum
 fuerit puritati. et ideo pervenit senibus quia eorum calo-
 rem confortat et frigidorum humorum dissolvit abun-
 dantiam in sensu corporis collectorum. Vinum rubrum
 necesse est habere saporem ponticum siue dulce
 et liquorem inter grossum et subtile mediocre. et
 odor eius inter aromaticum et granum. et tale vinum
 est ceteris spiritibus ad nutriendum et mutandum fa-
 cilius in sanguinem propter similitudinem quam habet cum eo
 in liquore in sapore et colore. vinum dulce et me-
 tum rubrum iuvat ad mundificandum vicia pecto-
 ris et pulmonis. valde enim est solutivum visco-
 si humoris et lenitivum et immundicie absteritivum
 vini autem consideratur odor. nam si vinum fuerit
 aromaticum signat suum liquorem subtilem esse et
 temperatum. omnique sordicie emundatum et optime di-
 gestivum. et ideo clare generat sanguinem atque
 mundum. et est cordis confortativum. letificativum
 et fumi grossi et obscuri et turbidi expulsum
 Vinum propter vinum inquit odoriferum subtilius ceteris
 est et lenius et digestibilius ac nutritivum. quia
 natura in eo suam plenissime se signat actionem.
 vinum vero quod nullus est odoris siue ventositatis
 grossitatem insinuat. et ideo est illa laudabilis nutri-
 menti nec clarificat sanguinem nec etiam confortat
 sed generat humores grossos et fumum turbi-
 dum et obscurum. vnde horribilissimum humorum odorem
 et saporem ponticum pessimum est quia infert corpori
 maximum nocumentum. pessimum generat sangui-
 nem et noxium perferit corpori nutrimetum. et maxime si
 vinum fuerit valde nigrum ad quod pertinet grossities
 es liquoris et guttas odoris et ponticitas sa-
 poris. vinum itaque predictis qualitatibus temperatum si est

perate et mō debito bibat. naturā adiuvat.
laudabilē sanguinē generat. saporē cibis et
potibz admīstrat. desiderīū et appetitū exci/
tat. vitalē naturā et naturalē stomachū con/
fortat. ad cibū appetendū et recipiendū ac di/
gerendū iuuat. Stutē expulsivā ad expellen/
das feces excitat. sitim sedat. passiones aīe
de malo in bonū alterat et imutat. nam aīaz
pōt ab impietate ad pietatē. ab auaricia ad
largitatē. a supbia in hūilitatē. de timore in
animositatē. et vt breuiter dicā vinū moderate
sūptū corpis aīe sanitas est. Duculqz ysa.
in diet. et Pl. li. xiiij. ic. c. vbi dī. vini natura
est ipso haulto accēdere viscera int. for. ipso
fuso infrigidare mēbra q ab ipso pfundunt.
Viribz autē corpis nihil vino vtilē ē si adsit
mod. nihilqz pnciosius si mod. in sumēdo
non teneat. vñ andronides sapia clar. scpsit
ad Alexandrū magnū cohibēs intpantiaz
vini in bibendo. Ret inq̄t memēto te bibere
sanguinē tē. nā bibere intpate vinū cicuta
est homini seu venenū q̄bz pceptis si ille ob/
tempasset pfecto amicos in temulētia nō in/
teremisset. vt dī. Pl. Jtē mala q facit vinuz
intpate et imoderate sumptū tangit ibidem
in eodē li. ca. vi. mentē inq̄t mutat in furore
in mali impetū et obliuionez boni. Ebrioso
liquidē inest palloz in facie et gene pendule
ocloz assūt vlcera et lippitudo. man. tremu/
la liguaqz ligata. postera die eructuant. ali/
tus sedi velut de sepulcro et guissime sentiū/
tur in capite pūctōnes. amaricat frumen. s.
palati summitatē amica bilis. i. colere q incē/
dit ex calido fumo vini et estuans sitis tor/
quet guttur. Nam hec necessitas vinuz seq̄t
vt bibendi p̄suetudo auiditatē pariat rebī/
bendi. vñ more sanguisuge vinolenti quāto
plus bibūt tanto plus sitiūt. Ad hec verba
Pl. addit ysa. dicens sic. si vinū vsqz ad ebri/
etatē sepe sumptū fuerit rōnis lumē extinguit
et vim brutalē p̄fortat. vñ pmanet corp. ve/
lut nauis in mari nō habēs gubernaculum
aut rectore. et sic milicia nō habēs pncipem
neqz ducē ppter q̄s fanet ebrius rei abnēde
et laudat q̄s in se est illaudabile. de sapienti/
bus facit stultos. de beniuolis puerus effi/
cit et malignos. nam ebrietas est oīm vicio/
rū fomes atqz causa. Incidūt em̄ ebriosi i ho/
micidia. adulteria. et furta. et ideo volētes cu/
stodire familiā oportet eos a vino custodi/
re ne vinū plus bibant q̄s eoz p̄tati expedit
et nature.

De vino nouo

Capitulum. CLXXXVI

Vinū nouū q̄s de lacu. i. de cuppa no/
uiter est sublatū vocat mustū qñ scz
de torculari pmo est exp̄sum. et ē sic
dictū quasi tenens mus. i. terrā humefactā
siue lutū. mus em̄ grece terra dī latine. vñ et
humus terra dī humefacta. in musto autez
partes terre et feculēte partibz aqueis et ac/
reis sunt admixte in quas agens vīr. ignea
fortissimā facit ebulitiōem. Nam ptes ignee
et aeris mouent̄ sursū. ptesqz terre deorsū
et ex tali p̄turbatione et repugnantia fortis
fit ebulitiō donec vincente calore puri ab i/
puro fiat separatio et p̄pleta digestio. Inest āt
musto tanta vis feruoris vt vasa fortia ex eo
plena et absqz spiramine mox dirūpar vt dī.
Cōstan. et Bre. sup Job. vnde p spiraculi
aperturā spumosa vini immūdia ad vasis
supficiem vī caloris eiecta continue euapo/
rat donec purissimū vinuz fiat. In pncipio
autē qñ mustum eliquat valde est turbiduz
atqz spissum. et ideo vt dicit ysa. bibitū gros/
sum generat sanguinē et fumum terribiliū
somniaz inductiuum. malos generat hūo/
res. rugitum facit et inflationem in intesti/
nis. Dustum em̄ nouum valde ventosum
et spumosum est ppter resolutionē partium
vī caloris. Unde Gal. vinū quodcūqz duz
est recena non habet vim ducendi cibum p
corpus. vnde ventositatem et inflatiōem ac/
fastidium generat. quanto plus autem du/
rat post exp̄sionem a torculari tanto plus
clarificat et depurat et ampl. intēdit calor
eius quando em̄ adhuc est mustū ab ebuli/
tione nō quiescit nec terrestria ad suū locū
descendūt. nec aerea et ignea suū locū sursū
petunt et remanet adhuc indigestū. et ideo qñ
bñ est vinū defecatū et lucidū atqz clarū lau/
dabile est et amicū nature. qz tunc p̄fortatur
calor eius quotidie tam in odore et sapore
q̄s in virtute melioratur. nisi forsan a corrup/
to aere vel ab aliquo corrupto vase casu ali/
quo corrumpatur. Nam si vas ipm conti/
nens corruptum fuerit et ipsum vinum cor/
ruptū erit. ex aere corrupto et calore vel hu/
miditate nimis distemperata vinū sepe cor/
rumpit. et ideo nūc acescit nunc pinguescit
vel totaliter cōputrescit. et tūc nature hoīs
est pessimū et maxime inimicū et est fugiendū
simpliciter vt venenum. Vinum etiā vetuz/
sissimū in calore excedit tēperamentū. et ideo

V. d. s. v. d. n. d.
i. h. p. d. d.
p. d. d. d. d.

saporem mutat et calorem. et tale vinum suo acumine ledit cerebrum et percutit mentem. et sua siccitate et caliditate inflamat subales humiditatem. extinguunt calorem nasalem. et ideo nec nimis recens nec nimis antiquum est laudabile. sed potius inter duo extrema est mediocre secundum quod ab extremitate noui et veteris magis est remotum. quia illud est maxime temperatum. *Ducusque ysa. in diet.*

De vino condito

Capitulum. **CLXXXVII**

In vinum conditum fit artificialiter ex admixtione aromatum tam speciebus quam herbis. ut in vino salutato. in vino rosato et gariophilato. et est illud vinum proueniens tam in potu quam in medicina. et est enim tam speciebus quam herbis immutatum vinum. et sibi profert et tunc singularem. et ideo talia vina sunt salubriora et delicatiora quam eis salubres species debito modo incorporantur. virtus enim specierum conseruat vina ne de facili corrumpantur. unde talia vina suo sapore delectant gustum. excitant appetitum sua aromaticitate confortant tam cerebrum quam stomachum mundificant etiam sanguinem et penetrant ad interiora tam venarum quam membrorum. ut dicit ysa.

De vino acetoso.

Capitulum. **CLXXXVIII**

In vinum primo dulce et etiam temperatum in sapore per solis vel aeris decoctionem et longam ebullitionem corrumpitur et in acetositate peruertitur quam non habet vinum quod custodiatur. ut dicit ysa. in diet. in ca. de aceto. Nam per accidentalem calorem prout caloris naturalis excedentem extenuantem et vincentem subtiliatur suba liquoria per caloris accidentalis ebullitionem et extinguunt calorem naturalis. unde vinum quod primo erat substantialiter vel naturaliter calidum per corruptionem calorem efficit essentialiter frigidum et conuertitur in acetum. magis autem siccum est quam sit frigidum. moderate enim in frigidat. scilicet in primo gradu. sed fortiter desiccatur. quia in tertio gradu. ut dicit idem. unde propter subtilitatem sue sube et frigiditatis debilitatem perforat de facili corpus et penetrat ad loca quae valde sunt remota. unde nullus alius liquor acetosus ut maligranati et similia habet vinum penetrandi ad loca tam profunda. quia talis liquor in locis vicinis operatur efficacius quam in remotis. unde qui vult refrigerare calorem stomachi aut alia sibi vicina membra utilius vult granatorum succo quam aceto. sed ad loca remota in frigidanda utilius est acetum quam succus granatorum vel

agresta. habet enim vim vinacem qua dirigit ad longinqua. Idcirco est dissolutum et extenuatum et incisum. et ideo sanguinem et lac coagulatum calefactum in stomacho dissoluit si bibatur. Est etiam acetum ut dicit idem stomachi confortatiuum. appetitus excitatiuum et augmentatiuum et malorum omnium ad stomachum descendentiu potentem repressiuum. Est etiam contra venena et venenosa mortem inferentia ut est ipsum opium iusquamum et enforbium iunatiuum. *Ducusque ysa. fm. pli. fo. 2. Dyas. acetum forte positum super ferrum vel frigidam humum mox ebullit. fluxum ventris et sanguinis sistit. si inuenit ventrem plenum soluit. si vacuum ipsum stringit. letargia et frenetia subuenit. vulnera recensa mundificat et abluunt et ipsa intumescere non permittit. fetorem oris et gingivarum abluunt et abstergit. nervos dentium percutit et ipsos ebetes et stupidos cito facit. vomitum et nauseam reprimunt et compescunt gargarizatum. auribus surdis subuenit et vias auditu aperit. oculorum aciem exacuit. corrodit metalla. et ex eis diuersi colores gignuntur ut cerusa ex plumbo. es viride ex cupro. lazurum ex argento. ouum in aceto dimersum per plures dies mollificatur in testa. et eam ad modum pellicule molle facit. Fer acetum valet contra morbum serpentis cornuti quod dicit cerastes sicut contra morbum rabidi canis et cocodrilli. *Ducusque pli. li. xliij. ca. x.**

De vinacio **Ca. CLXXXIX**

In acium et vinarium dicuntur posterius vinum quod compressis vitiis vitiis mo eliquatur. et est quasi fer totius vini. Vinacia dicuntur pellicule et acini que remanent expresso vino et post collectionem vini extra precipiuntur. unde dicitur in grecismo. Pelles vnae vinacia dicuntur fore. Et dicas acinus quod in vna cernis acutum. Vinacia non libenter comedunt sues quibus modicum aut nullum prebeant eis nutrimentum. nam plus inflant quam nutriant.

De vinaria.

Capitulum. **CLXX.**

In vinaria rie. dicitur cellarium vel locus ubi vinum occultatur et reponitur. unde dicitur pro loco ille frigidior est et siccior. ratio est aptior ad vina in dolibus reposita seruanda. et ideo excavantur loca lapidosa et subterranea ut in eis vina melius seruentur a corruptione calidi aeris ne accendant vel alio modo corrumpantur.

De viola. Caplm. CXXI

Viola propter violentiam odoris sic est nominata. ut dicit Isidorus. Quod tres sunt species. scilicet purpurea alba et melilina. Sed omnium folia nature frigide sunt et aquose. et ideo solutivae. unde viola cum melle et aqua decocte solvit ventrem. similiter si cum zucara macerentur et in vase vitreo diebus soli exponantur. Alium laxant. inflationem mitigant. calorem febrilem alterant. sicut semina. Semen earum partum mulierum excutit et excludit. lumbricos occidit. calefactioni epatis subuenit. herba quidem modica est viola in substantia que recens est melior quam antiqua. cuius flos maximus est odor. Unde odor eius cerebri calorem mitigat. et spiritus animales recreat et confortat. somnum provocat. quod cerebrum refrigerat tepet et humectat. quanto flos eius est virtuosior tanto plus inferius caput deprimat et inclinat. Item flores vernaes prius oriuntur et se citius manifestant parvitate eius in suba magnitudo odoris pariter et virtutis nobiliter recompensat. ut dicit Dioscoridus.

De vltimo Ca. CXXII

Vltimus nomen accepit. eo quod in locis religiosis et humidis melius proficit. Nam in montanis et asperis minus leta est ut dicit Isidorus. Radices in terra profundius figit et de profundis terre visceribus ad nutrimentum ramorum et frondium humorem sugit. Ramos multos et nodosos ex se mittit et foliorum suorum densitate umbram viatoribus gratam facit. Est autem arbor sterilis etiam inter glandiferas a Plinio putatur. Flores habet subalbidos et odoriferos ad modum lilii. et quidam grana ut cubebe. Sed ille fructus est inutilis. et flores frequenter apes ex eis mellis dulcedine colligentes. et quibus qui sterilis sit in semine utilis est viti fructifere cuius fructus et palmites sursum erigit et sustentat. corticem habet durum et rugosum. sed lignum molle interius lenissimum ad sculpendum valde aptum sicut lilii. ut dicit Isidorus.

De urtica Ca. CXXIII

Urtica ex eo est vocata quod tactus eius corpus adurat. Est enim ignee nature ut dicit Dioscoridus. Feruida non modice vis illi dicitur esse. Unde nec immerito nomen sumpsisse videtur. Tacta quod exurit digitos urtica tenentis. Urtica autem est duplex. scilicet viens et mordens pustulas et pruriginem etiam

gignens aspera quidem habet folia et acuta et subrubea. hastulas habet angulosas et villosas. et manus tangentes urticinas. Et est granis odoris et subamari saporis. Alia est urtica mortua folia habens albiora. et molliora magis rotunda. et tangentes non exurit flores habet nunc rubent. nunc albi. et valde gravis odoris pariter et saporis est. Utraque urtica est medicinalis. Nam succus eius cum vino bibitus valet contra ictericiam et contra colericam passionem cum melle curat antiquam tussim. et mundat pulmonem et ventris inflationem sedat et tumorem. folia eius cum sale contrita vulnera sordida mundant et curant similiter morsum canis. sanat etiam caneros. radix eius contrita cum vino et cocta in oleo. valet contra tumorem splenis. succus eius fluxum sanguinis de naribus sistit. cum mirra menstrua stringit semen eius cum vino bibitum precipue mictum mellis et piperis movet venere. et provocat urinam herba recens cocta ventrem molli si comedatur. unde dicit Plinius. et precipue urticam recentem cum primo crescit in marcio decoquere pro modum oleris et comedere contra multas corporis passiones. utilior tamen est in medicina quam in esca.

De zizania Ca. CXXIV

Zizania herba quedam est de qua Isidorus libro. cxiij. quam poete infelicitolium dicunt. eo quod sit inutile et infecundum. et est feminini generis in singulari et neutri in plurali. ut dicit idem. Fascis autem inter triticum temporibus corruptis atque siccis quando est in herba similis est tritico et ab eo poterit vix discerni. suffocat autem ipsum triticum atque ledit nisi ab eo cautius separetur. cum cautela magna est zizania quando adhuc recens est eradicanda ne propter similitudinem quam habet cum tritico. vel zizanijs parcat vel triticum sub zizanie specie euellat. Cautius est ergo ut quando triticum a zizanijs non discernit usque ad messem utrumque crescere permittatur. Et tunc zizania per se men cognita a tritico discreta per fasciculos colligant. et tritico quando in horreis collecto. zizania per fasciculos comburant. Habet autem zizania vim acutam et quodammodo venenosam inflationem et ventosam. et ideo inebriat et mentem percipit et caput ledit. immutat saporis patris cui admisceatur et inficit. et si in multa quantitate comedatur valde ledit. imo quicquid ingerit et occidit. quibus

aut noxia sit inter? in corpe ad edendū vtil
tū extrinsec? est ad medendū. nā si cū farina
ordei et pulvere thuris ac croci misceat cō
ceptū adiuuat in mulieribz atqz pūz. mixta
cū sulphure et aceto valet ad impetiginē serpi
ginē et pruritiū. mixta cūz semine lini et in vino
cocta dissoluit apostema scleroticū sine du
rū decocta cū semine cortice et radice sanat
vuln? et mūdificat putrefactū. valet etiam ad
fistulā et ad cancrū. mire puocat menstrua et
mūdificat matricez et disponit ac pparat ad
pceptū vt dicit Plin. et Dyasco.

De zinzibere La. XXXV

Zinziber est radix herbe et est calidū et
hūidū. vt dicit in Pla. Et est aliud do
mesticū aliū siluestre. Siluestre acu
tiorē hz sapore domestico et est solidi? colore
nō adō albū sz facile frāgit. valet ad frigiditas
causas pectoris et pulmonis. stomachi do
lorē et intestinorū et inclusa vētositate veniē
tē mitigat et dissoluit si vinū decoctōis ei? cū
cimino calidū assumat. stomachū pfortat et
digestionē pcurat. vīsz acuit et pannū sine
telā in oculis extenuat et psumit. et h meli? fa
cit domesticū qz siluestre. qnto albi? est et re
centi? tāto est acuti? et meli? p duos vel tres
annos suat in bōa efficacia. sz p? arefcit et a
vermibz pforat. Propt? hūiditatē em suam
putredini ē apparatū vt dicit ysa. vñ qd vult illū
diuini? reseruare oportet vt ponat inter pip
vt pipis siccitate humor zinziberis tpe? vt
dicit idem.

De zedoario La. XXXVI

Zedoariū est calidū et siccū. et est dome
sticū magis eligendū. et illū qd ē magis
citrinū tenue et longū in sapore acu
tū nō pforatū. Siluestre est subalbidū et sti
pticū cū acumie modico valet ad illa qz zin
ziber. sz stomachū et corp? pfortat et appeti
tū puocat vt dicit Plin.

De zucaro La. XXXVII

Zucarū vel zucara fit de qbusdā can
nis et arūdinibz q crescūt in stagnis
iuxta nilum et illaz cānaz succus dicit
canna mellis de qua fit zucariū p decoctōez
sicut solet fieri sal de aqua. Cane em pistate
ponūt in lebetes et decoquūt ad lentū ignem
vsqz ad spissitudinē. et pmo videt ex toto trās
ire in spumā. sz p? facta residētia spissi? et me
lius petit fundū. sup? at manet qd est vacu
um et spumosū et est min? dulce et foraminō
sum et int? dentes nō crepitat qm masticat sz

euanesceit subito. bonū aut ecōuerso. bonū
em positū in vasis rotundis ad solē durū effi
cit atqz albū. Aliud at citrinū. et est calidius
alio. et iō nō dicit in acutis febribz exhiberi. zu
cara aut bona est tptata in qilitatibz suis. et iō
vt dicit ysa. in diet. hz vtutē colatiuā dissoluti
uā extenuatiuā. et ventris absqz vlla morfu
ra humectatiuā. et stomachi mūdificatiuā.
asperitatis pectoris et pulmonis lenificatiuā
vocis clarificatiuā. tussis et raucedinis ab
latiū. hūiditatis p?supre restauratiuā. pon
ticitatē et amaritudinis speciez aromaticaz tē
peratiuā. et iō sūme vtilis est i medicina. vt in
electuariis. in pulueribz. in syrupis. vt dicit
ysa. tū aliqñeulū vētrē inflat p?cipue p? cibūsz
sūpta. qz omē dulce est inflatiuū de nafa de
facili etiā in rubcā colerā trāsmutat si coleri
cis tribuat. sic em acetositas acumen colere
rubeē repmīt et extinguit. sic dulcedo qd ei cō
traria colerā excitat atqz nutrit. vt dicit ysa. in
eodem caplo.

Incipit liber decimus octauus de ani
malibus.

Impleto tra

Cetatu d terre ornatu quo ad
mineraliū et vegeabilium
pprietates. quaz facit men
tionē scriptura diuina. vltimo
de pprietatibus rerum sensibiliū et p?cipue
animaliū est tractandū. et primo in genera
li. deinde in speciali de singulis animalibus
bestijs. s. iumentis et reptilibz. quoz nomia
in textu et in glosis inferunt. Dicit autē ani
mal omē quod p?sistit ex carne et spū vite ani
matū siue sit aereū vt volatilia. siue aquati
cū vt natatilia. siue terrenū sic sūt agrestia et
gressibilia. s. homines. reptilia. bestie et iumē
ta. Ponit autē Moyses tria animantiū ge
nera. s. iumēta. bestias et reptilia. vt i Gen. i
Tū dicit Basil? in exameron. Iumēta sūt
animalia in vsum et adiutoriū hoim manci
pata. et quedā sunt deputata ad laborandū
vt equi. boues. et cameli. et hmoi. quedā ad
lanificiū. vt oues. et hmoi. quedā ad vescen
dū. vt sues et porci. Reptilia aut sunt illa q
corpis ptractione et extensione nēunt et mo
uent in anterius. vt vermes serpentes et co
lubri. et sūt tria genera. s. trabētia ore vt ver
miculi q se ore trahunt. et sunt serpētia vt co
lubri q vi costarū sese rapiunt. sunt etiam et

repētia q̄ in pedibz repūt. vt lacerte z botra-
cel. z hmōi. Bestie at̄ dicūt q̄ vastie qz natu-
rā habēt feritatē. nūc em̄ vngue seuiūt. nunc
cornu. nūc dente. vt apri. leones. lupi atz ti-
grides. cōiter tñ dicūt bestie aīalia indome-
stica q̄ iumētis sūt ferociōres naturalit̄. sed
sūt seuiētibz bestiis mitiores. vt cerui. z hu-
iusmodi. Inest at̄ cūctis aīalibz bē⁹ motiua z
sensitiua. s̄ magis z min⁹. Nā fm puriorē sā-
guinē z subtiliorē q̄daz sūt vtiūciōz sensus
et fortioris estimatōis z pluris sagacitatis.
hinc est q̄ bos piger ē z stabilis. asin⁹ stolid⁹
equ⁹ feruēs in p̄cupiscētia femīaz. lup⁹ in-
domit⁹. leo audax. vulpes astuta et dolosa.
canis gratificus et memor amicitie. z sic de
alijs. vñ bonitas vel malicia mox in aīalibz
bonitatē vel maliciā seq̄ p̄plexionis vt dicit
Basil⁹. Idē etiā affirmat Arist. in li. de ani-
malibz. dicit em̄ q̄ differūt aīalia fm mores
qz q̄dā sūt magne māsuetudis vt vacca ouis
et q̄dā idomite feritatē vt tigris z aper agre-
stis. z q̄dā magne audaciet magnanimitatē
vt leo. et quedā magne fortitudis et astucie
z malaz opationū vt lup⁹. vulpes. et hmōi.
Et ista diuersitas accidit ex diuersitate vir-
tutis agētis dissimiliter in diuersis. nā. vt di-
cit idē in li. j. aīalia q̄dā hūt sanguinē z q̄daz
nō vt apes. z om̄e aīal rugosi corpis. s̄ alius
bz hūiorē loco sanguis. habētia at̄ sanguinē
sūt maioris corpis et stutis. hinc est q̄ q̄dā
aīalia diligūt societate z gregariū incedūt.
vt cerui et onagri z cameli. z q̄dā societatez
fugiūt z simul socialiter habitare non pūt.
vt aues vñcoz vnguiū. z bestie q̄ de predavi-
ūt. ad h̄ di. Auicē. j. li. aīalia q̄dā sūt urbana.
q̄dā agrestia. z in oīa aīalia hō nō pūt vine-
resolus et grāes z apes z formice cōmuni-
cāre homini in h̄. Discrepāt etiā aīalia plu-
rimū in nutrimentō vt dicit idē. q̄dā vescunt⁹ so-
lis carnibz. sic leo. tigris. lup⁹. z hmōi. q̄daz
vescunt⁹ indifferēter omnibz vt canis. muri-
ceps. z hmōi. q̄dā gminibz z frugibz nutriūt⁹
vt eq̄ cerui. z hmōi. Ecce di. Arist. li. j. q̄dā aīa-
lia hūt p̄p̄iū gustabile sic apes qz gustabile
est mel et pauca quedā de numero dulciūz
sicut arānee gustabile est musca. viuūt em̄ o
venatione muscāz. et q̄dā sūt venātia aīa-
aīalia. vt leo lup⁹ z filia. et quedā sūt accumu-
lantia suū nutrimentū sic herici⁹ z formica
Causa at̄ quare om̄e aīal indiget nutrimen-
tō. vt di. Auicē. est hūiditas subē et calor dis-
soluens humiditatē z aer calid⁹ circūstās. vñ

quia continua fit p̄ calorem humidū deperditō
necessaria est bñficio nutrimenti deperditū
restauratio. z q̄dam querūt victū suū de no-
cte vt aues lucifuge. et q̄dā de die. Dicit aut̄
Arist. sicut et Auicē. q̄ q̄dam aīalia om̄i tpe
sūt siluestria. et q̄daz semp domestica. vt hō
mulus et capra. et q̄dam cito domesticātur
vt elephas. De om̄i aut̄ genere aīaliū dome-
sticōz inueniūt agrestia sicut siluestris hō
siluestris bos. siluestris equus siluestris ca-
nis. agrestis porcus. Et q̄dā aīalia sūt. ma-
gne imperuositatē z bellicositatē et maxime
tpe coitus et amoris. In om̄ibz ei aīalibus
est appetit⁹ delectatōis. et tūc masculī zelant
et pugnāt p̄ feminis. et q̄dā aīalia ingeni-
ant. vt sint illo tpe corū corā dura. vt porci
agrestes q̄ p̄fricantes se arboribz intrant lu-
tum et desiccant. et idō tūc pugnāt. vt dicit
Arist. et q̄dā aīalia sūt magne refrenatōis
et q̄dam magne ire z tenacis memorie sicut
canis camelus z asin⁹. et q̄dam sūt debil⁹ me-
morie. vt strucio et colūba. et solus hō me-
morat oblita. vt di. Auicē. multa tñ aīalia re-
tinent memoriā eoz q̄ vident et addiscūt. vt
di. Arist. li. j. In solis aut̄ hominibz est me-
morā put memoriā subiacer rōni. Et ideo
dicit Aug⁹. li. de ci. dei. xi. Est in q̄t admirā-
da q̄dam in brutis prudentia in q̄bz tñ nll^a
sit p̄p̄ie loquendo scientia. q̄dam tñ in eis si-
militudo sciētie reperit̄. euidentē em̄ hūt so-
lerciā in educatiōe feruū. in edificatiōe lati-
buloz et mansionū. in inq̄sitōe nutrimentoz
in medicatione vulnez. in fuga nocuoz. in
p̄sagio mutationis tempoz futuroz. in cog-
nitione et amore parū suoz. Nam ceru⁹ cer-
uam diligit. et leo leenam. et visus visam. et
sic de alijs. Dicit aut̄ Arist. q̄ in om̄i aīali
est radicabile membz q̄ p̄ncipiū est omni-
um virtutū naturalū et spūalium z aīaliū.
et hoc est cor vel aliq̄d loco eius. a cuius ra-
dice vt dicit Auicē. incipit omniū aīaliūz
creatio. formatio et figuratio. formato aīali
bruto et p̄fecto. faciē habet reflectam ad suū
materiale et originale p̄ncipiū. s̄ ad ipāz ter-
ram. Sola enim statura erecta est a nature
p̄ncipio homini r̄seruata in quo natura ho-
minis supra cūcta animantia est nobilitata
z mirabiliter sublimata. vt dicit poeta. Os
homini sublime dedit celūqz vidē rē. Pro-
pter q̄d dicit Basil⁹. si homo corpis volup-
tate sedat̄ obediēdo ventris luxurijs compa-
ratus est iumētis insipientibz et filis factus

est illis. Item dicitur Basilius. omnia fere terre ani-
mantia genitali calore stimulate ad propagan-
dam sui generis et successionem plis animantur
et hoc potissime accidit tempore vernali quando frigus ca-
loris celestis incipit in animantium corporibus
quodammodo diffundari. Sicut dicitur Aristoteles et etiam Avicenna.
Dicitur inquit animal huius semine generat animal sibi
simile. et ideo animal non valens servare seu salua-
re spiritum suum in se dedit natura membris ut semine
expellat. et aliud membris ut semine recipiat sicut
in femina est matrix. et hoc est generale omnibus
animalibus in quibus est discretio sexus. quia masculus
habet se per modum forme. femina per modum materie.
et ideo omne femininum habet matricem vel aliud lo-
co matricis in quo suscipiat fetum suum. et hoc acci-
dit diversimode in diversis. quia alio modo in
ovantibus et alio modo in aliis animalibus interius
perfecta animalia recipiuntur sicut de multis exem-
plificat Avicenna. Prefert autem Avicenna sequens Ari-
stoteles. omnia animalia huius sanguinem non habentibus
et dicitur quod illa simpliciter sunt nobiliora et maiora
in quantitate et fructu exceptis paucis beluis aqua-
ticis et marinis. et subdit quod omne animal habens
sanguinem nobile quatuor movetur instrumentis
quia quatuor pedibus ut in brutis. aut duobus ma-
ioribus et duobus pedibus ut in hominibus. sicut et duobus aliis
et duobus pedibus. ut in quibus penatis. multa
enim inveniuntur animalia plures pedes habentia.
ut in cancribus et in erucibus et in aliis similiter
et plures alas. ut in papilionibus apibus et locu-
stis. in istis minus viget sanguis. quia nature est
thesaurus. propter quod plus et efficacius operantur
quatuor organa in primis quam multiplicia in se-
cundis. et abiliiora sunt membra et efficacio-
ra multum animalium ad operandum in parte ante-
riori quam in posteriori. quia calori sanguis cor-
dis plus participat et eis vicini appropinquat.
generales autem animalium proprietates tangit Avicenna.
sic dicens. Communica autem quodam animalia in mem-
bris ut homini. et equus in carne et in nervo. Discre-
pant autem inter se multis. primo in qualitate et
habitudine membrorum tam simplicium quam com-
positorum. ut testudo habet conchas et hericus spi-
nas. et homo non. et equus habet caudam et homo non.
Item discrepant in quantitate ut os siue aper-
tura oculi noctue est magna et apertura oculi
agilis pueri. Item discrepant in numero. quia quodam sunt
bipedalia. quodam quadrupedalia. et quedam mul-
tipedalia. ut in araneis quarum quodam habent pe-
des octo et quodam habent decem. Item in qualitate in
colore et in figura. aut in mollicie et duricie.
ut pes bovis est valde durus. prope bovis val-

de mollis. Item discrepant in situatone. ut patet
in mammillis equi et elephantis. nam mamilla
elephantis sub pectore et equi sub inguine
sita habent. Item discrepant in actione. ut in na-
ribus elephantis cum quibus pugnat. et in naribus
suis quibus etiam pugnat. Item differunt in passio-
ne. ut in oculis vesprilionis qui sunt valde de-
biles. et viridinis e contrario sunt valde fortes.
ut dicitur Avicenna. Item differunt in animi appe-
titu. Nam quodam sunt fortes appetit ad coitum. et quod-
dam debiles ut turtur et elephas. et quodam appe-
tunt cum omni specie et quodam tamen cum sua. et quodam sunt
spem continentia ut apes. Item quodam sunt magne ani-
mitatis et voracitatis in edendo. et ideo quodam ve-
nant de nocte. ut lupi qui dicuntur habere. et quod-
dam de die ut accipiter et aquila. et quedam
utroque tempore scilicet de die et nocte sic capiunt. Item in
omni animali necessaria sunt diversa membra si-
bi invicem subministrantia propter diversitatem ope-
rationum. Unde et ossa sunt necessaria ut sint toti-
us corporis sustentamentum. Cartilagine ne-
cessarie sunt ad defensionem carnis ab ossium
lesione. Nervus etiam necessarius sunt ad membrorum
directionem. et sensus ac motus propter membra depo-
sitionem. et sunt duri ad incisionem et flexibiles
propter incurvationem. Caro fuit necessaria propter
vacui impletionem et caloris vitalis conservati-
onem. Cor necessarium est propter principium vite
et spirituum generationem. Pulmo propter neces-
sitate respirandi et frigidi aeris attrahendi
ad caloris cordis mitigationem. Stomachus
propter ciborum primam digestionem. Epatis suba
est necessaria ad sanguinis generationem. Ve-
ne sunt necessarie ad sanguinis per membra de-
portationem. Intestina fuerunt necessaria
ad fecis depurationem et evacuationem. Re-
nes et genitalia ad speciei conservationem.
Felle necessarium est propter digestionis con-
fortationem. Splen propter superflui humo-
ris melancholici collectionem. Caput cum
suis contentis fuit necessarium ad totius cor-
poris sensibilizationem et gubernationem. Col-
lum fuit necessarium propter corporis et capitis con-
iunctionem et vocis formationem et ad cibi ac-
portum ad stomachum transductionem. Pectus
necessarium est ad cordis et spiritalium membro-
rum defensionem. Brachia et manus ad ope-
rationem. Latere et costae ad naturalium mem-
brorum conservationem. Crura et pedes ad
corporis supportationem et voluntariam de lo-
co ad locum corporis motionem. Cutis est
necessaria ad omnium interiorum ab extrinsecis

nocumēto munimē. Et pili necessarij sunt
ad cutis cōseruationē. Ungule fuerunt ne
cessarie ad extremitatū custoditiōē. et etiā
in multis aīalibz ad defensionē. Ingeniata
est em natura ī singulis animātibz ut aliqd
habeāt munimēti p̄ra lesionē. et ideo cerui
habēt cornua. apri culmos. et leones vtunt
vnguibz p mucrone. et sic patet q̄ in aīalibz
nihil supflūū. nihil diminiūtū. minora autē
aīalia que carēt dētibz acutis et vnguibus et
cornibz agilitate et membrorū abilitate ad fu
gā muniunt. vt patet ī leporibz et damulis et
hmōi. Itē omē aīal generās aīal aliud. ha
bet oculos. p̄ter talpaz que oculos clausos
tela. et hec tela data est ei p̄pter debilitatē vi
sus. Et omē aīal habēs aures mouet eas p̄
ter hoīem. Et omē aīal spirat. s̄z quedā p vi
as manifestas vt p os et nares et quedā p vi
as occultas. s̄z p occultos poros vt apes et
musce. et aīalia anulosi corpis. Et omē aīal
quadrupes habēs sanguinē habz medullā
et maxime hō multū habz de medulla respe
ctu sui corpis. et hoc fuit necessariū p̄pter ei
multiplices opationes. Et omē aīal habēs
cornua habet soleas pedis scissas. excepto
aīali vnicorni qd vnū cornu habet in frōte
et vnā soleā in pede sicut equ⁹. Et omē aīal
cornutū habet cornu vacuū p̄ter ceruum et
vnicornē. Et omē aīal cornutū est quadru
pes. habēs sc̄z cornua naturaliter. excepto
serpēte quodā in egypto qd cornut⁹ inuenit.
et cerastes a multis nūcupat. et dico de aīali
bus cornua habētibz que sunt de natura os
sis. nā testudines quedā habēt cornua mol
lia et viscosa. tū cornua nō sunt. s̄z pot⁹ qdā
additamēta cū quibz testudines qz debilis
sunt visus vias sibi querūt. et si qua occur
rerint eis dura statim cornua retrahūt. et in
ter suas cōchulas se recōdunt. nā suis con
chulis vtunt p domibz et p castris Itē qdā
aīalia habēt dētes in vtrazq mādibula. et q
dam inferi⁹ raneū. et que nō habēt dētes ī su
periori mādibula sunt cornuta. qz materia
illa trāsit in cornua. Nullū aīal hñs dentes
recuruos sine culmos vt aper habz cornua
qz materia illa trāsit ī culmos. culm⁹ em et
cornua simul nō cōueniūt. Et aīalia depu
rata p̄de hñt dētes diuisos et acutos vt me
lius possint intrare p̄dā et euellere frustum
vt lupi et leones. Aīalia vero domestica vt
vacca et domesticabilia vt elephas et camel⁹
dētes habēt equales et prinuos q̄si sint vnū

vt meli⁹ comedāt herbā et equali⁹ p̄scindāt
eam circa terrā. Nec habet aliqd aīal plu
res ordines dentiū in ore q̄ duos exceptis
piscibz qd p̄ter dētes maiores quos hñt serra
tos et distātes in mādibulis habēt interius
dētes qdāmodo insitos. q̄bz vt dicit Arist.
recolligūt cibos ne aque liq̄ditate de ore ci
tius diluant. vt patet in lupis aquaticis. id
est. lucijs. et etiā in multis alijs. In india tū
dr esse animal mōstruosum simile corpe vr
so et in crine hoī et in facie. et habet caput ru
beū sicut miniū. os maximū et horrendū et ī
vtrazq mādibula tres ordines dentiū inui
cem distinctoz. cui⁹ extremitates sunt vt le
onis. et cauda ei⁹ est similis caude scorpiōis
agrestis habētis aculeū. et pcutit pilis suis
sicut porc⁹ agrestis suis setis. et habet voces
horribilē sicut vocē tube. et est veloc⁹ cursus
et comedit hoīes. et inter omēa bestias terre
nulla crudelior. nulla mōstruosior inuenit.
vt dicit Auic. et hec bestia grece vocat bari
cus. vt dicit idē. Plini⁹ aut li. viij. c. xxiij. apd
medos inqt vt scribit hesyas est bestia pni
ciosissima quā manticorā vocāt. habēs tri
plicē dētū ordinē pectinatim sibi alterutrz
coeuntē. auriculis et facie hoī simul est. glau
cos habet oculos et colorē sanguineū. leonē
similis. cauda scorpiōis modo spicula in
geres et infigēs. et vocē habet voci hoīs silez
vt si misceat voci hoīs fistule et tube videt ī
pcentibz puenire zē. Vñ idē est animal de q
Auicē. loquit et Plī. Itē omē aīal generant
animal habet duos renes et vesicā s̄z anima
lia ouātia nō habēt renes vel vesicā. supflui
tas em humidi in aīalibz trāsit in vngues et ī
pennas. in natatilibz trāsit in cōchulas et ī
squamas. et ideo nō indigēt mēbro supflui
humidi receptiuo. Itē omē aīal hñs cornu
et nō habēs dētes supius ruminat. et habet
plures vētres. vnū valde magnū et aliū mi
norē. vnū longū et aliū amplū. Et causa q
re habēt multos vētres est multiplex dige
stio. qz su⁹ cib⁹ est siccus et nō bene mastica
tus. in pncipio p̄pter ariditatē comedēdi. et
ideo debet itez masticari. de maiori aut vē
tre attrahit cib⁹ ad os vt itez masticef. et sic
masticat⁹ transmittit ad secundū ventrē. vt
ibi digerat. et sic masticare vocat ruminare.
vt dicit Auic. Itē dicit Auic. li. ij. c. j. Ego di
co qd omē animal hñs sepū habet cerebrū
pingue. et qd nō habet sepū nō hz medullas
vinctuosas Et oē spirās habet pulmonem

vel aliquid loco pulmonis sicut piscia bran
chos p quos aqua cum aere attrahit et post
emittit. Et omne animal habens sanguinem habet
cor et epar. que pro carere sanguine carere cor/
de. habet tamen loco cordis aliquid in quo est se/
des vite. Item omnia animalia generantia habent fel
quedam occulte ut ceruus. equus. mulus. et quidam
manifeste. Solus delphinus caret felle. licet ge
neret et spiret. Animalia autem ouantia habent
fel magnus vel parvus. sicut pisces et serpentes
Item dicitur idem quod omne animal habens sanguinem ha
bet seminem. et omne sanguinosum generans ali
ud habet quosdam sensus. nisi quidam generantur
cuius oculi sunt coopti. et habet pupillam sub co
rio. Et vis sensuum in aliquibus sunt occulte. ut
aures et nares in piscibus qui audiunt. ut patet quia
fugunt strepitum. et olfaciunt. aliter non veniret
ad retia propter lac et carnes alias propter quas
canceri intrant sportulas piscatorum. Et ideo dicit
Aristoteles. ut dicit Avicenna. quod delphinus et unus aliud
generis piscium ad tonitruum et alium motum magnum
et sonitum repentinum cadunt ad fundum sic in eis
esset epilepsia. et tunc capiuntur ac si essent ebrii.
et fugiunt a loco ablutionis habitationis alteri
us piscis interfecti et fugiunt a sanguine alie
rius piscis et fugiunt sordida rhenia et sportu
las immundas et libenter subintrant novas. et
animalia anulosi corporis habent acutos sensus.
quibus occultos ut apes et formice. vnum audi
unt a remotis et olfaciunt et in quibusdam odoribus
delectantur. et in quibusdam interficiunt ut
odore sulphuris et combuste pellis et combusti
cornu cerui. vnum apes non manent in loco mali
odoris. sed desunt in loco odorifero. et vbi est
dulcedo. ut dicit idem. Item ut dicit idem differunt
animalia in modo vociferandi. quia quedam habent vo
cem forte et acutam. quedam debilem et remissam
quedam autem valde modicam sive nullam. et sola
animalia habentia tracheam arteriam et pulmonem et re
spirantia dant voces. Sed que non respirant ali
quando faciunt sonitum. aliqui sibilum. et animalia fa
ciunt vocem faciunt tonos. et alia maxime vo
ciferant et garriunt tempore coitus et amoris. et per
prias voces se cognoscunt. et ad amplexus se
inuitant. Item idem. omne animal habens sanguinem quod
ambulat vigilat et dormit. et omne habens pal
pebras claudit eas cum dormit. et omne animal
ouans facit somnum tenue Item omne animal indi
get nutrimento sibi pueniente et sue completioni
respondente. et hoc est necessarium propter individui
sustentamentum. vel propter eius augmentationem. vel
propter depeditorum per calorem phibitum restaurati

onem. Sed in modo sumendi cibum est magna
differencia. similis in sumendo potum. Nam anima
lia gressibilia que sunt completi et equalis labij
sugendo bibunt. ut homo equus vacca et mulus
et cetera. Animalia vero que sunt inequalis labij in quibus
scilicet labium inferius non respondet equaliter superiori
scilicet est breuius lambendo bibunt. ut canis catulus et
hominus. vnum secundum dispositionem labiorum per equali
tatem vel inequalitatem. quedam sugunt et quedam
lambunt. Et ideo ingeniata est natura ut canis
et cetera lambentia teneriora ac longiora ha
beant linguam ac flexibiliora ut sit habilior ad
aque comprehensionem et ipsa ad os deportatorem
Multum tamen sunt animalia quadrupedalia que non
bibunt nisi raro. ut lepores et cuniculi et huius
modi. quia talium animalium cibus est valde humi
dus. et eius humiditas est eis loco potus et sufficit
ad cibi deportationem per membra et ad caloris
phibici mitigationem. Cetera pro animalia que
sunt multe caliditatis et siccitatis completionis
nalis vel accidentalis et videntur cibo sicco aut
calido potu indigere ad potum. et hec est causa
quare colube et cetera volucres que non sunt ra
paces potum bibunt quia comedunt grana et homini
et eorum cibus est grossus calidus atque siccus. Aves
enim potum videntur cibo humido actualiter. Et ideo
non bibunt nisi raro. et quando bibunt signum est infir
mitatis. et quod in eis est excessus caloris inna
turalis. ut dicit Aristoteles. et Avicenna. Item dicit etiam
Avicenna. quod animalia puri corporis magis sunt ige
niosi quam illa que sunt magni corporis. ut patet in
araneis apibus et formicis quorum opera sunt ita
subtilia quod ad similia facienda sensus hominis
non attingit. Supplet enim in eis natura ingenio
quod illis videtur deficere in forti
tudine et stultitia. ut dicit idem. Item ut dicit Soli
nus in libro de mirabilibus mundi circa finem. De
animalibus habens dentes serratos est gulosus et bel
licosus. ut patet in cane. panthera. leone. et vul
fo. et semine talium animalium filios generant
incompletos. ut canis cecos et vulva generat
frustra carnea per lineamenta non distincta que cu
bat illa sub ascellis suis sicut gallia super oua
et lambendo paulatim format ea donec for
ma recipiant debitam et figuram. Panthera similiter et
leona filios pcreant sed non perfecte effigatos.
nec completos. Item omne animal faciens multos fi
lios primo nascentem magis diligit et magis si
bi reputat naturale. et ideo quedam animalia deno
rant seminem suos propter primum sicut quedam porce fa
cere sunt solite. ut dicit idem Item idem in omnibus
animalibus facientibus filios incompletos causa

incompletiōis est gulositas. qz si expectaret natura vsq; ad cōplementū sugēdo interficeret matrē ppter imoderantiā appetit. et iō celer in talib; est natura vt citi nāscantur et vt citi oriant ne parietes nimis aggrauēf. Itē qz aīalia talit' generata sunt bellicosa et ppter victū vt dicit Anic. sibynuicē odiosa. īgeniata est natura remediū ad speciei saluationē vt multi filij parit' pariant. vt si forsitan multi pereāt ī bello saltē in paucis species p̄uef et saluef. et iō lupa parit mltos filios sicut et canicula. filij et vipera dicitur. filios parere filij. vt dicit idē. et iō cuz filij vipere multi simul viuāt in vētre ex auiditate nutrimenti multū sugūt et attrahūt de humore. Unāq; tot nutrire nō sufficiens deficit et mori aīq; possit ad plenū filios suos p̄turire. Itē dicit Aristo. et Anic. qz aīalia hūria dentes p̄uictos et solutares sunt paucorū filiorū. hūria vero dēres diuissos et acutos et pedes multe fissare sunt multorū filiorū et mlti spermatia. et aīalia habētia puū corp' pluris generatiōis sunt qz aīalia magni corp'is. et aīalia qz paucioris sunt generatiōis pauciora hūit vbera et differētia qz ad sitū. et iō canicula hz multas māmillas filij et porca que sūt multorū filiorū. Itē aīalia supflui coit' et cōtinui sunt breuior' vite qz illa que raro coeūt et t̄pate. et ppter h' enuchi diuti' viuūt qz neruus eis p̄scindit' p que dēscēdit semen. Idē dicit Gal. li. de spermate. et hūmōi rōem affligit Anic. in li. de aīalib; vbi dicit. Sperma inq; est de sanguie bono et plene digesto qd iam est pueribile in mēbroz nutrimentū. et iō qū homo eijcit illū humore seminalē. multum discolorat et debilitat corp' ei' magis qz si qz dragelies exirz tāl' sanguis d' corpe qz sperma est res abilitata ad trāseundū in mēbra. et ideo qū exit auferit mēbroz nutrimentum naturale. et sit magna depditio spiritū et hūitū in corpe aīalis. vñ frequēs coit' et imoderat' est causa quare corp' dissoluūt et sic vita p̄sequēs breuiat. et ideo elephas diutis sine viuit qz castitatez amat et libidini raro vacat. vt dicit idē. Hucusq; Aristo. et Anic. et Solin'. Isaac autē in diet. vniuersalit' tractat de aīalib; put sunt humani corp'is nutritiua. nā quedā aīalia pueniunt būane cōplectioni vt agni. hedi. oues et porci inter domestica. cerui et capreoli inter siluestria. et qz dam oīno p̄triant. et hoc in nimio calore. vt tiri et serpētes. vel in nimia frigiditate vt

grance et scorpiones. quedā hō nature boīe dissimilia sunt. s; tñ nō oīno repugnātia nec mortifera sicut sunt hericij lepores atq; vulpes et cetera aīalia habētia quīs odoris carnes. talia em aīalia pessima p̄bēt humano corp' nutrimenta. siluestria aut aīalia sunt calidiora et sicciora et macilentiora qz domestica. tū ppter mor' p̄tinuitatē et ppter inhabitati aeris caliditatē. tū etiā ppter nutrimenti sui siccitatē et ideo carnes hūit duriores et indigestibiliores. qd patet qz earū carnes occise nō ite cito putrescūt sicut domesticæ. Unāq; omia siluestria min' sunt sapida et min' nutritibilia qz domestica exceptis capreolis siluaticis qz ceteris saporosiores sūt laudabiliores et nutritibiliores. Corpa em eorū ex motu rarifican' et humores subtiliantur et pori aperiunt et humores qz sunt causa gūitatis odoris dissoluunt. et sic saporosiores rōe motus et laboris accidētaliter efficiunt. nā p hūmōi discursus t̄paf cor' naturalis frigiditas et iō in aīalib; siluestrib; magni exercitij et mlti mor' grauitas saporis et odoris amputat. et tenerior effici' caro ap̄tis poris et resolutis humoribus. et cor' facilius et citi' digerit et mēbris incorpat et rōe sue siccitatis naturalis tardi' a mēbris dissoluūt. Inter ista aut aīalia quedā nutriunt in locis humidis et aquosis. et eorū carnes multū sunt nutritiue et velociter digerunt. sed cito a mēbris dissoluunt. quedā hō pascunt in locis siccis et mōtuosis et ideo eorū carnes sunt laudabiliores in custodiēda et regēda sanitate pueniētiore et in fortitudine et duratiōe in mēbris p̄fectiores. Aīalia aut que domesticant et pascunt in domib; carnes hūit viscosiores et grossiores ppter mltas comestiones et cibi sui corruptiones. Et ideo durioris sunt nutrimenti et ad digerendū in stomacho et epate tardiores. Hā vt dicit Ipo. ad cognitionē bonitatis nature aīalium qz ad corp'is nutrimentū p̄fert scire loca et pascua vbi nutriunt. aerē humidum et siccū in qz p̄uersant et quantitātē mor' et qeris. qualiter scz in exercitio vel ocio naturaliter vt accidētaliter disponunt. Aīalia aut que naturalit' sunt domestica minoris caloris sunt et maioris hūiditatis qz siluestria. et ideo eorū carnes sunt molliores et ad digerendū faciliores. Ex mltā em qete pori claudunt et p̄ inclusum calore humores grossi dissoluunt vñ carnes mollescūt et attenuāt

et quia nimium comedunt et bibunt augmentantur coram
supfluitates et pinguedines multiplicantur.
et ideo talium animalium corpora sunt multum nutritiva
et sapida. et per corpora et venas facile penetrant
na. ex multitudine enim viscositas et humiditas
corruptioni et putrefactioni sunt vicina et
humoris supflui generativa. et quibus natu-
raliter nutriantur propter excessum humiditatis
cito a membris dissoluntur. Et sic accidentaliter
minus quam siluestria nutrimenti corpori admittunt
quia siluestria et si parum nutriantur vixunt quia dura
sunt et ad dissoluendum tarda. in membris in quibus
bus assimilantur diu perferunt. et ideo accidenta-
liter antiqua ea nutrire asserebant. In omni etiam
genere animalium masculina sunt calidiora femi-
nis et minorum humiditas. et ideo subtilior et lau-
dabilior nutrimenti sunt carnes masculorum
quam feminarum excepta capra que in femina lau-
dabilior est naturaliter quam in mare. nam in femi-
na est humiditas contra siccitatem complexionalem
sed masculina caliditas interdit siccitatem ma-
sculi naturalis. et ideo laudabilior est caro fe-
minea in hac specie quam masculina. quia magis est
temperata. et a siccitatis excessu elongata amplius
et si sine sit recens siue antiqua. et maxime quam lacti
ad hoc est vicina. quia tunc est naturalis siccita-
te temperata. et laus lactis et laus femineitatis. Anima-
lia vero castrata inter complexionem masculinam et feminam
sunt mediocria. nam carnes castratorum minus
calefaciunt masculis. plus feminis. tamen diu mari-
bus et cito seminis digeruntur. et ideo minorum sunt
nutrimenti et deteriores masculis et maioribus fe-
minis bonitatis. Et est regula quod inter anima-
lia naturaliter humida meliora sunt masculi-
na feminis et meliora sunt etate perfecta quam im-
perfecta. In sicca autem naturaliter feminea sunt
meliora masculis. et si in etate imperfecta poti-
us quam perfecta. ut dicitur idem. Item variis bonitas
animalium ex diversitate etatum. nam animalia valde la-
cti vicina sunt magne humiditatis et viscosita-
tis et lubricitatis. et ideo eorum carnes flegmati-
cas supfluitates generantes sunt nisi sicce sint
naturaliter sicut bouine et caprine. et talium animalium
carnes in tali etate sunt laudabiliores. ma-
xime si nutrita fuerint bono lacte. Melio-
res sunt autem carnes animalium a lacte separatorum
quia minorum sunt humiditas et viscositas et tempe-
rate soliditatis. In etate vero iuvenula quam anima-
lia sunt in statu tunc sunt eorum carnes duriores
et sicciores. et maxime si animalia sicce fuerint com-
plexionis. et ideo ad digerendum sunt eorum car-
nes duriores. in membris tamen proportionate sunt

laudabiles. et in duratone plus quam in regenda sa-
nitate. ut dicitur idem. In quarta vero etate. scilicet decre-
pita quam ad esum plus sunt inutilia duplici de causa
quia vicina sunt caloris naturalis extinctioni et
humiditatis subalis consumptioni. et ideo eorum car-
nes sunt durissime et omnino indigestibiles
maxime si sicce fuerint complexionis. Et ideo est ge-
nerale inter omnia animalia volatilia et gressibi-
lia. dum sunt crescencia quod sunt quam ad nutrimentum
laudabiliora quam quando post declinationem ad se-
nitatem magis sunt annosa. ut dicitur idem. Item est di-
versitas ex parte nutrimenti. nam quod pascuntur in mo-
tibus sunt meliores sanguis et subtilior et acu-
tior propter paucitatem cibi. quam quod nutriuntur
in palustribus sunt sanguis grossior et maio-
ris pinguedinis et minoris caloris et amplioris
opulationis. Animalia autem pascencia maiores her-
bas ut boues macilentiora sunt in hyeme quam in
vere vel estate. quoniam in hyeme eis deficiunt nu-
trimenta. et ideo post medium verum vel ante incrementum
tur vel augmentantur. et eorum carnes saporosio-
res et laudabiliores efficiuntur propter abundan-
tiam congrui alimentum. animalia vero minutas herbas
pascencia ab initio verum usque ad medium estat
sunt crassiora et teneriora. bonitate carnis
laudabiliora. quia tunc competencia inveniunt nu-
trimenta. Sunt et alia animalia pascencia ramorum
et virgularum extremitates. et ista sunt bona ab
initio estat usque ad hyemem. quia tunc sunt rami
teneriores et humidiores. unde animalia que minutis
utuntur herbis et siccis meliora sunt quam illa que
humidis herbis nutriuntur. et illa que teneros ra-
mos comedunt atque frondes meliora sunt quam
illa que domi fructibus aluntur. et que parum comedunt
vel bibunt sunt multum comedentibus et bibentibus
meliora. Nam tamen motuosa quam capestrina anima-
lia ex frequentia sui exercitii atque motu domi-
nutris sunt meliora. Nam subtilior aer et siccior
a talibus attrahit ratione discursus unde mi-
nuuntur humorum supfluitates et desiccantur. et sic
sue complexionis temperantur. Et converso animalia que do-
mi nutriuntur ex puritate puri aeris et defecione
motu et multitudinis cibi et potus in cibi comple-
xione minus laudabilia inveniuntur. Diversifi-
cantur itaque animalia secundum pinguedinem maciem et me-
diocritatem. Nam que sunt crassissima quam ad esum
sunt pessima. nocent enim digestionem. quia super ei-
bus nascitur et cibum inflat et villos stomachi
emolliunt. et lubricitatem et viscositatem tribuunt
stomacho et inducunt. et ideo nimia pinguedo
humidum stomachum dissolvit deficiente puri-
tate et proportionata et frute expulsiua. Nam acuta

ho calidū nimis incēdit sic ignis exteri⁹ ac/
cēdi pinguedie p̄uenit. Et iō p̄ceperunt anti/
qui vt etiā d̄ crassissimis aīalib⁹ sola caro ru/
bea pinguedie denudata cōit comedat. Aīa/
lia ho macerrima sunt neruosa paz. sangui/
nis hūtia z paz hūida. z iō etiā paz nutriti/
ti corpi hūano mīstrantia. s̄z aīalia q̄ int̄ ma/
cie z crassiciē sūt media sūt t̄patoria z lauda/
biliora. cū nō t̄m pinguedis habeāt vt calo/
rē intēdāt z villos stomachi lubricēt. nec tā/
tū maciei vt naturā infrigidēt z a sanguine
cā depauperent siue p̄uēt. Itē inueniūt diuersi/
tas in aīalib⁹ s̄m tēpoz mutatiōz. Nā q̄daz
aīalia i vno tpe a medulla z sanguie depau/
perāt. q̄ in opposito tpe plena inueniunt. et s̄
sensibilis ptz i cōchilib⁹ marz z i cerebro ho/
minis z forsan cuiuslib⁹ aīalis. vt exp̄sse dicit
Aristo. li. de p̄rietatib⁹ elemētōz. z iō multi
in vna pte mēsis v̄l anni infirmāt q̄ i tpe op/
posito ruti ab oī infirmitatib⁹ ip̄etu cognoscū/
tur. vt p̄z i lunatic⁹ maniacis z caducis. de s̄
q̄re s̄. in. c. de luna. s̄ile dicit Aui. de symea q̄
s̄m mutatiōz tēpoz z marie s̄m lune cursuz
letat vel tristat. sic z q̄daz aīalia in vno tpe
macerāt quātūcūqz vīctualia tūc abūdāt. z
eadē in tpe opposito dormiēdo ip̄inguāt. sic
dicit Aui. glires in q̄t tpe hyemali n̄ mouent
s̄z iacēt sic mortua z nihil comedētē dormi/
endo ip̄inguāt. repūt ho in tpe estat⁹ z se mo/
uēt in estate s̄ estū sol. s̄ile narrat de hyrūdi/
nib⁹ z q̄busdā alijs auib⁹ q̄ q̄si mortue inue/
niunt i arborz p̄cauitatib⁹ tpe hyemali que
postea vires resumūt z q̄si dormiēdo forio/
res effecte agiles se oñdūt tpe estiuāli. et sic
v̄se s̄m Aui. Arist. z Solinū. p̄ceptū
in multo tpe in loc⁹ abditis se abscondūt. z
tūc t̄pis penit⁹ cibū nō assumunt. q̄re infra/
eodē de v̄so. Sic z p̄sces vno mēse impig/
uāt z statū i se q̄nti tpe macerāt. z q̄dā ip̄ing/
uāt v̄eto septētrionali vt p̄sces lōgiz q̄dam
meridionali vt p̄sces āplī. z q̄dā in tpe plu/
uiali sic ibidē dicit Arist. Aq̄ in q̄t pluuiē p̄ue/
nit oib⁹ testei corzei p̄ter p̄sces q̄ d̄z koyteam
q̄ si gustauerit de aq̄ pluuiāli ip̄o die moriet⁹
Itē q̄busdā nocet pluuiā qm̄ exccat eos si
fuit multa. S̄ilr q̄dā aīalia vno tpe se reno/
uāt z sua etiā sup̄flua deponūt z imutant vt
cācer deponit z immutat suas testas. cerui
cornua. z accipitres plumas suas. Sic etiā
dicit Isaac. Carnes aīaliū in q̄b⁹ dñat siccī/
tas z etiā caliditas vt cameline i estate sūt il/
laudabiles. s̄z i hyeme sūt p̄ueniētes Et car

nes aīaliū q̄ sunt calide z hūide vt pecorine
in vere sunt bonēz i autūno cōpetētes. frigi/
de aut z sicce sunt illaudabiles vt capne. fri/
gide z hūide vt porcine a medio estat⁹ vsqz i
finē sūt optime. in hyeme pessime. i vere ho
z autūno sunt mediocres. vñ dicit Ipo. caro
in q̄t porcina i estate est bona in vere z autū/
no min⁹ bona. S̄z i hyeme maxie illaudan/
da. capna in estate bona. pecorina i vere. bo/
uina in fine ver⁹ z i p̄ncipio estat⁹ est lauda/
bilis. Carnes aut aīaliū put sunt ordinate
ad hūanū esum variāt s̄m diuersam p̄para/
tionē. nā vt dicit Isaac. aīaliūz carnes aliqñ
assant aliqñ frixant aliqñ cū sale z aq̄ elixāt
assate z frixe sunt grossiores i nutriēdo z sic/
ciores ad digerendū duriores. qz hūiditate
eaz p̄sumpta ab igne s̄būt siccitate. vñ non
sunt carnes multū pingues comedēde nisi
asse vt hūiditas illaudabilis ab eaz suba ex/
trahat. Carnes aut elixe sūt hūidiores z ad/
digerendū faciliores. qz aq̄ t̄pat eas z hume/
ctat. aliqñ aut in aq̄ in q̄ elixant apponuntur
spēs z sūt diuersa p̄dimēta q̄ carnes custo/
diāt i natura z bonitate sua. z eas reddāt tā
in odore q̄ i sapore meliores z ad diuersos
morbos expellēdos ampli⁹ efficaces. decet
aut carnes aīaliū siccoz z macrozū elixari.
hūidoz ho z pinguiū assari. mediocriū autē
int̄ istas diuers⁹ p̄dimētis p̄parari. Fit autē
ista p̄paratio multiplici. qz aliq̄ inueniunt
carnes aīaliū q̄ sunt salubres z p̄uenientes
assature z sūt illaudabiles elixate. melior est
em̄ caro capna z bouina elixa q̄ assa. porci/
na z pecorina est melior assa q̄ elixa. nam p̄
elicationē sicce carnes humectāt z p̄ assatō/
nē humide desiccāt. z iō porcina p̄p̄ suā hu/
miditate bonū est assare z capnā seu bouinā
p̄p̄ siccitatē excessum elixare. Eorundē etiā
aīaliū carnes s̄m h̄mōi accidētia variāt. nā
caro porcina assa z p̄assationem meliorat
z min⁹ bona efficit p̄ elicationē. Capna ho
melior est elixa z peior qm̄ est assata. et sic de
alijs est vidēdū. Duculqz Isaac i dicit. Itē
ordināt aīalia nō solū q̄ ad corpi nutritiō/
tū. v̄ez etiā q̄ ad remediū morboz z multi/
plicē medicinā oīm aīaliū tā iumētōz q̄ re/
ptiliū z bestiaz genera creata sunt p̄p̄ opti/
mū hoīs vsum. vt dicit pli. z Jo. damasc. s̄z ho/
rum q̄dā p̄p̄ esum vt pecudes cerui z h̄mōi
zē. q̄dā p̄p̄ hoīs mīsteriū vt aq̄ asini boues
z cameli z h̄mōi. alia ad hoīs iocūditatē. vt
symie merule atqz paui. alia aut creata sunt

ad hoīs exercitatorū vt suā cognoscat hō īfirmitatē z dei timeat p̄tātē. Jō ei creati sunt pulices z pediculi sic leōes rīgrīdes atq; vī si vt ī p̄mis recurrat hō ad p̄prie infirmitatis recognitōz z territ⁹ a scōis. s. reptilibz z fers⁹ refugiu habeat ad dei noīs īuocatōz. Sūt īnsup creati aīalia ad subleuādā mltiplicis infirmitatibz hūane necessitatē vt carnes vīpere ad tēriacā z fel thauri z alioz aīaliū et aīuū ad oculoꝝ caliginē amouēdaz. Pellis serpētis decocta ī oleo doloꝝ aurīū mitīgat mīro mō. vt dīc dyas. ī li. escolapū d oc cultis mēbrozū p̄tutibz dī. patīēs emorroydas si fēderit sup pelles leonis recedent ab eo. z q̄ līnit corp⁹ suū sepo renū leonis. aut q̄ īnungit ei⁹ fimo fugiūt ab eo lupi. Itē ibidē dīc idē. si q̄s suspēdit candā senis lupi ad p̄sepe vaccaꝝ nō appropinquāt ei lupi. Item dīc dyas. oculi vīsi eruti z sup dextꝝ brachiū hōis ligati mitīgāt q̄rtanā ei⁹. Itē dentes canini lupi curāt illos ī p̄ncipio q̄ lunaticā sustinēt passionē. vt dīc idē. Sīc dīcīt pitagoras z plīn⁹. z dīcūt q̄ si oculū lupi erutus viderint q̄drupēdalia domestica fugiūt atq; timēt. In li. viatici dīc Lōstan. Pili canis albi nullā maculā nigredīs ī se habētis si fuerint suspēsi circa collū patīēz īnuāt epilenticū z phibēt ei⁹ casum. Simile dīc pitago. ī li. romanoꝝ. fiat īndēt anul⁹ ex vngula samur asini nigredinē nō habētis z induat eū epilētīc⁹ phibet ei⁹ casum. z dīc fel thaurinū sub vmbilico iunctū soluit vētrē. dīc etiā idē. dēs serpētis eradīcat⁹ dū vīperit suspēsus sup q̄rtanariū soluit q̄rtanaz ei⁹ z si sub fumigauer⁹ domū cū pulmōe asini mūdās eū ab oī reptili z spēte. has z multas alias p̄tutes admirādas dīc Plī. ī mēbris aīaliū latitare sic ī natur⁹ aīaliū p̄iculiarū p⁹ dīcēt. qz nīl ē ī corpe aīalis qd̄ careat manifesta vī occulta medicina. nam pellis z pil⁹. z cornu vnguis caro z sanguis nō sunt sine remedio nec etiā īpē sim⁹. s. hec ad p̄ns dicta generaliter hīc sufficiāt.

De animalibz ī speciali. Ca. I.
Escrip̄s aīaliū p̄prietatibz z natur⁹ ī generali restat coopāte dei grā q̄rū dā aīaliū z reptiliū recitare p̄prietates ī singulari. z p̄ ordinē alphabeti.

De ariete Capm. II.

Aries ē pec⁹ lanīfex aīo placidū naturalit̄ māfuerū. vt dīc Jsi. li. xij. c. i. Est autē dux z p̄nceps ouīū. z iō dedit ei na-

tura fortitudinē ceter⁹ ouibz p̄stātiorē. dedit ei arietē ducē ceteraz ouīū z tutorez alijs esse viribz fortiorē. z iō vt dīc Jsi. aries aut verueta viribz ē dīc⁹. eo q̄ tāq; vir ouīū cū sit mascul⁹ ceter⁹ bidētibz sit apl⁹ p̄tiosus. Ut vt dīc idē Jsi. fūer a p̄me est dīc⁹. eo q̄ habeat p̄mē ī capite. c⁹ p̄uricu excitat⁹ caput p̄cutit fortissime. z qd̄d sibi obuiat dure ferit. z iō aries ab ares grece qd̄ dīc hēlaine ē vocat⁹. qz ī gregibz masculi dīcūt arietes. qz ad fecūdādas oues p̄tiosi sunt atq; fortes nā corpi⁹ magnitudīe z viriū fortitudīnez aī p̄tute oues alias p̄excellūt. Dīc etiā aries ab ar⁹. qz vt dī. Jsi. p̄ pec⁹ p̄mū fuit ī ar⁹ a gētibz īmolatū. vñ dīc iō aries qz mactatur ad arā. Ut fm legeꝝ mosaica aries fuit aīal potissime mūdū. z ad sacrificiū z ad elū nā p̄ p̄cō p̄lī cōit⁹ z cōuenient⁹ offerebat. et qz sūdebat vngulā p̄tē z rumiabat īdifferētē a p̄lo comedebat. vt dī. Jsi. li. xij. bidētes q̄ndā dicebāt eo q̄ īnt octo dētes qd̄ habēt duos hñt altiores. z iō eos gētiles maxie ī sacrificiū offerebāt. vt dīc idē. De ariete autē singularit̄ dīc plī. viij. c. xlviij. aries īndē naturale ē agnos fastidire z oues senectas sibi obuias p̄fectari. nā īpē melior ē vīlīoz ī senecta. z cū respectu ouīū feror sit aīo. ei⁹ ferocitas cohibet si cornu ei⁹ īuxta auriculā p̄foꝝet. dextro teste p̄ligato feminas. sinistro p̄ligato mares gignit. ī vēto adlonari mares p̄creat. ī flatu austri scias generat. z q̄les venas aries sub lingua gestat illes fetus ī vellere generat. naz si nigras bz venas fetus ī vellere erit niger. z si albas albus. et si varias vari⁹ ī vellere apparebit. Jdē dī. arif. z auic. q̄re īnfra d̄ oue. frōtē bz aries durissimā corneā duriciē fere p̄stātē. s. z timpora bz debilia z qd̄āmō cartillagiosa. z iō ad muni mē p̄s debilioꝝ dedit nafa cornua magis ca timpoz loca ad modū scuti rotūdi reuoluta. q̄ tñ ī extremitate aliq̄tūlū sūt acuta. vt cornuū duricie z fortitudie caput defendet z eorū dē acūmīe aduersarios īpetat et p̄pugnet. vt dī. idē Sine ei⁹ armoz defensiōe n̄ decebat naturā greg⁹ relinq̄re defensoꝝ z iō duo dedit nafa sibi cornua ad modū circuli replicata. vt caput p̄p̄iū qd̄ ex se ē īfirmū p̄tegat. z p̄ aduersarios armis munit⁹ se audaciorē ex armoz p̄fidētia exhiberet. z iō securi⁹ p̄cedit gregē. z erecto capite z fixo p̄de vngula diuisa vestigio firmi⁹ t̄ra p̄mit. vell⁹ bz p̄ngui⁹ z ī vill⁹ p̄lix⁹ pilos diffundit

fortiori corio siue spissiori cute extrinsecas
aeris calidi vel frigidi iniurias se defendit. et ideo
sue cutis superficies ratione sue fortitudinis coriariorum
violentas artes per ceteros ouium pellibus susti-
net. et ad diuersorum telorum recipiendam impissio-
abilior se prebet. ut dicitur idem. Tepe amoris pu-
gnat per vixores suos et aduersarios cornibus in-
petit. et ut melius pugnet et forius resistente in-
currat retrocedit ac resiliendo cum impetu ho-
stem ferit. De arietibus eadem dicitur Aui. li. viij. Arie-
tes inque et caput vadunt multum in vanum. et in hye-
me non se abscondunt propter frigus. et aliqui exiunt de lo-
co calido ad locum frigidum. et quando pluit non fugi-
unt a pluuia quousque moriantur. et arietes natura-
liter sequuntur capra et descendunt oves quousque pastor ac-
cipit unum ex eis et facit ipsum antecedere et sequuntur
alij. et timet naturaliter tonitruum sicut oves. quod si in-
pregnate fuerint et audierint tonitruum abortiunt
per timorem. et ante mediam noctem stant sicut cum ouibus
dormiunt et per sparsim. et in dormiendo super latere
alternant vices nam a vere usque ad autumnum dor-
miunt in vno latere. deinde usque ad verum dormiunt
in latere alio et dormiunt erecto capite nisi quando in-
firmant et ruminant cibum et masticant dormiendo
sicut et vigilando. et si perigat eos errare non rediunt
nisi a pastore reuocentur. Dicitur ad hunc ysa. i. dicitur. quod
arietes in iuuentute manentes minoris sunt humidita-
tis et viscositatis quam agni lactentes. et huiusmodi eta-
te eorum plerumque duntaxat. et ideo ipsorum carnes sunt
carnibus agnorum et ouium meliores. et meliorem
sanguinem generant. maxime si sint castrati. quod co-
rum caliditas humiditate accidentali sparsa est. vnde
sunt boni saporis. sed quando sunt decrepiti in calore
sunt defecti si non sunt castrati ex etate. si vero sunt ca-
strati et decrepiti. duplici caret causa caloris. scilicet re-
stium et etatis. et ideo eorum corpora sunt frigida ad mo-
dum ligni et duriora et insipidiora respectu caprarum
et bouum et hominum. quod in decrepita etate sunt pessima
corpora arietum quam naturaliter sunt calida et humida.
ceteris decrepitis naturaliter frigidis et siccis sim-
pliciter sunt meliora. Ducuntur ysa. i. dicitur. Iste dicitur.
aris. et aui. li. vj. quod arietes et caput sicut et cetera anima-
lia propria habent vocem per quam se clamant et vocant
seias tpe coitus et amoris et potantes aquam salis
anticipant coitum et citius mouentur ad amorem. et quando
arietes senes mouentur citius ad amorem et coitum
quam iuuenes in tpe determinato signum est bonitatis
temporis in anno illo. et si in illo tpe existerint iuuenes
ad amorem signum est pestis super oves in anno
illo ut dicitur idem. De agno La. III
agnus ut dicitur. Ipsi a greco vocabulo dicitur.
quod si per. nam in eo oia creature aiantia maxime iuuenis in

inocens et mansuetus. nullum elledit dente nec eorum
non nec ungues. et quicquid in eo reperit totum utile est.
quod caro ad cibum. pellis ad variam usum. pilus ad in-
dumentum. simus ad tere inpinguando. ungula et
cornu ad medicandos et cetera. ut dicitur. Ipsi. li. xij. la-
tini agnum ab agnoscendo putant dicitur. eo quod per
ceteros animalibus inter sua noscat adeo quod si in ma-
gno grege errauerit statim balatum vocem noscat
perit. Item aris. et aui. Agni quidam nascuntur in tpe
pernali. quidam in tpe autumali. pernales sunt corpe
maiores robustiores viribus et pinguioribus quam
sunt autumales et hiemales. in aliis in regionibus
multum habent agnos perferunt pernis. et dicitur h
solum animal utile nasci bruma. ut dicitur. pli. li. viij.
c. clviij. et dicitur ibidem quod agni concepti flate vento
adlonari sunt meliores quam concepti flate vento au-
strali. tunc ei mares generant. tale autem color habent
agni in lanificio seu in vellere quod habent perites in
venis lingue. nam si vene fuerint albe et agni erunt
albi. et si nigre nigri. et si varie varij. In su-
gendo anteriores poplices flectunt. et ut in eis
placet conat. capite multis verbis permut. balatum
quod inter agnos quod iuena cauda inter bladiendo ere-
cto capite manant quod tunc et nisi caput per erigat
non fugit. pilum habet subtile et crispum multiplex in
se se flectit multum nocet agnis frigus et maxime tpe
pluuioso. de societate gregis gaudet quando solita-
rius est dolus plerumque atque timet. ante gregem salit et sa-
liendo ludit. quando videt lupum tunc vehementer et su-
bito fugam arripit. sed per per rorem stupidus subito
genua figit et fugere vult non audet sibi habere
latu sed potius simplici vultu perperit caput ab
hoste. ligatus a carnifice nec cornu nec dente se
defendit. et siue spoliis vellere siue cute. sicut
animal inocuum obmutescit. siue ei ducatur ad pa-
scua siue deferatur ad victimam non gemit nec re-
murmurat nec calcitrat sed obedit. et ut dicitur. pli.
agnos dimitte solitarios est periculosum. quod si su-
peruenit forte tonitruum de facili moriuntur. nam
agnus naturaliter debile habet caput. et ideo remedium
est eos sibi aggregare ut exiunctioe mutua ani-
mum. et pericia plurius confortet

De agno anniculo La. IIII

agnus anniculatus etate unius anni est plerumque.
quod infra unius anni spacium tanto est melior
quanto a lacte remotior est. nam a lacte est humiditas
plexionalis augmenta. sed per separatam a lacte ite-
dit et calor et superflua humiditas sparsa. maxime
si manserit adhuc non castratus ut dicitur. ap. sume in
dicitur. Agnus ei anniculatus corpe integer. et carne
mundus aptus est ad sacrificium ad esum et si fuerit
vellere maculosus non ei reprobatur a sacrificio agnum

macula velleri nisi sit feditas vel corruptio
in carne iteri vel i cute. vt dicit glo. sup Exo.
xii. et sup Malach. dicit Hiero. et sup Leuit.
Non impedit inquit sacrificium varietas maculo-
si velleri si corpus fuerit itegrum et non subfuerit
scabies i superficie ipsi cutis. Agnus ganniculus
vt dicit Plin. li. viii. c. xlvij. deorum aut fuerat ap-
tus. et tamen in usu velletur quod i visu carniui visibus
hominum e necessarii. et ideo sic propter sumptus hominum
excolunt et custodiunt corpora bouum. sic oportet
vt habeat diligentia circa custodia ouium et
agnorum. Dicit etiam Dyas. quod agnus simum habet nigrum
quod si cum aceto dissoluatur et cathaplasmetur ni-
gras emundat maculas. clauos corporis tollit
ignem sacrum curat. mixtum cum cera et oleo cobu-
sturas sanat

De agna La. V.

Agna est arietis filia quod minor est corporis
parit et roborem quod sit agnus et minoris
caloris et maioris humiditatis quod sit agnus
rore femine complexione. vt dicit in diet. cuius ca-
ro dum est lactans maior est viscositas propter hu-
miditatem superfluitatem tamen ex etate quod ex complexio-
ne eius corporis durante. et ideo quod ex eius carne gene-
rat fleumaticum est et viscosum ac difficulter
digerit et digestum a membris viri dissoluit rorem
viscosi et glutinosi humoris quod inde generatur.
a stomacho tamen facile descendit rorem sue lubri-
citatis et humoris. vt dicit. Isa. et eius carnes meli-
ores sunt assate quod elix. quod sumit superflua earum
humiditas vi caloris. Maior tamen simplicitatis
et timiditatis est agna quod agnus quod minor habet calo-
ris naturalis femina quod masculus. et ideo minor est
aerosa. propter quod etiam caret cornibus quod essent ei
superflua cum propter defectum audacie eis nescit
viri. vt dicit Alu. dicit etiam Aristo. li. iij. Agnis
accidit egritudo quod nimis impinguatur circa
renes. quod si opiant sepo renes moriuntur et mul-
tiplicat sepu propter bona pascua. et ideo arcem a
pascuis ne nimis impinguetur. quod de oue.

De apro Capitulum. VI.

Aper est porcus siluestris vel agrestis quod
seuissimus est et imitris. vt dicit. Isi. li. xij.
c. i. et dicit aper quasi a feritate. quia
in quantitate sui corporis ferus est et crudelis. vnde
et apud grecos aper si agrestis. i. ferus vulgariter
nuncupatur. Dicit autem a latinis verres eo quod gran-
des habeat vires. sic idem dicit ibidem. Scimus
autem Plin. et Alu. Aper est animal valde senum
quod viri castrat se exhibet mansuetum. cum cetera
animalia ablati testicul amplius mansuescunt.
Aper igitur in ps. lxxix. dicit singularis ferus. quod

culmis perfecte productis audacior facit segregat
et seorsitat se a grege. singulariter querens
pastum. Est itaque aper tante feritatis quod etiam mor-
tem propinquans venatoris ferrum intrepide
se infigit. et etiam iam transfixum contra sibi resistentem
vires recolligit vt culmis vindicet se ad-
uersario. etiam in mortis periculum contra hostis
venabulum mira audacia se exponit. culmos
duos habet in ore aduncos fortes et acutos
cum quibus omne sibi resistens secatur crudeliter et
dilaniat. Culmis autem vtitur pro gladio ad per-
gendum. in latere dextro habet os durissimum
latum et spissum quod se opponit venabulo per-
queris. nam osse illo per clipeo ad se prehendit
vtitur. sentiens sibi imminere bellum acuendo cul-
mos contra arbores eos fricat. et sic an hebet-
ratam aciem habeat perfricando ad arbores ipsos per-
bat. si senserit hebetatos origanum querit et ma-
sticat cuius propter culmorum radices mundificat
et confortat. vt dicit Alu. Plin. in li. xviij. c. x. di-
cit quod vrina apri medetur viciis aurium si cum
oleo rosaceo misceatur. Simile est ei fel valis
calculum. vt dicit li. xviij. c. xl. Et est ei ita visus
sua vrina vt nisi egesta fuerit. surgere non pos-
sit. imo opprimit vt defunctus. nam exuri tradit
tur ex vrina. Item idem ad coitum stimulat fel ap-
rum. Dicit etiam idem li. v. porcus agrestis mul-
tum diligit radices et culmis incidit terram et
fodit et scindit radices culmo et impinguat
quod quiescit per septem dies et maxie cum pax po-
tat et pliat cum lupo. quod ipsum odit naturaliter
nam lupo insidiat filijs suis et sepius rapit
eos. Et ideo vt dicit idem li. xiiij. Dedit natu-
ra apro culmos ad defendendum feminas et
filios suos. quod femine sunt debiliores i se et pe-
ioris complexionis. nam mares sunt audaciores
et vires habent feminis fortiores. Femina tamen se-
nit irata et fodiendo ledit et dentibus mordendo
et dilaniando. Aper vero ledit culmis sursum fe-
riendo. et ideo pax potest ledere prostratus et ia-
centem. et femina pax ledit stantem et dum aper
irascitur et pugnat spumat ore. Si vero dum luxu-
riat cum vxore. Omnia supradicta recitat Plin-
ius. et addit iam dictis in li. viij. c. ij. vbi dicit.
Apros et alios porcos dentatos nasci eni-
gidius tradit. Inest autem maribus apris maxi-
ma asperitas et feritas animi quod sunt i amo-
re. quod tunc per vxoribus atrociter pugnat ungulis
terram scalpunt. fetas erigunt. culmos vibrat
et quatunt. et horrendo gemitu furiam pe-
toris tunc ostendunt. pax etiam tunc comedunt
discurrunt post feminas. et ideo attenuant

plurimū z mactescūt. In horredis et vmbrosis vallibus z nemoribus māssiones querūt ubi custodiūt fer⁹ suos. de radicibus z arborū siluestriū fructibus viuūt. qñ venatorū insul⁹ tus vel lupoꝝ ipse⁹ p⁹sentiūt filios suos pcedunt. z eis nō patet loc⁹ fuge. p filioꝝ defensione piculo se exponūt. qñ debēt dimicare attritu arborū indurāt costas suas et se inuoluunt in luto z desiccāt ad solē z int⁹ pilos luti pglutināt z inuiscāt. vt sic securi⁹ aduersarioꝝ ict⁹ sustineāt i⁹ p⁹lictu. A⁹risto. lib. vi. Femine aproꝝ post partū sunt aspere et crudeles. et crudeli morſu filioꝝ suoꝝ dilaniāt inuasores. Ducusq⁹ Pl⁹. Est autē caro apna vt dic⁹ Jsa. mag⁹ sicca z min⁹ frigida q⁹ porcina domestica. et hoc est ppter mor⁹ sui p⁹nitatē et vice⁹ siccitatē. et aeris cui p⁹tinue exponit caliditatē. iō ei⁹ pinguedo est durior et caro delicatior ad edendū et ppter hoc verres domestici vehemēter agitāt et verberant aūq⁹ occidunt vt eoz carnes teneriores z sapidiores et mor⁹ violētia efficiant⁹ De apro etiā dic⁹ dyal. q⁹ ei⁹ sim⁹ desiccāt⁹ z cū vino z aq⁹ bibit⁹ enūciētibus sanguinem singulare est remediū. Later⁹ dolores cū acetō curat. fracta ossa p⁹solidat z p⁹firmat. q⁹re infra de porco.

De asino Capitulum VII.

Asin⁹ a sedēdo ē dic⁹ q⁹si ased⁹. q⁹ hoīes sup asinos sedebāt aūq⁹ vsuz eoz haberēt. vt dic⁹ Jsa. li. xij. aīal q⁹ p⁹est simplex z tardū. z iō fuit de facili subiectū humanis viribus et p⁹stratū. v⁹ d⁹ ab a q⁹ est sine. z sinos q⁹ est sensus q⁹ i aīal sine sensu. inde d⁹ asell⁹. i. inuenis asin⁹ q⁹ pulcrioris est forme ac dispositiōis. qñ etate est tenell⁹ q⁹ qñ senex efficit⁹ z antiqu⁹. nā quanto magis sit annosus tāto pl⁹ quotidie sit d⁹for mis hispīdus z villosus. Est autē aīmal melancolicū frigidū scz z siccū. z iō naturalit⁹ pōderosum tardū atq⁹ pigrū stolidū z obliuiosum. tñ onerifex est z patiens laboris vili z modico vtēs cibo. Inter tribulos enim z spinas ac carduos carpit cibū suū. z iō dic⁹ Aūic. li. viij. Silr A⁹risto. q⁹ asin⁹ minutis quibus inter spinera z cardinera nidificatib⁹ est exosus. z iō minuti passeres pugnāt p⁹ eū quia comedit spinas in q⁹bus nidificāt passer illi. z p⁹fricat se ad spinas illas vñ cadūt pulli eoz passerū sine oua. z qñ asin⁹ rudis ex eleuatōe capitis z forci flatu mouet spine z ex horredo sonitu seu rugitu terrent aui-

cule z fugiūt de nido suo z ppter ista saltant matres sup ipse⁹ faciē. z impetūt ei⁹ oculos atq⁹ p⁹cutiunt rostro suo. z si habet asin⁹ vulnus in dorso vel in latere ex spinaz punctura vel quacūq⁹ alia de causa pungit eū cū rostro suo in vulnere vt recedat a loco nidi sui. z cū talis passerul⁹ habeat corpus minutissimū vix potest asin⁹ se defendere p⁹tra ei⁹ impetū atq⁹ morſum. dicit etiā A⁹risto. sicut z Aūic. q⁹ coru⁹ valde odit asinū. z iō volat sup ipm z temptat tangere oculos suos rostro suo. sed inuat asinū p⁹funditas oculoꝝ z spissitudo corij cilioꝝ quibus p⁹tra morſus auiū claudit z regit visum suū z etiā coo⁹peratur p⁹ceritas auiū z mobilitas euz quibus terret auiulas quādo infestāt visum suum Itē A⁹risto. li. viij. Ursus pugnāt cū asino z b⁹bauro. qñ comedit crudas carnes z hec est causa quare pugnāt cōtra eos. quoniam eoz carnibus appetit satiari. De asinis autē dicit Pl⁹. li. xxvij. c. vlt. ungule asinine fumigare partū adiūāt intantū vt etiā abor⁹ fus euocet. nec aliter debet addi quia viuū partū necāt si diu z frequēter apponāt. eius⁹ dem aīalis sim⁹ recēs sanguinis p⁹fluuium mire sedat. E⁹ iecur valet p⁹ caducos morbos puuloz. Pl⁹. li. xxvij. c. x. lac asine sicut z sanguis valet contra morſum scorpionis. Si q⁹ etiā asino dixerit in aure se p⁹culsum a scorpione trāsire. p⁹cin⁹ malū dicit. a faciē etiā fumigatōis pulmonis asini fugiūt oīa venenata. D⁹ etiā in eodē. c. ix. lac asinū valet p⁹ gipsū venenosū. p⁹ cerusam vel argentū viuū. Itē li. ix. ossa asini p⁹trita z decocta valēt p⁹tra venenū si eoz decoctio bibat⁹. Itē vrina mar⁹ asini cū nardo capillos multiplicat z cōseruat. De asinis autē dicit Pl⁹. li. viij. c. xliij. asin⁹ est aīal magni frigoris impatiēs. z ideo i frigidis regionibus vt i ponto nō generant⁹. Itē dic⁹ A⁹risto. cū asin⁹ sit multe frigiditatis z siccitatis. multe tñ est luxurie. s⁹ nō mouet ad coitū aūq⁹ sic triginta mensū etate. s⁹ nō generat aūq⁹ sine tres anni cōpleti aut duo z dimidi⁹ Unde dicit Pl⁹. ibidē. par⁹ asini a. xxx. mense est occisim⁹. s⁹ a trimatu legitim⁹. Idē dicit A⁹risto. li. v. z subdit Pl⁹. Raro geminos parit z qñ fetū est paritura lucē fugit z tenebras querit. ne ab homīe videat⁹. partū suū amore nimio diligit intantū q⁹ etiā per ignes ad fetum vadit. aquas transire z pedes in eis tingere multū horret z qñ cogitur aquam vel

riuū euadere in ipso mingit. nec trāscunt asini volūtarij p pōtes vbi p planicies pontis pnt videre aquā defluentē. debile em habz cerebz et patiunt de facili frigine ppter qd timēt p rimas pōtis cadere in aquā quā cōspiciūt sub pōte transeuntē. nec bibūt de facili nisi assuetos fontes q sunt in pecuarijs. ad quos pnt ire sicco pede. et qd mix est dictu q̄uis mulcū sitiāt si mutent aque ei vix potant nisi sint illis siles q̄s frequētāt. Itē Pl. li. xviii. c. vii. si asina comederit ordeū intinctū sanguine mēstruali tot annis n cōcipiet q̄t grana comedit sic intincta et ex asino et equa mul? gignit. sz ad tales p̄tus eligunt eque q̄ neq̄ quadriētibz sint minores neq̄ decētibz maiores. nec cōmīscēt passim ad inuicē. Hoz aīaliū duo sunt genera. scz equ? cū asina. et asin? cū ipa equa. imo vnus gen? ab alio se cohercz nisi in infantia lacte hausto mutuo nutriant. et ppter h pastores mulos vel burdones ex disparibz aīalibz gigni cupiētes dicunt vti ista arte. nā iuuenes equaz pullos i tenebris subiiciūt vberibus asinaruz et enutrit eos lacte asinino. et t̄les pulli eq̄z adulti iā effecti ad asinaz p̄iūctionē tpe coit? cōmouent. s̄l̄r pullos asinaz in tenebris subiiciūt māmīs equaz et aselli tali lacte iūmētino nutriti eq̄s inuadūt quando adolecūt. Ex tali asini et eq̄ cōmīxtione generat aīal q̄ddā qd antiq̄ vocabāt binulum als humilū. nos aut dicim? eū burdū. sic genitū ex asino et equa dicūt mulū. Arist. aut li. xv. si asin? coeat cū equa imp̄gnata eq̄ corūpit p̄cept? ppter frig? spermat? sui sperma em asinorū ē frigidissimū naturalit et materia eoz. materia aut eq̄ est calida. et iō qn mīscēt calidū cū frigido fit t̄pamētuz tūc ex eis pōt fieri p̄cept? et saluari fēt. qn. s. equi asinorū semis cōmīscēt. s̄l̄r qn eq̄ asinis maribz supponunt. sz fili? aselli et eq̄ scz mulus nō puenit generatōi. nā vtriusq̄ parentis frigiditas. s. naturalis et cōplexionalis in ipso dñat. et ideo ex mulis aliud non generat. vt dic̄ idē. Itē ibidē dic̄ idē. si asina cōcipit ab equo subsequēs asini coit? cū eadem facit eā abortire. Qui? rō est vt dic̄ Auic. q̄a frigiditas semis asinini supueniētis corūpit et destruit t̄pantiā seminis eq̄ni p̄cedētis. et semē asini frigidū est ex cōplexiōe et ex sexu et corūpit semen eque ad t̄pantiā disponētis. vnde quādo supuenit subito asini semē naturaliter siue cōplexionaliter frigidū cū

frigiditate sexuali intensa frigiditate corūpitur p̄cedēs t̄pantiā ex calido equi semine et frigido asine introducta. et ista est rō quare oīs mul? vel mula est sterilis. vt dic̄ Auic. qz in patre muli scz in asino est excessus frigiditatis cōplexionalis. et in matre scz in equa remissus est calor rōe sex?. et iō q̄uis calor seminis matris. scz eque tēperet semē frigidū asini vt aīmal generef. in genito tñ remanet generantiū p̄dominās frigiditas q̄ naturaliter disponit ad sterilitatē. Est aut qdā species asini q̄ dicitur indic? asin? hñs in capite in medio frontis cornu vnū. et nō hz nisi vngulam vnā in q̄libet pede. Omne em aīal hñs duo cornua habet i pedibz vngulā scissā. et ideo asin? indic? nō habet nisi vnum cornu qz vngulā nō findit. vt dic̄ Arist. li. ij. non tñ omne aīal findēs vngulā habet cornua s̄ pot? cōuerso si habet cornua findit vngulas. vt patz i chauro. ceruo. oue. et hñoi. vt ibidē dic̄ Arist. Itē dic̄ Arist. li. vij. asin? et mul? sic equ? comedūt fruct? et pascūtur herbis et impinguant ab aq̄ et diligunt plus aquā turbidā q̄ clarā. Vacca aut cōuerso plus diligit aquā clarā q̄ turbidā. Itē Arist. li. eodē. asini i maiori pte infirmant vna infirmitate. et dicitur milide. et est h infirmitas p̄us in capite et currit a naribz sicut a mulcū calidū. et si descēderit ad pulmonē asin? moriet. et h aīal sentit frig? p̄ omni animalit. et ppter h nō inuenit in terra septentrionis. Sūt aut vt dic̄ idē spōdilia dorzi asini fortiora et nervis fortioribz cōpaginata. a pte posteriori circa clunes. i. renes q̄ a pte anteriori. et iō in ipsi? dorso pon? circa renes q̄ circa humeros gūiora onera iponunt post equinoctiū vernale mouet ad libidinem et tūc rudis horribilit et terribili sonitu semina excitat ad amorē. ventū aut odorē semine et naribz deferentēz attrahit. et ei? attrahit ad libidinis desideriū inardescit. vt dic̄ Pl. Alias siquidē hz asin? p̄ditōes miseras oibz fere notas. nā supra vires laboribz exponit. fuste cedit. stimulo pūgit. chamo os ei? constringit. hincinde circūducit. et eiusdē charmi refrenaculo ab ill? pascuis p q̄ trāsit sepius coerces. post labores cassos in fine mortitur. nec p p̄cedētis laboris fuitio post mortē saltē ei cutis dimittit sz auferet et cadauer sine sepultura acri exponit nisi inquantū i canū et lupoz vētribz deuoratis grā aliquo tione sepelitur.

De angue

Capitulum VIII.

Aguis vocat omne serpentinu gen⁹
q^o torqueri et plicari pot. Ex h^o em
anguis est dict⁹. q^o est angulosus et
nonq^o incedit rect⁹. vt dic⁹ Jsi. li. xij. et d^o an/
guis serpes eo q^o in occultis accessib⁹ serpit
no ei aptis passib⁹ s³ minutissimis squama
ru n^olib⁹ siue ptractib⁹ repit. et copulat iter
reptilia eo q^o pectore et ventre repat. vt dic⁹
Jsid. lib. xij. D^o etia coluber eo q^o colit vm/
bras. vel q^o in lubricos ptract⁹ et flexuosos
labi⁹. na anguis labi⁹ du tenet. S^ut angui
u⁹ seu serpenti multa genera et q^ut sunt gene/
ra. tot s^ut venena. tot p^ouicies q^ut sp^os. tot do/
lores q^ut colores. vt dic⁹ Jsi. li. xij. Et sic dif/
ferunt angues in quantitate. ita i veneni mali/
gnitate. sunt em quida angues maxim⁹. vt
dic⁹ Pl^o. li. viij. c. xvi. Scribit inq^ut megeste
nes in india spentes in tata magnitudie co/
alescere vt integros deuoret ceruos atq^u tan/
ros. v⁹z i punico bello iuxta flum⁹ bragada
a regulo impatore interfect⁹ est cu balistis et
tormentis v⁹ anguis. cxx. pedes h⁹ns longi/
tudinis cui⁹ pellis et maxille fuerunt suspese
an quoddam replu⁹ rome et durauerunt vsq^u ad
bellu numantinu sub claudio cesare. In ita
lia fuit q^uda spens interfect⁹ in cui⁹ aluo q^u
dam puer iteger est rept⁹. et tales sp^otes ma/
xime ledunt nuc morfu. nuc flatu. nuc caude
actu. nuc tortura. nuc puctura. nuc aspectu
S^ut et alij serpentes ita exigui q^ude corpe sed
maximi sunt nocedi potestate. dipsas ei ser/
pens est vt dic⁹ Jsi. tate exiguitat⁹ vt cu cal/
cat vix videt. cui⁹ venenu extinguit anteqm
sentiat nec iducit tristitia morituro. Unde
poeta Lucan⁹. Signifex iuuen⁹ tiren⁹ san/
guinis albu. Torta caput retro dipsas cal/
cata remordit. Ut dolor aut sensus dentis
fuit et. Ita dic⁹ Jsid. fil⁹ t⁹ minim⁹ est ser/
pentul⁹. et t⁹ vt dic⁹ Aristo. li. viij. ptra eius
morsum vix inuenit remediū. et differunt i fi/
gura et dispositoe. na alij h⁹nt duo capita. vt
amphibena. de q^u Jsid. li. xij. dic⁹. Amphibe
na est dicta. eo q^o duo habeat capita. vnu in
pncipio. aliud i cauda. currens ex vtroq^u ca/
pitetractu corpis circulato. hec sola sp^otu
frigore se comituit pruina omi pcedens. Id^o
etia dic⁹ Pl^o. li. viij. c. xviij. D^o inq^ut amphi/
bena duplex caput taq^u paz est vno ore ve/
nenu fundi. sunt etia aliq^u serpentes habentes
plura capita vt duplicata vt triplicata vt q^u

duplata. sic id^o dic⁹ Jsid. Jdra est serpes
multoz capitū q^ulis apparuit in puincia ar/
chadie in palude. et d^o q^o vno celo tria capi/
ta crescebat. s³ h⁹ fabulosum ē. na pstat ydra
fuisse locū euomentē aq^us vastates vicinam
cinitatē in q^u vno meatu clauso mulierum
pebat. D^o hercules vidēs loca exussit. et sic
clausit meatus aq^u. et p tato d^o hercules idra
serpentē q^uq^u capitū occidisse. vt dic⁹ Jsid.
li. xij. Itē differunt sp^otes in color⁹ varietate
na quida sunt nigri. et q^uda sunt rufi vt tirus
et illi sunt pessimi. et q^uda maculosi sic scital⁹
serpes. q^u vt dic⁹ Jsid. t⁹ta pfulget tergi va/
rietate vt notaz gra in sui admirationē in/
ducat intuetes. et q^u reptado est pigrior et q^u
asseq^u no valet miraculo sui stupentes capie
et quato mag⁹ est discolor tato est deterior.
q^u et venenu acutissimū et calidissimū d^o eē
Hā ille id^o anguis tati est feruor⁹ vt etia h⁹
emis tpe exuue ei⁹ de corpe deposite sunt ser/
uētes. Un⁹ Lucan⁹. Et scitales sparsis etia
nuc sola pruinis. exuuias positura suas. vt
dic⁹ Jsi. et. Sil⁹ ophites ē serpes maculis
depict⁹ q^u tot h⁹ nocedi modos q^ut habet co/
lores varios et distinctos. Un⁹ Luca. Quā
paruis pict⁹ macul⁹ theban⁹ ophites. Loco
lor exultis et. Itē differunt in loci et sit⁹ diuer/
sitate. na quida latitant i caernis terre et lin/
gunt puluere et sugūt terre humorositatē vt
dic⁹ Pl^o. Alij sunt aq^utiles q^u in aq^us et aquaz
ripis comorant⁹ vt enidris serpes aquatilis
a q^u pculsi obturgescūt in ydropisum. quam
multi boua vocāt. q^u simo bouis remediet⁹.
vt dic⁹ Jsi. li. xij. Sil⁹ est rinatrix sp^os dicit⁹
veneno aq^us inficiēs. oēm em fontē in q^u fue/
rit veneno inficit vt dic⁹ Lucan⁹. rinatrix vi/
olatrix aq^u et. Jsi. li. xij. Alij morant⁹ i siluis
et specub⁹ vmbrosis q^u venatōes sunt volu/
cres et bestiole minores quaz sugūt humi/
ditatem. vt dic⁹ Aristo. li. viij. et tales sp^o
tes insidiant⁹ dormientib⁹. et si aliquorū ho/
minū vel alioz animalū orificia inuenerūt
apta illa subintrāt diligētes calorē quē in/
ueniunt ibi pariet⁹ humorē. sed cōtra tales
angues pugnat saura bestia s³ modica. i. la/
certula. Nam senties saura serpētis p^osentia/
am saluat super facie dormiētis scalpens pe/
dibus. vt eū excitet et pmuniat cōtra anguē
vt dic⁹ Aliicē. Et est saura vt dic⁹ Jsid. li.
xij. lacertus qui quādo senescit ei⁹ oculi ex/
cecant et tūc intrat foramē pariet⁹ aperiens
oculos cōtra orientē et orto sole intēdit et iij

luminat. Dicunt aut quedam anguim species
habitare in igne. ut patet in salamandra que no-
minat ab Ili. et Plin. inter venenosa. Sala-
mandra enim ut dicitur. Ili. li. xij. est nominata eo
quod valens sit et potens contra incendia cuius in om-
nia venenosa vis maxima est. Letera enim ve-
nenosa singulos ferunt. hec plurimos simul
interimit. nam si arbori irrepsit omnia poma in-
ficat. et eos que ea ederint perimit et occidit. si
etiam in puteo cadat potantes inficit vis vene-
ni. Ista quidem contra incendia repugnans sola
inter animalia extinguit ignes. vivit etiam medi-
is flammis sine sumptione parit et dolore. nec
adustione ab igne recipit. sed ipsum incendium
mitigat vel extinguit. ut dicitur ibidem Iliodorus
Idem per omnia dicit Plin. li. x. c. lviij. Salamandra
inquit est similis lacerte in figura. nunquam appa-
ret nisi quando multum pluit in serenitate defi-
cit. huic est tantum frigiditas rigor ut ignem ex-
tinguat sicut glacies. Lactea de ore sanem
euomit. ex cuius contactu corporis hominis pilos
perdit. quod inde tractum est in colore vergit tur-
pissimum. Item differunt in incessus qualitate. nam
quidam serpentes flexuose semper siue tortuose. et
quidam semper recte sicut dicit Iliodorus. li. xij. ceteris
inquit est serpens inflexuosus qui semper rectus
efficit iter. sicut dicitur Lucan. Est semper recto
lapsurus limite ceteris. Similiter aliquis
incedit curvum super pectus et alius incedit a pe-
ctore sursum rectus. sicut quidam serpens aqua-
tilis et terrenus nomine chelidros. qui per locum per quem
labitur expirat virus et fumare facit sicut dicitur
Lucan. Tractique via fumante chelidri. hic
semper ambulat directus et erectus capite. nam si
torserit dum cucurrerit statim crepat ut dicitur
Ili. li. xij. Item differunt in velocitate et in
tarditate. Nam quidam sunt valde tardi motus
ut scitalis. de quo supra dictum est. et quidam
sunt ita velocis accessus et levis motus quod vo-
lare videntur. ut serpens qui dicitur iaculus volat ut iac-
ulum. exilit enim de arboribus et dum aliquod ani-
mal obvium fuerit iactat se super ipsum pimitque.
Unde et iaculi sunt dicti. ut dicitur Ili. Simi-
liter in arabia sunt serpentes cum alis qui a mul-
tis syrene vocantur. que plerumque currunt quasi equi. et
ideo volare dicuntur quorum tantum est virus ut
morsum aut mors sequatur quasi dolor ut dicitur idem
Item differunt in maligna sagacitate. ut patet
in cerasse serpente cornuto qui se abscondit sub
arena et ostendit cornua sua ut ex eorum ostenta-
tione alliciat velut ad escam bestias siue aves
cornua enim habet ad modum arietis qui nuda

super arenam et directam dimittit. ad que dum vo-
lucres vel animal accesserit non ipsum arietem
sed virulentum anguem per experientiam comprobabit.
Similiter boas anguis ut dicitur Iliodorus. im-
mensa mole in italia sequitur greges armento-
rum. ut bubalos et callide verberibus irriguis
lacte se innectit et sugens interimit atque inde
a bovis depopulatione nomen accepit boas. ut
dicitur Ili. Multa sunt alia nomina serpentum et
genera ut aspides vipere et dracones. de quibus
postea dicetur. Sed ut dicitur Ili. li. xij. tantum est nu-
merus morsuum quam et nominum. Generaliter
omnes angues per maiorem parte frigide sunt na-
ture. nec de facili percutiunt nisi cum calefunt.
Nam quando sunt frigidi nullum tangunt. et ideo
eorum venena plerumque nocet de die quam de nocte. tor-
pent enim noctis algore et merito quia frigidi sunt
nocturno rore. In hyeme in nodos se con-
volvunt et torpent. in estate se dissolvunt et in ma-
licia multum viget. Unum est quod quicumque veneno per-
cutitur. primo obstupescit et postea ubi
in eo calefactum virus exarserit statim interficit
et extinguit. Et ideo dictum est venenum. quia
per venas vadit cuius pestis diffusa per corpus ani-
ma exigit de corpore et expellit. nec potest ledere
nisi quando sanguinem tangit. Unum Lucan. Horum
serpentum est admixto sanguine pestis. ut dicitur
Ili. et subdit. omne venenum frigidum est. et ideo
anima que est ignea fugit venenum frigidum. In-
ter dona autem nature que hominibus et brutis sunt
communia vivacitate quadam sensus anguis
precellit. Legimus in Beatus. serpens erat callidior
omnibus animalibus terre. Dicit autem Plin. ut idem
recitat Iliodorus. quod caput serpentis si cum duobus di-
gitis enaserit nihilominus vivit. unde et totum
corpus obicit ferienti pro capite defendendo.
Item idem Ili. Anguibus universis hebes est vi-
sus. ex adverso convenit. Nec mirum cum oculos
non in fronte habeat sed in temporibus adeo ut ci-
tius audiat quam aspiciat. Item ibidem. Nullum ani-
mal cum tanta celeritate linguam agit sicut an-
guis. ita enim cito movet eam ut triplicem videa-
tur habere linguam. cum tamen non habeat nisi unam
Item idem. Serpentes humida sunt corpora. adeo
ut ubicumque ierint viam cuiusdam viscosi et limo-
si humoris inficiant et designent. nam vestigia
serpentum talia sunt ut cum pedibus carere vide-
antur. costis tamen et squamarum repunt nisi quibus
a summo gutturi usque ad unum alui disposi-
tas parili modo habent. Nam squamis quasi
vnguibus repunt. costis quasi cruribus innuntiant
unde ubicumque ledit in corpore ab alio usque ad

caput. debilioz reddi ad suū cursū z mo-
tus circuitū pagendū quia vbiqz ille ier-
ināderit spinā soluit p quā costaz pedes et
motus corpis agebant. vt dic idem Jfido.
ibidē. Itē ibidē. Serpētes diu viuūt etiāz
sine cibo. vt dicit Aristo. z tāte efficiunt lō-
gitudinis diez vt deposita veteri tunica se-
nectā deponere z in iuuentutē redire perhi-
beant. Vñ z serpentū tunice nuncupant ex
uuiē. eo q quādo senescūt eas erunt qbz ex-
uti in pristinā redeūt iuuentutē. z ideo eorū
pellicule sic exute dicunt exuuiē et induuiē.
eo q exuunt z loco ipaz alie iterū induunt.
vt dic Jf. li. xij. Mod⁹ aut renouatōis ipi⁹
anguis satis videt mirabilis. nam vt dicit
phisiolog⁹. Anguis se sentiēs morbo vel se-
nio aggrauatū pluribz diebz abstinet a cibo
z ieiunat vt sic pellis ei⁹ a carne facili⁹ relax-
etur. deinde gustata herba quadā amara vi-
berbe puocat ad vomitū z sic euomit hūo-
rem virulentū q fuit causa sue infirmitatis
z defect⁹. tandē vt cutē rigidā tpet z molli-
cet in aqua se balneat ac humectat. z sic an-
gustā rimā alicui⁹ petre seu cauernā querēs
prime angustia intrat z cū quadā violentia
transiēs ab exuuiā penit⁹ se decorticat ac de-
nudit. z tandē soli expositus se desiccāt z in
carnis superficie nouā cutē recūpat. sumptis
viribz clari⁹ videt. incedit ac repit fort⁹. ac
comedit auidi⁹ qz ante depositionē exuuiē
faciebat. istā renouatōis formā expmūt Plī.
et etiā Anic. q dic cū Aristo. q tot⁹ serpens
deponit senectutē. i. senectā pellē. pmo vsqz
ad oculos. deinde vsqz ad collū. z sic paula-
tim se expoliat totalit⁹ infra diē. vt di. li. xij.
Itē Jf. li. xij. c. iij. pitagoras inqt asserēbat
de medulla homis mortui q est spina dorsi
anguē pcreari. qd z Quidi⁹ rāgit dicēs. sūt
q cū clauso putrefacti spina sepulcro. An-
tari credant humanas angue medullas zē.
qd si credi⁹ merito euenit. vt sicut p serpen-
tē moro hōi accidit. ita p hōis mortē mo-
ritur⁹ serpens pcreet. vt dic Jf. Itē dic Plī.
li. x. c. xvj. angue inqt ex medulla spine hōis
signi accepim⁹. multa em occulta z ceca ori-
gine pueniunt etiāz in quadrupedū genere
zē. Itē dic Jf. ibidē. Perf aut q serpens ti-
meat hōiem denudatū nec eū audet contin-
gere. qz uis insiliat in vestitū. Itē fm Plini-
um Ieiuni hōis sputū serpentibz ē venenū
q si inde gustauerint moriunt. Sunt z alie
prietates anguis mirabiles z insignes que

ab alijs autoribz assignant. specialit⁹ a dyas-
aristo. z anic. aliquas ex eis h interserere vti-
le iudicari. Dicit itaqz Dyas. q in hyemali
tpe latitāt serpentes in tenebris z cauernis
vbi ex diuturna obscuritate loci eorū visus
hebetat. veruāli ergo tpe qn incipiunt exire
de cauernis sentiūt caliginē. sed p remedio
querūt herbā feniculi vel radicē cui⁹ pastu-
tractā excutiūt cecitatē. Nec fraudat a re-
medio. testudo visceribz pasta anguis vl tor-
tuca. cū ei aduertit venenū serpe querit ori-
ganū. cui⁹ gustu cōtra virus anguis iuenit
medicinā. Idē dic Plī. Anicēna pō de spē-
te ait sic li. ij. Serpēs inqt quādo est vorax
paz bibit z odit odorē rute. z ideo fugit mu-
stelam qn sentit eā ruta fore pastā. z quādo
olfacit rutā nō potest fugere Comedit autē
serpēs libetē carnē z fugit ei⁹ hūiditatē sic
aranea fugit muscas. et trāsglutit oua auitū
z pullos viuos. z quādo trāsglutit ea redu-
cit ad posteriora z expellit ipsa z nō pmittit
vt in ventre morent. Itē dic Aristo. libro. ij.
Interiora z intestina serpentū sunt filia in-
testinis animalū ouantiū quadrupedū. nō
tamē habēt testiculos sz hnt vias. sicut sunt
vie pisciū. et matrices habēt longas z diui-
sas. z sunt ei⁹ interiora lōga fm lōgitudines
corpis sui. z lingue serpentū sunt nigre lon-
ge subriles z in duo scisse et an acute. z ppter
hoc multū exeūt z sunt faciles ad motum. z
veter serpentis est long⁹ z strict⁹ z similis in-
testino amplo. z illud intestinū assimilāt in-
testino canis. z habet post ventrē parū in-
testinū pueniēs vsqz ad exitū supfluitatis. z
habet cor puū iuxta collū simile reni i aspe-
ctu z post cor est pulmo i quo sunt ptes ner-
uose subriles z volute depēdentes a corde.
z post pulmonē est epar longū z extensum.
z sup illud fel sicut in piscibz maioribz. sed i
minoribz est fel sup intestina. z splen in spē-
ribz parū est z rotūdus. Dētes aut serpē-
tū sunt acuti recurui aliquātulū z pium-
cti. diuisi tñ fm serrā. et habēt serpentes co-
stas triginta fm numez diez mēsis. z dicif
q accidit serpētibz idē qd accidit pull⁹ yrun-
dinū. vt si aliquis pforauerit ei⁹ oculos z eru-
erit eos visus itez reuertet z caude serpētū
sicut et lacertoz crescūt postqz sunt ampu-
tate. Itē omēs serpētes ouāt pmo interius.
deinde nō simul sz paulatim eñciūt oua ex
quibz generant aialia exteri⁹ excepto tyro z
vipera. Tyr⁹ em serpens vt dic Aristo. li. iij.

nō generat aīalia interi⁹ s; pmo ouat interi⁹ na. et ex illis ouis aīalia generant^r. et ideo d^r ibidē q^d matrix alioz serpentū est longa fm creationē corpis et incipit matrix eoz a pte inferiori et pcedit sup^r ex vtraq; pte spine. et diuidit in duas ptes quasi parietē hūis iter illas. et ideo sunt oua fm acies i matrice et nō ouat serpēs oīa simul s; successiue. Itē Aristoteli. li. v. Serpētes tpe coitus ita ad inuicē se applicāt et inuoluūt. vt patet aspiciēti quasi sint vnū corp⁹ habēs duo capita. Itē aristoteli. li. iij. serpēs et maxime tyr⁹ qū trāsglūtīt quē vel aliqd pmo se erigit et postea se restrīgīt quousq; pueniat interi⁹ qd trāsglūtīt. et hoc est. qz ei⁹ stomach⁹ parū est et subtilis. et possunt serpētes diu viuere sine cibo qd pz et serpētib; quos custodiūt veditores. Itē Aristoteli. li. viij. Digalis. id est mustela pugnāt cōtra serpētes et munit se pastu rute. et maxime pugnāt ptra serpētes comedentes mures. qz ipa venat mures et māducāt eas. Itē li. vj. dicit. q^d serpētes multū diligūt vinum. et ideo venant cū eo Similit^r diligūt lac valde et sequunt^r odorē eius. et ideo si alius cuius ventrē serpens subintrauerit extrahi potest lactis odore. vt dicit idē. et etiā Dyas. Itē Aristoteli. li. xij. serpētes habēt propriū q^d possunt mouere caput ad posteri⁹ corpe quiescēte. et causa hui⁹ est q^d armille spondilium serpentū creant^r ex cartilagine. et ppter h^{oc} sunt bone flexionis. et hoc fuit necessarium ad aspiciēdū retro vt possint vertere caput ad aspiciēdū corpus suū longū atq; strictum. alit^r em nō possent regere corp⁹ suū nisi iuuarent^r eleuatōe capitis ad toti corp⁹ p^{er}cauendū. Itē idē in eodē. Serpētes natāt in aqua p corpis inflexionē sicut repūt i terra. nō em dedit natura serpētib; pedes ad g^{er}endiū. cui⁹ causa est corpis nimia longitudo qm si habuissent mltos pedes essent mali motus qū essent sup pinnulas. similiter si plures alas dedisset valde ppinquas essent grauis mor⁹. et si ab inuicē essent remote ad sustentandū residuū corp⁹ longū et flexibile nō sufficerēt. et ideo qd faciūt pīscēs habentes pinnulas ipsaz ptractiōe et aues alarū extēsiōe. hoc faciūt serpētes sola corporis flexione. Sunt et quidā pīscēs siles serpentib; in longitudine q^d eadē de causa habent pinnulas paucas vel nullas. natāt corporis sola inflexione sicut murene et pīscēs fastaros q^d a nobis dicunt^r congri q^d marine sunt

anguille. et hmoi. et ideo qz tales pīscēs sunt serpentib; in creatōe siles. habent tantūmodo duas alas vel pinnulas an et vtunt^r corporis flexibilitate loco pennaz et alarū. et ppter hoc repūt in terra et viuunt longo tpe etiā sine aqua sicut viuūt serpētes sine cibo. Itē idē in eodē. serpētes aut habent vias et testina a quib; aliqū erit supfluitas sicut habēt alia animalia generātia. s; nō habent viā erit^r vine. quia carēt vesica. Itē ibidem in eodē. serpētes inuoluunt^r ad inuicē quādo pueniūt ad coitū et amorē. qz nō habent virgā neq; testiculos. carent em virga quia nō habēt crura. et carent testiculis ppter lōgitudinē corpis. et si haberēt eos infrigidaretur sperma ppter tardationē sui exitus. et sic esset min⁹ cōueniens generatōi. Itē idē xvij. Nō accidit generatōi serpentū error et monstruositas nisi raro. et hoc accidit ppter figurā matricis que lōga est et recta atq; stricta. vnde et oua serpentū sunt disposita fm acie ppter longitudinē in matrice Nas et mltas alias ppietates anguiū et naturas recitat Aristoteli. q^s p^{er}leq; p ordinē esset longū. s; b^{ea} dicta in generali nūc sufficiāt. de vsualibus ppietatib; et oib; fere notis infra dicet in littera S.

De aspide Cap^m. IX.

Aspis est anguis morfu et veneno p^{er}niciosissim⁹. ab aspergēdo aspis dictus eo q^d morib; venena immitrat mortifera atq; spargat. vos ei greci venenū dicūt. vt dicit. Jsi. li. xij. c. iij. et sequit^r. aspidis diuerse sunt spēs. et habēt dispares effectus ad nocendū. scz dipsas qui latine situla dicitur. qz quē momorderit siti interimit et occidit. ypalsis est gen⁹ aspidis qui somno necat hūc cleopatra sibi apposuit et ita morte quasi somno resoluta est. Itē emorzois est aspis sic dictus. eo q^d illi⁹ sugit sanguinē quē percutit. et q^d ab eo morsus est dissolutis venis fluxu sanguinis virā finit. grece em emath sanguis d^r. Itē prester est aspis horribilis semp ore patēte et virus euaporāte incedent de quo Lucan⁹. Draq; distendēs quid⁹ sumantia prester. Quicūq; ab eo p^{er}cussus fuerit distendit et enormi infectione corpis necatur. vt dicit idē ibidē. Itē seps est mortiferus aspis et tabific⁹. q^d cū hominē momorderit statim eū destruit et consumit ita vt morsu serpentis totaliter liquefiat. nec solū corpus sed etiā ossa veneno dissipat et enervat.

enī poeta sic meminit. *Ossaq dissoluens*
cū corpe tabific⁹ seps. vt dicē idē. Sūt z alia
genera aspidis multa quoz tāta est virulen
tia q̄ etiā mediāte lācea venenositate sua pe
rimūt se tangentē. Itē dicē Auiē. in li. de ve
nenis. quere sup li. v. c. de venenis. De aspi
de etiā in genere dicē Jsi. li. xij. serf inquit q̄
āspis cū ceperit pati incantatorē qui eā qui
busdā carminibz p̄p̄is euocat. vt eā d̄ cauer
napducatur. illa cū exire noluerit vnā aurem
in terrā p̄mit. alterā vero cauda obturat et
operit. z sic illas voces magicas nō audiēs
qd incantatorē nō exīt z ei⁹ imperio nō obe
dit. Hucusqz Jsi. De aspidē vero dicit Plī.
li. viij. c. xxiij. p̄cussa mēbra ab aspidē intu
mescūt z vix sine partiū amputatōe que sūt
cōtacte aliquo remedio pualescūt. vn⁹ autē
huic pestifero angui est sensus vel c. fectus.
cōpares suos p̄iugali affectu diligūt nec si
ne cōpari cōsortio bene viuūt. vn alterutra
interfecta incredibilis vlcionis curā altera
psequit̄ interfectore z illū solū in quātrūlibz
populi agmine agnoscēs infestat. nitit̄ inter
rumpere om̄s difficultates. permeat spacia
nec nisi veloci fuga aut amibz aut fluujs
coerceat qn vltio de morte cōparis assumat
sed p̄tra ei⁹ maliciā natura dedit remediū
z medelā. hebetē em̄ dedit ei natura visum.
nā oculos habet in timporibz z nō in frōte
z ideo nō potest videre aduersariūz directe
sed oblique. p̄pter qd nō potest bene psequi
hostē visu sed poti⁹ auditu sequit̄ vl̄ olfactu
nā in his duobz sensibz magis viget. vt dicit
idem. Itē dicē Marcian⁹ q̄ aspis nō nocet
indigenis asris z mauris. naz z illi pucros
suos quos de senatos habēt suspectos aspi
di obijciūt. z si de eozū semine fuerint nihil
īpis penit⁹ nocet aspis. sz statim moriunt̄ ab
aspide si fuerint adulterini. Et hoc expresse
dicē Plī. li. viij. c. vlt. Dicit em̄. sicut quedaz
animalia indigenis sunt innoxia q̄ iterimūt
alienos. sic serpētes parciūt mirifice illis q̄
de terra oriunt̄. sic angues circa eufratē ter
re incolās nō ledūt nec infestat̄ dormientes
alios aut cuiuscūqz gēris hoīes cruciāt eos
anide occidētes. Dicit etiā ibidem Plī⁹ q̄
Aristo. tradit in quodā mōte a scorpionibz
hospites non ledi. sed indigenas interimi et
occidi

De aranea La. X.

Aranee vt dicit Jsid. li. xij. vermīs ē
aeris ab aeris nutrimento nominata.

que exiguo corpe lōga fila deducit z tele sem
per intēta nunq̄ desinit a labore ppetuū su
stinet in suo ope dispendiū. qz sepe ad modū
cum flatū vēti aut pluuię stillicidiū rumpit̄
tela sua. et tūc totaliter p̄dit laborē suū. Di
cit autē Auiē. q̄ aranea est modicū aīmal re
ptile multipes. sex vel octo hñs pedes quos
semp̄ habet pares z nunq̄ impares. z h̄ fuit
necesse vt sp̄ esset ei⁹ incessus equ⁹ sic et ip̄m
onus. z hoc est generale in habētibz duos l̄
plures pedes. habet autē aliquos pedes lon
giores z quosdāz breuiiores. p̄pter diuersas
quas facit opatōes. nā cū quibusdā fila sua
subtiliat z in longū p̄trahit. cū quibusdā
p̄o parit̄ fila necit. cū quibusdā p̄o p̄ fila re
pit. et qñ vult in tele suspiciē immobiliter se
suspendit. maxime autē inter aīmalia anulo
corpis viget in aranea sensus tact⁹. Un̄ resi
dens in tele sue medio subito sentit muscāz
telā in pte remotissima p̄tingentē quā subi
to inuadit z aggredit̄ tanq̄ hostē. de qua si
triumphare potuerit eā ne euadat inter tele
sue fila multipl̄r circūuoluit. z p̄mo capiti
insidēs ei⁹ humiditatē sugit. z de tali musca
rū venarōe viuūt. nā ei⁹ gustabile p̄p̄ie est tal
humor sicut gustabile apis est mel sicut dicē
idē z Aristo. Itē in genere araneaz ē diuer
sitas sexus vt dicē Aristo. li. v. z est femia ma
ioris corporis q̄ mascul⁹. z pedes habet lōgi
ores flexibiliores z abiliores ad motū z etiā
ad texturā. Et sicut dicē idem li. v. Tpe coi
tus z amoris femina attrahit marē p̄ fila te
le. z post mascul⁹ feminā z nō cessabit attra
ctio donec p̄iungan̄. z mascul⁹ ponit̄ super
ventrē femine. z iste mod⁹ est eis necessari⁹
p̄pter vētris rotunditatē. z ista p̄iunctio maxi
me est in fine veris z in p̄ncipio estatis. z alī
quādo i autūno z in p̄ncipio hyemis. z tūc
maxime sunt nocine z eaz puncture ampli
us venenose. Itē Arist. li. viij. Genera ara
neaz sunt multa. nā quedā sunt pue z diuer
si coloris z sunt acute z velocis motus. alie
sunt maiores z colore nigre. z eaz crura an
teriora sunt lōgiora z sunt tardioris motus
nisi qñ coitu stimulan̄. z nigre solēt texere
iuxta terrā inter foramina z manēt in textu
ra sua quousqz aliq̄ inciderit bestiola. sicut
musca quā dep̄hendūt. et si habēt famē su
gunt ei⁹ humiditatē. z tūc deferūt ad locūz
suū vbi deponūt z reseruāt eā donec iterūz
esuriē patian̄ z qñ totā hauserit hūiditatē.
dehinc residuū z reuertit̄ ad venandū z non

venas. quousq; repet qd ruptū est de textu-
ra. et si qd rupit texturā incipiet ipam reparare
circa occasum solis vel circa ortū. et tūc ma-
xime laborat. qz tūc plures bestiole incidūt
in texturā. et femina parit et venas et mascu-
lus iunat eā. Abscondit autē se in textura vel
sub tela ne a bestiolis videat. et maxime qū ē
magna. qz ppter ei⁹ magnitudinē nō de faci-
li operit. Facit etiā femina oua pmo ex qbo
modice aranee post formant et statim qū pa-
riuntur ponit eas in textura. et statim se mo-
uent et disponūt ad terendū ac si i vtero ma-
terno sint instructe ad venandū vñ statim
aptāt rheria cōueniētia pde sue. Et est spēs
quedā araneaz q venant lacertū paruum et
incipit texere sup ipm quousq; liget ei⁹ orifi-
cium ligatōe forti et tūc saltat sup eū et pun-
git quousq; moriat. Itē in eodē dicit idē. q
sepe inueniunt quedā aranee in aluearibus
apū et ille corrumpūt mel et sugūt liquorē et
sic circa fauos faciūt texturas et corrūpunt
eos. Itē dicit Auiē. et Plī. de generatōe ara-
neaz. li. ij. c. xxv. Araneaz natura precipua
admiratōe est digna. cui⁹ plura sunt genera
inter q est quedā que dicitur spalangio. cui⁹ cor-
pus est exigū. variū. acuminatū. velox ad
saltū. nociū habēs morsum. Alia est species
maioris corporis et nigri coloris et cruris lon-
gioris caernas sibi texēs in angulis iuxta
terrā. Tertia est spēs que crudita cōpositio-
ne cōspicuas texit telas. Admirandū est tū
qualiter tāto opī sufficiat materia lanigera
que de aranee vtero ad tāte tele texturā pau-
latim vt credit extrahit. et tū ei⁹ vter⁹ vix
tali materia vacū inuenit. Nec videt eē ve-
rum qd dixit democrit⁹. q tāta esset vētris
araneae corruptela. vt ex eius egestione tāta
fertilitas lanifera generet. vñ et democritū
reprobat Aristot. li. viij. q dicit eū in hoc veri-
tatē nō dixisse. Cui⁹ videt esse rō. qz aranee
et alia hmoi anulosa modici sunt nutrimenti
et parui cibi ppter defectū sanguinis et calo-
ris. vñ cū aranea nō tantū cibi capiat qū in
cōparabiliter ad pparationē tele cōtinue pl⁹
emittat. maior est supflui emissio qz cibi su-
prio. et maior est egestio supflua qz digestio
necessaria ad pseruationē debitā animalis
vt dicit Aristot. vel Alb. Itē Plī. dicit. Mode-
rato vngue rotundū et teres educit filum et
miro artificio deducit stamia ab imo ad su-
prium. et itez deducit trāuersaliter d puncto
ad punctū lineari distātia filū suū. et om-

nes lineares tract⁹ quasi i punctuali medio
in equali distātia a cētro copulat et cōnectit.
Deducto autē stamine vt ibidem dicit Plī⁹
texere incipit a medio circūato orbe adne-
ctens subtegmina et maculas adnectēs sp.
et quasi reticularit⁹ p paria interualla que i
terualliculata foramina miro artificio sunt
nūc quadrata. nūc oblonga. nunc rotunda
tāto strictiora quāto sunt viciniora medio.
et tāto latiora quāto remotiora sūt extremo
Quo autē medio filū filo tā indissolubiliter
iungat et nodū nodo applicet et cōnectat vi-
sus nō indicat et rōnis indicit vix affirmas
Vira autē lenitate p fila sua que humanis
visibus vix sunt puia se eleuat et quasi volens
hincinde se trāsferēs locū mutat. Itē dicit
idē. q qdū extrema tele fila durant si casu
aliquo rūpat ipa tela. semp a medio incipit
refartire qd ruptū est quasi nihil iudicās in
corpe tele esse integz qdū in mediū nō est fir-
mū. Itē dicit idē. q in eis sunt auguria. Haz
fm q tpa sunt futura alti⁹ vel sublimi⁹ solēt
pponere fila sua. Itē ibidē dicit q multitudo
araneaz signū est inundatōis pluuiay. Itē
li. xij. c. iij. de lesione ficunz. dicit q aranee
quedā circa germia vineaz et etiā flosculos
arborū faciūt texturas ex quaz circūuolutō
ne percūt arbores et vince qū sunt in germi-
ne vel in flore Vnde spalangionis ē mor-
tiferus et venenosus nisi ei citius succurrat
Sed ei⁹ venenū extinguit vis plātaginis si
debito modo apponat. et idō vermes alij vt
lacerte et botraces puncturā araneae formi-
dantes succo plātaginis se tucēt. vt dicit Plī.
Dyas. et Auiē. in. ca. de venenis et mac. Ara-
neaz autē tela vt dicit Aristot. et Plī. ex carum
visceribus qdammodo nature artificio gene-
rat. subtilissima cōpositōe et teris more retis
cōponit et parat. filis subtilissimis cōnectit
et hoc ne a muscis et alijs bestiolis quibz
dicitur ppter grossiciē videat. Cū labore qui
dem cōponit s; miro modo faciliter dissipa-
tur. ignē nō sustinet. ventū timet cui⁹ ipse
tela rumpit et subito denudat. Et qūis ve-
nenosa sit aranea de cui⁹ egredit visceribus
tela venenosa nō est qm multis visib; medi-
cine vtilis reputat. Hā vt dicit Dyas. Tela
araneaz alba et mūda puluerulētis sordib;
nō admixta vires habet cōstringētes. pglu-
tinantes et refrigerātes. id sanguinē restrin-
git a vulnere defluentē supposita vulncri p
bibz fieri sanie et sanat plagā recētē et pibz

inflaturā sanitatē vulneris retardantē. Est autē genus arance quā spalanā vocāt. ut dicit Plin. li. xix. c. iij. et est hec aranea similis formice sed longe maior corpe. rufum habens caput. reliquum corporis nigri est coloris. respersum albis guttulis. acerbior est ei⁹ ict⁹ q̄ vipere. Uivnt autē iuxta furnos et molas. cui⁹ cōtra ictū est remediū aliam ei⁹ generis ostēdere sic percusso. et ad hoc cōservantur cū mortue inveniunt quāz cortices contriti et potari medent⁹ morsui mustele. Est autē aliud gen⁹ lanuginosum grosso capite. et dolor puncture ei⁹ sicut scorpionis. et ei⁹ morsu genna labefactant⁹ et accidit caligo et vomitus. Est etiā aliud gen⁹ arance noie mirmicaleon sive mirmiceon. quod alio nomine dicit⁹ formicaleon. formice similis capite albo habēs nigrū corpus distinctū maculā albis. cui⁹ morsus vesparū dolore torquet. et dicit⁹ formicaleon. quia formicas venat⁹ ut leo. et eaz sugūt humiditatē. sed a passerib⁹ denorantur et ab alijs auib⁹ ut formica. Remediū autē p̄tra morsus omniū arancarum est cerebrū gallinacū cū exiguo piperis bibitū cum vino dulci. Item coagulū agni potatū cū vino sanat morsus arancarū Idē facit cinis vngule arietine cū melle. Item musce cōtrite et posite sup morsum extrahūt venenū et mitigāt dolorē Sunt et alia remedia q̄ enumerat. s; hec sufficiāt. Dicit tamē li. eodē. ca. vi. aranea lōga et cādida tennes habēs pedes p̄rita i veteri oleo dōz solvere albuginē oculorū zc.

De ape La XI.

Apes est animal multipes et breue inter omnia animātia anulosi et insecti corporis. in multis obtinēs p̄ncipatū ut dicit Plin. li. xi. c. vi. paruitatē sui corporis recōpensat ingeni magnitudo. q̄uis autēz possit inter volatilia cōputari. tamē qz pedibus utit⁹ in quibus est vis p̄gressiva merito potest inter gressibilia numerari. Preter hō proprietates superi⁹ li. xi. positas sub littera A alie sunt hic ponēde quas recitat plin. libro. xi. ca. vi. sic dicēs. Inter omnia est admiranda apū solertia qua mella cōtrahunt succūq; dulcissimū subtilissimū et saluberrimū in fauos cōponūt. et ceram ad vsus vite humane putilē operādo cōficiunt. bieme latent et recōdunt. quia vires nō habent ut niuib⁹ p̄uinisq; resistant ac flatrib⁹ aq̄lonis In vere autē cū sentiūt fabas florētes ad ope

ra exeunt et labores. nulliq; licet vacare oculo p̄ hos dies. Primo fauos cōstituūt cerāq; fingūt. domosq; ac cellulas faciunt. deinde sobolē et postea mella cōficiunt et cōponūt. rectū autē aluegris sui lachrymis et succis arborū gummosam vim habentiū p̄ totū liniunt. et cōtra aliaz bestiaz auiditates se muniunt p̄ut possunt. feces si fuerint nimis late p̄fringunt et eas succis p̄dictis liniunt. p̄mo autē p̄ fundamēto sui opis crustulā q̄ndam ponūt amari saporis quā multi cōmōsym vocāt. deinde faciūt aliā dulciore q̄ cere est initiū quā multi dulceros vocant. tertio ponūt materiā grossiore que fouorū est stabilimentū. et illā materiā p̄olim mlti vocant. et ista triplici tela a frigore et alijs iniurijs muniūt fauos suos. Nō insident fructibus. sed a florib⁹ nō marcidis sed recētib⁹ recolligūt materiā ex qua mel et cerā cōponunt. quādo autē flores vicini sunt p̄sumpti mittūt speculatores ad vltiora pabula requirenda. et si apprehēderit eas nox in expeditione excubāt supine ut alas suas p̄tegāt a pluuia et a rore. ut facto mane expedit⁹ volent ad opus suū habētes alas suas siccas et expeditas ad volatū Ordināt excubias suas more castroz de nocte q̄seūt vsq; mane donec vna omēs excitet. gemino aut triplici bombo ut buccino aliquo tunc vniuerse puolant si dies fuerit mit⁹ futur⁹. p̄diuināt em̄ imbres et ventos et tūc se p̄tinet infra tecta Quādo p̄sciunt celi tēperie futurā cum agmine p̄cedūt ad opa. et tūc alie flores aggregāt pedib⁹. alie aquā ore gustasq; lanugine toti⁹ corporis simul portant. adolescētiore hō ad opa exeūt et pueniunt et afferūt supradicta. seniores hō intus opant⁹. Que flores cōportant p̄mo onerant pedes anteriores et post alios donec rostro pleno remeēt totaliter onerate. Excipiūt autē sic onustas trine vel quaterne easq; exonerāt p̄m q̄ int⁹ sunt ordinate. eorum em̄ officia sunt diuisa alie em̄ domos cōstruūt. alie poliūt. alie cibum parāt ex eo qd allatū est. nō em̄ separatim vescuūt ne inequalitas cibi t̄pis et opis fiat inter eas. Fauos linealiter et ordinate componunt et in supiori pte suspendunt. Ceras cadētes fulciūt p̄mas lineas paz replēt de melle. nouissimas autē maxime solēt adimplere. Apes autē gerule q̄ necessaria p̄uehūt timent vēti flatus. et ideo volant iuxta terrā et quādo sunt onuste redeūt ne aliquo flatu

Impediantur et quandoque lapillis se onerant ut
lapilloz gravitate sine ulla ventis impetum
magis fere. Vira autem inter eas est observan-
tia discipline. nam inertia cessantium ab opere
notant. et eos mox castigant. imo morte puni-
unt opari non curantes. Vira inter eas est
mundicia. nullos inter opera sua spurcitie per-
mittunt. Egestionem apum que operantur intus
ne longe recedat alie coegerunt in locum unum
et eiciunt de alveari. Quando advesperascit
intrant in domos suas et strepunt donec illa
eadem que eas excitavit circueolet. et eodem
quo excitavit bombo eas inuitet ad quietem.
et tunc omnes repetere coticescunt Idem in eodem
ca. xij. Item per apes summa equitas exercet.
feriunt enim omnes earum pacem dissolventes. et earum
melle diripere cupientes. Regem siquidem ha-
bent apes qui non aculeo armatus est. sed poti-
us maiestate. ut dicitur idem. c. xvij. vel si habet
aculeum usum feriendi natura sibi negat. nolu-
it enim natura ipsum scire esse ne cito peteret vi-
sionem. et ideo ei telum detrahit et inermem dere-
liquit. unde constat apum imperatorem aculeo non
viri. miranda est autem circa regem plebis obedi-
entia. nam cum procedit totum examen circa ipsum
conglobatur. et ab ipso agmine velut acie mili-
tum cingitur et vallatur per multitudinem obse-
quentium tunc ipse vix videtur. Cum populus apum
in labore est ipse intus est et circuit similis ex-
citati solus a labore est immunis. Circa quem
et apes assunt quedam habentes aculeum tanquam
lictores qui auctoritate assidue regis sunt cu-
stodes. et ipse raro procedit foras nisi quando
examen totum debet exire. cuius exitus intelli-
gitur ante diebus aliquot exercitu murmurante
et quasi ad exitum se preparante. unde si quis tunc
regi apum prescinderet aliam. totum examen tunc
tempus non exiret. et quando procedunt singule
regis obsequio se offerunt et ei proxime esse
volunt regem fessum humeris subleuant et sati-
gatium totum portant. si qua lassas defecerit vel
ab acie erraverit odore. persequitur ubique rex
procedit et ubique rex prescedit ibi cetera figunt
castra. rege viso totus animatur exercitus ipseque
amisso totum agmen dilabitur ad alium. quia sine
rege esse non possunt. ad alvearia subintrant
quedam false apes que fuci nuncupantur habentes
magnum ventrem. furrimque devorant mella
et has apes interficiunt quando eas deprehenden-
dunt Quando verum est humidum fetus apum mul-
tiplicantur. et mella depauperantur. et converso
quando verum est siccum deficiunt in prole et in

melle multiplicatur. Si autem defecerit in al-
vearibus cibis impetum faciunt in proximas pro-
posito rapiendi. et contra eas alie aciem diri-
gunt si rectorem habent. et si que fuerint apes
faventes in vaditibus parant eis invasores
nec eas impetunt sed potius eas sibi associant
et defendunt. Multis alijs de causis acies
contrarias constituunt duo impatores cum mel-
la rixa que dimicatio in tactu pulveris aut
simo totaliter dissipatur. Item idem capitulo. xix.
Apes quedam sunt rustice ac siluestres horri-
de aspectu et ceteris iracundiores. sed labore
et opere sunt persistentiores. Alie sunt urbane.
quarum quedam sunt breves et varie ac rotunde.
alie sunt longe sicut vespe et ille sunt alijs de-
terioriores et sunt pilose. et quedam ex his sunt al-
be que in messe mella faciunt. siluestres vero
in arborum concavitatibus mellificant. aliquan-
do in aliquo terre specu quibus natura dedit
aculeum ventri confectum ad unum ictum. quedam
autem ex vindicandi ardore ita profunde figunt
telum quod consequitur subito intestinum. et tales
cito moriuntur. alie quidem aculeum perdunt et vi-
nentes ulterius mellificare non possunt. sed ca-
stratis viribus nocere pariter et potestesse desistunt
Odores fetidos et ceteros fumos maxime
odiunt et fugiunt. in rebus autem odoriferis iocun-
dantur. Cancrosum odore si quis eos intra deco-
quat exanimantur. quando rectorum moritur tristitia
torpent funeranturque more commitantur ex-
quias et meret plebs magno dolore regepe-
ste consumpto. non cibos tunc concubant. non pro-
cedunt tristi tamen murmure glomerantur.
Circa corpus eius luctum non minuunt. imo nisi
subtrahatur mortuus fame et dolore moriuntur
bilaritate ergo apum et nitore sanitas estimatur
Dicit etiam idem apes incurrere multas infir-
mitates. nam ut dicitur. c. xx. egrotant quando non perficiunt
fatum suum. Inimicatur etiam vel adversatur eis re-
sultans sonus echo. nimis enim facit eas timi-
das inopinato sonitu terrenis eas. inimicatur
etiam eis corrupta nebula corrumpens flores
quos depascunt. adversatur et eis aranea quando se
sociat eis et in alvearibus faciunt intexturas. pe-
stifera est eis etiam musca quedam silvis papili-
oni qui insiluit in candelas. nam papilio depascit
ceras et relinquit stercoza ex quibus generantur tere-
dines qui ceras precipuas appetunt. nocet etiam
eis aviditas pastor. quia nimia florum satietate re-
plent. et maxime succidit in vere. oleo quidem
exanimantur sicut et omnia anulosa et infecta. proci-
pue si capite uncto in sole ponantur et asperis

aceto reuiscunt. aliqui eē p̄trahūt sibi mor-
tis et morbi causas qñ sentiūt sibi subtrahi
mella nimis auide deuorātes. Duculq; plū-
nūs. Insignes etiā pprietates et notabiles
recitat Auiē. li. viij. c. iij. Apes inqt cibātur
ex melle et comedūt inde paz. s; qñ infirmā-
tū comedūt mel et nō creūt de domib; suis
et qñ inueniūt domos mūdas siue aluearia
faciūt in eis domos sepriles cereas. et qñdo
orificia aluearis sunt nimis ampla. diminu-
unt amplitudinē cū quada; viscositate nīg
que i odore est acuta. et edificāt p̄mo domū
regis. et illa dom⁹ similis est foraminī. et post
alias domos p̄m diuersitatē maiōz. vel mi-
noz. masculi aut tantūmodo opant domos
suas. et post nō est opatio nisi ad comedēdū
mel et mellificandū. et apes p̄mo morant in
fauis suis. et quādo est tps exēdi ascēdunt
in altū p̄m formā piramidis. et postea rede-
unt et comedūt mel. et rex nūq; exit nisi cū ex-
ercitū et masculi nō habēt acū nisi forte pau-
ci. tūc appetūt pūgere sed nō possūt. et reges
apū sunt duoz modoz. vnus rubē et alter
niger fere sicut carbo. et est in dūplo maiōz
q; apis que mellificat. et sunt apes mascule
magis pigre q; femine. et meliores sūt apes
minores et rotūdiōres habētes varios colo-
res. et apes que pascunt in mōtib; pratis et
ortis sunt minores et meliores et faciunt mel
psimile in p̄tib; et leue. apes aut que nō sunt
bone nō faciūt mel equale nec psimile. S; apes
q; sp̄ adberet forami mellis efficit mel
meli⁹. aliter em̄ corūpūt de facili et generāt
in eo aranee q; corūpunt mel. Duplici d; cā
vnt apes mellificātes aculeo sc; ad d̄sen-
sionē. et ad humiditatis supflue p̄sumptiōz
vis em̄ ignea est in acu. et ideo coopat valdē
ad p̄sumptionē supflui humidī et mellis im-
mutationē et cōseruationē Itē subintrāt se-
pe aluearia quedā musce male que faciunt
alijs muscis p̄uis tediū quas multi vocant
grisānes et illi grisānes p̄forant et corrodūt
alas aliaz. sed vere apes p̄sequunt illas mu-
scas et pungūt eas nec p̄mittunt eas cadere
sup domos suas. Et apes mellificātes iter-
ficiūt masculos nocētes eis. et reges malos
qñ eas nō bñ regūt s; tātummodo de melle
nimis comedūt. et p̄cipue hoc faciūt quādo
mel erit paucū. et apes pue pugnāt cū lōgio-
rib; qñ nō opant nec laborāt. et nitunt eas
eiicere de aluearib; et p̄ taliū eiiectionē meli-
orat mel et auget. Est autē vnum gen⁹ apū

quod dicit labion et interficit apes mellificā-
tes. et destruit earū domos. et hoc est q; sunt
vigiles et bone custodie et quādo intrant al-
uearia. in melle subito se infigunt causa de-
notandi intm q; nō possunt euadere. et tunc
statim a veris apib; h̄mōi interficiunt. et an-
teq; rex exeat rationabiliter p̄ duos dies añ
sciunt alie qd rex sit factur⁹. vt obedire illi
parate sint et quādo reges creant quilib; h; cateruā
vnam. et illa caterua nō vult habere aliū regē
nisi quē p̄mitus acceperunt. et si alius rex voluerit
esse rex illi⁹ comitat⁹ ipm interficiūt. et postq;
exierint pulli et fuerint pauci expectabūt
societate alteri⁹ examinis et sic simul secūre
p̄ficiscunt. et postq; ceperint volare pulli et
fuerint equales magnis festinat opus suū et
seniorib; plurimū cooperant. Nulla aut creatura
ardēior est ad vindictā q; sit apis qñ ad iracundiā
p̄uocatur. et ideo sepe grandes p̄sternit exercit⁹
m̄l̄itudo apū. quādo p̄tra diripiētes mella re-
sistere cōpellunt. fumū et fumū super omnia
abhorrent apes. et ideo laborant p̄icere feces
et squibala sua quādo volant. quia earū
feces fetent valde. et ideo ab eis domos suas
valde purgāt. virgines apes et iuuenes me-
lius opant et faciūt melius mel q; seniores.
et nō tantū p̄cutiūt nec tantū ledit earū p̄cus-
sio sic senū. Potāt aut apes et bibūt s; aquā
tantū clarā siue prope siue a remotis hauri-
atur. nec potant nisi prius p̄iccerint fecē su-
am. et maxime mellificant in autumnō et in
vere. et mel veris meli⁹ est p̄pter floz nouita-
tes et ampliorē puritatē. et apib; placet armo-
nia. s. sonit⁹ cātus et p̄cussio palmarū. et iō cū
cantu et peluū aut cymbaloz tinnitu ad al-
ueare reuocant. et qñ dimittit apib; multuz
de melle pigrescūt et min⁹ opant. et iō oportet
vt in aluearib; eis mediocriter dimittatur.
Duculq; Auiē. li. viij. Dūtra alia ponit in
quib; p̄cordat cū Aристо. li. viij. Plini. in. xj
q̄re supra li. xj. in l̄ra A. vbi inuenies m̄l̄ra
que ab Aристо. et Sen. et alijs autorib; sunt
excerpta. s; hec sufficient.

De bone

Capitulū. XII

B Os grece boetes nūcupat. quē lati-
nitriōne vocāt eo q; terrā terit. cui⁹
latitudo pellis a mēto vsq; ad crura pallea-
ria d; a pelle ipa. s. dicta qñ pellearia qd ge-
nerositas i bone ē signū. vt dicit Jliō. li. xij.
bonū at vt dī. idē circa socios eximia pietas ē

Nam alter alteri inquit cū quo p collum
 aratru ducere cōsuevit. et frequēti mugitu
 pium testat affectū quādo ipm cū inueni
 ri nō contingit. De bobo pō dīc Plin⁹ lib.
 viij. c. xlv. bobus indicis cameloz traditur
 esse altitudo quoz cornua sunt in latitudine
 quattuor pedū. et sequit ibidē. Soli boues
 inter animalia retro ambulātes pascuntur
 aque calide ablutione dicunt pinguescere.
 qñ cornibz capitis iungunt pl⁹ labori pos
 sunt sustinere qñ quādo ceruice inuicem co
 pulant. In syria sunt boues q nō habēt pa
 learia sub gutture s; gibbos in dorso. boues
 quoq; laxata habētes cornua dicunt esse in
 ope excellētes. boues nigri coloris pua ha
 bētes cornua minus reputant vtilēs ad ope
 randū. maiora cornua et spissiora habēt bo
 ues q thauri. et post castrationē bos i corpe
 et in cornibz augmentū recipit. pariter etia
 pficit in robore et pte. nō tamē est tāte ani
 mositatis nec audacie sicut aī. magis autē
 efficiē domit⁹ matur⁹ et quietus patiens la
 boris. et motus tardioris et incessus grauior
 ris. Itē Plin. ibidē. Natura optima boū sit
 in trimatu. post trimatū autē nimis est sera.
 sed aī pmatūra. optime pō cū boue iuuen
 cus imbuat. sociūz em laboris agriculture
 habem⁹ hoc animal. tāta etiā fuit cura apd
 piores boues nō ledere vt q pccati aio mor
 bouē occideret sine causa. puniret grauitē
 tanq; colonū suū interemisset vt dīc idē Est
 em animal mite et mundū nō solū vñbo ho
 minū necessariū. vñ etiā ad immolandū in
 ariis deoz est cōgruū et aptū. nā ex bobo opti
 me fiūt victime et laudatissima fit ex eis pla
 catio deoz. bos aperit terrā vomere et inci
 dit et colit arua et ea gignendis fructibz apta
 reddit. Bos carnibz reficit et nutrit. pell ei⁹
 multis vsibz puenit. eius etiā fimo terra im
 pinguescit. eius cornua calefacta remollitū
 tur et rectificant ex quibz vascula diuersa et
 varia vtensilia pparant. Ex cornibz em bo
 ninis fiūt arcus baliste quibz tela ptra ho
 stem iactant. fiūt et toraces et arma quibz in
 firmiora hoīs cōtra hostiū iacula defensant
 fiūt et lucerne quibz fugant tenebre. fiūt et
 pectines quibz capita a sordibz emundātur
 bouinis etiā cornibz vtunt venatores. nam
 cū eis terrēt feras et incitāt canes venaticos
 vt fugiētia animalia insequant. cornibz in
 sup vtunt scriptores et pictores in quibz va
 riū colores optime pseruant. vtunt etiā cor

num vsu bellatores quibz buccinando so
 cū animant tā pugnātes q fugiētes ad acie
 reuocant. cornibz etiā vtunt custodes turri
 um et castroz siue speculatores q ipoz soni
 tu ad vigilandū mutuo sehortant ad mul
 ta alia cornua bouina sunt necessaria. Vñ
 nihil est in boue qd diuersis vsibz nō sit vti
 le et etiā ei⁹ fim⁹. vt dicit Plin. li. xviij. c. xj. si
 mus inq; bouis cū aceto iuuat ptra dolorē
 articuloz. hydropic⁹ etiā remediū singula
 re est si inde ad solē pungant. intercutaneū
 em psumit humorē et sedat ac repmit infla
 turā ydropicā et tumorē Dicit pterea Plin. li.
 b. o. xxx. c. iij. est inq; animal puulū sile scara
 beo noīe burestis. h inter herbas fallit bouē
 et ideo sic est dictū qz pmit eū. nam inter her
 bas quas bos diligit illud aīal se abscondit.
 qd aīal bos deuorat dū herbas incaute ca
 pit burestis aut deuorat iccur bonis lūbi
 to sic inflamat vt ipm cū cruciatu maximo
 sandē rūpat. vñ ppter on⁹ q bouis ceruic p
 mit et ppter dolorē stimuli q pungit bos bu
 restis veneno dū ei⁹ ventrē subintrat int ei
 bos cū interitu cruciat

De bubulco La. XIII.

Bubulcus dīc boū cultos. q ipoz est
 custodie ex officio dputat. h boues
 pascit et nutrit et ad pascua eos ducit
 ac reducit. et dū sunt i pascuis p pedes eos
 colligat et pnectit. eoz ceruices iugo pmit et
 aratro eos iūgit. cū stimulo pigritātes com
 pellit ad labores. et vt vñiformit aratru tra
 hāt stimulādo eos cogit sibilō. et cātillā eos
 demulcet. et vt libēt iugū ferāt vocis melo
 dia allicit ipos et inducit. naturalit em bo
 ues sicut et cerui diligūt melodiam. vt dicit
 Auic. cū pga eos dirigit et vt rectū faciant
 sulcū ipos instruit. nec solū cogit ad arādū
 vñ ec ad triturādū cōpellit. et ad pfringen
 das fruges i area circūduc. finito labore a
 iugo eos soluit et ad psepe vt efficiāt eos dūc

De bubalo La. XIII.

Bubal⁹ est a boue diminutue dice⁹.
 eo q silis sit boby. Est aut animal ita
 indomitū q p feritate iugū nō reci
 pit in ceruice. bubalos africa pcreat In ger
 mania aut sunt boues agrestes habētes cor
 nua intm ptesa vt regijs mēsis pte insignes
 eoz capacitatē ex eis pocula fiāt. vt dīc Jsi.
 est aut aīal magne fortitudis. vñ domari n
 pnt nisi circulo ferreo naribz ei⁹ infixo q cir
 cumducit. nigri autem vel fului est coloris

pancos et raros habens pilos. cornua habet frontē cornibz validissimis circumseptam cuius caro nō solū est utilis ad escā. vez etia3 ad medicinā. nā vt dī. Plī. li. xxviii. c. x. caro bubali cocta vel assa hominis morsum sanat cuius medulla cū dextro crure assumpta auferit pilos palpebrarū et medet vicij3 oculorū sanguis ei3 cū aceto sumptus reijciētem sanguinē mire sanat. cuius ungule vlt̄ solee bubalini cū mirra cōfirmant dentes motos. lac bubalinum valet p̄tra viscerū torsiones. Nasua pinguedine delinit ea. vnde p̄tra dissenteria multū pdest. valet p̄tra ictus serpentū et scorpionū. et p̄tra venenū salamandre et cicute. vulnera recētia sanat. sim3 bubali calfactus sanat apostemata dura et eorū duricias spargit. fel eius valet p̄tra caliginē oculorū. Sūt et quidā boues agrestes mire magnitudinis et tū summe sunt agilitatis. int̄m em̄ sunt agiles vt simū quē p̄ijciunt citi3 eleuent sup̄ cornū q̄ possit decidere sup̄ terrā. Hi boues odiūt et psequunt̄ om̄e rubeū siue rufum. et ideo venatores rubeis se induunt vt eos p̄nocent ad eos insequendū. venator iam vidēs bestiā appropinquantē retro magnā arborē et fortē se abscondit. bos vero cornibz ita fortiter impingit in arborē q̄ p̄ij3 cornibz ab arboze detineat. et sic detentus venatoris iaculis p̄fodit p̄sternit et necatur. Est aut̄ aliud animal siue boni agrestis. sed nō tāte magnitudinis. maxima habet cornua multū alta et acuta cū quibz deijcit arbores et arbuta. s3 et si p̄caua est quere3 robore suo d̄ponit vsq3 ad terrā. qui gratia passus tandē caput submittit iter frutices subtilia et p̄lica virgulta siue vimina habentes quarū p̄plexione et adherētia cornua bestie circūligant et obligant. vnde diu luctās cōtra illas cōplexas virgultorū obnoluntiones magis ac magis se intricat atq3 ligat. cumq3 diu luctans ab illis ligaminibz se non expe dit. imo forti3 se inuoluit p̄ indignatione altemugit. cuius vocē horridā audiēs venator scit bestiā illa queatā fore et detentā. vñ ipaz secure venabulis impetit et occidit bestiā acerrimā in virgultis quā in nemoribz magnis inuadere nullaten3 ausus fuit. et hanc bestiā vocat phisiolog3 aptaleonē. Cuius dicitur si fides adhibēda est mirū videt̄ qualic tam fera bestia de virgultis et nemoribz modicis cornua nō eximit q̄ eisdē cornibz ingētes arbores deijcit et p̄sternit. Est p̄terea q̄

dam spēs bonis siluestris quā Aristoteli. in li. viij. circa finē vocat bonikur. et dī. q̄ magn3 est p̄m quātitatē thauri. et ē silis thauo. et habet crines descēdentes ad duas ptes spatulaz sicut in equo est videre. et ei3 pili sunt magis molles pilis e3 et breuiorēs. et crines ei3 p̄tinui vsq3 ad oculos. et est color ei3 vergens ad rubeū colozē vel citrinū. et vox eius assimilaf̄ voci thauri. et habet cornua aliqn̄ tulū incuruata et in vnoquoq3 cornuū suorū cape pōt medietatē mēsure. que d̄r bos et nō habet dentes supiores sic thaur3. nec crura ei3 sunt multorū pilorū et assimilant̄ lane. et findit ungulas hīs in pedibz duos sotulares. et cauda ei3 est breuis respectu corporis et ipse cauat terrā et erigit in cauādo sic thaurus. et h3 durā cutē multos ict3 patientes. et carnē habet valde dulcē. et p̄pter hoc venat et pcutit. et q̄ venat fugit et d̄scit. et cū debilitat pugnās p̄ficiit sterc3 p̄ q̄tuor passus. et hoc facit q̄ n̄met. Canes aut̄ venatici odorant sup̄ sterc3 et dū circa talē odorē occupantur. bestia fugiēdo elogat̄. Itē dīc Aristoteli. d̄ vacca agresti. lib. x. et q̄ appropinquat aīal parē adunabunt̄ ex eis multi. et pus cōgregabūt sterc3 circa ipm et ponūt sicut muraz et hoc est aīal multi stercoris. vt dīc Aristoteli. idē et etiā Amīc.

De basilisco Caplm. XV.

Basiliscus grece. latine dicit̄ regulus. eo q̄ sit vt dicit Isid. rex serpentum ipm em̄ vidētes fugiūt et timēt etia3 serpētes ipi. olfactu em̄ suo eos necat. flatu et etiā aspectu interimit om̄e viuū ad eius si quidē aspectū nulla aīis illesa trāsit et q̄uis p̄cul sit eius ore cōbusta deuorat. a mustel3 tū vincit̄ quas hoīes ad cavernas deferūt. in quibz reguli delitescūt. Nihil em̄ sine remedio ille parēs oīm dereliquit. vnde visa mustela basiliscus fugit quē illa psequit̄ et occidit. Est aut̄ in lōgitudine semipedalis. albis maculis lineat3. reguli aut̄ sic scorpiones arentia queq3 sectāt. et postq3 ad aquas puenerint ydrophobos et limphaticos faciunt. intoxicāt em̄ ipas aquas et mortiferas reddūt eas. vocat̄ quoq3 regul3 a multis sibilus. nam sibilis occidit anteq3 mori deat siue pungat. Ducuntq3 Isid. li. xij. c. iij. Plī. aut̄ li. viij. c. xij. dīc sic. Apud inqt̄ hesperios et ethyopes sonus est q̄ a multis estimat̄ caput nili iuxta quē est quedā fera que catoblefas appellat̄ corpore quidē modica. omnibzq3

membris iners p̄grauē caput gerens. et sp̄
habet deiectū sup̄ terrā. alias esset interne/
cio humani generis. q̄ om̄es q̄ ei⁹ viderint
oculos expiraret. Eadē basilisci serpētis est
vis quē sirena puincia gignit. habēs in lon/
gitudine magnitudinē. xx. digitorū candida
in capite macula velut dyademare insiguit.
Sibilo om̄es fugat serpētes nec flexu mul/
tiplici reliquū corpus ipellit. s̄ celsus et cre/
ctus in medio gradit et incedit. desiccāt fru/
tices. et herbas eturit. nō solū tactu vep̄ etiā
sibilo et afflatu circūadiacētia oīa destruit et
corrumpit. tāte etiā est venenositas et p̄ni/
ciei q̄ tāgentē se cū hasta lōgissima sine mo/
ra interficit et p̄sumit. hūc mustela domat et
vincit. Quia deo nature nihil placuit esse si/
ne pari. mors itaq̄ basilisci morsus ē muste/
le. et tandē mors mustele d̄r esse fetor basilis/
ci. et hoc quidē vep̄ est sc̄z nisi mustela pastu
et fricatione rute herbe p̄tra tale mortiferū
p̄mitus muniat. vt dicit Aristot. et etiā Auiē.
Primo igit mustela rutā herbā quāuis ama/
ram comedit. et sic p̄tute succi herbe amare.
nature hostē intrepida aggredit et deuincit
et quāuis basilis p̄irremediabiliter sit veneno/
sus quādiu viuit. in cinerē tñ cōbust⁹ veneni
maliciā p̄dit. cui⁹ cinis opatiōib⁹ alchimie
vtilis credit. et maxime in transmutatiōib⁹
metal'orū.

De botrace La. XVI.

Botrax que rubeta d̄r genus est rane
venenose habitās in terra pariter et
humore. vt dicit Plin. li. viij. senectū
tem. id est. vetustā et senē pellē dicitur eas de/
ponere assiduo pastu quarundā herbarum
venena tñ sibi semp̄ reseruātes pugnā p̄tra
arancā et spalangionē et beneficio plantagi/
nis earū venenū supant et puncturā. cui⁹ ve/
nenū credit esse frigidissimū. Et ideo omne
mēbrū qd̄ tāgit reddit insensibile et stupidū
ac si esset cōgelatū. Animal siquidē est viru/
lentū. et ideo ad irā se animat ad oēm tactū
vnde quāto pl⁹ tāgit tāto turgescit ampli⁹
et inflat. quot maculis sub ventre respergit
tot nocumētis venenū ei⁹ obnotiū fore p̄bi/
betur. oculos habet quasi igneos et lucētes
et est tāto p̄niciosior quāto eius aspectus ar/
dentior inuenit. et quāuis claros habeat ocu/
los odit tamē solis aspectū et q̄rit latebras
ac fugit ad cauernas quādo sol orit et ipius
radijs terre sup̄ficies refouet. Verbas dul/
ces diligit. et earū radices comedit. sed come

dendo eas inficit et corrumpit. et ideo in or/
tis ruta que bufonib⁹ et ceteris venenof est
inimica plātari cōsuevit. cui⁹ virtute arcentē
ne accedant ad alias herbas et radices que
ibi terre cōmendant. loca fetida muscida et
fimsa bufo diligit. odorifera aut loca mul/
cum odit. vnde dicit q̄ vincis incipientibus
florere fugiūt. q̄ odorē iparū nō possunt su/
stinere. De bufone aut dicit Plin⁹ libro. xix.
c. iij. sunt rane multū venenose q̄ dicuntur
rubete que viuūt in vep̄ib⁹ et rubetis. que si/
cut sunt grandiores sic et ceteris sunt p̄nici/
osiores. et sunt coloris altere subnigri. altere
subrubi vel pallidi et subcitrini. Istas au/
tez rubetas dicit habere duplex iecur. vñ
est summe venenosum. et aliud est remediū
et datur p̄ antidoto p̄tra toxicū seu venenū.
Oportet aut ipā experiri. p̄icitur aut iecur
in nido formicarū et p̄te venenosam formice
fugiūt. aliā partē appetūt et illā oportet reti/
nere et vsui reseruare. Mira de his certarijs
tradūt auctores. vt dicit Plin. Dicit em̄ iec⁹
latere dextro esse os occultū qd̄ p̄iectum in
aquā feruētē facit eā subito refrigerari. nec
vas seruere postea nisi os p̄mit⁹ eximat. et il/
lo officulo vñt magi ad amorē et odiū cō/
citandū. Dicunt etiā inde quartanas posse
saluari. Quātū cūq̄ aut vermis ille sit vene/
nosus. p̄ incinerationē tñ et p̄bustionē amittit
vim veneni et recipit maximā p̄tutē medi/
cine. Valet em̄ miro mō ad carnis et cutis
aliq̄ casu p̄dite recuperatōz et nervorū p̄solida/
tionē et vulnez desiccationē et curā si debi/
to mō illo cinere qd̄ vñt. Quere infra d̄ra/
na in lra R.

De bombice La. XVII.

Bombix est vermis quidā nascēs in
frondib⁹ cypressi fragini mori et tere/
binti. vt dicit Plin. li. ij. c. xij. Isti au/
tem dicit sic. bombix est frondū vermis. et
cui⁹ textura bombiciniū cōfiscit. appellat aut
hoc noīe eo q̄ euacuet dū fila egerat et in co/
remaneat sol⁹ aer. vt dicit idem. Miram aut
recipit h̄ vermis imutationē. nā p̄mo nasci/
tur sic vermis similis cruce q̄ rodit folia ole/
rum et pāpinos vinearū. h̄ vermis frigoris i/
pariēs bōbiceas telas arancarū mō recipit et p̄/
mo sibi interit corticē siue domū in q̄ habi/
tet. et p̄tra horozē b̄yemis se defendet. rectu/
ram aut suā facit pedū suorū ministerio qd̄
subtiliat filū et pectinat. et sic ip̄ in telā ordi/
nat et cōponit

De camelis Lib. XVIII

Camelus ut dicitur Ili. li. xij. a greco nomen
sunt sortiti. eo quod quando onerantur se in-
clinantes et accubantes coram onerantibus
humiliantur. greci enim camelum humile et breue
dicunt. vel dicuntur a camur quod grece curru-
sonat. quia in tempore quando recipiunt super se po-
dera super anteriores poplices incurvantur.
Cameli itaque animalia sunt onerifera et masue-
ta ad portanda hominum pondera deputata et
inveniuntur in multis regionibus. sed potissime
in arabia. et differunt cameli arabici a came-
lis aliarum regionum. nam arabici duos habent in
dorso gibbos. Sed reliquarum regionum ca-
meli in dorso habent unum tantum. ut dicit Ili. i.
eodem. Plin. lib. vii. ca. xix. dicit sic. Came-
los inquit inter armata pascit oriens. quorum
duo sunt genera. bactrici scilicet et arabie. ara-
bici cameli bina habent tubera in dorso. ba-
ctrici unum habent in dorso in quo portant. et
aliud in pectore cui incubant. Cameli superiori
ordine dentium ut boues carerent et ruminant sicut
bos et ovis. ut dicit Ili. li. xij. ungulam tamen non
diuidunt ut post dicitur. veloces sunt multum
ut dicit Plin. i. et ideo valent in plenis committendis
et etiam in mercibus deferendis. ultra assuerunt ca-
melus non preedit spaciū. nec plerumque consueto onere
resuscipit ad portandum. odium habent naturaliter
pro equis. et sicut etiam per quadriduum tole-
rant. et quando bibunt turbant aquam. aliter potum non
gaudent. Vivunt quinquagenis annis. quidam etiam
am et centenis et aliqui etiam rabie incurrunt.
Castrant cameli qui bello preparentur. fortiores
enim sunt coitu penitus denegato. Ducuntur plin-
ius. De camelo hoc dicit Avicenna. sic. Camelus
inquit movetur primo pede dextrum sicut et leo. et
solus habet super dorsum additamētum. et habet
pedes scissos. et in scissura habet pellem ad
modum pedis anserini. et ille scissura sunt car-
nose sicut scissura pedis vrsi. Et ideo etiam fa-
ciunt eis boies sorulares et abluunt eis pe-
des ne pedum teneritudo subiret ledat. et aliqui
etiam in corde illius inveniunt os sicut etiam inveni-
tur in corde cervi. et habet quatuor conos in
duabus mamillis sicut vacca. et camela se in-
clinat et vadit super genua quando appetit cum
masculo copulari et desiderium eius est feruens
tempore amoris. et tunc parum comedit. et semper ap-
petit coire iuxta locum illum ubi primo coivit. et
ut dicit Aristoteles. li. v. Appropinquat camelis quod so-
litarii sunt in moribus amoris tempore et nullus potest
appropinquare eis nisi pastor. et virga came-

lorum est nervosa et valde dura. et ideo sunt
creta corde arcuū. Item idem in eodem. Came-
li habent tempus determinatum ad coitum et amorem.
Femina alit fetum in utero per xij. menses. et non
coit ante triennium et post partum quiescit per
annum. Item dicit idem li. vii. quod sunt quedam
genera camelo-um que castrantur ut sint ad fu-
ge commodum aptiores. et dicit quod tales cameli
sunt velociores equis. et hoc accidit propter am-
plitudinem passus. sed de hoc quere infra de dro-
medario Item nota propter incestuosos de ca-
melo. quod camelus ut dicit Aristoteles. li. vii. non coit
cum matre sua. cooperiebat enim mater cuius-
dam cameli pallio in quadam civitate et salta-
vit super eam filius eius qui sentiens eam matrem suam
descendit antequam coiret compleret et momordit
ingeniatorem et occidit ipsum. exemplum est Aristoteles.
et ponit simile de equo cuiusdam regis. De ca-
melo insuper dicit Plin. li. vi. c. xxxvii. Cameli
caluescunt inter quadrupedia sicut homo et
sicut strucio et quedam alia inter volatilia Di-
citur etiam idem. quod inter animalia non cornigera
camelus in superiori maxilla non habet dentes de-
res. et ideo recordatur cum animalibus ruminanti-
bus in dentibus et in dispositione ventris. sed non in
cornibus. Idem dicit Aristoteles. lib. viii. Animal
cuius est materia spinosa habet multos
ventres ut camelus. et animal habens cornua
non habet dentes in utraque mandibula. et pro-
pter hoc camelus non habet dentes in utraque
mandibula sed in una tantum quous carcat cor-
nibus. necessario igitur fuit venter cameli ra-
lis dispositionis. et assimilatur ventribus anima-
lium carentium dentibus in mandibula superiori.
et fuit creatio dentium eius sicut animalis ha-
bentis cornua. et sequitur ibidem. Et quia cibo
cameli est spinosus necessario fuit lingua
carnosa propter duriciem palati. natura ergo pa-
lato utitur sicut parte terrestri dentium. et propter
hoc ruminat camelus sicut habentia cornua
quia ventres eius ventribus habentium cornua
assimulantur. Recipit itaque cibum in primo ven-
tre penitus indigestum. in secundo autem incipit
digeri. in tertio melius. in quarto digestio pe-
nitens completur. et ista ventrium diversitas fu-
it necessaria propter grossiciem nutrimenti si-
ne cibi. quia parum dentibus molit cibum. Item
Aristoteles. libro. xii. Camelus non habet fel
distinctum super epas sicut nec elephas. quia
epas natura habet valde sanam et sangui-
nem naturaliter dulcem et in talibus animalibus
non inveniuntur fel. aut si inveniuntur in venis valde

gracilibus inuenit. Et ideo dixerunt antiqui sic anaragoras quod cameli propter puationem fellis sunt vite longioris. quod dicitur viuunt aialia parum habentia fellis quam illa que habent multum. et ideo posuit anaragoras quod fel esset causa infirmitatum omnium acutaz quando scilicet multipliciter ad pulmonem et ad alias partes corporis se diffundit. Sed dicit Aristoteles hoc esse falsum. quod multa animalia in quibus non inuenitur fel acutaz et mortiferas aliquando sustinent passionem. ut patet in camelis quibus accidit aliquando podagra et rabies. unde obstrungunt pedes sui et interficit eos ista infirmitas. et tamen carent felle. ut dicit idem. Hucusque Aristoteles. De camelo etiam dicit Lestanes. in dicit. vniuersalibus. Camelus est animal calidissimum et natura. et ideo naturaliter est macilentum. Calor enim totum trahit sanguinis vinctuositate. et ideo remanet sine multa crassitie. et camelinum lac subtilius est lacre aliorum animalium et minus vinctuosum et minus nutritiuum. magis autem est calefactiuum diureticum. id est apertiuum et diuisiuum. lac enim nihil aliud est quam sanguis secundo coctus. et ideo lactis sapor camelini saluus est et acutus. unde humor grossus est incisiuus et attenuatiuum. cui vaccinum lac est contrarium. est enim grossum vinctuosum et multum nutritiuum. alias proprietates quere infra de dromedario

De cameleopardo

Capitulum. XIX.

Cameleopardus vel cameleopardus est animal ethyopi. ut dicit Isidorus. li. iiij. et Plinius. li. viij. ca. xix. caput habens cameli et collum equi. crura et pedes bubali et maculas pardie. Est enim bestia maculis albis rutilum colorem distinguens superaspera. et ideo a capite cameli et maculis pardie cameleopardus est vocata. ut dicit Plinius. Est autem bestia magis aspectu quam feritate conspicua. antitum mansueta quod etiam ouis fere nomen accepit ut dicit idem. Hoc autem animal fuit mundum secundum moysen legem quod ad esum. sed non quod ad sacrificium. nam ungula fundebat ut bubalus et rumiabat ut camelus. et ideo ipsum comedere erat fas. ut patet Deuteronomio. xliij. et c.

De cameleonte La. XX.

Cameleon huius cameleontis. est bestiola pua diuersa varietate colorum conspersa cuius corpusculum ad varios colores quos videt facilima persione variatur non inuenitur aliud animal cuius corpusculum ita recipiat colorum oppositorum im-

mutationem. ut ibidem dicit Isidorus. Secundum autem Alium. cameleon idem est quod stellio. quod lucet ut stella et immutat colores. quia est aial timidum et pauci sanguis. et ideo colores mutat et est quadrupes habens faciem lacerte et ungues acutos et recuruos et corpus asperum et duram cutem ad modum cocodrilli. Aristoteles. sic dicit li. ij. Camelcon inquit est aial in corpore simile lacerto. cuius latera sunt oblonga puenientia ad inferius sui ventris sicut piscis et medium spodiolum dorsum eius pminet sicut spodiolum piscis. et facies eius est sicut animal ex porco et symia. et habet caudam valde longam et eius extremum est gracile. et habet pedes reflexos sicut lacertuli. et quilibet pedum diuiditur in duo. et comparatio vni ad alterum est ut pollicis hominis ad residuum manus. et quilibet istarum partium diuiditur in digitos. et habet ungulas similes unguibus auium totum corpus eius est asperum sicut corpus pardian. oculi eius profundati et sunt magni rotundi et continent a corio simili corio totum corpus eius. et non cooperiuntur ab ipso. et girat oculos suos frequenter circum quaque et alterat color eius quando inflatur corium eius. et habet colorem declinantem ad nigrum. et sunt in eo macule nigre. et hec variatio est in toto corpore eius et maxime in oculis et in cauda. et eius motus est gravis valde. et in morte eius turpis coloris. et id quod est in corpore suo est modice carnis. parum enim habet nisi in capite et radice caude ubi parum habet sanguinis. similiter in corde et in venis exantibus ab eo et in circuitu oculorum quibus sit parum et eius cerebrum est prope oculos si quis diuiserit corpus in duo permanebit in operatibus suis spiritum et remanet modice motus circa corpus et non habet splenem et manet in cauernis sicut lacerta. Hucusque Aristoteles. Plinius. folio. xxvij. c. viij. sicut dicit. Cameleon est aial sile cocodrillo sola curuatura dorsum et candeam plitudine distans. nullum aial eo pauidius estimat. et ideo immutat color. et vis eius mortua est contra accipitrem generum. detrahunt enim accipitres ad se volantes et prebet ceteris animalibus voluntarie lacerandos. Caput eius et guttur eius si cum quercinis lignis accendantur imbreos facere et contraria democrite afferit. sed hoc dixerit Plinius. Qualecunque sit animal inter munda computat. unde super Leuiticum. xi. dicitur. Quis serescit et per infirmitatem mansuetum se fingit cum sit crudelis. Dicit autem cameleon viuere solo aere sicut talpa ex terra. et allec ex aqua. et

salamandra ex igne & suis. Quattuor ex puris vitā ducit elementis. Cameleon talpa maris allec & salamādra. Terra cibatur talpā flāme pascit salamādrā. Unda sit alleci ci- bus aer cameleonti

De caprea La. XXI.

Caprea est siluestris capra a carpēdo dicta. Unā Jfīd. li. xij. capros & cap- as a carpēdis virgultis quidā dicūt. Alij sō sic eas dictas putāt q̄ carpāt aspe- ra. nōnulli sō dicunt eas sic vocari a strepi- tu cruriū. vnde vocant capree siluestris ca- pre quas greci pēo q̄ acutissime videāt dor- cas appellauerūt. morant̄ em̄ in excelsis mō- tibus. & quīs de longinquo videāt nō vident tamē veniētes venatores. eedē dicūt & ybi- ces quasi auices eo q̄ ad instar auis ardua loca petāt. ita vt de sublimitate vix obtuti- bus humanis pateāt. vt dic̄ Jfī. li. xij. & sub- dit. Nec itaq; animalia in petris abruptis cōmorant̄. & si aliqui hominū approximatōz & psecutionē seu pueritatē p̄senserint. vt fe- raz. de altissimis saxoz cacuminibz sese p̄ci- pitātes in suis se cornibus suscipiūt illesas vnde dicunt etiā & dame siue damule. vt dic̄ Pap. q̄re infra in l̄ra D. de damula. Est itaq; caprea velocissima i cursu. leuissima i saltu. acutissima in aspectu. dulcissima q̄ ad gustū. tenerissima & suauissima quo ad esum sagacissima quo ad pastus. nā visu gustu & olfactu discernit inter herbas & arboruz ra- musculos quoz extremitates teneras come- dit & depascit. dic̄ etiā Plin. Leopardus capre siluestris bibit lac vt vim languoris euitet

De capreolo La. XXII.

Capreolus vt dicit Auiē. est animal in india simile hinnulo siue ceruoz filio q̄ apud nos etiā nō mutat dētes. & q̄ eius dētes sunt magni signāt vite diu- turnitatē in eis & habet pulcros oculos et acutos. & Arist. li. viij. Capreoli siluestris habēt sapiām quādo vulnerant̄ querūt pu- legiū ceruinū & comedūt ipm vt extrahant sagittas de corpore si que in ipsis sunt infixæ. et velocitate mor̄ & assiduitate discursus. caro capreoli a supfluo humido exonerat̄. & eius caro tenerior & digestibilior efficitur. & saporis ac odoris ei⁹ grauitas amputatur. vt dicit Eōstan. past⁹ gratia de locis altis ad altiora tēdit & inter herbas salubres & noxi- as odore diiudicat & discernit. Ruminat ei

bos & vngulā findit. Flō vngue non cornu nō dente s; sola velocitate fuge a canibus & venatoz insultibz se defendit. Unā q̄ i cam- pestribz psequit̄ ad montana fugiēs alra pe- tit In mōtibz indie sunt quidā capreoli qui ab herbis aromaticis & odoriferis pascunt̄ in quoz vnguibz sunt quedā p̄cauitates i q̄ bus hūores quidā ad apostemata colligūt que p̄mo ad maturitatē p̄ motū & p̄fricatōz rumpunt̄ & a corpore cū pilosis folliculis ab- strahunt̄ & suba que infra pelliculā cōtineēt summe est odorifera & iter aromatica maxi- me p̄ciosa. in medicinis plurimū utilis & p̄- tuosa. vt dic̄ Dyas. & Plat. & illō muscū vul- gariter nominamus

De capra Capl'm. XXIII.

Capra sicut & caprea a carpēdis & gul- toz & herbarū summitatibz est dicta. q̄z semp sursum tēdit vt summitates capiat carpat & comedat folioz. vt dic̄ Jfī. De capris autē dic̄ Plī. li. viij. c. j. Capre in- quit pariunt ferus plures s; raro quattuor. ferunt in vtero q̄nq; mensibz sicut oues. ca- pre etiā pinguedine sterilescūt. añ trienniū min⁹ vtiliter generāt. et in senectute vltra q̄ trienniū. cōcipiūt in nouēbri vt in marcio pariāt vel in aprili turgētibz virgultis. non omnibz sunt cornua. sed q̄busdā sunt in his indicia annoz p̄ incrementū nodoz. auribz eas spirare & nō naribz archelaus ē autor & raro sunt sine febre. & ideo tā capris q̄ ouibz ardētiōz & calidior est p̄cubit⁹. vt tradit idem. nec min⁹ dicimus eas videre o nocte q̄ de die. depēdet omnibz de mēto vill⁹ quē armatū vel aruncū vocāt Hoc villō si quis vnā ex grege trahat ceterē stupētes expectāt Id etiā dicūt enenire cū quandā herbā ali- qua ex his momorderit. morsus eaz est ar- bori oliue maxime exitialis. Nā oliuā lam- bendo sterile faciūt. & hac de causa quedam nō immolabant̄. Capre sole declinā ad oc- casum vt dicūt simul nō edūt s; post auerse ab inuicē iacēt. In alijs autē horis auerse se puerūt & versis vultibz ad inuicē in gramī- nibz depascunt̄. Ducuntq; Plī. De capis autē dicit Arist. li. iij. in fi. In multis regionibz hnt lac sine imp̄gnatōe. nec expectat̄ impre- gnatio. s; accipit vitica & cū eo p̄fricat̄ mā- milla. & exibat p̄mo sanguis deinde exit simi- le saniei & postea exit lac bonū nō p̄ci⁹ q̄ im- pregnat⁹ Jfī idē li. vj. Capre viuūt p. x. vt p. xj. ānos & frequētāt coniū vsq; ad senectū

tem et aliquando pariunt gemellos si habue-
rint cibum puenientem. et maxime si caper be-
ne nutritus erit. Et si impugnata fuerit capra
contra impetum venti septentrionalis piet ma-
res. et si contra meridionalē feminas et debent
vertere facies contra partē septentrionalē. quā
debent coire. Itē ibidē li. vii. Capre sic oues
comedunt herbas. sed oues carpunt herbas
usque ad radices et manent stabiles in pascuis
capre vero cito mouentur a locis et accipiunt tan-
tummodo herbarum extremitates et melius impre-
gnantur post potum aque salis. et quā mouentur ca-
pre post meridiem potabunt plus aque. et quā-
do comedunt sal ante partem habebunt multum
fluxum a mammillis. Itē li. viii. in capris sicut
in ouibus est putatio intellectus interm et vit sci-
unt egredi ad pascua vel regredi nisi ab ali-
quo deducantur. et si quis acceperit quandā
caprā et subito erexerit. eriguntur et alie et respi-
ciunt eā solido aspectu. usus autem caprarum sic
et omnium hominibus est necessarius. nam lacte et car-
nibus pascit capra famelicos. pelle et pilis ve-
stit nudum. fimo et lotio. id est. urina impinguat
humum. nihil itaque est in corpore capre quod non
sit utile vel ad victum vel ad vestitum vel ad usum
necessarium medicine. nam ut dicit Plinius li. xviij.
ca. x. cornu caprino incinerato et pilis accen-
sis serpentes effugantur. eorum remedio multa ve-
nenorum genera superant. corroduunt carnes su-
perflue et recētes ac viue generant. restrin-
gunt humorum immoderatum fluxum et vulnera
putrida corrosiua et incanescita vel fistula-
ta eorum beneficio remediunt. pelle caprina re-
centi obducunt vulnera et sanant sanguine
caprino cum medulla decocto. toxicata vene-
na excludunt. et morsus reptilium et ictus scor-
pionum curant. pulmone calido capre super
morsum venenosum posito venenum extrahi-
tur. doloris quoque angustia mitigatur. eius felle ca-
lido oculorum depellit macula et corrodit. vi-
sus acuit et oculus clarificatur. Jecur caprinum
assum contra elephantiam adiuvat. si in cibis se-
pius assumatur. et si fimo contra multas infirmi-
tates opitulatur. Nam ut dicit idem. fimo caprino
podagrici alleuiantur. si sepius hircorum cum suc-
co edere misceretur. urina etiam caprarum calefacta
tepida auribus instillata dolentes aures sanat
Das et multas alias ponit medicinales pro-
prietates. Unde dicit Plinius ibidem. Multe
remedia ex hoc animali demonstrantur quod quidam
ut ait. miror cur febre non dicatur carere Ad huc
dicit Aristoteles quod est quoddam animal quod fugit

lac caprarum et quando fugit mammillas lac ante
bilatur vel corrumpitur quod est in eis et exiccat. ali-
as excecatur inde capra. De capra quere infra
de birco.

De cane Ca. XXIII.

Canis a greco nomen sumpsit ut dicitur
Itē. grece enim cinos dicitur. quidam enim cum
a canore latrat dicitur sic vocatum
Nihil autem ut dicit idem sagaci est cane. plus
enim sensus ceteris animalibus habet. nam sua
noia canes recognoscunt dominos suos diligunt
dominorum tecta defendunt. pro dominis suis morti se
subiciunt voluntarie cum domino ad perdam currunt
Corpus domini sui etiam mortuum non derelinquunt
Odore et sanguine prede vestigia deprehendunt.
humanum consortium diligunt. sine hominibus etiam
esse non possunt. ut dicit Itē. ubi subdit. So-
lent aliquoties canes lupis admisceri ex quibus
nascuntur canes seui qui licet a quibusdam
nominantur. Solent etiam indid caniculas nocte
in siluis dimittere alligatas quod a tygridibus
insiliunt. ex quibus nascuntur canes acerrimi.
tam fortes ut preternat feroces bestias. ut leo-
nes. Ducuntur Itē. li. xij. c. ij. De cane autem
dicit Plinius li. xij. c. xli. de animalibus que no-
biscum degunt fidelissimi sunt canes hominum atque
equi. Pugnassem enim canes pro dominis suis contra
latrones accepimus et consperimus. confectosque
plagis audiuimus eos volucres ac feras a
dominorum suorum corporibus abegisse. laniatu atque la-
tratu homicidam domini sui scelus proferi coegisse.
Legimus etiam garamantum regem ducentos
canes ab exilio reduxisse. et contra resistentes
mira audacia preuasisse Canis etiam iasonis ci-
licie noluit cape cibum domino suo interfecto. et
sic dolore pariter et inedia consumptus est. Le-
gimus etiam colonum alii celiu senatore placē-
tie ab armatis oppressum canem defendisse
nec pro vulneratum quod cane pempto. sic canis
tyeti sabini cum nec in carcere nec in morte de-
reliquit. sed mestos edens ululat cum mortuo
mansit. cui cum quidam cibum adiecisset ad os de-
functi cibum tulit. et cadauere in tyberim pro-
iecto ut corpus sustentaret saliens intra flu-
uium innatauit accurrete multitudine ad
spectaculum fidi animalis. Trinera quoque lo-
ga ad memoriam reducit. et amissis dominis ad
eorum domicilia soli per longa terrarum spacia re-
dire consueverunt. Canis mitigat seueritiam hominis
humani consedete. in venatu eius precipua sagaci-
tas inest. nam vento et odore etiam per quas feras
fugientes persequuntur et eorum deprehendentes

vestigia latratu z rostro ferarū latibula ab-
dita pdunt. Ex tygridibz z canibz tā fortes
generant canes vt leones vincāt z elephan-
tes. sicut expert⁹ est Alexāder magn⁹ i cane
qui sibi a rege alanie est trāsmisus q̄ primo
in ei⁹ p̄sentia leonē p̄fregit. deinde adducto
elephāte canis visa belua horrētibz p̄ totuz
corpus villis ingēti latratu primo insonuit
deinde artificiali dimicatōe elephāte tam
diu affixit q̄ in terrā cadere coact⁹ fuit. p⁹
annuā etatē canis gignit octogenis diebus
in vtero gerit. cecos catulos parit. qui q̄to
longiori nutriunt lacte tāto tardius visum
accipiūt. nunq̄s tamē visum accipiūt nisi p⁹
vicesimū primū diē. nec ante septimū. Qui
daz dicūt q̄ quādo vn⁹ solus nascit diē no
no videt. quādo gemini decimo diē. quādo
trini diē vndecimo. z ita quāto plures pari-
untur tāto tard⁹ oculi eoz ad videndū ape-
riunt. Quot em̄ vni catulo numero adiciū-
tur toridē ad lucē diebz vt videāt retardant⁹
optim⁹ est fetus q̄ nouissim⁹ cernere incipit.
vel quē primo defert mater in cubile. Huc
usq̄ Pli. li. viij. c. xli. vbi multa alia dicūtur
De canibz autē diē Aristo. li. ij. Canes nō eū-
ciunt dētes nisi forsan duos. z quāto sūt mi-
nores. tāto habēt dētes albiores z acutiores
z p̄ hoc cognoscunt canes antiqui a iuue-
nibz quia senū dentes sunt nigri z obtusi. iu-
uenū vero ecōuerso. Item ibidē libro q̄nto
Canes masculi mouent ad generationem z
coitū citi⁹ q̄s femine. et citi⁹ generāt lepora-
riū q̄s alij. vt diē idem li. vi. cui⁹ femina q̄n i-
pregnat p̄ sextā partē anni. i. p̄ sexaginta di-
es alit in vtero. et sunt ei⁹ filij cecī p̄ duode-
cim dies. z non accedit ad eā masculus nisi
sexto mēse post partū. z quedā impregnāt
in. lxxij. diebz qd̄ est fere q̄nta pars anni. et
filij istaz remanēt cecī. xliij. diebus. etiā qdā
p̄ tres mēses z est quarta ps anni. z filij ista-
rum erūt cecī p̄. xvij. dies. Un̄ patet q̄ q̄to
fetus citi⁹ in vtero pficiunt tāto citius gau-
dent visu q̄n sunt editi huic mūdo. z mascu-
li mouent ad coituz citius. qz q̄n incipiunt
leuare crus ad mingendū. qd̄ fit post sex vl̄
septē menses q̄n vigorefcūt. z accidit cani-
bus leporariis quoddā p̄rium q̄ plus p̄nt
generare q̄n sunt in labore q̄s q̄n sunt in q̄e-
te. z possunt viuere masculi decē annis. z mi-
nus viuūt leporarij masculi q̄s femine. p̄pter
laborē masculoz. z sic nō est in alijs. qz ma-
gis viuūt mares q̄s femine. vt dicit ibidem.

Alij at canes vt custodes domoz z ciuium
viuūt diutius quia quattuordecim annis.
z aliquādo viginti. vt diē Homer⁹. Itē li-
bio. viij. canes q̄n infirmant comedunt rā-
dices herbe cuiusdā vt vomāt. et sic sibi me-
dent. Itē diē Plini⁹ li. xvij. Vomitiones
inquit. id est. medicinas z purgationes vo-
mitinas. primo ostēdit canis q̄ replet⁹ cibo
norio gramen comedit z per vomitū libe-
ratus fuit

Decanícula Ca. XXV.

Canicula dī esse mater canū cui⁹ ma-
trix est oblonga p̄ longitudinē ven-
tris collocata. habēt p̄ longitudinē
vbera plura p̄tra se inuicē ordinata que im-
pregnatōis tpe itumescūt que parit plures
filios sed sp̄ cecos. quos tamē tenerrime di-
ligit z morfu ac latratu eos defendit. et si de
latibulo filij exierint eos inter dētes sine oī
lesione referre p̄suevit. z p̄mo meliorē z for-
mosiorē reportat. qz euz teneri⁹ diligit. et iō
ei mām illā citius porrigit z extendit. An tē-
pus coitus z cōceptus vt diē Aristo. lib. v.
p̄ dies septē quandā mēstruosam immūdi-
ciam eijcit z tūc infirmat z apostemat ei ma-
trix. z tūc nō appetit coitū sed fugit. sed post
purgationē meli⁹ cōcipit salubriusq̄ parit
post partū etiā multū humorē fleumaticuz
z grossum eijcit. z ideo corp⁹ canicule tunc
marcescit. vt dicit idē. Itē inuenit lac in ca-
niculis ante partū p̄ plures dies z citius in
leporariis q̄s in alijs. z p̄mo est lac spissum z
postea subtiliat. z post partū est oueniens. z
viuūt min⁹ canicule q̄s canes cōmuniter. s̄
canes venatici masculi p̄pter laborē nimiaz
z discursum min⁹ viuūt. z q̄n ab vrine gra-
uamine se exonerare desiderat crus non eri-
git sicut mascul⁹ sed residēs inferius se icli-
nat. Canicula igif mare est minor corpore.
z gracilior viribz debilior circa fetus educa-
tionē sollicitior. animo māsuetior. nisi quan-
do nutrit fetus. Est autē ad instruendū ma-
sculo abiliior z etiā corpe p̄pter membrorū fle-
xibilitatē agilior. s̄ p̄pter debilitatē neruorū
in cursu minus durat. Canū igif z canicu-
laz nobilitas attēdit in faciei z rostri p̄orē
sa lōgitudine z amplitudine pectoris z ilio-
rum siue inguinis strictitudine. nam canis
nobilis circa renes z ilia z etiā ventrē restri-
gitur. s̄ circa anteriora pectoris dilatat. au-
res etiā lōgiores habet z flexibiliores. tybias
autē an̄ habet exiliores z graciliores z etiam

altiores. et si fuit necessarium ut essent ad mo-
tum et ad cursum agiliores. caudam etiam habent
ceteris canibus pluviosam et recurvioram. minus
etiam habent de carne quam canes rurales. et habent
etiam pilos breviores et rariores et planiores
nam si essent multum pilosi et villosi in cursu ni-
mis incalescerent. si nimis carnosum mole car-
nis oppressi minus currerent. et si caudas habe-
rent longas inter crura dependentes eorum cur-
sum non modicum impedirent. per hoc etiam cauda
dependentia non alios sed potius timidi apparerent
Sunt adhuc canes nobiles circa bestias et
feras siluestres insequendas et capiendas fe-
roces et feroci. circa homines sunt valde
mansueti. et si aliquando contra homines extrane-
os exilierint. statim a suo impetu se precipiunt
Canes etiam nobiles cum ceruicem vel leporem ce-
perint non statim deuorant quod capiunt sed potius
predam suam domino suo derelinquunt. viliori parte pro
sua portione reputa ossibus et sanguine contenti
sunt. imo si nihil portionis penitus habuerint
propter hoc predam aliam insequi et inuadere non di-
mittunt

De alijs proprietatibus canum

Ca. XXVI.

Sunt et alie canum proprietates minus lau-
dabiles. nam canes bolissimum primum. id est
appetitum immoderatum patiuntur. et tan-
tum aliquando pro fame cruciantur quam infanti et
rabidi sunt. Nam canibus accidunt infirmitates
sicut canicie. squinantia. et rabies. ut dicit
Aristoteles libro vij. Omnia animalia quoniam sunt morosa
a cane rabioso in furiam rapiuntur. propter hominem
qui aliquando euadit beneficio medicine. Dicit
autem Constantinus in vias. libro ultimo. Canis est na-
turaliter frigidus et siccus cui nigra colera do-
minatur quam superabundans et putrefacta vel cor-
rupta ipsi rabidum facit. et hoc contingit maxi-
me in autumno et in vere quando alij canes fugi-
unt tamquam pestem. et semper est perfugus et solinagus
et vadit nutando et cancellando sicut ebrius. et
currit ore aperto ac lingua dependente. sali-
ua nimia et spumosa de eius orificio fluente
oculos habet reuersos ac rubicundos. et au-
res retractas. et caudam inuoluit inter coram
et quous oculos habet apertos. tamen offendit ad
omne obiectum pedem suum. contra quamlibet repu-
gnat. et contra umbram suam latrat quem timentes
canes fugiunt et latrant contra ipsum. Carnem autem
intinctam in sanguine morsure eius nullus canis
attingit. Et qui ab eo mordentur somniant ter-
ribilia. et in somno ex putrefactione sunt timo-

rosi. et irascuntur sine causa. stupidi sunt. vnde
quod circumspectiores et inspicia nullo patientes
et si inualuerit passio incipiunt abhorre om-
nem potum et timere aquam et latrant ut canes. et
ita timet aquam quod cadit pro timore. et hi moriuntur
nisi medicatio eis cito occurrat. Curas
autem et remedia quere supra libro de morbis. ca-
de venenis. Dicit autem Plinius libro xix. quod sub lin-
gua canis iacet aliquando vermiculus qui grece dicitur
licta. qui facit canes rabidos. quo extracto
cessat morbus Item dicit idem. Tanta est violentia
morsus canis ut eius urina calcata nocet ho-
mini et maxime si habet vlcus vel vulnus. Item ibi-
dem. Qui urinam suam eiecerit super urinam ca-
nis rabiosi statim sentire dolorem illum et
lumborum. Item canis est iracundus et malicio-
sus. et ideo ut se vindicet lapides de quo precipue
sepe mordet. et tanto furore et morsu lapidem ar-
ripit quod dentes proprios in se frangit et non lapi-
dem sed proprium dentem valde ledit. Item fraudu-
lentus est et dolosus vnde et sepe transiuntibus bla-
diendo cum cauda quasi ardet quod retro mordet
quoniam minime considerat. Item odit baculos et lapi-
des ac virgas timeret. Inter notos audaces et
animosus est et omnes mordere nititur. omnes ter-
ret sed transiens inter extraneos nihil audet.
Item auarus est et gulosus. et ideo sepe cadauera
ita auide comedit quod vomitu ea reiecit. sed post
cum esurierit quod turpiter euomit. turpius re-
comedit ac resumit Item canis inuidiosus est
et ideo dicit Avicenna. quod occulte herbas colligit
quod vomitu se purgat inuidens et dolens quod be-
be efficaciam quod recognoscat. dolens etiam per-
uersus canis si quis alius canis ignotus hospitium
subintroeat. timens ne propter eius presentiam
sibi aliquid depereat. et ideo pugnat contra eum. Item
cupidus est et parvus et ad reponendum superfluum
studiosus. et ideo ossa carnosam et medullata quam
deuorare non potest canibus non comedit sed cum di-
ligentia reponit in abscondito et occultat que
cum esurit solus vorat. Item immundus est et libi-
dinosus. Vnde dicit Aristoteles libro vij. Canes tam se-
mine quam marces coitu viciunt quam diu viuunt. ita
enim immundicie libidinis se exponunt quod inter
matrem et sororem non discernunt quo ad coitum
Et ideo secundum legem moysaycam equali immundicie
subiacet oblatio de proprio canis vel canicule
et de proprio meretricule prostitute. nam tales mi-
sere persone omni libidini indifferentes defuerunt
canino more Item antiquus canis piger solus est
et desidiosus. vnde dicit Aristoteles libro vij. quod canibus in
senio accidit podagra et pauci ex eis euadunt

quin podagrici efficiant. et ideo tota die dormiunt super fumarium inter muscas et vermes marime aut a muscis tunc infestant circa oculos lippientes et circa aures in quibus est potissime vlcerosus. et quibus aliquando terebrando perforant et aures per pigricia non resumit vires ut se excutiedo eos abiciat et expellat. sed vir aliquando ens quando contra faciem eius volitant post eas captando cum ore crepitando dentibus eas fugat. Tandem canis vlcerosus resiste vel fume collo eius alligata violentus fumarium trahit. in fluuio submergit. et tunc terminat sic eius misera vita ac finit. nec eius pellis detrahatur. nec eius caro comeditur. sed sepulture committitur. sed muscis. et vermibus finaliter derelinquitur.

De catulis Ca. XXVII.

Catuli sunt canis filii diminutius sic dicti sic et catelli. Nam abusive sic vocantur filii aliarum bestiarum. ut dicit Isidorus. li. iij. Hi catuli nascuntur generaliter ceci et qui ad videndi actum imperfecti. nam catuli canum nascuntur cum dentibus serratis quibus valde pueri. Quia autem animal habens dentes per modum ferre diuisos est gulosum et bellicosum ut canis. lupus. leo. panthera. et homini. et omnia talia animalia generant ferre imperfectos. ut patet supra libro eodem de animalibus in generali. et in omnibus facientibus filios incompletos causa est gulositas. quia si expectaret usque ad complementum ferre matrem sugendo interficeret. et ideo oportet ut festina sit in talibus natura. quare supra li. eodem Nam sicut dicit Solinus. Catuli canum quando apud veteres erant in summo honore habiti ut dicit Plinius. li. iij. Catulos inquit lactentes adeo pueros estimauerunt ad cibum antiqui ut etiam eos placandis numinibus offerrent loco hostiarum quorum sanguine nihil contra toxicam putabat utile. et adhuc in presentia habent auctores morsus venenosos vulneribus salubriter adhiberi. nam catuli apti et ictibus serpentis appositi calidi venenum extrahunt. dolore mitigant. et adhibitis remediis membris sauciis tutum reddunt. ut dicit idem. Et hi catuli quanto nascuntur citius tanto visum videndi recipiunt tardius. ut super dicit Aristoteles. Sicut quanto uberius lacte nutriuntur. tanto tardius in videndo perficiuntur. Mater adhuc ceci diligit. voce et odore eam recognoscunt. mamas eius requirunt. et si mater lac aliquo casu oppresserit acutiori voce perpillam communt et lac uberi effundere denuntium acumine matrem cogunt. quando esuriunt querulando et clamitando vera materna querunt

et ita dicuntur sugere mamas in ordine prone iacuerant in matrice. et ille catulus qui fortior est ac melior prius ad lac admittitur. et a matre diligenter tenetur et fouetur. a catulis venaticis cibo ex industria debet subtrahi ne eos contingat ex pastu superfluo impinguari. Ex nimia enim crassitie et impinguatione ad pradam segriores et ad cursum fierent tardiores. Quamuis autem animalia sint melancolica ex complexionabili qualitate. ex dispositione tamen membrorum sunt agiles. Sunt enim leti plurimum ac ludetes. et hoc accidit ex etate. quando sunt separabiles a lacte tunc sunt abiles ad instruendum et hoc tam ad venandum quam etiam ad ludendum et ad gregem custodiendum a lupis ac tuendum. Qui prius ad custodiam domus sunt deputandi debent de die in loco obscuro includi et vinciri. et sic de nocte erant contra fures magis seui. nam talium canum est officium de die quiescere et dormire. de nocte prius vigilare. et contra fures curiam circumire. Venerabilis enim est canis qui de die vigilat latrat et circuit. de nocte prius dormitat et latitat et obumtescit. Valde etiam est canis siue sit senex siue iuuenis. qui de die custodit oves a lupis dum sunt in pascuis. de nocte eas stragulat dum sunt in caulis.

De castore Caplm. XXVIII.

Castor est bestia mirabilis que cum quadrupedibus vivit et graditur in terris sub aquis autem natat et commoratur cum natatilibus sicut piscis. et est castor a castrando sic vocatur. ut dicit Isidorus. li. iij. Nam eorum testiculi medicine sunt apti. propter quos cum presenserit venatore ipsi se castrant et morsibus sua virilia amputant et detrahunt. ut dicit idem. de quibus cicero ait. Redimunt se ea parte corporis pro qua maxime expetunt. et iuvenalis Qui se eunuchum facit cupiens evadere damno testiculi dicunt autem castores sibi qui et pontici canes dicunt. Hucusque Isidorus. De castoribus autem dicit Plinius. li. ij. c. iij. Ponto inquit unum dicitur genus animalium esse quod nunc terrenum nunc aquaticam ducit vitam in extremis aquarum et fluminum ripis domos et cavernas sibi edificat miro artificio in extremis aquarum et fluminum ripis preparatas. Nam hec animalia pariter in grege vivunt. suam speciem diligunt. pariter etiam congregati sibi dentibus ligna percipiunt. et percipienda ad latibula sua miro modo deferunt et deducunt. nam unum per vehiculo pedibus elevarunt supinum in terram sternunt. inter cuius corporis et crura abscessa ligna ordinant et componunt. et cum

trahentes ad suas masculinulas a lignis ipsi
exonerant et multa subtilitate ex compo-
ta materia habitacula fortia sibi parant. Sunt
autem earum domuncule bicamerate vel tricame-
rate que quasi per tria tabulata seu solaria sunt
distincte. Aqua crescentia loca superiora habi-
bitant. Decrescentia autem in inferiori parte habi-
taculi sese locant per quoddam foramen in solario
quolibet ex industria preparato caudam suam quam
piscis est nature submittit aque sine cuius pre-
sentia non potest cauda esse sine corruptioe ali-
qua permanere. Animal est mirabile et mon-
struosum cuius cauda cum piscis et totum resi-
duum sui corporis naturam habet quadrupedis
animalis. Est autem in magnitudine ad mor-
tuum parui canis habens pedes quasi caninos
a parte posteriori cum quibus principaliter ambu-
lat. a parte vero anteriori duos habet quasi anse-
rinos cum quibus principaliter in aquis natat.
pellē habet valde preciosam per quam venat. De-
tes autem habet acutos et ferratos ad modum
canis. nec est velocis motus. quia habet rabi-
as valde breves. habent autem castores duos
testiculos in magnitudine proportionem cum pri-
mo corpore non habentes. et hos castoreum nomi-
mus. Et de his dicit Plinius. li. xxix. ca. iij. sic
Castores inquit sibi amputant testiculos quasi
castoreum dicimus ne capiantur a venatoribus.
Regat sextus diligentissimus medicine per-
scrutator. imo dicit eos sic esse obstrictos et
spicem dorsum sic adherentes ut adimere non possint
sine vita animalis. Item idem dicit Plinius. et etiam
Dioscoridus. quod non est tanta discretio quod sciret se
liberare saliter. et hoc quotidie patet in casto-
ribus qui in diversis locis inveniuntur. unde
quod dicit Isidorus. et philosophus. de eorum castratione non
de vulvaribus fibris. sed de aliquibus alijs anima-
libus que castoribus assimilantur in testiculis est
forsitan intelligendum. Valet autem castoreum
vix et non sophisticum contra maximas corporis
passiones. ut dicit Plinius. ibidem. maxime si fuerit
castoris nec nimis iuuenis nec nimis senis
et sic sunt eligenda castorea duplicata. ex vno
nervo dependētia. et vno nervo copulata. quia
talia non possunt de facili adulterari. Vul-
ti enim accipiunt vesicam animalis et replent eam
sanguine castoris addito modico vino casto-
reo propter odorem. et modico piperis propter sa-
porē acutiorē. et colligant collum vesicę ut vi-
deatur esse nervus. Sed ab vno collo duas
vesicas dependere est impossibile. et ideo illud
castoreum est melius quod duplicatum dependet ab

vno nervo. Est enim eligendum quod mediocriter
in sapore est acutum quia si nimis est acutum
et quasi terrenum. sophisticatum est maxime si non
habet nervos intricatos. ut dicit Dioscoridus. unde
laudabile est quod mediocriter est acutum et glu-
tinosum non habens saporē horribile neque falsum
quia cum sale aromatico frequenter sophisti-
cat. ut dicit Plinius. ibidem. Quanto autem est recēti-
us tanto est melius et efficacius in medicina. et
est signum quod non est adulteratum quoniam duo testes
habent quasdam pelliculas vel folliculos sibi
essentialiter adherentes plenos pinguedine
vinctuosos. Per septem annos potest in multa
efficacia conservari. et debet poni in medicina
sine pellicula exteriori et modo debito potest
rari. Item enim habet dissolvendi. sumendi. et
attenuandi. et loca nervosa maxime confortandi.
Unde valet contra multa mala. nam epileptici con-
venit. et subvenit contra capitis frigidas passi-
ones. paralysim lingue solvit et loquelam red-
dit subito ablata. si tantum sub lingua ponatur
et revolvatur. contra universalem corporis paralysim
valet si decoctum in vino cum ruta et salvia in
potu sepius assumatur. excitat cerebrum et com-
mouet et confortat. sternutationem provocat propter
quod inde etiam litargia excitatur. somnum provocat
et pellit. si cum oleo rosaceo caput de castoreo
pungatur contra venena fortissima ut scorpiōis
araneę et cerasse serpentis et pretere oppulatur.
ut dicit Plinius. li. viij. c. iij. Eius etiam vna valde
ad quolibet predicta. ut dicit idem et provocat
menstrua. adiuvat conceptionem et multa alia
et eius pinguedo maxime est efficax in vngue-
mentis

De ceruo Capitulū. XXIX.

Cervus a cerastion grece. id est cornu dicitur
latine. ut dicit Isidorus. li. xij. ubi subdit de
ceris Cerui inquit septem sunt inimici. qui
cum se gravatos aliqua infirmitate presenserit
spiritum naturam eos extrahunt de cavernis et supe-
rata perniciē veneni eorum pabulo reparant.
Diptamnū herbam ipsi promiscue perdiderunt. nam
eo pasti extenuant sagittas. quoniam a venatoribus
vulnerant. mirantur autem fistulas sibilum et in ar-
monia delectantur Erectis auribus acute audi-
unt. submissis nihil. Summa immensa et ma-
ria trāsunt et fortiores tunc in natando prece-
dunt. quorum clunibus debiliores in natando ca-
pita supponunt que sibi hinc succedentes la-
boris levis potius ferunt. Hucusque Isidorus.
Eadem verba dicit Plinius. li. viij. c. xxxij. ubi ad-
dit ad hec verba. Cervus inquit est animal pla-

cidissimum qui vrgēte vi canū ad homines
vltro fugit. Et quādo cerua est paritura mi-
nus cauet semitas tritas ab hominibz q̄ se-
mitas feris cognitās et secretas. Post ortuz
arcturi sideris cōcipiūt et octonis mēsi-
bus partus ferūt. Interdū etiā geminos in pari-
endo edūt. Al tpe cōceptus femine a maribz
se sepant et discedūt. sed mares retēta rabie
libidinis seuiūt. glebas et serobes vngul' fo-
dunt. et eoz rostra tūc nigrescūt donec ab i-
bribz aliquibz ablunant. Femine autē ante
partū purgant et vtunt quibz dā herbis q̄/
bus fer' in vtero meli' retineat et in partu fa-
cilis liberaat. post partū duabz herbis. s. ca-
mo et sisolis paste redeūt ad fetū et illaz her-
barum succo imbuta. filiis lacris exhibent
nutrimentū. part' editos ad cursuz exercēt.
et separare eos ad fugā docēt. ad p̄rupta eos
ducūt. et saltādū modū eis indicāt et oñdūt.
et tūc mares solū desiderio libidinis pabu-
la auide petūt. et vbi nimis pingues se sense-
rint latebras querūt. quia incōmodū pōde-
ris corpis p̄mescunt. et quādo fugiunt cur-
sum nō cōtinuāt. sed statim respiciunt et qū-
ad eos prope ventū fuerit rursus p̄sidia fu-
ge querūt. auribz erectis vocē canū audiūt
et fugiunt. quibz submissis piculū non p̄sen-
tiunt. tante sunt simplicitatis vt omnes mī-
rent et stupeāt nouitatē. vnde equo vlt' buba-
lo ad eos accedēte ita in ipm respiciūt q̄ ho-
minē p̄us iuxta se venientē et sagittis ipete-
re volentē nō attendūt. Quādo trāsnatant
maria gregatim et recto ordine incedunt et
ope vicaria se iunātes. nō visu sed odore ter-
ras petūt. et cū ceru' animal sit cornutum.
hoc inter alia aīalia habet p̄priū q̄ ānis sin-
gulis in vere mutat cornu suū. et tūc quia ē
inermis. de die sibi querit latibula et latet q̄
usq̄ crescentibz cornibz iterato noua sibi ad-
ueniat armatura. Quādo autē deiecit cornu
dextrū ob inuidiā abscōdit illud dolens ne
quis inde accipiat medicinā. Dep̄henditur
ceruoz etas p̄ cornuū ramos. quia ānis sin-
gulis sibi addit ad viuendū supaddit vnū
vsq̄ ad septē annos. et ab eo tpe annis sin-
gulis similia renascunt. nec pōt etas discer-
ni. Simili modo senectū dentibz declarāt.
aut em̄ paucos aut nullos habet nec in cor-
nibz imis ramos imo ante frontē p̄minēt
minoribz. Si fuerint castrati aīq̄ habeant
cornua vltērius nō nascunt. et si post nūq̄
amittunt. Quādiu carēt cornibz nocte p̄ce-

dunt ad pabula nō de die. calori solis ea ex-
ponunt vt indurent. Ad arborē ea postea le-
niter fricant eoz fortitudinē experientes. ac
p̄uritū quē ibi sustinet corticē duricie amo-
uentes et cū ea senserint roborata p̄deūt ad
pabula in aperto Quāq̄ ex attritu arborū ab-
edera arborū inherēte innodant eoz cornua
et sic facilius capiunt. Serpētibz p̄trariant
intantū q̄ odore cornu eoz exusti edes fugi-
unt. et coagulū oīm anguiū sanat morsus.
Dutissime viuit plus q̄ centum annis. qd
cōpertū est p̄ ceruos captos. p̄ centū annos
post mortē Alexandri ab eozundē torquibz
aureis adoptos et insignitos. Febrinz mor-
bos non sentit hoc animal. quoniā sibi me-
detur p̄tra morbū. Hucusq̄ Plini' li. viij.
ca. xxiij. Scdm aut Aristot. et Auic. Ceru'
est aīal nō hñs fel nisi in intestinis. et ideo hz
intestina amara et fetida et iō nō comedūt ea
canes nisi sint famelici supra modū. Itē di-
cit Arist. li. ij. aliqui putāt ceruos habere fel
in auribz. vt dic Aristot. s. hoc est falsum vt
dic Auic. s. habēt quandā humiditatē silez
humiditati splenis Itē idem sanguis cerui
sicut et leporis nūq̄ coagulat. s. semper ma-
net liquid' contra naturā taliū bestiarum. et
nullū animal mutat cornua nisi ceru'. cu'
cornua sunt solida. et ideo ponderosa. vnde
ipā abijcit p̄pter pōdus. et hz conos q̄tuor.
magno dētes in vna pte coni. et q̄tuor in
alia q̄bz molit cibos. et duos dētes alios q̄si
culmos. et mas habet maiores q̄ femina. et
declinat ad inferi'. vt dic Auic. Itē Arist.
li. viij. opinant' inquit de ceruo q̄ inter oīa
quadrupedia siluestria sit discretissimuz. ex
hoc q̄ parit iuxta viā vbi aīalia p̄pter hoīes
non accedūt. Et fugit lumen solis cū filiis
et querit loca densa sicut canernas lapiduz
q̄ nō habēt nisi vnū introitū. qm̄ ibi pōt pu-
gnare cū alijs aīalibz Hā vt dicit ibidē Cer-
ui pugnāt etiā ad inuicē pugna forti et vict'
obedit obediētia forti. et timet maxie voces
vulpis et canis Et ceruus qū impinguat la-
tet ne inueniatur a venatoribz et propter pin-
guedinē interficiat. et subdit ibidē. Venatō
aut ceruoz sic fit. vnus venatoz sibilat et ca-
nit. et ceruus delectat' in cantu et seq̄ ipsum
centū et interim ali' eū trahit cū venabulo
et occidit. et qū agitat' ceruus fugit ad fluuiū
vel ad stagnū si potest transnatare aquā. re-
sumptis viribz ex aque frigiditate euadit ve-
natores. qū aut capitur mugit et lacrimatur

Itē qñ canes ipm insequunt̃ et inueniunt biui
um nō direct̃ currit vestigijs. s; nunc istac
nūc illac trāsuersalit̃ mutat salt̃. et tūc cona
tur trāsilire p multos passus vt sic p strari
os et ambiguos salt̃ ei⁹ vestigia a canibus
odore ipm insequētib; difficult̃ sentiat. Itē
vt dīc idē. cerne difficult̃ pariūt fer⁹ suos
qđ cognoscit p incuruationē corpis et rugi
tum. et iō comedit draconteā vt facili⁹ a pri
libere. et cū pariūt subito comedūt secūdi
nā añq; in terrā cadat. et opinant̃ de ista se
cūdina q̃ sit venenū. vt dīc idē. Alias cerui
pprietates psequit̃ Arist. li. viij. quas supra
Plin⁹ recitauit. Dīc aut̃ Plin. li. xxvij. Cer
ue cū senserint granitatē lapidē deuorāt cu
ius bñficio adiuuent̃ et idē lapis in ip̃a mor
tua qñq; in eis exterramētis repit̃. et h lapis
miro mō dīc inuare mulieres qñ sunt pgnā
tes. Idē faciūt ossicula q̃ in ei⁹ corde inueni
unt̃. vt dīc idē. et est illud os qđ inuenitur i
corde ceruorū supra modū vtile ptra mltas
corpis passionēs. et in omnib; nobilib; cōse
crionib; admisceat̃. vt ait Dyas. Plin⁹ et etiā
Cōstantinus

De ceraste La. XXX.

Cerastes est serpens cornut⁹. vt dicit
Ist. li. xij. habet em̃ quedā cornua
ex vtraq; pte capitis ad modū cor
nuū arietis circumflexa. totum autem cor
pus suū occultat sub arena. sol cornib; sine
coopculo derelict̃ que vidētes anicula cre
dūt de cornib; q̃ sint pmes. et dū aues ea ca
pere et inde refici nitūt a dolo serpete et i
prouiso subito rapiūt. obsidet em̃ vias et se
mitas occultas et tā hoies q̃ equos quos i
caute p semitas ambulare cōspicit occulto
morsu interficit et occidit. Blo. aut̃ sup penit̃.
ca. Sen. videt̃ dicere q̃ cerastes spēs ē regu
li q̃ tāte est pñicie q̃ si ei⁹ venenū solummō
vngulā eq̃ terigerit et equū et equites subito
pimeret et necaret. et iō vbi nos habem⁹. fiat
dan sicut coluber i via. cerastes i semita. di
cit alia lra. fiat sicut coluber i via. et sicut re
gulus in locato. Alij aut̃ dicūt q̃ genus est
aspidū summe virulētie et malignitatis. q̃re
supra in littera A. de aspidē. quia ibi sit mē
tio de ceraste

De cornu La. XXXI

Cornu vt dīc Arist. li. iij. est d̃ natu
ra ossis osse molli⁹. cartilagine duri⁹
sicut et vngule aialū. et oīa talia pñe
mollificari ad ignē. vt dīc ibidez. q̃ colores

cornuū sic et soleaz erūt fm colorē pilorum
corpis aialis. vñ si coriū est nigrū tūc pili et
cornua erūt nigra. et sic de alijs. Dan autē
aialib; cornua ad sui defensionē loco armo
rum. et iō ponūt in extremitate capitis vt lem
per sint parata ad resistēdū iniurie impu
natis. et oīa cornua sunt vacua et caua et ro
tunda pterq̃ cornua cerui q̃ dura sunt et so
lida. et sunt multe ramificatiōis. Et nullius
aialis cornua mutāt nisi sol⁹ cerui. q̃ omni
anno sel pñcit sua et vñ abscōdit qđ vñ p̃
inueniri. vñ dīc in puer. vade vbi ceru⁹ pñc
cornu suū. vt dīc li. viij. Itē dīc li. iij. fortior
est pñuatio cornuū cū cute q̃ cum osse. et
iō dīc Arist. q̃ quedā aialia mouēt cornua
sicut auriculas i regione q̃ dīc austrage. Et
idē dīc Anic. q̃ hoc dīc Arist. de sua terra
que dicebat̃ sic Eadē aut̃ est materia comu
um et vngulū et soleaz. q̃ sum⁹ vaporosus a
cordis calore resolut⁹. vt dīc Cōstan. et ideo
aialia magni sumt a natura forti calore cor
dis resoluti vi caloz ad extrema corpis trā
fusi mag̃ habēt cornua et fortia et maxime si
ista fumosa materia vel pñ nimia sui subtili
tatē trāseat in pilos. vñ si nimis fuerit terre
stris et grossa in dētes transeat et i culmos. et
iō optime dīc Arist. li. iij. c. de dētib; q̃ aia
lia habētia in vtraq; mādibula dētes et cul
mos. nō hñt cornua. vt patet i elephātib; et i
apris. Dia etiā quadrupedia dētes habētia
in inferiori mādibula em̃ et vngulas scissas
hñt cornua et rumināt. et hñt duos ventres.
imo plures vt sup̃ dictū est. vñ pluralitas
cornuū se habet psequēt ad scissurā solea
rum. et iō asin⁹ indic⁹ hz cornu vñ tantū et
soleā integrā sic equ⁹ s; nō ruminat. vt dīc
Arist. et Anic. Tāta aut̃ est affinitas inter
vngulas et cornua q̃ iubet Arist. vaccā pa
tientē dolorē in vngulis pedū. vt cum oleo
et alijs medicinis inter cornua inungat̃. De
vtilitate aut̃ cornuū et vngulū dictū est sup̃
lra B. de boue.

De cocodrillo. La. XXXII.

Cocodrillus a croceo colore ē dīc⁹
vt dīc Ist. aial quadrupes. vt dicit
Ist. li. xij. in. c. de piscib; In terra et i
aq̃s valēs lōgitudine fere. xx. cubitoz. den
tiū et vngulū imanitate armatū. tāta ē ei du
ricia dur⁹ q̃ uis fortū lapidū ictus i tergo
recipiat nihil oīno curat. nocte i aq̃s. dīc in
terra q̃escit. oua i terra fouet q̃ ouis anser
sūt maiora. mascul⁹ et scia vices seruāt. hñt

quidā pisces serratā cristā habētes tene/ra ventris desecātes interimūt. Et dicit q̄ so/lus inter animalia superiorē mandibulam mouet. Nec oīa dicit Isid. Et dicit Plin. li. viij. ca. xvj. Cocodrillus est animal nūlū in habi/tae lingue vsu inter animalia terrestria caret sola superiori mādibula existenti mobili mor/sum impmit venenosum. Dentes habet hor/ribiles ad modum pectinis siue ferre et cul/mos ad modū apri Nullū autē aīal extā par/ua origine crescit in tā magnū aīal sic coco/drillus. Aīal est valde gulosum et multū co/medit. vñ qñ est satur iacet iuxta litē ructās p̄repletiōe. supuenit autē auis modica q̄ di/cit apud eos gricuschilles. apud italos autē dicit oīm aīū rex. et volat ante os ei⁹ quā ali/quoties a se repellēs tādē fauces aperit aui/et eā intrare p̄mittit. et hec auicula p̄mo cum leniter vnguibus scalpitz ei facit quendā pruritū in cui⁹ dulcedine delectat⁹ statim obdor/mit. auicula autē cū sentit eū dormire. statim illabit in ei⁹ ventrē et quasi telū statim eum pforat et corrodit. In ventre em̄ ē valdē mol/le. et ideo a piscibus spinas et cristatas pinna/las in dorso habentibus de facili superat. Et subdit Plin. Hec belua insequit⁹ fugientes et eis est terribilis. sed est fugax p̄ra serpētes. bebetes autē habet oculos q̄dū est ī aqua. sed extra aquā nimis acute videt In hyeme p̄ quattuor mēses maxime se abscondit. sed ī vere exit. et q̄dū vinit semp̄ crescit vt dicit. Ducusq̄ Plin. li. viij. ca. xvj. Dicit autē phisi/ologus. Cocodrillus si quendā inuenit ho/minē iuxta litē interficit eū si potest. et p̄mo plorat sup̄ eū et postea deuorat ip̄m. et dicit q̄ de eius fimo sit vnguentū vñ facies mu/liez sophisticant vt senes et rugose. iuuentu/le p̄temp⁹ videat. Verbas libēter comedit inter quas enidros serpēs paruul⁹ q̄ ei ini/micat caute se inuoluit. et dū cocodrill⁹ her/bas carpit serpentē transglutit q̄ intrās ven/trem ei⁹ oīa interiora carpit et sic iterimit eū et occidit. et sic illesus exit. Item Isid. li. xij. dicit q̄ idē vermis insidiat⁹ cocodrillo quā/ do dormit et tūc inuoluit se in luto et itrat p̄ dentes ei⁹. Dicit ad hoc Solin⁹ q̄ insidiat⁹ quibusdā paruis anib⁹ que generant inter herbas nili. que enolat p̄pter calorem solis et i/rant ventrē cocodrilli et comedūt fmes vē/tris aui⁹. et sic purificat belua a vermibus. Habet autē coriū ita durū q̄ vix gladio pfo/ratur. habitat in aqua tā de die q̄ de nocte.

quia aqua calidior est de nocte q̄ de die. re/tinet em̄ radios solis et ibi agitāz et sic fit ca/lida ip̄a aqua. et nō habet linguā p̄minentē ad vociferandū. sed habet parua linguā in parte inferiori sicut habent pisces ad gustū vt dicit idem Solin⁹ et etiam Aristoteles et Auicēna zc.

De colubro Ca. XXXIII.

Coluber dicitur quasi colēs vmbas. vel quia labit in lubricos tract⁹ flexibus sinuosis. Hā lubricū dicitur quiddā la/bitur dū tenet. vt dicit Papi. Coluber cer/uam fugit. leonē interficit. vt dicit Isidor⁹. et rutā odit. pellē deponit. nervoz et arboz cō/canitates diligit. lac libētissime bibit. dentib⁹ et cauda ledit venena infundit. iuxta sepes soli se exponit. canes fugit. muscas comedit et puluerē lingit. quere de angue supra. Di/cit autē Plin. li. xxx. ca. iij. Pinguedo colubri aquatici valet cōtra morsum cocodrilli. et si quis secū habuerit fel colubri a cocodrillo nō ledes p̄ra ip̄m belua nil audēte

De Damula Ca. XXXIII.

Damula siue dama sicut ait Papias caprea est agrestis. vt dicit Isid. li. xij. damula est vocata eo q̄ de manu es/giat. timidū em̄ est animal et imbel/ac im/becille. vñ nescit se defendere nisi fugiendo habet em̄ p̄ armis abilitatē membror⁹ et ad fugā leuitatē. Un̄ dicit Marcialis. Dente tuet aper. defendūt cornua ceruū. Imbel/les dame quid nisi preda sum⁹. Mōtuosa loco et nemorosa diligit. gramina medica/na lia et aromatica comedit. ramusculorū tir/sos et extremitates carpit. quādo est vulne/rata draconteā comedit. et sic de corpe telū trahit. vt dicit Isid. li. v. Sanguis ei⁹ est medi/cinalis f̄m Plin. li. xxvij. nervos ei⁹ tractos remollit et articulor⁹ dolorē soluit. venenaz excutit et expellit. damulā odiūt serpentes et fugiunt et eius anhelitū sustinere nō possūt vt dicit idē. acutissimū est visus et velocis cursus. quere supra de caprea agresti

De dromedario

Capitulū. XXXV.

Dromedari⁹ est dromedoz vel dromedaz custos. dromed⁹ autē est qdā gen⁹ cameli. vt dicit Isid. li. xij. dromed⁹ in q̄t est gen⁹ cameloꝝ minor⁹ stature q̄s camelus. s; lōge velocior⁹ cursus. vñ et nomē ac/cepit. nā dromos grece cursus veloc⁹ dicit. Lē/tum em̄ miliaria et amplius pergit vno die

Et idem aial ruminat sicut bos et camelus
vñ dromedarij p̄p̄iesūt magistri dromedo/
rum. vt dicit P̄ap̄. tñ glo. sup̄ Isa. lx. drome/
darins ait vel dromas. vñ q̄q̄ d̄r. est aimal
camelo min⁹ sed veloci⁹. Dadyan enim et
epha regiones sunt trans arabia camelis et
dromedarijs abundantes zc. Castrant in iu
uentute vt sint ad cursum aptiores. vt dicit
Auiē. et ne moti cupiditate feminarum a suo
cursu retardent. Tāte em̄ sunt velocitatē p̄
pter passus amplitudinē. maximū em̄ hñtz
latissimū passum. vt dicit Aristo. et Auiē. et
Pli. li. iij. et etiā ppter itēsam caliditatē. Ani
mal em̄ est calidissimū ex cōplexione natu/
rali. vñ caloris fortitudo p̄sumit in eis vn/
ctuositatē omnē et pinguedinē et nō p̄mittit
eos mole carnea nimis onerari. Item velo
ces ppter mēbroz abilitates sunt. nā graci/
lia et longa habēt crura et multū nervosa. et
ideo abiles sunt ad motū et fortes ad p̄tinu
andū cursum suū. Itē leues sunt ppter vicus
paucitatē. nō em̄ animalia sunt magni cibi
imo paucissimis cibis sunt cōtenta. Fenuz
em̄ et cortices comedūt et dactiloz ossa val
de diligūt quibz etiā post longissimos terre
circuitus de vespere cōtenti sunt. vt dicit Pli.
Eoz em̄ sanguis valde est calidus acutus
et subtilis. et ideo eoz lac valde subtile et li/
quidū est plus q̄ alioz animalū. vt dicit Lō
stan. et minus nutritiuū et magis calefacti
uum et grossoz humorū incisiuū. quere sup̄
de camelo. Sedē em̄ fere p̄p̄ietates sunt isti
us et illius

Dedipsade La. XXXVI.

Dipsas et dipsades feminini est gene
ris. et est idē serpens qui latine d̄r situ
la. sic dicta eo q̄ quē momorderit si
ti pereat. vt dicit Jsi. li. xij. Adeo autē sūt dip/
sades paruule vt cū calcant vix videantur.
quaz venenū ante extinguit q̄ sentiat ita
q̄ vix sentit tristitiam moriturus. Est autē
species aspidis. vt patet supra de aspide. q̄
re ibi.

Dedracone La. XXXVII.

Dracone maxim⁹ est cunctoz serpentuz
vt dicit Jsid. lib. xij. Hñc greci dra
conta vocāt. vt qui sepe a speluncis
abstract⁹ fert in aerē. excitatur q̄ ppter eum
aer sit. iliter et mare cōtra eius ventū itume
scit. Est autē cristatus p̄uo ore. et artis fistul
spūm trahit et linguā exerit vel erigit. dētes
habet acutos et serratos. vim autē habet nō

in dentibz sed in cauda. et verberare p̄p̄ia
nocet. Nō habet autē tantū de veneno q̄
et alij serpentes. quia ad mortē alicui infir
dam nō sunt illi necessaria venena q̄ si q̄
ligauerit occidit. a quo nec elephas curat
corpis sui magnitudine. nam circa femora
delitescens p̄ quas elephantes graduntur
crura cauda sua alligatz innodat et suffoca
tos perimit atq̄ necat. Signif autē in indi
et in ethyopia in ip̄o incendio ingis estus. vt
dicit Jsi. li. xij. Dedraconibz autē dicit Pli.
lib. viij. c. xij. Draco inquit. xx. cubitoz ma
gnitudine nascit apud ethyopes. Solit
tem quattuor vel q̄nq̄z decē vel q̄ndecim
tuo se cōplecti et erectis capitibz velificare
mare et flumina ad pabula meliora. Jtē
xij. Inter elephātes et dracones p̄p̄ua
dimicatio. Nam draco caudā stringit
phāntē. et elephas pedes p̄muscida p̄sternit
draconē. draco autē nexu caudē innodat
des elephātis et cadere eū facit. Sed hñc
pune. q̄ dū interficit elephāntē interficit
casu eius. Jtē ca. xij. Elephas videns
conem sup̄ arborē nitit eam frangere
cutiat draconē. draco autē insilit in elephā
tem et captat eū mordere inter nares et
tit oculos elephātis et q̄nq̄z excecāt eū. et
q̄ insilit sup̄ eū a tergo et mordet eū et sup̄
sanguinē ei⁹. Tandē hō post longū p̄sternit
phas ex subtractiōe sanguinis debilitat
tantū q̄ cadit sup̄ draconē et morit⁹. Inter
cit suū occisorē. Causa q̄re ita appetit
guinē est frigiditas sanguis elephātis
draco appetit in frigidari. vt dicit Jsid. Sup̄
illū autē locū Hiero. xij. attraxerūt vñ
sicut dracones. dicit Hiero. Draco est
valde sitibundū intantū q̄ vix potest
ari. et iō aperit os v̄eto vt sic extinguat
rem sit. vñ cū videt naves i mari et mare
est v̄etus p̄tra velū volat ad velū vt bo
riat ventū frigidū. et q̄nq̄z ppter magni
nez corporis et ppter eius fortē impetū
tit naucm. et naute q̄n videt appropinquā
draconē q̄ p̄cipiūt ex tumore aque eoz
ip̄m statim deponūt velū et sic euadūt. Jtē
dicit Solin⁹ Jtē dicit idē q̄ ethyopes
tur sanguine draconij p̄tra feruos mē
vescunt eius carnibz p̄tra diuersos mē
sciunt em̄ separe venenū ab eius carne
solū habet venenum in lingua et in fello
ideo amputant eis linguas et fella quoz
ptiua sūt veneni et sic abstracto veneno

corpereliquo tā in medicina q̄ in cibo. et h̄ videt̄ tāgere Dauid ubi dicit. Dedisti eum escā populis ethyopū. Dicit etiā Plin. q̄ vi veneni semp̄ erigit̄ ei⁹ lingua et q̄nq̄ ex calore veneni inflāmat aere⁹ ita q̄ videt̄ spirare ex se ignē. aliquñ etiā emittit dū sibilat flatū p̄tagiosum et inde corrūpit̄ aer et inficit̄ et morbus pestilēs inde sepi⁹ generatur. In mari q̄nq̄ habitat. q̄nq̄ in flumib⁹ natat. in speluncis et antris latitat. raro dormit. imo s̄p̄o vigilat. aues et bestias denorat. acutissimū habet visum. vñ in altissimis montib⁹ manens a remotis videt̄ p̄dā suā. morfu et ictu pugnat. de oculis et narib⁹ animalis in pugna matie captat. vñ dicit Plin. li. viij. q̄ ita le dicit in oculis et ore elephātes q̄ q̄nq̄ cecū inueniūt. nec possunt comedere et ita moriūt. Itē de dracone dicit Arist. li. vij. q̄ illoz draconū morsus est mal⁹ et piculosus q̄ comedunt animalia venenosa sicut draco q̄ comedit scorpiones. q̄ extra illoz morsus vix inuenit̄ medicina. Itē Plin. lib. xxvij. Draco num adipē oīa fugiūt venenosa. adeps etiā eius cū melle curat caliginē oculoꝝ. Item Arist. li. vij. Pisces q̄n mordent a dracone moriunt̄.

De equo Ca. XXXVIII.

Equi sunt dicti eo q̄ q̄n quadrigi tū gunt pares equant̄. q̄ in forma et i cursu siles copulant̄. Est aut̄ dictus caball⁹ a pede cauo eo q̄ gradiēs impressa ungula terrā cauet q̄ reliq̄ aialia nō habēt. vñ dicit Isid. li. xij. A multis etiā sonipes nominat̄ eo q̄ pedib⁹ sonet. Utiacitas equoꝝ multa est vñ dicit idē. Exultat ei in cāpis cuz odorāt bellū. sono tube excitat̄ ad plū voce accēsi puocant̄ ad cursum. dolēt cū victi fuerint. gaudēt cū vicerint. Quidā i bello hostes suos sentiūt et cognoscūt adō vt aduersarios suos morfu petāt. aliq̄ etiā p̄p̄iū dñm cognoscūt. obliuī māsuetudinis si mutētur aliquñ etiā p̄ter p̄p̄iū dñm in dorso aliquem nō p̄mittūt. multi etiā morientib⁹ dñis suis lachrymas fundūt. Equū em̄ sicut et hoīez lachrymari et affectū doloris sentire dicunt. vñ et natura in cētauris equoꝝ et hominū ē p̄mixta. Solēt etiā ex equoꝝ mesticia lalacritate euentū futurū dimicaturi colligere. Etas lōgeua inest eq̄s p̄ficiis et siculis in annis vltra q̄nquaginta. breuior aut̄ inest eq̄s gallicis numedis et hispanis. Subdit aut̄ Isido. Adhuc in generosis inquit equis vt

aiunt veteres quattuor spectant̄. scz forma. pulcritudo. meritū. atq̄ color. Forma vt sit validū corp⁹ atq̄ solidū et robori pueniens altitudo. lat⁹ longū et substrictū. maximū et rotundi clunēs. pect⁹ late patēs. et totū corp⁹ pus musculoz densitate nodosum. pes sic⁹ cus et ungula p̄caua solidatus. Pulcritudo attendit̄ vt sit exiguū caput et siccū. pelle p̄pe ossib⁹ adherēte. aures breues et acute. oculi magni. nares patule. erecta ceruix. coma densa et cauda ungulaz soliditate fixa rotūditas attendit̄. Meritū vt sit animo audax pedib⁹ alacer. tremētib⁹ mēbris quod fortitudinis est indicium. q̄ ex summa quiete facile cōcitet̄ vel excitata festinatione non difficile teneat̄. Color etiā spectat̄. q̄ color in pilis nūc est roseus. nūc niger. nunc albus. nūc canus. nūc vari⁹. nūc guttat⁹. hic vari⁹ color equos multū decorat vñ deformat. Vires etiā equoꝝ et animos manifestat. sed de singulis p̄seq̄ nimis foret lōgū. Ducitq̄ Isid. li. xij. De equis aut̄ dicit Plin. lib. vij. ca. xliij. Equi inquit scitici p̄ dñis suis pugnat. coitū maternū refugiūt. nam in eis quedā cognationis agnitio est. vñ narrat Arist. li. vij. Rex inquit septetrionis habuit equā pulcrā et peperit equū pulcrū. et voluit ex illo equo et matre extrahere pullū aliquem et ingeniabant̄ vt equ⁹ saltaret supra matrem cooperiendo vultū eius et cū discoopiebat̄ facies matris et ponit ipam equ⁹ fugit et eiecit se ab alto p̄ dolore et est mortu⁹. Atq̄ in grege equ⁹ cū sorore libenti⁹ gradit̄ q̄ cum matre. ad vocē simphonie et tube clangores delectat̄. saltat in hostē. p̄sagiūt pugnam. et amissos deffēt dños suos et lacrimas interdum fundūt. Dicūt aut̄ illos equos ad bellavtiliores q̄ in bibendo p̄fundius infigūt nares suas. quia tales equi vt dicūt in cursu vrine grauatiōe nō impediunt̄. Itē dicit Plin. li. vij. c. ix. fel in q̄teq̄ cōputat̄ int̄ venena. et ideo sacro flāmini equū tāgere non licebat. ei⁹ sanguis recēs et crudus malus et p̄niciosus est vt i baurin⁹. spuma equi data cū lacte asinino vermes interficit in ventre venenosos. Itē de equis dicit Arist. et Aui. Equ⁹ p̄ficiet dētes suos et q̄nto est senior tāto habet dētes albiores. Itē Arist. li. v. equ⁹ mascul⁹ viuūt. xxv. annū. et generat tertio anno vsq̄ ad. xx. annos. Femina aut̄ diuit⁹ viuūt et generat vsq̄ ad. xl. ānos. et q̄n incipiunt eq̄ generare. erit vox eoꝝ maior et seie. silr et

multū diligūt coitū plus q̄ alia animalia .
 vt dicit li. v. Itē li. vii. dicit idē. Equis etia
 pascētibz accidit aliquādo podagra z eūci/
 unt sotulares z generant eis noui. Et signū
 hui⁹ est tremor omi testicularis dextri. z eqs
 q̄ pascunt in domibz accidit dolor iliorū. z
 signū hui⁹ est q̄ mēbra posteriora adunant
 p̄ strictionē. Et equ⁹ abscindat a comesti/
 one. z si ei minuat iuuabit. Et equis accidit
 p̄tractione neruoz. et signū hui⁹ est q̄ om̄s ve/
 ne extendunt. z similit caput z collū et gra/
 uat eos ambulare. accidit etiā equis aggre/
 gatio veneni. z accidit etiā eis alia infirmi/
 tas in ore que d̄ foren. et signū hui⁹ infir/
 mitatis est q̄ cadit ei palatū z sit ei⁹ anbeli/
 tus calid⁹. et hec infirmitas caret remedio.
 nisi curet p̄ se Et accidit equis rabies cui⁹
 signū est q̄ declinat aures eius ad p̄tes col/
 li. et hec infirmitas nō habet medicinā. Et
 accidit ei infirmitas vesice. et hui⁹ signū est
 quia nō potest mingere equ⁹. z trahit suas
 coras z etiā sotulares z morsus animal⁹ qd̄
 d̄ mugilis valde nocet equis z mulis. quo/
 niam facit in eis ampullas siue pustulas et
 multoties moriunt ex veneno. et equus co/
 gnoscit hinnitū illius qui cōtra ipm vult p̄/
 liari delectant stare in pratis z natate iū aq̄
 z potant aquam turbidam. et si fuerit aqua
 clara turbant eā pede Hucusq; Aristoteles
 libro. vi.

De equa Ca. XXXIX

Equa p̄ derivationē ab equo ē dicta
 nā equoz femina equa est vocata. d̄
 qua Aristo. li. vii. Equa imp̄gnata
 si olfecerit candelā extinctā abortiet. Item
 idē. Equē pascunt simul z si morit aliquaz
 dimisit pullū nutriet eū alia. qm̄ gen⁹ equa
 rū diligit spēm suā. Itē dicit Plin. li. vii. ca.
 xlii. Equa stans parit z suā plem p̄ ceteris
 animalibz diligit amissa parēte alienū pul/
 lum nutrit z diligit tanq̄ suū. Itē dicit idem
 q̄ in frōte pulli equi nascit quidā folliculus
 niger ad quātitatē carice qd̄ mater lābit lin/
 gua z abscindit. z nūq; pullū admitteret ad
 vbera nisi illud p̄mo abscindat. z vocat illū
 Plin⁹ veneficiū amoris. qz mulieres incā/
 tatrices vtunt illo in p̄stigijs suis qn̄ volūt
 aliquē stimulare ad amorē. Itē dicit Aristo.
 lib. vii. Itē equa vt dicit idē gloriat in iubis
 suis z dolet qn̄ ei p̄scindunt. z retonsa iuba
 extinguit libido eaz ac si in eis esset vis amo/
 ris. Itē dicit Aristo. li. vii. q̄ ibos pugnat

eū equis qm̄ equi eūciūt eū a pascuis. qz co/
 medit herbas. z est ibos debilis visus z imi/
 tatur vocē equi. z qn̄ volat sup ipm stupefa/
 cit ipm z cogit ipm fugere z qn̄q; interficit
 ipm zc.

Depoledro Capitū. XL.

Poledrus d̄r eque fili⁹ siue pull⁹ eq/
 nus q̄diu matris vberibz est subie/
 ctus. In cui⁹ frōte vt dicit Aristo. li.
 vii. inuenit yconem. i. amoris veneficiū
 qn̄ nascit. z lambūt matres eoz lingua z co/
 medunt illud. z mulieres incātatrices puer/
 biant ex hoc. vt dicit idem. Itē li. xlii. Poste/
 rior p̄ pulli eq̄ni est maior p̄re anteriori. et
 cū inuenescit crescit p̄re sup̄ior. et p̄pter hoc
 erit eleuatio anterioris p̄is corpis multoz
 equoz maior q̄ posterioris. z ideo quando
 est pull⁹ potest pede posteriori tāgere caput
 suū. qd̄ facere nō potest qn̄ puenit ad etatē.
 q̄diu aut pullus est matrē miro affectu dili/
 git. et sequit eā quocūq; vadit. z si matrē ca/
 su aliquo pdiderit. hinnitū eā querit. pull⁹
 equi⁹ strametis nō sternit. strigilo non ter/
 gitur. phaleris nō ornat. calcaribz nō p̄cui/
 tur. selle nō subijcit. freno nō domat. matrē
 libere sequit. gramine depascit. clauiculis i/
 pedibz nō clauat. libere discurrere p̄mitit.
 Sz in fine labori exponit z loriz z capistris
 coartat. a matrē subtrahit. vbera sugere nō
 p̄mittit. suaves cursus facere multipliciter
 informat. Et vt dicit Jsi. li. xlii. aurigē expo/
 nitur. quadrigis z curribz subijcit. equestri
 militie deputat. varijs fortune sortibz paup
 equi fili⁹ p̄pagat. Et ideo dicit Jsi. in codes
 libro. q̄ equi fuerūt quondā diuersis ritibz
 deoz p̄secrati. nā equos q̄drigales solū de/
 putabāt p̄pter q̄ttuor solis in anno mutatio/
 nes. s. veris. estatis. autumn. z hyemis. hinc
 solis alterātis oīa. Equos aut bigales de/
 dicabāt lune. qz bino tpe scz nocte z die vi/
 detur. et ideo cultores lune duos equos p̄/
 iungūt. s. albū z nigrū. Equos s̄o trigales
 inferis d̄ijs ascribebāt. qz demones p̄ tres
 erates hoīes ad se trahūt. s. p̄ infantia. z ado/
 leſcentiā. et senectā. hi diuersoz colorū eqs
 pariter cōiungebāt. Ultra aut septē equos
 simul copulare de facili nō audebāt referē/
 tes hoc ad cursum septē siderū quoz mori/
 mundū regi generaliter supponebāt. vel ad
 numez septē diez quoz circulo vite p̄sent
 terminū pagi p̄cernebāt. Ideo etiā celoz
 equoz mirabiliter discernēbāt vt dicit Jsi.

ibidem. Nam equos rosei coloris dedicabāt igni siue soli. albos aeri. prassinos et fuscōs terre. venetos aque siue mari. Itē eq̄tabāt equos roseos in estate. quia tūc omnia calefcunt. albos autē in hyeme quia tunc glaciē frigore oīa canescūt. prassinos in vere. quia tūc omnia virescūt. fuscōs vel nigros in autumno quia tūc oīa desiccant̄ et quasi a prima pulcritudine deficiūt. Itē dicit idē ibidem. equos roseos marti deo belli cōsecrauerunt. vel quia romanoz vexilla decora bantur cocco. vel qz mars gaudet sanguīe albos autē equos p̄secrauerūt zephiris partibus et serenīs. prassinos flori et terre. venetos aeri atqz aque quia cerulei sunt coloris glaucos autē et varios et purpureos deputauerūt iridi quēz arcū dicit. quia iris habet colores plures. De omnia sup̄sticio hominū p̄curatione demonū circa elementa mūdi aliqui antiquit̄ obseruabāt. vt dicit idē Jsid. Et ideo mūdus iste p̄temnendus est. quia plurimū ip̄s specie sathane replenerāt. Ducitqz Jsi. li. viij. Circa autē pullū equi nū h̄ vltimo anīaduertes qz passum suauēz vel dūz quē assuescit ī iuuetute vix pōt dīmittere etiā in senectute

De elephante La. XLII.

Elephas. et elephanti dī p̄ eodez animali. dicit autē sic ab elphio grece quod mons dī latine. et hoc ē vti qz ppter corpis maximā quantitātē. s̄z apud indos barro vocat̄. vnde et vox eius barrit̄ vocat̄. cuius dentes dicunt̄ ebur. et rostrū p̄ muscida nuncupat̄. nā illo ori cibū admo uet vt dicit Jsi. li. xij. et subdit. hoc ḡ animans in rebo bellicis aptū est. In his em̄ animalibus medi et perse ligneis turribz collocatis tanqz d̄ muro iaculis dimicāt. in intellectu et memoria p̄ ceteris animalibz viget. gregatim incedūt. nutu quo valent salutāt homines. murē fugiūt. auersi coeūt. in aquis pariunt vel in siluis. et vbi fetus pariūt ibi fetus dimittūt ppter dracones quia eis inimi cant̄. et ab ip̄is implicatu necant̄. biennio fetus portāt. nec ampliusqz semel gignūt. nec pluresqz tūc vnū gignūt. viuūt autē tredecīs annis. vt dicit Jsid. li. xij. Sed Plini⁹ lib. viij. c. j. Elephas inquit inter omnia animalia maxime est stutis. ita qz vix in hominibz tāta p̄bitas inuenit̄. Nam vt dicūt in noua luna cōueniunt gregatim et ī flumine se abluunt et balneāt et nouo sideri communiter

post inclināt. et sic redeūt ad locū suū. Iuuenes suos eundo et reuertēdo ante se ire faciunt quos diligētī cura custodiūt et instruūt ad simile faciendū Itē quādo egrotāt quasdam herbas salubres eis p̄gregāt et anteqz eis vtant̄ supino capite eas ad celū leuant. et quadā religione a numinibz sibi adiutorū postulāt. Itē boni intellectus et animabilia ita docilia qz regē cognoscere et q̄si odorare instruunt̄ et nitunt̄. quia reuerētie grā sua genua incuruāt. Item dī li. v. si elephātes hoīem errantē sibi obuiū viderint in solitudine p̄mo ne ip̄m terreāt aliquantulum de via se subtrahūt. et tūc gradū figūt et paulatim ip̄m p̄cedentes viā ei ostendūt. Et si draco eis occurrerit p̄ homine defendēdo cū eo pugnāt et virilit̄ se opponūt. et hoc potissime dicunt̄ facere q̄n habēt iuuenes. timent em̄ qz homo querat fet⁹ suos. et ideo se expedire de hoīe p̄mo desiderant vt sic securius possint nutrire filios et eos cautius custodire. Itē li. viij. c. vi. semp gregatim incedunt. ducit agmē maxim⁹ natu. cogit et cooperatur etate prim⁹. Aquā vel amnē transi tūri iuuenes p̄mittūt ne magnoz īgressū impediāt alie. et sic nō possent p̄ueniēter pertransire. vt dicit ibidē. Itē mirāus est in eis pudor. nā q̄n vnus ab alio viciit̄ victus vocem fugit victoris. In abdito coeūt. masculus q̄n est q̄nquennis. et femina quando est decēnis. et hoc nisi duobz annis vt dicunt. et in istis duobz annis nō nisi q̄nqz diebus tūc sexto die raro sup̄addito. vt dicit idē. Tempore coit⁹ sunt piculosi valde et maxie agrestes. nā tūc domos indoꝝ et stabula proster nunt. et iō domitas feminas tūc abscondūt et q̄n domiti sunt optimi sunt ī militia. nam ferūt turres ligneas. acies p̄sternūt conuertuntqz armatos. Sed qd̄ mir⁹ est q̄ armata acies nō timēt. vocē mīme suis fugiūt et formidant. Itē. ca. xl. fronte et rostro altas proster nūt palmas. et sic comedūt fructus eaz. Itē inter elephātes et dracones est p̄petua dimicatio. vñ vn⁹ inuidz alteri ppter magnitudinē viriū et corpis q̄titatē. draco ei sitit sanguinē elephāti qz frigidissim⁹ est vt suaz refrigeret estuantē caliditatē. vt p̄z s̄ eodem vbi agit̄ de dracone vide ibi

De naso elephantis

Caplm. XLII.

Secundū Aристо. li. j. et Anic. Nasus elephātis est lōg⁹ et foris et volizat⁹

quasi calceus. et utitur illo loco man⁹. et per ipsum accipit cibum et potum et reddit ori suo quod nullum facit aliud animal. Habet autem elephas mamillas in pectore et habet in ore culmos fortes et eius lingua est valde modica respectu sui corporis et apparet int⁹. et raro videtur extra nisi quando lambit labia post cibum et potum suum. et non inuenitur in eo nisi unum intestinum inuolutum multipliciter et coniunctum est sibi per stomacho. unde post id non est aliud nisi unum per quod efficit superfluitatem. et habet epa magnam quadruplum ad epa bonis. Sed splenem habet parvulum respectu sui corporis. et hoc est ut dicit Avicenna. quia melancolia transit ei in nutrimentum. Item Aristoteles. li. ij. quando generantur apparent dentes generari in eo. cum rostro suo eradicat arbores et cum natat spirat cum eo et efficit aquam et ille calceus creas cum cartilagine Elephas autem quando sedet flectit pedes suos. sed non potest flectere pedes quatuor propter pondus corporis. sed fulcitur super latus dextrum vel sinistrum et dormit stante corpore et pedes posteriores flectit sicut homo. Item lib. v. masculus coit post quinquennium. sed femina post decennium usque ad .xl. et postquam parit femina quiescit post triennium. et postquam fuerit impugnata vino a masculo non tangitur. et trahitur in utero per biennium et quando parit parit simile vitule duorum aut trium mensium. Item li. vij. elephanti accidunt infirmitas ex ventositate. et propter hoc non potest effundere urinam aut stercore. et si non comederit terram morietur. nisi ad hoc fuerit assuetus. quandoque tamen deglutit lapides. Accidunt etiam eis dolor iuncturarum et iunat propter hoc potus aqua calida et herbe submersae in melle. quoniam iste dueres prohibent fluxum ventris. et quando vexatur dolore quod non potest dormire inungunt spatula cum oleo et aqua calida. et sic curant. idem facit caro porcina assata super dolentes spatulas colligata. Et si habuerit ferrum in corpore datur ei bibere oleum et extrahitur ferrum cum potu olei. et si non potest bibere oleum ponunt medicine in oleo et decoquunt et dant eis ad comedendum. Item ibidem. li. viij. Masculus est maioris corporis et animosioris quam sit femina. tam domat masculus per verbera quam percutit. obedit quam diu sedet super eum venator et cum descendit ligantur pedes anteriores eius donec domesticetur. Et sequitur in eodem libro. domesticabilior est et obediencior omnibus animalibus agrestibus huius sensum meliorem et sentit frigus in hyeme et frigidum ventum. et est animal valde fluminale et

manet circa fluvios et mergit se in aqua usque ad mentum et natat. sed non potest diu durare in natando propter corporis ponderositatem. Sicut autem elephantes naturaliter benigni. quia carent felle. ut dicit Aristoteles. li. xiiij. accidentaliter tamen efficiuntur seni quando nimis provocantur vel quando inebriati vino ad plaudendum acuntur. Item dicit Aristoteles. li. vij. nullum animal vivit ita diu sicut elephas. et hoc propter suam complexionem quam assimilatur aëri et igni. et ita oportet quod impregnetur per biennium propter magnitudinem conceptus. et cito non potest perfici nec compleri.

De elephantibus. Ca. XLIII.

De elephantibus autem dicit Solinus. Si derum inquit servat disciplinam elephantibus et luna crescente petunt amnes et sparsi liquore solis exortum salutant motibus quibus possunt. Deinde in sole reuertuntur. Landore dentiū intelligitur iuvenit⁹ quorum alter semper in ministerio est et alteri percutit ne assidue repulsi habeantur. Sed quando a venatoribus percutitur simul percutiunt ambos et eos perfringunt. ut dicitur nato chore et deturpato ulterius non persequantur. Hanc enim periculi sibi sentiunt esse causam. Raro coeunt et tunc in aquis vivis se abluunt nec ante abluitionem ad gregem reuertuntur. per feminas namque pugnant. Nulla enim novetur adulterio. et quando casu aliqui dimicant non medietatem habent curam sanctorum. nam fessos et vulneratos in medio sui recipiunt et ipsos percutiunt se percutiunt defendunt. Quando capiuntur pastu ordei marescunt. sit enim fouea subterranea in via elephantis in qua incidit ignoranter ad quam veniens unde venatorum percutit et percutit ipsum. alter autem venatorum superveniens percutit percuti venatorem et amovet eum ne percutiat elephantem. et datur ei comedere ordeum. quod cum ter vel quater fecerit diligit se liberantem et ei deinceps obediens mansuescit. Si casu aliquo vomuerit vermem quem camoleon dicitur. sumpto oleastro merdef pesti. Venter habet mollem et dorsum durum. et ideo pugnas cum unicornem opponit ei dorsum. cavens percuti ne per mollem ventris percuti fodiat. Pilos habet paucos et seras nullas. Aures habet amplas tenues et longas inferius dependentes quas erigit et extendit et inde gravissime percutit quando irascitur per draconem quem odit. nec mix. sicut enim sanguinem eius et cum bibit quando potest. Quobrem ipsum nunquam laedit draco nisi quando potu elephas est repletus et pensus irrigatur maiorem sumat de oppressi sanguine saturat. Ducusque Solinus. q.

multa alia ponit que supra dicit Plin. In libro autem physiologi de elephante memini me sic legisse. Elephas inquit est animal quod magnitudine inter omnia animalia quadrupedia precellit. intellectu et memoria multum vigens. nam elephantes inter alia eorum facta nunquam dormiendo totaliter se inclinant. quando fessum sunt arbori et maxime palme quietis gratia accubant. et sic qualitercumque se sustentant quousque quieti homines insidiantes occulte arborem percussant. cui se appodians elephas nesciens fraudem pondere corporis arborem frangit et frangendo cadit subito et succubito. quod casum suum videns irreparabilem miro modo barrit. id est clamat et rugit. ad cuius barritum multitudo iuvenum subito accedit elephantum. quod paulatim seniores per viribus elenat et ut eum relevent miro affectu se totis viribus inclinant. Coitum abhorrent nisi per sola ple. unde ibidem quod quando elephantes indicos luxuria stimulat. vi amoris femina precedit versus orientem. quam sequitur masculus quousque in abscondito deueniat qualitercumque poterit madragonam querit cuius fructus primo femina gustat. deinde masculus eundem fructum comedens eam impregnat et fecundat. ut dicitur. sed diu propter magnitudinem ferus femina in utero fetum gerit. sed tempe parit in aquis et in insulis fetum procreat propter draconis metum ne ipsum tenellum fetum sorbeat aut deducat. et dum mater filium parturiendo laborat. masculus per viribus ipsam pregit et defendit. Item dicitur ibidem quod ossa elephantis combusta fugant serpentes et omnia venenosa. Item aliud dicitur ibidem valde admirandum. Dicit enim quod apud ethyopes in aliquibus regionibus sic venant. accedunt ad desertum ubi due virginis omnino nude habitant et crinibus resolute. quarum una fert alucolum. alia gladium. incipiunt autem alte cantare quarum cantum audiens bestia venit ad eas et lingit earum mammas. de dulcedine autem cantus morbo dormit elephas. et tunc una perforat gladio guttur vel latus. altera vero colligit sanguinem eius quo tingit pannus qui purpura appellatur

De hedo. Ca. XLIII.

Hedus ab edendo est dictus. parum enim est et pinguis et iocundi saporis. ut dicitur Isid. li. xij. eius naturalis siccitas ex humiditate etatis temporis. ut dicitur Isaac in diebus. unde melior et digestionis est propter etiam maxime si est masculus. unde eius caro bene nutrit et sanguinem bonum gignit. Calorem habet vehe-

mentior propter etatis beneficium. et ideo carnes heduline exenti egritudine propter suam temperiem sunt comode. et ideo conveniunt maxime humane nature. maxime his qui deliriose vivunt et quiete. Pili habet longiores et hispidiores quam habeat agnus. sed habet carnem meliorem et digestionis obedientior propter eius temperiem in humiditate et calore. ut dicitur Costan. Habet autem hedus visum valde acutum et simplicem aspectum et obliquum et balatum cognoscit que rit parentem. ut dicitur Plinius li. viij. c. j. Et si iecur si comedat dicitur sanare vespertinam aciem oculorum his quos noctilopos vocant. Item idem li. xxvij. c. r. dicitur. pelles hedorum sanant morsus venenosos si calide desuper alligentur. pili hedorum exusti suo odore fugant serpentes. ut tunc pelle eius recente ad plagas. sanguis eius valet contra venenosa. eius etiam coagulum valde virus bibulum et contra sanguinem thauri bibulum sine sumptu. Ducusque Plinius. Est autem animal imbellis et innocuum ruminans et mundum sacrificis antiquitus deputatum perulas saltans et lascivum. intrinsecus pingue et carnosum. extrinsecus hispidum et macilentum. rursus carpens et corrodens ramusculorum et diligit precipue folia edere et similia virgultorum

De cruce. Ca. XLV.

Crux est vermis multiplex crescens in folijs oleis et pampinorum. frondes fructus et flores corrodens et depascens Et est crux ab erodendo dicta. quia rodit folia arborum et herbarum. ut dicitur Isid. li. xij. de qua meminit Plinius. imitatur inquit nequarum bestiam et maleficam involutam in pampino. cui se implicat nec aduolat ut locusta. Ducit lucas discurrere semipasta dimittit. et remanet super frondes et tardo lapsu pigris moribus universa consumit. Ducusque Isid. li. xij. per Plinium li. viij. Crux est animal villosus et quasi lanuginosus. nam in arborum extremitatibus corrosis frondibus viroresque consumptorexit de suis visceribus quasdam telas more aranearum ex quibus se involuit et per totam hyemem custodit pestiferum seminem suum. Egerit enim quedam oua ex quibus in vere erumpentibus gemis nascitur multa proles. ex cuius ingluvie leduntur et pereunt a suis fructibus arbores atque herbe Est autem crux vermis mollis et saniosus diversis coloribus distinctus de nocte ut stella lucens. de die deformis et multicolor apparet non caret peste aliqua virulenta. Nam quando per membrum hominis calefactum serpit cutem exurit

et post se pustulas derelinquit. ad modum autem bombicis sericum faciens formam suam mutat et se in formam volatilis de reptili transfuratur. nam alas tenues et largas suscipit quibus hincinde volitando libere per aera se extollit. Quot autem colores prius in corpore habuerat toridem in oculatis aliis colorum differentias representat. et tale volatile papilio nuncupatur ut dicit Isidorus. lib. xij. Papilioes dicuntur auicule que maxime abundant in floribus malue que ex suo fetore faciunt vermes nasci. ut dicit idem. Nam ex erucis papilioes efficiuntur ex papilionum stercore super folia derelictis eruce iterum generantur. minus autem ledunt corrodendo quando volat quam quando repit. Et dicit Papias. Papilioes sunt minuta volatilia que de nocte conveniunt accenso igne in candelis. quarum lumen cum extinguere nituntur igne exuruntur. et sic cum alienum lumen volunt interimere ipsi in proprio corpore puniuntur.

De faunis et satiris

Capitulum XLVI.

Item quidem et satiri dicuntur quedam bestie monstruose effigie quidem homines habentes. sed ad plenum non sunt humane participes rationis. unde nec arte nec natura sunt dociles ad loquendum. ferum et beluinum habent animam et bestiale appetitum. unde hominum animalia sunt in venerem valde perniciosa. instantium ut mulieres coitu interficiant. si quas errantes in nemoribus comprehendant. Ideo dicuntur satiri. quia non possunt libidini satiri. ut dicit Isidorus. quibus autem talia ratione humana non utantur. in multis tamen actibus et etiam in voce homines imitantur. ut dicit Isidorus. lib. ij. c. de portentis. Satiri inquit qui sunt homunciones aduncas habentes naves et cornua in frontibus. et in pedibus sunt similes capris. Tale vidit sanctus Antonius in solitudine. et interrogavit quid esset. respondit antonio respondisse. mortalis ego sum unde et accolis heremi. quos vario delusa errore gentilitas faunos et satiros ac incubos colit. Satiri autem qui et fauni fatui dicti sunt. a quibusdam creditur esse homines silvestres ut in eodem. c. dicit Isidorus. Et hi monstruose variantur. nam quidam sunt cenocephali ex eo quod canina capita habeant quos ipse latrat magis bestias quam homines perficitur. Alii dicuntur ciclopes. sic dicti quoniam unus oculum habere dicuntur et hunc in medio fronte habere prohibent. Alii omnino capite carent et cervice quorum oculi sunt in humeris. Alii habent

faciem planam sine naribus labium inferius ita prominentes habentes ut in solis ardoribus tota ex eo protegant faciem dormientes. Alii ita stricta sunt ora quod super pectus uno tantum foramine aenarum calamis potum haurientes et hi sine lingua dicuntur esse. loco sermonis utuntur nutu. Item sunt etiam alii in scythia ita magnas habentes aures ut ex diffusa eorum magnitudine ipsis contegant totum corpus. et hi panthios dicuntur. pan enim grece omne. othi auris nominatur. Sunt et alii in ethiopia prominentes ut pecora nequaquam sursum erigere se valentes et hi artabatice nominantur. Sunt et alii in ethiopia habentes tantum unum pedem ita magnum quod resupini in terra iacentes adumbrent pedis magnitudine partem estus. et cum hoc sunt tante celeritatis quod canibus in cursu comparent. et ideo a grecis cinodopes appellantur. Item sunt alii qui habent plantas versas post crura et senos digitos in plantis. et tales in desertis libie evagantur. Item in scythia sunt animalia formam humanam habentia et pedes equinos. et hominum monstrum multis lamie nuncupantur. ut dicit Pseudo-Isidorus. super trenos. Multa alia ponit Isidorus. monstrum talia lib. ij. et omnia accepit a Plinio. lib. ij. et vij. et etiam a Solino.

De feminis Cap. XLVII.

Emine a prius femorum vel feminum sunt dicte ubi species sex distinguuntur ab ipso viro. unde dicitur a fos quod est ignis quia vim habet femina igneam qua vehementer concupiscit. In omni ei genere animalium pro concupiscit femina quam masculus et ardens movetur ad amorem. ut dicit Isidorus. lib. ij. Femine autem proprietates generales ponit Aristoteles. lib. viij. de sensu. Femine maribus sunt debiliores propter virum et leopardum. nam homines femine sunt audaces et fortiores. Et sunt femine leviores ad instruendum et sunt magis solite circa fetum. sunt etiam maioris pietatis et cetera. quare supra residuum lib. vij. c. j. de puella. ibi enim multa inuenies de hac materia. Est ei femina naturaliter maioris ire quam masculus. unde de facili pugnat contra masculum. et ponit Aristoteles. lib. viij. exemplum de foca. nam foca semper manet in eodem loco. et pugnat masculum cum femina quousque unde interficit alium. Et est femina minoris constantie et fidelitatis ei masculo quam e converso. et ponit Aristoteles. exemplum de sepia. nam quando femina percipitur inuat eam masculus sed femina fugit matrem quam percipit et persequitur illam Item Aristoteles. dicit lib. xv. Femina in generatione feti est sic materia.

sed mascul⁹ sicut forma. exit ei semē ab am-
bobus ex quor⁹ cōmixtione creatura sit. et
ppter hoc dico q⁹ mascul⁹ et femina sunt p⁹n-
cipia generatōis. et mascul⁹ ut forma. femina
ut materia. et ideo datū est masculo ut gene-
ret in altero. femina generat ex alio in seip^a
Item femina generalit^r est nature infirmior⁹
et fluxibilioris q⁹ mas. et hoc accidit ppter re-
missionē caloris et intēsiōnē frigidi humor⁹
q⁹ plus abundat in femina q⁹ in mare. et iō ac-
cidit mulierib⁹ et etiā quibusdā quadrupe-
dib⁹ supfluitas menstrual^r. ut dicit idē. sed
nulli⁹ animalis femina intantū subiaceret illi
morbo sicut mulier. De his aut^r et alijs p⁹di-
tionib⁹ feminarū bonis et malis. quere sup^r
libro. vi.

De fetante. Ca. XLVIII.

Fetans est paries vel generas i quo
libet genere animaliu. vñ idem est fe-
tans tis. et pecus pecudis. vñ illud d⁹
post fetates ac. eñ. Habet aut^r omnis fetans
membzū p⁹riū in quo cōcipit et nutrit fetuz
suū. et ad fetandū. i. ad generandū et parturi-
endū disponit et coopat reuolutio orbis et
influentia sider⁹ seu stellaz. ut dicit Aristo. lib.
xviii. in fine. Naturalit^r inq⁹terit terminus et
num⁹ generatōis et cōplemētū p⁹m reuolu-
tiones stellaz. de h⁹ quere supra li. vi. ca. iij.
de muliere pariēte.

De fetu. Ca. XLIX.

Fetus. tus. cui. d⁹ part⁹ fruct⁹. s. vte-
ri hois vel cui⁹libet animalis. sed p⁹-
prie est in vtero adhuc subsistēs in q⁹
fouet. vñ dicit Isid. li. xj. Fet⁹ vocat^r. q⁹ ad-
huc in vtero fouet. cui⁹ secundine dicunt^r sol-
liculi. q⁹ simul cū infante nascunt^r. p⁹inentes
ipm fetū sunt sic dicti eo q⁹ fetū sequunt^r. mo-
ritur em⁹ mater qñ casu aliq⁹ cū fetu de eius
vtero nō edunt^r. A fetu aut^r dicunt^r femie fe-
tose q⁹ ad p⁹ciendū et ad pariendū fetū suū
sunt et secundine et que fetu solent esse plene. ut
dicit Isid. Distinguit aut^r fet⁹ eiusdē vteri a fe-
tu potissime p⁹ sex⁹ diuersitatē. vel q⁹ est ma-
scul⁹ vel femina. nisi in his in q⁹ vterq⁹ sex⁹
inuenit^r ut in hermafroditis s⁹ sp⁹ imperfectus
ut dicit Isid. li. xj. de fetu aut^r q⁹re supra lib. vi.
vbi agit^r de hois generatōe

De ficario. Caplm. L.

Ficari⁹ in vna significatōe d⁹ ille q⁹
colligit vel vedit sic⁹. alio noie dicit^r
tur ficari⁹ hoies siluani de ficub⁹ ut
uentes. et sic sumit^r ficari⁹ in bieremia. ca. i.

vbi d⁹. habitabūt dracones cū fatuis fici-
arijs. ibi glo. i. cū hoib⁹ siluanis. Alio modo
dicunt^r fatui ficari⁹ fauni et satiri q⁹ in agre-
stes ficus et alias arbores morant^r. q⁹les sunt
pilosi onocentauri et alia animalia monstru-
osa. de quib⁹ dicit Isid. li. xj. in ca. de faunis.
vide supra eodē de faunis. Et dicunt^r sic fa-
tui ficari⁹ hoies beluini in q⁹busdā cōmunē
formā cū hominib⁹ habēt. in alijs. vero in
formā bestialē degenerat^r. ut iste videre in
lamijs simeis et in sirenis. et hmoi sunt fici-
arij. quia sic hoies de fructib⁹ victum habēt
fatui tamē sunt q⁹ rōis vsu carēt. et ideo nō
approbat littera aliquor⁹ libror⁹ qui sic hñt
cū fatuis ficarijs. Nā ficarij sunt quidaz la-
trones dolosi q⁹ cū fici. i. breui gladio inter-
ficiunt improuisos sicut aiorh q⁹ cū fici pen-
dente in dextro latere regē eglon pinguis-
mū interfecit. ut Isid. iij. S⁹ tales in babi-
lone destructa nūc nullaten⁹ imorant^r cum
nō sit habitaculū hoim loquēdo p⁹prie. s⁹ po-
tius monstror⁹. ut dicit Hiero. sup^r Isa. posset
tñ dici q⁹ ficarij sunt ficarij. nā fici grece fi-
cus d⁹ latine. et p⁹m h⁹ reddit p⁹mā expositōez
p⁹m latinos q⁹ meli⁹ dicunt^r hmoi hoies mō-
struosi ficarij q⁹ ficarij. ut supra patet d⁹ fau-
nis et satiris

De formica. Ca. LI.

Formica d⁹ quasi ferēs micas. id est
grana farris. Un⁹ Quid. meth. Grā-
de opus etiguo formicas ore geren-
tes. vel d⁹ formica q⁹si ferens micas. i. farris
grana que cōgregat. Granoz em⁹ p⁹scindit
cacumina vl⁹ extrema ne germinēt quaz so-
lertia multa est. p⁹uidet em⁹ sibi in futurum.
Nam in estate p⁹gregat vñ in hyeme viuat.
ut dicit Isid. li. xj. Cōgregat aut^r triticū et non
curat ordeū. quādo pluuia sup^r triticū coa-
ceruatū descendit. formica totū eiecit et soli
exponit ut itez desiccet. In ethyopia dicunt^r
esse formice ad formā canis q⁹ arenas aure-
as pedib⁹ erunt quas custodiūt ne quis au-
ferat capientesq⁹ ad necē p⁹sequunt^r. ut dicit
Isid. li. xj. in. c. de minutis animalibus. De
formica etiā dicit Solinus. Formice inq⁹
nigre sunt valde parue et tamē plus q⁹ mag⁹
animalia sunt solertissime discipline. nā p⁹-
uident sibi sapiēter impostez vnde viuunt.
gregatim viuūt. et cumulos cōponunt in q⁹
bus habitāt. grana solcite et solerter recol-
ligunt. solertius decorticāt que in secreto-
rib⁹ domiculor⁹ ne ab auib⁹ rapiant^r vl⁹ etiā

vento dispergant reponunt cautissime. De cultas vias faciunt rectas in domos in quibus habitant. et sapientiores semper stant in viis illis ne stulte deuiant vel aberrant. Cum in domibus suis coangustantur ad capturam. perfundunt homines aqua venenosa. et ideo vulgari ter dicitur quod mingunt et illa aqua manum vitit tangens et in ea pruritum gignit. nam illa aquam habet loco armature. Hucusque Solinus. Plinius li. xj. c. xxxj. dicit sic de formice. Laborem sibi inuicem committunt et cibos querunt. quibus utiliores sunt apes quam cibos utiles faciunt. sed hec committunt. maiora ferunt pondera quam earum sunt corpora. vnde paruitate corporis recuperant magnitudine fortitudinis. pondera sua gerunt moris. et que per magnitudinem in ore ferre non possunt auertere pedibus posterioribus obuoluerunt moluntur. De re sua publica eis est curatio et memoria. nam semina abrasa perdunt ne sursum germinant in fruges. et grana dispersa recolligunt cum diligentia ne perdant. et grana maiora diuidunt in introitum ut sic ea facilius in sua repositaria introducant. In plenilunio noctibus operantur. cessant autem in interlunio a labore. et quod de diuersis locis cibum perueniunt. hunc certum tempus ad mutuam recognitionem datum sibi et tunc mutua sit recollectio. et fit cum obuisione quasi quedam collocutio et diligens pertractatio redeunt per semitas tritas et expeditas. quas etiam per silices elegerunt. Sunt autem formice pule stricte circa ventrem et quasi cincte. que tandem crescentes efficiunt pennate. et sic in fine ad modum muscarum in minuta volatilia transformantur. Item ibidem c. xxxj. Sunt quedam formice indice maxime et cornute que mira cupiditate gemas et aurum custodiunt. sed hoc indurant estiuo tempore quando formice in tumulis propter feruorem nimium abscondunt. Sed formice odore sentiunt et solite perueniunt. et aurum de ferre cupientes crebro lacerant quousque velocibus camelis formicas fugiant. tantaque inest eis perniciosa feritas cum amore auri. Aristoteles ait de formicis li. viij. In formicis sicut et in apibus est sensus olfactus. odit enim omne fetidum. vnde si quis suffumigauerit domos formicarum cum sulphure vel organo agresti vel cum cornu ceruini combusto. fugiunt et dimittunt domos suas. quousque autem forte in grege viuunt et sibi mutuo obtemperant. in regem non habent. ut dicit Aristoteles li. j. Et Salomon idem dicit Proverbiorum. vj. Formica ducem non habet nec preceptorem etc. ubi dicitur glo. Si tantillum animal principem carens

ratione expers natura duce sibi imposterum prouidet. multo magis tu ad imaginem dei ordinis ad videndam eius gloriam vocatus cum tanto magisterio adiutus ipsum dei creatorem hunc duces in puncti debes fructus colligere quibus possis viuere in futuro. quere gloriam. Solertia autem formicarum quam supra commendat auctores. approbat Aristoteles li. viij. ubi dicit. Operatio formicarum est manifesta volenti ipsam intueri. quia formice semper ambulant una via et deponunt cibum suum. et laborant in nocte apud complectum lune etc. Aliquas tamen habent minus laudabiles proprietates. quia arborum ledunt radices iuxta quas nidificant. manum tangentium commouunt. ad summitates arborum scandunt. flores et germina earum corrodedo violant. imo fructus si permittantur scanant et manducant. hominibus nocent. attamen versos inuunt. Nam ut dicit Plinius li. viij. quod versis quando egrotant curant formicas quas deuorat. et sic comeste eos sanant. in aliis tamen casibus medicinalia sunt oua formicarum. queri in sequenti libro de ouis.

De formicaleone

Capitulum. LII.

Formicaleon a formica et leone recipit denominationem. ut dicit Isidorus li. xij. formica est leo Est enim animal paruum formicis infestum. nam fortissime earum promptuarie subintrans granum comedit formicarum. et sic per subtractionem victus causa est que simplices formice in fine necessario moriuntur Ab alijs autem animalibus deuorat ut formica nec potest se proprijs viribus tutari. et est speciei aranee. que supra de aranea descripta est.

De fuce La. LIII.

Fucus fuci est ape maior. minor fucabrone. dictus autem est fucus eo quod comedit labores alienos quasi fagus. a fagine quod est comedere. depascit enim quod non laborauit. quia nec mellificat sed aliorum mel manducat. de quo Virgilius. Ignauum fucus pecus a presepibus arceat. ut dicit Isidorus li. xij. De his fucis dicit Plinius li. xj. c. xij. Cum largior inquit mellis peruenit adducit in aluearibus ex stabernio suorum depascit. Sunt autem fuci sine aculeo velut imperfecti apes. et sunt seruitiales verarum apum. et ideo eis impant vere apes primos expellunt ad opera. tardantes autem sine clementia pungunt et puniunt. neque in opere tamen sed etiam in festu adiuvant apes. Certe enim quo maior eorum fuerit multitudo. eo maior fiet examinum prouentus. Cum mellis proceperint matura esse

abigunt eas a melle. qz singulas agresse eas trucidat atqz fugant. nec vident nisi in vere Impatoribus apu fuci extruunt regias masiones amplas. magnificas. sepata. coopculo eminetes. z sunt sexangule omis celle singloruz. z quis fuci sustineat tot labores. comedere cu de melle vix pmittunt nisi qstu capiunt z furant. vt dic Plin.

Degriphe Ca. LIII.

Griphe est animal pennatu z qdrupes in yperboreis pib sine motib nascens omi pte corporis sunt leones. alio tm z capite aquilis assimilant. Eqs vebemeter sunt infesti z viuos homies discerpunt. vt dic Jsi. li. xij. Adeo aut infestat equu vt ait Hug. q equite armatu cu eo rapiat i sublime. vt dic glo. sup Dent. xiiij. Custodiunt aut griphe motes in qbz sunt geme preciose vt smaragdi z iaspides. nec pmittunt eas auferri exinde. Un dic Jsid. li. xiiij. c. iij. Partes quedam in scythia auro z gemis affluunt. sed gripboru immanitate accessus hominu est rarus. Ibi smaragdi optimi z cristalli ze. Ta magnos habet vngues et tam amplos q inde sunt cyphi qui mensis regum apponunt

Deglire Ca. LV.

Glres sunt quedam bestiole qsi maiores mures. sic dicti qz sonu efficit eos pingues. naz gliscere ide est qd crescere. vt dic Jsid. li. xij. Tota em hyeme dormiunt z immobiles qsi mortui requiescunt. estiuo tpe reuiuiscunt. vt dic ide. De glire autem dic Plin. li. viij. c. lviij. q glres in siluis libeter habitant z socios sibi notos amant. alienos dimicant z pugnat. Insigni fo pietate genitores suos i senectute nutriunt. z eis alimeta iuuenes administrant

Degrillo Ca. LVI.

Grillus sicut z cirogrillus est animal paru debile z infirmu rapax moritifer spinosum min ericio. vt dic glo. sup Leuit. A sono aut voc nom sumptit. vt di. Jsi. li. xij. hoc retro ambulat z terram terebrat. noctibus stridet. venatur euz formica circumligata capillo in cauernam eius coiecta. afflatu prius puluere nese abscondat. z ita formice amplexibus trahitur vt dic Jsid.

De hinnulo Capitulu. LVII.

Hinnulus cerui est filius ab innuendo dictus. qz nutu matris abscondit

vt dicit Jsid. li. xij. animal quide est debile z imbelles sicut damula. z est acutissimi visus z velocis cursus. mater aut ei ipsum in specubo z antris z locis ymbrosis abscondit z illu ultra spineta z rubeta saltare instruit. vt dic Plin. li. viij. c. de ceruis. vide supra lra L. carnes habet teneras z digestibiles ppter motu frequentia z discursum. vt dic Costā. z Isaac in diet. z si fuerit castrat anteqz crescant ei cornua. caro ei melior z teperatioz in siccitate z calore est. vt dic ide. z si fuerit castrat anqz cornua habuerit nuqz ei ulterius crescat. z si post nunqz ea abijcet nec mutabit. vt dic Aristot. li. viij. et Plin. Vnnuli serpētib contrariant miro mo. q em fuerit inunct ei sepo vel sanguie a serpēte illo die nō tagit. vt dic. xxxviij. li. c. ix. z ei coagulum est summū remediū in venis. vt dicit idem.

De hircu Ca. LVIII.

Hircus est animal petulu z lasciuu. semp feruēs ad coitu. vt dic Jsi. lib. xij. cui oculi ob libidine in trasuersum aspiciunt. na hirci dicunt oculo anguli. vt dicit ide. Eius natura est calidissima. adeo vt adamantē lapidē quē nec ignis nec ferru domare valet eius cruor calidissimus remollit. vt dicit ide. Hic caper est dicit. co q cape nitit arboru summitates. vt dic idez. Incipit aut hircus ad generadum moueri post vnu annu. vt dic Aristot. li. v. Et fil q primo generat est grossior z pinguior post generatis. Itē idem li. viij. Quidā hirci habent notabile magnitudinē in auriculis sic quidā arietes in caudis suis. na quidā hnt in latitudine plus qz latitudine palme. z habent plixā barbā et caudā extenuatā in longitudine vsqz ad terrā. et habet cornua multa z fortia atqz grossa. z sunt hispidi et duri odoris z fetidi. pinguedinis multe. pcepte inter circa renes. z tūc de facili moriuntur nisi in pinguedine attenuent. z qto sūt pinguedis maioris tāto sunt minorz seminis z pauciorz generatiois. vt dic ide li. viij. z non coeunt nisi raro. z ppter hoc interficiunt eos pastores sapiētes an coitu. aut eos macrificāt si fuerit ad vitā z si apparēt macri exteri qnqz inter sunt valde pingues. Et accidit eis sepe monstruositas. vt dicit Jsi. li. xviij. vñ aliqui visus est hircu hns cornua in crurib qd valde erat monstruosum. Carnes at hircine inter omis carnes pecorinas sūt deteriores

duriores et indigestibiliores. ut dicit Isaac i
dicit. et maxime quando hircus est decrepitus. cuius
autem decrepiti est melior et fortior. sed odor est
gravior et caro peior. Cum autem castratus fuerit
caro eius erit humidior et tenerior et minus
dura ad digerendum et minus mala ad edendum
Dicit autem Plinius li. xxviii. democritum dixisse
hircum sine capiti nuntius sine febre esse. San-
guis autem hirci cum edera nutriti miro modo dis-
soluit calculum in renibus et vesica. ut dicit Isidorus.
Cornu eius crustum fugat serpentes et sanat fi-
stulas et caneros et alios morbos ulcerosos
polipum etiam corrodit et emendat. Jecur hir-
cinum valet contra mortuum rabidi canis. fel eius
visum clarificat. pannum et telam corrodit. hir-
cina urina mixta cum felle eius leprosis profert et
lentiginem tollit etc.

De hiena La. LIX.

Hiena crudelis est bestia filis lupi
in voracitate et in gula. etiam in mor-
tuos senit et coram cadauera de terra
extrahit et corrodit et ita hiena ab hiano est
dicta. quia per audaciam rictibus patulis ibiat ad
predam suam. Natura eius est ut mutet sexum. nunc
enim masculus. nunc femina invenitur. et ideo im-
mundum animal est. ut dicit Isidorus. circumit domos
nocte. et humanas put potest fingit vocem ut
ita suspicetur esse homo. De hiena dicit Plinius li.
viii. c. xxxi. hienis utraque inesse naturam. quia al-
ternis annis mare. alternis feminam esse di-
cunt. parit autem sine mare ut credit vulgus. sed
Aristoteles negat. vixit huius collum et dorsum elephan-
tis. flecti non potest nisi totum corpus circumcingatur.
Tradunt pastores inter stabula sermonem huius
manum fingere. alicuius nomen adducere quod
evocant foras ut laceret. Hominem huius
solent fingere ad sollicitandum canes quos in-
vadant. multas et innumerabiles huius colorum
in oculis varietates et oculos valde mobi-
les. eiusque umbra facit canes obmutescere quod
pertingit. et omne animal quod ter lustraverit in eius ve-
stigium figit gradum. Nec bestia coit cum leona
ethiopica. et generat animal quoddam crudelissi-
mum. voces hominum et pecorum imitatur. plures de-
tinent acies vel ordines in utraque parte oculi habens
Hienas plurimas africa gignit sicut et onas
gros et fibros et multa alia monstruosa. ut di-
cit Plinius. Item ibidem. Nec bestia gignit lapidem
quod hiena dicitur. quem quod portaverit sub lingua facit
eum futura predicere et divinare. ut dicit Solinus.
Item dicit Plinius li. xxviii. hiena odit pantheram. et
si pelles utriusque bestie suspendat. dicitur de

cidere pilos patere. Cum fugit hiena venam
tem. declinat ad dexteram ut progressi homines ve-
stigium occupet. quod si non successerit dicitur me-
te alienari vel ex equo hominem decidere. aut
si in hienam transferit de facili capitur bestia ut
magi tradunt. Item ut dicit idem. fel eius est valde
medicinale. valet maxime contra caliginem oculorum
quia in multis etiam maleficiis corde et iecore
hiene utuntur magi ut dicit ibidem. Aristoteles. Item dicit
li. vii. quod quantitas hiene est sicut quantitas lu-
pi. et in eius collo sunt pili sicut in collo equi.
et huius pilos super omnia spodia. et deludit homines
et predat eos. et capit canes et devorat ita libet
sicut homines. et cavat sepulturas ut comedat
carnes mortuorum

De hericio. La. LX.

Hericius est animal spinosum spinis his-
pidis et asperis coopertum. coram enim huius
vndique aculeis circumseptum. ita quod se
claudit quibus vndique se protegit et defendit. Nam
statim ut aliquid presenserit post se. surgit atque
in globum puerfus in sua se arma contra insidi-
as recolligit. huius quidem puidetia est. ascen-
dit enim in vitem siue in aliam pomiferam arborem
et vinas et acinat. poma deiecit. et cum poma in
terram deciderint involuit se super fructum ut spi-
nis infigantur. et sic portat escam filijs suis. ut
dicit Isidorus. li. x. vnde et ab hispiditate et rigore
spinarum hericius vel herinacius est vocatus.
habet enim ut dicit Aristoteles. spinas loco pilorum. et
coopertum eum sicut pilis. et sunt sibi arma. quia pu-
git et ledit se capientem vel tangentem. Item
Aristoteles. li. iii. Hericij alij sunt siluatici et alij
terreni et alij sunt aquatici et faciunt onamul-
ta quod non comedunt. et sunt hericij partem habentes
de carne. et hoc est eis proprium. huius hericij caput
et os inferius et in eis superfluitas super. quoniam
pascuntur a parte inferiori. propter hoc huius orifi-
cium in alia parte. superfluitas pro est in dorso
superius. et habet hericij quoniam dentes. et in eis
los habet partes carnosas loco lingue. et huius
ventrem divinum in quoniam plenas superfluitates
vnde etiam est genus hericij albe teste et spinarum al-
barum. et est multorum onorum. Item hericij est debi-
lis auditus magis quam alia animalia dure teste et
ambulantia super quatuor pedes. Item li. v. He-
ricij agrestes coeunt stantes dorso applicato ad
dorsum. quia in illa parte ubi efficiunt superflua se
pertingunt. Item li. viii. et multotiens apparet
sensus hericij quod ventos septentrionales et
meridionales. quoniam faciunt foramen in terra ad
quod fugiunt quando presunt tales ventos imminere

Unde quidā fuit in cōstantinopoli q̄ habu-
it hericiū p̄ quē cognouit z p̄dixit v̄tos fu-
turos. et nō intellexit aliq̄s vñ talē noticiā
habuisset. Itē dicit idē li. xlii. q̄ tot h̄ ven-
tres quot dētes. et in illis ventribz generā-
tōna q̄nq̄. et q̄dā hericiū sunt alijs meliores
et oua q̄runda maiora. z quedā sūt minora
quoniā quedā meli⁹ decoquunt et digerūt
q̄ alia. Itē li. xix. Hericiū h̄nt modicū cor-
pus z mltas spinas maiores corpe. Et cau-
sa magnitudinis spinaz z puitat̄ corpoz ē
q̄m nutrimentū corpi trāsīt in eas ppter ca-
loris paucitatē. z q̄ cibo nō digerit bñ. vñ
generat in corpi eoz multa supfluitas. et
illa supfluitas trāsīt in nutrimentū spinaruz
Ducusq̄ Aristō.

De herinacio. Ca. LXI.

Herinaci⁹ idē est q̄d cirogrill⁹ animal
parū z spinosum habitās in cauez-
nis. sile hericio. s̄z d̄ esse mai⁹. de q̄
Plin⁹. li. viij. c. xxxviij. herinaciū inq̄t more
hericiū se volutat sup poma. que spinis infi-
xa deserūt in arborz p̄cauitates. z p̄ter illa q̄
gestat in dorso vñz sp̄ gestat in ore. quādo
venatū modū pile se voluit ne q̄n possit p̄-
aculeos cōprehēdi. q̄n aut̄ posse euadere se
desperat. herinaci⁹ vrina ex se emittit sabi-
cam z venenosam. z illa vrina p̄mo nocet si
bi si ei⁹ dorsum vel spina inde aliquatū asp-
gatur. nā tali fluxu dorsum suū ledit z eucl-
lunt spinule dorso sui. z iō ignorat q̄ inde sa-
cili⁹ capiat vñ alios ledere p̄ponebat. z iō
ars est q̄ tūc venet tal̄ bestiola q̄ vrina tal̄
bestie penit⁹ inanita est. q̄ tūc fracto dorso
laxatis spinis ip̄i mīme valet fuga. Et ideo
quia odore suo naturaliter p̄cipit rāta i vrī-
na sua latescere venena. sp̄ vrine sue p̄cit ne
eius virulentia a se moueat aut diffundat
quousq̄ captiuitatis necessitas vltima hāc
compellat. Nec bestiola q̄uis puula. tanta
se cōstringit fortitudine quādo timet q̄ vir-
saluo cortice poterit aperiri. In aqua igit̄
calida ponit. qua aspersa quasi subito ape-
ritur. z tūc ligatis pedibz posterioribz suspē-
ditur. et sic suspēsa fame tandē interficitur.
nec aliter bono modo interficit̄ vt eius pel-
licula aculeata portet. Et q̄uis illi⁹ anima-
lis corpusculū humanis vlibz non multuz
sit necessariū. tam ei⁹ pellicula tā spinata ita
mortalibz est necessaria q̄ si nō essent aculei
frustra vellex mollicies in pecudibus mor-
talibz esset data. cūc em̄ hericina vestes po-

liunt. Hoc autē dicit̄ habere propriū heri-
naciū. q̄ postq̄ pomis z racemis est oner-
atus. si ceciderit pomū de suis spinis casu
aliquo p̄ indignatione omnia de dorso ex-
cutit. z vt se itez oneret reuertī ad arborē cō-
suevit.

De iuuenca Ca. LXII.

Iuuenca vel iuuenē est iuuenis vac-
ca que ad terrā excolendā iugo subiū-
ci est apta. vt ait Jsid⁹. vel ideo sic d̄z
quia antiquis ioui iuuenē immolabatur z
nō thaur⁹. vt dicit idē. Animal est petulu⁹ z
lasciuū propter iuuentē. z ideo fortiori iu-
go p̄mitur vt domet. stinnlo etiā pungitur
vt rectius sequi boū vestigia coartetur. Iu-
uenca thauroz copule solet esse apta. quia i
tali etate eis cōiungitur vt impregnet. Im-
pinguat in pascuis vt pro varijs hominibz
vlibz ducta ad macellū a carnifice immo-
letur seu mactet. carnes sicciores z solidio-
res habet q̄ vituli lactētes ppter remotiōē
a lacte. sed teneriores calidiores z humidio-
res q̄ habet boues decrepiti siue vacce. q̄a
lactenti etati magis sunt vicine. vt dicitur i
dictis

De leone Capitulu. LXIII.

Leo grece rex latine. eo q̄ rex sit z p̄-
ceps oīm bestiaz. vt dicit Jsid⁹. li. xij
Leonū autē quidā sunt breues z in-
ba crispa. z hi sunt imbelles. quidāz ho lōgi
z coma simplici. z hi sunt acriores. animos
eoz frons z cauda indicat virtus eoz in pe-
ctore. firmitas eoz in capite septia venato-
ribz terrā cōtuent vt min⁹ circūspect̄ vena-
toribz vel venabulis tercant rotaz timent
strepitus. sed ignes magis cū dormierit vi-
gilant oculi eoz. z cū ambulāt cooperiunt
vestigia sua ne eos venator possit inuenire.
Lū genuerit catulū tribz diebz z tribus no-
ctibus dormire credit̄. tūc demū patris fre-
mitu vel rugitu velut tremiscēs cubilis lo-
cus suscitare d̄z catulū dormientem. Circa
hoiēm natura leonū est. vt nisi lesi trāsci ne-
queāt. Patet etiā eoz misericordia assiduū
exēplis. nā p̄strat̄ parcūt. captiuos obuio
repatriare p̄mittunt. hoīem nisi i magna fa-
me nec comedūt nec interimunt. Ducusq̄
Jsid⁹. li. xij. De leone autē dicit Plin⁹. li. viij. ca.
xvij Leo i sūma generositate ē q̄ iubis col-
la z humeri vestiunt. q̄s pardi gignūt sp̄ carēt
h̄ insigni. coitū aut̄ pardi cū leona odore co-
gnoscat leo. z tot⁹ in adultere surgit penam.

Sed si in flumine abluit tegit ei⁹ culpa et a
mare nō precipit. In pariēdo vnguibus filioz
lania⁹ vterus pariētis. ideo nō sepe parit.
Aristo. aut vt dicit Plin. dicit leonā pmo quin
q⁹ catulos parere. deinde q⁹tuor. 7 sic pan
nos singulos ad min⁹ vno sterilefcere. parit
q⁹ infor⁹mes catulos 7 puos. magnitudine
mustelaz in pncipio dicit etiā catulos sex mē
sum vix posse nasci 7 duoz mensū vix mo
ueri. Urinā eiecit leo leuato crure more ca
nis. 7 vrina eiecta valde fetet. qn̄ semel satia
tur. duobz diebz vlt⁹ tribz cibo caret. 7 si i sati
etate fugiendū est. cibos ad fauces reiecit 7
cuz vnguibus eos extrahit vt sic sit leuior ad
fugiendū. diuissime viuūt qd̄ cognoscit per
uentū psumptionē. 7 tūc in senecta hoīem
impetit. qz ad psequēdas bestias l⁹ beluas p
tus iā deficit. 7 tūc obsidet ciuitates vt ho
mines rapiat. sz qn̄ capiunt tūc suspendun
tur vt metu filis pene ceteri terreant. In vi
ros seuit. ptra semias tūc fremit. infantes ra
ro inuadit nisi in magna fame. Animi leo
num index cauda est sic equoz aures. Naz
qn̄ irati sunt animi. pmo terrā cauda verbe
rant. deinde decrefcere iracūdia prium ter
gū pcutiūt 7 flagellāt. Ex oī vulnere illato
a leone siue impisso vngue siue dēte profluit
ater sanguis. vt dicit Jsid. Itē in pericul
maxime apparet generosus. vñ qn̄ psequit
a canibz aut venatoribz nō latitat nec se oc
cultat sz sedet in cāpis. ibiqz vbi videri pōt
ad d̄fensionē se parat. vbi virgulū silnasqz
penetraverit. acerrimo ferē cursu velut re
putans turpē absconsionē. Nō em̄ se absco
dit eo q⁹ timeat. sz solū ne timeat aliquoties
se occultat. Dū aliquē insequit salu insilit
quo nō vitur quādo fugit. quādo vulnera
tur mira obseruatione notat pmo se tangen
tem. 7 in quantalibet multitudine primum
impetit p̄cussorē. 7 cū quis telū miserit 7 eū
nō tetigerit correptū rotatū sternit. sed neq
q⁹ ipm vulnerat neqz ledit. qn̄ morit̄ humū
mordet. lacrimamqz fundit. quādo egrotat
sanguine siuee medet. cristā galli 7 cantuz
valde timet. Animal est gratū cognoscens 7
diligēs sibi benefaciētē. vt patet in exēplis
q̄ ibi ponit Plin. Duculqz Plin. li. viij. c. xviij.
De leone aut dicit Aristot. li. ij. silr Ani. Leo
habet collū quasi immobilē multū rigidū.
7 interiora habet ad modū canis. 7 sp pmo
mouet dextrū pedē 7 post sinistz sic 7 came
lus. 7 paz habet de medulla in ossibz. et ei⁹

ossa ita sunt dura vt ex eoz collisione esse
ignis. Itē li. xvj. Leo habet multas fusu
ras i pedibz. et iō generat filios cecos sic ca
nis vel lup⁹. nā serratos hz dētes. 7 iō filios
generat impfectos. sic dicit idem 7 etiā soli
nus. q⁹ dicit leonē timere qn̄ videt vel audit
catulū verberari. cui⁹ filij nascunt ceci sic 7
oīm aīaliū habentiū dētes diuisos. ppter in
glauie nascunt filij impfecti. In altissimis
mōtibz occultat se. 7 inde p̄replat p̄dā suā
quā cū viderit alte rugit. ad cui⁹ vocē terre
tur aīalia 7 subito figūt gradū. circa q⁹ cum
cauda in orbē lineā ducit. 7 illius lineature
circulū transire quodlibet aīmal p̄timefcit.
7 stant animalia stupida q̄si edictū expectā
tia regis sui. Trāsiens p loca asperiora vi
gues intra pedē p̄trahit 7 recōdit. Nā illis
vlt⁹ p mucrone. 7 ideo infra carnositatem
ip̄os absco⁹dit 7 eis parit ne ledant vlt⁹ bebe
tent p̄dā suā quā arripit sol⁹ comedere eru
bescit. 7 ideo sepe ipm a remotis sequētibz
alijs bestijs de ip̄a p̄dā liberalitatis grā de
relinqt. vt dicit idē. tātē aut est caliditas q⁹ se
bres sp quartanas parit. 7 hūc morbum na
turalit⁹ sustinet vt ei⁹ feritas edomet. cui⁹ ca
ro cū excedat in calore ad esum ē nocina. vt
dicit Dyas. 7 Plin. li. xxviij. valet etiā in medi
cina mltiplicit. cui⁹ adeps venenis p̄trari
us. q⁹ quicūqz punct⁹ fuerit. alioz aīaliū vlt⁹
reptiliū morsus illo tpe nō timebit. ei⁹ etiaz
adeps mict⁹ cū oleo rosaceo curē faciet cu
stodit a vicijs candoreqz seruat 7 sanat. adu
sta oculoz sedat tumores. fel ei⁹ aq̄ addita
oculoz acuit claritatē. valet etiā p̄ comitia
les morbos 7 caducos. Cor ei⁹ in cibo sum
ptū soluit quartanā febze. Duculqz Plin.
li. xxviij. c. viij. Venat aut leo sic. duplex sit
fouea. vna p̄tinue iuxta aliā. in secundaria
fouea ponit vna cauea siue cista q⁹ de facili
claudit quādo t̄gīt. ponit aut agn⁹ lous
in fouea prima in quā salit leo quādo esurit
p ouicula rapienda cupidus. videns aut se
non posse de fouea erumpe. erubescēs se de
ceptuz foueā volens intrare secundā vt ibi
lateat. incidit in cistulā siue caueam ibidē p̄
paratā que post eius introitū subito se clau
dit 7 ipm vlt⁹ nō permittit exire. sed in
cauea extra foueā extrahitur 7 in illa tene
tur captus 7 catenatus donec edometur. et
hoc t̄gīt Hieronym⁹ super Ezechiel. xij.
capitulo. super locū istum. miserunt cum i
caueam tē.

De leena

Capitulum LXIII.

Lena leonis dicitur femina. quæ bestia est multum libidinosa. semper enim gestit in coitum. et ideo leonem crudelior est. et maxime quando habet fetum. Nam pro filiis mortem se exponit. et pro ipsorum defensione venatorum incula non pertimescit. plures parit filios in primo partu quam in sequentibus. nam propter acumen unguium filiorum ledit matrem. et sic annuatim sterilesceat. ut dicit Aristoteles. et Plinius. qui dicit sic ut ait Isidorus. lib. xij. animalia cum acutis unguibus frequenter parere non possunt. viciantur enim earum matricibus unguibus intrinsecus moventibus se catulis. et ideo non potest leena expectare cum partu usque ad filiorum perfectam proletem sed potius dimittit partum dolore cogente et effundit antequam filij compleantur. pro feroze libidine pardis se commiscet. Sed post coitum leonem timet. nam turpem commixturam sentit leo pro odore nisi prius post adulterium in flumine abluta sit ut dicit Plinius. et quando ipsam deprehendit ream statim punit. et ideo ipsa statim fugit. et nisi fuerit prius abluta non reuertetur ad maritum. Est autem parva bestia vel bestiola quam miro modo timeat leo et leena. que vocatur leoniosonem. nam quoddam portat venenum quod leonem interficit et leenam. unde capta bestiola exturrit eiusque cinere asperse carnes et posite pro compita seminat leones necant. ut dicit Isidorus. lib. xij. Secundum autem Avicennam. lib. vij. c. j. dicitur Leo est animal cibi avidum et gulosum. et ideo sine masticatione deuorat cibum suum. et propter hoc euomit comestum. et iterato comedit reiecta. et comedit multum ita quod si cibo sit poderosus. et post statim ieiunat per duos dies et duas noctes. et non eiecit stercore a se nisi semel in duobus diebus vel tribus. et est id siccus sine humido. et est valde ferens. siluam et vineam suam. et quando scindit venter eius erit malus odor. et anhelitus habet fetidum et infectum ac morsus mortiferus et venenosus. et maxime quando est rabiosus. Fit autem rabiosus sic canis. ut dicit Aristoteles. et Avicenna. et est crudele quando irascitur et furibundum. pro indignatione superbiens semetipsum. Fremunt pro ira et fremunt dentibus magis quando esuriunt et animalibus transcurrentibus ut ea capiat insidians in specubus et antris abditis se abscondit. ac super transcurrentes bestias ex improviso insiluit. et eas dente et ungue crudeliter dilaniat et etiam occidit. carnem ossa et pellem comminuit et confringit ac confracta frustatum dilaniat deuorat et strangulat. et si viderit quæpiam venire protra se ut

predam eruat quam rapuit. predam amplectitur et frendit et terram cauda percutit. et si appropinquauerit in ipsum insiluit. et deuicto iterum ad predam redit. sanguinem animalis occisi ab eo primo bibit et labit. deinde residuum discerpens membratim diuidit deuorat et deglutit

De leopardo Cap. LXV

Lopardus est bestia scississima de leonis et pardis adulterio generata. ut dicit Isidorus. lib. xij. Nam ut dicit Plinius. leone cum parda aut pardo cum leena concumbente. ex tali coitu degeneres pardis. pereant sic ex equo et asina vel ex asino et equa gignitur mulus siue burdo. ut dicit Isidorus. Est autem animal valde preceps et sitit sanguinem. Est et scissa maior et crudelior quam masculus. ut dicit Aristoteles. Leonem habet varium sicut pardus. saliendo non currit. do insequitur predam. et si in tertio saltu predam non rapit vel in quarto. pro indignatione sistit et quasi victus retrocedit. corpus cum cauda et pedibus leoni assimilatur. sed in capite formam pardus imitatur. leena autem corpore est minor. et leoni masculo mirabiliter est exosus. unde timens leonem facit foueam subterraneam duplex orificium habentem. unum per quod intrat. et aliud per quod exit. est autem fouea illa in utroque orificio valde ampla et in medio magis stricta. veniente itaque leone in foueam se mergit. quem persequens leo foueam cum impetu subintrat ubi triumphare putat de leopardo. sed propter magnitudinem corporis per medium foueae ubi strictior est libere transire nequit quem sciens leopardus ita in strictura impeditum. illam foueam egreditur. et tunc in parte opposita foueam intrat. trans leonem a tergo morsibus et unguibus aggreditur. et sic sepe arte non viribus de leone obtinet victoriam leopardus. et sic degener bestia de fortiori sepe per astutiam in antro victoriam obtinet. quem per potentiam in publico inuadere non audent. sicut narrat Homerus lib. de pugnis et astutijs bestiarum. Aristoteles. lib. viij. dicit de bestia que dicitur ferculeo quando comedit aliquod venenosum et tunc quærit sterces hominis et comedit ipsum. Et ideo venatores simum illum in vase aliquo suspendunt super arborē. et cum venit leopardus ad arborē saltat ut accipiat sterces et interim ipsum interficiunt venatores. Idem facit panthera et pardus. ut dicitur ibidem. De leopardo etiam dicit Plinius. Leopardus quando egrotat sanguinem capre agrestis bibit. et sic inde languores euadit

De lepore.

Capitulum LXVI.

Lepus dicitur quasi lenipes quia velociter currit. unde et grece legos pro velocitate cursus dicitur. Item dicitur Ili. li. ij. Omne animal velox est timidum et imbellis. ut dicitur idem. nullus habens armorum genus nisi membrorum lenitate. debilis est visus sicut et cetera animalia que non claudunt palpebras in dormiendo. melior autem est auditus quam visus potissime quam aures eius sunt erecte. cuius aures sunt longe valde et flexibiles. quod fuit necessarium propter oculorum aperturam. nam auribus oculos defendit apertos. quia nullo cooperculo sunt muniti ab infestatione cinisum et muscarum. nam contra omne nocivum dedit natura remedium creature. ut dicitur Avicenna. et ideo data est lepori membrorum lenitas et cursus agilitas pro canes et alias bestias ipsi insequentes. data est etiam aurium proceritas contra muscas et cinifes improprie et oculos debiles infestantes. ut dicitur idem. data est etiam sub pedibus multa pilorum villositas ut pilis pedis carnositate currendo a lesione defendat et propter sui lenitatem pedes in cursu nullatenus impedian. ideo dicitur Aristoteles lib. iij. quod pedes leporis sunt subtus pilosi. quod in aliis animalibus rari inveniuntur. crura eius posteriora sunt anterioribus longiora. quod fuit necessarium ad facile corpus eius eleuandum in cursu quando fugeret contra montem. unde difficilius capit contra montem quam contra vallē. et hoc accidit propter anteriorum brevitatē. Nam propter depressionem anteriorum partis corporis contra vallē de facili cadit. nec potest equaliter continuare cursum suum et ideo ut fugiendo vitet casum. cum descendit oblique montis latera circuit. et prout potest contra motus altitudinem crura anteriora erigit et sepius canibus insequentibus sic illudens euadit. De leporibus autem dicitur Plinius li. viij. c. lv. Leporum inquit plura sunt genera. nam in alpebus sunt quidam et in silvis habitant quidam quantitas maioris grossioris pilis et velocioris cursus quam ipsi que cuniculi dicuntur. Nam cuniculi lepores sunt parui et imbecilles que vnguibus terram cavant. et foveas subterraneas quas inhabitant sibi formant et sunt fecunditatis nimie. et sunt tot in quibusdam silvis hispanie. quod aliquando propter multitudinem devastant messem et provincie inducunt famem. quorum fetus in balearicis insulis ita sunt accepti. ut etiam ipsi fetus sine matribus vit purgatis visceribus in esum ab incolis patrie assumant. Et sequitur ibidem Archelaus au-

tor est quot sunt cauerne ad excrementa lepori cotidie annorum sunt etatis Toride enim sunt illius partis corporis foramina quot annorum curricula habuisse prohibent. et ideo dicuntur genere sine mare et hinc vtriusque sexus. et ideo multi putaverunt leporem gigni. et gignere sine mare. ut dicitur idem. Sunt autem lepores animalia ita secunda quod uno fetu nascite statim novo fetu altero uteretur gravidat. unde utile est animal quod ad esum et quod ad vestitum. et quod ad multiplicem medicinam. Nam eius coagulum valet pro venenū. restringit ventris fluxum. sanguis eius mitigat dolorem oculorum. ut dicitur Plinius et Dioscorides. nec inuenitur coagulum in aliquo animali habente in vtraque mandibula dentes nisi in lepore. ut dicitur Aristoteles. et quanto eius coagulum est vetustius. tanto melius. ut dicitur Plinius.

De lince et eius proprietatibus

Ca. LXVII.

In linceis est dicitur quia in luporum genere et numero numeratur. Est autem bestia similis lupo dorsum habens maculis distinctum sic pardus. urina eius pervertitur in gemam preciosam que liguri appellatur. et habet presentem lincis ne lincis. et habet invidiam ac dolorem quod transire debeat in humanum usum. urina egesta abscondit sub humo. sed ibi cito in lapidem solidatur. ut dicitur Plinius li. viij. c. xxxix. et Ili. xij.

De limace Ca. LXVIII.

Limax est vermis limi. sic dicitur eo quod in limo nascitur vel ex limo. et ideo se sordidum et immundum habet. ut dicitur Ili. li. xij. Et est vermis valde tardus motus. ideo solo se gerens cocha duram. infra quam se includit. et est vermis cornutus habens duo addita membra ante os cum quibus viam querit. et quando aliquid aduersum senserit. statim cornua retrahit infra testam et infra domum sese resumit. In corrupto aere et imbre maxime nascuntur tales vermes que serpunt quasi lento passu ad arborum summitates earum germina depascentes. ubicunque autem serpit post se immundicie vestigium de relinquit.

De lupo Ca. LXIX.

Lupus ut dicitur Ili. quasi lepos est dictus. eo quod eius quasi leoni sit in pedibus. unde quod pede perferit non vinit. rapax autem est bestia et cruoris appetens. que rabie rapacitatem quicunque inuenerit trucidat. de qua dicitur rusticus vocem boiem perdere si enim lupus prius viderit. et ideo subito tacet dicitur lupus eius fabula. certe si se perisum senserit deponit audaciam.

feritatis. Lupi toto anno nō ampli⁹ q̄s duo/
decim dieb⁹ coeunt. famē dū portāt. 7 p̄lon/
ga ieiunia multū denorant. Lupos etiā nu/
trit ethiopia ceruice iubatos. Et ita varios
vt nullū colorē eis deesse dicāt. hucusq; Jsi.
Pli. aut li. viij. c. xliij. idem sentit. 7 dicit q̄ lu/
pi africani sunt inertes 7 pui. q̄ sō gignūt in
frigidis regionib⁹ corpe fiunt minores 7 ma/
gis asperi 7 feroces. Aristo. li. ij. dicit q̄ in in/
dia est q̄dam lupus hñs tres ordines dentiū
superius. 7 inferius h3 pedē leonis 7 faciē hois
7 caudā scorpionis. 7 vox ei⁹ sicut vox hois.
terribilis est sicut vox tube. 7 est veloc sic cer/
uus. 7 est valde senus comedēs hoies. Item
Aristo. li. vj. Lupi tpe coit⁹ sunt sen. et qñ ha/
bent catulos sunt magis mali sicut 7 femine
canū. Jtē li. vij. Lupi serratos hñt dētes. co/
medūt carnes et nō comedūt herbas nisi qñ
infirmant. qz tñc comedunt aliquā ppter me/
dicinā. Nā qñ lupus sentit se repleti. qrit qñ
dam herbam 7 comedit eā vt euomat qd co/
medit. Item li. viij. qñ fugiunt ferunt filios
suos secū. 7 cum exeūt de cauernis comedūt
origanū 7 mastlicant vt acuant dentes suos
Item idē de eodē. Lupus qñ comedit ē val/
de malus. 7 qñ nō habet famē q̄scit multuz.
7 est valde audax 7 valde diligit ludere. 7 si p̄t
rape puerum ludit cum eo. 7 post occidit eū
7 comedit. Et sicut dicit Homerus Lupus
est valde vigil 7 multū timer ignē. et dicit q̄ si la/
pides p̄siderabit p̄mūz ia etantē. 7 si ille lapis
nocuerit ei. si poterit ipm interficiet. si sō nō
noceat ei. si dep̄henderit ipm nō multū ledet
eum. sed par q̄si irascēdo deinde eū dimittit
Et lupi q̄sto sunt seniores tanto deteriores.
7 nocent hoib⁹ qz nō pñt venari bestias ppter
etate. 7 qz eoz culmi iam sunt debilitati 7 vi/
uunt multo tpe. 7 ei⁹ senect⁹ app̄hendit in dē/
tib⁹. qz p̄stringunt in senectute. Jtē ibidem
Sunt autē lupi duplicis modi. q̄daz eñ sunt
q̄si rotundi. 7 q̄dam q̄si longi. 7 illi sunt aspe/
rioris pili 7 audacioris animi. 7 lupoz interi/
ora sunt valde debilia 7 defacili recipiūt cor/
ruptionē qñ vulnerant. Residuuz sō corpis
eoz patit mltas percussiones. 7 hñt magnaz
fortitudinē in collo 7 i capite. 7 vulnera q̄ ac/
cidunt ex morfu eoz sunt valde mala. qñ iam
erit ex eis vir⁹. 7 curant ista vulnera sic mor/
sus canis rabiosi. vt dicit Aristo. Jtē idē lib.
viij. Os lupi maxime est apture. 7 maximum
vigore habet in orificio suo. 7 est animal valde
vorax. Item de lupo dicit Auic. li. vij. Sūt

q̄dam lupi q̄ naturaliter habent appetitū co/
medendi pisces. 7 comedunt vilia que de su/
is retib⁹ eñciūt piscatores. 7 qñ nō inueniunt
qd comedant de piscatoz reliquijs. vadunt
ad retia 7 dilaniant ea. De lupis autē dicit pbi/
siolog⁹. Vir⁹ lupoz in pectore et in vnguib⁹
viget acin ore. in posteriorib⁹ sō minime. col/
lū retroflectere nō valet. 7 in nullo mēse nisi i/
maio qñ sūt tonitrua. cui⁹ astutia est vt non
capiat p̄dā iuxta loca vbi nutrit fetus suos.
7 tñc t̄pis venat a remotis. qñ aut nocte p̄de/
gratia p̄git ad ouile. ne canes ei⁹ sentiāt odo/
rē vadit p̄tra ventū. et si aliq̄ casu pes ei⁹ cal/
cando sup aliqd strepitū fecerit ipm pedez ca/
stigar duro morfu. oculi ei⁹ lucent d nocte vt
lucerne. 7 vt dicit Solin⁹. multū amoris exci/
tatiū in cauda portat qd denti b⁹ euellit qñ
timet capi. lapides mltū timer. vñ si q̄s duos
lapides pariter colliserit. lupus audaciaz p/
dit. fugit si strepit⁹ lapidū puenerit ad aures
eius. filios generat cecos q̄s tenerrime dili/
git atq; nutrit. terram comedit qñ mltū esu/
rit 7 aliquā p̄dā nō inuenit. vt capras volen/
tes folia carpe in rubet. facili⁹ rapiat sub her/
bis 7 folijs latitās se abscondit. plus astutia q̄s
potencia oues decipit. sed qñ p̄ualet si p̄mit/
tit totū gregē strangulat et occidit. ptem p̄de/
quā denotare nō potest in terra sepelit et ab/
scondit. 7 qñ esurit ptem sepultā extrahit 7 ef/
fodit. 7 lanam ouis quā occidit inficit 7 mor/
sus eius ex lana tali vestez factā pediculosaz
reddit. vt dicit Jsi. Jtē idē dicit Aristo. Ex to/
ta specie natura lupoz nature omiū aduersat
Vñ legi in li. q̄ cordula facta de intestinis lu/
pi adiuncta cordis cithare factis de intestinis
ouinis eas d̄struit 7 corrumpit sicut pluma aq̄
le adiuncta plumis colūbe eas excoriat 7 cor/
rodit si dū piter i loco aliq̄ dimittant. vt di/
cit idē. Vide supra de aq̄la.

De mulo

Cap. LXX

Mulus a molendo est dict⁹. eo q̄ iugo
pistor⁹ subactus ducat in giro mo/
las. vt dicit Jsi. li. xij. Afferunt autē iu/
dei q̄ ana abnepos esau greges equaz ab asi/
nis p̄mo fecerit ascendi vt inde p̄tra naturā
muloz p̄genies nasceret. vt dicit idem. 7 idē
sequens mulus m̄ris naturā asino est maior
pulerior 7 velocior. sed equo pigrior 7 deformat⁹
or atq; minor. Vñ nascit ex equa 7 asino mu/
lus. ex equo sō et asina burdo p̄creat. Et est
mulus animal sterile. 7 tñ eximū ad labores.
vt dicit Pli. li. viij. ca. xliij. Nunq̄ autē h̄ aia/
D

lia. s. asinus et equa mutuo appetunt coniugia. nisi etiam in infantia lacte mutuo nutrantur. et ideo pastores pullos eorum subiiciunt asinibus et asinorum pullos subiiciunt equibus quoniam volunt tales creaturas ex disparibus percreari. ut dicit idem. Item idem. Mule calcitratus potu vini inbibet. Ex onagro autem et equo nascuntur veloces mule pedes habentes duos et aptos ad cursus. sunt autem rugosi corpe et indomito animo sed generoso. qui autem sunt geniti ex onagro et asina omnes precellunt. De mulo etiam dicit Aristoteles. li. vii. quanto mulus plus potat de aqua tanto plus perficitur ei cibum. Item li. xiiij. mulus non habet fel manifeste super epa. Item idem li. xvi. Mulus quia nascitur ex equa et asino non pervenit generationi. quoniam natura utriusque asini et equae est frigida. unde frigiditas generantis dominatur generato. et ideo mulus est sterilis. nec enim spermate aliquid generatur propter excessum frigiditatis in ipso dominantis. Item ibidem. et accidit quod corpora mularum sunt magna quoniam superfluitas menstrua transiit in creationem et cibum corporis. Sanguis autem quo natura non indiget erit cum superfluitate reserice. id est cum urina. et propter hoc non olfaciunt muli urinam mularum sicut alie bestie habentes soleas. residuum quoque superfluitatis transiit in clementiam corporis et in eius magnitudinem. Non impugnatur ergo mula nisi forte valde raro. mulus autem quia ratione sexus calidior est in aliquibus temporibus et regionibus forsitan generat. sed generatum erit extraneum et occasionatum sicut quod generatur ex equo et asina. et dignum est omne tale esse sterile. quia generatur contra naturam. Hucusque Aristoteles. li. xvi. secundum ysa. in diebus carnes muli sunt peiores quam carnes asini. et ad nutriendum et ad digerendum. cuius simus tritus et probullus restringit sanguinem cum aceto fuerit tritus. ut dicit Dioscorides. Valz etiam idem simus contra ictus scorpionum.

De mure

Ca. LXXI

Mus secundum Isidorem. est animal pusillum ab humo dictum. eo quod ab humore terre nascatur. Nam mus terra dicitur. unde et humus. Unde in plenilunio iecur crescit. sicut et quidam marina tunc augentur. que rursus decrescere luna diminuitur. dicitur autem mures sorices eo quod ad modum ferre rodant et percindunt. hucusque Isidorus. li. xii. Mus autem secundum Aristotelem. li. vii. non potat. et si potaverit morietur. Animal quidem est gulosum. et ideo cum modica esca decipitur quoniam odore ad eius gustum provocatur. et urina fetida est et contagiosa et mortuus venenosus. cauda etiam eius dicitur venenosa. De muribus etiam dicit Plinius. lib. xviii. capi.

xviii. Sunt quidam mures potentes qui congregant pabulum in foueis suis et etiam in hyeme abscondunt et latitant in cavernis. quoniam palatum gustu sagacissimum est. sicut nares sagacissimos habent in olfactu. In autumno masculus et femina spicas congregant et mutuo se onerant super ventrem. per caudam masculus feminam sic onustam ad specum trahit. qua exonerata et fasciculo in caverna collocato iter redeunt ad laborem. et congregato fasciculo masculus super dorsum se ponit. quam femina viceversa onerat et caudam eius ore apprehendens masculum pertrahit ad cavernam et sic onera deferunt alteratis vicibus. Item ut dicit idem. Murius diverse sunt species. Nam quidam murium vivunt in domibus. quidam in capestribus. quidam in aquis et fluviis extremis comitantur. quidam annu in dormiendo dimidiunt quia per dimidium annum dormiunt et per dimidium vigiliant ut glires. qui sunt secundum Plinium. quidam mures Et quoniam mures sunt bestie valde nocivae in pluribus tamen utiles sunt in medicina. Nam ut dicit Plinius. li. xix. c. xviii. Murius cinis cum melle et oleo auribus instillatur eorum sedat dolorem. et si quod animal aures subintraverit precipuum remedium est fel murium cum aceto tepido temperatum auribus instillare. Simus eius secundum Dioscoridem. cum aceto tritus mundat allopicias et custodit caput a casu capillorum. tritus etiam et cum vino in potu sumptus miro modo ventrem solvit. pellis eius recedens calcaneo subducta eius vulnera ad sanitatem perducit.

De mustela

Ca. LXXII

Mustela quasi mus longus est dicitur. ut dicit Isidorus. li. xii. Nam telon grece longum latine. Nec ingenio est subdola. in domibus enim nutrit carolos. eos transfert de loco ad locum. sedem mutat ne ei nudus ab aliquo deprehendatur. persequitur serpentes et fugat mures odit. et eos maleducit. Et sunt duo genera mustelarum. Aliud enim est silvestre distans ab alijs magnitudine. quam greci locidas vocant. alterum in domibus errans. Falsa autem est illorum opinio qui dicunt eorum ore concipere et aure partum effundere. hucusque Isidorus. li. xii. Passeribus et alijs avis insidiatur et eorum ova transglucit. filios suos casu aliquo in latibulo lesos vel mortuos quidam herba sanat. imo ut dicitur suscitatur. ut dicit Plinius. Rutam comedit et eius succo se perlinat. et tunc basiliscum innadit intrepida et occidit ut dicit Plinius. li. viii. capitulo. xxii. ubi dicit mustelam virtus basiliscis exitio est. nihil

est deo nature placuit esse sine pari. caverna basilisci facile agnoscit. quā subintrans ipm interimit. animal est mltū dormiēs et per so-
minū impinguat sicut glires vt dicit idē. Itē idem. libro. xxi. cap. j. Mustelarū inqt duo sunt genera. scz domestica. et siluestria. et vtri-
usq; fel valet cōtra aspidēs. Nam eaz puden- da mltū ferent et serpētib; feridis cōtrariātur earū etiam carnes dicim⁹ valere cōtra vene-
nū. Mustela combustaz in cinerem redacta adhibet salubritē medicine que est cōueniens contra letargicam passiōē. Vñ si ex veneno aspidis aliq; incurrit letargiā cinis mustele insudanti aq; distempat⁹ vim somniferā dis-
soluit. vt dicit idem. Dicit etiam ibidem pul- nis valere contra fistulam. nihil enī illa rerū omniū mater. s. nasa. sine ingētib; causis ge-
nuit vt dicit ibidem. Dicit aut Aristot. li. viij q; mustela pugnat ptra serpētes. qz vtrq; mu- res comedit. Et est aial velocis motus et fle-
xibilis corporis ac valde mobilis et instabil. odore sagat. dorsum habens rubeū et ventrē albū. Murat aut colorem. Nam in aliqb; re-
gionib; aliquo tempore anni tota pellis eius fit cādida pter caudam. morsus ei⁹ malicio- sus est et virulēt⁹. et ei⁹ vrina ē fetida ad modū vine muris.

De migali.

Cap. LXXIII

Migale est modicū aial ad modū mu-
stele. gulosum. rapax. et dolosum. Nā cū dolo rapit qd postea ventri com-
mittit. vt dicit glo. sup Leuit. xj. Mansuetū se fingit cū ei aliq; appropinqt ex timore. sed statim mordet et venenū insudat. Dicit ibidē. de migali dicit Aristot. q; equos et mulos iset-
stat. et eque pregnāti maxime insidiat. pugnat cōtra serpētes. et tunc se armat ruta vt dicit idem.

De murilego

Cap. LXXIII

Murilegus idem est qd musio siue cat-
tus. sic dicit⁹. eo q; murib; sit infestus. Nūc vulg⁹ cattū a captura vocat. vt ideo sic dicit⁹. q; catat. id est videt. Nā ita pa-
cute videt vt fulgore lumis noctis tenebras superet. Vñ a greco venit cat⁹. i. ingeniosus. vt dicit Isidor⁹ li. xij. Est aial nō determinati pili et coloris. nūc est albū nūc nigrū. nūc flauū nūc variū. nūc etiā mactosum. in pedib; et in facie et i aurib; leopardo simillimū. orificiū habēs magnū. dētes habens serratos et acu-
ros. et liguam lōgam et flexibilem tenuē et sub-
tilem. cum qua bibēdo lambit sic talia aialia

q; habet labiū inferi⁹ superiori labro inequa-
le. Talia enī aialia propter labioz ineqlitatē potū nō hauriūt. sed lambūt. vt dicit Aristot. et etiam Plī. Est aut aial in iuuetute valde la-
sciuū et agile et iocūdum. impetū faciēs ad oē qd coram se mouet. ludit cum calamo ante se protracto. In senectute aut est aial pōdero-
sum et multū somnolētuz. cautissime insidiat murib; et eos pl⁹ odore q; visu presentiens in-
uadit in abscondito ac venat. capto mure cuz eo ludit. sed finito ludo ab ipso deuorat. tem-
pore coit⁹ qsi siluestris efficit et euagat. Inter-
caros amoris tempore grauis pugna ppro-
rib; committit. et vn⁹ ab alio morib; et vnguī-
bus guissime lacerat. et tūc vox horrenda emit-
tit qndo ad pugnam mutuam vn⁹ ab alio p-
uocat. Bestia fit sensissima qndo siluestris ef-
ficat et in nemorib; commorat. Vinores se-
ras vt cuniculos et lepores tūc venat. qndo ca-
dit ab alto pedib; excipit et vit p casuz aliquē-
ledit qn deorsum picipiat sim⁹ quē egerit val-
de feret. et ideo sub terra abscondit et pedib; oc-
cultat. qndo pulcrā habet pellem qsi de ipsa
glorians vag⁹ efficitur. sed qndo pellis ei exu-
ritur tūc intra recta commorat. sepe enī pro
pellis pulcritudine capis a pellifice a quo de-
corat.

De noctiluca

Cap. LXXV

Noctiluca est modica bestiola multi-
pes et alata. et ideo qnq; inter volati-
lia computat. In tenebris lucet vt cā-
dela et maxime circa posteriora. in luce autē
plena deformis est et obscura. man⁹ insidet tā-
gentis. et quis lateat in tenebris. tamē lucifu-
ga est. odit enī lucē et solū modo de nocte am-
bulat. et onige als musce contrariat que est
lucipeta. vt dicit Aristot. li. xij. de minutis vo-
larilib;.

De onagro

Cap. LXXVI

Oonager vt dicit Isidor⁹. asin⁹ fer⁹ in-
terprat⁹. hos africa habet magnos et
indomitos in desertis vagantes. sin-
guli autē feminaz gregib; presunt. nascentib;
masculis zelant masculi et testiculos eorū mor-
su detricant. qd cauētes matres in locis se-
cretis eos abscondūt. Et vt dicit Plī. li. viij.
Et onagris et asinis domesticis velocissimi
asini generant. Animal autē est liberū. indo-
mitum et lasciuum. frequentare montes et ne-
mora consuetum. et cū sit animal ex se imbel-
le et innocuū. solius fuge beneficio leonez su-
perat in beremo atq; lupum. est animal valdē

22

patiens sitis diu expectans quosq; poti inue-
niat sibi aptu. De quo dicit Philologus. q
xxv. die march duodecies in diez toties i no-
cte rugit. p cui rugitum eq noctu apd afros
discernit. z dicit q toties semper rugit d die
quor dies habet horas. silr z de nocte. vnd z
siluant in montibz africe ab onagris in qbus
abundant per numeru rugitus eoz numez
horaru. diez z noctium computant z diuer-
sificant. sagax z viuidus est in olfactu. Unde
qn amore feruet z nescit vbi eius femia eua-
gatur. rupem ascendit z patulis naribz ven-
tum attrahit. per cuius flatum vbi sit ei? fe-
mina diiudicat z discernit. in montibus alit
z pascuosis herbas virentes quas multu di-
ligit cum diligentia querere consuevit. quas
cum inuenerit pre gaudio statim rudir. z vbi
psenserit bestiam vel homine ipm venari cu-
pientem. qd diu inuenit gramina viretia a pa-
scuis non recedit. hominu frequentia valde
odit atq; fugit. solitudines z deserta multuz
diligat.

De onocentauro

Capitulum LXXVII

Onocentaur? fm glo. sup Isa. xxxiij.
est animal monstruosum ex tauroz asi-
na pcreatum. Onos em in greco di-
cit asinus latine. Vn est animal lasciuum ad
modu asini. cernicosum ad modu tauri. Sz
alio modo sentit philologus. qui dicit ono-
centaur esse compositu ex humana effigie z
asinina. nam ab umbilico et sursum figuram
habet hominis. z ab eodem infer? forma ob-
tinet animalis. Huic roni videt concordare
Pli. lib. viij. cap. iij. Ludibria inquit mirabi-
lia nobis fecit ingentiosa natura ad detegen-
dum eius potentiam satis i prodigiosas po-
uisse gentes. Et ponit in eodem cap. exem-
plu de multis monstris z pdigiosis bestiis qs
india gignit. sicut de faunis z satiris z d ono-
centauris z de ypocentauris. z hmoi. quas di-
cit esse bestias humana effigiem mentientes
Et alij dicunt centauros fuisse equites tbesa-
loz qui p eo q in eis discurrebant. qda vnu
corpus equoz z hominu iudicabant. vn ce-
tauros fuisse fictos asserunt vt dicit idem li. xj
vbi dicit de portentis. Dicit em centaur? gre-
ce homo latine. vn centaurus dicit homo. z
a centauro p additione dicit onocentaurus
qui sic dicit? est eo q i media hominis specie
z in media asini dicat esse. sicut ypocentaur?
dicit monstrum i quo hominu equozq; na-

tura esse coniuncta putatur. vt dicit Isidorus
ibidem.

De orice

Cap. LXXVIII

Orix vt dicit glo. super cap. ij. Isa. est
animal immudu nec sacrificijs aptu
Septuaginta aut interpretes trans-
tulerunt quasi beta semicocta ceteri interpre-
tes omnes sicut orix illaqueat? transulerunt.
qui hebraice dicit rbo. Et inter animalia im-
muda i lege reputat. Est aut bestia sicut mus
aquaticus. vl sicut glires q sunt mures qda
sic dicit eo q somn? efficit eos pingues. bye
me ho tota dormiunt. z immobiles quasi mor-
tui fiunt. in estate reuiscunt. Unde orix est
animal qd hmoi muribz assimilat. Et hoc vi-
det tangere littera ysa. z concordat cum Pli-
nio q dixit sic. Oricem vocat egipt? feram q
in ortu canicule. viij. kal. iunij. quando inci-
pit estas stat contra stellam z puenit contra earz
acsi vellet adorare eam. z hoc facit cum ster-
tuerit. id est cum post longam dormitionem
euigilauerit. Et declinat hic orix. hui? oricis
fm hoc dicit sozer. cis. z onix onicis. z hmoi.
Scdm iuuenale ho orix est quedam avis pin-
guissima ita q sua pinguedie hebetat cultel-
lum. vt dicit idem. lib. iij. vbi dicit Jeculus
orix hebetissima ferro zc. supra quem locum
dicunt expositores q est avis similis galline
africane vel ipsa gallina Scdm britone aut
dicit orix. gis. fm illam regulam Grecismi. Ho-
men in r. donat in a. vel in gis. vt fer. secis.
lex legis. genitium. Quattuor excepti nor nix
senexq; supeller. Unde dicit q orix est idem
animal qd in lege mundu reputat. quo ad e-
sum Deut. xij. vbi dicit. Comederis origes
z camelopardulu. imundu tm reputabat quo
ad sacrificiu Pli. aut li. viij. c. iij. de aialibus
somniaferis dicit. Capree inqt in plurimas si-
militudines trasfigurant. na inter eas sunt
ibices mirade puritatis. q supra cornua vasta
z magna qbz earu capita onerant. saltedo de
rupibz se excipiunt. Sunt z origes quoz vil-
li ptra naturam alioz aialiu ptunt versus ca-
put. Snt z dame z pigrasti z mltia alia anla-
lia his similia q alpes trasmittunt z sin? trans-
marini. Vnd fm h orix. gis. est spes capre sil-
uestris. z fm istam significatione vt puto. no
sumit i ysa. vbi loquitur de aialibz q somno da-
nabili sopiunt. qz no bn pueniret metapho-
re cu ois caprea fm Arist. sit aial valde vigil
naturalr. parum em domit z defacili excita-
tur. cu sit aial vald timidu. Et sic p alio aial

supponit ore in Dent. et p alio in similitudie
ysa. sic dicunt mlti.

De oue

Cap. LXXIX

Ovis est molle pecus laniferu. corpo-
re inermis. aio placidu. ab oblatione
dictu. eo q apud veteres in initio no
tauri sed oues offerebant in sacrificio. vt dic
Isidorus lib. xij. Et his qdam bidentes voca-
tur. eo q inter octo dentes duos altiores ha-
bent. qs gentiles in sacrificio maxime offere-
bant vt ibidem dicit Isidorus. Vel dicunt bi-
dentes fm senectutem. qsi biennes. i. duoru
annoru. qz talis erant etatis qn ad sacrificiu
eligerant. Sed poti vocant a duobz den-
tibus q prominent et cu qbz nasci dicunt. Hic
bidens. gto h bidentis dicit. vt dicit Beda.
De ouibz dicit Aristot. li. v. q pariant vsq ad
octo annos Et lib. vij. Si impregnent oues
versus ventuz septentrionalē faciunt mares
z si in meridionali tuc femine nascunt. et qles
vene fuerut sub lingua ouis. talis coloriserit
fel. Quere supra de agnis z ariete. Et qndo
oues senes ad coitu mouent in aliq tempore
determinato. dicunt pastores qest signu boni-
tatis in eis. z si iuuenes sic mouent. dicunt q
signu future pestis in ouibz in anno illo. Itē
Aristot. li. vij. Oues ipregnant bibēdo aquaz
z ppter hoc dat eis pastores comedere sal. vt
plus bibentes impregnentur z magis conser-
uent. Dat etiam eis in autumno cucurbitas
paratas cum sale ad multiplicandem lactis. z
tuc fluit pl lactis de mammillis. z oues im-
pinguant lēricula cum sale. et si oues per tri-
duu abstineat a cibo z post accipiant cibum
multu impinguabunt. z in estate valet eis aq
septentrionalis frigida. z in autumno aq me-
ridionalis tepida. et inuat eos pastus in fine
diei z mor. per nimia em itinera z per fortes
labores macrescunt. z pastores cognoscunt que
pnt pati hyemē. qniam super quasdam inue-
niunt glacies z super quasdam no. z que ex eis ē
debilis a se no excutit glacies nec repellit. Et
carnes ouiu sicut z aliorum quadrupeduz q
in loeo multu aquoso nutriunt sunt male. et
q caudam habent longam minus patiunt hye-
mem q q amplam. Et que habet pilos pau-
cos z crispas grauiorem hyemem patiuntur.
Et lana ouiu q comedit lup inficit. z pan
inde facit recipit pediculos Item ibidem lib.
vij. In ouibz pl abundat. priuatio intellectus
q in alijs animalibz qdrupedibz. Et nocz eis co-
nstru. z si remaserit vna sola et fuerit impre-

gnata abortiet pte timore forsan. Item dicit
Pli. libro. vij. cap. xlvij. conitrua inqt solira-
rijs ouibus inferut abortiuu. Remediū ē vt
in vnu pariter congregent. Quere supra in li-
tera a. de ariete z de ago.

De panthera

Cap. LXXX

Panthera vt dicit Isidorus lib. xij. sic ē
dicit. siue qz omniu animaliu est amicus
excepto dracone que valde odit. siue
qz societate generis gaudz. z ad eandē similitudi-
nem qd accipit reddit. Panthera em grece
totum dicit latine Est aut bestia minutis or-
biculis superpicta. ita vt ex maculaz nigras
z albarū z flauarū varietate tota pellis ocu-
ta exteri videat. vt dicit idem Nec bestia vt
dicit Isidorus. semel tantu modo pturit Lur-
ratio est aperta. Nam cu in vtero matris co-
ualuerint catuli z ad nascendu iam receperint
vires. odiunt matres. lacerantqz vnguibus
matris alui tanqz suo partui resistentem. vñ
z mater partu dimittit dolore vteri compul-
sate. Et iso dicit Pli. animalia cu acutis vngu-
ibus frequenter parere non posse Nam mouen-
tibz se catulis viciate intrinsecus sunt matri-
ces. hucusqz Isidorus lib. xij. De panthera di-
cit Plinologus Panthera inqt odit draconē
z draco ipm fugit. cu aut comederit et satura-
ta fuerit se recondit in spelunca z dormit con-
tinue fere tres dies. Post triduu vero a som-
no surgens emittit vocem. z ab ei ore extit o-
dor aromaticus supra modu suavis propter
suauitate ipm omnia animalia sequit. So-
lus aut draco audies vocem ei. timore pter-
rit fugit in cavernam. nec ferēs odorem in se
metipso deficit z torpescit. odorem em ei re-
putat pro veneno De pantheris aut dicit pli-
ni libro. vij. cap. xlvij. Panthera sic z tigris
maxima coloru z macularū varietate decorat
alia animalia proprio colore gaudent. Sūt tñ
leones nigri in siria q pantheris in candidis
maculis sunt similes. In colore aut vario pa-
thera z tigris omnia animalia qdrupedia so-
licitant videre eos. sed toruitate capitis ter-
rent. qz obrem caput occultant z pulcritudine
reliq partis corporis bestias ad se inuicāt. et
sic inuitatas arripit z ināducant. Et quis
sit bestia valde seua. ramen illis q sibi in aliq
subueniūt nullatenus est ingrata. vt ibidem
exemplificat idem Plin. de quodam q libera-
uit catulos panthere collapsos in quandam
foueam quem panthera eduxit extra solitu-
dinem leta z blandies vt sibi grās referre ap-
23

pareret.

Depardo

Capitulum LXXXI

Pardus ut dicitur est bestia velocissima colore vario orbiculata. p̄ceps ad sanguinem. et saltu ruit in mortē. Et habet talem dispositionē sicut panthera. nec habet ab eo aliquā differentiam nisi q̄ panthera habet maculas albiores. ita dicit Plin. lib. viij. De pardo autē dicit Aristot. lib. viij. q̄ qñ pardus infirmat p̄medit humanū simū gratia medicīne. et ideo venatores suspendūt ster cus super arbo rem ad qđ dñ ascendit a venatoribz interficit. Est autē animal libidinosum et coit cum leena. ex cuius adulterio generat leopardus. Quere supra de leena. Pard⁹ rapris catulis est nimis seuus. ut dicit glo. sup. Dece. xij.

De pilosis et eorum proprietatibz

Capitulum LXXXII

Pilosi sicut innuit glo. super Isa. xij. monstra sunt ad similitudinē hominū. Et dicunt siluestres homines q̄ et satiri dicunt. Isidor⁹ autē lib. viij. c. v. dicit. Pilosi sunt qui grece panites. latine incubi appellant. siue iniui ab ineūdo dicti passim cum animalibz. Unde incubi dicunt ab incumbendo. id est coeūdo. Sepe em̄ improbi existunt mulieribz et eam peragūt cōcubitū qđ demones galli ducios appellant. qđ sepi⁹ hanc imūdiciam peragūt. quem autē incubonē vocant hunc romani faunū sicariū vocāt Ite dicit Papias. Pilosi a grecis panites. a latinis incubi vocant. qñ forma ab humana effigie incipit. sed bestiali extremitate terminat. Ideo dicit glo. super Isa. xxxij. Sed idem dicit alia glo. q̄ pilosus dicitur simeas. ē em̄ bestia mōstruosa. pilosa multū et villosa. figurā humanam in multis representat. Quere infra de simeas.

Depigargo

Ca. LXXXIII

Pigargus est aial mūdū quo ad esum ut patet Deut. xij. Est animal cornutū et barbatū sicut hircus. min⁹ ceruo. maius hirco. vñ similis est hircoceruo s̄ longe minus. Quere infra de tragelapho. Ruminat sicut hirc⁹. et findit ungulam sicut ceruus. et est animal agreste magne velocitatis. nemora inhabitat et deserta. Hugutio autē dicit q̄ pigarg⁹ est avis parua et depressa. vñ dicit a pige qđ est depressio Sed in Deut. supponit pro aiali quadrupede qđ est simile hircoceruo. ut ibi innuit glo. Nec aspiratur ibi

prima syllaba. vñ cum b. non debet scribi. qđ dam scribūt philargū. sed male ut patet in libris correctis.

Depigmeis

Ca. LXXXIII

Pigmei sunt homines qui statura cubitali qđ greci a cubito pigmeos vocant. Hi montana indie tenent. qđbus vicinus est ocean⁹ ut dicit Papias. S̄ dicit Aug⁹. sic. Pigmei tñ semicubitales sunt qui tertio anno perfecte sunt etatis. septimo senescūt. Dicunt autē pugnare cōtra grues. a quibz armati ferro aliquotiens deuincuntur. De pigmeis autē dicit Plin. lib. viij. cap. iij. Pigmei ternos ut ferūt dodrantes nō excedentes salubri celo semp vernante habitant iter ra temperata montibz oppositis ex partibus aquilonis qđ grues infestare fama est. Qui insidentes arietum et caprarū dorsis armati sagittis verno tempore congregato agmine ad mare descendūt. et oua et pullos gruū pro viribz destrunt et consumūt. Et hanc expeditionem faciūt tribz mētibz. quod si non facerent futuris auium gregibus resistere nō valerēt. Depenis autē eaz et ouoz putaminibz sibi casas faciūt. ut dicit idē. Et subdit. Aristot. autē in caruernis viuere pigmeos tradit

Deporco

Ca. LXXXV

Porcus ut dicit Isidor⁹ lib. xij. quasi spurcus dicitur. Ingurgitat em̄ se fecino et luto immergit. limo se illinit. et in locis fetidis requiescit. Unde et Dracius. et amica luto sus. hinc et spurcus vilis et spurcus nuncupat. Cuius pilos setas dicim⁹. cū quibus sutores p̄stunt forculares. ut dicit idē. Sunt autē porci qđdam domestici. alij siluestres. Vasculi autē inter domitos dicuntur verres. eo qđ grandes habeant vires. Femic autē dicunt sues quasi pascua subigentes. id ē subacta terra cibaria exquirentes. Inter siluestres masculij dicunt apri. id est. feri. ut dicit Isidor⁹. De porcis autē dicit Plin⁹ li. viij. ca. li. Porci nascunt dentati ut tradit Rigidius. Vires nō vltra trimatū generant. porcus amisso oculo cito extinguit. vsqz ad. xv. ānos vel. xx. viuere pōt. Multis infirmitatibz subiacent porci. et qñ infirmatur obliquuz tenet caput. Volutati in luto p̄iacēt in latere dextro qđ leuo. Pinguescūt. xl. diebz. sed magis i principio saginationis. p̄ tridui in ediam patiunt. mutuo se diligunt. et mutua vocem noscunt. Unde vno clamate omnes accurrunt et ipm pro viribus iuuare satagūt et cōtra

dunt. Domestici propria hospitia domosqz petere discunt et ad eas etiam sine duce redire de vespere p̄suerunt. vt dicit idē. Eūdo et iacendo grūnāt. et dūz dormiūt. maxime si fuerint pingues. Sunt autē porci fortioris somni in maio q̄ in alio tpe anni. et hoc accidit eis ex fumis per calorem vernalem resolutione ab humoribz in hyeme in ipsoz corporibz aggregatis. et ideo tūc suauit̄ dormiunt et diuī p̄pter resolutos mulcebrez fumos. ipsoz cerebrum tūc t̄pis suauiter opilantes. In estate v̄o et si multa sit humorū resolutio. fortis tamē sit eozundem cōsumptio et desiccatio propter excessum estiuālis caloris. et nō fit tanta humorū generatio qui sunt causa somni. propter qd nō tantuz dormiūt in estate q̄ntum in vere. vt dicit Auicē. In autumno autē et in hyeme sunt humores cōpacti ex frigiditate aeris eoz forinsecus constringente. et ideo pauci sumi tunc temporis resoluunt̄ propter excessum frigoris humores i corpore compingentis. vt dicit idē. Aristo. autē dicit de porco libro. ij. Porcus non cūcit dētes omnino. rest masculus pluriū dentium q̄ sit semia. Item Aristo. li. ij. Porcus saltat post octauum mensem. et femina parit post annū. et qd generat̄ ex spermate maris ante vñū annum est debile valdē tē. Item idem. Porcus habet cōsuetudinē q̄ si coierit prius cū aliqua tunc sui filij sunt pauciores ex secunda et minoris corporis. Et qñ porca virgo prius fuerit imp̄gnata pariet filios minores. Porca si fuerit multū pinguis erit eius lac paucum post eius partū. Et meliores sunt filij qui nascunt̄ in hyeme et peiores qui in estate. Et meliores sunt filij qui generant̄ in iuuentute q̄ qui generant̄ in senectute. Porcus autē cū impingnat̄ potest coire in omni tempore nocte et die et magis in mane. Item libro. vj. cū parit porca primo filio p̄mam dat mammillam. Quā multū appetit coitū non dimittit marē saltare super eam q̄usqz declinent auricule. et multū est ordeum bonus cibo porcis quādo debent generare maxime decoctū. Item lib. vj. Porcis accidit triplex infirmitas. Vna q̄ dicit̄ brancos. et est apostema in auricla et in mandibula. et sepe in pedibus. et caro que est in illo loco corrupit̄. et transit paulatim corruptio ad carnem vicinā donec veniat ad pulmonē. et tūc suffocat spūm et expirat. augmenat̄ hec infirmitas subito. vnde et pastores porcorū qñ primo cognoscūt infirmitatem p̄sci-

dunt membrū in quo est infirmitas. non em̄ curari possunt sine incisione. Alia accidit eis infirmitas que dicit̄ dolor ponderositas capitis et ipso morit̄ maxima p̄ porcorū. Alia infirmitas est fluxus ventris. et hec vitē habz remediū quoniā interficit in tribus diebus. Et qñ porci sunt grossi tūc iuuat eos comedere mora. Et iuuat eos balneū quādo aqua eius fuerit multū calida. et minuit̄ venē sub lingua ei. Itē cibis diuersis impignat̄ porcos. et qdam cibi inflant. et qdam generat̄ carnem. et qdam pinguedinem. Et tam porci q̄ porce delectant̄ comedere glādes. q̄ corū tēperant carnes. tamē si porce comederit multum de eis aborrient̄ sicut oues. Multa alia refert de eis Aristo. Quere de apio et infra s̄ sue.

De pediculo. Cap. LXXXVI

Pedicul⁹ cutis ē vermis a pedibz sic vocatus. vt dicit Isid. lib. iij. Plus em̄ pedum motu q̄ morſu ledit cutē. Ex humidis et corruptis vaporibz intercutaneis per poros resudantibz generat̄. vt dicit Constanti. in viat. Sepe inq̄t pediculi et lēdes nascunt̄ in capite vel in cute ex purgationibz q̄s natura eijciēs facit p̄sumere inē cutē et carnē. Sup̄ quē locū dicit expositor. Quidam pediculi ex b̄iore sanguineo generant̄. et sunt rubei et grossi. qdā ex fleumatico et molles sunt et albi. qdā ex colerico. et sunt citrini lōgi veloces et acuti. qdā ex melacolicis. et sunt illi cinerei coloris. i. subnigri et macilēti et motus tardi. Vbi autē est nimia pediculoz multitudo in corpore multū pectorico et corrupto si gnum solet esse corruptōis generalis. vt morpheus siue lepre vt dicit idem. Contra pediculorū autē molestiam valet capitis frequēs ablutio. pectinatio. et medicinalis mundificatio. Nam vt dicit Constan. Argentiū vinū cū cinere salicis eos necat. et p̄cipue si ex calido humore generant̄. Idem facit litargiruz. id ē plumbum ystum cū oleo et aceto. Si vero generatur ex humore frigido valet staphisagria auripigmentū cum oleo et aceto. Similiter aqua marina et saluatica cū aceto. Secūdū autē differentes naturas animalū sunt in eis differentie pediculorū vt patet in porco cui⁹ pediculus dicit̄ v̄sia sic dictus quia vrit. Nā vbi mordet adeo locus ardet vt ibi vesice fiant. vt dicit idem Isid. li. iij. Quilibet autē pedicul⁹ tanto acri⁹ mordet et ledit quāto pl⁹ macrescit.

Depulice Cap. LXXXVII

Pulver vermis est modic^{us}. molest^{us} ho-
minib^{us} maxime infest^{us}. a pulvere di-
ctus eo q^{od} a pulvere potissime nutri-
at. vt dicit Isid. li. xij. Est aut^{em} vermicul^{us} mire le-
uitatis. nō cursu s^{ed} veloci saltu picula effugi-
ens et euadens. Tpe frigido pigrescit v^t defi-
cit estiuo tpe insolecit. Quāvis aut^{em} nō sit de
animantib^{us} q^{ui} pcedunt p manifestā sex^{us} p^{ro}mi-
ctionē. multiplicat tū suam speciem p ouatio-
nem. q^{ui} oua q^{ui}dam in se gignit ex q^{ui}ru emissi-
one vnic^{us} puler multos pducit. Vnō puler
albo q^{ui}dē nascit sed q^{ui} subito in nigredine cō-
mutat. Sanguine appetit et carnē cui insidet
terebrat et pfodit. liq^{ui}diorē pte iter cutanei hu-
moris fugit et in pte corporis cui insidet sugen-
do sanguinē rubicundū vestigium derelinq^{uit}.
dormire volētes acri moru imperit. nec etiā
regib^{us} si cor^{poris} carnes pu^{er} puler tetigerit q^{ui}n eos
molestet pcere p^{ro}suenit. Eis si q^{ui}dē ablinthi-
um est venenū. Silr et folia pficorū. vt dicit
Constant. Eolo q^{ui}ntida valet contra pulices
se trita et mitra fuerit cū aq^{ua} per loca vbi abun-
dant pulices aspergat. Similiter folia ablin-
thij. q^{ui} vt dicit corū odore et sapore moriūtur
Propter salt^{us} velocitatem defacili non capi-
unt In calore p^{ro}tra temp^{us} pluuiosum acrius
mordet puler.

De rinoceronte Cap. LXXXVIII

Rinoceron grece latine cornu in na-
re interpretat^{ur}. Idē est monoceron. id
est vnicorn^{us}. bestia seuissima appella-
ta eo q^{od} vnu cornu i media fronte habeat q^{ui}t-
tuor pedū. ita acutū et validū. vt quicq^{ui}d im-
perierit aut ventilet aut perforat. vt dicit Isi-
do^{rus} lib. xij. Nam cū elephante sepe certamē
habet quem vulneratū in ventre prostermit.
Tante aut^{em} est fortitudinis vt nulla venatū
virtute capiat. Sed sicut asserūt q^{ui} de natu-
ris rerū scripserūt. virgo puella pponit q^{ui} veni-
enti sinū aperit in q^{ui} ille omni ferocitate d^{omi}po-
sita caput ponit. sicq^{ue} soporat^{ur} velut inermis
capit^{ur} et interimūt iaculis venatoris. Vncusq^{ue}
Isido. li. xij. Greg. super Job addit in mora-
lib^{us} ad iam dicta. Rinoceron inq^{ui}t fera est na-
ture oino indomite. et si q^{ui} modo capta fuerit
teneri nullaten^{us} possit impatiens. quia vt di-
cit ilico morit^{ur}. De rinoceronte dicit Plin. lib.
viii. cap. xij. Rinoceros in nare habens cor-
nu. id est in media fronte supra nares. Dost^{us}
est elephantis. vnde suū cornu limat ad sara-
et acuit. et sic se preparat pugne. et in dimicatio-

ne aluū imperit elephantis q^{ui}m scit ptem cor-
poris esse molliorez. Longitudo par inest ei
vt eq^{ui}. sed crura multū breuiora. Color ei^{us} bu-
rens. Et sic innuit idē li. viij. ca. xij. bu^{er} fere
multe sunt species. scz rinoceron monocerō
egloceron. Est aut^{em} monoceron vt dicit idē
fera asperrima similis eq^{ui} in corpore et cerno i
capite. pedib^{us} elephantis. cauda apro. Vngi-
tū emittit grauē. vnu cornu magnū emittit i
media fronte habet duorū cubitoz. Hanc fe-
ram viuā negant capi. Egloceron species di-
cit esse vnicornis. et d^{icitur} latie capcorn^{us}. ab egla
q^{ui}d est capra. zceros q^{ui}d est cornu. animal ē pu-
sillū simile hedo acerrimū nimis. i media fro-
te vnu gerēs cornu Item dicit Plin. ibidem q^{ui}
in india sunt vnicornes boues hñtes candi-
das maculas et solidas ungulas sic eq^{ui}. Sūt
et asini q^{ui}dē in india vnicornes vt dicit Arist. an-
ten. et Plin. q^{ui} sic dicti sunt. eo q^{od} vnu in fronte
habent cornu int^{er} aures. Residuū aut^{em} corporis
ipsoz. sile est corpi onagroz siluestriū asinoz.
Sztal monoceros ē minoris audacie et feri-
tat^{is} q^{ui} sint aliq^{ui} vnicornes. Et d^{icitur} monoceros
a monos q^{ui}d est vnu. zceros q^{ui}d est cornu. q^{ui}
in capite gestās cornu vnu Et declinat h^{ab}ri-
noceron. et. ti. zc. silr declinat monoceron. et. ti.
Inuenit aut^{em} rinoceros et monoceros. tūc d^{icitur}
rinoceronis in genituo. et sic de alijs

De rana Cap. LXXXIX

Rana a garrulitate vocis sic est voca-
ta eo q^{od} strepūt et sonos vocis impor-
tunis clamorib^{us} reddunt in palustri-
bus vbi generant^{ur}. vt dicit Isido^{rus} li. xij. c. iij.
de piscib^{us}. Ex ranis aut^{em} q^{ui}dam sunt aquatice
q^{ui}dam palustres. q^{ui}dam rubere. De q^{ui} supra
dictuz est in lra B. de bufone alie calamice q^{ui}
sic sunt vocate. q^{ui}am inter arūdines habi-
tant et frutices. vnd^{um} et in calamis conuersant^{ur}
et sunt valde parue et virides et mute sine vo-
ce. Alie sunt agredule rane punle in sicco vel
in aruis morantes. vnde sic sunt nuncupate
Est aut^{em} q^{ui}daz spēs rane q^{ui} missa i os canis facit
eū obmutescere. Szt B mlti negāt. vt di. Isi-
li. xij. Arist. aut^{em} dicit d^{icitur} rana. li. iij. q^{ui} bz ligam^{us}
ppriā q^{ui} anteri^{us} ligue sue applicat ori suo. et q^{ui}ll
gat sic extremitas ligue pisci. licz posteri^{us} et in-
teri^{us} ad linguā caninā bz absolutaz. et p^{ro} B bz
rana linguā ppriā. et est coar. et nō facit hoc ni-
si in aq^{ua} tū. Et proprie mascul^{us} tempore coi-
tus clamat seminā q^{ui} q^{ui}libet animal habēs
vocē vociferat tpe coit^{us}. rana aut^{em} multiplicat
vocē q^{ui}n ponit mandibulā inferiorē equalis.

in aqua et extenderit superiorem. et per extensionis conatum duarum mandibularum. Lucet eorum oculi sic candele. et hoc de nocte maxime. sed coeunt de nocte plus quam de die. Et omnes pisces nutriunt pullos suos preter ranam. ut dicitur idem li. vii. Quando autem primo in aqua formantur rane videntur totaliter esse caput cum quidam extremitate dependente ad modum caude. deinde dilatatur totaliter in ventre sublata cauda crevit ei pedes et in animal quadrupes transformatur. mouent omnes rane preter bufonem vel ruberum potius saliendo quam gradiendo. Nam verum ruberum raro salit. Rana igitur aquosa est seu paludosa. clamorosa. limosa. venterosa. tumorosa. sub ventre maculosa. venenosa. et ideo abominabilis hominibus. et maxime odiosa. in terra vivit piter et in aqua.

De salamandra

Cap. XX

Salamandra ut dicitur Plin. li. ix. ca. xlviii. est similis lacerte in figura nunquam apparet nisi in magnis umbrarum. deficit autem in sereno. et tunc est ei rigor ut ignem tactu extinguat sicut glacies. Saniem lacteam ore euomit que si bovis tetigerit corpus totum defluunt pili. et quod tactus est corrumpitur et in colorem turpem commutatur. Salamandra itaque genus est lacertuli sive stellionis animal pestiferum et summe venenosum. Nam ut dicitur Plin. lib. xix. capi. liii. fructus arborum inficit. aquas inficit. ex quo bus si quis comederit vel biberit mori necatur. sed si salua est pedem tetigerit totum hominem inficit et corrumpit. Et quousque tanta sit in salamandra vis veneni. a quibusdam tamen animalibus maducatur loco cibi. Inter medios ignes vivit sola animalia. ut dicitur idem. imo incendium ignem extinguit. Et est genus salamandre cuius pellis est villosa et pilosa sicut pellis vituli marini. ex quo sunt alii qui cinguli ad usus regum qui post longam vetustatem in ignem pieciti non exurunt. sed post diuturnam inflammationem illesi et purgati quasi renouati ab ignibus extrahuntur. et ab illa pelle sunt licmina in lampadibus lucernis que nullo incendio corrumpuntur. Quere supra in littera A. de anguium diversitate. et inuenies ibi de hoc verme.

De anguisuga

Cap. XXI

Anguifuga est vermis aquaticus. sic dicta eo quod sanguinem diligit atque sugit potantibus insidiat cum illabitur faucibus. vel ubi visum adhuc sanguinem haurit et cum nimio cruore maduerit euomit quod haurit. ut de nouo recentiores sugat. ut dicitur Iulius.

li. xij. Vermis est coloris subnigri. quibusdam virgulis rubris distinctus corpore mollis. oblongus et flexuosus os habet triangulum et in ore fistulam cum qua sanguinem sugit. venenosis insidet. Et ideo quando debet apponi membro causa medicine primo debet inuolui in vitis et in sale. ut sic compellatur euomere si quid forsitan hauerit venenosum. in aqua tepida. in tempore calido citius membro se applicat ad sugendum.

De stellione

Cap. XXII

Stellio nomen sumpsit a colore. Est enim bestiola tergo depicta lucentibus guttis in modum stellarum. De quo dicitur Quidam aptumque coloris. Hominem habet variis stellatis corpore guttis. ut dicitur Iulius. li. xij. ubi subiungit. Stellio autem adeo scorpionibus est periculosus ut visio eo paucorum his inferat et torporem. Plin. lib. viii. dicit quod stellio maxime de rore vivit. Et quis sit animal pulcrum et depictum. multum tamen est venenosum. quod ut dicitur Plin. lib. xix. ca. h. ex stellione pessimum sit medicamentum. Nam cum fuerit mortuus in vino faciem eorum qui bibunt letigine obducit. ob hoc enim vnguentum necant stellionem qui forme innuident meretricum. cuius remedium est oui vitellus mel et vitrum. Et fel stellionis in aqua tritum mutas stelas deo congregare. Et est stellio genus lacerte reptile et quadrupes. habens pedes latos et digitos scissos ad modum manus quibus repit ad domorum et murorum rimas in quibus facit cauernas suas et mutat spoliis suis in senectute sicut serpens. ut dicitur idem. et latitat in hyeme in cauernis et habetur visus eius. In vere autem exiens de cauerna sentiens defectum visus mutat locum et quaerit sibi locum et cauernam ad orientem et continue aperit oculos contra solis ortum donec i oculo deficiet humor et consumatur nebula que oculis caliginem inducebat. Super Proverbia. autem cap. xxx. innuit glo. quod stellio est animal velocissimum et tamen non pennatum. sed tamen velocitate pedum repit et scandit ad sublimitatem domorum ac murorum.

De serpente

Cap. XXIII

Serpens est dictus eo quod occultis serpit accessibus. non gradit publice et aperte sed squamarum nrisibus repit occulte ut dicitur Iulius. li. xij. De cuius natura hic non prosequor. quia supra in littera A. ubi agitur de vngue omnia sunt plenius explanata. cum quaedam notas proprietates et vulgatas hic breuiter inferere non pigebit. Dicebat Ioh. de setis

Egizio de serpente sic. Formidat nudū. dicit enim q̄ insilit in vestitū. sputū sit sibi venenosum. q̄ salua ieiuni hominis venenū est serpenti. pugnat p̄ capite in quo dicit esse sedes cordis. Caro frigida. hoc dicit. q̄ frigide est nature. Pectore et ventre incedit. hoc dicit. q̄ rectis nō gradit vestigijs. sed magis serpit. annis singulis serenouat. loca muscida lingit. s. loca putrida. subūbrat. id est loca vmbrosa amat. Respicit obliq̄. q̄ lateraliter nō directe trāsfigit aculeo. et dente flectit in se. q̄ tortuosus est et non rectus. Abscondit leprā. q̄ p̄medit ne talis infirmitas reuelet. non cessat vertere linguā. q̄ serpens sp̄ mouet linguā et vi veneni. Esurit et patit. diu em̄ sustinet fame et claudit aurē suā. ne audiat incantantē. vinoq̄ venat. Sibilat anteq̄ mordeat. interimit oē qd̄ mordet. auis hostis. q̄ statu iterimit eas. lacta resumit. q̄ venenū qd̄ eicit reiterato resumit.

De simea

Cap. XXIII

Simea grece a suppressis naribus est vocata. vnde et simeas vocatas. dicit Isido. eo q̄ naribus suppressis sint. et facie feda rugis turpibus sollicitibus. Alij dicunt simeas a similitudine rōnis nominatas. q̄ in multis actus hominis imitant. Sed hoc est falsū. vt dicit Isido. li. xij. Et subdit. Simee sunt elementorum sagaces. noua luna exultant. media et caua tristant. quādo duos habet fetus. fetum quem p̄ amat in brachio suo portat. quem p̄o min⁹ diligit humeris gestat quādo sibi in stat necessitas fugiendi. cū vero artat ab insectis ferū brachijs portatū p̄ncere compellit et alio q̄ hūeris insidet pressa tardior ad fugā reddit. et ideo a venatore facili⁹ et cit⁹ puenit. Simeaz aut̄ q̄nq̄ sunt genera. vt dicit idem ex q̄b̄ circopetici caudas habet. Simea enim est cū cauda quam q̄dam clunā vocat. Sūt et alie q̄ cenophale sunt dicte. q̄ facie canibus sunt similes. sed corp⁹ habent simeaz. Sunt etiam spinge villosae comis et māmīs p̄minētibus faciles ad feritatis obliuionē. Sūt et latiri facie admodū grata et gesticulantibus motibus inq̄eta. Sūt et callatrices q̄ toto pene aspectu a ceteris distāt. nā in facie sunt p̄ducte barba et lata cauda. vt dicit Isido. Item dicit Plin. li. viij. ca. liij. vbi dicit simearū genera si gure hoīs sunt. prima candidis iter se distinguuntur. mira solertia visa singula facere nituntur. vnde calceare se solent calceis a venatoribus ex industria derelictis. et sic facile capiunt. Nam

dū se volūt calceorum ligamentis constringere et calciamenta prout viderāt a venatoribus facere suis pedibus coaptare. anteq̄ se possint a calceorum vinculis expedire a venatoribus sepius sine capiunt. Item Plin⁹ ibidē. Simearū erga ferū maxima est affectio. Nam māsuetae intra domos. catulos q̄s parit omnibus demonstrant tractariq̄ gaudent et gratulantes et sibi applaudentes cognoscūt. Ducusq̄ Plin⁹. Dicit tñ idē lib. eodē. cap. xij. Sūt in india simee toto corpore cādētes q̄s indioz seu capiunt et venant. De simea aut̄ dicit Auicenna. li. ij. Comunicat simea in forma cū homine. et in pilositate cū lupo. Et sunt aliq̄ simee prauorum motu atq̄ morū. et earū dentes q̄s canū et morsus maliciosus et maxime illaz q̄ habent candas. Alie aut̄ sunt villosae anteq̄ p̄ facie. et talium dentes sunt sic dentes hominis et alia habent sic homo. et oculos subruosos et asperos et acutos et māmās in pectore. et man⁹ et pedes et digitos sic homo et potest ambulare super duos pedes. q̄a habet calcaneū et ei innitit sic homo. et hec habent pauca animalia preter hominē. et maxie q̄drupedia. vt dicit Aristot. In vulua aut̄ assimilata mulieri. et virga masculorum est sic canis. et interiora ei⁹ sunt sic hominis. Ducusq̄ Auicenna. Hec eadez dicit Aristot. li. ij. vbi dicit. Sūt animalia comunicantia in nasa hominis q̄drupedia. vt simea et cetera. vnde recitat oia supra dicta. Est itaq̄ simea bestia monstruosa. hominis tñ nase representatiua. discipline susceptiua. vnde ad saltandū et varijs modis ludendū iformat. Bestia siquidem est indomita et maliciosa et natura et verberibus et catenis p̄ violentiaz domat. trūco opprimis sub blocco. nec libere discurrere permittit et ei⁹ insolentia reprimat. Libis omnibus vescit. et immundis delectat. p̄pter qd̄ i hominū capitibus vermes querit. quos inuentos in os proijcere non dedignat. Simeaz carnes desiderat leo quādo infirmat. q̄a eius esu dicit conualescere quando grauiter infirmat. vt dicit Isido. et Plin⁹. Querel supra de Leone.

De sirena.

Cap. XXV

Sirena. ne. vel siren. renis. dicit monstrū qd̄ dulcedie sui cant⁹ trahit nautas ad periculum. Vnde dicit a sirena quod est tractus. vt dicit Duguitio. Glossa autem super Isa. xij. dicit. Sirene sunt serpentes cristati et alati. Alij aut̄ dicunt q̄ sunt pisces marini in specie muliebri. Papias autē

dicunt. Sirenes sunt dracones magni volantes et cristati ut quidam putant. Ipsi autem lib. xx. ubi agit de portentis dicit. Sirenes tres fingunt fuisse. ex parte fegines et ex parte volucres ungulas et alas habentes. quarum una voce. altera tibia. tertia lyra canebat. quod illectos navigantes sub specie cantus ad naufragium pertrahunt. Secundum veritatem autem meretrices fuerunt quod transeuntes ad egestatem ducebant. ficti sunt perducere ad naufragium navigantes. Dicit autem Ipsi lib. xij. in arabia sunt serpentes cum alis quod syrene vocantur. que plus currunt quam equi et volare dicuntur quam viri. tantum est ut ante morsum dolor sentiat. De syrena autem dicit Philosophus. Syrenum est monstrum marinum ab umbilico et sursum habens formam feginis. inferius figuram piscis. Nec belua in tempestate gaudet. in sereno autem dolet. hoc dulcedi. e cantus facit dormire navigantes. quod cum viderit sopitos ad navem accedit. et quem poterit raptum secum ducit. et perferens ipsum ad locum secum primo ipsum secum coire cogit. quod si coire noluerit vel non poterit. illum pimit et ei carnes deuorat et transglutit. De talibus monstris legitur in historia alexandri magni.

De Scorpione

Cap. XXVI

Scorpio ut dicit Ipsi lib. xij. est semis terrenus habens in cauda aculeum arcuatum. sic grece dicitur eo quod cauda figat et arcuato vulnere venena diffundat. Cuius proprium est ut palmam manus non feriat neque ledat ut dicit idem. Et dicit scorpio a scorpe quod est dulce. et poio. id est fingere. quod in anteriori parte blandicias fingit. in posteriori pungit. Al scorpione autem verme per similitudinem dicitur rubus aculeatus vel flagellum virge nodose. Item scorpio dicitur signum in celo. quia sole exente in illo signo primos frigoris aculeos tunc sentimus. Unde Draco. Matutina pars tunc cautos frigora ledunt. Item scorpio est sagitta venenata arcu vel tormentis excussa. que dum ad hominem venerit dum infigit virus diffundit. unde et nomen accepit. De omnibus his dicit Philosophus. Scorpium est signum vermiformis sagitta flagellum. De scorpionibus autem dicit Plinius lib. xj. cap. xxvj. Scorpiones parvi sunt vermiculos ouorum specie. et perimunt importuna peste. venenosi sicut serpentes per triduum valde ledit scorpionis venenum et post lenta morte pimit nisi citius sibi occurrat. letali ictu percutiunt fegines quam eas feriunt. similiter et femias. sed non tam cito. viros autem maxime ledunt. matutino tempore quam exiunt de cavernis suis priusquam fortuitu aliquo

lectu ieiunium infundunt venenum. semper cauda parata est percutere. nulloque momento cessat a lesione. si eis datur occasio ledendi et oblique ictu et inflexo feriunt. venenum candidum eos infundere apollodorus auctor est. quod non descripsit scorpionum nocivorum genera per calores. Seminos habent quidam aculeos. et inter hos sunt maiores seniores. et maxime tempore coitus. Et hi sunt ceteris graciliores et longiores. Omnium autem venenum in meridie magis est nocivum quam solis ardoribus canduerit. similiter quam siccum et habet quedam internodia in cauda. quod quanto plura ratio peiora eorum sunt venena. taliquando sunt illa internodia sena. aliquando septena. Tradit autem Apollodorus quidam in africa habere pennas. et illi sunt valde nocivi. et hos quidam venefici quod questus gratia colligunt diuersarum terrarum venena illos allatos scorpiones referre in italiam sunt conati. sed infra regionem celi italici nullatenus vivere poterunt. Videntur tamen aliquando in italia. sed sunt innocui. In scythia percutiunt porcos nigros qui citius moriuntur. si in aqua post ictum se immerserint. homini a scorpionibus percusso cinis eorum potatus in vino est remedium. submersi etiam in oleo succurrunt periculo quod puniendo animalia induxerunt. Nullum animal ledit scorpio carens sanguine. et sunt quidam scorpiones qui pariunt videntur fetus quos mater quicquid deuorare dicitur. sed unus qui magis est sollers scandit super clunes matris ubi tunc residet. a cauda et a morsu. hic genitorem interficit et fraterne cedis ultor existit. et hoc prouide fecit natura. ne pestifera progenies nimium propagetur. Hucusque Plinius lib. xj. Dicit autem aristoteli libro. vij. quod scorpiones qui comedunt venenosa sunt peioris veneni et dracones quidam comedunt scorpiones. et illi sunt pessimi. contra puncturam autem scorpionum multa sunt remedia. ut patet supra lib. v. de morbis et venenis.

De sue

Cap. XXVII

Sus ut dicit Ipsi a subigendo est dicta eo quod terram rostro subigit propter cibum. terram enim sulcat et subuertit ut dentibus perueniat ad radices. Plinius autem libro. viij. cap. l. dicit. suillum pecus circa vernum equinoctium concipit bis in anno parit. iij. mensibus in utero trahit. ex filios quicquid producit. Sed educare nequit. et aliquando omnes deuorat preter primum. illum magis diligit qui primo de utero exiit. quia ei magis est

naturalis et ei sp̄mo p̄mam māmilla porri-
git. vt dicit Plin. solin. et aristoteli. li. vi. Est aut animal inūdu et gulosum auide deuorās qdli-
bet feridū et inūdu. balneū putat lutū et re-
uoluendo se in luto et q̄scēdo impinguat. vt
dicit Arist. li. vii. et impinguat p̄cipue in q̄ere
et septima ps sui cibi transit in pilos et in san-
guinē et in p̄similia. et cū parit crescit et macre-
scit. q̄ nutritiō transit in lac. vñ et p̄similia nu-
trunt. et q̄n h̄z iuuenes magne est ferocitatis
et pugnat p̄ eis p̄tra lupū. Alias eius p̄rieta-
tes quere supra in l̄ra p̄. de porco. et in l̄ra a. d̄
apro.

De Tauro

Cap. XXVIII

Taurus est bos masculus nō castrat⁹
vt dicit Isid. et est grecum nomē sic bos.
Indicis aut tauris vt dicit idē li. xij. ē
color fulu⁹ et velocit̄ p̄nit̄as pilis in p̄riū ver-
sis. caput circūflectit flexibilitate q̄ vult. Ter-
gi duricia oē telū respuunt immitti feritate. q̄
ab arbore sicus alligati omnē amittūt ferita-
tem et subito mansuescūt. vt dicit Isid. li. xviij.
quere supra de ficu in l̄ra f. Est aial supbum.
et ceruicosum. cui⁹ maxima fortitudo est i col-
lo et in cornib⁹ ac ceruice. vñ Plin. li. viij. c. xlv.
Generositas tauri parz in aspectu et i cornu-
ta fronte. et in aurib⁹ serosis et in cornib⁹ in p̄-
cinctu dimicationē p̄fferentib⁹. cui⁹ tota cō-
minatio in p̄orib⁹ pedib⁹ stat q̄b⁹ in altū spar-
git arenā et ex tali sparsione singularit̄ inter a-
nimalia inardescit. vt dicit idē Arist. li. ij.
Taurus h̄z epar rotūdū sile epari hominis. et
pascit solus aū tps coit⁹ et amoris. et tūc vac-
cis se associat. vt dicit idē li. viij. et tūc p̄tra ali-
os fortissime pugnat. Itē in codē. Tauri im-
pinguant ab herbis et granis ventositatē ge-
nerantib⁹ ab extremitatib⁹ pisarū et fabarū et
hmōi. Et si q̄s inciderit p̄z coriū et cū siltu-
la sufflando p̄z cutē a carne eleuauerit et p̄-
ei dederit ad manducandū ipinguabit. et im-
pinguat cū dulcib⁹ cibis sic cū sicub⁹ et vuis
passis. Itē li. viij. Tauri faciūt p̄riū eq̄s. quia
nisi aq̄ fuerit frigida et pura non curāt potare
eam. Itē idē li. viij. Propter virores pugnat
tauri et q̄ vincit salit sup femiam. et cū debili-
tat p̄ multitudinē coitus venit vici⁹ p̄tra ei⁹ q̄s
pugnat. et q̄ vincit salit sup feminā q̄i gaudēt
de triūpho. et tauri vtunt coitu post annū. et
forte p̄ octo mēses sic et vacca. q̄re infra d̄ vac-
ca. Tauri autē q̄diu nō sunt castrati. feroces
sunt et supbi. sed ablati testiculis effeminati
reddunt et pigri. imbelles penit⁹ et mansueti.

crescunt tū corpe et impinguescunt. et aratro
rū iugo mansuescunt. Quere infra de vitulo
castrato. Itē in lib. xix. in fine d̄. q̄ tauri h̄nt
fortiores nervos et ligamēta. i. lacertos q̄s bo-
nes. q̄ in castratis oia corpis mēbra emolle-
scūt. Et in corde tauri inuenit sepe os sicut i
corde cerui. Sūt aut q̄daz tauri agrestes. vt
dicit Plin. li. viij. ca. xxiij. Sūt inq̄ tauri atro-
cissimi siluestres ceteri maiores et velociores
colore fului. et oculis ceruleis. pilo in p̄trariū
verso. rictum ad aures extendentes. cornua
mobilia h̄nt q̄ alternatim in pugna mouent
tergū h̄nt duz ad modū filicis. ita q̄ vulne-
rari nō pōt. hanc feraz oēs venant. nec aliter
pōt capi q̄s in foueis. capti p̄ feritatē insecunt.
et p̄ indignatiōe moriunt.

De tragelapho

Cap. XXIX

Tragelaphus est dictus hircoceruus
a tragos qd ē hirc⁹. et elephos qd est
ceruus. Et dicit Isid. li. xij. tragelaphi a
grecis sunt noiati q̄ dū sunt eadez sp̄e vt cer-
ui villosos h̄nt arnos vt hirci. et mētū demis-
sis hirsutū barbis. De his aut dicit Amē. li. ij.
q̄dam agrestia aialia h̄nt cornua tortuosa. vt
hircoceruus q̄ tragelaph⁹ dicit. et pedes eius
h̄nt soleas. et corp⁹ ei⁹ crescit ad q̄ntitatē cerui
et sunt fortes valde. et facies ei⁹ declinat. et cor-
nua eorū sunt sic hinnuli

De talpa

Cap. XXX

Talpa est quedam bestiola ad silitudi-
nē muris. de q̄ dicit Isid. li. xij. q̄ sit dā-
nata cecitate p̄petua in tenebris. Est
eū absq̄ ocul. rostr⁹ h̄z ad modū porci cum
q̄tram fodit. et humū egerit. et radices sub tra-
comedit et corrodit. solē odit et fugit. nec diu
pōt viuere sup tram. nigram h̄z pellē villosā
et mollē. crura breuissima et pedes latos et per-
digiros distinctos ad modū man⁹. Arist. au-
tē de talpa dicit sic. Omne aial generās aial si-
bi sile h̄z oculos p̄ter talpam q̄ non h̄z oculos
apparentes. sed si q̄s inciderit coriū subtiliter
inueniet interius vestigia latentium oculo-
rum. Et putauerunt aliqui q̄ illud coriū rū-
pitur p̄ angustia quādo incipit mori. et tūc
incipit aperire oculos in moriendo q̄s clau-
los habuit in viuendo. Dicit ad hoc Plin.
li. dec. mo. cap. xlii. Liquidius audire talpe
obruite terra denso atq̄ surdo elemento. et si
hominem audierit loquentem fugit a remo-
tis.

De taro Capitulum

CI

Arcus est melior animal. scilicet ad quanti-
tatem vulpis. cuius pellis valde est hispida
et villosa et dicitur meliora ut dicit glo-
sa super illud Job. Circumierunt in melioris re.
Deus. xij. De hac bestia. scilicet de tardo siue de me-
lo dicitur Plinius. li. viij. c. xxxix. Est et melior quidam so-
lertia. quando enim eos canes insequuntur anhelantur
flatum retinet. retinendo cutem extendunt. et sic
morsus canum et ictus hominum arcant. futura
prouidet tempestatem. et ideo sibi faciunt cau-
ernas subterraneas diuersos exitus continentes
Vnde quando flat venit aquilonarum obturant cauda-
rum villositate introitum aquilonarem. et aptum
dimittunt tunc australem. et e converso. In eisdem
autem latibulis sibi prouident in pastu contra hy-
emem. et si quando eis defecerit cibum eis per cibarios
erit somnus. ut dicit idem. Sunt enim de ge-
neribus animalium que in hyeme se abscondunt.
et pro magna parte de somno viuunt. ut supra
de mure Est quedam species tati. ut dicit phi-
siologus. que absolute cibos contra hyemem vna
cum semina colligit et reponit et veniente al-
gore hyemis timens masculus ne cibi collecti
nimis cito deficiant. feminam ab esu reprimit et
ipsam ad saturitatem comedere non permittit quod
pacem simulant. quasi tardo masculo cedens ca-
uernam latenter exit et per partem oppositam lati-
bulum intrans ignorante masculo fauces aperit
diu aggregatos cibos deuorat et consumit.
Hec bestia ut dicit idem. vulpes odit. et cum
eadem dimicare consuevit. sed videns vulpes
quod propter duriciam et villosam eius pellem eum ledere
non poterit se victam simulant fugam petit.
et dum tardus predam querit vulpes eius latibu-
lum subintrans. vrina et alijs immundicijs ta-
ti cubiculum inficere consuevit. cuius fetore ab-
horrens melius defecatum domicilium derelin-
quit et aliam mansiunculam necessariam sibi
querit.

De tigride

Cap. CII

Tigris est bestia ad fugam velocissima
ad modum sagitte. sic. n. per sagittas vo-
cant. ut dicit Isidorus. li. xij. Est enim bestia
varijs maculis distincta. virtute et velocitate
mirabilis. ex cuius nomine fluuius tigris appellatur.
eo quod rapidissimus sit omnium fluuiorum. Tigri-
des enim magis hircania gignit. Ducuntur Isidorus.
Dicit autem hic tigris hircanica pro bestia. sed
pro fluuiio hic tigris hircanica. quare supra de flu-
minibus. De tigride autem dicit Plinius. Tigrides
autem hircani vndique feruntur que sunt aialia tremen-
de velocitatis. et maxime nascitur cum capis. eius

enim fetus qui semper numerosus est ab insidia-
te venatore rapitur. et in equo velocissimo subi-
to deducitur. at ubi fera spoliata catulis vacu-
um cubile repperit ferit preceps odore ferentis
catulos inuestigans. venator autem audies fre-
mitum insequens abijcit vnum catulum quem illa
tollit et ad suum latibulum morsu ducit. quo re-
posito in cubili concito cursu iterum redit. in-
terim raptor cum residuis nauem scandit. et illa ir-
ritata et frustrata feritate per nullo ultra seuit.
ut dicit Plinius. lib. viij. c. xix. Vasculus autem de fe-
tu penitus non curat. ut dicit idem. Qui autem oves
catulos deferre cupit. specula magna in itinere
derelinquit. quod mater insequens in via inue-
nit et in eis se intuens. de sua imagine filios esse
credit. circa autem suam ymbra illuc decurrit
et circa filiorum extractionem de vitro occupata
dat raptori spatium fugiendi. et sic per ymbra
decipit ne raptorem per catulorum liberationem ulterius
psequatur.

De tineis

Cap. CIII

Tinea ut dicit Isidorus. est vestimento-
rum vermis dicta. eo quod teneat et eo usque ve-
stibus insideat quos corrodit. et ex vestium
corruptione gignitur quando scilicet vestis aliquod diu in ae-
re grosso comprimitur nec vento perfunditur et in pu-
ro aere libere nullatenus explicatur. Insensibili-
ter autem panni superficiem consumit. et cum sit sen-
sibile animal infra panni substantiam se occultat
quod vix videri oculis se permittit. ama-
ra et odorifera tineae fugiunt. ad vestes respicias
talibus defacili non accedunt. et ideo folia lauri ce-
dri et cipressi et huiusmodi posita in cistulis vestes
ibi repositas et libros corrupti a tineis non per-
mittunt. ut dicit Constantinus. Est etiam quidam sca-
bicus capitis quod propter suam tenacitatem et adhe-
rentiam tineae est dicta. de qua quare li. v. ubi agitur de ca-
pitis infirmitate.

De teredine

Cap. CIIII

Teredinas vocant greci lignorum ver-
mes. eo quod terendo edant. ut dicit Isidorus.
li. xij. Ex humore autem corrupto in ar-
boribus derelicto sub corticibus arborum et in me-
dullis generantur. maxime autem in arboribus ge-
nerantur quando in importuno tempore arbores
refecant vel plantantur. ut dicit idem. et hoc est
in plenilunio potissime quando humiditas quod lu-
nari virtute cum corporibus tunc abundat non di-
geritur et propter eius superfluitatem non regitur a
natura. et ideo necesse est ut talis superfluitas
corrupta. ac in vermes et in putredinem con-
uertatur. Quare supra de effectu lune libro. vi

A

Teredo itaq; ligni hemiculus in substantia e
mollissimus. et tñ corrodit et cōminuit durissi
ma ligna et subtiliorem puluerē facit q̄ possit
lima facere. Quere infra de vermiculo.

De testudine

Cap. QV

Testudo est animal sic dictum eo q̄ te
gmine teste sit optum in camere mo
dū vt dicit Jsid. li. xij. Et sunt quatuor
genera. scz terrestres. maritime. lutarie. s. i. pa
ludib; viuentes. et fluuiales. Et tradunt aliq̄
qđ tñ incredibile est tardi⁹ ire nauigiū testu
dinis pedem dextrū deferēs. vt dicit Jsid. li.
xij. De testudine autem quere supra in lra I
de limace.

De tortuca

Cap. QVI

Tortuca inter testudines cōputat. eo
q̄ inter testas durissimas claudit. int̄
quas se recolligit qñ ab aliquo mole
stat. Est aut̄ eius duplex spēs. scz fluuialis et
terrestris. Fluualis aut̄ tortuca mortifera ē
et venenosa. Terrestris p̄o que habitat in do
mibus vel in siluis mūda est et comestibilis.
est tamē horribilis in aspectu et d̄formis. Po
nit aut̄ oua vt gallina s; pallidiora et minora.
Est aut̄ animal q̄drupes habēs pedes puos
sicut rana. et caput paruum sicut serpēs. et te
stas duras diuersis macul̄ deformatas. car
nes p̄o eius q̄ habitant in nemorib; sunt me
dicinales et virtutis resumptiue. vnde valēt
ethicis. p̄ficis et p̄sumptis. De tortuca autē
marina dicit Aristot. li. viij. Tortuca inq̄t mari
na comedit omnia. et ei⁹ orificium est fortius
omni ore cuius libet animal. q̄niam si accipit
lapidē in suo ore eum frangit. et exit ad ripam
et pascit herbis. et cum reuertit̄ itra aquā ascē
dit et natat. ita q̄ desiccāt dorsi sup̄ficies a so
le q̄nā illi nō leue ē q̄ i aqua p̄fundat. Itē li.
xij. animal habens squamā plumam aut corti
cem. nō habet vesicam. p̄pter paucitatē por⁹.
q̄ sup̄fluitas potius trāsīt i plumas et alia pre
ter tortucam. q̄nā pulmo tortuce maxime ē
carnosus sanguineus simil̄ pulmonī vacce.
Et pulmo tortuce siluestris ē maior q̄ debet
esse. q̄ corpus eius continet̄ in testa spissa. et
p̄pter hoc non dissoluit̄ nisi in carne tñ. et p̄
pter hoc fuit in tortuca vesica vt reciperet̄ su
perfluitatē sicut vas. sed valde parua est. Ve
sica em̄ est in omnibus animalib; habentib;
pulmonem sanguineū. et ideo sola tortuca in
ter animalia hñtia duos cortices habet vesicā
et renes.

De vacca

Cap. QVII

Vacca tauri ē femina. dicta quasi boae
ca. vt dicit Jsid. li. vij. Est autē animal
lasciuū et luxuriosum. q̄ vt dicit Arist.
li. vi. Vacce post annū mouet̄ ad coitū. et for
te post octo mēses. et t̄ps imp̄gnatiōis est per
nouē menses. et fetus erit in decimo. Et vac
ce coitus assimilat̄ maribus et efficiunt̄ sil
uestres. ita q̄ non possunt eas domare pasto
res. et desideriiu vacca; manifestat̄ per tumo
rem inguinū et suos mugitus p̄tinuos. q̄nā
vacce mugit̄ extra coitus et salunt̄ supra tau
ros et sequunt̄ ipsos. et cū eis stant. Item i eo
dem dicit in fine. Dicunt homines q̄ t̄pus
imp̄gnatiōis eaz est decez mensium. et si añ
hoc tempus pariat. fetus non viuet nec sue
vngule complebunt̄. et in maiori parte pari
et vnum et forte duos. Famine viuunt i ma
iori pte. xv. annis. et mares simil̄. sed quādo
castrant̄ efficiunt̄ fortiores et viuunt. xx. añs
et post partum habet lac bonū. ante autēz ni
hil habet. et si habuerit parum aut nihil valz
et cum p̄mo coagulat̄ lac vacce efficiunt̄ la
pis. hoc autē ei accidit euz miscetur aq̄. Vac
ca vnius anni raro se miscet tauro nisi p̄ an
num. Et quando vacce multoties imp̄gnat̄
et faciūt plures filios signum est fm q̄ purat̄
homines q̄ in hyeme multe planticerūt. Itē
grege viuunt et si a grege recesserint sepe pe
reunt. q̄nā a bestijs comedunt̄ Item oim ani
malium sunt voces fortiores et grossiores in
mascul̄ exceptis vacce que vocem habēt ma
sculi grossiorem. Item vt dicit idē Vacca cor
nua habet fortiora et grossiora et magis nodo
sa q̄ masculus. non tamen ita magna. s; si ca
lescant̄ possunt flecti in omnē partes. et q̄ndo
infirmant̄ i pedibus est eis medicina si inter
cornua oleo et pice et alijs medicaminib; int̄
guntur. Item dicit idem q̄ vacce diligūt bi
bere aquam clarā. et turbidam vix aut nunq̄
bibunt. et eis accidit podagra. et ex hac infir
mitate moriunt̄. et signum est q̄n summittūt au
res scz et non comedunt vt dicit idem. Vac
ca impinguata ingum abijcit. cui cōsuet̄a mi
nus pasta optime est subiecta. in fimo propo
iacens impinguescit. et quanto plus a labo
re ei parcitur tanto torpet amplius et pigres
cit. puncta oestro id est musca bouina cau
dam erigit. et miro modo insanienso per cam
pos licentius circūit et discurret.

De vacca agresti

Capitulum

QVIII

Vacca aliqui est agrestis. de qua dicit auicenna. tertia Aristoteles. Est inquit vacca in terra partibus huius crines in collo sicut equi. et est corpus eius ad quantitatem cervi. unde a multis equestris vocatur. et talis vacca carnis cornibus habitat in montanis. et est silvestris. et habet pulchros oculos et sunt acuti visus. et quicquid habent cornua vacce huiusmodi. sunt pua ad modum hinniuli et sunt curuata versus tergum sicut cornua capri. et in corde eius inuenitur os sicut in corde cervi et cameli. illud os quando calefacit sanguis. titillando mouet cordis nervos et subat. et est causa excitans animal ad motum leticie et exultationis. Unde ex tali titillatione quasi subito se erigit caput mouet. saltat velocius et discurret. Itaque dicit Aristoteles. li. viij. Animalia inquit que non possunt habere iuuamenta a cornibus. habent iuuamenta alia a natura. sicut dedit velocitatem cervis et agrestibus vaccis que cornua habent in curuata. et non possunt propter magnitudinem defendere totum corpus. et propter hoc dedit natura agresti vacce aliud iuuamentum scilicet eiectionem stercoreis que exurit canes que ex vicino sibi nimium appropinquant. alij etiam canes que stercorea talium vaccarum inueniunt circa ipsorum odorem se occupant que usque imbelles bestie fugiant periculum et euadunt. De hoc quod supra in littera B. de boue et de bubalo que est bos agrestis

De vitulo

Cap. XIX

Vitulus a virore etate dicitur est. ut dicit Isidorus. li. xij. Nam statim quando nascitur a matre prope ad quendam matris vbera erigitur et leuat matris vberibus statim reficitur et lactatur materna lingua lingitur et ab omni immundicia peracta ex utero abstergitur et purgatur. Nascitur ei sicut et equus in fronte pustula quidam nigra quam magis amore asserunt incertum. Hanc pustulam matris statim amputat et detruocat. nec eum admittit ad vbera nisi predictum virgatus auferat et persequatur. Idem dicit Aristoteles. De equo et eius pullo. similiter Auicenna. quod supra in littera E. de equo. Vitulus matrem diligit. et eius mugitum sequitur et cognoscit. Vbera que fugit fronte excutit. et sic vberiores lactis effusione a matre quirit. lacte satiat. salit hilaris et discurret saltando. a matris autem vestigiis non discedit. Sicut dicit Aristoteles. li. viij. quod vituli castrantur post unum annum. et si non castrantur illo tempore erunt pui. Et est castratio vitulorum secundum hunc modum. prosternunt vituli in terra et scindunt corium. et exprimentur testiculi et erigunt eorum radices ad superius et eorum nervi. et ligant scissura quousque exeat sanguis extra. et si accidit apostema cremabunt

testiculum abscisum. et ponunt cinerem super apostema et sic locum sanat. Est autem in mari quidam bestia huius similitudine vituli propter quod vitulus marinus nuncupatur. hec parit in terra more pecudum. more canum coit. nunquam parit plures quam duos. educat matris fetum. non antequam decimum diem ducit fetum ad mare. sed deinceps assuefacit eos ad natandum. difficulter interficiuntur nisi capite lesio. mugiunt sicut vituli propter quod vituli nuncupantur voce et vultu populum saluant cum maxima disciplina. Nullum animal grauiori somno premittit penis quam in mari vtuntur. humi vice pedum serpentum. pelles hirsutas et crinitas habent sicut vituli que detracte sensum equorum retinent. semperque maris estu recedere inhorrescunt. Dextere eius pennule vim somniferam dicunt inesse. somnosque puocat si supponatur capiti. Ducuntque Plinius. li. viij. cap. xij.

De visio

Cap. XX

Visus est vocatur eo quod ore suo formatur ferus qui orsus. ut dicit Isidorus. li. xij. Nam autem eos informes generare propter et carnem quandam nasci. quam mater lambendo membra componit. Unde est illud. Sic format lingua fetum quem protulit visum et. Sed hoc immaturitas partus facit. Denique tricesimo die generat. Unde puenit ut precipitata fecunditas informes perierit. Ursorum caput est inuvalidum visum maxima in brachijs et in lumbis. Unde interdum erecti insistant. ut dicit Isidorus. li. xij. in capitulo. de bestiis. Vel dicit visus ab vrgendo. quia fortiter vrgit ac stringit quem apprehendit. De visis dicit Plinius. li. viij. cap. xxxvij. Ursorum inquit coitus est in initio hyemis nec vulgari quadrupedum more coeunt. sed ambobus cubantibus et complexis recedunt deinde ab inuicem. et intrant specus separatim. in quibus pariunt. xxx. die. et non plures quam quinque. sunt fetus candidi. et informis caro. parum maior quam sint mures sine oculis et sine pilo. vngue tamen prominent. hunc lambendo paulatim figurant. nec vident homines quicquam rari quam visos coeuntes vel parientes. ideo mares quadragenis diebus latent. femine quaternis mensibus. sari bula sua edificant cum ramis et frondibus. et sunt penetrabilia ymbribus mollium fronde contexta. primis his diebus septenis tam graui somno opprimuntur. ut nec vulneribus valeant excitari. tunc pinguescunt miro modo. Et sunt eius adipos apte contra pfluvium capillorum. post hos dies resident ac priorum pedum suctu viuunt. fetus frigentes opprimendo ad peccus fouent. et cubant super eos sicut volucres. Virum

H 3

ante est dictu qd credit Theophrastus. s. visorū carnes tūc temporis coctas crescere si seruent. nec inueniūt tunc aliqd cibi in aluo vestigiū nisi modicū de humore. Circa cor autē habet tūc sanguinis puas guttas et nihil oīno in reliquo corpore inueniri pōt. in vere pcedūt. et tūc masculī sunt pignes. Cui rei causa est occulta. pēipue cum tūc tēpis nec cibo nec somno sunt sagiati. pter qd dieb' bis septenis Exeuntes autē specū qndam herbam querūt quā comedūt vt latent ventres quē habēt tēcōstrictum. Oculi eorū tūc sunt heberati. et iō tūc maxime expetūt fauos apuz vt os vulnēratū puncturis apum sanguinādo releuet gūedinem et dolorem oculorū. Caput habz debile qd est fortissimū in leone. et ideo si vigēte vi qndocqz de rupe se precipitent. collapsi sup arenam defacili moriunt. Cerebrū vt dicunt habent venenosum. et ideo eorū capita qū occidunt in spectaculis cōburunt. ne gustātes aliq de cerebro in visinā rabiem puerantur. Pugnant ptra tauros et auersi rapiūt ore ipsos. pedibusqz omnib' in cornib' suspensi pōdere deſciūt et tūc mordendo eos dilaniant et occidūt. Nec alicui animalium inest tanta solertia ad maleficia sicut visis. Hucusqz Plin. lib. viij. c. xxxvij. De visis autē dicit Aristot. li. vj. Ursus inq̄t comedit omnia indifferēter. Comedit em̄ fructus qū ascendit arbores et frangit aluaria et comedit mel. et infestant a pes oculos ei' et pūgunt linguam. et qūqz fugiunt ipm. et comedit cāeros et formicas ppter medicinā. et comedit carnes ppter ei' magnā fortitudinē. Et pugnat cū ceruis et porcis agrestib' et cum canibus et cum tauris. et pster nit eos. et vadit erectus ptra eos et tenet manib' cornua et sepe vincit eum. Est autē animal impatiens et iracundū volēs se vindicare de singulis que tangūt eum. ideo si aliquē pcutiēte se inuaserit si alius eū tetigerit dimittit p̄mum et statim inuadit secundū. et si tertio statim eum leserit dimittit p̄mum et secundū et mox contra tertiu insurgit. Et qū capis pelnis ardētis aspectu excecāt. catenis colligat ludere p̄pellit et per verbera domesticat. Animal etiam est instabile et multū inquietū. vñ tota die circuit circa stipitem ad quē vinculū alligat. pedes suos fugit et lābit. et in eorū succo delectat. miro mō scit scandere sup arbores vsqz ad altissimas ipsarū arborū summitates. Solēt autē mellificare apes i arborib' cōcauis quaz fauos deprehendens visus p

odorem ascendit vsqz ad locū mellis. et faciens vnguibus in arbore apturā extrahit mel et comedit. ex consuetudine frequēter qū esurit ad locum redit. qd attendens venator circa arboris pedem sudēs et palos acutissimos vndiqz circūfigit. Ante apturam sō malleū valē ponderosum cū reſte suspendit. Veniens itaqz visus esuriens et mel extrahere cupiēs per malleū impedit. qd videns quasi pede malleum a se pūcit. sed rediens malleus ipm ad aures tangit. sup quo indignatus fort' a se malleum reſcit q impetuosis rediens ac' ipm ferit. et tādū cōtra trūcum sine malleū sic cōtendit qūqz ex frequēti ictu caput qd habet debile deficit. et cadens inferius super palos p̄pria stulticia se occidit. Istū modū venādī visos narrat theophrast' et istū eundē modū a venatorib' visorū in germanicis parub' intellexit.

De visa

Cap. OXI

Visa autē bestia ē senissima. et maxime qū catuli sui rapiunt. nā illi cura ē dē salute filiorū. ideo eos diligēter lambit. lactat et nutrit. et circa illos defendendos sepe potēt p virib' se oppōit. imp̄gnata a masculo se diuidit. et vsqz ad filiorū informatiōez vltimū nō accedit. vt dicit idem. In tpe luxurie se abscondit et videri a moris tpe erubescit. Masculi etia eis tūc tēpis parciūt et voluptatis grā eas infra part' tēpa nō accedunt. vt dicit Aristot. Plin. et Aucē. Item Plin. li. x. cap. lxxij. Urſi inq̄t nō lambunt potum vt bestie habētes serratos dentes. nec sorbēt vt habētes cōtinuos sic oues et homines. s. aquā morſu vorant.

De vulpe

Cap. OXII

Vulpes est dicta qsi volupes. est enīz volubilis pedib' et nunq̄ rect' itine rib'. sed tortuosus am fractib' incedit fraudulēt animal insidijs decipiēs. Nā dū nō habuerit escā mortuā se fingit. sicqz auēs descendētes qsi ad cadauer rapit et deuorat et transglutit. vt dicit Isi li. xij. Vulpes semp claudicat. Nā crura ei' dextra breuiora sine qz sinistra. Pellem habet mltū villosam calidā et pilosaz caudā magnā. quā dū canis rapere putat dētes et os pilis replet et obturat. Contra taxū p māſionib' pugnat et ipsū foueam vrina et stercore polluit et defecat. et sic de ipso nō violētia sed dolo et fraudulētia triumphat. Foveas et loca subteranea inhabitat et frequētat. animalia domestica plus qz siluestria

rapit et deuorat. Et ut dicit Aristo. li. viij. ceruus est amicus vulpis. et propter hoc pugnat contra melum id est contra taxum et ipsum inuadat. Naturale est odium inter vulpeculam et melum sine taxum quem sepe superat vulpes. dolo potius quam fraude. Est autem animal vorax et gulosum. et ideo generat filios cecos sicut leo et lupus. ut dicit Aristo. lib. xvi. Nam ut dicit Soli. In omnibus facientibus filios incompletos causa est gulosis. quia si expectaret natura usque ad complementum sugendo interficerent matrem. et ideo natura facit ferum nasci ante complementum ne nimis expectando plenam formationem auaritate nimia nutrimenti interimeret matres suas. ut dicit idem. Animal siquidem est fetidum corruptum et loca reddit sterilia et corrupta ubi morari continue consuevit. ventrem et guttur habet album et delicatum et caudam et tergum habet rufum. anhelum habet fetidum. et morsum aliquotulum venenosum. ut dicit Plinius. Quoniam eam insequuntur canes caudam inter crura recolligit. et quando videt se non posse euadere in cauda villosa vinam recolligit. quam super canes ipsam subsequentes percipit et diffundit. cuius fetorem abhorrens canum multitudo aliquotulum ei cedunt. Domesticum et domesticum in necessitate se fingit. sed nocturno oportunitate aliqua siluas petit. Et quoniam multum sit in se versuta et maliciosa. in multis tamen est utilis finem exercitum medicine. ut dicit Plinius. libro. xxvii. Adeps enim eius et medulle multum dicuntur valere contra nervorum contractionem. Sanguis vero diureticus unde multum valere creditur ad lapidum in vesica et renibus fractionem. Alias ponit Plinius. ubi de virtute vulpium magorum opiniones de quibus non curo facere mentionem. Dicit tamen quod si quis linguam vulpis habuerit in anulo vel in armilla talis non patietur. ut dicit finem magos caliginem oculos.

De verme

Lap. QXIII

Vermis est animal quod de carnibus sepe et herbis nascitur. sepe autem de oleribus percipitur. aliquando ex sola humorum corruptione. aliquando ex sexu commixtione. et aliquando ex ouatione ut patet in tortuicis et scorpionibus et lacertis. ut dicit Isidorus. li. xii. Dicit autem finis quod vertes vel quasi verrens. quia in multas partes se vertit. vel quia verrit. id est ad pres oppositas se trahit. non enim sicut serpentes squamarum nimbis finis repit. sed in diuersas partes corpusculum suum trahit. ut dicit Isidorus. In veretum de latebris vermes exeunt. et ideo forsitan finis a verno exitu nomen sumit. ut dicit idem. Sunt autem ver-

miu multe differentie sic dicit idem. Nam quedam sunt aquatici. et quedam terrestres. Et istorum quedam sunt in herbis et oleribus. ut cruce et psimiles. quedam in arboribus ut teredines. et quedam in vestibus ut tinee. et quedam in carnibus ut madores que ex corrupta humiditate in carnibus putridis generantur. quedam in animalibus ut lumbrici et ascarides in visceribus. syrones in manibus pediculi et lendes in capitibus. que omnes ex humoribus corruptis in animalium corporibus interius vel exterius generantur. Sunt et alii finis terre longi et rotundi molles et lubrici terrei quos in terra venantur talpe et quibus pisces in aquis capiuntur quando hami talibus vermibus inescantur. Et dicit Constan. quod tales finis valent contra spasmodum et tractionem nervorum. Valent etiam contra morsum serpentis et ictum scorpionis. Et inter vermes quedam sunt que omnino carent pedibus ut colubri et serpentes. et quedam sunt qui multos habent pedes ut sexupedes. Et quedam sunt valde perniciosi et nature hominis inimici ut serpentes et ceteri venenosi. Et sunt quedam anulosi corporis que non habent nervos nec ossa nec spinas nec cartilagineas. nec sanguinem. et omnes tales si in oleo tinguntur moriuntur. in aceto vero reuiuiscunt. ut dicit Aristo. et Plinius. Et sunt quedam vermes qui generant et generantur et quedam qui generant et non generant ut salamandre. et in talibus non est sexus. Vis et multis aliis modis finis tam maiores quam minores variantur.

De vermiculo

Lap. QXIII

Vermiculus est vermis modicus a verme diminutive dictus. quales solent in lignis et fructibus inueniri. sic David. ii. Reg. xxiij. renerrimo ligni vermiculo comparat quod teredo vel terebucca dicitur que cum sit natura mollis lignum durissimum perforat. imo nihil est durius eo dum tangit. nihil mollius dum tangit. ut dicit glossa. ibi. Vermis igitur precipue terrestris nascitur ex humo et folijs et fructibus et lignis. finita hyeme procedit de visceribus terre tempore verno. salta cauet et fugit. et aromatibus amaris condita non tangit. vestes lineas non rodit sicut tinea. laneam vestem destruit et consumit. et maxime illas vestes laneas consumit vermis quarum carnes tetigit dens lupinus. Nam lana ouis deuorata a lupis tinea generat et pediclos. ut dicit Aristoteles. li. viij. et Plinius. li. x. Utilis et mollis est vermiculus et rotundus. subtilis et gracilis sunt eius extrema et media grossiora. occulte mordet arborem et consumit. pl.

ore q̄ pedibz se trahit. vilis est. flexibilis et ex-
anguis. In oibz vermibz est sensus tactus et
gustus. vt dicit Plin. lib. ij. cap. lxxj. Unde p-
cepto sonitu v̄l strepitu lateſcūt. iter ſapores
discernūt. amara em̄ et ſalta refugiunt ſmes.
et dulcia appetunt ac ſugūt. vñ dentibz aliq̄ p-
danť. et aliq̄ vnguibz et roſtris ad neceſſitatem
rapiūt. aliq̄ acumine excuant. aliq̄ ſugūt. lam-
bunt. ſorbent. vomunt. mandūt. nec minor ē
varietas in pedū ministerio vt rapiāt. diſtra-
bant. p̄mant. pendeant. terrā fodere non ceſ-
ſant. vt dicit Plin. ibidē. ſ. li. ij. ca. lxxj.

De vipera

Cap. QXV

Vipera est gen⁹ serpentis venenosi. d⁹
qua dicit Jsi. li. xij. Vipera est dicta
eo q̄ vi pariat. Nam cū venter ei⁹ ad
petum itumuerit. catuli nō expectātes matu-
rā nature solutionē corrosi ei⁹ lateribz. cum
matris interitu vi erumpūt. Dicit autē q̄ ma-
ſcul⁹ ore inserto in os vipere semen expuat. il-
la autē ex voluptate libidinis in rabiem versa
caput maris p̄scindit. itaqz sit q̄ parens vter
qz pereat. masculus dū coit. femina dū parit
Ex vipera fiunt pastilli. q̄ troisci tyriaci no-
minant. ex q̄bz sit tyriaca. i. remediū cōtra ve-
nenū. De viperis dicit Plin. li. viij. c. xl. Vipera
sola inter serpentes in terre cauernis se absco-
dit. Alij autē omnes in cauernis ſaporū aut ar-
borū se occultant. famē ſuſtinent diutissime.
in forti hyeme intra tre viſcera ſiue fiſſuras
ſe recolligit et prius euomito veneno vſqz ad
veris tpa dormit. Cum autē calore ſolis por-
terre apiunt. vipa expergeſacta egredit de ca-
uernis. Et qz viſus ei⁹ ex longa mora p̄trahit
in tenebris caliginē. ſeniculi radicem v̄l her-
bam querit et ei⁹ ſucco oculos linīt hebetatos
et ſic herbe gultu oculos acuit vt viſus recu-
peret quem amiſit. Eſt autē tyruſ ſpecies vi-
pere maxime venenositatis. de quo dicit Ari-
ſto. li. vij. Tyruſ eſt ſicut et thenethea. i. cocodril-
lus. latet in hyeme. ſed poſt expoliat coriū qd
eſt inter oculos ſuos. ita q̄ ille qui nō cogno-
ſcit hoc accidens putat q̄ ille cec⁹ ſit. deinde
aufert coriū capitis totaliter vno die. et ſua
expolatio eſt ſicut exit⁹ embriōis. et ſic reno-
uat qñ deponit ſenectutē Itē in eodē in fine
Inuenit tyruſ qdam quē ſerpentes magni ſu-
giunt q̄uis ſit paru⁹. et ſunt pili ſupra totum
corp⁹ ſuū. et qñ mordet aliqd putreſcūt om̄ia
que ſunt in circūitu morſus ſtatim. Et inue-
nit vn⁹ puus tyruſ in india et morſus eius eſt
ita fortis q̄ nō inuenit contra ipm medicina

De vipera dicit Ambro. in herame. omniū
ſerpentiū neq̄ſſimū eſt genus vipere q̄ cū cu-
piditatem aſſumpſerit coeūdi murene req̄rit
copulā. p̄grediſqz ad lit⁹ aque vbi credit mu-
renulaz latitare. ſibilo autē euocat vipa mure-
nulam. et puocat ad amplexū. que vocata ſta-
tim adest. vipa autē videns eam ad copulā p-
paratā totū venenū ſuū euomit. et ad ample-
xum murenule tūc accedit. completo ſco p̄cu-
bitu vipera venenū qd emomuerat haurit
iterū et eſumit. et ſic cū veneno reſumpto re-
uertit ad cauernā. Vipera inſup vt dicit Plin.
lib. xxix. c. ſ. lapidē quendam deglurit. qd p̄ci-
pientes ſciſthe viperam caute apiunt et lapi-
pidem erimūt. et eo vtunt⁹ p̄tra venenū. Itē
ibidē. quē dracon v̄l aſpis vulnerat caput vi-
pere appoſitum vulnere ſanat. Et econuerſo
quē vipa pūgit caro aſpidis attrahēdo vene-
nū vipē ſanare conſuevit

Incipit liber. XIX. De coloribz odoribz
et ſaporibus.

De scriptis pro
prietatibz rez ſpūaliū et cor-
poraliū tam ſimpliciū qz cō-
poſitay. put ad man⁹ nraſ p-
uenire potuerunt. Hūc po-
ſtremo de q̄buſdā accidentibz corpaliū rez
rum ſubſtancias cōcomitatibz coopante di-
uina gratia eſt hic attendendū. Primo de co-
lore. Secūdo de odore. Tercio de ſapore. Ul-
timo de liquore. Color eſt dicit⁹ vt dicit Jsi.
li. xvij. eo q̄ colore ignis vel claritate ſolis ē
p̄fect⁹. Vel color a colendo eſt dicit⁹. eo q̄ co-
lant⁹ colores ad hoc vt ſumme ſubtilitat⁹ ſint
et intime puritatis. Colores autē quomō na-
ſcunt⁹ aut fiunt. de hiſ quere infra in fine de
coloribz. Eſt autē color ſm Ariſto. in li. meth.
extremitas p̄ſpicui in corpe terminato. Rei ei
corpaliſ viſibilis ſup̄ficies et terminus colo-
rū differentias quas recipit ex natura mix-
tionis elemētoz et dominio in corpe compoſi-
to dicit. qz mixto p̄ſpicuo et diaphano p̄actu-
alem vnionē lucis radiantis ſup̄ ipſam ſm-
nabilem et p̄ſpicui corpis ſup̄ficiē viſui repre-
ſentat. Et p̄pter hoc dicit Ariſto. in ſecūdo li.
de aia. q̄ color ē moriū⁹ viſus ſm actū lucidi
Nā lux ē act⁹ et p̄fectio lucidi ſen p̄ſpicui. Na-
turā em̄ coloris in corpe mixto ex ali⁹ elemē-
ti dominio eſſentialr exiſtis. p̄ducit lux ad ac-
tū inmutatiōis viſus Quāuis em̄ color na-

turaliter et essentialiter sit in mixto. non tamen habet potentiam manifestandi se nisi per lucem super ipsam sufficiens actualiter radiante. Unde color ad sui manifestationem se indiget luce. sed non e converso quod lux ad sui manifestationem non indiget colore. sicut color indiget luce actualiter existente ut luce mediante coloris qualitas visus organo in primis. Et ideo posuerunt aliqui quod ratio visibilis radicaliter et formaliter est in luce. quod ipsa sublata rei colorate qualitas visui non apparet. Nabet autem color actualiter essentialiter in tenebris. ut dicit comen. in secundo de anima de immutatione visus et coloris. non enim creat lux colore cum in sua actualitate ex dominio elementi sit in mixto sed lux extrinseca diffusa super colore et super medium disponit ipsum medium dando ei formam per quam possit recipere speciem coloris. et ideo per lucem fit dispositiva immutatio in medio per quod de se coloris differentia ad organum visus. ubi fit iudicium de colore. et ideo in tenebris remanent colores in sue essentie actualitate sic expressit dicit comen. super id per speciem. li. j. cap. vlti. quod lux non erigit ad visionem colorum nisi in altera duarum causarum. aut quod sine luce non extendunt forme colorum in aere. aut quod si tunc extendunt non operantur in visum nisi per lucem. unde ad existentiam coloris lux non erigit. sed tamen ad eius manifestationem. et quod non manifestetur in tenebris color. propter hoc non erit superfluum vel ociosus cum se perficiat suam naturam et substantiam. Et quod non videtur in tenebris non est ex defectu coloris sed potius ex defectu a parte recipientis. eo quod non habeat dispositionem quam oportet ipsum habere. Si ergo alicubi dicunt auctores colore non esse in actu sine luce intelligendum est de actu manifestandi quod ad visum non de actu existendi. Ornat itaque lux extrinseca colores et decorat. et ipsos prius existentes in esse specifico visui manifestat. non tamen primitus eos causat. et hoc intelligo de luce infusa extrinseca super res. Nam per lucem celestem ad interiora rerum invisibiliter penetrans cooperantibus quatuor elementorum qualitatibus colores percreat atque causat. et sic generatos existentes in esse specifico suaveniens lux visibilis clarificat nobilitat et oculis manifestat.

De materia coloris Cap. I

Est autem perspicuum bene terminatum materia coloris. et hoc est solum vel maxime humidum. quoniam siccum et terrenum in quantum humidum non est perspicuum. siccum vero igneum non descendit de spera sua. neque hic inferius invenitur. quoniam sola forma ignis generatur a potentia alicuius ele-

menti ex quo debet mixtum constitui. ut patet ex libro de generatione. Illud ergo perspicuum habet tres differentias materiales. quod aut est materia subtilis. aut est grossa. aut mediocris. Si mediocris. tunc est humidum aqueum multum abundans super siccum terrenum et super humidum aereum deficientes ab humiditate aerea. vel erit aereum multum alteratum per siccum terrenum. ita tamen quod excedat grossiciem Si autem subtile sic est humidum alteratum ad naturam aeris siue humidum alteratum aereum. Si autem est grossum tunc est alteratum ad grossiciem et siccitatem terrenam. ita quod excedat mediocritatem.

De materia coloris nigri Cap. II

Materia ergo coloris perspicui. aut erit siccata per dominium. vel humida per dominium. vel mediocriter siccata et humidata. Si vero dominetur siccitas in materia. tunc si est actio calidi per dominium generabitur albedo. quia calidum rarefacit et disgregat partes materie et subtilizat ac generat claritatem et perspicuum Et finit hoc dicit Aristoteles. li. de anima. xix. quod generatur albedo ex paucitate humoris in materia siccata per dominium calidi agentis et subtilizantis. sicut patet in calce et ossibus combustis et alijs similibus. Si vero agat in materia dominans frigiditas tunc generatur nigredo quoniam restringit partes materie sicce et congregat ac oppilat substantiam rei et condensat ac obscurat. Obscuritas autem est privatio non solum lucis. verum etiam coloris quemadmodum claritas est differentia coloris sicut lucis. quoniam niam est conditio visibilis simpliciter. et tunc magis terminatur siccum quod exigebatur ad generationem albedinis. et sic inducitur color niger. Si ergo sit humidata materia tunc a calido dominante generatur nigredo quod calidum adducit partes humiditatis et consumit humidum quod exalat in fumum nigrum. ut patet in lignis viridibus et humidis. de quibus extremis erit humor niger quando exurunt. unde dicit Aristoteles. li. meteorum. vltimibilia sunt que habent in poris humorem debilem qui non potest resistere calori ignis. nec tamen statim suffocant. sed potius alit ignem. Unde patet quod humidum est potissimum in quo agit ignis. et illud humidum est causa nigredinis per caloris actionem quoniam calor agens exalare facit subtile et humidum aquosum et evaporare aereum et remanet quod est terrenum atque grossum. propter quod oportet necessario ut nigredo generetur. Dicit enim Aristoteles. li. meteorum. iij. quod natura terrestris subtilis. et claritas aque. et natura aeris faciunt albedinem in argento vivo. et ideo opposita istorum inducunt nigredinem in sicco derelicto ex actione calidi

in humido. Et sic dicit Aristot. li. xix. q. nigredo generatur in oculo propter multitudinem humiditatis nam calor naturalis agens in humido terminando et digerendo et exsiccando in fine nigredinem derelinquit.

De generatione coloris albi.

Capitulum. III

Non sit materia humida et illud vincat dominans frigiditas tunc albedo generatur ut apparet in nive pruina et canicie in humoribus siccis. Quamvis enim frigus aggreget humidum non tamen sicut siccum humidum enim cum sit perspicuum magis est aptum naturae ad nobile esse coloris. Propterea humidum compressum paratur ad sparsionem et partium separationem. Sic autem non est de sicco propter quod magis paratur. Quamvis per compressionem ad receptionem claritatis et aptationem siccum et ideo potest melius frigiditas generare album in humido quam in sicco. Et sic intelligendum est quod dicit Aristot. li. xix. q. albedo generatur ex aere vaporoso. id est declinata ad humiditatem aquicam et hoc propter frigiditatem actionem. Quod dicit commentum quod albedo generatur ex igne claro admixto cum elemento valde diaphano intelligendum est de claritate que per transumptionem albedo sepius ab Aristot. nuncupatur. scilicet quod albedo debet generari in nubibus ex reflexione radiorum in eis si tenues fuerint atque rare. Et sic etiam flamma aliquando apparet alba quam materia aeris est subtilis in qua radiat vapor ignis et talis albedo non est propria sed potius transumptiva. Possimus tamen extendere hoc commentum quod dicitur de igne ratione perspicui quod est materia propria albedinis non ratione sue actionis. Unde hoc quod dicitur debet intelligi de igne qui debet esse materia coloris et non de efficiente extra et secundum hoc intelligitur materialiter non effective neque formaliter.

De gradibus inter albedinem et nigredinem.

Capitulum. IIII

Unt autem inter albedinem et nigredinem multi gradus intermedii secundum intensiorem dominum tam qualitatibus activis quam passivis secundum esse debilem et fortius multipliciter et secundum multos gradus. Quoniam quanto plus dominatur siccitas tanto cum maiori difficultate subtilitatur et rarificatur et elucidatur et sic difficilius fit perspicuum et persequens albedo eo quod siccum est densius ac solidum in quantum humidum et obscurum. Quanto vero dominum siccum fuerit minus et calidum maius fuerit dominum tanto melius et citius poterit albedo inde generari. Similiter quanto siccitas

fuerit maior et frigiditas intensior tanto magis generabitur nigredo ex partium compactione et extensione obscuritatis et privatione claritatis et substantie terminationis perspicui. Similiter est de humido quanto enim maius fuerit dominum humidum proportionabilis combustioni dummodo sit dominum calidum tanto maior erit fumus et caligo et denigratio. Quanto vero dominum humidum sit maius dummodo sit dominum frigidum proportionabiliter crescens erit similiter intensio albedinis. Si vero fuerit dominum humidum magnum et parum de dominio calidi remittet nigredo. Similiter si sit dominum humidum magnum et dominum calidum parum et frigidum parum remittet albedo si vero fuerit dominum humidum aliquantulum dominum vero calidum magis nigredo magna poterit generari quam tam calidum generat albedinem in humido ut patet in albedine oui cocti et quoniam ignis in lignis viridibus et humidis relinquit cineres albos post finalem terminum sue actionis. sed tamen non est vera illa albedo quoniam semper apparet in eo vestigium perspicui male terminati ad modum superficie cristalli clari. Et hoc apparet si incidatur licet non pertingat hec perspicuitas per medium corporis perspicuitate simpliciter actuali et completa. Unde patet quod non est vera albedo. Unde illa albedo derelinquit ibi propter debilitatem caloris agentis ita quod vincit frigiditas intrinseca et innata. Est autem albumen coctum album quod non tangit ab igne propter testam quod si immediate tangeret utique in ipso nigredinem generaret. Agens insuper calidum in humidum primo generat nigredinem et fumum et vincens humiditas inducit siccitatem in materia in qua agit et sic illa inducta siccitate facit novam transmutationem et generat novum colorem in subtilitate siccitatis. Et licet caliditas aggreget omogenea propter quod condensat et obscurat tamen siccitas habet aliquid sibi annexum de humido ratione cuius potest disgregare. Et licet in principio congregetur ratio dominum tamen post aggregationem ipsum aggregatum subtilitatur quod est operatio specialis est subtilizare materiam in qua agit dummodo sit sicca. Quod dico propter hoc quod aliquando agit in humidum et exalat illud frigidum vero non ordinatur ad rarefaciendum sed stat in ipso actu condensandi tanquam in actu principali quod aggregat tam omogenea quam eterogenea.

De actione calidi et frigidi.

Non sit actio calidi

Cap. V

di et frigidi mediocriter concurrentes

in matetia sicca tunc generabitur color medi⁹ necessario. q^z calidū subtiliabit in generationem albedinis. Frigidū s^o e contrario aggregabit eam in generationē nigredinis. Lū ergo in quolibet puncto siml' agant equalit' oportet q^z inducant in quolibet pūcto siml' albedinem z nigredinē. q^z oportet q^z fiat color cōpositus ex eis. Et iste plus debet habere d^o nigredine. q^z siccū min⁹ se h^z ad album q^z ad nigrū. ppter puationem pspicui z obscuritātē in natam. z plus se habet ad aggregationē z in/nate aggregationis pseruationē q^z ad subtiliationē z rarefactionē. Si s^o cōcurrāt mediocriter in materia humida p dominū sifr generabitur color medi⁹ qui habebit plus d^o albo q^z de nigro. quoniam humidū p dominū um rōne pspicui puri magis se hab^z ad albū q^z ad nigrū. z respectu agētis frigidi facilius se habet q^z respectu calidi. q^z niam calidū agit in humidū exalando z consumēdo. frigidum s^o solūmodo pseruādo illud in sui nasa p viam p solidatiōis z p pactionis. Si s^o sit materia mediocris. tunc erit sp color medius. Si s^o sit in tali materia actio calidi p dominū. tūc q^z pōt facili⁹ hūidū trāsmutari in nigredinē q^z siccū in albedinē. generabitur color pl⁹ habēs de nigredine. sicut patet q^z humidū z siccū diuidunt adinūcē. citius generat calor colorem nigrū in hūidis et in viridib⁹ lignis q^z in lapidib⁹ combustis in q^zbus calē generatur z p similia. Si s^o fiat actio frigidi p d^o minū in materia mediocri oportet colorem esse mediū compositū magis ex albedine. q^z niam hūidum magis se habet ad albedinem q^z siccū ad nigredinem siue aliquē colorem. eo q^z i humido est materia pspicui que est p^zpria materia coloris. In sicco aut non inq^zstuz hūidū respectu s^o agentis saltem vno modo est hūidū obedientius sibi q^z possibile est. ppter puationem soliditatis z duricie cuiusdā naturalis que est i sicco. Licet em siccū de se sit natū pgregari. nō tū est ita bñ cōgregabile sicut humidū. vt pat^z in lapide q^z lic^z suba sit ppaeta nō tū facile recipit maiore p^zssionē a causa agente Videm⁹ em in multis q^z frigidū de facile pducit albedinem. vt in niue q^z nō tū apparet exemplariter q^z agit in materia sicca Si s^o pcurrant mediocriter in materia mediocri fiet mediū necessario q^z erit eq^z distās ab extremis. Si em q^z est dominū soluz ex parte agentis alteri⁹ vel solum a parte matie accidit color cōpositus ex altero magis et ex

altero minus. tunc q^zndo equant⁹ tam agētia q^z patientia erit color se habens equaliter. vt patet ex p^zdictis. Et ita erūt due extremitates z q^zq^z mediū. Nec videt⁹ q^z plurib⁹ modis poterūt mediū esse distincti s^zm speciem sicut declaratū ē per istam diffinitionē diuisam p opposita membra nec superflua nec diminuta. Aristo. etiā testat⁹ q^z tū sunt q^zq^z mediū colores quoz nūmerus et sufficiētia pōt accipi p^zdicto modo. z etiā ex cōbinatiōe albi z nigri ad eoz generatiōes. eo q^z nigrū z albū pcurrāt eq^zliter ad ppositiōes coloris mediū. et tūc erit color eq^z distās int⁹ extremos vt rubedo. In⁹ albū s^o z rubeū nō pōt esse nisi duo. vñ magis appropinq^zbit albo z alius rubeo. In⁹ rubeū s^o z nigrū erūt similē duo. vnus magis conueniēs cū rubeo. z alius magis cū nigro. ita plures non pōt esse intermediū. quia inter album z rubeū non pōt esse aliq^z eq^z distans simplr. quoniam eque distācia simplr h^z respectum ad extremos. sed talis si ponere^z haberet tres q^zrtas albedinis z vnam nigredinis. q^z niam medietas rubedinis ex vna est quarta albedinis z vna q^zrtā nigredinis. eodē mō non erit eque distans simplr iter nigrū z rubeū. q^zre oportet q^z haberet tres q^zrtas nigredinis z vnam albedinis. z sic esset tū eq^z distācia s^zm q^zd z s^zm apparētia et nō simplr s^zm veritatem.

De speciebus colorum quot sunt

Capitulum. VI

In autem colores q^zq^z intermedios nominat Aristo. Primū vocans glaucū. secundū puniceū. id est citrinū z tertium rubeum. quartū purpureū. q^zntum viridem. Ita q^z inter album et rubeum erit glauc⁹ a parte albi. punice⁹ a parte rubri. Inter nigrum aut z rubeū purpure⁹ a parte rubei. z viridis a pte nigri. Nec nomia alio nomine vocant⁹ in greco. vt kyanos purpure⁹. karapos glaucus. sed de nominib⁹ grecis nō est vis. sed nomina latinorū attenduntur. Et ratio dictoz patere pōt. q^zm glauc⁹ magis habet de albedine q^z de nigredine z rubedine. z talis color ponit⁹ in folijs cadētib⁹ i hyeme vl⁹ autumno. Punice⁹ s^o z purpure⁹ circūdant rubedinē. q^z vterq^z habet pl⁹ de rubedine q^z de albedine. sed punice⁹ est magis remotus a nigredine q^z purpure⁹ vt vult Aristo. in li. ij. de somno z vigi. vbi loquit⁹ de corruptiōe istorū in nigredinē vbi puniceū ponit p purpureū declinare in nigredinē. et ideo oportet

ut purpureū sit inter rubedinē et nigredinez
et punicē inter albedinē et nigredinē. Ex q̄bo
oibz sequit̄ q̄ viridis debet poni cū nigredie
Et q̄ patet rō ordinatōis ipsoz q̄nqz colorz i
terminatorū fm̄ Aristo.

De opinione eorū qui ponunt lucem esse
de substantia coloris.

Capitulum. VII

Sunt autē q̄ ponūt lucē esse de suba co
loris. et illi dicūt q̄ color est lux incor
porata pspicuo. Habet autē pspiciū
differentias istas. Aut em̄ pspiciū est pur se
patū a terrestreitate. aut ipur cū terrestreitā
tis admixtiōe. Lux autē p̄siderat q̄drifaric. qz
aut est lux clara. aut obscura. vel est pauca vl
multa. Hec dico lucē magnā p̄ subiectū ma
gnū diffusam. sed sicut de luce p̄tuali dī q̄ in
puncto colligit̄ lux multa ut q̄n opponit̄ spe
culū p̄cauum soli. et lux cadēs sup totā specū
supficiē. in centrū spere speculi reflectit̄. Et lu
cis collectio speculū inflāmat. et citissime cō
bustibile generat. vñ cū fung⁹ vel aliud inflā
mabile oppōit subito accēdit et ignit̄. Si igit̄
fuerit lux clara et multa in puro pspicuo albe
do generat̄. nā albedo est color ex luce multa
et clara in puro generat⁹. ut dicit Albert⁹ Si
fō fuerit lux pauca et obscura in pspicuo ob
scuro nigredo necessario generat̄. Et iste ser
mo explanat sermonē Aris. et auerrois. q̄ po
nūt nigredinem p̄uationē claritat̄ et albedi
nē habitū siue formā Et fm̄ hunc sermōnē pa
tet q̄ sunt septē colores ab albedine p̄sus ni
gredinem paulatim accedētes. silt̄ septē erūt
p̄ximī nigredini a nigredine p̄sus albedinez
p̄cedentes donec fiat occurus alicui⁹ septez
colorz q̄bo ab albedine ad nigredinem descē
dit. Et hoc patet. Cū em̄ albedinis essentiaz
tria p̄stituūt. scz lucis claritas et eius mltitū
do. ac pspiciū puritas duobz a motis pōt esse
remissio. Erit igit̄ p̄ hunc modū triū colorū
generatio. et q̄libet triū solo remanente duoz
reliquoz erit remissio. et sic ab albedine erunt
septē colorz immediate p̄ductiones vl p̄gressio
nes. Silt̄ a nigredine p̄sus albedinē septem
sunt colores. et erūt fm̄ istam p̄sideratōez. xvi
colores. duo p̄ncipales. s. albedo et nigredo. et
xiiii. collaterales. septē binc p̄ extensionē albi
ad nigrū accedētes. et septē illinc a nigredine
p̄ remissionē ad albedinez accedentes in me
dio in idē p̄currentes. In q̄libet autē medio
rū colorū sunt gradus quasi infiniti fm̄ intē
sionem et remissionem maiore vel minore p̄

ut extrema se p̄tendūt. Recollige igit̄ breuie
ex p̄dictis. q̄ color est p̄prietās siue qualitas de
relicta in supficie corpis p̄spiciū ex natura
mixtionis elemētariū qualitatū p̄currentiū
in mixto. que mediante luce visui actualit̄ p̄
sentat̄. Nam sine luce media color organū vi
sus actualiter nō immutat. color tñ p̄ se est vi
sibilis. ut dicit Aristo. ij. de aia. non est autē ex
defectu sui. s. pōt⁹ ex defectu et ipotentia or
gani. qz color sine actuali lucē p̄ntia nō videt̄
et ideo p̄tagorici vocauerūt colorē epiphanī
am scz supra apparitionē. eo q̄ sit extremitas
corporis pspiciū terminati vel in eius extre
mitate. tibi mag⁹ p̄prie est. eadē tñ natura co
loris est int⁹ et extra. ut patet in albugine oni.
et in fracturis vitri colorati. ut dicit in lib. de
sen. et sen. ca. vii. Sūt tñ multa q̄ sunt vñ⁹ co
loris in extremo extrinseco et initiali termino.
et alterius intrinsecus in medietullio. ut patz
in pipere nigro. et in pomo granato. multa cū
colorat̄ rei supficiem que nō penetrāt ad inte
riora. ut patz in picturis. pann⁹ etia; rubens
tingit aque extremitates q̄n ei supponit̄. Vñ
patet q̄ color pspiciū extremitas est. ut dī in
lib. de sen. et sen. ca. vii. Item sicut in corpore
pspicuo nō terminato ut aere. p̄ntia luminis
facit actu lucidū. absentia p̄o tenebrosū. sic
in corpe terminato p̄sentia lucis facit colora
tū. s. albū. et eius absentia nigrū et tenebrosū
ita tñ q̄ nō oīno absit lumen. ut dī in li. d. sen.
et sen. Vñ verus color est in corpe terminato
nō pspicuo. in corpe p̄o nō terminato n̄ est ve
rus color sed quasi color. ut dī i eodē lib. Itē
fit generatio colorz medioz fm̄ suas differē
tias fm̄ diuersitatē p̄portionū. etiam si fuerit
in sesquialtera p̄portionē vel fm̄ alias p̄por
tiones. Si autē fm̄ p̄portionē et fm̄ inherētiā
et dyaphanū fit iterum p̄portionalis nihil al
sumit. ut patet in consonantijs. ut ibide; ca.
viii. Item fit generatio fm̄ p̄portionē colorz
p̄sonantiū q̄n sunt delectabiles. et q̄nto erūt
magis p̄portionabiles tanto sunt delecta
biliores. ut dī ibide;. Item fm̄ alioz opinio
nē generatio colorz medioz fit p̄ suppositiōez
colorz extremoz inuicez. ut manifestioris sup
min⁹ manifestū. ut patz in picturis. sicut sol vi
det̄ p̄ se albus. sed p̄ interpositionē nubis videt̄
esse alteri⁹ coloris. Itē aptiōes oculorū nō fi
unt per discursiones radioz ab oculo. s. pō
tius fiunt per cōtinuā multiplicationē colo
ris in medio ut per subitam eius delationē
ad oculū. cū sensus fiat p̄ contactū. ut ibi dī.

Itē colores eā distantes positi a lōge distāti
bus apparere pnt mediū colores cum nō sint.
qz nulla ps rei sub extremo colore videri pōt
vt patet in pāno diuersi coloris vt ibidē dī ca.
viii. Itē mediū colores generant fm similitudi
nē generatōis mixtorū cū miscibilibz. qz mix
tionē mixtibilibz p trāsmutationē i formā per
mixti sequit mixtio colorū. vt sicut ab extre
mis corpibz generat mediū. sic ex extremis
coloribz mediū color generat. vt ibidē dī ca.
viii. Itē omnis color generat p albedinē z ni
gredinē q videri pōt pūatio esse albi qz color
vt obscuritas est pūatio lucis. vt dī li. x. mera
phi. ca. iij. Item vnitates coloris in specie nō
oportet q sequat vnitatē nature. vt dī Albu.
in differentia Item effectus coloris est imuta
re visus fm actū lucidū. nā p lucidū color edu
cit de potentia ad actū vt actualiter immut
organū visus vt apprehēdat spēm colorati et
iudicet de re visa. Item color mediū bñ p
porcionat delectat visum z confortat. extre
mus pō color debilitat visum z cōtristat. vt
dicit Aristo. Nam intensa albedo disgregat
spēm visibile z dissoluit oculū. Et oculū la
chrymare facit. Sed nigredo nimis intensa
aggregatō spēm z condensando visum rep
cutit z obtundit. Ut patet in diu inclusis in
locis tenebrosis. qui subito educti ad lucem
parū aut nihil vidēt. Item color rei colorate
naturā z pplexionem indicat. Nam albedo z
colores albi in corpibz congelatis nō sunt ni
si in substantia frigida. z nigri e contrario. qā
frigus albificat substantiā humidā. z deni
grat siccam. Calor pō denigrat humidā z al
bificat siccam. vt dī Aristo. z Auic. Et iō albe
do q est filia frigiditatis indicat dominū fleu
matis z frigidi z humidū humoris. Nigredo
signū est melancolice dispositōis z siccū hūo
ris in corpore dominātis. qñqz tñ est signū adu
rsionis nimie adurentis humores z in melā
colia innaturalē cōmutantis. sicut post dīce
tur. Itē rez intrinsecas qitates color extrin
secas manifestat. Nam vt dicit Auic. Color
ē qualitas q pficit a luce. Est em color lux ex
stans in potentia in corpore tenebroso migrās
in actū p lucidū supueniens ab extiori. Et p
patet sic. qdlibet em corp⁹ p mixtū hz aliqd d
igne in potētia. z p ignem hz de lucido. cum
ipse ignis sit lucid⁹ a natura. sed illud lucidū
velat a pibz tenebrosis. vñ solū est i potentia
sicut caliditas sulphuris vel pipis. Vñ sicut
cor. caliditas potentialis nō migrat in actū

nisi p p simile qualitatē actualē extrinsec⁹ ite
riori comparat. sic lux potēialis in p mixto
de tenebroso nō migrat in actum nisi p aduē
tū lumis exterioris. Color itaqz apparens ex
trinsec⁹ intensione vel remissionem declarat
ignis latitāt potētia in p mixto. z fm p de ei⁹
actione z virtute iudicat. Itē color pporcio
nalis varietas intuentis aspectū ad sui admi
rationē z intuitū naturaliter excitat. vt dicit
phi. li. viij. z Auic. Vñ dī q qlibz bestia qñ
tūcūqz seua varietatē coloris z pulcritudinē
admirat in pāthera. Itē cuiuslibet hoīs faci
em color maxime pulcrificat vl deformat. nā
color ordinat⁹ z suavis pplexio est pulcritu
dinis forma qñ membrorū dispositiōi debite
correspōdet. vt dicit Auic. Unde dī Aug⁹.
Pulcritudo est elegās corpis habitudo cuz
coloris suauitate. z ecōtrario color p susus et
incōposit⁹ euidentis est in corpore turpitudine. Itē
color passiōes z accētia aie pconisat. subit⁹ cū
pallor z discoloratio index est timor. nā reuo
cato calore ad interiora corpis superficies de
paupat a sanguine. z sic p pñs discolorat. Sic
subit⁹ rubor in facie signū est verecundie siue
iracūdie z furor. z p accidit ppter calorem petē
tē exteriora z cutis superficiē rubificārē z defen
dere ab illata iniuria cupientē. Itē color ma
teriam suā seu substantiā terminat pficit z in
format. qz si color in subiecto nō esset qual fo
ret rei substantia visui nō appareret. Itē color
matie superficiē ornat et ei⁹ deformitatē palli
at z occultat. Vñ color pposit⁹ inē extremos
medi⁹ in superficie corpis ordiate supposit⁹ in
formitatis accidētālī vl naturalī in materia
derelicta est opculū. vt dī auic. Itē color lu
ci se pformat z velat filia matri se ei⁹ actui cō
figurat. vñ cū intēsa luce color acuit z intēdi
tur. z cū remissa remittit z hebetat.

De coloris mutatione

Capitulu. VIII

It aut i corpibz colorū mutatio mul
tiplici de causa. vt patet in fructibz z
graminibz z in alijs terrenascētibz.
Nam pmo nascunt fructus virides vt patet
in vuis z in moris. deinde rubescūt. tandem
palescūt vl nigrescūt. z illius coloris accidit
varietas ex varietate caloris naturalis vl so
laris vario mō substantiā fruct⁹ decoquentis
z digerentis. Primo em calor actio est debi
lis z lenta insufficiens dissoluere z rarificare
ptes terrestres. z ideo in earum superficie appa
ret color viridis et indigestus ac terrestris.

Sed paulatim vigorat calor naturalis p ad
miniculū caloris solaris. z ideo foris digerit
z ppter eius intensiōē colorem rubeū in fru
ctū supficie derelinq̃t. z tandem ppleto fructu
z maturo et hūore pontico ac terrestri pfecte
digesto ex adustione color niger in superficie
generat. Nam calor pdominās sup terrestrei
tatē ipsam dissoluit z decoq̃t z digerit. z quā
tū necesse est in substantiam fructū accipit ac
conuertit. qđ sō reliquū est vel consumit. vel
a se repellēs ad extremas partes ducit z trās
mittit. z talis reiecta fumositās cum sit terre
stris supficiem inficit z nigredinis vel glau
citatis vestigiū in fructus generat superficie
z relinq̃t. sicut dicit sup li. vegetabiliū in cō
mento. Nam tales colores ex se actionē z na
turam frigiditatis p̃tendentes sepe etiam in
rebo calidissimis generant ex eadem cā. scz ex
calore interi⁹ dominante fumositates terre
stres vel aq̃as ad extrinseca repellente. vt di.
Alphred⁹ sup lib. Aristo. de vege. z plan. In
rebo etiam sensibilibz sit coloris mutatio. nūc
in cute. nūc in oculis. nūc in pilis. nūc i vngue
Nam color cutis sit duobz modis. vt dicit in
Iohānicio. aut sit ab interioribz. aut ab exteri
oribz. Ab interioribz aliq̃ndo sit ab hūoribz.
aliq̃n ab anime passionibz. Ab interioribz ita
qz mutat color in cute. aliq̃ndo per hūores ca
lidos. aliq̃n per frigidū. Nam contingit hūo
res calidos tam cōpositos qz simplices frige
fieri z etiā frigidos vel infrigidatos calefieri
z fm hoc solet in cute color variari. Nam qn
frigidi humores calefiūt albz color mutat in
citrinitatem vel in ruborem. Qn sō calidus
frigescit color rube⁹ mutat in albedinem vl
pallorem. z sic de alijs intelligendū est. Item
ab interioribz anime passionibz mutat color
Nam rubicundus sit pallid⁹ ex angustia vel
timore. qz in timore cor stringit z calor ab ex
terioribz ad interiora reuocat. et ideo exteri
ora pallefcūt. ita similis pallid⁹ sit rube⁹ ex ira
qz in ira cor dilatat z extendit ad vindictē ap
petitū. z calor subito impetiose ab interiori
bus ad exteriora cōmouet. Vnde z calefit san
guis intercutane⁹ et exinde rubor subito ge
nerat. ab interioribz etiā sit color niger i mau
ris. z albidus in alemānis. Nam mauritanea
est regio in ethiopia calidissima in q̃ ppter ca
lorem p̃tinuū sanguis adurit intercutane⁹ et
denigrat z fit adust⁹. a cui⁹ denigrati sangui
nis diffusionē inter cutem et carnem omnia
membra generalit⁹ denigrant. Vñ fm⁹ ethi

opiaz inhabitans denigrat⁹ sic est. sed postea
cooperante calore solis cōtinuitate primi il
lius habitatoris viciuz in posteris ppagauit
qz nigro patre et consimili matre nigri ser⁹
generaliter nascerent. Sed hoc solū habz lo
cū vbi solis adustio continue afficit generan
tes. Et ideo in regionibz tempatis z ad frigi
ditatem declinantibz ethiopes generant i co
lore filios tempatos. vt dicit Macrobi⁹. z etiā
Aristo. z Auicē. Econtrario sō Scoti z a
lemanī frigidas inhabitant regiones. z ideo
frigiditate poros exteri⁹ pstringente calor ad
interiora reuocat. et ideo exterioris ptis cor
porū supficies dābat. Nec omnia narrat cō
men. super Iohā. Idem etiam narrat Ari
sto. Item mutat color cutis z maxime homi
nis multis alijs de causis. Qnqz ppter cōple
xionis malignitatem vt patet in melancoli
cis ppter nimia et supercedentē caliditatem
vt est videre in colericis q̃ citrini sunt color
Propter solis calorem z aeris siccitatē vt pa
tet in itinerantibz z nautis. ppter humorū cor
ruptorū intercutaneorū expansibilitatem vt
contingit in morphea z in lepra. propter op
pilationem epatis z fellis distempatā quali
tatem vt accidit in ietericia que est color na
turalis in sordidū z viciosum colorē trāsmu
tatio. vt dicit Constan. Propter solutiois cutis
continuitatē vt patet post variolas z cicatri
ces varias vel vsturas Considerat etiaz co
lor in pilis z in capillis. Nam fm qualitatem
humorū a corpe resolutorū variat color capillo
rū. Nam ex flegmate fiūt albi. ex sanguine ru
fi. ex naturali melācolia glauci. ex colera adu
sta nigri. ex defectu etiam caloris naturalis fi
unt cani. vt patet in senibz Et q̃ndo can⁹ co
lor incipit in radicibz capillorū accidit ex fle
gmate abundante. qn sō ab extremis incipit
signum est qz accidit ex defectu caloris natu
ralis. quere supra in tractatu de capillis

De colore in oculis

Cap. IX.

Atendit postea color in oculis. Nam
vt dicit Iohānic⁹ Colores oculorū
sunt q̃trorū. scz niger. subalbid⁹. vari
us z glauc⁹. Diversitas aut colorū istorū acci
dit ex spūs visibilis claritate vl obscuritate.
vel ex cristallini humoris paucitate vl p̃fun
ditate vel ex albuginei humoris supfluitate
vel turbatione. vel ex vuce tunice humoris in
digentia vel supfluitate. Nam si humor cristall
linus fuerit pauc⁹ in quantitate vl lateat in
trinsecus. z albugine⁹ humor deficiat vel p

turbet. vel si abūdet hūior niger tunice vne. Istis oibz pcurrētibz vñ aliqñ ipsoz niger color in oculo generat. Subalbidus hō ex causis sit pstrarijs Glaucus hō z varius acci dit ex mixtione rez q faciūt albedinē z nigredinē z in glaucitate aliqñtulum nigredo i va rierate albedo aliquantulū plus abundat. sz de his quere supra in tractatu oculorū. Co lor etiam in vnguibus denotat. Nam eoz color debet esse subalbidus specularis z pspi cuus. qñqz aut mutat iste color in liuiditatez vel alium emulum colorem. z tunc diuersas pñdit passionēs. vt patet supra in tractatu de vnguibo.

De coloribus in particulari

Capitulum. X

Nunc de coloribz in particulari dicē dū est. z pmo de albedine q videt me dioz colorz esse pñpiū fundamentū Est aut albedo color ex luce clara et multa in puro z pspicuo generat. vt dicit algazel Un quanto materia pspicui est purior z lux clari or tanto albedo erit intensior z nigro impmi rior. Est aut cā materialis albedinis pspicu um purū omni terrestri feculenta impmixtū. nūc sicū nunc humidū. Causa hō effectiua est vel calidū vel frigidū. Nam materia si fue rit sicca p dominiū z calor agens in ipsaz fue rit p dominiū generabit tunc albedo ppter ra refractionē z subtiliationē partiū materie ac clarificationē vi caloris. vtz in cōbusto ossēz in calce. si hō fuerit materia substantialit hu mida z in illa dominans frigiditas generatū erit albū. vt patet in niue et pruina. Generat aut albedo ex aere vaporoso declinate ad hu miditatem aqueā. vt dicit Aristo. li. xii. de aia libz. z hoc p frigidit actionē. Nā frig⁹ albificat humidā materiā z denigrat siccaz. Calor hō humidā denigrat z sicca dealbat. Item albe do generat ex rarefactionē aeris. vt patz i spu ma. z ideo aque calide generant pilos albos. que albedo nō est nisi ex aere vaporabili retē to in membris. z qz albedo ex aere calidoz va porabili sit. ideo anīalia sunt alba sub ventre vt dicit Aristo. li. aīaliū. xii. Diffusiua autē habet pñtem respectu visus et spūs sensibil disgregatiua. z ideo si fuerit nimis intēsa cor rumpit visum et facit oculos lacrimari. sed ē omniū colorz incrementū. In nullo enī meli us fundant colores mediū qz in albo Et qñto album est intens⁹ qd subternit. tanto adbe ret fortius color qui supinducit z linis siue ru

bedo fuerit siue nigredo. ad albedinem hō p rinent candor. albor. pallor. linor. siue flauor. flauum enī z liuidū idē sunt fm vnam signifi cationē. vt dicit Aristo. in caplo de sapore. et dicit q liuidū est flauū. qz flauū sequit natu ram albi Multas alias spēs assignant medi ci circa albū. vt est color aque⁹. lacteus. kara pos. i. albidus vel subalbid⁹. pallidus vñ sub pallidus. Et variant fm diuersas materias tenues vel grossas in qbz radicanē. vt patz in li. vñ. theophili. pñtan. egidij de vrinis. Can dor est albedo intēsa multū habens in se lucē in forma z pure pspicuitatis in materia. nam fulgor lucidi id est puri pspicui supficiē infor mans z pñciens z intuitis aspectū sine orga ni leſione immutans. z cū qdaz suauitate ad sui intuitū excitans oculū z alliciens candor nūcupat. Illō enī candor dicit qd primo po test sine corruptione sensus ab albedine pactū lucidi ab oculo pñbendi. Nam albedo q con sistit in extremis a sensu nō videt. subterfugit ei sensus iudiciū. qz nulla res sub extremo co lore videri potest Sunt enim colores extre mi inuisibiles fm se ppter sui puritatem. vt dī in li. de sen. z sen. ca. viij. Qd ergo pmo subia cet sensui d albedine post ei⁹ extremū candor dicit.

De colore glauco z flauo

Capitulum. XI

Color flau⁹ qz glaucus dicit generat ex albedine min⁹ intēsa accedēte ali qñtū ad rubedinem. et generat fm Auicē. in materia temperata nō simplr sz re spectu viridis coloris. Nam vt dicit idē. Vi ridis color in plantis mutat in glaucū in au tūno. qñdo enī in folijs est materia hūida ma gis qz glauci z grossa paulatim p actionē ca lidi cōsumit. nec tamē omnino destruit vñ de stituit a calore elenāte materiam. licet frigus dominet. frig⁹ hō dominans in materia me diocri generat mediū colorem necessario. zqz potest meli⁹ trāsmutare humiditatem qz sic citatem. ideo generat colorem mediū haben tem de albo magis. cuiusmodi est glauc⁹. vt dicit cōmen. super lib. Aristo. de plan. i. fine. Ideo inqt qdā arbores virides in estate pal leſcūt in hyeme vt but⁹. habet enī butus vi scosum humorē. in radice aut multū habet li quidam humiditatem. z ideo non cadunt fo lia. sed adueniēte calore puocat humor ad ex teriora qui tactus caliditate fit viridis. sz ad ueniente frigiditate repugnat hūior et abūdat

secitas. et sit color glaucus. unde respectu coloris
viridis in quo est plus de materia dicitur glaucum
habere materiam temperatam

De pallido colore

Cap. XII

Color pallidus ex eisdem causis gene-
rat. frigiditas tamen minus est intensa. et per
accidit albedo ad nigredinem in mate-
ria grossiori. Est igitur pallor color medi-
us ab albedine incipiens et degenerans in nigredinem.
Generatur etiam accidentaliter ut ex timore. sol-
licitudine nimia. et labore. et ex causis alijs quibus
calor ad interiora reducitur et corporis superfi-
cies propter sanguinis depauperationem pallescit
et discoloratur. ut est videre in nimis dormien-
tibus et somnolosis. et in hominibus amorosis qui
propter amoris magnitudinem estuatis dilatati cor-
dis spiritus euaporant. propter quorum nutrimentum
et restorationem natura calorem ab exteriori-
bus ad interiora reuocat. et sic superficies cu-
tis per subtractionem calidi sanguinis discol-
oratur. iuxta illud. Pallescat omnis amans hic est
color aptus amanti. Et eadem de causa ma-
cerati fame vel immoderato exercitio et labo-
re et propter consumptionem calidi sanguinis ex-
pallescunt.

De rubeo colore

Cap. XIII

Rubeus color est color medius ab extre-
mis nigredinis et albedinis eque di-
stans. qui in superficie corporis perspi-
cui resultat per incorporationem clari luminis
ignei atque puri. Ad cuius generationem concurrunt
materie perspicuitas. ignei luminis claritas. et
albedinis atque nigredinis compositio mediocri-
tas. tamen propter igneam lucem partes mixti
perspicuas dilatantem et rarificantem ac subtili-
antem maiorem habet in translucentia con-
formitatem cum albo quam cum nigro. et ideo inten-
se rubentem ad modum lucidi disgregat visus. nec
aggregat sicut nigrum. Propter quod pannorum ve-
ditores pannos rubeos suspendunt ante lucem
ut videntes alios pannos coloratos propter ru-
bedinem spiritum visibilem disgregantem minus va-
leant colorum discernere veritatem. Pretendit
autem generaliter rubedo dominium calidi in pmi-
cto. quousque aliquando inueniatur superficialiter in natu-
raliter frigido. ut est videre in rosa quam naturaliter si-
ne substantialiter frigida est et sicca. sed quia sub-
tilissima est substantie inatque calor quibus ex com-
positione fugiens dominium frigidi petit exterio-
ra que inueniunt subtilia et humida ad imutan-
dum transmutat ea superficialiter in colorem rubentem qui

actioni ignis potissime similes.

De croceo colore

Cap. XIII

Color croceus puniceus et citrinus differunt
parum nisi secundum remissionem albedinis et ni-
gredinis intensiorem. aliquantulum autem ad
mixtionem. et secundum aliquantulum intensiorem calorem
et frigiditatis remissionem. Secundum autem quod color
talium in materia subtiliori ac magis perspicua ra-
dicatur magis rutilat et apparet. Secundum hoc quod
materia magis est terrestris ac grossa minus
claret. talis autem color intensiorem significat
caloris partem et non excedentis quantum est de si-
gnificatione coloris. secundum varias tamen substantie
dispositiones varias preterdit sanitatis vel mor-
bi significationes diuersas corporis habitudi-
nes et complexionem ut patet in li. v. de ymnis
Nam citrinus color adiectus cum substantia
tenui in yrina iuuenis colericæ complexionis pre-
tendit ipsum sanum In fleumatico ac melanco-
lico significare poterit varias infirmitates. ut
dicit egidius primus finem in tractatu de ymnis
ca. xij. ubi dicit. Est multis tenuis citrinus re-
ferta figuris. Fleumaticum iuuenem vel quem
niger afficit humor. Condemnat trichaz du-
plici re. Unde vnde et idem color diuersa et aduer-
sa signat secundum diuersitatem substantie cui co-
pulat.

De colore croceo

Cap. XV

Color croceus per tingit liquores et hu-
mores quam citrinus et significat calorem in-
tensionem et distempantiam sanguinis
in epate per colere admixtionem. ut patet in icteri-
cis. quorum yrina est crocea in spuma. et oculi cro-
cei. et cutis feda et citrina. Aues autem calidissi-
me complexionis et colericæ ut aues prede extrema
habent crocea. ut pedes atque rostra. quod acci-
dit ex superabundantia colerici summi et calidi quem
reiecit natura ad extrema propter quod colorantur
de hoc quod supra in li. d. morbis. c. d. ictericia.

De colore minio

Cap. XVI

Color minius idem est quod coccinus ac
vermiculus rubedini propinquus et affi-
nis. rutilans et resplendens quasi ignis
multum enim habet in se ignee luciditatis. et etiam
ex parte materie perspicuitatis. propter quod color
est viridis relucens multum et acutus. Ma-
teria enim minius est terra quam discerpit in litore ma-
ris rubri. que tante est infectionis et ruboris
quod ex eius diluione totum mare tingitur et colo-
rem minius commutat. Unde ab illa infectione
mare superius egiptri rubrum appellatur. Et in
illis terre ymnis rubre gemme inueniuntur.

Hec de terra pmo optime depurat. desiccatur
tandē inter lapides subtilissime commollit. et
cū clarō oīi distemperat. Et hic color picto
ribz. scriptoribz. lucrū nō modicū administrat.
nam inde libros ornant. capitales literas in
de formāt. fines ac pncipia sententiā ac ver
suū distinguūt minio atqz signāt. Acuitur
qñqz succo herbe cuiusdā que coecus appella
tur. et ille color rutilat qñ ignis. et ideo ab illo
succo coecū nominat. et tali colore plus vtun
tur tinctores vestiuqz qñ scriptores. Solebant
etiam antiqui acuere miniu cū sanguine ci
iusdam vermis. sicut acuit purpura cum san
guine conchilis. et ex tali acumine pmitus ab
antiqz vermicul⁹ vocabat. vt dicit Jsid. vbi
tractat de coloribz. Est aut color vehemētis
sine adherētie postqz fuerit materie incorpo
rat. ita qd idē vix poterit post deleri. Qñ si qd
pgameno abradere cōtēderit. vel abluere ni
lus fuerit vix tantū abluet vl' abradet qñ ali
qd vestigiū post inueniet.

De puniceo colore

Cap. XVII

Punice⁹ color est color circūdans co
lore rubeū sicut purpureus plus ha
bens de rubedine et nigredine qñ de al
bedine. plus tamē declinat ad albedinem qñ
ad nigredinē. purpure⁹ aut ecōuerso affinis ē
rubeo. s; magis dcliat ad nigredinē qñ ad albe
dinē. vñ dicit Aris. i. ij. d. sō. et vigi. qd puniceū p
purpureū transit in nigrū. vñ post rubedinē
vicinitatem habet ad nigredinē Inueniunt
aut in mari qdam conchile admodū pue qñ i
extremitatibz pñse qñ daz emittūt guttas san
guineas qñ recollec purpuras tingūt et co
lores rubeos acuit et intēdūt. vnde talis san
guis in quantitate modica recolligit et rasis
ac cannalibz tinctoz officio apt⁹ cū alijs co
loribz reponit cū qbz tingit sericū ex qñ teritur
pann⁹ purpure⁹ vñ regū glia ostendit. vt dicit
Brego. sup. canri. ca. vij.

De colore viridi

Capitulum. XVIII

Color viridis generat⁹ actiōe calidi in
materie mediocri vergente tñ ad do
miniu hūidi vt patet in folijs fructi
bus et herbis. et ideo generabit color mltū ha
bens de nigredine. nō tñ ptingēs totalit⁹ ad
nigredinē. Ex admixtione enim remissi albi
vt glauci et intensi nigri in superficie hūidi vi
riditas generat. qñ calor agens i materia nō
potest adurere humidū. nec ad plenū decoq
re vt totaliter in nigrū conuertat. Vnde vi

riditas in herbis et in fructibz signum est cra
di humoris et indigesti. vt dicit Auicē. Et
hoc patet qd color viridis in plantis et in fru
ctibz mutat in glaucū in autūno qñ in folijs
et in herbis est multa materia humida et gros
sa que p actionē calidi paulatim psumit. nec
omnino destituit a calore in materia eleuāte
licet frig⁹ dominet. Et ideo qdaz arbores vi
rescūt in vere et in estate. in hyeme sō vel i au
tūno pallefcūt. qñ adueniēte caliditate ver
nali. puocat humor ad exteriora qñ tactus ca
et⁹ calore fit viridis. sed adueniēte frigidita
te repcutit hūor et abundat siccitas et fit color
glau⁹. vt dicit cōmen. sup. j. Aristo. de plan.
in fine. Est itaqz color viridis medi⁹ inter ru
beum et nigrū generat⁹. et hoc patet p trāsitiū
colere rubeū in melancoliam innaturalē Co
lera em cū sit rubea transit in melācolia qñ est
nigra mediante colera innaturali. s. erugino
sa et prassina que viridis inuenit. Et ideo co
lor viridis maxime delectat visum ppter cō
cursum partiū ignearū et terrestriū. Nam lu
ciditas ignea que in viridi est temperata dele
ctat visum. Obscuritas etiam terrea siue ni
gredo cū nō sit in extremo mediocriter spiri
tum visibilem aggregat et pfortat. Et idē nul
lus color est ita delectabilis visu sicut viroz
vt patet in smaragdo qñ oculos sculpentium
gēmas et metalla maxime repat et cōfortat. vt
dicit Jsid. ca. de lapidibz pñsiosis. Sunt aut
viridia folia plante et gramina et cetera terre
nascētia ex dominio priū terrestriu i quibz
radicanē tanqz in matia. et ex fructe ignea tan
qz ex causa effectiua. que dissoluit tēra et sub
tiliat et rarefacit. et sic attrahēdo earū fumos
ad extrema. tingit herbe superficie tali colore
nō nigro nec rubeo s; viroz. nam nigredo tē
perat rubedinis disgregatiā claritatē. et cla
ritas icorporata nigredini ipam reducit ad me
diocritatē. ex dominio ergo priū terrestriu
et ignearū viridis color generat. Et qñuis fo
lia fruct⁹ et gramina virescant. flores tamē vi
rides raro vel nunqz inueniunt. qd accidit p
pter subtilitatem materie floru in qua si p do
minantes ptes fuerint aquee et aeree erit co
lor albus. Si sō aquee cū igneis pualuerint
erit color glaucus vel pallidus aut citrinus.
Si aut preabūdauerint ignee partes aereis
erit color rosens. et si fuerint pualentes ptes
aquee cum terrestribz erit color blau⁹ vel vi
olaceus. Si aut eque pualuerint partes ig
nee cum terrestribz posset qdem fieri color vi
D 2

ridis vel niger. s. talem cōmixturem subtili-
tas materie floris vel rarefactio nō admittit
ideo flores nō virescūt generaliter nec nigre-
scunt. Est ergo color viridis inter rubedinē
medi⁹ et nigredinē delectans visum et ad sui
aspectū oclorū attractiū. aciei visus pfortati-
uus et repatiū. vñ cerui et aialia agrestia alia
loca virentia diligūt et frequant. nō tñ ppter
pastū. verū etiā ppter visū. et ideo venatores
viridibz vestimētis semp se induūt. qz ppter
aspectū virois quem bestie naturaliter dili-
gunt min⁹ venatoz insidias expauescunt vt
dicit Gal.

De colore liuido **Cap. XIX**

Color liuidus ex ptribz aqueis et terre-
stribz pdominātibz generat. Nam ta-
lis color in rebz habētibz hūorē gros-
sum et frigidū generat. vt patz in violis et plu-
bo. plūbum tamē naturaliter ē albū q̄uis su-
perfacialiter sit liuidū. vñ ex eo fit cerusa. vt
dicit cōmen. sup. iij. merbe. Unde color liui-
dus signū est frigiditatis dominantis. q̄a li-
uidus color in vrina est signū extinctiōis na-
turalis caloris et mortificatiōis aialis. sic di-
cit Egid⁹. Membroz liuiditas mōstrat hu-
mores mortificatū. Signat em̄ mltas alias
passiones. sicut ibi sequit. Paru⁹ enutritiue
medius morbusqz cadue. Alchites sinoch⁹
veneruptura catari. Coste pulmonis viciū
dolor articular. Consumptiua ptisis vis ex-
tincta caloris. sint tibi liuoris cause.

De colore liuido **Cap. XX**

Color ergo liuid⁹ est malus in anima-
tis corpibz. nam vel signat dominiū
frigoris calorem naturalem extingue-
tis et naturam mortificare inchoantis. vñ su-
pabundantiam melancolici sanguinis colo-
rem omnino et cutis supficiē viciātis vñ cor-
dis angustiam calorem sanguinis ad interiora
renocantis. vt patz in inuidis vñ dolores ca-
sus siue p̄cussiois sanguinē intercutaneū cor-
rūpentis. vt patet in fustigatis in quibz hu-
mor intercutane⁹ p maliciaz corruptus cuti
infert corruptionē et infectionem. vt dicit ex-
positor sup. j. ca. li. ysa. ibi vuln⁹ liuore tē. Vñ
signat spiritū et naturalis caloris defectū
et depaupatiōez. vt patz in ydropicis et hic
consumptis vt dicit Egid⁹. Signat etiam
dolorē articulare. nam dolor arthetie⁹ ppter
nervorū sensibilitatē in quibz radicat magis
est dolorosus. propter qd conflunt spiritus
et humores ad locū doloris. ppter qd alij hu-

mores remanēt min⁹ calidi et min⁹ p̄fecti
colorati. Omnes aut causas liuiditatis enar-
rare nō expedit in p̄senti opusculo. sed tan-
re solū et ad memoriā reducere sufficit q̄a ma-
ioribz nostris copiosissime sunt tractata. Ra-
ro aut memini liuorē signare aliqd bonū ni-
si p̄ viride vel nigrū operatiōe nature mu-
tes in liuidū. et de liuiditate in rubem sine ci-
trinū. Nam tūc signū est q̄ natura cōtra mor-
bū victoriam obtinet et triūphū. Vñ Egid⁹
Liuid⁹ p̄ si post rube⁹ videat. Cōsurgit ce-
rebrū natura vigor reparatur.

De colore indico

Capitulum XXI

Color indic⁹ siue vener⁹ est color bla-
u⁹ liuiditatis excedēs in pulcritudine
et virore. p̄ habēs aqueitatis et aerei-
tatis admixtū cū ptribz terrestribz ei vñitū q̄
liuid⁹. et talis color est celestis ppter domini-
um areitatis in supficie p̄spiciui materie. spu-
re et trāsparentis. vt patet in saphiris oriēta-
libz et iacinthis. talis etiam color reperit in la-
zurio. Sed de hoc q̄e supra in tractatu de
geminis et de lapide lazuri.

De nigredine

Cap. XXII

Nigredo est priuatio albi in p̄spicuo.
sicut amarū est priuatio dulcedis in
būido. vñ videt q̄ albedo ē p̄ma ori-
go coloris. sic dulcedo ē p̄ncipiū saporis. vt di-
cit Arist. li. de sen. et sen. Idem dicit Arist.
li. xix. Color niger nō est nisi p̄natio claritatis
Generat aut nigredo ex luce pauca et obscu-
ra in p̄spicuo et obscuro et impuro incorporata.
Et ideo nigredo est spūs visibilis aggregatiua
et eiusdem repēssius. ppter qd ledit visum et
hebetat qñ nimis est intensa. vt patet in diu
incarceratis q̄ exūtes de carcere parū vident
Fundat aut nigredo qñqz in substantia hu-
mida et calida. qz caliditas dominās denig-
substantiā būidā. vt est vide in lignis humi-
dis et exustis. Qñqz in substantia sicca et frigi-
da. qz frigiditas dominans substantiā deni-
grat siccam et humidam facit albam. vt dicit
Auiacen. Vñ nigredo qñqz causat a frigidi-
tate. et est signum mortificationis. Qñqz a ca-
liditate. et tūc est signū adustionis. et ideo nig-
vrina diuersa potest signare et aduersa. sicut
dicit Egid⁹. qñqz em̄ signat solutiōez quartā-
ne. et sic p̄tendit sanitatem. aliquando signat
adustionem et mortem vt i acuta febre. Vñ
Egid⁹ dicit. Nigrior vrine facies incōmoda
febris. Quartane soluit. mortem p̄tendit. et

vult. In febre fert mortem nigra fetida pau-
cula pinguis rē. Sunt qdam colores pictu-
re opibz congruentes. quozū quidam in ve-
nis terre nascunt vt sinopis rubrica melium
miniū auripigmentū z bmoī. Quidā arte cō-
ponunt.

De sinopi

Ca. XXIII

Sinopis est color rube⁹ in ponto pri-
mit⁹ adinuent⁹ iuxta sinopim ciuita-
tem a qua nomen sic accepit vt dicit
Jsi. li. xviij. Huius species tres sunt. Prima
rubra. z min⁹ rubens. z iter has media. vt di-
cit idēz Rubrica dicit quia rubra. prima co-
lori sanguineo. vt dicit idem. gignit in pluri-
bus locis. sed optima est in ponto. vñ z pon-
tica appellat.

De sirico

Ca. XXIII

Siricu pigmentū est vñ fit color phe-
nicus. quo libroz capita scribunt. z
colligit in littoribz rubri maris i phe-
nice. z iter ficticios hic color reputat eo q fit
aliqñ ex sinopide z sandice simil⁹ mixtus. vt di-
cit Jsid.

De minio

Ca. XXV

Miniu est color rubens cui⁹ materiaz
greci apud ephesum pmo inuenerūt
In hispania bmoī pigmentū p cere-
nis regiōibz p abundat. vt dicit Jsi.

De cinobrio

XXVI

Cinobriu qd greci cinabarin dicunt
a dracone z a baro elephāte est voca-
tū. Aliū em draconū esse sanguinem
dum implicat elephātes. ruūt em belue et dra-
cones obruunt qz fusus cruor trā inficit. fit
q pigmentū qd solū tingerit. est aut puluis
colorz rubri vt dicit Jsi.

De prassiuo

Ca. XXVII

Prassin creta ē viridis. vñ fit color vi-
ridis. vñ fit color viridis sic porrum
crescit aut optima in libia cyrenensi.
vt dicit Jsi. Crisocana est vena prassini co-
loris. sic dicta q cū ea aux dicit inueniri. hec
in armenia crescit. sed probabilior est que cre-
scit in macedonia. Fodit in metallis cris cu-
ius inuentio argentū atqz indicū prodit. nā
vene ei⁹ cū his habent nature societatem. vt
dicit Jsid.

De sandaracha

XXVIII

Sandaracha nascit in topazion isula
marz rubri. Et ē coloris cinobrii. s. o-
doris sulphurei. Inuenit aut in me-
tallis aureis z argenteis. z est rāto melior qn

to rufior. z qnto plus sulphur olet. Quis z ce-
rusa si in fornace torreat in sandaracham cō-
uertatur. Lius color est flameus. q si torre-
atur equaliter cum rubrica sandicem reddit
vt dicit Jsi.

De arsenico

XXIX

Arsenicū auripigmentū dicit ob co-
lorē auri. colligit in ponto ex aurata
materia. qd in aureū colorem transit
puri⁹ est. z graciles habet venas. z qd pallidi-
us est per iudicat. De h qre supra in tractatu
de venis terre de auripigmento.

De occa

Ca. XXX

Occa nascitur in Topazio insula. vñ
venit z sandaracha. Fit tamen quā-
doqz ex occa adusta rubrica mollis
oni luto circumlinito. que quanto magis in
camino arserit tanto melior fit. vt dicit Jsi-
dorus.

De indico

Ca. XXXI

Indicū in canis indicis limo ifixis
iuuenit spuma adherere lūno. Est aut
coloris pulcri z aerei mixturā purpu-
re z cerulei mirabilem reddens Est alterum
genus in purpurarijs officinis spuma inna-
rans quam pfectores detrahūt z desiccāt. vt
dicit Jsid.

De atramento

Ca. XXXII

Atramentū dictū est eo q fit atrū. cu-
ius species necessaria est quotidiano
vñ picture z inter ficticios compu-
tat. Fit enim ex fuligine multis modis sup-
ardentes redas. huic pictores cum aqua mi-
scunt gluten vt illustr⁹ resplendeat Quidaz
enim carbones sarmentozū veterū tritos cū
glutino addunt. aliqz fecem vini nigri exurūt.
Multis etiam fit alijs modis. vt dicit Jsi.
Cum atramento aut temperat incaustum z
acuitur. Habet autem mltas virtutes. vt pa-
tet in Plateario. Quere supra de venis terre
libro. xv.

De melino colore

Ca. XXXIII

Melin⁹ color est candidus. cui⁹ mate-
ria inuenit in melos isula. q ē vna de
cycladibz. z is melin⁹ est dicit vt dicit
Jsi. ppter nimiam aut pinguedinē pictores
eo non vtunt. vt dicit Jsi.

De stibio

Ca. XXXIII

Stibium est color ficticius vl factus
ex cerusa z qbusdam alijs mixtis. cū
q mulieres facies suas sophisticāt et
z colorant.

De cerusa

Cap. XXXV

Cerusa ex vapore fortis aceti tablas plūbeas super sarmēta alba locatas pfundentis generat. Quere supra de plumbo. Eodē modo fit es viride siue calcātum qđ populus viride grecum vocat. scz ex vapore fortis aceti eneas laminas pfundēt. Nam ex aceto corrūpī eris superficies et cōuertitur in eruginem et inde color viridis pcreatur. Valet ad carnem mortuā corrodedam.

De purpurea

Cap. XXXVI

Purpurea a puritate lucis est dicta. qz in his regionibz gignit eius materia quas solis cursus illuminat ppter illu-
strat. Hic color lacrimis sanguineis effluen-
tibus a quibusdā coelestis ferro diuisis acuitur
et meliorat. vt dicit Jsi. lib. xix. i ca. de tinctu-
ris. Sunt et alij colores multi tam simplices
qz compositi qbus vtunt pictores et tictores
sed iam dicti sunt meliores et nobiliores. et iō
nūc de eis sufficiat. De his oibz tractat Pl.
libro. xxv. c. xiiij. vsqz ad. xxxij. Et Jsi. li. xviij.
et. xix. Dicunt aut tinctores pannoz et lanarū
ob nitoris gratiā coloratores. vt dicit Jsid.
li. xix. Pictores s sunt imaginū et rerū simili-
tudinū picture artificio expōsiores. Est aut pi-
ctura dicta quasi fictura. Est autē imago fi-
cta non veritas. Nec et figura dicit quia q-
dam colore ficto est lineata nihil habens fidei
et veritatis. Unde et sunt quedā picture q cor-
pora veritatis studio coloris excedūt et fidez
dū augere contendūt ad mendacia puebūt.
sicut qui chimeram tricipitem pingunt. Pi-
cturam aut egiptij pmitus adinuenerūt ym-
bra hominis lineis circumducta. deinde sim-
plicibz coloribz et post diuersis sicqz paulatiz
ars ipsa se distingit. et inuenit lumen et differē-
tias colorū ac ymbzas. Et nunc pictores p-
us quasdam lineas et ymbzas future imagis
ducunt. deinde coloribz cōplent inuente ar-
tis ordinem adhuc sequentes vt dicit Jsid.
li. xvij. in ca. de picturis.

De odore

Cap. XXXVII

Ost colores de odoribz est dicenduz
Odor itaqz est fumosus vapor a sub-
stantia rei resolutus q mediāte aere ad
cerebrū attractus est sensus olfactus immuta-
tus. nam odor immutat olfactū. quēadmo-
dū color visum. vel sonus auditū. vlt quēadmo-
dū sapor gustū ppiū. Propriū em est sensu-
um a suis sensatis et obiectis ppijs immuta-

ri et delectari in eis ac psci si fuerint mediū. cō-
tristari sōz destrui si extremi. vt dicit in li. de
sen. et sen. Est itaqz odor rei ppietas sensu su-
mo medio pceptibilis. Ad hoc aut q odor p-
ficiat et informet in organo sensus quatuor ad-
minus requirunt. scz caliditas resoluēs. mate-
rie subtilitas actioni caloris resoluētis obe-
diens. aerea puritas deferens. nerui vel cere-
bri pformitas. vaporem resolutū nature sen-
su pceptiendo admittēs vel abhorrens. Calor
igit resoluēs fumos vaporabiles causa odo-
ris est efficiēs. vapor resolutus est materia obe-
diens. qualitas sō sumi resoluti aeri deferēti
se incorporat et in suam similitudinē ipm alte-
rat et informat. informat vero aer qualitate
sumi neruo odorabili subito se applicat. et sibi
incorporati fumosi vaporis similitudine re-
presentat. cuius pplexiōi si similis fuerit mi-
ro modo cerebrū recreat et delectat. Si vero
econtrario inficit et cōtristat. et ideo aromati-
ca que pportionem pplexionalē habent et ar-
moniam cum natura ipsum reparāt atqz in-
uant. fetida sō ex causa ptraria aggrauant et
molestant. Calor itaqz resoluens odorem ef-
ficat. et econtrario frig⁹ constringens odorem
impedit et pscindit. quia mouendo ad cen-
trū subtiles substantie vapores p aera se dif-
fundere nō pmitit. ppter quod nec sterqui-
linia ferent in tempore hyemali sed potius esti-
uali. Similiter substantie varietas seu subti-
litas obediens calori resoluētis odorem cau-
sat. Econtra sō grossicis materie odor⁹ dif-
fusioni obuiat et repugnat vt patet in lapide
cui⁹ natural cōpactio et frigiditas sunt in cā-
qre neqz redolet neqz feret. vt dicit Auiē. Ter-
tio aeris cōsistētia cōfert sensibiliter ad odo-
rem. nam si rar⁹ fuerit et subtilis defacili odo-
ris materiā scz sumū vaporabilem recipit. s-
ppter eius euentationem et rarefactibilitatez
pmanere in se eius redolentiā longo tempo-
re nō pmitit. Econtrario sō si densus fuerit
aer et cōpessus vapores bonos et malos tar-
di⁹ recipit. sed post eoz impssionez ipsos eua-
porare ita defacili non pmitit. vt dicit idem
Quarto organi q̄litas seu dispositio ad odo-
ris iudiciū potissime operat. si sō fuerit ner-
uus insensibilis in quo percipitur olfact⁹ vel
male complexionat⁹ vlt lesus casu aliquo seu
corruptis humoribz opilat⁹ vel omnino per-
uertitur vel subtrahitur iudiciū odoris. Pri-
mū patet in melancolicis et alijs male cōple-
xionatis qui loca fetida diligunt. odorifera

fo et aromatica fugiūt. Secundū aut patet in mutilatis qui nervos sensibiles et odora- biles habent lesos. ideo odores non sentiūt. Tertium aut manifestū est in poliposis et le- prosis q naribus a viciosis humorib opila- tis inter odoriferz et fetidū vix discernūt. Fu- mus igit a rei substantia resolutus materia ē odoris. vnde fm varietatē fumi odorū diffe- rentia variat. Distinguit aut ysa. in dieb. tres species fumi. Est em fum⁹ qet⁹ et qsi null⁹ motus in aere vt fum⁹ a lapide resoluit⁹ q ei⁹ complexionē non declarat positivē sed p pri- uationē odoris et absentia ipsū habere sub- stantiam grossam et frigidam manifestat. Est et al⁹ fumus habens velocē motū in aere. et hoc accidit ex calore resoluente substantiam que si fuerit valde pura et defecata. erit odor valde aromatic⁹ et suavis. vt patet in mirro et musco et in ambra. Si fo fuerit substantia im- pura multis fecib⁹ intermixta erit odor mal⁹ et nature horribilis. Et hic odor diuidit⁹ du- pliciter in grauem scz et fetētem. grauis odor ex calore adhuc naturaliter se habente in ali- quo et iam corrūpi incipiente generat⁹. vt pa- tet i piscibus diu reſervatis sine sale. Est ter- tio fumus mediocri⁹ a calore mediocri reso- lutus. et ille vel est a pura substantia vel im- pura. si ex pura erit mediocriter aromaticus vt patet in pomis. violis. et rosis. Si aut fue- rit ex substantia impura ptim erit fetidus vt patet in aloē et absinthio et sulphure zē. Lau- ſat itaq odor aromatic⁹ a calore partes sub- tiliores et puriores resoluente aere ipsarū fu- mos ad cerebrū deferente sicut fetor vel gra- uitas ex eodem ptes grossiores et corruptio- res a rei substantia dissoluente effectiue gene- rat⁹. vnde p isto effectū ex actione caloris cō- sequente omne aromaticū calidū ab autori- bus solet dici. multa em sunt substantialiter frigida. vt est videre in aceto. camphora et ro- ſa. q tamen sentiunt⁹ aromatica. et hoc fit pro- pter substantie eoz puritatē cui⁹ ptes subtili- ores resoluunt⁹ et diffundunt⁹ in aere p calorē. Sunt aut due odorū extremitates aroma- ticus scz et fetidus. inter quos et si inueniat⁹ o- dor recte medi⁹ et que distās ab extremis fm rationem vel fm intellectū nequaqs tñ actu- aliter pcepit⁹ fm sensū. vnde dicit ysa. i dieb. Odoratus non percipit mediocres odores. sicut nec pisces pcpit⁹ medios colores. Ca- rent em pisces palpebris ppter qd spiri⁹ vi- sibilis continue dispergit. vnde non sufficit

ad medi⁹ coloris pceptionem. De odoratu q q eadem est ratio vt dicit idem. nares em pa- tute sunt et continue dispergit⁹ spūs odorabi- lis propter quod debili⁹ efficit⁹ odoratus. et ideo medios odores minus capit nec est gra- uis odor recte medi⁹ inter aromaticū et feten- tem. quia grauis sub fetido continet⁹. et nō dif- fert ab eo nisi q magis remissus est. et fetidus amplius est et intensus. Sub eadem igit spe- cie continent⁹ sicut albedo intensa et remissa. et ideo si duo odores extremi. s. fetidus et aro- maticus in equali pportione pariter misceā- tur. non fiet vnus medius odor et eq distans in mirro fm sensum. vnde aromaticū primo percipit sensus olfactus qd fetidū. q i aroma- tico delectat⁹. et fetidū refugit et abominatur. Ex quo patet q non efficit⁹ vnus odor medi- us de extremis pceptibilis fm sensum. vt di- cit ysa. Qu aut bon⁹ odor citius penetret ad spiritū animatū qd malus. patet qd substan- tia boni odoris virtutem naturalis caloris i se continet qui grossiciem eius mūdificat et subtiliat vt leuitate sui dissoluta flatu aeris va- leat citius ad cerebrū pertransire. Mal⁹ fo odor non sic. quia in ei⁹ subiecto actio natu- re iam deficit. vnde superfluitas ei⁹ grossa in eo remanet coagulata. et ideo difficil⁹ potest cū fumo dissolui. nec ita cito penetrat ad spi- ritū odorabilem qui in profundo cerebri vē- triculo latitat vbi spiritalis et subtilis fum⁹ citius penetrat siue perforat qd grossus et ter- restis.

De effectū odorū

Ca. XXXVIII

Circa effectum odorū diuerse fue- runt positiones. Dicebant enim an- tiqui rerū naturas et substantias ita cognosci odore simpliciter quēadmodū et sa- pore. Dixerunt em res acetosas odore com- prehendi. similiter et acutas. sed falsebantur. Id enim odoratu attribuebant qd erat ta- ctus. nullus enim est sensus cui tactus non sit annexus. et ideo morsuras et puncturas nō percipit odoratus sed potius tactus q odo- randi organo ē admixtus. sicut oculus clau- sus sentit morsuram colliri non visu sed ta- ctu. Alij vero asseriebant nullam rerum no- ticiam posse haberi per odores. videntes em quasdam res frigidas esse odoriferas. vt ro- ſas. quasdam vero calidas nullius odoris. vt piper. putauerunt res non posse dinosci aliquāliter per odores. Sed hi falsebantur.

Bonus itaq; odor fit simplr vl' ex calore to-
tali vel ptiali. nam rez alie sunt simplicis sub-
stantie. alie compositae. Si res e simplicis sub-
stantie z est odorifera odor ille fit ex odore to-
tali. qz tota rei substantia est calida vt patet i
musco. Si s'o compositae est substantie et est
odorifera. odor ille fit ex calore partiali. i. ex ca-
lore qrun dā ptii. nam qdam sunt ibi partes
calide scz ignee q diffuse p superficiem rubores
inducūt z odorē. vnde si rose ponant in aqua
calida ignee partes resolvunt z rubens color
apparet cū odore. Sed aliū sunt qz sententia
approbat q dicunt rez substantias pgnosci p
odores min' tū qz p sapores. nā ad linguā di-
rigunt sex la certi qbz inuituz transfundit de
spū aīali q pfecte res gustata pōt comprehendī
sed ad instrumentū odorat' nō venit nisi vn'
lacert' tū per quem parum de spūitu descē-
dit qui nō ita pfecte naturā potest compben-
dere. Preterea a re odoranda nō resoluit nisi
qdā subtilis fumositās que admitta aeri cū
ipsa ad organū odorat' attrahit. vnde z spūs
per fumositatem illā rerum naturas non di-
scernūt ita bene. sed ad instrumentū gust' to-
ta res gustanda int' z extra gustui substantia
liter applicat. z ideo de re veri' iudicat p sapo-
rē qz p odorem. Recolligit itaq; ex p'dictis q o-
dor est rei pprietas siue qualitas pceptibilis
odoratu. vt dicit ysa. Nam a re odorabili re-
soluit qdam fum' p calorem q tanq; quedam
spiritualitas admixtus aeri ipm inficit z im-
mutat. z spirit' animalis ibi existens itra na-
res in qbusdam carūculis ad modum vbez
māmillaz ibi dependentibz ab eodem fumo
immutat. qui immutat' recurrit ad cerebruz
z representat talem anime immutationez. Est
itaq; odor sui obiecti manifestatiu'. spūs ani-
malis immutatiu'. suū ipsi' per aera diffusiu'
ad interiora cerebri per flatū aeris vel attra-
ctum penetratiu'. suo calore humoris psum-
ptiuus. z fluxus nociui restrictiuus. sua puri-
tate spiritui reparatiuus. sua virtute debili-
tatis cordis confortatiu'. aeris in suā simili-
tudine conuersiu'. fetoris repercutiu'. z pu-
tredinis palliatu'. delectatōis in sensu ani-
malū sicut z hominū causatiu'. Nam pisces
diligūt aromatica. z fugiūt fetida. similiter z
apes. vt dicit Aristot. sicut z formice sulphu-
ris odore effugant. sola venenosa aromatica
detestant. vnde serpentes odorem ruthe ab-
horrent. botraces vinee florentis redolentiā
non sustinent.

De fetore La. XXXIX

Fetor est ex re corrupta vapor resolu-
tus. aerem inficiens contristās spūi-
tū animale z corrupens. Nam sicut
odor aromatic' odoratum reficit et delectat.
sic fetidus spūm odorabilem inficit z contri-
stat. Nam vt dicit ysaac. Fum' a re male cō-
plexionis resolutus animato spiritui est incō-
ueniens Nam in subiecto fetidi odoris mul-
ti sunt humores corrupti eo q naturales exi-
erint qualitates. z ideo complexioni humani
corporis repugnant. vnde odoris horribili-
tas p'tendit siue substantie corruptionē. q con-
tingit aut propter innaturalem calorem. aut
ppter corruptam humiditatem. Nam qn ca-
lor innaturalis hūoz facit ebullitiōē causa
est putredinis z fetoris. horū nutrimenta cor-
ruptam z pessimā putredinē in stomacho ge-
nerāt. ex qua resoluit pessima fumositās q ca-
put grauat. qn sola corruptio humiditatis est
in causa tūc odor non fetens sed grauis gene-
rat. Et omnia calida talia ppter odoris graui-
tatem mali sunt nutrimenti. minoris tū sunt
nocimenti. qz que fetide sunt putredinis. vt
dicit Gal. Et hoc est videre in piscibz recen-
tibz q dū retinēt naturalem calorem. odores
grauem habēt. ablato aut naturali calore ef-
ficiunt iam fetentes. Qn s'o pisces decoquū-
tur p supflue psumptionem z corrupte humi-
ditatis p calorem grauitas odoris tollit. z sic
eorū substantia p decoctionem nō solū odo-
re melior efficit. verū etiam i sapore. Fetor er-
go est corruptōis nature prestatu'. defect'
caloris naturalis ostensiu'. aeris infectiuus.
animalis spirit' corruptiu'. vomit' z nausē
prouocatiu'. doloris capitis generatiu'. ro-
ti' complexionis distempatiu'. horro' z tri-
sticie sensibz animalū inductiu'. z ideo fugiūt
pisces sportulas fetidas z antiquas. recentes
s'o subintrant atq; nouas. vt dicit Aristot.
Similiter apes abhorrent omne fetidū. vt
dicit idem. Ideo vulpes cui' finis est vald'
fetid' foueam tati subintrat z eam desedans
per fetorem de fouea tarum fugat. vt dic' pli.
z sic ipm supat per fetorem quē vincere nō po-
terat p virtutem. Est etiam fetor spirituz et
neruoz infectiu' et ex naturali consistentia i
innaturalem alteratiu'. vt patz in leprosis q
rū anhelit' fetid' sanos ificit z corrūpit. Est
etiam fetor fetus animalium in vtero extin-
ctiu'. Vnde dicit Aristotiles q equa si sen-
sit fetorem candele extincte faciet abortiuū

Potest etiam fetor sic intendi quod erit mortis subire causatiu⁹. nam quidam est species serpētis cui⁹ fetor subito interficit rem se odorātē. sicut basiliscus visu interficit se videntes. ut dicit Auicē. Accidentalit⁹ aliqui aut⁹ fetor inuat. nā quidam sunt fetida medicamina ut aloecaballinū et sulphur et asa fetida. et hui⁹modi quod in multis causis⁹ pueniūt medicine. nā odor⁹ sui gravitate hūores putridos sine ad putredinē et fetorē dispositos rōne similitudinis attrahunt et extractos expellunt. nā natura abhorrens fetorē p⁹ medicine fetide p⁹sentiaz irritat p⁹tra ipsam. et ideo recolligit se totam ut p⁹tra suā dimicet inimicā. Fetor itaq⁹. i. fetida medicina occasionaliter est expulsiō fetidorum et dū vnu⁹ fetidū assumit aliud fetidū pariter cum ipso remouet. Similiter fetor lane vste vel⁹ filtri combusti seu cornu caprini exusti naribus salubriter apponunt ut sopor litargie⁹ excite⁹. ut dicit p⁹stan. nam spūs abhorretes fetorem fugiūt ad interiora cerebri. vbi ē causa morbi ex quorum concursu inuat natura cōtra morbi. et ideo facili⁹ digerit et dissoluit materiā apostematiz⁹ quod causa fuit false somnolētie et soporis ut dicit idem. Eodem mō in cā matricis quādo nimis eleuat⁹ compmēdo spūalia. et fetida naribus et aromatica partibus inferioribus vtiliter adhibent⁹. nam natura fugiens fetorē recurrit ad matricem et sentiēdo odorē infer⁹ illac tendit. et sic matricē ad locū debitiū secū ducit. Quāvis etiā odor odorī nō p⁹trariet. aliq⁹ tñ fetor alicui fetori p⁹trariat. et ideo fetor sterq⁹linij ex fetore alij effugat. vbi etiā oēs fetent vnu⁹ fetor minime sentiūt quia vnus ab alio absorbet. De rebus aut⁹ odoriferis quod supra in tractatu. xviij. de herbis et speciebus et plantis.

De sapore

Cap. XL

Sapor aut⁹ est sensatus gustus Sicut enim color est obiectū visus sic sapor ē rei p⁹prietas iudicio aīe se offerēs p⁹ viam gust⁹ Sapor itaq⁹ est rei p⁹prietas solo gustu p⁹ceptibilis. hoc aut⁹ dico in p⁹ncipio. quia alio modo iudicant de saporibus et saporū p⁹ncipij phī et alio modo medici. Sed de illa murmuratiōe questionū nihil ad p⁹positū. quod illas solas saporū differentias et opatiōes et causas hic inq⁹rimus. put⁹ sacre scripture cōueniunt ad eliciendū ex saporū p⁹prietatibus aliq⁹ mysticos intellect⁹. vnde ad p⁹sens de alijs nō curamus. Est ergo sapor p⁹prium obiectū gustus. de cui⁹ p⁹sencia sensus. in orga

no gustabili dlectat⁹ vel⁹ tristat⁹. et sū ysa. i. dicit⁹. Saporū octo sunt differentie scz dulcis. vinctuosus. salus. amarus. acut⁹. acetosus. ponticus et stiptic⁹. addit etiam his insipidus. sic sunt nouem. sed abusive dicit⁹ sapor. quia sapore caret. Pertinent aut⁹ quod ad caliditatez et calidā p⁹plexionem. scz dulcis. vinctuosus. salus. amarus. acutus. reliq⁹ frigide sunt complexiōis scz pontic⁹. stipticus. acetosus. et insipidus. Duo aut⁹ sunt que faciūt saporem. scz complexio et substantia. et substantia ē triplex scz grossa subtilis et mediocris. Cōplexio itaq⁹ calida et humida in secūdo gradu cū grossa substantia facit saporem dulcē. Calida p⁹o et hūida in fine secūdi grad⁹ cum subtili substantia facit vinctuosum. et dicit⁹ vinctuosum subtile quātū ad transitū. quod defacili transit in fumū. Habet aut⁹ actualē grossiciē rōne cui⁹ est opilatiū. sed potentialē hz subtilitate in substantia ratione cui⁹ est velociter transitivū. Cōplexio aut⁹ calida et sicca in fine secūdi grad⁹ cū mediocri substantia facit salum calidū et siccū in tertio gradu cū grossa substantia facit amariū. Sed cōplexio calida et sicca ē quarto gradu cū subtili substantia facit acutū. Et ita sup⁹ caliditatez fundant⁹ quod saporē. Frigida aut⁹ et sicca p⁹plexio i tertio gradu cū grossa substantia facit pōticū. qualis est i fructibus immaturis. Frigida quoq⁹ et sicca i secūdo gradu cum mediocri substantia facit saporem stipticū. qualis est in rosīs et in coctanis maturis. Frigida aut⁹ et sicca in secundo gradu cum substantia subtili facit saporem acetosum. Frigida p⁹o p⁹plexio et humida in primo gradu cū mediocri substantia facit saporem insipidū. qualis est in albumine oui. Paret⁹ q⁹ tres saporē sunt testimonia subtilis substantie. scz acut⁹. vinctuosus. et acetosus. et sunt tria testimonia grosse substantie scz pontic⁹. amarus et dulcis. Similiter sunt tres saporē testimonia substantie mediocris. scilicet stipticus. salus. et insipidus.

Depura dulcedine et eius effectū.

Capitulum. XLI

Dulcis itaq⁹ sapor generat⁹ ex temperata caliditate et grossa substantia. vñ dulcedo lingue apposita moderate aperit. moderate calefacit. moderate humectat. Unde grossicies substantie moderate subintrans poros apertos dū ibi manet. et ideo anima in tali tempantia gaudet. Unde

plus delectat natura in dulcedine q̄ in alijs
saporibz. p̄terea nulla res ē ita t̄pata z affinis
humane p̄plexioni equali sicut dulcedo. Et
ideo humana complexio que est vicina tem-
perantie eq̄li in dulcedine sibi simili delectat̄.

De sapore dulci

Capitulum XLII

Ad dulcem aut̄ saporem faciendū q̄tu-
or conueniūt elementa nō t̄n equa-
li p̄portionē. ignis em̄ et aer sup̄abun-
dant. vnde ex igne calor z ex aere humor ina-
scit̄. que duo sc̄z calor z humor necessaria sūt
ad cuiuslibet rei generationē. Calor aut̄ tem-
peratus agens in humore ipsuz calefacit dis-
soluit z depurat ab humore terrestri z substā-
tia mollificat̄. vñ p̄tes ignee z aeris augmē-
tant̄ z humiditas inspissat̄. z sic grossa substā-
tia in qua fundat̄ dulcis sapor generat̄. Vñ
dulcis sapor quādo caret omni macula acu-
minis omnibz saporibz suauior erit. vt dicit
ysa. quia ei⁹ natura sanguini est vicina. z ideo
letificat z mūdificat. nocumētū gust⁹ hūme-
ctat tēperare sine labore nature. Est aut̄ dul-
cedo aliquando pura quattuor q̄litatū medi-
ocriter contentiua. vt patz in zucara. aliq̄n ē
viscositati z grossiciei admixta vt in dactyl.
aliq̄ndo acumini p̄iūcta vt in melle. Prima
dulcedo maxime cōueniens est nature. sc̄z ali-
quādo accidentaliter nocet nature. q̄n sc̄z na-
tura plus recipit q̄ digerere possit. z tūc solz
esse causa alicui⁹ opilationis. quia dulcius su-
p̄fluitas in poris venaz inuisat̄. Dulcia ita
q̄z mollificant membra. lauant. colant z mū-
dificant. parz naturalit̄ nutriūt. accidentalit̄
aut̄ multū. Mollificant q̄dem. quia humidi-
tas materiam mollem reddit. caliditas tem-
perate dissoluit. vñ materia que p̄r⁹ erat sp̄is-
sa. mō mollificata. dissoluta abstrahit̄ z mū-
dificat̄. Nutriūt aut̄ parū naturalit̄. q̄z dulcia
grossa sunt in substātia z sua grossicie poros
penetrare nō possunt. z ora venarū opilant z
cito satiant. accidentalit̄ t̄n multū nutriūt. q̄z
dulcia humane nature sine complexiōi sunt
similia z amica. z ideo ī magna q̄ntitate assu-
munt̄. et quia grossa sunt in substātia calor
agens in ea multum sanguinem generat z il-
le sanguis multum nutrit. Dulcedo s̄o q̄ vi-
scositatē ē admixta multum q̄dem nutrit sed
multa tamen nocumēta generat accidentalit̄
ter z inducit. vt dicit ysa. quia talis dulcedo
opilationē generat z putredini defacili appo-
pinquat. inflationem z rugitū generat. febrē

interpolatā facile cōmouet z suscitāt z coleri-
cam inflationē p̄citāt vel augmentat. Est igit̄
tur dulcedo p̄nra z p̄ alienū rei admixtionē
non infecta inter saporūz differentias sensus
maxime delectatiua. nature amica z ei poris
sime assimilatiua. dep̄ditōz ī corpe facili⁹ re-
paratiua. virtutū z spiritūū debiliū maxime
confortatiua. omnīū membrorū precipue nu-
trit̄ina. Dicit enim ysaac. Propri⁹ nutrimē-
ti sapor dulcedo est. si sua substātia aliqua
habuerit viscositatem. stabilis em̄ est in mē-
bris. vnde nō defacili est in mēbris dissolutio
nis receptiua nec nutriūt aliqua que dulce-
dini non sunt mixta. Vnde et saporē dulce-
dini p̄trariū p̄pter cōtrarietatez quā habent
ad humanā p̄plexionē p̄ui aut null⁹ sunt pe-
nit⁹ nutrimēti. Ex cōmixtiōe t̄n saporū inter
se p̄trariorū vñ bonus sapor medi⁹ generat̄
in quo latitat dulcedo rōne cui⁹ ille sapor me-
dici nature cōueniens est corpis nutritiū vt
patet in balsamentis. et etiam in pigmentis in
quibz contraria recipiūtur. Vñ patz q̄z dul-
cedo oīm saporū delectabiliū ē origo sicut al-
bedo oīm colorū est p̄ncipiū. vt d̄r ī li. de sen. z
sen. vbi d̄r nigredo est p̄uatio albi in p̄spicio
sic amaritudo est p̄uatio dulcedinis ī hūmi-
do. Dulcedo adhuc est spiritaliū membrorū
amica. q̄z ipsoz est lenitiua. z oīs asp̄itat̄ mi-
tigatiua. clarificatiua vocis. z arteriarū ab oī
superfluo purgatiua. cannaliū pulmonis et
meatūū pectoris apert̄ina. z omnīū immūdi-
ciarū vuule z gutturis absterſiua. catarr̄i z hu-
moris sup̄flui circa spiritalia dissolutiua. z o-
mnīū organorū vitaliū spūs ad debitā consistē-
tiam reductiua. omnis tumoris squinantici
rep̄ſiua. z suffocantis hūidi etiā ī mēbris spi-
ritalibz consumptiua. Sūt aut̄ q̄daz dulcia
q̄ occasionalit̄ multorū malorū sunt corporū illa-
tiua. sunt em̄ vinctuositatis est inflationis ge-
neratiua. Cū em̄ maior est ex calore dulci re-
solutio q̄z sit hūidi resolui ī corporatio vñ sal-
tem cōsūptio. necesse est ibi fieri multū vaporū
fumosi generationē z sic loci ex vapore distē-
sio. z p̄ consequēns inflatio dolor z gurgulatio
contingit. Item ex eadem causa dulcia sunt
appetit⁹ debilitatiua quia substātie sue gros-
sicie cito sūt vacui stomachi replet̄ina z mea-
tūū opilatiua. Itē colere rubee augmentati-
ua. nā cū sint calida calidi humoris sunt et ei
tatiua. z ideo obsūt illis qui ex causa calida z
intensa patiunt̄. Item putredinis z corrup-
tionis sūt inductiua. q̄ndo enim sup̄abundās

calor supabundantē hūiditatē dissoluit. et con-
sumere totū vel digerere nō sufficit corruptā
materiam derelinq̃t. Item splenis renum et
epatis sunt opilatiua. et hoc accidit. quia sua
grossicie substantiali subriles poros illarū re-
gionū obturat. vlt̃ q̃a partes ille rōne dulcis
plus desiderant q̃ digerant vel cōsumāt. et iō
ex supfluo humore attracto et nō digesto nec
als euacuato ille ptes merito opilant. Itēz
dulcia rōne p̃dicta sunt calclī generatiua taz
in renibz q̃ in vesica. nam q̃n ille ptes ratōne
dulcedinis sibi attrahūt hūiores cōsimiles q̃
subtiliora sunt vel cum vrina educunt vlt̃ vi
caloris cōsumunt. vnde q̃n pl̃ attrahūt q̃ na-
ture sufficiat. oportet q̃ vlt̃ vi nature qd̃ ē sup-
flū expellat. vel qd̃ grossius est ibi remaneat
et reliquato hūiore calore desiccante indurāt. et
pcedente tēpore paulatim putrificat et in du-
riciem lapidis commutat. vt exp̃sse dicit ysa.
Idem etiam de caus̃ matricis occurrit. Ex
p̃dictis patet q̃ dulcia nature sunt vtilia. ali-
q̃ vō sunt q̃ vident̃ esse dulcia et tñ sunt mor-
tīfera et nocīua.

De sapore vinctuoso
Capitū. XLIII

Sapor vinctuosus generat̃ ex calido et
hūido in subtili substantia. et iō vinctu-
ositas appōita lingue magis ape-
rit et dissoluit et subtilis substantia magis sub-
intrat. et q̃ caliditas eius parū remouet a tē-
pamento anima ipsi⁹ dulcedinem potest ac-
cipere et in ea maxime cōgandere. Ad vinctuo-
sum aut̃ saporem p̃ficiendū pl̃ de igne q̃ alijs
elementis puenit. et post de aere. Maior igit̃
actio caloris in hūidū agens magis dissol-
uit et depurat vnde ad̃se ptes et terrestres mi-
norant et ignee cum aereis augmentant et in-
de sapor gignit̃ vinctuosus. Sūt aut̃ vinctu-
osa cibaria appetit⁹ debilitatiua et fastidiū in-
ductiua. q̃a accepta in stomacho resolunt̃ i
fumositatem cum aeree sint substantie q̃ pe-
tūt supiora replēdo os stomachi et inducit fa-
stidiū et dimīnit appetitū. Itē vinctuosa sūt
supenatātia. lenitate em̃ sua eleuant̃ ad supi-
ora. cum valde sint fumosa. Item digestiōis
sunt ipeditina. q̃ vinctuositate sua villos sto-
machi replent et leniūt. vñd̃ cibi assumpti cū
non possunt decoq̃ et ndi et indigesti emittun-
tur. vinctuositate em̃ sua inuiscent cibos et lu-
bificant. et ideo emittunt̃ anteq̃ digerantur
Itē parū sunt nutritiua. q̃ ora venarū cito re-
plent et parū eis assumit̃. et qd̃ assumit̃ ppter

sue substantie subtilitatem cito cōsumit̃. Itēz
caloris sunt inflammatiua. ignis em̃ non nu-
trit̃ nisi aere mediante. vinctuosa vō cito i ae-
ream substantiā transeūt. Vnde illa vinctuo-
sa que habent maiorem aquositatē min⁹ pti-
nent ad naturā aeris. et etiā min⁹ bene nutri-
unt ignē. vt patet in anungia porcina q̃ mi-
nus nutrit ignem q̃ ouina. q̃ min⁹ habet ae-
reitatis in sua ppositiōne et plus aquositatis
q̃ ouina. Item febrilis caloris sunt nutriti-
ua. et ideo carnes phibent̃ in febre acuta. q̃ ti-
met vinctuositas intermixta qua calor febril̃
irritat̃. Item splenis et epatis sunt opilatiua
ppter sui grossiciem actualē. Nam ppter suam
dulcedinē cito attrahunt et sua grossicie po-
ri defacili opilant̃. Itēz doloris capitis sunt
excitatiua. Nā ex fumoꝝ mltitudine replet̃ ca-
put. et miringe cerebri distendunt̃. Itē mem-
broꝝ spiritaliū sunt lenitiua vt patet in buti-
ro. Tñ qdam vinctuosa nocent pectori ppter
anxeram siccitatē vt oleū nucū. q̃ talia nō
hūt purā vinctuositatē. Itē dolorū exteriorū
sunt mitigatiua. et duricie remolliitiua. apo-
stematū maturatiua. et saniei generatiua. hu-
miditate em̃ sua sanie generat̃. q̃ p ea pl̃ dis-
soluit̃ q̃ cōsumat̃. ex calore em̃ debili et hūmi-
ditate mlt̃a fit sanies et corruptio.

De sapore falso Cap. XLIII

Salsus sapor fit ex caliditate et siccita-
te in substantia mediocri. vñd̃ calidi-
tas cū siccitate cū sit remota a tpan-
tia multos apit poros. q̃ siccitas iūcta calo-
ri magis larat. iūcta vō frigiditate magis con-
stringit. et ideo ei⁹ substantia mlt̃z subintrat
poros. et q̃ magna fit disgregatio priū et mul-
ta substantie subintratio anima in ipsi⁹ p̃sen-
tia non gaudet. imo potius ipsuz horret. Ad
salsum aut̃ saporem quattuor conueniūt ele-
menta qdam tamen proportionē non equa-
li. dominant̃ enim ignis et terra mediocriter.
tamen ex moderato igne fit moderat⁹ calor.
et ex moderata tra fit moderata siccitas. Et
moderato aut̃ calore moderata fit ebullitio
et excoctio hūiditatis. Vnde ad̃se et aeree par-
tes dissolunt̃ in igneas mediocres et ex mo-
derata siccitate moderate substātia desiccāt.
et ita remanet substātia mediocris. Vñd̃ sal-
sus sapor habet fieri ex moderato dñio cali-
ditat̃ et siccitat̃ in substātia mediocri. Sūt
aut̃ salsa mūdificatiua q̃ sumpta iteri⁹ calore
suo et siccitate hūiditatē dissolunt. salsedine
aut̃ et nitrositate sua stomachum et intestina

mordificant et sic mordificata moventur ut dissoluta humiditas emittatur. et sic fit mundificatio. Item dure carnis sunt mollificatiua. nam sua caliditate et siccitate superflua humiditatem compactam resolunt et relaxant. et sic mollificant. Item sube mollis sunt induratiua. Nam sua caliditate et siccitate superflua humiditatem consumunt. et sic partes aereas plus compingunt. Item substantie rei sunt depuratiua et per consequens conseruatiua. Nam salsa in quantum humiditatem quantum dissolunt tantum consumunt. et ideo putredo aliquo casu generata calore et siccitate salsedinis consumitur et annihilatur. Habet ista per salsedo multum terreitatis. ut dicitur in diebus. ratione cuius carnes induratur et minus reddit aptas corruptioni ut dicitur ibidem. Item scabiei et exterioris superfluitatis cutis et corporis sunt ablatiua. et hoc consumendo humores superfluos tam superficiales quam intercutaneos et cutem a superfluis abstergendo. Item tumor et dropici sunt res pessime. et hoc ex ratione supra dicta quod desiccant et consumunt omnia in talibus locis aggregata. Item morsus canis rabidi et aliorum venenosorum sunt curatiua et totius venenositatis extractiua. unde potest cito lauare talia vulnera in aqua salsa. quia maliciam extrahit et venenum. ut dicitur idem. Item caro multum salsa ad tumentum optimum reuocatur si in aqua salsa ponatur. nec salsedo a talibus melius extrahitur quam per eam massam per aliquod tempus in salsa aqua temperetur. et hoc puto accidere ratione similitudinis cum aqua salsa que ratione caloris accidentalis et naturalis in ipsa dominantis attrahit sibi simile quod inuenit in substantia carnis salse. Item sal in igne induratur in aqua vero dissoluitur et annihilatur. nec mirum. quia si congelatio et induratio facta est per siccitatem oportet ut salis dissolutio fiat per humiditatem sicut patet in sepo in quo fit induratio et congelatio per frigiditatem. et ideo non est mirum si fiat resolutio per caliditatem. De his que supra in li. xvj. de venis terre. in ca. de sale.

De sapore amaro.

Capitulum. XLV

Sapor amarus fit ex caliditate in tertio gradu. et siccitate in secundo gradu in grossa substantia. Unde caliditas cum siccitate multum subintrans multum dissipat. unde instrumentum ledit et fit sapor amarus abominabilis gustui et contrarius ad cuius compositionem quattuor elementa conueniunt per proportionem quadam sed magis inequali. ibi enim ignis et terra dominantur. sed plus est ibi de igne

quam de terra. Unde de maiori dominio caloris magna fit ebullitio. Unde aquee et aeris partes magis dissoluntur in igneas et terrestres condensantur. sed quia mediocre est dominium siccitatis non attenuatur. et ita substantia remanet grossa in qua ex actione caloris et siccitatis fundatur amaritudo. Omnia autem amara contristant gustum magis quam aliqua alia que habent simplicem saporem. quis maxime faciunt continuitatis solutionem in lingua. licet autem amara habeant minorem caliditatem quam acuta. maiorem tamen faciunt solutionem continuitatis propter sue substantie grossiciem. que se interponit et compiendo maiorem efficit lesionem. Item amara sunt colere purgatiua. vel quia colere sunt similia in complexionem. vel quia colera cum sit porosa permittit amara suos poros subintrare et diuidendo partes a partibus eam faciunt fluxibilem et coleram liquefactam sic educunt. Item amara sunt appetitus excitatiua. quia coleram educunt que tanquam res leuis solet colligi circa orificium stomachi et appetitum debilitare. Ad Beriali facie amarorum grossitudo. quia comprimit cibaria in fundum stomachi. et sic superiora inanitate cibum petunt. Item amara splenis et epatis sunt expoliatiua. Nam calore suo poros aperit. et humores dissoluit et grossicie sua comprimendo humores resolutos educunt. Item amara sunt contraria vermibus et lumbricorum interfectiua. nec mirum. quia vermes illi de flegmate corrupto accidunt. de flegmateque viuunt. et ideo colerica et amara eis aduersantur. quia colera flegmati contrariatur. Item spiritalibus morbis sunt nociua. et tam per asperitatem substantie quam per intensam siccitatem eorundem sunt exasperatiua. Item amara in exterioribus sunt conseruatiua. si enim distemperentur cum aliquo liquido. habent illa tria que sunt necessaria ad conseruationem. tantum enim consumunt quantum dissolunt. et subintrant in profundum. acumine et calore suo grossam etiam habent substantiam ex qua rem inuanc et faciunt eam minus passibilem. Item frigide ardetice et paralisis sunt curatiua dissolviendo materiam et consumendo. Item frigide scabiei sunt desiccatiua. Item meatuum renum et vesice sunt apertiua et calculi dissolutiua. matricis conseruatiua et menstrualis superfluitatis puocatiua et eductiua. et ad multa alia sunt magis necessaria quam dulcia quibus gustui sunt nociua.

De sapore acuto XLVI

Sapor acutus fit ex caliditate et siccitate existente in quarto gradu cum suba subtili vñ sit pororum nimia aptio et pñu segregatio. et qz suba ei est subtilis multu penetrat et subintrat vñ organu gustu suo acumine incedit. ad cuius pfectu qtuor elemēta pueniūt. s; nō eqli qz pl' pcurrit de igne et de terra qz de alijs. et ideo pñ dominu ignis acuta sunt et valde calida et a tra valde sicca. Et maxio at dominio caloris maxia fit ebullitio et resolutio aereaz pñu et aqueaz i igneas. vñ ignee ptes acutū et ex nimia siccitate suba desiccant. attenuant et subtiliant. et ita fit acutus sapor ex magno dñio caliditatis et siccitatis tenaci et subtili. Sūt aut acuta corrosiua qz valde sūt calida et sicca. et fit dissolutio magis. et suba subtilis et acuta subintrās ptes a pñu d' isgregat et ita fit corrosio. Itē acuta sūt incisiva et dissolutiva quia et q̄litate et suba dissoluūt et separāt pte a pte et pñe intrāt et ideo dissoluūt et incidūt. Itē pñu appetitiue sūt pfortatiua qz mēbroz psumūt supfluitatē. Un pñis inanis sit rōne vacui appetit'. mordicāt etiaz nervos sensibiles et pūgūt acuminē suo. et sic pūgēdo excitāt appetitū. Itē pñu sunt nutritiua qz ex nimia caliditate et siccitate pot' fit adustio qz digestio. et ideo dāt modicu nutrimentū. pñerea subtilis sūt sube et ideo de facili psumūt. et a membris cito dilabūt. Insup nātē sūt tria ex sua pplexione et ideo qz abominabilia sūt nō appetit ea nātē s; pot' abhorret et repellit.

De sapore acetoso. Ca. XLVII

Sapor acetosus fit ex frigidityte et siccitate exite in gradu secundo cum suba subtili. vñ acetosu ligue appositū q̄litate bus pstrigit. suba penetrat. et ita ex duobus contrarijs actōib; fit sapor acetosus. ad c' ppletionē qtuor elemēta pueniūt qdā pportione s; nō eqli. Est at ibi dñiuz aqz et tēre mediocre et ex mediocri dñio aqz est ibi frigiditytas mediocris. et ex mediocri dñio tēre mediocri siccitas generat. ex frigidityte at repmīt calor qz repñus modicū facit ebullitōz. Un igneas ptes et aereas rsoluit d' facili et psumit tanqz subtiliores et estres at et aq̄sas dissoluūt. S; pñ sui puitate eas psumere nō pñ. Un ptes ille subtiliant s; nō psumunt. et ita frigiditytas et siccitas dñiant cum subtili suba et sapor gigni tur acetosus acetosa puocat appetituz. quia ex frigidityte et siccitate motū hñt ad cētrū.

Un pñmūt cibaria ad fūdū et sic os stōachi euacuāt. q̄ sentiēs suā inanitōz cibū appetit. Hā desideriu pposita est opatio ex appetitu na pñte nātali et aīali sensibili. Itē soluunt ventrē plenū et pñpāt inanitū. nā subtilitas sube acetose inueniēs multā hūiditatē i stomacho incidit eā et subtiliat. et sic eā facit ad fluxū et euacuatoz. S; qñ stomach' ē vacu' puā inueniūt hūiditatē quā acetosa desiccāt siccitate et pñstringūt frigidityte. Itē oplatōes splenis et epatis aperiūt. qz nō q̄litate s; sube subtilitate hūiores in por' apiunt incidūt et dissoluūt. Itē acetosa spiritalib; ob sunt frigidityte coartate et siccitate exasperate. Itē posita i exteriorib; calidos humores repentiūt. Un tibiē inflat et retēone mēstruoz vñ emorroidaz i calido aceto lote de facili detumescūt. De h' qre s; in tractatu de aceto. li. xvij. vbi tractat de vitib; et de vino.

De sapore pontico Ca. XLVIII

Ponticus sapor fit ex frigidityte et siccitate exite i tertio gradu cum grossa suba Un et pñicu appositū ligue pstrigit et suba intrās poros ptes pñsat et ita accurrat sapor q̄ pñic' appellat. Ad pñicu saporē pñficiendū qtuor elemēta pueniūt cum maiori tñ ineq̄litate qz dñiant aqz et tēra ignis et aer subtilat. Ex forti at dñio aqz fortis sit frigiditytas et ex tēra mēta siccitas. ideo nō pñt ibi fieri pfecta trāsmutatio cum ibi sit defect' caloris et hūoris. Un cum frigiditytas et siccitas ibi habeant dñiuz necesse ē vt suba remaneat grossa ex dñio frigiditytas et siccitas. H; at pñic' sapor h' pñiū vt di. ysa. qz pñicitas pñicta cum sapore delectate magis delectat. et cum tristate magis pñristat. c' rō h' est. qz pñicitas adiuncta rei dulci et vñctuose si ingrediat poros facit illā dulcediēz ibi diut' pñmorari. ita firmi' impmīt tūc delectatio et diu durat. sile est de hūore pñristate. Hinc est qz caro q̄ ossib; ē vñcina iocūdiorē h; saporē. Qssa ei sūt melancolica. s. frigida et sicca. Caro s; i sui natura dulcis est et sanguinea. et ita ē ibi pñicitas et dulcedis mixtio. pñt qd et maior delectatio Itē etiā caro ceruina ē iocūda et silr bonina qz pñigīt pñicitas ex pplexione melancolica aīalis et dulcedo ex pte carnis. ecōuerso est de absinthio et fumo tēre qñ cum eis associat amaritudo magis pñristat gustū vt aloe l' ali qd silr. Itē pñica appetitū excitāt et pñprandiu laxant. c' rō est pñssio cibarioz ad iferiora ad instar torcular. an pñadiū pñpñstant

qz pstringunt nervos et opilat meatus et ex sub
stantie grossicie et frigiditatis et siccitatis q̄lita
re. Un̄ et sup̄ta cibaria retinet et exire nō p
mittit. Itē grossicie sua epar et splenē opi
lat calculū generat colericā et yliacā passio
nez excitat. obturatio sua grossicie intestina
fimū ac fumū exire nō p̄mittit. spiritalia etiā
mēbra ledit et gnat. qz ea exasperat et desic
cat. exteriā apposita vomitū sedat. tumores
calidos rep̄mit. sanguis fluxū intercipiunt atz
sistunt. nervos pcutiunt. dētes exacerbat.

De sapore stiptico. Ca. XLIX

Sapor stiptic⁹ ex frigiditate et siccitate
i mediocri suba generat. ad e⁹ pfecti
onē q̄tuor pueniunt elemēta q̄dā por
tione ineq̄li. nā aqua et tra ibi p̄dñant. s; nō
tantū q̄ntū in pōtico. ex aq̄ aut accidit frigi
ditas et ex tra siccitas generat. ex frigidita
te dep̄mit calor q̄ rep̄cussus p̄uā facit ebulliti
onē. Un̄ et suba paz̄ resoluit s; nō cōsumit.
S; ex siccitate aliq̄ntulū p̄densat. et qz sic
citas nō p̄t oīno desiccare nec oīno p̄sume
re remanet suba mediocris. et ita p̄ qz sapor
stiptic⁹ causat ex frigiditate et siccitate i sub
stantia mediocri. et in h̄ differt a pontico q̄
ex eisdem causis q̄uis min⁹ remissis in sub
stantia grossa radicat. idō stiptic⁹ sapor sub
pontico p̄tinet s̄m ysa. q̄ t̄m septē sapoz̄ dic
esse differēcias. sub pontico stipticū compre
bendit. Unde s̄m ip̄m ponticitas est inten
sa stipticitas. et stipticitas remissa pōticitas
vñ nō differūt simplr s̄m sp̄m. sed solū s̄m
maiorē intensiōē vel minorem. et ideo vter
qz conuenit cū alio in effectu. sed s̄m maior
et minus.

De sapore insipido.

Capitulum. L.

Sapor nonus dicitur insipid⁹ siue sine sa
pore. et h̄ potest dici dupl̄r. s. p̄uati
ue et positue. p̄uatiue dicitur insipid⁹ cu
ius sapor sensu non p̄t p̄bendi ut sapor aq̄
q̄ gustu nō p̄cipit p̄pter eius maximā simili
tudinē ad organū gust⁹. qz aq̄ est simplex in
respectu lingue q̄ q̄tuor recipit i sua p̄posi
tiōe. Positiue dicitur sapor insipid⁹ q̄ ultra p̄mu
gdū ad aliquē vltiorē sapoz̄ nō est sensu
determinat⁹. ut est albumē ouī c⁹ suba ē me
diocris et caliditas vel frigiditas p̄mi ḡdus
distantiā sensibiliter nō excedēs. talia insipi
da sunt cucurbitē. citrulli melones. et h̄mōi
quoz vsus pl⁹ puenit medicine q̄z diete. pa
rū em̄ nutriūt. quia sapoz̄ nō h̄nt delectabi

lem et substantiā habēt fluxibile. hūiditate et
frigiditate sua sitim mitigāt. calozē et colerā
extingunt. Rheuma augmētant. et q̄tidianas
febres generāt. et om̄s alias rheumaticas fri
gidas scz et hūidas nutriūt vel puocāt pas
siones. Sapor itaqz insipid⁹ causat ex frigi
ditate et hūiditate in substantia mediocri.
ad cui⁹ p̄pletōem sic et in alijs q̄tuor pueni
unt elemēta s; nō eq̄li p̄portione. qz aq̄ et aer
p̄ncipaliter. terra secundario p̄dñat. p̄t forti
orē q̄ frigiditātē et mediocrē siccitātē partes
ignee et aeree resoluunt in aqueas et i terre
stres. sed quia resistit dominiū humiditatis
nō potest cōpingi ex siccitate terrea ip̄a sub
stantia. Relinq̄t q̄ substantia mediocris cū
dominio frigiditatis et hūiditatis q̄ sūt p̄n
cipia ist⁹ sapoz̄is q̄ abusu sine sapor insipidus
nominat. Nec igit de sapoz̄ibz simplicibz q̄
ad eoz differēcias et naturas dicta iā suffi
ciant. q̄ oīa de dictis ysa. p̄stan. Bal. et alio
rum autoz medicine breuit sunt excerpta.
Sūt aut quidā compositi sapoz̄es sicut et
mixti sunt colores pariter et odores. et h̄ sa
pores s̄m diuersas compositiones diuersi
mode opant. qz alio modo sapit in solidis.
alio mō in liquidis aliter in sensibilibz et ali
ter i inanimatis. de q̄b in naturis et p̄prietatibz
rerū et eoz animatoz et inanimatoz in
libris p̄cedentibz est ostensū. Deliquozibz
em̄ in q̄b fudati sūt sapoz̄es aliqua arbitroz
h̄ supplenda q̄ in libris supioribz causaliter
sunt obmissa.

Deliquore Ca. LI

Liquor est liquidus humor in plantis
et animalū corpibz p̄ digestiōem ge
neratus. eliquat⁹ violentia vel nata
de substantia corporis mixti vel expressus.
Quilibet aut humor nō vocat liquor s; so
lus ille q̄ artificialiter vel naturaliter liquat⁹
de plantis et rebus animatis. ut lac et yma
de animalibz. vinū et oleū de arboribz. mel
de floribus. sicera de fructibz. ceruisia d̄ gra
nis. orizacra de pomis siluestribz et granat.
Et inter hos liquores quidā sunt cōpositi et q̄
dam simplices. nam p̄positi dicunt q̄ p̄fici
untur ex diuersis q̄ pariter cōmiscēt. Sim
plices s̄o sunt q̄ ita p̄manent sine cōmixtiōe
aliqua. put a suis subiectis p̄mit⁹ p̄ducunt.
nullus t̄m liquor est simplex absolute p̄ter so
lam aquā q̄ simplex dicitur put in elemētari per
manet puritate. Alij at liquores oēs sic et hu
mores ex q̄tuor elemētis p̄stitunt. simplices

in dicitur quod cum alijs non miscetur. Simples
etiam dicitur in quibus simplices elementorum qualitates
et prima compositio dominatur. et quod a terrestri fecu-
lencia naturaliter vel accidentaliter plene colantur.
Secundum autem varias admixtiones liquorum et qualitatium
elementarium predominantem complexionem varios for-
tunt odores pariter et saporos. Nam illi liquores
in quibus predominant calidum cum humido sunt dulciores
in quibus autem calidum cum sicco sunt acutiores. in quibus
vero preexistit frigidum cum sicco sunt acetosio-
res et stipticiores. sed in quibus frigidum cum humi-
do sunt gustui insipidiores. ut in priscana. et
humidi. Quidam autem liquores de quibusdam arboribus
iculis corticibus per attractum calorem solaris sponte
egrediuntur ut balsamum et terebintina lacrima.
quod calore prius mundantur et in mirre subas indu-
rant. Quidam vero de fructibus arborum per expressio-
nem colliguntur ut vinum oleum sicera. et humidi. Qui-
dam vero per exustionem ignis liquidiores partes quod
rursum lignorum in extremitatibus educuntur magis
artificio acquiruntur ut colophonia. pix liquida.
oleum iuniperi. et silia. Quidam autem ex herbis
succis exprimitur. ut opium. aloe. et humidi. quod po-
stea calore ignis vel solis desiccantur. Et quidam
ex rore celi extrema florem profundentes et se cir-
ca eorum superficie inuiscant apud misterio com-
ponuntur ut mel. Et quidam ex venis terre hauriuntur.
ut aqua salinativa. nitrosa. alumiosa. et hu-
iusmodi. de quibus arte vel natura fit sal nigrum alu-
men. et humidi. De his omnibus liquoribus differentijs
proprietas et causas sufficienter dictum est super
lib. xvij. de herbis et arboribus et earum succis. et lib.
xvi. de venis terre. et lib. viij. de passionibus aeris
vbi tractatur de natura mane et mellis quod dicuntur de
aere generari. De melle tamen alij sunt habenda
dicenda. et de lacte sero et butyro que de animalium
vberibus emunguntur. de quibus superius est
omissum.

De liquore in speciali et primo de melle

Capitulum. LII

Mel ut dicitur. Ili. li. xv. dicitur a mellisse grece
id est. apibus lacte. Sic ei apes vocant.
Nam apium solertia mirando nature artifi-
cio parant mella quod prius de rore aeris sunt crea-
ta et in arundinum folijs adinuenta. Unde et Vir-
gilius. Protinus aerei mellis celestia dona. vnde
adhuc in india et in arabia inveniuntur in simi-
litudine salis ramis et folijs dependentia. ut
dicitur idem. Est autem omne mel generaliter dulce.
Sardum tamen est amara absinthij causa cuius copia
illius regionis apicula nutriunt. Dicunt autem me-
dici quod de rebus tractant naturis. precipue Bal. quod

mel pueris et iuuenibus et perfectis viris in quibus
abundat calor cibum est inuicilis et nocivum. seni-
bus autem quod prava vita laborat et frigore dicitur cum
vino veteri et cibis calidis venire. Ducunt
et Ili. li. xv. c. j. Est itaque mel liquor dulcissimus
a materia purissima arte medicinali genera-
tus. cui tamen et ex calore apis mellis subas com-
ponentis. et admixtione aliorum calidi se cum mel-
lis suba admiscens acumen cum dulcedine est
admixtum. Unde et mellis dulcedo ceteris est ma-
gis calida sed minus humida ut dicitur. ysa. Mel igitur
cum sit humis multum caloris et aereitatis et minus
terrestreitatis et aqueitatis propter siccitatem raris
est ignis multum humis siccitatis et acuminis et
minus frigiditatis et humiditatis. et ideo indicatur mel
calidum et siccum in fine secundi gradus. Tamen
quod suba est vicina temperamentum mediocritati
multum est modificationum lauatium et subtilia-
tium. et suo calore grossorum humorum in corpore in-
cisiuum et humorum putridorum expulsiuum. Quia ei
mel calidum acumen est propinquum. et ideo intestino-
rum est purgatiuum. et ad feces expellendas com-
motiuum. Item talis dulcedo sic mellis multum est
humis acuminis et caloris. non tamen opilat mea-
tum splenis et epatis. sic et illa in quibus pura dul-
cedo inuenitur. ut dicitur. ysaac. ca. de quatuor diffe-
rentijs dulcedinis et saporis. Est itaque mel ra-
tione equalitatis et temperamentum multum nature que-
nietis et amicum. sui ad membra multum assimilati-
uum. peritiorum restauratiuum. debiliu membrorum com-
fortatiuum. sua grossicie nocivorum fluxuum iter-
ceptiuum. et latitudinis pororum restrictiuum. na-
ture bene temperate custoditiuum. et humorum paratorum
ad fluxum nimium cohibitiuum. nihilominus est
mel nocivorum humorum laxatiuum. nam prius ha-
beret qualitates in effectu. et habet secundum prius materie
dispositiones in quas agit. Nam nimis laxas
reprimat et stipticat. nimis duras dividit et re-
laxat ut dicitur. ysa. Est autem mel conservatiuum modi-
ficatiuum amaritudinis temperamentum. et ideo ponitur in
medicinis ad conservandum et ad modificandum.
et ad amaritudinem spirituum temperandum. ut dicitur in anti-
todario nicolai. Tamen mel crudum non multum
bene despumatum valde est ventosum et inflatiuum
rugi in ventre generatiuum in malos humo-
res faciliter pueriuium. splenis et epatis visco-
sitate sua opilatiuum. colere inflammatiuium. et fe-
bris diurne inductiuum. hypochondriorum extensi-
uum. ystiacis et colicis nocivum. Mel igitur dicitur.
Constan. et ysa. in diet. diversas habet actiones.
quod in quibusdam salubre est et sanitatis custodi-
tiuum. in quibusdam vero stipticum est et morborum
p 2

generatiuum. et est veneni occultatiuum. quia quanto magis rufum tanto magis est calidum et acutum et huiusmodi magis incisum penetratiuum et colatiuum. quanto magis est album minus est calidum et acutum. et tanto melius quanto dulcius purius et odorabilius inuenitur.

De fauo Ca. LIII

Fauus a fouendo est dictus. Nam fauus dicitur mel mixtum cum cera. infra enim cellulas de cera miro artificio compositas apes mel recolligunt. et eliquis subaz intus fonet. et sic dicitur fauus quasi fouus sine foues. eo quod mel foueat et contineat intra se. Vel fauus a fauore est dictus. nam valde fauorabilis gustui est et delectabilis ad edendum. Unde secundum Iheronimum. li. ix. Fauus a fagin grece dicitur. quia magis comeditur quam bibitur. fagin enim grece est comedere latine. Quidam tamen vocant mel fauus a cera eliquatum et optime depuratum in quo summam dulcedinem gustus experitur. Fauus mellis petit et requirit maxime animal quod ab amore mellis melota dicitur. unde a melle melius vel melota est dictus ut dicitur bug. Sicut versus super omnia mel diligit et pro fauis extrahendis non sine sui discrimine in arbores altas scandit. Alii tamen dicunt inter fauos ut dicit Aristoteles. li. viii. in profundo aluearis generatur quidam species pui sicut aranee. et quando crescunt faciunt texturam circa fauos et ducunt super totum aluear et ideo putrescit mel et cetera. Item ibidem. bonum est mel quod extrahitur de noua cera. Nam mel quod diu manet in cera antiqua fit rubeum et corruptio illius mellis est sicut corruptio vini in vitibus. et propter hoc dicitur extrahi. et est mel bonum quando est simile auro ut dicitur idem. Item dicitur idem quod apes sedent super aluearia et sugunt quod est superfluum in fauis. et dicitur quod si non facerent hoc. corrumperetur illud quod est in fauis et generaretur aranea et sedent super fauos et solite custodiunt ne illa aranea inualeseat. et si inuenerit ea sit eis cibus. aliter autem omnes morerentur.

De mulso Ca. LIIII

Mulsum est potio vel poculum ex aqua vel vino et melle mixtum quod greci melli cratum vocant. sicut et ydromel quod ex melle et succo macianorum est compositum sicut et rodomet dicitur eo quod succo rose mel miscetur.

De medone. Ca. LV

Medo vel medus quasi melus dicitur. Et est potio confecta ex melle et aqua. optime defecata et decocta. qui si crudus fuerit et mel minus bene despumatum inflationem generat

in ventre et rugit ac durissimas torsiones. et quia de facili resoluitur in fumum caput petit et diuersas ei ingerit passiones. Bene pro de coctus et defecatus gustus delectat. vocem clarificat. arterias gutturis et cannales pulmonis mundificat. cor letificat et confortat. corpus nutrit et impinguat. epaticis tamen et splenicis et calculosis minus prodest. quia meatum stringit et opilat. quandoque enim cum mirto et aliis herbis aromaticis conditur ut sanior reddatur et odoratio et diuturnius custodiat.

De clareto Ca. LVI

Claretum ex vino et melle et speciebus aromaticis est confectum. Nam species aromaticae in subtilissimum puluerem trahuntur. et in sacco lineo vel mudo cum melle vel zura reponuntur. vino autem optimo species perfunduntur et reperfunduntur. quemadmodum fit lixiua. et tamdiu renouatur perfusio donec virtus species vino incorporetur et optime clarificetur. unde a vino habet fortitudinem et acumen. a speciebus autem retinet aromaticitatem et odorem. sed a melle dulce dinem mutuat et saporem.

De pigmento Ca. LVII

Pigmentum ut dicitur. Bug. dicitur quasi pilis mectum quod scilicet in pila est confusum. nam in pila species aromaticae aguntur ex quibus arte pigmentaria quedam delicata pocula et electuaria conficiuntur. unde et pigmentarii dicuntur qui species vendunt. conterunt. perficiunt et componunt.

De oximelle Ca. LVIII

Oximel dicitur acidum mel. eo quod ex aceto et melle et materia conficiatur. Nam primo acetum cum herbis necessariis et radicibus diureticis diu decoquitur. colato aceto mel purum et optime defecatum additur. et ad lentum ignem usque ad spissitudinem ite decoquitur et bullitur ac depuratur cum albumine oui cum aceto distemperato et in oximelle purum decocto. nam omnes immundicias mellis et herbarum ad se attrahit albumen oui et supnatando usque ad oximellis sufficiens secum ducit. quas immundicias cum penna pigmentarii seu medicus caute remouet et deponit. et sic oximel in pixide munda reponitur. Datur autem cum aqua calida ad materiam compacte digestionem mollificationem diuisionem mundificationem. pororum apertionem. et opilationem dissolutionem. posset enim medicina de facili inducere periculum si non prepararetur ad facilem educationem et cum oximelle non prederet digestionem. Consimili arte et ad similes usus d

aqua et zaccara cum diuersis speciebus fit syrupus nunc violaceus et laxatiuus. nunc roseus et constipatiuus. nunc simplex. nunc compositus.

De cera Capitulum. LIX

Cera est fer mellis intra cuius substantiam liquor mellis ab apibus est collectus. Corrupta autem ipsum mel. ut dicit Arist. li. iij. quoniam nimis diu cum cere fecibus admiscetur. et ideo qui vult mel in sua puritate reservare debet ipsum tempestive a cere substantia separare. Habet autem hoc cera proprium quod inter omnium liquorum feces superenatat. et cum calefcit ad fundum non descendit. sed potius querens superficiem sursum redit. et hoc faciunt partes ignee et aeree quae in eius substantia dominantur. unde cera in aqua calida resoluta deorsum praeferat aquam et per eius superficiem se diffundit. nam multum habet aere lenitatis ratione cuius sic ascendit. Cera autem quanto est recentior tanto est odoratio. ductilior. purior. et ad diuersarum impressio- num et figurarum susceptionem aptior. et tam forme susceptae quam scripturae in ea impressae est durabilior. et talis cera virginea appellatur. Est insuper cera multis visibus necessaria atque apta. valet enim in medicinis in confectionibus variis et unguentis. Nam virtutem habet calefactivam. resolutivam. apertivam. maturativam. attractivam. euaporativam. et consumptivam. valet etiam ad luminis nutrimentum et ideo cera servit in deorum templis et aris et in mensis domorum. Unde a cera vel cereis dicuntur cerimonie. quia in templorum cerimoniis cerei offerebantur et adhuc offeruntur ut dicit Augustinus. unde qui serviunt de candelis cereis in ecclesia dicuntur ceroferarii. sicut qui serviunt in regum et pontificum aulis primi cerei nominantur. ut dicit idem. Sigillis etiam cereis littere muniuntur et signantur. ac secreta occultantur. privilegia confirmantur. Tabulae cera simplici vel colorata replentur et ornantur. in quibus variarum litterarum characteres stili officio vel inscribuntur vel etiam complanantur. Panni quoque linei ad usus varios incerantur. Libros etiam involutos tutos reddit ne aqua vel pluvia perfundantur. Nam cera quandam habet vinctivositatem per quam humida fugat et per pannorum poros stillicidia penetrare non permittit. in calore liquefcit et deficit. frigore vero indurefcit. humidis et humefactis cedit. siccis vero et asperis inherescit. et ideo bu-

mectantur sigilla ne adhaereat ceras illorum litteris et figuris.

De cereo. Ca. LX

Cereus per derivacionem a cera a qua formatur est nominatus ut dicit Isidorus libro. xx. de quo quidam ait sic. Hic cera nocturnos prestabo cereos ignes. Subducta luce altera sum tibi lux et cetera. Nam ad hoc est usus cereorum ut ex eorum lumine ea quae sunt in tenebris appareant et lucefcant in cereo. In cereo autem tria attenduntur. scilicet materia. usus. et dispositio siue forma. Materia vero triplex est. Nam primo materia habet lignum siue lignum. ut dicit Isidorus. ipsam ceram atque ignem. Lignum qui et lignus dicitur filum est stuporem et totius cerei substramentum. cera quae circumvoluitur est luminis nutrimentum. Ignis qui superponitur siue superaccenditur veriusque est finis et complementum. Nam agens in lignum mediante cera convertitur utriusque in suam similitudinem. unde et in dispari natura mirabilem inter se habent aptissimam unionem. Forma et dispositio eius pyramidalis a lato incipiens et circumferentialiter convertens. Usus eius est ut illuminationis gratia candelabro affigatur vel candelis vel ceroferariorum manibus ante domos deferatur.

De lacte Ca. LXI

Lac liquor est dulcis et candidus in mammillis per actionem caloris et sanguine generatur. Vel ut dicit Aristoteles libro. xvij. Lac est sanguis decoctus digestus non corruptus. Quando enim fetus propter magnitudinem non potest nutriri per umbilicum preparatur ei lac a natura ex sanguine menstruo repulso ad mammillas ubi digeritur et decoquitur. et ex albedine glandularum mammillarum in candoris speciem transmutatur ut dicit Constantinus li. xix. Eadem est enim materia menstrui sanguinis atque lactis. et ideo natura creat lac propter cibum nati quo cibatur extra. non ergo debet esse lac ante tempus partus nec post multum nisi accadat contra naturam. In illo enim tempore completus lactis digestio in animalibus quae habent tempus unicum statutum ad pariendum. sed in mulieribus diversificatur. et propter hoc debet esse bonum lac necessario post sex menses. et est lac dulce quoniam est bene digestum. et fuit necessarium propter cibum animalis qui est dulcis. cibus enim omnium animalium non est nisi dulce et valde dige-

multū bibitū in stomacho de facili coagula-
tur. et iō ne noceat cū modico mellis et salis
gēme tpe et nūq̃ coagulabit. et si incepto co-
agulari in stomacho dissoluē. Et q̃ capre
pascū siccis et ramoz extrematibz eaz lac
min⁹ est aq̃sum et mag⁹ stipticū et stomacho
pgruū. Hā lac ex pascuis diuersificat. Hā
q̃ pascū teneris et recētibz herbis lac faciūt
aq̃sum et subtile qd̃ stomacho est nociuū. Que
p̃o herbis laxatiuis. lac faciūt mordificati-
uū et neruoz pūgitiuū et est nociuum et laxa-
tiuum.

De lacte pecorino Ca. LXV

LAc pecorinū mag⁹ est calidū et siccū
q̃ vaccinū. min⁹ hūis butirositas et
pl⁹ caseitas. et iō min⁹ nutrit nec cor-
pori ita p̃ueit vt vaccinū. Mōstrat autē h̃ ex
guitate sui odoris. Hā vt di. Bal. lac pecori-
nū in odore est gūi q̃ vaccinū. et iō magis
flegmaticū. mag⁹ autē nutrit q̃ capnū s̃z mi-
nus q̃ vaccinū. Uñ min⁹ est tpatū q̃ capnū

De lacte asinino

Capitulum. LXVI

LAc asininū est tpatū et nutritiū re-
sumptiū ṽetris cū solutiū et ner-
uoz remollitiū et mēbroz siccitate
et calore induratoz humectatiū. pectoris iu-
uatiū et tussis et anhelis difficilis mitigati-
uū. vulnez renū et vesice curatiū.

De lacte caballino

Capitulum. LXVII.

LAc caballinū vicinitatē h̃z ad came-
linū in subtilitate et acumiē et calore.
in apostematibz matricū ē iuatiū
aperitiū et mēstrualis flux⁹ puocatiuum. si
cā mēstruoz calida sit et sicca. quā p̃prietates
h̃z illud lac ab omī lacte alio separatam. vt
dicit ysaac.

De lacte porcino

Capitulum. LXVIII

LAc porcinū s̃m ysa. est subtile et aq̃-
sū q̃ ex sua frigiditate incoctū rema-
net et idigestū. et iō si s̃m medicinam
accipiat pūū aut nullū p̃fert iuamētū. s̃z si
s̃m cibū cū succo ordeī sit coctū bonū gene-
rat humidū nutritiū. vt dicit idem.

De lacte animalium

Capitulum. LXIX

LAc animalū p̃ui valde vicinū est
subtile et aq̃sū. q̃z aquei hūiores adu-
nāt in aialibz tpe p̃ q̃z os matricis
claudis et lac aq̃sis hūioribz p̃miscet. et iō eo

tpe est nociuū vomit⁹ et fastidiū puocatiuum
asperitatis remollitiū et villoz stomachi lubri-
citiū. ṽetris laxatiū. Dup̃ ad digerendū. et
stipticū et in stomacho coagulatiū et pessima-
rū infirmitatū generatiū. et ex fumo ascen-
dēte cerebri p̃cussiuū. et dolor⁹ capitis causa-
tiū. fetoris dētū et anhelis inductiuū. Uñ
si lac fuerit corruptū vel pl⁹ debito assūptū.
vel alio mō vel tpe q̃ expediat sit acceptū mē-
taz infirmitatū est generatiū maloz hūo-
rū et lūbricoz ē nutritiū. bonoz hūoz est
corruptiū. arenaz in vesica et in renibz adu-
natiū et putrefactiū. calor⁹ nasal⁹ debili-
tatiū. et in nasal⁹ calor⁹ ac febrilis inflama-
tiū. gingiuarū et dētū infectiū. pustularū
pessimarū et scabiei in puul⁹ causatiū. rugis
et ṽetositatis excitatiū. opilationū renis et
epatis effectiū. stomachi gūatiū. et lubrici-
tate sua cibarioz aū digestoz expulsiū. et sic
lienterie inductiuū. Has et m̃ltas alias idu-
cit lactis corruptio passiones. s̃z h̃ de lacte bo-
no et malo nūc dicta sufficiāt.

De sero. Ca. LXX

Serū ē lactis p̃o aq̃sa a lactis alia pte p̃
coagulū seq̃strata. nā coagulū p̃es
butirosas et caseosas s̃it iūgit et ab eis
qd̃ liq̃dū ē et aq̃sum diuidit et discernit. Qu⁹
effect⁹ sup̃ recitant. h̃z cū p̃tutem putredis
lauatiū. nā intestina lauat et vulnera itesti-
noz de sanie mūdificat pect⁹ purificat s̃icim
sedat acumē colere rubee mitigat. scabies et
impetiginem mūdāt. splen et epar deopilat.
Quere s̃ in p̃mo s̃m ysa.

De butiro Ca. LXXI

Butirū a buēdo. i. p̃fundēdo ē dictū.
vt dicit Hugui. sua cū ṽnetuositate
et humiditate habet imbuerē et per-
fundere corpora que contingit. Nam butirū
est flos lactis multū habens caliditatis et hu-
miditatis cū dominio aereitatis. rōne cui⁹
h̃z multū ṽnetuositas. Est cū butirosa sub-
stantia naturaliter calida et hūida viscosa et
ṽnetuosa hūane complexionī vicina. vt dicit
ysaac. ṽn sepe comestū stomachi est hūecta-
tiū. ventris solutiū. magis si recens fuerit
Et ideo antiqui vt dicit idem assimilauerūt
butirū oleo mixto pinguedini. dicentes q̃si
quis acceperit valet creatui de pectore et de
pulmone maxime si ibi fuerit apostema. q̃a
p̃prie est maturatiū et humorū dissoluti-
uum et superfluoꝝ pectoris mūdifica-
tiū maxime si cū melle vel zucara comedat

S; tñc min⁹ ē maturatiū z excreatōis am-
pl⁹ iunatiū. vt dīc idē. subdēs ibidē. Buti-
rū repugnat venenis. m̄bra hūectat. aspita-
tē oclorū et p̄lotura mollificat z emūdat. apo-
stema dissoluit z maturat. Vulnēra pulmo-
nis guttur⁹ z pector⁹ mire sanat. renū z inte-
stinorū morſuras mitigat. neruos iduratos
z ſetos seu spasmatos mollificat atq; laxat
vt dīc idē. Dicit āt Auic⁹ q̄ venena interi⁹
ſūpra ſinglāre p̄ſidiū eſt. ſi intoricat⁹ butirū
in lacte calido reſolūtū bibat ī mag⁹ q̄ntita-
te. nam vinctuoſitate ſua opilat meat⁹ ne ad
cor aſcēdat ſubito via veneni. p̄terea vene-
noſitate totā ad ſe trahit z ipam iuiſcat. p̄vo-
mitū euacuat de corpe z educit. vt dīc idēz.
Fit āt ſic. floſ lact⁹ ſine ſupenatās p̄guedo
recolligit in vaſe mūdo et cū q̄dā lato ligno
rotūdo z pforato diuſſime pcutit p̄ violen-
tiā z mouet. ex q̄ motu calor naſalis in ſuba
lactis excitat⁹ z ſforat⁹ totā vinctuoſitatem
inſimul recolligit. q̄ ſua leuitate ſupficiē pe-
rit. ſeroſa ſo aq̄ſitas cū p̄tib⁹ caſcat⁹ inferius
deſcendit et butirōſe ſube tāq; nobilioz ce-
dens fundū petit. z illa butirōſa ſuba q̄ ena-
tat in ſupficie recolligit et ad vſus varios et
neceſſarios in vaſe mūdiſſimo reſeruat. q̄d
q̄nto recent⁹ tāto eſt ſaporōſ⁹ z guſtui dele-
ctabili⁹ inuenit. Eſt āt in p̄ncipio molle z li-
quidū ſz paulatim calore naſali ſ hūidas p̄-
tes inualeſcēte z eas ſumēte mediocrit⁹ in-
dureſcit. Un̄ bñ z munde reſicit z nutrit et
pulmēta loco ſaginis v̄l olei bñ cōdit. Sa-
lit⁹ aūc aliq̄ntulū vt mel⁹ ſueſ. z vt ei⁹ poten-
tiā hūiditas ſiccitate ſalis tpeſ. inſup vt ei⁹
ſaporōſitas augmētēſ. Nā guſtus ī ſapore ē
mag⁹ grū q̄n mediocrit⁹ eſt ſalicū. q̄n aūc ni-
mis antiquaſ ei⁹ ſapor cū odore diminnit z
ī grāuē odore z ſapore guſtui horribilē trāſ-
mutat. et tñc nō valet ad cibaria cōdiēda. Va-
let tñ ad varia medica m̄ia z vnguēta. qz ſepe
accidit id q̄d nō ouenit gule. congruit tñ ni-
hilomin⁹ medicīne alicui.

De caſeo Ca. LXXII

Cāſe⁹ vt dī. Jſi. li. xx. a carēdo ē dīc⁹.
eo q̄ rādiū ī vaſe p̄mit⁹ q̄uſq; ſero ca-
reat z a lact⁹ aq̄ſa ſuba ſepeſ. Un̄ dīc
caſe⁹ q̄ſi carēs. eo q̄ q̄n⁹ eſt ſicc⁹ hūore carēs
ſeu liquore vt dīc idē. ſm Dug. ſo caſe⁹ a ca-
dēdo eſt dīc⁹ eo q̄ de ſacili cadit z labit iter
dīgitos faciētis. Eſt āt caſe⁹ ſex lactis. nā vt
dī. yſa. Caſeata ſuba lact⁹ frigida eſt z groſ-
ſa et ad digerendū dura. tarde em̄ deſcēdit

de ſtomacho z mag⁹ attinet ſtīpticitati q̄ ſo-
lutioni. et eſt q̄uis ſtomacho z epati renib⁹ z
ſpleni marieſi illa loca fuerit opilatōib⁹ p̄re-
parata z calculos in renib⁹ generat. z idē p̄ſe
iſta mala accidētia dī. Cōſtan. q̄ ois caſeus
vniuerſali⁹ eſt mal⁹. tñ caſe⁹ q̄ lacti eſt vicin⁹
min⁹ eſt nociū⁹. Un̄ diſtinguit yſa. in⁹ recē-
tem veterē et mediocrē. Recens caſe⁹ q̄a ad-
huc recens eſt nō malos generat humores.
qz adhuc retinet p̄tē dulcedis et aq̄ſitat⁹ ip-
ſius lactis. et idē ad digerendū eſt ſacilioz z
ad nutriēdū laudabilior. z ventris ſolubili-
or. et maxie ſi non fuerit ſalit⁹. qz ſalfedo ſibi
ſaporē auferit et dulcedinē. nā nimis ſalfus
nimis eſt deſiccatiū⁹ et ſtomacho eſt nociū⁹
carēs om̄i ſale magis eſt nutritiuus et cor-
poris humectatiū⁹ z magis carnis augmen-
tatiū⁹. ſtomacho tñ eſt nociū⁹ et de ſacili ī
ſuſcitates reſolutiuus ſi ſtomach⁹ fuerit
calidus. Si ſo fuerit frigidus in acetōſita-
tem eſt de ſacili p̄uerſū⁹. mediocriter ergo
ſalfus melius digeritur et min⁹ ſtomacho ē
nociū⁹. ſine ſale em̄ de ſacili eſt acetōſus. m̄i-
nus ſo ſalfus ſtomacho fit morſiuus z ſan-
guinis incenſiuus.

De veteri caſeo

Capitulum. LXXIII

Cetus autem caſeus eſt acutus z val-
de ſiccus ad nutriēdū groſſus ad
ereundū de ſtomacho nimis du-
rus. quia ſi lactis aquoſitas eſt acuta. acu-
men tamen et ſiccitas coaguli ei dominan-
tur. Unde et ſubtilitatem exit et ideo ſuper-
fluitas corpiſ non ita inde ſubtiliatur ſicut
alijs ſubtiliantib⁹. Unde duob⁹ modis no-
cet corpi. quia eius corruptio z groſſicies
nutrimenti ſupfluitatē ingroſſat et corrum-
pit. ſtomacho nocet quia p̄ acumen coagu-
li repugnat omnib⁹ aliunde iuuantib⁹ et in
nutrimentū peius ipſa iuuantia traducunt⁹
Unde ſi in corpiore inuenerit groſſos hūo-
res in renib⁹ et in veſica lapides parit. groſ-
ſos em̄ humores calidos et intēſos coadu-
nat et compingit. Eſt ergo vitand⁹ ita vetus
nullum em̄ confert iuuamen. neq; nutrime-
tum. nec obedit digeſtioni. nec bonam ge-
nerat ſanguinem. nec ventrē humectat. nec
vīnā puocat. Sed inuentā humiditatē cō-
ſtringit et deſiccāt. Om̄is itaq; caſeus vet⁹
durus ſicc⁹ et ſpongioſus p̄ ſiccitate z poro-
ſus ad rumpendū ſacilis. nihil habens vī-
ctuoſitatis et humiditatis corpiore eſt nociū⁹

Bin^o aut^{em} est mal^o vinctuosus case^o et p^{er}fer^o
 q^{uod} oculat^o et porosus. nā p^{er}ferio sube ē signū
 hūoris et vinctuositas. Qui at porosus ē mi-
 nus est mal^o q^{uam} est recēs q^{uod} cū nimis est vel^o
 q^{uod} ut di. Dyasco. Case^o recēs hūectat vētrē.
 vel^o stringit. maxie elirā^o vel si ab aq^{ua} abstra-
 ctus asse^o et maxie si ante prādiū assumatur.
 meatū cū stomachi sua grossicie obturat et
 cibū descēdere ad intestina nō p^{er}mittit. post
 prādiū at sumpt^o cibaria p^{er}mittit ut torcular:
 et ad locū erit^o descēdere p^{er}pellit. Case^o inter
 veterē et nouū medi^o mltū est nutritiu^o p^{ro}p^{ter}
 ei^{us} sapozositatē et grossiciē. et q^{uod} calore nafali
 velociter indurat. q^{uod}to autē calor nafalis ei
 dñat mag^{is} tāto pl^{us} et fort^{ius} indurescit et mag^{is}
 mēbris inherescit. Hucusq^{ue} ysa. in diet. fm
 aut^{em} Dyas. et Arist. li. iij. q^{uam} erit in lacte mltū
 casei pl^{us} erit cibi. Est at case^o fm Dyas. vene-
 no^{so} r^{ati}o. Nā grossicie sua et butirositate opi-
 lat meat^{us} venar^{um} et nō p^{er}mittit ad cor ascēdere
 vim veneni. Case^o em^o recēs apposit^o calidus
 extrahit venenū a morib^{us} venenat^{is}. et h^{oc} sig-
 num est. q^{uod} apposit^o sup^{er} morsus rabidi canis
 aut serpētis tot^o candor casei p^{er}uenit in liuo-
 re. Valet etiā p^{ro}tra antracē et alia apostema-
 ta venenosa vel extra suppositus vel comest^{us}.
 In multis etiā alijs conuenit medicine. ut
 dicit idem.

De coagulo Ca. LXXIII
 Coagulū est lac in quorū dā aīalium
 stomachis inspissatū. cui^{us} p^{ro}te lac
 alioz aīaliū coagulat. in q^{uo} p^{ro}te buti-
 rosa cū caseata aggregata p^{er} serosa et aquea
 a p^{ar}tib^{us} alijs sequestrat. ut di. Arist. libro. iij.
 Quāto inqt lac est spiss^{us} tāto caseat^{ur} et coa-
 gulat^{ur}. s^{ed} lac aīalis carētis dentib^{us} in supio-
 ri mādibula coagulat. Lac p^{ro} aīalis habē-
 tis in vtraq^{ue} nō sicut. nec ei^{us} sepū. Item idē
 dicit. Lac coagulat^{ur} ex coagulo et lacte ficu-
 um q^{uam} lac ficuū aggregat^{ur} i lana deinde ab-
 luit illa cū modico lacte et cin^{is} illud lac ad-
 mīscet cū residuo. et sic totū coagulat. Itē
 ibidē Coagulū nō inuenit nisi in vētre sugē-
 tiū adhuc ruminantiū. In illis q^{ui} nō habēt
 dētes in vtraq^{ue} mādibula nō inuenit nisi in
 lepore. q^{uod}ntocūq^{ue} aut^{em} pl^{us} vetustat^{is} erit mel^{ius}.
 et valet p^{ro} fluxū ventris maxie lepor^{is} parui et
 cerui. ut dicit idē Arist. Itē li. xvj. dīc. Acci-
 dit lacti q^{uod} coagulat^{ur} p^{er} coagulū. q^{uam} coagu-
 lū est lac in q^{uo} est calor spūalis. et iō adiunat^{ur}
 sustētat lac sic maris sperma sustentat men-
 strualē sanguinē femine in matrice. q^{uam} na-

tura lacti et sanguis mēstrui eadē sūt. ut dīc
 idē ibidē. De coagulo dīc ysa. cap. de caseo.
 Coagulū inqt coagulat^{ur} p^{ro}te sui acumioz
 caloris atq^{ue} siccitat^{is} sibi dñant^{is} q^{uod} sua hu-
 miditas finit. et q^{uod}uis coagulū sit in omī ca-
 seo. min^{us} m^{en} sentit in recenti p^{ro} multitudinē
 sue hūiditat^{is} Coagulū itaq^{ue} i stōacho lactā-
 tis anial^{is} et rumināt^{is} iuenit cū q^{uod} sal admīscet
 et sic sup^{er} ignē in fumo desiccāt et idurat. e^o
 modica p^{ar}ticula cū in pauco lacte tepido re-
 soluta est cū residuo lacte admīcta totū co-
 agulabit q^{uod} est coagulabile et p^{er}densat. Un^{de}
 p^{ro} q^{uod} cōsiliis p^{ro} latitat in suba coaguli q^{uod}lis
 inest sube seminis masculi. ut di. Ar^{ist}. Anic.
 ysaac. et ali^{is}. Et hec dicta de liquorib^{us} nunc
 sufficiant.

De diuersis virtutibus rerum

Capitulum. LXXV.

Ant autē q^{uod}dam virtutes tam humo-
 rib^{us} q^{uod} liquorib^{us} et rebus alijs inherē-
 tes. de quib^{us} h^{oc} breuiter aliqua inse-
 rem^{us}. Nam fm diuersas complexiōes et vir-
 tutes diuersis rebus dñantes diuersimode
 reperiunt^{ur} opationes ut est vir^o apitua ma-
 turatiua mūdificatiua et c. Aperitiua itaq^{ue} p^{ro}
 tus opatur p^{er} calidū et siccū cū subtili suba.
 ut patet in cepis vel succo porri in alumine
 et h^{um}oi. et quoz confectiōe aperiunt^{ur} ora
 venarum et emorroides prouocant. ut dicit
 Constanti^{us}. Rarefactiua virtus operabit^{ur}
 per calorem et humorē. nam calor rei subaz
 penetrat et dissoluendo humiditatē sibi obe-
 dientem aperit et dilatat. ut patet in malua
 et sambuci mediano cortice. et h^{um}oi. q^{uod} bul-
 lita in oleo cutem rarefaciūt et extendunt ut
 dicit idem. Opilatiua virtus operat^{ur} per fri-
 giditatē et humiditatem cū obtrusa substan-
 tia. ut patz in draganto albumine oui et p^{er}sil-
 lio. nam hec viscositate et obtrusitate substan-
 tie poros replent et frigiditate cōstringunt.
 Inspissatiua vir^o opat^{ur} p^{er} frigiditatē et hūi-
 ditatē. ut patet in mandragora. que posita
 sup^{er} cutem ipsam inspissat. ut dicit idē. nam
 frigiditate p^{er}stringit partes humiditatis li-
 quidiores. Unde humiditas petens centz
 reddit substantiam compactiorem et p^{er} con-
 sequens spissiozem. aliquā aut^{em} operat^{ur} per ca-
 lorē et humiditatē. Nam calor p^{er}sumit par-
 tes liquidiores. q^{uod}bus consumptis p^{ar}tes terre-
 stres reddunt^{ur} spissiores. Induratiua vir^o
 operatur per frigiditatem et siccitatē. quia
 vtraq^{ue} qualitas mouendo ad centrū totam

subas reddit duriorē. quāq̄ at opat p frigiditate hūiditate. frigiditate ptes liq̄das pstri-
gēte. vtz i gelu z i glacie Quāq̄ etiā p calidū z
siccū ptes terrestres p̄p̄gēdo z p p̄ns indu-
rādo vtz i laterē z i luto. Asperitina p̄ opat
p caliditate z siccitate cū grossa suba. Nā ca-
lor qd ē subtili⁹ eleuat z mouet ad circūferē-
tiā. z illd acuit i conū qdō grossi⁹ z siccius
tēdit ad centz. z sic fit tota suba inēq̄lis. q̄ in
ēq̄litas ē cā asperitat. p̄p̄s opat aspitatē in
hūido frigiditas coartādo z p̄strigēdo ptes
rei circūferētiales ad mediū nō p̄mittendo
ptes liq̄diores se diffundere ad extremū. p̄p̄
qd ptes superiores i q̄bō dñat frigiditas acute
z aspere exteri⁹ sensui oñdunt. qz p̄m diuersi-
tatē materie imp̄ssionē a calido z frigido re-
cipiētis varie sūt z diuersē rez p̄ditōes z p̄-
p̄tates z rez p̄mixtōes natāl̄ vel accidētā-
l̄ derelictē. vt di. Auic. z oīa. et ē exp̄ssus s
in tractatu de q̄litatibz elemētariū p̄p̄tatiū
Itē est p̄p̄tatiū molliificatiua q̄ opat p calidū z
hūidū. et s vel p calozē hūidas ptes dilatan-
tē z rarefacientē z ptes a p̄tibz disgregantes
vt facit dialtea q̄ hūida est z paz calida. me-
diocriter tñ calozē sui apit z ex supabūdan-
tia hūiditatē sue hūiores fluxibiles reddit. et
sic p p̄ns molliificat z remollit. vel s fit eo q̄
calozē dñante sup ptes aqueas z terrestres
z eas resoluētē i ptes aereas z celestes vtz in
vaporibz t̄reltribz z aqueis attractis ad iter/
sticia aeris vbi resoluūt in mollissimas plu-
uias z guttulas. nūc roz. nūc grādīs siue ni-
uis. vt di. cōmē. sup li. iij. mēth. Sensui etiā
est manifestū vi calozis dura remollescere z su-
perueniētē actiōe calidi ptes p̄tibz inuicē vie-
berere. vtz i cera z i alijs liq̄facibilibz super
qz ptes aqueas z aereas viri⁹ ignea dñat. vt
diē cōmē. Uir⁹ at maturatiua sic et digesti-
ua p calidā vtutē z hūidā opat. sic z retētiua
p frigidā z siccā. z expulsiua p frigidā z hūi-
dā. z aptiua p calidā z siccā p̄ncipāl̄ opat.
Attractiua p̄p̄tatiū p calidū z siccū opat. vt p̄t̄z i
diptāno scrapino z stercore colūbino z p̄sili-
bus. Latatiua hz opari p easdē vtutes s ve-
hemēt⁹ Uñ q̄ vehemēt attrahūt latatiua sūt
vt scamonea zc. Opat et p frigida p̄p̄mēdo.
z p hūida lenificādo z lubrificādo. vtz i pru-
nellis thamaridis. zc. Putrefactiua quāq̄ p
calida et hūida opat. quāq̄ p̄ter s. Matur-
atiua p calida z sicca sic z attractiua. vtz in
catharidibz flammula. z hūidī. vehemēt ca-
lidis q̄ pustulas generāt z carnē vlcera val-

de cito. De alijs at p̄tutibz z p̄silibz dictū ē
li. iij. s. p̄p̄tatiū elemētariū q̄litatū i li. viij.
in tractatu de remedijs morboz.

De putredine Ca. LXXVI

Putredo ē subalis hūiditatē corrup-
tio pueniēs ex idigētia calozis natāl̄
supabūdate calozē alieno. Caloz ei
innatālis agēs in hūidū qd nō regit a natā-
li cā est inductiua putrefactōis. vt di sup li.
mēth. Omē at terreū frigidū difficil⁹ pu-
trefit q̄s calidū vt di. Arist. Silr coagulatiū
rōne frigidī tard⁹ putrefit. vt ē videre in gla-
cie z i cristallo. Omē em̄ feruidū calido tar-
d⁹ putrefit. vt di. Arist. nā intēssio calozis idu-
centis feruorē fortior est calozē aeris aliunde
veniētis. et iō nō p̄mittit se vinci nec aliquam
circa rē feruentē p̄mittit fieri immutatōem.
Omē em̄ motū tard⁹ putrefit q̄s nō motus
vt di Arist. Nā mot⁹ inducit calozē p̄uātē
et calozes excitat natāl̄. Insup omē fluens
tard⁹ putrefit q̄s nō fluēs. vt diē idē. Nā ca-
lor accidētāl̄ ex aere p̄tinēte i firmior ē et de-
bilior q̄s caloz natural̄ generat⁹ ex motu si-
ue ex fluxu. et iō ex facili se vinci non p̄mittit
Omē aut corp⁹ multū. i. multē magnitudis
tard⁹ et min⁹ putrefit q̄s corp⁹ paucū. vt diē
idēz. Nā si corp⁹ est calidū p̄p̄bz calozis na-
turalis resistētis causis putrefactōis. Silr
si ē frigidū sua natālis frigiditas meli⁹ resi-
stet calozī accidētālī inducētī putrefactōz i
magno corp⁹ q̄s in p̄uo corp⁹. et s p̄z i mari
vt di. Arist. Nam mare diuisū cito putrefit
vniuersū at nūq̄. Silr est videre i aq̄s alijs
magnis qz ptes diuisi a totali flumine cito
putrefiūt. et iō in p̄tibz sic diuisis vermes ge-
nerant p putrefactōem. Cur⁹ rō est qz caloz
naturalis disgregās in eis facit subtile diui-
di a grosso. et terreum ab aqueo et aereo. ex
suba aut subtili aquea vel aerea a grossiore
pte p calozē sequestrata idem caloz disgre-
gans facit generari vermes et alia aialia. et
s est qd di. Arist. quare caloz naturalis dis-
gregans constare facit disgregata. z p̄uertit
in naturā animalis. et s p putrefactōem. vi
calozis extranei introducta. vt di. cōmenta.
Putrida s sunt gustui horribilia. z abomi-
nabilia stomacho. z nauseā puocātia. Sūt
et gravis odoris et mali saporis z deformis
coloris. man⁹ inficiētia p̄tingētis. contraria
sunt humane cōplexioni. et subitā inducen-
tia sanis corruptōez. serpentibz tñ et vermi-
bus p̄bentia cibum et refectōem. Que autē

sunt disposita ad putrefactōz p associatiōez
ad putrida celerē? sūt corruptōz. et mēbra
putrida corruptū sana. et cū n̄ sint spūi quia
puāt spū mēbra. q̄ ḡ sūt magis vicina nō pūt
sanari nisi in bz qd̄ icipit eē putridū a putre
dine penitē? sepe. Un̄ q̄ putrida sūt n̄ sūt vti
lia nisi solū ad h̄ vt p̄scindāt eūciā aut cōbu
rāt. Sunt et alie sētes q̄b̄ mediātibz opaf
nafa vt sē? nutritiua seu pascitiua in vegeta
bilibz. et i aīalibz ē sē? generatiua tā i bipedi
bus q̄ i q̄drupedibz. et ē sē? ouatiua tam i re
ptilibz q̄busdā q̄ i volatilibz. s̄ d̄ generatiua
et nutritiua et alijs sibi submīstrātibz suffici
enter sup̄ dictū ē li. iij. d̄ generatiōe hoīs in
li. xviij. de generatiōe aīalium i generali. et iō
de eis est sup̄ sedendū. Vt? at̄ p̄creādi oua
est i aīalibz anulosi corpis. vt i serpētibz ara
neis scorpionibz et siliibz et i natātibz. vt p̄ in
canceris sepīs et alijs infinitis. et volatilibz
et in omibz bipedibz. q̄ vt di. Arist. li. v. Bi
pēdia inq̄t nō generāt aīalia p̄ter hoīez.

De ouis et eius proprietatibus

Capitulum. LXXVII

Primo igit de p̄dictis animātibz semē
decisum in q̄daz corpuscula parua
mollia hūida et subalbida coagulat
et trāsformāt ex q̄b̄ p̄ opatiōem diuersa ani
mātia p̄creant. et talia corpuscula oua sunt
dicta eo q̄ sūt vuida. i. eo q̄ intrinsec? hūore
sunt plena. vt di. Jsi. li. xij. Flā hūidū ē qd̄ ex
teri? hūore bz. vuidū qd̄ interi?. qdā tū vt
dicit idē. putāt ouū grecam h̄e originē Jli
li. iij. dicunt. oua. v. lra ablata. Oua at̄ qdā
inani vento p̄cipiunt s̄ nō sunt generabilia
nisi q̄ fuerint masculino p̄cubitu p̄cepta et
semīali spū penetrata vt di idem. Duoz at̄
tantā vim dicunt esse vt lignū eis p̄fusus nō
ardeat. nec vestis qdē adurāt. vt dicit idē.
Admixta qdē calce glutinare ferūt vitri
fragmētā vt dicit idē. Oua igit p̄mo gignūt
deinde calore materni corpis formāt et ani
māt. vt di. Jsi. s̄m at̄ Arist. li. iij. et. v. Quāt
volucres et p̄sces et serpētes. s̄ multū diffe
runt in bonitate et malicia. in q̄litate et q̄n
titate. in suba et forma. oua tam volucruz q̄
p̄scium et serpentuz. Quant at̄ generaliter
aues in sineveris et in p̄ncipio estatis. vt di.
Arist. li. v. p̄ter q̄s auis marina q̄ d̄r alceon.
qm̄ illa auis ponit oua in p̄ncipio hyemis
et cubat. xij. diebz ante q̄s pulli p̄pleant. vij.
diebz ante p̄ncipiū hyemis. vij. post sic dicit
simonides in li. suo. Et di. Jsi. de hac aue li

bro. xij. in litore stagni oceanī alceon i hye
me nidū facit. vij. diebz et ouat et excubat su
per oua qua excubāt septē diebz q̄scit ma
re silentibz ventis et p̄tinua septē diebz tran
quillitate mitescit pelag?. natura rez eius se
tibz educandis exhibēte obsequiū. Idem
dicit Pli. et Basili? in exameron. et Ambro.
Alie tū aues ouant bis in anno vel pluries.
vt vrundines. s̄ p̄ma oua corruptū p̄pter
hyemē. oua s̄o posteriora cōplent. Aues s̄o
domesticę vt ibidem dicit Arist. ouant tota
estate sicut galline et colūbe. et p̄cipue quan
do bñ pascunt. et locus earz est calid?. Item
dicit Arist. li. vj. quedam oues ouāt toto an
no p̄ter q̄s duobz mensibus tropicoz. scilz
in iulio et in decembri. vt galline. quaz que
dam ouant bis q̄libet die. Et q̄ multū ouāt
cito moriunt Colūba autē q̄q̄ decies ouat
in anno s̄ pauca ponit oua. Et aues vncō
rum vnguiū sunt paucorū ouoz. Et quedaz
ouant in nidis. et quedam in arboribz con
canis. et quedam in foraminibz terre et ca
uernis. et quedam in aruis et in rupibz. et q̄
dam in arenis. vt strucio. que nō fouet oua
sua nec cubat sup̄ ea sed calore solis cōplen
tur et animant in arenis. et quedā oua fouē
tur in nidis factis in arborū ramis. et quedā
in petris altissimis. et quedam in arundine
tis sicut oua auis aquatiliū. Dicit et Arist.
li. vj. Oua auis sunt dura exteri? Et quedā
sunt duoz colorū quia citrina interius et al
ba exteri?. Oua auium fluuialiū diuersificā
tur ab ouis aliaz auis que in sicco nutriun
tur. quia citrinū est in istis magis q̄ in du
plum ad citrinū auis que nutriunt prope
ripas. Clariant etiam in colore. nam colū
barum sunt alba sicut gallinaz. et auis pa
lustrum sunt glauca. et quedā sunt sicut pi
cta. vt oua nisi. Diuersificant oua in figura.
qm̄ quedam sunt acuta. et quedaz lata. pus
vero exit latum postea acutū. Oua vero lon
ga capitis acuti producūt mares. habentia
vero loco acuminis rotundum producunt
feminas. In calidis autem regionibz ponū
tur in fumo ad solem et complent vt in egypto.
et in quibsdā locis in plumis calefactis
sicut in quadam ciuitate. quidā potator cō
posuit oua sub puluinari et dixit q̄ p̄tinua
uit potum quousq̄ ex illis ouis pulli extra
hebant. Aliquando etiā ponunt oua i vasis
calidis et extrahunt ab illis pulli vt di idē
ibidē. recepto tamē semē maris in matrice

simul cū semine femine cōmiscet. in pncipio
apparet albū. deinde fit ruberū i modū san/
guinis. p^o totalit^r fit citrinū. deinde paulatī
opāte natura remanet citrinū i medio. z al/
bum i extremo. z cū pplebit^r exibat z tūc mu/
tafa mollicie in duriciē. qz in exitu coagula/
tur z pfectissime induraf. vñ oua q̄diu sūt
i vētre sunt citrina quadā pellicula albida i/
uoluta. Sz qñ sunt formata z ppleta indu/
rant z illa duricies testa nūcupaf. z est idēz
testa in coagulo oui qd est embrio vel folli/
culus in corpe pueri iā pcepti. sz ppter forti/
tudine v^l intēsiōne calorīs i corpe auis do/
mināris p^o induraf. z hoc fuit necesse ppter
interior^r liq̄ditatis pseruatiōz. Quātāt mlt/
te aues oua vēti sicut faciūt galline z anse/
res. vt dic^r Aristo. ibidē li. ij. z hoc accidit ex
supfluitate humor^r seminal^r in corpe semine
supabūdantis. z sunt oua vēti pua z insipi/
da humidiora alijs z sine dura testa z posi/
ta sub gallina nō alteraf sz remanet albū al/
bum z citrinū citrinū. Talia oua inueniūt^r
in gallinis z anserib^z panonib^z z columbis
Formaf pull^o in ouo z cōplef cit^o i estate q̄z
in hyeme. qz oua galline scindūt in. xviij. di/
eb^z in estate i hyeme in. xxv. Et qñ tonitrua
veniūt in hora cubatiōis oua corrūpūt. sifr
qñ frequēter nuda manu tāgūt. Galline eti/
am veteres ouāt in pncipio ver^z. z oua gal/
line iuuenis sunt minor^r corpis. z vniuersa/
liter si galline nō cubauerint sup oua sua in/
firmabūt z corrūpent^r. z ouū galline cōplef
post coitū in. xj. die. Et qdā aues i coitu nō
seruāt sexū sz saltat semina sup semina. et ma/
scul^o sup marē. vt pdices z colūbe. z tal^r coi/
tus facit odorē fetidū z oua nō pullificatiua
sz sunt sterilia quēadmodū oua vēti. vt dic^r
Aristo. In ouis aut galline p^o tres dies cu/
batiōis apparēt sig^o pulli. z tunc ascēdit citri/
nū versu acutū ad illū locū a q̄ incipit scis/
sura. z apparet q̄si gutta sanguis in albumie
oui. z est pncipiū seu materia ipi^o cordis. vt
di^r s in tractatu d auib^z de generatiōe pulli.
q̄re ibi. Itē oua in q̄b^z sunt duo vitella faci/
unt gemellos pullos z pua z subtili tela di/
uidunt ab inuicē s vitella. vt ibidē dic^r Ari/
sto. Et aues q̄ comedūt carnes nō ouāt ni/
si semel i anno pter hyrūdines q̄ bis ouant.
Aq̄la em ouat tria oua z terciū eicit a nido
z cubat sup oua. xxx. dies Duculq^z Aristo.
li. vi. Itē idē li. xvij. Anū genera oua pcre/
ant ppleta dure teste nisi accidat occasio p i

firmitate. Itē aues multe generatiōis faci/
unt sepe oua vēti. qd nō ptingit auib^z boni
volat^r neq^z curuoz vnguiū. qm aues mul/
toz ouoz sunt mltē supfluitatis. supfluitas
aut auū vncoz vnguiū trāsit i plumas et i
vngues z i alas. z iō eaz corpe est pūū durū
z acutū z macilētū. z ppter hoc non sunt tales
aves mltoz ouoz neq^z multi coit^o Aues cū
corpulēte ppter corpulētiā z calorē ventris
ouāt multoties. Sifr aues pui corpis sunt
multi coit^o z mltoz ouoz. sic p^o i q̄busdā
gallinis. q̄ q̄nto sunt mag^r pue tāto erūt plu/
riū ouoz. qz cibi taliū trāsit i creatōz ouoz
Itē oua vēti nō erūt in auib^z boni volatus
qz supfluitas eaz ē pauca z iō ouāt oua pau/
ca. oua vēti sunt pla ouis pueniētib^z gene/
ratiōi pulloz. z sunt minor^r q̄ntitat^r. qm nō
sunt cōpleta. v^l ppter multitudinē suā sūt mi/
nor^r delectatiōis qñ comedunt. qm in omni
re delectabili^r est qd ē digestū z dulcē^r q̄ in/
digestū. Et qdāz aues qñ olfaciūt mares ee
audiūt voces suas i plen^r ouis. qz sunt mlti
cibi z multe supfluitat^r z calor^r. z iō sunt for/
tioris appetit^r. z iō spermatizāt z cito ouant
qz supfluitas illa trāsit i ouoz naturā vi ca/
loris. Itē generatio auū ex ouis erit qñ fe/
mina sederit sup oua z calefecerit ea. Et q̄a
pull^o in ouo nō pōt cōpleri sine nutrimento
iō natura posuit cibū suū interi^o i ouo. z in/
digēt oua ppter debilitatē suā calefactiōe. z iō
oua cito cōplent^r in dieb^z calidis. qm tps ca/
lidū inuat digestiōne creatōis. Est aut albu/
men materia z sustētiō pulli. vitellū aut ci/
bus pulli z nutrimentū ei^o. z ppter s albū et ci/
trinu disiuncta sūt quadā tela ppter nature di/
uersitatē z natura albumis est q̄si soria natu/
re vitelli vel citrini. z ppter s pgelaf citrinū
tpe frigori^r. z postq̄ fuerit calefactū fiet hūi/
dū. albū aut nō pgelaf ex frigore sz fit mag^r
humidū z qñ assatū fuerit erit durū z apud
generatōz pulli inspissaf. qm sustētiō pul/
li est ex eo q̄ p vmbilicū accipit pull^o cibū ex
citrino. z citrinū in tpe illo ē multū. qm erit
humidū z de facili puertibile in cibū. Due/
ulq^z Aristo. li. xvj. De ouis aut dic^r Isaac in/
dier. Oua inq̄t que generāt in aialib^z sanis
z tpatis sunt nutrimenti laudabilior^r. q̄ vero
ex crassis sunt maior^r nutrimenti z sapidior^r
Sifr de coeūtib^z cū masculis cū calorē ma/
iorē hnt coeūtia q̄ nō coeūtia. sifr generata
de iuniorib^z qz in eis habet p^o caloris. Na/
ture aut ouoz generaliter sunt temperate z

mediocres et humane pletioni plurimum vicinae. albumina tamen sunt frigidiora ad vitello-
rum copationem. quod testatur eorum aquea saporositas
et ideo in odore sunt vitellis graviora et sunt etiam
indigestibiliora. maxime de veteribus volatili-
bus aut de masculis non coeuntibus vitella sunt
propata calori vicina. et ideo ad digerendum sunt me-
liora et faciliora. profortia membra et ab eis tar-
dius dissolvenda. Variatur autem ovorum nutri-
tum secundum diversitatem animalium ex quibus generantur
quod generata de subtili animali et propato ut ex per-
dice vel gallina ad nutriendum sunt laudabili-
ora. et sunt facile digestibilia. sed a membris fa-
cilis dissolvuntur. Unde ad regimen sanitatis
meliora sunt quam ad membra profortanda. Que autem
generantur de grossis animalibus ad digerendum du-
ra sunt et nutrimenti illaudabilis. sic ova struti-
onis anseris et pavonis que sunt mali nutrime-
nti et dura ad digerendum et quavis odoris. maxime de
veteribus vel de careribus masculis. et quando digerun-
tur a membris tardius dissolvuntur. et ideo plerumque valent
ad membra profortanda quam ad regimen sanitatis
Generata autem de avibus iunioribus sunt leniora.
de veteribus graviora. de mediocribus temperatio-
ra. quod calor sunt perfectioris et minoris humidita-
tis. et ideo valent ad regendam sanitatem et ad mem-
bra profortanda. Ova autem quanto sunt retentio-
ra tanto sunt meliora. et quanto magis vetera tan-
to minus bona. Variatur etiam per artificium qua-
drupliciter. Aut ei sunt assata. aut elixa. aut in
iure cocta. aut frigida sed assata sunt elixis gros-
siora. et ad digerendum duriora. quod foci eorum
humiditate subalescunt et sumunt et desiccant. Assata
sub cineribus calidis peiora sunt quam que super car-
bones sunt discoopita. quod cum calor ignis in ci-
neribus ea circumtegit fumositatem eorum superflua
evaporare non permittit. super carbones proposita
fumositatem resudando emittunt et munda fi-
unt. Elixa autem in aqua meliora sunt quam assata.
quod aqua humiditas calori ignis in desiccanda sua
humiditate subali repugnat. et ideo minus fiunt
desiccantia et caloris naturalis refrigerantia
Elixa autem cum corticibus sunt peiora quod et grossi-
cici et fumositati repugnant cortices exteri et
non permittunt superflua exalare. et ideo generant ve-
tositatem inflatam et guttatam stomachi et totius
ventris In aqua pro fracta calor aqua propate pe-
netrat et grossiciem suam subtilizat et aufert eis gu-
tatem odoris. Unde et ceteris sunt laudabiliora
sed tamen sola vitella plerumque sunt desiccantia et minus
solidantia. Indurata pro desiccantia sunt et
a stomacho dure excrementa venasque tarde pe-

netrantia. bene tamen digesta multum profortant. sed si
remanet indigesta stomachum gravant et inte-
stina. mollia tamen et parva coagulata minus sunt
desiccantia. et magis digestibilia. cito venas
penetrantia. peccant humectantia. tamen parva sunt me-
broz profortantia. Item dura aut mollia in su-
is actionibus et passionibus sunt mediocria. Fri-
xa autem ova ceteris sunt peiora. quod in stomacho
morantur in fumositatem et corruptionem sunt ma-
gis mutabilia quod quid ibi ciborum inveniunt cor-
rumpentia. guttatam in stomacho generantia
fastidia peiora faciunt quam alia ova maxime
si sunt frigida. In vitellis autem inter assata et in
aqua fracta sunt mediocria. Ducusque Isaac
Ova etiam non solum sunt utilia ad cibum. imo sunt
necessaria in multiplici medicina. Sunt enim
humectantia mitigantia. pectoris et gutturis
lenientia. membrorum profortantia. resumptiva ex-
peditorum restaurantia. futuris iuvantia gene-
rative. pro bustionis et arsures sanantia. Nam ex
vitellis ovorum assatis fit oleum optimum pro bustu-
ris. Sunt ovorum vitella antracis et venenosi
apostematis curantia. Nam vitellum crudum cum
cum sale mixtum sanat antracem. ut dicit Lestane.
Quorum autem albumina sunt caloris mitigantia
tumoris repellantia. fluide humiditatis restrictiva
calide artetice et podagre iuvantia. quando autem
putrida et corrupta sunt maxime sunt nociva
humorum corruptiva. et suo fetore nausee et vo-
mitum provocantia. et de facili sunt mortis illantia

De ovis aspidum

Capitulum. LXXVIII.

Ova aspidum sunt quia et rotunda. lumbi-
da vel crocea limosa viscosa interiorius
fetida ac summe venenosa. quibusdam
neruulis pariter globata. quod venenorum summe
est mortiferum propter quod remedium non invenitur ut
dicit Plinius. Contingit autem ut dicit idem omnium aspidum
aliqui ab alio venenoso ut a rubeta inveniri
et ab eo foveri. et ex tali fomente vermem perca-
ri qui visu et flatu permittit more basilisci sinere
guli omne vinum. Malicia hominis taliter prece-
ptum sentit hominis qui cum fouet. Nam in primo ei
ortu quando se fouentem aspicit preem se generat
interimit et occidit. ut dicit idem. Et hac pro-
prietate videtur tangere Ista. xlix. c. ubi dicit quod co-
mederit ova aspidum morietur. et quod profortum est
ex ovis et nutrimentum erumpit in regulum. ubi dicit
glo. ex ovis aspidis generatur regulus. et ex iu-
deis venenosis nascetur antichristus.

De ovis aranee.

Capitulum. LXXIX.

Oua aranee sunt multa et modica, limida
quia macula aspersa diuisa et ab inui
ce separata venenosa mollia et viscosa.
quod si casu aliquod fuerit perdita aranea prius que
rit ea et suis additamentis interioribus et rostro
reporat ipsa. Et unico autem ouo multe et innu
merabiles aranee generantur ita puule quod vix vi
dentur. et tamen statim quando ouum exiit telas texere in
cipiunt ita subtiliter quod nase ingeniositas patet et
fuit merito in tanta puo opusculo admira
ri. quere s de aranea li. xvij.

O De ouis aquile Ca. LXXX
Ua aquile sic et accipitris sunt pauca
quod nisi raro ternarium numerum non excedunt
et sepe aquila eicit tertium de nido. quod
difficulter cubat super oua. ut dicitur Aristoteli. li. xv.
In nido autem suo collocat quandoque gemmam cum
ouis suis quam putat magis valere contra tonitruum
et ideo dicunt aquilam lapidem ponere cum ouis ne
a tonitruo corrumpantur. ut dicitur Plinius.

O De ouis anserum Capitulum. LXXXI
Serina oua magis sunt et dura ad dige
rendum. et difficilius cubant et tardius com
plentur quam oua gallinarum.

O De ouis anetarii. Capitulum. LXXXII
Retina oua ouis gallinaceis sunt ma
iora. sed non sunt ita sapida nec ita bene
nutribilia sicut oua gallinarum.

O De ouis alaudarum Ca. LXXXIII
Ua autem alaude sunt modica. colore
varia. cubant super glebam et ibi deuorant
sepius a reptilibus et mustelis.

O De ouis bubonum Ca. LXXXIII
Ua bubonis sunt parua et maculosa
fragilis teste insipida. multum habentia
de albumine et minus de vitello. Venant
autem de die monedule oua bubonis et come
dunt ipsa et ipse de nocte comedit oua monedu
le. et ideo continue pugnant inuicem pro suis ouis. ut
dicitur Aristoteli. li. viij.

O De ouis coruorum Ca. LXXXV
Ua corui ut dicitur Aristoteli. li. vi. sunt multa et
cubant solum a femina et masculo iterum
desert ei cibum. et eicit aliquod propter multi
tudinem. Quat autem coruus et pullificat in me
dus estis feruoribus et naturam aliarum auium.
Unde Petronius. Coruus maturis frugibus
oua desert.

O De ouis cignorum Ca. LXXXVI
Ua cigni sunt multa et magis oblonga
dure teste non multum grati saporis et
gravi odoris sunt dure digestionis

magis quam oua anseris.

De ouis cocodrilloz Ca. LXXXVII

O Ua cocodrilli sunt maiora ouis anse
ris et fouentur in terra vicissim nunc a
masculo. nunc a femina. ut dicitur Plinius. li. b.
viiij. Sunt autem oua illa venenosa et interius qui
saniosa. olfactui et gustui horribilia et ad co
medendum mortifera.

De ouis colubarum Ca. LXXXVIII.

O Ua colube sunt maiora quam galline al
ba rotunda aliquantulum oblonga sapida
calida et bene nutribilia. Sunt autem oua
colube duo et ex uno generantur masculus et ex
alio femina. et masculus cubat super ea de nocte. et
femina de die ut dicitur Aristoteli. li. vi. Multoties autem
ouat in anno quod decies. et maxime in calidis re
gionibus ut in egypto. quere s li. xij.

De ouis colubroz Ca. LXXXIX.

O Ua colubri sunt multa sicut et aliorum
serpentum valde rotunda subalbida vel
humida mollia saniosa puncta et mor
tifera et venenosa.

De ouis draconum. Ca. XC

O Ua draconis sunt maxima maiora lo
gitudine quam oua cocodrilli vel stru
tionis ut dicitur Plinius. Est autem animal ouans
interius non exterius. sed interius complentur et formantur
fetus Un draconum oua sunt pauciora quam alio
rum reptilium. sed sunt maiora sanguinolenta et sanio
sa virulenta mortifera et venenosa.

De ouis herodiorum Capitulum. XCI

O Ua herodii sunt parua varia oblonga
sicut oua accipitris siue nisi et sunt pau
ca. quod ouis auis curui vnguis est fortis
volat et pace humiditatis et supfluitatis. et ideo
paucorum ouorum ut dicitur Aristoteli. li. viij.

De ouis formicarum Ca. XCII

O Ua formicarum sunt valde parua albi
da et rotunda. que extra corpus paulatim
recipiunt in locis calidis muscidis icre
menta quibus plenarie compleantur. quod si aliquod casu
mota fuerint de suo nido vel dispersa a for
micis recolligunt et ad suos nidos referun
tur. odorifera sunt et medicinalia ut dicitur Plinius.
Un et vrsi sibi medentur comestis ouis formi
carum. ut dicitur Plinius.

De ouis gruam Ca. XCIII

O Ua gruis mediocriter sunt magna
pallida dura et insipida grauis odo
ris et ingrati saporis dure digestio
nis.

De ouis griffonum. Ca. XCIII

Oua griffis ouis aq̄le sūt maiora du-
riora sapere et odore gūiora. q̄litate
sūt calidiora et sicciora et etiā nūcro
pauciora. q̄ vltra duo nūq̄s parit. q̄ valde
ē difficilis cubationis. vt di. Arist.

De ouis gallinaz. Caplm. XCV

Oua gallinaz sūt ceteris t̄pariora. nu-
trimēto hoīs ouenieriora. vt sup̄ di-
ctū est. Oua m̄ v̄tī sūt insipida et il-
landabilia nutrimēto. De h̄ quere sup̄. ca. et
libro. xij.

De ouis hyrūdinū. Caplm. XCVI.

Oua hyrūdinū sūt pl̄a. H̄ vt di. Ar̄.
aues p̄i corp̄is m̄ltē sūt ouatōis vt
di. Arist. nulla aut̄ auis carnem co-
medēs ouat bis in anno p̄ter hyrūdinem q̄
ouat bis. et aliq̄n bis pullificat. Oua at̄ p̄ia
aliq̄n corrūpūnt p̄ h̄yemē. posteriora vero
p̄plēnt. vt di. Arist.

De ouis cancroz. Caplm. XCVII

Oua cancroz p̄mo generāt infra cor-
ticē et ventrē int̄ caudā et dorsū itrin-
sec̄ deinde emittūt exteri⁹ et sub cau-
da recolligūt et ibi turgescūt et rotūdantur et
crescūt donec p̄pleant. p̄cūt aut̄ q̄n semie
masculi nō p̄fundunt. vt di. Arist.

De ouis locustaz. La. XCVIII

Oua locustaz int̄ generāt et sūt pl̄az
minutissima q̄ effusa sup̄ frōdes et ḡ-
mina in aere corrupto calido et b̄u-
do ī infinitū aliq̄n m̄ltiplicāt.

De ouis lacertaz. La. XCIX.

Oua lacertaz sūt filia ouis serpentū
S̄ sūt miora viscosiora et sunt vene-
nosa s̄ m̄n⁹ q̄ serpentū. vt di. Pl̄.

De ouis milui. Capitulū. X

Oua milui sūt pauca parua crocea et
maculis resp̄sa. ouis ceteris auīū sil-
uestriū maḡ t̄restria at̄ sicca. sapore
insipidissima. in odore gūiora.

De ouis merguli. La. XI

Oua merguli sūt pua m̄lta calida. va-
ria cū et alba. p̄az differentia ab ouis
anatū stagnoz et flumioz.

De ouis nisi. La. XII

Oua nisi sūt pua varia calidaz sicca et
q̄nq̄ parit n̄sus oua v̄tī q̄n nimis
impignatur.

De ouis coturnicū. La. XIII

Oua coturnicū sūt filia ouis corui. et
di. q̄ valent epilepticis et caducis. vt
dicit Plinius.

De ouis onocrotaloz. La. XIII

Oua onocrotali sūt filia ouis anse-
ris s̄ miora sunt et insipidiora et in
odore grauiora et in colore min⁹ al-
ba et ad digerendū duriora.

De ouis pauonū. La. XIV

Oua pauonis sūt grossa et dure teste.
et. xxx. diebz cubat sup̄ oua sua. et tūc
scindūt. et ponit. xij. oua et p̄az min⁹ et absco-
dit oua sua semia p̄t masculū q̄ si inuenerit
ea frāgit. vt di. Arist.

De ouis perdiciis. La. XVI

Oua perdiciis sūt filia ouis colūbe ī
t̄pamēto et in p̄pletionē et ī magnitu-
dine et furat̄ alter alteri oua sua. s̄ hec fraus
fructū nō h̄z q̄ cū pulli vocē audierit p̄rie
genitricis matrē q̄ eos fouerat derelinquunt
et ad eā q̄ eos genuit reuertūt. vt di. Jsi.

De ouis passerz. La. XVII

Oua passeris sūt valde pua et minura
et bis in āno ouat et pullificat p̄cipue
q̄n p̄ma oua corrūpūnt vel casu aliq̄ amie-
runt. Sūt aut̄ calidissima renū inflatiua et
libidinis excitatiua sic et eoz cerebella. vt di
cit Constan.

De ouis quistule. La. XVIII

Oua quistule sūt pua et rotūda. mino-
ra q̄ pdiciis et maiora q̄ alaude. Et
est quistula auis modica a sono vocis sic di-
cta. carnosa p̄nosa mioris volatus q̄ alaude
et nidificat sub gleba sicut alaude. et eius
ouis insidiatur mustela. Et ideo ponit oua
in diuersis locis et sup̄ q̄dam cubat mascul⁹ et
sup̄ q̄dā feia. s̄ post eductōez pulloz de eis
parū sollicitant.

De ouis riuatricis. La. XIX

Oua riuatricis. i. cuiusdā serpentis ve-
nenosi aq̄s inficiētis sūt sic oua colu-
br̄ s̄ miora. et in maculis resp̄siora. et sunt
virulētiōra et p̄niciōsiora. Riuatrix at̄ fouēs
oua iuxta aquā v̄l fontē veneno eos inficit et
corrūpit. de q̄ Luc. Riuatrix violator aq̄ rē-
quere. xij. li. Jsi.

De ouis strutionū. La. XX

Oua strutionis sūt maxia rotūda val-
de alba dure teste insipidi saporis et
gūis odoris q̄n autē venit hora vt oua p̄iat
ad stellas pl̄ades oculos leuat. nō em̄ oua
ponit nisi in ortu illi⁹ p̄stellatōis. Unde visa
stella circa mēsez iulij arenā sodit vbi ponit
oua sub sabulo tegēs ea. et cum ea relique-
rit statim obliuiscit vbi ea posuit. nec ad ea

redit ultra sed calor solis in arena illa exco-
quit. et ex eis pullos pcreat et pducit. si tñ
fracta testa pullus educeretur fuerit mñ ipm recog-
noscit et quē in ouo pteperat: egressū recol-
ligit atq; nutrit. Qua aut strutiōis in eccle-
sijs suspēdunt ad ornatū ppter eoz magnitu-
dinem et raritatē.

De ouis turtur. Ca. XXI

Oua turturis simillima sūt ouis co-
lūbaz. s; aliqñtūlū mīora. et ouat in
vere duo oua. et nō pl⁹ ouat nisi oua
pma corrūpant. vt di. Ar. li. xvij. ouat cu-
bat sup dura ligna vt colūba et p̄t cubare et
ouare vsq; ad. xv. annos. vt di. Arist.

De ouis ypupaz. Ca. XXII

Oua ypupae sūt sic oua pdicis. s; mīo-
ra et duriora et aspectui deformiora
et gustui inspidiora et odoratu gra-
uiora. Inter stercorea et immūda fouentur et
cubant. et hec oua magis et maleficijs vt di-
cūt sunt vtilia ad sua maleficia exercenda vt
di. Pl. li. xix.

De ouis vultur. Ca. XXIII

Oua vulturis sunt magna sic aquile
et pauca q̄ difficiliter cubat sup oua
sua. Sūt at subnigra macul resp̄sa.
dure teste. mali odoris et ingrati saporis. et ali-
qñ eicit aliq̄ de ouis suis sicut aquila. quia
non de facili p̄t nutrire pullos suos vt dicit
Arist. Hec de ouis et de modo ouatōis et
eoz qualitatib; et differentijs dicta iam suf-
ficient.

De numero pondere et mensura. et pmo
de vnitare. Capitulum. XXIII

Ad p̄dictas pprietates rebus insertas
ultimo visum est mihi vtile inserere
q̄dam pauca et leuia de pprietatibus
et differentijs numerorū mēsuraz pōdez et so-
noz. Nam vt di. Is. li. iij. Rō nūerorū nō est
p̄tēnenda. In multis em̄ sacre septeure locis
elucet q̄ntū mīsteriū obtinet rō nūerorū. Nō
em̄ frustra dictū est Om̄ia fecisti in numero
pōdere et mēsurā. sic. di. sapie. c. xj. Nā sena-
ri⁹ q̄ ex suis p̄tib; est p̄fect⁹ mūdi p̄fectōez de-
signat. et sic de alijs nūeris est intelligendū.
Nihil em̄ scire possum⁹ sine nūeri disciplia.
q; p̄ eam horas temporū discernim⁹ qñ de
mēsiū circulo disputam⁹ dū spaciū anni re-
deunt agnoscim⁹. p nūez si qdē instrumur
ne in cōpotis p̄fudamur. Tolle inq̄t nūez
in reb; et oīa p̄eūt. Adime cōpotū et totū ig-
norātia p̄lectis. Nec differt boies a ceteris

aīalib; q̄ rōem calculi et cōputatōis ignorāt
vt di. Is. ibidē. Idem etiā sentiendū de p̄nci-
pio Arismetice. q; nūq; sciet qd sit triagul⁹
sine ternario. nec qdrangul⁹ sine qternario
et sic de alijs. vñ norū est q; sine cognitione
numeri nulla scia mathematica possidet. vt
ibidē di. Nūer⁹ aut vt dicit idē est multitu-
do ex vnitatib; aggregata. Nā vnitatis radix ē
et semē nūeri siue mñ. non proles siue nūer⁹.
q; vnitatis igenita ē nō hñs nūez a q̄ creat. s;
oīm nūerorū est origo a q̄ oīs nūer⁹ effluit et
emanat. Nam vñū est radix mltitudinis et mlti-
plicitatis et est simpliciter et sublimiter et vñū
si oīm sub eo p̄tēroz vt di. Arist. et Auic. j. li.
ca. ij. Nam cū vñū sit radix et origo multitu-
dinis oīa sub se p̄tinet et oīa sūt in eo vt in
suscipiente. vt di. idem. c. xxxiij. Nam vnitatis
ppietas est multitudinē efficere et illā retine-
re et ei esse dare. ac in oīb; ei⁹ p̄tib; existere et
p̄tinere simplr vt di. li. iij. c. ij. Itē cū oīm re-
rū vnitatis sit origo. q̄nto pl⁹ res appropinquat
vntati tāto pl⁹ appropinquat veritati. vt di.
idem. ca. ij. Nā vnitatis scilicet ad modū forme.
dualitas autē p modū materie. Et iō quāto
res plus accedit ad vnitatem tāto pl⁹ recedit
a duplicitate et appropinquat ad simplicita-
tē. et q̄nto pl⁹ accedit ad vnitatem tāto pl⁹ ad-
entitatē. q; esse nō est p̄us vnitare. vt di. li. ij.
c. ix. Nec diuersificat vnitatis nisi p̄t materiā
cū sit sustentatrix oīm et retētrix. vt di. li. v. ca.
xxxj. Tanta em̄ laus vnitatis est apd sapiētes
q; a multis aīa dicebat esse vnitatis i nūeris p̄ce-
dēs ab vnitare. et dicit q; vnitatis est p̄ncipi-
um cuiuslibet p̄tinui et discreti. vt di. Auic.
li. ij. c. j. Est itaq; vnitatis cōmēdabil⁹ q; a nul-
lo nūerabili oriē s; a se ipsa p̄ncipiat a q̄ oīs
nūer⁹ oriē. ad quā oīs nūerositas tāq; ad ra-
dicē p̄riā et originē renocat. vt di. idē. Itē
rōne simplicitatis. q; vñū est qd nō diuidit vt
di. idē. ca. iij. Vterissime inq̄t vñū est qd nec
actu diuidit nec intellectu. et tal⁹ vnitatis est
p̄ncipiū nūeri. vt di. idē ibidē. Itē diē idem
vntatis est in q̄ nō est multitudo qd vtiq; in-
telligit de vnitare p̄ma et simplici ad quā oīa
q̄ntūcūq; disparia reducūt. Nā vñū multi-
plicit⁹ d; vt post patebit. Itē rōne p̄fectibili-
tatis. nā p̄ticularia q̄lib; in se p̄fecta sūt qñ
ad vnitatem sūt redacta. Nā totalitas et p̄fectō
debet vñi. vt di. Arist. v. phi. c. iij. q; p̄fectū
sufficit ad esse vñū vt di. in li. de ce. et mū. c. ij.
Itē rōne singularis dignitatis. Vñū em̄ p̄
se est aliqd exis solitariū. vt di. in li. meth. c.

pos. et ideo Algazel dicit. sup. iij. meth. c. xv. p̄cā
 unitatis est vñū essentialit̄ et p̄mo et magis
 dignū. Est aut̄ vñū siue unitas mltiplex vt di
 cit Alg. est vñū simplex. et vñū est fm̄ quid.
 Vñū simplex dicitur vñū i q̄ nō cadit mltitudo.
 nec actu. nec potētia. vt p̄uict̄ et unitas. Est
 vñū simplex i q̄ nō ē actu mltitudo q̄uis sit
 potētia vt lect̄. et mēbroz i q̄ nō ē mltitudo
 actu Vñū aut̄ fm̄ qd dicitur mltiplicit̄. s. vñū ge
 nere vt hō et bos. vñū specie vt sortes et pla
 to. vñū accidēte vt nix et ceruisia. vñū p̄porio
 ne vt auriga et naua. et vñū i subiecto vt dul
 ce et albū in aliq̄ suba vna. Arist. at. j. phi. ca.
 v. dicit q̄ est vñū accidēte. vt duo accidētia in
 vno subiecto. et est vñū p se mltiplex. vt vñū
 in p̄tinuatōe q̄z termin̄ vñū. et vñū specie vt
 forma vt sortes et plato in hoīe. vñū genere
 vt hō et bos in aīali. et vñū in diffinitōe vt il
 la q̄z vna est diffinitio. et vñū in diuinitate
 vt p̄uict̄. et vñū nūcro vt singulare. et vñū sim
 plicitate vt essentia. et vñū totalitate siue p̄se
 ctione vt circū et vñū materia vt oīa corpa
 lia. Bernardus aut̄ distinguit. ix. modos unita
 tis ad eugen. v. est em̄ unitas naturalis et gra
 tuita et est sup̄vtrūq̄ p̄stituta. Unitas aut̄ na
 turalis est in q̄druplici differētia. q̄daz est p
 aggregatōem rez differētiū et distinctaz vni
 tas collectiua vt multi lapides faciūt vñū
 acerū. et q̄dā est p colligatōez p̄tū forma
 liter differētiū siue p̄tū etherogeneaz et est
 unitas p̄stitutina. vt mltā mēbra vñū corp̄
 Et q̄dā p diuictōez differētiū sexu i genera
 tione plis et sic est unitas coniugatiua. qñ scz
 vir et mulier sūt duo in carne vna. et quedaz
 est p vñionē naturaz differētiū pueniētiū
 in unitatē psonalē. et h̄ est unitas natia qua
 aīa et caro sūt hō vñū. Unitas aut̄ gruita sūt
 q̄tuor hz differēcias. quaz p̄ma est potesta
 tiua q̄ hō p̄tuosus stabilis in se et inuenit aīo
 indiuisus Scda est p̄sentanea vt p caritatē
 mltroz in dñō est aīa vna et corp̄ vñū. Ter
 tia est vñōia qñ aīa cū deo hz p oīa p̄formi
 tatē et vñō et adherens vñū spūs est cum eo.
 Quarta dignatiua q̄ lim̄ n̄ a dei verbo est
 assumpt̄ ad p̄sone diuīe unitatē. Unitas su
 pernaturaalis et gruita p̄substātiata ē unitas
 trinitatis. quā qdē unitatē oportet esse solaz
 et singularē vt in ea sit stat̄ et quies omniū
 unitatū. Et p̄dicts p̄tz q̄ totalitas et p̄fectio
 debet unitati. vt vult Arist. v. phi. Qd̄ ei to
 tū. i. p̄fectū nō est nō dicitur vñū vniuersal̄ vt di.
 idē Sūt aut̄ vñū numero q̄z mat̄ia est vna.

sed forma sūt vñū q̄z vltima p̄fectio est vna
 et totalis. Vñū genere q̄z forma p̄dicamēti
 est vna. unitas aut̄ q̄ est p̄ncipiū nūcroz nō ē
 vna materia s; nūcro. vt di. Arist. ibidē. Et
 est res simplicissima q̄ p̄mo subsistit et p illā
 oēs alie. In omibz generibz vñū ē p̄ncipiū
 qd̄ est i illis p̄ticulare vt in coloribz est albe
 do. et i neumatibz ton̄ siue son̄. et c. vt di. r. li.
 meth. c. iij. et ideo unitas nūeralis a q̄ orit̄ et
 ad quā resoluit̄ oīs nūcr̄ diuīe unitat̄ est ex
 p̄ssua silitudo et figura. Nā vt di. iij. meth.
 ca. iij. p̄mū in genere sube et indiuisibile est
 motor p̄m̄ etern̄. s. de p̄ absolut̄ ab omī ma
 teria q̄ nō solū est p̄ncipiū p̄mū tāq̄ motor.
 s; tāq̄ forma et finis et act̄ vltim̄ ei non ad
 misceat potētia omīno et c. Vñ ab ip̄o dō vno
 in suba p̄cedit omīs creatura effectiue et ex
 emplariter. sicut sub unitate p̄cedit oīs no
 mer̄ originaliter. et ad ip̄um velut ad finem
 omīa referunt̄. sicut ad unitatē p̄mā omnes
 numeri resolunt̄ vt idem sit finis omniū q̄
 est p̄ncipiū de q̄ qui est benedict̄ in secula se
 culoz.

De binario. La. QXV

H unitatē aut̄ addita unitate duali
 tas p̄creat̄ q̄ post unitatē oīm nume
 roz p̄cipiū et secundariū tenet locum
 fm̄ Jsi. et h̄ numer̄ q̄ binarī dicitur ab aliq̄bo ia
 famis dicitur. qz ab unitate p̄ binariū sepamur.
 vñ nota dicitur esse diuisionis. s; vt di. Aug. i. vi.
 musice. Si vituperabilis est qz ab unitate
 p̄mo recedit. laudabilis est qz ab unitate exi
 ens ternario approximat et accedit.

De ternario La. QXVI

Ternarī est numer̄ ex unitatē additi
 one ad binariū generat̄. et est ternar
 ius inf̄ numeros sacratissim̄. qz in
 ip̄o totū trinitatē vestigiū inuenit̄. qz sic p̄ia
 unitas p̄mū p̄ncipiū representat unitatē sic ter
 narī p̄sonaz in deo exp̄mit trinitatē filij. scz
 a p̄e generatōez et spūs sancti a p̄e p̄ filium
 p̄cessionabilitatez. In ternario si qdē adhi
 buit Arist. magnificare deū sublimē et glo
 riosū. vt di. in li. de celo et mūdo. c. ij. nā b̄tāz
 trinitatē clamat et p̄dicat q̄libz creat̄a q̄ sc̄a
 est a deo trino et vno in nūcro p̄dere et men
 sura. vt di. li. sap. xj.

De numero quaternario.

Capitulum. QXVII

Ex additione unitatis ad ternarium
 q̄ternarī surgit. q̄ et a figura q̄drata
 nomē sumpsit. vt di. Jsi. forma autē

quadrāgula marie stabilis est atq; firma. et
ido marie stabilitatē signat vniuersalis ec/
clesie et firmitatē fidelis aīe tam in stute q̄
in scientia et doctrina q̄ comprehendit cū om
nib; sanctis q̄ sit lōgītudo latitudo sublimi/
tas et pfunditas.

De numero quinario
Caplm. QXVIII.

Ad additione aut vnitatis ad quater/
nariū surgit secund⁹ numer⁹ impar
scz quinaris q̄ inter impares in bi
nario distans a ternario est secund⁹. et illos
ideo sepe designat q̄ ad trinitatis fidem do/
ctrinā et sciāz supaddūt. et tñ q̄uis instructi
sint p fidē et p legē nihilomin⁹ tñ q̄nq; fatu/
is hūmāz et q̄nq; iuga boum emētib; ppanf
qz in q̄nq; carnaliū sensuū voluptatib; ad/
huc detinent.

De senario.

Caplm. QXIX.

Ad additione quoq; vnitatis ad q̄na
rium crescit senarius q̄ p̄m⁹ numer⁹
est pfect⁹ q̄ ex p̄tib; suis aliq̄ciens sil
aggregatis reddit eandē summā qd̄ in mo/
nadib; nūeris nō inuenit nisi in senario. nec
i decadib; nisi in. xxviii. et iō di. Boe. li. j. ca.
xviii. q̄ senari⁹ est numer⁹ emulator p̄m⁹. qz
nec supflue p̄gredit nec diminute remittit.
sz inter equales p̄tes tenet mediū nō habēs
supfluum neq; diminutū. Nā senari⁹ p̄tinet
in se p̄tē sui mediā. scz ternariū. et terciā. s.
binariū. et sextā scz vnitatē. sex aut vnitates
faciunt senariū. et duo ternarij senarium. et
tres binarij eundem reddūt numez. et ideo
iste numerus pfectōez gr̄e et stutū signat in
scriptura.

De septenario

Caplm. QXX.

Septenari⁹ quidē q̄ ex additione vni/
tatis ad senariū et inter impares est
terci⁹ supercrescentia gr̄e designat
septiformis. q̄ sp̄ crescit et pficit in tenētib; si
dem beatissime trinitatis.

De octonario Ca. QXXI

Octonari⁹ aut q̄ crescit p additionez
vntatis ad septenarium componit
ex duob; partib; equalib; s. ex duob;
quaternarijs vel ex duob; imparib; inequa
lib; s. ex q̄nario et ternario signat supadditio
nē beatitudinis et gl̄e in patria. q̄ succedit il
lis q̄ habuerūt septiformē gr̄āz h in via. vbi
paritati meritorū respondebit paritas p̄mō

rum. et imparitati tormentorū et afflictionū
imparitas gaudiorū et p̄ticulariū solationū
Nā gaudiū martirū alijs parib; excedit gau
diū p̄fessorū. et hūmāz iugatorū. vt stella dif
fert a stella in claritate. j. Corinth. xv. et ideo
p̄tē ineq̄lia merita et gaudia diuerse et dispa
res dicunt in domo p̄mō luminū māssiones
Joh. xv.

De nouenario Ca. QXXII.

Nouenari⁹ at q̄ crescit p additionez vni/
tatis ad octonariū. et p̄ponit ex tri/
plici ternario et immediat⁹ sebz cū de
nario solū in vnitatis differēs ab eo. statim et
gl̄iaz repr̄sentat triplicis hierarchie angelo
rū quaz q̄lib; puenientiā hz et p̄formitatez
cū sancta trinitate et immediat⁹ sebz ad deū
ceteris creaturis.

De denario Ca. QXXIII.

Denari⁹ at q̄ p supercrescentiam vni/
tatis excedit nouenariū est limes et
termin⁹ oīm simpliciū nūerorū. Pri
mū at oīm cōpositorū repr̄sentat merito ipm
christū deū q̄ est alpha et o. finis. s. et p̄nci
piū. nō solū creaturaz p̄ncipiū simpliciū
vex felicitas et beatificatio est hoīm et ange
lorū. Denari⁹ itaq; numer⁹ est p̄m⁹ limes nu
meralis sine cui⁹ additione vel replicatione
vltteri⁹ numer⁹ nō ascēdit. q̄ decies in se du
ctus numerū reddit pfectū. s. centenariū q̄
de lena trāsit in dexterā vt di. Beda. Et itaq;
dictis p̄z q̄ nūerorū alius est digit⁹ alius ar
ticulus. alius cōposit⁹. digitus continet
numeros simplices ab vno vsq; ad decē. Ar
ticulus continet decem et reliquos denari
os. Cōpositus amplectit digitum et arti
culū. vt. xj. xij. xij. et sic de alijs vsq; ad. xx. q̄ ē
secundus articulus sic. xxx. et. xl. et sic d alijs
vsq; ad centū et decies centū reddunt. D.
In quo patet dignitas denarij sine cui⁹ re/
plicatione ad millenariū nō puenitur. Reci
pit autem numer⁹ q̄ntitatem et aceru⁹ et vni
tatib; p̄fusus multiplicē diuisionē. Flume
rorū al⁹ par al⁹ impar. Flumer⁹ par est qui i
duas partes equales diuidi potest. vt. ij. iij
vj. viij. Impar numerus est q̄ equis partib;
diuidi nō potest vno vel deficiente vel super
abundante. vt. iij. v. vij. et reliqui. vt di. Jfi.
Par aut numerus sic diuidit. quia alius est
pariter par. alius pariter impar. alius impa
riter par. et imparitē impar. Pariter par nu
merus est q̄ fm parem nūez pariter diuidi
tur q̄usq; ad indiuisibile pueniat vnitatem.

Verbi grā. xliij. hz medietatem. xxiij. h autē
xvi. et iste. viij. octo at. iij. et h binariū. s. ij. bi
nariū aut unitatē hz q̄ indiuisibil et singularis
est. Pariter impar est numer⁹ q̄ i equas par
tes recipit diuisionē sed ptes eius remanēt
indiuisibiles vt. vi. x. xiiij. xviij. xxx. l. mox em̄
vt tales numeros diuideris incurres nūez
quē diuidere nō poteris in equas ptes. Im
pariter par numer⁹ est cui⁹ ptes equaliter di
uidi pnt s3 vsq3 ad unitatē nō ptigūt vt. xxiij
bi immediate diuisi. xij. faciūt. rursus i aliā
medietatez. vi. deinde in aliā medietatem
iij. s3 ulterius cessat diuisio et inueniūt termi
nus indiuisibilis ante unitatem Impariter
impar est q̄ ab impari nūero impariter nu
merat. vt. xv. et. xliij. q̄ diuisi vt impares nu
meri ab imparib3 z parib3 diuidunt. vt septi
es. viij. faciūt. xliij. et q̄n quies. v. xv. Itē pa
rium numeroz alij dicunt supflui alij dimi
nuti. Supflui sunt q̄z ptes simul ducte ple
nitudine suā excedunt. vt puta duodenari⁹
habet em̄ ptes q̄nq3. duodecimā qd̄ est vñū.
sextā duo. quartā qd̄ tria. tertiā qd̄ q̄tuor
dimidiā qd̄ sex. vñū em̄ duo et tres et q̄tu
or et sex simul ducta. xvi. faciūt z longe duo
denarium excedunt. sicut z alij similes plu
rimi.

De numero diminuto Caplm. QXXIII

Diminuti sūt numeri q̄ partib3 suis
computatis minore summā efficiūt
vt puta denari⁹ cuius ptes sunt tres.
decima qd̄ est vñū. q̄nta qd̄ est duo. dimidia
qd̄ est q̄nq3. vñū em̄ et duo et q̄nq3 simul du
cta octonariū faciūt denario longeminore.
Similis his est octonari⁹ et alij plurimi
qui in ptes redacti infra p̄sistunt. Perfect⁹
numerus qui suis partib3 adimplet. vt sena
ri⁹ hz tres ptes. sc3 sextā tertiā et dimidiā.
sex em̄ sunt vna tertiā. ij. et dimidia. s. tres. et
he partes in summā ducte. sc3. ij. et. iij. sena
rium pficiūt et p̄sumant. Sūt autē perfecti
numeri iutra denariū sex. infra centenariū
xxviij. infra millenariū. cxxviij. et infra. x. M.
cccc. xxvi. et hi numeri pfecti semp in. vi. vel
in. viij. terminant. et h alternatim. vt dicit
Boe. Perfectos aut numeros raro inueni
es de facili numerabiles. q̄ vt dicit idē pau
ci sunt nimis pstanti ordine pcreati. supflui
aut et diminuti sunt multi z inordinate di
spositi et nullo certo sine generati. Impares
aut numeri sic diuidunt. Alij sūt simplices

alij compositi. alij mediocres. Simples
sunt q̄ nullam aliā partem hnt nisi solā uni
tatem vt ternari⁹ solam tertiā. z q̄nari⁹ so
lam q̄ntam. z septenari⁹ solam septimā. his
em̄ vna ps sola est. Et cōpositi sūt q̄ nō sola
unitate metiunt s3 etiā alieno numero pro
creant. vt. ix. et. xv. et. xxi. z. xxv. Dicim⁹ ei ter
trini. z septies trini. z ter q̄ni. z q̄n quies q̄ni
Mediocres nūeri q̄ quodā mō simplices z
incōpositi esse vidēt. Alio mō cōpositi. vt
ibi grā. ix. xxv. Nouenari⁹ em̄ dū nō p̄pat⁹
fuerit p̄mus est et incōposit⁹. quia nō habet
numez cōmunem nisi solum monadicū.
Ad. xv. vero comparatus. secundus est z in
composit⁹. quia in illis cōmunis est nume
rus p̄ter monadicū. id est. ternari⁹ numerus
qui nouenarium cōsumant. vt ter trini. xv
et ter quini.

De secūda diuisione totius numeri.

Caplm. QXXV

Alio mō diuidunt nūeri. q̄ oīs nu
merus aut p̄siderat p se aut p alium
Per se est numerus q̄ sine relatione
aliqua d̄. vt. ij. iij. v. vi. et cōsimiles. Ad
aliud est numerus q̄ relatōe ad alios cōpa
ratur. ibi grā. iij. ad. ij. dum em̄ q̄ternarius
ad binariū comparat⁹ fuerit duplex d̄ z mul
tiplex. similiter. vi. ad. iij. z. viij. ad. iij. z. x. ad
v. Itēz tres ad vñū triplex. sex ad duo z no
uem ad tria. Equales aut numeri dicuntur
qui p̄m quantitatē sunt equales. vt. ij. ad. ij.
et. iij. ad. iij. z. x. ad. x. c. ad. c. Inequales qui
ad inuicem inequalitatē demonstrāt. vt. iij.
ad duo. et. iij. ad. ij. z. z vniuersaliter quā
do maior minori et minor maiori compa
ratur. d̄ inequalis. Maior numerus est qui ha
bet in se illum minorem numez ad quez cō
paratur et parum plus vt quinari⁹ habet in
se ternariū numerū et eius alias partes du
as. et sic de alijs. Minor numerus est q̄ cō
tinetur a maiore ad quem comparatur cu3
aliqua parte sua. vt ternarius ad quinariū
continetur ab eo cum duabus partib3 suis.
Multiplex numerus est qui habet in se mi
nozem numerū bis aut ter aut quater aut
multipliciter. vt duo ad vñū dum compa
rati fuerint dupl̄ ē. tres ad vñū tripl̄. q̄tu
or ad quadruplicē. z sic de alijs. Contra
submultiplex numerus est qui intra multi
plicem numez multipliciter continetur. vt
vñ⁹ a duob3 bis continet. a trib3 ter. a q̄tu
or quater. a q̄nq3 quinquies. et sic de alijs.

Superparticularis numerus est dñ fortior: cōtinet in se inferiore nūez ad quē comparatur sifr et vnā ptē ei⁹. vt verbī grā ternari⁹ ad binariū comparat⁹ cōtinet in se duo et aliū vnū q̄ est media ps duoz. sifr q̄tuor ad tres cōparati cōtinet in se tres et aliū vnū q̄ est tertia ps triū. sic q̄ncq̄ ad q̄tuor. cōtinet q̄ternarium et aliū vnū q̄ est q̄rta ps q̄ternarij. et sic d̄ alijs. Superparties nūer⁹ est q̄ inferiore nūeruz totū cōtinet et sup̄ alteras ei⁹ ptes duas aut tres aut q̄tuor aut q̄ncq̄ aut alias. verbī grā q̄ncq̄ compati ad tria. h̄z q̄nari⁹ ternariuz et sup̄ h̄ duas ptes eius. s. duo. Sex ad q̄tuor cōparati h̄nt in se q̄tuor et alias ptes eius. s. duo. Sifr. ix. ad q̄ncq̄ compati h̄nt i se q̄ncq̄ et alias ei⁹ ptes. s. iij. Subsupparties nūer⁹ est q̄ cōtinet sub nūero suppartietē cū aliq̄bo pte suis duab⁹ aut trib⁹ aut pluribus suis. Ut p̄bi grā. tria cōtinet a q̄ncq̄ cū alijs duabus pteb⁹ suis. et q̄ncq̄ a. ix. cū alijs pteb⁹ suis et sic de alijs. Subsupparticularis numerus ē q̄ cōtinet in inferiori nūero cū aliq̄ pte sua vt media aut tertia aut q̄rta aut q̄nta. Verbi grā. duo ad tria. tria ad q̄tuor. et quatuor ad q̄ncq̄. et sic de alijs. Multiplex subparticularis nūer⁹ est q̄ ppat⁹ ad inferiore nūez cōtinet in se totū inferiore nūez multipliciter cū aliq̄ pte ei⁹. Verbi grā. q̄nari⁹ ppat⁹ p binariū in se cōtinet bis binos. i. q̄tuor et vnā ptem eius. Et. ix. ppati ad q̄tuor cōtinet in se duos quaternarios et vnitatē q̄ nouenarij est ps vna. Submultiplex supparticularis numerus est q̄ compati⁹ ad inferiore sibi nūez cōtinet euz multipliciter cū alijs pteb⁹ ei⁹. vt octonari⁹ ppat⁹ ad ternariū cōtinet in se bis tñ cū alijs pteb⁹ ei⁹. Sifr. xiiij. ad. xij. ppati cōtinet in se bis senos. scz. xij. cū alijs pteb⁹ ei⁹. Sic. xvij. ad. vij. sic. xxiij. ad. ix. cōtinet in se bis nouē cū alijs pteb⁹ suis. Submultiplex superparties nūer⁹ est q̄ ad fortiorē sibi ppat⁹ cōtinet ab eo multipliciter cū aliq̄bo pteb⁹ suis. vt tria pparata ad octo cōtinent bis cū duab⁹ pteb⁹ suis. Sifr q̄tuor ad. xj. cōparati cōtinet bis cū trib⁹ pteb⁹ suis. vt di. Jij.

De tertia diuisione totius numeri.

Capitulum. XXXVI

Tercio mō diuidunt nūeri fm Jsid. Nūeri aut sūt discreti aut cōtinentes. Discret⁹ nūer⁹ est q̄ discret⁹ monadibus cōtinet. vt p̄bi grā. iij. iij. v. vi. zc. Conti⁹ nūer⁹ est q̄ cōtinet monadib⁹ cōtinetur. vt ternari⁹ nūer⁹ in magnitudine intelligat.

Et diuidit h̄ nūer⁹ in linealē et in sup̄ficialē et i solidū. Est aut linealis q̄ incipēs a mōnade linealē scribit vsq̄ ad infinitū. Unde alpha describit p designationē lineaz. q̄ hec lra vnitatē signat apud grecos. Superficialis numerus est ita q̄ non solū in lōgitudine sed in latitudine cōtinet. vt trigonus. tetragon⁹ seu quadragnus pentagonus vt circularis. et ceteri qui semp in plano pede id est in sup̄ficie cōtinent. Et ideo figure sūt hic pōnende pro exemplo. nam trigon⁹ nūmerus taliter ordinatur. Quadrat⁹ vero numerus est ita et tetragonus dz. Pentagonus siue q̄nquangulus est ita circularis numerus est ita. Sphericus vero numerus est et circularis q̄n circulari numero a se multiplicato surgit et in se conuertitur. Verbi grā. quinquies q̄n q̄nquies. hic circulus dum in seipm multiplicatus fuerit in seipm circulariter redit et speram facit. quia q̄nquies. xxv. faciūt generalliter. cxxv. Solidus vero numerus est qui lōgitudine. altitudine. latitudine continetur.

Naturam numeralem et numeroz multiplicem diuisionem simplicib⁹ pposit simpliciter intuentā. prout p̄ in verbis bñ Jsi. cui⁹ verba p omnia sum secut⁹. Ex quib⁹ p̄ manifeste q̄ sub numeroz diuersitate diuersimode latent misteria diuersaz intelligentiaz in canone scripture diuinit⁹ aspirate. et ideo di. Boe. li. j. ca. j. scientia numeroz maxime est inter mathematicas scientias a sapientib⁹ attendenda. q̄ de omnib⁹ natura existentib⁹ de quib⁹ h̄z differere p̄bia preualet p̄ omnib⁹ arismetica disciplina. quia sine numero nec lra lre p̄iungit. nec sillaba sillabe recto ordine copulat. Sic nec subiectū a predicabili discernit nec a cōclusionē in si/logisticis int̄ p̄ma media et vltima distinguitur. vbi p̄mi secūdi et vltimi siue tertij ratio nō habet. et ideo vt di. Boe. oēs scias p̄cedit scientia numeralis. q̄ sine ternario nō subsistit triangul⁹ nec sine quaternario tetragonus siue q̄drangulus. et sic de ceteris. Sic etiā in musicis est videre. q̄ musica est modulatio nūcrozū noib⁹ ānotata. vt dicit idē Boe. vt i dyatesseron i dyapente et dyapason. et in alijs cōsonantib⁹ musicis q̄ sine numero p̄cedente nō denomiant. sicut nec astroz cursus nec oriz sydez vt occasus. nec tempoꝝ nob̄ pateret varietas vt successus si nō nūerali adiutorio regeremur. Dia etiāz

creata rōne nūerali sūt formata. vt dīc idēz.
Et etiā rōis nūeral fuit exēplaritas i aīo cō
dītorz. Vñ sub certitudine nūeri creati suntz
dīstīcti tres trīni ordīes āgeloz sub septena
riorz ternario dīstīguūt frutesz potētie om
nīū rōnaliū z spiritaliū aīoz. Virtutez scīa
nūerali collīgūt elemēta z vīta dīcā. nūeroz
pīūctōe sūgūt vnīuersa tā spūalia q̄ corpa
lia. tā celestia q̄ trena. nec hñt nūeri pposi
tione int se z pportione ex alijs q̄ ex seīpīs vt
dī. boe. Hā i suba nūeroz īueniūt par z īpar
ex q̄bōz stat oīs nūer⁹ q̄ diuīa qdā potētia cū
dīsparia sūt z pīa. tñ ex vna genīta. s. ex mo
nade oriuntz i vñā ppositōz z īpportōis sīli
tudīnē sine medio dīūgūt. Vñ pz q̄ oīs nu
mer⁹ sub īpari vī sub pari pphēdit. Est aut
par nūer⁹ q̄ pī in duo eq̄lia dīuīdī vnitate n̄
interuenīēte. Impar pō ē q̄ nō pī dīuīdī in
duo eq̄lia vnitate īntcedēte. vel fm pīctago
re dīscīplīnā. Par nūer⁹ ē q̄ pī sub eadē dīuī
sione dīuīdī in mīma z maxīa. mīma qdē qn
titate. i. dīuīsiōe. maxīa āt spaciōz magnītu
dīne vt si dīuīdas L in 2. et 2 maxīm spa
ciū est. 2 mīma pō qntitas. i. dīuīsiō. nō em̄
dīuīsiū ē nisi semel z nulla pī fieri mīoz dīuī
siō q̄ i duas ptes. Hā qnto aliq̄s par nūer⁹
i ples ptes dīuīdī. tāto magnītudo pī mī
nuīf. vtz i arboze secta i ples ptes. s. nūer⁹ dī
uīsiōis siue qntitas mīltitudīs pī aūgetur.
cū pō ē vt dī. idē. q̄ magnītudo pī mīnuī et
dīuīdī i īfīnītū. s. nūer⁹ crescītz. pīgredītz īn
īfīnītū. Et iō par⁹ nūeri dīuīsiō ē fm mag
nītudīnē maxīa. s. fm qntitatē dīscīetā mī
ma. Impar pō nūer⁹ est e⁹ nūeral dīuīsiō est
īn duas ptes vel pīctulas īneq̄les. Par aut
nūer⁹ qñq̄s dīuīdī īn duas ptes eq̄lesz qñz
īneq̄les. qñ pō īn ptes dīuīdī eq̄les sī vna pō
dīuīsiōis ē par z reliq̄ erūt par. vt qñ. viij. dī
uīdūt īn. iij. z. iij. et. xij. i. vj. z. vj. z sic d alijs
Sī pō vna pō dīuīsiōis eq̄lis fuerit īpar z
reliq̄ necessario erit īpar. vt qñ. vj. dīuīdūt ī
iij. z. iij. z decē i. v. z. v. z. xij. i. vj. z. vj. Vñ i
eq̄li dīuīsiōe nec paritas īparitātī. nec parī
tātī īparitas admīscet pter q̄s solū i binario
q̄ pnceps paritātī ē z nō recipit īneq̄lē dīuī
sione. qz pstat ex duplici vnitate et ex pīma
duoz paritate. Qñ pō par nūer⁹ dīuīdī īn
ptes īneq̄les. sī vna pō dīuīsiōis ē par z reliq̄
erūt par. vt si dīuīdat denari⁹ i. viij. z i. ij. vī i
vj. et i. iij. Et sic qñ. vj. dīuīdūt ī. iij. z i. ij. et
viij. i. vj. z i. ij. z c. Et sī vna pō dīuīsiōis fuerit
īpar alia pō nēcario erit īpar. vt si dīuīdat

denari⁹ i. iij. z. vj. et. viij. i. iij. z i. v. z sic d alijs
Hec vñ q̄ fieri pī vt sī vna pō dīuīsiōis par
fuerit. alia īpar valeat īuenīri. aut cū vna sī
īpar alia par possit ītelligī. Impar āt nūer⁹
sp dīuīdī p ptes īneq̄les z sp vna pō dīuīsiō
nis paritātī alia īparitātī deputat. vt. vj. si
dīuīdas i tria z. iij. alia pōrtio par altera ī
par īnuenīf. Et h generalr i oībz īparibz īue
nīf. Est aut vnitas genītrix oīs pīalitātī z cā
īparitātī z paritātī. nā si īparī addiderī vnita
tē nēcario parē nūer⁹ generabit. z si de parī
tate vnitatē dēpserī. mor īparē nūer⁹ pcreab
Dīm etiāz nūeroz circa se posītoz et nafali
dīspositōe sībīnūicē dīuīctoz medietas est
vnitas Verbi grā. si dicat. i. ij. iij. vnitas ad
dīta binario fac binariū īnt vñū z duo esse
mediū. Itē si dicat. i. ij. iij. vnitas addīta bi
nario fac ternariū esse mediū īnt binariuz z
q̄ternariū. Sītr si dicat. iij. iij. v. vnitas ad
dīta ternario fac q̄ternariū īnt. iij. z. v. eē me
diū. z sic d alijs ascēdēdo pcedēdū ē. De pī
bāt z spēbz nūeri paris pī z īparī supdīctū
ē. Istoz āt nūeroz singlas pcreatōes ppor
tiones puenīētiāz z dīfferētiāz pseq̄ essz lon
gū. ideo de nūeroz pīrietatibz h suffīcīent.
Hoc solū aut scīam⁹ q̄ mediū īnuenīre ī nu
merīs dīffīcīle ē. vt dī. Itē. qz nūeros esse īfī
nītos certīssīmū est. qz qntūcūq̄s aliqūē pro
traxerīs z sīnē faciendū putauerīs p addītiō
nis vnitatē totū nūer⁹ parē vī īmparē plōga
bis. Rationē aut z pīrietatē medij nūeralīs
sic aduertere poterīs. pmo dīūge extrema z
dīuīde z īnuenīes mediū. pbi grā. pone pro
extremīs. vj. z. xj. sīl iūge. xviij. pīre eq̄līterz
erūt. ix. z est anologicū īn arīsmetrica vt me
di⁹ nūer⁹ q̄t monadibz supat pī mī totīdē su
peret ab extremo. supat em̄ nouē sex īn tribz
monadibz et totīdem ab vñdecīm nouena
rius superut vt dī. Itē. li. iij. vñ superī pōsi
ta sūt excerpta.

De mensura et pondere

Caplm. XXXVII

Mensure autem et pondera sepissime
locū obtinent in scripturis. quorūz
rationes et pīrietates ortū habent a
geometrica dīscīplīna. Hāz vt dīcīt Itīdōz
li. iij. Geometria est mensurandi scīa q̄ con
tinet īn se lineamenta et spacia siue īnterval
la figaras et magnītudīnes z īn figurīs nu
meros ac dīmensīōes. vtz īn circulis trian
gulīs q̄drangulīs pentagonīs et alijs īfī
nītīs. de quibz oīmbz nō est pīūis negōcū

multa dīssimīre s; pauca tāgere ppter simpli-
ces. de q̄b; fac̄ Jsid. mētiōē dicēs sic. Geo-
metrie q̄drīptīra ē dīmēsiō ī planū. ī magni-
tudīē numeralē. ī magnitudīē rōnalē. z ī
solidas figuras. Plane figure sunt q̄ lōgitu-
dīne z latitudīe p̄tinēt. q̄ sunt iuxta platonē
nūero q̄nq;. Numeral' magnitudo est q̄ dī-
uidi p̄t ēm nūeros q̄ in arīsmetrica edocēt.
Magnitudīes rōnales sūt q̄z mēsurā scire
possum' p iudiciū rōis. sic irrationales q̄rū
mēsure q̄ntitas cognita non habēt. Figure
autē solide sunt q̄ lōgitudīne. latitudīne. z al-
titudīne p̄tinēt. vt ē cub'. Sūt autē plane fi-
gure p̄les spēs. vt dīc̄ idē. qz p̄ma plano pe-
de est circūl' q̄ vocat' circūducta. an cui' me-
dio pūct' est quo cūcta p̄uergūt z punctū il-
lum geometrici cētrū vocāt plano pede. ita

Quadrilatera figura est in plano qua-
drata. que sub quatuor rectis lineis iac̄ ita

Dyacrate congramanon. figura ē pla-
na ita. Dytogonū. i. rectiangulū figura
plana ē. i. triangul' z h; angulū rectum ita

Dysopleros figura ē plana z recta sub
ter in solidū p̄stituta ita. Spera ē figu-
ra in rotundū formata q̄ in cūctis p̄tib; ī so-
lidū est equal' ita. Cub' est figura p̄pria

solida q̄ in magnitudīe latitudīne z lōgitu-
dīne cōtinet in solidū. Chylindr' est fi-
gura q̄drata hñs supius semicirculum ita.

Conon est figura q̄ ab amplo ī angu-
stū finit ita. Piramis est figura que ad

modū ignis ab āplo in acutū p̄surgit ita

Uti autē h' disciplina p̄mo pūcto cui' pars
nulla ē. In oīa q̄ mēsurari p̄nt est mīnum
dīmēsiue tñ maximū potestatiue qz oīm li-
neaz ē p̄ncipiū z q̄ oēs incipiūt z p̄grediūt
z in qua oīa finiunt. Secdo uti linea q̄ est
recta lōgitudo sine latitudīne eā ex eā iacet
in suis p̄iectis. qz a pūcto incipit z in pūcto
finit. Sup̄ficies hō est longitudo cū latitu-
dīne. Spissitudo at h; trinā dīmēsiōē scz
latū longū z p̄fundū siue altū. Ex istis trib;
dīmēsiōib; p̄sistit oīe corp'. i. ex lōgo. lato
z p̄fundo. z ex his trib; p̄tingit oīm corpū
lentā subam hñe pōd'. numez. z mēsurā. po-
teris autē p̄m arcē numerādi mediū geome-
tricū inuenire. nā ei' extrema mltiplicata tā-
tū faciūt q̄tū z media duplicata. Verbi grā
vi. z. ix. faciūt septuagesies dipondi'. media
hō. i. viij. z. xij. multiplicata tñ faciūt. vt dīc̄
Jsi. li. iij. Circul' itaq; ē linea a pūcto vsq;
ad punctū z cētrū ī eā spacijs circūducta

Est autē circūl' figura simplicissima capaci-
sima ab oī angulositate remotissima exteri'
euerā. interi' p̄uera. motui aptissima. z rō-
lutōi p̄grua. cui' circūferētia a suo pūctua-
li cētro ē remotissima int' oēs figuras p̄fec-
tissima. Oēs figuras z figurabilia ambiēs
oīa potestatiue itra se p̄tinēs z a nullo extra
se p̄ter q̄ a se est p̄tēra. vt p; ī circulo celi qui
ambit oīa z nō ambīf. p̄tinet oīa z nō ab alio
extrinsec' p̄tinet. vt dīc̄ Jsi. sic infra. x. est oīs
numez. ita infra circūlū oīm figuraz clau-
dit ambīf' ita. Et vt breuit' dicā circu-

li p̄fectōz z rōz circularē q̄dā naturalē emu-
latōe oīa mirabilī imitāt. nā circularē for-
mā celū sibi vēdicat z motū. Sic planetaz
orbes ī se circularī reflectūt. Sic siderum
cursus ānoz z mēsiū z diuersoz tpm amfra-
ctus a se incipe z ī se redire p̄tinne p̄cernūt.
Sic elemēta iuicē agūt z patiūt z q̄ p̄ coru-
ptionē desinere vidēt p̄ generatōz itez ruer-
tunt. Sic z p̄tinui mariū flux' z reflux' flu-
unt z refluit z cū desierint itez oriūt. sic ber-
be z arbuta fruct' z semia vice recipia a se
creūt z ī se p̄uertūt. Sic celestes spūs a dō
creūt p̄ creatōz z ī deū mouēt p̄ affectionē. a
deo emittūt p̄ formatōz z ad deū reuertunt
p̄ grāpactōz. Sic z aīa rōnal' ab Aristo. cō-
parat' circulo rōe sue p̄fectōis z capacitatis
oīz ei' figuraz ysuperimetraz. i. eāles ambi-
tus hñtū maior est circūl'. z iō tot' mūdus
spericā h; formā. q̄ ad h' creat' est. vt eā capi-
at aīa p̄ intellectū. Uniuersitat' etiā p̄ditōz
scz de' ī circulo designat. nā vt dīc̄ termegi-
stus. monas monadē genuit z ī se suū refle-
ctit ardorē. i. amorē. nā p̄ generat z genuit
ab eēno filiū. z p̄ filiū spirat sp̄m sēm q̄ est ar-
dor. i. amor vtriusq; atq; nex'. naz de' p̄ ab
eterno se itelligit p̄fecte z itelligendo p̄fecte
se diligit. q̄ dilectio vltra se ad aliū nō exten-
dit. s; pot' ad itelligentē z intellectū. i. p̄ez
z filiū a q̄b; p̄cedit ip̄a dilectō ad modū cir-
culi se reflectit. Un idē est de' ī essentia p̄ in-
telligēs z itelligēdo filiū gignēs. z filius a
patre genit' z itellec' z amor a p̄e p̄ filiū p̄-
cedens z ī vtrūq; se reflectēs scz spūssanc'.
Ex q̄ patere p̄t q̄ p̄fectio est ī dīuinis p̄sonis
qz eaz pluralitas trinitat' numez n̄ excedit
ideo etiā secūdus p̄hns interrogat'. qd est
deus. sic rñdit. De' in q̄t est intellectual' cir-
culus. cui' cētrū vbiq; est. circūferētia hō
nusq;. Ex quo patet q̄ ratio circuli relucet
ī qualibet creatura

De figura triāguli La. CXXVIII

Triangul⁹ ē figura hñs tres āgulos
qñles duob⁹ rectis. qđ aut sit āgul⁹
rect⁹ als determinat. Cōpat⁹ āt aīa
vegetabil⁹ q̄ habet tres potētias ī se. s. gene/
ratiuā. nutritiuā. z augmētatiuā. triangulo
qđ pñt⁹ est oīm figuraz geometricaz. qđ aīa
vegetabilis est pōz oīm aīaz hñs ī se terna/
riū potētiaz. Est āt triangul⁹ īnf figuraf an/
gulares pñt⁹. qz solidā hñs lōgitudinē. alti/
tudinē z latitudinē. z iō oīs figura hñs pñt⁹
angulos vt tetragon⁹. i. qđrāgul⁹. pētagon⁹
z c. tot ī se pcludit triāgulos qđ linee ab āgu/
lo īn angulū prahūt. vt pz ī quadrāgulo qđ
duos pñt⁹ triāgulos si ab vno angulo ad
aliū āgulū oppositū linea reducat. vt h
z si ab alio angulo alia linea ad oppositū p/
rahāt q̄ttuor angulos pñt⁹ebit. vt h
z sic ī oīb⁹ figur⁹ alijs totidē diuidūt triā/
guli qđ ipam figurā angulos hñe pñt⁹git. vt
quadrangul⁹ q̄ttuor deduct⁹ lineis triāgu/
los q̄ttuor pñt⁹ebit z pētagon⁹. v. z exago/
nus. vi. z eptagon⁹. vii. z sic de alijs. vt dicē
Boe. li. ij. arismetrice. ca. vi. Atvero triāgu/
la figura sic p angulos diuisa īn alias figu/
ras nō resoluit nisi ī seipam. ī tres enī angu/
los diuidit. vt pz h Adeo ei est h figu/
ra latitudis pñcept⁹ vt cetere superficies ī hac
resoluant⁹. ipa pō qm nullis est pñcipijs ob/
noxia neqz ab alia latitudine sumpsit initū
īn seipam soluit. vt dicē idē ibidē. Nulla aut
p̄t excogitari figura angular⁹ qđ nō hz ortū z
pñcipiū a triangulo. nā triangul⁹ oīm alia/
rū formaz z figuraz est pñcipiū z elemētuz
z h pz īn numer⁹. Hā q̄ternari⁹ nascit⁹ ex ter/
nario qđ triangul⁹ est siue trigon⁹. z ex vno qđ
potestate trigon⁹ est generat. Hā hāc digni/
tatē hz vnitas qđ mater est oīm numeroz vt
īn se vim obtineat nō actu s. potestate oīm
numeroz qđ ab ipa generat. vt dicē idē Boe.
li. ij. c. xvij. sic z pētagon⁹ ex q̄ternario sup
se posito z vnitate qđ vicē supplet triāguli ge/
nerat. z sic de oīb⁹ alijs numeralib⁹ figura
p̄t oñdi. qz sp ex figura triāgula q̄libz nume/
rus generat. sic ibi ī terminis Boe. determi/
nat manifeste ponēs exēpluz īn tetragonis.
pētagonis. exagonis. eptagonis. z ī alijs ml/
tis. hz z aliud singular⁹ pñt⁹etaz figura triā/
gularis. qz oīs alia figura sibi p̄t esse basis.
z ex base supposita p̄t surgere figura triāgu/
laris. qz oīs alia figura piramidat⁹ hñs ī se
formā triangularē tot ī se pñt⁹et triangulos

quot pñt⁹et āgulos ī seipā basit. Verbi grā
si ponat⁹ qđrangula p base p̄t supsurgere fi/
gura piramidat⁹. tot ī se pñt⁹et triangulos
qđ īn se tetragon⁹. i. qđrangul⁹ dñoscit āgu/
los pñt⁹et. vt pz ī hac figura **S**ic si
basis fuerit pētagona piramis surgēs trian/
gular⁹. v. triāgulos repñtare poterit sup ba/
sim. vt pz īn figura piramidali posita super
basim pentagonale **S**ic cē sup basim
exagonā p̄t surgere piramidat⁹ figura sex cō/
tñt⁹et triāgulos manifeste z sic de alijs **T**riā/
etiā figura triāguli poterit piramidalis esse
basis. vt dicē idē. z īn ipō triangulo pirami/
dali triplex angul⁹ fm tres anglos poterit
inueniri. vt pz h **D**ira itaqz videt⁹ di/
uina dispositio ī oīb⁹. s. potissime ī numeris
z figur⁹. de alijs aut figuris taz numeralib⁹
q̄ geometric⁹. nō videt⁹ sup sedendū p̄t dif/
ficultatē z infinitā figuraz diuersitatē. sed
aliquaz p̄sideratio maximā p̄fert vtilitatem
theologicē discipline. vt pz ī quadrāgulo qđ
est inter figuras z nūeros solidissim⁹. equis/
laterib⁹ distinct⁹. z euāgelicā repñrans do/
ctrinā. qđ p. iij. p̄tes orbis imobilez obtinet
p̄tate atqz firmā. vt dicē Beda sup Gen. An/
gul⁹ aut multaz figuraz ē cōe subiectuz. qz
oēs p̄dicte figure sub diuersitate anguloz
terminat. Est aut angul⁹ duaz lineaz alter/
nus p̄tract⁹. fm modū aut p̄tingēdi se vari/
atur angul⁹. qz nūc rect⁹ nūc obliqu⁹ vel re/
flex⁹ nūc acut⁹ nūc obtusus. **M**axia āt p̄tus
p̄sistit ī angulo recto qz ī ipō tota p̄t⁹ qđ cōsē/
stit ī lineis a basi p̄fluentib⁹ ad angulū forti/
ficat⁹ p̄t lineaz p̄cursum parit⁹ z p̄tactuz. vt
pz īn oculo qđ oīa cōphendit sub angulo. nā
radij qđ linealit⁹ veniūt a re visa faciūt vnā
piramidē. cui⁹ con⁹ est ī pupilla z basis ī re
visa. z hī radij ī angulāt⁹ īn cētro pupille et
p angulū illuz piramidale formāt visus. vt
dicē autor p̄spectiue. q̄re s. li. ij. d. nāfa visus
z īn li. de natura oclor⁹. **P**artes itaqz opposi/
te īn se z ab inuicē separe īn angul⁹ veniūt
z parit⁹ īn vnū finitū. **P**auca itaqz d natura
figuraz z anguloz. exēpli grā sunt h dicta.
vt sciam⁹ qz illoz rō est necessaria ad diuer/
sa mysteria diuīe pagine cognoscēda qđ sub
nūeroz z figuraz metaphor⁹ multiformit⁹
sūt velata **H**ā sic circul⁹ signat aīam rōnale
z triangul⁹ aīam vegetabilē. sic qđrangul⁹
aīam sensibilē. **H**ā sic qđrangul⁹ linea du/
cta ab angulo vsqz ad angulū oppositū du/
os pñt⁹et triāgulos. sic aīa sensibil⁹ duplicē

In se hz triangulū potētiaz seu stutū. nā aīa
sensibilis pter tres potētias vegetabiles hz
stutū apprehēsiuā. cupiscibilē z irascibilē.
qz aīa sensibilis est vegetabilis z nō ecōuer
so. z sic de alijs figurz diuerse rōes mysticez
spūales eliciūt z spūalia corpalibz adaptāt
Sub istis aut figuris pphendunt mēsurā
rū z pōdez rōes

De mensuraz corporū mensurabilium

Capitulū. XXXIX.

Est aut mēsurā ut dīc Jsi. li. xvj. ca.
penl. res aliq mō suo vel tpe circum
scripta Et hec est aut corporis aut tē
poris aut spacij localis. Corporis mēsurā est
ut hoīm seu lignoz aliarūqz rez corpalium
brenitas vl lōgitudo. Dīc ei corp⁹ dimen
sionē hz ppiā z mēsurā. ppiē aut mēsurā est
vocata eo q fruges z liquores ceteraqz sic
ca z būida ea metiunt vt modi⁹. vna. am
phora z sextari⁹. Mēsuraz aut mīma ps ē
coleariū qd ē dimidia ps dragme pōderāf
siliquas. ix. q triplicat cōculā fac. Nā cōcu
la dragma vna z dimidia adimplet. Eiat⁹
aut pōdus ptiēt. x. dragmaz. qbz si qnqz ad
dideris dr oxifal. Acetabul⁹ qrtā ps est emī
ne. xij. dragmas ptiēt. Cotula est emīna
ptiēs ciatos. vj. q iō cotula dr. qz cote gre
co fīmonē incisio dr. z emīna sextariū in duo
equalia incidat z cotula nōiāf. Emīna aut
appēdit librā vna q gemīata sextarium facit
Est aut sextari⁹ mēsurā duaz libraz. qbz af
sumptz bilibris nōiāf. assumpt⁹ aut qter gre
co fīmonē fit cenix. qnquies aut pplicat q
narē siue gomoz fac. adijce sextū. pgiū red
dit. Nā pgius sex metit sextari⁹s a q sextari⁹
nomē sumpsit. Cōgius a cōgiēdo. i. p aug
mētū crescēdo vocat. Unū z pecunia grā bū
ficiū data pgiariū est vocata. Unusqzqz em
impator fauorem ppli captās adijciebat ad
mēsurā ut i donis largior videret. Cōgiari
um aut est spēaliē mēsurā liqdoz cui⁹ rem z
nomē sil a romanis ipositū inuenim⁹. De
treta liqdozū est mēsurā. a metron greco sic
vocata. z est cōe nomē ad oēs mēsuras liq
daptiētēs. Mod⁹ est dīc⁹ eoq ex suo mo
do sit pfect⁹. Est aut mēsurā libraz. xliij. id
est sextarioz. xij. z iō opationū pfectaz dei
typ⁹ est z figura. Uigintiduo opa fecit deus
infra opa. vj. diez. Nā pmo die fec de⁹. vij.
scz materiā informē. angelos. lucē siue ignē
celos supiores. aquā. terrā z aerē. Secūda
firmamētū sol. Tertia die qtuor. maria. se

mina. satōes. z plātaria. Quarta die fec tria
scz solē lunā z stellas. Quinta die tria. i. pi
sces. reptilia. z volucres. Sexta die fec. iij.
bestias. iumēta. reptilia terre. z hoīem. z fa
cta sunt vigintiduo rez genera in diebz sex.
Et vigintidue generatōes sunt ab adā vsqz
ad iacob. ex cui⁹ semīe nascit oīs gens israel
Et. xij. sunt libri veterz testamēti vsqz ad he
ster. Et. xij. līaz elemēta qbz tota tradit di
uine legi disciplina Dis igit exēplis modi⁹
mēsurā vigintiduo sextarioz cōtinet fīn
moysi traditionē. Et ē mod⁹ a modo dīctū
qsi mēsurā moderata. ut dīc Jsi. Satuz ge
nus est mēsure iuxta morē puīcie palestie.
vnū z dimidiū modiū capiēs vl ptiēs. cu
ius nomē est ex hebraico sumptū. Satū em
apud eos sumptio siue leuatio nōiāf eo q q
metit eandē mēsurā sumat atqz lenet. Sa
tū tamē aliqū ponit p modio. xij. sextariozū
ut dīc idē Bar⁹ est mēsurā capiēs sextaria. l.
z est bar⁹ in liqdis sic in siccis chor⁹ et ephi.
Amphora ab ansis ē vocata qbz hīncindō le
uat. z recipit frumētū vel vinū modios ytalī
cos tres. Cad⁹ est amphora ptiēs tres vz
nas. Urna aut est mēsurā quā qdā vocant
quartariū. z ppiē dicta vna q p cōdendis
defunctorz cineribz adhiberi solet De q poe
ta Lucan⁹. Celo tegit q nō hz vna. Arca
bz mēsurā est apud egyptios. lxxij. sextario
rū cōposita sic dicta ex numero. pti. lxxij. lin
guas gentiū q orbe impleuerūt. Gomoz ē mē
surā. xl. modioz. ut dīc Jsid. vl dr mēsurā
iij. modioz. ut dīc glo. sup Exo. c. xvj. Lho
rus est mēsurā. xxx. modiozū. z est sic dīc⁹ a
coacernatōe. coacernari ei modij. xxx. instaz
collis vident z on⁹ cameli efficiūt. Ducul
qz Jsi. li. xvj. Sūt z multa alia mēsuraz ge
nera qz nomia nō sine grādi mysterio sacre
septure sunt inserta. nā qdlibet vasculū rez
mēsurabiliū ptiētū sub mēsure nōie ptiē
tur. ut pz i diuerz exēplis. Acetabulū em dr
vasculū in q vinū deo offerēdū in sacrificio
pbari debuit an essz purz vl corruptū Uas
aut vbi pbaf z acceptabaf acceptabulū di
cebat. vasculū in q acetosum z corruptum
ponebat acetabulū vocabat ut dīc Jsi. li. x.
Ampulla ē modica liqis mēsurā dicta qsi
ampla bulla. silis ei est in rotūditate bullis
q ex spumīs aquaz fiūt z ex vti subtractōe
excidunt subtilitate nō modica z inflantur.
Alabastrū est vas vnguētariū a suo genere
sic vocatū. qz ex sua ppietate omia vnguēta
R

intus posita p̄seruat d̄intissime incorrupta
 vt pz̄ s̄ in tractatu de lapidibz. Arca vas ē
 repositoriū z mēsuratū in q̄ res repositae
 visu arcenē ne passim ab oibz videāf. Inde
 etiā d̄r arcanū. i. secretū qd̄ a cognitōe mul-
 titudinis ex industria est artatū. Amphora ē
 determinata mēsurā ab ansis siue auribz no-
 minata. vt pz̄ s̄. Bat̄ est mēsurā rebo liq̄dis
 mēsuradis fm legis p̄tinentiam deputata.
 Bachia ē mēsurā bachi. i. vini vsibz genera-
 liter deputata. Calix determinata est potus
 portio z mēsurā a colo qd̄ ē lignū dicta. qz
 talia vasa p̄us de viminibz ligneis cōpone-
 bant sic z calathi. Chatinū est vas fictile ci-
 bis vel potibz deputatū. z d̄r meli⁹ neutrali-
 ter q̄ masculine. sic z salinū. i. salis vasculū
 sic ibidē d̄r Jsi. Lacabo est vas coqnariū
 diuersis vsibz z decoquēdis carnibz depu-
 ratū. idē etiā vas cotula noīat. Lad̄ idē est
 qd̄ doliū puū. p̄tinēs modios tres. vt d̄r s̄.
 Calath⁹ aut̄ est vasculū vimineū vuis z si-
 cubz deferēdis appropriatū. Cribz ē vascu-
 lum rotundū multis foraminibz oculatum
 sic dictū q̄i currifex. eo q̄ i eo currat triticū
 z frumentū. Hā in cribro p̄cutit triticū vt
 a lapillis z paleis sepef. Hā grana q̄ sūt par-
 ua transeūt p̄ foramina. paleis i cribro rema-
 nentibz ac lapillis. Hā ista arca ē modica Un̄
 diminutiue d̄r cistula z cistella a costis can-
 ne vl̄ viminis q̄b̄ textis noīata. Cophin⁹ est
 vasculū ex virgulez p̄textū ad deferēdū ster-
 cora deputatū. sic d̄r in ps̄. man⁹ ei⁹ i cophi-
 no seruierūt. Celata sunt vasa aurea vel ar-
 gentea signis euidentioribz in⁹ vl̄ extra exp̄s-
 sa a celō dicta qd̄ est gen⁹ ferramēti. qd̄ vul-
 go cillionē vocāt. vt d̄r Jsi. Limbra sūt po-
 culoz genera i extremitatibz oblōga. z i me-
 dio lata ad modū cimbe nauis. Coclear est
 instrumentū modicū mēsure oīz p̄portiona-
 tū quo varia ciboz genera z marie liquida
 ori man⁹ officio deferūt. hinc est illud dictū
 Marcial. Sum cocleis habilis z nec mi-
 nus vtilis ouis. nūqd̄ scis pon⁹ cur coclea-
 re dicoz. Jsi. Disc⁹ idē est qd̄ scutella lata et
 rotūda. ab isco. i. scuto sic vocata. d̄r at̄ disc⁹
 quasi dās escas. i. apponēs. a q̄ discubentes
 dicti sunt. Doliū vas est p̄cauū a dolando
 sic vocatū q̄ ex plibz sit asseribz artificiose
 parit colligatū. Emicadiū est vas oleariū
 p̄tinēs dimidiū cadū. Enophoz ē vasculū
 p̄tinēs vinū. eno em̄ vinū d̄r. de q̄ d̄r. Uerti-
 tur enofori fund⁹ sentētia nob̄. vt dicit Jsi.

Enustis est spēs poculi siue vasculū qd̄ ebi-
 bitur vno spū. i. haustu. vt d̄r Jsi. Fiala est
 dicta a vitro. nā filin grece vitrū dicūt. z est
 vasculū inferi⁹ latū hūs collū strictū i q̄ vi-
 nū discernit potissime p̄ colorē. Philacteriū
 est puū vas vitreū vel cristallinū in q̄ scōz
 reliquie p̄seruāt. Philacteriū aut̄ aliō est. i.
 mēbrana vel breuitell⁹ in quo iudei scribe-
 bant legē vt religiosi viderēt. iuxta illud. d̄i
 latāt em̄ philacteria sua zc. Fiscus sac⁹ est
 public⁹ quē habēt exactores. z i eo imittunt
 publicū debitū qd̄ reddit regibz. iuxta illud.
 qd̄ nō accipit p̄s capit fisc⁹. Fiscella est va-
 sculū modicū ad modū alueoli ex viminibz
 cōtextū z bitumine vel pice circūlinitū. sic
 fuit vas in q̄ reponebat moyses qn̄ flumini
 exponebat. Banata est scutella mariaz p̄caua
 z p̄funda sic dicta q̄si cauata g. p. c. lra pos-
 ta. vt d̄r Jsi. Bazophilatiū est vas reposito-
 riū. archa scz vbi colligunt ea q̄ ad indigen-
 tium curā in tēplo offerūt. z est archa sic di-
 cta q̄si gazaz. i. diuitiaz custodia. nam phi-
 lare grece custodire d̄r latine. vt dicit Jsi. d̄.
 vñ gazophylaria fuit archa vl̄ dom⁹ refuās
 cōes oblatōes oīm sic m̄sac regū z corban
 sacerdotū. vt d̄r glo. sup. iij. li. Regū. ydria
 vocat vasculū aque vsibz deputatū. ydor ei
 in greco. aq̄ d̄r in latino. Canistrū est vascu-
 lum ex viminibz siue cānis arūdinis p̄textū
 fructibz deferēdis deputatū. Cartallū ē cō-
 simile vasculū ex virgis albis z flexis artifi-
 cialiter p̄paratū. Lāpas est vas vitreū. te-
 nue. subtile. fragile. planū. p̄spicuū. diapha-
 num. sup⁹ patulū rotundū. inferi⁹ aut̄ stri-
 ctum z oblongū. igni nutriendo deputatum
 z d̄r a lābo. bis. eo q̄ ad nutriendū flāmas
 oleū lābere videat. vñ om̄e vasculū in sum-
 mitate lucēs lāpas dici p̄t. vt dicit Aug. q̄
 re sup̄ in li. xv. de metallis. z in ca. de vitro.
 Laterna d̄r eo q̄ sit in ea interi⁹ lux inclusa
 sit em̄ ex vitro vel ex cornu lucido siue q̄cū-
 qz p̄spicuo recluso int⁹ lumie. vt vērī status
 adire nō possit. z ad lumē vndiqz p̄bēdūz fa-
 cile vbicūqz circūferat. vt d̄r Jsi. Lucerna
 a licinio est dicta Un̄ breuis est syllaba lu.
 p̄ma. Un̄ Persi⁹. Dispositae pingue nebula
 vomuere lucerne. Si em̄ lucerna a luce di-
 ceret falsus esset versus. vt d̄r Jsi. Licini⁹
 aut̄ q̄ z lucin⁹ est dict⁹ candela est lucerne.
 vt dicit idē. Lagenā est vasculū viniferum
 a lagenis grece sic vocatū. vt d̄r Jsi. Laga-
 na aut̄ vulgarit̄ vocat̄ barillū siue costrellū

cuius diminutivum dicitur laguncula quam nos dici-
mus baricellum. Item autem natura lagene vel ba-
ricelli mutat sapor et virtus ipsius vini. Unde si la-
gena fuerit corrupta vinum fit corruptum.
Optime autem lagene fiunt de tamarisco a quo vi-
num perhibet saporē. et virtutē habet opilatōes sple-
nis dissolvendi. ut dicit Eostan. Lavatorium si-
ne labz dicitur vas plūbeū sine ereū aquarū ad
ablutionē manūū fistulis et pductibz rece-
ptivū. et dicitur labzū nō solū quia ad lavandū est
factū. verū etiā a labio labz dicitur. quia eius orificiū
repasum solet fieri ad modū labij et reflexū.
Lavatoria etiā talia luteris dicunt in illius li-
bro Regū. c. vij. in quibus sacrificia tēpla sa-
cerdotibz lavabā. Leticula est vas olearū
ex ere vel argēto factū a liniēdo dictū. Oleo
enī sacro in talibus vasculis refuato reges et sa-
cerdotes liniebā. ut dicit Isai. Lebes est vas
eneū ad usum coquēdi carnes pparatū. vñ
ex frequēti vstione nigredine perhibet et imū
diciā et indiget frequēti sfricatōe et extersio-
ne. ex vicio autem metalli lebetes sic et caldaria
inficiunt cibaria diu in eis reposita nisi ab
eis citi extrahant. Loculus est vas reposito-
rium in quo pecunia quā in pūato loco refuat.
et est idē quod bursula vel marsupius. ut dicit
Isai. Marsupium est vasculū repositoriū. scilicet
sacculū nūmoz. et est a marsippa in greco in
latinū derivatū. Vulgariū est vas in quo pe-
cor lac mulget. ut dicit Isai. Moela est scu-
tella maris profunda a rotūditate sic pmitus
notata. Nam omnia rotūda dicunt mala apud
grecos. Nola modica cāpanella dicitur a nola
ciuitate cāpanie sic dicta. vbi pmit est inue-
ta. et est modicū vasculū sonoz. dictū tintin-
nabulū sic id quod sepi collis canū et pedibus
sonū est appēsus. ut dicit Hug. Olla est dicta
eo quod ebulliat in ea aqua igni subiecta. ut vapor
aliquē emittat. Unde et bulla dicitur eo quod in aqua
venti spū eleuant sup aqua superficie distēdente
veto per morā aliquā sustērant. Parapsis est
quadrangulū vas et qdrilariū dictū quasi
paribz absidis. Patena est quod sit dispāsio et pa-
rentibz lacis oz. ut dicit Isai. Patera genitrix est
fiale sic dicta. eo quod ea potare solent. Uel quia
sit patēs dispersis labijs. ut dicit Isai. Pocu-
lū a potādo est notatū. Est enī omne vas in quo
est bibendi consuetudo. Patella dicitur quod sit patula
olla. os enī habet magis patēs quā olla. nam orifi-
cium secundum latitudinē fundi habet latū. et est vascu-
lum eneū vel ferreū multis vsibus necessariū.
Peluis est dicta eo quod pellis manū vel pedis

in pelui abluī consuevit. Pixis est vasculum a
buro factū. vñ pixis est vocatū. nam quod nos
buxū. greci pigim vocāt. sit autem pixis nūc de
metallis. nūc de eboze. nūc de lignis. et est va-
sculū varijs vsibus deputatū. et matie lris de
ferēdis consuetudis electuarijs. odoribz. liqui-
bus pulueribz et vnguētis. Quisquilarium
vel vasculū vel quodcūqz receptaculū vbi quis-
quille. id est frumētōz purgamēta refuant. ut di-
cit Psal. Sarrago a strepitu soni ē vocata.
quā in eo ardet oleū. Est enī genitrix patelle id est
cum pinguedine butiro vel oleo sit frictura.
Siphon vas est appellatū eo quod sufflando
aqua fundat. nam talibus vasis fungunt orietā-
les. Currūt enī cū siphonibus plenis aqua quā
sentiūt domū ardere et extinguunt incēdia.
cū eisdē etiam mūdant aras aqua expersis ad
supiora. ut dicit Isai. Rapatorium est vasculū
in quo rapule siue rape terra effosse recipiunt.
custodiunt vel etiā decoquunt. ut dicit idem
Liphus ē vasculū ligneū vel argenteū siue
vitreū in quo bibim. vel de quo manū lauamus
ut dicit Isai. Situla a siti est dicta. eo quod apta
sit sitiētibus ad bibēdū vel quia aquas sicut. dū
eas nūc recipit nūc effundit. dū enī vna si-
tula effundit alia adimplet. Sistrarcia bur-
sa est vel sacculū itineratiū in quo solēt deferre
panē et reponere ea quod ad viaticū necessaria
sunt in via. Sporta est dicta in quo portāt
panes et alia quod domui sunt necessaria. vel sic
dicitur quia ex sparto fieri consuevit. Scorcia ē vas
oleariū sic dictū. eo quod de corio sit factū. ut
dicit Isai. Scutella a scuto per diminutiōem est
dicta. nam scuto puulo et rotūdo similis est. ut di-
cit Isai. Scriniū est quia cistula corio et cla-
uibz circumtectā in quo pecunia et alia familia-
ria reseruāt. Salinū est salzica. id est vas apertū
sali quod salzica ut dicit Isai. Trisilis ē quodlibz
vas quod ex tribz pedibus sustērat ut dicit Isai.
quod quatuor pedibus sicut abusive trisil nūcu-
pat. Thuribulū est vasculū eneū siue argē-
teū siue aureū duplicatū. inferi clausū. su-
periū vero multipliciter perforatū cremādi thuris
ad thurificādi officia deputatū. per cuius fora-
mina supi fumus thuris ignis incēdio resolu-
tus in aera euaporat. Partes autem eius due tri-
bus cathenulis pariter continent. Ventilabrum
est vasculū siue instrūmētū quod palea a tritico in ve-
ro ab inuicē sepan. et habet ventilabrum istū ppositū
quod illud quod est leuius et vilius prius cūcit. et quod est
grauius intrinsecus occultat. Uter est vas vi-
nariū ex corijs aialium per artificium pparatū

Et ideo vter ab vtero est vocat⁹. vt dic⁹ Lō
stant. Urna est amphora de qua sup⁹ eodem
Urceol⁹ ab vna diminutue est dic⁹. et est
vasculū nūc vinis nūc aq̄s effundēdis cō/
munis assignatū. p̄rie tñ solet vocari vascu
lum in q̄ ponit aq̄ ad limphādū vinū in mē
sis z p̄uutis dñozū a q̄ z orion dñi f̄m fabu
las. qz deoz manibz infundit aq̄s i nuptijs
philologie. vt dñi in mac. z in mar. Sunt et
multa alia vasoz genera q̄ f̄m diuersas mē
suradi capacitates i diuinis scriptur⁹ p̄pter
allegoricas significatōes sepi⁹ sunt inserta
sz p̄posita exēpli gr̄a. tantūmō sunt expressa
Sunt insup alie mēsure spaciū local⁹ de q̄bz
in Jsi. narrat in hūc modū

De mensura spaciū localis
Capitulum. OXXX.

Mensura inq̄t est q̄cqd pōdere capa/
citate lōgitudine altitudine latitudi
ne aīoqz finit. Un z maiores nostri
totū orbe mēsurauerūt in ptes. z ptes in p/
uincias. z puincias i regiones. q̄s in loca. q̄
loca in territoria. et illa i agros. z illos in cē
turias. q̄s in iugera. z illa in climata. z illa i
act⁹ z pticas. in passus. gradus. cubitos. pe
des. palmos. vncias. z digitos diuiserūt. ita
qz eoz solertia a maris vsqz ad mīmū nihil
immēsuratū penit⁹ reliqrūt. Vocat⁹ aut⁹ di/
git⁹ p̄s mīma agrestū mēsuraz. Uncia est
hūis. iij. digitos. palmus q̄ttuor bz digitos.
pes xvj. digitos. passus pedes. v. ptica pedes
xx. pes. x. Dicūt aut⁹ ptica q̄si portica a portā
do. qz oēs p̄cedētes mēsure in ei⁹ corpe sunt
sicut palm⁹. pes. passus. zc. sola p̄o partica
portat⁹. est em̄. x. pedū ad instar calami ezech
ielis templū mystice mēsuratū. de q̄ habet
Ezech. xl. Act⁹ vocat⁹ mēsurā latitudine pe
dū. iij. z lōgitudine. cxx. Lima est spaciū q̄
drilatriū hūis in oī latere pedes. xl. Actus q̄
dratus vndiqz finit pedibz. cxx. ita act⁹ du/
plicat⁹ iugez fac. z ab eo qd est iūctū nomē
accepit. Iugex aut⁹ actū p̄stat lōgitudie pe
dum. cxi. z latitudine. cxx. Sunt z alia mul
ta mēsuraz genera de q̄bz nil ad p̄ns. vt dic⁹
idē Sz attendēdū est qz stadial⁹ ager habz
passus. cxxv. i. pedes sexcētos. xcv. cui⁹ men
sura octies cōputata miliarū facit q̄ cōstat
ex pedibz. xx. milibz. vt dic⁹ Jsi. ibidē. Centu
ria aut⁹ est ager ducētoz iugez q̄ sic vocaba
tur a centū iugeribz ab antiq̄s sz postea du/
plicata nomē retinuit sp̄ p̄mū. vt dicūt Jsi.
li. xv. in. c. penl. de mēsuris. Mēsure aut⁹ vi

arum diuersimode noīant⁹ a diuersis. nā la
tini vocāt miliaria. greci stadia. galli leucas
egyptij signes. p̄se parasangas. nec mix q̄a
singula spacia p̄p̄is p̄tinēt terminis z men
suris. vt dic⁹ idē. nā miliarū mille passibus
terminat⁹. qz mille passus p̄tinēt. z peduz. v.
milia. Leuca finit passibz mille quingentis
Stadiū octaua p̄s miliarū est. p̄stās ex pas
sibz. cxxv. f̄m p̄mū Herculū statuisse dicunt.
eo qz ip̄e tantū spaciū sub vno spū cucurris
set. z iō qz post tāti itiner⁹ spaciū stetit. ipsuz
narrāt. cxxv. pedū spaciū stadiū appellasse.
vt dic⁹ Jsi. ibidē. Uia est spaciū quo pōt ire
vehiculū. sic dicta est ab incurso z occurso
vehiculoz. nā duos act⁹ capit p̄pter euntū
z venientū vehiculoz occursum mutū et
p̄cursum. Oīs aut⁹ via aut est publica aut p̄
uata. publica est q̄ in solo publico est q̄ inter
act⁹ p̄lo patet. hec aut⁹ ad mare aut ad opi
da ducit. q̄ etiā via strata est dicta q̄si vulgi
pedibz trita. Un Lucret⁹. Strataqz iā vul
gi pedibz detrita viaz. Jp̄a dñi esse mūda so
lida lapidibz strata. recta. pacifica. oībz com
munis. libera sine obstaculo z offensa. vt di
cit idem Lucret⁹. Prinata est via q̄ vicino
municipio data ē. hec solet esse cōpendiosa
graminosa. qz pedibz itinerantiū min⁹ trita
ex vtraqz pte vie arboribz p̄sita. Agger ē me
dia strate eminētia coaggregat⁹ lapidibus
strata. ab aggere. i. a coacernatōe dicta. quā
historici viā militare dicit⁹ de qua dñi. qual⁹
sepe vie deprensus i aggere serpens Jter ne
ris. est via qua ab hoīe quocūqz iri pōt. dif
ferūt aut⁹ iter z itiner. Jter em̄ est loc⁹ transi
tu facilis. z ideo appellat⁹ iter. Jtiner aut⁹
est iter lōge vitz ip̄e labor ambulādū vt q̄ ve
lis puenias. Semita aut⁹ est mediū itineris
a semi itū dicta. semita aut⁹ hoīm. callis vero
pecudū vel feraz Callis em̄ est iter pecudū
inē mōtes angustū z tritū. a callo pecudum
tritū z p̄duratū. z ideo a callo est vocatum.
Tramites sunt i agris trāsuersa itinera. sic
dicta eo qz ad rectā viā trāsmittāt. Diuersū
siue diuersoriū est flex⁹ viaz. via scz tendēs
in diuersa. Diuerticulū est digestio a latere
vie publice vel p̄uate. Biniū est duaz viaz
p̄ncipiū quaz vna tēdit ad dexteraz alia ad
sinistrā. z est loc⁹ vt sepi⁹ piculosus z suspe
ctus. nā in binijs insidiant⁹ furcs z raptorez
in binijs etiā expectāt vl⁹ pueniūt meretri
ces. Est etiā loc⁹ ambigu⁹. qz q̄ via sit tenen
da sepi⁹ dubitatur. z ideo ponunt⁹ in binijs

imagines siue cruceſ vt ſciāt quā ptem vie tenere debeāt tranſeūtes. Compita eſt loc⁹ in quo vie cōueniunt ſicut triuie ⁊ q̄driuie. ⁊ eſt locus pīculoſus ⁊ dubi⁹ ſicut biuium. Ambic⁹ eſt inter vicinorū loca ⁊ edificia loc⁹ duoꝝ pedū ⁊ dimidiū ad circūeundi ſacilitatē derelict⁹. ⁊ ab ambiēdo. i. circūeūdo ſiue ab ambulādo ſic eſt dict⁹. Orbita eſt veſtigiū rote cantri ſic dicta ab orbiculari figura rote que viā cōprimēdo cauāt ⁊ pfundat. Actus dīr loc⁹ quo pec⁹ agi ſolet. Ciliuſus eſt iter flexuoſum. Veſtigiū pedis ſignū plāta in terra vel in puluere imp̄ſſum. ſic vocatum. qz p veſtigiū vie p̄euntiū inueſtigant ⁊ imp̄munt. Relinquūt autē pedes animalū in ſuis veſtigijſ quoddā odoris indicij q̄ a canib⁹ venaticis ⁊ ab alijs feris ſepius dep̄hendunt. qd ſciēs leo delet ſua veſtigia cauda ſua ne ab inſequētib⁹ cognoſcatur. Nec de menſuraz p̄prietatib⁹ ⁊ differentijſ dicta ſufficiant ⁊ que ſuperi⁹ dicta ſunt de Jſid. li. xv. ca. vlē. ſunt ſumpta.

De ponderibus

Capitulum. XXXI

Ponderū etiā vt dīc Jſi. ſicut ⁊ menſurarū expedit ſcire modū. Lūctis em̄ corporeis reb⁹ nature potentia pōdus ſuū dedit. qm̄ regit omnia pondus. ⁊ ideo pōdus a ponēdo eſt dictū. Omnia em̄ ponit pōdus ⁊ collocat in ſuo loco. quia nil aliud eſt pōdus niſi impet⁹ rei tendentis ad locū ſuū. Duplex autē eſt pōderis p̄ncipium effectiuū. ſ. leuitas ⁊ grauitas. Unde leuitas ī ſimplici materia ⁊ ſubtili mouet ſurſum nec deſcīt donec veniat ad locū ſuum ⁊ iō ignis ſuo pōdere mouet ſurſum. nec deſcīt donec veniat ad ſperā ſuā. Ecōtrario grauitas dominās in materia corpulēta et terreſtri mouet deorſuz nec deſcīt donec cētrum inueniat ad qd tēdit. ⁊ iō oīa gūia ſuo pondere centrū petūt. vnde oīs materia rara ⁊ ſubtilis duplicē habet cauſam leuitatē. Nā talis materie ptes cū ſint ſubtiles mouētur a cētro vſqz ad circūferentiā nec deſcūt quouſqz tangāt eā. Talis etiā materia ppter partiū rarefactionē plurimū eſt poroſa. ⁊ e⁹ ptes ſubintrat virtus ignea que ptes terreſtiores diſſoluit ⁊ cōſumit. ⁊ ſic totū corp⁹ leuigat ⁊ ſurſum ducit. Un̄ calor maxima ē cauſa ⁊ potiffima leuitatis. ſicut frigiditas. cui⁹ motus eſt a circūferētia vſqz ad centrū cauſa eſt cōpactionis partiū ⁊ coadunatio

nis ⁊ per conſequens grauitatis. Unde omne corp⁹ quāto eſt ſolidi⁹ ⁊ cōpacti⁹ tanto ḡuius. ⁊ quāto rari⁹ tāto leuius inuenit ⁊ cū pōdus reſpiciat tā leue q̄ graue rōe inclinationis vtriuſqz ad locū ſuū ſibi a natura naturaliter deputatū. nomē tamē ponderis ſibi vulgariter vēdicat rō grauitatis. nā q̄ deſcendūt ppter ſuā grauitatē dicunt pōderoſa. que vō aſcēdūt ſurſum leuia dicunt. et p op̄poſitū ptra pōderoſa vſualiter diuidunt. Et ideo dīc Jſi. li. xv. qz pōdus dictū eſt p̄ ſum. eo qz in ſtatera pendeat iam libratum. Scdm̄ autē iſtū modū ſumēdi vſualiter ſortitur nomē pōderis aliquā res in qua ſit ponderatō. aliquā res pōderata. aliquādo maſſa circa quā res pōdere iudicāda ponderatur. Inſtrumentū itaqz in quo pōderatio fieri cōſueuit diuerſimode nuncupat. dicit enī trutina q̄ p̄m Jſid. eſt gemīa ponderū lance equali examine pendēs facta ppter maiora ponderāda vt ſunt centenaria ⁊ talēta. ſicut momērana p̄ pua modicaqz pecunia appēdēda. ſtatera a ſtando eſt dicta eo qz duabus lancib⁹ in vno medio ſtilo librata equaliter ſtet. lances dicunt autē cyphī enei duo tenuiſſimi in quaz vna ponit pōdus pōderās. ⁊ in alia res pōderanda. Eſt itaqz iſtū pōd⁹ qm̄ ambe lances cū ſuis pōderib⁹ equaliter ſibi inuicē correſpōdent. Scil⁹ autē ſine lingua ſequēs lancē magis ponderantē momētū ſtaterē nominat. Vocat ſilū mediū quo trutine ſtaterē regit ⁊ lances adequant examē. vt dīc idē. Unicuiqz autē pōderi certuſ eſt mod⁹ noib⁹ p̄p̄is deſignat⁹. vt dicit Jſid. Calcul⁹ em̄ dīr minima p̄s ponderis ⁊ ē q̄rta p̄s oboli p̄ſtans ex pōdere duoꝝ granoꝝ lentis. ⁊ vocabat calcul⁹ ppter paruitatē. qz calcul⁹ eſt ita modic⁹ vt ſine moleſtia cōculcet. Siliqua. xx. p̄s eſt ſolidi. cui⁹ nomen a fructu arboris eſt ſumptū. Obolus ſiliqz trib⁹ appendit. ſiebat em̄ olim ex ere ad modum ſagitte. vnde ⁊ nomen accepit. ſagitta em̄ obol⁹ a grecis dīr. vt dīc idē. Scrupulus ſex ſiliquaz pōdere p̄ſtat. ⁊ apud grecos dragma vocat ⁊ eſt dict⁹ ſic diminutiue a lapillo breui q̄ ſcrup⁹ vocat. Dragma eſt octaua p̄s vncie ⁊ denarij. pōdus argēti trib⁹ cōſtat ſcrupulis. i. decē octo ſiliquis. Denari⁹ autē eſt dictus quia p̄ decē nūmīs reputatur vt dīc idē. Solidus eſt vocat⁹ quia nihil ei deſſe videt. nā veteres integrum ſolidū dicebant atqz totū. Humiſma idē eſt qd de

narius noie z effigie pncipis insignit⁹. naz
ab initio numisma num⁹ argente⁹ erat. vt di
cit Jsi. Sextula idē est qd solid⁹. sic dictus
eo q bis sex vncijs cōpleat⁹. Hāc vulg⁹ aure
um solidū vocat. cui⁹ tertiā ptez tremissim
vocāt. eo q solidum fac tremissis. Sextula
bis assumpta duellā fac. ter posita staterem
reddat. vt dicit Jsi. ibidē. Stater est medie
tas vncie appendēs aureos tres. vñ z voca
tus est stater. q̄i tribz solidis stet. h z semun
cia dī. qz semis hz de vncia. h z semissis. q̄a
pōderis semissis est. q̄si semis assis. vt dicit
idē. Est autē as assis minimū in pōderibus.
sicut vnitas in numeris. vt dīc glo. ibi. Hō
ne duo passerēs asse venciūt. Quadrās q̄r
tā pte vncie pōderat. z dodrās dī in hebrai
co. Sicl⁹ in latino. sicel dī in hebreo. habēs
apud eos vncie pōdus. Apud grecos vero
quēadmodū apud latinos sicl⁹ q̄rte ps vn
cie est. z stater medietas. dragmas appēdēs
duas. vñ sicl⁹ i lris diuinis vncia est. sz apd
latinos quarta ps vncie. vncia est dicta. eo
q vniuersitatem minoz pōdez sua vnitatē
vinciat sine vniat z cōplectat. Cōstat autē
ex dragmis. viij. id est. scrupul⁹ xxiij. qd p le
gitimo pōdere habet. qz numer⁹ scrupuloz
ei⁹ horas diei z noctis metit. vel qz librā effīc
duodecies cōparata. Libra duodecim vn
cijs pficit. z iō gen⁹ pfecti pōderē reputatur.
qz tot vncijs pstat q̄t mēlibz ann⁹. Est autē
libra dicta q̄si libera qz cūcta intra se pōde
ra pdicta p̄inet z pcludit. vt dīc Jsi. ibidē
Bilibris duas p̄inet libras Est ei bilibris
libra duplicata. Vna. c. dragmis appēdit
z est nomē grecū. Talentū summū pondus
esse dī apud grecos. nā nihil calculo minus
siue asse. qd em fac vnitas in numeris. h fac
as sine calcul⁹ in pōderibz. talēto hō nihil ē
maius. Sz hoc pōd⁹ variat iter gētes. Hā
apud romanos talentū est. lxxij. libraz sicut
Plaut⁹ oñdit q dīc duo talēta esse. L. xliij.
libraz. Est autē talentū triplex. minimū. me
diū. z summū. Min⁹ est. l. libraz. Mediū
lxxij. Summū. c. z. xx. libraz pstat. et illō ta
lentū fuit talentū sanctuarij. Centenarium
numeri nomē est z est summū. eo q. c. libra
rū pōdus p̄ineat. qd pondus ppter pfectio
nem numeri centenarij instituerūt romani
Ducensqz Jsid. li. xv. in. c. de pōderibz z mē
suris

De modulatione cantus.
Capitulum. XXXII.

Sicut autē subseruit theologicē disci
pline ars numerādi z mēsurādi. sic
eidē famulā scia modulādi. Hā mu
sica q̄ modulatiois in sono z i cantu est p̄tia
sacre scripture misterijs valde ē necessaria.
Hā ipse mūdus quadā armoniaca p̄portioe
ferē esse cōposit⁹. vt dīc Jsi. li. iij. z celū ipm
ibz psonātie modulatioe dī circūagi z r̄uolū
nā musica mouet affect⁹. in diuersos habit⁹
puocat sensus. In plijs qz tube pcent⁹ pu
gnātes accēdit ac q̄nto vehementior fuerit
clangor tāto fit animus ad certamē fortior.
Siquidē z remiges cār⁹ hortat⁹ ad tollerā
dos quoslibet labores. aīm em mulz z sin
guloz opez fatigatioes voc⁹ modulatio cō
solatur. exercitatos qz aīmos sedat musica.
sicut legīt de David q a spū immūdo sanctē
arte modulatiois liberauit. Jpas qz bestias
necon z serpētes volucres atqz delphines
musica puocat ad auditū. Sic vene. sic ner
uū corpis z eoz pulsus. sic omīs corpis art⁹
virtute armoniaca pariter sociat⁹. vt dicit
Jsi. Musice autē tres sunt ptes. s. armonia
ca. richmica. metrica. Armoniaca hō est q̄
discernit in sonis acūmē z grauē fm arsum
z thesim. s. eleuationē z depressionē z p̄orti
onālē soni z vocis mutationē. z est armoni
aca dulcis cantuū psonātia p̄ueniēs ex p̄o
p̄ortioe debita in diuers⁹ vocibz. flatibz. pul
sibz siue sonis. Hā vt dīc Jsid. aut voce edit⁹
sonus sicut p fauces. aut flatu sic p fistulam
atqz tubā. aut pulsu vt p cimbālū. aut cit̄a
ram z hmōi. q̄ p̄cussa sunt canora. Et dī ar
monia ab ad z monos. i. vnū. qz ad vnā con
cordiā tendūt in cantibz omnes voces vt dī
cit Aug. Hā in omī melodia exīgūt plures
voces siue soni z hi cōcordes. qz vbi est vox
vna tantū aures nō placat. sicut est vox cu
culi siue cātus. vbi aut pluriū est diſsona di
uersitas nō delectat. qz talis diuersitas per
diſcordiā nō cantū sed vllulatū p̄creat Sz
vbi est vocū plurimaz z diuersaz concors
vniō. ibi armoniaca p̄portio est z modulatio
siue dulcis simphonia. Un Jsi. Simpho
nia inq̄t est dulcis modulatiois t̄pamētum
p̄cordās sonis in grauibz z acutis. z p hanc
armonia voces acutiores z grauiōres cōue
niunt z p̄cordāt. ita vt si q̄s ab eo diſsonue
rit sensum audit⁹ offendat. z talis cōcordia
vocū dī eufonia q̄ est vocis suauitas. quē a
suauitate z melle dī melodia. cui p̄traria est
dyaphonia. i. vox diſsonās siue discrepās z

deformis ad melodiā. Ad armoniā cā faciē
dam requirunt. dyastema. dyesis. ton. yper
ludius. podori. arsis. thesis. et suavis vox si
ne sonus spatius. Dyastema itaqz dicitur vocis
spacium ex duobz vel pluribz sonis aptatū.
Dyesis dicitur spaciū et deductio modulandi
atqz vergendi de vno in alterū sonū. Ton.
est acuta enunciatio vocis. est em̄ armonie
differētia et quātitas que in vocis accētū vlti
mo consistit. cui⁹ genera in quādecim pti
bus musici diuiserūt. ex qbz dicitur yperludius
nouissimus. s. et acutissim⁹. podori⁹ autē om
niū est grauissim⁹. vt dicit Iſid. Arsis est vo
cis elenatio. id est. initiū cātus. Thesis ē vo
cis positio. et hic est finis. vt dicit Iſidorus.
Vñ cantus est vocis inflectio. Nam sonus
direct⁹ est. vt dicit idem. et son⁹ pcedit cantū.
Om̄is em̄ vox est sonus s; non e conuerso
Nam sonus est obiectū auditus qz quicquid
auditu percipit sonus dicitur. vt fragor arbo
rum et collisio lapidū. strepit⁹ fluctuū et ven
torum. garric⁹ auū. mugitus animalū. vo
ces clamores et clangores hoīm. et percussio
nes organoz. Vox autē p̄prie dicitur sonus ab
ore animalis platus. Ex aere autē percusso
et ad superficiē duri corpis alliso generatur
sonus. cui⁹ allisionis percussio citi⁹ et facilius
visu percipitur qz eius soni⁹ audiat. et ideo
citi⁹ videt pcedens choruscatio qz tonitruo
aures hoīs pfundant. Vox autē est aer tenu
issimus ictus. plectro lingue formatus. Et
est quedā vox significatiua naturaliter. vt
garritus auū et gemitus infirmoz. et alia si
gnificatiua ad placitū vt vox hominis arti
culata et ad aliquod verbū pferendū ratiois
imperio lingue organo informata. Vox em̄
verbi vehiculū est nec potest conceptū ver
bum in mente exteri⁹ exprimi nisi vocis ad
miniculo mediāte pferatur. Vñ intellectus
primo verbū in mēte gignit. quod p vocem
postea ore promit. Unde verbū a mente ge
nitū et conceptū per vocē quasi p organum
se exterius ostēdit. Vox autē disposita ad cā
tum et ad melodiā habet duas p̄prietates. vt
dicit Iſid. Suaves inqz voces sunt subtilef
et spisse et clare acute et perspicue. Subtilef
sunt in quibz spiritus nō est fortis. qualis
est in infantibz et in mulieribz et in alijs non
habentibz nervos grossos et fortes et spissos
Nam subtilef corde emittūt voces siue ro
nos tenues et subtilef. Pingues vero voces
et spisse sunt quādo spūs multus egredit. vt

est vox viroz. Clare qñ bñ tinnule et sonore
omni raucedine impmixte. Acute sunt val
de alte. Perspicue voces sunt que longius
pertrahunt. ita qz cōtinuo impleāt omnē lo
cum sicut clangor tubaz. Dura vox et rau
ca est quādo violenter emittit sonum suum
sicut tonitruū et sonus incudis quādo pec
titur ferrū dux. Aspera vox est rauca et que
dispergitur p minutos et dissimiles pulsus
Leca vox est que mox cū emissā fuerit cōti
cescit atqz suffocata nequaquā longi⁹ pducit.
vt patet in fictilibz. Vinolēta vox est moll
et vox flexibil atqz lenis. Et hec ē dicta vin
nolenta a vinno hoc est a titinno molliē re
flexa. Perfecta autē vox est alta suavis fortis.
et clara. alta vt i sublimi sufficiat. clara vt au
res impleat. fortis ne trepidet et deficiat. sua
vis siue dulcis vt auditū non deterreat. sed
potius vt aures demulceat. et audientium
animos blandiēdo ad se alliciat et cōuertat.
Si ex his aliquid defuerit vox pfecta neqz
erit. vt dicit Iſid. Est p̄terea armonia or
ganica que ex flatu cōstat. quādo scz aliqua
instrumēta artificialiter pparata flatu debi
to p̄sufflantur. ex cui⁹ flatu quātitate et or
gani varia qualitate diuersi soni artificiali
ter pcreant. vt patet in organo tubis fistul
et p̄similibz que omnia varios sonos p̄mūt.
Organū est generale nomen vasoz omniū
musicoz. specialiter tamē appropriatum est
instrumēto ex multis cōposito fistulis. cui
folles adhibētur. et hoc solo musico instru
mento vtitur iam ecclesia in profis. in scā
tis et hymnis. p̄pter abūsum histrionū reie
ctis alijs fere instrumentis.

De tuba

Capitulum. XXXIII.

Tuba a tirenīs p̄mitus est inuenta.
de qbz Virgil. Tirenusqz tube mu
gire p̄ cithera clangor. Vtebant autē
antiqz tubis in p̄lijs et ad hostiū terrificatio
nē. ad p̄militonū animatōz. ad eqz bellicoz
in pugnā puocatōz. ad belloz innēdā p̄gres
sionē. et signādā in certamie cū victoria ve
neratōz. ad fugitiuoz reuocatōz. Itē vtebā
tur tubis i festis et i p̄munijs p̄p̄li puocati
onē. p̄p̄ excitatōz ad dei laudē. et p̄p̄ leticie
et gaudiū p̄conizatōz et imitatōz. p̄ceptū em̄
fuit indeis vt i bellis tubis sacris clangerēt
et etiā in initio noue lune buccinarēt et vt an
nū iubileū qui ann⁹ erat remissiōis tubarū
sonitu pronunciarēt. et gaudium et quietem

omnibus promulgarent. Est autem proprie tuba
ut dicitur Ipsi. li. xviij. instrumentum bellicum certaminibus
adhibendum ad denuncianda signa bellicorum. ut ubi ex
audiri pro non poterat pro tumultu sonitus tu-
be clangentis attingeret et tuba dicitur quasi toua. i.
caua. interius enim est concava et valde plana propter
ampliores flatus receptos. exterius autem est rotun-
da. circa tubantis orificium valde stricta. Sed
in parte anteriori multum ampla manu clangen-
tis ad os ponitur. regitur. erigit. deprimitur et tenetur
cuius sonus varius est. ut dicitur Ipsi. na interdum ca-
nuntur ut bella committant. interdum ut eos qui
fugiunt insequant. interdum ut exercitus intra
se recipiant.

De buccina La. XXXIII

Buccina dicitur quasi vocina. quia scilicet tuba
cornea vel lignea siue enea quod signum
dabat antiquis hostes. nam ut dicitur Ipsi.
li. xviij. Pagani agrestes ad omnem
usum pariter sono buccine provocabant. Unde pro-
prie buccina agrestibus signum fuit. de qua per se
Buccina coquebat patres ad arma grates.
Vnde clagor buccinum dicitur. ut dicitur idem. Buccini-
nis autem corneis utebantur hebrei precipue in ka-
lendis in memoriam liberationis Isaac. pro eo
cornuto ariete in sacrificio immolato. ut dicitur
cit. glo. super Gen.

De tibia La. XXXV

Tibia dicitur esse dicta eo quod de ceruinis
tibiis et hinnulorum creditur promissum fuisse
facta. Hinc tibiice dixerunt tibiaram
cantus. Vel secundum Hug. tibia dicitur a tibia quod est
scirpus vel calamus. quia a quibusdam calamis tale
instrumentum antiquis fiebat. et hinc dicitur h. tibiicen. h.
tibiicinis. ille qui tibia canit. Et fuit quondam
instrumentum lugubre quo utebantur homines in su-
peris moriturorum. ut dicitur glo. super Psal. ix.
cum audisset tibiicines etc. i. carmen lugubre
canentes.

De calamo La. XXXVI

Calamus a calendo est dicitur. i. a funde
pro voces. et est generale nomen fistu-
larum. Nam fistula est dicta eo quod vocem
emittat. nam flos grece vox latine. stolia vero
emissa. unde fistula quasi emittens sonum siue vocem
Hac utuntur venatores. quia eius sonum cervi libe-
ter audiunt. sed dum unus venatorum fistulatoe cer-
uus ad auditum allicitur mox ab alio de quo non
pescant sagittatur. Uxor autem fistule decipit vo-
lucres dum canendo earum simulat et fingit voces
Unde dicitur. Fistula dulces canit volucres
dum decipit auceps. Fistula insuper delectat

oues. Et ideo fistulis utuntur pastores dum vigi-
lant super gregem suum. Unde et quidam nomine pan-
dicebat esse deus pastoralis. qui primus disparum
calamos ad cantum adaptavit et studiosa ar-
te composuit. de quo Virgilius dicit. Pan primos ca-
lamos cera coniungere plures. Instituit pan-
curat oues omniumque magistros. et ideo quia in-
strumentum fistularum ab eo inuentum pastorum
est vocatum. ut dicitur Ipsi. Adhuc fistulis se exci-
tant vigilantes et earum melodie suauitate ad dor-
miendum citius et suavius provocant in lectulis
quiescentes.

De sambuca La. XXXVII

Sambuca est genus ligni fragilis cuius
rami sunt secani et vacui atque plani.
unde tibiice componunt et quedam species sym-
phonie. ut dicitur Ipsi.

De symphonia La. XXXVIII

Symphonia est instrumentum musicum
quod fit ex ligno concavo pelle contenta
in utraque parte sua quam musici hinc inde
de virgultis feriunt. Fitque in ea ex concordia
gravis et acuti suavis cantus. ut dicitur Ipsi.
Symphonia tamen dicitur collatio et concordia quo-
rumcumque signorum. sicut chorus dicitur con-
cordia diuersarum vocum. ut dicitur glo. super
Luc. xv.

De armoniaca La. XXXIX

Armoniacam richmicam est canora me-
lodia ex pulsu et percussione nervorum et
tinctu metallorum generata. et huic ar-
monie diuersa subsunt instrumenta. ut tympanum
cymbalum. lira. cythara psalterium atque sistrum.

De tympano. La. XL

Tympanum est pellis siue corium ligno
ex una parte extensum. Est enim pars media
symphonie et similitudinem cribri et sgu-
la percussit quemadmodum percussit symphonia.
ut dicitur Ipsi. cui si iuncta fuerit fistula dulcior
reddit melodiam.

De cythara La. XLI

Cythara ab apolline est recepta secundum gre-
corum opinionem. Est autem cythara similis
pectori humano. eo quod sicut vox ex pe-
ctore ita ex cythara cantus procedit. et ideo sic ap-
pellata. nam pectus dorica lingua cythara appel-
latur. Paulatim autem plures eius species extite-
runt. ut psalteria. lire. et hmoi. et alique habent
formam quadratam. alique trigonalem. Cordarum
etiam numerus multiplicatus est et commutatus
genus. Veteres autem vocauerunt cytharam
fidiculam vel fidicem. quia tam bene percurrunt

Inter se corde ei⁹ bene uenit inter quos
fides sit. Habebat aut cythara. vii. cordas
Uñ Virgil. vii. sunt soni. vii. discrimina vo/
cum. Discrimina aut sunt dicta id q¹ nulla
corda vicina corde sillem sonū reddit Ideo
aut sunt septē corde. vel q¹ totā vocē implent
vel q¹ septē motib⁹ sonat celū. Corda aut ē
dicta a corde. q¹ sicut pulsus cordis est i pe
ctore. ita pulsus cordaz est in cythara. Has
p¹mo mercurius excogitauit. idemq¹ p¹or in
nervos sonū strinxit. vt dic¹ Jsi. Corda aut
quāto magis sunt sicce z etiam magis tense
tāto ampli⁹ sunt sonore. Plectrū autē dici/
tur instrumentū quo temperant¹ corde z tē
duntur

Depsalterio La. **XXLII.**

Psalterium a psallēdo. i. a cantādo
est notatū. eo q¹ ad ei⁹ vocē chor⁹ cō
sonando respōdeat. Est aut simili/
tudo cythare barbarice in modū delte lute/
re. Sz psalterij z cythare hec est differentia
q¹ psalteriū lignū cōcauū vnde sonus red/
ditur supius habet z deorsum ferunt¹ cord⁹
z desuper sonant. Cythara vero p¹cauitatē
lignū inferi⁹ habet. psalteriū hebrei hūc de/
cacordē. i. decē cordaz p¹m numer⁹ decē p¹ce
ptoz. sūt aut optime ei⁹ cordule de aurical
co z etiā de argēto.

De lira. La. **XXLIII.**

Lira a varietate vocū est dicta. eo q¹
diuersos sonos efficiat. vt dic¹ Jsid.
Lira p¹mo a mercurio fuisse inuen/
tā. dicūt h¹ modo. Lū regrediēs nil⁹ in suos
meatus varia i cāpis aialia reliq¹set. relicta
est etiā z testudo q¹ cū putrefacta esset z ner/
ui ei⁹ remāsissent extēti infra cōchā. p¹cussa
a mercurio sonū dedit. z ad ei⁹ spēm lirā fec¹
z tradidit orpheo q¹ h¹mōi rei marie fuerat
studiosus Uñ dicebat eadē arte nō solū fe/
ras sz etiā saxa z siluas cant⁹ modulātōe ap/
plicuisse. Hāc scz lirā p¹pter studij amoz z
carminis laudē inē sidera locatuz esse musici
fabulant¹. vt dic¹ Jsid.

De cimbala La. **XXLIII.**

Cimbala sunt quedam musica istru/
menta que p¹cussa inuicē se tangunt
z sonū faciūt z tinnitū

De sistro Capitulum. **XXLV.**

Sistrum est instrumentū musicū sic
ab inuentrice nominatū. Nam ysis
regina egyptioz sistrū inuenisse pro/
batur. Uñ Juenalis. Jsis z irato feriat

mea limina sistro Ideo mulieres hoc vtun/
tur instrumēto quia eius inuentrix fuit mu/
lier. Unde z apud amazones sistro ad bel/
lum feminaz exercitus aduocat

De tintinabulo

Capitulum. **XLVI.**

Tintinabulū a tinniendo est dictuz
Est est parua nola vel cāpanella. q¹/
re supra de vasis de lra U. D¹ autē
campana hoc p¹riū q¹ dū resonādo alijs p¹/
ficit ex frequēti ictu se p¹sumit. Nec z multa
alia instra deseruiūt musice discipline. cui⁹
sciētia tractat de vocib⁹ z sonis. Cōsiderat
aut nihilomin⁹ rerū naturalū dispositiōes
z numeroz p¹portiones. sic exēplificat Boe.
de numero duodenario cōparato ad. vi. et
alios numeros intermedios dicēs sic. In/
uenim⁹ inq¹ h¹ omīs musicas p¹sonātiās. Hā
viii. ad. vi. z. ix. ad. xii. cōparati sesquiterciaz
p¹portionē reddūt z simul faciūt dyatesseron
p¹sonantiā. Sex p¹o ad. ix. z. viii. ad. xii. cōpa/
ti reddūt sesquialtera p¹portionē z dyapente
efficiūt symphoniā. xii. p¹o ad. vii. cōsiderati
duplicē q¹dē reddūt p¹portionē. sz dyapason
symphoniā cantāt. Octo igit¹ ad. ix. ipsi p¹tra
se mediū p¹siderati epogdonū iungūt q¹ mu/
sica modulātōe ton⁹ vocat¹ q¹ oīm musicorū
sonoz mensura est cōmunis. oīm ei⁹ sonoz
est paruissim⁹. Uñ notandū est q¹ inter dya/
tesseron z dyapente p¹sonātiāz ton⁹ differen/
tia toti⁹ est sicut inter sesquiterciā z sesquial/
teram p¹portionē sola est epogdol⁹ differenētia.
Hucusq¹ Boe. in li. arismetice. c. vi. Dicē
etiā idē in plogo. j. li. sic. Musica inq¹ q¹ p¹/
or sit numeroz vis. ex hoc p¹bari potest q¹ p¹/
ora sunt illa naturaliter q¹ p¹ se constant q¹ q¹
ad aliqd referunt¹. z ipa musica modulatio
numeroz noib⁹ adnotat¹. vt p¹z. dyatesseron
em⁹ z dyapente z dyapason ab antecedentis
numeri nominib⁹ nūcupant¹. ipsoz q¹z sono/
rum aduersum se p¹portio solū z nō alijs nu/
meris inuenit¹. nā q¹ son⁹ in dyapason sym/
phonia est. idē duplicis numeri p¹portōe col/
ligitur q¹ dyatesseron est modulatio epitri/
ta collatōe. i. sesq¹tercia colligit¹ vel cōponit¹.
quā dyapente symphoniaz vocāt. hemiola
mediante cōiungit¹ q¹ in numer⁹ epogdon⁹.
id est. supra. viii. d¹. et est tonus i musica. vt
dicit idē ibidē sesquitercia p¹portio in arisme/
trica d¹ dyatesseron in musica z que hemio/
lia. i. sesquialtera p¹portio in arismetica. dya/
pēte d¹ in musica. ē aut dyapēte z dyapason

personalia quoniam maior vox habet minorem notulam
 duplo et ei medietate. Sesquialtera numerus
 numerus numero comparatur habens tertiam partem minoris
 si hoc habuerit. iij. sesquialtera. et si .v. sesquialtera
 tus. et sic ulterius. Unum sesquialtera est quod minori com-
 paratur habet eum se et tertiam partem. Verbi gratia. si
 iij. comparatur tribus habebit in se quaternarium totum
 ternarium et ternarium tertiam partem. s. i. et si. viij. ad
 vi. octonarium habebit totum senarium et tertiam
 partem ei. s. binarium. et si. xij. nonenarium duode-
 narium continebit totum nouenarium et ei tertiam
 partem. s. ternarium. Sic si. xix. comparatur ad. xx. et
 xx. ad. xxv. et. xxij. ad. xxvij. et ita de alijs. sic
 se inuenies. Numerus quo sesquialtera est quoniam nu-
 merus maior comparatur minori continet totales nu-
 merus minor et ei medietate. sibi gratia. terna-
 rius comparatur binario habet in se duo et eorum medie-
 tate. s. unitate. sic. vi. continet in se. iij. et eorum me-
 dietate. s. duo. sic. ix. senarium in se claudit et
 eorum mediam partem. s. iij. sic. xij. ad. viij. et. xv. ad. x.
 et sic de alijs. Nec siquidem verba in se sunt. pfun-
 da plura et obscura nisi his quod in arismetri-
 ca instructi sunt et etiam in musica disciplina
 Nam arismetricis geometricis et musicis sunt luce
 plima clariora quam minus exercitatus in homini pe-
 nitent sunt obscura. et ideo quod predictorum verborum et p-
 portionum rationum numero quod vocum et sonorum bre-
 uis notitia desiderat arismetricorum et geometro-
 rum et musicorum industriam consulere non contemnat
 tanta enim ut dicitur. In. in. l. iij. est per in numeris
 figuris et musicis symphonis quod ipse homo sine eis
 non potest. Quia musica perfecta omnia comprehendit
 Recolligit itaque ex predictis quod ars musica siue
 armonia tria et disparata conciliat. grauius
 acutus et acuta grauius modificat et adap-
 tat. affectus trias et aduersas reconciliat.
 maliciosos animos reprimat et refrenat sensus
 debilitatos reparat et confortat. unitatem exemplarum
 diuini in opibus suis et diuersis maxime precon-
 sat. terrenis celestia et celestibus terrena posse
 uniri in concordia manifestat. Letos animos ma-
 gis letificat et tristes magis tristificat. quia ut
 dicit Augustinus. ex quodam occulta aie et armonie simili-
 tudine melodia animi affectibus se conformat.
 et inde est quod dicunt auctores quod in ista musica
 letum reddit letior. et triste tristior efficiunt.
 Residuas armonie proprietates que sunt in eodem.
 ubi ista et alia verba Isidoro recitantur

Conclusio libri

Ita autem quod breuiter de rebus naturali-
 um accidentibus interseruimus. reputa-
 de coloribus liquidis ponderibus mensuris

sonis et vocibus iam dicta sufficiant. quia ut estimo
 rudibus et puulis in christo mihi similibus quod proprie-
 tates rerum naturalium in. xix. particulas sunt di-
 gesta sufficere debet ad aliquam inueniendi si-
 militudinariam rationem. quod de causa diuina scri-
 ptura rerum naturalium et earum proprietatum rationem ex-
 plicio symbolis utitur et figuris. Propterea autem in
 finebatur opusculi quemadmodum in principio. quod
 in omnibus quod sunt diuersas materias in se tracta-
 tu continetur parum vel nihil de meo apposui. sed
 simpliciter scriptorum verba et philosophorum dicta pariter et com-
 muna veritate breuia sunt secutus ut simplices
 et puuli qui propter librorum infinitatem singularem re-
 rum proprietates de quibus tractat scriptura inue-
 stigare non possunt in promptu inuenire valeant sal-
 tem superficialiter quod intendunt. Simplicia siquidem
 dem sunt et rudia quod excerpti. utilia tamen mihi ru-
 di et mei similibus eadem indicant. Et ideo suadeo
 simplicibus ut si simplicia non contemnunt. sed cum
 hec plene intellexerint ad subtiliora intelli-
 genda et inuestiganda ad maiorem et doctorum indu-
 striam recurrere non differant nec omittant. quod
 prudentie et arbitrio hec relinquere ut minus suffi-
 cienter dicta vel excerpta corrigant. et si aliquod
 supradde iudicauerint secundum gratiam eis data
 desuper addant ut illud quod per me pauperem rudem
 et simplicem aliquantulum fuit inchoatum perducatur
 eorum solertia ad perfectum. ad ipsorum honorem et glo-
 riam quod est alpha et omega. principium et finis omnium
 bonorum quod est deus sublimis et gloriosus viuens
 et regnans in secula seculorum Amen

Explicit liber de proprietatibus rerum editus
 a fratre Bartholomeo anglico ordinis fra-
 trum minorum Impressus Argentine Anno
 domini. M. cccc. xcj. Finitus altera die post fe-
 stum sancti Laurentii martyris.

